Ḭjọ́ Ú'dí rĩ

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

Ḭjọ́ Ú'dí rĩ
The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Aringa)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
695104cf-f1e1-5cdd-8e7e-1df2480da505

Contents

Mãtáyõ 1
Mãrákõ 57
Lụ́kã 92
Yõháṇã 149
'Etáŋá 194
Rụ́mĩ 246
1 Kõrĩnḭ́tõ 270
2 Kõrĩnḭ́tõ 292
Gãlãtḭ́yã 306
Ĩfésõ 315
Fĩḷḭ́pĩ 323
Kõlõsáyĩ 329
1 Tẽsãlõ̰ḭ́kĩ 336
2 Tẽsãlõ̰ḭ́kĩ 342
1 Tĩmĩṭḭ́yõ 346
2 Tĩmĩṭḭ́yõ 352
Tḭ́tõ 357
Fĩḷĩmõ̰ã 360
Ĩbũrãníyã 362
Yãkó'bõ 380
1 Pétẽrõ 386
2 Pétẽrõ 393
1 Yõháṇã 397
2 Yõháṇã 403
3 Yõháṇã 404
Yụ́dã 405
Ícétáŋá 407

Į̰jǫ̣ Mgbã
Mãtáyõ
'bã sĩlé rĩ

Ãwí Yẹ́sṹ drį̰ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

1 Ãwí 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ úpí Dãwṹd̃į̰ 'bã ũri rú drį̰lẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ gá
rĩ drį̰,
2 Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭ́mṹ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Yṹdã kí ádrḭ́pịka abe ĩ'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
3 Pẽrẹ́zḭ̃ kí Zérã be ĩ'bã átẹ́pị Yṹdã 'i, ĩ'bã ãndrẽ Tãmárã 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zḭ̃ 'i,
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i.
4 Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i.
5 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i, ãndrẽ Rãhábṹ 'i,
Ṹbẹ́d̃į̰ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i, ãndrẽ Rṹtṹ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṹbẹ́d̃į̰ 'i.
6 Úpí Dãwṹd̃į̰ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.
Sũlũmánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṹd̃į̰ 'i, ãndrẽ Ṹrḭ́yã 'bã ũkû 'i.
7 Rẽhõbũwámũ 'bã átẹ́pị Sũlũmánĩ 'i,
Ãbíyã 'bã átẹ́pị Rẽhõbũwámũ 'i,
Ásã 'bã átẹ́pị Ãbíyã 'i.
8 Yẽhõsãfátĩ 'bã átẹ́pị Ásã 'i,
Yẽhõrámũ 'bã átẹ́pị Yẽhõsãfátĩ 'i,
Ṹzḭ́yã 'bã átẹ́pị Yẽhõrámũ 'i,
9 Yõtámũ 'bã átẹ́pị Ṹzḭ́yã 'i,
Ãházḭ̃ 'bã átẹ́pị Yõtámũ 'i,
Hẽzẽkíyã 'bã átẹ́pị Ãházḭ̃ 'i
10 Mãnásẽ 'bã átẹ́pị Hẽzẽkíyã 'i,
Ãmọ́nḭ̃ 'bã átẹ́pị Mãnásẽ 'i,
Yõsíyã 'bã átẹ́pị Ãmọ́nḭ̃ 'i.
11 Yẽkõníyã kí ádrḭ́pịka abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãmḭ́yọ́ŋá ru Bãbṹlọ́nḭ̃
gá rĩ sĩ, ĩ'bã átẹ́pị Yõsíyã 'i.
12 Ĩ'bã kí adrujó Bãbṹlọ́nḭ̃ gá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ 'bã vúlé gá:
Sḭ̃yãḭ̃tḭ́yẹ́ḭ̃ dó Yẽkõníyã ngọ́pị 'i,
Zẽrṹbãbẹ́ḭ̃ 'bã átẹ́pị Sḭ̃yãḭ̃tḭ́yẹ́ḭ̃ 'i.
13 Ãbḭ̃yṹdã 'bã átẹ́pị rṹ Zẽrṹbãbẹ́ḭ̃ 'i,
Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Ãbḭ̃yṹdã 'i,
Ãzọ́rḭ̃ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
14 Zãdókĩ 'bã átẹ́pị Ãzọ́rḭ̃ 'i,
Ãkímũ 'bã átẹ́pị Zãdókĩ 'i.

Ị̃Ĩỵúdã 'bã átẹ́pị̃ Ãkímũ 'i.
15 Ĩlĩỵãzãrĩ 'bã átẹ́pị̃ rụ́ Ị̃Ĩỵúdã 'i,
Mãtánĩ 'bã átẹ́pị̃ Ĩlĩỵãzãrĩ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị̃ Mãtánĩ 'i.
16 Yãkó'bõ ĩ'di Yṹsụ́fṹ Mãríyámũ 'bã ágọ́bị̃ ru rĩ 'bã átẹ́pị̃ 'i.
Mãríyámũ ĩ'di Yẹ́sṹ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'bã ãndrẽ 'i.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó Ịbụrahị́mṹ rụ́ cajó Dãwụ́dĩ̃ rụ́, áyị́pịka mụdrị̃ drĩ̃ sụ, i'dójó Dãwụ́dĩ̃ rụ́ cajó ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ sĩ áyị́pịka mụdrị̃ drĩ̃ sụ, ãzíla kí ãgõjó ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ 'bã vúlé gá kpere cajó Kúrísĩtõ * rụ́, áyị́pịka mụdrị̃ drĩ̃ sụ.

Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá
(Lụ́kã 2:1-7)
18 Ị̃jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá 'bã i'dóŋá drĩ̃ ĩ'di íni: Mãríyámũ Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ rú, Yṹsụ́fṹ 'bã i'dólé ĩgbãlé 'bo rĩ, wó ịsụ́ ĩ'di 'a trũ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị̃ gá rĩ sĩ 'dĩ sĩ icí kí drĩ ru ku rú. 19 Wó Yṹsụ́fṹ 'bã ásị̃ gá rĩ ílẽ ĩ'di gãlé ũní-ũní ru, ílẽ ĩ'diní drĩ̃nzá fẽlé ũ'bí agá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó ágọ́bị̃ ãzí ásị̃ ãlá la rĩ sĩ.
20 Wó ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ ũrãlé ĩ'di agâlé 'dĩ 'bã áni 'bo, mãlãyíkã Úpí drĩ̃ i'da ru ĩ'diní urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, "Yṹsụ́fṹ Dãwụ́dĩ̃ 'bã ngọ́pị̃ mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ Mãríyámũ agụjó mídrị̃ lị́cọ́ gâlé mî ũkú ru ku, ã'dusĩku ãko ĩ'di agá 'dĩ angá Úríndí Ãlá rĩ drị̃. 21 Mãríyámũ la mụ ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tĩlé, ãzíla mi mụ ĩ'di rụ́ 'dalé Yẹ́sṹ 'i, † ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí palé ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí agá nĩ."
22 Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé nábĩ̃ kí tị gá rĩ sĩ rĩ 'bã adru rú sĩ ãndá-ãndá ru. 23 "Ĩzóŋá bíkĩrã rú rĩ la adru 'a trũ ĩ'di ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tị, ála mụ ĩ'di rụ́ umvelé Ị̃mánũ̃wẽ̃lị̃ 'i" ífí la "Ãdróŋá ãma abe."
24 Yṹsụ́fṹ la mụ angálé 'bo, idé ị́jọ́ tá mãlãyíkã Úpí drĩ̃ bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, ãzíla 'dụ dó Mãríyámũ agụlé ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gâlé ĩ'di 'bã ũkú ru rá. 25 Wó Yṹsụ́fṹ icí kí ru ĩ'di be ku kpere ĩ'di 'bã ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tĩ agá ráká ãzíla 'da dó rụ́ la Yẹ́sṹ 'i.

2

'Bá ũndũwã ru rĩ 'bã kí amụ́jó Yẹ́sṹ 'bã ũrekeŋá ndrejó rĩ
1 Yẹ́sṹ tịjó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá ãngũ Yṹdị́yã gá 'bo rĩ sĩ, 'dĩ sáwã Hẽródẽ 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ, 'bá ũndũwã rú angálépi ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ acá kí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá, 2 ãzíla zị kí, "Ũrekeŋá tịlé mụlépi adrulépi úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ rĩ íngõlé yã? Ãndre lẽlẽgó i'dalépi útị ĩ'di 'bo rĩ ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, ãzíla ãma amụ́ ĩ'di ị̃nzị̃lé."
3 Úpí Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, drĩ̃ la iza ru rá, 'bá pírí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá rĩ kí abe. 4 Hẽródẽ la mụ ãtalo ãmbogo rĩ kí atrálé, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi rĩ abe 'bo, zị kí, "Ãngũ sĩ Kúrísĩtõ tịjó rĩ íngõlé yã?" 5 Umvi kí ĩ'diní, "Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá ãngũ Yṹdị́yã drĩ̃ gá. Ã'dusĩku nábĩ̃ sĩ ĩ'di 'dĩ 'bã áni:
6 " 'Wó ĩmi 'bá táwũ̃nĩ̃ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá 'dĩ ãngũ Yụ́dã drĩ̃ agá 'dĩ,

* **1:17** Jõku Mãsíyã 'i. Kúrísĩtõ 'i (Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ) ãzíla Mãsíyã 'i (Ĩbũrãníyã tị sĩ) ị̃rĩ̃trá ífí la "'Bá ãdu ũsũjó drĩ̃ la gá rĩ." † **1:21** Yẹ́sṹ ĩ'di Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ Yósũwã 'i, ífí la "Úpí la 'bá upa nĩ."

ĩmi adru ĩmbíráŋá ru 'bá 'bá kí drį̃ celépi Yụ́dã gá rĩ kí agá ku,
ã'dusĩku ĩmi agá 'dâ 'bá drį̃lẹ́ ru
mụlépi adrulépi 'bá mádrị̃ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ucélépi rĩ la rú ãfũ nĩ.'
†"
7 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ 'dụ dó 'bá ũndũwã rú 'dĩ kí ụzịlé yõkõlé sĩ ãzíla
ịsụ́ dó sáwã pịrị̃ lẽlẽgó 'bã sĩ i'dájó rĩ kí tị gá rá. 8 Pẽ dó kí tị mụjó
Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mũ̃ gâlé, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ãngũ ngọ́tị̃ŋâ drį̃ ụzị trũ jãjã rú,
cọtị ĩdrĩ ĩ'di 'bã ãngũ ịsụ́ rá, ĩmi amụ́ mání vú la nze trũ, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ álẽ
mụlé ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lé ĩndĩ."
9 Kí mụ ị̃jọ́ úpí tị gá rĩ arelé 'bo, ko kí drį̃ mụlé gẽ̃rį̃ ĩ'badrị̃ gá rĩ gá
ãzíla lẽlẽgó tá ĩ'bã kí ndrelé ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'de kí drį̃ nĩ kpere ĩ'di
'bã pá tu agá ãngũ ũrekeŋá 'bã sĩ adrujó rĩ gá. 10 Kí mụ lẽlẽgó tá rĩ
ndrelé 'bo ãyĩkõ ãmbógó la ga dó kí agá tré. 11 Kí mụ filé jó agâlé 'bo,
ndre kí ũrekeŋá kí ãndrẽ Mãríyámũ be, ãvũ̃ kí dó pírí vú gâ sĩ ĩ'di
ĩ̃nzĩ̃jó. Nzĩ̃ kí málĩ ĩ'badrį̃ kí tị, fẽ kí ĩ'diní fẽtáŋá ru gólũdĩ, ãdu ãjị̃
ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ trũ ãzíla ãdu ãzí umvelé mírã rĩ trũ. 12 Ála mụ kí bị̃lẹ́
ĩ̃ndụ́ lilé urobí agâ sĩ 'bã gõ kí vúlêlé Hẽródẽ rụ̃ sĩ ku 'bo, gõ kí dó ãngũ
ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ gâlé gẽ̃rį̃ ãzị̃ gâ sĩ.

Apájó Mĩ̃ịsị̃rį̃ gá rĩ

13 'Bá ũndũwã rú 'dĩ kí mụ gõlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drį̃ i'da ru Yũ̃sụ́fũ̃
ní urobí agâ sĩ, jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ ũrekeŋâ kí ãndrẽ be,
mí apá Mĩ̃ịsị̃rį̃ gá. Ítẽ 'dãá kpere mání ĩmi umve agá, Hẽródẽ 'bã
lẽjó ũrekeŋá ndrũ̃jó 'dịjó rá rĩ sĩ." 14 Cọtị Yũ̃sụ́fũ̃ angá ụrụgá, 'dụ dó
ũrekeŋá kí ãndrẽ be trũ apájó ịnị̃ sĩ trũ mụjó Mĩ̃ịsị̃rį̃ gá. 15 U'á kí dó
'dãá kpere Hẽródẽ 'bã drã agá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị̃jọ́ Úpí 'bã jọlé nábĩ̃ tị gâ sĩ rĩ
idé dó ru 'dĩ 'bã áni, "Má umve dó mâ ngọ́tį̃ angájó Mĩ̃ịsị̃rį̃ gâlé rá."†
16 Hẽródẽ la mụ ndrelé la 'bá ũndũwã rú rĩ ulé kí ĩ'di 'bo, ala dra dó
ũmbã sĩ, fẽ dó ãzị̃táŋá sĩ anzị̃ níríŋá ãgọbị̃ rú i'dójó ílí ĩ̃rį̃ ãzíla ílí ĩ̃rį̃
vúlé gá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mũ̃ gá ãzíla ãngũ andre la gá 'dĩ kí ụ'dị́jó pírí rá cécé
ĩ'di 'bã ị̃jọ́ la ịsụ́jó 'bá ũndũwã rú rĩ kí tị gá rĩ áni. 17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị̃jọ́ nábĩ̃
Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ idé dó ru ãndá ĩ'di 'bã kẽjị̃ gá.
18 "Ụ̃'dụ́kọ́ akụ́ angájó Rámã gâlé,
áwáŋá, ãzíla ũ̃lụ́lụ́ u'béŋá ãmbógó la trũ.
Rãkẹ́lį̃ la awá ĩ'di 'bã anzị̃ kí sĩ,
gã ru ásị̃ ũŋmĩlé úmgbé,
ã'dusĩku anzị̃ 'bã kí ũdrãjó rá rĩ sĩ." †

Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã kí gõjó vúlé Nãzẽ̃rẹ́tį̃ gá rĩ

19 Hẽródẽ la mụ drãlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drį̃ i'da ru urobí agâ sĩ
Yũ̃sụ́fũ̃ ní Mĩ̃ịsị̃rį̃ gá 'dãá, 20 ãzíla jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, mí a'dụ́ ngọ́tį̃
kí ĩ'di 'bã ãndrẽ be ãzíla ígõ kî trũ ãngũ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá
ándrá lẽlépi ngọ́tį̃ 'bã ídri ãvĩlépi rĩ ũdrã kí 'bo."
21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yũ̃sụ́fũ̃ angá dó, ají dó ngọ́tį̃ kí ãndrẽ be ãngũ Ịsịrayị́lį̃
drį̃ agá 'dõlé. 22 Wó ĩ'di mụ arelé la ú'bã Ãrį̃k̃į̃láwũ̃ úpí ru ãngũ Yũ̃dị́yã
drį̃ gá átẹ́pį̃ Hẽródẽ kẽjị̃ gá 'bo, ũ̃rį̃ fi ásị̃ la gá gõjó vúlé ála mụ ĩ'di bị̃lẹ́
ĩ̃ndụ́ lilé urobí agâ sĩ 'bo, uja ĩ'di 'bã ígátáŋá sĩ gõjó ãngũ Gãlị́lį̃ drį̃ gá.
23 Ãzíla mụ dó u'álé táwũ̃nį̃ umvelé Nãzẽ̃rẹ́tį̃ rĩ gá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị̃jọ́ nãbịya

† **2:6** Míkã 5:2 † **2:15** Hõséyã 11:1 † **2:18** Yẽrẽmíyã 31:15

'bã kí jọlé rĩ idé dó ru ĩ'di 'bã kẽjị́ gá, “Ála ĩ'di umve 'bá Nãzẽrẹ́tị́ gá la.”

3

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbũ̃tị́zị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãrákõ 1:1-8; Lụ́kã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Yõhánã Bãbũ̃tị́zị̃ fẽlépi rĩ amụ́ rá ị́jọ́ ũlũjó ãngũ
kõtórõ rú Yũ̃dị́yã drị̃ agá, 2 ãzíla jọ, “Ĩmi uja ásị́, ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá
rĩ dó ãni rú.” 3 Ã'dusĩku 'dĩ 'bá ị́jọ́ la jọjó nábị̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ:
“Ụ'dụ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẽrị̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlị́kị ĩ'diní sĩ acíjó.’ ” †

4 Bõngó Yõhánã 'bã sũ̃lé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ, ãzíla
icí ru ụ́pịcẹ́ sẹ́rị̃ ínírikó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnụ́
ásé agá rĩ be. 5 'Bá mụ kí ĩ'di rụ̃lé angájó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá, ãngũ Yũ̃dị́yã
drị̃ agâ sĩ pírí ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ agâ sĩ pírí. 6 I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃
kí, Yõhánã fẽ dó ĩ'baní bãbũ̃tị́zị̃ ĩyị́ Yõrĩdánĩ gá.

7 Wó ĩ'di mụ 'bá wẽwẽ rú Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ drị̃ kí ndrelé
amụ́ agá ĩ'di rụ́ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ bãbũ̃tị́zị̃ fẽjó rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩ̃nĩ̃
gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amụ́lépi rĩ sĩ nĩ
yã? 8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị́ ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ. 9 Ĩmi ũrã ĩmi ásị́ gâlé
jọjó la, ‘Ãma anzịŋá Ịbụrahị́mũ̃ ãni Ãdróŋá icó dó sĩ ãmaní drĩ̃-árụ́ma
fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásị́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé
Ịbụrahị́mũ̃ ní anzịŋá ru rá. 10 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ĩ̃ndụ́ gá, ãzíla
ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vũ̃rụ́ ãzíla ála kí u'bé
ãcí gá.

11 “Ma bãbũ̃tị́zị̃ fẽ ĩminí ĩyị́ sĩ sĩ ásị́ ujajó, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi
ũkpõ sĩ rá rĩ la amụ́ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá
ãsĩ̃jó la rú ku. Ĩ'di bãbũ̃tị́zị̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ. 12 Ĩ'di
bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋĩ̃ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná ụ́yụ́rụ́'bị́
kí drĩdríŋĩ̃ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ
múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá
ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ụ́yụ́rụ́'bị́ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé
anụ́lé ku rĩ sĩ rĩ áni.”

Yẹ́sũ̃ 'bã bãbũ̃tị́zị̃ bĩ̃jó rĩ
(Mãrákõ 1:9-11; Lụ́kã 3:21-22)

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ amụ́ angájó Gãlị́lĩ̃ gâlé Yõhánã rụ́ amụ́lé bãbũ̃tị́zị̃
bĩlé ĩyị́ Yõrĩdánĩ gá. 14 Wó Yõhánã lẽ tí ĩ'diní gãlé úmgbé, jọ ĩ'diní, “Mi
tá bãsĩ mání bãbũ̃tị́zị̃ fẽ agá mi 'i, wó mi bãsĩ vâ amụ́ má rụ́ yã?”

15 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “'Bã adru ú'dĩ'da rĩ gá 'dĩ ãni. Ĩ'di ị́jọ́ mgbã la
ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ idéjó áyụ, ị́jọ́ ãlá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ãndá benĩ.” Ị́jọ́
'dĩ sĩ, Yõhánã ã'ĩ́ dó ĩ'diní rá.

16 Yẹ́sũ̃ la mụ bãbũ̃tị́zị̃ bĩlé 'bo, ãfũ dó ĩyị́ agâlé ãmvé 'dõlé, 'bũ̃ nzĩ̃
ru mgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã asị́ agá ãlĩ'bõ áni ri agá ĩ'di
drĩ̃ gá. 17 Ụ'dụ́kọ́ angá 'bũ̃ gâlé jọ, “'Dĩ má Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba
mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ rĩ 'i.”

---

† **3:3** Ĩsáyã 40:3

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:12-13; Lṹkã 4:1-13)

1 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Úríndí agụ Yẹ́sṹ 'i ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé Sĩtánĩ
ní ĩ'di ṹ'bĩjó.† 2 Ĩ'di mụ u'álé ãkónã nanã kóru ṹ'dṹ kãlị́ sụ ịnị́ kí ị̃tṹ be
'bo, ĩtrĩkã dó ãbị́rị́. 3 Sĩtánĩ amṹ dó ĩ'di rṹ jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá
Ngọ́pị 'i, íjọ írã 'dĩ 'baní, 'bã uja kí ru mũkátĩ rú."
4 Yẹ́sṹ umvi, "Úsĩ bṹkṹ Ãdróŋá drị́ agá rá, ''Bá icó lú adrulé ídri rú
ãkónã sĩ á'dṹsĩ ku, wó ịjọ́ pírí ãfũlépi Ãdróŋá tị gá rĩ sĩ.'†"
5 'Dĩ 'bã vúlé gá, Sĩtánĩ 'dụ ĩ'di, 'bã ĩ'di Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ táwṹnṹ ãlá rĩ gá,
'bã ĩ'di pá tulé ãbi lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã drị́ wị́lị́wị́lị́ rĩ gá, 6 jọ ĩ'diní, "Ídrĩ
adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, í'be mi vṹrṹlé, ã'dusĩku sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drị́
agá rá,
" 'Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrị́ kí azị ími ịjọ́ sĩ,'
ãzíla
'kí ími rụ ụrụgá 'dãá drị́ ĩ'badrị́ kí sĩ,
ịjọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sị̃lé írã gá ku.'†"
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ vâ, 'Mí ṹ'bĩ Úpí Ãdróŋá mídrị́ ku.'†"
8 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di 'bãlé 'bé ãzo rĩ 'bã sị́ mbílí rĩ drị́ gá, i'da ĩ'diní
sṹrṹ pírí ṹnọ́kṹ drị́ gá 'dâ 'dĩ kî ãzíla ũnĩ ala gá rĩ kí abe. 9 Jọ dó ĩ'diní,
"Ma mụ 'dĩ kí fẽlé pírí mídrị́ ídrĩ ãvṹ vṹrṹ áma drị̃lẹ́ gá áma ị̃nzĩjó rá
rĩ gá."
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Sĩtánĩ, mí ĩdã mi má rṹ 'dâ rá! Ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé rĩ
jọ, 'Mí ị̃nzĩ́ Úpí Ãdróŋá mídrị́ 'i ãzíla ínga ãzị́ ĩ'diní á'dṹsĩ.'†"
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ a'be dó Yẹ́sṹ rá ãzíla mãlãyíkã amṹ kí dó ĩ'di rṹ
'dõlé ĩ'di ãzã kolé nĩ.
12 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ la mụ arelé la úsu Yõháná 'i mãbṹsṹ gá, uja dó
ru vúlé Gãlị́lĩ́ gâlé. 13 A'be dó Nãzẹ̃rẹ́tĩ́ rá, mụ dó u'álé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmĩ́
gá 'dĩ ãngũ ãzí mĩrĩ tị gá ãngũ Zãbṹlọ́nĩ́ 'badrị́ Nãfũtálĩ be rĩ 'i. 14 Ị́jọ́
'dĩ idé ru íni la sĩ fẽjó la ịjọ́ ándrá nábĩ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá ĩ'di kẹ̃jị́
gá jọ:
15 "Ãngũ Zãbṹlọ́nĩ́ 'badrị́ Nãfũtálĩ be,
gẹ̃rĩ́ mụjó mĩrĩ Gãlị́lĩ́ gâlé, ĩyị́ Yõrĩdánĩ drị́ 'bã wókõ ị̃tṹ 'bã 'de
agâlé ru rĩ,
ĩ'di ãngũ Gãlị́lĩ́ drị́ 'bá Yãhṹdĩ́ rú ku rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ.
16 'Bá u'álépi ãngũ ịnị agá
rĩ ndre kí dĩ́zã ãmbógó la,
'bá u'álépi ãngũ drã 'bã índréléndri gá rĩ 'baní
dĩ́zã dĩ́ rá." †
17 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ Yẹ́sṹ i'dó dó ịjọ́ ũlũlé, "Ĩmi uja ásị́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ
dó ãni rú."

Yẹ́sṹ ũpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drị̃drị́ rĩ kî
(Mãrákõ 1:16-20; Lṹkã 5:1-11)

18 Yẹ́sṹ 'bã acị́ agá mĩrĩ Gãlị́lĩ́ drị́ 'bã tị gâ sĩ, ndre 'bá ãzí ádrị́pị rú
la 'bã ãzí kí ị̃rĩ́, Sĩmọ́nĩ́ umvelé Pétẽrõ rĩ kí ádrị́pị Ãndẽríyã be ị̃'bị 'be

† **4:1** Ĩbũrãníyã 2:18; 4:15 † **4:4** Ãzị́tãŋá Amviŋá 8:3 † **4:6** Zãbṹrị́ 91:11-12 † **4:7** Ãzị́tãŋá Amviŋá 6:16 † **4:10** Ãzị́tãŋá Amviŋá 6:13 † **4:16** Ĩsáyã 9:1-2

agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá į̃'bị 'belépi la rĩ sĩ. 19 Yẹ́sų̃ jọ
ĩ'baní, “Ĩmi amụ́, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó 'bá 'bá kí
tralépi la rú.” 20 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrị̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
21 Yẹ́sų̃ la mụ mụlé drį̃ gá angájó 'dãá, ndre vâ 'bá į̃rį̃ ádrị́pị rú la kí,
Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ ngọ́pị kí ádrị́pį̃ Yõhánã be, kí í'bó agá 'dãá ĩ'bã átẹ́pį̃
trũ ĩ'bã bóyí kí idé agá. Yẹ́sų̃ umve kî, 22 cọtị a'be kí í'bó kí átẹ́pį̃ trũ
rá bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sų̃ adrí 'bá ãyánĩ rú la
(Lụ́kã 6:17-19)

23 Yẹ́sų̃ acį̣ ãngũ Gãlị́lį̃ drį̃ agâ sĩ pírí, 'bá kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋá
į̃nzį̃jó rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ, adrí 'bá ãyánĩ rú
rĩ kí drã ũví ndú-ndú kí abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá. 24 Ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ iré
ãngũ Sị́rĩyã drį̃ agá pírí, ãzíla 'bá ají kí ĩ'di rụ́ 'dõlé 'bá pírí ãyánĩ rú
rĩ kí ãyánĩ ũví ndú-ndú abe, 'bá ãzá talépi ambamba rĩ kî, úríndí ũnzí
rĩ kî, ãyánĩ 'bá u'bélépi u'bé-u'bé rĩ trũ, 'bá ãcá trũ rĩ kí abe Yẹ́sų̃ adrí
kí pírí. 25 'Bá wẽwẽ rú ãngũ Gãlị́lį̃ gá, Dẹ̃kãpọ́lį̃ gá, Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá,
Yų̃dị́yã gá ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ bĩ kí ĩ'di vú.

5

Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã ũlũlé drį̃lẹ́ba drį̃ gá 'bé sį̣ gá rĩ

1 Yẹ́sų̃ la mụ 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí ndrelé, tụ dó rilé vų̃rụ́ 'bé drį̃ gá. 'Bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí dó ĩ'di rụ̃lé, 2 ãzíla i'dó dó kí imbálé jọ,
3 “Drį̃lẹ́ba 'bá lẽmẽrí úríndí agá Ãdróŋâ ndrų̃lépi 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.
4 Drį̃lẹ́ba 'bá u'álépi ũcõgõ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Ãdróŋá la mụ kí ásį̣ ũŋmĩlé rá.
5 Drį̃lẹ́ba 'bá ásį̣ į̃gbẹ̃ rĩ 'banî,
ã'dusĩku ũ̃ŋọ́kụ́ la mụ adrulé kí drį̃ alé gá.
6 Drį̃lẹ́ba 'bá ásį̣ 'bãlépi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ agalé rá.
7 Drį̃lẹ́ba 'bá 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála kí ízákĩzã ndre rá.
8 Drį̃lẹ́ba 'bá ásį̣ ãlá rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ Ãdróŋá ndrelé nĩ.
9 Drį̃lẹ́ba 'bá ásį̣ į̃gbę̃ ajílépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála mụ kí umvelé anzị Ãdróŋá ãni.
10 Drį̃lẹ́ba 'bá ĩcãndĩlé ị́jọ́ mgbã ãlá rĩ ị́jọ́ sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.
11 “Ĩmi drį̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi u'dá, ĩmi ĩcãndĩ, ãzíla ị́jọ́ pírí ũnzí
'dĩ kí jọ ĩmi ụrụ'bá gá, áma ị́jọ́ sĩ. 12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ 'bã fụ
ĩmi, ũyá ãmbógó ru la ĩminí 'bų̃ gâlé cí, ã'dusĩku gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ
fẽ kí ándrá nãbịya ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ 'baní ũcõgõ 'dĩ 'bã áni rá.

Ã'į̣ kí dị̃zã be
(Mãrákõ 9:50; Lụ́kã 14:34-35)

13 “Ĩmi ã'į̣ ũ̃ŋọ́kụ́ ãni, wó ã'į̣ 'bã sį̣ drĩ anụ́ rá, ĩ'di icó vâ acálé sį̣ trũ
į̃dį̣ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di 'bã ãjį̣ ãzí į̃dį̣ ãko ãzí be la 'dáyụ, lú sũjó la
ásé gá atujó la pá sĩ.

14 “Ĩmi dĩzã ũnǫ́kṵ́ drı̨ gá rĩ 'i. Táwṵ̃nı̨ sı̨lé 'bé drı̨ gá rĩ icó ru zı̨lé ku.
15 'Bá ãzí tárã ĩ'didrı̨ tı̨ 'bãlépi ĩ'di aku la ãkójó agá la 'dáyụ, be la rá
la ĩ'di 'bã la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãngũ pírí jijó rĩ agá, ĩ'di dó sĩ ãngũ ji 'bá
pírí 'baní jó agá 'dâ. 16 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ dĩzã ĩmidrı̨ gá rĩ 'bã ji ãngũ 'bá
kí agá 'dâ, 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ı́jǫ́ múké ĩmi idélé rĩ kí, ãzíla 'bã ı̨̃nzı̨̃
kí rú sĩ ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bṵ̃ gá rĩ benĩ.

Ãzı̨́tãŋá Mṵ́sã drı̨ 'bã ífí i'dajó rĩ

17 “Ĩmi ũrã má amṵ́ ãzı̨́tãŋá Mṵ́sã drı̨ kí atrı̨lé ı́jǫ́ nábı̨̃ drı̨ abe íni la
ku. Má amṵ́ kí atrı̨lé la ku, wó 'bã idé kí ru benĩ. 18 Ma ĩminí ı́jǫ́ mgbã
la jǫ, 'bṵ̃ kí ũnǫ́kṵ́ be kí ukó rá, ı́jǫ́ kãlámũ sı̨ 'bã sĩlé nĩ rĩ átã icó ru
ı̨nı̨́lé ãzı̨́tãŋá agá 'dãá ku kpere ãko pírí 'bã kí tı̨ ãsı̨̃ agá. 19 'Bá ãzí drĩ
ãzı̨́tãŋá 'dĩ 'bã ãzí wereŋá rĩ 'bã ãzí nũ, ãzíla imbá vâ 'bá ãzí kí ãzı̨́tãŋá
kí ũnũjó 'dĩ 'bã áni, ála 'bá 'dĩ 'bã 'bá wereŋá ru Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá, wó
'bá ı́jǫ́ 'dĩ kí tãmbalépi ãzíla kí imbálépi rĩ ála ĩ'di umve 'bá ãmbógó
Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá. 20 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, álẽ jǫlé la ĩminí, ı́jǫ́ múké ĩmidrı̨ ãlá rĩ
drĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzı̨́tãŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi rĩ kí
alı̨ ku, ĩmi icó filé Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá ku.

Ímbátãŋá ũmbã drı̨ gá rĩ
(Lṵ́kã 12:57-59)

21 “Ĩmi are ı́jǫ́ ãzı̨́tãŋá Mṵ́sã drı̨ 'bã jǫlé 'bá ándrá ídu rĩ 'baní rĩ rá,
í'dı̨ 'bá ku, † ãzíla 'bá ãzí drĩ 'bá 'dı̨ rá ála ı́jǫ́ lı̨ drı̨ la gá rá. 22 Wó ájǫ
ĩminí, 'bá ãzí drĩ idé ũmbã sĩ ádrı̨́pı̨̃ nî, ála ı́jǫ́ lı̨ drı̨ la gá rá. Ãzíla 'bá
ãzí drĩ jǫ la ádrı̨́pı̨̃ ní ĩ'di aza-azâ, ĩ'di pá tu 'bá ı́jǫ́ lı̨lépi rĩ drı̨̃lẹ́ gá rá.
Wó 'bá ãzí drĩ jǫ la ádrı̨́pı̨̃ ní, ‘Mi aza-azâ,’ ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ukólépi
ku rĩ agá rá.
23 “Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, míní lẽ agá ãko mídrı̨ ãwã'dĩfô rú rĩ fẽ agá ãlĩtárĩ drı̨
gâlé, 'dãá ídri amá la ĩmi ı́jǫ́ trũ mí ádrı̨́pı̨ be, 24 mí a'bó ãko mí ãni
ãwã'dĩfô rú rĩ ãlĩtárĩ gá 'dãá. Ígõ vúlé mî ádrı̨́pı̨ rṵ̃lé tı̨ icílé ĩ'di be, mi
ãgõ dó amṵ́lé mî ãwã'dĩfô míní lẽlé fẽlé rĩ fẽlé ĩndõ.
25 “Ĩmi idé ı́jǫ́ 'bá ími tõlépi kẹ́sı̨̃ gá rĩ be gbõrú. Ĩmi idé ı́jǫ́ 'dĩ kí
ĩminí drĩ mụ agá gẹ̃rı̨ gá 'dâ 'dĩ, wó jõ íni ku ĩ'di ími fẽ 'bá ı́jǫ́ lı̨lépi rĩ
drı̨, ãzíla 'bá ı́jǫ́ lı̨lépi rĩ la ími agụ fẽlé ãmbógó drı̨, ãzíla ĩ'di ími 'dụ
'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá. 26 Ájǫ ĩminí ı́jǫ́ mgbã, mí icó ãfũlé mãbṵ́sṵ̃ gâlé ku
kpere míní séndẽ ãsı̨̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.

Ímbátãŋá ãwṵ̃ drı̨ gá rĩ

27 “Ĩmi are ı́jǫ́ ãzı̨́tãŋá Mṵ́sã drı̨ 'bã jǫlé rĩ rá, ‘Ínga ãwṵ̃ ku.’ † 28 Wó
ájǫ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ũkú ndre ũlẽ drĩ angá ásı̨ la gâlé rá, nga ãwṵ̃
'bo. 29 Ími mı̨fı̨ drı̨ ãndá gá rĩ drı̨ ími fẽ ı́jǫ́ ũnzí idélé nĩ, mí anzé ĩ'di
'belé ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ
ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá. 30 Ími drı̨ drı̨ ãndá gá rĩ drĩ
fẽ míní ı́jǫ́ ũnzí idélé nĩ, ílı̨ ĩ'di rá, í'be ĩ'di ásé gá. Ĩ'di múké míní ími
ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá
rĩ rá.

---

† **5:21** Ãfũŋá 20:13 † **5:27** Ãfũŋá 20:14

Ímbátáŋá íréŋá drĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṵ́kã 16:18)

31 “Ĩmi are ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ jọ, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, lẽ 'bã fẽ
wárágã ĩ'di drojó rĩ ĩ'didrḭ̃ ĩndĩ. † 32 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã
ũkú dro adru ḭ́jọ́ ãwṵ̃ ãni sĩ ku, fẽ ũkú 'dĩ ní acálé ãwṵ́ nĩ. Ãzíla 'bá
ũkú drolé rá rĩ 'dṵlépi ĩ'di 'bã ũkú ru rĩ ĩ'di ãwṵ̃ idé.

Ímbátáŋá ũyõ sõŋá drḭ̃ gá rĩ

33 “Ĩmi are vâ ḭjọ́ ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ 'bã jọlé 'bá ídu rĩ 'baní rĩ rá, ‘Ísõ
ũyõ ĩnzõ sĩ ku. Wó ḭjọ́ míní ũyõ sõjó Úpí nî rĩ kí ímba kí tã.’ 34 Wó ḭjọ́
mání jọlé ĩminí rĩ, lẽ ĩsõ ũyõ 'bṵ̃ sĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di úmvúke Ãdróŋá
drḭ̃ gá rĩ 'i, 35 jõku ṵ̃nọ́kṵ́ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ pá 'bãjó
rĩ 'i, jõku Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó Úpí Ãmbógó
rĩ drḭ̃ gá rĩ 'i. 36 Ãzíla ĩsõ ũyõ ĩmi drḭ̃kã sĩ ku, ã'dusĩku mí icó drḭ̃'bḭ̃ ífí
ãlu ími drḭ̃ gá rĩ ujalé imve rú jõku ḭnḭ rú la ku. 37 Ḭjọ́ ĩmi jọlé 'ẽ rĩ 'bã
adru 'ẽ, jõku míní jọlé yụ rĩ 'bã adru yụ, ḭjọ́ jọlé 'dĩ drḭ̃ gâ sĩ rĩ angá kí
Sĩtánĩ drḭ̃.

Ímbátáŋá ãrígótḭ ũfẽŋá drḭ̃ gá rĩ
(Lṵ́kã 6:29-30)

38 “Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ 'bã jọlé rĩ rá, mḭfḭ̃ 'bã fụ kí drḭ̃ mḭfḭ̃
be, ãzíla sḭ kí sḭ be.” † 39 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ḭjọ́ ũnzí idé ĩmi rṵ́,
ĩmi umvi ãrígótḭ la ku. 'Bá ãzí drĩ ími nábí ãndá gá rĩ sa, mí uja vâ
ĩ'diní wókõ ãzí rĩ 'i. 40 Ãzíla 'bá ãzí drĩ lẽ ími tõlé sĩ mî sátĩ pajó, lẽ ífẽ
'bã 'dụ kọ́tḭ̃ ĩndĩ. 41 'Bá ãsĩkárĩ rú la drĩ ími ũŋmĩ mụjó ĩ'di be máyḭ̃lḭ̃
ãlu, ímụ ĩ'di be máyḭ̃lḭ̃ ḭ̃rḭ̃. * 42 Ífẽ ãko 'bá ãko a'ḭ́lépi mídrḭ̃ rĩ nî, ãzíla
mí uja ũngúkú 'bá ãko a'ḭ́lépi mídrḭ̃ rĩ ní ku.

Ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ kî
(Lṵ́kã 6:27-28, 32-36)

43 “Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ 'bã jọlé rĩ rá, ílẽ mî jĩránĩ, † íngṵ̃
mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ gá rĩ 'i. 44 Wó ájọ ĩminí, ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ kí lẽlẽ, ãzíla
ĩmi ã'í Ãdróŋá 'i 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî. 45 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ
adru anzḭ ĩmi Átẹ́pḭ 'bṵ̃ gá rĩ drḭ̃ kî. Ĩ'di 'bã fẽjó ḭ̃tṵ́ 'bã agájó 'bá ũnzí
rĩ 'baní 'bá múké 'dĩ abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bã uzogó fẽjó 'bá múké 'dĩ
'baní 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe trũtrũ rĩ sĩ. 46 Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí
lẽ á'dṵ̃sĩ, ṵ̃rọ̃drḭ̃ ĩminí ḭsṵ́lé ala gá rĩ ã'du? 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ idé
kí vâ 'dĩ 'bã áni ku yã? 47 Ãzíla ĩdrĩ 'bá ĩmĩ ádrḭ̃pḭka rú rĩ kí zḭ á'dṵ̃sĩ,
ḭjọ́ ĩmi idélé ndú ru ajílépi ĩ'badrḭ̃ abe ku rĩ íngõ 'i? Átã 'bá Ãdróŋá
ṉ̃lépi ku rĩ kí vâ idé la 'dĩ 'bã áni ĩndĩ. 48 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ãlá ru,
cécé ĩmĩ Átẹ́pḭ Ãdróŋá 'bṵ̃ gá rĩ 'bã adrulé ãlá ru rĩ 'bã áni.”

6

Ãko fẽŋá 'bá ãzí nî rĩ 'bã ḭjọ́

---

† **5:31** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 24:1 † **5:38** Ãfũŋá 21:24; Lẹ́vḭ̃ 24:20 * **5:41** Ãsĩkárĩ 'bá Rṵ́mḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ kí ándrá jõ 'bá kí ũŋmĩ ãko ĩ'badrḭ̃ kí agụlé máyḭ̃lḭ̃ ãlu jõku ḭ̃rḭ̃ ũkpõ sĩ. † **5:43** Lẹ́vḭ̃ 19:18

1 “Ĩmi adru mịfị̃ trũ, ĩminí ị́jọ́ mgbã ĩmi 'bãlépi ãlá ru rĩ kí idé agá
'bã adru 'bá kí drị̃ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí ru sĩ ĩmi benĩ la ku. Wó ĩdrĩ
idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, ĩmi icó ũyá ịsṹlé ĩmi Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ drị̃lé ku.
2 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mî ãko fẽtáŋá ru la fẽ agá 'bá ãzí ị́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ nî,
lẽ mí iwá ị́jọ́ la 'bá ãzí ní ṹ'dṹkọ́ sĩ ku, cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnḭ̃ ị́jọ́ cé
ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãzíla gẽ̃rḭ̃ tị gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí rú sĩ kí
ḭ̃nzḭ̃táŋâ trũ 'dĩ kí áni ku. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ũyá ĩ'badrḭ̃ bãsĩ gápi
ĩ'bã kí ịsṹlé pírí 'bo 'dĩ. 3 Wó mi ãko ãzí fẽ agá 'bá ãzí nî, lẽ ími drị̃ ḭ̃jḭ́
rĩ 'bã nḭ̃ ị́jọ́ ími drị̃ ãndá gá rĩ 'bã idélé rĩ ku. 4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko mî fẽlé
rĩ 'bã idé ru 'bá ãzí 'bã nḭ̃ŋâ kóru. Wó ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mî Átẹ́pị ími ndrelépi
ãngũ sĩ ị́jọ́ idéjó 'bá ãzí 'bã nḭ̃ŋâ kóru rĩ gá rĩ dó sĩ ími ũfẽ nĩ.

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí Ãdróŋá zịŋá sĩ
(Lṹkã 11:2-4)

5 “Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩmi adru cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnḭ̃ ị́jọ́ cé rĩ kí áni
ku, ã'dusĩku lẽ kí Ãdróŋá zịŋá pá tujó ụrụgá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí
agá ãzíla gẽ̃rḭ̃ 'bã tị gá úndre rú sĩ kí benĩ rĩ sĩ. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ
'bá 'dĩ ịsṹ kí ũyá ĩ'badrḭ̃ gá rĩ 'bo. 6 Wó míní mụ agá Ãdróŋá zị agá, ífi
jó mídrḭ̃ alịlé alị-alḭ̃ rĩ agâlé, mí ṹpḭ̃ kẽ̃jḭ́tị cí ãzíla ízị mî Átẹ́pị ndrelé
ku rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ĩmĩ Átẹ́pị rú 'bá ndrelépi ị́jọ́ idélépi 'bá ãzí
'bã nḭ̃ŋâ kóru rĩ la ími ũfẽ rá. 7 Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩ̃jọ ị́jọ́ ũ'bíkãná
ífí kóru cécé 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ũrãjó
la ála kí are ị́jọ́ ĩ'baní jọlé ũ'bíkãná 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ. 8 Ĩmi adru cécé kí áni
ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị nḭ̃ ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ídu rú 'dĩ sĩ ĩzị drĩ ĩ'di ku.
9 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩzị íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ,
ími rṹ 'bã adru ḭ̃nzḭ̃táŋá ru,
10 sṹrṹ mídrḭ̃ 'bã amṹ, *
ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru
ṹnọ́kṹ gá 'dâ cécé 'bṹ gâlé rĩ áni.
11 Mí ãfẽ ãmaní íná ṹ'dṹ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ 'i.
12 Mí a'be ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrḭ̃ kí a'belé rĩ áni.
13 Ífẽ ãfi ṹ'bḭ̃táŋá agá ku,
wó mí apá ãma Sĩtánĩ drị̃ gá rá.’ †
14 Ĩdrĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rṹ rĩ 'bã ị́jọ́ ũnzí kí a'be rá, ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ
gá rĩ la vâ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḭ̃ kí a'be rá. 15 Wó ĩdrĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã rĩ kí
a'be ku, ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ a'be vâ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḭ̃ kí ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sṹ 'bã fẽlé íná gãjó najó úmgbé rĩ drḭ̃ gá rĩ

16 “Ĩminí íná gã agá na agá úmgbé, ĩ'bã ĩmi i'dájó ũcõgõ-ũcõgõ rú
cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnḭ̃ ị́jọ́ cé 'dĩ 'bã kí idélé rĩ 'bã áni ku, kí ru 'bã 'bá
kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ũcõgõ ịsṹlépi ambamba la rú 'bá kí drḭ̃ gâ sĩ i'dajó
'bá íná gãlépi najó úmgbé rĩ áni. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá 'dĩ 'bã áni
rĩ a'ị̃ kí ũyá ĩ'badrḭ̃ gá rĩ 'bo. 17 Wó ĩminí ãkónã gã agá na agá úmgbé,

---

* **6:10** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'ị̃ Sṹrṹ mídrḭ̃ 'bã amṹ, ãma ĩ'di a'ị̃ amṹlé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó
'bṹ gâlé rĩ áni. † **6:13** Bṹkṹ̃ Ãdróŋá drị̃ ãzí rĩ kí agá û'bã sṹrṹ kí, ũkpõ abe, ãzíla dḭ̃zã abe
mí ãni ãsḭ̃ŋá kóru. Ámĩnã.

ĩmi ifí ĩmi drį̃ ãdu sĩ ãzíla ĩmi ũjĩ ĩmi mẹ́lẹ́tị rá ĩminí sĩ i'dájó ãlá ru.
18 'Bá ãzí icó dó sĩ nį̃lé la ĩmi umbé ĩmi íná na agá cí la ku wó lú ĩmĩ
Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i, ãzíla ĩmĩ Átẹ́pị ị́jọ́ idélé ũní-ũní ru rĩ kí ndrelépi
rĩ la ĩmi ũfẽ nĩ.

Málĩ tãmbajó 'bų̃ gá rĩ
(Lụ́kã 12:33-34)

19 “Ĩmba málĩ ĩmidrį̃ gá rĩ kí tã ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ ku, ãngũ ų̃dų̃dų̃ 'bã sĩ
kí mbejó ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó kí sĩ ru iza rá rĩ gá ãzíla ãngũ ų̃gụ́'bá
'bã sĩ kí ų̃gų̃jó rá rĩ gá ku. 20 Wó rá la ĩmba málĩ ĩmidrį̃ gá rĩ kí tã 'bų̃
gá, ãngũ ų̃dų̃dų̃ sĩ kí mbejó ku, ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó sĩ ru izajó ku rĩ gá
ãzíla ãngũ ų̃gụ́'bá 'bã sĩ fijó kí ų̃gų̃jó ku rĩ gá. 21 Ã'dusĩku ãngũ málĩ
mídrį̃ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, 'dãá ími ásị́ la mụ adrulé ala gá.

Tárã ụrụ'bá drį̃ gá rĩ 'i
(Lụ́kã 11:34-36)

22 “Mị́fį̣ ĩ'di tárã ụrụ'bá drị́ gá rĩ 'i, ími mị́fį̣ drĩ kí ãngũ ndre ãlá ru,
ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú. 23 Wó ími mị́fį̣ drĩ kí ãngũ ndre múké
ku, ími ụrụ'bá la adru pírí ãngũ ịnị agá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ule ími ụrụ'bá
gá rĩ drĩ dó adru ị́nị́ ru, ị́nị́ ími ụrụ'bá gá rĩ 'bã ãmbõgõ la dó adru
íngoní!

24 “'Bá ãzí icólépi ãzị́ ngalépi ãmbogo į̃rį̃ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu
rĩ ngų̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi
icó ãzị́ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.

Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku

25 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩmi ásị́ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi ã'du
na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sų̃ yã rĩ sĩ ku. Ídri
'bã ị́jọ́ adru ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá ãzíla ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru
ndẽ bõngó rá rĩ gá ku yã? 26 Ĩndre drĩ ãriŋa 'bų̃ gá 'dĩ kî, kpẹ̃ kí ũri
ku, ũkũnã kí vâ ku, tra kí ãkónã ĩrá gá ku, wó ĩmĩ Átẹ́pị 'bų̃ gá rĩ la kí
izó nĩ. Ĩmi ų̃rǫ̃drị́ ãmbógó ru ndẽ kí rá ku yã? 27 Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó
sáwã į̃drį̃lé ãlu ídri ĩ'didrį̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?

28 “Ĩmi ị́jọ́ ũrã bõngó sų̃ŋá drį̃ gá ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩndre drĩ ũjó
ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî. Nga kí ãzị́ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku.
29 Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị́ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di
ãni ũniyambamba rĩ ca kí ũnĩ sĩ mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrį̃ kí agá ku.
30 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ų̃sų̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko
adrulépi ãndrũ cí wó drų̃sį̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, Ãdróŋá icó ĩmi ų̃sų̃lé
bõngó sĩ ndẽ kí rá rĩ gá ku yã, ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ? 31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ĩmi ásị́ 'bã umvú jọjó la, ‘Ãma ã'du na yã?’ Jõku ‘Ãma ãndrũ ã'du mvụ
yã?’ Jõku ‘Ãma ã'du sų̃ yã?’ rĩ gá ku. 32 Wó 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku 'dĩ kí
ị́jọ́ ũrã ãko 'dĩ kí drį̃ gá nĩ, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị 'bų̃ gá rĩ nį̃ ĩlẽ ãko 'dĩ
kí rá rĩ gá rá. 33 Wó drį̃drį̃ rĩ sĩ, ĩndrų̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ 'i ‡ ị́jọ́ mgbã
ĩ'didrį̃ rĩ kí abe, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí pírí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásị́ 'bã umvú ị́jọ́ drų̃sį̃ rĩ kí sĩ ku, drų̃sį̃ 'bã ásị́ la mvu
ĩ'di sĩ cénĩ. Ụ'dụ́ ãlu-ãlu 'bã ị́jọ́ ũnzí ca ĩ'di sĩ rá.”

‡ **6:33** Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

7

Íḷị 'bá ãzí 'bã ịjọ́ ku
(Lṵ́kã 6:37-38, 41-42)

1 “Ĩḷị ịjọ́ 'bá ãzí drḭ̃ gá ku, Ãdróŋá 'bã lị rú vâ sĩ ịjọ́ ĩmi drḭ̃ gá ku benĩ.
2 Ĩdrĩ ịjọ́ 'bá ãzí drḭ̃ lị ála vâ ịjọ́ ĩmidrḭ gá rĩ lị ịjọ́ ĩminí lịlé rĩ 'bã vú sĩ,
ãzíla ãko ĩminí ṹ'bḭ̃lé 'bá ãzí ní rĩ ála vâ ṹ'bḭ̃ la ĩminí ãkójó ãlu 'dã sĩ.
3 “Mi ife fú mí ádrḭ́pị mịfḭ́ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásḭ́ 'bãlé
ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfḭ́ gá rĩ drḭ̃ gá ku ã'du sĩ? 4 Mí icó jọlé
la mí ádrḭ́pị ní, ‘Mí ají má ãpẽ míní ãko 'delépi ími mịfḭ́ gá 'dĩ 'i,’ ịsṵ́
'dĩ sĩ ũgórókó'bõ ãzí ími mịfḭ́ gá 'dãá cí íngoní-íngoní ru? 5 Ĩmi 'bá ru
'bãlépi ĩnḭ̃ ịjọ́ cé 'dĩ! Drḭ̃drḭ̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịḭ́ gá
rĩ ráká ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrḭ́pị mịfḭ́ gá rĩ
ãpẽjó ĩndõ.
6 “Ĩfẽ ãko ídétáŋá ru Ãdróŋá nî rĩ kí ũcogo 'baní ku, ĩmi u'bé ŋálí
ĩmidrḭ̃ ãję̃ rú rĩ kí ĩzõgó 'baní ku. Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, kí kí atu
pá sĩ rá, ãzíla kí ru uja ími ucílé. *

Zịtáŋá zịjó, ãko ndrṹjó, kę̃jḭ̃tị pãjó
(Lṵ́kã 11:9-13)

7 “Ĩzị, ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṹ ĩmi ịsṵ́ la rá, ãzíla ĩpã kę̃jḭ̃tị ála ĩminí
nzḭ̃ la rá. 8 Ã'dusĩku 'bá pírí zịlépi la rĩ ní ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrṹlépi
rĩ la ịsṵ́ la rá, ãzíla ála kę̃jḭ̃tị nzḭ̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
9 “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ngọ́tḭ ĩ'didrḭ̃ drĩ íná a'ḭ, ĩ'di ĩ'diní írã fẽ rĩ ã'di
'i? 10 Jõku drĩ ḭ̃'bị a'ḭ, ĩ'di ĩ'diní ḭ̃nḭ̃ fẽ rĩ ã'di 'i? 11 Wó ĩmi gápi 'bá ũnzí
'dĩ, ĩdrĩ nḭ̃ anzị ĩmidrḭ gá rĩ 'baní ãko múké rĩ kí fẽ sĩ cé, ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ
gá rĩ icó ĩminí ãko múké rĩ kí fẽlé 'bá ĩ'di zịlépi rĩ 'baní ndẽ rá ku yã!
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ pírí ĩminí lẽlé 'bá 'bã idé vâ kí ĩminí rĩ kí, lẽ ĩmi idé kí
'bá 'baní 'dĩ 'bã áni, 'dĩ ịjọ́ ãzḭ̃táŋá 'bã jọlé ãzíla nábḭ̃ abe rĩ.

Kę̃jḭ̃tị síríŋá rĩ ãzíla mgbọ rĩ
(Lṵ́kã 13:24)

13 “Ĩfi kę̃jḭ̃tị síríŋá rĩ gâ sĩ, ã'dusĩku kę̃jḭ̃tị mgbọ ãzíla gę̃rḭ̃ wọdọ 'dĩ
ĩ'di gę̃rḭ̃ mụjó ḭ̃lḭ̃kḭ̃ŋá gá rĩ ãzíla 'bá mụlépi ala gâ sĩ rĩ kí ũ'bí ru. 14 Wó
kę̃jḭ̃tị síríŋá ãzíla gę̃rḭ̃ ĩzíŋá rĩ ĩ'di gę̃rḭ̃ sĩ mụjó ídri gá rĩ 'i, 'bá wereŋá
kí ịsṵ́ la nĩ.
15 “Ĩmi adru mịfḭ́ trũ nábḭ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kî sĩ. Kí amṵ́ ĩmi rṵ́ 'dõlé ãmvé
ãmvélé ru kãbĩlõ áni, wó agâlé kí ṹbǫ̃gṹ ũmbá la kî. 16 Ĩmi kí nḭ̃ ífí ĩ'bã
kí kalé rĩ sĩ. 'Bá ãzí wọ̃mbę̃ ãtĩlépi ĩlá ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩlépi
ų̰cịḳị ụrụ'bá gá la cí yã? 17 Cécé ãlu 'dĩ 'bã áni, ife múké rĩ la ífí múké
rĩ ka, wó ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. 18 Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la
ku, ãzíla ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku. 19 Ife pírí ífí múké rĩ kalépi ku
rĩ ála ga la vũ gá, ála 'be la ãcí gá. 20 Ĩmi kí nḭ̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ.
21 “Adru 'bá pírí áma umvelépi Úpí, Úpí 'dĩ kí nga filé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá
drḭ̃ agá la ku, wó rá la 'bá ịjọ́ má Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ
'i. 22 'Bá wẽwẽ rú kí amṵ́ má rṵ́ 'dõlé, ṵ́'dṵ́ ịjọ́ lijó 'dã sĩ kí jọ la mání,
‘Úpí, Úpí! Ími rṵ́ sĩ ãma ũlũ ándrá ịjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ, ími rṵ́ sĩ ãma

* **7:6** Ífẽ ịjọ́ mgbã úríndí drḭ̃ gá rĩ 'bá míní nḭ̃lé rá icó kí ṹrǫ̃drḭ̃ la nḭ̃lé ku vúlé vúlé ru kí vâ sĩ míní ũcõgõ fẽ rĩ 'baní ku.

adro ándrá úríndí ũnzí kî ãzíla ãma idé ándrá tálí wẽwẽ rú kî.’ 23 'Dã
vúlé gá ma dó jọ la ĩ'baní tọndọlọ, ‘Ánį̃ ĩmi ku. Ĩmi ĩdã ĩmi áma aga gá
'dâ rá, ĩmi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’

'Bá ũndũwã rú ãzíla ũndũwã rú ku jó sịlépi rĩ kî
(Lụ́kã 6:47-49)

24 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ mádrį̣ rĩ kí arelépi ãzíla 'bãlépi ídétáŋá agá
rĩ ĩ'di cécé 'bá ũndũwã rú jó ĩ'didrį̣ sịlépi írã drį̃ gá rĩ áni. 25 Uzogó 'dị
rá į̃yị́ gá kí rá, ãlụ́kụ́kų̃ li rá, uzogó co jó 'dã rá, jó 'dã a'dé ku, ã'dusĩku
jó 'dã 'bã bõrõ į̃ndụ́ sịjó írã drį̃ gá rĩ sĩ. 26 Wó 'bá pírí ị́jọ́ mádrį̣ kí
arelépi rá ãzíla kí 'bãlépi ídétáŋá agá ku rĩ ají kí ru 'bá ũndũwã kóru
jó sịlépi cínákí drį̃ gá rĩ be. 27 Uzogó 'dĩ rá, į̃yị́ gá kí rá, ãzíla ãlụ́kụ́kų̃
li rá, ãzíla uzogó co jó 'dã rá ãzíla jó 'dã a'dé rá á'déŋá la ĩ'di ị́jọ́ ãzí
ãmbógó la.”

28 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, 'bá ũ'bí ų̃sų̃ kí ų̃sų̃-ų̃sų̃
ímbátáŋá ĩ'didrį̣ kí sĩ, 29 ã'dusĩku ímbátáŋá ĩ'didrį̣ kí ũkpó trũ adru
kí imba'ba ãzį̣táŋá Mụ́sã drį̣ kí imbálépi rĩ kí áni ku.

8

Yẹ́sų̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãrákõ 1:40-45; Lụ́kã 5:12-16)

1 Yẹ́sų̃ la mụ asị́lé 'bé drį̃ gâlé vų̃rụ́ 'dõlé 'bo, 'bá wẽwẽ rú a'dé kí vú
la gâ sĩ. 2 Ágọ́bį̣ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amụ́ ĩ'di rụ́, tį̣ ãja ĩ'di drį̃lẹ́ gá
ãzíla jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.”

3 Yẹ́sų̃ su drį̣ ĩ'di rų̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bį̃ jọ ĩ'diní, “Álẽ rá. Mí adru
ãlá ru.” Cọtį̣ ãrí ukó rá. 4 'Dãá Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, índre lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá
ãzíní ku. Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla
ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru Mụ́sã 'bã azį̣lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ
'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrį̣.

Ã'į̃táŋá ãmbógó ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ drį̃
(Lụ́kã 7:1-10)

5 Yẹ́sų̃ la mụ filé Kãpẽrę̃nãwụ́mį̃ gâlé 'bo, ágọ́bį̣ ãzí ãsĩkárĩ túrú ãlu
drį̃lẹ́ gá rĩ amụ́ ãzãkoma zį̣lé ĩ'didrį̣. 6 Jọ ĩ'diní, “Úpí, mâ ãtí'bó ãyánĩ
rú, la ru vų̃rụ́ gbọ́lọ́ sį̣ gâlé 'dã, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta.”

7 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ma mụ ĩ'di adrílé rá.”

8 Ágọ́bį̣ ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bã ãmbógó ru rĩ umvi, “Ãmbógó, ífẽ míní
ũcõgõ íni ku, icó míní afíjó mádrį̣ jó agá 'dõlé ku. Wó ị́jọ́ lú ị́jọ́ tį̣ sĩ
ãtí'bó mádrį̣ dó sĩ adrí rá. 9 Wó ma mâ ngá 'bá ãzį̣táŋá pálé gá la,
ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla
ãzí 'dã ní, mí amụ́, ĩ'di amụ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrį̣ ní, 'ba idé íni
ĩ'di idé la rá.”

10 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ jọlé 'dĩ arelé, ų̃sų̃-ų̃sų̃ ãzíla jọ 'bá ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ
'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, má į̣sụ́ drĩ 'bá ãzí ã'į̃táŋá ãmbógó trũ 'dĩ
'bã áni la ãngũ Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̣ agá 'dâ ku. 11 Ájọ ĩminí 'bá wẽwẽ rú kí
amụ́ angájó į̃tụ́ 'bã agá agâlé ru, ãzíla į̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru kí dó ri vų̃rụ́
ų̃mų̃ nalé Į̣bụrahị́mų̃ trũ, Ĩsákã trũ, ãzíla Yãkó'bõ abe Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ
agá. 12 Wó 'bá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̣ 'bã 'dị́pį̣ka rú rĩ kí ála kí u'bé ãmvé
ãngũ į̣nį̣ rĩ agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá ãzíla sį̣ naŋá la adru nĩ.”

13 Yẹ́sṹ jọ dó ãmbógó ãsĩkárĩ drį̃lẹ́ gá rĩ nî, “Ímụ vúlêlé, ị́jọ́ míní ã'į̃lé
rĩ la ru idé tá míní lẽlé rĩ 'bã áni.” Cọtį̣ ãmbógó 'bã ãtí'bô adrí dó sáwã
'dã sĩ rá.

Yẹ́sṹ adrí 'bá wẽwẽ rú kî
(Mãrákõ 1:29-34; Lṹkã 4:38-41)

14 Yẹ́sṹ la mụ afílé Pétẽrõ drį̃ko gá 'dõlé 'bo, į̣sṹ Pétẽrõ 'bã ĩdrâ la drį̃
cị agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tį̃rį̃-tį̃rį̃. 15 Yẹ́sṹ arṹ ĩ'didrị́ gá 'dâ ãzíla
ãyánĩ a'be ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'dinî.

16 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá ají kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé 'bá ĩ'bã ãni ãyánĩ rú
ũví ndú-ndú úríndí ũnzí trũ rĩ kí wẽwẽ rú. Yẹ́sṹ jọ lú ị́jọ́ tị sĩ á'dṹsĩ
úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ fũ kí rá ãzíla adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí pírí. 17 Į̣jọ́
'dĩ idé ru íni la ị́jọ́ nábį̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ 'bã idé ru ĩ'di 'bã kẽj̨ị́ gá ãndá
benĩ.
“'Dụ ũcõgõ ãmadrị́ rĩ kí rá
ãzíla 'dụ ãyánĩ ãmadrį̃ kí rá.” †

Ãję̃ sĩ Yẹ́sṹ vú bį̃jó rĩ
(Lṹkã 9:57-62)

18 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí ru tralépi ĩ'di andre gá 'dĩ kí ndrelé, fẽ ãzį̣́táŋá
'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní sĩ zajó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ. 19 Cọtį̣ ímbápį̣
ãzį̣́táŋá imbálépi rĩ amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ímbápį̣, ma ími vú bĩ
kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá.”

20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ũbálígó kí 'bã 'bṹ kí cí, ãzíla ãríŋá 'bṹ gá 'dĩ 'bã
jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drį̃kã ãtį̃jó la 'dáyụ.”

21 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé la ãzí jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé
má átẹ́pį̣ į̃sį̃lé ráká.”

22 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú, mí a'be 'bá drãlépi úríndí
agá rá rĩ 'bã į̃sį̃ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ.”

23 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'de kí dó ĩ'di
vú gâ sĩ. 24 Gbõgbõ ãlṹkṹkṹ ũkpó la i'dó lilé, mĩrĩ agá 'dãá į̃yị́ i'dó ru
gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ 'delé į̃yị́ į̃ndṹ, wó Yẹ́sṹ 'dĩ sĩ ṹ'dṹ gá. 25 'Bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ ko kí dó drį̃ mụlé ĩ'di rṹlé ĩ'di ingalé, jọ kí ĩ'diní, “Úpí,
ípa ãma 'i. Ãma úgólé ịmvṹlé 'dõ fô!”

26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'į̃táŋâ trũ wereŋá 'dĩ, ĩmi u'á ų̃rį̃ sĩ
ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Angá dó ụrụgá, za ãlṹkṹkṹ drį̃ gá į̃yị́ ungalépi tũlãtũlã
rĩ be sĩ kí atrịjó. Cọtį̣ ãngũ ịgbẹ dó ndrú.

27 'Bá pírí u'á kí ų̃sṹtáŋá sĩ, ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá 'dĩ ãmgbã
rĩ gá ã'di 'i? Ãlṹkṹkṹ 'bã tị la arejó į̃yị́ ungalépi 'dĩ abe rá 'dĩ!”

Yẹ́sṹ adró úríndí ũnzí 'bá į̃rį̃ kí agá
(Mãrákõ 5:1-20; Lṹkã 8:26-39)

28 Yẹ́sṹ la mụ zalé mĩrĩ gá 'á ãngũ umvelé Gãdárã rĩ gá, ãgọbį̣ į̃rį̃
u'álépi į̃nádrį̃ kí drĩdríŋĩ gá la ãfũ kí amṹlé ĩ'di rṹ 'dõlé. Ãgọbį̣ 'dĩ kí
úríndí ũnzí kí agá cí, kí ũmbã rú, ã'į̃ kí 'bá ãzíní alịjó gę̃rį̃ 'dã gâ sĩ ku.
29 Za kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá Ngọ́pį̣, ílẽ ãma rṹ ã'du yã? Mí amṹ
ãmaní cãndí fẽlé 'dĩ sĩ ṹ'dṹ la acá drĩ ku rú yã?”

---

† **8:17** Ĩsáyã 53:4

30 Kí drĩdríŋĩ gá ĩzõgó ũ'bí la kí ĩrí na agá ãni rú kí andre gá 'dãá.
31 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ, “Ídrĩ ãma adró ãmvé rá, ípẽ ãma
tị ĩzõgó ũ'bí 'dã kí agá.”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmụ.” Ãfũ kí dó mụlé filé ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí
'dĩ kpẽ kí rị̃ cẽlé 'bé 'bã ãngũ cḭḳḭcḭḳḭ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé
ũdrãlé rá. 33 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ apá kí rá cẽlé táwṹnṹ agâlé mụlé
ḭjọ́ pírí ru idélépi rĩ kí vú nzelé, ḭjọ́ ru idélépi ãgọbị úríndí ũnzí trũ rĩ
'ba rṹ rĩ abe. 34 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí táwṹnṹ agá rĩ fũ kí dó mụlé Yẹ́sṹ rṹlé,
ãzíla kí dó mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãngũ ĩ'badrḭ́ gá
rĩ a'bejó rá.

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ rĩ rá
(Mãrákõ 2:1-12; Lṹkã 5:17-26)

1 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó táwṹnṹ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 2 'Bá ãzí
ají kí ágọ́bḭ ãzí ãcá trũ la ĩ'di rṹ 'dõlé, la ru bḭ́rḭ̃sḭ̃ drḭ gá. Yẹ́sṹ la mụ
ã'ḭtáŋá 'bá 'dĩ 'badrḭ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, “Mâ ngọ́tḭ, ími ásḭ
'bã adru ũkpó ru, ḭjọ́ ũnzí mídrḭ kí útrũ kí rá.”
3 Ímbá'bá ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ágọ́bḭ 'dĩ la
Ãdróŋá u'dá.”
4 Yẹ́sṹ nḭ ḭjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí agâlé rĩ kí rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ḭjọ́
ũnzí 'dĩ kí ũrã ĩmi ásḭ gâlé ã'du sĩ yã? 5 Ḭjọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã,
jọjó la, ‘Ḭjọ́ ũnzí mídrḭ kí útrũ kí rá rĩ 'i’ jõku jọjó la, ‘Mí angá ụrụgá
ãzíla ímụ rĩ 'i yã?’ 6 Wó ḭjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḭ la Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã
ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dâ sĩ ḭjọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní,
“Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḭ́rḭ̃sḭ̃ ãzíla ímụ lḭcọ́ gá.” 7 Ágọ́bḭ angá dó ãzíla
mụ dó lḭcọ́ gá. 8 'Bá wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, u'á
kí ṹrḭ sĩ, ãzíla ịcṹ kí dó Ãdróŋá ũkpó 'dĩ 'bã áni rĩ fẽlépi 'bání rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã Mãtáyõ umvejó rĩ
(Mãrákõ 2:13-17; Lṹkã 5:27-32)

9 Yẹ́sṹ a'be dó ãngũ 'dã rá, ĩ'di 'bã mụ agá acḭ trũ, ndre 'bá ãzí
mṹsọ́rọ̃ tralépi la umvelé Mãtáyõ 'i ri angá ãngũ sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá
'dãá. Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.” Mãtáyõ angá ụrụgá ãzíla 'de dó
vú la gâ sĩ.
10 Ḭjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ kí ãkónã na agá Mãtáyõ drḭ jó agá. 'Bá
wẽwẽ rú mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe amṹ kí ãkónã
nalé Yẹ́sṹ trũ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí abe. 11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí
mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, zḭ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kî, “Ímbápḭ
ĩmidrḭ gá rĩ la ãkónã na 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí abe
ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
12 Yẹ́sṹ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, “'Bá ãyánĩ kóru rĩ lẽ
dãkĩtárĩ ku, wó rá la 'bá ãyánĩ rú rĩ 'i. 13 Wó ĩmụ ḭjọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã
ífí ndrṹlé, ‘Álẽ ásḭ ĩ̃gbẽ̃ adru ídétáŋá ku.’ † Ã'dusĩku má amṹ 'bá ãlá rĩ
kí umvelé ku, wó 'bá ũnzí rĩ kî.”

Ãkónã naŋá gãjó sĩ Ãdróŋá zịjó rĩ
(Mãrákõ 2:18-22; Lṹkã 5:33-39)

† **9:13** Hõséyã 6:6

14 'Bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé ãzíla zị kí ĩ'di, “Ãma
'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe ãgã íná nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá ã'ị̃jó, wó 'bá míní
imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná naŋá sĩ Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ ku íngoní ru?”
15 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ãmụ́ ị́zị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá
'dĩ, a'be ãmụ́ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ị́zị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe
cí rĩ sĩ kí awá rá yã? Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba
rụ́ 'dâ rá, ãzíla 'dã dó ĩ'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.
16 “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ũ̃kụ rĩ ịgbẹjó la
ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni, údrĩ bõngó ũjĩ 'bo ĩ'di ru isé ĩzí ru, ũ̃kụ
'dã la asi ú'dí 'dã 'bã iséŋá sĩ rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mgbọ rĩ la ru nzị̃
ị̃dị́. 17 'Bá ãzí icó wáyĩnĩ ú'dí rĩ tõlé wáyĩnĩ 'bã ínírikó ũ̃kụ rĩ agá ku,
wáyĩnĩ la dra ala gâlé ĩ'di ínírikó asi rá ã'dusĩku icó ru nzãlé ị̃dị́ ku.
Wáyĩnĩ la asu rá ãzíla ínírikô la kpẽ̃ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, wáyĩnĩ ú'dí rĩ lẽ útõ
ĩ'di ínírikó ú'dí rĩ agá kí sĩ ru tãmba ị̃rị̃ trá.”

Ãmbógó Yáyĩrõ̃ ĩzẹ́pị kí ũkú Yẹ́sụ̃ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãrákõ 5:21-43; Lụ́kã 8:40-56)

18 Yẹ́sụ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ agá 'dâ, 'bá 'bá drị̃ celépi Yãhụ́dị̃ 'bã ãni la
amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, tị ãja vũ̃rụ́ drị̃lẹ́ la gá, ãzíla jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzẹ́pị drã
rá ú'dî'da, mí amụ́ mụlé ími drị̃ 'bãlé drị̃ la gá ĩ'di dó sĩ adrí benĩ.”
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ angá dó mụlé ágọ́bị́ 'dĩ be ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ bĩ kí dó vú la.
20 Wó íni 'dĩ ũ̃kú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá ílí mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ la api
ru Yẹ́sụ̃ 'bã ũ̃ngúkú gâ sĩ ãzíla aló Yẹ́sụ̃ 'bã bõngó tị. 21 Ũ̃kú 'dĩ 'bã ĩ'di
ásị́ gâlé, “Ádrĩ lú bõngó la aló á'dụ̃sĩ, ma adrí rá.”
22 Yẹ́sụ̃ uja ru ãzíla ndre ũ̃kú 'dĩ 'i, jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzẹ́pị, ími ásị́ 'bã
umvú ku ã'ị̃táŋá mídrị̃ fẽ míní adrílé nĩ.” Cọtị ũ̃kû adrí sáwã 'dã agá
rá.
23 Yẹ́sụ̃ la mụ calé ãmbógó 'bá drị̃ celépi rĩ drị́ lị́cọ́ gâlé ndre 'bá úngó
ngolépi drã tị gá ãzíla 'bá ru usalépi 'dĩ kí abe, 24 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “'Bá
pírí 'bã fũ kí ãmvé, ĩzóŋá ĩmbíráŋá 'dĩ drã ku, ĩ'di íni ụ́'dụ́ ko.” 'Bá pírí
gụ kí dó Yẹ́sụ̃ gũ̃gũ̃. 25 'Bá pírí kí dó mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, fi dó jó
agâlé, arụ́ dó ĩzóŋâ drị̃ gá 'dâ, ãzíla ĩzóŋâ angá dó ụrụgá. 26 Ị́jọ́ 'dĩ iré
ru ãngũ 'dã agá pírí.

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá ị̃rị̃ mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ kí rá

27 Yẹ́sụ̃ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, ãzíla ĩ'di 'bã mụ agá acị́ trũ, 'bá
ị̃rị̃ mịfị́ kóru la ãbĩ kí ĩ'di vú úzáŋâ trũ, “Dãwụ́dị̃ ngọ́pị, mí andré ãma
ízákĩzã.”
28 Yẹ́sụ̃ la mụ filé jó agâlé 'bo, 'bá ị̃rị̃ mịfị́ kóru 'dã amụ́ kí kpere ĩ'di
rụ́ 'dõlé, zị kî, “Ĩmi ã'ị́ má icó ĩmi mịfị́ kí nzị̃lé rá yã?”
Umvi kí, “'Dĩ 'bã áni, Úpí.”
29 Yẹ́sụ̃ aló ĩ'bã mịfị́ kî, ãzíla jọ ĩ'baní, “'Bã idé ru ĩmi rụ́ cécé tá ĩminí
ã'ị̃lé rĩ 'bã áni,” 30 ãzíla mịfị́ la nzị́ kí dó ru rá. Yẹ́sụ̃ itré kí ũ̃kpó ru jọ,
“Ĩndre 'bá ãzí 'bã nị̃ jõ ị́jọ́ 'dĩ ku.” 31 Wó 'bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé
mụ kí ị́jọ́ 'dĩ iré trũ drị̃ gá drị̃ gá ãngũ 'dã agâ sĩ pírí.

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá ị̃jọ́ jọlépi ku rĩ

32 'Bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé, ájí Yẹ́sụ̃ rụ́ ágọ́bị́ ãzí úríndí ũ̃nzí trũ
mịfị́ kóru ãzíla ị́jọ́ jọlépi ku la. 33 Yẹ́sụ̃ la mụ úríndí ũ̃nzí ala gá rĩ
adrólé ãmvé 'bo, 'bá ị́jọ́ jọlépi ku rĩ i'dó dó ị́jọ́ jọlé. 'Bá ũ'bí 'dã pírí

ũsũ kí ĩjọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũsũ-ũsũ zị kî, “Ĩjọ́ 'dĩ 'bã áni la ídu idé jõ drĩ ru ãngũ Ịsịrayĩlĩ drĩ agá ku.”
34 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó úpí úríndí ũnzí 'badrĩ sĩ.”

Yẹ́sũ ndre 'bá 'bã ízákĩzã
35 Yẹ́sũ mụ ácĩ trũ táwũ̃nĩ ãzíla tõrọ́mẹ́ pírí kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjjó rĩ kí agâ sĩ, ĩjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ ũlũ trũ ãzíla 'bá kí adrí trũ ãyánĩ ndú-ndú kí abe. 36 Yẹ́sũ la mụ 'bá ũ'bí 'dĩ kí ndrelé 'bo, ĩjọ́ 'dĩ fi ásị la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ãndẽ kí rá ãzíla kí ũkpó kóru, ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ. 37 Yẹ́sũ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú. 38 Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzị ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvụ́ agâlé.”

10

Yẹ́sũ 'bã ũpịgọŋa ĩ'didrĩ mụdrĩ 'dĩ kí tị pẽjó rĩ
(Mãrákõ 3:13-19; Lụ́kã 6:12-16)
1 Yẹ́sũ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ ãlu gá ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpó sĩ úríndí ũnzí kí adrojó ãzíla ãyánĩ ũví ndú-ndú kí adríjó ĩndĩ.
2 'Dĩ kí ũpịgọŋa ĩ'didrị mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ 'bã rụ́ kí: drĩdrĩ rĩ Sĩmọ́nĩ (Yẹ́sũ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrịpĩ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pị kí ádrịpĩ Yõhánã be, 3 Fĩlĩpõ̃ 'i, ãzíla Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, ãzíla Mãtáyõ mũsọ́rõ̃ tralépi rĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, ãzíla Tãdáyõ 'i 4 Sĩmọ́nĩ angálépi amụtị 'bá ã'dị 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rụ́mĩ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i ãzíla Yụ́dãsĩ Ĩsĩkãrịyọ́tĩ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.
5 'Bá mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ kí Yẹ́sũ pẽ kí tị ãmvêlé jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩmụ 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ jõku táwũ̃nĩ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ 'badrĩ kí agâ sĩ ku. 6 Rá la ĩmụ kãbĩlõ Ịsịrayĩlĩ rú ãvĩlépi rá 'dĩ 'bã rụ́. 7 Ĩminí mụ agá, ĩmụ ĩjọ́ 'dĩ ũlũ trũ, ‘Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị gá rĩ dó ãni rú.’ 8 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kî, ĩmi inga 'bá drãlépi rá rĩ kí ídri. Ĩmi adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá 'dĩ kî, ĩmi adro úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ kî. Úfẽ ĩminí ĩsálị ĩfẽ vâ 'bá 'baní ĩsálị. 9 Ĩ'dụ gólũdĩ, sílĩvã, jõku sĩlíngĩ ífí-ífí ru la kí ĩmi jábã gá ĩndĩ ku, 10 ĩ'dụ jũrúwã ãcĩ ãni la ku, ĩmi ãdrõ bõngó ku, jõku ŋĩlâ ãzíla túré ku. 'Bá ãzị ngalépi rĩ lẽ úfẽ ĩ'diní ãkónã nalé rá.
11 “Táwũ̃nĩ ãmbógó jõku ãngũ ĩmi sĩ fijó rĩ agá, ĩmi ịsụ́ jõ 'bá icólépi ĩmi a'ĩlépi u'ájó ĩ'didrĩko gá la, ĩmi u'á ĩ'didrĩko gá 'dãá kpere ĩmi drĩ ko agá. 12 Ĩminí fi agá lịcọ agâlé, ĩjọ 'bá ala gá 'dãá rĩ 'baní ásị ĩgbẽ̃ 'bã adru ĩmi abe. 13 'Bá lịcọ 'dã agá rĩ drĩ kí ĩmi a'ị rá, ásị ĩgbẽ̃ ĩmidrị gá rĩ 'bã ace 'dãá, wó drĩ kí ĩmi a'ị ku, ásị ĩgbẽ̃ ĩmidrị gá rĩ la ru uja vúlé ĩmi rụ́ 'dõlé. 14 'Bá ãzí drĩ kí ĩmi a'ị ku jõku drĩ kí ĩjọ́ ĩminí jọlé rĩ ã'ĩ ku, ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ĩminí lịcọ jõku táwũ̃nĩ 'dã a'be agá. 15 Ájọ ĩminí ĩjọ́ mgbã, ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị ĩjọ́ lịjó rĩ ũcõgõ ãngũ 'dã drị gá rĩ la ũcõgõ 'bá ándrá Sõdómũ gá Gõmórã be rĩ 'badrị kí ndẽ rá.

Cõcóŋá drụ́zĩ amụ́lépi rĩ
(Mãrákõ 13:9-13; Lụ́kã 21:12-17)

16 “Ĩndre drĩ ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ kí áni u'ájó ũbõgũ kí drĩdríŋĩ
gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ũndũwã rú į̃nį̃ áni ãzíla ị́jọ̃ kóru ãmámũ áni.
17 “Ĩmi adru mị́fị̃ trũ, 'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, kí ĩmi agụ ãngũ sĩ kẹ́sį̃ jǫ̣ó rĩ gá
kí ĩmi co ĩ'bã ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ kí agá. 18 Áma ị́jọ́ sĩ ála mụ ĩmi
agụlé ũ'bį̃lé 'bá 'bá drį̃ celépi 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá ũpi kí abe, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ
vú nzejó ĩ'banî ãzíla 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ abe. 19 Drĩ kí ĩmi rụ rá, ĩmi
ásį̣ 'bã umvú ĩmi ĩ'baní ã'du 'bã ị́jọ́ jọ yã rĩ sĩ ku, jõku ĩmi ị́jọ́ jọ ĩ'baní
íngoní yã rĩ sĩ ku. Ãdróŋá la ĩmi ã'du ị́jọ́ jọ yã rĩ fẽ sáwã 'dã sĩ nĩ,
20 ã'dusĩku adru ĩmi ị́jọ́ jọ ĩmi 'i la ku, wó Úríndí ĩmĩ Átẹ́pị drị́ gá rĩ la
mụ ị́jọ́ jọlé ĩmi agâ sĩ nĩ.
21 “Ádrị́pị la ádrị́pị mẹ́lẹ́ mbe ĩ'di 'dį̣jó káyĩ, átẹ́pị kí ngọ́pį̃ be, anzị
kí angá trụ 'bá kí tį̣lépi rĩ kí drį̃ gá, ãzíla kí kí fẽ 'dį̣lé káyĩ. 22 'Bá pírí
kí ĩmi ngũ̃ ũnzí ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ, wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere
ãsį̃ŋá gá rĩ ála ĩ'di pa rá. 23 Údrĩ ĩmi ĩcõcõŋã táwũ̃nį̃ ãzí rĩ gá, ĩmi apá
ãzí rĩ gá. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ĩmi icó táwũ̃nį̃ Ịsịrayị́lį̃ gá 'dĩ kí delé
acị́jó ala gâ sĩ pírí ku, kpere ụ́'dụ́ Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃ 'bã acá agá.
24 “'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrį̃ ku, ãtí'bó adru ãmbógó ru
ãndânĩ úpí ĩ'didrį̃ drį̃lẹ́ gá ku. 25 Ĩ'di múké 'bá imbálé imbâ rĩ ní acájó
cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni, ãzíla ãtí'bó ní acájó cécé úpí ĩ'didrį̃ áni.
Údrĩ 'bá lị́cọ́ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ umve Bę̃į̃ízę̃bụ́lũ̃, 'bá lị́cọ́ 'dã agá rĩ kí úmve
dó kí ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
26 “Lẽ ĩmi idé kí sĩ ũrį̃ sĩ ku. Ãko ãzí ru zį̃lépi zį̃-zį̃ 'baní mụlé i'dalé
ku la 'dáyụ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drį̃ gá ị́jọ́ nį̃ rá. 27 Ị́jọ́
mání jọlé ĩminí ãngũ ịnị agá rĩ ĩnze vú la ãngũ ule agá, ị́jọ́ ĩminí arelé
yõkõlé sĩ rĩ, ĩmi iwá la jó drį̃ gá. 28 Ĩmi idé ũrį̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ dį̣lépi
áyụ wó icólépi úríndí 'dį̣lépi ku 'dĩ kî sĩ ku. Be la rá la ĩmi idé ũrį̃ sĩ
Ãdróŋá ụrụ'bá kí 'dį̣lépi úríndí be ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ sĩ. 29 Ícó
ãriŋa nírí į̃rį̃ kí į̃tũ̃ndãlé ãjẽ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí icó a'délé
vũ̃rụ́ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋâ kóru ku. 30 Ãzíla drį̃'bị́ ífí ĩmi drį̃ gá 'dĩ kí nį̃
kí kãlãfe rá. 31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũrį̃ sĩ ku, ĩmi ãjẽ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa
ũ'bí 'dĩ kí rá.
32 “'Bá áma i'dalépi 'bá kí drį̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di i'dalé mâ Átẹ́pị
'bũ̃ gá rĩ drį̃lẹ́ gá rá. 33 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ
ĩ'di gãlé mâ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá úmgbé.
34 “Ĩmi ũrã ĩmi ásį̣ gá má ají ĩminí ũ̃nọ́kụ́ gá ásį̣ į̃gbę̃ la ku, má amụ́
ĩminí ásį̣ į̃gbę̃ ajílé ku, wó ị́lị́ŋá. 35 Má amụ́,
“ ‘ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ kí awalé átẹ́pį̃ be,
ĩzóŋá kí awalé ãndrẽ be,
ũkú kí ĩdrâ be.
36 Mẹ́rọ́'bá mídrį̃ kí 'bá mídrị́ lị́cọ́ gá 'dĩ kî 'bã ãzí.’ †
37 “'Bá átẹ́pį̃ kí lẽlépi ãndrẽ be ãndânĩ ndẽ ma rá rĩ ĩ'di 'bã ũrõ̃drị́ mání 'dáyụ, 'bá vâ į̃zẹ́pį̃ kí lẽlépi ngọ́pį̃ be ndẽ ma rá rĩ 'bã ũrõ̃drị́ mání 'dáyụ, 38 ãzíla 'bá mũsãlá'bã mádrį̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ 'bã ũrõ̃drị́ mání 'dáyụ. 39 'Bá ídri ĩ'didrị́ gá rĩ tãmbalépi rĩ la ĩ'di ãvĩ rá, ãzíla 'bá ídri ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩlépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá.
40 “'Bá ĩmi a'į̣lépi rĩ a'į̣ ma 'i ãzíla 'bá áma a'į̣lépi rĩ a'į̣ 'bá áma tį̣ ãpẽlépi rĩ 'i. 41 'Bá nábį̃ a'į̣lépi ĩ'di 'bã adrujó nábį̃ rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ũyá

† **10:36** Míkã 7:6

nábį̃ drį̣ gá rĩ ịsṵ, ãzíla 'bá 'bá ãlá Ãdróŋá drį̣ kí a'ị́lépi rĩ ĩ'di 'bá ãlá rĩ
'bã ũyá ịsṵ. 42 Ãzíla 'bá ĩyị́ į̃gbẹ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlé 'bá nírí 'dĩ 'banî
ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá mání imbálé la rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã
ícó ĩ'di 'bã ũyá ị́jọ́ ãvĩlé ku.”

11

Yẹ́sṵ̃ kí Yõhánã Bãbṵ̃tị̃zį̃ fẽlépi rĩ be
(Lṵ́kã 7:18-35)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrį̣ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ kí delé imbá agá 'bo,
mụ drį̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'bá kí imbá trũ ãzíla ị́jọ́ ũlũ trũ táwṵ̃nį̃ Gãlị́lį̃ drį̣ kí
agâ sĩ.
2 Yõhánã mãbṵ́sṵ̃ gâlé rĩ ĩ'di mụ ị́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí arelé 'bo,
pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị, 3 Yẹ́sṵ̃ zịjó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amṵ́ rĩ 'i yã,
jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?”
4 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩgõ vúlé ãzíla ĩlũ Yõhánã ní ị́jọ́ ĩminí arelé ãzíla
ĩminí ndrelé rĩ kî. 5 'Bá mị́fį̣ kóru rĩ kí dó ãngũ ndre rá, 'bá ãcâ trũ
rĩ kí acį̣ rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bị́lẹ́ kóru rĩ kí ị́jọ́ are
rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rá, ãzíla úlũ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ
'banî rá. 6 Drį̃lẹ́ba 'bá a'délépi áma ị́jọ́ sĩ ku rĩ 'banî.”
7 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ drį̃ kolé mụlé, Yẹ́sṵ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé
ũ'bí 'baní Yõhánã drį̃ gá. “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rṵ́ ãngũ kõtórõ rú
rĩ gâlé ã'du ndrelé? 'Bá ị́jọ́ ĩ'didrį̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlṵ́kṵ́kṵ̃ 'bã
ayalé rĩ áni rĩ ndrelé yã? 8 Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ dó ãmvêlé ã'du
ndrelé yã? 'Bá bõngó ũniyambamba ãję̃ rú rĩ sṵ̃lépi rĩ ndrelé yã? Yụ,
'bá bõngó ũniyambamba ãję̃ rú rĩ sṵ̃lépi rĩ kí u'á ãngũ ũpi 'badrị́ko
gá rĩ kí agá. 9 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábį̃ ndrelé
yã? Ãndá, ájọ ĩminí ndẽ nábį̃ rá. 10 'Dĩ bãsĩ 'bá ị́jọ́ sĩjó drį̣ la gá bṵ́kṵ̃
Ãdróŋá drį̣ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drį̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gę̃rį̃ idélé míní ími drį̃lẹ́ gâlé.’ †
11 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ũkú 'bã tį̣lé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá angálépi
Yõhánã Bãbṵ̃tị̃zį̃ fẽlépi rĩ ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru
Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá. 12 I'dójó ṵ́'dṵ́ Yõhánã Bãbṵ̃tị̃zį̃ fẽlépi
rĩ drį̣ 'dã sĩ kpere ãndrũ, Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ la ru iré ũkpõ sĩ ãzíla 'bá kí
afụ la ũkpõ sĩ. 13 Ã'dusĩku nãbịya kí ãzíla ãzị̃táŋá Mṵ́sã drį̣ abe ri kí
ị́jọ́ mụlépi amṵ́lépi rĩ kí jọlé kpere acájó sáwã Yõhánã drį̣ agá, 14 ãzíla
ĩdrĩ lẽ ị́jọ́ 'dĩ ã'į̃lé vį̣ sĩ rá, 'dĩ bãsĩ Ĩlíyã ngalépi amṵ́lépi rĩ 'i. 15 'Bá bị́lę̣
trũ rĩ, 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.
16 “Ma 'bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ kí ṵ̃'bį̃ ã'du sĩ. Kí cécé anzị rilépi ãngũ sṵ̃
gá ĩ'bã ãzí kí umvelépi áváŋá gá rĩ áni.
17 “ ‘Ãvu ĩminí gũká rá,
wó ĩgã úngó la tulé úmgbé,
ãngo ãwú úngó kí rá,
wó 'bá ãzí ũcõgõ sĩ la kí 'dáyụ.’
18 Ã'dusĩku Yõhánã amṵ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku, ãzíla 'bá jọ
kí, ĩ'di úríndí ũnzî trũ. 19 Wó Ngọ́tį̣ 'Bádrį̣ amṵ́ ãkónã naŋâ trũ ãzíla
wáyĩnĩ mvụŋâ trũ wó jọ kí, ‘Ĩndre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãkónã nalépi rọ̃mgbọ́

† **11:10** Mãlákĩ 3:1

ru la, ãzíla ĩmẽrãlépi wáyĩnĩ sĩ la, ĩ'di wǫ̃rı̨ 'bá mũsọ́rǫ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá ũnzí 'dĩ abe la.’ Wó ũndũwã la ru i'da i̧jọ́ pı̨rı̨ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ.”

Ũcõgõ táwų̃nı̨̃ i̧jọ́ ã'ı̨̃lépi ku 'dĩ kí drı̨̃ gá
(Lı̨́kã 10:13-15)

20 I̧jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sų̃ i'dó dó i̧jọ́ jọlé ũkpó ru táwų̃nı̨̃ ĩ'di 'bã sĩ tálí ĩ'didrı̨̃ kí idéjó ambamba 'dĩ kí drı̨̃ gá, ã'dusĩku 'bá ala gá rĩ 'bã kí lẽ jó ási̧ ujajó ku i̧jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨̃ kí agá ãzíla ru ujajó Ãdróŋá rı̨́ ku rĩ sĩ. 21 “Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Tálí idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tı̨́rǫ̃ gá ãzíla Si̧dọ́nı̨̃ gá, uja kí tánõ ási̧ sĩ kõlĩ-ĩbá sų̃jó ãzíla ru fujó úfóró sĩ 'bo. 22 Wó ájọ ĩminî, cãndí ĩmidrı̨́ ı̨́'dı̨́ i̧jọ́ lijó rĩ sĩ rĩ la cãndí Tı̨́rǫ̃ 'badrı̨̃ Si̧dọ́nı̨̃ be ı̨́'dı̨́ i̧jọ́ lijó kí drı̨̃ gá rĩ sĩ rĩ ndẽ rá. 23 Ãzíla mi 'i Kãpẽrẽñãwı̨́mı̨̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ, mi rú jõ fi vų̃rı̨́ kpere ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨̃ agá, údrĩ ándrá tálí idélé ími agá 'dĩ kí idé agá Sõdómũ agá, ĩ'di tánõ acá kpere ı̨́'dı̨́ ãndrũ 'dõ agá rá. 24 Wó ájọ míní, ı̨́'dı̨́ i̧jọ́ lijó rĩ sĩ cãndí mídrı̨̃ la ãngũ Sõdómũ drı̨̃ ndẽ rá.”

Ĩmi amı̨́ má rı̨́ avı̨̃lé
(Lı̨́kã 10:21-22)

25 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Yẹ́sų̃ jọ, “Má Átẹ́pı̨, ma ími i̧cı̨́, mi Úpí 'bų̃ 'badrı̨̃ ų̃nọ́kı̨́ be rĩ 'i, ã'dusĩku i̧jọ́ 'dĩ kí ízı̨̃ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ų̃nı̨̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨ nírí 'banî. 26 Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ i̧jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i.

27 “Mâ Átẹ́pı̨ fẽ ãko pírí kí mádrı̨ 'bo, 'bá ãzí ãlu Ngọ́pı̨̃ nı̨̃lépi cé la yụ pẽ lú Átẹ́pı̨̃ 'i, ãzíla 'bá ãzí Átẹ́pı̨̃ nı̨̃lépi cé la yụ pẽ lú Ngọ́pı̨̃ 'i ãzíla 'bá Ngọ́pı̨̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pı̨̃ i'dajó ĩ'banî rĩ 'i.

28 “Ĩmi amı̨́ má rı̨́ ĩmi 'bá pírí ãndẽlépi ãzíla tẹ́rı̨ ãnzı̨ trũ 'dĩ ãzíla ma fẽ ĩminí avı̨́lé rá. 29 Ĩmi amı̨́ i̧jọ́ ų̃nı̨̃lé mádrı̨, ĩ'dụ kı̨̃lı̨̃mgbǫ̃rǫ̃ mádrı̨ gá rĩ 'i, ã'dusĩku ma ási̧ rãlı̨̃ trũ ãzíla áma ási̧ ĩ̧gbẹ́ ru ãzíla mi dó sĩ avı̨́ úríndí agá rá. 30 Ã'dusĩku kı̨̃lı̨̃mgbǫ̃rǫ̃ mádrı̨ gá rĩ adru ãnzı̨ rú ku, tẹ́rı̨ mádrı̨ gá rĩ perepere rú.”

12

Zı̨táŋá Sãbátũ 'bã i̧jọ́ sĩ rĩ
(Mãrákõ 2:23-28; Lı̨́kã 6:1-5)

1 Sãbátũ * ãzí sĩ Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ámvı̨́ ãná drı̨̃ kí agâ sĩ. Ãbı̨́rı̨ ndẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí rá ãzíla i'dó kí ãná kí drı̨̃ ãnũlé nalé. 2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ i̧jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, jọ kí Yẹ́sų̃ ní, “Índre! 'Bá mídrı̨ míní imbálé 'dĩ kí i̧jọ́ ãzı̨táŋá 'bã ã'ı̨̃lé idé Sãbátũ sĩ ku la kí idé.”

3 Yẹ́sų̃ umvi, “Ĩlã i̧jọ́ úpí Dãwı̨́dı̨̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrı̨̃ abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbı̨́rı̨ sĩ rĩ sĩ ku yã? 4 Fi jó Ãdróŋá drı̨̃ agâlé, 'bá ĩ'didrı̨ 'dĩ kí abe úfẽ ĩ'baní mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá ní 'bo 'dã nalé rá, ãko ãzı̨táŋá 'bã ã'ı̨̃lé

* **12:1** Ụ'dụ́ 'bá Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ı̨́'dı̨́ ázíyá 'i kí umve la Sãbátũ. 'Dĩ vâ ı̨́'dı̨́ 'bá Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ avı̨́jó rĩ. 'Bá Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ ã'ı̨ kí únga ãzı̨ Sãbátũ sĩ ku. Ụ'dụ́ 'dĩ ají kí ru Sãbátũ ãmadrı̨ ãmã kí sĩ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ be ku.

ku rĩ, wó lú ãtalo ídétáŋá idélépi rĩ kî na la nĩ á'dụ̃sĩ. † 5 Jõku ĩlã drĩ
ịjọ ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ agá 'dâ jọlépi la Sãbátũ vú sĩ ãtalo ídétáŋá idélépi
lịcọ Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ iza ãzíla adru kí ịjọ̃ trũ ku.
6 Ájọ ĩminí 'bá ãmbógó ru ãndânĩ lịcọ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ cí. 7 Ĩdrĩ tá ịjọ
sĩlé 'Álẽ ásị̃ ĩgbẽ adru ídétáŋá ku,' † 'dĩ 'bã ífí nĩ cé la, ĩmi icó ịjọ lịlé
'bá ịjọ̃ kóru 'dĩ kí drị̃ gá ku. 8 Ã'dusĩku Ngọ́tị 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃
gá rĩ 'i.”

Ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ
(Mãrákõ 3:1-6; Lụ́kã 6:6-11)

9 Yẹ́sụ̃ a'be dó ãngũ 'dã rá, ãzíla mụ filé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá.
10 'Dãá ágọ́bị̃ ãzí drị̃ ãcá trũ la cí. 'Bá ãzí kí 'dãá cí lẽlépi ịjọ ndrụ̃lépi
Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó la kî, zị kí ĩ'di, “Ãzịtáŋá ã'ị̃ 'bání 'bá adríjó
Sãbátũ sĩ rá yã?”

11 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí jọlépi la ĩ'di 'bã kãbĩlõ drĩ
'de 'bụ́ gá ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ sĩ, icó ásị̃ 'bãlé sĩ ĩ'di anzéjó Sãbátũ sĩ ãmvé
ku rĩ ã'di 'i yã? 12 Ãko ũrõdrị̃ ru ãndânĩ rĩ ã'du, 'bá jõku kãbĩlõ! Ịjọ
'dĩ sĩ, ãzịtáŋá ã'ị̃ 'bání ịjọ múké idéjó Sãbátũ sĩ rá.”

13 Jọ dó ágọ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i.” Ágọ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá ãzíla
drị̃ itú ru ãlápítí ru cécé drị̃ ãzí ídri rĩ áni. 14 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ
kí ãmvé ịjọ kí Yẹ́sụ̃ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

Ãtí'bó Ãdróŋá ní pẽlé rĩ

15 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ ála ịjọ itú ĩ'di drị̃ gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rĩ nĩlé 'bo, ko drị̃
mụlé ãngũ 'dã agá 'dãá rá, ãzíla 'bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ. Adrí 'bá
ãyánĩ rú ĩ'badrị̃ kí pírí rá, 16 wó li 'bá kí bịlẹ̃ ĩndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di
'i yã rĩ gá ku. 17 Idé ịjọ 'dĩ íni la fẽjó la ịjọ Ãdróŋá 'bã jọlé nábĩ̃ Ĩsáyã
tị gâ sĩ rĩ 'bã idé ru benĩ.

18 'Dĩ ãtí'bó mádrị̃ mání pẽlé rĩ 'i,
'bá mání lẽlé rĩ 'i ãzíla ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di sĩ,
ma Úríndí mádrị̃ tị pẽ ĩ'di drị̃ gá,
ãzíla ĩ'di mụ ịjọ mání lịlé sụ́rụ́ kí drị̃ gá rĩ ũlũlé nĩ.
19 Icó ãgátã galé jõku uzálé,
jõku ịjọ jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ gẽrị̃ agâ sĩ ku.
20 Icó ũzú acálépi rá rĩ anulé ku,
jõku ĩbáká tárã drị̃ nĩlépi nĩ-nĩ rĩ icó anụ́lé la ku.
Ĩ'di pá tu ũkpó ru kpere ĩ'di 'bã ịjọ lịŋá tị pẽ agá 'bá kí ndẽjó.
21 “Rụ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ 'bá pírí ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí mụ ásị̃ 'bãlé ĩ'di
drị̃ gá.” †

Yẹ́sụ̃ kí Bẹ̃lị̃zẹ̃bụ́lụ̃ be
(Mãrákõ 3:20-30; Lụ́kã 11:14-23)

22 Ịjọ 'dã 'bã ũngúkú gá, ájí Yẹ́sụ̃ rụ́ ágọ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ mịfị̃
kóru ãzíla ịjọ jọlépi ku la, ãzíla Yẹ́sụ̃ adrí ĩ'di, ịjọ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ ịjọ jọlé
rá ãzíla ãngũ ndrelé rá. 23 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũsụ̃ kí ịjọ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ
sĩ ũsụ̃-ũsụ̃ zị kî, “'Dĩ adru ũri Dãwụ́dị̃ drị̃ 'i ku yã?”

---

† **12:4** 1 Sámũwẹ̃lị̃ 21:1-6 † **12:7** Hõséyã 6:6 † **12:21** Ĩsáyã 42:1-4

24 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ drḩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ágọ́bḩ 'dĩ la lú
úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽḩĩzẽ̃bụ́lũ̃ 'dĩ úpí úríndí ũnzí 'badrḩ 'bã fẽlé
rĩ sĩ.”
25 Yẹ́sũ̃ nḩ 'bá 'dĩ kí ã'du ịjọ́ ũrã kí agâlé yã rĩ gá rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ jọ ĩ'baní,
“Sụ́rụ́ ru awalépi ã'dḩ 'dịlépi kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rĩ icó pá tulé ku.
Ãzíla táwũ̃nḩ ãlu-ãlu jõku lḩcọ́ ãlu-ãlu ru awalépi kí drĩdríŋĩ gá ndú-
ndú rĩ kí mụ irélé rá. 26 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ drḩ Sĩtánĩ adró, ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí
awa ru amụtḩ sĩ amụtḩ sĩ. Sụ́rụ́ ĩ'didrḩ 'dã la pá tu íngoní-íngoní ru
yã? 27 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽḩĩzẽ̃bụ́lũ̃ drḩ sĩ, 'bá
ĩmidrḩ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ḩjọ́ 'bá ĩmidrḩ 'bã kí idélé rĩ lḩ ịjọ́
ĩmi drḩ gá nĩ. 28 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Úríndí Ãdróŋá drḩ
sĩ, ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ acá ĩmi rụ́ 'bo.
29 “Jõku, 'bá ãzí icó filé ágọ́bḩ ũkpó la drḩ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrḩ jó
agá rĩ kí rajó ku íngoní ru? Kí ágọ́bḩ ũkpó 'dã umbé ráká, kí dó sĩ ãko
ĩ'didrḩ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
30 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrḩ 'i, 'bá ãko tralépi
má be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrḩ kí irélépi irê la. 31 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí,
ála ĩmi trũ ịjọ́ ũnzí ĩmidrḩ kí agá rá, ãzíla ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí 'dĩ 'badrḩ kí
abe, wó 'bá ịjọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ ícó ĩ'di trũlé ku.
32 'Bá ãzí drĩ ịjọ́ ũnzí jọ Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá,
wó 'bá ịjọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé
ú'dî'da ku jõku drụ́zḩ ku.

Ife ãzíla ĩ'di 'bã ífí
(Lụ́kã 6:43-45)

33 “Ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. Ála
ife nḩ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ. 34 Ĩmi cécé ḩnḩ ḩrḩgọ́ ru rĩ áni, ĩmi icó ịjọ́
múké jọlé íngoní ru, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩmi 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi la? Ã'dusĩku tḩ la
ịjọ́ galépi ásḩ gâlé tré rĩ jọ. 35 'Bá múké rĩ la málĩ ĩ'didrḩ sĩ ãko múké rĩ
kí ají, 'bá ũnzí rĩ la ãko ũnzí rĩ kí ají angájó málĩ ĩ'didrḩ ũnzí rĩ kí agá.
36 Ájọ ĩminî, ụ́'dụ́ ịjọ́ lḩjó rĩ sĩ, ịjọ́ ífí kóru 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí ála mụ ịjọ́
lḩlé kí drḩ gá rá. 37 Ã'dusĩku ála mụ ịjọ́ lḩlé ími drḩ gá ịjọ́ ãfũlépi ími tḩ
gá rĩ sĩ ími trũjó jõku umbéjó.”
38 Ụ́'dụ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḩtáŋá Mụ́sã drḩ kí
imbálépi 'dĩ kí abe, jọ kí Yẹ́sũ̃ ní, “Ímbápḩ, ãlẽ mí idé ãmaní tálí.”
39 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Á'bḩ anzḩ ũnzí ãzíla ịjọ́ Ãdróŋá drḩ ã'ḩlépi ku 'dĩ
kí ícétáŋá tálí ru la zḩ! Ícó ĩ'baní ícétáŋá tálí ru la idélé ku, wó ícétáŋá
idélé ĩ'baní rĩ la adru ícétáŋá ándrá nábḩ Yónã drḩ rĩ 'i. 40 Gẽ̃rḩ ãlu
'dĩ sĩ Yónã u'á ándrá ụ́'dụ́ na ḩtụ́ kí ḩnḩ be ḩ'bḩ ãmbógó rĩ agâlé, ịjọ́ 'dĩ
sĩ, Ngọ́tḩ 'Bádrḩ la mụ adrulé ụ́'dụ́ na ḩtụ́ kí ḩnḩ be ũ̃nọ́kụ́ agâlé. 41 'Bá
Nḩnẹ́vẽ̃ gá 'dĩ kí drụ́zḩ pâ tu ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã ịjọ́ lḩjó 'dã sĩ ĩmi tõlé ĩmi
á'bḩ anzḩ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásḩ ịjọ́ ũnzí a'bejó rá ịjọ́ Yónã
'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ, ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã
cí. 42 Ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zḩ ịjọ́ lḩjó 'dã sĩ ũkú úpí ru Sébã † gá rĩ la
mụ pá tulé ụrụgá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi tõlé, ã'dusĩku akó drḩ angájó sụ́rụ́
ĩ'didrḩ agâlé amụ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ

† **12:42** Sébã ĩ'di ándrá sụ́rụ́ ándrâlé ru ãngũ Ḩsḩrayḩ́lḩ drḩ gá la.

kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõjó rĩ
(Lṹkã 11:24-26)

43 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acị trũ ãngũ ĩ̃yị kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũ̃jó sĩ avíjó drĩ dó ịsṹ la ku, 44 ĩ'di dó jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’ Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsṹ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí kóru. 45 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázĩ̀rị̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di rṹ 'dõlé kî dó amṹ u'álé 'bá 'dã agá ĩ'di be. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, kî dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drĩ̀drị̃ rĩ ndẽ rá. 'Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ ru idélépi 'bá ú'dî'da 'dĩ abe rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrĩ̀pịka abe
(Mãrákõ 3:31-35; Lṹkã 8:19-21)

46 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá ũ'bí 'baní 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di 'bã ãndrẽ utu kí pá ádrĩ̀pịka abe ãmvé 'dãá, lẽ kí ị́jọ́ jọlé Yẹ́sṹ be. 47 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãndrẽ kí mí ádrĩ̀pịka abe utu kí pá ãmvé 'dã, ãzíla lẽ kí ị́jọ́ jọlé mí be.”

48 Yẹ́sṹ umvi, “'Bá mâ ãndrẽ rú rĩ ã'di 'i? Ãzíla 'bá mâ ádrĩ̀pịka rú rĩ kí ã'di kî?” 49 Lũ dó ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla jọ, “Ĩndre, mâ andreka ãzíla mâ ádrĩ̀pịka kí gápi 'dĩ. 50 'Bá ị́jọ́ mâ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrĩ̀pị, mâ ámvọ́pị ãzíla mâ ãndrẽ.”

13

Ị̃jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 4:1-9; Lṹkã 8:4-8)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ, Yẹ́sṹ fũ jó agá 'dãá ãmvé ãzíla mụ dó rilé mĩrĩ tị gá. 2 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá, tụ dó filé rilé vũ̃rṹ í'bó agá, 'bá pírí utu kí dó pá mĩrĩ tị gá 'dãá. 3 I'dó dó ĩ'baní ị́jọ́ ũ'bí ũlũlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ. Jọ dó, “Ágọ́bị̃ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrị̃ ámvṹ agá. 4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá 'dâ, ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rị̃ tị gá, ãriŋa angá kí tị kí kí rá. 5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzâ kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku ũ̃nọ́kṹ 'bã adrujó cene rú rĩ sĩ. 6 Wó ĩ̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, ĩ̃tṹkã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ. 7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ũ̃cị́kị̃ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ũ̃cị́kị̃ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ũ̃cị́kị̃ trũ rĩ vu kí rá. 8 Wó ãzí rĩ u'de kí ũ̃nọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí ka kí ífí rá, ãzí rĩ kí túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlị̃ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị̃ na. 9 'Bá bị́lẹ́ trũ ị́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.”

Ị̃jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí icéjó rĩ
(Mãrákõ 4:10-12; Lṹkã 8:9-10)

10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla zị kí ĩ'di, “Mí ị́jọ́ jọ 'bá 'banî ị́jọ́ u'béŋá sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”

11 Yẹ́sṹ umvi, “Ị̃jọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drị̃ gá rĩ úfẽ ĩ'di nĩ̃lé ĩminî, wó adru ĩ'banî ku. 12 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá, ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko kóru rĩ drị̃ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'didrị̃ 'dâ rá. 13 Ma ị́jọ́ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ la, “Drĩ kí táni ãngũ ndre rá, ndre kí mgbã la ku,

ãzíla kí ịjọ́ are rá ícó kí arelé la pịrị ku, jõku ícó kí ífí la vãlé ku.”
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ándrá nábị̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ acá dó ĩ'di 'bã kẽjị́ gá,
“ ‘Ĩmi ịjọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku,
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlụ̃ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásị́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzụ̃ kí ru bị́lẹ́ ịjọ́ arejó cí,
ụ̃pị̃ kí ru mịfị́ kí cí.
Drĩ tá adru íni ku, kí tá ãngũ ndre kí mịfị́ sĩ rá,
ịjọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ rá,
kí ịjọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá.’ †
16 Wó ĩmi mịfị́ kí drị̃lẹ́ba rú, ĩ'bã kí ãngũ ndrejó rĩ sĩ ãzíla bị́lẹ́ 'bã kí
ịjọ́ arejó rĩ sĩ. 17 Ã'dusĩku ma ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ jọ, nãbịya ãzíla 'bá ãlá
wẽwẽ rú 'dĩ lẽ kí ãko ĩmi ndrelé 'dĩ kí ndrelé vị́ sĩ wó ndre kí kí ku,
ãzíla lẽ kí arelé la rá wó are kí kí ku.

Yẹ́sụ̃ icé ịjọ́ ịjọ́ u'béŋá ũri kpẹ̃ŋá drị̃ 'bã ífí
(Mãrákõ 4:13-20; Lụ́kã 8:11-15)

18 “Ĩmi are ịjọ́ jọlé ịjọ́ u'béŋá sĩ 'bá ũri kpẹ̃lépi rĩ drị̃ gá rĩ 'bã ífí.
19 'Bá ịjọ́ Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ drị̃ arelépi rá, wó ífí la vãlépi ku rĩ kí cécé ũri
u'delépi gẹ̃rị̃ tị gá rĩ áni. Sĩtánĩ la amụ́ ịjọ́ Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ drị̃ ũlũlé rĩ
palé kí ásị́ gá 'dâ rá. 20 Ũri u'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí 'bá ịjọ́
Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí arejó la rĩ sĩ rĩ kî. 21 Wó ịjọ́ Ãdróŋá
drị́ rĩ fi kí agâlé álị́ ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũcõgõ drĩ a'dé kí drị̃ gá jõku cõcóŋá
abe, ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, kí a'dé mbẽlẽ rú rá. 22 Ũri u'delépi ãngũ ife ụ̃cị́kị́
trũ rĩ kí ị̃ndụ́ gá rĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ arelépi rá, wó ũcõgõ ídri
'dõ drị̃ sĩ ãzíla lẽtáŋá málĩ̃ lẽjó rĩ abe kí kí ịjọ́ ala gá rĩ inzí rá, icó kí
dó sĩ ífí kalé ku. 23 Ãzíla ũri kpẹ̃lé u'delépi ụ̃nọ́kụ́ múké rĩ agá 'dĩ kí
'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi rá ãzíla ífí la vãlépi rá, kí ífí ka, ãzí rĩ kí ka
la túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlị́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị́ na.”

24 Yẹ́sụ̃ jọ vâ ĩ'baní ịjọ́ u'béŋá ãzí, “Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị́ ãzí
kpẹ̃ ũri múké la ĩ'didrị́ ámvụ́ agá. 25 Ịnị́ ãzí ãlu 'bá 'bã kí ụ́'dụ́ ko agá
'dĩ, mẹ́rọ́'bá amụ́ ãvúkí rĩlé ãná agá ãzíla ko drị̃ mụlé rá. 26 Ũri 'bã kí
zo agá kpere ĩ'bã kí ífí ka agá, ãvúkî i'da dó ru rá.

27 “Ãtí'bó ágọ́bị́ 'dã drị̃ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí ĩ'diní, ‘Ãmbógó,
ũri ándrá míní kpẹ̃lé mídrị́ ámvụ́ agá rĩ adru ándrá múké rĩ 'i ku yã?
Ãvúkí ala gá 'dã ãfũ dó íngõlé yã?’

28 “Ãmbógó umvi, ‘Mẹ́rọ́'bá idé ịjọ́ 'dĩ nĩ.’

“Ãtí'bó zị kí ĩ'di, ‘Ãmbógó, ílẽ ãmụ kí unzelé rá yã?’

29 “Ãmbógó umvi ‘Yụ. Ĩmi mụ ãná 'bã mgbã kí nzelé ĩndĩ ku. 30 Ĩmi
a'be ãná 'bã zo kí pírí ãlu kpere sáwã lãjó la rĩ sĩ. Ma mụ jọlé la 'bá
ãná lãlépi rĩ 'baní drị̃drị̃ rĩ sĩ 'bã ũkũnã kí drĩ ãvúkî ráká, ãzíla 'bã
amụ́ kí dó ãná ũkũnãlé 'bãlé ĩrá gá ĩndõ.’ ”

Ị̃jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálị̃ sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:30-32; Lụ́kã 13:18-19)

---

† **13:15** Ĩsáyã 6:9-10

31 Yẹ́sų̃ jọ vâ ị́jọ́ u'béŋá ãzí rĩ 'i: “Sṹrṹ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé ũri umvelé
hãrãdálį̃* rĩ 'bã ífí áni, ágọ́bį̣ ãzí 'dụ ĩ'di salé ĩ'didrį̣ ámvṹ agá. 32 Ĩ'di
'bã ndẽjó ĩmbĩrãŋã sĩ ũri kí agá pírí nĩ rĩ sĩ, wó ĩ'di zo ãmbõgõ sĩ ife
ámvṹ agá 'dĩ 'baní pírí ãndânĩ, ĩ'di acá adrujó ife ãmbógó ru, ãriŋa
'bų̃ gá rĩ kí dó amṹ jõrõvũ sį̣lé kénĩ la kí agá.”
33 Yẹ́sų̃ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá ãzí la į̃dį̣, “Sṹrṹ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ
áni: ãkṹkị́ ũkú 'bã 'dụlé usalé ãnáfóró agá rĩ áni 'dĩ sĩ ų̃pį̃ drĩ ku rú
kpere ĩ'di 'bã ų̃pį̃ agá rĩ áni.”
34 Yẹ́sų̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ, jọ ĩ'baní ị́jọ́ ãzí ị́jọ́
u'béŋâ kóru la ku. 35 Idé ị́jọ́ 'dĩ ị́jọ́ ándrá nábį̃ 'bã jọlé rĩ 'bã idé rú sĩ
ru ĩ'di 'bã kẽjį̣ gá,
“Ma ĩminí ị́jọ́ jọ ị́jọ́ u'béŋá sĩ,
ma mụ ị́jọ́ ándrá zį̃lé ídu i'dójó ṹ'dṹ ų̃nọ́kṹ 'bãjó 'dã sĩ 'dĩ kí ũlũlé.”
†

Yẹ́sų̃ icé į̃jọ́ u'béŋá ãná ãzíla ãvúkí drį̃

36 Yẹ́sų̃ la mụ 'bá ũ'bí 'dã kí a'belé 'bo ãzíla fi dó jó agâlé ru, 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé jọ kí, “Mí i'da ãmaní į̣jọ́ u'béŋá ãvúkí
drį̃ 'bã ífí.”
37 Yẹ́sų̃ umvi, “Ágọ́bį̣ ũri múké rĩ kpę̃lépi rĩ ĩ'di Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃, 38 ámvṹ
ĩ'di ų̃nọ́kṹ 'i, ũri múké rĩ ĩ'di anzį̣ Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kî, ãvúkí ĩ'di
'bá ũnzí rĩ 'i. 39 Ãzíla 'bá ãvúkí rĩlépi rĩ ĩ'di Sĩtánĩ 'i. Ũri ũkũnãŋá ĩ'di
ų̃nọ́kṹ 'bã ãsį̃ŋá, ãzíla 'bá ũri ũkũnãlépi rĩ mãlãyíkã kî.
40 “Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, cécé mụjó ãvúkí tralé rĩ ivéjó ãcí sĩ rĩ áni, ĩ'di vâ adru
ṹ'dṹ ãsį̃ŋá drį̣ 'dã sĩ 'dĩ 'bã áni. 41 Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃ la mụ mãlãyíkã ĩ'didrį̃
kí tį̣ ũpẽlé, kí mụ ãko ũnzĩkãnã fẽlépi sṹrṹ ĩ'didrį̃ agá 'dĩ kí iyálé ãzíla
'bá pírí ũnzíkãnã idélépi 'dĩ kî abe ãmvé. 42 Kí mụ kí tralé u'bélé ãcí
agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí sį̣ naŋâ trũ. 43 'Bá Ãdróŋá drį̣ ãlá 'dĩ kí
dó mụ dį̃lé į̃tṹ áni sṹrṹ Átẹ́pį̣ ĩ'badrį̃ drį̃ agá. Mí are ị́jọ́ 'dĩ mi 'bá bį̃lẹ́
trũ rĩ.

Į̣jọ́ u'bélé málĩ zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ sĩ rĩ

44 “Sṹrṹ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé málĩ zį̃lé ámvṹ agá rĩ áni. 'Bá į̣sṹlépi la
rĩ ĩ'di ĩ'di zį̃ drį̃ gá ãzíla ãyĩkõ ĩ'di agá rĩ sĩ mụ rá ãzíla ĩ'di ãko ĩ'di trũ
adrujó rĩ kí į̃tų̃ndã rá ãzíla ĩ'di dó sĩ mụ ámvṹ 'dã ĩgbãlé.
45 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bį̣ dũkánĩ trũ
gólũdĩ ndrų̃lépi rĩ áni, 46 ãzíla drĩ dó ãję̃ trũ ãmbógó rĩ į̣sṹ 'bo, ĩ'di dó
mụ ãko pírí ĩ'di trũ adrujó rĩ kí į̃tų̃ndãlé rá ĩ'di dó mụ ĩgbãlé la áyụ.
47 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'di cécé ímbá 'belé mĩrĩ agá rĩ
áni, ãzíla ĩ'di į̃'bį̣ ũvítá ndú-ndú kí atrá. 48 Drĩ dó ga 'bo, ála dó ĩ'di asé
ãmvé į̃yị́tį̣ gá cínákí drį̃ gá, ála dó į̃'bį̣ mgbã rĩ kí ụ'dụ u'bélé gṹfá agá,
ãzí ãzį̃ kóru rĩ kí ála kí 'be ásé gá. 49 Ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni ṹ'dṹ
ãsį̃jó 'dã sĩ. Mãlãyíkã kí drṹzį̣ amṹ ãzíla kí dó 'bá ũnzí rĩ kí drĩdríŋĩ co
'bá ãlá rĩ abe, 50 ãzíla ála dó kí 'be ãcí ukólépi ku rĩ agá, 'dãá áwáŋá
ãzíla sį̣ naŋâ trũ.”
51 Yẹ́sų̃ zį̣ kí, “Ĩvã į̣jọ́ 'dĩ kí rá yã?”
Umvi kí, “'Ẽ.”

---

* **13:31** Hãrãdálį̃ ĩ'di ándrá ũri salé cécé sẹ̃bị́ká áni ãngũ Į̣sį̣rayị́lį̃ gá la, ífí la ndẽ ĩmbĩrãŋã sĩ ũri ãzí 'dĩ kí pírí rá. Ĩ'di zo ambamba rĩ mítã 7½. † **13:35** Zãbṹrį̃ 78:2

52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḭ́ kí nḭ̃lépi rá ãzíla vâ Sṹrṹ
Ãdróŋ́á drḭ́ vãlépi rá rĩ ĩ'di cécé 'bá jó sĩ ãko tãmbajó rĩ trũ rĩ áni. Ĩ'di
ãko ĩ'didrḭ́ ṹrõdrḭ́ ru 'dĩ kí i'da angájó jó ĩ'didrḭ́ ãko tãmbajó rĩ agâlé,
'dĩ kí ãko ú'dí ãzíla ṹkṵ 'dĩ kí abe.”

Yẹ́sṹ gãjó Nãzẽrẹ́fḭ́ gá rĩ
(Mãrákõ 6:1-6; Lṹkã 4:16-30)

53 Yẹ́sṹ la mṵ ḭ́jọ́ jǫ̣lé ḭ́jọ́ u'béŋ́á sĩ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, nga dó 'dãá
rĩ sĩ mṵlé rá. 54 Yẹ́sṹ la mṵ acálé ãngũ ĩ'didrḭ́ gá, i'dó 'bá kí imbálé
ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gâ sĩ, ãzíla 'bá acá kí ṹsṹtáŋ́á sĩ. Zḭ kî, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ
ḭsṹ ũndũwã ãzíla ũkpó sĩ tálí kí idéjó 'dĩ kí íngõlé?” 55 'Dĩ adru ágọ́bḭ́
báwũ falépi rĩ 'bã ngọ́pḭ 'i ku yã? Ãndrẽ rṹ adru Mãríyámũ 'i ku yã?
Ádrḭ́pḭka adru kí Yãkó'bõ kí Yṹsṹfṹ trũ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ãzíla Yṹdãsḭ̃ trũ ku yã?
56 Ámvọ́pḭka adru kí pírí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Ágọ́bḭ́ 'dĩ ḭsṹ ãko 'dĩ kí
pírí íngõlé yã? 57 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá u'á kí ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kî sĩ
ku.

Wó Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'baní, “Úfẽ ḭ̃nzḭ̃táŋ́á nábḭ̃ ní ku la táwṹnḭ̃ ĩ'didrḭ́
agá ãzíla 'bá ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'di ku.”

58 Ãzíla Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru ku ã'dusĩku ã'ḭ̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrḭ́ sĩ.

14

Drã Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ drḭ́ gá rĩ
(Mãrákõ 6:14-29; Lṹkã 9:7-9)

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ úpí Hẽródẽ Ãnḭ̃tḭ́pã la mṵ ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ arelé 'bo,
2 ãzíla jọ 'bá ĩ'di pálé gá rĩ 'baní, “'Dĩ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ angá
ídri rú nĩ! Gápi ũkpó tálí idéjó rĩ 'bã kí sĩ ru idéjó ĩ'di rṹ sĩ 'dĩ.”

3 Hẽródẽ 'dĩ rṵ ándrá Yõhánã 'i, umbé ĩ'di cí, ãzíla 'bã ĩ'di mãbṹsṹ
gá. Idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩ'di 'bã ádrḭ́pḭ Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ
'dṵjó ũkú ru rĩ sĩ. 4 Ã'dusĩku sáwã ãzí sĩ Yõhánã jọ ándrá Hẽródẽ ní,
ãzḭ́táŋ́á ã'ḭ̃ ĩ'diní Hẽrõdíyãsĩ 'dṵjó ku. 5 Hẽródẽ lẽ ándrá Yõhánã 'dḭlé
rá, idé ándrá ṹrḭ́ sĩ 'bá kî sĩ, ã'dusĩku 'bá ã'ḭ̃ kí ĩ'di nábḭ̃ rĩ gá rá.

6 Wó ṹ'dṹ Hẽródẽ tḭjó rĩ la mṵ acálé 'bo, Hẽrõdíyãsĩ ḭ̃zẹ́pḭ tu úngó
ũ'bí ru tralépi ṹmṹ gá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ãzíla fẽ ãyĩkõ Hẽródẽ ní rá. 7 Ḭjọ́
'dĩ sĩ, Hẽródẽ na dó ũyõ sĩ ĩ'diní ãko cí ĩzóŋ̃â 'bã lẽlé rĩ fẽjó. 8 Wó
ĩzóŋ̃â 'bã ãndrẽ jọ ḭ̃zẹ́pḭ̃ 'bã jọ, “Ífẽ mání Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ 'bã
drḭ̃kã sẽníyã agá 'dâ!” 9 Úpí u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭ̃lé 'bá
ĩ'didrḭ́ ṹmṹ gá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ ḭjọ́ sĩ, fẽ dó ũkpó ḭjọ́ ĩzóŋ̃â 'bã lẽlé rĩ
fẽjó rá. 10 Fẽ dó ũkpó sĩ Yõhánã 'bã drḭ̃kã lḭjó mãbṹsṹ jó gâlé rá. 11 Ájí
dó Yõhánã 'bã drḭ̃kã sẽníyã agá ãzíla úfẽ dó ĩ'di ĩzóŋ̃â drḭ̃lé, 'dṵ dó ĩ'di
agṵlé ãndrẽ rṹlé. 12 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amṹ kí dó Yõhánã 'bã
ãvũ 'dṵlé ḭ̃sḭ̃lé rá. Mṵ kí dó ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú nzelé Yẹ́sṹ nî.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

13 Yẹ́sṹ la mṵ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, tṵ dó filé í'bó agâ sĩ zajó
ãngũ 'dã a'bejó ãzíla mṵ dó ãngũ 'bâ kóru la gá ĩ'di sĩ á'dṹsĩ. 'Bá ũ'bí
kí mṵ ḭjọ́ la arelé 'bo, a'be kí táwṹnḭ̃ ĩ'badrḭ́ kí rá ãzíla bĩ kí ĩ'di vú pá
sĩ. 14 Yẹ́sṹ la mṵ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ḭjọ́ 'dĩ

fi ásị la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ, ãzíla adrí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí rá.
15 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé
ãzíla jọ kí, “Ãngũ 'dĩ 'bâ kóru ãzíla į̃tụ́ 'de 'bo. Ípẽ 'bá kí tị mụlé tọ̃rọ̃mẹ́
kí agâlé sĩ mụjó íná ndrụ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé.”
16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ãngũ ãzí gá ku. Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní
ãkónã nalé.”
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ãko ãmadrị̃ 'dâ cí rĩ mũkátĩ
tõwú ãzíla ị̃'bị į̃rį̃ abe.”
18 Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé.” 19 Ãzíla jọ dó 'bá 'baní 'bã ri kí
vụ̃rụ́ ásé drį̃ gá. 'Dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ị̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kî abe, ndre
ãngũ ụ̃rụ̃gá 'bụ̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋ́ná ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí
rá. 'Dã 'bã vúlé gá fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'badrị̃ ãzíla awa kí
dó kí 'bá 'banî. 20 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃
'bã imbálé rĩ tra kí dó ị́mbị́ la acelépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrị̃ drį̃ į̃rį̃.
21 'Bá kãlãfe mũkátĩ ãzíla ị̃'bị nalépi ãgọbị rú rĩ kí álĩfũ tõwú, úlã ũkú
kí anzị abe gę̃rį̃ sĩ ku.

Yẹ́sụ̃ 'bã acį̃jó į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ rĩ
(Mãrákõ 6:45-52; Yõhánã 6:15-21)

22 'Dã 'bã vúlé gá cọtị Yẹ́sụ̃ fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní tụlé í'bó
agá, pẽ dó kí tị sĩ zajó į̃yį̃ 'bã 'á 'dã sĩ ĩ'di drį̃lẹ́ gâlé, ĩ'di dó dį̃ 'bá kí irê
sĩ. 23 Ĩ'di 'bã 'bá kí dejó iréjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó 'bé drį̃ gâlé á'dụ̃sĩ
mụjó Ãdróŋ́ná ã'į̃jó. Ĩndró la mụ acálé 'bo, ị̃sụ́ ĩ'di á'dụ̃sĩ, 24 wó í'bó dó
į̃yį̃ 'bã ágá gâlé angájó ãngũ ã'í rĩ gá, ĩ'di agba į̃yį̃ drį̃ gá 'dãá ãlụ́kụ́kụ̃
'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
25 Ãngũsãrã sĩ ('dĩ drĩdríŋ̃ĩ sáwã úrômĩ 'bã ãni sáwã mụdrị̃ drį̃ į̃rį̃
be ị́nị́ sĩ 'dĩ gá 'dĩ), Yẹ́sụ̃ ko dó drį̃ mụlé pá sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba
rụ̃lé į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ. 26 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ'di ndrelé amụ́ agá
ĩ'ba rụ́ 'dõlé mĩrĩ drį̃ gâ sĩ, ũ̃rį̃ rụ kí cí. Jọ kí, “Ãkô úríndí ãzí,” ãzíla
'be kí ũ̃lụ́lụ́ ũ̃rį̃ drị̃.
27 Wó cọtị Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásị́ 'bã mvu ku. 'Dõ ma 'i. Ĩmi idé ũ̃rį̃
sĩ ku.”
28 Pétẽrõ jọ, “Úpí, 'bâ drĩ adru mi 'i ãndá-ãndá ru, ífẽ ámụ mí rụ̃lé
į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ.”
29 Yẹ́sụ̃ jọ, “Mí amụ́.”
Pétẽrõ ãfũ dó í'bó agâlé, i'dó dó amụ̃lé į̃yį̃ drį̃ gâ sĩ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé.
30 Wó ĩ'di mụ ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó 'dã ndrelé, idé ũ̃rį̃ sĩ ãzíla i'dó dó 'delé į̃yį̃
į̃ndụ̃lé, za re, “Úpí ípa ma 'i!”
31 Cọtị Yẹ́sụ̃ su drį̃ ĩ'di rụ̃lé sĩ ĩ'di arụ́jó drį̃ gá 'dãá jọ, “Mi gápi ã'į̃táŋ̃â
trũ wereŋ́á 'dĩ, mi ãbã ã'du sĩ yã?”
32 Yẹ́sụ̃ kí Pétẽrõ be kí dó mụ tụlé filé í'bó agâlé 'bo, ãlụ́kụ́kụ̃ ị̃gbẹ dó
rá. 33 'Bá tá í'bó agá 'dãá 'dĩ kí į̃nzį̃ kí ĩ'di, jọjó la, “Ãndá-ãndá ru, mi
Ãdróŋ́ná Ngọ́pị 'i.”
34 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe za kí mĩrĩ agá 'dã sĩ, mụ kí dó
ãfũlé táwụ̃nį̃ į̃yį̃tị ãngũ Gẹ̃n̄ẹ̃sãrẹ́tį̃ drį̃ gá. 35 Ãzíla 'bá ãngũ 'dã gá rĩ kí
mụ Yẹ́sụ̃ amálé 'bo, iré kí ị́jọ́ 'dĩ 'i ãngũ 'dã gá 'dãá pírí. 'Bá ají kí ĩ'bã
'bá ãyánĩ rú rĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, 36 ãzíla 'bã kí mãmálá ĩ'di rụ́, 'bá ãyánĩ

rú rĩ 'bã aló kí lú ĩ'di 'bã bõngó 'bã tị áyụ, wó 'bá bõngó la tị alólépi rá 'dĩ adrí kí rá.

15

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí lã'bĩ á'bị̃ drị̃ gá rĩ drị̃ gá
(Mãrákõ 7:1-13)

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ abe amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ angájó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá zị kí ĩ'di, 2 “'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí lã'bĩ ãmã áyḭ́pḭ́ka 'bã kí azḭ́lé ãmaní rĩ kí vú ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Ũjĩ kí ru drị̃ lã'bĩ ãmadrị̃ 'bã lẽlé rĩ áni ráká sĩ ãkónã najó ĩndõ ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?” *

3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drị̃ kí anu lã'bĩ ĩmidrị̃ 'bã ímbátáŋ́á arejó ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? 4 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á jọ, ‘Mí ḭ̃nzḭ̃ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘'Bá átẹ́pḭ̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.’ † 5 Wó ĩmi jọ la 'bá ãzí drĩ jọ la átẹ́pḭ̃ ní jõku ãndrẽ ní ãko ĩmĩ tá icólé ḭsṹlé mádrị rĩ áfẽ ĩ'di Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô rú, 6 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ḭ̃nzḭ̃táŋ́á fẽlé 'bá ĩmi tḭlépi rĩ 'baní ku. Wó ḭ́jọ́ ĩmi ãni lã'bĩ drị̃ sĩ ĩmi ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drị gá rĩ uga ãzḭ ngalé úmgbé. 7 Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ḭ́jọ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé ĩmi drị̃ gá rĩ ĩ'di ãndá:

8 “ ‘'Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋ́á fẽ tị sĩ,
wó ásḭ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
9 'Bá 'dĩ kí mání ḭ̃nzḭ̃táŋ́á ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋ́á ĩ'badrị̃ kí ãzḭ́táŋ́á 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.’†”

Ãko 'bá 'bãlépi ãndḭ ru rĩ
(Mãrákõ 7:14-23)

10 Yẹ́sṹ umve 'bá ũ'bí 'dĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi are ãzíla ĩvã ḭ́jọ́ 'dĩ 'i! 11 Ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ icó 'bá 'bãlé ãndḭ ru nĩ la ku, wó ãko ãfũlépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la 'bá 'bã ãndḭ ru la nĩ.”

12 Wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ kí dó Yẹ́sṹ rú 'dõlé jọ kí ĩ'dinî, “Ínḭ̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ḭ́jọ́ 'dĩ 'de kí agá ũnzíkãnã rú rĩ gá rá yã?”

13 Yẹ́sṹ umvi, “Ife ãlu-ãlu má Átẹ́pḭ 'bṹ gá rĩ 'bã salé nĩ ku rĩ ála mụ nzelé la ízókî trũ gbṹ. 14 Ĩmi así ḭ́jọ́ ĩ'badrị̃ kí sĩ ku; kí drḭ̃lẹ́ mḭfḭ́ kóru la kî, wó 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ drĩ 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ drị̃ 'de kí ḭ̃rḭ̃ trá mụ u'delé 'bṹ gá.”

15 Pétẽrõ jọ, “Mí i'da ãmaní ḭ́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí.”

16 Yẹ́sṹ zị kí, “Ĩmi drĩ vâ kpere ũndũwã kóru yã? 17 Ĩnḭ̃ drĩ ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la fi kṹbṹ gá ãzíla ĩ'di fũ ụrụ'bá gâ sĩ ãmvé rĩ gá ku yã? 18 Wó ãko ãfũlépi 'bá tị ga sĩ rĩ la angá 'bá ásḭ gâlé ãzíla kí 'bá 'bã ãndḭ ru nĩ. 19 Ã'dusĩku 'bá ásḭ agâlé ũrãtáŋ́á ũnzí 'dĩ kí ãfũ nĩ, 'bá 'dịŋ́á, ãwṹ, ũlẽ ũkú sĩ ri, ṹgṹ, ĩnzõ jọ́jó, ãzíla 'bá rṹ ḭ́jọ́ ũnzí jọ́jó rĩ abe. 20 Ãko 'dĩ kí 'bá 'bã adrulé ãndḭ ru nĩ, wó ãko najó drị̃ ũjĩŋ̃â kóru rĩ 'bã 'bá adrulé ãndḭ ru nĩ ku.”

---

* **15:2** Drị̃ ũjĩŋ̃á 'dĩ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã ãni kũkâ rú lã'bĩ ĩ'badrị gá rĩ drị̃ 'i. † **15:4** Ãfũŋ́á 20:12; Ãzḭ́táŋ́á Amviŋ́á 5:16 † **15:4** Ãfũŋ́á 21:17; Lẹ́vḭ 20:9 † **15:9** Ĩsáyã 29:13

Ã'ḭtáŋá ũkú 'bá Yãhụ́dḭ́ rú ku rĩ drḭ́ rĩ
(Mãrákõ 7:24-30)

21 Ḭjọ́ 'dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ a'be ãngũ 'dã rá, mụ dó ãngũ Tṹrõ̰ 'badrḭ́
Sḭ̃dọ́ñḭ̃ be rĩ gá. 22 Ũkú ãzí Kãnánĩ ízó ru u'álépi ãngũ 'dã agá rĩ amṹ
Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé áwáŋâ trũ jọ, "Úpí Dãwṹdḭ́ ngọ́pḭ, mí andré drĩ áma
ízákĩzã fô! Ãmbógó! Má ḭ̃zẹ́pḭ ĩ'di úríndí ũnzí trũ ãzíla ĩ'di ĩ'di idé
ũnzí-ũnzí."

23 Yẹ́sṹ umvi ḭjọ́ ũkú 'dã ní ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ kí mãmálá
'bãlé ĩ'di rṹ, "Ípẽ ũkú 'dĩ tḭ rá, ã'dusĩku ĩ'di u'de ãma vú gâ sĩ áwáŋâ
trũ."

24 Yẹ́sṹ umvi, "Âpẽ áma tḭ kãbĩlõ ãvĩlépi rá Ḭsḭrayḭ́lḭ́ drḭ́ 'ba rṹ á'dṹsĩ."

25 Ũkû amṹ ãja tḭ̃lé Yẹ́sṹ drḭ̃lẹ́ gá jọ, "Úpí íko áma ãzã."

26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Adru múké ku íná anzḭŋá 'badrḭ́ 'bejó ũcógó nî."

27 Ũkû umvi Yẹ́sṹ ní, "Ãndá Úpí, wó ũcogo kí vâ íná nírí u'delépi
vṹrṹ ãmbógó ĩ'didrḭ́ 'bã méjã pá gá rĩ kí ụ'dụ nalé rá."

28 Yẹ́sṹ umvi ũkû ní, "Ũkû, ã'ḭtáŋá mídrḭ́ gá rĩ ĩ'di ãmbógó ru! Ḭjọ́
mî lẽlé rĩ 'bã idé ru míní lẽlé rĩ áni." Ãzíla sáwã 'dã agá 'dãá ũkû 'bã
ḭ̃zẹ́pḭ adrí rá.

Yẹ́sṹ fẽ íná 'bá álĩfũ sụ nî

29 Yẹ́sṹ a'be ãngũ ãzíla mụ dó mĩrĩ Gãlḭ́lḭ́ tḭ gâ sĩ. Tụ dó 'bé 'bã wókõ
ãzí gá ụrụgá ri dó vṹrṹ. 30 'Bá wẽwẽ rú atrá kí ru ĩ'di rṹ ají kí 'bá ãcá
trũ, mḭfḭ́ kóru, 'bá ãyánĩ rú, 'bá bḭ́lḭ́ kóru, ãzíla 'bá ãyánĩ ũví ndú-ndú
'dĩ kí abe ũ'bãlé Yẹ́sṹ pálé gá 'dâ ãzíla adrí kí rá. 31 'Bá u'á kí ṹsṹtáŋá
sĩ kí mụ 'bá jõ ḭjọ́ jọlépi ku 'dĩ kí ndrelé ḭjọ́ jọ agá, 'bá acálépi rá 'dĩ
acá kí múké, 'bá ãcá trũ rĩ kí acḭ́ pḭrḭ-pḭrḭ, ãzíla 'bá jõ mḭfḭ́ kóru rĩ kí
ãngũ ndre agá rá! Ḭjọ́ 'dĩ fẽ dó ĩ'baní Ãdróŋá Ḭsḭrayḭ́lḭ́ drḭ́ ḭcṹjó.

32 Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'baní,
"'Bá 'dĩ kí ízákĩzã la agá mání rá, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãndrũ u'ájó má be
ṹ'dṹ na rĩ sĩ, ãzíla ãkónã ãzí kí icólé nalé la 'dáyụ. Álẽ kí tḭ pẽlé ãbḭ́rḭ́
sĩ ku, ã'dusĩku kí mụ u'delé gḛ̃rḭ́ gá ku."

33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'di jọ kí, "Ãma icó ãkónã 'bá wẽwẽ
rú 'dĩ 'baní nalé rĩ ḭsṹlé íngõlé ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ?"

34 Yẹ́sṹ zḭ kí, "Mũkátĩ kí ĩmidrḭ́ 'dâ sḭ́ yã?"

Umvi kí, "Ázḭ̃rḭ̃ ãzíla ḭ̃'bḭ nírí were la kí abe."

35 Jọ 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní 'bã ri kí vṹrṹ vũ gá 'dãá. 36 Wó 'dụ dó mũkátĩ
ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãzíla ḭ̃'bḭ abe, ĩ'di mụ kí drḭ́ gá ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo,
anu kí 'a rá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ́. Mụ kí dó kí awa trũ
'bá 'banî. 37 'Bá pírí na kí kí rá ãzíla aga kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ tra kí ḭ́mbḭ́ la acelépi ũnũlépi nírí rĩ kí gṹfá tré-tré ázḭ̃rḭ̃.
38 'Bá ãgọbḭ rú nalépi la rĩ kí 'bã kãlãfe álĩfũ sụ, úlã ũkú kí anzḭ nírí
abe gḛ̃rḭ́ sĩ ku. 39 Yẹ́sṹ 'bã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí tḭ pẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá,
tụ dó filé í'bó agá, ãzíla mụ dó ãngũ Mãgãdánĩ gá.

16

'Bá lẽ kí tálí ndrelé
(Mãrákõ 8:11-13; Lṹkã 12:54-56)

1 Ụ'dụ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe
amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé ĩ'di ũ'bĩjó zị kí ĩ'di 'bã idé tálí angálépi 'bũ gá la
sĩ i'dajó la Ãdróŋá ãpẽ ĩ'di tị nĩ.
2 Wó Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩnĩ ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí cé, ãngũ mịfị drĩ adru
ĩtụ́ 'bã 'de agá ika rú ífí la drũsị̃ ãngũ la ka ĩtụ́kã rú. 3 Ãzíla ũ'bụ́tị
sĩ ĩmi jọ la uzogó la 'dị rá, ã'dusĩku ãngũ mịfị ika rú, mụ́gụ́ ru ãlụ́kũ̃
trũ. Ĩnĩ ãngũ amá sĩ ĩminí ũ̃rụ́'bũ̃ ndrejó rĩ sĩ rá, ĩmi icó ícétáŋá sáwã
drị kí amálé ku. * 4 'Bá ũnzí ãzíla Ãdróŋá ã'ĩlépi ku ụ́'dụ́ 'dĩ agá tálí
ndrũ̃lépi áyụ 'dĩ! Tálí ãzí fẽlé ĩminí ĩdị́ la yụ, rá la tálí ándrá nábĩ Yónã
drị rĩ." Yẹ́sụ̃ a'be kí ãzíla mụ dó rá.

Ãkụ́kị 'bá Fãrĩsáyĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ drị abe rĩ
(Mãrákõ 8:14-21)

5 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ zalé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé 'bo, drị
la ãvĩ kí mũkátĩ 'dụjó ĩndĩ rĩ gá rá. 6 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩnzĩ mịfị, ĩmba ĩmi
tã ãkụ́kị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị kî sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrị abe."
7 I'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kî, "Jọ ịjọ́ 'dĩ íni la ãmaní mũkátĩ
ajíjó ku rĩ sĩ."
8 Yẹ́sụ̃ nị 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ịjọ́ jọ ã'du drị gá yã rĩ cé zị kî, "Ĩmi
'bá ã'ĩtáŋá were 'dĩ, ĩmi ịjọ́ jọ ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩminí adrujó mũkátĩ kóru
rĩ sĩ yã? 9 Ĩnĩ drĩ vâ ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ ku yã? Ịjọ́ ándrá mâ mũkátĩ tõwú
fẽjó ĩ'bị ĩrĩ be 'bá álĩfũ tõwú 'baní ãzíla útra ịmbị́ la gụ́fá ũ'bí ru rĩ agá
ĩminí ku yã? 10 Jõku mũkátĩ ázĩrĩ 'bá álĩfũ sụ 'baní rĩ wó ĩtra ándrá
ịmbị́ la gụ́fá sị yã? 11 Ĩmi icó ịjọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ adru mũkátĩ drị gá ku
rĩ vãlé ku íngoní-íngoní ru? Wó ájọ ĩminí ĩmi adru mịfị trũ ãkụ́kị 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ 'badrị abe rĩ kí sĩ." 12 Ịjọ́ 'dĩ
kí vúlé gá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ nị kí ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé mũkátĩ drị gá rĩ
adru sĩ ru tãmbajó ãkụ́kị mũkátĩ a'díjó rĩ sĩ la ku, wó rá la ímbátáŋá
'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe rĩ kî sĩ.

Pétẽrõ lũ Yẹ́sụ̃ 'i ã'di 'i yã rĩ
(Mãrákõ 8:27-30; Lụ́kã 9:18-21)

13 Yẹ́sụ̃ la mụ mụlé ãngũ Kãyĩsárĩyã Fịlípị̃ drị agá, zị 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí, "'Bá 'bá 'bã kí jọlé, Ngọ́tị 'Bádrị ĩ'di ã'di 'i?"
14 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí umvi kí, "Yõhánã Bãbũ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'i,
ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí Yẽrẽmíyã 'i jõku nábĩ ãlu la 'bã ãzí."
15 Zị kî, "Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?"
16 Sĩmọ́nị̃ Pétẽrõ umvi, "Mi Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá ídri rĩ 'bã Ngọ́pị 'i."
17 Yẹ́sụ̃ umvi, "Mi drĩlẹ́ba rú Sĩmọ́nị̃ Yónã ngọ́pị, ã'dusĩku 'bá i'da
míní ịjọ́ 'dĩ nĩ ku, wó má Átẹ́pị 'bũ gá rĩ 'i. 18 Ãzíla ájọ míní, Pétẽrõ
mi írã, ma mụ kãnịsã mádrị̃ sịlé írã 'dĩ drị gá, ãzíla drã 'bã ũkpó icó
ĩ'di ndẽlé ku. 19 Ma kĩfũ̃ngụ́wã Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ drị kí fẽ mídrị, ãko míní
umbélé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ cí rĩ ála vâ umbé la 'bũ gâlé cí, ãzíla ãko míní
ayụlé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rá rĩ ála ayụ la 'bũ gâlé rá." 20 Ịjọ́ 'dĩ agá Yẹ́sụ̃ itré
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí 'bã lũ kí 'bá ãzíní 'i Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku.

Yẹ́sụ̃ i'da drã ĩ'didrị̃ 'bã ịjọ́
(Mãrákõ 8:31—9:1; Lụ́kã 9:22-27)

---

* **16:3** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị ãzí rĩ jọ kí, ícétáŋá sáwã ú'dĩ'da 'dĩ drị kí amálé ku.

21 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ mụjó drį̃lẹ́ gâlé ru Yẹ́sų̃ i'dó ị́jọ́ jọlé 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ 'baní, “Ma mụ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé drį̃ cịlé ị́jọ́ wẽwẽ rú kî sĩ 'bá
ĩyõ kí drį̃ gá, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mụ́sã drį̃ kí imbálépi
rĩ 'badrį̃. Ãzíla kí áma 'dị rá ãzíla ụ́'dụ́ na rĩ sĩ ála áma inga ídri rú.”
22 Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bụ́lụ́ gá, ãzíla i'dó uzálé drį̃ la gá jọ ĩ'diní, “Úpí
lẽ 'bã adru 'dĩ 'bã áni ku, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru mí rụ́ ku.”
23 Yẹ́sų̃ uja ru jọ Pétẽrõ ní, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ! Mi
írã kúmũ rĩ rú mání, ími ásı̨ gá ị́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ 'dáyụ, wó rá la mi ị́jọ́
ũrã 'bá 'bá.”
24 Yẹ́sų̃ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bį̃lé
rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrı̨́ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ
áma vú. 25 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrı̨́ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó
'bá ídri ĩ'didrı̨́ gá rĩ ãvį̃lépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá. 26 'Bá la ũyá íngõ
ịsụ́ ĩ'dinî drĩ ũ̃n̨ọ́kụ́ 'dụ pírí ãko ĩ'di ãni la rú, drį̃ la gâ sĩ ãvĩ ĩ'di 'bã
ídri rá? Jõku 'bá la ã'du idé sĩ ídri ĩ'didrį̃ ufujó vúlé? 27 Ã'dusĩku Ngọ́tı̨́
'Bádrį̃ la mụ amụ́lé dį̃zã Átẹ́pį̃ drį̃ trũ, mãlãyíkã ĩ'didrį̃ abe, ãzíla ĩ'di
mụ 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ. 28 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã,
ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjı̨́ 'bį̃lé 'dĩ sĩ ndre kí Ngọ́tı̨́
'Bádrį̃ 'bã amụ́ŋ́á sụ́rụ́ ĩ'didrį̃ agá ku la ku.”

17

Yẹ́sų̃ 'bã gbíyã uja ru ndú
(Mãrákõ 9:2-13; Lụ́kã 9:28-36)

1 Ụ́'dụ́ ázíyá 'bã vúlé gá Yẹ́sų̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã
Yãkó'bõ 'bã ádrı̨́pı̨ ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sı̨ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dụ̃sĩ.
2 'Bé sı̨ gá 'dãá Yẹ́sų̃ gbíyã uja ru kí drį̃lẹ́ gá 'dãá ndú. Mẹ́lẹ́tı̨ la dį̃ cécé
į̃tụ́ áni, ãzíla ĩ'di 'bã bõngó uja kí ru imve rú dį̃zã áni. 3 Cọtı̨ 'dãá Mụ́sã
kí Ĩlíyã be * i'dá kí drį̃lẹ́ gá, kí ị́jọ́ jọ agá Yẹ́sų̃ be.
4 Pétẽrõ jọ Yẹ́sų̃ ní, “Úpí, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Ídrĩ lẽ la rá, ma
ĩminí bụ́rụ́jọ́ kí sı̨ na, ãlu rĩ míní, ãzí rĩ Mụ́sã ní, ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
5 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, ũ̃rụ́'bų̃ imve dį̃lépi dį̃-dį̃ rĩ aku
kí cí, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ ãfũ ala gâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pı̨ mání lẽlé ambamba
rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ. Ĩmi are ĩ'di tı̨.”
6 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ụ́'dụ́kọ́ angálépi 'bų̃ gâlé 'dĩ arelé 'bo,
idé kí ũ̃rį̃ sĩ, 'be kí ru vũ̃rụ́ ãzíla su kí tı̨ vũ̃rụ́. 7 Yẹ́sų̃ amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé
aló kí ãzíla jọ, ĩ'baní “Ĩmi angá ụrụgá ĩmi idé ũ̃rį̃ sĩ ku.” 8 Kí mụ ãngũ
ndrelé ụrụgâlé, ndre kí 'bá ãzí ku Yẹ́sų̃ ace ĩ'ba abe á'dụ̃sĩ.
9 Ĩ'baní ası̨ agá 'bé sı̨ gâlé, Yẹ́sų̃ itré kí jọ, “Ĩlũ jõ ị́jọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí
'bá ãzíní ku kpere Ngọ́tı̨́ 'Bádrį̃ 'bã angá agá drã agâlé ráká.”
10 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ zı̨ kí ĩ'di, “Ímbá'bá ãzı̨́tãŋ́á Mụ́sã drį̃ kí
imbálépi rĩ jọ kí Ĩlíyã 'bã amụ́ drį̃drį̃ ráká la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ mgbã sĩ Ĩlíyã la amụ́ drį̃drį̃ ãzíla ĩ'di ãko pírí
kí itú bábá ráká. 12 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amụ́ bãsĩ 'bo, ãzíla nį̃ kí ĩ'di ku,
wó idé kí ĩ'di rụ́ ị́jọ́ cécé ĩ'baní lẽlé rĩ áni. Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ Ngọ́tı̨́ 'Bádrį̃ la

* **17:3** Mụ́sã kí Ĩlíyã be ándrá kí drį̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dį̃ 'badrı̨́ ĩ'bã kí ị́jọ́ 'bãlé ãmbógó ru rĩ kî. Úfẽ
ándrá ãzı̨́tãŋ́á kí Mụ́sã drı̨, ãzíla Ĩlíyã ĩ'di nábį̃ ãzí ãmbógó la.

vâ mụ drį̃ ciḷé kí drį̣ gá.” 13 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ vã kí ĩ'di ị́jọ́ jọ Yõhánã
Bãbṹtị́zį̃ fẽlépi rĩ drį̃ gá íni.

Yẹ́sṹ adrí ngọ́tį̣ úríndí ũnzí trũ rĩ
(Mãrákõ 9:14-29; Lṹkã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṹ kí mụ ãgõlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ũ'bí 'ba rṹ 'dõlé 'bo,
ágọ́bį̣ ãzí amṹ ãja tį̰lé ãvṹjó Yẹ́sṹ pálé gá ãzíla jọ, 15 “Úpí, índre drĩ
mâ ngọ́pį̣ 'bã ízákĩzã, ĩ'di ãyánĩ 'bá u'bélépi ãzíla nzilépi ũnzí rĩ trũ.
Ãyánĩ la ãzí rĩ sĩ ĩ'di 'be į̃yį̣ agá jõku ãcí agá. 16 Má ají ĩ'di 'bá míní
imbálé rĩ 'badrį̣, wó icó kí ĩ'di adrílé ku”

17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'į̃táŋ̨â kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṹ'dṹ
íngõpí. Ĩlẽ áta ĩmi ṹ'dṹ sį̣ yã? Mí ají ngọ́tį̃ má rṹ 'dõlé.” 18 Yẹ́sṹ za drį̃
la gá ũkpó sĩ, ãzíla úríndí ũnzí ãfũ dó ngọ́tį̃ agâlé rá, adrí dó sĩ cọtį̣
sáwã 'dã sĩ.

19 Vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé 'dĩ sĩ ĩ'di
á'dṹsĩ, ãzíla zį̣ kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ
yã?”

20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ã'dusĩku ĩmĩ ã'į̃táŋ̨á were, ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ, ĩdrĩ tá adru ã'į̃táŋ̨â trũ wereŋ̨á ru hãrãdálį̃ ífí áni, ĩmi tá jọ la 'bé
'dĩ ní, ‘Ímụ ãngũ 'dĩ gá 'dâ, 'dã gâlé ãzíla ĩ'di mụ ãngũ 'dã gâlé rá.’
Ãko ãzí icólépi ĩmi ndẽlépi idé agá rá la 'dáyụ. [21 Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã
áni rĩ la fũ rá la Ãdróŋ̨á ziŋ̨á sĩ ãzíla íná gãjó najó úmgbé rĩ sĩ.”] †

Yẹ́sṹ nze ị̂jọ́ drã ĩ'didrį̃ drį̃ gá į̃dị̂
(Mãrákõ 9:30-32; Lṹkã 9:43b-45)

22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ amṹlé ãngũ ãlu gá Gãlį̰lį̃ gá 'bo, Yẹ́sṹ
jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tį̣ 'Bádrį̃ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrį̣. 23 'Bá kí mụ
ĩ'di 'dḭlé rá, ṹ'dṹ na vúlé gá, ála mụ ĩ'di ingalé ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí
drĩdríŋ̨ĩ gá.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ acá kí ũcõgõ rú.

Mṹsọ́rọ̃ 'belé lį̰cọ́ Ãdróŋ̨á drį̃ gá rĩ

24 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe kí mụ acálé Kãpẽrẽ̃nãwṹmį̃ gá
'bo, 'bá mṹsọ́rọ̃ lį̰cọ́ Ãdróŋ̨á drį̃ gá rĩ tralépi rĩ amṹ kí Pétẽrõ rṹ zį̣ kí
ĩ'di, “Ímbápį̣ ĩmidrį̃ la mṹsọ́rọ̃ lį̰cọ́ Ãdróŋ̨á drį̃ gá rĩ 'be rá yã?”

25 Pétẽrõ umvi, “'Ẽ, ĩ'di 'be la rá.”

Pétẽrõ lã mụ filé jó Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ agâlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ drį̃drį̃ zį̣
ĩ'di, “Mí ũrã íngoní, Sį̃mọ́ñ̨? 'Bá ũpi rú ṉọ́kṹ drį̃ gá 'dĩ kí mṹsọ́rọ̃ tra
'bá ĩ'badrį̃ 'badrį̣ yã jõku 'bá ãmį̰yọ́ŋ̨á ru rĩ 'badrį̣ yã?” ‡

26 Pétẽrõ umvi, “'Bá ãmį̰yọ́ŋ̨á ru rĩ 'badrį̣.” Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
“'Bá sṹrṹ drį̃ kí ũnze kí rá. 27 Wó lẽ ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásį̰ ãzá ku, ímụ
mĩrĩ Gãlį̰lį̃ gâlé í'be gọ̃lį̃ŋ̨á į̃yį̣ agâlé. Į̃'bį̣ mî a'bélé drį̃drį̃ rĩ ínzį̃ tį̣ la,
mi séndẽ sílĩvã rú la ịsṹ tį̣ la gá. Í'dụ séndẽ 'dã 'i ãzíla ífẽ ĩ'badrį̃lé
mṹsọ́rọ̃ ãmadrį̣ mí be rĩ kî rú.”

---

† **17:21** Vásĩ 21 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tį̣ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtį̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋ̨á drį̃ Gį̃rį̰kį̃ tį̣ sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ. ‡ **17:25** Mṹsọ́rọ̃ 'dĩ 'bá amṹlépi amṹ rĩ kí 'be la nĩ adru 'bá ãngũ 'dḭpḭka rú rĩ kí ku.

18

'Bá ãmbógó ndẽlépi Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá rá rĩ
(Mãrákõ 9:33-37; Lṹkã 9:46-48)

1 Ĩtṹ 'dã sĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé zị kî, "'Bá
ãmbógó ru Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá rĩ ã'di 'i?"
2 Yẹ́sṹ umve ngọ́tị́ŋá ĩmbíráŋá la, 'bã ĩ'di pá tulé kí drĩdríŋĩ gá. 3 Yẹ́sṹ
jọ, "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, lẽ ĩmi uja ĩmi anzị níríŋá kí áni ráká ĩmi fi
Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ gá ĩndõ. Jõ íni ku, ĩmi icó filé Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agâlé ku.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru irilépi vṹrṹ cécé ngọ́tị́ŋá ĩmbíráŋá 'dĩ áni rĩ ãmbógó
ru Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá nĩ.
5 "Ãzíla 'bá ngọ́tị́ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'į̃lépi áma rṹ sĩ rĩ, ã'į̣ ma
'i. 6 Wó 'bá ãzí drĩ ngọ́tị́ŋá ĩmbíráŋá áma ã'į̃lépi rĩ fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé,
ĩ'di múké la írã ãná 'ị́jọ́ ãmbógó kpakṹ rĩ umbéjó imbe la gá ĩ'di 'bejó
ịmvṹjó mĩrĩ kị́rị́ rĩ agá.
7 "Cãndí ṹnọ́kṹ ní ãko fẽlépi la 'bá 'bã idé kí ị́jọ́ ũnzí sĩ! Ãko 'dĩ kí
bãsĩ amṹ rá, wó cãndí 'bá fẽlépi la ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru rĩ nî. 8 Ími drị́
jõku ími pá drĩ ími fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, íga ĩ'di rá í'be ĩ'di mí rṹ 'dâ
rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá drị́ jõku pá trũ ãlu sĩ, ndẽ ími 'bejó ãcí
ukólépi ku rĩ agá drị́ į̃rį̃ trũ jõku pá į̃rį̃ trũ rĩ rá. 9 Ãzíla ími mị́fị́ drĩ
ími fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ínze ĩ'di 'belé mí rṹ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó
ídri gá mị́fị́ ãlu sĩ ndẽ míní adrujó mị́fị́ trũ į̃rį̃ sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi
ku rĩ agá rĩ rá.

Ị́jọ́ u'bélé kãbĩlõ ãvĩlépi rĩ sĩ rĩ
(Lṹkã 15:3-7)

10 "Ĩndre drĩ, lẽ ĩmi ide anzị nírí 'dĩ 'bã ãzí kí ku. Ã'dusĩku ájọ ĩminî
mãlãyíkã anzị 'dĩ 'badrị́ 'bṹ gâlé rĩ kí pá tu má Átẹ́pị́ drį̃lẹ́ gá ṹ'dṹ pírí
kí ị́jọ́ sĩ. [11 Ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrị́ amṹ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrṹlé palé.]
*
12 "Mí ũrã íngoní? Ágọ́bị́ ãzí kãbĩlõ trũ túrú ãlu la 'bã kãbĩlõ ãlu rĩ
drĩ ãvĩ rá, ĩ'di kãlị́ úrômĩ drị́ úrômĩ rĩ kí a'be ĩrí na agá 'bé pá gá 'dâ,
ĩ'di mụ ãlu ãvĩlépi rá 'dã ndrṹ trũ ku yã? 13 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ drĩ
ĩ'di ịsṹ rá, ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ambamba ĩ'di 'bã kãbĩlõ ãlu 'dã sĩ ndẽ kãlị́
úrômĩ drị́ úrômĩ ãvĩlépi ku 'dĩ kí rá. 14 Gẹ̃rị́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi Átẹ́pị́ 'bṹ gá
rĩ ã'į̣ anzị níri 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la ní ãvĩjó ku.

Mí ádrị̂pị ị́jọ́ ũnzí idélépi mí rṹ rĩ

15 "Mí ádrị̂pị drĩ ị́jọ́ ũnzí idé mí rṹ, ímụ ĩ'di rṹlé ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị́ gá rĩ
i'dajó. Wó ĩmi itú ị́jọ́ la ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩmi sĩ cénĩ. Drĩ ã'į̣ la rá, mí apá
mî ádrị̂pị vúlé 'bo. 16 Wó drĩ ị́jọ́ mî jọlé rĩ gã úmgbé, í'dụ 'bá ãzí ãlu
jõku į̃rį̃ mí be ĩndĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ átõŋá drị́ 'bã tu pá sãdínĩ į̃rį̃ jõku 'bá
na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ. † 17 Drĩ 'bá 'dĩ kí tị gã arelé úmgbé, mí i'da ị́jọ́
la kãnị́sã nî ãzíla drĩ ị́jọ́ kãnị́sã drị́ gã arelé úmgbé, 'bã adru míní 'bá
Ãdróŋá nį̃lépi ku rĩ rú jõku 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ áni.

---

* **18:11** Vásĩ 11 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṹtị̄-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróŋá drị́ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **18:16** Ãzį̣táŋá Amviŋá 19:15

18 “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí umbélé ṹnọ́kṹ gá 'dâ cí rĩ, ála
umbé la 'bṹ gâlé cí, ãzíla ãko ĩminí trũlé ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ ála trũ la 'bṹ
gâlé rá.
19 “Ma vâ jọ la ĩminí ĩdị́, 'bá ĩrị̃ drĩ kí tị icí ãko ãzí zị́jó ṹnọ́kṹ gá 'dâ,
má Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ la idé la rá. 20 Ã'dusĩku 'bá ĩrị̃ jõku 'bá na drĩ kí ru
tra ãngũ ãlu gá áma rṹ sĩ, 'dãá ma adru ĩ'ba abe cí.”

Ị́jọ́ u'bélé ãtí'bó 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi ku rĩ sĩ rĩ

21 'Dã 'bã vúlé gá, Pétẽrõ amṹ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé zị ĩ'di, “Úpí, ma má
ádrị́pị ị́jọ́ izalépi má rṹ rĩ trũ pâlé sị yã?”
22 Yẹ́sṹ umvi, “Ájọ míní, adru pâlé ázị̃rị̃ ku, wó kãlị́ ázị̃rị̃ pâlé ázị̃rị̃!
†
23 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'di cécé úpí rilépi ãtí'bó ĩ'didrị̃
be sĩ málĩ ĩ'di 'bã ịsṹlé rĩ kí íngõpí yã rĩ ñjó rĩ áni. 24 Ĩ'diní i'dó agá
ĩ'didrị̃ kí lã agá ájí ĩ'di drị̃lẹ́ gá ágọ́bị̃ ãzí ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ nalépi tãlãnị̃tọ̃
‡ 10,000 la. 25 Málĩ 'dị́pị fẽ ãzị̃táŋá sĩ ágọ́bĩ̃ 'bã mgbã 'i, ũkû 'i, anzị kí
ãzíla ãko ĩ'di trũ adrujó cí rĩ kí abe ụzị̃lé rá, ĩ'di icójó dẹ́nọ̃ 'dã kí ũfẽjó
ku rĩ sĩ.
26 “Ãtí'bô tị̃ ãja úpî drị̃lẹ́ gá, 'bã mãmálá úpî drị̃lẹ́ gá, jọ, ‘Mí adru
drĩ má be ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ, ãzíla ma mî dẹ́nọ̃ kí ũfẽ vúlé pírí rá.’ 27 Úpí ndre
ãtí'bó 'dĩ 'bã ízákĩzã, lị dẹ́nọ̃ 'dĩ kí rá ãzíla a'be dó ĩ'di mụlé rá.
28 “Wó ãtí'bó la mụ fũlé mụlé ãmvélé 'bo, ịsṹ ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru
ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ nalépi dĩ̃nárĩ̃ § túrú ãlu rĩ. Amvu ĩ'di ãzíla i'dó ĩ'di nzilé.
Jọ, ‘Mí ũfẽ mâ dẹ́nọ̃ mî nalé rĩ 'i.’
29 “Ĩ'di 'bã ãtí'bó ãzí ĩ'di áni rĩ, tị̃ ãja vũ̃rṹ ãzíla 'bã mãmálá ĩ'didrị́,
‘Mí adru ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ má rṹ, ma mî dẹ́nọ̃ 'dĩ ũfẽ rá.’
30 “Wó ãtí'bó 'dĩ gã úmgbé, ko drị̃ mụlé ãzíla agụ ágọ́bĩ̃ 'belé mãbṹsṹ
gá kpere ágọ́bĩ̃ la ĩ'di 'bã dẹ́nọ̃ kí ũfẽ agá. 31 Ãti'bo ãzí rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dã
ndrelé 'bo, u'á kí ṹsṹtáŋá ãmbógó la sĩ, ãzíla mụ kí ị́jọ́ pírí ru idélépi
'dĩ kí ũlũlé ĩ'bã ãmbógó nî.
32 “Úpí ĩ'didrị́ gá rĩ umve ĩ'di ĩ'di rṹlé, jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí la, álị dẹ́nọ̃
mídrị́ gá rĩ kí rá ã'dusĩku mî mãmálá 'bãjó má rṹ rĩ sĩ. 33 Mí icó tá
ãtí'bó mî ãzí ru rĩ 'bã ízákĩzã ndrelé ku yã?’ 34 Úpí 'bã 'a ve ĩ'diní rá fẽ
ĩ'di 'bãlé mãbṹsṹ gâ sĩ ĩ'diní cãndí fẽjó kpere ĩ'di 'bã úpí 'bã dẹ́nọ̃ ĩ'di
be rĩ kí ũfẽ agá pírí.
35 “Má Átẹ́pị 'bṹ gâlé rĩ la mụ ĩmi ãlu-ãlu 'baní ũcõgõ fẽlé 'dĩ 'bã áni
ĩmi ãlu-ãlu drĩ ĩ'di 'bã ádrị́pị trũ ĩ'di ásị́ gâlé ku rĩ gá.”

19

Ímbátáŋá Yẹ́sṹ 'bã fẽlé ũkú droŋá drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 10:1-12)

1 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, a'be Gãlị́lị̃ rá, za Yõrĩdánĩ gá 'á
ãngũ Yũdị́yã drị̃ agá. 2 'Bá ũ'bí bĩ kí vú la ãzíla adrí dó ĩ'bã 'bá ãyánĩ
rú rĩ kí 'dãá.
3 'Bá Fãrĩsáyĩ drị̃ 'bã ãzí amṹ kí Yẹ́sṹ ṹ'bị̃lé, zị kí ĩ'di, “Ãzị̃táŋá Mṹsã
drị̃ ã'ị̃ ágọ́bĩ̃ ní ĩ'di 'bã ũkú drojó ị́jọ́ pịrị sĩ rá yã?”

---

† **18:22** Kãlị́ ázị̃rị̃ pâlé ázị̃rị̃! jõku pâlé kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ázị̃rị̃!

‡ **18:24** Tãlãnị̃tọ̃ ãlu rĩ ĩ'di tãlãnị̃tọ̃ 'bá ãlu ãzị́ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrị́ la.

§ **18:28** Dĩ̃nárĩ̃ ãlu 'dĩ ĩ'di sĩlíngĩ 'bá ãlu 'bã ũyá ũfẽjó ṹ'dṹ ãlu la.

4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ ị́jọ́ sĩlé rĩ agá jọlépi la ándrá i'dóŋá gâlé
Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá ágọ́bị́ kí ũkú be rĩ ku yã? † 5 Ãdróŋá jọ vâ, ‘Ị́jọ́
'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí
ũkú ĩ'didrị̃ be, kí ĩ̃rĩ̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ † 6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru kí
dó 'bá ĩ̃rĩ̃ ku, wó 'bá ãlu rú. 'Bá ãzí 'bã awa ãko Ãdróŋá 'bã icílé rĩ kí
drĩdríŋĩ̃ nĩ ku.”
7 'Bá Fãrĩsáyĩ drị̃ zị kí Yẹ́sṹ 'i, “Mṹsã fẽ ándrá ãzị́táŋá ágọ́bị́ ní sĩ
wárágã sĩjó ũkû drojó la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” †
8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Mṹsã ã'ĩ̃ ándrá ĩminí wárágã sĩjó sĩ ũkú ĩmidrị̃
kí drojó rá la ásị́ mbaŋá ĩmidrị́ gá rĩ sĩ. Wó adru ándrá i'dóŋá gâlé 'dĩ
'bã áni ku. 9 Ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkû dro adru ị́jọ́ ãwṹ ãni sĩ
ku, ãzíla ĩgbã jõ ũkú ãzí ndú la, ífí la ĩ'di ãwṹ nga ũkú 'dã be.”
10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Ị́jọ́ ágọ́bị́ 'bã ãni ũkú be rĩ drĩ
dó adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di múké ũkú ĩgbãjó ku.”
11 Yẹ́sṹ umvi, “Adru 'bá pírí kí nga ị́jọ́ 'dĩ ã'ĩ̃lé la ku, wó lú 'bá ị́jọ́ 'dĩ
fẽjó 'dĩ 'baní rĩ 'banî. 12 Ã'dusĩku ị́jọ́ ndú-ndú icó kí fẽlé la 'baní ru
ĩgbãjó ku rĩ gá nĩ: ãgọbị ãzí rĩ kí útị kí ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí ri kí
âco kí acálé ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí rĩ gã kí ũkú ĩgbãlé úmgbé Sṹrṹ
'Bṹ gá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ lẽlépi rá rĩ 'bã idé ĩ'diní lẽlé rĩ áni.”

Yẹ́sṹ wi sṹsṹ anzị 'banî
(Mãrákõ 10:13-16; Lṹkã 18:15-17)

13 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá ají kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé sĩ drị́ ṹt̃ĩjó kí drị̃ gá,
ãzíla Ãdróŋá zijó ĩ'banî. Wó 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ uzá kí 'bá anzị kí
ajílépi rĩ kí drị̃ gá.
14 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amṹ kí má rṹ 'dõlé, ĩmi atrị kí
amṹŋá gá ku, ã'dusĩku Sṹrṹ 'bṹ drị̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.” 15 Yẹ́sṹ la mụ drị́
ṹt̃ĩlé kí drị̃ gá 'bo, 'dãá rĩ sĩ mụ dó drị̃ gá.

Kãrĩ̃lẽ kṹrẹ́ŋ̃ị ru rĩ
(Mãrákõ 10:17-31; Lṹkã 18:18-30)

16 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, ágọ́bị́ ãzí amṹ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé zị ĩ'di, “Ímbápị, ãko múké
mání idélé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó rĩ ã'du?”
17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mi áma zị ãko múké rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? 'Bá
múké cí rĩ lú ãlu. Ídrĩ lẽ filé ídri ukólépi ku rĩ agá rá, ímba ãzị́táŋá kí
tã.”
18 Ágọ́bị́ zị, “Ãzị́táŋá íngõ kî?”
Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Í'dị 'bá ku, ínga ãwṹ ku, mí ṹgṹ ṹgṹ ku, mí alị́ ĩnzõ
'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 19 mí ĩ̃nzĩ̃ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘ílẽ mî
jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †”
20 Kãrĩ̃lẽ jọ ĩ'diní, “Ámba ị́jọ́ 'dĩ kí tã pírí rá. Ãko acelépi mání rĩ
ã'du?”
21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ lẽ adrulé ãlá ru, ímụ, mí ĩ̃tṹndã ãko mí trũ
adrujó rĩ kí pírí ãzíla ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, mi dó sĩ mụ
adrulé málĩ trũ 'bṹ gâlé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí amṹ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Kãrĩ̃lẽ 'dĩ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, ko drị̃ mụlé cãndí-cãndí ru, ã'dusĩku
ĩ'di 'bã adrujó kṹrẹ́ŋ̃ị rĩ sĩ.

---

† **19:4** Í'dóŋá 1:27; 5:2 † **19:5** Í'dóŋá 2:24 † **19:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 24:1-4; Mãtáyõ 5:31
† **19:19** Ãfũnã 20:12-16; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:16-20 † **19:19** Lẹ́vĩ̃ 19:18

23 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩ'di
adru ị́jọ́ ũkpó la 'bá málĩ trũ rĩ 'baní fijó Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá. 24 Ájọ
ĩminí ị̃d̩ị̣, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ị̃ndṹ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋ́á ru ndẽ 'bá
málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ rá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, u'á kí
pírí ṹsṹtáŋ́á ãmbógó la sĩ, zị kî, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
26 Wó Yẹ́sṹ ndre dó ãngũ ĩ'ba rṹlé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋ́á sĩ rĩ gá
ĩ'di ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋ́â sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
27 Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrị̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími
vú gâ sĩ. Ãko ãmaní mụlé ị̣sṹlé ṹrọ̃drị̃ ru rĩ la mụ adrulé ã'du?”
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ṹ'dṹ ãko pírí kí 'bãjó ú'dí
rĩ sĩ, 'dĩ ṹ'dṹ Ngọ́tị̣ 'Bádrị̃ 'bã rijó úmvúke ĩ'didrị̃ d̩ĩzã rú rĩ drị̃ gá rĩ
sĩ, ĩmi áma vú ãbĩlépi 'dĩ, ĩmi vâ mụ rilé úmvúke mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí drị̃
gá, sĩ sṹrṹ mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ Ị̣sị̣rayílị̃ drị̃ kí ị́jọ́ lijó. 29 'Bá pírí lị́cọ́, jõku
ádrị̃pị̣ka ãzíla ámvọ́pị̣ka, jõku átẹ́pị̣ ãzíla andre, jõku anzị jõku ãngũ
a'belépi áma ị́jọ́ sĩ rĩ ála mụ ĩ'baní ãko fẽlé pâlékó túrú. Ála vâ mụ
ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé. 30 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drṹzị̣ acá
'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.

20

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvṹ agá rĩ kí sĩ rĩ

1 “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bị̣ ãzí cí fũ ṹ'bṹtị̣nị̣́nị̣ ãgọbị̣
ãzí kí iyólé ãzị̣ ngajó ĩ'didrị̃ zãbíbũ ámvṹ agá. 2 Ã'ị̃ kí ũfẽjó d̩ị̃nárị̃ ãlu
ãzị̣ ngajó ṹ'dṹ 'dã sĩ, ãzíla pẽ dó kí tị ãzị̣ ngalé ĩ'didrị̃ zãbíbũ ámvṹ
gâlé.
3 “Ãni rú sáwã na gá 'dĩ, fũ mụlé ãmvêlé, ndre 'bá ãzí kí pá utu agá
sṹ tị gá 'dãá ãzị̃ kóru. 4 Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzị̣ ngalé mádrị̃ zãbíbũ ámvṹ
gâlé, ãzíla ma mụ ĩmi ũfẽlé ãjẹ̃ múké sĩ rá.’ 5 Ị̣jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá.
“Sáwã ázíyá gá, ãzíla sáwã úrômĩ gá 'dâ, mụ vâ 'bá kí umve trũ ị̃d̩ị̣
mụlé ãzị̣ ngalé ĩ'didrị̃ ámvṹ agâlé tá drị̃drị̃ rĩ áni. 6 Ãni rú sáwã mụdrị̃
drị̃ ãlu gá 'dĩ, fũ vâ mụlé ãmvêlé ãzíla ị̣sṹ vâ 'bá ãzí kí pá utu agá ãzị̃
kóru 'dãá. Zị kí, ‘Ĩmi utu pá 'dâ ị̃tṹrṹ ãzị̃ kóru ã'du ị́jọ́ sĩ yã?’
7 “Umvi kí, ‘Ã'dusĩku 'bá ãzí ãma iyólépi la yụ.’
“Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzị̣ ngalé mádrị̃ zãbíbũ ámvṹ agâlé.’
8 “Ĩndró la mụ acálé 'bo, zãbíbũ ámvṹ 'dị̣pị̣ jọ 'bá ãmbógó ru ĩ'di 'bã
'bãlé 'bá kí drị̃lẹ́ gá rĩ nî, ‘Mí umve 'bá ãzị̣ ngalépi rĩ kî, ãzíla mí ũfẽ
ũyá ĩ'badrị̃ kí, i'dójó 'bá tá iyólé vúlé-vúlé 'dĩ kí sĩ cajó kpere 'bá tá
drị̃drị̃ 'dã 'bá rṹ.’
9 “'Bá tá iyólé sáwã mụdrị̃ drị̃ ãlu gá rĩ amṹ kí ãzíla úfẽ ĩ'baní ũyá
pírí d̩ị̃nárị̃ ãlu-ãlu. 10 'Bá tá iyólé drị̃drị̃ rĩ kí mụ acálé, ũrã kí ála mụ
kí ũfẽlé ãndânĩ íni. Wó ĩ'ba ãlu-ãlu ní úfẽ vâ ũyá d̩ị̃nárị̃ ãlu-ãlu. 11 Kí
mụ ị̣sṹlé la 'bo, i'dó kí unulé ámvṹ 'dị̣pị̣ bị̣lẹ́ gá. 12 Jọ kí, ‘'Bá tá iyólé
vúlé-vúlé ru 'dĩ nga kí ãzị̣ lú sáwã ãlu, wó í'bã ãma 'bá tá ị̃tṹ 'bã zãlé,
ãnũ ãzị̣ drị̃ 'bã sĩ fijó ãma rṹ ị̃tṹrṹ rá 'dĩ ĩ'ba abe trũtrũ.’
13 “Wó umvi ĩ'ba ãzí ãlu rĩ ní, ‘Mâ wọ̃rị̃, má idé 'bá ãzí ũnzí ku. Mí
idé tá ị́jọ́ má be ãzị̣ ngajó d̩ị̃nárị̃ ãlu sĩ ku yã? 14 Í'dụ mî séndẽ, íko drị̃
mụlé. Álẽ 'bá amṹlépi ãzị̣ vúlé-vúlé 'dĩ kí ũfẽlé cécé mání ími ũfẽjó rĩ

áni. 15 Má icó ị́jọ́ mání lẽlé rĩ idélé séndẽ mádrị̃ kí sĩ ku yã? Jõku mi mịfị̃ ịnị̃ 'bã má rụ́ mání ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ sĩ yã?' ”

16 Yẹ́sụ̃ de ị́jọ́ 'bá 'dĩ abe rĩ ị́jọ́ 'dĩ sĩ, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá vúlé rĩ kí mụ adrulé 'bá drị̃drị̃ rĩ kî, ãzíla 'bá drị̃drị̃ rĩ kí mụ adrulé 'bá vúlé rĩ kî.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sụ̃ 'bã drã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã ị̃jọ́ jọjó rĩ
(Mãrákõ 10:32-34; Lụ́kã 18:31-34)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ru 'dĩ gá 'dâ, 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ kí bụ́lụ́ gá ãzíla jọ ĩ'baní, 18 “Ãma mụ kpere Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ála mụ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị̃ ãzíla imba'ba ãzị̃tấŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe, kí ị́jọ́ lị drị̃ la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá, 19 ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'badrị̃ kí ĩ'di ide, kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị̃ gá. Wó ụ́'dụ́ na vúlé gá ála mụ ĩ'di ingalé ídri!”

Ị́jọ́ Yãkó'bõ ãzíla Yõhánã 'bã ãndrẽ 'bã zị̃lé rĩ
(Mãrákõ 10:35-45)

20 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Zĩbĩdáyõ 'bã ũkû amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé, ĩ'di 'bã ngọ́pịka ĩ̃rị̃ 'dĩ kí abe, tị̃ ãja vũ̃rụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃lẹ́ gá, zị ị́jọ́ ĩ'di tị gâ sĩ mũkẽ ĩ'didrị̃ gá rĩ ịsụ́jó.

21 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, “Ílẽ ã'du?”

Umvi Yẹ́sụ̃ ní, “Mí azị mání anzị mádrị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ní rijó ími drị̃ ãndá rĩ gá, ãzíla ãzí rĩ ní rijó ími drị̃ ĩ̃jị̃ rĩ gá míní adru agá Úpí ru Sụ́rụ́ mídrị̃ agá.”

22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnĩ̃ ị́jọ́ ĩminí zị̃lé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã?”

Umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.”

23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ãndá, ĩmi mụ kópõ mání mụjó ãko mvụjó ala gá rĩ sĩ ãko mvụlé rá, wó ĩminí rijó áma drị̃ ãndá rĩ gá ãzíla drị̃ ĩ̃jị̃ rĩ gá rĩ adru ũkpó má ãni la ku. Ãngũ 'dĩ áni 'dĩ kí 'bá mâ Átẹ́pị̃ 'bã idélé ĩ'baní 'dĩ 'bã ãni.”

24 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí mụdrị̃ 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩ̃rị̃ 'dĩ 'banî. 25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, “Ĩnĩ̃ rá 'bá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drị̃ celépi 'dĩ kí úpí ru kí drị̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'bã drị̃lẹ́ ãmbogo rú 'dĩ 'bã ũkpó cí kí drị̃ gá. 26 'Dĩ adru ị́jọ́ ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ 'i ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó ĩmi ãni, 27 ãzíla 'bá lẽlépi adrulépi drị̃drị̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru 'bá ĩmĩ ãtí'bó rú, 28 ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ amụ́ sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'diní la ku be la amụ́ ãzị̃ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó.”

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá ĩ̃rị̃ mịfị̃ kóru la kî
(Mãrákõ 10:46-52; Lụ́kã 18:35-43)

29 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ĩ'bã kí Yẽ̃rị́kọ̃ a'be agá 'bá ũ'bí 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ. 30 Ịsụ́ 'bá ĩ̃rị̃ mịfị̃ kóru la ri kí gẽ̃rị̃ tị gá 'dãá, kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ la alị nĩ, i'dó kí uzálé, “Dãwụ́dị̃ ngọ́pị̃! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”

31 'Bá ũ'bí angá kí kí drị̃ gá ãzíla jọ kí ĩ'baní 'bã ĩyãŋã kí tú. Wó ri kí dó bãsĩ uzálé rere ũkpó sĩ, “Dãwụ́dị̃ ngọ́pị̃! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”

32 Yẹ́sṹ tu pá ãzíla umve kî, “Ĩlẽ má idé ĩminí ã'du?”
33 Umvi kí, “Úpí, ãlẽ ífẽ ãmaní ãngũ ndrelé.”
34 Yẹ́sṹ ndre ĩ'bã ízákĩzã rá ãzíla aló ĩ'bã mịfị̃ kî, nzị̃ kí dó ru rá. Cọtị ndre kí dó ãngũ rá ãzíla 'de kí dó vú la gâ sĩ.

21

Yẹ́sṹ fi Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá ũkpó trũ
(Mãrákõ 11:1-11; Lṹkã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe kí dó mụ calé ãni rú Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá ãzíla acá kí tõ̗rṍmẹ́ Bẽtẽfágĩ gá 'dĩ 'Bé Mĩẹ̃ỵ́tṹ 'i rĩ drị̃ gá, Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ĩ̗rị̃ drị̃lẹ́ gâlé. 2 Jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tõ̗rṍmẹ́ ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ agâlé, cọtị ĩmi kãyĩnõ gĩlé cí la ịsṹ 'dãá mvá be ĩ'di andre gá 'dãá. Ĩmi ãtrũ kí ĩmi ají kí má rṹ 'dõlé. 3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi íni ã'du idé yã?’ Ĩjọ lú ĩ'diní, ‘Úpí lẽ kí nĩ.’ Cọtị kí ĩmi a'be rá.”
4 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru ịjọ́ nábị̃ Zãkãríyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú sĩ ĩ'di 'bã kẽ̗jị́ gá:
5 “Ĩlũ ịjọ́ 'bá táwṹnị̃ Zĩỵọ́nị̃ * gá 'dĩ 'baní,
‘Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrị̃ la amṹ mí rṹ 'dõlé.
Ĩ'di ásị̃ ĩ̗gbẹ́ ru,
ãzíla ĩ'di amṹ kãyĩnõmvá sĩ.’ ” †
6 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ̗rị̃ 'dĩ mụ kí rá ãzíla idé kí cécé tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. 7 Ají kí kãyĩnõ kí mvâ be, aja kí bõngó ĩ'badrị̃ kí ũngúkú la kí gá, 'bã kí Yẹ́sṹ rilé drị̃ la gá. 8 'Bá wẽwẽ rú aja kí bõngó ĩ'badrị̃ kí gẽ̗rị̃ agá, 'bá ãzí 'dĩ tụ kí ife 'bã kénĩ kí agálé ajalé gẽ̗rị̃ agá 'dãá. 9 'Bá wẽwẽ rú mụlépi Yẹ́sṹ drị̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di vúlé gá 'dĩ kí abe i'dó kí uzálé,
“Hõsánã † Dãwṹdị̃ Ngọ́pị nî!”
“Ịcṹ 'bá amṹlépi Úpí 'bã rṹ sĩ rĩ ịcṹ-ịcṹ!” †
“Hõsánã 'bã adru ụrụgá!”
10 Yẹ́sṹ la mụ filé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé 'bo, táwṹnị̃ ãmbógó 'dĩ ga tré 'bá 'bã úzáŋá sĩ. 'Bá zị kí, “'Bá 'dĩ ã'di 'i?”
11 'Bá ũ'bí 'dĩ umvi kí, “'Dĩ nábị̃ Yẹ́sṹ angálépi Nãzẽ̗rẹ́tị̃ ãngũ Gãlị́lị̃ gá rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ 'bã adrujó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 11:15-19; Lṹkã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

12 Yẹ́sṹ fi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla ĩ̗tṹndãlépi 'dãá 'dĩ kí pírí ãmvé. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrị̃ kí ãzíla kpṍkpọŋá 'bá ãmámũ ĩ̗tṹndãlépi rĩ 'badrị̃ kí abe vṹrṹ, 13 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé rĩ jọ, ‘Jó mádrị̃ ála ĩ'di umve jó 'baní áma ã'ĩ̗jó rĩ,’ † wó ĩmi idé dó ĩ'di ‘ũ̗jị́gọ́ ũ̗gụ'ba 'bã kí sĩ ru ũ̗zĩ̗jó rĩ rú.’ †”
14 'Bá mịfị̃ kóru ãzíla 'bá ãcá trũ 'dĩ abe amṹ kí ĩ'di rṹ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá 'dõlé, Yẹ́sṹ adrí kí rá. 15 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe kí mụ ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí ndrelé ãzíla ịjọ́ anzị̃ 'bã kí uzájó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ andre gá, “Hõsánã Dãwṹdị̃ Ngọ́pị nî!” 'dĩ kí arelé 'bo, acá kí ũmbã rú Yẹ́sṹ nî.

---

* **21:5** Zĩỵọ́nị̃ ĩ'di Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ 'bã rṹ ãzí rĩ 'i. † **21:5** Zãkãríyã 9:9 † **21:9** Ịjọ́ jọlé Hõsánã 'dĩ ĩ'di tị Ĩbũrãníyã drị̃ sĩ ífí la “Ípa ãma!” Acá dó vâ ịcṹŋá ĩ̗nzĩ̗táŋá ími rṹ 'bã kụ nĩ rĩ fẽjó rĩ rú; ála vâ ịsṹ la vásĩ 15 gá. † **21:9** Zãbṹrị̃ 118:26 † **21:13** Ĩsáyã 56:7 † **21:13** Yẽrẽmíyã 7:11

16 Zị kí ĩ'di, “Mí are ịjọ́ anzị 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá yã?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Ẽ, ĩlã drĩ,
“ ‘Angájó anzị kí tị gá ãzíla ũrekeŋá kí tị gá,
í'bã ịcṹŋá ũniyambamba rĩ gá ku yã?’†”
17 Yẹ́sṹ a'be dó kí rá, fũ dó táwṹnĩ̀ ãmbógó rĩ agá rĩ sĩ mụlé Bẽtánĩ gá, ko dó ịnị́ 'dã sĩ 'dãá.

Úlúgó ife 'bã 'ijó rĩ
(Mãrákõ 11:12-14, 20-24)

18 Ṹ'bṹtịnịnị́ ĩ'diní gõ agá vúlé táwṹnĩ̀ ãmbógó rĩ agâlé, ãbịrị́ fụ Yẹ́sṹ rá. 19 Gẽrĩ̀ gá 'dãá, Yẹ́sṹ 'bã mụ agá ndre úlúgó ife gẽrĩ̀ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'dãá, mụ kpere ala gâlé, wó ịsṹ ãko ãzí ala gá 'dãá ku lú bị́ la á'dṹsĩ. Yẹ́sṹ jọ úlúgó 'dĩ ní, “Lẽ tá íka ífí ãzí ĩ̀dị́ ku.” Cọtị úlúgô 'i rá.
20 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ndrelé, acá kí ṹsṹtáŋá sĩ. Jọ kí úlúgô 'i gbõrú ã'du sĩ?
21 Yẹ́sṹ umvi, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ adru ã'ĩ̀táŋâ trũ, ĩdrĩ ãbã ku, ĩmi icó lú ịjọ́ idélé úlúgó ife ụrụ'bá gá 'dĩ idélé á'dṹsĩ ku, wó ĩmi icó jọlé la 'bé 'dĩ ní, ‘Ínze mi, ímụ ími 'belé mĩrĩ agá,’ wó ĩ'di ru idé rá.
22 Ĩdrĩ ã'ị la rá, ĩmi ãko ĩminí zịlé Ãdróŋá drị̀lé ĩ'di ã'ĩ̀ŋá sĩ rĩ ịsṹ rá.”

Ũkpó Yẹ́sṹ drị̀ sĩ ãzị̀ ngajó rĩ zijó ĩ'di tị gá rĩ
(Mãrákõ 11:27-33; Lṹkã 20:1-8)

23 Yẹ́sṹ la mụ filé lịcọ́ Ãdróŋá drị̀ agâlé, ĩ'di drĩ ímbátáŋá imbá agá 'dĩ agá 'dĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹdị̀ rú 'dĩ 'badrị̀ kí abe amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di zịlé, “Mi ịjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpõ 'dĩ nĩ?”
24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma vâ mụ ĩmi zịlé zịtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí ma ịjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ yã rĩ gá rĩ lũ rá. 25 Ĩlũ mání: ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹtịzị̀ fẽjó rĩ angá íngõlé? Angá Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá yã jõku 'bádrị̀?”
'Bá 'dĩ i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá Ãdróŋá drị́,’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ĩ̀ dó Yõhánã ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?’ 26 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drị́’ ãma ũ'bí 'dĩ kí sĩ idé ṹrĩ̀ sĩ, ã'dusĩku kí pírí ã'ĩ̀ kí Yõhánã 'i nábĩ̀ rĩ gá rá.”
27 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí dó Yẹ́sṹ ní, “Ãnĩ̀ ku.”
Ịjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpõ mání sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

Ịjọ́ u'bélé anzị ĩ̀rĩ̀ kí drị̀ gá rĩ

28 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ũrã íngoní? Ágọ́bị̀ ãzí ãlu ĩ'di 'bã anzị kí ĩ̀rĩ̀. Mụ drĩ̀drĩ̀ rĩ rṹlé ãzíla jọ, ‘Mâ ngọ́pị, ímụ ãzị́ ngalé ámvṹ zãbíbũ drị̀ agâlé.’
29 “Umvi, ‘Ámụ ku,’ wó vúlé-vúlé ru uja ru ígátáŋá rá ãzíla mụ ámvṹ gâlé rá.
30 “Ágọ́bị̀ 'dĩ mụ vâ ngọ́pĩ̀ námbã ĩ̀rĩ̀ sĩ rĩ rṹ ãzíla jọ ịjọ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá. Ngọ́pĩ̀ umvi ĩ'diní, ‘Bãbá, ma mụ rá,’ wó mụ ku.
31 “Anzị ĩ̀rĩ̀ 'dĩ kí agá 'bá ịjọ́ átépĩ̀ 'bã jọlé rĩ idélépi rá rĩ íngõ 'i?”
Umvi kí, “Kãyú rĩ 'i.”

† **21:16** Zãbṹrị̀ 8:2

Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí ũkú ãwṹ 'dĩ kí abe mụ filé Sṹrṹ Ãdróŋ́á drḭ agá ĩmi drḭlẹ́ gá ĩminí drḭdrḭ.
32 Ã'dusĩku Yõhánã amṹ ĩmi rṹ 'dõlé ĩminí gẹ̃rḭ ãlá rĩ i'dalé ãzíla ĩmi ã'ḭ ĩ'di ku, wó be la rá la 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí ũkú ãwṹ 'dĩ abe ã'ḭ kí nĩ. Ĩminí táni ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó rá tí, ĩmi uja ásḭ ku ãzíla ĩmi ã'ḭ vâ ĩ'di ku.

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ámvṹ zãbíbũ drḭ ĩpãngĩsãlépi rĩ kí drḭ gá rĩ
(Mãrákõ 12:1-12; Lṹkã 20:9-19)

33 “Ĩmi are drḭ ị́jọ́ u'béŋ́á 'dĩ 'i. Ágọ́bḭ ãzí sa ándrá ĩ'didrḭ ámvṹ agá zãbíbũ. Sḭ bõrõ aga la gá trọ̃kḭ́lḭrḭ, ga 'bṹ sĩ sṹ la nzijó la ala gá 'dãá cí, ãzíla sḭ jó gõrófã rú 'bá ãga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó cí. Fẽ dó ámvṹ 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'badrḭ ãzíla mụ dó ãcḭ̃ gá. 34 Áyi zãbíbũ ũtḭ̃jó rĩ la mụ acálé 'bo, pẽ ãti'bo ĩ'didrḭ kí tḭ 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'ba rṹlé mụjó zãbíbũ 'bã ãka tá ĩ'di ãni rú rĩ kí a'ḭ́lé.
35 “'Bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ ru kí kí cí, co kí ãlu rĩ cõ-cõ, 'dḭ kí ãzí rĩ káyĩ, u'bé kí na la írã sĩ. 36 Pẽ vâ ãti'bo ãzí la kí tḭ ĩ'ba rṹlé, ũ'bí ru ndẽ drḭdrḭ 'dã kí rá, ãzíla 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi 'dã fẽ kí ĩ'baní ũcõgõ tá drḭdrḭ 'dã 'baní rĩ áni. 37 Ãsḭ̃jó, pẽ dó ĩ'di 'bã ngọ́pḭ mgbã rĩ 'bã tḭ ĩ'ba rṹlé, jọ ‘Kí dó mụ mâ ngọ́pḭ ḭnzḭ̃lé rá.’
38 “Wó 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi 'dã kí mụ ngọ́pḭ ndrelé, jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ‘'Dĩ bãsĩ ámvṹ 'dḭ́pḭ 'i. Ĩmi amṹ lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá ãzíla ãma dó sĩ ámvṹ 'dĩ 'dụ ãma ãni la rú.’ 39 'Dụ kí ĩ'di ámvṹ agá 'dãá 'be kí ĩ'di ãmvé ãzíla 'dḭ kí ĩ'di rá.
40 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ámvṹ zãbíbũ drḭ gá rĩ 'bã 'dḭ́pḭ, drĩ dó amṹ 'bo, ĩ'di 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi 'dĩ 'baní ã'du idé?
41 “Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ Yãhṹdḭ̃ 'badrḭ kí abe, umvi kí, ‘Ĩ'di mụ 'bá ũnzí 'dã kí ụ'dḭ́lé rá. Ĩ'di dó ámvṹ 'dã fẽ 'bá ámvṹ zãbíbũ drḭ ĩpãngĩsãlépi icólépi úkõ la ĩ'di ãni rú rĩ fẽlépi ĩ'diní rá rĩ 'badrḭ.’ ”
42 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drḭ agá rĩ ku yã?
“ ‘Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṹrọ̃drḭ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú;
Úpí Ãdróŋ́á idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mḭfḭ gá ị́jọ́ ãzí ṹsṹtáŋ́á ru la.’ †
43 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álũ ĩminí ála mụ Sṹrṹ Ãdróŋ́á drḭ 'dụlé ĩmidrḭ 'dâ rá ãzíla ála mụ ĩ'di fẽlé 'bá ífí mgbã kalépi rĩ 'badrḭ. [44 'Bá a'délépi írã 'dĩ drḭ gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã sĩ a'déjó drḭ la gá rĩ la andi kpékpé.”] ‡
45 'Bá ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe are kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã u'bélé 'dĩ rá, nḭ kí cé ála ị́jọ́ jọ kí drḭ gá. 46 I'dó kí gẹ̃rḭ ndrṹlé sĩ Yẹ́sṹ rụjó, wó idé kí ṹrḭ sĩ 'bá ũ'bí kî sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ã'ḭjó la ĩ'di nábḭ rĩ sĩ.

22

Ṹmṹ ãmbógó ũkú bĩŋ́á drḭ rĩ
(Lṹkã 14:15-24)

---

† **21:42** Zãbṹrḭ 118:22-23 ‡ **21:44** Bṹkṹ Ãdróŋ́á drḭ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá vásĩ 44 ĩ'di yụ.

1 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ kí imbájó į̃dị́. 2 “Sṹ́rṹ́ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di
cécé Úpí ãzí 'bã ru itújó ngọ́pį̃ ní ṹmṹ ãmbógó ũkú bĩŋá drį̃ 'bãjó rĩ
áni. 3 Úpí pẽ ãtí'bó ĩ'didrį̃ kí tị mụlé 'bá tá umvelé ṹmṹ gá rĩ 'baní lũlé
la 'ba amṹ́ kí dó ṹmṹ gá 'dõlé, wó gã kí amṹ́lé úmgbé.
4 “Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ kí tị į̃dị́ ãzíla jọ, ‘Ĩlũ 'bá tá umvelé 'dã 'baní má
idé dó ãkónã bábá 'bo. Má ụlị́ mánį̃gọ́ kí tị use-use rĩ kí abe ãko pírí
kí dó bábá. Ĩmi amṹ́ dó ṹmṹ gá dõlé.’
5 “'Bá umvelé 'dã 'bã kí ásị́ ị́jọ́ kí umvejó 'dã drį̃ gá ku ãzíla mụ kí
ĩ'bã ãzị́ gá ãzí rĩ mụ ĩ'di 'bã ámvṹ́ gá ãzí rĩ ĩ'di 'bã ãko kí į̃tṹndã trũ
6 'Bá ãzí rĩ rụ kí ãtí'bó kí colé cõ-cõ ãzíla ụ'dị́ kí ãzí rĩ kí rá. 7 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ
Úpí ásị́ ve ũnzí, pẽ ãsį̃kárį̃ ĩ'didrį̃ kí tị 'bá 'bá ụ'dị́lépi 'dã kí ụ'dị́lé rá
ãzíla ivé táwṹnį̃ ĩ'badrị́ 'dã ãcí sĩ.
8 “Úpí umve dó ãtí'bó ĩ'didrį̃ ãzí rĩ kí ãzíla jọ ĩ'baní, ‘Ṹmṹ mádrị́ ũkú
bĩjó rĩ dó bábá, wó 'bá tá mâ umvelé rĩ kí ásị́ 'bãjó ku rĩ sĩ ṹmṹ icó
dó ĩ'baní ku. 9 Ú'dî'da ĩmụ dó gę̃rį̃ agâ sĩ ãzíla ĩmi umve 'bá pírí ĩminí
ịsṹ́lé rĩ kí ũ'bí ru ṹmṹ gá 'dõlé.’ 10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtí'bó mụ kí dó gę̃rį̃ kí agá
ãmvêlé ãzíla atrá kí 'bá pírí ĩ'baní icólé ịsṹ́lé rĩ kí, 'bá múké rĩ kí 'bá
ũnzí rĩ abe; ãzíla jó ṹmṹ drį̃ ga tré 'bá sĩ.
11 “Úpí fi dó mụlé ãmṹ́ kí undrélé ãzíla ndre ágọ́bį̣ ãzí ãlu bõngó
ṹmṹ ũkú bĩŋá drį̃ sṹlépi ku la 12 Zị ĩ'di, ‘Wọ̃rị́’ mí afí dõlé bõngó ṹmṹ
drį̃ kóru íngoní ru? Ágọ́bį̣ umvi ị́jọ́ ãzí ku.
13 “Úpí jọ dó ãtí'bó ĩ'didrį̃ 'baní, ‘Ĩmi umbé drị́ la kí pá abe, ãzíla ĩ'be
ĩ'di ãmvé ãngũ ịnị agá.’ Ãngũ 'dã gâlé ĩ'di ṹlṹ́lṹ́ u'béŋá ãzíla sĩ naŋâ
trũ.”
14 Yẹ́sṹ de ị́jọ́ jọ, “Ála 'bá ũ'bí kí umve, wó ála 'bá were kí ũpẽ áyụ.”

Zịtáŋá mṹsọ́rọ̃ 'beŋá drį̃ gá rĩ
(Mãrákõ 12:13-17; Lṹ́kã 20:20-26)

15 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Fãrĩsáyĩ drį̃ mụ kí rá ãzíla mụ kí ị́jọ́ itúlé sĩ
Yẹ́sṹ tị gá ị́jọ́ mbãjó zịtáŋá sĩ. 16 Ãpẽ kí dó 'bá ĩ'baní imbálé rĩ kí tị
ãzíla 'bá Hẽródẽ ãtį̃lépi ũpĩ ĩ'didrį̃ agá rĩ kí abe jọ kí, “Ímbápị, ãnį̃ cé
mi ị́jọ́ mgbã rĩ jọ. Mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ drį̃ gá ị́jọ́ imbá 'bá
'banî áyụ, mí así ị́jọ́ 'bá 'ba kí ũrãlé drį̃ la gá rĩ sĩ ku, ã'dusĩku í'bã
ásị́ 'bá 'bã úmgbó drį̃ gá ku. 17 Ílũ drĩ ãmaní, mí ũrã íngoní? Ãzị́táŋá
ãmadrį̃ ã'į̃ ãmaní mṹsọ́rọ̃ 'bejó Kãyį̃sárį̃* ní rá yã jõku yụ?”
18 Yẹ́sṹ 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní itúlé rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá mũlũmbẽ
rú 'dĩ! Ĩmi áma tị ũmbã ã'du ị́jọ́ sĩ yã? 19 Ĩmi i'da drĩ mání dį̃nárį̃ ayúlé
sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó 'dĩ 'i!”
Ají kí ĩ'diní dį̃nárį̃ 20 ãzíla zị kî, “Í'dá 'dĩ kí ãko sĩ lé drį̃ la gá 'dĩ abe
kí ã'di ãni yã?” 21 Umvi kí, “Úpí Kãyį̃sárį̃ ãni,” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ĩfẽ
ãko Úpí Kãyį̃sárį̃ drį̃ Úpí Kãyį̃sárį̃ drị́ Ãdróŋá drį̃ Ãdróŋá drị́.”
22 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ãzíla abe kí Ĩ'di mụ kí
rá.

Zịtáŋá 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá yã rĩ

23 Ṹ'dṹ́ ãlu 'dã sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã
ãzí amṹ́ kí zịtáŋâ trũ Yẹ́sṹ rú. 24 Jọ kí Ímbápị, “Mṹsã jọ ándrá, 'bá ãzí

* **22:17** Kãyį̃sárį̃ ĩ'di rṹ́ fẽlé úpí Rṹmį̃ gá rĩ 'banî rĩ 'i.

drĩ drã anzị kóru, lẽ ádrı̨́pı̨̃ 'bã fi ãwụ́zı̨́ 'dã sĩ anzị tịjó ádrı̨́pı̨̃ drãlépi
rá 'dã nî.
25 “'Bá ãzí kí ándrá ádrı̨́pı̨ gá ázı̨̃rı̨̃ kí u'á agá ãma agá 'dâ. Kãyú rĩ
ĩgbã ũkú ãzíla uja drãlé anzị kóru, a'be ãwụ́zı̨́ ádrı̨́pı̨̃ nî. 26 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ
idé vâ ru ádrı̨́pı̨̃ ı̃rı̨̃ rĩ rụ́, na rĩ rụ́, ãzíla ãsı̃jó 'bá ázı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí ụrụ'bá gá
pírí. 27 Ãsı̃jó rĩ gá ũkû drã dó. 28 Ú'dî'da rĩ gá, ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ
'bã kí mụjó angájó ídri rĩ sĩ, ũkû la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku 'dụ kí pírí
ĩ'di ũkú ru rá 'dĩ.”
29 Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ rá. Ĩnı̨̃ ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drı̨̃ agá rĩ ku,
ãzíla ĩnı̨̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drı̨̃ ku. 30 Ã'dusĩku drụ́zı̨́ 'bá drãlépi rĩ drĩ
kí angá ídri, kí adru cécé mãlãyíkã 'bũ̃ gá rĩ kí áni 'bá ĩgbã kí ru ku.
31 Wó 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ drı̨̃ gá ĩlã drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã
jọlé ĩminí rĩ ku yã? Jọ, 32 ‘Ma Ãdróŋá Ịbụrahịmũ̃ drı̨̃ 'i, Ĩsákã drı̨̃ 'i,
ãzíla Yãkó'bõ drı̨̃ 'i.’ † Ĩ'di Ãdróŋá 'bá ídri rĩ 'badrı̨̃ adru 'bá drãlépi rá
rĩ 'badrı̨̃ 'i ku.”
33 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ímbátáŋá ĩ'didrı̨̃ sĩ ũsṹtáŋá sĩ.

Ãzı̨́táŋá ãmbógó rĩ
(Mãrákõ 12:28-34; Lụ́kã 10:25-28)
34 'Bá Fãrĩsáyĩ drı̨̃ kí mụ arelé la Yẹ́sũ̃ umbé 'bá Sãdũkáyõ drı̨̃ kí tị cí,
atrá kí ru ãlu. 35 Ĩ'ba ãzí ãlu 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi la amụ́ Yẹ́sũ̃ ũ'bı̃lé
zı̨́táŋá sĩ. 36 Zị ĩ'di, “Ímbápị ãzı̨́táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ íngõ 'i?”
37 Yẹ́sũ̃ umvi, “ ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ ími ásı̨́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ
ãzíla ími ásı̨́sı̨́ŋá pírí sĩ.’ † 38 'Dĩ ãzı̨́táŋá ãmbógó ãndânĩ ãzíla ị́jọ́ ũkpó
rĩ. 39 Ị́jọ́ ı̃rı̨̃ ũkpó cécé 'dĩ áni rĩ: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’
† 40 Ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí ãzíla ímbátáŋá nábı̨̃ 'badrı̨̃ tu kí pá ãzı̨́táŋá ı̃rı̨̃
'dĩ kí drı̨̃ gá.”

Yẹ́sũ̃ zị Fãrĩsáyĩ kí Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'i
(Mãrákõ 12:35-37; Lụ́kã 20:41-44)
41 'Bá Fãrĩsáyĩ drı̨̃ 'bã kí drĩ ru tra agá ãlu 'dĩ gá 'dâ, Yẹ́sũ̃ zị kî, 42 “Ĩmi
ị́jọ́ ũrã Kúrísĩtõ drı̨̃ gá íngoní? Ĩ'di drı̨̃lẹ́ ã'di drı̨̃ 'i yã?”
Umvi kí, “Ĩ'di drı̨̃lẹ́ Dãwụ́dı̨̃ drı̨̃ 'i.” 43 Zị kî, “Drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni,
Úríndí Ãlá rĩ fẽ dó Dãwụ́dı̨̃ ní ĩ'di umvelé ‘Úpí’ 'i la ã'du ị́jọ́ sĩ?
44 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̨̃ nî:
“Íri áma drı̨̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrı̨̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
45 Dãwụ́dı̨̃ drĩ dó Kúrísĩtõ umve ‘Úpí 'i,’ icó adrulé drı̨̃lẹ́ Dãwụ́dı̨̃ ãni
íngoní ru?” 46 'Bá ãzí ãlu icólépi Yẹ́sũ̃ umvilépi rá la 'dáyụ, ãzíla i'dójó
ụ́'dụ́ 'dã sĩ kpere drı̨̃ gá 'bá ãzí lẽlépi ĩ'di zı̨́lépi zı̨́táŋá ãzí sĩ la yụ.

23

Yẹ́sũ̃ li Fãrĩsáyĩ kí bı̨́lẹ́ ı̃ndụ́ 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ abe
(Mãrákõ 12:38-39; Lụ́kã 11:43, 46; 20:45-46)

† **22:32** Ãfũŋá 3:6 † **22:37** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:5 † **22:39** Lẹ́vı̨̃ 19:18 † **22:44** Zãbụ́rı̨̃ 110:1

1 Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ ũ'bí ru tralépi 'dĩ 'baní 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ abe: 2 “Ímbá'bá ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe 'dụ kí ũkpõ sĩ ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ imbájó. 3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ị́jọ́ pírí ĩ'baní jọlé rĩ kí ĩmi idé kî, ĩbĩ vâ kí vú. Wó ĩmi idé jõ ị́jọ́ ĩ'baní
idélé rĩ kí ku, ã'dusĩku idé kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ kí ku. 4 'Bá 'dĩ kí ãzı̨́táŋá
ãnzı̨ icólé vú ũbĩlé ku la kí ũ'bã 'bá kí drı̨̃ gá, wó icó kí ãzı̨́táŋá 'dĩ kí
vú ũbĩlé ãluŋá la ku.
5 “Ãko pírí ĩ'baní idélé rĩ kí kí kí idé úndre rú sĩ kî: kí ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã
vásĩ kí umbé mgbọ rú kí drı̨̃ gá, ãzíla kí andreko gá kí vâ bõngó sũ̃ ãzo
rú ãndânĩ, 6 lẽ kí rilé ũ̃mũ̃ gá ãngũ 'bá ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃ rĩ 'bã kí rijó ãngũ
Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá rĩ kí agá: 7 lẽ kí úzı̨ kí ı̨̃nzı̨́táŋá sĩ ãngũ sũ̃ drı̨̃ agá,
ãzíla úmve kí ‘Rábı̨̃ 'i.’ *
8 “Wó lẽ úmve ĩmi ‘Rábı̨̃,’ 'i ku ã'dusĩku ãmbógó ĩmidrı̨̃ ãlu ãzíla ĩmi
pírí cécé ádrı̨́pı̨ ãni. 9 Lẽ ĩmi umve 'bá ãzí ‘Átẹ́pı̨’ rú ũ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ
ku, ã'dusĩku Átẹ́pı̨ ĩmidrı̨̃ ãlu ãzíla ĩ'di 'bũ̃ gá. 10 Ãzíla lẽ ûmve ĩmi
‘ímbápı̨’ 'i ku ã'dusĩku Ímbápı̨ ĩmidrı̨̃ ãlu 'dĩ Kúrísĩtõ 'i. 11 'Bá ãmbõgõ
sĩ ĩmi agá ãndânĩ rĩ la adru ãtí'bó ĩmidrı̨̃. 12 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó
ru kí drı̨̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vũ̃rụ́, wó 'bá ru malépi fụ́ 'dĩ kí ála kí 'bã
ãmbógó ru.”

Yẹ́sṹ lı̨ ị́jọ́ mũlũmbẽ ĩ'badrı̨̃ drı̨̃ gá
(Mãrákõ 12:40; Lụ́kã 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ũcõgõ ĩmidrı̨̃ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ tı̨ ũ̃pı̨̃ 'bá
kí mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dĩ. Ĩmi ãmgbã rĩ fi kí ku, ãzíla ĩmi ã'ı̨̃ 'bá lẽlépi filépi
rĩ 'baní filé ku. [14 Ũcõgõ ĩmidrı̨̃ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí
imbálépi ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi lı̨́cọ́
ãwụ́zı̨ 'badrı̨̃ kî ra ãzíla ĩmi ĩmi icé Ãdróŋá ã'ı̨̃ŋá ãzo rĩ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála
ĩminí pángá ũkpó la fẽ.] †
15 “Ũcõgõ ĩmidrı̨̃ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi acı̨ ãngũ pírí gâ sĩ 'bá
ãlu ujajó ĩmi rụ́, drĩ dó acá ĩmi áni Yãhụ́dı̨̃ rú 'bo, ĩmi ĩ'di uja 'bá ãcí
ukólépi ku rĩ ãni la rú pâlé ı̨̃rı̨̃.
16 “Ũcõgõ ĩmidrı̨̃, ĩmi drı̨̃lẹ́ mı̨fı̨̃ kóru 'dĩ! Ĩmi jọ la, ‘'Bá drĩ ũyõ na jó
Ãdróŋá drı̨̃ sĩ, ị́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá drĩ ũyõ na gólũdĩ jó Ãdróŋá drı̨̃ agá
rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨̃ 'dã umbé ĩ'di cí.’ 17 Ĩmi 'bá mı̨fı̨̃ ãsãlépi cí ũndũwã kóru
'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: gólũdĩ 'i jõku jó Ãdróŋá drı̨̃ gólũdĩ 'bãlépi ãlá
ru rĩ? 18 ‘Ĩmi vâ jọ la, 'bá drĩ ũyõ na ãlĩtárĩ sĩ, ị́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá
ãzí drĩ ũyõ na ãwã'dĩfô 'bãlé drı̨̃ la gá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨̃ 'dã umbé ĩ'di
cí.’ 19 Ĩmi 'bá mı̨fı̨̃ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ:
ãwã'dĩfô 'i jõku ãlĩtárĩ ãwã'dĩfô 'bãlépi ãlá ru rĩ 'i? 20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũyõ
nalépi ãlĩtárĩ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla ãko pírí drı̨̃ la gá rĩ kí sĩ. 21 Ãzíla
'bá vâ ũyõ nalépi jó Ãdróŋá drı̨̃ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla 'bá u'álépi ala
gá rĩ sĩ. 22 'Bá ũyõ nalépi 'bũ̃ sĩ rĩ na ũyõ úmvúke Ãdróŋá drı̨̃ sĩ ãzíla
'bá rilépi drı̨̃ la gá rĩ sĩ.

---

* **23:7** Rábı̨̃ 'dĩ 'bã ífí “Ímbápı̨.” † **23:14** Vásĩ 14 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tı̨-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drı̨̃ Gı̨́rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

23 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mı̨́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ãko ãlu mı̨drı̨ drı̨ tẹ́bı̨ 'bã
sĩ ngų̃jó vĩrĩ, tẹ́bı̨ ı̨nı̨ 'dĩ abe. Wó ĩmi ı̨́jọ́ mgbã use ãzı̨́táŋ́á drı̨ 'dĩ kí gã
ngalé úmgbé, ı̨́jọ́ lijó pı̨rı̨-pı̨rı̨, ásı̨ ĩ̃gbę̃, ãzíla ã'ĩ̃táŋ́á abe, múké la lẽ
ĩmi idé ı̨́jọ́ 'dĩ kí pírí rá, lẽ ĩmi a'be ãzí la idéŋ̂á kóru ku. 24 Ĩmi drį̃lẹ́
mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi cécé 'bá údrániŋá urélépi ãko ĩmĩ mvı̨lé rĩ agá rá,
wó ĩmi ãnãkpá use ngãmíyã áni rĩ mvı̨lépi tilépi la pírí agá rĩ áni.
25 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mı̨́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi cécé 'bá kópõ ãzíla sãánĩ
'bã ụrụ'bá ãmvélé ru rĩ ũjĩlépi ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rǫ̃mgbọ́ sĩ
ãzíla ĩndrã sĩ. 26 Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú mı̨fı̨ ãsãlépi cí 'dĩ! Ĩmi adru 'bá
kópõ kí 'a ũjĩlépi sãánĩ abe ráká, ũngúkú la kí ũjĩlépi ãlá ru ĩndõ rĩ kí
áni.
27 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mı̨́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ají ĩmi į̃nádrį̃ gbãlé ı̨́mvı̨ sĩ
'dĩ kí áni, ãmvélé-ãmvélé ru kí i'dá ũniamba rú, wó agâlé ru ga kí tré
'bá ãvũ 'bã ĩfãkã kí sĩ ãko ŋmalépi rá 'dĩ kí abe. 28 Ĩmi vâ cécé 'dĩ 'bã
áni ĩndĩ: ãmvélé-ãmvélé ru ĩmi i'dá 'bá 'baní 'bá mgbã rú, wó agâlé
ru ĩga tré mũlũmbẽ sĩ ãzíla izatáŋ́á abe.
29 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mı̨́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi į̃nádrį̃ kí sı̨ nãbı̨ya 'baní,
ãzíla į̃nádrį̃ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨ kí idé ũniyambamba rú ĩndĩ. 30 Ãzíla ĩmi
jọ la, Ãdrĩ ándrá u'á agá ụ́'dụ́ ãmã áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ 'dã sĩ, ãma icó ándrá
filé ãma icílé ĩ'ba abe sĩ nãbı̨ya kí ãrí asujó ku. 31 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da dó
ĩmi cénĩ ĩmi 'bá nãbı̨ya kí ụ'dı̨́lépi rĩ 'bã anzı̨ kî. 32 Ĩmụ drı̨ gá ãzı̨-ũnzí
ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí i'dólé rĩ kí dejó.
33 “Ĩmi į̃nį̃, ĩmi į̃nį̃ gala'bá ru rĩ 'bã anzı̨ rú 'dĩ! Ĩmi icó apálé ı̨́jọ́
lı̨lé ãcí ukólépi ku rĩ drı̨ sĩ ku. 34 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩminí nãbı̨ya kí tı̨ pẽ
ãzíla 'bá ũndũwã rú ãzíla ímbá'bá kí abe. Ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dı̨ ãzíla kí ipa
mũsãlá'bã sı̨ gá, ãzí rĩ kí ĩmi kí co kũrũbáyĩ sĩ ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ
kí agá, ãzíla ĩmi ãzí rĩ kí vú adro táwų̃nį̃ kí agâ sĩ. 35 Į́jọ́ 'dĩ íni la 'bá
pírí ı̨́jộ kóru 'dĩ 'bã ãrí asulé ų̃nọ́kụ́ drı̨ gá 'dá rĩ 'bã adru sĩ ĩmi drı̨ gá,
i'dójó ãrí 'bá pírí Hãbı̨́lı̨ drı̨ sĩ kpere ãrí Zãkãríyã Bãrãkíyã ngọ́pı̨ drı̨
ĩminí 'dı̨lé jó Ãdróŋ́á drı̨ kí drĩdrı̨́ŋĩ gá ãlĩtárĩ be rĩ gá rĩ sĩ. 36 Ájọ ĩminí
ı̨́jọ́ mgbã drį̃lẹ́ ú'dî'da 'dĩ kí ı̨́jọ́ ru idélépi 'dĩ la kí rụ rá.
37 “Mi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ Ĩmi 'bá Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ! Ĩmi ụ'dı̨ nãbı̨ya kí ãzíla
ĩmi u'bé 'bá Ãdróŋ́á 'bã tı̨ pẽlé ı̨́jọ́ ũlũlépi ĩminí rĩ kí írã sĩ. Pâlé wẽwẽ
rú álẽ tí anzı̨ ĩmidrı̨ kí atrálé ãngũ ãlu gá, ã'ụ́ andre 'bã ã'ụ́mváŋ́á kí
tralé ĩ'di 'bã ụ́pụ́pı̨ gá rĩ áni, wó ĩlẽ mání ĩmi tralé gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ ku.
38 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á la mụ jó ĩmidrı̨ a'belé rá, jô dó adru ãko ãzí kóru.
39 Ájọ ĩminí, i'dójó ãndrũ kpere drį̃ gá, ĩmi icó áma ndrelé į̃dı̨ ku kpere
ĩmĩ jọ agá la: ‘Į́cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ı̨cụ́-ı̨cų̂!’ †”

24

Ícétáŋ́á ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ 'badrı̨
(Mãrákõ 13:1-2; Lụ́kã 21:5-6)

† **23:39** Zãbụ́rį̃ 118:26

1 Yẹ́sṹ 'bã lịcọ́ Ãdróŋá drḩ̃ a'be agâ sĩ mụjó 'dĩ gá 'dâ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di drḩ̃ ujalé ịjọ́ jó Ãdróŋá drḩ̃ 'bã sịŋá drḩ̃ gá. 2 Umvi
ĩ'baní, “Ĩmi icó ãko 'dĩ kí ndrelé rá, ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã írã 'dĩ 'bã ãzí
ãlu icó adrulé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ adrujó rĩ gá ku, kí ãlu-ãlu la u'de vũ rṹ.”

3 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ri agá 'Bé Mḩ̃zẹ̃ỵ́ṭṹ drḩ̃ gá 'dãá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé á'dṹsĩ ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní ịjọ́ 'dĩ kí pírí ru idé
ã'dungá rĩ, ãzíla ícétáŋá mî amṹjó rĩ la adru ã'du ãzíla ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ.”

4 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmi adru mịfḩ̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 5 'Bá ũ'bí kí
drṹzḩ̃ amṹ áma rṹ sĩ, jọjó la, ‘Ma bãsĩ Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla kí mụ 'bá ũ'bí
kí ulélé. 6 Ĩmi mụ ã'dḩ̃ arelé ãzíla ịjọ́ arelé ã'dḩ̃ drḩ̃ gá ĩmi idé jõ ṹrḩ̃ sĩ
ku. Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã idé kí ru rá, wó 'dĩ adru drĩ ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ 'bã
acáŋá ku. 7 Sṹrṹ kí ru 'dị sṹrṹ ãzí rĩ be, ãzíla ũpĩ la angá ũpĩ ãzí rĩ
'dịlé. Rílẽ la 'de ãngũ gá ãzíla ũyãkĩyã la adru ãngũ ũ'bí gá vũ drḩ̃ gá
'dâ. 8 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí pírí cécé ngọ́tḩ̃ tĩŋá 'bã ãzá 'bã i'dójó rĩ áni.

9 “'Bá kí ĩmi rụ fẽlé ũcõgõ ịsṹlé, ãzíla kí ãzí rĩ kí ụ'dḩ̃ rá, ã'dusĩku
áma ịjọ́ sĩ sṹrṹ pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí. 10 Ṹ'dṹ 'dã sĩ 'bá ũ'bí kí ã'ḩ̃táŋá
a'be rá, ãzíla kí ru mẹ́lẹ́ mbe ãzíla kí ru ngṹ kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ
rú. 11 Ãzíla nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãfũ wẽwẽ rú 'bã wẽwẽ rú kí uléjó.
12 Ḩ̃jọ́ ũnzí 'bã gajó ãngũ drḩ̃ gá tré rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã lẽtáŋá kí ịgbẹ
rá. 13 Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsḩ̃ŋá gá rĩ la ru pa rá. 14 Ḩ̃jọ́
mgbã Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drḩ̃ 'dĩ ála ũlũ la ṹnọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ ịjọ́ vú nzejó sṹrṹ
pírí 'banî, ãzíla 'dã 'bã vúlé gá ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ la dó acá ĩndõ.

15 “Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ‘ãko lḩ̃kḩ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drḩ̃ cịjó’ † ándrá nábḩ̃
Dánḩ̃yẹ̃ḩ̃ 'bã jọlé, ndre pá tu agá ãngũ ãlá jó Ãdróŋá drḩ̃ agá ('bá ịjọ́
lãlépi rĩ 'bã vã ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí), 16 'bá u'álépi Yṹdḩ̃yã gá rĩ lẽ 'ba apá kí
'bé sḩ̃ gá. 17 Lẽ 'bá jó ĩ'didrḩ̃ sḩ̃ gá rĩ 'bã asḩ̃ vṹrṹ fijó jó agâlé sĩ ãko ãzí
a'dṹjó ĩ'diní jó ĩ'didrḩ̃ agâlé ku. 18 'Bá ámvṹ agâlé rĩ lẽ 'bã gõ vúlé mụlé
bõngó a'dṹlé ku. 19 Ṹ'dṹ 'dã sĩ ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ
'bã ũcõgõ la adru íngoní yã! 20 Ĩmi ã'ḩ̃ Ãdróŋá 'i lẽ ṹ'dṹ apájó rĩ 'bá
adru áyi uzogó drḩ̃ ãngũ ḩ̃gbḩ̃ jõku Sãbátũ sĩ ku. † 21 Ã'dusĩku ũcõgõ
ãmbógó la mụ adrulé jõ drĩ ídu ṹnọ́kṹ 'bã i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ yụ
la, ãzíla icó adrulé 'dĩ 'bã áni ãmbógó ru ḩ̃dḩ̃ ku. 22 Úpí Ãdróŋá drĩ tá
ṹ'dṹ 'dã kí isé agá ãlḩ̃ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé ku. Wó ịjọ́ 'bá
ũpẽlé rĩ 'badrḩ̃ sĩ Ãdróŋá la mụ ṹ'dṹ 'dã kí isélé ãlḩ̃ŋá ru.

23 “Ṹ'dṹ 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di 'dõ gá 'dõ.’ Jõku,
‘Ĩ'di gápi 'dã,’ Ĩmi ã'ḩ̃ ịjọ́ 'dã ku. 24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ĩnzõ rú ãzíla
nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí ãfũ ãzíla kí ícétáŋá ãmbógó la kí idé ãzíla tálí kí
abe sĩ 'bá ũpẽlé rá 'dĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá. 25 Ĩndre álũ ĩminí ịjọ́
'dĩ ídu rú 'dĩ sĩ ḩ̃tṹ la acá drĩ ku.

26 “Jõku, 'bá ãzí drĩ lũ la míní, ‘Índre, ĩ'di ãmvé kõtórõ agá ásé agâlé
'dã’ ímụ lé ku, jõku drĩ kí jọ la, ‘Índre, zḩ̃ ru jó agá 'dõ!’ Mí ã'ḩ̃ ku.
27 Ã'dusĩku Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ cécé ãvi 'bã nĩjó ndrí 'bṹ agá 'dâ i'dójó ḩ̃tṹ 'bã
ãfũ agá kpere ḩ̃tṹ 'bã 'de agá rĩ áni.

28 “Ãngũ 'bá ãvũ 'bã adrujó rĩ gá, 'dãá núgúnúke kí ru tra nĩ.

---

† **24:15** Dánḩ̃yẹ̃ḩ̃ 9:27; 11:31; 12:11 † **24:20** Mãrákõ 13:18

Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amṹŋá
(Mãrákõ 13:24-27; Lṹkã 21:25-28)

29 “Cọtị ũcõgõ ṹ'dṹ 'dã agá rĩ kí vúlé gá, Ãdróŋá la fẽ
“ Ị̃tṹ la ru uja ịnị ru,
ĩmbá icó dị̃lé ku,
ãzíla lẽlẽgó kí zõ angájó 'bṹ̃ gâlé,
ãzíla ũkpó 'bṹ̃ agá ũlí agá rĩ kí ála kí aya-ayâ.’ †
30 “Ṹ'dṹ 'dã sĩ ícétáŋá Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ la i'dá 'bṹ̃ agá 'dãá, sṹrṹ pírí ṹ̃nǫ́kṹ drị̃ gá rĩ kí ṹ̃lṹlṹ u'bé áwáŋâ trũ ṹ̃rị̃ sĩ. Kí dó Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre amṹ agá ṹ̃rṹ'bṹ̃ drị̃ gá 'bṹ̃ gá 'dãá, ũkpõ trũ ãzíla dị̃zã ãmbógó la trũ. 31 Ãzíla ĩ'di mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí tị pẽ gũká ṹ'dṹkǫ́ mgbọ la trũ 'bá kí umvejó, ãzíla kí 'bá ĩ'dĩ ãni ũpẽlé rĩ kí tra angájó ũlí sụ rĩ kí agá, angájó 'bṹ̃ 'bã wókõ ãlu ãsĩjó rĩ gá cajó wókõ ãzí rĩ gá.
32 “Ú'dî'da ĩmi ṹ̃nị̃ drĩ ịjọ angájó úlúgó ife drị̃, bị la drĩ kí i'dó rũlé 'bo, ĩmi dó ní la rá áyi dó ãni rú. 33 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ ịjọ 'dĩ kí ndre pírí ru idé agá, ĩmi dó nị̃ la ĩ'di 'bã ãgõŋá dó ãni rú bábá kẹ̃jịtị gá 'dĩ. 34 Ma ĩminí ịjọ mgbã jọ, 'bá ú'dî'da ídri 'dĩ ukó kí drĩ ku rú ãko 'dĩ kí ru idé kpere pírí ráká. 35 'Bṹ̃ kí ṹ̃nǫ́kṹ be kí ukó rá, wó ịjọ mádrị̃ mâ jọlé rĩ icó ukólé ku.

'Bá ãzí ṹ'dṹ kí nĩ̃lépi sáwã be la yụ
(Mãrákõ 13:32-37; Lṹkã 17:26-30, 34-36)

36 “'Bá ãzí ãlu ịjọ́ nị̃lépi ṹ'dṹ jõku sáwã 'dĩ la acá ã'du ngá rĩ la yụ, átã mãlãyíkã 'bṹ̃ gá rĩ kî jõku Ngǫ́pị̃ 'i, wó Ãdróŋá Átẹ́pị̃ rú rĩ nĩ-nĩ á'dṹsĩ. 37 Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amṹŋá gá ịjọ kí ru idé cécé ándrá ru idélépi ṹ'dṹ Núwã ngá rĩ sĩ rĩ áni. 38 Ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã sĩ ịsṹ ĩ̃yị̃ ãmbógó 'bá kí ịmvṹlépi rĩ tị̃ drĩ ku rú, 'bá ri kí ãko nalé ãzíla ãko mvụlé, ũkú ĩ̃gbãlé ãzíla ũkú rĩ kí ágó rụlé ídu rĩ áni, kpere ṹ'dṹ Núwã 'bã fijó mẹ́lị̃ agâlé rĩ sĩ; 39 wó nị̃ kí ã'du ịjọ la ru idé nĩ yã rĩ gá ku, kpere ĩ̃yị̃ ãmbógó rĩ 'bã amṹ agá ãzíla ĩ'diní kí ịmvṹ agá pírí. Ị̃jọ 'dĩ bãsĩ mụ adrulé ṹ'dṹ Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amṹŋá sĩ 'dĩ 'bã áni. 40 Ãgọbị ĩ̃rị̃ kí adru ámvṹ agá; ãlu rĩ ála 'dụ la rá ãzíla ála ãzí rĩ a'be. 41 Ũkú ĩ̃rị̃ kí adru ãná 'ị agá írã sị gá drị sĩ; ála ãlu rĩ 'dụ rá ála ãzí rĩ a'be.
42 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịfị̃ trũ ã'dusĩku ĩnị̃ ṹ'dṹ úpí 'bã amṹjó rĩ ku. 43 Ĩnị̃ ịjọ 'dĩ múké-múké, lịcọ́ 'dịpị drĩ tá sáwã ṹ̃gṹ'bá 'bã amṹjó ịnị sĩ ĩ'di 'bã jó nũjó rĩ nị̃ agá cé la, ĩ'di tá tẽ la mịfị̃ mgbọ sĩ, ícó tá ĩ'di 'bã jô nũlé ku. 44 Ị̃jọ 'dĩ lẽ ĩmi adru bábá, ã'dusĩku Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ la amṹ sáwã íngõ sĩ yã rĩ ĩminí ĩ'di nĩ̃jó la ku rĩ sĩ.
45 “Ãtí'bó ũndũwã rú ãzíla ã'ị̃táŋâ trũ ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã 'bãlé ãtí'bó ĩ'didrịko gá rĩ kí drị̃lẹ́ gá, 'bá ĩ'didrịko gá rĩ 'baní íná fẽlépi sáwã mgbã rĩ agá rĩ ã'di 'i? 46 Ĩ'di adru ĩ'diní drị̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'didrị̃ drĩ ĩ'di ịsṹ ịjọ́ ĩ'di a'bejó rĩ nga agá. 47 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé ãko pírí ĩ'didrị̃ kí drị̃lẹ́ gá. 48 Wó ãtí'bó 'dã drĩ adru ũnzí drĩ jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ãmbógó mádrị̃ la u'á sáwã ãzo rú ãngũ 'dã gâlé,’ 49 ãzíla i'dó dó ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru 'dĩ kí colé cõ-cõ ãzíla i'dó u'álé ãkónã nalé ãzíla ãko mvụlé 'ba íwá mvụlépi ambamba 'dĩ abe. 50 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ la amṹ ṹ'dṹ ĩ'di 'bã icójó 'bãjó la amṹ ku rĩ agá, ãzíla sáwã ĩ'di 'bã adrujó bábá ku rĩ agá. 51 Ãmbógó la ãtí'bó 'dĩ ụlị́ nírí ãzíla ĩ'di ĩ'di

† **24:29** Ĩsáyã 13:10; 34:4

'bã ãngũ 'bá mũlũmbẽ rú rĩ 'badrḭ agá, 'dã ãngũ sĩ awájó ãzíla sĩ sḭ najó rĩ.

25

Ḭjọ́ u'bélé izonzi mụdrḭ kí drḭ gá rĩ

1 “Ḭtụ́ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ la adru ḭjọ́ u'bélé
'dĩ 'bã áni. Izonzi bíkĩrã rú mụdrḭ itú kí ru 'bá ãlu-ãlu tárã trũ sĩ mụjó
ḭzḭ́gọ́ drḭ tẽjó. 2 Izonzi tõwú rĩ kí ũndũwã kóru ãzí tõwú rĩ kí ũndũwã
rú. 3 Tá ũndũwã kóru 'dĩ 'dụ kí tárã ĩ'badrḭ kí rá wó tõ kí ãdu ãzí bṹlṹ
gá ku. 4 Tá ũndũwã rú 'dĩ tõ kí tárã ãdu ãzí kí cṹpã agá bṹlṹ gá trũ
mụjó ĩndĩ tárã ĩ'badrḭ abe. 5 Ḭzḭ́gọ́ 'bã sáwã izajó amṹŋá gá rá rĩ sĩ,
izonzi i'dó kí u'delé ṹ'dṹ sĩ ãzíla 'be kí ṹ'dṹ rá.
6 “Ĩ'di dó mụ calé ḭnḭ́ ágágá, 'bá ãzí i'dó uzálé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, ‘Ĩndre
drĩ ḭzḭ́gọ́ acá 'bo! Ĩfũ mụlé ĩ'di a'ḭlé!’
7 “Izonzi tá mụdrḭ 'dã angá kí dó pírí ụrụgá ĩ'bã tárã kí ãcí idélé.
8 Izonzi tá ũndũwã kóru tõwú 'dã jọ kí ũndũwã rú tõwú 'dã 'baní,
‘Ĩko ãma ãzã tárã ãdu ĩmidrḭ 'bã ãzí kí sĩ, ã'dusĩku tárã ãmadrḭ kí dó
anṹ́-anṹ.’
9 “Umvi kí, ‘Yụ, icó calé ãmaní ĩmi abe pírí ku, rá la ĩmụ ãdu ĩmidrḭ
kí ĩgbãlé ãngũ sĩ ḭtṹndãjó la rĩ gá.’ 10 Wó ĩ'bã kí drĩ mụ agá ãdu ĩgbã
agâlé, vúlé 'dõlé ḭzḭ́gọ́ acá rá. Bíkĩrã tá bábá 'dã fi kí ḭzḭ́gọ́ trũ ṹmṹ jó
ũkú bĩjó rĩ agâlé, ãzíla ṹpḭ kí dó kẽjḭ́tḭ cí.
11 “'Dã 'bã vúlé gá izonzi ãzí rĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé jọ kí, ‘Ãmbógó,
ãmbógó! Ínzḭ ãmaní kẽjḭ́tḭ fô!’
12 “Wó ãmbógó umvi ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ ánḭ ĩmi ku.’ ”
13 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi adru mḭfḭ trũ ã'dusĩku ĩminí
ṹ'dṹ jõku sáwã nḭjó ku rĩ sĩ.

Ḭjọ́ u'bélé tãlãnḭ̃tọ̃ drḭ gá rĩ
(Lṹkã 19:11-27)

14 “Gẹ̃rḭ ãlu 'dĩ sĩ, ḭtụ́ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ
la adru ḭjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Ágọ́bḭ ãzí lẽlépi mụlépi ãcḭ gá la umve
ĩ'di 'bã ãti'bo kí, fẽ ĩ'di 'bã málĩ kí ĩ'badrḭ. 15 Fẽ ãtí'bó drḭ̃drḭ rĩ drḭ
tãlãnḭ̃tọ̃ * kí tõwú, ãzí rĩ drḭ fẽ tãlãnḭ̃tọ̃ ḭ̃rḭ̃, ãzíla ãzí rĩ drḭ tãlãnḭ̃tọ̃ ãlu;
úfẽ ĩ'baní ĩ'di ũkpõ 'bá ãlu-ãlu drḭ 'bã vú sĩ. Ágọ́bḭ mụ dó ĩ'di 'bã ãcḭ
gâlé. 16 Ágọ́bḭ drḭ̃drḭ tãlãnḭ̃tọ̃ fẽjó ĩ'didrḭ tõwú rĩ mụ cọtḭ tãlãnḭ̃tọ̃ ĩ'didrḭ
'bãlé ãzḭ ngajó, ḭsṹ drḭ la gá ṹrọ̃drḭ ru la kí tõwú. 17 Ágọ́bḭ tãlãnḭ̃tọ̃ fẽjó
ĩ'didrḭ ḭ̃rḭ̃ rĩ, idé vâ ãzí tá drḭ̃drḭ 'dã drḭ áni, ḭsṹ ṹrọ̃drḭ drḭ la gá ḭ̃rḭ̃.
18 Wó ágọ́bḭ tãlãnḭ̃tọ̃ fẽjó ĩ'didrḭ ãlu rĩ, mụ tãlãnḭ̃tọ̃ úpí ĩ'didrḭ rĩ drḭ zḭ̃lé
vṹrṹ 'bṹ gá.
19 “Ṹ'dṹ wẽwẽ rú 'bã vúlé gá, úpí ãti'bo 'dã 'badrḭ ãgõ dó vúlé 'dõlé
rá, ãzíla umve dó ãti'bo kí sĩ málĩ ĩ'didrḭ kí kãlãfe lãjó. 20 Ágọ́bḭ tãlãnḭ̃tọ̃
tõwú fẽjó ĩ'didrḭ rĩ amṹ, ají tãlãnḭ̃tọ̃ drḭ la gá tõwú fẽlé ĩ'didrḭ rĩ drḭ gá
jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrḭ tãlãnḭ̃tọ̃ tõwú, má ḭsṹ ãzíla kí drḭ la gá tõwú
'dĩ.’

---

* **25:15** Tãlãnḭ̃tọ̃ ãlu rĩ ĩ'di tãlãnḭ̃tọ̃ 'bá ãlu ãzḭ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrḭ la.

21 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị́ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ị̃táŋ̃â trũ la.
Mi ã'ị̃táŋ̃â trũ ãko wereŋ́ tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́
gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be!’
22 “Ágọ́bị́ tãlãnḭ́tọ̃ fẽjó ĩ'didrḭ ĩrḭ̃ rĩ amṵ́ vâ jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrḭ
tãlãnḭ́tọ̃ ĩrḭ̃, índre má ịsṵ́ vâ ãzíla kí drḭ̃ la gá ĩrḭ̃ 'dĩ.’
23 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị́ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ị̃táŋ̃â trũ la.
Mi ã'ị̃táŋ̃â trũ ãko wereŋ́ tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́
gá, mí afí ãyĩkõ idélé má be.’
24 “Wó ágọ́bị́ tãlãnḭ́tọ̃ fẽjó ĩ'didrḭ ãlu rĩ amṵ́ vâ jọ, ‘Úpí ánḭ̃ rá ími ḭ́jọ́
ũkpó-ũkpó, mi ãko mî salé ku rĩ lã rá, ãzíla mí ãko ũkũnã ãngũ mî ũri
kpẽ̱jó ala gá mi 'i ku rĩ gá. 25 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má idé mî sĩ ũ̱rḭ̃ sĩ, ámụ tãlãnḭ́tọ̃
mídrḭ ãlu 'dĩ ĩ̱sḭ̃lé vũ̱rṵ́ 'bṵ́ gá. Índre mî ngâ 'dĩ.’
26 “Úpí umvi ĩ'diní jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí la ãzíla ũvú íni la, ínḭ̃ ma ãko
mâ salé ku rĩ kí tra rá, ãzíla ma ũri mâ kpẽ̱lé ma 'i ku rĩ ũkũnã rá rĩ
gá ku yã?’ 27 Mi ándrá ḭ́jọ́ mgbã sĩ mâ tãlãnḭ́tọ̃ 'bã agá bénge gá, mâ
ãgõjó rĩ sĩ ma tá amṵ́ agá anzé agá la ũ̱rọ̃drḭ trũ.
28 “Úpí jọ ãtí'bó ĩ'didrḭ ãzí rĩ ní, ‘Í'dụ tãlãnḭ́tọ̃ ĩ'didrḭ 'dãá rá, ífẽ ĩ'di
ágọ́bị́ tãlãnḭ́tọ̃ mụdrḭ rĩ drḭ. 29 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã
drḭ̃ la gá ĩ̱dḭ, ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko ãzí kóru rĩ, ĩ'didrḭ
wereŋ́ 'dã ála pa la drḭ la gá 'dâ rá. 30 Ĩ'be ãtí'bó ũ̱rọ̃drḭ kóru 'dĩ ãmvé
ãngũ ịnḭ rĩ agá, 'dĩ ãngũ áwáŋ́ kí adrujó sḭ́ naŋ̃â trũ rĩ 'i.’

Ḭ́jọ́ lịŋ́ ãsĩjó rĩ

31 “Ngọ́tḭ 'Bádrḭ drĩ dó amṵ́ dḭ̃zã ĩ'didrḭ agá mãlãyíkã ĩ'didrḭ abe pírí
'bo, ĩ'di dó ri úmvúke ĩ'didrḭ dḭ̃zã rú 'bṵ̃ gá rĩ drḭ̃ gá 'bá kí ḭ́jọ́ lịlé. 32 'Bá
sṵ́rṵ́ pírí gá rĩ kî tra ĩ'di drị̃lẹ́ gá, ãzíla ĩ'di 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ awa 'bá ãzí
rĩ abe, cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'bã ĩ̱ndrḭ kí drĩdríŋ̃ĩ awalé kãbĩlõ abe
rĩ áni. 33 Ĩ'di kãbĩlõ kí 'bã ĩ'di 'bã drḭ ãndá rĩ gá, ĩ̱ndrḭ kí 'bã ĩ'di 'bã
drḭ ĩ̱jḭ rĩ gá.
34 “Ụ́'dṵ́ 'dã sĩ, Úpí la jọ la 'bá ĩ'di 'bã drḭ ãndá gá rĩ 'baní, ‘Ĩmi amṵ́
ĩmi 'bá mâ Átẹ́pị 'bã sṵ̃sṵ́ wijó ĩ'baní 'dĩ, ĩmi amṵ́ Sṵ́rṵ́ idélé ĩminí
ándrá ídu ũ̱nọ́kṵ́ ĩ̱ndṵ́ 'bãjó rĩ sĩ rĩ 'dụlé ĩmi ãni la rú. 35 Ã'dusĩku ma
ándrá ãbḭ́rḭ sĩ ĩfẽ mání íná nalé rá, ĩ̱yḭ́vḭ ndẽ ándrá ma rá ĩfẽ mání ĩ̱yḭ
mvụlé rá, ma ándrá ãmḭ́yọ́ŋ́á ru, ãzíla ĩmi a'ḭ ma tãmbalé rá. 36 Ma
ándrá pílílí ru ĩmi ũ̱sṵ̃ áma ụrụ'bá bõngó sĩ rá, ma ándrá ãyánĩ rú ĩmi
amṵ́ ándrá áma ndrelé rá, ma ándrá mãbṵ́sṵ̃ gá ãzíla ĩmi amṵ́ ándrá
áma ndrelé rá.’
37 “'Bá ãlá rĩ kí dó umvi la ĩ'diní, ‘Úpí, ãndre ándrá mi ãbḭ́rḭ sĩ, ãfẽ
míní ãkónã nalé, jõku ĩ̱yḭ́vḭ sĩ ãfẽ míní ĩ̱yḭ mvụlé íngõlé yã? 38 Ãndre
mi ãmḭ́yọ́ŋ́á ru ãma a'ḭ dó sĩ mi lḭ́cọ́ gá tãmbalé jõku pílílí ru ãma
ũ̱sṵ̃ dó mi bõngó sĩ ã'dungá rĩ yã? 39 Ãndre ándrá mi ãyánĩ ru jõku
mãbṵ́sṵ̃ gá ãmụ dó sĩ ími andrélé ã'dungá rĩ yã?’
40 “Úpí la dó umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé
má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka níríŋ́á 'dĩ 'ba rṵ́ rĩ ĩmi idé kí mánî.’
41 “Úpí la dó tị uja 'bá drḭ ĩ̱jḭ gá rĩ 'ba rú ãzíla ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ĩdã
ĩmi má rṵ́ 'dâ rá, ĩmi 'bá wãlé rá 'dĩ ĩfi ãcí ukólépi ku idélé Sĩtánĩ ní
mãlãyíkã ĩ'didrḭ abe rĩ agá. 42 Ã'dusĩku ma ándrá ãbḭ́rḭ sĩ ĩfẽ mání ãko
ãzí nalé ku, ĩ̱yḭ́vḭ fụ ándrá ma rá ĩfẽ mání ãko ãzí mvụlé ku. 43 Ma

ándrá ãmĩyǫ́ǫ̃ná ru ĩmi a'ị́ ma ĩmidrị́ lịcǫ́ gá ku, ma ándrá pílílí ru ĩsu
ándrá áma ụrụ'bá gá bõngó ku, ma ándrá ãyánĩ rú ãzíla mãbụ́sụ̃ gá
ĩmụ ándrá áma ndrelé ku.’
44 “'Bá 'dĩ kí dó umvi la, ‘Úpí ãndre ándrá mi ãbị́rị́ sĩ, jõku ỵ̃yị́vị́ sĩ,
jõku ãmĩyǫ́ǫ̃ná ru, jõku ãyánĩ rú, jõku pílílí ru jõku mãbụ́sụ̃ gâ sĩ ími
ãzã kojó ku la íngõlé yã?’
45 “Úpí la umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ị́jǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé 'bá
níríǫ̃ná 'dĩ 'bã ãzí ãlu ní ku rĩ ĩmi idé bãsĩ ku la mání.’
46 “'Bá 'dĩ kí dó drị̃ ko filé drị̃rịma ukólépi ku rĩ gá, wó 'bá ãlá rĩ kí
dó drị̃ ko filé ídri ukólépi ku rĩ gá.”

26

Ị́jǫ́ itúlé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gâ sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá rĩ
(Mãrákõ 14:1-2; Lụ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)
1 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jǫ́ 'dĩ kí delé jọ agá pírí 'bo, jọ dó 'bá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã
imbálé rĩ 'baní, 2 “Ĩmĩ nĩ̃lé 'bo rĩ áni ace ụ́'dụ́ ị̃rị̃ ũmũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ
sĩ rĩ ní acájó, ãzíla ála mụ Ngǫ́tị́ 'Bádrị́ fẽlé ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ abe tra kí ru ị́jǫ́ itúlé átáló ãmbógó
ãndânĩ umvelé Kãyị́fã rĩ drị́ lịcǫ́ gá, 4 ãzíla itú kí ị́jǫ́ sĩ Yẹ́sụ̃ rụjó 'bá ãzí
'bã nĩ̃ŋâ kóru ãzíla sĩ ĩ'di 'dịjó rá. 5 Jọ kí, “Wó lẽ 'bã adru ụ́'dụ́ ũmũ̃
drị̃ sĩ ku ã'dusĩku ũmbã la mụ ãfũlé 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá rá.”

Ãdu ũsũjó Yẹ́sụ̃ drị̃ gá Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãrákõ 14:3-9; Yõhánã 12:1-8)
6 Yẹ́sụ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lịcǫ́ ágǫ́bị́ umvelé Sị̃mǫ́ǫ̃nị̃ ãrí 'bã nalé
rá rĩ drị́ rĩ sĩ, 7 ũkú ãzí amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé ãdu ãjẹ̃ rú ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ la
trũ cụ́pã gá tré, nzị̃ tị la ũsũ ĩ'di drị̃ la gá ĩ'di 'bã ru ãtị̃ agá méjã tị gá
'dãá.
8 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ị́jǫ́ 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí unulé ãzíla jọ
kí “Îza dó ãdu 'dĩ íni ã'du ị́jǫ́ sĩ? 9 Ála ájẹ́ ãdu 'dĩ ị̃tũ̃ndã agá ãjẹ̃ ĩyõ la
sĩ ãzíla séndẽ la fẽ agá 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.”
10 Wó Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'banî, “Ĩmi ũkú 'dĩ ĩcãndĩ ã'du ị́jǫ́ sĩ? Idé mání ị́jǫ́
múké ũniyambamba la. 11 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe wó má
icó mụlé u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ pírí ku. 12 Ĩ'di 'bã ãdu 'dĩ ũsũjó áma ụrụ'bá
gá rĩ sĩ, ĩ'di áma idé bábá sĩ áma ị̃sị̃jó. 13 Ma ĩminí ị́jǫ́ mgbã jọ, ãngũ
pírí ũ̃nǫ́kụ́ gá 'dâ sĩ ị́jǫ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ agá ála ị́jǫ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ
ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jǫ́ ũrãjó.”

Yụ́dãsị̃ ã'ị̃ Yẹ́sụ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé
(Mãrákõ 14:10-11; Lụ́kã 22:3-6)
14 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí umvelé Yụ́dãsị̃
Ị̃sị̃kãrĩ́yǫ́tị̃ 'i rĩ mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rụ̃lé, 15 ãzíla zị kí, “Ãko ĩminí
lẽlé fẽlé mání rĩ ã'du ádrĩ ĩ'di 'dụ fẽlé ĩmidrị̃lé 'bo rĩ gá?” Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, lã
kí dó ĩ'diní séndẽ sílĩvã rú ífí-ífí la kí kãlị́ na. 16 'Dãá Yụ́dãsị̃ i'dó dó
sáwã múké sĩ Yẹ́sụ̃ rụjó rĩ ndrũ̃lé sĩ ĩ'di 'dụjó fẽjó ĩ'badrị́.

Yẹ́sụ̃ 'bã ũmũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãsị̃jó rĩ
(Mãrákõ 14:12-21; Lụ́kã 22:7-13, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

17 Ụ'dụ́ drḩdrḩ ṹmṹ mũkátĩ ãkụ́kḩ kóru rĩ najó rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã
imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, zḩ kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ ṹmṹ alḩjó 'bá drḩ
gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?”
18 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmụ táwṹñḩ ãmbógó rĩ agá ágọ́bḩ ãzí drḩko gá, ĩlũ
ĩ'diní, ‘Ímbápḩ jọ: Sáwã Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ acá 'bo! Álẽ ṹmṹ alḩjó
'bá drḩ gâ sĩ rĩ nalé 'bá mání imbálé 'dĩ abe mídrḩ lḩcọ́ gá 'dâ.’ ” 19 Ḩjọ́
'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ idé kí cécé Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ áni ãzíla Idé
kí dó ãkónã ṹmṹ alḩjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ 'dãá.
20 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ ri kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ
'dĩ abe méjã tḩ gá ãkónã nalé, 21 ãzíla ĩ'baní ãkónã na agá 'dâ, Yẹ́sṹ jọ,
“Ma ĩminí ḩjọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé
nĩ.”
22 Ãzíla kí ásḩ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí dó ĩ'di ụzḩlé ãlu-ãlu, “Úpí ma
'i yã?” 23 Yẹ́sṹ umvi, “'Bá mání sĩ drḩ usújó ĩ'di be bãkụ́lẹ̃ ãlu agá rĩ la
mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ. 24 Ngọ́tḩ 'Bádrḩ la mụ drãlé rá cécé ḩjọ́ sĩlé rĩ
'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tḩ
'Bádrḩ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî! Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tḩ agá ku la ándrá
múké.”
25 Yụ́dãsḩ 'bá ãlu mụlépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ, jọ, “Rábḩ, ãndá-ãndá
ru adru ma 'i ku yã?”
Yẹ́sṹ umvi, “'Bá bãsĩ mi 'i.” *
26 Ĩ'baní ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drḩ la gá anu
'a la rá, ãzíla fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní jọ, “Ĩ'dụ ãzíla ĩna, 'dĩ
ụrụ'bá mádrḩ 'i.” 27 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ kópõ, fẽ ãwã'dĩfô drḩ la
gá ãzíla fẽ dó ĩ'badrḩlé, jọ, “Kópõ 'dĩ ãrí mádrḩ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ
rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tḩ icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrḩ abe rĩ 'i, 28 ã'dusĩku
'dĩ ãrí mádrḩ mụlépi asulépi tḩ icíma drḩ, ãzíla sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ḩjọ́
ũnzí trũjó rĩ 'i. 29 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé ku kpere
mání mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá ĩmi abe Sụ́rụ́ má Átẹ́pḩ drḩ agá.”
30 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ḩcụ́jó 'bo, ko kí dó drḩ mụlé 'Bé
Mḩzẽyḩtṹ gá.

Yẹ́sṹ i'da ḩjọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ 'i
(Mãrákõ 14:27-31; Lụ́kã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ ĩ'banî, “Ḩnḩ 'dõ sĩ ĩmi pírí kí mụ apálé má rụ́ 'dâ rá, ã'dusĩku
ḩjọ́ sĩlé rĩ jọ:
“ ‘Ma 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dḩ rá,
ãzíla kãbĩlõ ũ'bí kí mụ irélé ndú-ndú rá!’ †
32 Wó ádrĩ dó angá ídri 'bo, ma dó mụ ĩmi drḩlẹ́ gá Gãlḩlḩ gâlé.”
33 Pétẽrõ umvi ḩjọ́ Yẹ́sṹ ní, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ apálé mí rụ́ 'dâ rá
tí, má icó ími a'belé ku.”
34 Yẹ́sṹ jọ, “Pétẽrõ, ájọ míní ãndá-ãndá ru, ḩnḩ 'dĩ sĩ ḩsụ́ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ
cẹ̃rẹ́ ku, mi áma gã úmgbé pâlékó na!” 35 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Jõ táni
mání drãjó mí be, má icó ími gãlé ku.” Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí
pírí jọ kí vâ 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá zḩlé ãngũ Gẽtẽsẽmánĩ gá
(Mãrákõ 14:32-42; Lụ́kã 22:39-46)

---

* **26:25** Jõku “Ími ãmgbã rĩ jọ ĩ'di tḩ sĩ.” † **26:31** Zãkãríyã 13:7

36 'Dãá Yẹ́sṹ mụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe ãngũ umvelé
Gẽtẽsẽmánĩ rĩ gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ ma drĩ mụ Ãdróŋá
zịlé.” 37 Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ 'i ãzíla anzị ĩrị̃ Zĩbĩdáyõ drị 'dĩ kî trũ mụjó ĩ'ba
abe, ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ rú. 38 Jọ ĩ'baní, “Cãndí afí
áma ásị gá ĩ'di áma ásị lị ambamba ãni rú drã tị gá. Ĩmi u'á 'dâ ãzíla
ĩtẽ mịfị trũ.”
39 Yẹ́sṹ mụ drĩ̃lẹ́ gá were, tị dó ãja vũrṹ ilú drĩ̃ vũrṹ sĩ Ãdróŋá zijó,
“Má Átẹ́pị, drĩ tá icó rá rĩ sĩ í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ
lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
40 Wó Yẹ́sṹ uja ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla ịsṹ kí ṹ'dṹ ko
agá, zị Pétẽrõ 'i, “Ĩmi icó tẽlé má be mịfị trũ mgbọ sáwã ãlu ku yã?
41 Ĩmi adru mịfị trũ mgbọ, ãzíla ĩzị Ãdróŋá 'i, ĩmi mụ filé ṹ'bĩ̃táŋá agá
ku. Úríndí lẽ rá, wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
42 Yẹ́sṹ gõ vúlêlé pâlé ĩrị̃ rĩ sĩ Ãdróŋá zịlé ĩdị́ jọ, “Má Átẹ́pị, gẽrị̃ ãzí
ndú la drĩ adru kópõ ãzá tajó 'dĩ 'dụjó 'dáyụ kpere lẽ ána cãndí rá, ḭjọ́
mî lẽlé rĩ 'bã idé ru nĩ.”
43 Yẹ́sṹ la mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mịfị
la kí ãnzị ru ṹ'dṹ sĩ. 44 Yẹ́sṹ a'be kí rá mụ vâ Ãdróŋá zịlé ĩdị́ ãzíla pâlé
na rĩ sĩ jọ vâ ḭjọ́ tá ãlu 'dã kí vúŋá.
45 Vúlé la gá Yẹ́sṹ ãgõ vúlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹ 'dõlé, jọ, “Ĩmi
drĩ kpere ṹ'dṹ ko ãzíla avị yã? Sáwã sĩ Ngọ́tị 'Bádrị mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di
fẽjó 'bá ũnzí 'badrị rĩ acá 'bo. 46 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́
mbelépi rĩ la amṹ 'dĩ.”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dâ, Yṹdãsĩ̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị drĩ̃ ĩrị̃ rĩ 'bã
ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe
kí drị gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, 'bá ãzḭtáŋá Mṹsã drị kí imbálépi,
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî. 48 Yṹdãsĩ̃ i'da tá ĩ'baní ḭjọ́ ícétáŋá
ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị́ mání mụlé zịlé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i,
ĩrụ ĩ'di.” 49 Yṹdãsĩ̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, “Ázị mi cí, Rábĩ̃!” ãzíla
zị dó ĩ'di amvuŋá sĩ.
50 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mâ wọ̃rị̃, mí idé ḭjọ́ míní tá sĩ amṹjó rĩ 'i.” †
Cọtị ãgọbị amvú kí drĩ̃lẹ́ gá, amvu kí Yẹ́sṹ 'i ãzíla rụ kí dó ĩ'di. 51 'Bá
ãzí ãlu 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la anzé ménéŋá ãmvé, ga sĩ ãtí'bó átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drị 'bã bḭ́lẹ́ wẹ́ vũrṹ.
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ísu mî ménéŋâ vúlé ĩ'di 'bã ãngũ gâlé ã'dusĩku 'bá
pírí ménéŋá ayúlépi rĩ kí mụ ũdrãlé ménéŋá sĩ. 53 Ĩmi ũrãjó la rĩ sĩ,
má icó tá má Átẹ́pị umvelé icójó mãlãyíkã ĩ'didrị álĩfũ-álĩfũ 'dĩ kí tị
ãpẽjó ãma tãmbajó ku yã? 54 Wó drĩ adru íni ku, ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bã
idé ru 'dĩ 'bã áni rĩ la acá ru idéjó 'dĩ 'bã áni íngoní-íngoní ru?”
55 Yẹ́sṹ jọ 'bá ũ'bí amṹlépi rĩ 'banî, “Ĩmi amṹ áma rụlé túré, ãzíla
ménéŋá ã'dị drị trũ má iza 'bã rĩ ḭjọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã? Ṹ'dṹ pírí
sĩ, ári 'bá kí imbálé lḭcọ́ Ãdróŋá drị agá 'dãá ĩrụ jõ ma ku. 56 Wó ḭjọ́ 'dĩ
idé kí ru pírí ã'dusĩku ḭjọ́ ándrá nãbiya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã acá kí rú ḭjọ́
mgbã rú benĩ.” 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí pírí.

---

† **26:50** Jõku “Mâ wọ̃rị̃, mí amṹ tá ã'du gá?”

Yẹ́sṹ 'bã adrujó 'bá Yãhṹdḩ 'badrḩ ịjọ́ amálépi rĩ kí drḩlẹ́ gá rĩ
(Mãrákõ 14:53-65; Lṹkã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

57 'Bá tá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ agụ kí dó ĩ'di Kãyḭ́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḩ 'dĩ ãngũ imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ 'bã kí ru trajó 'bá ĩyõ rĩ abe rĩ gá. 58 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rárá ru kpere lḭ́cọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḩ 'dã agâlé. Pétẽrõ fi jó agâlé ãzíla ri vṹrṹ 'bá ãngũ andre tẽlépi rĩ abe, ịjọ́ mụlépi ru idélépi Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá rĩ kí ndrejó.

59 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ḭjọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ḭjọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrṹlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dijó rá. 60 Wó ịsṹ kí ḭjọ́ ãzí ku, táni 'bá wẽwẽ rú sãdínĩ rú rĩ 'bã kí amṹ agá drḩlẹ́ gá rá tí.

Ãsĩjó 'bá ḩrḩ amṹ kí dó nĩ. 61 Ãzíla jọ kí, “Ágọ́bḩ 'dĩ jọ ‘Má icó jó Ãdróŋ́á drḩ 'dĩ andilé rá ãzíla ṹ'dṹ na vúlé gá ma sị la ḩdḩ rá.’ ”

62 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nga dó pá tulé ụrụgá ãzíla jọ Yẹ́sṹ ní, “'Dâ mí icó ḭjọ́ umvilé ku yã? Ḭjọ́ ãgọbḩ 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ 'dĩ kí ã'du?” 63 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋ̃ã tútú ape tị ku.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ jọ ĩ'diní, “Ma ũyõ na Ãdróŋ́á ídri rĩ 'bã rṹ sĩ. Ílũ ãmaní, ídrĩ adru Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á Ngọ́pḩ 'i rĩ gá.”

64 Yẹ́sṹ umvi, “'Ẽ, ĩ'di bãsĩ mî jọlé 'dĩ 'bã áni. Wó ma jọ la ĩminí, drṹzḩ ĩmi Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ndre ri agá Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dḩpḩ 'bã drḩ ãndá rĩ gá, ãzíla amṹ agá ṹrṹ'bṹ drḩ gá 'bṹ gá 'dãá.”

65 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, “'Da Ãdróŋ̂á 'bo, sãdínĩ ãmaní ndrṹlé ĩ'diní ḩdḩ rĩ íngõ 'i. 66 Ĩmĩ ũrã ḭjọ́ íngoní?”

Umvi kí, “Lẽ 'bã drã rá.”

67 Uwí kí dó sṹsṹ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gâ sĩ ĩ'di idejó ãzíla adị kí dó ĩ'di drḩ sĩ. Ãzí rĩ asa kí dó ĩ'di 'i 68 ãzíla jọ kí, “Kúrísĩtõ, ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ gãjó rĩ
(Mãrákõ 14:66-72; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

69 Pétẽrõ 'bã ri agá ãmvélé-ãmvélé ru lḭ́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋ́á ãtí'bó ru la amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sṹ 'bá Gãlḭ́lḩ gá rĩ drḩ 'bã ãzí.”

70 Wó Pétẽrõ tu kí drḩlẹ́ gá 'dãá pírí rá jọ ĩ'banî, “Ánḩ ĩmi ḭjọ́ jọ ã'du drḩ gá yã rĩ gá ku.”

71 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pétẽrõ mụ kẹ̃jḭtị gâlé, ĩzóŋ́á ãzí ndre ĩ'di jọ 'bá ãzí 'dãá rĩ 'baní, “Ágọ́bḩ 'dĩ jõ bãsĩ acḩ Yẹ́sṹ Nãzẹ̃rẹ́tḩ gá rĩ be.”

72 Pétẽrõ tu vâ ḩdḩ ru alṹŋ̂á trũ jọ, “Ánḩ mâ ngá ágọ́bḩ 'dĩ ku.”

73 Sáwã were vúlé gá 'bá pá utulépi 'dãá rĩ mụ kí Pétẽrõ rṹlé ãzíla jọ kí, “Ãndá mi ĩ'bã ãzí ã'dusĩku ũví míní ḭjọ́ jọjó rĩ i'da kí ĩ'diní.”

74 'Dãá Pétẽrõ alṹ ru ãzíla na ũyõ 'bá 'dĩ kí drḩlẹ́ gá jọ, “Ánḩ ágọ́bḩ 'dĩ ku.”

Cọtị ã'ṹgọ́ 'be dó cẹ̃rẹ́. 75 'Dãá Pétẽrõ ũrã dó ḭjọ́ ándrá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'diní, “Mi áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku,” rĩ 'i. Ãzíla ḭjọ́ 'dĩ fi dó ĩ'di ásḩ gá, ãzíla fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

27

Yụ́dãsḩ nzi ru rá
(Mãrákõ 15:1; Lụ́kã 23:1-2; Yõhánã 18:28-32)

1 Ṵ'bụ́tịnḩ̃ ãtalo ãmbogo rĩ kí pírí 'bá ĩyõ drḩ̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe ã'ḩ̃ kí
Yẹ́sṵ̃ 'dịjó rá. 2 Umbé kí Yẹ́sṵ̃ agụlé Pĩlátõ drḩ̃ 'dĩ gávũnã 'bá Rụ́mḩ̃ gá
rĩ 'badrḩ̃ rĩ 'i.
3 Yụ́dãsḩ̃ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la mụ ndrelé la úlị ḩjọ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃
gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá 'bo, ḩjọ́ 'dĩ fi ásḩ la gá ãzá ru, uja ásḩ ãzíla uja sĩlíngĩ
sílĩvã rú ífí-ífí kãlḩ na 'dã kí vúlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrḩ̃ 'bá ĩyõ rĩ abe.
4 Yụ́dãsḩ̃ jọ, “Má iza rá mâ 'bá ḩjộ kóru rĩ fẽjó 'dịjó ãrí asujó rĩ sĩ.”
Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe jọ kí, “'Dĩ ḩjọ́ ãma ãni yã? ‘'Dĩ ḩjọ́
mí ãni.’ ”
5 Yụ́dãsḩ̃ 'be sĩlíngĩ ífí-ífí 'dĩ kí vṵ̃rụ́ jó Ãdróŋá drḩ̃ agá 'dãá, ãzíla fũ
dó 'dãá rĩ sĩ mụ dó ru nzilé rá.
6 Ãtalo ãmbogo 'dĩ a'dụ́ kí sĩlíngĩ 'dã kí rá jọ kí, “Sĩlíngĩ 'dĩ kí 'bá
ãrí asujó la, ãzḩ̃táŋá ãmadrḩ̃ ã'ḩ̃ ãmaní sĩlíngĩ 'bá 'dịjó 'dĩ 'bã áni rĩ kí
tãmbajó ãngũ sĩ sĩlíngĩ jó Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ kí tãmbajó rĩ gá ku.” 7 Ãtalo
ãmbogo 'dĩ kí dó mụ ḩjọ́ sĩlíngĩ 'dĩ kí drḩ̃ gá rĩ delé itú agá 'bo, 'dụ kí
sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ãngũ ĩgbãjó 'bá úmvú sḩ̃lépi rĩ drḩ̃ sĩ 'bá ãmḩ̃yọ́ŋá ru rĩ
kí ḩ̃sḩ̃jó. 8 Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã umvejó, “Ámvṵ ãrí drḩ̃ 'i” kpere ãndrũ
'dĩ.
9 Ḩjọ́ nábḩ̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú ru idélé ĩ'di 'bã kẽjḩ̃ gá, “'Dụ
kí sĩlíngĩ kãlḩ na ãjẽ̃ 'bá Ḩsḩ̃rayḩ́lḩ̃ 'badrḩ̃ 'bã kí ã'ḩ̃lé rĩ ĩ'di ḩjọ́ sĩ rĩ ũfẽjó,
10 ãzíla ayú kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ámvṵ 'bá úmvú sḩ̃lépi rĩ drḩ̃ ĩgbãjó, cécé
Úpí Ãdróŋá 'bã ãzḩ̃táŋá la fẽlé rĩ áni.” †

Âgụ Yẹ́sṵ̃ 'i Pĩlátõ drḩ̃lẹ́ gá
(Mãrákõ 15:2-5; Lụ́kã 23:3-5; Yõhánã 18:33-38)

11 Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá gávũnã drḩ̃lẹ́ gá 'dâ, gávũnã zḩ̃ ĩ'di, “Mi Úpí 'bá
Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ 'i yã?”
Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'di “Míní jọlé rĩ áni.” 12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe
kí mụ Yẹ́sṵ̃ tõlé 'bo, umvi ĩ'baní ḩjọ́ ku.
13 Pĩlátõ zḩ̃ Yẹ́sṵ̃ 'i, “Mí are ḩjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí sĩ ími tõjó 'dĩ kí ku yã?”
14 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi ḩjọ́ Pĩlátõ tḩ̃ gá ãluŋá la ku. Ḩjọ́ 'dĩ fẽ gávũnã u'á dó
ṵ̃sṵ̃táŋá ãmbógó la sĩ.

Úlị ḩjọ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãrákõ 15:6-15; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

15 Ṵ'dụ́ ãlu-ãlu ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ drḩ̃ sĩ, lã'bĩ gávũnã * drḩ̃ gá
rĩ sĩ, ĩ'di 'bá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ anzé mãbụ́sṵ̃ gâlé rá. 16 Ḩ̃tụ́ 'dã sĩ ágọ́bḩ̃
ãzí rụ́ kụlépi ḩjọ́ ũnzí sĩ mãbụ́sṵ̃ gâlé la cí rụ́ la Bãrábã 'i. 17 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ,
'bá ũ'bí kí dó mụ ru atrálé 'bo, Pĩlátõ zḩ̃ dó ũ'bí kí, “'Bá ĩminí lẽlé má
anzé ĩminí ĩ'di rá rĩ ã'di 'i yã: Bãrábã 'i jõku, Yẹ́sṵ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i
rĩ 'i yã?” 18 Ã'dusĩku Pĩlátõ nḩ̃ rá 'bá Yãhụ́dḩ̃ 'bã ãmbogo rú 'dĩ fẽ kí
Yẹ́sṵ̃ ĩ'di drḩ̃lé la ĩ'baní idéjó ãjã sĩ rĩ sĩ.

---

† **27:10** Zãkãríyã 11:12, 13; Yẽrẽmíyã 19:1-13; 32:6-9 * **27:15** Gávũnã 'dĩ ĩ'di 'bá Rụ́mḩ̃ gá rĩ 'badrḩ̃ 'i.

19 Pĩlátõ 'bã drĩ ri agá úmvúke ĩ'didrị ịjọ́ lịjó rĩ drị̃ gá 'dãá ũkû ị̃drị̃
ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ jọ, “Ífi jõ ịjọ́ 'bá ịjọ̃ kóru 'dĩ drị̃ agâlé ku, ã'dusĩku ácị tá
drị̃ urobí drị̃ ambamba ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ịjọ́ sĩ.”
20 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ 'dĩ abe usú kí 'bá kí bị̃lẹ́ Bãrábã
a'bejó ãzíla Yẹ́sũ̃ 'dịjó rá.
21 Gávũnã zị 'bá kí, “'Bá ị̃rị̃ 'dĩ kí agá ĩminí lẽlé má a'be ĩminí rĩ ã'di
'i?”
Umvi kí, “Bãrábã 'i.”
22 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé Yẹ́sũ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ ã'du rú yã?”
Umvi kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá.”
23 Pĩlátõ zị kí, “Ã'du ịjọ́ sĩ? Ị̃jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Wó 'bá pírí
umvi kî, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá.”
24 Pĩlátõ la mụ ndrelé la 'î icó ãko ãzí idélé ku, wó ãgọ̃bị̃ lẽ dó i'dólé
kpẽlé nĩ, a'dụ́ ị̃yị̃ ũjĩ ru drị̃ ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá 'dãá jọ, “Ma ịjọ̃ kóru, ágọ́bị̃
'dĩ 'bã ãrí ĩmi drị̃ gá, 'dĩ ịjọ́ ĩmi ãni.”
25 Ũ'bí pírí nga kí umvilé la, “Ãrí la 'bã adru ãma drị̃ gá, ãzíla anzị
ãmadrị̃ kí drị̃ gá.”
26 Pĩlátõ a'be dó Bãrábã ĩ'baní rá. Wó ĩ'di mụ Yẹ́sũ̃ fẽlé colé 'bo, fẽ
dó ĩ'di ĩ'badrị̃ mụlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sũ̃ 'i
(Mãrákõ 15:16-20; Yõhánã 19:2-3)

27 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sũ̃ agụlé lịcọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ịjọ́ lịjó rĩ
gá, ãzíla ãsĩkárĩ ãzí 'dãá rĩ kí pírí tra kí ru ãga la gá. 28 Ãsĩkárĩ ũtrũ kí
dó ĩ'di 'bã bõngó kí rá, ãzíla su kí dó ĩ'diní bõngó ãzo ika la, 29 ãzíla idé
kí ĩ'diní kẹ́rịṇá ụ̃cịḳị̃ sĩ sulé drị̃kã gá tãgíyã ũpĩ drị̃ rú. Fẽ kí ĩ'diní túré
ũzú ru la rụlé drị̃ ãndá gá, † ãzíla tị̃ kí ãja ĩ'di drị̃lẹ́ gá vũ̃rụ́ ĩ'di idejó
jọ kí, “Háyẽ̃, Úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ 'dĩ.” 30 Uwí kí sũ̃sụ́ ĩ'di ụrụ'bá
gá ãzíla 'dụ kí túré drị̃ la gá 'dâ rá ũgbã kí drị̃ la ị̃dị́-ị̃dị́. 31 Ĩ'baní Yẹ́sũ̃
idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó ãzo rĩ rá, su kí dó bõngó ĩ'didrị̃
ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé. Agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị gá.

Yẹ́sũ̃ ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ
(Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

32 Ĩ'baní dó mụ agá ãmvê 'dĩ gá 'dâ, ụfụ kí drị̃ ágọ́bị̃ ãzí angálépi
Kũ̃rẹ́ñ̃ gá umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃ rĩ be, ãzíla ũṇmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã
mụjó Yẹ́sũ̃ ipajó rĩ 'dụjó. 33 Acá kí dó ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la
ãngũ drị̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá. 34 'Dãá fẽ kí dó Yẹ́sũ̃ ní wáyĩnĩ usalé írúwá
ũ̃jị̃ ‡ la trũ la mvụlé, wó Yẹ́sũ̃ la mụ 'bị̃lé la 'bo, gã mvụlé la úmgbé.
35 Ála mụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị gá 'bo, awa kí ĩ'di 'bã bõngó kí jẽgê
'beṇá sĩ. §† 36 'Dã 'bã vúlé gá ri kî dó vũ̃rụ́ sĩ ĩ'di ndrejó. 37 Yẹ́sũ̃ 'bã
drị̃lẹ́ gá 'dãá sĩ kí ịjọ́ sĩ ĩ'di tõjó rĩ, “'DĨ̃ YẹSũ̃, ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĨ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRĨ̃
'I.” 38 Ĩpa ũ̃gụ'ba ãzí kí ị̃rị̃ ĩ'di be ĩndĩ mũsãlá'bã sị gá, ãlu rĩ drị̃ ãndá
gá ãzí rĩ drị̃ ị̃jị̃ gá. 39 'Bá alịlépi gẹ̃rị̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sũ̃ 'i ãzíla drị̃kã

† **27:29** Tãgíyã sulé drị̃kã gá rĩ kí túré be kí ũkpõ ũpi 'badrị̃ kí i'da. Wó tãgíyã sulé Yẹ́sũ̃ drị̃kã gá ãzíla túré fẽlé ĩ'didrị̃ gá 'dĩ kí lú ĩ'di idejó. ‡ **27:34** Írúwá ũ̃jị̃ fẽlé mvụlé 'bá 'dịlé mũsãlá'bã sị gá rĩ 'banî rĩ la ãzá ĩ'baní icólé amálé rĩ ịsị̃ vũ̃rụ́. Icó kí dó sĩ ãzá amálé ku.
§ **27:35** Bụ́kũ̃ Ãdróṇá drị̃ ãzí were la kí agá, úsĩ jẽgê ándrá nábị̃ 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẽjị̃ gá: “Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríṇĩ gá jẽgê 'beṇá sĩ.” † **27:35** Zãbụ́rị̃ 22:18

ayaŋâ trũ 40 jọ kí, “Ị́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị̃ 'dĩ andi rá, mi sị la ụ́'dụ́
na agá rá! Ípa ími ãmgbã rĩ! Mí asị̃ vũ̃rụ́ mũsãlá'bã sị̃ gâlé, ídrĩ adru
Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i rĩ gá.”
41 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sũ̃ gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, 42 jọ kí vâ, “Pa ándrá
'bá ãzí kí rá, wó pa ru ku la ã'du ị́jọ́ sĩ! Ĩ'di Úpí Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ gá rĩ, lẽ
'ba asị̃ mũsãlá'bã sị̃ gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ĩ'di ã'ĩ̃ rá. 43 'Bã jõ 'dâ
ásị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá. Lẽ Ãdróŋá 'bã pa dó ĩ'di 'i ú'dî'da, Ãdróŋá drĩ ĩ'di
lẽ rá rĩ gá ã'dusĩku jọ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i.” 44 Ụ̃gụ'ba ipalé Yẹ́sũ̃ be 'dĩ
ide kí vâ ĩ'di gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

45 Ị̃tụ́ la mụ calé sáwã ázíyá gá 'bo, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã
úrômĩ.
46 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ̃ za ụ́'dụ́kọ́ ụ̃rụgá sĩ ũkpó sĩ,
“Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ, * lama sãbãkĩtánĩ?” Ífí la, “Ãdróŋá mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃,
mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?” †
47 'Bá ãzí pá utulépi 'dãá rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, “Ĩ'di Ĩlíyã
umve.”
48 Cọtị̃ ĩ'bã ãzí ãlu ãcẽ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ. Su ĩ'di wáyĩnĩ ũká †
la agá, umbé ĩ'di ũzú sị̃ gá ãzíla su ĩ'di Yẹ́sũ̃ tị gá ĩ'diní mvụlé. 49 'Bá
acelépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ĩmi a'be drĩ ĩ'di 'i, úndre drĩ Ĩlíyã la nõ amụ́
ĩ'di palé rá yã áni.”
50 Yẹ́sũ̃ la mụ zalé ụ́'dụ́kọ́ sĩ re ĩ̃dị́, drã dó rá.
51 Sáwã 'dã agá 'dãá bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alịjó rĩ asi ru ĩ̃rĩ̃ i'dójó
ụ̃rụgá kpere vũ̃rụ́. Vũ aya ru írã asi kí ru rá. 52 Ĩ̃nádrĩ̃ asi kí nzĩ̃ kí
ru mgbọ, ãzíla 'bá ãlá ũ'bí Ãdróŋá drị̃ ũdrãlépi rá 'dĩ angá kí ídri rú.
53 Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rĩ 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ ãfũ kí ĩ̃nádrĩ̃ agá rĩ sĩ mụlé
filé táwũ̃nĩ̃ ãlá ãmbógó rĩ agâlé, ãzíla i'da kí ru 'bá wẽwẽ rú 'banî.
54 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mĩ̃ gá rĩ drị̃ kí 'bá ĩ'didrị́ Yẹ́sũ̃ aga tẽlépi 'dĩ abe
amá kí ũyãkĩyã 'dã rá, ãzíla ndre kí ị́jọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí rá. 'Bá 'dĩ
u'á kí ũ̃rĩ̃ sĩ jọ kí, “'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị̃ 'i.”
55 Ũkú wẽwẽ rú ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi rárá ru 'dãá la kí cí, ãbĩ kí
Yẹ́sũ̃ vú angájó Gãlị́lĩ̃ gâlé sĩ ĩ'di ãzã kojó ãzị́ sĩ. 56 Ũkú 'dĩ kí agá 'dãá
ĩndĩ rĩ kí Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ andre Yãkó'bõ 'badrị́
Yũ̃sụ́fũ̃ be rĩ, ãzíla anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ 'bã ãndrẽ.

Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ ĩ̃sĩ̃ŋá
(Mãrákõ 15:42-47; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

57 Ĩndró la mụ acálé 'bo, ágọ́bị̃ ãzí málĩ trũ angálépi táwũ̃nĩ̃
Ãrĩmãtéyã gá la mụ Pĩlátõ rụ́. Ágọ́bị̃ 'dĩ rụ́ Yũ̃sụ́fũ̃ 'i, ĩ'di ándrá 'bá
Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá la. 58 Mụ Pĩlátõ drĩ̃lẹ́ gá a'ị̃ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ, Pĩlátõ fẽ ũkpó
sĩ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ fẽjó Yũ̃sụ́fũ̃ drị̃. 59 Yũ̃sụ́fũ̃ a'dụ́ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ rá ãzíla
umbé ĩ'di bõngó ú'dí ãlá la sĩ. 60 Agụ ãvũ 'bãlé 'bụ́ ĩ'didrị́ ú'dí ĩ'di 'bã
galé írã agá ĩ'diní rĩ agá. Gũ írã ãmbógó kpakụ la 'bũ̃ tị gá cí, ãzíla ko

---

* **27:46** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ ãzí rĩ kí agá, ị́jọ́ sĩlé “Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ” 'dĩ sĩ kí “Eli, Eli.” † **27:46** Zãbụ́rĩ̃ 22:1 † **27:48** Wáyĩnĩ 'dĩ adru 'bání ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i ku. Índre Mãrákõ 15:36 kí Lụ́kã 23:36 be.

dó drį̃ mụlé rá. 61 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be, ri kí
į̃nádrį̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé rárá ru.

Ãsĩkárĩ̃ 'bã kí Yẹ́sų̃ 'bã į̃nádrį̃ andre tẽjó rĩ̃

62 Drų̃sį̃ íni Sãbátũ sĩ 'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dį̃ 'badrį̃ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ sĩ,
ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ drį̃ kí abe mụ kí Pĩlátõ rụ́. 63 Jọ kí,
“Ãmbógó ãma ũrã ị́jọ́ ándrá ágọ́bị́ ĩnzó'bá ru 'dĩ 'bã jọlé ĩ'di 'bã drĩ
adrujó ídri rú rĩ sĩ rĩ, jọ ándrá, ‘Ma mụ angálé ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé
gá į̃dị́!’ 64 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ ãzị́táŋ́á sĩ į̃nádrį̃ andre tẽjó ũkpó ru kpere ụ́'dụ́
na 'dã kí alị agá, 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãvũ la ų̃gų̃lé, ãzíla kí sĩ
mụ jọlé la 'bá 'baní angá 'bã ídri drã agá la ku. Úlétáŋ́á vúlé rĩ la dó
ũnzį̃kãnã sĩ ándrá drį̃dį̃ rĩ ndẽ rá.”

65 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãsĩkárĩ̃ kí 'bã mụ kí 'bų̃ andre tẽlé múké-
múké ĩminí icólé rá rĩ áni.” 66 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá, 'bã kí ãlámã írã
drį̃ gá cí, ‡ ãzíla 'bã kí dó ãsĩkárĩ̃ į̃nádrį̃ andre tẽlé múké-múké.

28

Yẹ́sų̃ angá ídri drã agá
(Mãrákõ 16:1-10; Lụ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ́'dụ́ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ 'bã vúlé gá,
Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be mụ kí į̃nádrį̃ andrélé
ų̃'bụ́tį̣nị́nį̣.

2 'Dãá ũyãkĩyã ũkpó la aya ãngũ. Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋ́á drį̃ asį̣ angájó
'bų̃ gâlé mụ į̃nádrį̃ gâlé, gũ írã 'bụ́ tị gá rĩ rá, ãzíla ri írã drį̃ gá cí.
3 Mãlãyíkã i'dá cécé ãvi 'bã dį̃zã áni ãzíla ĩ'di 'bã bõngó mve kí cécé
sí áni. 4 Ų̃rį̃ sĩ ãsĩkárĩ̃ kí ụrụ'bá yã-yã, acá kí cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni.

5 Mãlãyíkã jọ ũkú 'dĩ 'banî, “Ĩmi idé ų̃rį̃ sĩ ku ã'dusĩku ánį̃ rá ĩmi
Yẹ́sų̃ ándrá ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ndrų̃. 6 Ĩ'di 'dộ 'dáyụ, angá rá cécé
ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi amụ́ ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ
ndrelé. 7 Ĩmụ mbẽlẽ ãzíla ĩmụ lũlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, ‘Yẹ́sų̃
angá drã agá rá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlị́lį̃ gâlé 'dã. Ĩmi dó mụ
ĩ'di ndrelé lé.’ Álũ ĩminí 'bo.”

8 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ afụ kí dó ru angájó į̃nádrį̃ agâlé ũkpõ sĩ ų̃rį̃ trũ
ãzíla ãyĩkõ ga vâ kí ásị́ gá tré, cẹ̃ kí dó mụlé ị́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá Yẹ́sų̃ 'bã
imbálé 'dĩ 'banî. 9 Cọtị mbẽlẽŋ́áŋ́á ru Yẹ́sų̃ ụfụ drį̃ ũkú 'dĩ abe ãzíla jọ
ĩ'banî, “Ásị́ į̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi abe.” Amụ́ kí dó kpere ĩ'di rụ́ 'dõlé amvu
kí dó ĩ'di pá sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó. 10 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ų̃rį̃ sĩ ku. Ĩmụ ị́jọ́ 'dĩ
lũlé mâ ádrị́pịka * 'banî 'bã mụ kí Gãlị́lį̃ gá, kí mụ áma ndrelé 'dãá.”

Ụ́'dụ́kọ́ ãsĩkárĩ̃ 'bã kí ajílé rĩ̃

11 Ũkú 'dĩ 'bã kí drĩ mụ agá gẹ̃rį̃ gá 'dâ, ãsĩkárĩ̃ į̃nádrį̃ andre tẽlépi
rĩ 'bã ãzí mụ kí táwų̃nį̃ ãmbógó rĩ agâlé, nze kí ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú
ãtalo ãmbogo rĩ 'baní pírí. 12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí mụ ru ịsụ́lé 'bá
ĩyõ 'dĩ abe 'bo, ãzíla itú kí tị, fẽ kí ãsĩkárĩ̃ 'dã 'baní sĩlíngĩ ãzí ĩyõ la,
13 ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Lẽ ĩlũ 'bá 'baní, ‘'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ị́nị́
sĩ ĩ'di 'bã ãvũ ų̃gų̃lé 'dĩ sĩ ãma ụ́'dụ́ ko agá!’ 14 Į̣jọ́ 'dĩ drĩ 'de gávũnã

‡ **27:66** Ãlámã 'bãlé írã drį̃ gá cí 'dã sĩ lẽjó nį̃jó la 'bá ãzí gũ nõ írã 'bụ́ tị gá 'dã rá yã áni.

* **28:10** Bá Yẹ́sų̃ 'bã umvelé mâ ádrị́pịka rú 'dĩ kí 'bá ándrá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, adru kí ádrị́pịka ãndrẽ 'bã tịlé rĩ kí ku.

bị̃lẹ̃ gâlé rá, ãma ĩ'diní ímbátáŋ́á fẽ, ĩ'di dó sĩ ĩmi pa ũcõgõ 'dĩ agá rá.”
15 Ãsĩ̃kárĩ̃ 'dụ kí dó sĩ̃língĩ̃ 'dã rá, ide kí cécé tá jọ̃lé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla
'dĩ dó ụ́'dụ́kọ́ irélépi 'bá Yãhụ́d̃ị̃ rú rĩ 'baní kpere ãndrũ rĩ 'i.

Yẹ́sũ̃ azị́ dó 'bá mụdrị̃ drĩ̃ ãlu rĩ abe
(Mãrákõ 16:14-18; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋ́á 1:6-8)
16 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ãlu 'dĩ mụ kí dó Gãlị́l̃ị̃ gá, 'dĩ 'bé
ándrá Yẹ́sũ̃ 'bã jọ̃lé ĩ'baní 'bã mụ kí ala gâlé rĩ gá. 17 Kí mụ ĩ'di ndrelé
'bo ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di, wó 'bá ãzí rĩ ãbã kí ĩ'di sĩ ãbã-ãbã. 18 Yẹ́sũ̃ amụ́ ĩ'ba
rụ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ũkpõ 'bũ̃ gá ãzíla ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí úfẽ kí pírí mádrị́.
19 Ḟjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ĩmi uja sụ́rụ́ pírí kí 'bá áma vú bĩ̃lépi rĩ kí rú, ĩfẽ ĩ'baní
bãbũ̃tị́zĩ̃ rụ́ † Átẹ́pị drĩ̃ sĩ, Ngọ́pị drĩ̃ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ drĩ̃ sĩ, 20 ãzíla
ĩmi imbá kí ḟjọ́ mání azị́lé ĩminí rĩ kí vú ũbĩ̃jó, ãzíla ma adru ĩmi abe
kpere ũ̃nọ́kụ́ tị 'bã ãsĩ̃ agá.”

† **28:19** Etáŋ́á 8:16; 19:5; Rụ́mĩ̃ 6:3; 1 Kọ̃rĩ̃nị́tọ̃ 1:13; 10:2; Gãlãtị́yã 3:27

Ị́jọ́ Mgbã Mãrákõ 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹtị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 'Dĩ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á Ngọ́pị drị́ gá rĩ 'bã i'dóŋ́á. 2 I'dó
ru ị́jọ́ ándrá Ãdróŋ́á 'bã jọ̀lé nábḩ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé bṹkṹ ĩ'didrị́ rĩ agá rĩ
sĩ, Ãdróŋ́á jọ,
"Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drḩ̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽ̃rḩ̃ idélé míní ími drḩ̃lẹ́ gâlé." †
3 "Ṵ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
'Ĩmi itú gẽ̃rḩ̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlḩ̃kị ĩ'diní sĩ acḩ̃jó.' " †
4 Ṵpḩ̃gọ́ŋ́á 'dĩ ándrá Yõhánã Bãbṹtị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'i. Ri u'álé ãngũ kõtórõ
rú rĩ gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá pírí 'banî sĩ ásị̃ ujajó bãbṹtị̃zị̃ bĩ̃jó sĩ ị́jọ́ ũnzí
ĩ'badrḩ̃ kí a'bejó. 5 'Bá ũ'bí ãkpẽ̃ kí ãngũ Yṹdḩ̃yã drḩ̃ agâlé táwṹn̄ḩ̃
ãmbógó Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, ri kí mụlé Yõhánã rṹlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ
arelé. I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrḩ̃ kí, ãzíla fẽ dó ĩ'baní bãbṹtị̃zị̃ ĩ̃yḩ̃ Yõrĩdánĩ
gá.
6 Bõngó ándrá Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko
sĩ, icí ru ṹpḩ̃cẹ́ sẹ́rḩ̃ íníríkó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrḩ̃ kí ándrá úmbí kí
ãnṹ ásé agá rĩ be. *† 7 Yõhánã lũ vâ 'bá 'baní, "'Bá ãzí áma ndẽlépi
ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá
ãsĩ̃jó la rú ku. 8 Ma bãbṹtị̃zị̃ fẽ ĩminí ĩ̃yḩ̃ sĩ, wó ĩ'di bãbṹtị̃zị̃ fẽ ĩminí
Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹtị̃zị̃ bĩ̃jó ãzíla Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

9 Ḩtṹ 'dã sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó táwṹn̄ḩ̃ Nãzẽ̃rẹ́tḩ̃ gá 'dĩ ãngũ Gãlḩ́lḩ̃ gá rĩ
gá, ãzíla Yõhánã fẽ ĩ'diní bãbṹtị̃zị̃ ĩ̃yḩ̃ Yõrĩdánĩ agá. 10 Yẹ́sṹ la mụ ãfũlé
ĩ̃yḩ̃ agâlé rĩ sĩ 'bo, ndre 'bṹ nzḩ̃ ru tị mgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋ́á drḩ̃
cécé ãlĩ'bõ áni asị̃ agá 'bṹ gâlé ri agá ĩ'di drḩ̃ gá. 11 Ṵ'dṹkọ́ angá 'bṹ
gâlé jọ, "Mi mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ."
12 Ḩjọ́ 'dĩ kí vúlé gá cọtị Úríndí ũŋmĩ Yẹ́sṹ agụlé u'álé ãngũ kõtórõ rú
rĩ agá ásé agâlé. 13 Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩ̃ agá, ṹ'dṹ kãlḩ́ sụ ri u'álé ãngũ
kõtórõ rú rĩ gâlé ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe, wó mãlãyíkã ri kí ĩ'di ãzã
kolé nĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãzḩ̃ ĩ'didrḩ̃ i'dójó
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

14 Úpí Hẽródẽ 'bã Yõhánã rụjó sujó mãbṹsṹ gá 'bo rĩ 'bã vúlé gá,
Yẹ́sṹ mụ dó Gãlḩ́lḩ̃ gá mụjó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drḩ̃ ũlũ trũ. 15 Jọ 'bá 'baní,

---

† **1:2** Mãlákĩ 3:1 † **1:3** Ĩsáyã 40:3 * **1:6** Yõhánã ĩ'di ándrá cécé Ĩlíyã áni. † **1:6** 2 Ũpĩ 1:8

“Sáwã múké rĩ acá 'bo. Sṹrṹ Ãdróŋá drı̨̃† acá ãni rú. Ĩmi uja ásı̨, ãzíla ĩmi ã'ı̨ ı́jọ́ mgbã 'dĩ 'i.”
16 Ṹ'dṹ ãzí ãlu Yẹ́sṹ 'bã acı̨ agá mĩrĩ Gãlı̨́lı̨̃ drı̨̃ tı̨ gâ sĩ, ndre Sı̨̃mọ́nı̨̃ kí
ádrı̨́pı̨̃ Ãndẽríyã be ı̨̃'bı̨ 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá ı̨̃'bı̨
'belépi la rĩ sĩ. 17 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṹ, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi
imbálé adrujó 'bá 'bá kí tralépi la rú.” 18 Cọtı̨ a'be kí bóyí ĩ'badrı̨̃ kí rá,
bĩ kí dó ĩ'di vú.
19 Yẹ́sṹ la mụ mụlé drı̨̃ gá were, ndre anzı̨ Zĩbĩdáyõ drı̨̃ kí ı̨̃rı̨̃, 'dĩ kí
Yãkó'bõ kí ádrı̨́pı̨̃ Yõhánã be í'bó agá ĩ'bã bóyí kí idé agá. 20 Cọtı̨ umve
kí, a'be kí átẹ́pı̨̃ Zĩbĩdáyõ kí 'bá ãzı̨ ngalépi rĩ kí abe í'bó agá 'dãá, bĩ
kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sṹ 'bã úríndí ũnzí drojó ágọ́bı̨̃ ãzí agá rĩ
(Lṹkã 4:31-37)

21 Į́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mụ kí táwṹnı̨̃
Kãpę̃rę̃nãwṹmı̨̃ gá. Sãbátũ ‡ sĩ fi ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá, i'dó 'bá ru
tralépi rĩ kí imbálé. 22 'Bá ri kí ṹsṹlé ṹsṹ-ṹsṹ ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ri 'bá kí imbálé ũkpó trũ 'bá ãzı̨́táŋá drı̨̃lẹ́ gá rĩ áni,
adru imba'ba ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨̃ kí imbálépi rĩ 'badrı̨̃ áni ku.
23 Ágọ́bı̨̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá 'dãá cí,
24 ãzíla cọtı̨ i'dó uzálé, “Yẹ́sṹ Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ, ãmã ı́jọ́ mí abe cí yã?
Mí amṹ ãma ụ'dı̨́lé ã'du ı́jọ́ sĩ yã? Ílẽ ãma rṹ ã'du? Ãnı̨̃ mi ã'di 'i yã rĩ
gá cé. Mi 'bá Ãlápítí angálépi Ãdróŋá drı̨̃lé rĩ 'i.”
25 Yẹ́sṹ angá drı̨̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú. Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé.”
26 Úríndí ũnzí aya dó ágọ́bı̨̃ ũkpó sĩ, ãfũ dó ĩ'di agâlé úzáŋâ trũ rá.
27 'Bá pírí acá kí ṹsṹtáŋá sĩ ụzı̨ kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “Į́jọ́ 'dĩ ã'du? 'Dĩ
ímbátáŋá ú'dí la ãzíla ũkpó trũ! Úríndí ũnzí are kí vâ ĩ'di tı̨ rá.” 28 Į́jọ́
ĩ'di drı̨ gá rĩ kụ ãngũ Gãlı̨́lı̨̃ drı̨̃ agâ sĩ kpí gbõrú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí

29 Cọtı̨ Yẹ́sṹ kí, Yãkó'bõ trũ, Yõhánã trũ, Sı̨̃mọ́nı̨̃ trũ ãzíla Ãndẽríyã
abe kí mụ ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ a'belé 'bo, ko kí drı̨̃ mụlé lı̨́cọ́ Sı̨̃mọ́nı̨̃
'badrı̨̃ Ãndẽríyã be rĩ gá. 30 Kí mụ acálé 'bo, úlũ Yẹ́sṹ ní Sı̨̃mọ́nı̨̃ 'bã
ĩdrâ la drı̨̃ cı̨ agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tı̨̃rı̨̃-tı̨̃rı̨̃, la ru gbọ́lọ́ sı̨ gá. 31 Į́jọ́
'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di rṹlé, arṹ ĩ'didrı̨ ĩ'di ingajó rijó ụrụgá. Ãyánĩ a'be
gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
32 Ĩndró sĩ ı̨̃tṹ 'bã 'de agá 'bo, 'bá ují kí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ rú ãzíla
úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé. 33 'Bá ũ'bí táwṹnı̨̃ agá rĩ kí tra kí
ru ãmvé kẽj́ı̨tı̨ gá 'dãá. 34 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí ãyánĩ ũvítáŋá
ndú-ndú 'dĩ kí ãzíla adro vâ úríndí ũnzí kí ĩndĩ. Úríndí ũnzí nı̨̃ kí ĩ'di
ã'di 'i yã rĩ gá cé, wó ã'ı̨ ĩ'baní ı́jọ́ jọ́jó ku.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá ã'ı̨́lé ãngũ 'bá kóru la gá

35 Yẹ́sṹ angá ṹ'bṹtı̨nı̨́nı̨̃ ãngũ 'bã drĩ adru agá ı̨nı̨ rú 'dĩ gá 'dĩ, fũ jó
agá 'dãá rĩ sĩ mụlé Ãdróŋá zı̨lé ãngũ 'bá kóru rĩ gá. 36 Wó Sı̨̃mọ́nı̨̃ kí
'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ kí abe i'dó kí dó ĩ'di ndrṹlé. 37 Kí dó mụ ĩ'di
ı̨sṹlé 'bo, jọ kí ĩ'diní, “'Bá kí ími ndrṹ.”

---

† **1:15** Sṹrṹ Ãdróŋá drı̨̃ ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i. ‡ **1:21** Ṹdṹ 'bá Yãhṹdı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ṹ'dṹ ázíyá 'i kí umve la Sãbátũ. 'Dĩ vâ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ avı̨́jó rĩ.

38 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmụ kí acị trũ tọ̃rọ́mẹ́ ãníŋá 'dĩ kí agâ sĩ ma
sĩ mụ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ ũlũ trũ 'bá 'baní, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mâ sĩ amṹjó
ĩmi rṹ 'dõlé rĩ 'i.” 39 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ acị ãngũ Gãlḭ́lḩ drḩ agâ sĩ pírí ãngũ
Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agâ sĩ, sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ ũlũ trũ ãzíla adro vâ úríndí
ũnzí 'bá kí agâ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sṹ adrí 'ba ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Lṹkã 5:12-16)

40 Ágọ́bḩ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ ãja tḩ́lé Yẹ́sṹ drḩ́lẹ́ gá mãmálá 'bãjó
ĩ'di rṹ sĩ ĩ'di adríjó jọ, “Ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.” 41 Ágọ́bḩ
'bã ízákĩzã fi ĩ'dinî ní, Yẹ́sṹ su drị ĩ'di rṹlé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bḩ jọ
ĩ'diní, “Álẽ rá, mí adru ãlá ru.” † 42 Cọtị ãrî wa rá, ágọ́bḩ adrí dó rá.
43-44 Yẹ́sṹ pẽ ĩ'di tị itré ĩ'di ũkpó ru jọ, “Índre, lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzíní ku.
Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko
ándrá fẽtáŋá ru Mṹsã 'bã azḩlé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ
ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrḩ.”
45 Wó ágọ́bḩ 'dĩ mụ tị trũ mgbọ 'bá 'ba rṹlé ị́jọ́ 'dĩ uyúŋâ trũ ãngũ
pírí gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ fi dó táwṹnḩ ãzí agá tọndọlọ ku. Ri u'álé ãmvé
sĩ, wó tí 'bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó ãngũ pírí agá.

2

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ la
(Mãtáyõ 9:1-8; Lṹkã 5:17-26)

1 Ṹ'dṹ were vúlé gá Yẹ́sṹ gõ vúlé Kãpẽ̃rẽ̃nãwṹmḩ gâlé, ãzíla 'bá are
kí afí 'bo. 2 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí amṹ kí jó ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, 'dãá 'bá
ga kí jó agâlé tré kpere ãmvé sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ãzí mgbọ jó tị gá 'bá
ãzí ní sĩ pá tujó la yụ. Yẹ́sṹ ri ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ rĩ ũlũlé. 3 Ĩ'diní drĩ
ị́jọ́ ũlũ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí, sụ rĩ ají kí ágọ́bḩ ãzí ãcá trũ rĩ Yẹ́sṹ
rṹ 'dõlé. 4 'Bá ũ'bí 'bã kí ãngũ atrḩjó mgbemgbe rĩ sĩ icó kí filé ágọ́bḩ
'dã trũ ku. Uja kí tụlé jó sḩ, lũ kí jódrḩ mgbọ cé ãngũ Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ gá.
Su kí 'bá ãyánĩ rú 'dĩ 'i ĩ'di 'bã bḩ́rḩ̃sḩ̃ sĩ ịsḩ́lé ĩ'di trũ irilé Yẹ́sṹ drḩ́lẹ́ gá.
5 Yẹ́sṹ la mụ ã'ḩ̃táŋá 'bá 'dĩ 'badrḩ 'bã ãmbõgõ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ
rĩ nî, “Mâ ngọ́tḩ ị́jọ́ ũnzí mídrḩ kí útrũ kí rá.”
6 Sáwã 'dã sĩ imba'ba ãzḩ́táŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí rĩ ri kí
'dãá cí, ũrã kí ị́jọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí, 7 “Ágọ́bḩ 'dĩ icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã
áni rĩ jọlé íngoní ru? Ĩ'dĩ Ãdróŋá u'dá! Ãdróŋá la lú ị́jọ́ ũnzí trũ nĩ
á'dṹsĩ.”
8 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ nḩ úríndí sĩ ị́jọ́ 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásḩ agálé ri kí cé, jọ
ĩ'baní, “Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ kí ũrã íni ã'du sĩ yã? 9 Ḩjọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã,
jọjó la 'bá ãcá trũ rĩ 'bã Ḩjọ́ ũnzí mídrḩ kí útrũ kí rá rĩ 'i, jõku ínga í'dụ
mî gbọ́lọ́ mî sĩ ími lajó rĩ ímụ? 10 Wó ị́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḩ la Ngọ́tị
'Bádrḩ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ sĩ ị́jọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá
trũ rĩ ní, 11 “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḩ́rḩ̃sḩ̃ ãzíla ímụ lḩ́cọ́ gá.” 12 Ágọ́bḩ
angá ụrụgá 'dõlé, a'dṹ ĩ'di 'bã ãko sĩ rú lajó rĩ 'i, ko drḩ mụlé 'bá kí drḩ
gâ sĩ. 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ịcṹ kí dó Ãdróŋá 'i jọ kí, “Ãndre jõdrĩ
ídu ị́jọ́ ãzí 'dĩ 'bã áni la ku.”

---

† **1:41** Lẹ́vḩ 13:45

Yẹ́sṹ 'bã Lẹ́vḩ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Lṹkã 5:27-32)

13 Yẹ́sṹ gõ vúlé mĩrĩ Gãlḭ̃lḩ tị gâlé ḩdḭ, 'bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di rṹ 'dãá
ãzíla imbá dó kî. 14 Ĩ'diní acḭ agá ḩyḭ́tị gá 'dãá, ndre Lẹ́vḩ Ãlĩfáyõ ngọ́pị
ri agá ãngũ sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.” Cọtị
Lẹ́vḩ angá bĩ vú la.

15 Sáwã ãzí vúlé gá Yẹ́sṹ ri kí íná nalé Lẹ́vḩ drḭ́ko gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ abe, 'bá wẽwẽ rú mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá 'bá 'bã kí umvelé 'bá ũnzí
idélépi ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ ri kí íná nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku 'bá
ĩ'di vú bĩlépi ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá rĩ kí wẽwẽ rú. 16 Ímbá'bá ãzḭ́tãŋ́á
Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe kí mụ ndrelé la Yẹ́sṹ
la ãkónã na 'bá umvelé 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mṹsọ́rọ̃
tralépi rĩ kí abe, zị kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí, “Ĩ'di ãkónã na 'bá ũnzí
idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe ã'du ḭ́jọ́ sĩ?”

17 Yẹ́sṹ la mụ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí zį̰lé 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, “'Bá ãyánĩ kóru
rĩ mụ kí 'bá írúwá fẽlépi rĩ rṹ ku, bela 'bá ãyánĩ trũ rĩ kí mụ ĩ'di rṹ nĩ.
Má amṹ 'bá ũnzí idélépi rĩ 'ba rṹ adru 'bá jọlépi la kí ãlá ru rĩ 'ba rṹ
ku.”

Yẹ́sṹ zį̰jó íná naŋ́á ku ri 'bã į̰jọ́ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 9:14-17; Lṹkã 5:33-39)

18 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí
abe kí íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋ́á a'ḭ́jó. 'Bá ãzí mụ kí Yẹ́sṹ rṹlé zị kí
ĩ'di, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá 'bá ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imbálé rĩ
kí abe na kí íná ku, wó 'bá mídrḩ gá rĩ idé kí íni ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ?”

19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmṹ ḭ́zḭ́gọ́ drḩ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá
'dĩ, a'be ãmṹ kí u'álé ãko ãzí naŋ́â kóru ku, ḭ́zḭ́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe
cí rĩ sĩ ku yã? Icó ru ku ĩ'di 'bã adrujó ĩ'ba abe cí rĩ sĩ. 20 Wó ṹ'dṹ ãzí
la amṹ lé 'dĩ, ála mụ ḭ́zḭ́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṹ 'dâ rá. Ṹ'dṹ 'dã dó bãsĩ ĩ'di 'bã
wǫ̃rį̰ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”

21 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní, “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá wókõ la ãsĩlé
sĩ ṹkụ rĩ ḭgbẹjó ku. Drĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ú'dí rĩ la anzú ṹkụ
rĩ ụrụ'bá gâlé rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mgbọ rĩ la ru nzḩ ḩdḭ. 22 'Bá icó
kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé íníríkó ṹkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni,
wáyĩnĩ 'dã la íníríkó ṹkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ la
dó sĩ uja asulé vṹrṹ ãzíla íníríkô dó ru iza rá.”

Yẹ́sṹ ĩ'di Úpí Sãbátũ drḩ gá rĩ
(Mãtáyõ 12:1-8; Lṹkã 6:1-5)

23 Ṹ'dṹ ãzí Sãbátũ ãni la sĩ Yẹ́sṹ kí alḭ agá ámvṹ ãná * ãni la agâ sĩ,
'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí dḩ ãná kí drḩ ãnũ sĩ nalé. 24 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ
jọ kí ĩ'diní, “Índre, 'bá mídrḩ rĩ kí ḭ́jọ́ ãzḭ́tãŋ́á 'bã ã'į̰lé ku rĩ idé Sãbátũ
sĩ ã'du ḭ́jọ́ sĩ?” †

25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ḭ́jọ́ sĩlé rĩ agá ḭ́jọ́ úpí Dãwṹdḩ 'bã idélé ĩ'bã
kí ãko lẽjó ãzíla kí adrujó ãbį̰rḩ sĩ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzḭ ngajó ĩ'ba abe rĩ ku
yã? 26 Sáwã Ãbĩyátã átáló ãmbógó ãndânĩ ídétãŋ́á idélépi jó Ãdróŋ́á
drḩ agá rĩ drḩ sĩ, fi jó Ãdróŋ́á drḩ agâlé mũkátĩ jó Ãdróŋ́á drḩ agá ãzḭ́tãŋ́á

---

* **2:23** Gḩ̨rį̰kḩ̨ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála ãná 'dĩ umve ngánũ. † **2:24** Bá Yãhṹdḩ̨ rú rĩ ã'ḭ kí únga ãzḭ Sãbátũ sĩ ku.

'bã ã'ḭlé 'bá ãtalo rú rĩ 'bã na kí nĩ rĩ nalé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzḭ ngajó kî trũ rĩ kí abe rá.”
27 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Sãbátũ 'bá nî adru ú'bã 'bá Sãbátũ nî la ku. 28 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drḭ gá rĩ 'i.”

3

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bḭ̃ drḭ̃ ãcá trũ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Lṹkã 6:6-11)

1 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ filé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzḭ̃jó rĩ gá. 'Dãá ágọ́bḭ̃ ãzí drḭ ãcá trũ la cí. 2 'Bá ãzí 'dãá rĩ ri kí Yẹ́sṹ mbãlé sĩ ḭjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã mụlé idélé la ịsṹlé, vâ lẽjó ñḭjó la ĩ'di ágọ́bḭ̃ adrí Sãbátũ sĩ rĩ yã rĩ ndrejó sĩ ĩ'di tõjó. 3 Yẹ́sṹ jọ ágọ́bḭ̃ drḭ ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá pá tulé 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá 'dâ.” 4 Yẹ́sṹ zḭ 'bá kí, “Ḭjọ́ ãzḭ́táŋá 'bã ã'ḭ̃lé ídé Sãbátũ sĩ rá rĩ íngõ 'i; ḭjọ́ múké rĩ idéjó rĩ 'i yã jõku ḭjọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ 'i yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dḭjó yã?” Wó 'bá ãzí ape tḭ ku.
5 Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bá 'ba rṹlé ũmbã rú ãzíla ũcõgõ trũ ásḭ gá, ásḭ mbaŋá ĩ'badrḭ gá rĩ sĩ, jọ ágọ́bḭ̃ ní, “Mí ĩjũ ími drḭ 'dĩ 'i.” Ágọ́bḭ̃ ĩjũ dó ru drḭ̃ rá ãzíla drḭ̃ itú ru ãlápítí ru. 6 Cọtḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé mụlé ḭjọ́ itúlé 'bá Hẽródẽ ãtḭ̃lépi rĩ kí abe kí Yẹ́sṹ 'dḭ íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

'Bá ũ'bí ru tralépi Yẹ́sṹ rṹ mĩrĩ tḭ gá rĩ kî

7 Ḭjọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ ko dó drḭ̃ mụlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mĩrĩ tḭ gâlé, 'bá ũ'bíkãná angálépi Gãlḭ́lḭ̃ gá, Yṹdḭyã gá, 8 Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, ãngũ Ĩdũméyã gá, ãngũ mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ gá, angájó táwṹnḭ̃ Tṹrọ̃ gá ãzíla táwṹnḭ̃ Sḭdọ́nḭ̃ gá rĩ abe. 'Bá ũ'bí 'dĩ tra kí ru Yẹ́sṹ rṹ ḭjọ́ ĩ'bã kí arelé ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ. 9 'Bá ũ'bíkãnã 'dĩ kí 'bã ũŋmĩŋá ḭjọ́ sĩ, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ají kí í'bó ãzí bábá ãni rú ĩ'dinî. 10 Ĩ'di 'bã 'bá wẽwẽ rú kí adríjó rĩ sĩ, 'bá ãyánĩ rú rĩ ãŋmĩ kí ru ĩ'di rṹ 'dõlé sĩ ĩ'di ụrụ'bá alójó. 11 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ drĩ kí ĩ'di ndre 'bo, kí mụ a'délé pálé la gá áwáŋâ trũ kí jọ la, “Mi Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i!” 12 Wó Yẹ́sṹ li úríndí ũnzí 'dã kí bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṹ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.

Yẹ́sṹ 'bã 'bá imbálé mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ kí ũpẽjó ṹpḭ̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Lṹkã 6:12-16)

13 Ḭjọ́ 'dĩ kí ugoró gá, Yẹ́sṹ tụ dó 'bé sḭ, umve dó 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí tụjó ĩ'di rṹ 'bé sḭ gâlé. 14 Ũpẽ dó 'bá kí mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ adrujó ĩ'di 'bã ṹpḭgọ́ŋa kî rú adrujó ĩ'di trũ, pẽ dó kí tḭ mụlé ḭjọ́ ũlũlé, 15 ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ úríndí ũnzí kí adrojó.
16 'Dĩ kí ímbá'bá ĩ'didrḭ mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí rṹ; Sḭ̃mọ́nḭ̃ (Yẹ́sṹ 'bã rṹ 'dalé Pétẽrõ 'i rĩ), 17 Yãkó'bõ kí ádrḭ́pḭ̃ Yõhánã be 'dĩ kí anzḭ Zĩbĩdáyõ drḭ ĩ'di 'bã rṹ 'dalé, Bõwãnãrégẽ (ífí la “Anzḭ Ãvi drḭ̃ kí”), 18 Ãndẽríyã 'i, Fḭ́lḭ́pọ̃ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pḭ 'i, Tãdáyõ 'i, Sḭ̃mọ́nḭ̃ angálépi amṹtḭ 'bá ã'dḭ 'dḭlépi lẽjó adrujó 'bá Rṹmḭ̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i, 19 ãzíla Yṹdãsḭ̃ Ḭsḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṹ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-32; Lṹkã 11:14-23; 12:10)

20 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé lịcọ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá 'bo, 'bá ũ'bí
ru tralépi rĩ kî sĩ ịsṹ kí sáwã ãkónã najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ku.
21 'Bá ĩ'didrḭ kí mụ ḭjọ́ ru idélépi rĩ kí arelé, mụ kí lẽjó ĩ'di atrịjó, ũrã
kí drḭ la 'be dó ru rá íni.
22 Wó imba'ba ãzḭtáŋ́ã Mṹsã drḭ kí imbálépi rĩ kí 'bã ãzí angálépi
Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ abe jọ kí, "Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽlĩzẽ̃bṹlṹ
úpí úríndí ũnzí 'badrḭ 'bã fẽlé rĩ sĩ."
23 Yẹ́sṹ umve 'bá kí sĩ ru aséjó ãni rú ãzíla jọ ḭjọ́ ĩ'baní ḭjọ́ u'béŋ́ã sĩ,
"Sĩtánĩ la ru adro cénĩ-cénĩ rú íngoní ru? 24 Sṹrṹ drĩ ru awa ndú-ndú
kí drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ sĩ ã'dḭ 'dịjó kí drĩdríŋ̃ĩ gá, sṹrṹ 'dã icó pá tulé
ku. 25 Ãzíla lịcọ́ drĩ ru awa kí drĩdríŋ̃ĩ gá ndú-ndú, lịcọ́ 'dã icó pá tulé
ku. 26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, sṹrṹ Sĩtánĩ drḭ drĩ ru awa amụtị sĩ amụtị sĩ, icó pá tulé
ku, wó ĩ'di amṹ ãsĩ̃ŋ́ã gá. 27 Ájọ ĩminî, 'bá ãzí icó filé ágọ́bḭ ũkpó la drḭ
jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrḭ jó agá rĩ kí wṹjó rá ku. Ĩ'di ágọ́bḭ ũkpó 'dã umbé
ráká, ĩ'di dó sĩ ãko ĩ'didrḭ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
28 "Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ḭjọ́ ũnzí pírí 'bá 'bã idélé ãzíla ú'dáŋ́ã 'bá
u'dájó rĩ abe, ála kí trũ rá. 29 Wó 'bá Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ útrũ ĩ'di
ku, ála ḭjọ́ ũnzí 'dĩ kí lã ĩ'di drḭ gá jã 'dâ."
30 Yẹ́sṹ jọ ḭjọ́ 'dĩ 'i ĩ'bã kí jọjó la úríndí ũnzí ĩ'di agá cí rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrḭ́pḭka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Lṹkã 8:19-21)

31 Ḭjọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ amṹ kí ádrḭ́pḭka abe ãngũ ĩ'di
'bã sĩ 'bá kí imbájó rĩ gá, utu kí pá ãmvé 'dãá. Pẽ kí 'bá ãzí tị ĩ'di rṹlé
mụlé ĩ'di umvelé lẽjó ḭjọ́ jọjó ĩ'di be. 32 'Bá ũ'bí rilépi ĩ'di andre gá rĩ
'bã ãzí jọ kí ĩ'diní, "Índre mî ãndrẽ utu kí pá mí ádrḭ́pḭka abe ãmvé
'dã lẽ kí ḭjọ́ jọlé mí be."
33 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrḭ́pḭka kí ã'di kî?" 34 'Dã
'bã vúlé gá, undré 'bá rilépi ĩ'di andre gá gbụrụ 'dã kí pírí ãzíla jọ,
"Ĩndre! Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrḭ́pḭka kí gápi 'dĩ! 35 'Bá ḭjọ́ Ãdróŋ́ã 'bã
lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrḭ́pḭ, mâ ámvọ́pḭ ãzíla mâ ãndrẽ."

4

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drḭ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Lṹkã 8:4-8)

1 Ḭjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ mụ vâ 'bá kí imbálé ĩ̃yḭ́tị Gãlḭ́lĩ̃ drḭ gâlé
ĩ̃dḭ. 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá tụ dó filé rilé í'bó drḭ gá se kí ru
ĩ̃yḭ agâlé, 'bá pírí kí dó ãngũ ã'í rĩ gá ãmvé lé. 2 Yẹ́sṹ imbá 'bá kí ḭjọ́
ũ'bí sĩ ḭjọ́ u'béŋ́ã sĩ, ãzíla ímbátáŋ́ã ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá jọ, 3 "Ĩmi are
drĩ! Ágọ́bḭ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrḭ ámvṹ agá. 4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá
'dâ ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rḭ̃ tị gá ãriŋa angá kí, tị kí kí rá. 5 Ãzí rĩ u'de
kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzá kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋ́ã ru rá, ã'dusĩku
ṹnọ́kṹ 'bã adrujó cene rĩ sĩ. 6 Wó ĩ̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, ĩ̃tṹkã ivé kí, 'i
kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ. 7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcḭkḭ
trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcḭkḭ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṹcḭkḭ trũ rĩ vu kí rá,
ka kí dó sĩ ku. 8 Wó ũri ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, angá kí
rá, zo kí rá, ãzí rĩ ka kí ífí kãlḭ na, kãlḭ ázíyá, jõku túrú ãlu."
9 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "'Bá bḭ́lẹ́ trũ ḭjọ́ arelépi rĩ 'bã are ḭjọ́ 'dĩ 'i."

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ị̃jọ́
(Mãtáyõ 13:10-17; Lṵ́kã 8:9-10)

10 Yẹ́sṵ̃ la mụ adrulé á'dṵ̃sĩ, 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ rĩ kí
ãzíla 'bá ãzí kî trũ zị kí ĩ'di, ĩ'di ị́jọ́ u'béŋá 'bã ífí drị̃ gá. 11 Umvi ĩ'baní,
"Ị́jọ́ zị̃lé zị̃-zị̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gá rĩ drị́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nị̃lé ĩminî. Wó
'bá ãzí ãmvé 'dã 'baní ála i'da la ị́jọ́ u'béŋá sĩ. 12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
" 'kí ãko 'dĩ kí ãlṵ̃ rá, wó icó kí kí ndrelé ku,
kí ị́jọ́ are rá, wó icó kí ífí la vãlé ku,
jõ íni ku, kí ru ásị́ uja sĩ Ãdróŋá ã'ị̃jó,
ĩ'di sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí trũ rá.'†"

Yẹ́sṵ̃ icé ị̃jọ́ u'bélé 'bá ũrĩ kpẽ̃lépi rĩ sĩ 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Lṵ́kã 8:11-15)

13 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, zị kí, "Ĩnị̃ vâ ị́jọ́ mání jọlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ
'dĩ 'bã ífí ku yã? Ĩmi dó mụ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí nị̃lé íngoní ru? 14 'Bá
ũri kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi rĩ áni. 15 'Bá ãzí rĩ
kí cécé ũri 'delépi gẽ̃rị̃ tị gá rĩ kî áni rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi rá
wó sáwã were vúlé gá Sĩtánĩ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí 'dụlé kí ásị́ gá 'dâ rá rĩ kî.
16 Ũri 'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi
ãyĩkõ sĩ ãzíla kí ã'ị̃ la ásị́ ãlu sĩ rĩ kî. 17 Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ fi kí agâlé
álị́ ku, ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ icó adrulé kí agá sáwã ãzo rú ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́
ũcõgõ rú la drĩ kí acá kí ụrụ'bá gá, kí a'dé mbẽlẽ rú rá. 18 Ũri u'delépi
ṵ̃cị̃kị́ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ arelépi rĩ kî, 19 wó ũrãtáŋá ídri ṵ̃nọ́kṵ́ 'dõ drị́ gá
kí ulélépi kí tá sĩ lẽ acálé kṵ́rẹ́nị́ ru rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ la iré
kí ásị́ gá 'dãá rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku. 20 Ũri u'delépi ṵ̃nọ́kṵ́ múké rĩ
agá 'dĩ kí cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi ãzíla ã'ị̃lépi la ásị́ pírí sĩ rĩ kî.
Kí ífí ka kãlị́ na, kãlị́ ázíyá jõku túrú ãlu."

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Lṵ́kã 8:16-18)

21 Yẹ́sṵ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, "'Bá tárã tị 'bãlépi jó agâlé tị la
akulépi jõku 'bãlépi la gbọ́lọ́ ị̃ndṵ́ rĩ ã'di 'i yã? Adru ĩ'di 'bã la ãngũ
sĩ tárã 'bãjó rĩ gá ku yã? 22 Ãko ãzí zị̃lé zị̃-zị̃ la yụ pẽ lú drṵ́zị́ ĩ'di i'dá
tọndọlọ jõku ãko a'bólé a'bô rĩ ĩ'di drṵ́zị́ adru ãngũ ule gá. 23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
'bá bị́lẹ́ trũ ị́jọ́ arejó rĩ 'bã are ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'i." 24 Jọ vâ, "Ĩmi are vâ ị́jọ́ jọlé
'dĩ múké-múké, ãzíla ãko ĩminí ṵ̃'bị̃lé 'bá ãzí nĩ rĩ ála vâ vúŋá la ṵ̃'bị̃
ĩminí, ála vâ idé la ĩmi ụrụ'bá gá ndẽ dó rá. 25 'Bá ãko trũ rĩ ála ãzíla
ũ'bã drị̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ
ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá."

Yẹ́sṵ̃ u'bé ị̃jọ́ ũri 'bã zoŋá sĩ

26 Yẹ́sṵ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, "Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ cécé 'dĩ 'bã
áni, ágọ́bị́ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrị́ ámvṵ́ agá. 27 Ị́nị́ kí ị̃tṵ́ be ri
ĩ'di 'bã ãzị́ ãzí rĩ kí ngalé, ũri i'dó kí angálé zojó ĩ'di 'bã nị̃ŋâ kóru,
28 ã'dusĩku ũri kí ka 'bá 'bã nị̃ŋâ kóru. Drị̃drị̃ rĩ sĩ kí bị́ asú, vúlé la
gá drị̃ la ĩ'di sĩ zojó rĩ 'i, 'dã vúlé gá kénĩ jõku bị́ ífí la 'bã sĩ kajó rĩ 'i.
29 Ũri drĩ dó mba 'bo, ála dó ị́lị́ŋá 'dụ sĩ mụjó lajó la ã'dusĩku ĩ'di 'bã
wajó 'bo rĩ sĩ."

---

† **4:12** Ĩsáyã 6:9-10

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálị̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32, 34; Lṵ́kã 13:18-19)

30 Yẹ́sṵ̃ zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ma Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ ṵ̃'bị̃ ã'du be
yã? Ma ị́jọ́ u'béŋá íngõ ayú sĩ ífí la i'dajó yã? 31 Ĩ'di cécé ũri umvelé
hãrãdálị̃ rĩ 'bã ífí ĩmbĩrãŋã sĩ ndẽlépi ũri pírí kí agá salé vṵ̃rṵ́ rĩ áni.
32 Údrĩ ĩ'di sa vṵ̃rṵ̃lé 'bo, ĩ'di angá zolé ife ãmbógó la rú ãzíla kénĩ trũ
ãriŋa 'bṵ̃ gá rĩ kí dó sĩ amṵ́ urilé avị́lé índríkã la gá.”

33 Yẹ́sṵ̃ ayú ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí wẽwẽ rú sĩ kí imbájó, lẽ ásị́
pírí sĩ 'bã vã kí rú sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí rá. 34 Ĩ'di ní ũ'bí kí imbá agá, jọ ĩ'baní ị́jọ́
ãzí ị́jọ́ u'béŋâ kóru la ku. Wó drĩ dó adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe
á'dṵ̃sĩ ĩ'di ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ kí ífí i'da tọndọlọ.

Yẹ́sṵ̃ atrị ãlṵ́kṵ́kṵ̃ cí
(Mãtáyõ 8:23-27; Lṵ́kã 8:22-25)

35 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã ĩndró sĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãza kí
mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.” 36 A'be kí dó 'bá ũ'bí kí vúlé 'dãá, 'dụ kí Yẹ́sṵ̃ 'i ĩ'ba
abe ĩndĩ za kí ĩ'di trũ í'bó sĩ 'âlé, í'bó ãzí mụ kí ĩ'di trũ ĩndĩ. 37 Ĩ'bã
kí mụ agá, gbõgbõ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ acé ũkpó ru, i'dó ị̃yị́ gbãlé í'bó agá í'bó
ní sĩ lẽjó 'dejó ị̃yị́ ị̃ndṵ́. 38 Wó 'dĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ la ṵ́'dṵ́ ko agá í'bó ị̃ndṵ́lẹ́ gá
ándrâlé, ãtị̃ ru drị̃ cí. Ímbá'bá inga kí dó ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị mí
así ku ãdrĩ ịmvṵ́ rá míní múké yã?”

39 Yẹ́sṵ̃ angá dó ṵ́'dṵ́ gâlé rá jọ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ní, “Mí adru dríŋá.” Gbõgbõ
ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ị̃gbẹ dó ndrú.

40 Uja dó tị ímbá'bá 'ba rṵ́ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ṵ̃rị̃ sĩ ã'du sĩ yã? Kpere
ĩmi drị̃ ã'ị̃táŋâ kóru yã?”

41 Ṵ̃rị̃ ãmbógó la fi kí agá ãzíla i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá 'dĩ
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i, ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ãzíla ị̃yị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la
arejó cé 'dĩ?”

5

Yẹ́sṵ̃ dro úríndí ũnzí ágọ́bị̃ ãzí agá
(Mãtáyõ 8:28-34; Lṵ́kã 8:26-39)

1 Ị́jọ́ 'dã kí vúlé gá Yẹ́sṵ̃ za kí dó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ wókõ ị̃yị́tị gá ãngũ
umvelé Gẽrãsénĩ gá. 2 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ãfũ agá í'bó agâlé 'dĩ gá 'dâ, ágọ́bị̃
ãzí úríndí ũnzí trũ la i'dó ãcẹ̃lé angájó ãngũ ị̃nádrị̃ drị̃ agâlé drị̃ ụfụjó
ĩ'di be. 3 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bãngá u'á ị̃nádrị̃ 'bã drĩdríŋĩ gá, ãzíla ícó ĩ'di drị̃
ụtrị́lé ku táni ĩ'di icíjó ímve sĩ rá tí. 4 Úri ĩ'di pá kí icílé drị́ abe ímve sĩ
ãzíla nõrórõ sĩ, wó ĩ'di ímve pá gá 'dĩ kí anu kící-kící, nõrórõ kí uce
rũwã-rũwã rá. 'Bá ãzí ũkpó trũ icólépi ĩ'di drị̃ arṵ́lépi rá la 'dáyụ. 5 Ĩ'di
acị ngara ị̃nádrị̃ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ, 'bé sị gâ sĩ, ṵ́'dṵ́ pírí ị̃tṵ̃rṵ̃, ị̃nị́-ãrã
úzáŋâ trũ ãzíla ĩ'di ru ụrụ'bá ụlị́ írã sĩ.

6 Ágọ́bị̃ la mụ Yẹ́sṵ̃ ndrelé rárá ru 'dáni, mvu cẹ̃lé ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ, ĩ'di mụ
calé 'bo, tị̃ ãja drị̃lẹ́ la gá 'dãá vṵ̃rṵ́. 7 Za ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ re, “Yẹ́sṵ̃
Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị! Ílẽ má rṵ́ ã'du? Ísõ ũyõ Ãdróŋá rṵ́
sĩ mí icó mání cãndí fẽlé ku!” 8 Ágọ́bị̃ 'dĩ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃
jọ tá úríndí ũnzí 'dã ní 'bã ãfũ ĩ'di agâlé rá.

9 Yẹ́sṹ zị dó úríndí ũnzí 'i, “Ímì rṹ ã'di 'i?” Umvi ĩ'diní, “Áma rṹ
Ũ'bígá 'i ã'dusĩku ãma ágọ́bị̃ 'dĩ agá 'dâ ũ'bí ru.” 10 Úríndí ũnzí a'ị́ kí
Yẹ́sṹ ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ 'bã dro jõ kí ãngũ drĩ̃ gá 'dâ ãmvé ku.
11 Ãngũ 'dã gá 'dãá, ĩzõgó ũ'bí kí na agá 'bé pá gá ãni rú 'dãá.
12 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sṹ 'i, “Ífẽ ãmụ ãmaní filé ĩzõgó 'dã kí agá.” 13 Ã'ĩ̃
ĩ'baní rá, úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bị̃ agâlé, mụ kí filé ĩzõgó kí agâlé.
Ĩzõgó ũ'bí 'dã kí kãlãfe ãni rú álĩfũ ĩ̃rĩ̃ 'dĩpí, kpẽ kí rĩ̃ cẽlé 'bé 'bã ãngũ
cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé.
14 'Bá ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, mvu kí cẽlé táwṹñ̃
ãníŋá 'dã gâlé, tọ̃rọ́mẹ́ 'dãá rĩ kí agá ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé. 'Bá pírí afụ kí ru
mụlé ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelé kí mịfị̃ sĩ. 15 Kí mụ ru tralé Yẹ́sṹ andre
gá ũ̃rĩ̃ rụ kí cí, ĩ'baní ágọ́bị̃ jõ úríndí ũnzí trũ 'dĩ ndrejó ri agá Yẹ́sṹ
pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá. 16 'Bá ị́jọ́ ru
idélépi ágọ́bị̃ úríndí ũnzí trũ 'dã ụrụ'bá gá ãzíla ĩzõgó 'dã kí ụrụ'bá gá
rĩ ndrelépi cé rĩ nze kí vú la 'bá 'dã 'banî. 17 Ị́jọ́ 'dã sĩ 'bã kí mãmálá
Yẹ́sṹ 'bã ĩdã ru ĩ'ba rṹ 'dãá rá, ãzíla 'ba a'be kí ãngũ ĩ'badrị́ 'dã 'i rá.
18 Yẹ́sṹ la mụ filé í'bó agâlé vúlé, ágọ́bị̃ úríndí ũnzí drojó ala gá 'dã
a'ị́ Yẹ́sṹ 'i ílẽ mụlé ĩ'di be ĩndĩ. 19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ má be ku, ígõ
vúlé lị́cọ́ gá mî kãká 'ba rṹlé, ínze ĩ'baní ị́jọ́ ũniamba Úpí Ãdróŋá 'bã
idélé míní 'dĩ kí vú, ãzíla ĩ'di 'bã ásị́ ĩ̃gbẽ ími ụrụ'bá gá rĩ.” 20 Ágọ́bị̃
mụ dó rá, i'dó dó acị́lé Dẹ̃kãpọ́lĩ̃ * gá 'dãá sĩ 'bá 'baní ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé
ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú nzejó. 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé 'dĩ arelépi rĩ
u'á kí ũ̃sṹtáŋá sĩ.

Yẹ́sṹ inga ĩzóŋá drãlépi rá rĩ ãzíla ũkú ãrí
'bã rajó ĩ'di rṹ rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Lṹkã 8:40-56)

21 Yẹ́sṹ la mụ zalé í'bó sĩ ĩ̃dị́ wókõ mĩrĩ drị́ ãzí 'dã gâlé 'bo, 'bá
ũ'bíkãná tra kí ru ĩ'di andre gá ĩ̃yị́tị gá 'dãá. 22 'Bá ãmbogo drĩ̃lẹ́ ru
ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ãni rĩ 'bã ãzí umvelé Yáyĩ̃rõ̃ 'i rĩ mụ 'dãá. Ĩ'di
mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, a'dé ĩ'di pálé gá, 23 'bã mãmálá Yẹ́sṹ rṹ ĩ'di 'bã
ĩzóŋá ĩmbíráŋá rĩ adríjó jọ, “Mâ ĩzóŋá la úgólé drãlé drã-drã, mí amṹ
drị́ tĩ̃lé ụrụ'bá la gá 'ba adrí rú sĩ mání ídri fô!”
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di be, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mụ
kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú. 25 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drĩ̃
cị́lépi ílí mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ la 'dãá cí. 26 Cị drĩ̃ dãkĩ̃tárĩ̃ ũ'bí kí drị́ gá ĩ'diní
lẽ agá ru adrí agá 'dãá, iza dó sĩ ãko ĩ'didrị́ gá 'dãá rĩ kí pírí. Wó ãrí
ní ukójó rĩ kẽjị́ gá ĩ'di tụ drĩ̃ gá drĩ̃ gá. 27 Ĩ'diní ị́jọ́ arejó Yẹ́sṹ drĩ̃ gá 'bo
rĩ sĩ, nze ru ũ'bí kí agâ sĩ ũní ũngúkú la gâ sĩ aló ĩ'di 'bã bõngó tị, †
28 ã'dusĩku 'bã ru ásị́ gá, “Ádrĩ táni ĩ'di 'bã bõngó tị aló agá áyụ, ma
adrí rá.” 29 Cọtị, ãrí ralépi 'dã tu pá cí, ãzíla ĩtrĩ̃kã ĩ'di ụrụ'bá gâlé 'í
adrí 'bo rĩ gá rá.
30 Ị́jọ́ 'dĩ 'baní ru idé agá 'dãá, gbõgbõ Yẹ́sṹ ĩtrĩ̃kã ũkpó 'bá adríjó
ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ fũ 'bá ãzí adrílé rá. Uja ru kị́lịrị ũ'bí kí agá 'dãá zị,
“Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã?”

---

* **5:20** Dẹ̃kãpọ́lĩ̃ ĩ'di rṹ táwṹñ̃ mụdrị́ 'badrị́ 'i. † **5:27** Lã'bĩ 'bá Yãhṹdĩ̃ 'badrị́ gâ sĩ, ũkú (ĩmbá ndrelépi) 'dĩ áni rĩ â'ĩ̃ ĩ'diní fijó 'bá kí agá ku.

31 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre ũ'bí ími ũŋmĩlépi kũtrú-kũtrú
'dĩ kí rá, mi dó zị la, ‘Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã,’ rĩ gá íngoní ru?”
32 Yẹ́sṹ ri kẽjị la gá ãngũ undrélé sĩ ndrejó la ã'di aló ĩ'di 'bã bõngó
nĩ. 33 Ũkû la mụ ịjọ́ ru idélépi ĩ'di rụ́ 'dĩ ndrelé 'dĩ 'bã áni, mụ ãja tḭ̃lé
vṹrụ́ ãzíla ĩ'di dḭ̃ yã sĩ ṹrḭ̃ sĩ yã-yã Yẹ́sṹ pálé gá 'dãá. Lũ dó ịjọ́ mgbã rĩ
pírí. 34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mâ ḭ̃zẹ́pị, ã'ḭ̃táŋá mídrḭ̃ adrí mi rá. Ímụ ásị ḭ̃gbẹ́
sĩ, ãzíla útrũ mi drḭ̃cḭ́rḭ̃ 'dĩ agá rá.”
35 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí angájó Yáyḭ̃rõ ãmbógó
ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ̃ kogâlé jọ kí, “Mî ḭ̃zẹ́pị drã rá.
Mí ĩcãndĩ dó ímbápị ḭ̃dḭ̃ ku.”
36 Yẹ́sṹ 'bã ásị ịjọ́ 'bá 'dã kí jọlé rĩ drḭ̃ gá ku, jọ ĩ'diní, “Ími ásị 'bã
mvu ku, mí ã'ḭ̃ ma áyụ.”
37 Yẹ́sṹ uga ũ'bí kí 'dejó ĩ'di vú gâ sĩ úmgbé, bela 'dụ Pétẽrõ kí
Yãkó'bõ trũ ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrḭ́pị trũ. 38 Kí mụ calé lḭ́cọ́
Yáyḭ̃rõ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ̃ gâlé 'bo, ndre
úzáŋá 'bá 'bã kí awájó ãzíla ṹlṹlṹ u'béjó 'dã 'i. 39 Ĩ'di mụ filé jó agâlé
jọ 'bá 'banî, “Ĩmi uzá ãzíla, ṹlṹlṹ u'bé íni la ã'du ịjọ́ sĩ? Ngọ́tḭ́ŋâ drã ku
wó rá la ĩ'di ṹ'dṹ ko.” 40 Ũ'bí ri kí ĩ'di gụlé gṹgṹ. Jọ ĩ'baní 'bã fũ kí pírí
ãmvé. 'Dụ dó ãndrẽ kí átẹ́pḭ̃ be, ãzíla 'bá tá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di 'bã trũ
mụjó 'dã kî trũ fijó ãngũ ngọ́tḭ́ŋâ 'bã sĩ adrujó rĩ gâlé. 41 Rụ ĩ'didrḭ jọ
ĩ'diní, “Tãlḭ́tã kṹmḭ̃!” Ífí la “Ĩzóŋá wereŋá 'dĩ, mí angá ụrụgá.” 42 Cọtị
ĩzóŋá wereŋá 'dĩ angá ụrụgá, i'dó acḭ́lé (ĩzóŋá 'dĩ 'bã ílí mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃).
'Bá 'dã u'á kí ṹsṹtáŋá ãmbógó la sĩ. 43 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ
'bã lũ kí jõ 'bá ãzí ní ku-ku. Jọ dó 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

6

Yẹ́sṹ gãjó úmgbé Nãzẹ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Lṹkã 4:16-30)

1 Yẹ́sṹ a'be kí dó ãngũ 'dã 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rá, mụ kí dó
táwṹnḭ̃ ĩ'didrḭ lḭ́cọ́ gá rĩ gá. 2 Sãbátũ la mụ acálé 'bo, mụ dó 'bá kí
imbálé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, 'bá wẽwẽ rú ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelépi
rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ jọ kí, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ ịsṹ ũkpõ ĩ'di 'bã sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó
rĩ íngõlé yã? Ũndũwã fẽlé ágọ́bḭ́ 'dĩ nî rĩ íngõ 'i ĩ'di 'bã sĩ icójó tálí
'dĩ 'bã áni 'dĩ kí idéjó 'dĩ! 3 'Dĩ adru ágọ́bḭ́ báwũ falépi ũkû sĩ adrujó
Mãríyámũ 'i rĩ 'bã ngọ́pị 'i, ádrḭ́pịka kí sĩ adrujó Yãkó'bõ 'i, Yṹsṹfṹ 'i *
Yṹdãsḭ̃ 'i ãzíla Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i rĩ 'i ku yã? Ámvọ́pịka adru kí ãma abe 'dĩ kí
ku yã? Acá kí ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ ũnzí.”
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí nábḭ̃ ní ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽlépi ãngũ ĩ'didrḭ gá,
ãzíla kãká kí agá la 'dáyụ. 5 Icó tálí idélé ãngũ ĩ'didrḭ̃ agá ku, pẽ lú
ṹtḭ̃ drḭ 'bá ãyánĩ rú were la kí drḭ̃ gâ sĩ kí adríjó. 6 Yẹ́sṹ u'á ṹsṹtáŋá sĩ
ã'ḭ̃táŋá ãkõ ĩ'badrḭ gá rĩ sĩ.
“Ko dó drḭ̃ mụlé 'bá kí imbá trũ tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ pírí.”

Yẹ́sṹ pẽ ímbá'bá mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ kí tị ãzḭ̃ gá
(Mãtáyõ 10:5-15; Lṹkã 9:1-6)

7 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ
ãlu gá pẽ kí tị ãmvêlé ḭ̃rḭ̃ ḭ̃rḭ̃ ãzíla ũkpó fẽjó sĩ úríndí ũnzí pírí kí adrojó.

* **6:3** Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve Yõsésĩ 'i.

8 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãko ãzí ãcị̃ ãni cécé íná, jũrúwã, jõku sĩlíngĩ ĩmi
jábã agá la áni la kí ku, wó rá la túré ĩmidrị́ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ. 9 Ĩsụ̃ ŋĩlâ
pá gá rĩ kí, wó ĩmi ãdrõ bõngó ku. 10 Údrĩ ĩmi a'ị́ lịcọ́ ãzí agá rá, ĩmi
u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá. 11 Údrĩ ĩmi a'ị́ lịcọ́ ĩmi sĩ
fijó rĩ gá 'dãá ku, jõku gã kí ịjọ́ ĩminí ũlũlé rĩ arelé úmgbé yã áni, ĩmi
ụtụ́ pụ̃trụ́ ĩmi pá gá rĩ ịjọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
12 Ímbá'bá ko kí dó drĩ̃ mụlé ịjọ́ Ãdróŋá drĩ̃ ũlũ trũ, jọ kí 'bá 'bã uja
kí ásị̃. 13 Ri kí úríndí ũnzí adrolé 'bá wẽwẽ rú kí agá, ãzíla uní kí 'bá
ãyánĩ rú rĩ kí ụrụ'bá ãdu sĩ adrí kí dó rá.

Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã drĩ̃ lịjó rĩ
(Mãtáyõ 14:1-12; Lụ́kã 9:7-9)

14 Úpí Hẽródẽ are ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã rụ́ 'bã kụjó 'dĩ kí pírí rá. 'Bá ãzí rĩ jọ
kí, “Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú ĩ̃dị́ nĩ gápi ĩ'di 'bã sĩ tálí kí
idéjó ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ 'dĩ.”
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Nábị̃ Ĩlíyã angá nĩ,” 'bá ãzí rĩ 'bã kí kí ásị́ gá, “Ĩ'di
nábị̃ cécé nábị̃ ãzí ídu rĩ kí áni.”
16 Wó Hẽródẽ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé jọ, “Yõhánã, 'bá ándrá mâ drĩ̃ lịlé
rá rĩ, angá dó ídri rú nĩ!” 17 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã fẽ ándrá ũkpó
sĩ Yõhánã arụ́jó umbéjó ãzíla ĩ'di 'bãjó mãbụ́sụ̃ gá nĩ. Idé ịjọ́ 'dĩ íni la
ĩ'di 'bã Hẽrõdíyãsĩ ádrị́pị Fị́lịpõ̃ 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ĩ'di 'dụjó ũkú
ru rĩ 'bã ịjọ́ a'dájó rĩ sĩ. 18 Wó Yõhánã jọ Hẽródẽ, “Ãzị́táŋá ã'ị̃ míní mî
ádrị́pị 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ku.”
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Hẽrõdíyãsĩ 'bã ịjọ́ ásị́ gá Yõhánã ní, ndrụ̃ gẹ̃rĩ̃ lẽjó ĩ'di 'dịjó
rá wó icó ku. 20 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã rĩ ándrá idé agá Yõhánã sĩ
ụ̃rĩ̃ sĩ, ãzíla ri ĩ'di tãmbalé ĩ'di 'bã nĩ̃jó la rá ĩ'di 'bá ãlá Ãdróŋá ãni ịjọ̃
kóru la rĩ sĩ.
Hẽródẽ la mụ ịjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ kí arelé, ásị́ la mvu rá, wó lẽ
vâ ịjọ́ ĩ'didrị́ rĩ kí arelé rá. 21 Ụ'dụ́ múké mgbã rĩ Hẽrõdíyãsĩ ní rĩ acá
dô, 'dĩ ụ́'dụ́ Hẽródẽ tịjó rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ, umve dó ãmbogo ĩ'didrị́ ũpĩ gá rĩ
kí ãmbogo ãsĩkárĩ drĩ̃ kí abe, ãzíla 'bá ãmbogo rú Gãlị́lĩ̃ gá rĩ kî trũ
amụ́jó ũ̃mũ̃ 'dã najó. 22 Hẽrõdíyãsĩ ĩ̃zẹ́pị afí úngó tulé Hẽródẽ drĩ̃lẹ́ gá
'bá umvelé ũ̃mũ̃ gá rĩ kí abe. Úngó ĩ'di 'bã tulé rĩ sĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ. Úpí
jọ ĩzóŋâ ní, “Mí a'ị́ ãko míní lẽlé rĩ 'i, ma fẽ la míní rá.” 23 Sõ ũyõ ala
gá cí jọjó la, “Ãko míní lẽlé rĩ ma fẽ la rá drĩ táni adru Sụ́rụ́ mádrị́ gá
rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i tí.” 24 Ĩzóŋâ fũ dó mụlé ãndrẽ rụ̃lé zị dó ĩ'di, “Ma
dó ã'du a'ị́?” Ãndrẽ umvi ĩ'diní, “Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã drĩ̃kã.”
25 Cọtị ĩzóŋâ afụ dó ru mụjó úpí rụ̃lé ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ a'ịjó, jọ úpí ní,
“Álẽ ífẽ mání ú'dî'da Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã drĩ̃kã sẽníyã agá.”
26 Úpí acá dó ũcõgõ rú, wó ũyõ ĩ'di 'bã sõlé 'bo rĩ sĩ, amụ́ kí drĩ̃lẹ́ gá
'bá ãmụ́ ru ãkónã nalépi rĩ kí drĩ̃lẹ́ gâ sĩ rĩ sĩ, lẽ vâ ĩzóŋâ 'bã tị gãlé
ku. 27 'Dã 'bã vúlé gá, pẽ dó ãsĩkárĩ tị Yõhánã 'bã drĩ̃kã ajíjó ĩ'di rụ́
'dõlé kọ́bịŋá agá. Ágọ́bị̃ mụ dó mãbụ́sụ̃ jó agâlé lị dó Yõhánã 'bã drĩ̃kã
rá, 28 ají dó ĩ'di ãkójó agá. Úpí 'dụ dó ĩ'di fẽlé ĩzóŋâ drị́, ĩzóŋâ agụ dó
Yõhánã 'bã drĩ̃kã fẽlé ãndrẽ drị́. 29 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ
ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, amụ́ kí dó ĩ'di 'bã ãvũ 'dụlé agụlé ĩ̃sĩ̃lé rá.

Yẹ́sụ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú 'banî
(Mãtáyõ 14:13-21; Lụ́kã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

30 Ṵpịgọṇa atrá kí ru ngúlú ru ĩ'di aga gá, nze kí ĩ'diní ḭjọ́ ĩ'bã kí idélé
ãzíla imbálé 'bá 'banî rĩ kí vú. 31 'Bá ũ'bí 'bã kí fũ agá ãzíla afíjó rĩ sĩ,
ímbá'bá ịsṵ́ kí sáwã ãzí sĩ ãkónã najó ku, jọ ĩ'baní, "Ĩmi amṵ́ á'dṵ̃sĩ,
ãma amṵ́ kí mụlé avḭ́lé ãngũ ãzí gá."
32 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí dó pírí í'bó agá mụjó ãngũ 'bá kóru la gá. 33 Wó
'bá ũ'bí kí ndrelépi mụ agá cé rĩ nḭ̃ kí kí cé, 'bá táwṵ̃nḭ̃ kí agá rĩ sĩ kí
pírí i'dó kí cẹ̃lé pá sĩ, ca kí ĩ'baní drḭ̃lẹ́ gâlé drḭ̃drḭ̃. 34 Yẹ́sṵ̃ la mụ acálé
'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ḭjọ́ 'dĩ fi ásḭ la gá ãzá-ãzá,
ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ
áni rĩ sĩ. Ãzíla i'dó kí imbálé ḭjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ.
35 Ḭtṵ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo, 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ mụ kí ĩ'di rṵ̃lé, jọ
kí ĩ'diní, "Ãngũ 'dĩ 'bá kóru, ãngũ i'dó nḭlé 'bo. 36 Ípẽ 'bá kí tḭ mụlé
ãngũ ãma andre gá ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrṵ̃ trũ ĩgbãlé
ĩ'baní nalé."
37 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi ímbá'bá 'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi
kí ĩ'dinî, "Ĩ'di ũyá 'bá ãlu ãni ĩmbá ãrõ drḭ̃ 'dụ pírí." † Zḭ kî, "Ílẽ ãmụ
séndẽ 'dĩpí 'dĩ ịsṵ́lé sĩ ãkónã ĩgbãjó fẽjó ĩ'baní nalé yã?"
38 Yẹ́sṵ̃ zḭ kí, "Mũkátĩ ĩmidrḭ́ 'dâ cí rĩ kí sḭ yã? Ĩmụ kí ndrelé."
Kí mụ kí sḭ yã rĩ ịsṵ́lé 'bo, jọ kí, "Mũkátĩ tõwú kí ḭ̃'bḭ ḭ̃rḭ̃ abe."
39 Yẹ́sṵ̃ jọ dó ímbá'bá 'baní 'ba iri kí 'bá kí vṵ̃rṵ́ ngúlú ru ngúlú ru
ásé drḭ̃ gá 'dãá. 40 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ri kí dó vṵ̃rṵ́ amụtḭ gá ngúlú ru túrú ãlu
túrú ãlu ãzí rĩ kí kãlḭ́ tõwú kãlḭ́ tõwú. 41 Yẹ́sṵ̃ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí
ãzíla ḭ̃'bḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróṇá
ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. Fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ́ kí
'bãjó 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá. Awa vâ ḭ̃'bḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ĩ'baní pírí. 42 Nga kí pírí nalé
la 'bá aga kí dó sĩ rá. 43 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí dó mũkátĩ ãzíla ḭ̃'bḭ
'bã ḭ́mbḭ acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gṵ́fá tré-tré mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃. 44 'Bá ãgọbḭ
rú mũkátĩ ãzíla ḭ̃'bḭ nalépi rĩ kí álĩfũ tõwú.

Yẹ́sṵ̃ 'bã acḭ̃jó ḭ̃yḭ drḭ̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Yõhánã 6:15-21)

45 'Dãá cọtḭ Yẹ́sṵ̃ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bã tụ kí í'bó agá
mụjó drḭ̃ gá Bẽtẽsãyídã gâlé, ri dó 'bá kí irélé mụjó ĩ'badrḭ́ kogâlé.
46 Ĩ'di mụ 'bá kí a'belé iré agá ko drḭ̃ mụlé 'bé agâlé ru mụjó Ãdróṇá
ã'ḭjó. 47 Ĩ'di mụ calé ãngũ 'bã mọ̃nḭ̃mọ̃nḭ̃ gá 'dĩ sĩ í'bô ca dó mĩrĩ 'bã
ágá gâlé 'bo, 'dĩ sĩ ĩ'di dó ãngũ ã'í rĩ gâlé á'dṵ̃sĩ. 48 Yẹ́sṵ̃ la mụ ímbá'bá
kí ndrelé drḭ̃ cḭ agá ãlṵ́kṵ́kṵ̃ 'bã kí ze agá mĩrĩ agá 'dãá vúlé vúlé, ko
dó drḭ̃ mụlé ĩ'ba rṵ̃lé pá sĩ ḭ̃yḭ drḭ̃ gâ sĩ. Ĩ'di mụ calé ãni rú tí lẽjó alḭjó rĩ
áni, 49 wó kí mụ ĩ'di ndrelé amṵ́ agá pá sĩ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, ũrã kí ndre kí
úríndí ãzí, za kí ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ ṵ̃rḭ̃ sĩ. 50 Ã'dusĩku ĩ'di ndreṇá sĩ, ṵ̃rḭ̃ ãmbógó
la rụ dó kí nĩ. Cọtḭ jọ dó ĩ'baní, "Ĩmi ásḭ 'bã adru ũkpó ru, 'dõ ma 'i.
Ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku." 51 'Dãá tụ dó ĩ'ba rṵ́ í'bó agâlé, ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ḭgbẹ dó rá.
Ásḭ la ãgõ kí dó ĩ'ba rṵ́ 'dõlé rá, u'á kí dó ṵ̃sṵ̃táṇá sĩ. 52 Vã kí ũkpõ
ĩ'didrḭ́ ĩ'di 'bã sĩ tálí mũkátĩ were fẽjó najó 'bá ũ'bí 'baní rĩ ku, ã'dusĩku
ásḭ la mba kí mbã-mbã.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḭ gá
(Mãtáyõ 14:34-36)

---

† **6:37** Bĩbĩlíyã Gḭrḭ́kḭ̃ tḭ sĩ rĩ jọ dḭ̃nárḭ̃ 200.

53 Kí mụ zalé 'âlé 'bo, ãfũ kí dó ãmvé, anzé kí í'bó ĩyḭtị gá ãmvé ãngũ
Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḭ̃ gá rĩ gá. 54 'Dã 'bã vúlé gá cọtị, ãfũ kí dó í'bó agâlé ãmvé
'dõlé cọtị 'bá amá kí dó Yẹ́sṵ̃ 'dãá cí rĩ gá rá. 55 'Bá ṵ̃cẹ̃ kí dó ḭjọ́ 'dĩ
trũ tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâ sĩ pírí. 'Bá ají kí dó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí gbọ́lọ́ sĩ ãngũ
ĩ'bã kí arejó la Yẹ́sṵ̃ ala gá rĩ gá. 56 Ãngũ pírí Yẹ́sṵ̃ 'bã mụjó rĩ kí agá,
tọ̃rọ́mẹ́ agâ sĩ, ínátị kí agâ sĩ sṵ́rṵ́ 'bá wókõ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ, 'bá mụ kí
'bá ãyánĩ rú rĩ kí ũ'bã trũ sṵ̃ tị gâ sĩ, 'bã kí mãmálá ĩ'di rṵ́ 'bá ãyánĩ
rú rĩ 'ba aló kí rû sĩ ĩ'di 'bã bõngó 'bã tị sĩ adríjó benĩ. 'Bá pírí ĩ'di 'bã
bõngó tị alólépi rĩ adrí kí rá.

7

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kí ãlã ãzíla ãndḭ́ ásḭ́ gá rĩ drḭ́ gá
(Mãtáyõ 15:1-9)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ́ kí imbálépi
angálépi Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé rĩ abe mụ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́. 2 'Bá 'dĩ ndre kí 'bá
Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí kí ãkónã na agá ãndḭ́ trũ drḭ́ ũjĩŋá ĩ'ba ãni
lã'bĩ drḭ́ rĩ kóru. 3 ('Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dḭ́ rú 'dĩ abe kí drḭ́
ĩ'ba ãni lã'bĩ rú ũjĩ ĩyḭ́ sĩ ráká kí ãkónã na ĩndõ, rụ kí ḭjọ́ áyḭ́pḭka 'badrḭ́
kí. 4 Drĩ kí ãfũ sṵ̃ gá, icó kí ãkónã nalé ku kpere ĩ'baní drḭ́ ũjĩ agá ĩyḭ́
sĩ ráká. 'Dĩ lã'bĩ ãlu ĩ'ba ãni wẽwẽ rú 'dĩ 'bã ãzí, ala gá 'dãá ãzí rĩ kí sĩ
ãkójó ĩ'ba ãni kópõ, bãkṵ́lẹ̃ ãzíla bḭ̃ṇḭ́kã rú rĩ kí 'bã ũjĩŋá.)
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ́ kí imbálépi
rĩ kí abe zị kí Yẹ́sṵ̃ 'i, "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí ãzḭ́táŋá lã'bĩ ãmã
áyḭ́pḭka 'badrḭ́ údu 'dĩ kí vú ku ã'du sĩ yã? Kí íná na ãndḭ́ trũ drḭ́ ũjĩŋá
lã'bĩ rú rĩ kóru."
6 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ḭjọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé
ĩmi drḭ́ gá rĩ ĩ'di ãndá.
" ''Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tị sĩ, wó ásḭ́ la kí má rú 'dâ rárá ru.
7 'Bá 'dĩ kí mání ĩ̃nzḭ̃́táŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrḭ́ kí ãzḭ́táŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.' †
8 Ĩmi ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ́ mgbã rĩ kí uja lã'bĩ ĩmidrḭ́ gá 'bá ãrí sĩ."
9 Jọ vâ ĩ'baní, "Ĩmi ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ́ mgbã rĩ kí gã úmgbé, ĩmi dó
sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'dĩ kí rụ áyụ. 10 Ícétáŋá sĩ Mṵ́sã 'bã ãzḭ́táŋá angálépi
Ãdróŋá drḭ́ rĩ azḭ́lé ĩminí rĩ áni: 'Mí ĩ̃nzḭ̃ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be,' †
ãzíla ''Bá átẹ́pḭ̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.' † 11 Wó 'bá drĩ jọ la
átẹ́pḭ̃ 'baní ãndrẽ be, 'Má u'á cãndí sĩ. Má icó ími ãzã kolé ku, ã'dusĩku
ãko tá mání sĩ ími ãzã kojó rĩ ásõ ũyõ fẽjó la Ãdróŋá ní.' Ĩmi jọ la ḭjọ́
'bá 'dã 'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ múké. 12 Ĩmi dó sĩ fẽ la anzḭ icó kí ásḭ́ 'bãlé
'bá kí tḭlépi rĩ kí ãzã kolé ãko ĩ'baní lẽlé rĩ kí sĩ ku. 13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ḭjọ́
mgbã Ãdróŋá drḭ́ kí anu sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'bá ãni 'dĩ kí andre tẽjó ḭ̃drḭ̃jó
la ĩmi drḭ̃lẹ́ 'badrḭ́. 'Dĩ drĩ ícétáŋá ãlu, ãzḭ́ ĩmi idélé 'dĩ 'bã áni wẽwẽ
rú la kí cí."

Ãko 'bá 'bãlépi ãndḭ́ ru rĩ
(Mãtáyõ 15:10-20)

14 Yẹ́sṵ̃ umve ũ'bí kí ḭ̃dḭ́ jọ ĩ'baní 'ba mụ kí ḭjọ́ arelé, jọ "Ájọ ĩminí, 'bá
pírí 'ba are kí ḭjọ́ mání jọlé 'dĩ 'i, ĩvã dó sĩ ífí la. 15 Ãko filépi ími agá

† **7:7** Ĩsáyã 29:13 † **7:10** Ãfũŋá 20:12; Ãzḭ́táŋá Amviŋá 5:16 † **7:10** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vḭ̃ 20:9

rĩ iza mi ku, be la rá la ãko ãfũlépi ími agâlé rĩ la ími iza nĩ.” [16 'Bá
bį̰lę̰ trũ rĩ 'ba are į̰jọ́ jọlé 'dĩ 'i.] * 17 Yḛ́sṵ̃ la mụ ũ'bí kí a'belé ãzíla filé
jó agâlé 'bo, 'bá ĩ'diní imbálé rĩ zḭ kí ĩ'di, į̰jọ́ u'béŋá ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã
ífí íngoní. 18 Zḭ kí, “Ĩnḭ̃ vâ ku yã? Ãko 'bá 'ba nalé rĩ iza ĩ'di ku rĩ ĩnḭ̃
vâ ku yã? 19 Ãkónã fi ĩ'di ásḭ izalé ku, be la rá la ĩ'di fi kṵ̃bṵ̃ la gâ sĩ ífí
agâlé fũlé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ ãmvé.” (Jọ į̰jọ́ 'dĩ íni lã ãkónã pírí kí 'bãjó
múké.)
20 Yḛ́sṵ̃ mụ į̰jọ́ jọŋâ trũ drḭ̃ gá jọ, “Į̰jọ́ míní ũrãlé rĩ la ími iza nĩ.
21 Ã'dusĩku 'bá ásḭ agâlé ũrãtáŋá ũnzíkãnã 'dĩ kí ãfũ nĩ, mḭ-ãcí, ṵ̃gṵ̃,
'bá 'dḭŋá, ãwṵ̃, 22 rõ̃mgbọ́, į̰jọ́ ũnzí, ĩnzõ, ãfó, kọ́lọ́, ãjã, ú'dáŋá ãzíla
į̰jọ́ aza rú idéjó rĩ kí abe. 23 Į̰jọ́ ũnzí 'dĩ kí pírí ãfũ 'bá agâlé, kí 'bá iza,
Ãdróŋá icó dó sĩ ãma ã'į̰lé ku.”

Ã'į̰táŋá ũkú 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ drḭ̃ rĩ
(Mãtáyõ 15:21-28)

24 Yḛ́sṵ̃ a'be ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá 'dã 'i, mụ dó ṵ́rṵ́ ãngũ Tṵ́rõ̃ rĩ gâlé. Fi
jó agá, ãzíla lẽ 'bá ãzí 'bã nḭ̃ į̰jọ́ 'î drḭ̃ gá ku, wó icó ru zį̰lé ku. 25 Wó
ũkú ḭ̃zḛ́pḭ̃ úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ la mụ arelé la Yḛ́sṵ̃ 'dãá cí, mụ kṵ̃mṵ́tḭ
ṵ̃sḭ̃lé ĩ'di pálé la gá. 26 Ũkû 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku la, útḭ ĩ'di Fõyĩníkĩ̃ ãngũ
Sḭ́rḭyã drḭ̃ agá. Mụ mãmálá 'bãlé Yḛ́sṵ̃ a'ḭ́jọ́ sĩ úríndí ũnzí ḭ̃zḛ́pḭ̃ agá rĩ
drojó rá.
27 Yḛ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Lẽ drḭ̃drḭ̃ la áko 'bá mádrḭ́ Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí ãzã
ráká. Ã'dusĩku adru múké ku mání ími ãzã kojó, 'dĩ cécé 'bání ãkónã
'dụjó anzḭ kí drḭ́ gá rá, ãzíla 'bejó la ũcogo 'banî rĩ áni.”
28 Ũkû umvi ĩ'diní, “Į̰jọ́ 'dĩ ãndá, Úpí, wó ũcogo kí vâ ayilépi sãánĩ
anzį̰ŋá 'badrḭ̃ agâlé méjã ḭ̃ndṵ́ gá 'dãá rĩ kí ụ'dụ nalé rá.”
29 Į̰jọ́ 'dĩ sĩ, Yḛ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Į̰jọ́ míní umvilé múké 'dĩ sĩ, ímụ mî ḭ̃zḛ́pḭ
acá múké, úríndí ũnzî fũ rá.” 30 Ũkû la mụ calé ĩ'didṛ́ko gâlé 'bo, ḭsṵ́
ḭ̃zḛ́pḭ̃ la ru drḭ́ŋá gbọ́lọ́ sḭ gá, úríndí ũnzî fũ rá.

Yḛ́sṵ̃ adrí 'bá bį̰lḛ́ kóru į̰jọ́ jọlépi ku rĩ

31 Yḛ́sṵ̃ a'be ãngũ Tṵ́rõ̃ gá 'dã 'i, mụ dó Sḭ̃dọ́nḭ̃ agâ sĩ ándrá mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃
gá, ãzíla Dẽ̃kãpọ́lḭ̃ gâlé. 32 'Bá ãzí bį̰lḛ́ kóru į̰jọ́ jọlépi ku la, 'bá ají kí
ĩ'di Yḛ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé. 'Bá a'ḭ́ kí Yḛ́sṵ̃ 'bã tḭ̃ drḭ́ ĩ'di drḭ̃ gâ sĩ ĩ'di adríjó.
33 Yḛ́sṵ̃ 'dụ ĩ'di agụlé bṵ́lṵ́ gá á'dṵ̃sĩ ũ'bí 'ba rṵ́ 'dãá rá. Su ru
tĩndrímváŋá kí ágọ́bḭ̃ bį̰lḛ́ gá. Wi vâ sṵ̃sṵ́ ĩ'didrḭ́ gá, aló dó sĩ ágọ́bḭ
'dĩ 'bã ĩdra. 34 Ndre ãngũ ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, se ává ãmbógó jọ ágọ́bḭ̃ ní
“Ĩfĩfátã” (ífí la ḭ̃nzḭ̃ ĩmi mgbọ). 35 Cọtḭ ágọ́bḭ̃ bį̰lḛ́ nzḭ̃ ru rá, ĩdra la ayụ
ru, i'dó į̰jọ́ arelé, ãzíla jọlé tọndọlọ.
36 Yḛ́sṵ̃ azḭ ĩ'baní 'bã lũ kí į̰jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó į̰jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ
'bã áni rĩ sĩ, 'bá kí į̰jọ́ ru idélépi 'dĩ kí iré drḭ̃ gá drḭ̃ gá. 37 'Bá pírí u'á
kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ, jọ kí, “Ãko pírí ĩ'diní idélé rĩ kí múké, ĩ'di 'bá bį̰lḛ́ kóru
rĩ kí adrí 'bá į̰jọ́ jọlépi ku rĩ kí abe rá.”

8

Yḛ́sṵ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ sụ 'banî
(Mãtáyõ 15:32-39)

* **7:16** Vásĩ 16 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ Gḭ́rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

1 Ụ'dụ́ 'dã kí agá 'dãá 'bá ũ'bí ãzí tra kí vâ ru ĩdị. Ãko ãzí ĩ'baní nalé
la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí amụ́jó ĩ'di
rụ́ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'banî, 2 "'Bá 'dĩ kí ízákĩzã ágá mání rá, ĩ'bã kí u'ájó
má be ụ́'dụ́ na ãko ãzí naŋâ kóru rĩ sĩ. 3 Ádrĩ kí tị pẽ ãkónã naŋâ kóru,
kí mụ a'délé gẽ̃rị̃ gá rá ã'dusĩku ãzí rĩ angá kí ãngũ álị́ gá."
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'diní, "Wó ãngũ 'bá kóru álị́ 'dõ gá
'dộ, ála mụ ãkónã icólépi calépi 'bá 'dĩ 'baní rá rĩ ịsụ́lé íngõlé yã?"
5 Yẹ́sụ̃ zị kí, "Mũkátĩ ĩmidrị́ 'dâ cí rĩ kí sị yã?"
Umvi kí, "Ázĩ̀rĩ̀."
6 Jọ ũ'bí 'baní 'bã ri kí vụ̃rụ́. Ĩ'di mụ mũkátĩ ázĩ̀rĩ̀ 'dã kí 'dụlé sĩ
ãwã'dĩfô fẽjó kí drĩ̀ gá 'bo, anu dó kí 'a, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'badrị́ kí 'bãjó 'bá kí pálé gá. Ímbá'bá idé kí dó cécé ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní
rĩ áni. 7 Ị'bị ãzí were la kí ala gá cí, fẽ ãwã'dĩfô drĩ̀ la gá ĩndĩ, fẽ kí
awalé ímbá'bá 'badrị́. 8 'Bá na kí dó kí rá, aga kí dó sĩ mgbemgbe, 'dã
'bã vúlé gá ímbá'bá tra kí dó ị́mbị́ la gụ́fá gá tré-tré ázĩ̀rĩ̀ 'dĩ ị́mbị́ la
ũnũlépi nírí-nírí ru a'belépi rĩ 'i. 9 'Bá ãgọbị rú 'dãá rĩ kí ãni rú álĩfũ
sụ 'dĩpí. Ĩ'di mụ kí tị pẽlé 'bo, 10 fi dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe í'bó
agá ãzíla za kí dó sĩ ãngũ Dãlãmãnụ́tã gá.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ lẽ kí tálí

11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ acá 'bo, mụ kí ĩ'di ụzị́lé zị́tấŋá
sĩ sĩ ĩ'di ụ̃'bĩ̃jó. Zị kí ĩ'di tálí 'bụ̃ gâlé rĩ kí ị́jọ́ sĩ. 12 Se ává ãzo rú, jọ
ĩ'baní, "'Bá ú'dî'da 'dĩ kí tálí ndrụ̃ sĩ ã'du idéjó? Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ,
icó ĩ'baní tálí idélé ku." 13 A'be dó kí rá, tụ dó í'bó agâ sĩ zajó ĩ̀yị́ 'bã
wókõ ãzí rĩ gá.

Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ kí Hẽródẽ drị̃ trũ
(Mãtáyõ 16:5-12)

14 Ímbá'bá kí drĩ̀ ãvĩ mũkátĩ ãzí kí ĩgbãjó 'dụjó ĩndĩ rĩ sĩ rĩ gá rá, pẽ
lú mũkátĩ tá acelépi ãlu í'bó agá 'dãá rĩ. 15 Yẹ́sụ̃ li kí bị́lẹ́-ĩndụ́ jọ ĩ'baní,
"Ĩmi adru mị́fị̃ trũ ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ sĩ ãzíla Hẽródẽ drị̃
sĩ." *
16 Ímbá'bá 'dĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá, jọ kí, "Jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku
ãkónã 'bã adrujó ãmadrị́ 'dâ 'dáyụ rĩ sĩ."
17 Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ nĩ̃jó cé rĩ sĩ, jọ, "Ĩmi ásị́ ũrãtấŋá ru, ĩmi
adrujó ãkónã kóru rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi drĩ kpere íni mị́fị̃ kóru
sĩ ãngũ ndrejó ãzíla úŋmĩ kóru sĩ ị́jọ́ ũrãjó yã? Ĩmi ásị́ mba ã'du ị́jọ́ sĩ?
18 Ĩmi mị́fị̃ kí cí icó kí ãngũ ndrelé ku wó ĩmi bị́lẹ́ kí cí, icó kí ị́jọ́ arelé
ku ã'du ị́jọ́ sĩ? Ị́jọ́ icó kí ĩminí agálé ku yã? 19 Ma mụ mũkátĩ tõwú
'dĩ kí andilé fẽlé 'bá álĩfũ tõwú 'baní 'bo, ĩtra ị́mbị́ la kí gụ́fá tré-tré sị́
yã?"
Umvi kí, "Mụdrị́ drĩ̀ ĩ̀rị̃."
20 "Ma mụ mũkátĩ ázĩ̀rĩ̀ rĩ kí fẽlé 'bá álĩfũ sụ 'baní nalé ĩmi ũkũnã
ándrá ị́mbị́ la acelépi nírí-nírí rĩ kí gụ́fá sị́ yã?"
Umvi kí, "Ázĩ̀rĩ̀."
21 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩnĩ̃ drĩ kpere ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ífí ku yã?"

---

* **8:15** Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ ãzíla Hẽródẽ drị̃ ĩ'di ị́jọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã ãni ũnzí ru irélépi 'bá pírí kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i.

'Bá mịfị̃ kóru rĩ adríjó rĩ

22 Yẹ́sṹ kí mụ calé tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Bẽtẽsãyídã gá, 'bá ãzí agụ kí 'bá
ãzí mịfị̃ kóru la ĩ'di rṹlé, 'bã kí mãmálá 'ba aló ĩ'di sĩ ĩ'di 'bã mịfị̃ kí
adríjó. 23 Yẹ́sṹ rụ ágọ́bị̃ drị̃ gá trũ fũjó ãmvé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá. Ĩ'di mụ
sṹsṹ wilé ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gá 'bo, 'bã drị̃ ĩ'di 'bã mịfị̃ gá, zị ĩ'di, “Mi ãko
ãzí ndre rá yã?”

24 Ágọ́bị̃ ndre ãngũ ụrụgâlé ãzíla jọ, “Ma 'bá kí ndre rá, kí i'dá mání
cécé ife kí 'bã rĩ acị̃ nĩ rĩ áni.”

25 Yẹ́sṹ 'bã vâ ĩ'di 'bã drị̃ kí ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gâlé ĩ̃dị̃. Mịfị̃ la nzĩ̃ kí dó
ru, i'dó dó ãngũ ndrelé, ãko i'dá kí dó ĩ'diní tọndọlọ. 26 Yẹ́sṹ pẽ tị la
lịcọ́ gá, jọ ĩ'diní, “Mî gõ agá mídrị̃ kogâlé, ímụ tọ̃rọ́mẹ́ agâ sĩ ku.”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ i'dajó Kúrísĩtõ 'i rĩ
(Mãtáyõ 16:13-20; Lṹkã 9:18-21)

27 Yẹ́sṹ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãni rú Kãyĩsárĩyã
Fĩ̃lịp̃ĩ gá rĩ gá, ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rĩ̃ gá 'dãá, Yẹ́sṹ zị kí, “'Bá jọ kí mgbã
rĩ gá ma ã'di 'i?”

28 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ãzí rĩ jọ kí mi Yõhánã Bãbṹtịzĩ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí
rĩ jọ kí mi Ĩlíyã 'i, ãzíla ãzí rĩ ũrã kí mi nábĩ̃ 'bã ãzí.”

29 Yẹ́sṹ zị kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi
ĩ'diní, “Mi Kúrísĩtõ 'i.”

30 Yẹ́sṹ itré kí 'bã lũ kí ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzíní ku.

Yẹ́sṹ i'da ịjọ́ drã ĩ'didrị̃ gá rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 16:21-28; Lṹkã 9:22-27)

31 Yẹ́sṹ i'dó dó 'bá 'dĩ kí imbálé jọ ĩ'baní, “Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la mụ ũcõgõ
ịsṹlé ịjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla
imba'ba ãzị̃tãŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ĩ'di gã úmgbé, ãzíla kí ĩ'di
'dị rá, wó ṹ'dṹ na vúlé gá, ĩ'di mụ angálé ídri.” 32 Jọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩ'baní
tọndọlọ, ãzíla Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó uzálé drị̃ la gá.

33 Wó Yẹ́sṹ uja ru ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé uzá Pétẽrõ
drị̃ gá jọ, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ. Ími ásị̃ gá ịjọ́ Ãdróŋ́á
drị̃ 'dáyụ, wó rá la mi ịjọ́ ũrã 'bá 'bá.”

34 Ịjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá umve dó 'bá ũ'bí 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí
abe, jọ ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩ̃lé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ
mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú. 35 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ
ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ ãvĩlépi
áma ịjọ́ sĩ ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ídri ĩ'didrị̃ rĩ pa rá. 36 'Bá la ũyá
íngõ rĩ ịsṹ drĩ ũ̃nọ́kṹ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ ãvĩ
rá rĩ gâ? 37 'Bá icó ã'du fẽlé sĩ ru ídri pajó yã? 38 'Bá u'álépi drị̃nzá sĩ
mâ sĩ ãzíla ịjọ́ mádrị̃ sĩ ílí ịjọ́ ũnzí ãwṹ ãni ãzíla ũnzĩkãnã ṹ'dṹ 'dĩ drị̃
agá rĩ sĩ rĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ vâ drṹzị̃ u'á drị̃nzá sĩ ĩ'di sĩ ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó
dị̃zã ĩ'didrị̃ Átẹ́pị drị̃ agá mãlãyíkã ãlá rĩ kí abe rĩ sĩ.”

9

1 Yẹ́sṹ mụ ịjọ́ jọŋ́â trũ drị̃ gá jọ, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi
ú'dĩ'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjị̃ 'bị̃lé ku, kí Sṹrṹ Ãdróŋ́á drị̃ ndre amṹ agá
ũkpõ ãmbógó la trũ ráká.”

Yẹ́sũ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-13; Lṵ́kã 9:28-36)

2 Ṵ'dṵ́ ázíyá 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di
be, agụ kí 'bé ãzo la sị́ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dṵ̃sĩ. 'Bé sị́ gá 'dãá Yẹ́sũ̃ gbíyã
uja ru kí drį̃lẹ́ gá 'dãá ndú. 3 Bõngó ĩ'di 'bã sų̃lé rĩ uja kí ru imvesílílí,
ãko ãzí ũ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dâ calépi imve sĩ ũ̃'bį̃lé ĩ'di be rá la 'dáyụ. 4 'Bá
'dĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dãá nábį̃ Ĩlíyã i'da kí Mṵ́sã be, kí ị́jọ́ jọ agá Yẹ́sũ̃ trũ.
5 Pétẽrõ jọ Yẹ́sũ̃ ní, "Rábį̃, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Lẽ ãsị bṵ́rṵ́jọ́
ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mṵ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî."
6 (Ã'dusĩku nį̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku, ũ̃rį̃ rụ kí ambamba.)
7 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ũ̃rṵ́'bų̃ asị́ kí drį̃ gá, aku kí cí, ṵ́'dṵ́kọ́ ãfũ
ũ̃rṵ́'bų̃ agâlé, "'Dĩ mâ Ngọ́pị mání lẽlé ambamba rĩ, ĩmi are ĩ'di tị!"
8 Gbõŋáŋá ru undré kí ru aga rẽrẽ, ị́sṵ́ kí ru 'bá ãzí ku ace kí ru Yẹ́sũ̃
abe á'dṵ̃sĩ.
9 Ĩ'baní asị́ agá 'bé sị́ gâlé vų̃rṵ́ 'dõlé, Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, lẽ 'bã lũ kí jõ
ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzíní ãluŋá la ku kpere Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ 'bã angá agá drã gâlé.
10 Mba kí ị́jọ́ 'dã tã ĩ'baní á'dṵ̃sĩ, wó ri kí vâ ru ụzį̣lé, "Angáŋá drã agá
rĩ ífí la íngoní?"
11 I'dó kí vâ ĩ'di ụzį̣lé, "Ímbá'bá ãzį̣táŋá Mṵ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí jọ
la Ĩlíyã 'bã amṵ́ drį̃drį̃ ráká la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
12 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlíyã la amṵ́ drį̃drį̃ ráká rĩ ĩ'di ãndá, ĩ'di sĩ amṵ́
ị́jọ́ pírí kí itú bábá ráká. Úsĩ ị́jọ́ Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ 'bã ịsṵ́ ũcõgõ ãmbógó ru
ãzíla ála ĩ'di gã úmgbé íni la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? 13 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṵ́
bãsĩ 'bo, ãzíla ĩcõcõŋã kí ĩ'di ĩ'baní lẽlé rĩ áni cécé ándrá ị́jọ́ sĩ̃lé ĩ'di
drį̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni."

Yẹ́sũ̃ adrí ngọ́tį̣ŋá úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ
(Mãtáyõ 17:14-21; Lṵ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sũ̃ kí mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí 'ba rṵ́ 'bo, ị́sṵ́ kí ũ'bí
ce kí kí aga rị́, ãzíla imba'ba ãzį̣táŋá Mṵ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí ãgátã
ga agá ĩ'ba abe. 15 Cọtị 'bá pírí kí mụ Yẹ́sũ̃ ndrelé 'bo, ũ̃sũ̃ kí ũ̃sũ̃, cẽ kí
ĩ'di rų̃lé sĩ ĩ'di zijó.
16 Yẹ́sũ̃ zị kí, "Ĩmi ãgátã gá ĩ'ba abe íni ã'du drį̃ gá yã?"
17 'Bá ãzí ãlu ũ'bí kí agá 'dãá la umvi, "Ímbápị, má ají mâ ngọ́pị mí
rṵ́, úríndí ũnzí ĩ'di rụlépi rĩ uga ĩ'diní ị́jọ́ jọlé úmgbé. 18 Drĩ ĩ'di i'dó
'bo, ĩ'di ĩ'di 'be vų̃rṵ́ ũkpó sĩ. Ĩ'di ngọ́tį̣ nzi kǫ̃bṵ́tǫ̃ trũ tị gá ãzíla ĩ'di sị́
na, ĩ'di umba ũkpó ru. Má a'ị́ dó 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ
drolé rá, wó icó kí ku."
19 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'į̣táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṵ́'dṵ́
íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ sị́ yã? Mí ají ngọ́tį̣ má
rṵ́ 'dõlé."
20 Ají kí mgbâ ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Úríndí ũnzí la mụ Yẹ́sũ̃ ndrelé 'bo, 'be
cọtị mgbâ vų̃rṵ́ ĩ'di senâ trũ, ĩ'di ũlĩ̃ŋâ trũ ãzíla kǫ̃bṵ́tǫ̃ ãŋmĩ̃ŋâ trũ ĩ'di
tị gá.
21 Yẹ́sũ̃ zị mgbâ 'bã átẹ́pị 'i, "Ãko 'dĩ idé dó ĩ'di íni ṵ́'dṵ́ íngõpí yã?"
Umvi ĩ'diní, "I'dójó ãnzį̣rį̃ŋã sĩ. 22 Úríndí ũnzí la ĩ'di u'bé ṵ́'dṵ́ pírí sĩ
ãcí agá jõku į̃yị́ agá, tí sĩ ĩ'di 'dijó. Wó ídrĩ icó ãko ãzí idélé rá, índre
ãma ízákĩzã ãzíla íko ãma ãzã"

23 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Ị́jọ́ mî jọlé ádrĩ icó rá 'dĩ ífí la íngoní? 'Bá drĩ adru
ã'ḭtáŋâ trũ ị́jọ́ pírí icó kí rá?”
24 Ngọ́tị́ 'bã átẹ́pị gbõgbõ ã'ḭ dó rá jọ, “Má ã'ḭ rá íko áma ãzã ã'ḭtáŋá
ãkõ mádrḭ́ drḭ́ arṹjó.”
25 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la 'bá 'bã ũ'bĩkãnã amṹlépi ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rĩ la
ṹpḭ́-ṹpḭ́, za úríndí ũnzí drḭ́ gá ũkpó sĩ, “Mi úríndí ũnzí ĩyãŋãlépi tútú
ị́jọ́ arelépi ku rĩ, ũkpõ mádrḭ́ sĩ ájọ míní mí ãfũ mgbá 'dĩ agâlé rá, ãzíla
írụ ĩ'di ḭ̃dḭ́ ku.” 26 Úríndí ũnzî 'be ṹlṹlṹ ãzíla 'be mgbâ vṹrṹ ĩ'di seŋâ
trũ ũkpó sĩ, úríndí ũnzî fũ dó rá. Mgbâ la ru vṹrṹ 'dãá cécé 'bã drãlépi
rá rĩ áni, 'bá ũ'bí ri kí jọlé la, “Mgbâ drã rá.” 27 Wó Yẹ́sṹ rụ ĩ'didrḭ́ gá
'dâ ingalé, angá dó sĩ pá tulé ụrụgá pá ĩ'didrḭ́ sĩ.
28 Yẹ́sṹ la dó mụ adrulé jó agâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe á'dṹsĩ, zị
kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni 'dĩ 'i ála ĩ'di dro rá la
Ãdróŋá zịŋá sĩ á'dṹsĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrḭ́ 'bã ị̂jọ́ i'dajó pâlé ḭ̃rḭ́ rĩ
(Mãtáyõ 17:22-23; Lṹkã 9:43b-45)

30 Kí mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, mụ kí alḭ́lḭ́ ãngũ Gãlḭ́lḭ́ agâ sĩ. Yẹ́sṹ lẽ
ru i'dalé mgbọ rú 'bá 'baní ku, 31 ã'dusĩku lẽ u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ kí abe á'dṹsĩ ãzíla vâ sĩ kí imbájó. Jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́
fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrḭ́. 'Bá kí ĩ'di 'dị rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé gá ĩ'di
angá ídri rú.” 32 Wó 'bá 'dĩ nḭ́ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ku, ãzíla idé
kí ṹrḭ́ sĩ ĩ'di zịjọ ị́jộ 'bã ífí sĩ.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Lṹkã 9:46-48)

33 Kí mụ acálé Kãpẽrẽnãwṹmḭ́ gá 'bo, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
abe fi kí dó jó ĩ'baní rĩ agá. Zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ị́jọ́ tá ĩmi jọlé
ĩmi drĩdríŋĩ́ gá gẽrḭ́ agá 'dãá rĩ kí íngoní yã?” 34 'Bá 'dĩ ĩyãŋã kí tú,
ã'dusĩku ri kí tá ị́jọ́ jọlé ã'di ãmbógó ru kí drĩdríŋĩ́ gá 'dãá nĩ yã rĩ drḭ́
gá. 35 Ĩ'di mụ rilé vṹrṹ 'bo umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ́ ḭ̃rḭ́ 'dĩ
kí ĩ'di rṹlé. Jọ ĩ'baní, “'Bá lẽlépi adrulépi drḭ̃drḭ́ rĩ lẽ 'bã 'bã ru 'bá pírí
'bã vúlé ru, ãzíla 'bã adru ãtí'bó íyóŋá iyólépi 'bá pírí nî rĩ.”
36 A'dṹ dó ngọ́tḭ́ŋá ĩmbíráŋá la 'bãlé pá tulé kí drĩdríŋĩ́ gá, ĩ'di mụ
ĩ'di rụlé kọ́trọ́ gá jọ ĩ'baní, 37 “'Bá ngọ́tḭ́ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḭ̃lépi
áma rṹ sĩ rĩ, ã'ḭ ma 'i, 'bá áma ã'ḭ̃lépi rĩ ã'ḭ lú ma 'i ku wó má Átẹ́pị
áma tị ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá ãmaní mẹ́rọ́'bá ru ku rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmadrḭ́
(Lṹkã 9:49-50)

38 Yõhánã jọ Yẹ́sṹ ní, “Ímbápị, ãndre 'bá ãzí 'bã úríndí ũnzí adro agá
ími rṹ sĩ, wó ájọ ĩ'diní 'ba a'be cã, ã'dusĩku adru ãmã ãzí ku.”
39 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ụtrḭ́ kí drḭ́ ku, 'bá tálí idélépi áma rṹ sĩ rĩ icó ru ujalé
áma ụrụ'bá gá ị́jọ́ ũnzí jọlé mbẽlẽŋá ru ku. 40 Ã'dusĩku 'bá ãma idélépi
ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ãmadrḭ́ rĩ 'i. 41 'Bá ĩminí ḭ̃yḭ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlépi
ĩminí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá
ị́jọ́ ãvĩlé ku.

Ãko fẽlépi la ũnzí idéjó rĩ
(Mãtáyõ 18:6-9; Lu̧kã 17:1-2)

42 “'Bá ãzí drĩ fẽ la anzi̧ nírí áma ã'ĩlépi ási̧ 'bãlépi i̧jọ́ mgbã mádri̧
drĩ̧ gá 'dĩ 'baní ã'ĩtáŋá a'bejó sĩ i̧jọ́ izajó rá, ĩ'di adru múké la údrĩ írã
ãná 'į̃jó ãmbógó kpaku̧ rĩ umbéjó imbe la gá, trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agâlé.
43 Ími dri̧ drĩ fẽ la míní i̧jọ́ ũnzí idélé nĩ, íli̧ ĩ'di rá. Ĩ'di múké míní fijó
ídri ukólépi ku rĩ agá dri̧ du̧lu̧ ãlu sĩ ndẽ míní fijó ãcí ukólépi ku 'dã
agâlé dri̧ trũ į̃ri̧ trá rĩ rá, [44 ãngũ ų̃'bu̧ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã
kí sĩ anu̧jó ku rĩ.] * 45 Ími pá drĩ fẽ la míní i̧jọ́ ũnzí idélé nĩ, íli̧ ĩ'di rá.
Míní fijó ídri ukólépi ku rĩ agá ãcá trũ rĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku
rĩ agá pá trũ į̃ri̧ trá rĩ rá, [46 ãngũ ų̃'bu̧ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la
'bã kí sĩ anu̧jó ku rĩ.] † 47 Ãzíla ími mi̧fi̧ drĩ fẽ la míní i̧jọ́ izalé nĩ, mí
ãpẽ ĩ'di rá, míní fijó ídri ukólépi ku rĩ agá mi̧fi̧ ãlu sĩ ndẽ ími 'bejó ãcí
ukólépi ku rĩ agá mi̧fi̧ trũ į̃ri̧ rĩ rá, 48 'dĩ ãngũ
“ ‘Ų̃'bu̧ kí ĩzá nalépi rĩ 'bã kí icójó ũdrãjo ku,
ãzíla ãcí kí ivéjó rĩ ícó anu̧lé la ku rĩ gá.’ †
49 “Ála mu̧ 'bá pírí kí 'bãlé ãlá ru ãcí sĩ cécé 'bání ídétáŋá kí 'bãlé
ãlá ru ã'i̧ sĩ rĩ áni. 50 Ã'i̧ ĩ'di ãko múké ãji̧ fẽlépi la wó ã'i̧ 'bã si̧ drĩ anu̧
rá, mí icó ĩ'di 'bã si̧ ujalé ã'i̧ ru į̃di̧ íngoní ru? Lẽ ĩmi adru ã'i̧ trũ ĩmi
agá, ãzíla lẽ ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋĩ gá ási̧ į̃gbẹ̃ sĩ.”

10

Ímbátáŋá Yẹ́su̧ 'bã fẽlé ũkú droŋá 'bã i̧jọ́ sĩ rĩ

1 Yẹ́su̧ a'be kí dó Kãpẽrẽnãwu̧mį̃ rá, mu̧ kí dó ãngũ Yũdi̧yã dri̧ agâ sĩ
į̃yi̧ Yõrĩdánĩ zajó. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá į̃di̧, ri kí imbálé jõ ídu
rĩ áni. 2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí amu̧ kí ĩ'di ų̃'bį̃lé, zi̧ kí ĩ'di, “Ãzi̧táŋá
ã'i̧ ágọ́bi̧ ní ũkú ĩ'didri̧ drojó rá yã?” 3 Yẹ́su̧ uja vâ kí zi̧lé, “Mu̧sã sĩ
ándrá ĩminí i̧jọ́ íngoní ũkú droŋá 'bã i̧jọ́ sĩ yã?”
4 Umvi kí ĩ'diní, “Mu̧sã ã'i̧ ándrá ãmaní ũkú drojó rá lẽ úsĩ vâ wárágã
dri̧ la gá ĩndĩ.”
5 Yẹ́su̧ umvi ĩ'baní, “Mu̧sã ã'i̧ ándrá ãzi̧táŋá ũkú drojó rĩ sĩlé ĩminí
rá la ási̧ mbaŋá ĩmidri̧ gá rĩ sĩ. 6 Wó sáwã ãko pírí 'bã kí i'dójó 'dã sĩ,
Ãdróŋá ‘'bã ándrá ágọ́bi̧ kí ũkú be.’ † 7 ‘I̧jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bi̧ la mu̧ ĩ'di 'bã
átẹ́pi̧ kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didri̧ be, 8 kí į̃ri̧ trá ru
icí acájó u̧ru̧'bá ãlu rú.’ † I̧jọ́ 'dĩ sĩ adru kí dó 'bá į̃ri̧ ku, wó 'bá ãlu.
9 I̧jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá 'bã icílé ãko ãlu rú 'bo rĩ 'bá ãzí 'bã awa jõ kí
ku.”
10 Yẹ́su̧ la mu̧ adrulé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe jó agâlé á'dũsĩ, ímbá'bá
zi̧ kí ĩ'di i̧jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí sĩ. 11 Yẹ́su̧ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ ĩ'di
'bã ũkú dro, ĩgbã ndú la, ĩ'di ãwu̧ nga ũkú 'dã be. 12 Ũkú irélépi ágô
gá rĩ drĩ mu̧ ágó ãzí gá ĩ'di ãwu̧ nga.”

Yẹ́su̧ 'bã su̧su̧ wijó anzi̧ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Lu̧kã 18:15-17)

---

* **9:44** Vásĩ 44 'i, ãzíla 46 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú ti̧ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí kí “fu̧fi̧-nôtĩ” rú, ã'dusĩku kí ándrá bu̧ku̧ Ãdróŋá dri̧ Gį̃ri̧ki̧ ti̧ sĩ ídu dri̧dri̧ rĩ kí agá 'dáyu. Índre vâ vásĩ 46 'i vu̧ru̧lẹ́ 'dĩ. † **9:46** Índre i̧jọ́ sĩlé vásĩ 44 dri̧ gá rĩ u̧ru̧gá 'dĩ. † **9:48** Ĩsáyã 66:24 † **10:6** Í'dóŋá 1:27 † **10:8** Í'dóŋá 2:24

13 Ụ'dụ́ ãzí sĩ 'bá ãzí agụ kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sụ̃ rụ̃lé sĩ mụjó sụ̃sụ́ wijó
ĩ'baní, sĩ drị̃ ụ̃tĩjó kí drị̃ gá, wó 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ angá kí kí drị̃
gá trụ. 14 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di 'i, jọ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ 'baní, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí
amụ́ŋá gá ku, ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni. 15 Ájọ ĩminí ị́jọ́
mgbã, 'bá ãzí drĩ adru ã'ị̃táŋâ trũ anzị níríŋá rĩ kí áni ku, icó filé Sụ́rụ́
Ãdróŋá drị̃ agá ku.” 16 Yẹ́sụ̃ 'dụ dó anzị nírí rĩ kí ĩ'di 'bã drị̃ gá, ụ̃tị̃ dó
drị̃ kí drị̃ gá ãzíla wi dó ĩ'baní sụ̃sụ́.

Kãrị̃lẽ kụ́rẹ́nị̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Lụ́kã 18:18-30)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã drị̃ ko agá gẽrị̃ agá 'dãá, ágọ́bị̃ ãzí cẽ ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ĩ'di rụ̃lé, tị̃
ãja vụ̃rụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃lẹ́ gá, ĩ'di zị̃jó jọ, “Ímbápị mgbã rĩ, ma ã'du idé mání
sĩ ídri ukólépi ku rĩ ị̃sụ́jó?”
18 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Mi áma umve 'bá mgbã rĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá
mgbã la 'dáyụ pẽ lú Ãdróŋá 'i á'dụ̃sĩ. 19 Ínị̃ ãzị̃táŋá kí rá: ‘Í'dị 'bá ku,
ínga ãwụ̃ ku, mí ụ̃gụ̃ ụ̃gụ̃ ku, mí alị̃ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, mí ũnzã
'bá kí ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.’†”
20 Ágọ́bị̃ umvi ĩ'diní, “Ímbápị, ị́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó
ãnzị̃rị̃ŋã sĩ rĩ kî.”
21 Yẹ́sụ̃ ndre ãngũ ĩ'di rụ̃lé, lẽ ĩ'di rá jọ ĩ'diní, “Ãko ãzí ace míní ãlu.
Ímụ ãko mî trũ adrujó rĩ kí ĩ̃tụ̃ndãlé rá, mí awa séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí
rĩ 'baní, mí dó mụ málĩ mídrị̃ rĩ kí ị̃sụ́lé 'bụ̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá mí
amụ́ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Ágọ́bị̃ 'dĩ la mụ ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé, drị̃ la a'dé dó kũsũ, ko
drị̃ mụlé cãndí-cãndí ru, ĩ'di 'bã adrujó kụ́rẹ́nị̃ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sụ̃ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá rĩ, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
“'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã.” 24 'Bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drị̃ iza ru rá ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ wó Yẹ́sụ̃ uja vâ jọlé
la ĩ̃dị́, “Anzị̃, fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã!” * 25 Yẹ́sụ̃
jọ, “Ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ĩ̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ
rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ rá.”
26 Ímbá'bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé, u'á kí pírí ụ̃sụ̃táŋá ãmbógó la sĩ, jọ
kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rú, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
27 Yẹ́sụ̃ ndre dó ãngũ ĩ'ba rụ̃lé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di
ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋá sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
28 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrị̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú
gâ sĩ.”
29 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí drĩ lịcọ́, ádrị́pịka
kí, ámvọ́pịka abe, ãndrẽ trũ, átẹ́pị̃ trũ, anzị kî trũ jõku ãngũ a'be áma
ị́jọ́ sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã mádrị́ gá rĩ sĩ, 30 ĩ'di mụ ãko ị̃sụ́lé mádrị́ pâlé túrú
sáwã 'dã sĩ. Ĩ'di mụ lịcọ́, ádrị́pịka, ámvọ́pịka, andreka, átẹ́pịka, anzị,
ãngũ kí abe ị̃sụ́lé pâlé túrú ãzíla ũcõgõ ị̃sụ́ŋâ trũ. Sáwã drụ́zị́ amụ́lépi
rĩ sĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ ị̃sụ́. 31 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drụ́zị́ acá
'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.”

---

† **10:19** Ãfũ̃ŋá 20:12; Ãzị̃táŋá Amviŋá 5:16-20 * **10:24** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ ãzí rĩ ũ'bã 'bá ásị̃ 'bãlépi málĩ drị̃ gá rĩ 'banî.

'Dĩ pâlé na Yẹ́sų̃ 'bã drã ĩ'didrı̨̃ gá rĩ i'dajó rĩ
(Mãtáyõ 20:17-19; Lṹkã 18:31-34)

32 Į̣jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sų̃ mụ kí Yę̃rṹsãlẹ́mų̃ gâlé, 'de 'bá kí drı̨̃ nĩ. Į̣jọ́ 'dĩ fẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí drı̨̃ iza ru rá, ãzíla ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ idé kí ũ̃rı̨̃ sĩ. Yẹ́sų̃ 'dụ ímbá'bá ĩ'di ãni mụdrı̨̃ drı̨̃ ĩ̃rı̨̃ 'dĩ kí bṹlṹ gâ sĩ į̣jọ́ mụlépi ru idélépi ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí i'dajó ĩ'banî. 33 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi are, ãma kí mụ Yę̃rṹsãlẹ́mų̃ gâlé 'dĩ, ála mụ Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ fẽlé ũcõgõ ịsṹlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrı̨̃ ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨̃ kí imbálépi rĩ abe, kí ị́jọ́ lı̨ drı̨̃ la gá ĩ'di 'dịjó káyĩ rá, ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhṹdı̨̃ rú ku rĩ 'badrı̨̃. 34 Kí ĩ'di ide sų̃sṹ wijó ụrụ'bá la gá, kí vâ ĩ'di co kũrũbáyĩ sĩ ãzíla kí ĩ'di 'dı̨ rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé gá, ĩ'di angá ídri rú."

Yãkó'bõ kí Yõhánã be zı̨ kí į̣jọ́ Yẹ́sų̃ tı̨ gá
(Mãtáyõ 20:20-28)

35 Į̣jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, anzı̨ Zĩbĩdáyõ drı̨ Yãkó'bõ kí Yõhánã be amṹ kí Yẹ́sų̃ drı̨̃lẹ́ gá jọ kí, "Ímbápı̨, ãlẽ mí idé ãmaní ị́jọ́ ãma zı̨lé ími drı̨̃lẹ́ gá rĩ 'i."

36 Yẹ́sų̃ uja kí zı̨lé, "Ãko ĩminí lẽlé má idé ĩminí rĩ ã'du?"

37 Umvi kí ĩ'diní, "Úpí míní ri agá úmvúke mídrı̨ ũpĩ drĩ gá, lẽ ãmã ãzí ãlu rĩ 'bã ri ími drı̨ ãndá rĩ gá, ãzí rĩ 'bã ri ími drı̨ ĩ̃ı̨ı̨ rĩ gá."

38 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩnı̨̃ ị́jọ́ ĩminí zı̨lé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã? Ĩmi icó bãbų̃tı̨zı̨̃ mání mụlé bĩlé rĩ bĩlé ĩndĩ rá yã?"

39 Umvi kí Yẹ́sų̃ ní, "'Ẽ, ãma mvụ la rá." Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di 'dĩ áni ãndá, ĩmi mụ kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ãzíla bãbų̃tı̨zı̨̃ mání mụlé bĩlé ũcõgõ drı̨ rĩ bĩlé ĩndĩ rá! 40 Wó áma ũkpó sĩ jọjó la 'bá ãlu rĩ 'ba ri áma drı̨ ãndá gá jõku drı̨ ĩ̃ı̨ı̨ gá la 'dáyụ. Ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ãngũ 'dĩ kí awajó 'bá ĩ'di 'bã idéjó la ĩ'baní rĩ 'banî."

41 Ímbá'bá mụdrı̨ ãzí 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yãkó'bõ 'bã kí zı̨lé Yõhánã be 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩ̃rı̨̃ 'dĩ 'banî. 42 Yẹ́sų̃ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, "Ĩnı̨̃ cé 'bá drı̨̃lẹ́ ru 'bá Yãhṹdı̨̃ rú ku 'dĩ kí ị́jọ́ kí ũdrõ 'bá ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃ gá, ãzíla ãmbogo ĩ'badrı̨̃ kí kí drı̨̃ ce ũkpó sĩ. 43 Wó ị́jọ́ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ ca ní mụlé adrulé 'dĩ 'baní ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó 'bá ãzí 'dĩ 'bã ãni. 44 'Bá lẽlépi adrulépi drı̨̃drı̨̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru ãtí'bó 'bá pírí 'bã ãni. 45 Ã'dusĩku, Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ amṹ sĩ ãzı̨ ngajó ĩ'diní la ku be la amṹ ãzı̨ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó."

Yẹ́sų̃ adrí Bãrĩtĩmáyõ mı̨fı̨ kóru rĩ 'bã mı̨fı̨
(Mãtáyõ 20:29-34; Lṹkã 18:35-43)

46 Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ca kí táwų̃nı̨̃ Yę̃rı̨́kǫ̃ gá. Ĩ'baní lẽ agá Yę̃rı̨́kǫ̃ a'be agá 'bá ũ'bí kí vú bĩlépi rĩ abe, ndre kí ágọ́bı̨ ãzí mı̨fı̨ kóru ãko a'ı̨́lépi umvelé Bãrĩtĩmáyõ 'dĩ Tĩmáyõ ngọ́pı̨ 'i ri gę̃rı̨̃ tı̨ gá 'dãá ãko a'ı̨́lé. 47 Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sų̃ Nãzę̃rȩ́tı̨̃ gá rĩ la alı̨ nĩ, i'dó uzálé ũkpó sĩ jọ, "Yẹ́sų̃ Dãwṹdı̨̃ ngọ́pı̨, mí andré áma ízákĩzã fô!"

48 'Bá ũ'bí i'dó kí uzálé drı̨̃ la gá jọjó la ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó mụ dó úzáŋâ trũ drı̨̃ gá ĩ̃dı̨-ĩ̃dı̨ zajó re jọ, "Dãwṹdı̨̃ 'bã ngọ́pı̨, mí andré áma ízákĩzã be fô!"

49 Yẹ́sṹ tu pá jọ, “Ĩmi umve ĩ'di, 'ba amṹ má rṹ 'dõlé.” 'Bá umve kí
dó ágọ́bị̃ mịfị̃ kóru 'dĩ 'i jọ kí ĩ'diní, “Mí idé ṹrị̃ sĩ ku, ĩ'di ími umve.”
50 Ágọ́bị̃ 'be ĩ'di 'bã bõngó vṹrṹlé mvu ụrụgá pá sĩ mụjó Yẹ́sṹ rṹlé.
51 Yẹ́sṹ zị̃ ĩ'di, “Ílẽ má idé míní ã'du?” Ágọ́bị̃ mịfị̃ kóru 'dĩ umvi,
“Ímbápị, álẽ ãngũ ndrelé!”
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'ị̃táŋá mídrị̃ gá rĩ adrí mi 'bo.” Cọtị̃ ágọ́bị̃ 'bã
mịfị̃ nzị̃ kí dó ru rá 'de dó mụlé Yẹ́sṹ vú gâ sĩ.

11

Yẹ́sṹ fi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá d̃ịzã rú
(Mãtáyõ 21:1-11; Lṹkã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe kí dó mụ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ ũŋmĩlé 'bo,
acá kí táwṹnị̃ Bẽtẽfágĩ gá ãzíla Bẽtánĩ gá 'dĩ 'Bé M̃ịzẽyịtṹ sị gá. Yẹ́sṹ
pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̃rị̃ la kí tị drị̃ gâlé, 2 jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tõrọ́mẹ́ ĩmi
drĩ̃lẹ́ gá 'dã agâlé, ĩminí fi agá ala gâlé, ĩmi kãyĩnõmvá 'bá ãzí ní drĩ
tujó drị̃ la gá ku la ịsṹ úgĩ ĩ'di cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di ajílé má rṹ 'dõlé. 3 'Bá
ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ idé íni ã'du sĩ?’ Ĩjọ ĩ'diní, ‘Úpí ãmadrị̃ lẽ ĩ'di
nĩ, ála ĩ'di uja vúlé 'dõlé gbõrú.’ ”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí, ịsṹ kí kãyĩnõmvâ pá tu agá gẽ̃rị̃tị gá
'dãá, úgĩ ĩ'di lịcọ́ tị gá 'dãá cí. 5 'Bá 'dĩ kí mụ i'dólé ĩ'di ãtrũlé, 'bá
ãzí pá tulépi 'dãá la zị kí, “Ĩmi kãyĩnõmvâ trũ sĩ ã'du idéjó?” 6 Umvi
kí ị́jọ́ tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ vúŋá, a'be kí dó kí mụlé rá. 7 Agụ kí
kãyĩnõmvâ Yẹ́sṹ rṹlé ãzíla u'bé kí bõngó ĩ'badrị̃ kí drị̃ la gá. Yẹ́sṹ ri
dó sĩ drị̃ la gá.
8 'Bá ũ'bí aja kí bõngó ĩ'badrị̃ kí gẽ̃rị̃ agá Yẹ́sṹ drĩ̃lẹ́ gá, 'bá ãzí rĩ agá
kí ife 'bã kénĩ bị̃ trũ kĩ̃d̃ị̃ ámvṹ agá la kí u'bélé ajálé gẽ̃rị̃ agá. 9 'Bá ũ'bí
ĩ'di 'bã sĩ adrujó ágágá mụlépi ĩ'di be rĩ mụ kí uzá trũ,
“Hõsánã!
Ị́cṹ 'bá amṹlépi Úpí 'bã rṹ sĩ rĩ ịcṹ-ịcṹ! †
10 Ãdróŋá 'bã wi sṹsṹ Sṹrṹ ãmã áyị́pị Dãwṹd̃ị̃ drị̃ amṹlépi rĩ drị̃ gá.
Hõsánã 'bã adru ụrụgá.”
11 Yẹ́sṹ fi dó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé ãzíla mụ dó filé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá.
Undré ãko pírí 'dãá rĩ kí múké-múké, wó ãngũ 'bã dó lẽjó nịjó nĩ̃nĩ̃ rĩ
sĩ, a'be dó ãngũ 'dã rá fũ dó mụlé ãmvé Bẽtánĩ gâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé
mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃ rĩ kí abe.

Yẹ́sṹ 'bã úlúgó wãjó rĩ
(Mãtáyõ 21:18-19)

12 Ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṹ 'baní angá agá Bẽtánĩ gâlé, ãbị̃rị̃ fụ Yẹ́sṹ rá.
13 Mịfị̃ la 'de úlúgó bị̃ trũ kĩ̃d̃ị̃ la drị̃ gá rárá ru, mụ ndrelé la ĩ'di nõ sĩ
ãka la ịsṹ rá íni. Ĩ'di mụ calé ala gâlé 'bo, ịsṹ ãka la ku wó rá la bị̃ la
dụlépi kĩ̃d̃ị̃ 'dã 'i, ã'dusĩku áyi ĩ'di 'bã sĩ kajó rĩ acá drĩ ku. 14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
Yẹ́sṹ jọ úlúgô ní, “Lẽ 'bá ãzí 'bã na ími ãka ĩ̃d̃ị̃ ku.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ cé.

Yẹ́sṹ adro 'bá kí jó Ãdróŋá drị̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Lṹkã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

---

† **11:9** Zãbṹrị̃ 118:25-26

15 Yẹ́sṹ kí mụ acálé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, fi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá adro 'bá
ãko ĩgbãlépi, ãzíla ĩtṹndãlépi 'dãá 'dĩ kí. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi
'dĩ 'badrị kí ãzíla kpọ́kpọŋá 'bá ãmámũ ĩtṹndãlépi rĩ 'badrị̃ kí abe vṹrṹ.
16 Uga 'bá kí ãko tũjárĩ drị̃ kî trũ filé ãngũ ãmvé ãmvélé ru jó Ãdróŋá
drị̃ agâ sĩ úmgbé. 17 Ĩ'diní kí imbá agá 'dĩ gá 'dâ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋá
drị sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Jó mádrị̃ ála ĩ'di umve jó sṹrṹ pírí 'baní áma ã'ĩjó rĩ.’ †
Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ṹjịgọ́ ṹgụ'ba 'bã kí sĩ ru ṹzĩjó rĩ rú.’†”
18 Ãtalo ãmbogo rĩ kí imba'ba ãzịtáŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ abe
kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ arelé 'bo, i'dó kí gẽrị̃ ndrṹlé sĩ Yẹ́sṹ 'dịjó rá.
Idé kí ĩ'di sĩ ṹrị̃ sĩ ã'dusĩku ũ'bí ṹsṹ kí ímbátáŋá ĩ'didrị̃ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ.
19 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fũ kí táwṹnṹ
agá 'dãá rá.

Ímbátáŋá ịsṹlé úlúgó 'bã 'iŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 21:20-22)

20 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ drị̃ sĩ, Yẹ́sṹ 'baní gõ agá vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé
gẽrị̃ ãlu 'dã gâ sĩ, ndre kí úlúgó ife Yẹ́sṹ 'bã wãlé rĩ 'i rá i'dójó drị̃ gá
kpere ízókí gá. 21 Pétẽrõ agá dó ị́jọ́ ru idélépi rĩ, ãzíla jọ Yẹ́sṹ ní, “Rábĩ,
índre drĩ! Úlúgó mî wãlé ájệ rĩ 'i rá!”
22 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩ'bã ã'ĩtáŋá ĩmidrị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá. 23 Ájọ ĩminí
ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ jọ la 'bé 'dĩ 'bã nze ru 'belé mĩrĩ agá, drĩ ãbã ku
ãzíla ã'ị̃ ĩ'di ásị̃ gâlé rá, ĩ'di ru idé ĩ'diní cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã áni.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃ agá ãzíla ãko ãzí zị agá ĩ'didrị̃,
lẽ ĩmi ã'ị̃ rá ĩmi ĩ'di ịsṹ rá ãzíla Ãdróŋá la dó sĩ ãko ĩminí a'ị́lé rĩ fẽ
rá. 25 Ĩdrĩ i'dó Ãdróŋá ã'ị́lé ịsṹ ị́jọ́ ãzí ĩmi ásị̃ gá 'bá ãzí ní cí, ĩtrũ 'bá
'dã ráká. Ĩmĩ átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ la vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩminí idélé rĩ kî trũ rá.”
[26 “Ídrĩ 'bá ãzí kî trũ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé ími ụrụ'bá gá rĩ sĩ ku, mí
Átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ icó vâ ị́jọ́ ũnzí míní idélé rĩ kí sĩ ími trũlé ku.”] *

Ũkpõ Yẹ́sṹ 'bã ãzị̃ ngajó rĩ zịjó
(Mãtáyõ 21:23-27; Lṹkã 20:1-8)

27 Yẹ́sṹ ca kí dó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ĩdị́, ĩ'diní mụ agá lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâ
sĩ, ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzịtáŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá
ĩyõ 'bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí abe, mụ kí ĩ'di rṹlé, zị kí ĩ'di,
28 “Mi ãzị́ 'dĩ kí nga ũkpó ã'di drị̃ sĩ yã? Ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ
yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩmi zị zịtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma
ĩminí ũkpõ mání sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũ rá. 30 Ĩlũ mání ũkpõ Yõhánã 'bã
bãbṹtịzĩ̃ fẽjó rĩ: angá 'bṹ gá Ãdróŋá drị̃ yã jõku 'badrị̃?”
31 'Bá 'dĩ i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní
íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá 'bṹ gá’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ị̃ dó Yõhánã ku la ã'du
ị́jọ́ sĩ yã?’ 32 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bádrị̃.’ ” ('Bá 'dĩ idé kí ṹrị̃ sĩ ũ'bí kí sĩ
ũrã kí 'bá kí mụ angálé kí drĩ̃ gá trụ rá, ã'dusĩku 'bá pírí 'bã kí ã'ĩjó la
Yõhánã mgbã ĩ'di ándrá nábĩ̃ rĩ sĩ.)

---

† **11:17** Ĩsáyã 56:7 † **11:17** Yẽrẽmíyã 7:11 * **11:26** Vásĩ 26 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtĩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí Yẹ́sṵ̃ ní, “Ãnḩ̃ ku.”
Yẹ́sṵ̃ umvi vâ ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó má sĩ ãko mání idélé 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

12

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzḩ̃ ngalépi zãbíbũ ámvṵ́ agá rĩ kí drḩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Lṵ́kã 20:9-19)

1 Yẹ́sṵ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé 'bá tá mụlépi ĩ'di rṵ̂lé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ jọ,
“Ágọ́bḩ̃ ãzí ándrá ãlu ámvṵ́ ãzḩ̃ ngalépi la sa ĩ'didrḩ̃ ámvṵ́ agá zãbíbũ.
Sḩ̃ õrõ areke rú la ãga la gá cí, ga 'bṵ́ ámvṵ́ agá 'dãá cí sĩ zãbíbũ sṵ́
nzijó, sḩ̃ jó gõrófã rú la 'bá aga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó. Ágọ́bḩ̃
ĩpãngĩsã dó zãbíbũ 'bá ãzí ámvṵ́ ãzḩ̃ ngalépi la 'badrḩ̃, ko dó drḩ̃ mụlé
ãcḩ̃ gá. 2 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãlu tḩ̃ mụlé ãka
la ajílé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ámvṵ̂ ĩpãngĩsãjó 'dã 'badrṵ̂lé ĩ'dinî. 3 'Bá 'dã co
kí ĩ'di, ãpẽ kí ĩ'di tḩ̃ drḩ̃ drḩ̃ ru ãko ãzí kóru. 4 Ámvṵ́ 'dḩ̃pḩ̃ pẽ vâ ãtí'bó
ãzí tḩ̃ ḩ̃dḩ̃ ĩ'ba rṵ̂lé, wó gbã kí drḩ̃ la kpãwṵ́, u'dá kí ĩ'di fẽ kí dó sĩ ĩ'diní
drḩ̃nzá. 5 Ámvṵ́ 'dḩ̃pḩ̃ así ku pẽ vâ ãtí'bó ãzí la tḩ̃ ḩ̃dḩ̃. 'Dḩ̃ kí ãtí'bó 'dã
rá. Pẽ vâ ũ'bí la kí tḩ̃ ḩ̃dḩ̃, co kí ãzí rĩ kí cõ-cõ, ụ'dḩ̃ kí ãzí rĩ kí rá.
6 “Ace dó 'bá trũ ãlu tḩ̃ pẽlé, 'dĩ ngọ́pḩ̃ mgbã ĩ'di 'bã lẽlé ambamba
rĩ 'i. Ãsḩ̃jó pẽ dó tḩ̃ la jọ, kí dó idé ĩ'di sĩ ṵ̃rḩ̃ sĩ rá. 7 Wó 'bá ámvṵ́
ĩpãngĩsãlépi 'dã jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ dó bãsĩ 'bá ámvṵ́ 'dĩ 'bã
'dḩ̃pḩ̃ rú rĩ 'i. Ĩmi amṵ́, lẽ ã'dḩ̃ kí ĩ'di rá ãko 'dĩ 'ba ace kí rú ãma ãni
la rú.’ 8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ĩ'di 'dḩ̃lé rá a'dṵ́ kí ãvũ la a'bélé ámvṵ́ agâlé
ãmvé.”
9 Yẹ́sṵ̃ zḩ̃ kî, “Ĩminí ũrãjó la rĩ sĩ ámvṵ́ zãbíbũ drḩ̃ gá rĩ 'bã 'dḩ̃pḩ̃ la
mụ ã'du idélé yã?”
Ĩ'di mụ 'bá ámvṵ́ zãbíbũ drḩ̃ gá rĩ ĩpãngĩsãjó ĩ'baní rĩ kí ụ'dḩ̃lé pírí,
ãzíla ĩ'di zãbíbũ 'bã ámvṵ́ 'dụ fẽlé 'bá ãzí 'badrḩ̃. 10 Ĩlã drĩ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ
ku yã:
“ ‘Írã 'bá jó sḩ̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drḩ̃ ru sĩ jó 'bã kónã sḩ̃jó rĩ rú.
11 Úpí Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mḩ̃fḩ̃ gá ị́jọ́ ãzí ṵ̃sṵ̃táŋá ru la.’†”
12 'Bá Yãhṵ́dḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ ru 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé ã'dusĩku nḩ̃ kí rá Yẹ́sṵ̃ la
ị́jọ́ u'bé kí drḩ̃ gá rĩ cé. Wó idé kí ṵ̃rḩ̃ sĩ 'bá ũ'bí kí ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ a'be
kí dó ĩ'di rá, ĩdã kí dó ru ĩ'di andre gá 'dãá mụjó rá.

Mṵ̃sọ́rọ̃ 'belé Kãyḩ̃sárḩ̃ ní rĩ
(Mãtáyõ 22:15-22; Lṵ́kã 20:20-26)

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá 'dĩ pẽ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzí kí tḩ̃ 'bá
Hẽródẽ drḩ̃ 'dĩ kí abe Yẹ́sṵ̃ rṵ̂lé ĩ'di mbãjó, ãzíla rụjó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
kí agá. 14 Amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ kí ĩ'diní, “Ímbápḩ̃, ãnḩ̃ rá mi ị́jọ́ mgbã
rĩ kí jọ. Mí así vâ 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ sĩ ku, ãzíla í'bã ásḩ̃ 'bá ãzí 'bã úmgbó
drḩ̃ gá ku, wó mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Ílũ
drĩ ãmaní, ãzḩ̃táŋá ã'ḩ̃ 'bá ní mṵ̃sọ́rọ̃ 'bejó Kãyḩ̃sárḩ̃ ní rá yã jõku yụ?
15 Ãma icó 'belé la rá yã jõku yụ?”

---

† **12:11** Zãbṵ́rḩ̃ 118:22-23

Wó Yẹ́sų̃ nį̃ ı̨jọ́ mũlũmbẽ rú ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di mbãjó rĩ kí drį̃drį̃, zı̨ dó kí, “Ĩlẽ áma mbãlé ã'du ı̨jọ́ sĩ yã?” Ĩmi ají mání dį̃nárį̃. 16 Ají kí ĩ'diní dį̃nárį̃ ãlu ndrelé, uja dó kí zı̨lé, “Í'dá dį̃nárį̃ drį̃ gá 'dĩ kí ã'di ãni yã? Wó ı̨jọ́ sĩlé drį̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?”

Umvi kí ĩ'diní, “Úpí Kãyį̃sárį̃ ãni.”

17 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ãko Úpí Kãyį̃sárį̃ drį̃ kí Úpí Kãyį̃sárį̃ drı̨ ãzíla ãko Ãdróŋá drį̃ kí Ãdróŋá drı̨.”

'Bá 'dĩ kí drį̃ iza ru ı̨jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã umvilé ĩ'baní 'dĩ sĩ rá.

Įjọ́ angáŋá ídri rĩ drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 22:23-33; Lụ́kã 20:27-40)

18 Įjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sų̃ rú zı̨táŋâ trũ, jọ kí, 19 “Ímbápı̨, Mụ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrı̨́pı̨ drĩ drã rá drĩ ũkú a'be anzı̨ kóru, lẽ ádrı̨́pį̃ 'bã fi ãwụ́zı̨ 'dã sĩ anzı̨ tı̨jó ádrı̨́pį̃ drãlépi rá 'dã nî. 20 Ãgọbı̨ ãzí kí ándrá ádrı̨́pı̨ka rú 'bá ázı̨̂rį̃. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú, wó drã anzı̨ kóru. 21 Ádrı̨́pį̃ ı̨̂rį̃ rĩ fi vâ ãwụ́zı̨ 'dĩ 'i drã vâ rá, a'be ĩ'di anzı̨ kóru. Idé vâ ru ádrı̨́pį̃ na rĩ be 'dĩ 'bã áni. 22 'Bá ázı̨̂rį̃ 'dĩ ũdrã kí pírí anzı̨ kóru. Ãsį̃jó ũkû drã dó vâ rá. 23 Ụ'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri 'dã sĩ, ũkú 'dĩ dó mụ adrulé ã'di 'bã ũkú yã? Anzı̨ ázı̨̂rį̃ ádrı̨́pı̨ka gá 'dĩ 'bã kí ĩ'di alejó pírí ũkú ru rá rĩ gá?”

24 Yẹ́sų̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ íni ngá ku yã? Ĩnį̃ ı̨jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ ku, ãzíla ĩnį̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drį̃ ku. 25 Ụ'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú rĩ sĩ, icó kí ru ĩgbãlé ku, kí adru cécé mãlãyíkã 'bų̃ gá rĩ kí áni. 26 'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angáŋá 'bã ı̨jọ́ sĩ, ĩlã bụ́kų̃ Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ agá Ãdróŋá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mį̃rı̨ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ 'bã ı̨jọ́ ku yã? Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Ma Ãdróŋá Įbụrahı̨́mų̃ drį̃ 'i, Ĩsákã drį̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drį̃ 'i.’ † 27 Adru Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni la ku, wó 'bá ídri rĩ 'baní. Įjọ́ ĩmi nį̃lé ku 'dĩ sĩ ĩmi iza dó ĩmi trę̃yı̨.”

Ãzı̨́táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ
(Mãtáyõ 22:34-40; Lụ́kã 10:25-28)

28 Ímbá'bá ãzı̨́táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu mụ ãzíla are ı̨jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá, ĩ'di mụ ndrelé la Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní ı̨jọ́ kí ndẽjó rá zı̨ ĩ'di, “Ãzı̨́táŋá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzı̨́táŋá kí agá 'dâ rá rĩ íngõ 'i?”

29 Yẹ́sų̃ umvi, “Ãzı̨́táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ ĩ'di 'dĩ: ‘Mí are mi 'bá Įsı̨rayı̨́lį̃ rú rĩ, Úpí Ãdróŋá ãmadrı̨ gá rĩ lú Úpí ãlu. 30 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̨ gá rĩ ími ásı̨ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásı̨́sı̨ŋá pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí rĩ sĩ, 'dĩ ãzı̨́táŋá drį̃drį̃ rĩ 'i.’ † 31 Ãzı̨́táŋá námbã ı̨̂rį̃ sĩ rĩ ĩ'di íni: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ † Ãzı̨́táŋá ãzí ãmbõgõ sĩ ãzı̨́táŋá ı̨̂rį̃ 'dĩ kí ndẽlépi rá la 'dáyụ.”

32 'Bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ jọ, “Ímbápı̨, ı̨jọ́ míní jọlé Ãdróŋá ĩ'di lú ãlu ãzí ndú la 'dáyụ 'dĩ ĩ'di ı̨jọ́ ãndá la. 33 Įjọ́ vâ míní jọlé ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ími ásı̨ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásı̨́sı̨ŋá pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni 'dĩ kí ãndá. Ãzı̨́táŋá 'dĩ

† **12:26** Ãfũŋá 3:6 † **12:30** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:4-5 † **12:31** Lẹ́vį̃ 19:18

kí ãmbógó ru ãndânĩ, ndẽ kí ãnãkpá 'bá 'bã kí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú, ãzíla ídétáŋá ãzí ĩ'bã kí fẽlé rĩ kí rá.”
34 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la ágọ́bị̃ umvi ịjọ́ 'dĩ kí ũndũwã sĩ, jọ ĩ'diní, “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mí adru dó Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ rĩ be rárá ru ku.” I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ, 'bá ãzí zị dó ĩ'di zịtáŋá sĩ ị̃dị̃ ku.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Lṹkã 20:41-44)

35 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá drị̃ gá 'bá kí imbáŋâ trũ lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, zị 'bá kí, “Ímbá'bá ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Kúrísĩtõ ĩ'di Dãwṹdị̃ ngọ́pị 'i íngoní-íngoní ru yã? 36 Wó Úríndí Ãlá rĩ fẽ Dãwṹdị̃ ní jọjó la:
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
37 Dãwṹdị̃ 'bã mgbã rĩ umve vâ Kúrísĩtõ ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drị̃lẹ́ Dãwṹdị̃ ãni íngoní ru?” 'Bá wẽwẽ rú ĩ'di 'bã ị̃jọ́ arelépi rĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ ị̃jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ li 'bá kí bị̃lẹ́-ị̃ndṹ 'bá ãzị̃táŋá imbálépi 'dĩ kí ị̃jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Lṹkã 20:45-47)

38 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá 'bá kí imbáŋâ trũ drị̃ gá, jọ 'bá 'baní, “Ĩmi adru mị́fị̃ trũ imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi 'dĩ kí sĩ. Lẽ kí acị́lé ambamba la bõngó ãzo 'dĩ kí sĩ ãzíla lẽ kí úzị kí ị̃nzị̃táŋá ru sṹ tị gâ sĩ. 39 Lẽ kí vâ ambamba la rilé kṹrṹsị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ kí drị̃ gá, 'dĩ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ṹmṹ drị̃ kí agâ sĩ. 40 Kí ãwụzị 'bã ãko kí na íni ĩsá ru, kí Ãdróŋá zị sáwã ãzo rú sĩ ru icéjó. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ála drṹzị́ ị́jọ́ lị kí drị̃ gá mgbã ásị́ ãcí sĩ.”

Ãko ãwṹzị́ 'bã fẽlé rĩ
(Lṹkã 21:1-4)

41 Yẹ́sṹ ri vṹrṹ ṹtị̃ kí ru ãngũ sĩ ãwã'dĩfô fẽjó rĩ be, ri séndẽ 'bá ũ'bí 'bã kí 'belé rĩ kí ndrelé jó Ãdróŋá drị̃ agá ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá. 'Bá ũ'bí kṹrẹ́ńị ru rĩ yĩ kí séndẽ ĩ'badrị́ ambamba 'dĩ kí ala gâlé. 42 Wó ũkú ãzí ãwṹzị́ ru lẽmẽrí la amṹ, 'be séndẽ ífí-ífí ru níríŋá la kí ị̃rị̃ pírí nṹsṹ séndẽ ãlu drị̃. 43 Umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá, jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ũkú lẽmẽrí ãwṹzị́ ru 'dĩ fẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ ãndânĩ sãndṹkṹ ãwã'dĩfô tãmbajó 'dã agá 'dãá ndẽ 'bá tá ãwã'dĩfô fẽlépi 'dĩ kí pírí. 44 'Bá ãzí 'dĩ fẽ kí ãko ĩ'badrị́ ambamba rĩ 'bã ị́mbị́ la kî. Wó ũkú lẽmẽrí ãwṹzị́ ru 'dĩ 'be ãko ĩ'di drị̃ kí pírí ãndá-ãndá ru ũkú 'dĩ fẽ ãko ĩ'di ídri tãmbalé rĩ kí pírí.”

13

Yẹ́sṹ jọ ị̃jọ́ ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 24:1-2; Lṹkã 21:5-6)

† **12:36** Zãbṹrị̃ 110:1

1 Yẹ́sṹ 'bã kí ãfũjó lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agâlé 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Ímbápị, índre drĩ jó ũniyambamba ãzíla
írã ũniyambamba sĩ jó 'dĩ kí sịjó 'dĩ kî.”
2 Yẹ́sṹ umvi jó, “Mi jó sịlé ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí jọ yã? 'Dĩ kí drṹzḩ
u'de pírí, írã ala gá 'dĩ kí asu pírí vṹrṹ.”
3 Yẹ́sṹ 'bã ri agá 'Bé Mĩzẽyḩtṹ drḩ gá wókõ la lịcọ́ Ãdróŋá drḩ rṹlé
ru rĩ gá. Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i, Yõhánã 'i ãzíla Ãndẽríyã amṹ kí ĩ'di zịlé
á'dṹsĩ. 4 “Ílũ ãmaní ṹ'dṹ ḩjọ́ 'dĩ kí ru idéjó rĩ la adru ã'du tṹ rĩ? Ícétáŋá
ḩjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ la adru íngoní?”
5 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfḩ trũ 'bá ãzí 'bã ulé jõ ĩmi ku. 6 'Bá
wẽwẽ rú kí amṹ 'bá kí ulélé áma rṹ 'bã ũkpõ ayúŋá sĩ, kí jọ la, ‘Ma
bãsĩ ĩ'di 'i,’ kí sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ulé. 7 Ĩdrĩ ã'dḩ are, ṹ'dṹkọ́ akṹlépi ã'dḩ
drḩ gá rárá ru rĩ kî trũ, ĩmi idé ṹrḩ sĩ ku, ḩjọ́ 'dĩ kí ru idé drḩdrḩ ráká,
wó 'dĩ adru drĩ ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ 'i ku. 8 Sṹrṹ ãzí rĩ la angá ru 'dịlé sṹrṹ ãzí
rĩ be, úpí ãzí rĩ la angá ũmbã gá úpí ãzí rĩ be, ũyãkĩyã ãmbógó la mụ
ãngũ ayalé ãngũ pírí kí agá ãzíla rílẽ la a'dé nĩ. 'Dĩ ḩjọ́ pírí ũcõgõ rú
rĩ 'bã kí i'dójó rĩ.
9 “Ĩmi adru mịfḩ trũ, ála mụ ĩmi rụlé agụlé kẹ́sḩ gá, ála ĩmi co ãngũ
Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agá, ĩmi pá tu ũpi kí drḩlẹ́ gá, jãgo abe ḩjọ́ mádrḩ
gá mgbã rĩ vú nzejó sãdínĩ rú ĩ'banî. 10 Wó ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ acá drĩ ku rú,
ála drĩ ḩjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá sṹrṹ pírí gá rĩ 'baní ráká. 11 Údrĩ ĩmi rụ
agụlé ãngũ sĩ ḩjọ́ lịjó rĩ gá, ĩmi ásḩ 'bã umvú ḩjọ́ ĩminí mụlé jọlé rĩ sĩ ku.
Ma ĩminí ũndũwã fẽ sĩ ḩjọ́ mgbã rĩ jọjó ma 'i sáwã la drĩ acá 'bo rĩ gá,
ã'dusĩku ḩjọ́ ĩminí jọlé rĩ adru ĩmi jọ la ĩmi 'i la ku, wó Úríndí Ãlá rĩ la
jọ la nĩ.
12 “Ádrḩpị la ádrḩpị mẹ́lẹ́ mbe kí fẽjó 'dịjó rá, átẹ́pị la ngópḩ fẽ 'dịlé
rá, anzị kí angá 'bá kí tịlépi rĩ kí drḩ gá ũmbã rú ãzíla kí vâ fẽ kí 'dịlé
rá. 13 'Bá pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí áma ḩjọ́ sĩ. Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru ásḩ
tẽŋá sĩ cajó ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ gá rĩ la ru pa rá.

Ḩjọ́ 'bá 'baní ũcõgõ ajílépi rĩ
(Mãtáyõ 24:15-28; Lṹkã 21:20-24)

14 “Ĩdrĩ ‘ãko lḩkḩ ajílépi 'bá 'baní sĩ drḩ cịjó’ *† rĩ ndre pá tu agá ãngũ
jõ ĩ'bã kí adrujó ala gá ku rĩ agá ('bá ḩjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ḩjọ́ 'dĩ 'bã ífí),
'bá u'álépi Yṹdḩyã gá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru. 15 'Bá drĩ adru jó sḩ
gá ụrụgá, 'ba asḩ mụlé ãko ãzí a'dṹlé ĩ'didrḩ jó agâlé ku. 16 'Bá ámvṹ
agá rĩ 'bã gõ vúlé ĩ'didrḩ jó agâlé ĩ'di 'bã bõngó a'dṹlé ku. 17 Ṹ'dṹ 'dã
la adru ũcõgõ rú ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'banî. 18 Ĩmi
ã'ḩ Ãdróŋá 'i ṹ'dṹ 'dã 'bã adru sáwã uzogó drḩ gá ḩgbẹ̃ trũ rĩ sĩ ku.
19 Ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã la adru ṹ'dṹ ũcõgõ ãni jõ drĩ ru idélépi údu ku
la, ándrá i'dójó Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ 'bã agâlé kpere ãndrũ ãzíla ca vâ
adrulé 'dĩ 'bã áni ḩdḩ ku, 20 Úpí drḩ ándrá ṹ'dṹ 'dã lị agá ãlḩŋá ru ku,
'bá ãzí icó tá ru palé ídri ku. Wó 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rĩ kí ḩjọ́ sĩ, ĩ'di dó sĩ
ṹ'dṹ 'dã iséjó ãlḩŋá ru 'dĩ.
21 “Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la míní, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di gápi 'dõ,’
jõku ‘Índre ĩ'di gápi 'dã’ mí ã'ḩ ḩjọ́ ĩ'didrḩ ku. 22 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ ĩnzõ

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ ũ'bã kí, ándrá Dánḩyẹ̃ḩ 'bã ḩjọ́ jọjó drḩ la gá rĩ. † **13:14** Dánḩyẹ̃ḩ 9:27; 11:31; 12:11

rú rĩ kí ãzíla nábḩ̃ ĩnzõ rú kí abe kí ãfũ ícétáŋá kí idélé ḭjọ́ ũsų̃táŋá ru, tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá. 23 Má i'da ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí údu rú 'dĩ ĩmi sĩ adru mḭfḭ̃ trũ.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drḭ gá rĩ 'bã ãgõŋá ḩdḭ rĩ
(Mãtáyõ 24:29-31; Lṵ́kã 21:25-28)

24 “Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ũcõgõ drĩ kí dó ukó 'bo,
“ ‘cọtḭ ḩtṵ́ la acá ḭnḭ rú,
ĩmbá icó dḩḭ́lé ku.
25 Lẽlẽgó kí i'dó zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé,
ãzíla ũkpó 'bṵ̃ gá rĩ kí i'dó ru ayalé.’ †

26 “Sáwã 'dã agá 'dãá 'bá kí Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ndre amṵ́ agá ṵ̃rṵ́'bṵ̃ trũ, ũkpõ ãmbógó la trũ ãzíla dḩḭzã abe. 27 Wó ĩ'di mụ mãlãyíkã ĩ'didrḭ gá rĩ kí tḭ pẽlé 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé ũpẽ-ũpẽ rĩ kí atrájó ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dãá pírí.
28 “Ĩmi ṵ̃nḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ 'i úlúgó ife sĩ, kénĩ la drĩ dó i'dó rũlé, bḭ la drḭ̃ kí i'dó ru asúlé dụlé 'bo, ĩmi dó nḭ̃ la rá áyi acá 'bo. 29 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩdrĩ dó ḭjọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, ĩmi dó nḭ̃ la rá sáwã ḭjọ́ 'dĩ 'bá kí ru idéjó rĩ dó ãni rú. 30 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ḭjọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé 'dĩ sĩ 'bá ãzí ú'dî'da cí 'dĩ 'bã ãzí ũdrã kí drĩ ku rú. 31 'Bṵ̃ kí ṵ̃nọ́kṵ́ be kí ãsḭ̃ rá, wó Ḭjọ́ mádrḭ gá rĩ uja ru ku.

'Bá ãzí nḭ̃ ṵ́'dṵ́ kí sáwã la abe ku
(Mãtáyõ 24:32-35; Lṵ́kã 21:29-33)

32 “'Bá ãzí nḭ̃ ṵ́'dṵ́ 'dã 'i, jõku sáwã la ku, táni mãlãyíkã 'bṵ̃ gá rĩ kí, jõku Ãdróŋá Ngọ́pḭ̃ 'i. Wó Átẹ́pḭ̃ nḭ̃ lú cé la nĩ. 33 Ĩmi adru mḭfḭ trũ bábá Ãdróŋá zḭŋá trũ, † ĩmĩ sáwã ḭjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ nḩjó ku rĩ sĩ. 34 Ĩ'di adru cécé ágọ́bḭ mụlépi ãcḭ̃ gá rĩ drḭ gá rĩ áni, ĩ'di lḭcọ́ azḭ ãti'bo ĩ'didrḭ gá rĩ 'badrḭ, 'bá ãlu-ãlu ãzḭ ĩ'didrḭ gá rĩ be, ãzíla ĩ'di jọ la 'bá kẹ̃jḭ́tḭ agá tẽlépi rĩ ní, 'bã adru mḭfḭ trũ. 35 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩmi nḩjó la jó 'dḭ́pḭ la ãgõ vúlé 'dõlé ã'du tṵ́ rĩ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, ĩndró sĩ jõku ḭnḭ́ ágágá, ã'ṵ́gọ́ 'bã cẹ̃rẹ́ 'be agá jõku ãngũ 'bã ụwḭ agá. 36 Drĩ acá rṵ̃gbṵ́gbṵ́ nḩ̃ŋâ kóru, lẽ 'bã ḭsṵ́ ĩmi ṵ́'dṵ́ ko agá ku. 37 Ḭjọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ ájọ 'bá pírí 'baní, ‘Ĩmi adru mḭfḭ trũ.’ ”

14

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá
(Mãtáyõ 26:1-5; Lṵ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ace drĩ ṵ́'dṵ́ ḩrḭ̃ sĩ lẽjó ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ * ãzíla mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru rĩ najó. Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi rĩ kí abe ri kí gẹ̃rḭ̃ ndrṵ̃lé ũní-ũní ru sĩ Yẹ́sṵ̃ rụjó ĩ'di 'dḭjó rá. 2 Jọ kí cénĩ-cénĩ rú, “Wó lẽ 'bã adru ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ drḭ̃ sĩ ku, 'bá kí mụ ũmbã i'dólé ku.”
3 Yẹ́sṵ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lḭcọ́ ágọ́bḭ umvelé Sḭ̃mọ́nḭ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ drḭ rĩ sĩ, ũkú ãzí amṵ́ ãdu ãjẹ̃ rú ãjḭ ngṵ̃lépi vĩrĩ umvelé nádĩ la trũ cṵ́pã gá tré. Nzḭ̃ tḭ la ũsũ dó ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã drḭ̃ gá. 4 'Bá ãzí rilépi ĩ'di trũ méjã 'bã tḭ gá rĩ i'dó kí unulé jọ kí, “Ũkú 'dĩ iza dó ãdu ãjẹ̃ rú 'dĩ íni

---

† **13:25** Ĩsáyã 13:10; 34:4 † **13:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ ũ'bã kí ḭjọ́ sĩlé Ãdróŋá zḭŋá trũ 'dĩ nĩ. * **14:1** Ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí anzéjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ũrãjó rĩ 'i.

ã'du ị́jọ́ sĩ? 5 Ícó tá ãdu 'dĩ ị̃tṹndãlé ãjẹ̃ ĩyõ la sĩ sĩlíngĩ túrú na séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.” 'Dĩ vúlé gá uzá kí dó ũkpõ sĩ ũkû drị̃ gá.

6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi a'be ũkú 'dĩ cã. Ĩmi ĩcãndĩ ĩ'di ku. Idé mání ị́jọ́ mũkẽ ũniyambamba la. 7 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi abe, ĩmi icó ĩ'baní ãko fẽlé sáwã cí ĩminí lẽlé rĩ agá. Wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ pírí ku. 8 Idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mání rĩ 'bo, ĩ'di 'bã ãdu ũsũjó áma ụrụ'bá gâ sĩ áma itújó bábá sĩ áma ị̃sĩ̃jó rĩ sĩ. 9 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ ála sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí agá, ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó.”

Yẹ́sṹ na ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ abe
(Mãtáyõ 26:14-25; Lṹkã 22:3-14, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

10 Yṹdãsĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrĩyọ́tĩ̃ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ, mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹlé sĩ mụjó Yẹ́sṹ mẹ́lẹ́ mbejó. 11 Ãtalo ãmbogo 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ, azị kí dó ĩ'diní sĩlíngĩ fẽjó rá. 'Dãá Yṹdãsĩ̃ i'dó dó sáwã múké sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí ndrṹlé ãngũ la abe sĩ ĩ'di fẽjó 'bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ 'badrị̃.

12 Ṹ'dṹ drị̃drị̃ ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkị́ kóru rĩ najó sĩ ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ 'bã kãbĩ̃lõ kí ụlị́jó ídétáŋá ru rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?”

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ị̃rị̃ jọ ĩ'baní, “Ĩminí fi agá táwṹnĩ̃ ãmbógó rĩ agâlé ĩdrĩ drị̃ ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ị̃yị́ drị̃ trũ drị̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ. 14 Jó ĩ'di 'bã fijó rĩ gá, ĩzị jó 'dị́pị 'i, ‘Ímbápị jọ jó ãmṹ 'badrị gá mání sĩ ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá mání imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?’ 15 Jó 'dị́pị la mụ jó 'a mgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi idé dó ãmaní ãkónã ala gá 'dãá.”

16 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ ko kí dó drị̃ mụlé táwṹnĩ̃ ãmbógó 'dã agâlé, ị̃sṹ kí ị́jọ́ kí cécé tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. Idé kí dó ãkónã ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ 'dãá.

17 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ acá kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí abe. 18 Yẹ́sṹ 'bã kí ri agá méjã tị gá ãkónã na agá, jọ ímbá'bá 'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ, 'bá ãmã sĩ ãkónã najó ĩ'di be ãngũ ãlu gá rĩ 'i.”

19 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ kí ásị acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí Yẹ́sṹ ụzịlé “Adru ma 'i ku yã?”

20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩ'di adru ĩmi mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãma sĩ íná najó ĩ'di be bãkṹlẹ̃ ãlu agá rĩ 'i. 21 Ngọ́tị 'Bádrị̃ la mụ drãlé rá cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî. Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá ku la ándrá múké.”

Ãkónã Úpí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Lṹkã 22:14-20; 1 Kọ̃rĩ̃nị̃tọ̃ 11:23-25)

22 Ĩ'bã kí ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá, anu 'a la rá, fẽ dó ĩ'di 'bá ĩ'di ĩ'baní jọ, “Ĩna ụrụ'bá mádrị̃ gá rĩ 'i.”

23 'Dụ dó kópõ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní drị̃ la gá, ãzíla fẽ dó ĩ'badrị̃lé, nga kí dó pírí mvụlé la. 24 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Kópõ 'dĩ ãrí mádrị̃ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrị̃ abe rĩ 'i. 25 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó zãbíbũ ífí sṹ 'dĩ mvụlé ị̃dị́ ku kpere

mání mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ agá.” 26 Kí dó mụ úngó
ngolé sĩ Ãdróŋá ịcṹjó 'bo, ko kí dó drị̃ mụlé 'Bé Mị̃zẽyịtṹ gá.

Yẹ́sṹ i'da ĩjọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Lṹkã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

27 Yẹ́sṹ jọ ímbá'bá ĩ'didrị̃ gá rĩ 'baní, “Ĩmi pírí la mụ áma a'belé á'dṹsĩ
ĩmi apá rá. Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“ ‘Ma mụ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dịlé rá;
ãzíla kãbĩlõ kí mụ irélé pírí rá.’ †
28 Wó má angá jõ ídri rú 'bo, ma mụ mụlé ĩmi drị̃lẹ́ gá Gãlị́lĩ̃ gâlé.”
29 Pétẽrõ angá ụrụgá jọ, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ ími a'belé á'dṹsĩ,
má icó ku.”
30 Yẹ́sṹ jọ Pétẽrõ ní, “Ájọ míní mgbã ị́nị́ ãndrũ 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́
pâlé ĩ̃rĩ̃ † ku, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na ínĩ̃ ma ku.”
31 Wó Pétẽrõ umvi ị́jọ́ tị ũkpó sĩ, “Má icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni la jọlé áma tị
sĩ ku, jõ táni ãmaní mụjó ũdrãjó mí be, má ã'ĩ́ rá.” Ímbá'bá ãzí rĩ jọ kí
pírí 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá zịjó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Lṹkã 22:39-46)

32 Yẹ́sṹ kí dó mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ãngũ umvelé
Gẽtẽsẽmánĩ 'i rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ, ma drĩ mụ Ãdróŋá
zịlé.” 33 'Dụ Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla Yõhánã 'i isé ru ĩ'ba abe drị̃ gá
were, ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ ãmbógó la sĩ, 34 ãzíla jọ
ĩ'baní, “Ũcõgõ afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́ lị ambamba ãni rú drã tị gá.
Ĩtẽ ma 'dâ, ĩmi adru mị́fị́ mgbọ.”
35 Ĩ'di mụ ru isélé drị̃lẹ́ gá were 'bo, tị̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ã'ĩ́jó jọ, “Drĩ
tá icó rá sáwã drị̃ cịjó rĩ drĩ tá alị áma drị̃ gâ sĩ alị-alị la múké.” 36 Jọ
vâ, “Bãbá! Má Átẹ́pị, ãko pírí icó kí rá la mî sĩ. Í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ
má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
37 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé ímbá'bá 'ba rṹ 'dõlé, ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá. Umve
Sĩ̃mọ́ṋĩ̃ Pétẽrõ 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmi ṹ'dṹ ko yã? Ĩmi icó tẽlé mị́fị́ trũ mgbọ
sáwã ãlu ku yã?” 38 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mị́fị́ trũ mgbọ, ĩzị Ãdróŋá 'i
ĩmi mụ filé ṹ'bĩ̃táŋá agá ku. Úríndí lẽ rá wó ụrụ'bá ũkpó kóru.” 39 Yẹ́sṹ
uja vâ ru gõlé vúlé Ãdróŋá zịlé tá ĩ'di 'bã zịlé drị̃drị̃ rĩ áni. 40 Ĩ'di vâ
mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mị́fị́ la kí ãnzị ru
ṹ'dṹ sĩ, ãzíla nĩ̃ kí kí ã'du ị́jọ́ jọ ĩ'diní yã rĩ gá ku.
41 Ĩ'di mụ gõlé ĩ'ba rṹlé pâlé na la sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩ kpere ṹ'dṹ ko
ãzíla avị́ yã? Ca rá! Sáwã sĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí
'badrị̃ rĩ acá 'bo. 42 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ
la amṹ 'dĩ!”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

43 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, cọtị Yṹdãsị̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị̃ drị̃
ĩ̃rĩ̃ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla
ménéŋá abe drị̃ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋá Mṹsã
drị̃ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî. 44 Yṹdãsị̃ i'da

† **14:27** Zãkãríyã 13:7 † **14:30** Bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí pâlé ĩ̃rĩ̃ 'dĩ ku.

tá ĩ'baní ị́jọ́ ícétáŋ́á ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị́ mání mụlé zịlé amvuŋ́á sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di, ãsĩkárĩ 'bã rụ kí dó ĩ'di agụlé drị̃ gá.”
45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dãsị̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sụ̃ rụ̃lé jọ, “Rábị̃!” zị dó ĩ'di amvuŋ́á sĩ. 46 Rụ kí dó ĩ'di mgbemgbe cí. 47 Wó 'bá ãzí pá tulépi ãni rú 'dãá la anzé ménéŋ́á ga átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã ãtí'bó 'bã bị̃lẹ́ wẹ́ vụ̃rụ́. 48 Yẹ́sụ̃ jọ ũ'bí 'baní, “Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋ́á ã'dị́ drị̃ trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la áni ã'du sĩ yã? 49 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe 'bá kí imbá agá lịcọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá 'dãá, ĩrụ jõ ma ku. Wó ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ 'bã idé ru nĩ.”
50 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí a'be kí ĩ'di á'dụ̃sĩ apá kí rá. 51 'Bá ãzí kãrị́lẽ̃ rú 'delépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ la cí, sụ̃ bõngó ku wó 'be ru ụrụ'bá sókã sĩ. 'Bá ũ'bí tá Yẹ́sụ̃ rụlépi 'dĩ ụ̃'bị̃ kí tí ĩ'di rụlé, 52 mvu apálé pílílí ru a'be bõngó sókã rú 'dĩ kí drị́ gá 'dãá.

Yẹ́sụ̃ 'i 'bá ị̃jọ́ amálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:57-68; Lụ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)
53 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá 'dĩ agụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ jó agâlé. 'Bá pírí ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe tra kí ru ĩ'didrị́ko gá 'dãá. 54 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sụ̃ vú rárá ru kpere lịcọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ 'dã agâlé. Ri kí dó vụ̃rụ́ ãsĩkárĩ jó Ãdróŋ́á drị̃ andre tẽlépi rĩ abe ãcí yulé.
55 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ị́jọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrụ̃lé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di dịjó wó ịsụ́ kí ku. 56 'Bá wẽwẽ rú nze kí ị́jọ́ ĩnzõ rú la kí vú Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá, wó ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ icí kí ru ku. 57 Ãgọbị ãzí tu kí pá ị́jọ́ ĩnzõ rú la vú nzelé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá jọ kí, 58 “Ãma are ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dĩ jọ agá, ‘Ma mụ jó Ãdróŋ́á drị́ 'bá 'bã kí sịlé 'dĩ andilé rá. Ụ'dụ́ na vúlé gá ma vâ mụ sịlé la rá.’ ” 59 Ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ icí kí ru pírí ku.
60 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ angá pá tulé ụrụgá 'bá kí drị̃lẹ́ gá 'dãá zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Mí icó tị apelé sĩ ị́jọ́ umvijó ku yã? Ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rụ́ 'dĩ kí ã'du?” 61 Wó Yẹ́sụ̃ ĩyãŋ̃ã tútú ape tị sĩ ị́jọ́ umvijó ku. Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị vâ ĩ'di ĩ̃dị́, “Mi Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á 'bã Ngọ́pị 'i yã?”
62 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ma ĩ'di 'i. Ĩmi Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ndre ri agá Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dị́pị 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amụ́ agá ụ̃rụ́'bụ̃ 'bụ̃ gá rĩ abe!”
63 Ũmbã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, “Sãdínĩ ãmaní ndrụ̃lé ĩ'diní ĩ̃dị́ rĩ íngõ 'i? 64 Ĩmi are ú'dáŋ́á ĩ'di 'bã sĩ Ãdróŋ́á 'dajó rĩ 'bo. Ĩmĩ ũrã ị́jọ́ íngoní?”
Nga kí pírí ị́jọ́ lịlé drị̃ la gá jọ kí ị́jọ́ ndẽ ĩ'di 'bo lẽ 'bã drã rá.
65 'Bá ãzí rĩ i'dó kí sụ̃sụ́ uwílé Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá ãzí rĩ umbé kí ĩ'di 'bã mịfị kí cí, adị kí ĩ'di ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ!” Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó ĩ'di colé.

Pétẽrõ 'bã tujó ínĩ̃ Yẹ́sụ̃ 'i ku rĩ
(Mãtáyõ 26:69-75; Lụ́kã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)
66 Pétẽrõ 'bã ri agá vụ̃rụ́ lịcọ́ agá 'dãá, ĩzóŋ́á ãtí'bó ru átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ 'bã ãzí ãlu amụ́ 'dãá. 67 Ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé ãcí yu agá 'dãá, Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sụ̃ Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá rĩ drị́ rĩ 'bã ãzí.”

68 Wó Pétẽrõ tu rá, jọ, “Ánĩ ĩ'di ku. Ánĩ vâ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drĩ gá yã rĩ
ku.” Ãfũ dó ãmvé pãráta gá. Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be cẽrẹ́.
69 Ĩzóŋá tá ãtí'bó ru rĩ ndre vâ Pétẽrõ ĩdị́ jọ 'bá pá utulépi 'dãá rĩ
'baní, “Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ ĩ'bã ãzí.” 70 Pétẽrõ tu vâ ĩdị́.
Sáwã were vúlé gá, 'bá pá utulépi 'dãá rĩ jọ kí Pétẽrõ ní, “Mí icó tulé
ku ã'dusĩku mi 'bá Gãlị́lĩ gá la.”
71 Pétẽrõ i'dó ru alụ́lé, na ũyõ kí drĩlẹ́ gá 'dãá jọ, “Ánĩ 'bá ĩmi ị́jọ́ jọjó
drĩ la gá 'dĩ ku.”
72 Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be dó cẽrẹ́ pâlé ĩrĩ rĩ 'i. Ị́jọ́ Yẹ́sũ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, “Mi
áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rĩ” agá dó ĩ'diní. Ị́jọ́
'dĩ fi dó ásị la gá ãzákírílí ru kpẽ dó awálé.

15

Âgụ Yẹ́sũ 'i Pĩlátõ drĩlẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Lụ́kã 23:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ṵ'bụ́tịnịnị ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá ĩyõ rĩ kí abe, imba'ba
ãzịtáŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi rĩ kí, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú ị́jọ́ amálépi rĩ
kí abe, itú kí ị́jọ́. Umbé kí Yẹ́sũ 'i agụlé fẽlé Pĩlátõ * drị. 2 Wó Pĩlátõ zị
Yẹ́sũ 'i, “Mi Úpí 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'i yã?” Yẹ́sũ umvi ĩ'diní,
“Ãndá, Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ. 4 Pĩlátõ uja vâ ĩ'di zịlé
ĩdị́, “Mí icó ị́jọ́ ãzí umvilé ị́jọ́ 'dĩ kí agá ku yã? Mí are ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí
ũtrãlé ími ụrụ'bá gá wẽwẽ rú mí idé 'bã kí mi 'i 'dĩ kí ku yã?” 5 Wó
Yẹ́sũ umvi ị́jọ́ ãzí ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ Pĩlátõ drĩ iza ru rá.

Úlị ị́jọ́ Yẹ́sũ drĩ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

6 Ṵ'dụ́ ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drĩ gâ sĩ rĩ drĩ sĩ, Pĩlátõ la jõ 'bá mãbụ́sũ rú 'bá
'bã kí lẽlé la trũ ãlu mãbụ́sũ gâlé rá. 7 Ị̃tụ́ 'dã sĩ 'bá ãzí 'bãlé mãbụ́sũ
gá la cí rụ́ la Bãrábã 'i, úrụ ĩ'di ĩ'bã kí 'bá 'dịjó ã'dị́ gá rĩ sĩ. † 8 'Bá ũ'bí
'dĩ mụ kí Pĩlátõ rụ̂lé, zị kí ĩ'di 'bá ãzí mãbụ́sũ rú la trũjó ãlu rá jõ ĩ'di
'bã idélé údu rĩ 'bã áni.
9 Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má a'be ĩminí Úpí 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'i
yã?” 10 Ĩ'di 'bã nĩ̃jó la cé ãtalo ãmbogo rĩ fẽ kí ĩ'di ĩ'di drĩlé ãjã sĩ rĩ
sĩ. 11 Ãtalo ãmbogo rĩ usú kí 'bá kí bị̃lẹ́ jọjó la Pĩlátõ ní 'bã a'be ĩ'baní
Bãrábã áyụ.
12 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé 'bá ĩmĩ umvelé Úpí 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ
'badrị rĩ ã'du rú?”
13 Ũ'bí uzá kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá.”
14 Pĩlátõ zị kí, “Ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Uzá kí dó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá
sĩ ĩdị́-ĩdị́, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá!”
15 Pĩlátõ 'bã lẽjó rụ́kụma ịsụ́jó ũ'bí 'badrị rĩ sĩ, a'be dó Bãrábã 'i rá
ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ĩ'di dó mụ Yẹ́sũ fẽlé colé ãsĩkárĩ 'badrĩlé 'bo, fẽ dó
ĩ'di ĩ'badrị mụlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.

---

* **15:1** Pĩlátõ ĩ'di ándrá gávũnã 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ 'badrị sáwã 'dã sĩ rĩ 'i. 'Bá 'dĩ agụ kí Yẹ́sũ 'i ĩ'di rụ̂lé ã'dusĩku ĩ'di 'bá sáwã 'dã sĩ icólépi ị́jọ́ lịlépi 'bá drĩ gá ú'dị sĩ ĩ'di rá rĩ 'i. † **15:7** Ã'dị́ 'dĩ Bãrábã kí ándrá 'dị agá la sĩ lẽjó gãmétẽ 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ 'badrĩ 'bejó.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sũ̃ 'i
(Mãtáyõ 27:27-31; Yõhánã 19:2-3)

16 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sũ̃ agụlé lịcọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ị́jọ́ lijó rĩ
gá, ãzíla umve kí dó ãsĩkárĩ 'bã ãzí 'dãá rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá. 17 Su kí
dó Yẹ́sũ̃ ní bõngó ãzí kọ̃ñ̃kọ̃ñ̃ rú la. Idé kí dó kẹ́rịn̨á ũ̃cịḱị sĩ sulé drĩ̃kã
gá tãgíyã ũpĩ drị̃ rú. 18 I'dó kí ĩ'di ịcụ́lé ĩnzõ rú sĩ ĩ'di idejó úzáŋ̂ trũ,
"Háyẽ̃, Úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ rĩ." 19 Gbã kí ĩ'di kẽ̃lḭ́ká sĩ drĩ̃kã gá,
uwí kí sũ̃sụ́ ụrụ'bá la gá, tĩ̃ kí ãja vũ̃rụ́ ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá ãrútáŋ̂á idemará
ãni la fẽjó ĩ'di nî. 20 Ĩ'baní dó Yẹ́sũ̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó
kọ̃ñ̃kọ̃ñ̃ 'dã 'i, su kí dó bõngó ĩ'didrị́ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé, agụ kí
dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.

Yẹ́sũ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

21 Ĩ'bã kí mụ agá gẽ̃rĩ̃ gá 'dãá, ụfụ kí drĩ̃ ágọ́bị̃ umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃
angálépi táwũ̃ñ̃ Kũ̃rẹ́ñ̃ gá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ adrujó Ãlẽkĩzéndã kí
Rũfúsĩ be rĩ trũ, ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sũ̃ ipajó rĩ
'dụjó. 22 Ãsĩkárĩ agụ kí dó Yẹ́sũ̃ 'i ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ
drĩ̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá. 23 'Dãá ũ̃'bĩ̃ kí ĩ'diní wáyĩnĩ usalé írúwá umvelé
mírã rĩ trũ rĩ fẽlé mvụlé, wó Yẹ́sũ̃ gã mvụlé la úmgbé. 24 Ipa kí dó Yẹ́sũ̃
mũsãlá'bã sị́ gá, 'be kí bõngó ĩ'didrị́ gá rĩ kí jẽgê sĩ, sĩ kí awajó ã'di la
íngõ 'dụ nĩ.

25 Îpa Yẹ́sũ̃ 'i mũsãlá'bã sị́ gá sáwã na ũ̃'bụ́tị drị́ gá rĩ sĩ. 26 Îpa ị́jọ́
ĩ'di tõjó rĩ ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá 'dãá úsĩ, "'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĨ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRỊ̃." 27 'Bá
ũ̃gụ'ba rú la kí ĩ̃rĩ̃ îpa kí Yẹ́sũ̃ be mũsãlá'bã sị́ gá ĩndĩ, ãlu rĩ drị́ ãndá
rĩ gá, ãzí rĩ drị́ ĩ̃jị́ rĩ gá. [28 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋ̂á drị́ agá rĩ áni, "Úlã
ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru."†] ‡ 29 'Bá alḭlépi gẽ̃rĩ̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide
kí Yẹ́sũ̃ 'i, drĩ̃kã ayaŋ̂á trũ jọ kí, "Háyẽ̃! Ị́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋ̂á drị́ 'dĩ
andi rá, mi sị la ĩ̃dḭ́ ụ́'dụ́ na agá rá ku yã? 30 Mí asị́ vũ̃rụ́ mũsãlá'bã sị́
gâlé sĩ ími ãmgbã rĩ pajó."

31 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzḭ́táŋ̂á Mụ́sã drị́ kí imbálépi rĩ kí
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sũ̃ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, jọ kí, "Ĩ'di jõ vâ 'bá
ãzí kí pa rá, pa ru ku íngoní-íngoní ru! 32 Drĩ adru Kúrísĩtõ Úpí 'bá
Ịsịrayḭ́lĩ̃ drị́ gá rĩ 'i, 'ba asị́ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ vũ̃rụ́ 'dõlé ãma dó sĩ
ndre la ãzíla ãma dó sĩ ĩ'di ã̃ĩ̃."

'Bá ũ̃gụ'ba rú ĩ̃rĩ̃ ipalé ĩ'di be 'dã ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

33 Ĩ'di dó mụ calé sáwã ázíyá ĩ̃tụ́ ãni, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã
úrômĩ. 34 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ̃ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ
ũkpó sĩ, "Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ, lama sãbãkĩtánĩ?" Ífí la, "Ãdróŋ̂á mádrĩ̃, Ãdróŋ̂á
mádrĩ̃, mí a'be ma rá ã'du sĩ yã?" †

35 'Bá ãzí pá utulépi ãni rú rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, "Ĩmi are,
ĩ'di Ĩlíyã umve." 36 'Bá ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ, su ĩ'di wáyĩnĩ
ũká la agá, umbé ĩ'di ũzú sị́ gá sulé Yẹ́sũ̃ tị gá. 'Bá ãzí kí agá 'dãá jọ,

---

† **15:28** Ĩsáyã 53:12 ‡ **15:28** Vásĩ 28 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tị̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋ̂á drị́ Gĩ̃rḭ́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **15:34** Zãbụ́rĩ̃ 22:1

“Úndre drĩ Ĩlíyã la nõ amụ́ ĩ'di ãtrũlé mũsãlá'bã sị gá vụ̃rụ́ 'dõlé rá yã áni.”
37 Yẹ́sụ̃ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, drã dó rá.
38 Bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alijó rĩ asi ru ĩ̃rĩ̃ i'dójó ụrụgá kpere vụ̃rụ́.
39 Ãmbógó ãsĩkárĩ̃ Rụ́mĩ̃ gá rĩ drị́ 'dĩ sĩ tu pá Yẹ́sụ̃ drĩ̃lẹ́ gá 'dãá cí, ndre Yẹ́sụ̃ 'bã drã agá cé, jọ, “'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i.”
40 Ũkú ãzí kí cí utu kí pá rárá ru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ Yãkó'bõ ĩmbíráŋá rĩ 'bã andre Yósẽ be rĩ 'i ãzíla Sãlómẽ 'i. 41 Ũkú 'dĩ kí ándrá acị́lépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ angájó ãngũ Gãlị́lĩ̃ gá ãzíla ĩ'di ãzãkolépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá rĩ kí. Ũkú ãzí wẽwẽ rú ándrá amụ́lépi ĩ'di trũ angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ kí vâ 'dãá cí.

Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ĩ̃sĩ̃ŋá
(Mãtáyõ 27:57-61; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)
42 Ĩndró acá ãni rú 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ gá rĩ acá drĩ ku rú. 43 Yụ̃sụ́fụ̃ angálépi Ãrĩmãtéyã gá, 'bá ãzí Yãhụ́dị̃ 'bã ukutáŋá gá rilépi ĩndĩ, 'bá 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃, Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ amụ́lépi rĩ 'bã drị̃ tẽlépi rĩ 'i, mụ ụ̃rĩ̃ kóru Pĩlátõ rụ̃lé Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ a'ị́lé. 44 Pĩlátõ 'bã drị̃ iza ru rá ĩ'di 'bã arejó la Yẹ́sụ̃ drã 'bo rĩ sĩ, umve ãmbógó ãsĩkárĩ̃ 'badrị́ gá rĩ sĩ ĩ'dĩ zijó Yẹ́sụ̃ drã ídu yã rĩ nĩ̃jó. 45 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ãsĩkárĩ̃ 'bã ãmbógó tị gá rĩ arelé 'bo, fẽ Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ Yụ̃sụ́fụ̃ drị́ rá. 46 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yụ̃sụ́fụ̃ mụ bõngó ĩgbãlé, ãtrũ dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sị gâlé vụ̃rụ́ 'dõlé, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, 'dụ dó ĩ'di ĩ̃sĩ̃lé 'bụ́ galé írã agá la agá, gũ dó írã ãmbógó kpakụ la tị la gá cí. 47 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ Yósẽ 'bã ãndrẽ be ndre kí ãngũ sĩ Yẹ́sụ̃ ĩ̃sĩ̃jó rĩ cé.

16

Yẹ́sụ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Lụ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)
1 Ụ́'dụ́ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị́ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị́ rĩ la mụ ukólé 'bo, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã, Sãlómẽ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ trũ ĩgbã kí ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ̃ la kí sĩ mụjó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ifíjó. 2 Ụ́'dụ́ ãzị́ rĩ 'bã ũ̃'bụ́tị̃nị́nị́, ĩ̃tụ́ 'bã ãfũjó 'bo rĩ sĩ, mụ kí ĩ̃nádrĩ̃ gâlé. 3 Ĩ'bã kí mụ agá gẽ̃rĩ̃ gá 'dãá ụzị kí ru ãyá-ãyá, “Ã'di la mụ ãmaní írã 'bụ́ tị gá 'dãá gũlé nĩ yã?” 4 Wó kí mụ acálé ãni rú 'bo, ndre kí ãngũ kí drĩ̃lẹ́ gâlé, ndre kí írã ãmbógó kpakụ 'bụ́ tị gá rĩ úgũ rá. 5 Ĩ'bã kí fi agá 'bụ́ agâlé, ndre kí 'bá ãzí ru sulépi bõngó imve sĩ la ri 'bụ́ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá, wó idé kí dó ụ̃rĩ̃ sĩ.
6 'Bá 'dã jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ụ̃rĩ̃ sĩ ku. Ánĩ̃ rá ĩmi Yẹ́sụ̃ Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá ándrá ipalé mũsãlá'bã sị gá rĩ ndrụ̃, ĩ'di 'dộ yụ, angá ídri rú 'bo. Ĩndre ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ gápi 'dĩ. 7 Ĩmụ dó ị́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá ĩ'diní imbálé rĩ 'banî vâ Pétẽrõ ní. Ĩ'di mụ ĩmi drĩ̃lẹ́ gá Gãlị́lĩ̃ gâlé 'dĩ, ĩmi mụ ĩ'di ndrelé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni.”
8 Ũkú 'dĩ amvú kí apálé angájó ĩ̃nádrĩ̃ agâlé úngụ́lẹ́ sĩ ụ̃rĩ̃ trũ ãzíla ụrụ'bá la kí dĩ̃ yã sĩ, jọ kí ị́jọ́ 'bá ãzí ní ku ã'dusĩ̃ku ụ̃rĩ̃ fi kí ásị́ gá ambamba.

[Bĩbĩ̃líyã ándrá sĩ̃lé ídu rĩ kí 'bã ãzí ujalé rĩ kí agá Mãrákõ 'bã ãsĩ̃ŋá 16:9-20 'dĩ ĩ'di 'dáyụ]

9 Yẹ́sṹ la mụ angálé ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ gá rĩ sĩ 'bo, i'da ru Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã ándrá ĩ'di bãsĩ úríndí ũnzí ázị̀rị̃ kí adrójó ala gá rĩ nĩ.
10 Mụ dó ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé ímbá'bá Yẹ́sṹ drị́ ũcõgõ-ũcõgõ rú awalépi rĩ
'banî. 11 Mãríyámũ ní táni ị́jọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'dĩ 'baní, Yẹ́sṹ angá ídri rá
ãzíla índre ĩ'di rá tí, ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'didrị́ ku.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ i'da ru 'bá ị̃rị̃ angálépi Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá
mụlépi gẽrị̃ gá 'dã ãngũ ãzí gá rĩ 'banî, wó drị̃drị̃ rĩ sĩ nị̃ kí ĩ'di ã'di 'i
yã rĩ gá ku, i'dá ndú ĩ'banî ã'dusĩku uja ru gbíyã rá. 13 'Bá 'dĩ kí mụ
Yẹ́sṹ nị̃lé 'bo, uja kí dó ru vúlé ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé 'bá acelépi rĩ 'banî, wó
'bá 'dĩ ã'ị̃ kí ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé ĩ'baní 'dĩ ku.

Yẹ́sṹ 'ba azị̃jó 'bá mụdrị́ drị̃ ãlu rĩ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 28:16-20; Lṹkã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

14 'Dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ i'da dó ru ímbá'bá mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ 'baní ĩ'bã
kí ãkónã na agá. Uzá kí drị̃ gá ã'ị̃táŋá ãkõ sĩ ãzíla ásị́ ĩ'ba ãni mbalépi
rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã kí ị́jọ́ 'bá ĩ'di ndrelépi cé angá ídri rú rá rĩ 'badrị̃ kí
ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.
15 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ ãzíla ĩmi ũlũ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bá pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá
'dâ rĩ 'banî, 'bá áma ã'ị̃lépi ãzíla bãbṹtị́zị̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá. Wó
'bá ã'ị̃lépi ku rĩ ị́jọ́ lị́lé rĩ la ĩ'di ndẽ rá. 16 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃lépi ãzíla bãbṹtị́zị̃
bĩlépi rá rĩ la ru pa rá, wó 'bá ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃lépi ku rĩ ála ị́jọ́ lị́ drị̃ la gá rá.
17 'Bá pírí áma ã'ị̃lépi rĩ kí ála ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ tálí kí idéjó, kí úríndí
ũnzí kí adro áma rṹ sĩ, kí tị́ ú'dí jọ. 18 Drĩ kí ị̃nị̃ rụ ãzíla ãdrákĩ mvụ,
icó kí kí idélé ũnzí ku, drĩ kí drị́ ṹtị́ 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drị̃ gá kí adrí rá."

Yẹ́sṹ 'dụjó 'bṹ gâlé rĩ
(Lṹkã 24:50-53; 'Etáŋá 1:9-11)

19 Úpí Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé ímbá'bá 'baní 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá
'bṹ gâlé ãzíla îri dó ĩ'di Ãdróŋá 'bã drị́ ãndá rĩ gá. 20 Ímbá'bá iré kí dó
ị́jọ́ ũlũ trũ ãngũ pírí agá ãzíla Úpí nga dó ãzị́ ĩ'ba abe. Tálí ĩ'bã kí idélé
ãzíla ícétáŋá ĩ'bã kí idélé rĩ i'da kí ị́jọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ kí nĩ.

Ị́jọ́ Mgbã
Lṵ́kã
'bã sĩlé rĩ

1 'Bá ũ'bí sĩ kí ị́jọ́ ru idélépi ãma drĩdríŋĩ gá rĩ kí drį̃ gá. 2 Sĩ kí 'bá
ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi i'dóŋá gá cé vâ ũlũlépi la rĩ 'bã kí jọlé ãmanî rĩ
kî. 3 Téfũlõ mi 'bá rulé rũrũ rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ ị́jọ́ kí į̃ndṵ́ ndrṵ̃ agá i'dóŋá
gâlé rĩ sĩ, má ũrã ĩ'di múké lẽ ásĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu ru idélépi 'dĩ kí míní rá.
4 Má idé ị́jọ́ 'dĩ íni mínî sĩ ị́jọ́ mgbã 'bání imbálé míní rĩ nį̃jó.

Tį̣ŋá Yõhánã Bãbṵ̃tį̃zį̃ fẽlépi rĩ drį̃ icéjó rĩ

5 Sáwã Hẽródẽ 'bã ũpĩ najó Yṵ̃dĩ́yã gá rĩ sĩ, átáló ãzí rṵ́ la Zãkãríyã
'i angájó amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãbíyã drį̃ agá rĩ kí agá. Ũkû rṵ́
Į̉Į̃zãbẹ́tį̃ 'i vâ amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãrọ́nį̃ drį̃ agá. 6 'Bá 'dĩ kí į̃rį̃
trá ãlá ru Ãdróŋâ mị́fį̃ gá ãzíla ri kí ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá drį̃ kí tãmbalé
kí vú ũbĩjó pírí. 7 'Bá į̃rį̃ 'dĩ ri kí u'álé ngọ́tį̃ŋâ kóru Į̉Į̃zãbẹ́tį̃ 'bã adrujó
úndó rĩ sĩ wó de kí į̃rį̃ trá rá.
8 Ṵ'dṵ́ ãlu Zãkãríyã la ãzį̃ átáló drį̃ ínátị ĩ'didrį̃ abe rĩ nga agá jó
Ãdróŋá drį̃ agá. 9 Pẽ kí ĩ'di filé jó Ãdróŋá drį̃ agâlé jẽgê 'beŋá sĩ jõ ĩ'bã
kí idélé lã'bĩ ĩ'badrį̃ ãtalo drį̃ sĩ, mụlé ãko ãjį̃ trũ vĩrĩ rĩ ivélé Úpí nî.
10 Sáwã ãko ãjį̃ trũ vĩrĩ 'dã ivéjó Ãdróŋá ní rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá ru
atrálépi atrá rĩ ri kí Ãdróŋâ į̃nzį̃lé ãmvé 'dãá.
11 Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drį̃ i'da ru ĩ'diní tu pá ãngũ sĩ ídétáŋá idejó
ãlĩtárĩ 'bã wókõ ãko ãjį̃ trũ ngṵ̃lépi vĩrĩ ivélé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ
gá. 12 Zãkãríyã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, drį̃ la sã nũrũ idé vâ ṵ̃rį̃ sĩ. 13 Wó
mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rį̃ sĩ ku Zãkãríyã! Ãdróŋá are mî zị́táŋá
rá, mí ũkû Į̉Į̃zãbẹ́tį̃ la mụ míní ngọ́tį̃ ágọ́bį̃ tị́lé. Mi rṵ́ la 'da Yõhánã
'i. 14 Ãyĩkõ la dó mụ ími fụlé mi dô sĩ mụ ími ũnũlé ambamba! Ãyĩkõ
la vâ mụ 'bá ũ'bí kí fụlé ĩ'di tị́jó rĩ sĩ! 15 Ĩ'di mụ adrulé 'bá ãmbógó la
Ãdróŋâ drį̃lẹ́ gá, lẽ 'bã mvụ íwá ku. I'dójó ĩ'di 'bã tĩ̃ŋá gá Úríndí Ãlá
rĩ la ru tõ ĩ'di agá tré. 16 Ĩ'di rú 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí ají vúlé Úpí Ãdróŋá
ĩ'badrį̃ rṵ́ 'dõlé. 17 Ĩ'di mụ mụlé Úpí drį̃lẹ́ gá, úríndí agá ũkpó nábį̃
Į̉líyã drį̃ sĩ, ĩ'di anzị kí ásị́ icí átẹ́pį̣ka abe ãlu į̃dị́. Ĩ'di 'bá drį̃ ũnzí ị́jọ́
arelépi ku 'dĩ kí uja ị́jọ́ kpị rĩ ũrãjó, ãzíla ĩ'di 'bá Úpí drį̃ kí itú bábá
ĩ'dinî.”
18 Zãkãríyã jọ mãlãyíkã ní, “Má ícó 'dĩ nį̃lé ĩ'di mụ adrulé 'dĩ áni la
íngoní ru? Ma dó ãmbá mâ ũkû vâ ãmbá ru.” 19 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní,
“Ma Gãbį̃rị́yẹ́lį̃ 'i, ma pá tu Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi mí rṵ́ ị́jọ́ mgbã 'dĩ
vú nzelépi rĩ drį̃lẹ́ gá. 20 Wó mí ã'į̃ ị́jọ́ mâ ajílé míní ãndá mụlépi ru
idélépi sáwã la gá rá 'dĩ ku. Mî ị́jọ́ 'dĩ ã'į̃jó ku rĩ sĩ, mí icó ị́jọ́ jọlé į̃dị́
ku; mi ĩyãŋã tú kpere ị́jọ́ mâ ajílé 'dĩ 'bã ru idé agá ãndá.”
21 Wó íni 'dĩ sáwã 'dã agá 'dãá 'bá ri kí Zãkãríyã tẽlé ũrãtáŋâ trũ 'dụ
sáwã jó Ãdróŋá drį̃ agâlé íni la ã'du sĩ. 22 Ĩ'di mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo,
icó ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, nį̃ kí dó rá mãlãyíkã i'da ru ĩ'diní jó Ãdróŋá drį̃
agâlé. Jọ ị́jọ́ ãluŋá la ku, i'da dó ĩ'baní ị́jọ́ kí drį̃ sĩ.

23 Sáwã ĩ'didrı̨ ãzı̨ ngajó jó Ãdróŋá drı̨ agá rĩ la mụ ukólé 'bo,
Zãkãríyã gõ dó vúlé lı̨cọ́ gâlé. 24 'Dã 'bã vúlé gá were Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ ı̨sṵ́
'a, u'á dó sĩ jó agá jó agá ru ĩmbá tõwú. 25 Jọ dó, “Úpí Ãdróŋâ ásı̨ ndrĩ
dó mání 'dã áni yã! Wṵ̃ dó drı̨̃nzá áma drı̨ gá ngọ́tı̨ ãkõ sĩ rĩ rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã tı̨ŋá icéjó

26 Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ la mụ calé 'a trũ ĩmbá ázíyá 'bo, Ãdróŋá ãpẽ mãlãyíkã
Gãbı̨̃rı̨́yẹ́lı̨ tı̨ Nãzẹ̃rẹ́tı̨ gá ãngũ Gãlı̨́lı̨ gá, 27 ĩzóŋá ágó rụlépi ku Yṵ̃sṵ́fṵ̃
Dãwṵ́dı̨ 'bã ũri rú lẽlépi ĩ'di ĩgbãlépi nĩ rĩ rṵ́. Ĩzóŋâ rṵ́ la Mãríyámũ 'i.
28 Mãlãyíkã amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ázı̨ mi cící, mi 'bá lẽlé ambamba
rĩ, Úpí Ãdróŋá 'bã adru mí be!”
29 Ásı̨ la acá ũrãtáŋá ru, ri ı̨jọ́ ũrãlé ĩ'di ásı̨ gá ı̨jọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé
rĩ drı̨ gá. 30 Mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rı̨ sĩ ku Mãríyámũ, ã'dusĩku
Ãdróŋá wi sṵ̃sṵ́ míní 'bo. 31 Mi adru 'a trũ mi ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ tı̨ mi rṵ́
la 'da Yẹ́sṵ̃ 'i. 32 Ĩ'di adru 'bá ãmbógó la ãzíla ála ĩ'di umve Ãdróŋá
Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pı̨ 'i. Úpí Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ãmbógó
ru cécé ándrá áyı̨́pı̨̃ Dãwṵ́dı̨ drı̨ áni, 33 ĩ'di vâ adru úpí ũri Yãkó'bõ drı̨
ãni jã 'dâ; Ũpĩ ĩ'didrı̨ rĩ icó ukólé ku!”
34 Mãríyámũ zı̨ mãlãyíkã 'i jọ, “Ma drĩ ĩzóŋá ágó rụlépi ku la, ı̨jọ́ 'dĩ
icó ru idélé íngoní ru?” 35 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Úríndí Ãlá Ãdróŋá
Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ drı̨ la adru ími drı̨ gá, ĩ'di ũkpó fẽ míní ngọ́tı̨
ı̨sṵ́jó, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ngọ́tı̨ŋá ãlápítí míní mụlé tı̨lé rĩ ála ĩ'di umve Ãdróŋá
Ngọ́pı̨ 'i. 36 Índre drĩ mî kãká Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ jõ 'bá 'baní jọlé úndó 'dâ rĩ
ĩ'di ú'dî'da 'a trũ ca dó ĩmbá ázíyá 'bo drĩ táni de 'bo rá tí. 37 Ãko ãzí
Ãdróŋá 'bã icólé idélé ku la 'dáyụ.” 38 Mãríyámũ jọ, “Ma ãtí'bó Úpí ãni,
ı̨jọ́ 'dĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá cécé mî jọlé rĩ áni.” 'Dĩ 'bã ũngúkú gá
mãlãyíkã a'be dó ĩ'di rá.

Mãríyámũ mụ Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ andrélé

39 'Dã 'bã ũngúkú gá were Mãríyámũ itú dó ru bábá ãzíla mụ táwṵ̃nı̨̃
'bé agá Yṵ́dã gá rĩ gá, 40 mụ filé lı̨cọ́ Zãkãríyã drı̨ gá rĩ gá ãzíla zı̨
Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ 'i cící. 41 Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ la mụ Mãríyámũ 'bã zı̨táŋá arelé 'bo, ngọ́tı̨
'a la gá 'dã umvú umvû. Ị̃lı̨zãbẹ́tı̨ agá Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru tré, 42 za
dó ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá wi sṵ̃sṵ́ míní ãmbógó ãndânĩ ndẽ ũkú kí
rá, ngọ́tı̨ ími agá 'dĩ ní úwi vâ sṵ̃sṵ́ ĩndĩ!
43 “Ãrútáŋá ãmbógó Úpí mádrı̨ 'bã ãndrẽ ní amṵ́jó áma andréjó 'dĩ
dó íngõ 'i? 44 Ma mụ ími arelé áma zı̨ agá 'bo, ngọ́tı̨ áma agá rĩ umvú
ãyĩkõ sĩ. 45 Mi drı̨̃lẹ́ba rú míní ã'ı̨jó la ı̨jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ la ru idé rá rĩ
sĩ.”

Mãríyámũ 'bã úngó ı̨cṵ́ŋá drı̨

46 Mãríyámũ jọ,
“Áma ásı̨ ı̨cṵ́ Úpí 'i;
47 áma úríndí ĩ'di ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá áma Palépi rĩ nî,
48 ã'dusĩku ũrã ı̨jọ́ ãtí'bó ĩ'didrı̨ ĩzóŋá ru rĩ drı̨ gá rá!
I'dójó ú'dî'da drı̨̃lẹ́ gâlé ru
sṵ́rṵ́ pírí kí áma umve drı̨̃lẹ́ba 'i,
49 ã'dusĩku ı̨jọ́ Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨ 'bã idélé mání ãmbógó ru 'dĩ kî
sĩ.

Rụ́ la ãlá ru 'i.
50 I'dójó áyı́pı̨ ãlu gá trũ mụjó ãzí rĩ gá
fẽ ásı̨ ı̨̃gbę̃ 'bá ĩ'di rulépi rĩ nî.
51 Idé ı́jọ́ drı̨ ũkpó ĩ'didrı̨ sĩ!
Iré 'bá ãfó trũ rĩ kí ũrãtáŋ́ kpékpé.
52 A'dụ́ 'bá ũpi rú 'dĩ kí úmvúke sı̨ gâlé 'bãlé vṹrụ́,
wó inga 'bá ãjı̨ nzelé rá rĩ kí ụ́rụgá.
53 Fẽ 'bá ãbı̨́rı̨ 'bã fụlé rĩ 'baní agâlé tré ãko múké rĩ kî sĩ,
wó pẽ 'bá kụ́rẹ́ńı̨ rĩ kí tı̨ drı̨́drı̨ ru.
54 Ãdróŋ́ ko ãti'bo ĩ'didrı̨ 'bá Įsı̨rayı́l̃ı̨ rú rĩ kí ãzã rá
ãzíla 'bã ásı̨ ı̨̃gbę̃ ĩ'baní ụ́'dụ́ pírí;
55 Ãdróŋ́ azı̨ ándrá ãmã áyı́pı̨ka 'baní á'bı̨ ãmadrı̨ Įbụrahı̨́mṹ ní anzı̨
ĩ'didrı̨ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
azı̨ŋ́ ukólépi ku la.”
56 Mãríyámũ u'á dó Į̃l̃ı̨zãbẹ́tı̨̃ be ãni la ĩmbá na 'dĩpí gõ dó ĩ'didrı̨
kogâlé ĩndõ.

Yõhánã Bãbũ̃tı̨̂zı̨̃ fẽlépi rĩ tı̨jó rĩ

57 Įtụ́ acá dó Į̃l̃ı̨zãbẹ́tı̨̃ ní ĩ'di 'bã ngọ́tı̨̃ tĩjó, tĩ dó sĩ ngọ́tı̨ ágọ́bı̨. 58 Įjọ́
'dĩ kụ 'bá ĩ'di 'bã jĩránĩ rú 'dĩ 'baní kãká abe gbõŋ́áŋ́ ru Úpí Ãdróŋ́á
i'da ĩ'diní ásı̨ ı̨̃gbę̃, 'bá mụ kí dó sĩ ãyĩkõ idélé ĩ'di trũ.
59 Ngọ́tı̨̃ la mụ calé ụ́'dụ́ ãrõ kãká atrá kí ru wǫ̃́rı̨́ka kî trũ ĩ'di ĩtãrãŋ́á
(sĩ acájó 'bá Ãdróŋ̂ã ãni la rú rĩ) ndrejó. Lẽ kí rụ́ la 'dalé Zãkãríyã 'i
átẹ́pı̨̃ 'bã rụ́ sĩ. 60 Į̃l̃ı̨zãbẹ́tı̨̃ jọ, “Yụ! Rụ́ la Yõhánã 'i!”
61 Jọ kí ĩ'diní, “Mî kãká ãzí rụ́ 'dã trũ la 'dáyụ!” 62 Ụ̃'bı̨̃ kí dó ı́jọ́ átẹ́pı̨̃
ní drı̨ sĩ ngọ́tı̨̃ 'bã rụ́ la adru ã'di 'i yã rĩ zı̨jó. 63 A'ı̨ dó ãko ãzí sĩ ãko
sĩjó la sĩ, “Rụ́ la Yõhánã 'i.” 'Bá pírí acá kí ũ̃sũ̃táŋ́ sĩ. 64 Sáwã 'dã sĩ
Zãkãríyã i'dó ı́jọ́ jọlé cọtı̨ i'dó dó Ãdróŋ̂ã rụ́ ı̨cụ́lé. 65 Jĩránĩ acá kí dó
ũ̃sũ̃táŋ́ sĩ ı́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ, ãzíla ı́jọ́ ru idélépi 'dĩ kụ kí dó mgbọrú
sụ́rụ́ 'bé 'a rú Yũ̃dı̨́yã gá pírí. 66 'Bá pírí ı́jọ́ 'dĩ arelépi rĩ ũrã kí ı́jọ́ drı̨
la gá uja kí zı̨lé la “Ngọ́tı̨̃ 'dĩ la mụ adrulé íngoní?” Ĩ'di ı́jọ́ ãzí tọndọlọ
la, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́ drı̨ ũkpó rĩ drı̨̃ la gá cí.

Úngó Zãkãríyã drı̨̃

67 Zãkãríyã Yõhánã átẹ́pı̨ Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru ĩ'di agá tré jọ dó sĩ
ı́jọ́ Ãdróŋ́ drı̨ drı̨̃ gâlé rĩ kî;
68 “Į́cụ́ kí Ãdróŋ́ Įsı̨rayı́l̃ı̨ drı̨̃ 'bã rụ́,
ã'dusĩku amụ́ 'bá ĩ'didrı̨ kí imílé 'bo
ãzíla amụ́ 'bá ĩ'didrı̨ kí unzelé ãję̃ ãmbógó sĩ.
69 Ãpẽ ãmaní 'bá ãma palépi ũkpó trũ rĩ
angájó sụ́rụ́ ũpĩ * ãni ãtí'bó ĩ'didrı̨ Dãwụ́d̃ı̨ drı̨ agá,
70 cécé ándrá ĩ'di 'bã azı̨lé nãbı̨ya ãlá ĩ'di drı̨ údu 'dĩ kí tı̨ gâ sĩ rĩ áni.
71 Ú'dî'da rĩ gá ãma dó ãma pa mẹ́rọ́'bá ãmadrı̨ kí drı̨ gá
ãzíla 'bá ãma ngũ̃lépi ũnzí 'dĩ 'badrı̨ rá.
72 Ri u'álé ásı̨ ı̨̃gbę̃ sĩ ãma áyı́pı̨ka 'baní agá
vâ tı̨ icíma ãlá ándrá ĩ'di 'bã azı̨lé ĩ'banî rĩ 'bã ı́jọ́,
73 ũyõ ándrá ĩ'di 'bã nalé ĩ'di 'bã ı́jọ́ azı̨lé ãma áyı́pı̨ Įbụrahı̨́mṹ nî rĩ.

---

* **1:69** Ãdróŋ́ fẽ sụ́rụ́ ũpĩ ãrĩ Dãwụ́d̃ı̨ drı̨ sụ́rụ́ agá nĩ.

74 Úpa ãma mẹ́rọ́'bá ãmadrḭ̃ kí drḭ agá rá,
ãzíla ãma dó sĩ ãzḭ nga Ãdróŋ́á ãmadrḭ rĩ ní ũ̃rḭ̃ kóru,
75 ãlã sĩ ãzíla adrujó kpḭ ṵ́'dṵ́ ãmã u'ájó ídri rĩ kí agâ sĩ jã 'dâ.
76 Mi mâ ngọ́pḭ ĩmbíráŋ́á 'dĩ, ála ími umve nábḭ̃ Ãdróŋ́á Ãmbógó Ụrụgá
Ãndânĩ rĩ drḭ gá rĩ;
ã'dusĩku mi mụ gẽ̃rḭ̃ idélé Úpí nî.
77 Mi 'bá ĩ'didrḭ̃ 'baní gẽ̃rḭ̃ patáŋ́á ịsṵ́jó rĩ lũ
trũtáŋ́á ḭ́jọ́ ũnzí drḭ agâ sĩ.
78 Ásḭ ḭ̃gbẽ̃kḭ̃tḭ̃ Ãdróŋ́á drḭ sĩ,
ãngũ imve Ãdróŋ́á drḭ 'bṵ̃ agâlé rĩ la ugó ụwḭ́lé ãmaní 'dĩ.
79 Ĩ'di ãngũ jijó 'bá u'álépi ãngũ ịnị agá 'dĩ 'baní
ãzíla 'bá acḭ́lépi drã 'bã índríléndri agá 'dĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di vâ ãma drḭ̃ 'de gẽ̃rḭ̃ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ drḭ agâ sĩ.”
80 Yõhánã zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ úríndí agá, wó mụ dó sĩ u'álé ásé agá ãngũ 'bá kóru rĩ gá kpere ĩ'di 'bã ãzḭ ĩ'didrḭ̃ 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'banî rĩ i'dó agá.

2

Tịŋ́á Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ rĩ 'i
(Mãtáyõ 1:18-25)

1 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ úpí ãmbógó 'bá Rṵ́mḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ umvelé Kãyḭ̃sárḭ̃*
Ãgṵ́sḭ̃tọ̃ azḭ ãzḭ̃táŋ́á 'bá ĩ'didrḭ̃ ãngũ gá rĩ kí lãjó pírí. 2 ('Dĩ lãtáŋ́á 'bá
kí lãjó drḭ̃drḭ̃ ịsṵ́ úpí Kṵ̃rḭ̃nḭ́yọ̃ ĩ'di ãmbógó 'bá Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ 'badrḭ̃ rĩ 'i.)
3 'Bá pírí gõ kí mụlé ru rṵ́ sĩlé ãngũ ĩ'badrḭ̃ ĩ'bã kî sĩ angájó rĩ gá. 4 Ḭ́jọ́
'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã angájó ũri úpí Dãwṵ́dḭ̃ drḭ agá rĩ sĩ, mụ dó sĩ mụlé
ru rṵ́ sĩlé Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gá 'dĩ Yṵ̃dḭ́yã gá, lḭcọ́ á'bḭ ĩ'didrḭ̃ Dãwṵ́dḭ̃ drḭ̃ gá.
Mụ Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gâlé angájó Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ gá 'dĩ Gãlḭ́lḭ̃ gá. 5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkú
ándrá ĩ'di 'bã lẽlé ĩgbãlé 'a trũ Mãríyámũ trũ mụjó rṵ́ sĩjó ĩ'di be ĩndĩ.
6 Kí mụ adrulé 'dã 'bo, sáwã ĩ'diní ngọ́tḭ̃ tĩjó rĩ ca dó rá, 7 tĩ dó sĩ ngọ́tḭ̃
ĩ'didrḭ̃ kãjãnĩ ágọ́bḭ̃ ru rĩ. Umbé ĩ'di bõngó ũrekeŋ́á umbéjó rĩ kî sĩ la
dó ĩ'di ãkójó tḭ̃ 'bã kí sĩ ãngũ najó rĩ agá, ã'dusĩku jó ãmṵ́ 'baní kojó
tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá la 'dáyụ.

'Bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí mãlãyíkã abe

8 Ḭ́nḭ́ 'dã sĩ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí ĩ'bã kãbĩlõ ũ'bí rĩ kí andre tẽ agá
ásé agâlé. 9 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́, mãlãyíkã Úpí drḭ̃ i'da kí agá 'dãá, dḭ̃zã Ãdróŋ́á
drḭ̃ ji ãngũ kí agá 'dãá. Idé kí ũ̃rḭ̃ sĩ, 10 wó mãlãyíkã imbá kí ásḭ. Jọ
ĩ'baní, “Ĩmi idé ũ̃rḭ̃ sĩ ku, má ají ĩminí ḭ́jọ́ mgbã ãyĩkõ rú 'bá pírí nî rĩ!
11 Ḭ́nḭ́ ãndrũ rĩ sĩ Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mṵ̃ gá tọ̃rọ́mẹ́ Dãwṵ́dḭ̃ drḭ̃ agá útḭ ĩminí 'Bá
'bá Palépi rĩ; ĩ'di Kúrísĩtõ Úpí 'i! 12 Ĩmi mụ nḭ̃lé la ícétáŋ́á 'dĩ sĩ: ĩmi
ũrekeŋ́á ịsṵ́ úla ĩ'di ãkójó tḭ̃ 'bã kí ḭ̃rẹ́bḭ najó rĩ agá úmbé ĩ'di bõngó
ngọ́tḭ̃ŋ́á umbéjó rĩ sĩ!” 13 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́ gbõrú mãlãyíkã ũ'bí Ãdróŋ́á drḭ̃
'bṵ̃ agá 'dĩ icí kí ru tá vṵ̃rṵ́ 'dĩ abe Ãdróŋ̃â rṵ́ ịcṵ́lé:
14 “Dḭ̃zã 'bã adru Ãdróŋ́á ní 'bṵ̃ agâlé
ãzíla ásḭ ḭ̃gbẽ̃ 'bã adru ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'bá Ãdróŋ́á 'bã lẽlé 'dĩ 'banî.”

* **2:1** Kãyḭ̃sárḭ̃ 'bã ífí úpí ãmbógó.

15 Mãlãyíkã kí dó mụ gõlé 'bṹ gâlé 'bo, 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ jọ kí ị́jọ́
kí drĩdríŋ̃ gá, “Ĩmi angá ãma amṹ kí mụlé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá andre kí sĩ
ị́jọ́ ru idélépi ṹsṹtáŋá ru Úpí Ãdróŋá 'bã lũlé ãmanî 'dĩ 'i.”
16 Cẹ̃ kí dó tõrọ́mẹ́ agâlé ịsṹ́ kí Mãríyámũ kí Yṹsṹ́fṹ be. La kí dó
ũrekeŋâ 'i ãkójó tị́ 'bã kí sĩ ĩrẹ́bị́ najó rĩ agá. 17 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ
nze kí ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ vú 'bá pírí 'banî ãzíla ị́jọ́ tá mãlãyíkã 'bã jọlé
ũrekeŋá 'dĩ drį̃ gá rĩ. 18 'Bá pírí ị́jọ́ 'bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ kí jọlé rĩ
arelépi rĩ drį̃ la iza kí ru rá, 19 wó Mãríyámũ mba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị́
gá ri vâ ị́jọ́ ũrãlé kí drį̃ gá ṵ'dṹ pírí. 20 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ gõ kí vúlé
ásé agâlé ĩ'bã kãbĩlõ 'ba rṹ Ãdróŋâ rṹ ungoŋâ trũ ãzíla ịcṹŋá la trũ
ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã vú nzelé ĩ'baní 'dã sĩ ãzíla ĩ'bã kí ngọ́tị́ŋá ndrejó cécé
tá mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni rĩ sĩ.
21 Ĩtãrã ũrekeŋâ ṵ'dṹ ãrõ vúlé gá ú'da dó sĩ rṹ la Yẹ́sṹ 'i, 'dĩ rṹ ándrá
mãlãyíkã 'bã lũlé 'dĩ sĩ ã'bã drĩ ru ku rĩ 'i. 22 Ṵ'dṹ ũkú drĩ tĩ 'bo ĩ'di
'bã sĩ ru 'bãjó ãlá ru ãzị́táŋá Mṹsã drį̃ 'bã azị́lé rĩ áni rĩ la mụ ukólé
rá, Yṹsṹ́fṹ kí Mãríyámũ be 'dụ kí ngọ́tį̃ agụlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ĩ'di fẽjó
Úpí Ãdróŋá nî.
23 Ãzị́táŋá úpí drį̃ jọ, “Ngọ́tị́ ũkú ãni kãjãní rĩ drĩ adru ágọ́bị́ lẽ úfẽ
ĩ'di úpí ní.” † 24 Fẽ kí dó ídétáŋá ãzị́táŋá Úpí drį̃ 'bã lẽlé rĩ áni ãko la
kí ãlĩ'bõ kí į̃rį̃ jõku ãmámũ ãráŋá la kí į̃rį̃. †

Ị́jọ́ Sĩ̃mọ́ŋ̃į̃ 'bã jọlé rĩ

25 Ṵ'dṹ 'dã sĩ ágọ́bị́ ãlu rṹ la Sĩ̃mọ́ŋ̃į̃ 'i ri u'álé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, ĩ'di 'bá
múké ãvá ru ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ la. Ri ị́jọ́ Ị̃sị̃rayị́l̃į̃ kí pajó rĩ tẽlé, ãzíla
Úríndí Ãlá rĩ ga ala gá tré. 26 Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní icó drãlé ku kpere
ĩ'di 'bã Kúrísĩ̃tõ Úpí Ãdróŋá drį̃ ndre agá ráká. 27 Ṵ'dṹ 'dã sĩ Úríndí
agụ ĩ'di lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agâlé. Kí mụ amṹlé ũrekeŋá Yẹ́sṹ fẽlé Úpí ní
ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni, 28 Sĩ̃mọ́ŋ̃į̃ dó vâ 'dãá cí, 'dụ dó ũrekeŋá Yẹ́sṹ 'i
ĩ'didrį̃ gá ịcṹ dó Ãdróŋá 'i jọ dó,
29 “Úpí ma dó icó drãlé ásị́ ĩ̃gbę̃ sĩ
mî ándrá azị́lé mání rĩ 'bã áni.
30 Ándre dó 'Bá 'bá kí Palépi rĩ
31 mî itúlé 'bá pírí kí drį̃lẹ́ gá rĩ 'bo.
32 Ĩ'di dį̃zã ãngũ jilépi Ãdróŋâ i'dajó sṹ́rṹ́ pírí 'bá Yãhṹ́dį̃ rú ku rĩ 'baní
rĩ,
ĩ'di vâ 'dį̃zã 'bá mídrį̃ Ị̃sị̃rayị́l̃į̃ 'badrį̃ rĩ.”
33 Yṹsṹ́fṹ kí Mãríyámũ be ṹsṹ kí ṹsṹ-ṹsṹ ị́jọ́ jọlé Yẹ́sṹ drį̃ gá 'dĩ kí
sĩ. 34 'Dã 'bã ũngúkú gá Sĩ̃mọ́ŋ̃į̃ wi sṹsṹ ĩ'baní jọ ãndrẽ Mãríyámũ ní,
“Ngọ́tị́ 'dĩ la adru 'bá ũ'bí Ị̃sị̃rayị́l̃į̃ gá rĩ 'bã a'déŋá ãzíla ĩ'bã ángáŋá,
ĩ'di vâ adru ícétáŋá ĩ'bã kí ị́jọ́ jọjó ụrụ'bá la gá ũnzí rĩ. 35 Ĩ'di ũrãtáŋá
'bá kí ásị́ gá zĩ̃lé álị́ 'dã kí iyá rá. Ũcõgõ la ími ásị́ sõ ãzákírílí ru
ménéŋá 'bã 'bá sõlé rĩ áni.”

Ị́jọ́ Ánã 'bã jọlé rĩ

36 Ánã nábį̃ rú Fanṹwẹ́l̃į̃ ĩzẹ́pị̃ ãwṹzị̃ ru angálépi ínátị̃ Ásę̃rį̃ drį̃ agá
rĩ ĩ'di dó 'dĩ sĩ ĩdránígó ru. U'á kí ágô be ílí ázį̃rį̃ ĩgbãŋá ĩ'badrį̃ agá
gbõgbõ ágô drã rá. 37 Ri dó u'álé lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá Ãdróŋá ã'į̃lé,

† **2:23** Ãfũŋá 13:2, 12 † **2:24** Lẹ́vį̃ 12:8

ịcṵ́lé ãzíla ĩnzį̃lé į̃tṵ́ kí ı́nı̨ be íná naŋâ kóru, ílí la ca dó kãlı̨ ãrõ drį̃ la sụ. 38 Amṵ́ 'dĩ sĩ Sį̃mọ́nį̃ la ı́jọ́ jọ agá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kî abe, i'dó Ãdróŋâ
rṵ́ ịcṵ́lé. Jọ ı́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drį̃ gá rĩ 'bá pírí ı́jọ́ azı̨lé Úpí la amṵ́ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
unzelé rĩ tẽlépi rĩ 'banî.
39 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ be kí dó mụ ı́jọ́ ãzı̨́táŋá Úpí 'bã lẽlé rĩ kí delé
idé agá 'bo, gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé 'dĩ Gãlı̨́lį̃ gá. 40 Ngọ́tį̃
zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ. Ãdróŋá wi ĩ'diní sṵ̃sṵ́ ãlá rĩ ãzíla ga vâ
ũndũwã sĩ tré.

Yẹ́sṵ̃ jọ į̃jọ́ 'bá ĩyõ abe

41 Ílí ãlu-ãlu sĩ 'bá Yẹ́sṵ̃ tı̨lépi 'dĩ kí mụ ṵ̃mṵ̃ alı̨jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ ándrá
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Į̣sı̨rayı́lį̃ drı̨ rĩ kí anzéjó Mį̃sı̨́rį̃ gá rĩ nalé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
gá. 42 Yẹ́sṵ̃ ílí la mụ calé mụdrı̨ drį̃ į̃rį̃ 'bo, mụ vâ ṵ̃mṵ̃ 'dã naŋá gâlé
ĩndĩ. 43 Ãwí la mụ ukólé 'bo, i'dó kí ãcį̃ gõjó lı̨́cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé wó íni
'dĩ Yẹ́sṵ̃ ace ru vúlé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé, 'bá ĩ'di tı̨lépi 'dĩ nį̃ kí ku. 44 Ũrã
kí 'bãngá ĩ'di 'bá kí agá 'dĩ, ı́jọ́ 'dĩ sĩ acı̨ kí ṵ́'dṵ́ ãlu ndı̨. Ĩtrĩkã kí ĩ'di
'dáyụ, i'dó kí ĩ'di ndrṵ̃lé kãká kí agâ sĩ ãzíla wõ̃rı̨́ka kí agâ sĩ. 45 Į̣sṵ́
ĩ'di ku, gõ kí vúlé mụlé ĩ'di ndrṵ̃ trũ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. 46 Ṵ́'dṵ́ 'bã na la
sĩ į̣sṵ́ kí ĩ'di lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ agá ri 'bá Yãhṵ́dį̃ rú ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ
abe, ı́jọ́ arejó kí tı̨ gá ãzíla kí ụzı̨ agá. 47 'Bá pírí ı́jọ́ arelépi ĩ'di tı̨ gá rĩ
ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ĩ'di 'bã ũndũwã sĩ.
48 'Bá ĩ'di tı̨lépi 'dĩ kí drį̃ iza ru rá. Ãndrẽ jọ, “Mâ ngọ́tı̨, mí idé dó
ãma íni ã'du sĩ? Ãma į̣sṵ́ ũcõgõ mí átẹ́pı̨ be ími ndrṵ̃ agá ãngũ pírí
agá.”
49 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi tí ĩmi ngá áma ndrṵ̃ agá ã'du sĩ? Ĩnį̃ ma u'á agá
mâ átẹ́pı̨ drı̨ jó agá rĩ gá ku yã?” 50 Wó nį̃ kí ı́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé 'dã 'bã
ífí ku.
51 Yẹ́sṵ̃ gõ dó ĩ'ba abe vúlé Nãzę̃rẹ́tį̃ gâlé, ãrútáŋá ru kí ụrụ'bá gá.
Ãndrẽ mba ı́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásı̨ gá cí. 52 Yẹ́sṵ̃ zo úmgbó trũ, ãzíla
ũndũwã trũ Ãdróŋá lẽ ĩ'di, 'bá ĩ'di nį̃lépi rá rĩ lẽ kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

3

Į̃jọ́ Yõhánã 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Yõhánã 1:19-28)

1 Ílí mụdrı̨ drį̃ tõwú ãmbógó Kãyį̃sárį̃ Tį̃bẹ́rĩyọ̃ 'bã ãngũ najó úpí
ãmbógó ru rĩ sĩ; Pọ̃nį̃tı̨yọ̃ Pĩlátõ 'dĩ sĩ úpí ru Yṵ̃dı̨yã gá, Hẽródẽ Ãnį̃tı̨pã
'dĩ sĩ úpí ru Gãlı̨́lį̃ gá, ádrı̨pį̃ Fį̃lı̨pọ̃ 'dĩ sĩ úpí ru Į̃tṵ́rĩyã gá ãzíla Trãkọ̃nı̨tọ̃
gá, Lũsánĩyã úpí ru Ãbĩlénẽ gá. 2 Ánãsĩ kí Kãyı́fã be ãtalo ãmbógó
ãndânĩ sáwã 'dã sĩ rĩ kî, į̃tṵ́ 'dã sĩ ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨ acá Yõhánã Zãkãríyã
ngọ́pı̨ rṵ́ kõtórõ agá ásé agâlé. 3 Yõhánã acı̨ ãngũ į̃yı́tı̨ Yõrĩdánĩ drı̨ agâ
sĩ pírí, ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨ 'dĩ ũlũ trũ 'bá 'banî sĩ ásı̨ ujajó bãbṵ̃tı̨zį̃ bį̃jó sĩ
ı́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨ kí a'bejó. 4 Sĩlé bṵ́kṵ̃ nábį̃ Ĩsáyã drı̨ agá rĩ áni:
“Ṵ́'dṵ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gę̃rį̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpı̨mgbı̨lı́kı̨ ĩ'diní sĩ acı̨jó.
5 Ĩkṵ̃ á'bụ 'a kî mĩlĩ-mĩlĩ,
'bé kí túpũ kí abe íré kí trũtrũ,
gę̃rį̃ gǫ̃gǫ̃lı̨́cã rĩ kí ítú kí kpı̨,

ãngũ gũlúgũlú rĩ kí ú'bã kî trũtrũ ũré ru!
6 'Bá pírí kí sĩ patáŋ́ná angálépi Ãdróŋ́ná drı̨ rĩ ndre!' ” †
7 Jọ 'bá ũ'bí amṵ́lépi bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ bĩlépi ĩ'di rṵ́ 'dõlé rĩ 'baní, “Ĩmi ı̨̃nı̨̃
gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋ́ná ãni amṵ́lépi rĩ sĩ nĩ
yã? 8 Ĩka ífí ru ajílépi ásı̨ ujaŋ́ná ũnzĩ a'bejó rá rĩ be rĩ kî. Lẽ ı̨̃jọ ‘Ãma
anzı̨ŋ́ná Ịbụrahı̨́mṵ̃ ãni Ãdróŋ́ná icó dó sĩ ãmaní drı̨̃-árṵ́ma fẽlé ku,’ íni
la ĩmi ásı̨ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋ́ná icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahı̨́mṵ̃ ní
anzı̨ŋ́ná ru rá. 9 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ı̨̃ndṵ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã
rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṵ̃rṵ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.”
10 Ũ'bí ru tralépi 'dã zı̨ kí ĩ'di, “Lẽ ãma idé tátí dó ã'du?”
11 Yõhánã umvi kí, “'Bá ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá adrulépi bõngô trũ ı̨̃rı̨̃ rĩ 'bã
fẽ ãlu rĩ 'bá bõngô kóru rĩ nî ãzíla 'bá ãkónã trũ rĩ 'bã idé vâ cécé 'dĩ
'bã áni.”
12 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ amṵ́ kí vâ bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ bĩlé wó zı̨ kí ĩ'di, “Ímbápı̨,
ãma rú rĩ lẽ ãma idé ã'du?”
13 Umvi kí, “Lẽ ĩtra mṵ̃sọ́rọ̃ 'ba alı̨ tá gãmétẽ 'bã lũlé ĩminî rĩ rá ku.”
14 Ãsĩkárĩ ãzí zı̨ kí vâ ĩ'di, “Wó ãma rú rĩ? Ãma ã'du idé?” Jọ ĩ'baní,
“Lẽ ĩra 'bá ãzí 'bã sĩlíngĩ ũkpó sĩ ku jõku ĩmbe 'bá ãzí 'bã mẹ́lẹ́ ĩnzõ sĩ
ku. Lẽ ũyá ĩmidrı̨̃ 'bã ca ĩminí rá.”
15 'Bá ri kí ásı̨ 'bãlé Kúrísĩtõ ũtẽjó, ri kí ı̨́jọ́ ũrãlé kí ásı̨ gá nı̨̃jó la
Yõhánã icó adrulé Kúrísĩtõ 'i yã áni. 16 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã jọ ĩ'baní pírí,
“Ma bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ fẽ ĩminí ı̨̃yı̨́ sĩ, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la
amṵ́ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsı̨̃jó la rú ku.
Ĩ'di bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ. 17 Ĩ'di bábá 'bá múké
rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná * ṵ́yṵ́rṵ́'bı̨ kí drĩdríŋ̃ĩ
colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá
cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé
ãcí sĩ cécé 'bání ãná ṵ́yṵ́rṵ́'bı̨ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṵ́lé ku rĩ sĩ.”
18 Yõhánã ũlũ ı̨́jọ́ mgbã Ãdróŋ́ná drı̨̃ gẹ̃rı̨̃ ndú-ndú sĩ 'bá 'baní jọ vâ
ĩ'baní lẽ 'ba uja kí ru ásı̨ ı̨́jọ́ 'dã ã'ı̨̃jó. 19 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá Yõhánã
a'dá ı̨́jọ́ úpí Hẽródẽ drı̨̃ gá mgbọ rú ĩ'di 'bã ı̨́jọ́ ũnzí idéjó Ãdróŋ̂á mẹ́lẹ́tı̨
gá ĩ'di ádrı̨́pı̨̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru rĩ sĩ. A'dá vâ ı̨́jọ́
ũnzí ãzí Hẽródẽ 'bã idélé rĩ kí ĩndĩ. 20 Hẽródẽ idé vâ ı̨́jọ́ ũnzí ãzí ndẽlépi
rá rĩ: fẽ ãzı̨́táŋ́ná ãsĩkárĩ ĩ'didrı̨̃ 'baní Yõhánã sujó mãbṵ́sṵ̃ gá.

Yõhánã 'bã bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ fẽjó Yẹ́sṵ̃ nî rĩ
(Mãtáyõ 3:13-17; Mãrákõ 1:9-11)

21 Úsu drĩ Yõhánã 'i mãbṵ́sṵ̃ gá ku rú, fẽ bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ Yẹ́sṵ̃ ní sáwã ĩ'di
'bã bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ fẽjó 'bá ásı̨ ujalépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ. Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋ́ná zı̨
agá 'bṵ̃ nzı̨̃ ru mgbọ, 22 Úríndí Ãlá rĩ ası̨ drı̨̃ la gá 'dõlé ụrụ'bá trũ cécé
ãlĩ'bõ áni. Ṵ'dṵ́kọ́ angá 'bṵ̃ gâlé jọ, “Mi mâ Ngọ́pı̨ mâ lẽlé ambamba rĩ
'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ı̨́jọ́ sĩ.”

Ãwí Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ 'i
(Mãtáyõ 1:1-17)

23 Yẹ́sṵ̃ 'bã ílí ca sáwã ĩ'di ãzı̨́ ĩ'didrı̨̃ i'dójó rĩ sĩ kãlı̨ na. Ála Yẹ́sṵ̃
umve Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pı̨ 'i,

---

† **3:6** Ĩsáyã 40:3-5 * **3:17** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́ná drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ rĩ agá ála umve la ngánũ.

Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di Hẹ́lį̃ ngǫ́pi̧ 'i,
24 Hẹ́lį̃ 'bã átẹ́pi̧ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pi̧ Lẹ́vį̃ 'i,
Lẹ́vį̃ 'bã átẹ́pi̧ Mę̃lı̨́kį̃ 'i,
Mę̃lı̨́kį̃ 'bã átẹ́pi̧ Yãnáyĩ 'i,
Yãnáyĩ 'bã átẹ́pi̧ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
25 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pi̧ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pi̧ Ámõsĩ 'i,
Ámõsĩ 'bã átẹ́pi̧ Nãhṵ́mį̃ 'i,
Nãhṵ́mį̃ 'bã átẹ́pi̧ Ĩsílĩ 'i,
Ĩsílĩ 'bã átẹ́pi̧ Nãgáyĩ 'i,
26 Nãgáyĩ 'bã átẹ́pi̧ Mátĩ 'i,
Mátĩ 'bã átẹ́pi̧ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pi̧ Sę̃mę̃ỹı̨́nį̃ 'i,
Sę̃mę̃ỹı̨́nį̃ 'bã átẹ́pi̧ Yõsékĩ 'i,
Yõsékĩ 'bã átẹ́pi̧ Yódã 'i,
27 Yódã 'bã átẹ́pi̧ Yõwãnánĩ 'i,
Yõwãnánĩ 'bã átẹ́pi̧ Résã 'i,
Résã 'bã átẹ́pi̧ Zę̃rṵ̃bãbẹ́lį̃ 'i,
Zę̃rṵ̃bãbẹ́lį̃ 'bã átẹ́pi̧ Sį̃yãį̃ı̨́tı̨́yẹ́lį̃ 'i,
Sį̃yãį̃ı̨́tı̨́yẹ́lį̃ 'bã átẹ́pi̧ Nẹ́rį̃ 'i,
28 Nẹ́rį̃ 'bã átẹ́pi̧ Mę̃lı̨́kį̃ 'i,
Mę̃lı̨́kį̃ 'bã átẹ́pi̧ Ádĩ 'i,
Ádĩ 'bã átẹ́pi̧ Kõsámũ 'i,
Kõsámũ 'bã átẹ́pi̧ Ĩlĩmádãmũ 'i,
Ĩlĩmádãmũ 'bã átẹ́pi̧ Į́rį̃ 'i.
29 Į́rį̃ 'bã átẹ́pi̧ Yósũwã 'i,
Yósũwã 'bã átẹ́pi̧ Ĩlĩyãzárõ 'i,
Ĩlĩyãzárõ 'bã átẹ́pi̧ Yõrímũ 'í,
Yõrímũ 'bã átẹ́pi̧ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pi̧ Lẹ́vį̃ 'i,
30 Lẹ́vį̃ 'bã átẹ́pi̧ Sį̃mǫ́nį̃ 'i,
Sį̃mǫ́nį̃ 'bã átẹ́pi̧ Yṵ́dã 'i,
Yṵ́dã 'bã átẹ́pi̧ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pi̧ Yõnámũ 'i,
Yõnámũ 'bã átẹ́pi̧ Ĩlĩyãkímũ 'i,
31 Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pi̧ Mẽléyã 'i,
Mẽléyã 'bã átẹ́pi̧ Ménã 'i,
Ménã 'bã átẹ́pi̧ Mãtátã 'i,
Mãtátã 'bã átẹ́pi̧ Nãtánĩ 'i,
Nãtánĩ 'bã átẹ́pi̧ Dãwṵ́dį̃ 'i.
32 Dãwṵ́dį̃ 'bã átẹ́pi̧ Yésẽ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pi̧ Ṵ̃bẹ́dį̃ 'i,
Ṵ̃bẹ́dį̃ 'bã átẹ́pi̧ Bõwázĩ 'i,
Bõwázĩ 'bã átẹ́pi̧ Sãlĩmónĩ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pi̧ Násõnĩ 'i,
33 Násõnĩ 'bã átẹ́pi̧ Ãmĩnãdábũ 'i,

Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i, †
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zį̃ 'i,
Pẽrẹ́zį̃ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
34 Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahịmṵ̃ 'i,
Ịbụrahịmṵ̃ 'bã átẹ́pị Térã 'i,
Térã 'bã átẹ́pị Nãhọ́rį̃ 'i,
35 Nãhọ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sẽrṵ́gį̃ 'i,
Sẽrṵ́gį̃ 'bã átẹ́pị Rẹ́wṵ̃ 'i,
Rẹ́wṵ̃ 'bã átẹ́pị Pẽlégĩ 'i,
Pẽlégĩ 'bã átẹ́pị Į̣bẹ́rį̃ 'i,
Į̣bẹ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sélã 'i,
36 Sélã 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ãrĩfãsádĩ 'i,
Ãrĩfãsádĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́mį̃ 'i,
Sẹ́mį̃ 'bã átẹ́pị Núwã 'i,
Núwã 'bã átẹ́pị Lãmékĩ 'i,
Lãmékĩ 'bã átẹ́pị Mẽtũsélã 'i,
37 Mẽtũsélã 'bã átẹ́pị Ínõkã 'i,
Ínõkã 'bã átẹ́pị Yãrẹ́d̃į̃ 'i,
Yãrẹ́d̃į̃ 'bã átẹ́pị Mãhãlãlẹ́l̃į̃ 'i,
Mãhãlãlẹ́l̃į̃ 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
38 Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ínõsĩ 'i,
Ínõsĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́tį̃ 'i,
Sẹ́tį̃ 'bã átẹ́pị Ádãmũ 'i,
Ádãmũ 'bã átẹ́pị Ãdróŋá 'i.

4

Yẹ́sṵ̃ ṵ̃'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 4:1-11; Mãrákõ 1:12-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãgõlé ĩyị́ Yõrĩdánĩ gâlé 'bo, ga Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, Úríndí agụ ĩ'di ãngũ kõtórõ rú ásé agâlé, 2 mụjó ĩ'di ṵ̃'bį̃jó Sĩtánĩ drị́, ṵ̃'bį̃ ĩ'di ulélé ṵ́'dṵ́ kãlị́ sụ tí. Ṵ́'dṵ́ 'dã kí dó mụ ukólé rá, na íná ku, ãbị́rị́ ndẽ dó ĩ'di rá.

3 Sĩtánĩ jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, íjọ́ írã 'dĩ ní, 'bã uja ru mũkátĩ rú.” 4 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Į̣jọ́ sĩ ru bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá 'bo, ‘'Bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dṵ̃sĩ ku.’†”

5 Sĩtánĩ agụ ĩ'di ụrụgá pâlé į̃rį̃ rĩ sĩ i'da ĩ'diní sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dâ 'dĩ kî gbõrú jọ ĩ'diní, 6 “Ma mụ ũkpõ ãko 'dĩ 'badrị̃ kí fẽlé pírí míní d̃ĩzã ala gá rĩ kí abe, ã'dusĩku úfẽ kí pírí mádrị́ 'bo, má icó kí fẽlé 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé rĩ ní rá. 7 Ãko 'dĩ kí adru pírí mínî, ídrĩ dó áma į̃nzį̃ rá rĩ gá.” 8 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Į̣jọ́ sĩlé rĩ jọ, ‘Mí į̃nzį̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị́ ĩ'diní á'dṵ̃sĩ.’†”

---

† **3:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ, Ãmĩnãdábu 'bã átẹ́pị Ãdĩmínĩ 'i, Ãdĩmínĩ 'bã átẹ́pị Ãrínĩ 'i ãzí rĩ co kí ĩsélé 'dĩ gá 'dâ ambamba. † **4:4** Ãzị́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:8** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:13

9 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi jó Ãdróŋ́á drı̨̃
'bã drı̨̃ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨́ rĩ gá,* jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋ́á Ngọ́pı̨ 'i, í'be mi
vṵ̃rṵ̃lé, 10 ã'dusĩku sĩ ru bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá rá,
“ ‘Ãdróŋ́á la mãlãyíkã ĩ'didrı̨̃ kí azı̨
ími tãmbajó,’
11 ãzíla
‘kí ími rụ ụrụgá 'dãá drı̨ ĩ'badrı̨̃ kí sĩ,
ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sı̨̃lé írã gá ku.’†”
12 Yẹ́sṵ̃ umvi jọ, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ, ‘Mí ṵ̃'bı̨̃ Úpí Ãdróŋ́á mídrı̨̃ ku.’†”
13 Sĩtánĩ la mụ úlétáŋ́á Yẹ́sṵ̃ uléjó tí rĩ delé 'bo, a'be dó ĩ'di were rá.

Yẹ́sṵ̃ i'dó ãzı̨̃ ĩ'didrı̨̃ gá rĩ Gãlı̨́lı̨́ gá
(Mãtáyõ 4:12-17; Mãrákõ 1:14-15)

14 Yẹ́sṵ̃ ãgõ dó Gãlı̨́lı̨́ gá ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drı̨̃ ĩ'di be cí, ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨ gá
rĩ kụ dó tọ̃rọ́mẹ́ kí agá wọyı̨ pírí. 15 Ri dó 'bá kí imbálé ãngũ ĩ'badrı̨̃
Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá, ãzíla 'bá pírí ı̨cṵ́ kí ĩ'di ı̨cṵ́-ı̨cṵ̃.

Yẹ́sṵ̃ gãjó úmgbé Nãzẽrẹ́tı̨́ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Mãrákõ 6:1-6)

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ mụ dó Nãzẽrẹ́tı̨́ gá ãngũ ĩ'di ándrá sĩ zojó
rĩ gá. Sãbátũ† sĩ mụ ãngũ Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá, tu pá ụrụgá ı̨́jọ́ sĩlé rĩ
lãlé. 17 Úfẽ ĩ'diní ı̨́jọ́ nábı̨̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ lãlé, áyụ bṵ́kṵ̃ tralé cí 'dã ı̨sṵ́
ãngũ sĩjó la:
18 “Úríndí Úpí drı̨ gá rĩ ĩ'di áma drı̨̃ gá,
ã'dusĩku ãpẽ ma
Ị́jọ́ mgbã múké rĩ ũlũlé 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
Ãpẽ áma tı̨ 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ 'baní ı̨́jọ́ trũtáŋ́á drı̨ rĩ ũlũjó,
'bá mı̨fı̨ kóru rĩ 'dĩ 'baní ãngũ ndrejó,
'bá ĩkpãlé ĩkpã 'dĩ kí ayụjó rá 'bá kí ĩkpãlépi rĩ kí drı̨ gá,
19 ı̨́jọ́ ṵ́'dṵ́ Úpí 'bã lẽtáŋ́á drı̨ rĩ lũjó ĩ'baní rĩ acá 'bo.” †
20 Yẹ́sṵ̃ tra bṵ́kṵ̃ fẽlé 'bá tã la mbalépi rĩ drı̨, ri dó vṵ̃rṵ́. 'Bá pírí ãngũ
Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá 'dãá rĩ sõ kí mı̨fı̨ ĩ'di drı̨̃ gá. 21 Jọ ĩ'banî, “Wókõ bṵ́kṵ̃
'dĩ 'bã sĩlé mâ lãlé 'dĩ ãndrũ rĩ gá idé ru ãndá-ãndá ru ĩmi drı̨̃lẹ́ gá 'dĩ.”
22 'Bá pírí jọ kí ı̨́jọ́ ãlá ru ĩ'di drı̨̃ gá, ãzíla ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃ ı̨́jọ́ ãfũlépi
ĩ'di tı̨ gá ásı̨́ ı̨̃gbẹ́ sĩ rĩ sĩ, zı̨ kí, “'Dĩ ãmgbã rĩ gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ngọ́pı̨ 'i ku yã?”
23 Jọ ĩ'baní, “Ánı̨̃ cé ĩmi mání ı̨́jọ́ u'béŋ́á 'dĩ jọ, ‘Ídrĩ adru újógó mgbã
rĩ mí adrí ími ãmgbã rĩ áyụ! Ĩmi vâ jọ la má idé ı̨́jọ́ Kãpẽrẹ̃nãwṵ́mı̨̃
gâlé rĩ kí ĩminí tọ̃rọ́mẹ́ 'dĩ gá 'dâ.’ 24 Ájọ ĩminî ı̨́jọ́ mgbã, ícó nábı̨̃ rulé
ĩ'badrı̨̃ko gá ku. 25 Ĩmi are ma 'i! Ĩ'di ı̨́jọ́ ãndá la sáwã ándrá Ĩlíyã drı̨
'dã sĩ, ãwụzı̨ kí ãngũ Ị́sı̨rayı̨́lı̨́ drı̨̃ gá wẽwẽ rú, uzogó 'dı̨ ándrá ãngũ
drı̨̃ gá ku ílí na nṵ́sṵ̃, rílẽ 'de dó sĩ ũnzíríkãnã rú. 26 Wó tí úpẽ Ĩlíyã tı̨
Ị́sı̨rayı̨́lı̨́ gá 'dâ ãwụzı̨ ãzí rṵ́ ku. 'Bãngá lú ãwṵ́zı̨ táwṵ̃nı̨̃ ãzí Zãrãfátĩ
rĩ gá ãngũ Sı̨̃dọ́nı̨̃ gá. 27 Sáwã nábı̨̃ Ĩlísã drı̨̃ gá 'bá ãrí 'bã nalé rá drı̨̃
cı̨lépi ándrá rĩ kí ũ'bí ru Ị́sı̨rayı̨́lı̨́ gá; kí agá 'dâ ãzí ãlu adrílépi rá la
'dáyụ, wó 'bãngá lú Nãmánĩ 'bá sṵ́rṵ́ ãmı̨́yọ́ŋ́á ru Sı̨́rı̨̃yã gá rĩ 'i.”

---

* **4:9** Índre í'dá Mãtáyõ 4:5 gá rĩ 'i. † **4:11** Zãbṵ́rı̨̃ 91:1, 12 † **4:12** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 6:16
† **4:16** Ụdṵ́ 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ṵ́'dṵ́ ázíyá 'i kí umve la Sãbátũ. 'Dĩ
vâ ṵ́'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ avı̨jó rĩ. † **4:19** Ĩsáyã 61:1-2

28 'Bá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ kí pírí mụ ı́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo,
ala dra kí ĩ'diní. 29 Angá kí ĩ'di ụrụ'bá gá rụ kí ĩ'di selé tõrṍmẹ́ agá 'dãá
ãmvé, agụ kí ĩ'di 'bé ĩ'bã kí tõrṍmẹ́ sı̨jó rĩ sı̨ gá ụrụgâlé. Lẽ kí tí ĩ'di
a'bélé sı̨ la gâlé vṵ̃rṵ 'dõlé káyĩ. 30 Wó nze ru alı̨lé 'bá kí agâ sĩ mụlé
wókõ ĩ'didrı̨̃ gá.

Yẹ́sṵ̃ dro úríndí ũnzí
(Mãrákõ 1:21-28)

31 Mụ dó Kãpḛ̃rḛ̃nãwṵ́mı̨̃ gá 'dĩ táwṵ̃nı̨̃ Gãlı́lı̨̃ gá la agá, ri dó 'bá kí
imbálé Sãbátũ sĩ. 32 Ímbátáŋá ĩ'didrı̨̃ sĩ 'bá ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃, ã'dusĩku
jọ ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ ũkpõ sĩ.
33 Ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá 'dãá 'bá ãzí ãlu úríndí ũnzí trũ la cí, ri
uzálé rere. 34 Za, “Háyí! Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzḛ̃rẹ́tı̨̃ gá rĩ, ílẽ ãma rṵ́ ã'du? Mí
amṵ́ dó ãma ḭ̃lı̨̃kı̨̃lé yã? Ánı̨̃ rá mi 'bá ãlápítí Ãdróŋá drı̨̃ 'i.”
35 Yẹ́sṵ̃ angá drı̨̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú! Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé!”
Úríndí ũnzí 'dụ ĩ'di 'belé vṵ̃rṵ, ãfũ dó ala gâlé adrá ĩ'di ku. 36 'Bá pírí
ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ jọ kí, “Į́jọ́ imbálé 'dĩ ã'du? 'Bá 'dĩ ũkpó trũ ãzíla
ãmbõgõ ĩ'didrı̨̃ sĩ ĩ'di ãzı̨́táŋá 'bã, úríndí ũnzí kí tı̨ la are ãfũjó ãmvé.”
37 Į́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨ gá rĩ kụ ãngũ 'dã gá 'dãá mgbọ rú pírí.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ũ'bí
(Mãtáyõ 8:14-17; Mãrákõ 1:29-34)

38 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ a'belé 'bo, mụ Sı̨̃mọ́nı̨̃ Pétẽrõ
drı̨́ko gá ı̨sṵ́ Sı̨̃mọ́nı̨̃ 'bã ĩdrâ la drı̨̃ cı̨ agá ãyánĩ sĩ, ụrụ'bá la ko sĩ tı̨̃rı̨̃-
tı̨̃rı̨̃, nze kí vú la Yẹ́sṵ̃ nî a'ı̨ kí ĩ'di ũkú 'dã adrı́jó. 39 Yẹ́sṵ̃ mụ pá tulé
gbọ́lọ́ ĩ'didrı̨̃ andre gá, jọ ãyánĩ 'ba a'be ĩ'di rá. Ãyánĩ a'be gbõgbõ ĩ'di
rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
40 Įtṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'dĩ, 'bá ĩ'bã wõrı́ka 'bã kí adrujó ãyánĩ ũví ndú-
ndú ri kí ájí kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, ṵ̃tı̨̃ drı̨̃ kí ụrụ'bá gá, adrí kí pírí. 41 Úríndí
ũnzí ãfũ 'bá ũ'bí kí agâlé ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋâ trũ “Mi Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i!” Yẹ́sṵ̃
'bã úríndí ũnzí 'baní ãzı̨́táŋá 'bã jọ kí ı́jọ́ ku, are kí rá ã'dusĩku nı̨̃ kí
ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî
(Mãrákõ 1:35-39)

42 Ṵ'bṵ́tı̨ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ a'be táwṵ̃nı̨̃ 'dã 'i mụ ãngũ 'bá kóru la gá. 'Bá
ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ ri kí ĩ'di ndrṵ̃lé. Kí dó mụ ĩ'di ı̨sṵ́lé 'bo, a'ı̨ kí
ĩ'di kí a'bejó ku. 43 Wó umvi ĩ'baní, “Lẽ má ũlũ ı́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá‡
drı̨ gá rĩ ãngũ ãzí ri kí agá ĩndĩ, 'dĩ bãsĩ ı́jọ́ áma tı̨ ãpẽjó rĩ 'i.” 44 Ri
acı̨lé ı̨jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãngũ Yṵ̃dı̨yã drı̨̃ agá pírí.

5

Yẹ́sṵ̃ ãpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drı̨̃drı̨̃ rĩ kî
(Mãtáyõ 4:18-22; Mãrákõ 1:16-20)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá mĩrĩ Gḛ̃nḛ̃sãrẹ́tı̨̃ tı̨ gá, ũ'bí tra kí ru
andre la gá ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨̃ arelé, 2 ndre ĩyı̨ 'bã gọ́rõ̰tı̨yõ̰ gá 'dãá í'bó
kí ĩrı̨̃ 'bá ḭ̃'bı̨ 'belépi rĩ 'bã kí a'belé 'dĩ sĩ kí ĩ'bã ímbá kí ũjĩ agá rĩ.
3 Fi í'bó ãlu rĩ 'bã ãzí agá 'dĩ Sı̨̃mọ́nı̨̃ drı̨̃ rĩ 'i, jọ 'bã pẽ ĩ'di were agâlé

‡ **4:43** Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨̃ ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

ru angájó gǫ́rõ̰tı̨́yõ̰ gá 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ri í'bó agá 'dãá 'bá kí imbálé gǫ́rõ̰tı̨́yõ̰ tı̨ gá 'dãá.
4 Ĩ'di mṵ ı̨́jǫ́ jǫ̨ŋá delé 'bo, jǫ Sı̨̃mǫ́ŋ̃ı̨ nî, “Ípẽ í'bó 'i ı̨̃yı̨́ kı̨́rı̨ rĩ gá, í'be ímbá ı̨̃'bı̨ 'bejó ala gá 'dãá.” 5 Sı̨̃mǫ́ŋ̃ı̨ umvi, “Ãmbógó ãnga ãzı̨́ ı̨́nı̨́-ãrã tí ãma a'bé ı̨̃'bı̨ ãluŋá la ku, wó ãma dó ímbá kí 'be rá la ı̨́jǫ́ mî jǫ̨lé 'dĩ sĩ.” 6 'Bá 'dĩ kí dó mṵ idélé la ĩ'di 'bã jǫ̨lé rĩ áni 'bo, ı̨̃'bı̨ 'de dó ĩ'baní wẽwẽ rú ímbá i'dó kí dó asilé asî. 7 Umve kí dó 'bá kí andre gá 'dã kí kí ãzãkolé, amṵ́ kí rá í'bó ı̨̃rı̨̃ 'dã ga kí tré i'dó kí dó 'delé ı̨̃yı̨́ ı̨̃ndṵ́.
8 Sı̨̃mǫ́ŋ̃ı̨ Pétẽrõ la mṵ ndrelé la 'dĩ 'bã áni, 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá jǫ ĩ'diní, “Mí ĩdã mi áma andre gá 'dâ Úpí, ma 'bá ũnzí la!” 9 'Bá ĩ'di andre gá 'dâ ri kí ĩ'di trũ pírí aru kí aru-arû ı̨̃'bı̨ ĩ'bã kí rṵlé 'dã sĩ. 10 'Bá ãzí ngalépi ĩ'di abe Zĩbĩdáyõ 'bã ngǫ́pı̨ka Yãkó'bõ kí Yõhánã be aru kí vâ ĩndĩ. Yẹ́sṵ̃ jǫ Sı̨̃mǫ́ŋ̃ı̨ ní, “Mí idé ṵ̃rı̨̃ sĩ ku, i'dójó ãndrũ kpere drı̨̃lẹ́ gâlé mi adru 'bá 'bá kí atrálépi áma nı̨̃jó rĩ 'i.” 11 Anzé kí dó í'bó kí ı̨̃yı̨́ 'bã gǫ́rõ̰tı̨́yõ̰ gá 'dõlé, a'be kí ãko pírí kí cã bĩ kí Yẹ́sṵ̃ vú áyṵ.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Mãrákõ 1:40-45)

12 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ ĩ'di táwṵ̃ŋ̃ı̨ ãzí agá, 'bá ãrí 'bã nalé rá la 'dãá cí. Ĩ'di mṵ Yẹ́sṵ̃ ndrelé 'be ru vũ gá su drı̨̃ vṵ̃rṵ́ i'dó mãmálá 'bãlé, “Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.” 13 Yẹ́sṵ̃ su drı̨ ĩ'di rṵ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágǫ́bı̨̃ jǫ ĩ'diní, “Álẽ rá. Mí adru ãlá ru.” Cǫtı̨ ãrí abe ĩ'di rá. 14 'Dãá Yẹ́sṵ̃ azı̨ ĩ'diní ũkpó ru, “Lẽ ílũ ı̨́jǫ́ 'dĩ 'bá ãzíní ku, Wó ímṵ ími ṵrṵ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru Mṵ́sã 'bã azı̨lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ı̨́jǫ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrı̨.”
15 Wó ı̨́jǫ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ gá rĩ kṵ ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨́ mgbǫ rú, 'bá ũ'bí amṵ́ kí ı̨́jǫ́ arelé ĩ'di tı̨ gá ãzíla 'bá kí agá 'dãá ãyánĩ rú rĩ adrí kí ãyánĩ kí rṵlépi rĩ kí sĩ. 16 Ĩ'di vâ ru nze mṵlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá Ãdróŋá a'ı̨́lé cící.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá acálépi rá la
(Mãtáyõ 9:1-8; Mãrákõ 2:1-12)

17 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã ı̨́jǫ́ ũlũ agá 'dâ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí abe angálépi táwṵ̃ŋ̃ı̨ ãzí Gãlı̨́lı̨̃ gá rĩ kí agá, Yḛ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzíla táwṵ̃ŋ̃ı̨ Yṵ̃dı̨́yã gá rĩ kí ãzí agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ. Ũkpõ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ Yẹ́sṵ̃ ní cí sĩ ãyánĩ 'baní adrı̨́jó. 18 'Bá ãzí amṵ́ kí ágǫ́bı̨ ãzí ãcá trũ la 'dṵlé bı̨́rı̨̃sı̨̃ sĩ ãzíla ṵ̃'bı̨̃ kí ĩ'di agṵlé jó agâ sĩ ĩ'di 'bãjó Yẹ́sṵ̃ drı̨̃lẹ́ gá. 19 Wó 'bá 'baní ru trajó tré rĩ sĩ, ı̨sṵ́ kí gḛ̃rı̨̃ sĩ fijó jó agâlé ku. Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, tṵ kí ṵrṵgá jó drı̨̃ gá, unze kí tégũlã 'bã ãzí kí, ı̨sı̨́ kí ĩ'di vṵ̃rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨̃lẹ́ gá 'dõlé ala gâ sĩ ĩ'di 'bã bı̨́rı̨̃sı̨̃ trũ pírí. 20 Yẹ́sṵ̃ la mṵ ĩ'bã ã'ı̨̃táŋá íngõpí yã rĩ ndrelé 'bo, jǫ, “Mâ wõ̰rı̨̃, ı̨́jǫ́ ũnzí mídrı̨̃ kí útrũ kí rá.”
21 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe ũrã kí ı̨́jǫ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jǫ kí, “Ágǫ́bı̨ ru 'bãlépi Ãdróŋâ rú 'dĩ ã'di 'i? Ãdróŋâ 'i á'dṵ̃sĩ icó ı̨́jǫ́ ũnzí trũlé rá rĩ gá nĩ.” 22 Wó Yẹ́sṵ̃ nı̨̃ ı̨́jǫ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gâlé rĩ cé, zı̨ kí, “Ĩmi ı̨́jǫ́ 'dĩ kí ũrã ĩmi ásı̨ gâlé íni ã'du ı̨́jǫ́ sĩ? 23 Į́jǫ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jǫ̨jó la Į́jǫ́ ũnzí mídrı̨̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i, jõku jǫ̨jó la ‘Mí angá ṵrṵgá ãzíla ímṵ rĩ 'i yã?’ 24 Wó ı̨́jǫ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nı̨̃ la Ngǫ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ũkpõ cí ṵ̃nǫ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dâ sĩ ı̨́jǫ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṵ̃ jǫ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá ṵrṵgá, í'dṵ mî bı̨́rı̨̃sı̨̃

ãzíla ímụ lịcọ́ gá.” 25 Cọtị ágọ́bị̃ angá ụrụgá 'bá pírí kí mịfị̃ trũ, 'dụ ĩ'di
'bã bịr̃ịsị̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, mụ dó lịcọ́ gá Ãdróŋâ ịcṹŋâ trũ. 26 'Bá pírí
u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ. Ṹrị̃ fi kí ásị́ gá ũkpõ Ãdróŋá drị̃ sĩ, ịcṹ kí Ãdróŋá 'i,
jọ kí, “Ãndre ãko ãzí ṹsṹtáŋá ru la kí ãndrũ.”

Yẹ́sṹ 'bã Lẹ́vị̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Mãrákõ 2:13-17)

27 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ a'be tọ̃rọ̃mẹ́ 'dã 'i, ĩ'di 'bã mụ agá, ndre
'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi la ãngũ 'bá kí sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, rṹ la Lẹ́vị̃ 'i. *
Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.” 28 Lẹ́vị̃ a'be ãko pírí kî, angá ụrụgá, bĩ
dó Yẹ́sṹ vú.

29 Lẹ́vị̃ 'bã ṹmṹ ãmbógó la lịcọ́ ĩ'didrị̃ agá Yẹ́sṹ nî, 'bá ãzí ĩndĩ rĩ kí
'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ãzí 'dĩ abe. 30 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá, 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ abe unu kí
'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí bḭ́lẹ́ gá zị kí, “Ĩmi íná na ãzíla ãko mvụ 'bá
mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ abe vâ 'bá ũnzí 'dĩ abe la ã'du ḭjọ́ sĩ?”

31 Yẹ́sṹ umvi kí, “'Bá ídri rĩ lẽ kí írúwá ku wó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mụ
írúwá gá nĩ. 32 Má amṹ ṹnọ́kṹ gá 'dõlé 'bá múké rĩ 'baní lũlé la 'ba uja
kí ásị́ íni ku. Má amṹ 'bá ũnzí rĩ kí umvelé ásị́ ujajó ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kî
sĩ.”

Ãko ú'dí rĩ usa kí ru ṹkụ rĩ be ku
(Mãtáyõ 9:14-17; Mãrákõ 2:18-22)

33 'Bá ãzí rĩ jọ kí Yẹ́sṹ ní, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí íná gã nalé
úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ḭjó, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ kí vâ 'dĩ áni
ĩndĩ. Wó 'bá mídrị̃ mî imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná sáwã were ãni ku la
ã'du sĩ?”

34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmṹ ḭzḭ́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá
'dĩ, ícó ãmṹ kí a'belé u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ḭzḭ́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba
abe cí rĩ gá rá yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ! 35 Wó ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ, ála
mụ ḭzḭ́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṹ 'dâ rá. Ṹ'dṹ 'dã kí dó ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka 'bã kí íná
gãjó najó rĩ 'i.”

36 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ḭjọ́ ḭjọ́ u'bélé 'dĩ sĩ: “'Bá icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá
gá úkõ la ãsĩlé sĩ ṹkụ rĩ ịgbẹjó la ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni,
kí bõngó ú'dí 'dã iza, bõngó tá vâ ĩ'bã kí ãsĩlé ú'dí 'dã ụrụ'bá gá rĩ icó
kí ru ajílé bõngó ṹkụ rĩ be ku. 37 Ĩmi icó ímbátáŋá mádrị̃ kí icílé lã'bĩ
ĩmi ãni ídu rĩ abe ku. † 38 'Bá kí bãsĩ rá la wáyĩnĩ ṹsṹ íníríkó ú'dí rĩ
kí agá. 39 'Bá lẽ kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ku drĩ kí angá ṹkụ rĩ mvụlé rĩ gá,
ã'dusĩku ũrã kí wáyĩnĩ ṹkụ rĩ múké sĩ ndẽ ú'dí rĩ rá.”

6

Yẹ́sṹ ĩ'di úpí Sãbátũ drị̃ 'i
(Mãtáyõ 12:1-8; Mãrákõ 2:23-28)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di imbálé rĩ abe alị agá ámvṹ ãná * ãni la agâ sĩ Sãbátũ
sĩ. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ãná drḭ̃kã ũndĩlé. Ani kí ãná 'dã kí kí

---

* **5:27** Lẹ́vị̃ 'bã rṹ ãzí rĩ Mãtáyõ 'i. † **5:37** Tị 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ, sĩ kí, 'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé íníríkó ṹkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la íníríkó ṹkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ dó uja asulé vṹrṹ ãzíla íníríkô dó ru iza rá. * **6:1** Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála ãná 'dĩ umve ngánũ.

drı̨ gá, na kí kí rá. 2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la zı̨ kí kî, “Ĩmi ı́jọ́ ãzı̨́táŋ́á 'bã ã'ı̨́lé
idé Sãbátũ sĩ ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ı́jọ́ sĩ?” †
3 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ı́jọ́ ándrá úpí Dãwṵ́dı̨̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrı̨̃ abe
sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbı̨́rı̨́ sĩ rĩ ku yã? 4 Fi jó Ãdróŋ́á drı̨̃ agâlé, a'dṵ́
mũkátĩ fẽlé Ãdróŋ́á nî, na wókõ la fẽ vâ wókõ ãzí rĩ ãgọbı̨ ĩ'didrı̨́ 'dĩ
'banî. Wó ãzı̨́táŋ́á Yãhṵ́dı̨̃ drı̨̃ ã'ı̨́ ãtalo ãzí ní ãko 'dã nalé ku pẽ lú 'bá
ídétáŋ́á idélépi rĩ 'i á'dṵ̃sĩ.”
5 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drı̨́ gá rĩ 'i.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bı̨̃ drı̨̃ acálépi rá rĩ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Mãrákõ 3:1-6)

6 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ filé ímbátáŋ́á imbálé ãngũ Ãdróŋ́á ı̃nzı̃jó
rĩ gá. Ágọ́bı̨́ ãzí drı̨́ la ãndá rĩ 'bã sĩ acájó rá la 'dãá cí. 7 'Bá Fãrĩsáyĩ
rú 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mṵ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ abe ri kí jõ kí Yẹ́sṵ̃ tı̨
gá ı́jọ́ ı̨sṵ́ sĩ ĩ'di drı̨̃ gá ı́jọ́ lı̨jó ĩ'di ĩ'bã ãzı̨́táŋ́á izajó rĩ sĩ íngoní ru yã rĩ
ndrṵ̃lé. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí mı̨fı̨̃ Yẹ́sṵ̃ rṵ́ múké-múké ndrejó la ĩ'di nõ 'bá
adrí Sãbátũ sĩ rá yã áni.
8 Wó Yẹ́sṵ̃ nı̨̃ ı́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gâlé rĩ kí cé, jọ ágọ́bı̨́ drı̨̃ ãcá trũ
rĩ ní “Mí amṵ́ ãzíla ítu pá 'bá pírí kí drı̨̃lẹ́ gá 'dâ.” Idé ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé
ĩ'dinî rĩ áni. 9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ zı̨ 'bá 'dĩ kî, “Ãzı̨́táŋ́á ãmadrı̨́
Yãhṵ́dı̨̃ drı̨̃ ã'ı̨ 'bá 'baní ı́jọ́ íngõ idélé Sãbátũ sĩ? Į́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ
yã jõku ı́jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dijó?” 10 Undré
ãngũ kí mı̨fı̨̃ gâ sĩ pírí, jọ dó ágọ́bı̨́ ní, “Mí ĩjũ ími drı̨́ 'dĩ 'i.” Ágọ́bı̨́
idé ı́jọ́ 'dã cécé Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé rĩ áni, ãzíla drı̨̃ itú ru ãlápítí ru. 11 Į́jọ́ ru
idélépi 'dĩ sĩ acá kí ũmbájírílí, i'dó kí ı́jọ́ jọlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá kí ã'du idé
Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá yã rĩ gá.

Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá imbálé mụdrı̨̃ drı̨̃ ĩ̃rı̨̃ kí ũpẽjó ũ̃pı̨́gọ́ŋ́á ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Mãrákõ 3:13-19)

12 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã vúlé gá cọtı̨, Yẹ́sṵ̃ mụ tụlé 'bé ãzí sı̨ gá Ãdróŋ́á zı̨lé
zı̨ Ãdróŋ́á ı̨nı̨́-ãrã. 13 Ṵ'bṵ́tı̨ la sĩ umve 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí amṵ́lé
ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Ũpẽ 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ kí agá 'bá mụdrı̨́ drı̨̃ ĩ̃rı̨̃ 'dĩ kí
adrujó ĩ'di 'bã ũ̃pı̨gọ́ŋ́a ru. 14 'Bá 'dĩ kí rṵ́: Sı̨̃mọ́nı̨̃ (Yẹ́sṵ̃ 'bã umvelé
Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrı̨́pı̨̃ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ kí ádrı̨́pı̨̃ Yõhánã be, Fı̨̃lı̨́pọ̃ 'i
Bãrĩtõlõmáyõ 'i, 15 Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pı̨ 'i, Sı̨̃mọ́nı̨̃
angálépi amụtı̨ 'bá ã'dı̨ 'dı̨lépi lẽjó adrujó 'bá Rṵ́mı̨̃ rú rĩ kí pálé gá ku
rĩ 'i, 16 Yṵ́dãsı̨̃ ‡ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pı̨ 'i ãzíla Yṵ́dãsı̨̃ Įsı̨̃kãrı̨́yọ́tı̨̃ acálépi
vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî adrí vâ kî
(Mãtáyõ 4:23-25)

17 Yẹ́sṵ̃ la mụ ası̨́lé 'bé sı̨ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé ĩ'di 'bã 'bá ũ̃pı̨gọ́ŋ́á ru rĩ abe
'bo, tu kí pá 'bá ĩ'didrı̨̃ ĩ'di 'bã imbálé ũ'bí 'dĩ kí abe ãngũ ule la agá.
'Bá ũ'bíkãnã ru tralépi angálépi Yṵ̃dı̨́yã agá vâ Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzíla
táwṵ̃nı̨̃ ĩ̃yı̨́tı̨ gá Tṵ́rọ̃ gá ãzíla vâ Sı̨̃dọ́nı̨̃ gá. 18 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́
'dõlé ı́jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ arelé, ãzíla amṵ́ kí vâ ru fẽlé adrílé ãyánĩ ĩ'bã rĩ kí
agá. 'Bá vâ úríndí ũnzí 'bã sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó 'dĩ amṵ́ kí ĩndĩ, adrí kí

---

† **6:2** Bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ ã'ı̨ kí únga ãzı̨ Sãbátũ sĩ ku. ‡ **6:16** Yṵ́dãsı̨̃ Yãkó'bõ ngọ́pı̨ ála ĩ'di umve Mãtáyõ 10:3 agá Tãdáyõ 'i.

vâ rá. 19 'Bá pírí ṹ'bḩ̃ kí Yẹ́sṹ ụrụ'bá alólé, ã'dusĩku ũkpõ Ãdróŋá drḩ̃
ri ãzḩ ngalé ĩ'di rṹ sĩ 'bá kí adríjó pírí.

Sṹsṹ wiŋá kí 'bá triŋá be
(Mãtáyõ 5:1-12)

20 Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé jọ,
"Ĩmi drḩ̃lẹ́ba ru ĩmi 'bá lẽmẽrí 'dĩ,
ã'dusĩku Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ 'bṹ gá rĩ ĩmi ãni!
21 Ĩmi Drḩ̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá ãbḩ́rḩ 'bã fụlé ú'dî'da 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku ĩmi mụ agalé rá!
Ĩmi drḩ̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá áwáŋá awálépi ú'dî'da 'dĩ,
ã'dusĩku ĩmi drṹzḩ vúlé vúlé ru gụgṹ!
22 Ĩmi Drḩ̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi ngṹ ũnzí,
drĩ kí ĩmi gã úmgbé, drĩ kí ĩmi u'dá,
drĩ kí ĩmi gã jọjó la ĩmi 'bá ũnzí la Ngọ́tḩ 'Bádrḩ̃ 'bã ḩjọ́ sĩ!
23 "Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ sáwã ḩjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã
áyḩ́pḩka fẽ kí ándrá vâ ũcõgõ nãbḩya 'baní 'dĩ 'bã áni. Ĩmi umvú ãyĩkõ
sĩ ã'dusĩku Ãdróŋá mba ĩminí ũyá ãzí tã ãmbógó la 'bṹ gâlé 'dã.
24 "Ĩmi drḩ̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko trũ wẽwẽ rú 'dĩ;
ãyĩkõ ĩmidrḩ̃ ĩmi ịsṹlé 'dĩ ãsḩ̃ 'bãngá ãndrũ 'bo.
25 Ĩmi drḩ̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko nalépi 'a gá tré ãndrũ 'dĩ;
ãbḩ́rḩ la drṹzḩ 'de ĩmi drḩ́ko gá nĩ.
Ĩmi drḩ̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá sḩ imve iyálépi gụjó ãndrũ 'dĩ;
ĩmi vúlé vúlé ru drṹzḩ mḩ́ndrẹ mvụ áyụ.
26 Ĩmi drḩ̃lẹ́ ũnzí ími 'bá 'bá pírí 'bã kí ịpḩ́lé ịpḩ́-ịpḩ̃ 'dĩ;
ĩ'bã áyḩ́pḩka ịpḩ kí ándrá vâ nãbḩya ĩnzõ rú rĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni."

'Bá Yẹ́sṹ drḩ̃ 'bã lẽ kí ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí lẽlẽ
(Mãtáyõ 5:38-48; 7:12a)

27 Yẹ́sṹ mụ ĩ'di 'bã ímbátáŋâ trũ drḩ̃ gá jọ, "Wó álũ ĩminí ĩmi 'bá áma
arelépi 'dĩ: ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḩ̃ kí lẽlẽ, ĩmi idé ḩjọ́ múké 'bá ĩmi ngṹlépi
ũnzí rĩ kí ụrụ'bá gá. 28 Ĩwi sṹsṹ 'bá ĩmi alṹlépi rĩ 'banî, ĩzḩ Ãdróŋá 'bá
ĩmi idélépi ũnzí rĩ 'banî. 29 'Bá ãzí drĩ ími nábí úkõ ãlu rĩ gá rĩ sa, mí
uja vâ úkõ ãzí rĩ salé ĩndĩ. 'Bá ãzí drĩ mî kọ́tḩ̃ pa, ífẽ 'bã 'dụ sátĩ ĩndĩ.
30 Ífẽ ãko 'bá pírí ãko a'ḩ́lépi mídrḩ rĩ nî, mí a'ḩ 'bá ãko a'ḩ́lépi mídrḩ rĩ
drḩ ãrígó la ku. 31 Mí idé ḩjọ́ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé tá mî lẽlé 'ba idé kí
míní rĩ 'bã áni.
32 "Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dṹsĩ, ãzãkoma la dó adru ĩminí
íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ lẽ kí vâ 'bá kí lẽlépi rĩ kí rá. 33 Ĩdrĩ mũkẽ
'dĩ áni rĩ idé 'bá mũkẽ idélépi ĩminí rĩ 'baní á'dṹsĩ, ãzãkoma la ĩminí
íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé ĩndĩ. 34 Ĩdrĩ mọ̃rḩ fẽ
lú 'bá icólépi ũfẽlépi la rá rĩ ní á'dṹsĩ, ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã
'bá ũnzí rĩ kí vâ mọ̃rḩ fẽ 'bá ũnzí rĩ 'baní kí vâ ásḩ 'bã ĩ'baní ãrígó tḩ la
ũfẽjó vúlé.
35 "'Bo ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḩ̃ kí cí, ĩmi idé mũkẽ kí ụrụ'bá gá, ĩfẽ ĩ'baní
mọ̃rḩ ũfẽŋâ kóru. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ũyá ĩmi ãni la ãmbógó ru ãzíla ĩmi dó adru
Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã anzḩ, ã'dusĩku ĩ'di ásḩ ḩ̃gbẹ́ ru 'bá
ãwã'dĩfô kóru ãzíla ũnzí 'dĩ 'banî. 36 Ĩmi ásḩ 'bã adru ḩ̃gbẹ́ ru cécé ĩmĩ
Átẹ́pḩ Ãdróŋá ásḩ 'bã adrujó ḩ̃gbẹ́ ru rĩ sĩ."

Ĩlị ịjọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku
(Mãtáyõ 7:1-5)

37 “Ĩlị ịjọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku, Ãdróŋ́á la mụ ịjọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ku. Ãzíla
ĩlị ịjọ́ 'bá drị̃ gá ĩ'di ndẽjó la ku, Ãdróŋ́á la mụ ịjọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ĩmi
ndẽjó ku. Ĩmi a'be ịjọ́ ũnzí 'bá 'bã ãni ála vâ sĩ ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí a'be
rá. 38 Ĩfẽ ãko 'bá 'banî, 'bá kí vâ sĩ ĩminí ãko fẽ ĩndĩ. Ãdróŋ́á la ĩminí
ãko fẽ ĩndrã kóru drĩ ndre la ĩmi 'bá 'baní fẽ la ĩndrã kóru ásị́ pírí sĩ rĩ
gá. Gẽr̃ị̃ ĩmĩ ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ Ãdróŋ́á la vâ fẽ la ĩminí 'dã 'bã áni.”
39 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní Ị̃jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “'Bá mịfị́ kóru rĩ icó vâ 'bá ãzí mịfị́
kóru rĩ drị̃ 'delé ku; drĩ 'de la rá, kí ị̃rị̃ trá a'dé 'bụ́ agá. 40 'Bá imbálé
imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrị̃ ku; wó 'bá imbálé imbâ rĩ drĩ ímbátáŋ́á ĩ'di
imbájó rĩ de 'bo, ĩ'di adru cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni.
41 “Mi ife fú mí ádrị́pị mịfị́ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásị́ 'bãlé
ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ drị̃ gá ku ã'du sĩ? 42 Mí icó jọlé la,
‘Má ádrị́pị, mí ají má ãpẽ ife fú ími mịfị́ gá rĩ 'i,’ wó mi icó ũgórókó'bõ
ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ ndrelé ku íngoní ru? Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnị̃ ịjọ́ cé
'dĩ! Drị̃drị̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ ráká ịjọ́ 'dĩ sĩ,
mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pị mịfị́ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.”

Ife ãka la be
(Mãtáyõ 7:16-20; 12:33-35)

43 “Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, jõku ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
44 Ála ife ãlu-ãlu nị̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ; ícó wộmbẹ̃ ãtĩlé ĩlá ụrụ'bá gá
jõku úlúgó ãka ãtĩlé ụ́cịkị́ ụrụ'bá gá ku. 45 'Bá múké rĩ la 'bé ịjọ́ múké
rĩ ají angájó ásị́ ĩ'di ãni galépi tré ũnĩ sĩ rĩ agá; wó 'bá ũnzí rĩ la ịjọ́ ũnzí
rĩ ají angájó ásị́ ĩ'di ãni galépi tré ũnzĩkãnã sĩ rĩ agá. Tị la ịjọ́ galépi
ásị́ agâlé tré rĩ jọ áyụ.”

'Bá ị̃rị̃ jó sịlépi rĩ kî
(Mãtáyõ 7:24-27)

46 “Ĩmi áma umve, Úpí Úpí, wó ĩmi idé ịjọ́ mâ lũlé ĩminí rĩ kí ku ã'du
sĩ? 47 'Bá amụ́lépi má rụ́ ãzíla ịjọ́ mádrị̃ kí arelépi rĩ ãzíla tã la mbalépi
rĩ, ma ĩminí lũ la ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni. 48 Ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã jó sịlépi, 'bụ́
galépi mgbi ị̃ndụ́ la ãtị̃lépi írã sĩ rĩ áni. Ị̃yị́ la adị́ jó ụrụ'bá gâ sĩ icó
ĩ'di ayalé ku, ã'dusĩku ĩ'di sịjó ũkpó ru múké-múké rĩ sĩ. 49 Wó 'bá ịjọ́
mádrị̃ arelépi la rá tã la mbalépi ku rĩ ĩ'di 'bá jó sịlépi ị̃ndụ́ la ãrị̃lépi
vụ̃rụ́ lé írã sĩ ku rĩ áni; ị̃yị́ drĩ dị ụrụ'bá la gâ sĩ ĩ'di gbõgbõ a'dé rá
a'déŋ́á la 'bã rõyõ ĩ'di 'bã sĩ andijó 'dã 'i ũnzí.”

7

Yẹ́sụ̃ 'bã ãtí'bó ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó drị̃ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 8:5-13)

1 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọlé pírí 'bá 'baní 'bo, mụ dó
Kãpẹ̃r̃ẹ̃nãwụ́mị̃ gá. 2 Ãsĩkárĩ ãmbógó Rụ́mị̃ rú 'dãá la 'bã ãtí'bó ĩ'di 'bã
lẽlé ambamba la cí, ĩ'di ãyánĩ rú ũnzí-ũnzí lẽ drãlé drã-drã. 3 Ãmbógó
'dĩ la mụ ịjọ́ arelé Yẹ́sụ̃ drị̃ gá 'bo, pẽ 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dị̃ rú la kí tị ĩ'di
a'ị̃lé amụ́lé ĩ'di 'bã ãtí'bó 'dã adrílé. 4 'Bá 'dĩ amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé. A'ị̃
kí ĩ'di ásị́ pírí sĩ, “Ágọ́bị́ 'dĩ ãndá-ãndá ru lẽ mî ãzãkoma rá. 5 Lẽ 'bá
ãmadrị̃ kí rá ãzíla sị vâ ãmaní ãngũ Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ rá.”

6 Yẹ́sṹ mụ 'bá ĩyõ Yãhụ́dį̃ drį̣ 'dĩ abe. Kí dó mụ acálé ãni rú lịcọ́ tị
gá 'bo, ãsĩkárĩ ãmbógó pẽ ĩ'di 'bã wọ̃rị́ka ãzí kí tị ịjọ́ 'dĩ jọlé Yẹ́sṹ nî,
“Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku. Icó míní afíjó mádrį̣ jó agá 'dõlé ku,
7 ã'dusĩku má adru 'bá múké la ku amụ́jó ími drį̃lẹ́ gá. Wó íjọ lú ịjọ́ tị
sĩ ãtí'bó mádrį̃ dó sĩ adrí rá. 8 Wó ma mâ ngá 'bá ãzį̃tãn̨á pálé gá la,
ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla
ãzí 'dã ní, mí amụ́, ĩ'di amụ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrį̃ ní, 'ba idé íni
ĩ'di idé la rá.” 9 Yẹ́sṹ ṹsṹ-ṹsṹ, ĩ'di mụ ịjọ́ ágọ̃bį̣ 'dĩ 'bã jọlé rĩ arelé 'bo,
uja tị 'bá ũ'bí ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé jọ, “Ájọ ĩminí, má ịsụ́ drĩ
ã'į̃tãn̨á ãmbógó 'dĩ 'bã áni la ku, Ịsịrayị́lį̃ ãmgbã agá 'dâ vâ yu!” 10 'Dã
'bã ũngúkú 'bá tá tị ãpẽlé 'dã gõ kí dó vúlé ãmbógô drį̣ko gâlé, ịsụ́ kí
dó ãtí'bô múké.

Yẹ́sṹ inga ũkú ãwụ́zį̃ ru rĩ 'bã ngọ̃pį̣ 'i

11 'Dã 'bã vúlé gá were rú, Yẹ́sṹ mụ tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Nãyị́nį̃ 'i rĩ gá,
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ bĩ kí ĩ'di vú 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ abe ĩndĩ.
12 Yẹ́sṹ kí mụ acálé ãni rú tọ̃rọ́mẹ́ 'dã 'bã kẹ̃jị̃tį̣ gá 'bo, 'bá ãvũ trũ la kí
ãfũ agá ãmvé 'dõlé. Ágọ̃bį̣ drãlépi 'dã ĩ'di lú ngọ̃tị́ ágọ̃bį̣ ũkú ãwụ́zį̃ ru
'dã ãni la rú nĩ, 'bá tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí atrá kí ru awálé ũkû
andre gá. 13 Úpí Yẹ́sṹ la mụ ĩ'di ízákĩzã ndrelé 'bo, ásį̣ la gá ũcõgõ fi
cí, jọ ĩ'diní, “Mí awá ku.” 14 Mụ sãndụ́kṹ ãvũ 'dụjó rĩ alólé, gbõgbõ 'bá
ãvũ 'dụlépi rĩ tu kí pá cí. Yẹ́sṹ jọ, “Kãrį̣lę̃ ájọ míní mí angá ụrụgá!”
15 Cọtị ágọ̃bį̣ tá drãlépi rá 'dĩ angá rilé į̃ndụ́ sĩ, ãzíla i'dó ịjọ́ jọlé. Yẹ́sṹ
fẽ dó ĩ'di ãndrẽ drį̃lé.

16 'Bá tá wẽwẽ rú 'dĩ acá kí ṹrį̃ sĩ, ịcụ́ kí Ãdróṋâ rụ́ jọ kí, “Nábį̃
ãmbógó la angá ãma drĩdríṋĩ gá 'bo! Ãndre Ãdróṋá 'bã drį̃ 'bá kí
upajó rĩ 'bo!” 17 Ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ kụ sụ́rụ́ Yṹdịyã drį̣ 'dã
agá pírí, ãzíla fũ vâ kpere sụ́rụ́ andre la gá 'dãá rĩ gá ĩndĩ.

Yẹ́sṹ kí Yõhánã Bãbṹtị̃zį̃ fẽlépi rĩ be
(Mãtáyõ 11:2-19)

18 'Bá Yõhánã Bãbṹtị̃zį̃ fẽlépi rĩ 'bã imbálé rĩ nze kí ĩ'diní ịjọ́ pírí Yẹ́sṹ
'bã idélé 'dĩ kí vú. Umve 'bá į̃rį̃ kí drĩdríṋĩ gá. 19 Pẽ kí tị Úpí rụ̃lé ĩ'di
zịjó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?” 20 'Bá tá
į̃rį̃ tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rụ̃lé 'bo, jọ kí ĩ'diní, “Yõhánã Bãbṹtị̃zį̃
fẽlépi rĩ ãpẽ ãma tị mí rụ́ 'dõlé ími zịjó, ‘Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã,
jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?’ ”

21 Sáwã 'dã agá 'dãá, Yẹ́sṹ adrí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ ũví ndú-ndú trũ
'dĩ kí, adro úríndí ũnzí kí, ãzíla nzį̃ vâ 'bá jõ ãngũ ndrelépi ku 'dĩ kí
mịfį̃. 22 Umvi dó 'bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ kí jọ, “Ĩgõ vúlé Yõhánã rụ̃lé
ãzíla ĩlũ ĩ'diní ịjọ́ ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé 'bo 'dĩ kî: 'bá mịfį̃ kóru
rĩ kí ãngũ ndre rá, 'bá ãcá trũ rĩ kí acį̣ rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí
kí rá, 'bá bį̣lẹ́ kóru rĩ kí ịjọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rú rá,
ãzíla ála ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. 23 Drį̃lẹ́ba 'bá ãbãlépi áma
ịjọ́ sĩ ku rĩ nî!”

24 'Bá Yõhánã 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ i'dó ịjọ́ jọlé ũ'bí
'baní Yõhánã drį̃ gá: “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé
ã'du gá? 'Bá ịjọ́ ĩ'didrį̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kṹ 'bã ayalé rĩ
áni rĩ ndrelé yã? 25 Wó Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ ándrá ãmvêlé ã'du

ndrelé yã? 'Bá bõngó ũniyambamba ãję̃ rú rĩ sṵ̃lépi rĩ ndrelé yã? Yụ,
'bá bõngó ãję̃ rú rĩ kí sṵ̃lépi ãzíla u'álépi ídri áŋmátrẽ agá rĩ kí ála kí
ịsṵ́ ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ agá. 26 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du
ndrelé yã? Nábį̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ ĩminí, ndẽ nábį̃ rá. 27 'Dĩ 'bá ḭjọ́
sĩjó drį̃ la gá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ḭjọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drį̃lę̣ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gę̃rį̃ idélé míní ími drį̃lę̣ gâlé.’ †
28 Álũ ĩminí, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, 'bá ãzí Yõhánã ndẽlépi rá
la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.” 29 Kí
mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, 'bá pírí kí 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe ã'ḭ kí gę̃rį̃
Ãdróŋá drḭ kpḭ rĩ gá rá, ã'dusĩku Yõhánã fẽ ándrá ĩ'baní bãbṵ̃tḭzḭ̃ nĩ.
30 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí 'bá ãzḭtáŋá imbálépi 'dĩ abe gã kí ḭjọ́ Ãdróŋá
'bã itúlé ĩ'banî rĩ úmgbé, ã'dusĩku ã'ḭ kí Yõhánã ní ĩ'baní bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽlé
ku.
31 Yẹ́sṵ̃ zḭ, “Ma 'bá áyi 'dĩ agá rĩ kí ṵ̃'bį̃ ã'du sĩ ãzíla kí indré ã'du
áni? 32 Kí cécé anzḭ rilépi ãngũ ĩ'ba ãni avájó rĩ kí agá ãzíla ĩ'bã ãzí kí
umvelépi,
“ ‘Ãngo ĩminí úngó ũkú ĩgbãŋá drḭ kí,
wó ĩtu úngôlé kí ku!
Ãngo vâ ĩminí úngó ũcõgõ ãrĩ kî,
wó ĩmi adru vâ ũcõgõ sĩ ku,’ rĩ kí áni.
33 Yõhánã Bãbṵ̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ amṵ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku wó ĩjọ,
‘Ĩ'di úríndí ũnzí trũ!’ 34 Wó Ngọ́tḭ 'Bádrḭ amṵ́, na ãkónã rá, mvụ vâ
wáyĩnĩ rá, wó ĩjọ, ‘Índre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãngũ nalépi rọ̃mgbọ́ ru la ãzíla
ĩmẽrãlépi íwá sĩ la, ĩ'di wọ̃rḭ 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá drolé
ãmvé rĩ abe la!’ 35 Wó ũndũwã Ãdróŋá drḭ la i'dá pịrị rá la 'bá ã'ḭlépi
la rá rĩ 'ba rṵ̃ sĩ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó Sḭmọ́nḭ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḭ jó agá rĩ

36 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Sḭmọ́nḭ̃ umve Yẹ́sṵ̃ 'i íná nalé ĩ'di
be ĩ'didṛ́kogâlé, Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ ĩ'di 'bã umveŋá 'dã rá, ri dó vṵ̃rṵ́ ĩ'didrḭ jó
agá 'dãá sĩ íná najó. 37 Ũkú ãzí ãwṵ́ la táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá 'dãá cí. Ĩ'di mụ
arelé la Yẹ́sṵ̃ la íná na Sḭmọ́nḭ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḭ jó agá, a'dṵ́ cṵ́pã ãdu
ngṵ̃lépi vĩrĩ ãję̃ nalépi ãmbógó la trũ afíjó jó agá 'dõlé. 38 Ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́
Yẹ́sṵ̃ 'bã pá kí andre gá. Áwáŋâ trũ ṵ̃sṵ̃ mḭndrẹ Yẹ́sṵ̃ 'bã pá gá. Li
mḭndrẹ 'dã kí drį̃'bḭ ĩ'di drį̃kã gá rĩ sĩ, ndru pá la ãzíla ṵ̃sṵ̃ ãdu ngṵ̃lépi
ãjḭ̃ trũ vĩrĩ 'dã pá la gá. 39 Ágọ́bḭ tá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ la mụ ḭjọ́ ru idélépi
'dĩ kí ndrelé ãzíla ũkú 'dĩ nḭ̃lé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, ũrã ḭjọ́ ĩ'di ásḭ gá
cénĩ-cénĩ rú, “Ḭjọ́ 'dĩ i'da Yẹ́sṵ̃ adru nábį̃ ku. Ãdróŋá drĩ áje̜ ãndá-ãndá
ru tị la ãpẽ nĩ, ĩ'di tá nḭ la ũkú 'î alólépi 'dĩ ĩ'di ũkú íngoní la yã rĩ gá
cé. Ĩ'di ũkú ḭjọ́ ũnzí idélépi la.”
40 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṵ̃ jọ ḭjọ́ ãzíla umvi Sḭmọ́nḭ̃ 'i ũrãtáŋá tá ĩ'di
'bã ũrãlé 'dã sĩ jọ, “Sḭmọ́nḭ̃, álẽ ḭjọ́ ãzí jọlé mínî.” Sḭmọ́nḭ̃ jọ ĩ'diní, 'dã
múké, Ímbápḭ, ḭjọ ḭjọ́ mî lẽlé jọlé mánî rĩ 'i. 41 Yẹ́sṵ̃ ũlũ ĩ'diní á'dígó 'dĩ
'i, “Ágọ́bḭ ãzí ándrá ãlu fẽ ĩ'di séndẽ tãmbalé ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ 'badrḭ; fẽ ãlu rĩ
drḭ séndẽ ífí-ífí túrú tõwú fẽ vâ ãzí rĩ drḭ séndẽ ífí-ífí kãlḭ tõwú. 42 Wó
'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí ãlu ágọ́bḭ 'dĩ 'bã séndẽ ũfẽlépi rá la yụ,

† **7:27** Mãlákĩ 3:1

ị́jọ́ 'dĩ sĩ uja dó kí trũlé ásị́ pírí sĩ rá mõrị́ ĩ'bã kí 'dụlé 'dã kî sĩ. Míní ũrãjó la rĩ sĩ, 'bá į̃rị́ 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá íngõ la ĩ'di lẽ ãndânĩ la nĩ?”

43 Sį̃mọ́nį̃ umvi, “Ma ũrã ágọ́bị́ mõrị́ ãmbógó ãndânĩ trũlé rá rĩ 'i.”
Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ mî jọlé 'dĩ ĩ'di ãndá.” 44 Uja tị ũkû rṵ̃lé, jọ Sį̃mọ́nį̃
ní, “Índre drĩ ũkú ãvṵ̃lépi vṵ̃rṵ́ 'dĩ 'i mání afíjó mídrị́ko gá 'dâ 'bo rĩ
sĩ, ífẽ mání į̃yị́ mání sĩ pṵ́trṵ́ áma pá gá 'dĩ kí ũjĩ jó ku, wó ũkú 'dĩ ũjĩ
áma pá kí mị́ndrẹ ĩ'di mị́fị́ gá rĩ sĩ ãzíla li vâ kí drį̃'bị́ ĩ'di drį̃kã gá rĩ
sĩ kí 'bãjó ã'í ru. 45 Mí a'ị́ ma mídrị́ko gá 'dõlé zị́lé amvuŋá sĩ ku wó
i'dó tá áma pá ndrulé mâ tá amṵ́ agá kpere ú'dî'da. * 46 Ísũ ãdu áma
drį̃kã gá ku wó ũkú 'dĩ ų̃sṵ̃ ãdu ĩ'di ãni ngṵ̃lépi ndrį̃-ndrį̃ rĩ áma pá kí
agá 47 Álũ míní íni, ũkú 'dĩ lẽ ma ambamba. 'Dĩ icé átrũ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí
ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú rĩ kí agá rá.”

48 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní “Útrũ mi ị́jọ́ ũnzí mî rĩ kí agá rá.”
49 'Bá ãzí íná nalépi ĩ'di be 'dãá rĩ i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-
cénĩ, “Ágọ́bị́ 'dĩ ũrã ĩ'di ã'di 'i mụlépi ị́jọ́ ũnzí ũtrũ trũ rĩ?” 50 Wó Yẹ́sṵ̃
jọ ũkû ní, “Ã̃į̃táŋá mídrị́ pa mi 'bo; ímụ ásị́ į̃gbę̃ sĩ.”

8

Ũkú ãzí mụlépi Yẹ́sṵ̃ trũ rĩ kî

1 Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri acị́lé tõrọ́mẹ́ kí agâ sĩ ị́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́
rĩ ũlũ trũ. Ímbá'bá mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ mụ kí ĩ'di trũ, 2 ũkú ãzí ándrá ĩ'di
'bã úríndí ũnzí adrójó ãzíla ĩ'di 'bã adrílé ãyánĩ sĩ 'dĩ mụ kí vâ ĩ'di abe
ĩndĩ; Mãríyámũ, (umvelé Mãgãdẽlénã rĩ), úríndí ũnzí ázį̃rį̃ adrojó ala
gá rĩ. 3 Jũwánã ágô rṵ́ la Cṵ́zã ándrá 'bá ãzị́ ngalépi Hẽródẽ drị́ko gá
rĩ; ãzíla Sũzánã, ũkú ãzí ũ'bí la abe ãko ĩ'badrį̃ kí fẽlépi Yẹ́sṵ̃ kí ãzã
kojó ímbá'bá ĩ'didrį̃ abe rĩ.

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpę̃lépi rĩ drį̃ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Mãrákõ 4:1-9)

4 'Bá ri kí amṵ́lé Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé angájó tõrọ́mẹ́ kí agâlé, 'bá kí mụ calé
ũ'bí ru 'bo, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'i. 5 “Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ ágọ́bị́ ãzí fũ
mụlé ũri kpę̃lé, ĩ'di 'bã ũri kpę̃ agá ámvṵ́ agá 'dâ, ãzí rĩ 'de kí gę̃rį̃ tị
gá, âtu kí pá sĩ, ãriŋa 'bṵ̃ gá rĩ ti kí kí rá. 6 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru
rĩ agá, kí mụ angálé 'bo, uja kí 'ilé rá ãngũ ãcí sĩ.

7 “Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ũ̃cị́kị́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ũ̃cị́kị́ trũ rĩ abe
ãlu inzí kí ízókí la kí vu kí kí ra. 8 Ãzí rĩ u'de kí ũ̃nọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá,
zo kí rá ka kí ífí túrú ãlu.” Yẹ́sṵ̃ de ị́jọ́ jọ agá, “'Bá bị́lẹ́ trũ ị́jọ́ arelépi
rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.”

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:10-17; Mãrákõ 4:10-12)

9 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí Yẹ́sṵ̃ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí íngoní yã rĩ sĩ.
10 Umvi kí, “Úfẽ nį̃táŋá ị́jọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gá rĩ drį̃ ĩminî,
wó 'bá ãzí rĩ 'baní ĩ'di amṵ́ ị́jọ́ u'béŋá agâ sĩ,
“ ‘Mị́fị́ la kí adru mgbọ ndre kí ãngũ ku,
kí are la rá vã kí ífí la ku.’ †

* **7:45** Ũkú 'dĩ amṵ́ Yẹ́sṵ̃ pá ndrulé ícétáŋá ru sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'di nî. † **8:10** Ĩsáyã 6:9

Yẹ́sṹ icé ĩjọ́ u'béŋá 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Mãrákõ 4:13-20)

11 “Ị́jọ́ u'bélé rĩ 'bã ífí íni: ũri ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ 'i. 12 Ũri 'delépi
gẽ̃rḭ̃ tḭ gá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'bo, Sĩtánĩ 'bã amṵ́jọ́ 'dṵjọ́ la kí ásḭ́
gá 'dâ rá, kí ṵtrḭ́jọ́ 'bã ã'ḭ́ kí ku 'bã pa kí vâ sĩ ru ku rĩ. 13 Ũri 'delépi
írãkí agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi ã'ḭ̃lépi la ãyĩkõ sĩ wó fi kí ásḭ́ la agâlé
álḭ́ ku rĩ kî; kí ã'ḭ́ la sáwã wereŋá sĩ wó ị́jọ́ drĩ kí ṹ'bḭ̃ 'bo kí a'dé rá.
14 Ũri 'delépi ṹcḭ́kḭ́ agá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, 'bo ũrãtáŋá ãzíla
málĩ ãyĩkõ ṹnọ́kṵ́ 'dĩ agá rĩ la kí inzí, 'bo ũri kí agá rĩ la ãfũ mũnímũní
ru. 15 Ũri 'delépi ṹnọ́kṵ́ múké rĩ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, tã la
mbalépi ásḭ́ múké ãzíla mgbã rĩ agá kpere ĩ'di 'bã ífí ka agá rĩ 'i.

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:21-25)

16 “'Bá kí tárã tḭ 'bã adru tḭ akulé ãkójó sĩ jõku zḭ̃jó la gbọ́lọ́ ḭ̃ndṵ́ gá
ku. Kí ĩ'di 'bã rá la ãngũ ĩ'diní sĩ ãngũ jijó rĩ agá, 'bá drĩ kí sĩ afí jó
agá 'dõlé kî sĩ ãngũ ndre. 17 Ãko zḭ̃lé zḭ̃-zḭ rĩ ála drṵ́zḭ ĩ'di i'da tọndọlọ,
jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drḭ́ gá ị́jọ́ nḭ́ rá ãzíla ála ĩ'di 'bã ãngũ
ule gá. 18 Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ sĩ, ã'dusĩku 'bá adrulépi ãko
trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drḭ́ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drḭ́ ĩ'di ũrãlé trũ
adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dṵ la ĩ'di drḭ́ 'dâ rá.”

Yẹ́sṹ ãndrẽ kí ádrḭ́pḭka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Mãrákõ 3:31-35)

19 Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrḭ́pḭka abe amṵ́ kí ĩ'di rṵ́, wó icó kí ĩ'di ndrelé
ku ã'dusĩku 'bá kí ũ'bí-ũ'bí. 20 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, “Mî ãndrẽ kí mí ádrḭ́pḭka
abe utu kí pá ãmvé 'dõ, lẽ kí ími ndrelé.” 21 Yẹ́sṹ umvi, “Mâ ãndrẽ ãzíla
má ádrḭ́pḭka kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ arelépi vâ ãzḭ la ngalépi rá rĩ kî.”

Yẹ́sṹ atrḭ ãlṵ́kṵ́kṹ
(Mãtáyõ 8:23-27; Mãrákõ 4:35-41)

22 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã
sĩ.” Fi kí dó í'bó agá i'dó kí dó mṵlé. 23 Ĩ'bã kí mṵ agá ṵ́'dṵ́ 'be Yẹ́sṹ
rá. Gbõgbõ ãlṵ́kṹ ũkpó la i'dó lilé mĩrĩ agá 'dãá, ḭ̃yḭ i'dó ru gbãlé í'bó
agá, i'dó dó sĩ 'delé ḭ̃yḭ ḭ̃ndṵ́ ị́jọ́ acá dó ũnzí. 24 Ímbá'bá, mṵ kí Yẹ́sṹ
ingalé jọ kí “Ãmbógó la! Ãmbógó la! Ãma úgólé ḭmvṵ́lé 'dõ fô!” Yẹ́sṹ
angá ṵrṵgá, angá ãlṵ́kṹ drḭ́ gá ãzíla ḭ̃yḭ ungalépi tũlãtũlã rĩ drḭ́ gá uri
rá ãzíla ãngũ ḭgbẹ dó ndrú. 25 Jọ dó 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ 'baní, “Ã'ḭ̃táŋá
ĩmidrḭ́ rĩ íngõlé yã?” Wó ri kí ṹsṹlé ṹsṹ ãzíla idé kí vâ ṹrḭ́ sĩ ṵzḭ kí ru
kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Uzálépi ãlṵ́kṹ drḭ́ gá ãzíla
ḭ̃yḭ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tḭ la arejó rá rĩ?”

Yẹ́sṹ adrí 'bá úríndí ũnzí trũ azalépi aza-azâ rĩ
(Mãtáyõ 8:28-34; Mãrákõ 5:1-20)

26 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe za kí ãngũ Gẽrãsénĩ gá angájó
Gãlḭ́lḭ́ gá 'dĩ ru ndrelépi ãlu 'á 'dã sĩ rĩ be rĩ. 27 Yẹ́sṹ la mṵ asḭ́lé í'bó
agá ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dãá, ágọ́bḭ́ úríndí ũnzí trũ rĩ amṵ́ drḭ́ ṵfṵlé ĩ'di be angájó
tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâlé. Ágọ́bḭ́ 'dã ri u'álé pílílí ru, jó kóru ṵ́'dṵ́ ãzo rú, wó
rá la ḭ̃nádrḭ́ 'bã ṹjḭ́gọ́ agâ sĩ. 28 Ĩ'di mṵ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, i'dó uzálé 'be
ru Yẹ́sṹ pálé gá jọ, “Yẹ́sṹ Ãdróŋá ṵrṵgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pḭ, ílẽ má rṵ́

ã'du yã? Má a'ị̃ mi áma idéjó ũnzí ku.” 29-31 Pâlé ũ'bí úríndí ũnzí ri ĩ'di
ĩcãndĩlé ũkpó sĩ mãbṵ́sṵ̃ rú táni ĩ'di pá umbéjó drị́ abe ímve sĩ tí, ĩ'di
kí ayṵ rá, kí vâ ĩ'di dro ãngũ kõtórõ rú ásé agá 'dã gâlé. Yẹ́sṵ̃ zị ágọ́bị̃
'dĩ 'i, “Ími rṵ́ ã'di 'i?” Umvi ĩ'di, “Áma rṵ́ wẽwẽ rú 'i” ã'dusĩku úríndí
ũnzí wẽwẽ rú fi kí ĩ'di drĩ̃kã gá nĩ. Ágọ́bĩ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃
lẽ úríndí ũnzí ĩ'di drĩ̃kã gá rĩ 'bã fũ kí ándrá rá. Úríndí ũnzí 'dã a'ị̃ kí
Yẹ́sṵ̃ siri-siri 'bã pẽ kí tị 'bṵ́ kị́rị́ 'dã agâlé ku.

32 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṵ̃ 'bã a'be kí mṵlé filé ĩzõgó kí agá,
ã'ị̃ ĩ'baní rá. 33 Úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bĩ̃ agâlé, mṵ kí filé ĩzõgó kí agâlé,
ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẹ̃ kí rĩ̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṵ́lé
mĩrĩ agâlé.

34 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mṵ ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé 'bo, ce
kí ru ṵ́ngṵ́ sĩ mṵlé ị́jọ́ 'dĩ lũlé tọ̃rọ́mẹ̃ gâlé ãzíla 'bá andre la gá 'dãá rĩ
'banî. 35 'Bá 'dã ãfũ kí amṵ́lé ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé, kí mṵ amṵ́lé
Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé 'bo, ịsṵ́ kí ágọ́bị̃ úríndí ũnzí 'bã kî sĩ ãfũjó ĩ'di rṵ́ rá rĩ
ri Yẹ́sṵ̃ 'bã pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá, wó
idé kí pírí ṵ̃rĩ̃ sĩ. 36 'Bá ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelépi cé rĩ nze kí ị́jọ́ ágọ́bị̃
úríndí ũnzí trũ 'dĩ adrí íngoní ru yã rĩ vú 'bá 'baní nĩ. 37 'Bá Gẽrãsénĩ
gá 'dãá rĩ a'ị́ kí Yẹ́sṵ̃ 'i ãngũ a'bejó rá ã'dusĩku ṵ̃rĩ̃ fi kí ásị́ gá ambamba.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ fi dó í'bó agá a'be dó sĩ ãngũ 'dã rá. 38 Ágọ́bị̃ úríndí ũnzí
'bã kí a'belé rá 'dĩ a'ị́ Yẹ́sṵ̃ 'i jọ, “Lẽ ámṵ mí be ĩndĩ.” Wó Yẹ́sṵ̃ pẽ ĩ'di tị
jọ, 39 “Ígõ vúlé lị́cọ́ gâlé, ãzíla ínze 'bâ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋâ 'bã idélé mínî
'dĩ vú.” Ágọ́bĩ̃ mṵ dó rá ãzíla nze dó ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé ĩ'diní 'dĩ kí vú
táwṵ̃nĩ̃ agá 'dãá pírí.

Yáyĩ̃rõ ĩ̃zẹ́pị kí ũkú Yẹ́sṵ̃ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Mãrákõ 5:21-43)

40 Yẹ́sṵ̃ la mṵ gõlé ĩ̃yị́ 'bã gọ́rõ̃tị́yõ̃ ãzí rĩ gâlé 'bo, 'bá 'dãá 'dĩ a'ị́ kí
ĩ'di ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ri kí pírí lú ĩ'di ũtẽlé. 41 Ágọ́bị̃ ãzí rṵ́ la Yáyĩ̃rõ̃ 'i
acá dô; ĩ'di ándrá ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ãni la. Amṵ́, 'be ru
Yẹ́sṵ̃ pálé gá ãzíla a'ị́ Yẹ́sṵ̃ 'i 'bã mṵ 'í drị́ko gâlé. 42 Ã'dusĩku ĩ̃zẹ́pĩ̃ lú
ãlu-mgbí ílí trũ mṵdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ rĩ lẽ drãlé drã-drã. Yẹ́sṵ̃ 'bã mṵ agá 'dâ,
'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mṵ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
43 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ṵrṵ'bá gá drĩ̃ cị́lépi ílí mṵdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ la cí,
ũkú 'dĩ iza ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí sĩ írúwá ndrṵ̃jó wó 'bá írúwá
fẽlépi ĩ'diní sĩ adríjó rá la ãluŋá la 'dáyṵ. 44 Afí 'bá ũ'bí 'dã kí agâ sĩ
Yẹ́sṵ̃ ũngúkú gá 'dãá, aló ĩ'di 'bã bõngó tị cọtị ãrí ralépi 'dã tu pá cí.
45 Yẹ́sṵ̃ zị, “Ã'di aló ma nĩ?” 'Bá pírí ã'ị̃ kí ku wó Pétẽrõ jọ, “'Bá pírí kí
ími andre gá 'dĩ ãzíla kí vâ ími ũŋmĩ sĩ ru aséjó ãni rú 'dĩ.”

46 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi, “'Bá ãzí aló ma rá, ánĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i áma ũkpõ 'bã fũjó
rĩ sĩ.” 47 Ũkú 'dĩ la mṵ ndrelé la icó dó ru nzelé ũní ku, akó drĩ̃ amṵ́lé
ṵrṵ'bá yãŋâ trũ kpãkpã 'be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá. 'Dãá 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tị
gá, nze ĩ'diní ị́jọ́ 'í aló ĩ'di ã'du sĩ yã rĩ vú ãzíla ãrí ika a'be 'i cọtị rá 'î
Yẹ́sṵ̃ 'bã bõngó tị alójó rĩ sĩ. 48 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Mâ ĩ̃zẹ́pị, ã'ị̃táŋá mídrĩ̃
fẽ míní adrílé nĩ. Ímṵ ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ.”

49 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, ágọ́bĩ̃ ãzí ị́jọ́ ujílépi la angá Yáyĩ̃rõ̃ drị́ko
gâlé jọ ĩ'diní “Mí ĩcõcõŋã 'bá 'bá imbálépi rĩ ĩ̃dĩ́ ku, ã'dusĩku mî ĩ̃zẹ́pị
drã 'bo.” 50 Wó Yẹ́sṵ̃ are ị́jọ́ 'dĩ 'i jọ Yáyĩ̃rõ̃ ní, “Mí idé ṵ̃rĩ̃ sĩ ku mí ã'ị̃ mî

ĩzẹ́pị la acá múké rá.” 51 Ĩ'di mụ acálé jó tị gá ãni rú 'bo, ã'ị̃ 'bá ãzí 'bã
fi ívú gâ sĩ ku pẽ lú Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị
kí ãndrẽ be. 52 'Bá pírí 'dãá rĩ kí dó awá agá ĩzóŋâ 'bã drãŋá sĩ. Yẹ́sṵ̃
jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩyãŋã áwáŋâ trũ. Ĩzóŋâ drã ku. Ĩ'di ṵ́'dṵ́ ko.” 53 'Bá 'dĩ
kí pírí gụ kí ịjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé rĩ sĩ gũgṵ̃ ã'dusĩku ĩ'bã kí nj̃ó la ĩzóŋâ drã
'bo rĩ sĩ. 54 Wó Yẹ́sṵ̃ arṵ́ ĩ'di (ĩzóŋâ 'i) drị́ gá jọ “Mí angá ụrụgá 'dõlé,
ĩzóŋá 'dĩ!” 55 Ĩzóŋá 'dĩ acá ídri rú ị̃dị́, cọtị angá ụrụgá. Yẹ́sṵ̃ jọ ĩzóŋâ
'bã átẹ́pị 'baní ãndrẽ be 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.
56 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị kí ãndrẽ be idé kí ṵ̃rị̃ sĩ wó Yẹ́sṵ̃ fẽ ĩ'baní ãzị̃táŋá
jọ, “Ĩlũ jõ 'bá ãzí ní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ ku.”

9

Yẹ́sṵ̃ pẽ ímbá'bá mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí tị
(Mãtáyõ 10:5-15; Mãrákõ 6:7-13)

1 Yẹ́sṵ̃ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí ãngũ ãlu gá, fẽ
ĩ'baní ũkpó, úríndí ũnzí pírí kí adrojó ãzíla ãyánĩ pírí kí adríjó. 2 Pẽ
kí tị ãmvêlé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ * 'bã ịjọ́ ũlũjó, ãzíla 'bá ãyánĩ rú rĩ kí
adríjó. 3 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ jõ ãko ãzí ãcị̃ 'dĩ gá túré, jũrúwã, íná, sĩlíngĩ
jõku sátĩ áni la ku. 4 Údrĩ ĩmi a'ị̃ lịcọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá
kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá; 5 údrĩ ĩmi a'ị̃ ku, ĩmi a'be tọ̃rọ́mẹ́ 'dã 'i
ĩmi ụtṵ́ pṵ́trṵ́ ĩmi pá gá rĩ ịjọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
6 Ímbá'bá ko kí dó drị̃, mụ kí ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũ trũ lịcọ́ agâ
sĩ ãzíla 'bá kí adrî trũ ãngũ pírí agá.

Hẽródẽ drị̃ iza ru rá
(Mãtáyõ 14:1-12; Mãrákõ 6:14-29)

7 Hẽródẽ úpí Gãlị̃lị̃ drị́ rĩ la mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, drị̃ la
iza ru rá, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí Yõhánã Bãbṵ̃tị́zị̃ fẽlépi rĩ angá ídri.
8 'Bá ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã i'da ru nĩ, wó ãzí rĩ jọ kí nãbịya ándrá údu rĩ 'bã
ãzí angá kí ídri rú nĩ. 9 Hẽródẽ jọ, “Áfẽ ándrá Yõhánã drị̃kã lịlé rá, wó
'bá mání sĩ ịjọ́ arejó drị̃ la gá 'dĩ ã'di 'i?” Ṵ'bị̃ ásị́ pírí sĩ Yẹ́sṵ̃ ndrṵ̃lé
ndrelé.

Yẹ́sṵ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Yõhánã 6:1-14)

10 Ṵ̃pịgọŋa ãgõ kí ãzíla ũlũ kí ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí ĩ'diní pírí. 'Dụ kí
ĩ'di be mụ kí dó á'dṵ̃sĩ táwṵ̃nị̃ umvelé Bẽtẽsãyídã rĩ gá. 11 'Bá ũ'bí kí
mụ ịjọ́ la arelé 'bo, bĩ kí ĩ'di vú. A'ị̃ kí rá, jọ ĩ'baní ịjọ́ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃
drị̃ gá ãzíla adrí vâ 'bá adríŋá lẽlépi rĩ kî.
12 Ị̃tṵ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé
jọ kí, “Ípẽ 'bá kí tị mụlé tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé ãzíla ãngũ ãma andre gá rĩ kí
agâlé sĩ ãngũ ṵ́'dṵ́ kojó la ịsṵ́jó ãzíla mụjó íná ndrṵ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní
nalé.”
13 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé.” Umvi kí ĩ'diní “Ãko
ãmadrị́ 'dâ pírí cí rĩ kí mũkátĩ tõwú ãzíla ị̃'bị ị̃rị̃ abe. Ílẽ ãmụ ãkónã
ĩgbãlé 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní yã?” 14 ('Bá ãgọbị rú rĩ kí ándrá ị̃tṵ́ 'dã sĩ álĩfũ
tõwú 'dĩpí.) Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí
vṵ̃rṵ́ amụtị gá kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú ngúlú ru ngúlú ru.”

* **9:2** Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

15 Ímbá'bá kí mụ 'bá kí irilé íni 'bo, 16 Yẹ́sų̃ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí
ãzíla į̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bų̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á
ní ãzíla anu dó kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'badrį̃ awalé 'bá 'banî. 17 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá
Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ tra kí dó ḭmbį̰ la acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré
mụdrį̃ drį̃ į̃rį̃.

Pétẽrõ jọ Yẹ́sų̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i
(Mãtáyõ 16:13-19; Mãrákõ 8:27-29)

18 Ụ'dụ́ ãzí sĩ Yẹ́sų̃ la Ãdróŋ́á ã'ḭ agá á'dụ̃sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí
ĩ'di andre gá 'dâ zị kí, “Ũ'bí jọ kí ma ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
19 Ãzí rĩ umvi kí mi Yõhánã Bãbų̃tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ umvi kí “Mi
Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí nábḭ̃ ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá ídri rú nĩ.”
20 Zị vâ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi, “Mi
Kúrísĩtõ angálépi Ãdróŋ́á drį̃ rĩ 'i!”

Yẹ́sų̃ nze ḭjọ́ cãndí ĩ'diní ḭsụ́lé ãzíla drã ĩ'didrį̃ rĩ drį̃ gá
(Mãtáyõ 16:20-28; Mãrákõ 8:30—9:1)

21 Yẹ́sų̃ itré kí ũkpó ru 'bã lũ kí ḭjọ́ 'dĩ 'bá ãzíní ku. 22 Jọ vâ ĩ'baní,
“Ngọ́tḭ 'Bádrį̃ la mụ ũcõgõ ḭsụ́lé ḭjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru
rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí
mụ ĩ'di gãlé úmgbé. Kí ĩ'di 'dị rá wó ụ́'dụ́ na la sĩ ála ĩ'di inga ídri rú.”
23 Jọ ĩ'baní pírí, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá, lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã
'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrį̃ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú. 24 Ã'dusĩku
'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrį̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrį̃ gá
rĩ ãvĩlépi áma ḭjọ́ sĩ rĩ ĩ'di ídri ĩ'didrį̃ rĩ pa rá. 25 'Bá la ũyá íngõ rĩ ḭsụ́
drĩ ũ̃nọ́kụ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ dó ídri ĩ'didrį̃ gá rĩ ãvĩ rá? Mgbã
rĩ gá ũyá la 'dáyụ. 26 'Bá u'álépi drḭ̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ḭjọ́ mádrį̃ sĩ rĩ,
Ngọ́tḭ 'Bádrį̃ vâ drụ́zḭ u'á drḭ̃nzá sĩ ĩ'di sĩ, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dḭ̃zã ĩ'didrį̃
agá rĩ sĩ ãzíla dḭ̃zã Átépị drį̃ ãzíla mãlãyíkã ãlá 'badrį̃ agá rĩ 'i. 27 Ájọ
ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ 'bḭ̃lé ku,
kí Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drį̃ ndre agá ráká.”

Yẹ́sų̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-8; Mãrákõ 9:2-8)

28 Yẹ́sų̃ 'bá ḭjọ́ 'dĩ kí jọjó 'bo rĩ vúlé gá cajó Sãbátũ ãlu 'dĩpí, 'dụ
Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be sĩ tụjó 'bé sḭ gâlé Ãdróŋ́á ã'ḭjó.
29 Ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á ã'ḭ agá 'dãá, Mẹ́lẹ́tḭ la uja ru ndú ãzíla bõngó la
uja kí mvelé imvesílílí ãvi 'bã ãcí áni. 30 'Dãá cọtḭ 'bá į̃rį̃ kí ḭjọ́ jọ agá
ĩ'di be. 'Bá 'dĩ kí Mụ́sã kí Ĩlíyã be, 31 indré kí dḭ̃zã 'bų̃ gá 'dã 'bã i'dáŋ́á
sĩ, ri kí ḭjọ́ jọlé Yẹ́sų̃ trũ gẽ̃rį̃ ĩ'di 'bã mụjó ḭjọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ idéjó
drãŋ́á ĩ'didrį̃ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ drį̃ gá. 32 Pétẽrõ kí 'bá tá ãzí 'dã abe 'be
kí ụ́'dụ́ káyĩ, wó kí mụ angálé 'bo, ndre kí dḭ̃zã Yẹ́sų̃ drį̃ ãzíla 'bá į̃rį̃ pá
tulépi ĩ'di be 'dĩ kî. 33 Ĩ'bã kí Yẹ́sų̃ a'be agá 'dãá, Pétẽrõ jọ, “Ãmbógó
ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ! Lẽ ãsị bụ́rụ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu
rĩ Mụ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.” (Mgbã rĩ gá nḭ̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
ku.)
34 Pétẽrõ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dĩ agá 'dâ ũ̃rụ́'bų̃ angá aku kí cí, idé kí dó
ũ̃rį̃ sĩ ĩ'bã kí fijó ũ̃rụ́'bų̃ agá rĩ sĩ. 35 Ụ'dụ́kọ́ ãfũ ũ̃rụ́'bų̃ agâlé jọ, “'Dĩ
mâ Ngọ́pị mání pẽlé pẽ-pẽ rĩ, ĩmi are ĩ'di tị.”

36 Ṵ'dṵ́kọ́ la mụ ĩyãŋãlé 'bo, Yẹ́sṵ̃ ace ru á'dṵ̃sĩ, Ímbá'bá ĩyãŋã kí pírí
tútú ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá, nze kí vâ ị́jọ́ ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ vú sáwã la abe 'bá
ãzíní ku.

Yẹ́sṵ̃ adrí ngọ́tị̃ŋá úríndí ũnzí trũ la
(Mãtáyõ 17:14-18; Mãrákõ 9:14-27)

37 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ asị́ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé na 'dã abe 'bé sị́ gâlé
vṵ̃rṵ́ 'dõlé, ũ'bí amṵ́ kí drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe. 38 Ágọ́bị́ ãzí azá ũ'bí kí agâlé,
"Ímbápị, má a'ị́ mi 'i, índre mâ ngọ́tị́ ãlu kílímgbí 'dĩ 'i! 39 Úríndí ũnzí
ãzí la ĩ'di ĩcãndĩ, ĩ'di ĩ'di irú úzáŋâ trũ, ãzíla ĩ'di ĩ'di 'be vṵ̃rṵ́ ụrụ'bá
la la rõ, ĩzá la la ru ase ĩdí-ĩdí, ĩ'di mgbâ nzi kọ̃bṵ́tọ̃ trũ tị gá tré, ĩ'di
ĩ'di ĩcãndĩ ị̃dị́-ị̃dị́, icó dó ĩ'di a'belé acíjó ku! 40 Má a'ị́ 'bá míní imbálé
'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku."

41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṵ́'dṵ́
íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ sị́ yã? Mí ají mî ngọ́pị
'dõlé."

42 Mgbâ 'bã amṵ́ agá 'dâ, úríndí ũnzí 'be ĩ'di vṵ̃rṵ́ ru acoŋâ trũ. Yẹ́sṵ̃
za úríndí ũnzí drị̃ gá ũkpó sĩ, ãzíla adrí ĩ'di rá, fẽ dó ngọ́tị̃ átẹ́pị̃ drị̃lé
vúlé. 43 'Bá pírí ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drị́ 'dĩ sĩ.

Yẹ́sṵ̃ nze vâ ị̃jọ́ drãŋá ĩ'didrị̃ drị̃ gá ị̃dị́
(Mãtáyõ 17:22-23; Mãrákõ 9:30-32)

'Bá 'bã kí drĩ ṵ̃sṵ̃ agá ị́jọ́ pírí Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, uja jọlé la 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, 44 "Ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ãvĩ jõ ĩminí ku! Ála mụ
Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ fẽlé 'bá kí drị́ alé gá." 45 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nị̃ kí ị́jọ́ 'dã
'bã ífí ku. Úzị̃ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'baní 'bã nị̃ kí rú sĩ ífí la ku, idé kí vâ ṵ̃rị̃ sĩ ĩ'di
zịjó.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Mãrákõ 9:33-37)

46 Ãgátã 'de 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'di kí agá 'dãá
ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã rĩ drị̃ gá. 47 Yẹ́sṵ̃ nị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́
gâlé rĩ rá, a'dṵ́ ngọ́tị̃ŋá, ĩmbíráŋá la pá tulé ĩ'di bṵ́lṵ́ gá. 48 Jọ ĩ'baní,
"'Bá ngọ́tị̃ŋá 'dĩ ã'ị̃lépi áma rṵ́ sĩ rĩ, ã'ị̃ ma 'i, ãzíla 'bá áma ã'ị̃lépi rĩ ã'ị̃
'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i. Ã'dusĩku 'bá ĩmi agá 'dâ vúlé dọ́dọ́ rĩ ĩ'di bãsĩ
'bá ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i."

'Bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ ĩmidrị̃ rĩ 'i
(Mãrákõ 9:38-40)

49 Yõhánã jọ, "Ãmbógó ãndre vâ 'bá ãzí kí úríndí ũnzí adro agá ími
rṵ́ sĩ, ãma ũ'bĩ kí atrị́lé cí, ã'dusĩku adru kí ãmã ãzí ku." 50 Yẹ́sṵ̃ jọ,
"Ĩmi ụtrị́ kí ku, ã'dusĩku 'bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ĩmidrị̃ rĩ 'i."

'Bá tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá la gã kí Yẹ́sṵ̃ a'ị́lé úmgbé

51 Sáwã Ãdróŋá 'bã lẽjó Yẹ́sṵ̃ 'dụjó 'bṵ̃ gá rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṵ̃
umbé dó ru ásị́ ko dó drị̃ mụlé Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. 52 Pẽ dó 'bá kí tị ĩ'di
drị̃lẹ́ gá, mụ kí tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá 'dã agâ sĩ ị́jọ́ kí itúlé ĩ'diní ãzíla
'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí abe bábá. 53 Wó 'bá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ
a'ị́ kí ĩ'di ku, ã'dusĩku i'da ru tọndọlọ ĩ'di 'bãngá ĩ'di 'bã gẽrị̃ gá mụjó
Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. 54 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé Yãkó'bõ kí Yõhánã be kí mụ ị́jọ́

'dĩ kí ndrelé 'bo jọ kí, “Úpí, ílẽ ãma umve ãcí 'bṵ̃ gâlé rĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé amṵ́lé kí ĩĺį̃k̃į̃lé rá yã?”
55 Yẹ́sṵ̃ uja ru uzálé kí drį̃ gá. 56 Yẹ́sṵ̃ mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
abe tǫ̃rǫ̃mẹ́ ãzí gá.

Ãję̃ Yẹ́sṵ̃ vú bį̃jó rĩ
(Mãtáyõ 8:19-22)

57 Ágǫ̃bį̃ ãzí ãlu jọ Yẹ́sṵ̃ ní ĩ'baní mụ agá gę̃rį̃ gá 'dãá, “Ma ími vú bĩ
kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá.”
58 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ũbálígó kí 'bã 'bṵ́ kí cí, ãzíla ãríŋá 'bṵ̃ gá 'dĩ 'bã
jõrõvũ kí cí, wó Ngǫ̃tį̃ 'Bádrį̃ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drį̃k̃ã ãt̃į̃jó la 'dáyụ.”
59 Jọ 'bá ãzí rĩ ní, “Mí amṵ́ áma vú gâ sĩ.” Wó 'bá 'dã jọ, “Ãmbógó,
mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ̃pị̃ į̃sį̃lé ráká.”
60 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã į̃sį̃ kí 'bá
ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ ãyá-ãyá. Ímụ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ rĩ 'bã ĩ́jǫ̃ ũlũlé
áyụ.”
61 'Bá ãzí jọ vâ, “Ma ími vú bĩ rá, wó mí ájí ámụ azį̃lé 'bá mádrį̃ lį̃cǫ̃
gá rĩ 'baní ráká.”
62 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “'Bá ãzí drĩ i'dó áma vú bĩ̃lé drĩ ru ásį̃ 'bã ĩ́jǫ̃ ãzí
ndú drį̃ gá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ãzį̃ kóru Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ agá.”

10

Yẹ́sṵ̃ pẽ 'bá ĩ'di vú bĩ̃lépi kãlį̃ ázį̃rį̃ drį̃ į̃rį̃ la kí tị ãmvé

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ ũpẽ 'bá ĩ'di vú bĩ̃lépi la ãzí kí kãlį̃ ázį̃rį̃ drį̃
į̃rį̃, pẽ kí tị į̃rį̃ į̃rį̃ mụjó ãngũ ĩ'di drį̃lẹ̃ gá ĩ'di 'bã sĩ lẽjó mụjó kí agá rá rĩ
kí agá pírí. 2 Jọ ĩ'baní, “Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú.
Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzį̃ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã
ũkũnãjó ámvṵ́ agâlé. 3 Ĩmụ! Ĩndre, ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ mvá kí
áni u'ájó ũbǫ̃gũ̃ kí drĩdríŋĩ gá. 4 Ĩ'dụ jũrúwã sĩlíngĩ ãni la yã, jõku ŋĩlâ
sulé pá gá 'bã ãzí ku; ĩtu pá 'bá kí zį̃lé gę̃rį̃ agá 'dâ ku.
5 “Ĩdrĩ fi lį̃cǫ̃ ãzí gá, drį̃drį̃ rĩ sĩ į̃jọ ‘Ásį̃ į̃gbę̃ 'bã adru lį̃cǫ̃ 'dĩ drį̃ gá.’
6 Lį̃cǫ̃ 'dį̃pị̃ drĩ ĩmi a'į̃ ásį̃ į̃gbę̃ sĩ, ĩwi ĩ'diní sṵ̃sṵ́ ásį̃ į̃gbę̃ drį̃ rĩ ĩ'di drį̃
gá. Wó drĩ ĩmi a'į̃ ku, ásį̃ į̃gbę̃ ĩmidrį̃ rĩ 'bã uja ru vúlé. 7 Ĩminí u'á
agá lį̃cǫ̃ 'dã agá 'dãá, ĩna ãko cí fẽlé ĩminí nalé nãnã rĩ kí ĩminí mvụlé
mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ abe, ã'dusĩku 'bá ãzį̃ ngalépi rĩ, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá. Ĩmi
acį̃ ngara lį̃cǫ̃ tị pi trũ ku.
8 “Ĩdrĩ fi tǫ̃rǫ̃mẹ́ ãzíla agá, á'į̃ jõ ĩmi rá ĩna ãko 'bãlé ĩmi drį̃lẹ̃ gá rĩ kí
nãnã. 9 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú tǫ̃rǫ̃mẹ́ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ĩlũ ĩ'baní Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drį̃ rĩ acá ãni rú 'bo. 10 Wó ĩdrĩ fi tǫ̃rǫ̃mẹ́ ãzí agá drĩ kí ĩmi
a'į̃ ku, ĩfũ gę̃rį̃ agâlé į̃jọ ĩ'baní, 11 ‘Átã pṵ́trṵ́ ĩbĩlépi ãma pá gá ĩmidrį̃
táwṵ̃nį̃ gá 'dâ rĩ, ãma ụtṵ́ la sĩ ĩ́jǫ̃ vú nzejó ĩmi drį̃ gá, lẽ ĩnį̃ rá ĩdrĩ
táni ãma gã úmgbé, Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ 'bṵ̃ gá rĩ acá ãni rú.’ 12 Ájọ ĩminí,
ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã drṵ́zį̃ ĩ́jǫ̃ lį̃jó rĩ sĩ ĩ'di ĩ́jǫ̃ lị 'bá Sõdómũ gá rĩ kí drį̃ gá
ásį̃ į̃gbę̃ sĩ ndẽ 'bá tǫ̃rǫ̃mẹ́ 'dã agá rĩ kí rá.

Táwṵ̃nį̃ į̃jǫ̃ Ãdróŋá drį̃ ã'į̃lépi ku rĩ kî
(Mãtáyõ 11:20-24)

13 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá
Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Ã'dusĩku tálí ru idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá
kí idé agá Tṷ́rǫ̃ gá ãzíla Sı̨dǫ́nı̨̃ gá, 'bá ãngũ 'dã agá rĩ kí tá ri vṷ̃rṷ́,
uja kí tánõ ásı̨ údu, sṷ̃ kí tá ụrụ'bá gá kõlĩ-ĩbá ãzíla fu kí tá ru úfóró sĩ
i'dajó la uja kí dó ásı̨ ı̨jǫ́ ũnzí sĩ mgbãmgbã rú. 14 Ãdróŋá la ásı̨ ı̨̃gbę̃
'bã 'bá Tṷ́rǫ̃ ãzíla Sı̨dǫ́nı̨̃ gá rĩ kí drı̨̃ gá ṷ́'dṷ́ ı̨jǫ́ lı̨jó rĩ sĩ ndẽ ĩmi rá.
15 Ãzíla mi 'i Kãpę̃rę̃nãwṷ́mı̨̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ. Ãdróŋá
la ími a'bé 'bá drãlépi rĩ kí drĩdríŋı̃ gá 'bṷ́ gâlé.”
16 Yẹ́sṷ̃ jọ 'bá ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ 'baní, “'Bá ı̨jǫ́ ĩminí jọlé rĩ arelépi rá
rĩ are ı̨jǫ́ mání jọlé rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩmi gãlépi úmgbé rĩ gã ma 'i, wó 'bá
áma gãlépi úmgbé rĩ gã 'bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá kãlı̨ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ 'bã kí ãgõjó rĩ

17 'Bá kãlı̨ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé ãyĩkõ sĩ jọ kí “Úpí, átã
úríndí ũnzí are kí vâ ãma tı̨ ãmã ĩ'baní ãzı̨́táŋá fẽjó rṷ́ mídrı̨̃ sĩ rĩ sĩ
ĩndĩ!”
18 Yẹ́sṷ̃ umvi ĩ'baní, “Ándre ándrá Sĩtánĩ 'bã a'dé agá vṷ̃rṷ́ 'dõlé cécé
ãvi nĩlépi 'bṷ̃ gâlé némé rĩ áni. 19 Ĩmi are drĩ! Áfẽ ĩminí ũkpõ ĩminí sĩ
acı̨́jó ı̨̃nı̨̃ kí drı̨̃ gâ sĩ ítóniŋâ abe vâ ũkpõ ĩmĩ sĩ mẹ́rǫ́'bá ĩmidrı̨̃ kí ũkpõ
ndẽjó rá rĩ 'bo, ãko ãzí ãlu icólépi ĩmi idélépi ũnzí la yụ. 20 Wó ĩmi
adru ãyĩkõ sĩ úríndí ũnzí 'bã kí ĩmi tı̨ arejó rĩ sĩ la ku, rá la ĩmi adru
ãyĩkõ sĩ ála ĩmi rṷ́ sĩjó bṷ́kṷ̃ gá 'bṷ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ.”

Yẹ́sṷ̃ 'bã adrujó (u'ájó) ãyĩkõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 11:25-27; 13:16-17)

21 Ṷ́'dṷ́ 'dã sĩ ãyĩkõ ga Yẹ́sṷ̃ ásı̨ gá tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ jọ, “Má Átẹ́pı̨,
ma ími ı̨cṷ́, mi Úpí 'bṷ̃ 'badrı̨ ṷ̃nǫ́kṷ́ be rĩ 'i, ã'dusĩku ı̨jǫ́ 'dĩ kí ízı̨̃ kí 'bá
ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ṷ̃nı̨̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨
nírí 'banî. Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ ı̨jǫ́ múké míní lẽlé rĩ
'i
22 “Mâ Átẹ́pı̨ fẽ ãko pírí kí mádrı̨ 'bo. 'Bá ãzí ãlu Ngǫ́pı̨̃ nı̨̃lépi ĩ'di
ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Átẹ́pı̨̃ 'i, 'bá ãzí ãlu vâ Átẹ́pı̨̃ nı̨̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la
yụ pẽ lú Ngǫ́pı̨̃ 'i, ãzíla 'bá Ngǫ́pı̨̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pı̨̃ i'dajó la ĩ'banî rĩ
'i.”
23 Yẹ́sṷ̃ uja tı̨ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṷ́ jọ ĩ'baní
ı̨jǫ́ yõkõlé sĩ, “Ĩmi drı̨̃lẹ́ba rú ĩmi mı̨fı̨̃ 'bã ãko 'dĩ kí ndrejó rĩ sĩ! 24 Álũ
ĩminí nãbı̨ya wẽwẽ rú ãzíla ũpi kí lẽ kí tı̨ ı̨jǫ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí ndrelé,
wó ndre kí kí ku, lẽ kí ı̨jǫ́ ĩmĩ arelé 'dĩ kí arelé wó are kí kí ku.”

Įjǫ́ u'bélé 'bá Sãmãríyã rú múké rĩ drı̨̃ gá rĩ

25 Ṷ́'dṷ́ ãzí ãlu 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ tu pá ụrụgá Yẹ́sṷ̃ zı̨jó zı̨táŋá
'dĩ sĩ, “Ímbápı̨, má idé ã'du mání sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sṷ́jó?”
26 Yẹ́sṷ̃ zı̨ vâ ĩ'di zı̨táŋá sĩ, “Bṷ́kṷ̃ Ãdróŋá drı̨̃ jọ ı̨jǫ́ ãzı̨́táŋá míní zı̨lé
'dĩ drı̨̃ gá íngoní? Wó mi ífí la uja íngoní?”
27 Ágǫ́bı̨̃ umvi, “Bṷ́kṷ̃ Ãdróŋá drı̨̃ jọ, ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̨̃ ími ásı̨
pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.† Ílẽ
mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’†”

---

† **10:27** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:5 † **10:27** Lẹ́vı̨̃ 19:18

28 Yẹ́sṹ jọ, “Ị́jọ́ míní umvilé 'dĩ ãndá, ímba ãzị́táŋ̨á 'dĩ tã mi dô sĩ u'á
ídri.”
29 Ágọ́bị́ ãzị́táŋ̨á imbálépi rĩ 'bã ru 'bá kí mị́fị́ gá ĩ'di 'bá ãlá kpị la,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ zị Yẹ́sṹ 'i, “'Bá áma andre gá rĩ wó ĩ'di ã'di 'i?” 30 Yẹ́sṹ umvi
ĩ'di á'dígó ãzí zãŋ̨á sĩ. Jọ, “Ágọ́bị́ ãzí ándrá cí angá Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá ĩ'di
mụ agá Yẽ̗rḭ́kõ̗ gá. Ĩ'di 'bã mụ agá 'dâ, ũ̗gụ'ba ãzí amvú kí gẽ̗rḭ́ agá cí,
ra kí ĩ'di 'bã séndẽ kí ãko ĩ'didrḭ́ 'dãá cí rĩ kî trũ vâ ĩ'di 'bã bõngó kî
trũ. Co kí ĩ'di ãni rú drã tị gá, a'be kí dó ĩ'di gẽ̗rḭ́ tị gá 'dãá.
31 “'Dã 'bã vúlé gá átáló ídétáŋ̨á idélépi la mụ vâ gẽ̗rḭ́ ãlu 'dã agâ
sĩ. 'Bá ídétáŋ̨á idélépi rĩ la mụ ágọ́bị́ 'dĩ ndrelé gẽ̗rḭ́ agá 'dâ 'bo, alị
gẽ̗rḭ́ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé ru mụjó ĩ'di 'bã ãcḭ́ trũ drḭ́ gá, tu pá ágọ́bị́
'dĩ ãzã kolé ku. 32 Ũngúkú la gá cọtị 'bá Lẹ́vḭ́ rú * la amṹ vâ gẽ̗rḭ́ ãlu
'dã agâ sĩ. Acá ãngũ tá ágọ́bị́ 'dĩ 'bã adrujó rĩ gá, ndre ĩ'di mị́fị́ sĩ alị
mụlé gẽ̗rḭ́ 'bã mgbã rĩ gâ sĩ tu vâ pá ágọ́bị́ 'dĩ ãzã kolé ku. 33 'Dã 'bã
ũngúkú gá 'bá Sãmãríyã rú la vâ mụ agá gẽ̗rḭ́ tá ãlu ágọ́bị́ ãzá talépi
'dĩ 'bã adrujó rĩ agâ sĩ. Ĩ'di mụ ágọ́bị́ 'dĩ ndrelé 'bo, ízákĩzã la fi ĩ'di
ásḭ́ gá. 34 Cọtị se ru ĩ'di drḭ́ gâlé, ũ'bã ãkõzá 'dã kí mị́fị́ gá írúwá, † uja
dó kí umbélé bõngó ãlá la sĩ. 'Bã ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'didrḭ́ kãyĩnõ rĩ drḭ́ gá, 'dụ
ĩ'di agụlé jó sị́lé 'bá acḭ́lépi acḭ́ rĩ 'banî sĩ ṹ'dṹ kojó rĩ agá ãzíla fẽ ĩ'diní
ãzãkoma 'dãá. 35 'Bá ḭ̃rḭ́ 'dĩ ko kí ṹ'dṹ 'dãá. Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ 'bá
Sãmãríyã rú 'dĩ su drḭ́ jábã gá anzé séndẽ icólépi ágọ́bị́ tá 'báni colé
'dã 'bã tãmbalépi ṹ'dṹ ḭ̃rḭ́ rá la fẽlé ãmbógó jó 'dã gá rĩ drḭ́. Jọ ãmbógó
ní, ‘Ãmbógó, ímba mání ágọ́bị́ 'dĩ 'bã tã. Ãko mî izalé rĩ drĩ kí 'dĩ alị
rá, ma kí ũfẽ sáwã mâ ãgõjó rĩ sĩ rá.’ ”
36 Yẹ́sṹ zị dó ágọ́bị́ ãzị́táŋ̨á imbálépi 'dĩ 'i, “Mî ũrãjó la rĩ sĩ, ãgọbị
na 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá ị́jọ́ idélépi cécé 'bá múké rĩ 'bã idélé ágọ́bị́ ũ̗gụ'ba
'baní ralé ãzíla colé 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ íngõ 'i?”
37 Ágọ́bị́ ãzị́táŋ̨á imbálépi rĩ umvi, “Ágọ́bị́ ị́jọ́ idélépi jĩránĩ múké rĩ
rú rĩ ĩ'di ásḭ́ ḭ̃gbẽ̗ icélépi ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ãzãkoŋ̨á sĩ rá rĩ 'i.” Yẹ́sṹ lũ ĩ'diní,
“Ími ãmgbã rĩ 'bã idé ị́jọ́ 'dĩ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé ágọ́bị́ Sãmãríyã rú
'dĩ 'bã ị́jọ́ idéjó ágọ́bị́ ũ̗gụ'ba 'bã kí colé ãzíla ralé rĩ rṹ rĩ áni.”

Yẹ́sṹ 'bã Mãrḭ́tã kí andréjó Mãríyámũ be rĩ

38 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ãcḭ́ trũ kpere Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ
gá, acá kí tõ̗rõ̗mẹ́ ãzí gá. 'Dãá ũkú umvelé Mãrḭ́tã 'i rĩ a'ḭ́ kí amṹjó
ĩ'didrḭ́ jó agá. 39 Mãrḭ́tã 'bã ámvõ̗pị Mãríyámũ ri ị́jọ́ arelé Úpî tị gá
ĩ'diní ĩ'di imbá agá 'dãá.
40 Wó Mãrḭ́tã ásḭ́ umvú ã'dusĩku ũrã ĩ'di ásḭ́ gâlé ãzḭ́ 'î ngalé sĩ íná
a'díjó rĩ ambamba, ị́jọ́ 'dĩ sĩ sáwã ca dó ĩ'diní sĩ rijó ị́jọ́ arejó Yẹ́sṹ tị gá
ku. Mãrḭ́tã mụ Yẹ́sṹ rṹlé jọ ĩ'diní, “Úpí, ílũ mâ ámvõ̗pị ní 'ba amṹ áma
ãzã kolé! Ị́jọ́ má ámvõ̗pị la áma a'bejó ãzḭ́ ngajó á'dṹsĩ 'dĩ ãzá la míní
'dáyụ rõ?” 41 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mãrḭ́tã, ími ásḭ́ la umvú ãzḭ́ ambamba
rĩ kî sĩ. 42 Wó ị́jọ́ ãzí lú ãlu múké 'dĩ kí ndẽlépi rá la. Mãríyámũ pẽ bãsĩ
ĩ'didrḭ́ gá ị́jọ́ múké ãndânĩ 'dã idélé áyụ, má icó vâ ĩ'di atrḭlé idéŋ̨á la
gá ku.”

---

* **10:32** Bá Lẹ́vḭ́ rú rĩ kí ándrá 'bá ãzḭ́ ngalépi jó Ãdróŋ̨á drḭ́ agá la kî. † **10:34** Bṹkṹ̃
Lúgbãrã tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ rĩ jọ ũ'bã ãkõzá 'dã kí mị́fị́ gá ãdu kí wáyĩnĩ be.

11

Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbájó Ãdróŋ́á ã'ĩ́ŋ́á drĩ́ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:9-13; 7:7-11)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṹ la Ãdróŋ́á ã'ĩ́ agá ãngũ ãzí gá, ĩ'di mụ delé la 'bo, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí jọ ĩ'dinî, "Úpí, mí imbá ãma Ãdróŋ́á ã'ĩ́ŋ́á sĩ
cécé Yõhánã 'bã ándrá 'bá ĩ'didrĩ́ kí imbálé rĩ áni."
2 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩ̃mi jõ Ãdróŋ́á ã'ĩ́, ĩ̃jọ íni:
" 'Ãmã Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ,
ími rṵ́ 'bã adru ĩ̃nzĩ̃táŋ́á ru,
Sṵ́rṵ́ mídrĩ́ 'bã amṵ́. *
3 Mí ãfẽ ãmaní íná ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ.
4 Mí a'be ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrĩ́ kí a'belé rĩ áni.
Ífẽ ãfi ṹ'bĩ̃táŋ́á agá ku.' " †
5 Yẹ́sṹ jọ vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ la drĩ mụ
wõ̃rĩ́ drị́ko gâlé ị́nị́ ágágá drĩ jọ la, 'Mâ wõ̃rĩ́, mí ãfẽ mání mũkátĩ kí
na. 6 Mâ wõ̃rĩ́ ãzí ãcĩ́ gá la acá má rṵ́ 'dõ, mádrị́ 'dãá íná fẽlé ĩ'diní la
'dáyụ.' 7 Wó mî wõ̃rĩ́ drĩ ími umvi ĩ'didrị́ jó agâlé, 'Mí ĩcãndĩ ma ku!
Má ṹpĩ́ kẹ̃jị́tị 'bo, ãzíla mâ anzị kí má trũ, ãla ãma vṹrṵ́ 'bo. Má icó
angálé míní ãko ãzí fẽlé ku.' 8 Ájọ ĩminî drĩ táni angá míní mũkátĩ fẽlé
ku, ĩ'di 'bã adrujó mî wõ̃rĩ́ rĩ sĩ; ĩ'di angá ãko mî lẽlé rĩ kí fẽlé pírí,
ã'dusĩku la mí icó adrulé drĩ̃nzá sĩ ĩ'di zijó biri-biri ku.
9 "Ãzíla ájọ vâ ĩminí, ĩzị́ ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṹ ĩmi ị́sṵ́ la rá, ãzíla
ĩpã kẹ̃jị́tị ála ĩminí nzĩ́ la rá. 10 Ã'dusĩku 'bá pírí zị́lépi la rĩ ála fẽ la rá,
'bá ãko ndrṹlépi rĩ la ị́sṵ́ la rá, ãzíla ála kẹ̃jị́tị nzĩ́ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
11 Ĩ̃mi átẹ́pịka rú 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ, ngọ́tị́ŋ́á mídrĩ́ drĩ ĩ'bị a'ị́ kẹ̃jị́ la
gá mi ĩ̃nĩ́ fẽ rĩ ã'di 'i? 12 Ĩ̃mi ítóniŋá fẽ drĩ kí ã'ṹgbẹ́ a'ị́ yã? 13 Ĩ̃nĩ́ ãko
múké rĩ kí fẽ agá anzị́ŋ́á ĩmidrị́ rĩ 'baní rá, ĩdrĩ táni adru agá 'bá ũnzí
la. Ĩ̃mĩ átẹ́pị 'bṹ gá rĩ la ĩminí mũkẽ ĩ'didrĩ́ sĩ Úríndí Ãlá rĩ fẽ íngõpí
ĩdrĩ ĩ'di zijó rá rĩ gá!"

Yẹ́sṹ tõjó ĩ̃nzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-30; Mãrákõ 3:20-27)

14 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṹ la úríndí ũnzí fẽlépi la 'bã jọ sĩ ị́jọ́ ku rĩ dro agá 'bá
ãzí agá; úríndí ũnzí la mụ ĩ'di a'belé 'bo, ágọ́bĩ́ i'dó ị́jọ́ jọlé ãzíla 'bá
ũ'bí ṹsṹ kí ṹsṹ. 15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Ĩ̃'di kí adro ũkpó Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bṵ́lṹ úpí
úríndí ũnzí 'badrĩ́ 'bã fẽlé rĩ sĩ."
16 Ãzí rĩ lẽ kí Yẹ́sṹ ṹ'bĩ̃lé, zị kí dó sĩ ĩ'di 'ba idé tálí ãzí angálépi 'bṹ gá
la sĩ ñjó la angá Ãdróŋ́á drị́. 17 Wó Yẹ́sṹ ñ̃ị́ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́ gâlé rĩ
rá, jọ ĩ'baní, "Sṵ́rṵ́ 'bá la ĩ'didrị́ rĩ 'bã kí ru awajó ndú-ndú vâ ru 'dị́lépi
'dĩ̃-'dĩ̃ rĩ icó u'álé álị́ ku, lị́cọ́ 'bá la 'bã kí ru awajó ndú-ndú rĩ ĩ'di iré
rá. 18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Sĩtánĩ drĩ ru 'a awa cénĩ-cénĩ rú sĩ ã'dị 'dijó, ũpĩ ĩ'didrị́
rĩ la pá tu íngoní ru? Ĩ̃jọ ma úríndí ũnzí kí adro ũkpõ Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bṵ́lṹ bã
fẽlé mání ãzị́ idéjó rĩ sĩ. 19 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó
Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bṵ́lṹ drị́ sĩ, 'bá ĩmĩ imbálé rĩ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jọ́ 'bá

---

* **11:2** Ãdrĩ kí Ãdróŋ́á ã'ĩ́, Sṵ́rṵ́ mídrĩ́ 'bã amṵ́ ãma ĩ'di a'ị́ amṵ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bṹ gâlé rĩ áni. † **11:4** Bṵ́kṹ Ãdróŋ́á drị́ rĩ 'bã ãzí kí agá wó ípa ãma 'bá ũnzí rĩ drị́ gá.

ĩmidrḭ̃ 'bã idélé rĩ lị kí ḭjọ́ ĩmi drḭ̃ gá nĩ. 20 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro
ũkpó Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ, ḭjọ́ 'dĩ 'bã ífí Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ acá ĩmi rṵ́ 'bo.
21 “Ágọ́bḭ̃ ũkpó la drĩ ru itú ãko ĩ'di sĩ ru tãmbajó rĩ abe bábá, ãko
ĩ'didrḭ̃ rĩ kí ru pa 'bá ãzí aló kí ku. 22 'Bá ãzí ũkpó trũ ãndânĩ la drĩ
amṵ́ ĩ'di tị celé nĩ ndẽ jõ ĩ'di rá, ĩ'di ãko ĩ'didrḭ̃ ã'dḭ́ drḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ ásḭ́
'bãjó rĩ kí wṵ̃ rá, ãko ĩ'di 'bã arálé rĩ kí ĩ'di kí awa rá.
23 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrḭ̃ 'i, 'bá ãko tralépi
má be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrḭ̃ kí irélépi irê la.”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõŋ́á vúlé rĩ
(Mãtáyõ 12:43-45)

24 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acḭ́ trũ ãngũ
ĩ̧yḭ́ kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrṵ̃jó sĩ avḭ́jó drĩ dó ịsṵ́ la ku. Drĩ dó ịsṵ́ la
ku, ĩ'di jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’ 25 Ḭjọ́
'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsṵ́ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí
kóru. 26 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázḭ̃rḭ̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí
atrálé ĩ'di rṵ́ 'dõlé kí dó amṵ́ u'álé 'bá 'dã agá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí dó u'á 'dãá
'bá 'dã 'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drḭ̃drḭ̃ rĩ ndẽ rá.”
27 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, ũkú ãzí ayú ũ'bí kí agá jọ ĩ'diní,
“Andre ími tḭlépi ãzíla ími undrulépi rĩ drḭ̃lẹ́ba rú!”
28 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Drḭ̃lẹ́ba rú la 'bá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ arelépi tã la mbalépi
rá rĩ nî.”

'Bá lẽ kí ícétáŋ́á
(Mãtáyõ 12:38-42)

29 'Bá ũ'bí 'bã kí ru tra agá Yẹ́sṵ̃ andre gá 'dãá, mụ ḭjọ́ jọŋ̂ trũ drḭ̃
gá, “'Bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá 'dĩ kí 'bá ũnzí la! Kí ícétáŋ́á 'bá 'bã icólé idélé ku
la kí zị, 'bá ãzí icó ĩ'baní idélé la ku, cí la ícétáŋ́á ándrá Yónã drḭ̃ rĩ 'i.
30 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã ándrá ícétáŋ́á ru 'bá Nḭ̃nẹ́vẹ̃ gá rĩ 'banî, Ngọ́tḭ́
'Bádrḭ̃ la vâ adru ícétáŋ́á ru 'bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ 'banî. 31 Ṵ'dṵ́ Ãdróŋ́á
'bã drṵ́zḭ́ ḭjọ́ lịjó 'dã sĩ, ũkú úpí ru Sébã gá rĩ la mụ pá tulé ãzíla 'bá
ṵ́'dṵ́ ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí tõlé, ‡ ã'dusĩku akó drḭ̃ angájó sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ̃
agâlé amṵ́jó ímbátáŋ́á ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó
rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí.
32 'Bá Nḭ̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drṵ́zḭ́ pá tu ṵ́'dṵ́ Ãdróŋ́á 'bã ḭjọ́ lịjó 'dã sĩ ĩmi tõlé
ĩmi á'bḭ́ anzị ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásḭ́ ḭjọ́ ũnzí a'bejó rá ḭjọ́
Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ; § ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi
rá la 'dã cí!”

Tárã mgbã Ãdróŋ́á drḭ̃ rĩ
(Mãtáyõ 5:15; 6:22-23)

33 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ “'Bá ãzí tárã tị 'bãlépi akulépi la cí jõku zḭ̃lépi la ãkójó
agá la 'dáyụ, rá la ĩ'di 'bã la méjã drḭ̃ gá, 'bá kí sĩ ãko jó agá 'dãá rĩ
kí undré ĩ'bã kí afí agá jó agá. 34 Ími mḭfḭ́ ĩ'di tárã ụrụ'bá mídrḭ̃ drḭ̃ gá
rĩ. Ími mḭfḭ́ drĩ adru múké, ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú, wó ími mḭfḭ́
drĩ adru múké ku ími ụrụ'bá la adru mṵ́dẹ́ agá, mí icó ãngũ ndrelé
ku. 35 Lẽ índre múké-múké ãcí ími agá rĩ 'bã anṵ́ míní sĩ adrujó mṵ́dẹ́

‡ **11:31** Ũkú úpí ru Sébã gá 'dã tõ 'bá ṵ́'dṵ́ 'dã agá rĩ kí rá la ã'dusĩku gã kí Yẹ́sṵ̃ Sũlũmánĩ
ní ãndânĩ rĩ ịcṵ́lé úmgbé. § **11:32** Bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ gã kí ásḭ́ ujalé ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ũlũlé rĩ sĩ
úmgbé.

agá ku. 36 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ími ụrụ'bá drĩ adru ule rú ãcí agá, wókõ ãzí ị́nị́
agá la kóru, mi adru ule rú ãcí sĩ pírí cécé tárã 'bã ãngũ jijó ími drị̃
gá ulepete rĩ áni.”

Ị́jọ́ ázíyá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá ĩyõ dị̃nị̃ 'bã drị̃lẹ́ 'dĩ kí drị̃ arṵ́jó rĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

37 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ jọŋá delé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la umve ĩ'di íná nalé
ĩ'di be; mụ dó rá ri vṵ̃rṵ́ íná nalé. 38 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dã la mụ ndrelé
la Yẹ́sṵ̃ ũjĩ ru drị́ ráká ku, u'á ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ.
39 Úpí jọ ĩ'diní, “Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ĩmi ị́rẽ̃jẹ́ ũngúkú ãmvé rĩ ũjĩ
ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rọ̃mgbọ́ sĩ ãzíla ũnzĩkãnã sĩ. 40 Ĩmi 'bá
azalépi azâ 'dĩ! Ãdróŋá idé ãko 'bã 'a kí ũngúkú la ãmvé rĩ abe nĩ ku
yã? 41 Wó lẽ ĩfẽ ãko ĩmidrị́ ị́rẽ̃jẹ́ agá rĩ kí sãánĩ agá rĩ abe 'bá lẽmẽrí rĩ
'banî ãko pírí kí dó sĩ adru ĩmi ãni ãlá ru. 42 Ũcõgõ ĩmidrị́ 'bá Fãrĩsáyĩ
rú 'dĩ! Ĩmi ãko pírí ĩmidrị́ mụdrị́ agá ãlu rĩ fẽ Ãdróŋá ní rá, wó ĩmi
lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó ãzíla ị́jọ́ mgbã 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ kí abe
a'be cã, múké la ĩdrĩ ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ide agá pírí ãzí rĩ kí a'beŋâ kóru.
43 Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ã'dusĩku ĩlẽ kṵ́rṵ̃sị̃ ãmbogo
drị̃lẹ́ gá ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ ĩmi rujó rũrũ rĩ kî, ãzíla ĩlẽ
úzị ĩmi ãrútáŋá sĩ ĩmi acị́ agá sṵ̃ agâ sĩ. 44 Ũcõgõ ĩmidrị́, ã'dusĩku ĩmi
ãmvélé ãmvélé ru ãlá ru, wó ĩŋma agá agá ru rá cécé ị̃nádrị̃ sị̃lépi rá
ndrelé ku 'bá 'baní acị́jó drị̃ la gâ sĩ nị̃ŋâ kóru rĩ áni.”
45 Ímbá'bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ ĩ'diní, “Ímbápị, ị́jọ́ mî
jọlé 'dĩ kí sĩ mi vâ ãma u'dá ĩndĩ!” 46 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ũcõgõ ĩmidrị́
'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩminí tẹ́rị́ ãnzị ũ'bãjó 'bá kí drị̃ gá
ĩ'baní icólé 'dụlé ku rĩ. Átã ĩmi ãmgbã 'dĩ gã kí vâ drị́ sulé sĩ kí ãzã
kojó 'dụjó úmgbé. 47 Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩminí nãbịya 'bã ị̃nádrị̃ kí sijó ãlá
ru, wó íni 'dĩ ĩmi áyị́pịka ụ'dị́ kí ándrá 'bá 'dĩ kí nĩ. 48 Ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ ándrá
ĩmĩ áyị́pịka 'bã kí idélé 'dĩ rá, ụ'dị́ kí ándrá nãbịya kí ĩsị dó ị̃nádrị̃ la
kí. 49 ‘'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ũndũwã ĩ'didrị̃ sĩ ĩmi drị̃ gá rĩ, ma
rú nãbịya kí tị pẽ ṵ̃pịgọŋa abe ĩmi rú, ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dị́ rá, ĩmi ãzí 'dĩ
kí ĩcãndĩ!’
50 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá 'dĩ kí ála rú ãrí nãbịya 'badrị́ kí ụ'dị́jó
rĩ 'bã ãrígótị ũfẽ kí ụrụ'bá gá, angájó ṵ̃nọ́kṵ́ ị̃ndṵ́ 'bã̃ŋá gá, 51 i'dójó
Hãbị́lị̃ 'bã 'dịŋá gá kpere Zãkãríyã 'bã 'dịŋá gá drĩdríŋĩ̃ ãlĩtárĩ 'bã ãni
ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ be rĩ gá rĩ ị́jọ́ la ála lị la ĩmi drị̃ gá ãndá-ãndá
ru. 52 Ũcõgõ ĩmidrị̃ la rú adru íngõpí ĩmi 'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ
ã'dusĩku ĩmi atrị 'bá 'baní gẽ̃rị̃ Ãdróŋâ nĩ̃jó rĩ cí ĩmi mgbã rĩ icó kí vâ
filé Súrṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ gâlé ku, ã'dusĩku ĩmi uga 'bá ãzí rĩ 'baní filé úmgbé.”
53 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzị́táŋá
Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe ngṵ̃ kí ãjị́ la ũnzí, i'dó kí ĩ'di ụzị́lé zị́táŋá
ũ'bí sĩ, 54 lẽjó ĩ'di rụjó ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ĩ'di 'bã jọlé ũnzí rĩ sĩ.

12

Úzáŋá 'bá kí drị̃ gá 'bá ũnzãŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:26-27)

1 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú 'bã kí ru tra agá ãngũ ãlu gá, i'dó kí ru ũŋmĩlé
ũŋmĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní drị̃drị̃, “Ĩmi adru mị́fị trũ

ãkṵ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrị̃ sĩ ífí la mũlũmbẽ ĩ'badrị̃ sĩ. 2 Ãko drị̃
akulé cí rĩ ála drṵ́zị̃ ĩ'di i'dá tọndọlọ rá, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála
kí drị̃ gá ị̃jọ́ nị̃ rá. 3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị̃jọ́ ĩminí jọlé ãngũ ịnị̃ agá rĩ la ru are ị̃tṵ́
sĩ, ị̃jọ́ mî jọlé yõkõlé sĩ jó gṵ́rṵ́ agá rĩ ála rú mụ ĩ'di iwálé jó drị̃ gá.

'Bá idéjó ĩ'di sĩ ṹrị̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:28-31)

4 “Má wõ̃rị̃kâ, álũ ĩminí, ĩmi idé ṹrị̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dị̃lépi áyụ wó
vúlé vúlé ru icólépi ãko ãzí idélépi ãlá ku rĩ sĩ ku. 5 'Bá idéjó ṹrị̃ sĩ mâ
i'dalé ĩminí rĩ Ãdróŋá 'i, drĩ 'bá 'dị rá, ĩ'di 'bã ũkpó vâ cí sĩ ími 'bejó
ãcí ukólépi ku rĩ agá. Ĩmi ã'ị̃ ị̃jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'i, ĩmi idé ṹrị̃ sĩ la ĩ'di sĩ.
6 “Ícó ãriŋa nírí tõwú kí ị̃tṹndãlé ãjẽ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã
ãzí ị̃jọ́ ãvĩ Ãdróŋá ní ku. 7 Táni drị̃'bị̃ ífí ĩmi drị̃ gá 'dĩ nị̃ kí kãlãfe rá.
Ĩmi idé ṹrị̃ sĩ ku, ĩmi ãjẽ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá!

Drị̃nzá 'bã rụ mi Yẹ́sṹ ị̃jọ́ sĩ ku
(Mãtáyõ 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Ãlu ĩminí, 'bá ĩ'di i'dalépi 'bá kí drị̃lẹ́ gá rĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ lã mụ ĩ'di
i'dalé mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí drị̃lẹ́ gá rá. 9 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí
drị̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí drị̃lẹ́ gá. 10 'Bá
ãzí drĩ ị̃jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó 'bá
ãlu Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ku.
11 “Údrĩ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ kí drị̃lẹ́ gá, 'bá ũpi rú 'dĩ kí
drị̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ abe, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ị̃jọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ sĩ jõku
jọlé rĩ sĩ ku. 12 Sáwã 'dã sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ĩmi imbá ị̃jọ́ ĩmĩ mụlé jọlé
rĩ sĩ.”

Ị̃jọ́ u'bélé 'bá málĩ trũ azalépi aza-azâ rĩ drị̃ gá rĩ

13 Ágọ́bị̃ ãzí ajọ́ ị̃jọ́ Yẹ́sṹ ní ũ'bí kí agâlé, “Ímbápị̃, íjọ má ádrị̃pị̃ ní
'bã awa ãko má átẹ́pị̃ 'bã a'belé rĩ kí ãmanî.”
14 Yẹ́sṹ umvi ĩ'dinî, “Mâ wõ̃rị̃, ã'di fẽ mání ũkpõ ị̃jọ́ lị̃jó jõku ãko
awajó ĩminí nĩ yã?” 15 Mụ vâ ị̃jọ́ jọ̃ná ĩ'baní rĩ trũ drị̃ gá, “Ĩmi adru
mị̃fị̃ trũ ãzíla ĩmba ĩmi tã rõ̃mgbọ́ sĩ wókõ pírí sĩ, ã'dusĩku 'bá 'bã ídri
mgbã rĩ adru ãko ĩ'di trũ adrujó 'dĩ kí agá ku, drĩ táni adru málĩ trũ
íngõpí.”
16 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị̃jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “Ṵ'dṵ́ ãlu ágọ́bị̃ ãzí málĩ abe la 'bã
ãngũ ámvṵ́ ala gá rĩ ka ũri múké. 17 I'dó ị̃jọ́ ũrãlé ĩ'di agâlé, ‘Ãko ãzí
mâ sĩ icójó mâ ãkónã 'dĩ kí tãmbajó la yụ. Ma dó ã'du idé yã?’ 18 Jọ
dó ĩ'di agâlé, ‘Ma dó idé la íni, ma ĩrá ú'dí ãmbógó la kí co, ma dó sĩ
mâ ãkónã kí 'bã ala gá mâ ãko ãzí 'dĩ kí abe, ma dó ídu 'dĩ kí andi rá.
19 Ma dó sĩ jọ la áma agâlé, ími andre múké! Mi dó ãko múké mî lẽlé
icólépi ími agụlépi ílí wẽwẽ rú rĩ kí abe, ị̃jọ́ ídri 'bã lẽlé rĩ kí adru míní
ĩpé ru, ína, ímvụ ãzíla mí idé dó ãyĩkõ!’ 20 Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Mi
aza-azâ! Ị̃nị̃ ãndrũ 'dĩ sĩ ma ími ídri 'dụ rá. Ã'di la dó ãko mî tãmbalé
míní 'dĩ kí 'dụ nĩ?’ ” 21 Yẹ́sṹ de dó ị̃jọ́ íni, “Ị̃jọ́ 'dĩ cécé 'bá málĩ tralépi
wẽwẽ rú ṹnọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ, wó adrulépi málĩ kóru Ãdróŋá rṹlé rĩ áni.”

Í'bã ásị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá
(Mãtáyõ 6:25-34)

22 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ájọ ĩminî, ĩmi ásị́ 'bã umvú
ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi dó ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ị́jọ́
sĩ, ĩmi dó ã'du sṹ yã rĩ sĩ ku. 23 Ídri 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá,
ãzíla ụrụ'bá 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá. 24 Ĩndre drĩ kúrúke kí:
kpẽ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, kí vâ ĩrá kóru; wó Ãdróŋá la ĩ'baní íná
fẽ nĩ! Ĩmi ị́jọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ãriŋa 'badrị́ rá!
25 “Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã į̃drį̃lé ãlu ídri ĩ'didrị́ agâ sĩ u'ájó ãzo rú
ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã? 26 Ĩdrĩ dó icó ãko ãzí ĩmbíráŋá 'dĩ áni la idélé
ku, ĩmi dó ị́jọ́ ũrã ãko ãzí kí drị́ gá ã'du sĩ yã?
27 “Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî: nga kí ãzị́ ku, jõku idé kí
bõngó ĩ'baní ku. Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị́ wẽwẽ rú 'dĩ
kí sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrị́ 'bã
ũnĩ kí agá ku. 28 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ṹsṹ bõngó sĩ 'dĩ 'bã
áni, 'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drṹsị́ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, ĩ'di
dó ĩmi ṹsṹ ku la íngoní yã? Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ! 29 Ĩ'bã ĩmi ásị́ gá
ãma ã'du na yã jõku mvụ yã rĩ drị́ gá ku, ĩmi ásị́ 'bã umvú ị́jọ́ la sĩ ku.
30 Wó ĩmi adru 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku, ãko ṹnọ́kụ́ drị́ rĩ vu adrolépi áyụ
'dĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ nį̃ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
31 Wó ĩndrṹ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ áyụ, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí ála kí
fẽ ĩminí ĩndĩ.”

Málĩ tãmbajó 'bṹ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:19-21)

32 “Ĩmi idé ṹrị́ sĩ ku 'bá má ãni wereŋá kãbĩlõ áni 'dĩ, ĩmĩ Átẹ́pị ĩ'di
ãyĩkõ sĩ ãko múké sụ́rụ́ ĩ'didrị́ gá rĩ gá rĩ kí fẽjó ĩminí rá. 33 Ĩmi į̃tṹndã
ãko ĩmidrị́ kí pírí rá ĩfẽ séndẽ la 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. Ĩmi ịsụ́ dó ĩminí
bõngó delépi ku (ĩmi ịsụ́ dó ĩminí málĩ 'bṹ gá ukólépi ku) la kî ãzíla
ĩmba málĩ ĩmidrị́ kí tã 'bṹ gá, ṹgụ́'bá icó vâ sĩ kî ṹgṹlé ku ãzíla ṹdṹdṹ
icó sĩ kí izalé ku. 34 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrị́ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá,
ími ásị́ la vâ mụ adrulé ala gá 'dãá.”

Ĩmi adru mịfị́ trũ

35 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi adru bábá ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí drị́ tẽjó, ãcí ĩmidrị́
lámbãŋá agá rĩ 'ba anụ́ ku, 36 cécé ãti'bo ãmbógó ĩ'badrị́ drị́ tẽlépi ĩ'di
'bã angájó ṹmṹ ũkú ĩgbãŋá gá rĩ áni. Drĩ amụ́ kẽjị́tį̣ pãlé 'bo, kí kẽjị́tį̣
nzį̃ pâlé drį̃drį̃ 'dã sĩ ĩ'diní mgbọ. 37 Ãti'bo 'dã kí drį̃lẹ́ba rú ãmbógó
ĩ'badrị́ 'bã kí ịsụ́jó mịfị́ mgbọ rĩ sĩ ã'dusĩku kí bábá ĩ'di 'bã ãgõŋá drị́
tẽjó! Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ãmbógô dó kọ́tį̣ trũ rá, ĩ'di dó kí iri vṹrụ́ ĩ'baní
ãkónã fẽjó. 38 Ĩ'di adru ãtí'bó 'dã 'baní drį̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrị́ drĩ
amụ́ drĩ kí ịsụ́ bábá rĩ gá, drĩ táni amụ́ ị́nį̣-ágágá jõku ã'ụ́gọ́ 'bá kí cẽrẹ́
'be agá 'dĩ! 39 Ĩmi are ị́jọ́ múké-múké, lị́cọ́ 'dị́pị drĩ tá sáwã ṹgụ́'bá 'bã
amụ́jó rĩ nį̃ cé, a'be tá jó ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã tį̣ ṹgụ́'bá ní nũlé ku. 40 Ĩmi
ãmgbã rĩ gá, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩnį̃ sáwã ãzíla į̃tụ́ Ngọ́tį̣ 'Bádrị́
'bã amụ́ŋá sáwã ĩmĩ tátí ásị́ 'bãjó ku rĩ gá ku.”

Ṹpĩgọ́ŋá aritáŋâ trũ rĩ kí aritáŋâ kóru rĩ be
(Mãtáyõ 24:45-51)

41 Pétẽrõ zị, “Úpí, ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ ãmaní á'dṹsĩ yã?”

42 Úpí zị “Ã'di 'bá ãko tãmbalépi ãrútáŋâ trũ ãzíla 'bá ãkónã fẽlépi
sáwã múké rĩ agá la nĩ yã? 43 Ṵpị́gọ́ŋá 'dĩ drį̃lẹ́ba rú úpí ĩ'didrị̃ drĩ
ĩ'di ịsụ́ ãzị́ 'dĩ nga agá į̃tụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ. 44 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩ'di
ṵpị́gọ́ŋá 'dã 'bã ãmbógó ru ãko ĩ'didrị́ rĩ kí drį̃lẹ́ gá pírí. 45 Wó ṵpị́gọ́ŋá
drĩ dó 'bã la ĩ'di ásị́ gá, ‘Ãmbógó mádrị̃ la ụ́'dụ́ 'dụ ãgõŋá gá ãzo rú,’
wó i'dó dó ãti'bo ãzí ãgọbị rú 'dĩ kí colé ũkú ru rĩ kí abe cõ-cõ, ĩ'di na
la ãzíla íwá mvụ sĩ ĩmẽrãjó. 46 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị́ rĩ ụ́'dụ́ ãzí ãlu
ĩ'di ãgõ ĩ'diní nį̃ŋá la kóru. Ĩ'di mụ ãtí'bó 'dã ụlị́lé nírí-nírí, ãzíla ĩ'di
mụ ĩ'di 'bãlé 'bá ã'į̃táŋâ kóru rĩ abe.
47 “Ṵpị́gọ́ŋá ịjọ́ ãmbógó ĩ'didrị́ rĩ 'bã lẽlé rĩ nį̃lépi rá, wó itú ru bábá
idéjó la ku rĩ ála ĩ'di co túré sĩ. 48 Wó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá ĩ'didrị́ rĩ 'bã lẽlé
rĩ nį̃lépi ku, ịjọ́ izalépi tátí sĩ ĩ'diní drį̃rịma fẽjó rĩ, ála ĩ'di co were.
'Bá ãko fẽjó ĩyõ rĩ drị́ ála a'ị́ la ĩyõ rú, ãzíla 'bá ãko fẽjó ĩ'didrị́ ĩyõ rú
ãndânĩ rĩ drị́ ála a'ị́ la ĩyõ rú ãndânĩ.”

Ịjọ́ Yẹ́sṵ 'bã imbálé 'bá kí fẽlépi kî sĩ ru arejó ku rĩ
(Mãtáyõ 10:34-36)

49 Yẹ́sṵ jọ, “Má amụ́ ãcí ajílé ṵ̃nọ́kụ́ drị̃ gá! Wó áma ásị́ gâlé má ũrã
ãcí 'dĩ drĩ ájẹ́ i'dó 'bo íni. 50 Wó bãbṵ̃tị̃zĩ̃ mání mụlé bĩlé la cí, ịjọ́ 'dĩ
fi áma ásị́ gá ãzá ru kpere ịjọ́ 'dĩ 'bã idéŋá 'bã ukó agá! 51 Ĩmi ũrã ĩmi
ásị́ gá ịjọ́ mâ amụ́jó rĩ ĩ'di ásị́ į̃gbę̃ ajíjó 'bá ṵ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'banî yã? Yụ!
Má ají 'bá 'baní ásị́ į̃gbę̃ ku wó rá la awaŋá. 52 I'dójó sáwã 'dĩ sĩ, 'bá
tõwú lịcọ́ ãlu agá rĩ kí ru awa amụtị sĩ į̃rį̃; 'bá į̃rį̃ amụtị ãlu rĩ gá ãzíla
'bá na amụtị ãzí rĩ gá, kí dó sĩ ãgátã ga kí drĩdríŋĩ gá áma ịjọ́ sĩ. 53 Kí
ru awa átẹ́pị kí ngọ́pį̃ be ãzíla ngọ́pị kí átẹ́pį̃ be, andre kí į̃zẹ́pį̃ be ãzíla
į̃zẹ́pị kí ãndrẽ be, ĩdrá kí ũkû be ãzíla ũkú kí ĩdrâ be.”

Ịjọ́ Yẹ́sṵ 'bã idélé 'bo rĩ 'bã ífí vãjó
(Mãtáyõ 16:2-3)

54 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ jọ 'bá pírí 'banî, “Ĩdrĩ ṵ̃rụ́'bṵ̃ uzogó drị̃
ndre ru 'bã agá ãngũ į̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru 'bo, ĩtẽ ku rú ĩmi jọ la, ‘Uzogó
la amụ́ 'dị̃lé 'dį̃-'dį̃,’ wó ĩ'di ru idé rá. 55 Wó ũlíríkã angá jõ lilé ándrâlé
ru, ĩmi jọ la, ‘Ãngũ la mụ adrulé ãcí ru,’ wó ãngũ la adru ãcí ru rá.
56 Ĩmi ṵ̃nọ́kụ́ ndre ṵ̃rụ́'bṵ̃ trũ wó ĩmi ụ́'dụ́ ãndrũ rĩ agá ã'du la ru idé
nĩ yã rĩ nį̃ cé. Wó ĩvã ịjọ́ mâ idélé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ĩnį̃
Ãdróŋá cé wó ĩnį̃ ĩ'di ku!

Ĩmi icí tị 'bá ĩmi tõlépi rĩ trũ
(Mãtáyõ 5:25-26)

57 “Ĩmi amá ịjọ́ múké rĩ ĩminí áyụ ku ã'du sĩ? 58 'Bá ãzí drĩ ími tõ kẹ́sį̃
gá, ĩmi mụ agá ĩ'di be gẹ̃rį̃ agá 'dâ, lẽ ĩmi icí tị ĩ'di be ịsụ́ ĩca drĩ jájĩ
drį̃lẹ́ gá ku. Ídrĩ idé la 'dĩ áni ku, ĩ'di ími agụ 'bá ịjọ́ lịlépi rĩ drį̃lẹ́ gá
ĩ'di dó ími 'dụ fẽlé ãmbógó drị́, kí dó ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sṵ̃ gá. 59 Ájọ
míní, mí icó ãfũlé mãbụ́sṵ̃ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsį̃lépi rĩ de agá
ũfẽ agá.”

13

Ásị́ ujaŋá jõku drã

1 Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí kí ándrá cí, jọ kí ị́jọ́ 'bá Gãlḭ̃lḭ̃ rú Pĩlátõ 'bã ụ'dḭ́lé
ãrí la kí usajó ídétáŋ́á idéjó ĩ'bã ãdroŋa 'baní rĩ kí drḭ̃ gá Yẹ́sṵ̃ nî. 2 Yẹ́sṵ̃
umvi ĩ'baní jọ, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ 'bá Gãlḭ̃lḭ̃ rú ụ'dḭ́lé rá 'dĩ kí ndẽ kí 'bá
ãzí Gãlḭ̃lḭ̃ rú 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ rá yã? 3 Adru 'dĩ 'bã áni ku, ájọ ĩminí
ãndá-ãndá ru, ĩdrĩ ásḭ uja ku ĩmi ũdrã pírí 'dĩ 'bã áni. 4 Ĩmi ũrã 'bá
mụdrḭ drḭ̃ ãrõ jó 'bã a'déjó kí drḭ̃ gá Sĩlówámũ gá ũdrãlépi pírí 'dã ndẽ
kí ũnzĩkãnã sĩ pírí 'bá u'álépi ãngũ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ kí rá yã? 5 Ájọ
ĩminí, yụ! Wó ájọ ĩminí, ĩdrĩ ásḭ uja ku, ĩmi ũdrã cécé ĩ'badrḭ 'dã 'bã
áni.”
6 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋ́á 'dĩ sĩ, “Ágọ́bḭ ãzí ándrá ãlu ĩ'di 'bã úlúgó
ife zo ĩ'didrḭ ámvṵ́ agá, mụ ãka la kí ndrelé ịsṵ́ ãko ãzí ala gá ãluŋ́á
la ku. 7 Jọ 'bá ámvṵ́ aga tẽlépi rĩ ní, ‘Índre, ári acḭ́lé ílí na 'dĩpí má ịsṵ́
ife ífí kalépi ãluŋ́á la ife 'dĩ 'bã ụrụ'bá gá 'dâ ku, íga ĩ'di vṵ̃rṵ́. Ife 'dĩ
la dó ri ṵ̃ŋ́ọ́kṵ́ ayúlé ḭ̃sáḭ́ íngoní ru?’
8 “Wó ágọ́bḭ ámvṵ́ andre tẽlépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Mí a'be ĩ'di ílí ãlu ḭ̃dḭ́,
álẽ aga la sõlé pírí, ma wórõ ũ'bã ḭ̃ndṵ́ la gá. 9 Drḭ̃ dó ífí ka ílí drṵ̃sḭ̃ rĩ
gá rá, ĩ'di adru múké; jõ dó 'dĩ áni ku, ma dó ĩ'di ga vṵ̃rṵ́ ĩndõ.’ ”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkú acálépi rá ãgãlépi vṵ̃rṵ̃ sĩ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ

10 Sãbátũ ãzí ãlu la sĩ Yẹ́sṵ̃ ri ímbátáŋ́á imbálé ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ
'bã ãzí ãlu la agá. 11 Ũkú ãzí ãlu 'dãá cí acálépi úríndí ũnzí sĩ ílí mụdrḭ
drḭ̃ ãrõ 'dĩpí la, icó ru ĩdrẽlé ụrụgá múké-múké ku. 12 Yẹ́sṵ̃ la mụ ĩ'di
ndrelé 'bo, umve ĩ'di ĩ'di drḭ̃lḭ́ gá 'dõlé jọ, “Ũkû, átrũ mi ãyánĩ mídrḭ
'dĩ sĩ rá.” 13 'Bã dó drḭ kí ĩ'di drḭ̃ gá, gbõgbõ ũkú 'dĩ ĩdrẽ ru ụrụgá ãzíla
ịcṵ́ dó Ãdróŋ́â rṵ́.
14 Ãmbógó ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó 'dã gá rĩ acá ũmbã sĩ Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkú
'dã adríjó ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drḭ̃ sĩ rĩ sĩ, jọ 'bá 'baní, “Ṵ́'dṵ́ kí ázíyá sĩ ãzḭ
ngajó Sãbátũ ãlu 'dĩ agá. Lẽ ĩmi amṵ́ adríŋ́á gá ṵ́'dṵ́ ãzí 'dĩ kí agá,
adru Sãbátũ sĩ ku.”
15 Yẹ́sṵ̃ jọ ãmbógó ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá rĩ ní 'bá ĩ'didrḭ̃ abe, “Ĩmi
pírí 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi ãlu-ãlu icó ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drḭ̃ sĩ kãyĩnõ
ĩ'didrḭ̃ kí jõku tḭ ĩ'didrḭ̃ kî trũlé agụlé ḭ̃yḭ mvụlé ku la nĩ yã? 16 Ú'dî'da
ũkú Ịbụrahḭmṵ̃ 'bã ũri rú Sĩtánĩ 'bã umbélé ílí mụdrḭ drḭ̃ ãrõ 'dĩ 'bã
ịsṵ́ adríŋ́á Sãbátũ sĩ ku yã?” 17 Umvitáŋ́á ĩ'didrḭ̃ fẽ drḭ̃nzá 'bá ĩ'di 'bã
mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí 'dĩ acá kí dó ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé
ũniyambamba 'dĩ kí sĩ.

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdáḭ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32; Mãrákõ 4:30-32)

18 Yẹ́sṵ̃ zḭ 'bá kí pírí, “'Bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá rĩ kí i'dá íngõ áni?
Ma ĩ'di ṵ̃'bḭ̃ ã'du sĩ? 19 Ĩ'di i'dá cécé hãrãdáḭ̃ áni, ágọ́bḭ ãzí 'bã agụlé
salé ĩ'didrḭ ámvṵ́ gá rĩ áni. Zo rá acá dó ife rú, ãzíla ãriŋa 'bṵ̃ gá rĩ
ũ'bã kí jõrõvũ kénĩ la kí agá.”

Ị́jọ́ u'bélé ãkṵ́kḭ́ drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:33)

20 Yẹ́sṵ̃ zḭ vâ kí ḭ̃dḭ́, “Ma dó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ rĩ ṵ̃'bḭ̃ ã'du be yã? 21 Ĩ'di
cécé ãkṵ́kḭ́ ũkú ãlu ní 'dụlé usalé ãnáfóró ãmbógó la trũ rĩ áni, kpere
ĩ'diní ṵ̃pḭ̃ agá.”

Kę̃j̨ĩtı̨ lṵ́rų̰ŋá rĩ
(Mãtáyõ 7:13-14, 21-23)

22 Yẹ́sṵ̃ mụ táwṵ̃nı̨̃ kí agâ sĩ ãzíla tõr̨ọ́mẹ́ kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ,
ĩ'di mụ agá Yẽr̨ṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé. 23 'Bá ãzí zı̨ ĩ'di, “Úpí, 'bá kí mụ ru palé
wereŋá ru yã?” 24 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní pírí, “Ĩmi ṵ̃'bı̨̃ ásı̨ pírí sĩ ũkpõ 'bãjó
fijó kẽj̨ĩtı̨ síríŋá rĩ gâ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ'bí kí lẽ ãndá-ãndá ru filé ala
gâ sĩ rá. Wó icó kí ku. 25 Ãmbógó jó 'dı̨́pı̨ la angá ụrụgá ĩ'di kẽj̨ĩtı̨ ṵ̃pı̨̃,
wó ĩmi pá utu ãmvé kẽj̨ĩtı̨ pãŋâ trũ ãzíla mãmálá 'bãŋâ trũ, ‘Úpí, ínzı̨́
ãmaní kẽj̨ĩtı̨.’ Wó ĩ'di umvi la, ‘Ánı̨̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ ku.’
26 “Ĩmi dó umvi la, ‘Ãma ándrá na agá, mvụ agá mî trũ, ãzíla íri 'bá
kí imbálé táwṵ̃nı̨̃ ãmadrı̨́ agá 'dâ!’ 27 Wó ĩ'di ĩmi umvi, ‘Ánı̨̃ ĩmi angá
íngõlé yã rĩ gá ku, ĩmi ĩdã ĩmi má rṵ́ 'dâ rĩ sĩ rá, ĩmi 'bá ı̨́jọ́ ũnzí idélépi
'dĩ.’
28 “Ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí adru sı̨ naŋá be cí ĩminí Ịbụrahı̨́mṵ̃,
Ĩsákã, Yãkó'bõ, ãzíla nãbı̨ya kí ndrejó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ agá 'dãá rĩ
sĩ. Wó íni 'dĩ ú'bé dó ĩmi ãmvé 'bo. 29 'Bá kí rú amṵ́ angájó ı̨̃tṵ́ 'bã agá
agâlé ru, ı̨̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru, ṵ́rṵ́ ãzíla ándrâlé ru, kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃
nalé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ agá. 30 Wó 'bá wẽwẽ rú drı̨̃drı̨̃ rĩ kí drṵ́zı̨ acá
'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drı̨̃drı̨̃ rĩ kî rú.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã mãmálá Yẽr̨ṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ
(Mãtáyõ 23:37-39)

31 Sáwã 'dã sĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ jọ kí ĩ'dinî, “Mí
a'be ãngũ 'dĩ, ímụ ãngũ ãzí ndú la gá. Hẽródẽ lẽ ími 'dı̨lé rá.”
32 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmụ lũlé la nãrãgã 'dã ní, ma úríndí ũnzí kí adro
ãmvé, ãzíla 'bá kí adrí ãndrũ ãzíla drṵ̃sı̨̃ drĩ dó ca ṵ́'dṵ́ na la gá 'bo
ma ãzı̨ mádrı̨ rĩ de rá. 33 Ị́jọ́ íngõ drı̨ táni ru idé nĩ tí, lẽ ámụ mâ ãzı̨́
trũ ãndrũ, drṵ̃sı̨ ãzíla drṵ́zı̨ drı̨ gá, ã'dusĩku nábı̨̃ icó drãlé ãngũ ãzí
gá ku, lú Yẽr̨ṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá.
34 “Wọ́gọ̃ Yẽr̨ṵ́sãlẹ́mṵ̃, ĩmi 'bá Yẽr̨ṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ ĩmi 'bá nãbı̨ya rú
Ãdróŋá 'bã tı̨ ãpẽlé 'dĩ kí ụ'dı̨, ĩmi vâ kí u'bé írã sĩ. Pâlékó sı̨ mâ lẽjó
áma drı̨ 'bãjó anzı̨ŋá ĩmidrı̨̃ kí drı̨ gá, kí tãmbajó cécé ã'ṵ́ andre 'bã
ĩ'di 'bã mvaka kí atrájó ĩ'di rṵ́ ṵ́pṵ́pı̨ agá rĩ áni! Wó ĩmi ã'ı̨ ku. 35 Índre
Ãdróŋá a'be dó jó ĩmi sĩ ĩ'di rṵ́ ı̨cṵ́jó 'dĩ ándrú ru. Wó ájọ ĩminí, ĩmi
icó áma ndrelé ı̨̃dı̨ ku kpere ĩmĩ jọ agá la, ‘Įcṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́
sĩ rĩ ı̨cṵ́-ı̨cṵ̂!’†”

14

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bı̨̃ ãyánĩ rú adrı́jó rĩ

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Sãbátũ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ íná nalé Fãrĩsáyĩ ãzí ãmbógó rú la
drı̨ ko gá. 'Bá ri kí ĩ'di ndrelé gõgõ̃ ĩ'di ã'du idé ı̨́jọ́ ãzı̨́táŋá 'bã lẽlé ku
rĩ drı̨ gá. 2 Ágọ́bı̨̃ ãzí pá la kí ãvõjó drı̨ abe la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́. 3 Yẹ́sṵ̃ zı̨
'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla 'bá ãzı̨́táŋá 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ kî, “Ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨̃
ã'ı̨ 'bá adrı́jó Sãbátũ sĩ rá yã jõku yụ?”
4 Wó ĩyãŋã kí tútú. Yẹ́sṵ̃ 'dụ 'bá 'dã 'i, adrí ĩ'di, pẽ tı̨ la rá. 5 Jọ ĩ'baní,
“Ĩmi drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí drĩ adru ngọ́tı̨ trũ, jõku mánı̨̃gọ trũ, wó drĩ a'dé

† **13:35** Zãbṵ́rı̨ 118:26

'bṵ̃ ĩyḭ trũ la gá Sãbátũ sĩ, icó ĩ'di anzélé ãmvé cọtḭ ṵ́'dṵ́ Sãbátũ drḭ 'dã sĩ ku rĩ ã'di 'i yã?”
6 'Bá 'dã icó kí vâ ĩ'di umvilé ku.

Í'bã mi ãmbógó ru cénĩ ku

7 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá ṵ̃mṵ̃ gá umvelé umvê rĩ kí ãngũ ũniyambamba drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí ũpẽ agá, jọ ĩ'baní ḭjọ́ u'bélé 'dĩ 'i, 8 “'Bá ãzí umve jõ mi ṵ̃mṵ̃ ũkú ũgbãjó rĩ gá, ĩmṵ rilé ãngũ ãlá drḭ̃lẹ́ gá ri kí agá ku. Icó ru idélé 'dĩ 'bã áni 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ ími ndẽlépi rá la ûmve ĩ'di ṵ̃mṵ̃ 'dã gá ĩndĩ, 9 wó 'bá tá ĩmi umvelépi ḭ̃rḭ̃ trá nĩ rĩ la amṵ́ jọlé la, ‘Ínga rá 'bã ri ãngũ mídrḭ mî tá sĩ rijó 'dĩ gá 'dâ.’ Ḭjọ́ 'dĩ la míní drḭ̃nzá fẽ ála ími agụjó rijó vúlé ãngũ dọ́dọ́ rĩ gá rĩ sĩ.
10 “Wó údrĩ ími umve, íri ãngũ vúlé 'dã gâlé, 'bá ími umvelépi rĩ drĩ dó acá mí rṵ́ 'dõlé, ĩ'di dó jọ la, ‘Mâ wõ̃rḭ, mí amṵ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá.’ Ḭjọ́ 'dĩ la dó míní ãrútáŋá ají ãmṵ́ 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gá pírí. 11 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drḭ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vṵ̃rṵ́, wó 'bá ru malépi fṵ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”
12 Yẹ́sṵ̃ jọ lḭcọ́ 'dḭpḭ ní, “Ídrĩ 'bá umve ãkónã ṵ̃mṵ̃ drḭ gá, mí umve jõ mî wõ̃rḭ́ka kí áyụ ku, mí ádrḭ́pḭka kí ku jõku 'bá ími bṵ̃lṵ́ gá málĩ trũ rĩ kí áyụ ku, ã'dusĩku kí drṵ́zḭ́ ími umve vúlé gẽ̃rḭ ãlu 'dĩ sĩ ãrígó la ũfẽjó. 13 Ídrĩ ṵ̃mṵ̃ 'bã mí umve ala gá 'bá lẽmẽrí, 'bá acálépi rá ãzíla mḭfḭ kóru 'dĩ kî. 14 'Bá 'dĩ kí míní sṵ̃sṵ́ wi, ã'dusĩku icó kí ími ũfẽlé ku. Ãdróŋá la rú ími ũfẽ nĩ drṵ́zḭ́ ṵ́'dṵ́ 'bá 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ.”

Ḭjọ́ u'bélé ṵ̃mṵ̃ ãmbógó rĩ drḭ rĩ
(Mãtáyõ 22:1-10)

15 'Bá ãzí ãlu rilépi Yẹ́sṵ̃ be íná tḭ gá 'dãá ĩndĩ rĩ la mụ ḭjọ́ 'dĩ arilé jọ Yẹ́sṵ̃ ní, “'Bá drṵ́zḭ́ rilépi ṵ̃mṵ̃ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḭ 'dã agá rĩ kí ãyĩkõ la kí fụ trẽ̃yḭ́!”
16 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ṵ́'dṵ́ ãlu ágọ́bḭ ãzí 'bã ṵ̃mṵ̃ ãmbógó la umve dó sĩ 'bá ala gá wẽwẽ rú. 17 Sáwã ṵ̃mṵ̃ drḭ la mụ calé 'bo, pẽ ṵ̃pḭ́gọ́ŋá ĩ'didrḭ kí tḭ lũlé la ãmṵ́ 'baní, ‘Ĩmi amṵ́, ãko pírí kí dó bábá!’ 18 Wó i'dó kí pírí ru ũtrũlé ãlu-ãlu, 'bá ãzí rĩ jọ ‘Má ĩgbã drĩ mâ ámvṵ́ lẽ ámụ drĩ ndrelé la, ítrũ ma rá.’ 19 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Ma ĩgbã mâ mãnḭgọ ámvṵ́ sõlépi rĩ kí mụdrḭ, ma dó mụ kí ṵ̃'bḭ̃lé, ítrũ ma rá fô!’ 20 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Má ĩgbã ũkú ú'dí, ḭjọ́ 'dĩ sĩ má icó mụlé ku.’
21 “Ãtí'bó ãgõ vúlé 'dõlé, ãzíla ũlũ ḭjọ́ 'bá 'baní jọlé 'dĩ kí ãmbógó lḭcọ́ 'dḭpḭ nî. Ãmbógó lḭcọ́ 'dḭpḭ ásḭ iza ru, pẽ dó ãtí'bó tḭ, ‘Ímụ mbẽlẽ-mbẽlẽ gẽ̃rḭ agâ sĩ ãzíla gẽ̃rḭ táwṵ̃nḭ agá rĩ kí agâ sĩ, mí umve mání 'bá lẽmẽrí ri kí, 'bá mḭfḭ kóru 'dĩ kí, ãzíla 'bá acálépi rá 'dĩ kî trũ.’ 22 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãtí'bó ãgõ jọ, ‘Ãmbógó, ḭjọ́ mî jọlé mání rĩ idé kí ru rá, wó ãngũ ace drĩ jó agá 'dõlé cí.’ 23 Ãmbógó jọ ãtí'bó ĩ'didrḭ ní, ‘Ímụ gẽ̃rḭ agâ sĩ táwṵ̃nḭ 'bã ãngũ ãmvélé ru ri kí agá, mí a'ḭ 'bá ala gá ri kí amṵ́jó ṵ̃mṵ̃ gá 'dõlé 'bã ga rú sĩ tré. 24 Ájọ míní, 'bá drḭ̃drḭ umvelé 'da 'bã ãzí ãlu la icó afílé ṵ̃mṵ̃ 'dĩ gá ku.’ ”

Ãjẽ̃ Yẹ́sṵ̃ vú bĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 10:37-38)

25 Ṵ́'dṵ́ ãlu 'bá ũ'bí ri kí mụlé Yẹ́sṵ̃ trũ, uja ru tḭ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé jọ, 26 “'Bá ãzí drĩ amṵ́ má rṵ́ 'dõlé drĩ átẹ́pḭ ãzíla ãndrẽ 'i, ũkú 'i, ãzíla anzḭ̃ŋá kí,

ádrı́pịka kí ãzíla ámvǫ́pịka kí abe, drĩ vâ ídri ĩ'di mgbã rĩ drı̨ gá rĩ gã
úmgbé ku, icó ĩ'diní adrujó 'bá mání imbálé la rú ku. 27 'Bá mũsãlá'bã
ĩ'didrı̨ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ icó adrulé 'bá mání imbálé rĩ
rú ku.
28 “Ícétáŋá sĩ, ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ jó ãmbógó la sı̨lé, drı̨drı̨ rĩ sĩ icó rilé
vũrṹ jó 'bã ãjẽ itúlé sĩ nĩjó la icó ãjẽ nalé íngõpí ĩ'diní sĩ ukójó. 29 Drĩ
dó bõrõ sı̨ rá, wó sĩlíngĩ drĩ adru ĩ'didrı̨ 'dáyụ drı̨ la dejó, 'bá pírí jô
ndrelépi rá rĩ kí ĩ'di gụgũ. 30 Kî jọ la, ‘Ĩndre drĩ ágǫ́bı̨ 'dĩ 'i! I'dó jó sı̨lé
wó ũkpó la ca sĩ icójó jô dejó ku.’
31 “Ícétáŋá sĩ úpí ãlu drĩ ru itú sĩ mụjó ã'dı̨ gá ãsĩkárĩ 10,000 be sĩ
ã'dı̨ 'dijó úpí ãzí ãsĩkárĩ trũ álĩfũ kãlı̨ į̃rı̨ la be, ĩ'di ri vũrṹ ru itúlé,
ũkpó mádrı̨ ca ã'dı̨ 'dijó úpí ãsĩkárĩ trũ wẽwẽ rú rĩ be rá yã? 32 Drĩ
icó ku, ĩ'di ų̃pı́gǫ́ŋá kí tı̨ pẽ drĩ fụjó úpí ãzí 'dã be sĩ ásı̨ į̃gbę̃ ajíjó kí
drĩdríŋĩ gá, ı̨sṹ íni 'dĩ kí drĩ álı̨-álı̨ ru. 33 Ũví ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ
adrulé 'bá mání imbálé la rĩ rú, 'bã a'be ãko pírí ĩ'di abe ri kí.”

Ã'ı̨ sı̨ kóru ru rĩ
(Mãtáyõ 5:13; Mãrákõ 9:50)

34 Yẹ́sũ jọ, “Ã'ı̨ ĩ'di ãjı́ fẽ. Wó sı̨ la jõ yụ, ícó ĩ'di ujalé ã'ı̨ ru ũgũgõ
íngoní ru? 35 'Ba kí ã'ı̨ sı̨ kóru rĩ sũ ásé gá ĩ'di 'bã adrujó ų̃rǫ̃drı̨ kóru
rĩ sĩ. 'Bá ãlu-ãlu icólépi ı́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã are.”

15

Kãbĩlõ ãvĩlépi rá rĩ
(Mãtáyõ 18:12-14)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'bá mũsǫ́rǫ̃ tralépi rĩ kí 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi ãzí rĩ kí abe
amṹ kí ı́jọ́ Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ arelé. 2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba
ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨ kí imbálépi rĩ kí abe i'dó kí unulé, “Ágǫ́bı̨ 'dĩ la 'bá
ı́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí a'ı̨, ĩ'di vâ íná na ĩ'ba abe ĩndĩ!” 3 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní
ı́jọ́ ı́jọ́ u'béŋá sĩ: 4 “'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la 'bã kãbĩlõ túrú ãlu agá ãlu
rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di dó ã'du idé? Ĩ'di kãlı̨ úrômĩ drı̨ la úrômĩ 'dĩ kí a'be
mụjó ãvĩlépi ãlu 'dã ndrũ trũ kpere ĩ'di 'bã ı̨sṹ agá la ku yã? 5 Drĩ ĩ'di
ı̨sṹ rá, ĩ'di a'dṹ la kǫ́trǫ́ sĩ trũ gõjó lı̨́cǫ́ gá lé ãyĩkõ sĩ. 6 Drĩ acá lı̨́cǫ́ gá
'bo, ĩ'di wǫ̃rı́ka kí umve, 'bá ĩ'di 'bã bṹlṹ gá rĩ kí abe ãngũ ãlu gá. Ĩ'di
jọ la ĩ'baní, ‘Má u'á ãyĩkõ sĩ ma mâ kãbĩlõ ı̨sṹjó rĩ sĩ, ãma idé kí dó
ãyĩkõ la 'i’ 7 Ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru ãyĩkõ la ga 'bũ gâlé tré 'bá ãlu 'bã
ásı̨ ujajó rĩ sĩ ndẽ 'bá kãlı̨ úrômĩ drı̨ úrômĩ ru 'bãlépi ãlá ru lẽlépi ásı̨
ujalépi ku 'dĩ kí rá.”

Sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ

8 “Jõku ũkú ãzí sĩlíngĩ ífí trũ mụdrı̨ ífí ãlu rĩ 'bã ãvĩjó rá rĩ la ã'du idé
yã? Ĩ'di lámbãŋá tı̨ 'bã, ĩ'di jó 'a we, ĩ'di ndrũ la jãjã rú kpere ĩ'di 'bã
ı̨sṹ agá la. 9 Drĩ ı̨sṹ la 'bo, ĩ'di wǫ̃rı́ka kí umve jĩránĩ abe ãngũ ãlu gá,
ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Ma ãyĩkõ sĩ ma mâ sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ ı̨sṹjó rá rĩ sĩ. Ãma
idé kí ãyĩkõ la 'i’ 10 Ájọ ĩminí, ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨
kí ãyĩkõ idé 'bũ gâlé 'bá ũnzí ãlu la 'bã ásı̨ ujajó rĩ sĩ.”

Mgbá ãvĩlépi rĩ

11 Yẹ́sũ mụ ı́jọ́ jọŋâ trũ drı̨ gá jọ, “Ágǫ́bı̨ ãlu ĩ'di 'bã anzı̨ kí į̃rı̨.
12 Vúléŋá rĩ jọ ĩ'diní, ‘Má átẹ́pı̨, mí ãfẽ ãko mádrı̨ wókõ gá rĩ kî.’ Į́jọ́ 'dĩ

sĩ, ágǫ́bḭ̃ awa dó ãko kí anzḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'banî. 13 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá mgbá
vúlé rĩ ḭ̃tṵ̃ndã ãko ĩ'didrḭ rĩ kí pírí, ko dó drḭ̃ mṵlé séndẽ ĩ'didrḭ̃ abe
ãngũ álḭ gá iza dó séndẽ ĩ'didrḭ̃ kí pírí. 14 Iza ãko ĩ'didrḭ̃ kí pírí, gbõgbõ
rílẽ a'dé ãngũ 'dã gá ika, ãbḭ́rḭ i'dó dó filé ṵrṵ'bá la gá. 15 Mṵ dó sĩ ãzḭ
ngalé 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá la drḭ, pẽ tḭ la ĩzõgó kí ucélé ĩ'didrḭ ámvṵ́
agâlé. 16 Lẽ ru 'a tõlé ãkónã ĩzõgó kí nalé rĩ 'bã ḭ́mbḭ̃lḭ̃kǫ́ kî sĩ, wó 'bá
ãzí fẽ ĩ'diní ãko ãzí nalé nãnã la ku.
17 “Ãsĩjó i'dó dó ḭ́jǫ́ ũrãlé, ‘'Bá ãzḭ ngalépi má átẹ́pḭ drḭ rĩ kí ãkónã
na tí kí a'be la cí, wó ãbḭ́rḭ la fi má rṵ́ ĩ'di úgólé áma colé 'dĩ! 18 Ma
mâ ngá gõ vúlé má átẹ́pḭ drḭ̃ko gâlé, ma jǫ la ĩ'diní: Má átẹ́pḭ, má iza
ḭ́jǫ́ Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá vâ ími drḭ̃lẹ́ gá ĩndĩ. 19 Mgbã la sḭ tá áma umvejó
mî ngǫ́tḭ ru ḭ̃dḭ ku; dũbã rá la í'bã dó ma 'bá mí ãni ãzḭ ngalépi 'dĩ 'bã
ãzí ru.’ 20 Gbõgbõ angá ṵrṵgá gõ dó átẹ́pḭ̃ drḭ̃ko gâlé. Ĩ'di drĩ adru agá
rárá ru 'dĩ gá 'dĩ átẹ́pḭ̃ ndre ĩ'di, ízákĩzã la fi dó átẹ́pḭ̃ ásḭ gá, cẹ̃ dó mṵlé
ĩ'di amvulé, ni kí dó ru ĩ'di be. 21 Ngǫ́pḭ̃ jǫ dó átẹ́pḭ̃ nî, ‘Má átẹ́pḭ, má
iza dó ḭ́jǫ́ Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá ãzíla ími drḭ̃lẹ́ gá. Lẽ tátí ûmve dó ma mî
ngǫ́tḭ ru ḭ̃dḭ ku.’
22 “Wó átẹ́pḭ̃ umve ṵ̃pḭ́gǫ́ŋá kî, ‘Gbõrú! Ĩmi ají bõngó ú'dí la kí sulé
ṵrṵ'bá la gá, ĩsṵ̃ vâ drǫ̃ǫ́ drḭ́mváŋá la gá ãzíla gézĩmã pá la gá. 23 Ĩmi
ají kãjóŋá mũlũkũdũ la, ĩlḭ ĩ'di vṵ̃rṵ́. Ãma amṵ́ kí dó nalé la ãyĩkõ
idéjó. 24 Ngǫ́tḭ mádrḭ 'dĩ ãvĩ jõ rá; ḭsṵ́ dó ru rá. Drã jõ rá; adrî dó rá.’
I'dó kî dó ãyĩkõ idélé.
25 “Ḭjǫ́ 'dĩ kí ru idé 'dĩ ḭsṵ́ 'dĩ sĩ mgbá kãyúŋá rĩ drĩ ámvṵ́ agâlé. Ĩ'di
mṵ acálé lḭ́cǫ́ tḭ gá ãni rú, are úngó ãzíla 'bá kí dḭ̃ tu sĩ la. 26 Umve
ṵ̃pḭ́gǫ́ŋá ãzí ãlu la zḭlé ã'du la ru idé nĩ. 27 Umvi, ‘Mî ádrḭ́pḭ amṵ́ 'bo,
ãzíla mî átẹ́pḭ lḭ ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ 'dâ rĩ, ã'dusĩku ãgõ vúlé 'dõlé
múké ãzíla ãlá ru.’
28 “Ádrḭ́pḭ̃ kãyú rĩ 'a ve ũmbã sĩ, gã dó filé jó agâlé úmgbé. Átẹ́pḭ̃
ãfũ dó ĩ'di rṵ́ ãmvé 'dõlé sĩ mãmálá 'bãlé 'bã fi jó agâlé. 29 Umvi átẹ́pḭ̃
ní jǫ, ‘Índre drĩ! Ílí 'dĩ kí pírí ári ãzḭ ngalé míní ṵ̃pḭ́gǫ́ŋá ru, ágã vâ
ími tḭ ku. Ãko mî fẽlé mánî rĩ ã'du? Átã táni ḭ̃ndrḭ́mváŋá ífẽ mání sĩ
ãyĩkõ idéjó mâ wǫ̃rḭ́ka abe ku. 30 Wó mî ngǫ́tḭ ãko mídrḭ̃ kí izalépi pírí
ãwṵ́'bá abe 'dĩ la mṵ amṵ́lé lḭ́cǫ́ gá 'bo, mí uja ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ
la lḭlé íngoní ru?’
31 “Átẹ́pḭ̃ jǫ, ‘Índre mâ ngǫ́pḭ, ãma ṵ́'dṵ́ pírí mí be, ãzíla ãko mádrḭ̃
kí pírí mí ãni. 32 Wó lẽ ãma idé ãyĩkõ rá, ã'dusĩku mí ádrḭ́pḭ drãjó rá;
adrî dó ḭ̃dḭ. Ãvĩjó rá; ḭsṵ́ dó ru rá.’ ”

16

'Bá ãko tãmbalépi mũlũmbẽ sĩ rĩ

1 Yḛ́sṵ̃ jǫ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ágǫ́bḭ ãzí ãlu kṵ́rẹ́ṇḭ la 'bã 'bá
ãko tãmbalépi rĩ, útõ ĩ'di kápa 'dḭ́pḭ tḭ gá ĩ'di ĩ'di 'bã kápa kí izajó izâ
rĩ sĩ. 2 Umve dó 'bá 'bãlé 'dã 'i ĩ'di rṵ́ 'dõlé zḭ ĩ'di, ‘Ḭjǫ́ mâ arelé ími
ṵrṵ'bá gá rĩ ã'du? Ínze mâ kápa kí vú, ã'dusĩku mí icó dó mâ ngá kí
tãmbalé ḭ̃dḭ ku.’
3 “'Bá ãko tãmbalépi rĩ jǫ dó ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma dó ú'dî'da ã'du
idé? Ãmbógó mádrḭ̃ la áma dro ãzḭ gá rá, ma vâ ũkpõ kóru ámvṵ́ sõjó,

ãzíla ma vâ drį̃nzá sĩ ãko a'i̧ŋá a'i̧jó. 4 Ánį̃ dó ma mụ ã'du idélé yã rĩ
gá rá, 'bá kí mụ áma a'i̧lé ĩ'badri̧ko gá rá ãzi̧ drĩ dó ukó mání rá rĩ gá.'
5 “Umve dó 'bá ãmbógó ĩ'didri̧ 'bã mõri̧ trũ rĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé. Zi̧
drį̃dri̧ rĩ 'i, ‘Mõri̧ ãmbógó mádri̧ dri̧ mídri̧ lé rĩ si̧?’ 6 Umvi ĩ'diní, ‘Dé'bẽ
túrú ãrõ ãdu nalé nãnã rĩ ãni.’ 'Bá ãko tãmbalépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Íri
vų̃rụ́, mí asi dẹ́nǫ̃ 'dĩ rá, ísĩ túrú sụ.’
7 “Ãtí'bó 'dĩ umve ágọ́bi̧ námbã į̃ri̧ sĩ rĩ 'i, ĩ'di mụ afílé 'bo, zi̧ ĩ'di,
‘Ãmbógó mádri̧ 'bã mõri̧ mídri̧ íngõpí?’ Umvi, ‘Mõri̧ mádri̧ ĩ'di ãnáfóró
gų̃ti̧yã álĩfũ ãlu ãni.’ Ãtí'bô jọ ágọ́bi̧ 'dĩ ní, ‘'Dĩ kãrãtásĩ ándrá drį̃dri̧
ĩmi sĩ i̧jọ́ itújó ĩ'di be rĩ 'i. Ísĩ kãrãtásĩ ú'dí la ãję̃ ũfẽjó gų̃ti̧yã túrú ãrõ
ãnáfóró ãni.’ *
8 “Ãmbógó i̧cụ́ 'bá ĩ'di 'bá ãko tãmbalépi rĩ ĩ'di 'bã i̧jọ́ 'dĩ idéjó íni
ũndũwã sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ų̃nọ́kụ́ dri̧ gá 'dĩ kí ũndũwã rú i̧jọ́ ĩ'badri̧
kí idé ndẽ 'bá di̧zã dri̧ 'dĩ kí rá. 9 Ájọ ĩminî, ĩmi ayú málĩ ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ
kî sĩ wõri̧ i̧sụ́jó ĩminî, drĩ dó ukó 'bo, ála dó drụ́zi̧ ĩmi a'i̧ li̧cọ́ Ãdróŋá
dri̧ jã 'dâ rĩ gá.
10 “'Bá ási̧ di̧li̧ ãko ĩmbíráŋá sĩ rĩ, ási̧ la vâ adru di̧li̧ ãko ãmbógó sĩ.
'Bá ási̧ di̧li̧ ãko ĩmbíráŋá sĩ ku rĩ, ási̧ la icó vâ adrulé di̧li̧ ãko ãmbógó
sĩ. 11 Ími ási̧ drĩ adru di̧li̧ málĩ ų̃nọ́kụ́ dri̧ gá 'dâ rĩ kí tãmbaŋá sĩ ku,
ícó dó ási̧ 'bãlé ími dri̧ gá málĩ Ãdróŋá dri̧ mgbã rĩ sĩ íngoní ru? 12 Ĩdrĩ
adru ási̧ di̧li̧ sĩ 'bá ãzí 'bã ãko sĩ ku, ã'di la dó míní ãko mî trũ adrujó
rĩ fẽ nĩ?
13 “Ãtí'bó ãzí icólépi ãzi̧ ngalépi ãmbogo į̃ri̧ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di
ãlu rĩ ngų̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá, ĩ'di ãzí rĩ ide-idê.
Ĩmi icó ãzi̧ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sų̃ dri̧ ãzí̧táŋá dri̧ rĩ
(Mãtáyõ 11:12-13; 5:31-32; Mãrákõ 10:11-12)

14 'Bá Fãrĩsáyĩ rú sĩlíngĩ lẽlépi ambamba 'dĩ kí mụ i̧jọ́ 'dĩ arelé 'bo,
utru kí mẹ́lẹ́ti̧ sĩ ĩ'di idejó. 15 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmi 'bã 'bá múké la ru
'bá kí mẹ́lẹ́ti̧ gá cénĩ, wó Ãdróŋá nį̃ ĩmi ási̧ rá. Ãko 'bá 'bã kí i̧jọ́ 'bãlé
ũkpó 'dĩ kí, Ãdróŋá dri̧lẹ́ gá ãko ãzí ngų̃lé ũnzí la.
16 “Ãzí̧táŋá Mụ́sã dri̧ ãzíla i̧jọ́ nãbiya 'bã kí sĩlé 'dĩ kí abe ûlũ kí kpere
sáwã Yõhánã Bãbų̃ti̧zi̧ fẽlépi rĩ dri̧ agá; i'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ i̧jọ́ mgbã Sụ́rụ́
Ãdróŋá dri̧ 'bų̃ gá rĩ ála i̧jọ́ la ũlũ, 'bá pírí kí ru afụ filé ala gâlé ũkpõ
sĩ. 17 Ĩ'di i̧jọ́ ãzí áŋmátrẽ la 'bų̃ kí ų̃nọ́kụ́ be kí ukó rá wó i̧jọ́ ífí Ãdróŋá
ãni ĩmbíráŋá ãzí̧táŋá agá rĩ ãvĩ ku.
18 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro rá dri̧ ndú la ĩgbã, ĩ'di ãwų̃ nga; ágọ́bi̧
ũkú drolé rá rĩ ĩgbãlépi rĩ ĩ'di ãwų̃ nga.”

Lázãrõ kí ágọ́bi̧ málĩ trũ rĩ be

19 “Ágọ́bi̧ ãzí málĩ trũ la ãlu ĩ'di ru sų̃ bõngó ãję̃ rú rĩ kí agá, ãzíla
ĩ'di u'á jó ãję̃ ãni la agá ãzíla íná na ãlá ru ụ́'dụ́ pírí. 20 Ágọ́bi̧ ãzí ãlu
lẽmẽrí ụrụ'bá la pírí ãkõzá ru, rụ́ la Lázãrõ 'i, ála ĩ'di ají 'bãlé ágọ́bi̧
málĩ trũ 'dĩ dri̧ kę̃ji̧ti̧ gá 'dãá, 21 ãkónã ayilépi méjã si̧ gá 'dã kí ũtẽlé
nalé. Ũcogo kí amụ́ ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí ũndrãlé.

* **16:7** Ụ̃pi̧gọ́ŋá 'dĩ idé i̧jọ́ 'dĩ 'i 'bá pírí mõri̧ nalépi ãmbógó ĩ'didri̧ dri̧ rá 'dĩ abe.

22 “Ágọ́bị̃ lẽmẽrí 'dã drã dó rá, mãlãyíkã amṵ́ kí ĩ'di agṵlé 'bãlé rilé
Ịbṵrahḭmṵ̃ andre gá. Ágọ́bị̃ málĩ trũ rĩ drã vâ îsḭ̃ vâ ĩ'di. 23 Fi dó ãcí
ukólépi ku rĩ agá, ri drḭ̃ cịlé ãcí 'bã ãzá sĩ, ndre ãngũ ṵrṵgá, ndre
Ịbṵrahḭmṵ̃ 'i álḭ́ 'dáni, Lázãrõ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá 'dâ. 24 Umve dó Ịbṵrahḭmṵ̃
'í, ‘Bãbá Ịbṵrahḭmṵ̃! Índre áma ízákĩzã, mí ãpẽ Lázãrõ tị tĩndrímváŋá
sulé ĩyḭ agâ sĩ áma ṵ́lḭ́ ṵdṵ́jó, ã'dusĩku ma drḭ̃ cị ãzá ãmbógó la sĩ ãcí
'dõ agá 'dõ!’
25 “Wó Ịbṵrahḭmṵ̃ umvi ĩ'dinî, ‘Mâ ngọ́pị mí ũrã drĩ ḭ́jọ́ ándrá mî
adrujó ídri ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gâlé rĩ sĩ, mí ịsṵ́ ãyĩkõ rá, wó Lázãrõ ịsṵ́ ándrá
'bãngá ũcõgõ áyṵ. Ú'dî'da ĩ'di dó drĩ vâ ĩ'diní ãyĩkõ ịsṵ́, wó mí adru
drĩ vâ ãngũ ũcõgõ ịsṵ́jó 'dĩ agá 'dãá. 26 Ḭ́jọ́ 'dĩ agá 'dâ 'bṵ́ ãzí mgbi la
ãma drĩdríŋĩ gá cí, 'bá ãzí drĩ dô sĩ lẽ alịlé ãma rṵ́ 'dõlé ãzíla ĩmi rṵ̃lé
icó dó sĩ ku, 'bá ãzí icó vâ alịlé ĩmi rṵ̃lé ãma rṵ́ 'dõlé ku.’
27 “Umvi, ‘Má a'ḭ mi bãbá, ípẽ Lázãrõ tị má átẹ́pị drḭ́ko gâlé, 28 má
ádrḭ́pịka kí tõwú cí. 'Bã mụ kí bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṵ́ lilé 'ba amṵ́ kí rû sĩ ãngũ sĩ
drḭ̃ cijó 'dõ gá 'dõlé ku.’
29 “Ịbṵrahḭmṵ̃ umvi, ‘Mṵ́sã kí nãbịya abe 'dãá cí; 'ba are kí ḭ́jọ́ kí tị
gá rĩ 'i.’ 30 Jọ, ‘Yụ, bãbá Ịbṵrahḭmṵ̃, 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí
drĩdríŋĩ gá la drĩ tá mụ nĩ kí tá ásḭ uja rá.’ 31 Jọ ĩ'diní, ‘Drĩ kí Mṵ́sã kí
tị are nãbịya abe ku, icó kí vâ 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ
gá rĩ 'bã ḭ́jọ́ arelé ku.’ ”

17

Ḭ́jọ́ ũnzí kî trũtáŋá be
(Mãtáyõ 18:6-7, 21-22; Mãrákõ 9:42)

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãko fẽlépi la 'bá 'baní ḭ́jọ́ ũnzí
idéjó rĩ kí amṵ́ 'dĩ, wó 'bá fẽlépi la ḭ́jọ́ 'dĩ 'ba amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ sĩ rĩ ní
ũcõgõ. 2 Ĩ'di tá múké la 'bá íni rĩ imbe gá írã ãná 'ịjó ãmbógó kpakṵ
rĩ umbéjó trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agá, ndẽ ĩ'diní fẽjó la anzị níríŋá 'dĩ 'baní
ḭ́jọ́ izajó. 3 Ḭ̃nzḭ̃ mịḭ́ ĩmi sĩ.
“Mí ádrḭ́pị drĩ ḭ́jọ́ iza mí rṵ́, íza drḭ̃ la gá; drĩ ru ásḭ uja rá, ítrũ ĩ'di
rá. 4 Drĩ ḭ́jọ́ iza mí rṵ́ pâlé ázḭ̃rḭ̃ ṵ́'dṵ́ ãlu agá, amṵ́ vâ mí rṵ́ 'dõlé pâlé
ázḭ̃rḭ̃ trũtáŋá a'ḭ́lé jọ́jó la, ‘Má uja ásḭ rá,’ lẽ ítrũ ĩ'di rá.”
5 Ṵ̃pịgọ́ŋa jọ kí Úpí nî, “Mí ḭ̃drḭ̃ ã'ḭ̃táŋá ãmadrḭ̃ ãmbógó ru.”
6 Úpí umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá adru ã'ḭ̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálḭ̃ ífí
áni, ĩmi icó jọ́lé la ife 'dĩ ní, ‘Mí anzé mi ízókî trũ kpítã ímụ ími salé
mĩrĩ agá!’ Ĩ'di ĩmi tị are rá.
7 “Ĩmi ãzí ãlu la 'bã ṵ̃pḭ́gọ́ŋá ãzí drĩ angá ámvṵ́ sõ agá jõku kãbĩlõ
ucé agá, drĩ amṵ́ lḭ́cọ́ gá angájó ámvṵ́ agâlé, mi ĩ'diní jọ la 'bã afụ ru
gbõgbõ mụlé íná ĩ'didrḭ̃ nalé yã? 8 Adru íni ku! Kẹ̃jḭ́ la gá mi jọ la ĩ'diní,
‘Ímụ íná mádrḭ̃ ĩndró drḭ̃ idélé bábá, ísṵ̃ bõngó ãlá rĩ kí mi sĩ amṵ́ mání
íná fẽlé nalé, ãzíla ãko mvụlé mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ kí abe, 'dã bã ũngúkú gá
mi dô sĩ mụ íná mídrḭ̃ nalé ĩndõ.’ 9 Ṵ̃pḭ́gọ́ŋá 'dã ní úfẽ ãwã'dĩfô ĩ'di
'bã ãzḭ́táŋá vú ũbĩjó ãzíla idéjó 'dã sĩ rá yã? 10 Ĩmi vâ 'dĩ 'bã áni; údrĩ
ĩminí ḭ́jọ́ ĩmi idélé rĩ kí ũlũ ĩdrĩ kí idé 'dĩ áni 'bo, ĩjọ, ‘Ãma ãmã ngá
ṵ̃pḭ́gọ́ŋá jõ údu 'dâ rĩ kî, ãnga 'bãngá ãzḭ́ jõ ãma ãni údu rĩ 'i.’ ”

'Bá mụdrḭ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ kí adríjó rĩ

11 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá Yẽ̗rṵ́sãlẹ̗́mṹ gâlé mụ lõkókõrí Sãmãríyã 'bã ãni
Gãlḭ̃ḭ̃ be rĩ agâ sĩ. 12 Ĩ'di 'bã fi agá tõ̗rṍmẹ́ ãzí ãlu la agá, 'bá mụdrḭ̃
ãrí 'bã nalé rá la amṵ́ kí drḭ̃ ụfụ́lé ĩ'di trũ. Tu kí pá rárá ru. 13 Ayú kí
ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, "Úpí Yẹ́sṹ, íko ãma ãzã fô!"
14 Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo jọ, "Ĩmụ ĩmi i'dalé ãtalo ídétáŋ́á idélépi 'baní
ími ụrụ'bá undréjó." Ĩ'bã kí mụ agâ, ãrí kí ụrụ'bá gá rĩ ukó rá.
15 Kí ãzí ãlu ĩ'di mụ ndrelé la 'í adrí 'bo, ãgõ vúlé Yẹ́sṹ rṵ́ 'dõlé Ãdróŋ̀â
rṵ́ ungoŋ̀â trũ rere ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ. 16 'Be ru Yẹ́sṹ pálé gá fẽ ãwã'dĩfô ĩ'dinî,
wó 'bá 'dĩ 'bá Sãmãríyã rú la. 17 Yẹ́sṹ zḭ, "'Bá mụdrḭ̃ 'dĩ adrí kí tá pírí
ku yã? 'Bá úrômĩ rĩ kí dó íngõlé? 18 'Bá ãmḭ́yọ́ŋ́á ru 'dĩ ãgõ dó 'bãngá
amṵ́lé Ãdróŋ́á rṵ́ ịcṵ́lé ãwã'dĩfô fẽjó á'dṹsĩ la ã'du ḭ́jọ́ sĩ?" 19 Jọ ĩ'dinî,
"Mí angá ímụ; ã'ḭ̃táŋ́á mídrḭ̃ idé mi múké."

Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã amṵ́ŋ́á
(Mãtáyõ 24:23-28, 37-41)

20 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú la zḭ kí Yẹ́sṹ 'i, "Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ la amṵ́
ã'dụtṵ́ rĩ?" Yẹ́sṹ umvi kí, "Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ amṵ́ gẽ̗rḭ̃ ĩmi ásḭ̃ 'bãjó
undréjó la 'dĩ áni la ku. 21 'Bá ãzí ní sĩ jọjó la, 'Ĩ'di 'dõnu,' jõku, 'Ĩ'di
'dãnu' la 'dáyụ, ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ rĩ ĩ'di ĩmi agá 'dĩ."
22 Jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, ĩmi sĩ lẽjó
Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã ṵ́'dṵ́ ndrejó rĩ, wó ĩmi icó ndrelé la ku. 23 'Bá kí ĩminí
lũ la, 'Ĩ'di 'dõnu!' Jõku, 'Ĩ'di 'dãnu!' Lẽ ĩmụ ṹcẽ̗ trũ kí vú gâ sĩ ndrṹ trũ
la ku. 24 Ĩndre drĩ, Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã ṵ́'dṵ́ ãgõjó rĩ ĩ'di cécé ãvi áni, ĩ'di
nĩ némé ĩ'di 'bṹ ji i'dójó wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá. 25 Wó drḭ̃drḭ̃
rĩ gá, lẽ 'bã ịsṵ́ cãndí ráká, ãzíla 'bá ĩ'didrḭ̃ áyi gá rĩ 'bã gã kí sĩ ĩ'di
úmgbé.
26 "Cécé ĩ'di 'bã ándrá adrujó ṵ́'dṵ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ rĩ áni, ṵ́'dṵ́ Ngọ́tḭ̃
'Bádrḭ̃ 'bã amṵ́jó rĩ la vâ adru 'dã áni. 27 'Bá kí ándrá ãngũ na agá, íwá
mvụ agá, ãzíla kí ũkú ĩgbã agá, kí vâ ĩ'bã izonzi kí fẽ agá ágó gá ṵ́'dṵ́
Núwã ngárĩ rĩ sĩ kpere ĩ'di 'bã fi agá í'bó ãmbógó rĩ agâlé. Ḭ̃yḭ̃ ãmbógó
'bá ịmvṵ́lépi rĩ 'bã amṵ́ agá kí ịmvṵ́ agá pírí.
28 "Ĩ'di ándrá vâ cécé 'dĩ 'bã áni ṵ́'dṵ́ Lọ́tḭ̃ drḭ̃ sĩ. 'Bá kí ãngũ na agá
ãzíla mvụ agá, ãko ĩgbã agá ãzíla ãko ḭ̃tṹndã agá, ãkónã sa agá ãzíla
jó sḭ agá. 29 Wó ṵ́'dṵ́ Lọ́tḭ̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ sĩ, ãcí ri 'dịlé angájó
'bṹ gâlé bãrṵ́tḭ̃ trũ ḭ̃Ḭ̃kḭ̃ kí pírí.
30 "Ĩ'di vâ adru cécé 'dĩ 'bã áni ṵ́'dṵ́ Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã amṵ́jó ru i'dajó
rĩ sĩ. 31 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ 'bá tụlépi ĩ'didrḭ̃ jó sḭ rĩ lẽ 'bã asḭ̃ vṹrṵ́ 'dõlé filé ãko
ĩ'didrḭ̃ kí a'dṵ́lé ku. 'Bá ámvṵ́ agá rĩ 'bã ãgõ vâ ãko ãzí gá lḭ̃cọ́ gá 'dõlé
ku. 32 Ĩmi ũrã ḭ́jọ́ Lọ́tḭ̃ 'bã ũkû drḭ̃! * 33 'Bá drĩ lẽ ru ídri ĩ'didrḭ̃ tãmbalé
nĩ, ĩ'di ãvĩ la rá; wó 'bá ídri ĩ'didrḭ̃ gá rĩ ãvĩlépi rá rĩ la tã la mba rá.
34 Ájọ ĩminî, ḭ́nḭ́ 'dã sĩ 'bá ḭ̃rḭ̃ kí ru la gbọ́lọ́ ãlu sḭ gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála
ãzí rĩ a'be. 35 Ũkú ḭ̃rḭ̃ kí ãná 'ị ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ rá, ála ãzí rĩ
a'be. [36 Ãgọbị ḭ̃rḭ̃ kí mụ ámvṵ́ sõlé ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí
rĩ a'be.]" †

---

* **17:32** Lọ́tḭ̃ 'bã ũkû drã ĩ'di 'bã ándrá ãngũ andréjó vúlé rĩ sĩ. † **17:36** Vásĩ 36 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṵ́tḭ̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṹ Ãdróŋ́á drḭ̃ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

37 Zị kí, “Íngõlé yã, Úpí?” Umvi, “Ãngũ ãko ãzí 'bã ãvũ la adrujó cí
rĩ gá, 'dã bãsĩ ãngũ núgúnúke 'bã kí ru trajó rĩ.”

18

Ị́jọ́ u'bélé ũkú ãwṵ́zị̃ ru ãzãkoma lẽlépi rĩ drị̃ gá rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ kí imbájó, lẽ 'bã
ãndẽ kí Ãdróŋá zịŋá sĩ ku. 2 Yẹ́sṵ̃ jọ, “'Bá 'bá ị́jọ́ lịlépi la ãzí ãlu táwṵ̃nṵ̃
ãzí gá Ãdróŋá nṵ̃lépi ku la, ãzíla asílépi 'bá kí sĩ ku la. 3 'Dãá ũkú ãzí
ãwṵ́zị ru la cí, ṵ́'dṵ́ pírí ĩ'di amṵ́ mãmálá 'bãlé 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ drị̃lẹ́
gá, ‘Íko áma ãzã 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ!’ 4 Ṵ́'dṵ́ ũ'bíkãnã rú 'bá 'bá
ị́jọ́ lịlépi rĩ ko ũkú ãwṵ́zị ru 'dã ãzã ku, vúlé vúlé ru jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ
rú, ‘Ádrĩ táni ãrútáŋá fẽ Ãdróŋá ní ku jõku así 'bá kî sĩ ku, 5 álẽ ndrelé
la ị́jọ́ ũkú ãwṵ́zị ru 'dĩ 'bã lẽlé rĩ kí ịsṵ́ kí rá, ã'dusĩku ãwṵ́zị 'dĩ la áma
ĩcãndĩ ṵ́'dṵ́ pírí, ádrĩ idé la ku, ĩ'di ri amṵ́lé áma ĩcãndĩlé jã 'dâ, ma
dô sĩ ãndẽ rá!’ ”

6 Ãzíla Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ĩmi are ị́jọ́ 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi pịrị ku rĩ ní jọlé rĩ. 7 Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, Ãdróŋá ícó ị́jọ́ lịlé múké 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rá rĩ 'baní ku yã? Ãdróŋá
icó 'bá awálépi ĩ'di rṵ́ ĩ̃tṵ́ kí ịnị́ be rĩ a'belé ãmvé ku. 8 Álũ ĩminí,
Ãdróŋá la mũkẽ idé ĩminí gbõŋáŋá ru. Wó Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ drĩ drṵ́zị̃ ãgõ
rá, ĩ'di 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ kí ịsṵ́ ũ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ sị yã?”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ drị̃ gá ãzíla 'bá mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ be

9 Yẹ́sṵ̃ jọ ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ 'bá ru 'bãlépi Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá kpị 'bá ãzí
'dĩ 'baní ãndânĩ rĩ kí drị̃ gá. 10 “'Bá ĩ̃rị̃ mụ kí Ãdróŋá ã'ĩ̃lé lịcọ́ Ãdróŋá
drị̃ agá, 'bá ãlu rĩ ĩ'di 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ, ãzí rĩ 'bá mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'i.

11 “Ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ angá tu pá ụrụgâ sĩ, ã'ĩ̃ Ãdróŋá ĩ'didrị̃ jọ,
‘Ãdróŋá, áfẽ míní ãwã'dĩfô mání adrujó cécé 'bá ãzí ũ̃gṵ́'bá ru, ị́jọ́
ũnzí idélépi, ãwṵ́'bá ru rĩ kí áni ku rĩ sĩ. Má vâ adrujó cécé 'bá mũ̃sọ́rọ̃
tralépi 'dĩ kí áni ku rĩ sĩ. 12 Ma u'á íná naŋâ kóru ṵ́'dṵ́ ĩ̃rị̃ sãbị́tị̃ ãlu
agá, sĩ ími rṵ́ ịcṵ́jó, ãzíla ma ãko mání ịsṵ́lé ãlu mụdrị̃ agá rĩ fẽ mínî.’

13 “Wó ágọ́bị́ mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ tu pá ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rṵ́ rĩ sĩ álị́.
Ndre ãngũ 'bũ̃ gâlé ku, wó 'bã drị́ drị̃ gá jọ, * ‘Ãdróŋá, í'bã ásị́ ĩ̃gbẹ́
áma drị̃ gá ma 'bá ũnzí idélépi la.’ ”

14 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Álũ ĩminí, sáwã Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ la mụ ukólé 'bo, Ãdróŋá
'dụ ágọ́bị́ mũ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bãlé ãlá ru ndẽ ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rá. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, 'bá ru ịpị́lépi cénĩ-cénĩ rĩ, ála ĩ'di isé vũ̃rṵ́. Wó 'bá ru 'bãlépi
vũ̃rṵ́ rĩ ála ĩ'di 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã sũ̃sṵ́ wijó anzị níríŋá kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Mãrákõ 10:13-16)

15 'Bá ri kí ándrá ĩ'bã anzị níríŋá kí ajílé Yẹ́sṵ̃ rṵ́, sĩ sũ̃sṵ́ wijó kí drị̃
gá. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, uzá kí 'bá 'dã kí drị̃
gá. 16 Wó Yẹ́sṵ̃ umve anzị kí amṵ́lé ĩ'di rṵ́ 'dõlé, ãzíla jọ, “Ĩmi a'be
anzị nírí 'bã amṵ́ kí má rṵ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí amṵ́ŋá gá ku, ã'dusĩku
Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni. 17 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí drĩ Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drị́ rĩ a'ị́ cécé ngọ́tị́ŋá ĩmbíráŋá rĩ áni ku, icó filé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá
drị́ agá ku.”

---

* **18:13** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ rĩ agá úsĩ jṵ́jṵ́ adịlé 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

Ãmbógó kụ́rẹ́nị̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Mãrákõ 10:17-31)

18 Ãmbógó Yãhụ́dị̃ rú la zị Yẹ́sụ̃ 'i jọ, “Ímbápị̃ múké rĩ, ma ã'du idé
sĩ ídri ukólépi ku rĩ ị̃sụ́jó?” 19 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'di, “Mi áma umve 'bá múké
la ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá ãzí múké la yụ pẽ lú Ãdróŋá 'i. 20 Ínị̃ ãzị̃táŋá kí rá:
‘Ínga ãwụ̃ ku, í'dị 'bá ku, mí ụ̃gụ̃ ụ̃gụ̃ ku, mí alị̃ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá
ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.’†”

21 Ágọ́bị̃ umvi ĩ'diní, “Ị̃jọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ rĩ
kî.”

22 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ ĩ'diní, “Ị̃jọ́ ãzí ace drĩ míní ãlu cí,
lẽ mí ụzị ãko mídrị̃ kí pírí, ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní mi dó
sĩ adru málĩ trũ 'bụ̃ gâlé, 'dã 'bã vúlé gá, mí amụ́ dó sĩ áma vú bĩlé
ĩndõ.” 23 Ágọ́bị̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã
málĩ wẽwẽ rú 'dã kî sĩ.

24 Yẹ́sụ̃ ndre ágọ́bị̃ 'bã cãndí, jọ, “'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drị̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ ni yã? 25 Ã'dusĩku, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ị̃ndụ́
gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ
rá.” 26 'Bá ĩ'di arelépi rĩ zị kí, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”

27 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ị̃jọ́ 'bá 'baní mbalépi ũkpó rĩ Ãdróŋá ní áŋmátrẽ rú.”

28 Pétẽrõ jọ Yẹ́sụ̃ ní, “Índre, ãma a'be lị́cọ́ ãmadrị̃ kí sĩ u'dejó ími vú
gâ sĩ!” 29 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ lị́cọ́ jõku ũkú
ĩ'didrị̃ 'i jõku ádrị̃pịka kí 'bá ĩ'di tị̃lépi rĩ kí jõku anzị̃ŋá ĩ'didrị̃ kí a'be
Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ị́jọ́ sĩ, 30 ĩ'di ũyá ãmbógó la ị̃sụ́ ụ́'dụ́ 'dĩ agá ãzíla
ídri Ãdróŋá drị̃ ukólépi ku jã 'dâ rĩ ị̃sụ́ ụ́'dụ́ drị̃lẹ́ gá rĩ agá.”

Yẹ́sụ̃ nze drã ĩ'didrị̃ vú pâlé na rĩ gá
(Mãtáyõ 20:17-19; Mãrákõ 10:32-34)

31 Yẹ́sụ̃ 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dã kí bụ́lụ́ gá jọ ĩ'baní,
“Ĩmi are! Ãma kí mụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ drị̃ gá rĩ 'baní ru idéjó ãndá-ãndá ru rĩ gâlé 'dĩ. 32 ‘Ála ĩ'di fẽ
'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'badrị̃, kí mụ ĩ'di idelé, kí ĩ'di u'dá, ãzíla sụ̃sụ́ uwí
ụrụ'bá la gá. 33 Kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di 'dị rá. Wó ụ́'dụ́ na la sĩ, ĩ'di angá
ídri rú ị̃dị̃.’ ”

34 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nị̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ífí
la a'bó ru ĩ'baní cí nị̃ kí dó sĩ Yẹ́sụ̃ la ị́jọ́ jọ ã'du drị̃ gá yã rĩ ku.

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá mị̃fị̃ kóru á'ị̃ŋá a'ị̃lépi rĩ
(Mãtáyõ 20:29-34; Mãrákõ 10:46-52)

35 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé ãni rú Yẽ̃rị̃kọ̃ tị gá, 'bá ãzí ãlu mị̃fị̃ kóru la ri gẽ̃rị̃
tị gá ãko a'ị̃lé. 36 Ĩ'di mụ 'bá ũ'bí alị̃lépi 'dĩ kí arelé zị, “Íni 'dĩ kí ã'du?”
37 Jọ kí ĩ'diní, “Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tị̃ gá rĩ la alị nĩ.” 38 Azá re, “Yẹ́sụ̃ Dãwụ́dị̃
ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”

39 'Bá drị̃lẹ́ gá rĩ jọ kí ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó ri dó uzálé rere ị̃dị̃-ị̃dị̃,
“Yẹ́sụ̃ Dãwụ́dị̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”

40 Yẹ́sụ̃ tu pá jọ âjí 'bá mị̃fị̃ kóru 'dĩ 'í rụ́ 'dõlé. Ĩ'di mụ acálé ãni rú,
Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, 41 “Ílẽ má idé míní ã'du?” Umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, álẽ ãngũ
ndrelé ị̃dị̃ fô!”

---

† **18:20** Ãfũŋá 20:12; Ãzị̃táŋá Amviŋá 5:16-20

42 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní "Ã'ḭtáŋ́á mídrḭ̃ pa mi rá, índre ãngũ." 43 Ndre dó
ãngũ gbõgbõ ndrẽ-ndrẽ, 'de dó Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á
nî. Ũ'bí kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ ndrelé, ịcṵ́ kí Ãdróŋ́á rṵ́ ịcṵ́-ịcṵ̃.

19

Ḭ́jọ́ Zãkáyõ drḭ̃ rĩ

1 Yẹ́sṵ̃ ca Yẽ̃rḭ́kõ̃ gá alḭ ala gâ sĩ. 2 Ágọ́bḭ́ ãzí ãlu ãmbógó mṵ̃sọ́rõ̃
tralépi la, rṵ́ la Zãkáyõ 'i, ĩ'di 'bá málĩ trũ la. 3 Lẽ Yẹ́sṵ̃ ndrelé ĩ'di ã'di
'i yã rĩ, wó 'bá kí adrujó ambamba rĩ sĩ, icó Yẹ́sṵ̃ ndrelé ku ĩ'di 'bã
adrujó ãlḭ́pḭ́tḭ́ ru rĩ sĩ. 4 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, cẹ̃ drḭ̃lẹ́ gá mụlé tụlé ife ãmbógó sḭ́
gá Yẹ́sṵ̃ ndréjó ĩ'di 'bã mụ agá alḭ agá ife 'dã ḭ̃ndṵ́ gâ sĩ. 5 Yẹ́sṵ̃ la mụ
acálé ife ḭ̃ndṵ́ gá 'bo, ndre ãngũ ife sḭ́ gâlé, jọ Zãkáyõ ní, "Zãkáyõ, mí
asḭ́ vṵ̃rṵ́ 'dõlé gbõrú, ãndrũ rĩ gá álẽ u'álé mídrḭ́ko gá."
6 Zãkáyõ asḭ́ vũ gá 'dõlé gbõrú. Yẹ́sṵ̃ a'ḭ́lé mụlé ĩ'didrḭ́ko gâlé ãyĩkõ
sĩ. 7 'Bá pírí ḭ́jọ́ 'dĩ ndrelépi rá rĩ i'dó kí unulé, "Yẹ́sṵ̃ mụ ãmṵ́ ru ágọ́bḭ́
ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ drḭ́ko gá íngoní ru?"
8 Wó Zãkáyõ angá ụrụgá, jọ Úpí ní, "Úpí, mí are drĩ! Ma ãko mádrḭ́
núsṵ̃ rĩ kí fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ádrĩ ándrá 'bá ãzí 'bã ãko na rá, ma
ĩ'di ngâ 'bã ãrígó ũfẽ pâlé sụ."
9 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, "Ãndrũ patáŋ́á acá jó 'dĩ agá 'bo, ã'dusĩku ágọ́bḭ́ 'dĩ
vâ Ḭbụrahḭ́mṵ̃ 'bã ngọ́pḭ. 10 Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ amṵ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrṵ̃lé
ãzíla kí upalé."

Ḭ́jọ́ u'bélé sĩlíngĩ ífí-ífí mụdrḭ́ gólũdĩ rú rĩ drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 25:14-30)

11 'Bá 'bã kí ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé 'dĩ kí are agá 'dãá, lũ ĩ'baní ḭ́jọ́ ḭ́jọ́ u'béŋ́á
sĩ, ĩ'di 'bã adrujó ãni rú Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ andre gá rĩ sĩ 'bá ũrã kí Sṵ́rṵ́
Ãdróŋ́á drḭ̃ rĩ ĩ'di ãni rú i'dájó. 12 Jọ, "Ágọ́bḭ́ ãzí ãlu rulé rũrũ la, mụ
sṵ́rṵ́ ãzí álḭ́ la gá acájó úpí ru, ãzíla ãgõjó vúlé. 13 Mụ drĩ ku rú, umve
ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á ĩ'didrḭ́ mụdrḭ́ 'dĩ kí, fẽ ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á ãlu-ãlu drḭ́ sĩlíngĩ ífí-ífí gólũdĩ
rú la, jọ ĩ'baní, 'Ĩnga ãzḭ́ sĩlíngĩ 'dĩ sĩ kpere mâ ãgõ agá.' 14 Wó 'bá ĩ'di
ãmgbã drḭ́ sṵ́rṵ́ gá rĩ ngṵ̃ kí ĩ'di ũnzí, pẽ kí 'bá ãzí kí tḭ ĩ'di vú gâ sĩ
mụlé lũlé la úpí ãmbógó sṵ́rṵ́ 'dã gá rĩ ní, 'Ãlẽ ágọ́bḭ́ 'dĩ 'bã adru ãmã
úpí ru ku.'
15 "Ú'bã ĩ'di úpí ru rá táni ĩ'bã kí gã agá úmgbé 'dĩ gá 'dâ, ãzíla ãgõ
vâ vúlé 'dõlé rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá umve ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á ĩ'didrḭ́ mụdrḭ́ 'dã kî
lẽjó nḭ̃jó la ịsṵ́ kí ṵ̃rõ̃drḭ́ séndẽ ĩ'diní 'dã kí drḭ̃ gá rá yã áni. 16 Ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á
drḭ̃drḭ̃ rĩ amṵ́ jọ, 'Úpí, má ịsṵ́ ṵ̃rõ̃drḭ́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu
'dã drḭ̃ gá mụdrḭ́' 17 Úpí jọ, 'Múké, mí idé ãlá ru, mi ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á múké la.
Míní ásḭ́ 'bãjó ãko ĩmbírá́ŋ́á tãmbajó rá rĩ sĩ, ma ími 'bã ãmbógó ru
táwṵ̃nḭ̃ mụdrḭ́ kí drḭ̃lẹ́ gá.' 18 Ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ amṵ́ vâ jọ, 'Úpí,
má ịsṵ́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu rĩ drḭ̃ gá tõwú.' 19 Úpí jọ, 'Mi
adru ãmbógó ru táwṵ̃nḭ̃ tõwú kí drḭ̃lẹ́ gá.'
20 "'Dã 'bã ũngúkú gá, ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á ãzí rĩ amṵ́ vâ jọ, 'Úpí, mî séndẽ ándrá
míní fẽlé rĩ 'dĩ. Má umbé ĩ'di bõngó sĩ, ázḭ̃ ĩ'di cí tã la mbajó múké-
múké ãngũ ãzí gá. 21 Ári idélé ṵ̃rḭ̃ sĩ, ã'dusĩku ílẽ mî ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á 'bã nga
kí ãzḭ́ ũkpó sĩ. Mi ṵ̃rõ̃drḭ́ 'bá ãzí ãni ĩ'bã kí sĩ ãzḭ́ ngajó ásḭ́ pírí sĩ 'dụ
rá.' 22 Úpí ĩ'didrḭ̃ umvi, 'Ma ḭ́jọ́ lḭ ími drḭ̃ gá ḭ́jọ́ ãfũlépi ími ãmgbã rĩ tḭ

gá rĩ sĩ, mi ũ̃pị̃gọ̃ŋá múké ku la! Ínĩ̃ rá álẽ mâ ũ̃pị̃gọ̃ŋá 'bã nga kí ãzị̃
ũkpó sĩ ásị̃ pírí sĩ rĩ gá rá, ínĩ̃ vâ rá ma ũ̃rõ̃drị̃ ịsụ́ ãko má ãni ku rĩ agá,
ãzíla ãko ịsụ́ ãngũ mâ ũri kpẽ̃jó ku rĩ gá rá. 23 Í'bã tá séndẽ mádrị̃ ãzị̃
ngajó ụ́'dụ́ mâ ãgõjó rĩ sĩ ma tá sĩ a'dụ́ la ũ̃rõ̃drị̃ trũ ku la ã'du sĩ?'
24 "Jọ 'bá pá tulépi aga la gá 'dãá rĩ 'baní, 'Ĩ'dụ séndẽ 'dĩ drị̃ la gá 'da
fẽlé 'bá tá ũ̃rõ̃drị̃ ịsụ́lépi séndẽ mụdrị̃ rĩ drị̃.' 25 'Bá pá utulépi 'dã jọ kí,
'Úpí, séndẽ ágọ̃bị̃ 'dã drị̃ kí dó mụdrị̃ cí!' 26 Umvi, 'Ájọ ĩminí, 'bá ãko
trũ rĩ drị̃ drị̃ gá ála ãzíla ũ'bã ŋotro, wó 'bá ãko kóru rĩ drị̃ ĩ'di táni
trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị̃ 'dâ rá. 27 Wó 'bá mâ mẹ́rọ́'bá
ru ándrá lẽlépi la má adru ĩ'bã úpí ru ku 'dã kí, ĩmi ají kí 'dâ ãzíla ĩmi
ụ'dị̃ kí áma drĩ̃lẹ́ gá 'dâ.' "

Yẹ́sũ̃ fi Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãrútáŋá ru
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Yõhánã 12:12-19)

28 Yẹ́sũ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ abe drị̃ gá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ru. 29 Ĩ'di mụ acálé ãni rú Bẽtẽfágĩ gá
Bẽtánĩ be, túpũ umvelé 'Bé Mĩzẽ̃yị́tũ̃ 'i rĩ gá, pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̃rị̃
rĩ kí tị, jọ ĩ'baní, 30 "Ĩmụ tõ̃rọ́mẹ́ ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dã gá, ĩfi ala gâlé, ĩmi
kãyĩnõ mváŋá 'bá ãzí 'bã drĩ ũ̃cẽ̃jó ĩ'di sĩ ku la ịsụ́ úgĩ ĩ'di 'dãá cí. Ĩmi
ãtrũ ĩ'di, ĩmi ají ĩ'di 'dõlé. 31 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, 'Ĩmi trũ la ã'du sĩ?' Ĩjọ
ĩ'diní, 'Úpí lẽ rá.' "

32 'Bá tá tị pẽlé drị̃ gâlé 'dã mụ kí, ịsụ́ kí ịjọ́ kí cécé tá lũlé ĩ'baní 'dã
'bã áni. 33 Ĩ'bã kí kãyĩnõmvâ ãtrũ agá 'dĩ gá 'dâ, 'dị̃pịka la zị kí, "Ĩmi
kãyĩnõ trũ ã'du sĩ?" 34 Umvi kí, "Úpí lẽ ĩ'di nĩ." 35 Ají kí ĩ'di Yẹ́sũ̃ rụ́
'dõlé, u'bé kí bõngó ĩ'badrị̃ kí drị̃ la gá, 'bã kí Yẹ́sũ̃ drị̃ la gá. 36 Yẹ́sũ̃
'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá aja kí bõngó ĩ'badrị̃ kí gẽ̃rị̃ agá kãyĩnõ ní sĩ
mụjó drị̃ la gâ sĩ.
37 Ĩ'di mụ acálé ãni rú gẽ̃rị̃ 'bã ilú agá 'Bé Mĩzẽ̃yị́tũ̃ drị̃ pá gá 'dãá,
ũ'bí ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí Ãdróŋá ịcụ́lé ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ,
tálí ándrá ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ kî sĩ.
38 "Ị̃cụ́ úpí amụ́lépi Úpí Ãdróŋá 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcũ̃! †
Lẽ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru 'bá kí drĩ̃dríŋĩ̃ gá Ãdróŋá be,
lẽ ãma ịcụ́ Ãdróŋá ãmbógó 'bũ̃ gá 'dĩ̃zã rú rĩ 'i!"
39 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la ajọ́ ũ'bí kí agâlé Yẹ́sũ̃ ní, "Ímbápị, íjọ 'bá míní
imbálé 'dĩ 'bã ĩyãŋã kí tú." 40 Umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, drĩ kí ĩyãŋã tú,
írã kí uzá nĩ."
41 Ĩ'di mụ acálé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá, ndre táwũ̃nĩ̃ 'i, awá ĩ'di sĩ ãzíla 'bá
ala gá 'dĩ kí sĩ ũcõgõ sĩ. 42 Jọ, "Ĩdrĩ tá ãko ĩminí ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ nĩ̃
táni vúlé vúlé ru ãndrũ, Ãdróŋá la tá ĩminí ásị̃ ĩ̃gbẹ́ fẽ rá. Wó Ãdróŋá
a'bó ĩminí ịjọ́ 'dĩ nĩ̃ŋá cí, ã'dusĩku ĩgã ma úmgbé. 43 Ụ'dụ́ ãzí la amụ́
ĩmi drị̃ gâlé 'dĩ drụ́zị̃ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí amụ́ ĩmi celé rị, kí ĩminí ãngũ
kí atrị wókõ pírí agá cí, ĩmi apá sĩ ku. 44 Kí táwũ̃nĩ̃ 'dĩ andi, kí 'bá ala
gá rĩ kí ụ'dị̃ pírí, bõrõ 'bã írã ace ru ụrụgá ãluŋá la ku, ã'dusĩku ĩnĩ̃
ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó ĩmi pajó rĩ ku."

Yẹ́sũ̃ iyá 'bá kí jó Ãdróŋá drị̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Mãrákõ 11:15-19; Yõhánã 2:13-22)

---

† **19:38** Zãbụ́rị̃ 118:26

45 Yẹ́sṹ fi lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá adro 'bá ãko ı̨̃tṹndãlépi rĩ kî. 46 Jọ
ĩ'baní, “Ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨ sĩlé rĩ jọ, ‘Jó mádrı̨̃ la adru jó áma ã'ḭ́jó rĩ 'i.’ †
Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ṹjı̨́gọ́ ṹgụ'ba 'bã kí sĩ ru ṹzḭ́jó rĩ rú.’ †”
47 Ṵ'dṹ pírí Yẹ́sṹ imbá 'bá kí lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá 'dãá, wó ãtalo
ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mṹsã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla drı̨̃lẹ́
Yãhṹdı̨̃ 'badrı̨̃ abe ṹ'bı̨̃ kí gẽrı̨̃ pírí sĩ ĩ'di 'dı̨lé rá. 48 Wó ı̨sṹ kí gẽrı̨̃ la
ĩ'di 'dijó ũní la ku, ã'dusĩku 'bá ri kí ḭ́jọ́ arelé tı̨ la gá, lẽ kí ḭ́jọ́ ãluŋ́á la
'bã alı̨ areŋ́â kóru ku.

20

Ũkpõ Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãzı̨̂ ngajó rĩ zijó rĩ
(Mãtáyõ 21:23-27; Mãrákõ 11:27-33)

1 Ṵ'dṹ ãlu Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbá agá ãzíla Ḭ́jọ́ Mgbã Ãdróŋ́á drı̨̃ ũlũ agá
lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá, ãtalo ãmbogo 'dĩ kí, imba'ba ãzı̨́táŋ́á Mṹsã drı̨̃ kí
imbálépi 'dĩ kí abe ãzíla 'bá ĩyõ dı̨́nı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe amṹ kí ĩ'di
rṹ. 2 Zı̨ kí, “Ílũ ãmaní mi ãzı̨ 'dĩ kí nga ũkpó íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní
ũkpó 'dĩ nĩ yã?”
3 Umvi ĩ'baní, “Ma vâ ĩmi zı̨ zı̨táŋ́á sĩ. Ĩlũ mání, 4 bãbṹt́ı̨́zı̨̃ Yõhánã
'bã fẽlé rĩ angá Ãdróŋ́á drı̨̃ 'bṹ gá yã jõku angá 'bá drı̨̃?”
5 I'dó kí ãgátã galé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, “Ãma dó umvi la íngoní? Ãdrĩ jọ
la, angá 'bṹ gá, ĩ'di zı̨ la, wó ĩmi ã'ı̨̃ Yõhánã ku ã'du sĩ? 6 Wó ãdrĩ jọ la,
‘Angá 'bá drı̨̃’ ũ'bí 'dĩ kí pírí ãma u'bé írã sĩ, ã'dusĩku ã'ı̨̃ kí Yõhánã 'i
nábı̨̃ rĩ gá rá.”
7 Umvi kí dó, “Ãnı̨̃ angá íngõlé yã rĩ ku.”
8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó mâ sĩ ãzı̨ ngajó rĩ angá
íngõlé yã rĩ lũlé ku.”

Ḭ́jọ́ u'bélé 'bá ãko tãmbalépi rĩ kí drı̨̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Mãrákõ 12:1-12)

9 Yẹ́sṹ mụ ḭ́jọ́ u'béŋ́á jọŋ́â trũ drı̨̃ gá: “Ágọ́bı̨́ ãzí sa ándrá zãbíbĩ ĩ'di
drı̨ ámvṹ agá, fẽ ĩ'di 'bá ãzí ámvṹ sõlépi la 'badrı̨ pãngísã rú, mụ ãcı̨̃
ãzí gá ṹ'dṹ ãzo rú. 10 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãzí
tı̨ mụlé ãka la ajílé 'bá tã la mbalépi 'dã 'badrı̨̃lé ĩ'dinî. Wó 'bá tã la
mbalépi 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí tı̨ la drı̨́drı̨ ru. 11 Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ tı̨, co
kí vâ 'dã 'i, ãzíla fẽ kí ĩ'diní drı̨̃nzá, ãpẽ kí vâ tı̨ la drı̨́drı̨ ru. 12 Pẽ vâ
ãzí námbã na sĩ rĩ tı̨ į̰́dı̨, co kí ĩ'di, 'bã kí 'ébí ụrụ'bá la gá, a'bé kí ĩ'di
ãmvé.
13 “Ámvṹ 'dı̨́pı̨ jọ dó, ‘Ma dó mụ ã'du idélé? Ánı̨̃ dó 'bo, ma dó mâ
ngọ́pı̨ mgbã mâ lẽlé ambamba rĩ tı̨ pẽ áyụ. Kí dó ĩ'di ru rá!’
14 “Kí dó mụ ámvṹ 'dı̨́pı̨ 'bã ngọ́pı̨ mgbã rĩ ndrelé 'bo, jọ kí ḭ́jọ́ kí
drĩdríŋ̃ĩ gá, ‘Mgbá 'dĩ bãsĩ drṹzı̨́ acá ámvṹ 'dı̨́pı̨ rú nĩ. Lẽ ã'dı̨ kí ĩ'di
rá! Ãma dó sĩ ámvṹ̂ 'dụ pírí ãma ãni la rú.’ 15 A'bé kí ĩ'di ámvṹ agâlé
rĩ sĩ ãmvé, 'dı̨ kí dó ĩ'di rá.”
Yẹ́sṹ zı̨ kí, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ, ámvṹ 'dı̨́pı̨ la ã'du idé yã? 16 Ájọ ĩminí,
ámvṹ 'dı̨́pı̨ la amṹ, ĩ'di 'bá ámvṹ agá 'dã kí ụ'dı̨ pírí rá, ĩ'di ámvṹ̂ fẽ
'bá ãzí ndú la 'baní.”
'Bá kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru ku!”

---

† **19:46** Ĩsáyã 56:7 † **19:46** Yẽrẽmíyã 7:11

17 Yẹ́sṹ ndre ãngũ ĩ'ba rṹlé pịrị-pịrị, jọ, “Ị́jọ́ sĩlé jọlépi la,
“ ‘Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṹrõdrị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú 'dĩ 'bã ífí íngoní’? †
18 'Bá pírí írã 'bã sĩ a'déjó drị̃ la gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã a'déjó drị̃ la gá rĩ la andi kpékpé.”

Ãma mṹsọ́rõ 'be ã'di ní yã?
(Mãtáyõ 22:15-22; Mãrákõ 12:13-17)

19 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ abe nị̃ kí Yẹ́sṹ la ị́jọ́ u'béŋá jọ agá kí ụrụ'bá gá rĩ gá cé. Lẽ kí tí ĩ'di rụlé 'dãá cọtị, wó idé kí ṹrị̃ sĩ 'bá kí sĩ. 20 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṹ drị̃ ri kí ĩ'di undrélé gõgõ, ã'dusĩku lẽ kí ĩ'di fẽlé úpí Rṵ́mị̃ gá rĩ drị́. Pẽ kí dó sĩ 'bá ãzí ru 'bãlépi 'bá múké ru la kí tị, wó íni 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ ĩndṹ ndrṹlépi ũní-ũníŋá ru la kî. Lẽ kí Yẹ́sṹ tị gá ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũnzí la rụlé.

21 'Bá ũní-ũníŋá gá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị, ãnị̃ cé mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Mí uya vâ 'bá ku 'bá pírí kí míní trũtrũ, úmgbó ĩ'badrị̃ 'bã vúŋá sĩ. 22 Ílũ ãmaní, ãzị́táŋá lẽ ã'be mṹsọ́rõ úpí Rṵ́mị̃ gá rĩ ní yã jõku yụ?”

23 Yẹ́sṹ nị̃ cé lẽ kí 'î ulélé, jọ ĩ'baní, 24 “Ĩmi i'da drĩ mání dị̃nárị̃.” Zị́ dó, “Í'dá ãzíla rṵ́ sĩlé drị̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?” Umvi kí, “Úpí Kãyị̃sárị̃ ãni.”

25 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩfẽ ãko Úpí Kãyị̃sárị̃ drị̃ Úpí Kãyị̃sárị̃ drị́, ãzíla ãko Ãdróŋá drị́ rĩ Ãdróŋá drị́.” 26 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṹ drị̃ icó kí ĩ'di rụlé ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ ãzí ĩ'di 'bã jọlé ũnzí la sĩ ku. Ri kí pírí ṹsṹlé ṹsṹ ị́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé rĩ sĩ ĩyãŋã kí pírí tútú.

Ũkû la adru ã'di ãni ṵ́'dṵ́ angájó rĩ sĩ?
(Mãtáyõ 22:23-33; Mãrákõ 12:18-27)

27 'Dãá 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amṵ́ kí zị́táŋâ trũ Yẹ́sṹ rú, jọ kí, 28 “Ímbápị, Mṵ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrị́pị drĩ drã rá drĩ ũkú a'be anzị kóru, lẽ ádrị́pị̃ 'bã fi ãwṵ́zị 'dã sĩ anzị tịjó ádrị́pị̃ drãlépi rá 'dã nî. 29 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá ãzí kí ázị̃rị̃ ádrị́pị gá, ĩ'bã ádrị́pị kãyú rĩ ĩgbã ũkú cọtị uja drãlé rá, anzị kóru. 30 Ĩ'bã ádrị́pị námbã ị̃rị̃ sĩ rĩ fi dó únerê 'i, drã vâ rá. 31 Ĩ'bã ádrị́pị námbã na sĩ rĩ vâ íni, kpere námbã ázị̃rị̃ sĩ rĩ rṵ́, ri kí ũkú 'dĩ filé wó ũdrã kí pírí a'be kí drị̃lẹ́ ku. 32 Ãsĩjó ũkú 'dĩ drã dó vâ rá. 33 Ú'dî'da ṵ́'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rĩ sĩ ũkú 'dã la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku anzị ázị̃rị̃ ádrị́pịka rú 'dĩ 'bã kí pírí ĩ'di alejó ũkú ru rá rĩ sĩ.”

34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkú ĩgbã kí vâ ágó rụ ĩndĩ. 35 Wó 'bá lãlé ị́jọ́ kpị idélépi ãgọbị rú ãzíla ũkú rú angálépi ṵ́'dṵ́ drṵ́zị́ 'dã sĩ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí agá ídri rú rĩ ĩgbã kí ru ku. 36 Kí adru cécé mãlãyíkã kí áni, ãzíla ũdrã kí ị̃dị́ ku, kí anzị Ãdróŋá ãni, ã'dusĩku ĩ'bã kí angájó 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá ídri ru rĩ sĩ. 37 Wó Mṵ́sã i'da ị́jọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rú ị̃dị́ rĩ rá, Ãdróŋá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mị̃rị́ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ sĩ, umve ĩ'di Ãdróŋá Ịbụrahịmṹ drị̃ 'i,

† **20:17** Zãbṵ́rị̃ 118:22

Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i. † 38 Ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá ídri rĩ 'bã ãni,
adru 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni ku, ĩ'diní rĩ gá 'bá pírí kî ngá ídri.”
39 Ímbá'bá ãzĩ̧táŋ́á Mṹsã drị̃ kí imbálépi 'dĩ 'bã ãzí jọ, “Ímbápi̧, íjọ
ãndá.” 40 'Dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ãzí ási̧ imbálépi ĩ'di zi̧lépi i̧jọ́ ãzí sĩ ị̃di̧
la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pi̧ 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Mãrákõ 12:35-37)

41 Yẹ́sṹ zi̧ kí, “Ĩ'di adru íngoní-íngoní ru Kúrísĩtõ la adru drị̃lẹ́
Dãwṹdị̃ drị̃ 'i? 42 Dãwṹdị̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ vâ bṹkṹ Zãbṹrị̃ drị̃ agá,
“ ‘Úpí Ãdróŋ́á jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
43 kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
44 Dãwṹdị̃ umve Kúrísĩtõ 'i ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drị̃lẹ́ Dãwṹdị̃ ãni
íngoní ru?”

Yẹ́sṹ tre 'bá kí 'bá ãzĩ̧táŋ́á imbálépi rĩ kí i̧jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

45 'Bá pírí 'bã kí i̧jọ́ are agá ĩ'di ti̧ gá 'dâ, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálépi
rĩ 'banî, 46 “Ị̃nzị̃ mi̧fị̃ 'bá ãzĩ̧táŋ́á imbálépi 'dĩ kî sĩ. 'Bá 'dĩ lẽ kí ru ácị̃ŋ́á
kánzũ ãzo 'dĩ kî trũ ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ kí úzi̧ kí ãrútáŋ́á sĩ sṹ agá. Lẽ
kí vâ ru kṹrṹsị̃ ãlá ãngũ Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ 'dĩ kí agá 'dĩ kî sĩ, lẽ kí vâ ru
ãngũ drị̃lẹ́ gá ṹmṹ najó 'dĩ kí sĩ ĩndĩ. 47 Kí vâ fi ãwụzi̧ 'badrị̃ jó agá kí
najó, kí ru i'da Ãdróŋ́á ã'ị̃lé ãzo rĩ sĩ ũnzĩkãnã drị̃ zi̧jó, i̧jọ́ li̧lé kí drị̃
gá rĩ ĩ'di ndẽ ãmbõgõ sĩ pírí!”

21

Ũkú ãwṹzị̃ ru rĩ 'bã fẽtáŋ́á
(Mãrákõ 12:41-44)

1 Yẹ́sṹ ndre 'bá málĩ trũ rĩ 'bã kí ãwã'dĩfô 'be agá sãndṹkṹ séndẽ
'bejó rĩ agá jó Ãdróŋ́á drị̃ agá. 2 Ndre vâ ũkú ãwṹzị̃ ru lẽmẽrí la 'be
vâ séndẽ ífí-ífí níríŋ́á la kí ị̃rị̃ sãndṹkṹ séndẽ 'bejó 'dã agâlé. 3 'Dã 'bã
ũngúkú gá jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí i̧jọ́ mgbã, ũkú ãwṹzị̃ ru 'dĩ 'be séndẽ
'bá ãzí tá 'belépi la 'dĩ 'baní ãndânĩ. 4 Ũkú 'dĩ 'bã adru agá lẽmẽrí 'dĩ
agá 'dâ, fẽ ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí, séndẽ tá vâ ĩ'di sĩ adrujó ídri
rú rĩ trũ. Wó 'bá ãzí 'dĩ fẽ kí lú séndẽ acelépi ace acê rĩ kí áyụ.”

Ícétáŋ́á ṹ'dṹ ãsị̃jó rĩ drị̃ kî
(Mãtáyõ 24:1-14; Mãrákõ 13:1-13)

5 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí kí i̧jọ́ jọ agá írã ũniyambamba li̧cọ́
Ãdróŋ́á drị̃ 'bã ãbi u'béjó rĩ kí drị̃ gá, ãzíla ndre kí vâ ãko 'bá 'bã kí fẽlé
ũniyambamba jó Ãdróŋ́á drị̃ u'béjó rĩ kî. Wó Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, 6 “Ṹ'dṹ
ãzí vúlé gá, 'bá kí ãko ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí andi rá. Kí írã ãlu-ãlu kí ṹpị̃
vṹrṹ kí ãko pírí kí andi rá!” 7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
zi̧ kí ĩ'di, “Ímbápi̧, i̧jọ́ 'dĩ kí ru idé ã'dụtṹ rĩ yã? Wó ícétáŋ́á íngõ la
ãmaní i'da la ṹ'dṹ 'dĩ acá i̧jọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó 'bo nĩ yã?” 8 Jọ ĩ'baní,
“Ĩmi adru mi̧fị̃ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ũ'bí kí amṹ áma rṹ sĩ,
jọjó la, ‘Ma Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla ‘Sáwã ace ãni rú.’ Ĩbĩ kí vú ku. 9 Ĩdrĩ ã'dị̃

† **20:37** Ãfũŋ́á 3:6 † **20:43** Zãbṹrị̃ 110:1

'dịŋá 'bã ḭjọ́ are ãlî trũ, ĩmi idé ṹrḭ sĩ ku. Ḭjọ́ 'dĩ kí ru idé drḭdrḭ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ḭjọ́ ãsḭjó rĩ kî ku.”
10 Jọ vâ ĩ'baní, “Sṵ́rṵ́ kí angá ru 'dịlé sṵ́rṵ́ ãzí be, ũpi kí vâ ru 'dị ũpi
ãzí kí abe. 11 Ũyãkĩyã la mụ ãngũ ayalé ũkpó sĩ, rílẽ la a'dé ãngũ drḭ
gá, ãyánĩ ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãfũ 'bá ụfụlé ãngũ ndú-ndú gá, ãzíla ḭjọ́
ũnzíríkãnã ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí ru idé ícétáŋá ru 'bṹ gâlé fẽlépi la
'bá kí sĩ idé ṹrḭ sĩ ḭjọ́ ru idélépi drṵ́zḭ 'dĩ 'bã vúlé gá rĩ sĩ. 12 Ḭjọ́ 'dĩ idé
kí drĩ ru ku rú, 'bá kí ĩmi ụrụ kí ĩmi ĩcãndĩ, kí vâ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá
ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá ḭjọ́ lḭlé ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá, ĩmi 'bejó mãbṵ́sṹ gá, ãzíla kí
vâ ĩmi agụ ũpi kí drḭ̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ ãmbõgõ nalépi ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ kí
mẹ́lẹ́tḭ gá, áma rṵ́ sĩ. 13 Ḭjọ́ 'dĩ la fẽ ĩminí adrujó mâ sãdínĩ rú ḭjọ́ má
drḭ vú nzejó ĩ'banî. 14 Ĩmi ásḭ 'ba umvú ṹrḭ sĩ ḭjọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ
ũrãjó drḭdrḭ ku, 15 ã'dusĩku ma mụ ĩminí ũndũwã fẽlé sĩ ḭjọ́ jọ́jó, ḭjọ́ 'dĩ
sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ rĩ icó kí ĩmi tḭ ndẽlé jõku drḭ arṵ́lé ãgátã gaŋá sĩ ku.
16 'Bá ĩmi mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ kí angá ĩmi drḭko gá, 'bá ĩmi tḭlépi rĩ kí ĩmĩ
ádrḭ́pḭka kí ãzíla ĩmĩ wõ̀rḭ́ka kí abe. Kí ĩmi ãzí kí ụ'dḭ́ rá. 17 'Bá pírí kí
ĩmi ngṹ ũnzí áma ḭjọ́ sĩ. 18 Drḭ̃'bḭ́ ífí ãlu ĩmi drḭ̃kã gá la icó ãvĩlé ku.
19 Ásḭ tẽŋá ĩmidrḭ ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ la ĩmi pa nĩ.”

Yẽ̀rṵ́sãlẹ́mṹ la andi rá
(Mãtáyõ 24:15-21; Mãrákõ 13:14-19)

20 Yẹ́sṹ jọ vâ, “Ĩdrĩ dó ndre la ãsĩkárĩ mẹ́rọ́'bá 'badrḭ ce kí Yẽ̀rṵ́sãlẹ́mṹ
aga trõ̀kḭ́lḭrḭ, ĩmi dó nḭ la rá ĩ'di 'bã andiŋá dó ãni rú. 21 'Bá Yṹdḭyã gá
'dãá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ, 'bá táwṹnḭ agá rĩ 'bã ĩdã kí
ru rá, 'bá tõ̀rọ́mẹ́ agâlé rĩ 'ba afí kí táwṹnḭ agá 'dõlé ku. 22 Lẽ ĩnḭ dó
rá 'dĩ ṵ́'dṵ́ ḭjọ́ lḭjó sĩlé bṵ́kṹ Ãdróŋá drḭ agá ĩ'di ru idé ãngũ la gá rá rĩ
'i. 23 Ũkú 'a trũ rĩ kí ũkú ngọ́tḭ undrulépi ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ rĩ kí abe drṵ́zḭ drḭ
cḭ íngoní? Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ a'dé ãngũ 'dĩ drḭ gá, ũmbã
Ãdróŋá drḭ la adru sṵ́rṵ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ drḭ drḭ gá. 24 Kí ũdrã ménéŋá sĩ, ála
kí wṹ mãbṵ́sṹ rú sṵ́rṵ́ pírí agá; 'bá Yãhṵ́dḭ rú ku 'dĩ kí 'bá Yẽ̀rṵ́sãlẹ́mṹ
gá 'dĩ kí drḭ atu kpere ṵ́'dṵ́ kí drḭ atujó rĩ 'bã ukó agá.”

Ãko i'dalépi la Ngọ́tḭ 'Bádrḭ la ãgõ rá rĩ kî
(Mãtáyõ 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)

25 Yẹ́sṹ jọ vâ, “Ícétáŋá kí adru cí ḭ̃tṵ́ kí ụrụ'bá gá ĩmbá trũ lẽlẽgó abe
i'dajó la ḭjọ́ la mụ ru idélé nĩ. 'Bá ṹnọ́kṵ́ gá 'dĩ kí ásḭ la mvu rá, ãzíla
mĩrĩ 'bã nuŋá sĩ, vâ ĩ'di 'bã úmvúŋá sĩ, icó kí kí ã'du idé yã rĩ nḭ̃lé ku.
26 Ṹrḭ sĩ 'bá kí drṵ́zḭ acá 'bá ãvũ áni, ãzíla kí ũrãtáŋá agá kí ũrã la ḭjọ́
ũnzíkãnã la mụ ru idélé ṹnọ́kṵ́ drḭ gá nĩ. 'Dĩ la adru íni la ã'dusĩku,
Ãdróŋá la fẽ ãko 'bṹ gá 'dĩ kí pírí ru aya-ayâ. 27 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ 'bá kí Ngọ́tḭ
'Bádrḭ ndre amṵ́ agá ṹrṵ́'bṹ agá ũkpõ trũ, ãzíla dḭ̃zã ãmbógó la trũ.
28 Ḭjọ́ 'dĩ 'baní i'dó agá ru idé agá, ĩmi 'bá mâ imbálé 'dĩ ĩtu pá ũkpó
ru. Ĩmi ásḭ 'bã mba vâ ũkpó ru, ãzíla ĩmi adru ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́
'dĩ ífí la kí Ãdróŋá dó ãni rú amṵ́jó ĩmi unzejó.”

Ímbátáŋá ḭsṵ́lé úlúgó ife sĩ rĩ
(Mãtáyõ 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)

29 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ḭjọ́ ḭjọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ĩndre drĩ úlúgó ife kí ife ãzí 'dĩ
abe pírí. 30 Bḭ la ú'dí rĩ drĩ kí ãrũ 'bo, ĩmi dó ndre la ĩmi mḭfḭ sĩ ṵ́'dṵ́

ãkónã 'bã kí kajó rĩ acá ãni rú 'bo. 31 Cécé gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã áni 'dĩ sĩ,
ĩdrĩ vâ ị́jọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, lẽ ĩnị̃ rá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drị̃ acá ãni rú
'bo. 32 Ájọ ĩminî ị́jọ́ mgbã, 'bá 'dĩ icó kí ũdrãlé pírí ku, ịsṵ́ ị́jọ́ 'dĩ idé kí
drĩ ru ku rú. 33 Ị́jọ́ pírí 'bṵ̃ agá rĩ kí ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ abe kí ãsị̃ rá, wó ị́jọ́
mádrị̃ icó ãsị̃lé ku.

Ĩmi adru mịfị̃ trũ

34 "Ĩdrĩ adru mịfị̃ trũ, lẽ ĩmi ũrã ị́jọ́ 'dĩ kí ĩmi ásị̃ gá ãnzị rú sĩ ĩmẽrãjó
íwá sĩ, ãzíla ị́jọ́ ũrãjó ũcõgõ rú ãko ĩminí lẽlé ídri 'dĩ agá rĩ kí drị̃ gá ku,
ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ mâ ãgõjó 'dã la mụ acálé ĩmi drị̃ gá rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ãnãkpá
i'béjó gbúngũ sĩ rĩ áni ku. 35 Ị́jọ́ 'dĩ la acá 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí
drị̃ gá pírí. 36 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi adru mịfị̃ trũ vâ bábá, ĩzị Ãdróŋ́á 'i ĩmi
sĩ ũkpó ịsṵ́ sĩ apájó ị́jọ́ pírí lẽlépi ru idélépi 'dĩ kî sĩ ãzíla ĩmi sĩ icó pá
tulé Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá ũkpó ru."

37 Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri 'bá kí imbálé lịcọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá, wó ị́nị́ ãlu-
ãlu sĩ ĩ'di fũ ãmvé angájó Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dãá, ĩ'di mụ ṵ́'dṵ́ kolé túpũ
umvelé 'Bé Mị̃zẽ̃yị́tṵ̃ 'i rĩ drị̃ gá. 38 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí ãfũ
amṵ́lé lịcọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá amṵ́jó ị́jọ́ arejó ĩ'di tị gá ṵ̃'bṵ́tịnị́nị́ ṵ́'dṵ́
ãlu-ãlu sĩ.

22

Ị́jọ́ itújó Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ṵ̃mṵ̃ nalé mũkátĩ ãkṵ́kị́ kóru umvelé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ * 'bã
ṵ́'dṵ́ acá dó ãni rú. 2 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋ́á Mṵ́sã drị̃ kí
imbálépi 'dĩ abe ndrṵ̃ kí gẽ̃rị̃ Yẹ́sṵ̃ 'dijó, idé kí ṵ̃rị̃ sĩ 'bã kí ị́jọ́ sĩ.

Yṵ́dãsị̃ ã'ị́ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rá
(Mãtáyõ 26:14-16; Mãrákõ 14:10-11)

3 Sĩtánĩ fi Yṵ́dãsị̃ umvelé Ị̃sị̃kãrĩ́yọ́tị̃ rĩ agá, ĩ'di 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé
mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ 'i. 4 Mụ ị́jọ́ jọlé ãtalo ãmbogo 'dĩ abe
ãzíla 'bá ãsĩkárĩ drị̃lẹ́ gá ãmbogo rú lịcọ́ Ãdróŋ́á drị̃ andre tẽlépi 'dĩ
abe 'i kí ãzã ko Yẹ́sṵ̃ rụjó rá rĩ drị̃ gá. 5 'Bá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, ã'ị́ kí
ĩ'diní sĩlíngĩ fẽlé rá. 6 Yṵ́dãsị̃ ã'ị́ rá, i'dó gẽ̃rị̃ ndrṵ̃lé Yẹ́sṵ̃ fẽjó rụjó, 'dĩ
sĩ 'bá ũ'bí 'bã kí adru agá yụ 'dĩ gá 'dĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ
(Mãtáyõ 26:17-25; Mãrákõ 14:12-21; Yõhánã 13:21-30)

7 Ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ mũkátĩ ãkṵ́kị́ kóru rĩ drị̃ acá rá, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ ála vâ kãbĩlõ
ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ rĩ lị ídétáŋ́á ru rá. 8 Yẹ́sṵ̃ pẽ Pétẽrõ kí tị
Yõhánã be, jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ãmaní ãkónã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃
rĩ idélé."

9 Zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ idélé la íngõlé yã?"

10 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmĩ fi agá táwṵ̃nị̃ Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ drị̃ agâlé, ĩdrĩ drị̃
ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩ̃yị́ drị̃ trũ drị̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ kpere jó
ĩ'diní fijó rĩ agá. 11 Ĩ̃jọ jó 'dị́pị ní, 'Ímbápị jọ, ãngũ 'i sĩ ĩ'diní amṵ́jó
ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'

* **22:1** Ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã ándrá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí anzéjó Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

12 Jó 'dḭ́pḭ la mṵ jó 'a mgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé
ĩminí, ĩmi idé dó ãkónã 'dãá.” 13 Mṵ kí rá, ịsṵ́ kí ãko kí cécé ta jọ́lé
ĩ'baní rĩ áni, idé kí dó ãkónã ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ 'dãá.

Ãkónã Úpí drḭ̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Mãrákõ 14:22-26; 1 Kọ̃rḭ̃nḭ̃tọ̃ 11:23-25)

14 Sáwã la mṵ acálé ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo, Yẹ́sṵ̃ kí ṵ̃pḭgọ̃ṇa
abe ri kí vṵ̃rṵ́ méjã tḭ gá. 15 Jọ ĩ'baní, “Álẽ ásḭ́ pírí sĩ ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃
gâ sĩ 'dĩ nalé ĩmi abe, má ịsṵ́ drĩ 'dĩ sĩ ũcõgõ ku rú. 16 Ájọ ĩminí, má
icó ṵ̃mṵ̃ 'dĩ nalé ḭ̃dḭ́ ku kpere ĩ'di 'bã ru idé agá Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drḭ̃ agá.”
17 Yẹ́sṵ̃ la mṵ kópõ 'dṵlé ĩ'didrḭ́ gá 'bo, fẽ ãwã'dĩfô, ãzíla jọ 'bá ĩ'di
'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩ'dṵ kópõ 'dĩ 'i, ĩmi ale ĩ'di ĩmi drĩdríṇĩ gá. 18 Ájọ
ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṵ́ 'dĩ mvṵlé ḭ̃dḭ́ ku kpere Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drḭ̃ 'bã
acá agá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ 'dṵ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃ la gá, anu 'a la
rá, fẽ dó ĩ'di ĩ'baní jọ, “'Dĩ ṵrṵ'bá mádrḭ́ mâ fẽlé ĩmi sĩ rĩ, ĩmi idé 'dĩ
jã 'dâ sĩ áma ḭ́jọ́ ũrãjó.”
20 Gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'baní ãkónã ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo rĩ
vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ 'dṵ kópõ jọ, “Kópõ 'dĩ tḭ icíma ú'dí rĩ drḭ́ áma ãrí mṵlépi
asulépi ĩmi ḭ́jọ́ sĩ rĩ 'i. 21 'Bá mṵlépi áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ drḭ́ la áma
drḭ́ be méjã ãlu rĩ drḭ̃ gá 'dĩ. 22 Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ la mṵ mṵlé cécé ãzḭ́táṇá
'bã lẽlé rĩ áni, ũcõgõ 'bá ágọ́bḭ́ 'dĩ mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî!” 23 'Bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ i'dó kí ru ụzḭlé ãyá-ãyá ã'di la mṵ ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ yã rĩ sĩ.

Ãmbõgõ afṵṇá

24 Ãgátã ãfũ 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríṇĩ gá, nḭ̃jó la ã'di ãmbógó
ru ãndânĩ yã rĩ sĩ. 25 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ũpi 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ̃ kí
ũkpó trũ 'bá ĩ'badrḭ̃ kí drḭ̃ gá ãzḭ́táṇá 'bãjó, kí vâ ru 'bã 'bá 'baní wọ̃rḭ́
ru. 26 Wó lẽ ĩmi adru 'bá 'baní 'dã 'bã áni ku, be la, 'bá ãndânĩ rĩ 'bã
adru 'bá ru 'bãlépi ngọ́tḭ́ṇá áni ṵ̃pḭ́gọ́ṇá ru rĩ. 27 Mgbã rĩ gá ã'di ãndânĩ
la nĩ yã; 'bá rilépi íná tẽlépi tẽtẽ rĩ 'i, jõku 'bá íyóṇá iyólépi rĩ 'i? Adru
'bá tẽlépi la tẽtẽ rĩ 'i ku yã? Wó ma bãsĩ 'bá ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ iyólé
iyó rĩ 'i. 28 Ĩmi 'bá ḭ́jọ́ áma ṵ̃'bḭ̃jó rĩ kí ndrelépi pírí cé vâ pá tulépi ma
be ũkpó ru i'dóṇá gâlé rĩ 'i. 29 Ãzíla áfẽ ĩmidrḭ́ ũpĩ cécé má átẹ́pḭ 'bã
fẽjó la mádrḭ́ rĩ 'bã áni. 30 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má azḭ dó ĩminí ĩna ãzíla ĩmvṵ, ĩri
dó sĩ úmvúke ũpĩ drḭ̃ drḭ̃ gá, ĩmi dó sĩ ḭ́jọ́ lḭ Sṵ́rṵ́ mṵdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ Ịsịrayḭ́lḭ̃
drḭ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá.”

Yẹ́sṵ̃ i'da ḭ́jọ́ Pétẽrõ 'bã mṵjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Mí are, Sḭ̃mọ́nḭ̃! Sĩtánĩ lẽ ími ṵ'bḭ́lé cécé ãná 'dḭ́pḭ 'bã ãná
'bã drẽjḭ́kọ̃ ndrḭjó ãná ífí be rĩ áni. 32 Wó á'bã mãmálá Ãdróṇá zḭjó ími
ḭ́jọ́ sĩ 'bo, ã'ḭ́táṇá mídrḭ̃ 'ba a'dé sĩ ku. Ídrĩ ãgõ ḭ́jọ́ mádrḭ̃ gá vúlé 'dõlé
'bo, mí imbá mî ádrḭ́pḭka kí ásḭ́ ũkpó ru.” 33 Wó Pétẽrõ umvi, “Úpí, ma
bábá mṵjó mãbṵ́sṵ̃ gá mí be, ãzíla ma vâ bábá drãjó mí be.”
34 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Pétẽrõ, pâlékó na mi jọ la ími tḭ sĩ ínḭ̃ ma ku ịsṵ́
ã'ṵ́gọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú.”
35 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṵ̃ zḭ 'bá ĩ'didrḭ́ ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí, “Mâ
ándrá ĩmi tḭ pẽjó ḭ́jọ́ mádrḭ̃ ũlũ trũ sĩlíngĩ kóru, jũrúwã ãcḭ̃ drḭ̃ kóru

ãzíla ãko pá gá kóru rĩ sĩ, ãko ãzí ị́jọ́ ndẽ ándrá ĩmi rá yã?” Umvi kí
“Yụ.” 36 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Wó ú'dî'da rĩ gá ídrĩ adru sĩlíngĩ trũ, í'dụ ĩ'di
ĩndĩ, ãzíla ídrĩ adru jũrúwã ãcị̃ drị̃ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ. Wó ídrĩ adru
ménéŋâ kóru, mí ụzị bõngó mídrị́ kọ́tị̃ rú rĩ rá sĩlíngĩ la sĩ mí ĩgbã
míní ménéŋá 'dụlé ĩndĩ. 37 Ájọ ĩminí, ị́jọ́ ándrá sĩlé áma drị̃ gá rĩ 'bã
idé ru áma ụrụ'bá gá jọ́jó la, ‘Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.’
† Ãndá-ãndá ru ị́jọ́ sĩlé 'dĩ 'bã idé dó ru nĩ.” 38 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ
kí, “Índre drĩ, Úpí, ménéŋá kí ãmadrị́ 'dõ ĩrĩ́ cí!” Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩjọ
ị́jọ́ ménéŋá drĩ́ gá ĩdị́ ku.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋá zịjó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Mãrákõ 14:32-42)

39 Yẹ́sṵ̃ fũ ãmvé 'Bé Mị̃zẽ̃yị̃tṵ̃ drị̃ drĩ́ gâlé jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ áni,
'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ĩndĩ. 40 Kí mụ acálé ãngũ 'dã
gá 'bo, Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'banî, “Ĩzị Ãdróŋá 'i ũkpó ị̃sṵ́jó,
ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku.” 41 Yẹ́sṵ̃ nze ru ĩ'ba rṵ́ 'dãá rĩ sĩ were tị̃
ãja vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá zịjó. 42 Jọ, “Mâ Átẹ́pị, 'dĩ drĩ adru ị́jọ́ mî itúlé mi 'i
rĩ 'i yã áni, í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṵ́ 'dâ rá, adru mâ lẽlé rĩ áni ku,
adru ị́jọ́ mâ lẽlé rĩ 'i ku.” 43 Mãlãyíkã Ãdróŋá drị́ i'da ru ĩ'diní ũkpó
fẽlé. 44 Ũcõgõ fi ĩ'di ásị́ gá, zị Ãdróŋâ 'i ásị́ pírí sĩ alị tá drĩ̃drĩ́ rĩ rá.
Ụ́rị́ ralépi ĩ'di rṵ́ rĩ la indré agá cécé ãrí ralépi rá u'delépi vṵ̃rṵ́ rĩ áni.
45 Yẹ́sṵ̃ la mụ Ãdróŋá zịŋá delé 'bo, gõ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ̃lé.
Ũcõgõ ĩ'badrị́ sĩ, ãndẽ kí rá, ị̃sṵ́ kí ṵ́'dṵ́ ko agá. 46 Inga kí, ãzíla jọ
ĩ'baní, “Ĩmi ĩmĩ ngá ṵ́'dṵ́ ko ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi angá ụrụgá, ĩzị Ãdróŋá 'i
ũkpó ị̃sṵ́jó, ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku.”

Mẹ́rọ́'bá kí Yẹ́sṵ̃ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Yõhánã 18:3-11)

47 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, cọtị 'bá ũ'bí acá kî, wó íni 'dĩ Yṵ́dãsị̃ 'bá
mụdrị́ drĩ́ ĩrĩ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí a'dé kí drĩ́ nĩ. Ĩ'di mụ ru asélé
ãni rú, zị ĩ'di kpõlókõ ndruŋá sĩ. 48 Wó Yẹ́sṵ̃ zị ĩ'di, “Yṵ́dãsị̃, mi Ngọ́tị́
'Bádrị́ mẹ́lẹ́ mbe mẹ́rọ́'bá 'baní kpõlókõ ndruŋá sĩ yã?” 49 'Bá 'delépi
Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ rĩ kí mụ nĩ̃lé la ã'du la mụ ru idélé nĩ yã rĩ gá 'bo, zị
kí, “Úpí, lẽ ã'dị ã'dị́ ménéŋá kí sĩ yã?” 50 Kí ãzí ãlu la ga ãtí'bó átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ 'bã bị̃lẹ́ ãndá gá rĩ wẹ́ vṵ̃rṵ́.
51 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “'Bã adru 'dĩ áni ku.” Aló ágọ́bị̃ 'bã bị̃lẹ́ idé rú údu
rĩ 'bã áni. 52 Yẹ́sṵ̃ jọ ãtalo ãmbogo rĩ 'baní, ãsĩkárĩ drĩ̃lẹ́ ãmbogo lị̃cọ́
Ãdróŋá drị́ andre tẽlépi 'dĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ amṵ́lépi ĩ'di rụlépi rĩ
'banî, “Ma mẹ́rọ́'bá yã? Ĩmi amṵ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dị́ drị́
trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã? 53 Ma ṵ́'dṵ́ pírí ĩmi abe
lị̃cọ́ Ãdróŋá drị́ agá 'dĩ, ĩrụ jõ ma ku la ã'du sĩ yã? Wó 'dĩ dó ị̃tṵ́ ĩmidrị́
'i, sáwã ũkpõ ị́jọ́ ũnzí 'bã sĩ ãmbõgõ najó rĩ 'i.”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṵ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:57-58, 69-75; Mãrákõ 14:53-54, 66-72; Yõhánã 18:12-18, 25-27)

54 Kí mụ ĩ'di rụlé 'bo, 'dụ kí ĩ'di agụlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ jó
agá. Pétẽrõ bĩ vú la rárá ru. 55 'Bá filépi jó agâlé rĩ ri kí ãcí ũdũlé lị̃cọ́

† **22:37** Ĩsáyã 53:12

'a mgbọ rĩ agá ágágá rĩ yulé, ri kí dó ngúlú ru ãlu. Pétẽrõ ri vâ ĩ'ba abe ĩndĩ. 56 Ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ ndre ĩ'di ri agá 'dãá ãcí 'bã ãngũ jiŋá sĩ. Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ, “Ágọ́bị́ 'dĩ jõ ĩ'di be.”

57 Wó tu rá jọ, “Ũkû, ánį̃ mâ ngá ĩ'di ku.” 58 Wereŋá ru gbõgbõ 'bá ãzí andré vâ ĩ'di jọ, “Mi vâ 'bá 'dĩ 'bã ãzí.” Pétẽrõ umvi jọ, “'Bá 'dĩ, má adru ĩ'bã ãzí ku.” 59 Sáwã alị ãlu 'dĩpí ágọ́bị́ ãzí jọ vâ į̃dị́, “Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí, ã'dusĩku ĩ'di 'bá Gãlị́lį̃ gá la.” 60 Pétẽrõ umvi jọ, “'Bá 'dĩ, ánį̃ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drį̃ gá yã rĩ ku!” Ĩ'di drĩ ị́jọ́ 'dĩ jọ agá 'dâ, gbõgbõ ã'ṵ́gọ́ 'be cẽrẹ́. 61 Úpí Yẹ́sṵ̃ ajá tị ndre Pétẽrõ 'i kpere mị́fị́ gá. Ị́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, “Ã'ṵ́gọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú mi áma gã pâlé na” rĩ agá dô. 62 Fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

Ãsĩkárĩ inzá kí Yẹ́sṵ̃ drį̃
(Mãtáyõ 26:67-68; Mãrákõ 14:65)

63-64 Ãsĩkárĩ Yẹ́sṵ̃ andre tẽlépi rĩ inzá kí ĩ'di drį̃, ãzṵ̃ kí mị́fị́ la bõngó sĩ cí, ãzíla co kí vâ ĩ'di. Jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?” 65 Ujọ́ kí dó ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ ĩ'di u'dájó.

Âgụ dó Yẹ́sṵ̃ dũwánĩ Yãhṵ́dį̃ 'bã rĩ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Yõhánã 18:19-24)

66 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dį̃ 'badrį̃ ri kí dó, ãtalo ãmbogo rĩ kí, ãzíla ímbá'bá ãzị́táŋá Mṵ́sã drį̃ imbálépi rĩ abe rĩ kí ãngũ ãlu gá. Âjí kí Yẹ́sṵ̃ 'i kí drį̃lẹ́ gá. 67 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru Kúrísĩtõ 'i, ílũ ãmanî.” Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ ĩminí lũ la rá, ĩmi ã'į̃ ma ku; 68 ãzíla ádrĩ vâ ĩmi zị, ĩmi umvi vâ ma ku. 69 Wó i'dójó ú'dî'da kpere drį̃lẹ́ gá, Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ ála mụ ĩ'di irilé drị́ ãndá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị drį̃ gá.” 70 Nga kí pírí ĩ'di zị́lé, “Mi dó sĩ íni la Ãdróŋá Ngọ́pị 'i yã?” Umvi ĩ'baní, “Ĩmi jọlé mání 'dĩ ãndá.” 71 Jọ kí, “Ãma dó drĩ vâ sãdínĩ ãzí ndrṵ̃ į̃dị́ ã'du idéjó? Ãma mgbã are kí ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ 'bo.”

23

Âgụ dó Yẹ́sṵ̃ Pĩlátõ kí drį̃lẹ́ gá Hẽródẽ be
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ũ'bí ru tralépi 'dã angá kí Yẹ́sṵ̃ agụlé Pĩlátõ * drį̃lẹ́ gá. 2 I'dó kí ị́jọ́ ũsõlé ụrụ'bá la gá ĩ'di tõjó íni, “Ãma ịsṵ́ ĩ'di 'bá ãmadrį̃ kí bị́lẹ́ usú agá jọ, 'bã 'be kí mṵ̃sọ́rọ̃ úpí ãmbógó ní ku, ãzíla 'bã vâ ru 'i Kúrísĩtõ Úpí 'i.” 3 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhṵ́dį̃ rú rĩ 'bã drị́ rĩ 'i yã?” Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.” 4 Pĩlátõ uja tị ãtalo ãmbogo rú 'dĩ 'ba rṵ́ 'bá ũ'bí rĩ abe jọ, “Má ịsṵ́ ị́jọ́ 'bá 'dĩ ndẽlépi rá la ku.” 5 Wó ri kí 'bãngá ị́jọ́ jọlé ũkpõ sĩ siri-siri, “Ímbátáŋá ĩ'didrį̃ sĩ, fẽ 'bá acá kí drį̃ ũnzĩ rú ãngũ Yṵ̃dị́yã gá rĩ gá pírí. I'dó Gãlị́lį̃ gá acá dó ãndrũ kpere 'dĩ gá 'dĩ.”

6 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo zị, “Ágọ́bị́ 'dĩ 'bá Gãlị́lį̃ gá la?” 7 Ĩ'di mụ nį̃lé la Yẹ́sṵ̃ 'i 'bá ãngũ úpí Hẽródẽ 'bã nalé nĩ rĩ gá la, pẽ tị la ĩ'didrį̃lé, ịsṵ́ 'dĩ sĩ Hẽródẽ ĩ'di Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá į̃tṵ́ 'dã sĩ cí.

---

* **23:1** Pĩlátõ ĩ'di ándrá ãmbógó 'bá Rṵ́mį̃ gá rĩ 'bã kí 'bãlé gávũnã ru ãngũ Yṵ̃dị́yã gá rĩ 'i.

8 Hẽródẽ u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã Yẹ́sṵ̃ ndrejó rĩ sĩ, ã'dusĩku are ị́jọ́ drḭ la
gá rá, 'bã ásḭ ṵ́'dṵ́ ãzo rú ĩ'di ndrelé ãzíla tálí Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé rĩ kî ndrejó.
9 Hẽródẽ ṵzḭ Yẹ́sṵ̃ 'i zḭtáŋ́á wẽwẽ rú sĩ, wó Yẹ́sṵ̃ umvi ị́jọ́ ku. 10 Ãtalo
ãmbogo 'dĩ kí ímbá'bá ãzḭtáŋ́á Mṵ́sã drḭ imbálépi rĩ kí abe amvú kí drḭ
gá, ãzíla i'dó kí ị́jọ́ ũsõlé Yẹ́sṵ̃ ṵrṵ'bá gá ũkpó ru. 11 Hẽródẽ kí ãsĩkárĩ
ĩ'didrḭ abe inzá kí Yẹ́sṵ̃ drḭ, ide kí ĩ'di ũnzíríkãnã; su kí ṵrṵ'bá la gá
bõngó ũpĩ ãrĩ 'i, pẽ kí dó tḭ la vúlé Pĩlátõ drḭ̃lé. 12 Hẽródẽ kí Pĩlátõ be
ándrá jõ mẹ́rọ́'bá ru, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ acá kí dó wǫ̃rḭ ru.

Úlḭ dó ĩjọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yõhánã 18:39—19:16)

13 Pĩlátõ umve dó ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ãzí
kí abe ãngũ ãlu gá, 14 jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ágọ́bḭ 'dĩ áma drḭ̃lẹ́ gá ĩjọ ĩ'di
'bá kí drḭ iza. Ú'dî'da ándrṵ̃ ị́jọ́ ĩ'didrḭ ĩndṵ́ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dâ, má ịsṵ́ ị́jọ́
ĩmĩ ũsõlé Yẹ́sṵ̃ tõjó 'dĩ gá 'dâ ĩ'di ndẽlépi rá la ku. 15 Ãzíla Hẽródẽ ịsṵ́
vâ ị́jọ́ ĩ'di ndẽlépi rá la ku, ĩ'di bãsĩ tḭ la ãpẽjó ãma rṵ́ 'dõlé 'dĩ. Ḭjọ́ ãzí
'bá 'dĩ 'bã idélé 'bã drã sĩ 'bãngá rá la 'dáyṵ. 16 Ma ĩ'di fẽ colé ma dó sĩ
ĩ'di abe mṵlé.” [17 Ṵ'dṵ́ ãmbógó ũmṵ̃ drḭ 'dĩ sĩ ála 'bá ãzí ãlu la ãtrũ
a'belé rá, ú'dḭ ĩ'di ku.] † 18 Ũ'bí uzá kí rere, “Í'dḭ ĩ'di rá! Mí ãtrũ ãmaní
Bãrábã áyṵ!” 19 (Ú'bã ándrá Bãrábã mãbṵ́sṵ̃ gá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá
ã'dḭ lẽlépi táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá gãmétẽ Rṵ́mḭ̃ gá rĩ drḭ be, ala gá ĩ'di 'bã 'bá
'dḭjó rĩ sĩ.) 20 Pĩlátõ lẽ tí Yẹ́sṵ̃ a'belé rá, 'bã mãmálá ũ'bí 'badrḭ sĩ ĩ'di
a'bejó. 21 Wó uzá kí ũkpó sĩ, “Mí ịpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá! Mí ịpa ĩ'di
mũsãlá'bã sḭ gá!”

22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní ị́jọ́ pâlé na rĩ gá, “Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé ũnzí rĩ ã'du?
Má ịsṵ́ ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã izalé ĩ'di sĩ icójó drãjó rá la ku. Ma ĩ'di fẽ
colé ímbátáŋ́á ru, ma dó sĩ ĩ'di a'be mṵlé ĩndõ.” 23 Wó 'bá 'dĩ ri kí
uzálé ũkpó sĩ rere, lẽ ípa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá, úzáŋ́á 'dã ndẽ dó ĩ'di rá.
24 Pĩlátõ lḭ dó ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. 25 Trũ dó ágọ́bḭ tá ĩ'bã
kí lẽlé â'be rĩ, 'dĩ 'bá 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá 'bá kí drḭ izaŋ́á sĩ, ãzíla ãlí 'bá
'dḭjó ala gá rá rĩ sĩ rĩ 'i. Fẽ dó Yẹ́sṵ̃ kí drḭ gá, 'ba idé kí dó ị́jọ́ ĩ'di ṵrṵ'bá
gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

Îpa Yẹ́sṵ̃ mũsãlá'bã ṵrṵ'bá gá
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Yõhánã 19:17-27)

26 Ãsĩkárĩ agṵ kí Yẹ́sṵ̃ ãmvé, ĩ'bã kí mṵ agá 'dãá, ṵfṵ kí drḭ Sḭ̃mọ́nḭ̃
'bá Kṵ̃rẹ́nḭ̃ gá rĩ trũ ĩ'di 'bã afí agá táwṵ̃nḭ̃ agá angájó sṵ́rṵ́ ãzí agâlé.
Rṵ kí ĩ'di, 'bã kí mũsãlá'bã sĩ Yẹ́sṵ̃ ipajó rĩ drḭ la gá, 'dṵ dó ĩ'di trũ
'dejó Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ. 27 'Bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ, kí agá ũkú ãzí kí mṵ
awá trũ, ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'bé trũ ĩ'di ị́jọ́ sĩ. 28 Yẹ́sṵ̃ ajá tḭ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé jọ
ĩ'banî, “Ĩmi ũkú Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ, ĩmi awá mâ sĩ ku, ĩmi awá ĩmi sĩ
ãzíla anzḭŋ́á ĩmidrḭ kî sĩ! 29 Ṵ'dṵ́ ãzí kí amṵ́ lé 'dĩ 'bá 'bã kí amṵ́jó jọ́jó
la, ‘Ũkú úndó jõ drĩ údu tḭlépi ku vâ ngọ́tḭ undrulépi ku rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ba.’
30 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá,

“ ‘'Dã dó bãsĩ adru sáwã 'bá 'bã kí jọ́jó la 'bé ãmbogo rĩ 'banî, “Ĩmi
a'dé ãma drḭ gá!”

---

† **23:17** Vásĩ 17 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḭ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ rĩ kí agá 'dáyṵ.

Ãzíla 'bé níríŋ́á rĩ 'baní, “Ĩzį̃ ãma 'i!” ’ †
31 Ị́jọ́ 'dĩ áni rĩ drĩ kí ru idé ịsụ́ ãngũ drĩ 'dĩ sĩ áyi, ã'du la dó ru idé
drụ́zị́ ílí sĩ nĩ yã?” ‡
32 'Bá ãzí kí į̃rį̃ iza kí ị́jọ́ ũnzí âgụ vâ kí mụlé 'dị́lé Yẹ́sụ̃ trũ ĩndĩ. 33 Kî
mụ calé ãngũ umvelé Drį̃ Ụ́rụ́kụ́ rĩ gá, îpa Yẹ́sụ̃ mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá,
'bá į̃rį̃ tá ị́jọ́ ũnzí izalépi 'dã abe mũsãlá'bã ĩ'badrį̃ kí sí gá; ãlu rĩ drị́
ãndá gá, ãzí rĩ drị́ į̃ị́ gá. 34 Yẹ́sụ̃ jọ, “Bãbá, ítrũ kí rá, ĩ'bã kí ị́jọ́ ĩ'bã kí
idélé 'dĩ nį̃jó ku rĩ sĩ!”
Ãsĩkárĩ̃ awa kí bõngó ĩ'didrį̃ kí kí drĩdríŋ̃ĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ. 35 'Bá utu
kí pá ĩ'di ndrejó, 'bá ãmbogo Yãhụ́dį̃ rú 'bá kí drį̃ celépi rĩ inzá kí ĩ'di
drį̃, jọ kí, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá 'bá 'dĩ drĩ dó adru Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á
'bã pẽlé rĩ 'i, 'bã pa dó ru mgbãŋ́á rĩ 'i.” 36 Ãsĩkárĩ̃ ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.
Asé kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé fẽ kí ĩ'diní wáyĩnĩ̃ ũká la mvụlé. 37 Jọ kí ĩ'diní,
“Ídrĩ adru úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i, ípa ími ãmgbã rĩ 'i.”
38 Ĩ'di drį̃lẹ́ gá ụrụgá 'dãá úsĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i: “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĮ̃ RÚ RĨ̃
'BADRĮ̃.” 39 Mãbụ́sụ̃ ipalé ĩ'di be rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ide vâ ĩ'di, “Mi Kúrísĩtõ
'i ku yã? Ípa mi 'i ãma abe.” 40 Ãzí ãlu rĩ angá drį̃ la gá trụ jọ, “Íru
mî ngá Ãdróŋ́á ku, mi vâ 'bá ị́jọ́ lị́jó drį̃ la gá ĩndĩ rĩ 'i ku yã? 41 Wó jõ
'bãngá ãma 'i, úlị́ ãma drį̃ gá ị́jọ́ pịrị́, ãma ịsụ́ ũyá ị́jọ́ ũnzí ãma idélé
rĩ drị́ gá rĩ 'i, wó idé 'bãngá ị́jọ́ ũnzí ku.” 42 Jọ, “Yẹ́sụ̃, mî mụ agá Sụ́rụ́
mídrį̃ agá, mí ũrã jõ áma ị́jọ́ be!” 43 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ị́jọ́
mgbã, ãndrũ ãma adru mí be ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋ́á drį̃ gá.”

Drã Yẹ́sụ̃ drį̃
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Yõhánã 19:28-30)
44-45 Ĩ'di dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ãngũ nị́ kpákpá kpere sáwã
úrômĩ. Bõngó jó Ãdróŋ́á drį̃ 'a alị́jó rĩ asi ru į̃rį̃. 46 Yẹ́sụ̃ za ụ́'dụ́kọ́
sĩ re, “Bãbá, má a'be áma úríndí ími drị́ agá.” Jọ ị́jọ́ 'dĩ gbõgbõ drã
dó rá. 47 Ãsĩkárĩ̃ ãmbógó ndre ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí, ịcụ́ Ãdróŋ́á 'i jọ,
“Ãndá-ãndá ru, 'bá 'dĩ 'bá múké ị́jọ̃ kóru la.” 48 'Bá ũ'bí ru tralépi ãngũ
ãlu gá ị́jọ́ 'dã ndrelépi cé rĩ kí mụ ị́jọ́ ru idélépi rĩ ndrelé rá, gõ kí vúlé
lị́cọ́ gâlé, 'bã kí drị́ drį̃ gá § ũcõgõ-ũcõgõ rú. 49 'Bá pírí Yẹ́sụ̃ nį̃lépi
ụrụ'bá sĩ rĩ kí ũkú ĩ'di vú ãbĩlépi angájó Gãlị́lį̃ gá rĩ kí abe utu kí pá
rárá ru ị́jọ́ 'dã kî ndrejó.

Yẹ́sụ̃ į̃sį̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Yõhánã 19:38-42)
50-51 Ágọ́bị́ ãzí ãlu rụ́ la Yų̃sụ́fų̃ 'i angájó táwų̃nį̃ Yų̃dị́yã gá umvelé
Ãrĩmãtéyã 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá múké ãzíla rulé rũrũ la, ĩ'di vâ 'bá Sụ́rụ́
Ãdróŋ́á drį̃ tẽlépi la. Ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ drį̃ lị́lépi rĩ 'bã ãzí tí,
su tị ị́jọ́ 'dã agá lị́jó la ĩndĩ ãzíla idéjó la ku. 52 Mụ Pĩlátõ drį̃lẹ́ gâlé Yẹ́sụ̃
'bã ãvũ a'ị́lé. 53 A'dụ́ dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ife ụrụ'bá gâlé vũ gá, umbé ĩ'di
bõngó ú'dí la sĩ, agụ ĩ'di mụlé į̃sį̃lé 'bụ́ galé írã agá drĩ sĩ 'bá ãzí į̃sį̃jó
ku la agá. 54 Ụ́'dụ́ sĩ ru idéjó bábá rĩ dó ukó agá, Sãbátũ acá dó ãni
rú. 55 Ũkú amụ́lépi Yẹ́sụ̃ abe angájó Gãlị́lį̃ gá rĩ mụ kí Yų̃sụ́fų̃ vú gâ sĩ,

---

† **23:30** Hõséyã 10:8 ‡ **23:31** Jõku 'Bá ị́jọ̃ kóru rĩ drĩ dó drį̃ cị 'dĩ áni, 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ la dó drį̃ cị íngoní yã? § **23:48** Bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị́ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ rĩ agá úsĩ jụ́jụ́ adị́lé 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

ndre kí 'bṵ́ sĩ Yẹ́sṵ̃ ãvũ į̃sį̃jó ala gá rĩ rá. 56 Gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gâlé mụlé
ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ la kí idélé ãvũ la inı́jó. Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drı̨́ gá rĩ sĩ avı̨́ kí
dó áyụ, ãzı̨́táŋá 'bã ã'ı̨́lé rĩ áni.

24

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rú rĩ
(Mãtáyõ 28:1-10; Mãrákõ 16:1-8; Yõhánã 20:1-10)

1 Ṵ'dṵ́ drı̨́drı̨́ Sãbátũ 'bá Yãhṵ́dı̨́ rú rĩ 'badrı̨́ 'bã vúlé gá, ũkú mụ kí
į̃nádrı̨́ gâlé ṵ̃'bṵ́tı̨ńı̨ńı̨́, 'dụ kí ãdu ngṵ̃lépi ãj̨ı̨́ trũ vĩrĩ ĩ'bã kí idélé la kí
ĩndĩ. 2 Įsṵ́ kí írã 'bṵ́ tı̨ ãzṵ̃jó rĩ úgũ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá. 3 Fi kí dó 'bṵ́ agâlé,
ı̨sṵ́ kí Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dãá yụ. 4 Drı̨́ la iza kí ru rá ĩ'bã kí drĩ ı̨́jọ́ ũrã
agá 'dâ, ã'du icó ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá. Gbõŋáŋá ru 'bá į̃rı̨́
i'da kí ru ĩ'baní bõngó imve dı̨́lépi dı̨́-dı̨́ la trũ. 5 Ũkú 'dĩ idé kí ṵ̃rı̨́ sĩ,
ãvṵ̃ kí su kí drı̨́ vṵ̃rṵ́ 'bá į̃rı̨́ 'dã kí drı̨́lẹ́ gá 'dãá, 'bá 'dã zı̨ kí, "Ĩmi 'bá
ídri rĩ ndrṵ̃ į̃nádrı̨́ agá íngoní ru yã? 6 Ĩ'di 'dâ 'dáyụ, angá ídri rú 'bo,
ı̨́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ agá ĩminí ku yã? 7 Íni la, 'Ngọ́tı̨́
'Bádrı̨́ ála ĩ'di fẽ 'bá ũnzí kí drı̨́ gá, kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sı̨́ gá, ĩ'di angá
ídri rú ṵ́'dṵ́ na la sĩ.' " 8 Agá kí dó ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã ándrá jọlé ĩ'banî rĩ rá.
9 'Dãá afụ kí dó ru gõlé vúlé angájó į̃nádrı̨́ gâlé mụlé ı̨́jọ́ 'dĩ kí
ũlũlé 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrı̨́ drı̨́ ãlu 'dã 'baní 'bá 'dãá rĩ abe pírí.
10 Ũkú mụlépi į̃nádrı̨́ gâlé rĩ kí; Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Jũwánã 'i,
Mãríyámũ Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ 'i ãzíla ũkú ãzí kí abe. Nze kí ı̨́jọ́ ru
idélépi rĩ kí vú ṵ̃pı̨gọŋa 'baní. 11 Į́jọ́ vú nzelé 'dã i'dá ĩ'baní ífí kóru,
ã'ı̨́ kí dó sĩ ku. 12 Táni 'dĩ 'bã áni tí, Pétẽrõ cẹ̃ į̃nádrı̨́ gâlé. Undré ala,
ãzíla ndre bõngó ãvũ umbéjó rĩ į̃sálı̨́, gõ dó lı̨́cọ́ gâlé ũrãtáŋâ trũ ı̨́jọ́ ru
idélépi rĩ drı̨́ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá mụlépi Į̃máwṵ̃ gá rĩ 'banî
(Mãrákõ 16:12-13)

13 Ṵ'dṵ́ ãlu 'dã sĩ 'bá į̃rı̨́ Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi 'dã 'bã ãzí kí mụ agá tọ̃rọ́mẹ́
Į̃máwṵ̃ gá, álı̨́ kí drĩdríŋĩ gá rĩ kı̨́lọ̃mítã mụdrı̨́ drı̨́ ãlu Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ be.
14 Ĩ'bã kí mụ agá 'dâ, kí dı̨́ ı̨́jọ́ jọ sĩ ı̨́jọ́ ru idélépi rĩ kí drı̨́ gá. 15 Ĩ'bã kí ı̨́jọ́
jọ agá ãzíla ala uya agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ asé ru ãni rú ĩ'ba rṵ́, mụ dó ĩ'ba abe
ãlu; 16 ndre kí ĩ'di rá 'bo, ãko ãzí uga kí ĩ'di nı̨́lé ĩ'baní úmgbé, amá kí
ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku.

17 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi mụ ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ã'du ı̨́jọ́ jọ trũ yã?"

Tu kí pá dríŋá, mẹ́lẹ́tı̨ la kí ũcõgõ rú. 18 Kí ãzí ãlu rṵ́ la Kı̨́lı̨́yọ́pã 'i zı̨
ĩ'di, "Mi 'bá ãlu ãmṵ́ ru ı̨́jọ́ ru idélépi Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ṵ́'dṵ́ alı̨́lépi were
'dĩ gá 'dâ rĩ kí nı̨́lépi ku rĩ 'i yã?"

19 Zı̨ "Ã'du idé ru nĩ?"

Umvi kí, "Į̃jọ́ ru idélépi Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tı̨́ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ, 'bá 'dĩ
ándrá nábı̨́ ũkpó ru ı̨́jọ́ jọŋá sĩ ãzíla ãzı̨́ idéŋá sĩ Ãdróŋâ drı̨́lẹ́ gá 'bá kí
drı̨́lẹ́ gá ĩndĩ la. 20 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ãma drı̨́lẹ́ gá ãmbogo rĩ abe
fẽ kí ĩ'di ı̨́jọ́ lı̨́jó drı̨́ la gá 'bã drã rá, îpa dô sĩ ĩ'di mũsãlá'bã sı̨́ gá. 21 Ã'bã
ásı̨́ ĩ'di ándrá amṵ́ agá Įsı̨rayı̨́lı̨́ unzelé sĩ drı̨́wãlã ı̨sṵ́jó. 'Dĩ 'bã agâ sĩ
pírí tí, ca dó ãndrũ ṵ́'dṵ́ na 'bo ı̨́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá. 22 Ũkú ãma
agá 'dâ rĩ 'bã ãzí fẽ kí ãma arulé aru-arû. Mụ kí 'bṵ́ gâlé ãngũ sãrã sĩ,
23 ı̨sṵ́ kí ĩ'di 'bã ãvũ ku. Ãgõ kí vúlé, jọ kí, 'Ãndre urobí mãlãyíkã 'bã

ãni la, jọ kí ãmaní ĩ'di ídri.’ 24 Ãma ãzí mụ kí ĩnádrį̃ gâlé, ịsụ́ kí ı́jọ́ kí cécé ũkú 'dã 'bã kí jọlé rĩ 'bã áni, wó ịsụ́ kí ĩ'di mgbã ndrelé ku.”
25 Yẹ́sų̃ jọ dó ĩ'banî, “Ĩmi 'bá úŋmĩ kóru la ã'du sĩ? Ĩmi 'bá ı́jọ́ nãbịya 'bã kí jọlé ĩminí rĩ kí ã'ĩlépi mbẽlẽ rú ku 'dĩ yę̣! 26 Ĩ'di ãndá Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́ cãndí ráká 'bã fi dó sĩ ũpĩ nalé ũkpõ ãmbógó rĩ gá ĩndõ.” 27 Yẹ́sų̃ icé dó ĩ'baní ı́jọ́ sĩlé ĩ'di drį̃ gá i'dójó Mụ́sã sĩ ãzíla sĩtáŋá nãbịya 'bã sĩlé rĩ trũ. 28 Ĩ'baní acá agá ãni rú tọ̃rọ́mę̣ Ĩmáwų̃ tá ĩ'bã kí mụjó ala gá rĩ gá, Yẹ́sų̃ 'bã ru ĩ'di 'bã rĩ alı̨ drį̃ gá rĩ áni. 29 Wó jọ kí ĩ'diní, “Mí u'á ãma abe 'dâ, ãngũ la dó úgólé nı̨lé nį̃nį̃.” Mụ dó u'álé ĩ'ba abe.
30 Ri íná nalé ĩ'ba abe, a'dụ́ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drį̃ la gá, andi ĩ'di fẽlé ĩ'baní nalé. 31 Mı̨ la nzį̃ kí ru, nį̃ kí dó ĩ'di cé, wó ãvĩ dó kí mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dãá rá. 32 Jọ kí ı́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Ĩ́jọ́ 'dĩ aló tá ãma ásı̨ ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ãmaní ı́jọ́ sĩlé rĩ ífí icé agá ãmaní amụ́ agá gẽ̃rį̃ agá 'dâ rĩ sĩ ku yã?” 33 Gbõgbõ angá kí gõlé vúlé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá. Ịsụ́ kí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé mụdrı̨ drį̃ ãlu 'dã tra kí ru ngúlú ru 'bá ãzí kí abe. 34 Jọ kí, “Úpí angá tá rá ãndá-ãndá ru 'dĩ! I'da vâ ru Sį̃mọ́nį̃ ní rá.” 35 'Bá tá į̃rį̃ 'dã nze kí ĩ'baní ı́jọ́ tá ru idélépi gẽ̃rį̃ agá kí ụrụ'bá gá, ĩ'baní Úpî nį̃jó ĩ'di 'bã mũkátĩ andijó najó rĩ 'bã vú.

Yẹ́sų̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)
36 'Bá į̃rį̃ 'dã 'bã kí drĩ ı́jọ́ vú nze agá 'dâ, Yẹ́sų̃ indré kí drĩdríŋĩ gá jọ, “Ásı̨ į̃gbę̃ 'bã adru ĩmi drį̃ gá.” 37 Ásı̨ la mvu kí rá idé kí ũ̃rį̃ sĩ, ũrã kí ĩndre úríndí. 38 Wó jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásı̨ la mvu ã'du sĩ? Ĩmi ũrãtáŋá acá pịrị ku ã'du sĩ? 39 Ĩndre áma drı̨ kí pá abe, 'dĩ áma mgbã rĩ 'i. Ĩmi ụmvı̨ ma, ĩmi dó sĩ nį̃ la úríndí adru ĩfãkã trũ ãzíla ĩzánáká abe ĩmĩ ndrelé mâ trũ adrujó 'dĩ 'bã áni ku.”
40 Ĩ'di mụ jọlé la 'dĩ áni, i'da ĩ'baní ru drı̨ kí pá abe. 41 Ĩ'bã kí drĩ ã'į̃ agá la ãyĩkõ drı̨ ku rĩ gá, Yẹ́sų̃ zı̨ kí, “Ãko ãzí nalé nãnã la ĩmidrı̨ 'dâ cí yã?” 42 Fẽ kí į̃'bı̨ ĩzá a'dílé rá la, 43 'dụ ĩ'di nalé kí drį̃ gâ sĩ. 44 Jọ ĩ'baní, “Ĩ́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí ma drĩ 'dĩ sĩ ídri ĩmi abe rĩ: ı́jọ́ pírí sĩlé áma drį̃ gá ãzı̨́táŋá Mụ́sã drį̃ agá, nãbịya ãzí rĩ 'bã kí sĩlé ãzíla Zãbụ́rį̃ agá rĩ idé dó ru ãndá-ãndá ru.”
45 Nzį̃ dó kí ásı̨́sı̨́ŋá sĩ ı́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí vãjó. 46 Jọ ĩ'baní, “Ĩ́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsụ́, ĩ'di angá drã agá ídri rú ụ́'dụ́ na la sĩ rá. 47 Ĩ'di rụ́ sĩ ála ı́jọ́ ásı̨ ujajó, ãzíla ı́jọ́ 'bá trũjó ı́jọ́ ũnzí agá rĩ ũlũ sụ́rụ́ pírí nî, i'dójó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá. 48 Ĩmi dó sãdínĩ má ãni ı́jọ́ 'dĩ ãrĩ. 49 Ma ı́jọ́ mâ Átẹ́pı̨ 'bã azı̨lé rĩ tı̨ ãpẽ ĩminí rá. Ĩtẽ táwų̃nį̃ ãmbógó 'dĩ agá 'dâ kpere ũkpõ angálépi 'bų̃ gá rĩ 'bã acá agá ĩmi drį̃ gá.”

Yẹ́sų̃ tụ dó 'bų̃ gá
(Mãrákõ 16:19-20; 'Etáŋá 1:9-11)
50 Agụ dó kí ãmvé cajó Bẽtánĩ gá ãni rú; inga dó drı̨ ụrụgá sų̃sụ́ wijó ĩ'banî. 51 Ĩ'di 'bã sų̃sụ́ wi agá 'dĩ gá 'dâ, awa kí dó ru ĩ'ba abe, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bų̃ gâlé. 52 Į̃nzį̃ kí ĩ'di 'i, gõ kí dó vúlé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá ãyĩkõ ãmbógó la abe. 53 Ãzíla ri kí dó u'álé lı̨́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.

Ị́jọ́ Mgbã Yõhánã 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ bãsĩ Yẹ́sṹ 'i

1 I'dóŋá gâlé rĩ sĩ, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ 'bãngá cí, Ĩ'di ándrá Ãdróŋá
be, Ĩ'di ándrá vâ Ãdróŋá 'i. 2 Ãko pírí 'bã kí ándrá i'dó agá 'dãá, 'bá
umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá Ãdróŋá be. 3 Ãzíla Ãdróŋá ũ'bã ãko pírí kí Ĩ'di
sĩ, ãko ãzí ándrá 'bãlé Ĩ'di kóru la yụ. 4 Ãko pírí ũ'bãlé rĩ ịsṹ kí ídri
Ĩ'di sĩ, ídri ĩ'didrḭ́ fẽ dḭ̃zã 'bá pírí nî. 5 Dḭ̃zã ri dḭ̃lé ãngũ ịnị agá, wó ịńị
icó ĩ'di anṹlé ku.

6 Ãdróŋá ãpẽ 'bá ãzí ị́jọ́ ujílépi ĩ'di ãni la tị, rṹ la Yõhánã 'i, 7 amṹ ị́jọ́
dḭ̃zã 'dĩ drḭ́ gá rĩ vú nzelé, 'bá pírí 'bã are kí dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i, 'bã ã'ḭ́ kí dó
sĩ dḭ̃zã 'dĩ 'i. 8 Yõhánã adru ándrá dḭ̃zã 'dã 'i ku, amṹ ándrá 'bãngá lú
ị́jọ́ la vú nzelé. 9 Dḭ̃zã mgbã dḭ̃lépi 'bá pírí kí drḭ́ gá rĩ, ándrá amṹ agá
ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dõlé nĩ.

10 'Bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ cí, Ãdróŋá drĩ kí ándrá
táni ãko pírí ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ 'dĩ kí ũ'bã agá ĩ'di be rá tí, wó 'bá ã'ḭ́ kí
ĩ'di ku. 11 Amṹ 'bá ĩ'di 'bã sṹrṹ ru rĩ 'ba rṹ, gã kí ĩ'di ã'ḭ́lé úmgbé.
12 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá, ãzíla ásḭ́ 'bãlépi rṹ ĩ'didrḭ́ gá rĩ drḭ́ gá rá rĩ 'baní
fẽ, ũkpó sĩ acájó anzị Ãdróŋá ãni la rú. 13 Acá kí Ãdróŋá 'bã anzị rú
adru 'bá 'bá ru rĩ 'bã kí tịjó nĩ rĩ sĩ la ku, wó acá kí Ãdróŋá 'bã anzị
rú la ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ. 14 Ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ, útị ĩ'di 'bá ru, u'á
ãma abe sáwã were. Ãndre ĩ'di 'bã ãmbõgõ rá, 'dĩ ãmbõgõ Ãdróŋá
'bã Ngọ́pị angálépi ĩ'di rṹlé rĩ drḭ́. Ĩ'di rṹ sĩ ãma ịsṹ lẽtáŋá uyaŋâ kóru
rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.

15 Yõhánã jọ ị́jọ́ 'bá 'dĩ drḭ́ gá ṹ'dṹkọ́ re sĩ, "'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání
jọlé ĩ'di amṹ 'dĩ rĩ 'i, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di ándrá mání
ídu drḭ̃drḭ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ 'bṹ kí ṹnọ́kṹ be ku." 16 Lẽtáŋá uyaŋâ
kóru ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, wi ãmaní sṹsṹ drḭ̃lḭ́ba drḭ́ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́. 17 Ãdróŋá fẽ ándrá
ãzḭ́táŋá kí Mṹsã drḭ́ sĩ, wó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ají dó ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ
kóru rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ be. 18 'Bá ãzí Ãdróŋá ndrelépi rá la 'dáyụ. Wó
Ngọ́tḭ́ŋá ĩ'di ãni ãlu, Ãdróŋâ rú rĩ ãzíla ĩ'di andre gá ãníŋá rĩ i'da dó
ãmaní Ãdróŋá la i'dá ã'di áni yã rĩ gá nĩ.

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹtḭ̃zḭ́ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18)

19 Ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé 'bá ãtalo rú ídétáŋá idélépi, ãzíla 'bá Lẹ́vḭ́
drḭ́ ãzḭ́ ngalépi jó Ãdróŋá drḭ́ agá, drḭ̃lḭ́ 'bá Yãhṹdḭ́ rú Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá
'dĩ 'bã ãni umvelé Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí tị pẽlé mụjó Yõhánã zịjó, ĩ'di
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i yã rĩ 'dĩ. 20 Yõhánã ucí ĩ'baní ị́jọ́ 'i ã'di yã rĩ gá ku,
umvi ĩ'baní tọndọlọ, "Má adru Kúrísĩtõ 'i ku." 21 Zị kí ĩ'di, "Wó mi dó
ã'di 'i? Mi nábḭ̃ Ĩlíyã 'i yã?" Umvi, "Yụ, ma Ĩlíyã 'i ku." Zị kí ĩ'di, "Mi
dó nábḭ̃ ándrá mụlé tị ãpẽlé rĩ 'i yã?" † Umvi, "Yụ, ma ĩ'di 'i ku."

† **1:21** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 18:18

22 Jọ kí, “Ílũ dó bãsĩ ãmaní mi ã'di 'i yã rĩ. Ínze ãmaní ími vú, ãma
dó sĩ ịjọ́ míní umvilé rĩ agụ 'bá ãma tị ãpẽlépi rĩ 'baní.”
23 Yõhánã umvi ịjọ́ angájó ịjọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ agá:
“Ma 'bá uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá jọlépi la,
‘Ĩmi idé dó Úpí ní gẽrḭ̃ kpịmgbịlḭ́kị.’ ” †
24 'Bá tá 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị pẽlé Yõhánã rụ̃lé 'dĩ, 25 zị kí ĩ'di,
“Mi dó bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽ ã'du ịjọ́ sĩ ídrĩ adru Úpí Kúrísĩtõ 'i, jõku Ĩlíyã 'i, jõku
nábḭ̃ jọlé rĩ 'i ku rĩ gá?”
26 Yõhánã umvi kí, “Ma bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽ 'bá 'baní ĩ̃yḭ sĩ, wó 'bá ãzí ĩminí
nḭ̃lé ku la ĩ'di ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ. 27 Ádrĩ táni amṵ́ agá ĩ'diní drḭ̃drḭ̃ tí,
má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsḭ̃jó la rú ku.” †
28 Ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí Bẽtánĩ gá, ĩ̃yḭ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũjó
rĩ gá, 'dĩ ãngũ Yõhánã 'bã sĩ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽjó rĩ gá.

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kãbĩlõmvá Ãdróŋ́á drḭ̃

29 Ụ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, Yõhánã ndre Yẹ́sṵ̃ amṵ́ agá ĩ'di rṵ́ 'dõlé, jọ, “Ĩndre
Kãbĩlõmvá Ãdróŋ́á drḭ gá ịjọ́ ũnzí 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ 'badrḭ̃ idélépi
rĩ. 30 'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání ịjọ́ jọjó drḭ̃ la gá, ‘'Bá ãzí la amṵ́ áma
ũngúkú gâlé 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ála áma tị 'dĩ ĩ'di dó
'bãngá Ãdróŋ́á be ídu cí.’ 31 Wó áma ãmgbã rĩ nḭ̃ tí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ
gá ku, ánḭ̃ dó ú'dî'da ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá cé. Ma bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽ 'bá 'baní
ĩ̃yḭ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ 'bã amá kí rú sĩ ĩ'di ãzíla 'bã nḭ̃ kí dó
sĩ ĩ'di cé.”
32 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yõhánã nze dó ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã i'dalé ĩ'diní Yẹ́sṵ̃
drḭ̃ gá rĩ 'bã vú tọndọlọ, jọ, “Ándre Úríndí Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã asḭ agá 'bṵ̃
gâlé cécé ãlĩ'bõ áni. Úríndí Ãlá 'dĩ ri dó Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá. 33 Ánḭ̃ ándrá Yẹ́sṵ̃
'i drḭ̃drḭ̃ rĩ gá ku wó Ãdróŋ́á áma tị ãpẽlépi mání bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽjó ĩ̃yḭ sĩ rĩ
lũ mání ĩ'di nĩ, jọ, ‘'Bá míní mụlé ndrelé Úríndí Ãlá 'bã sĩ asḭjó rijó drḭ̃
la gá rĩ la amṵ́ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽlé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ ” 34 Yõhánã jọ, “Ándre ịjọ́
ru idélépi rĩ rá, ma ĩminí ịjọ́ mgbã vú nze, Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i.”

'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã umvelé drḭ̃drḭ̃ rĩ kî

35 Ụ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ Yõhánã Bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ kí vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̃rḭ̃
'dã abe, ãngũ ãlu ĩ'di 'bã bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽjó rĩ gá 'dãá ĩ̃dḭ́. 36 Ĩ'di mụ Yẹ́sṵ̃
ndrelé alị agá, lũ ãngũ ĩ'di rụ̃lé jọ, “Ĩndre Kãbĩlõmvá Ãdróŋ́á drḭ́ ịjọ́
ũnzí 'bá ṇ̃ọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ 'badrḭ̃ idélépi rĩ gápi 'dã.” 37 'Bá Yõhánã 'bã
imbálé ĩ̃rḭ̃ 'dã kí mụ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, ko kí dó drḭ̃ 'delé Yẹ́sṵ̃
vú gâ sĩ.
38 Yẹ́sṵ̃ la mụ ru ugoró ndrelé, ndre 'bá Yõhánã 'bã imbálé ĩ̃rḭ̃ 'da kí
amṵ́ agá ĩ'di vú gâ sĩ, ãzíla zị kí, “Ĩlẽ ã'du?” Umvi kí ĩ'diní, “Rábḭ̃ (ífí la
ímbápị), ími ãmgbã rĩ mi u'á íngõlé?”
39 Yẹ́sṵ̃ umvi jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṵ́ ãma amṵ́ kí mụlé ãngũ mâ sĩ u'ájó
rĩ ndrelé.” Ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru ĩndró sĩ ãni rú sáwã mụdrḭ̃. 'Dãá ko kí dó
drḭ̃ mụlé ĩ'di trũ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ndrelé, de kí dó ĩ̃tṵ́ 'bã ḭmbḭ́
acelépi ṵ́'dṵ́ 'dã drḭ̃ u'ájó ĩ'ba abe 'dãá.
40 Ãgọbị ĩ̃rḭ̃ 'dã 'bã ãzí ãlu tá ịjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ arelépi cé mụlépi
Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ rĩ ĩ'di Ãndẽríyã Sḭmọ́nḭ̃ Pétẽrõ 'bã ádrḭ́pị 'i. 41 Ḭjọ́ Ãndẽríyã

† **1:23** Ĩsáyã 40:3 † **1:27** Lṵ́kã 3:16

'bã idélé drĩdrĩ rĩ mụjó ádrĩpĩ Sĩmọ̃nĩ ịsụ́jó ịjọ́ 'dĩ lũjó ĩ'dinî. “Ãma ịsụ́ dó Mãsíyã 'bo,” (ífí la Kúrísĩtõ 'i). 42 Ãndẽríyã kí Sĩmọ̃nĩ be mụ kí dó Yẹ́sṹ rų̃lé, ĩ'di mụ Sĩmọ̃nĩ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Mi Sĩmọ̃nĩ Yõhánã ngọ́pị, ála dó mụ ími umvelé Kéfã 'i” (Pétẽrõ 'i ífí la írã 'i).

43 Ṵ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṹ ko drĩ lẽjó mụjó Gãlịlĩ gá, ụfụ kí drĩ Fịlịpọ̃ be, jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ áma vú gâ sĩ, mi mụ adrulé 'bá mâ imbálé la 'bã ãzí ru.” 44 Fịlịpọ̃ 'i 'bá angálépi táwũ̃nĩ umvelé Bẽtẽsãyídã 'i rĩ gá, 'dĩ táwũ̃nĩ lịcọ́ Pétẽrõ 'badrị Ãndẽríyã be ĩ'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ 'i.

45 Fịlịpọ̃ cécé Ãndẽríyã áni, mụ vâ Nãtãnịyẹ́lĩ ịsụ́lé, jọ ĩ'diní, “Ãma ịsụ́ 'bá mgbã Mụ́sã 'bã sĩ ándrá ịjọ́ sĩjó drĩ la gá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ agá ãzíla nãbịya 'bã kí vâ sĩ ịjọ́ sĩjó ĩ'di drĩ gá ĩndĩ rĩ 'bo. 'Dĩ Yẹ́sṹ angálépi Nãzẹ̃rẹ́tĩ gá, Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã ngọ́pị rú rĩ 'i.”

46 Nãtãnịyẹ́lĩ zị Fịlịpọ̃ 'i jọ, “Nãzẹ̃rẹ́tĩ gá! Mí ũrãjó la rĩ sĩ, ịjọ́ ãzí múké la icó ãfũlé Nãzẹ̃rẹ́tĩ gá rá yã?” Fịlịpọ̃ jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ ndrelé la ími mịfị sĩ.”

47 Yẹ́sṹ la mụ Nãtãnịyẹ́lĩ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ, “'Dĩ 'bá ũri Ịsịrayịlĩ drị mgbã rĩ, ulé 'bãngá 'bá ku.”

48 Nãtãnịyẹ́lĩ zị Yẹ́sṹ 'i, “Ínĩ ma íngõlé?” Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ándre mi ri agá úlúgó ĩndụ́ gá 'dãá cé 'dĩ sĩ Fịlịpọ̃ umve drĩ mi ku rú.”

49 Nãtãnịyẹ́lĩ jọ dó tọndọlọ, “Rábĩ, mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i! Úpí Ịsịrayịlĩ drị gá ándrá tẽlé rĩ 'i.”

50 Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'diní, “Mí ã'ĩ ịjọ́ mádrị gá rĩ kí 'dĩ áni la mâ jọjó la ándre mi cé úlúgó ĩndụ́ gá mî adrujó á'dụ̂sĩ rĩ sĩ yã? Wó ájọ míní, mi mụ ãko ịjọ́ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí ndrelé rá.” 51 Yẹ́sṹ umvi kí jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi mụ 'bũ̃ ndrelé ru nzĩ agá mgbọ ĩmi mãlãyíkã Ãdróŋá drị rĩ kí ndre tụ agá ãzíla asị agá Ngọ́tị 'Bádrĩ drị gá.”

2

Yẹ́sṹ 'bã mụjó ũkú bĩŋá gá Kána gá rĩ

1 Ṵ'dụ́ na la agá, Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ ĩ'di ándrá ãjẹ̃ ãzí ũkú ĩgbãjó la naŋá gá ĩndĩ tọ̃rọ́mẹ́ Kána gá, 'dĩ ãngũ Gãlịlĩ drị agá. 2 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ûmve vâ kí ãjẹ̃ ũkú ĩgbãjó 'dã gá ĩndĩ. 3 Wáyĩnĩ awalé 'bá 'baní rĩ la mụ ukólé pírí rá, Yẹ́sṹ ãndrẽ amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Wáyĩnĩ ukó ĩ'baní rá.”

4 Yẹ́sṹ umvi, “Má ãndrẽ, ílẽ áma sulé ịjọ́ 'dĩ agá ĩndĩ la ã'du sĩ yã? Ṵ'dụ́ mádrị ãzị Ãdróŋá drị ngajó rĩ acá drĩ ku.”

5 Wó Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'baní, “Ĩmi idé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ vúŋá áyụ.”

6 Úmvú ĩyẹ́lẹ̃mvụ́ idélé írã sĩ ázíyá la kí ãngũ sĩ ãjẹ̃ najó 'dã gá 'dãá cí, 'dĩ kí 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ kí ĩyị lã'bĩ ãni ru ũjĩjó ãlá rĩ kí ũsũjó rĩ kí. Úmvú ãlu-ãlu la ĩyị sũ lítã túrú ãlu kãlị ĩrĩ 'dĩpí. 7 Úpí Yẹ́sṹ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã ũsũ kí úmvú 'dĩ kí ĩyị sĩ tré-tré. 8 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩmi ãbĩ ãzí la agụlé ãmbógó ãjẹ̃ drĩlẹ́ gá rĩ nî.” 'Bá íyóŋá iyólépi rĩ idé kí cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni. 9 Ãmbógó ãjẹ̃ drĩlẹ́ gá rĩ 'bĩ ĩyị ru ujalépi wáyĩnĩ rú rĩ. Wó nĩ angá íngõlé yã rĩ gá ku, 'bá íyóŋá gá rĩ nĩ kí cé. Umve ịzígọ́ ãjẹ̃ 'dịpị bụ́lụ́ gá, 10 jọ, “Wáyĩnĩ ãjị ambamba rĩ, ála sáwã pírí sĩ fẽ la

mvụlé drị̃drị̃. 'Bá drĩ kí dó aga 'bo, ĩ'di dó ãzí ãjị́ gã rĩ kí fẽ mvụlé ĩndõ.
Wó ímba mî ngá wáyĩnĩ ãjị́ ambamba rĩ tã kpere ị́jọ́ 'bã kí ukóŋá gá.”
11 'Dĩ tálí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé drị̃drị̃ Kána ãngũ Gãlị̃lị̃ gá rĩ 'i. Yẹ́sụ̃ i'da ũkpõ
ĩ'didrị̃, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ĩ'bã ã'ị̃táŋá ĩ'di agá. 12 Yẹ́sụ̃ mụ
kí dó ãndrẽ trũ, ádrị́pịka abe, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe táwụ̃nị̃
Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mị̃ gâlé sĩ ụ́'dụ́ ãzí kí u'ájó were.

Yẹ́sụ̃ uga tũjárĩ jó Ãdróŋá drị̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-13; Mãrákõ 11:15-17; Lụ́kã 19:45-46)
13 Ụ'dụ́ ũ̃mụ̃ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí anzéjó
Mị̃sị̃rị̃ gá, umvelé ũ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sụ̃ mụ
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá. 14 Lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gâ sĩ,
ị̃sụ́ 'bá kí tị́, kãbĩlõ, ãzíla ãmámũ kí ị̃tũ̃ndã. 'Bá ãzí rĩ ri kí méjã ĩ'baní
sĩ séndẽ ujajó rĩ agagá. 15 Yẹ́sụ̃ idé ínírikó kẽ̃lị́ká ru, i'dó dó sĩ 'bá pírí
kí adrolé ĩ'bã tị́ kí abe, kãbĩlõ kî trũ lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá. Iré vâ
'bá séndẽ ujalépi rĩ 'bã séndẽ kí kpékpé, uze vâ méjã kí u'de kí ũ̃lị̃-ũ̃lị̃
rú. 16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ãmámũ ị̃tũ̃ndãlépi 'dã 'baní, “Ĩmi iyá ĩmĩ ãmámũ 'dĩ
kí 'dâ rá! Ĩmi a'be jó má Átẹ́pị drị́ gá rĩ ujajó sụ̂ rú rĩ cã.”
17 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá jọlépi la,
“Lẽtáŋá áma ásị́ gá 'bá 'bã ru kí jó mídrị́ gá rĩ rũrũ rĩ, la ve áma ásị́
gá ãcí'bíríto rú cécé ãcí áni,” † rĩ 'i.
18 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ zị kí Yẹ́sụ̃ 'i, “Mi ãmaní tálí íngoní
la idé, sĩ ũkpõ míní ãko 'dĩ kí idéjó rĩ icéjó angá kí Ãdróŋá drị̃?”
19 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andi rá, ma ĩ'di sị ú'dí ru
ụ́'dụ́ na agá.”
20 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ umvi kí, “Jó 'dĩ sịjó 'dụ ílí kãlị́ sụ
drị̃ ázíyá, mí icó ĩ'di sị̃lé ụ́'dụ́ na agá íngoní ru?”
21 Wó ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ jọ ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã 'bãlé cécé jó
Ãdróŋá drị̃ áni rĩ drị̃ gá. 22 Ãdróŋá la dó mụ ĩ'di ingalé ídri rú ụ́'dụ́ na
agá 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ agá dó rá.
'Bã kí ã'ị̃táŋá ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ drị̃ gá, ãzíla ã'ị̃ kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃
agá rĩ kí rá.

Yẹ́sụ̃ nị̃ ị̃jọ́ 'bá kí agá rĩ cé
23 Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó ũ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dãá
rĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'bã kí ĩ'bã ã'ị̃táŋá rụ́ ĩ'di drị̃ agá, ã'dusĩku ndre kí tálí ĩ'di
'bã idélé rĩ kí rá. 24 Wó Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ kí agá rĩ nĩ̃jó cé rĩ sĩ, 'bã ásị́ kí drị̃
gá ku. 25 Ĩ'diní ị́jọ́ 'bá ásị́ agá rĩ kí nĩ̃jó pírí cé rĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã lũ
ĩ'diní ị́jọ́ ãzí ku.

3

Ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã kí jọlé Nị̃kõ̃dẹ́mụ̃ be rĩ
1 Ágọ́bị́ ãzí ándrá ãlu rụ́ la Nị̃kõ̃dẹ́mụ̃ 'i, ĩ'di ãmbógó 'bá Yãhụ́dị̃ rú
la, 'dĩ amụtị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ gá rĩ. 2 Amụ́ ị́nị́ sĩ Yẹ́sụ̃ rụ́ jọ,
“Rábị̃, ãnị̃ rá Ãdróŋá ãpẽ ími tị amụ́lé ãma imbálé. Mí icó tá tálí 'dĩ kí
idélé ku Ãdróŋá drĩ tá adru mí be yụ rĩ gá.”

† **2:17** Zãbụ́rị̃ 69:9

3 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ịjọ́ mgbã, údrĩ ími tị ú'dí ru ku, mí icó
filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá ku.”
4 Nị̃kõdẹ́mũ zị, “'Bá mbalépi rá rĩ icó filé ãndrẽ agâlé sĩ ĩ'di tịjó ị̃dị́
ú'dí ru íngoní ru?”
5 Yẹ́sũ umvi jọ, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, údrĩ 'bá tị ĩyị́ sĩ ãzíla Úríndí
sĩ ku, icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá ku. 6 'Bá la 'bãngá 'bá tị, wó Úríndí
Ãdróŋá drị̃ la ími uja acájó Ãdróŋá 'bã ngọ́tị̃ŋá ru nĩ. 7 Ími ásị́ 'bã mvu
ịjọ́ mání jọlé míní, útị ĩmi ú'dí ru ị̃dị́ rĩ sĩ ku. 8 Úríndí Ãdróŋá drị̃ la
ídri ú'dí fẽ nĩ. Úríndí ĩ'di dó sĩ cécé ãlụ́kụ́kũ áni, ĩ'di li ãngũ ĩ'di 'bã
ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá. Mi ãlụ́kụ́kũ 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá, wó ínĩ̃ angá íngõlé yã
ãzíla ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”
9 Nị̃kõdẹ́mũ zị, “Ị̃jọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
10 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, “Mi ímbápị ãmbógó nĩ̃lé cé Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dâ la, mí
icó ịjọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lé ku la íngoní ru? 11 Ájọ míní ịjọ́ mgbã,
ma míní ịjọ́ ãmã nĩ̃lé cé ãzíla ndrelé rá rĩ kí vú nze, wó ĩmi icó ã'ĩ̃lé la
ku. 12 Ĩdrĩ dó ịjọ́ ũnọ́kụ́ drị̃ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí ã'ĩ̃ ku, ádrĩ dó ĩminí
ịjọ́ 'bũ drị̃ gá rĩ kí jọ, ĩmi dó icó kí ã'ĩ̃lé íngoní ru?
13 “'Bá ãzí tụ drĩ 'bũ gâlé ku, pẽ lú Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'i. 14 Cécé Mụ́sã 'bã
ándrá ĩ̃nĩ̃ idélé aya sĩ rĩ ingajó ife sị́ gá kõtórõ agâlé sĩ 'bá ĩ̃nĩ̃ 'bã agalé
rĩ kí pajó drã sị́ gá rĩ áni. Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ála drụ́zị̃ ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị́
gá ingalé vâ 'dã 'bã áni, 15 'bá pírí ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́
rá.
16 “Ãdróŋá 'bã 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí lẽjó ambamba rĩ sĩ, ãpẽ ĩ'di 'bã
Ngọ́pị̃ kílímgbí ãlu rĩ tị, 'bá pírí ãlu-ãlu ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ 'bã ja kí drị̃ ku,
wó 'ba ịsụ́ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ 'i. 17 Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pĩ̃ tị amụ́lé 'bá
ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí ịjọ́ lịjó la ku, be la rá la kí pajó.
18 “'Bá ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ kí drị̃ gá úlị ịjọ́ ku. Wó 'bá ịjọ́ ĩ'didrị̃ ã'ĩ̃lépi ku rĩ
kí drị̃ gá úlị ịjọ́ 'bo, ĩ'baní Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị̃ kílímgbí 'dĩ rụ́ ã'ĩ̃jó ku rĩ
sĩ. 19 Ị̃jọ́ lịŋá kí drị̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'dĩ sĩ, dĩ̃zã ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ajílé 'bũ
gâlé ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ amụ́ rá, wó 'bá lẽ kí ãndânĩ la ịjọ́ ũnzí ịnị́ drị̃ kí
áyụ ndẽ dĩ̃zã rá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí adrujó ịjọ́ ũnzí rĩ kí rĩ
sĩ. 20 Ngũ kí ịjọ́ dĩ̃zã drị̃ ãngũ jilépi ule rĩ ũnzí, ã'dusĩku lẽ kí ịjọ́ ũnzí
rĩ kí idélé ịnị́ agá, kí dó sĩ rárá ru dĩ̃zã be, ũ̃rĩ̃ ála mụ ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí
idélé rĩ kí i'dalé rá, ãzíla ála mụ pángá fẽlé ĩ'baní rá rĩ sĩ. 21 Wó 'bá
pírí ịjọ́ mgbã idélépi 'dĩ kí amụ́ dĩ̃zã rụ́ 'dõlé rá, ã'dusĩku lẽ kí 'bá ãzí
'bã nĩ̃ kí Ãdróŋá ãmgbã rĩ la ịjọ́ ĩ'bã idélé 'dĩ kí idé nĩ.”

Yẹ́sũ kí Yõhánã Bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ be

22 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãngũ Yũ̃dị́yã
gá, 'dãá u'á kí were, ãzíla fẽ bãbũ̃tị̃zĩ̃ 'bá 'baní 'dãá. 23 Yõhánã la vâ
'dĩ sĩ bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽ agá Ãyẽnónĩ gá ãni rú Sãlímũ be, ã'dusĩku ĩyị́ 'dãá ĩyõ
rú, ãzíla 'bá ri kí amụ́lé biri bãbũ̃tị̃zĩ̃ bĩlé. 24 Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ sĩ ú'bã
drĩ Yõhánã mãbụ́sũ gá ku.
25 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí i'dó kí ãgátã galé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú la
abe lã'bĩ ũjĩ̃ŋá drị̃ sĩ ru 'bãjó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drĩ̃ gá. 26 'Bá Yõhánã 'bã
imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí Yõhánã ní, “Rábĩ̃, 'bá ándrá ãmã
ịsụ́lé mĩrĩ Yõrĩdánĩ tị gá 'á 'dã sĩ míní i'dalé ãmaní rĩ, ĩ'di vâ bãbũ̃tị̃zĩ̃
fẽ 'bá 'banî. 'Bá wẽwẽ rú kí dó mụ ĩ'di rụ̃lé.” 27 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã umvi

ĩ'baní jọ, “'Bá la ị́jọ́ angálépi Ãdróŋá drį̣ 'bų̃ gâlé rĩ idé. 28 Ĩmi ãmgbã
sãdínĩ mádrį̣ ị́jọ́ mâ jọlé rĩ vú nzelépi rĩ kí, ‘Má adru Kúrísĩtõ 'i la ku,
wó ma 'bá tị ãpẽlé ĩ'di drį̃lẹ́ gá rĩ 'i.’ 29 Ãmṹrṹgọ́ la mụ ágó be, ágó 'bã
wǫ̃rį̃ dó ãyĩkõ idé ĩ'ba abe. Ma bãsĩ ãmṹrṹgọ́ 'bã ágô 'bã wǫ̃rį̃ 'i ãzíla
ãyĩkõ la áma fụ ĩ'di 'bã amṹŋá sĩ. 30 Ị́jọ́ ĩ'didrį̣ gá rĩ 'bã tụ ụrụgá, ị́jọ́
mâ rĩ 'bã asį̣ vų̃rṹ.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drį̃ 'bų̃ gâlé rĩ

31 'Bá angálépi 'bų̃ gá ụrụgá Ãdróŋá drį̃lé rĩ ĩ'di ãmbógó ru ãndânĩ
ãko pírí 'banî. 'Bá vų̃rṹ ų̃nọ́kṹ gá 'dộ rĩ, ĩ'di ų̃nọ́kṹ ãni, ĩ'di vâ ị́jọ́
ų̃nọ́kṹ drį̣ kí jọ áyụ. Wó 'bá angálépi ụrụgá 'bų̃ gâlé rĩ ĩ'di ãko pírí
ų̃nọ́kṹ gá 'dâ rĩ kí drį̃lẹ́ gá nĩ. 32 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ãko ĩ'di 'bã ndrelé rá, ĩ'di 'bã
arelé rĩ jọ, wó 'bá ãzí ãluŋá la ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá la 'dáyụ. 33 Wó 'bá
pírí ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá rĩ kí i'da la Ãdróŋá ĩ'di ãndá-ãndá ru. 34 'Bá
Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ la ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ kí jọ, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ
ũkpó Úríndí drį̣ rĩ ĩ'didrį̣ pírí. 35 Átẹ́pį̃ 'bã ngọ́pį̣ lẽjó rá rĩ sĩ, fẽ ũkpõ
ãko pírí 'badrį̣ gá rĩ kí ĩ'didrį̣ gá. 36 'Bá ngọ́pį̃ 'bã ị́jọ́ ã'į̃lépi rá rĩ ĩ'di
ídri ukólépi ku rĩ trũ, 'bá ị́jọ́ ngọ́pį̃ drį̣ gá rĩ ã'į̃lépi ku rĩ ídri ĩ'di agá
'dáyụ, wó ĩ'di ace ũcõgõ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé rĩ agá.

4

Yẹ́sų̃ kí ũkú Sãmãríyã rú rĩ be

1 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ are kí 'bá ĩ'di vú bĩlépi ãzíla bãbų̃tị́zį̃ bĩlépi rĩ
kí ũ'bĩkãnã sĩ ndẽ kí Yõhánã drį̣ rĩ kí rá. 2 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Yẹ́sų̃ fẽ
bãbų̃tị́zį̃ ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí fẽ agá la nĩ. 3 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ akṹlé
ĩ'di bį̣lẹ́ gá 'dĩ 'bã áni 'bo, a'be Yų̃dį̣yã rá, gõ dó vúlé Gãlį̣į̃ gá.
4 Ĩ'diní gõ agá vúlé Gãlį̣į̃ gâlé, pẽ alį̣lé ãngũ Sãmãríyã agâ sĩ. 5 Acá dó
táwų̃nį̃ Síkã 'dĩ ãngũ Sãmãríyã drį̃ agá. 'Dĩ ãni rú ãngũ ándrá Yãkó'bõ
'bã fẽlé ngọ́pį̃ Yų̃sṹfų̃ ní rĩ. † 6 Yẹ́sų̃ acá dó kídí ándrá Yãkó'bõ 'bã galé
rĩ tị gá, ãndẽ dó ácį̃ sĩ rá. Ri dó į̃yị́tị gá 'dãá vų̃rṹ. 'Dĩ dó ãni rú sáwã
ázíyá į̃tṹ sĩ. 7 Ũkú ãzí Sãmãríyã rú la amṹ dó į̃yį̣ kolé, Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní,
“Ífẽ mání į̃yį̣ mvụlé.” 8 Ị́sṹ íni 'dĩ 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ mụ kí ãkónã
ĩgbãlé táwų̃nį̃ agâlé, 'dĩ sĩ Yẹ́sų̃ ace dó ru 'dãá á'dų̃sĩ.
9 Ũkû acá ų̃sų̃táŋá sĩ 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ kí jõ ãko kí alejó kí drĩdríŋĩ gá
'bá Sãmãríyã gá rĩ abe ku rĩ sĩ, jọ, “Mi mî ngá Yãhṹdį̃, wó ma mâ ngá
'bá Sãmãríyã gá la, ãzíla ma vâ ũkú. Ízį̣ ma į̃yį̣ mvụlé mvų̃-mvų̃ la sĩ
ã'du ị́jọ́ sĩ?” 10 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ tá ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé míní rĩ nį̃
cé, ãzíla ma ị́jọ́ jọlépi míní 'dĩ ã'di 'i yã rĩ nį̃ rá, mi tá áma zį̣, ma tá sĩ
míní į̃yį̣ ídri drį̣ gá rĩ fẽ.”
11 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãko ãzí ími drį̣ gá 'dâ sĩ į̃yį̣ akójó la 'dáyụ, į̃yį̣
'dĩ vâ mgbi vų̃rṹlé 'dã. Mi į̃yį̣ ídri drį̣ gá rĩ į̣sṹ íngõlé? 12 Ãmã áyị́pį̣
Yãkó'bõ ga ándrá į̃yį̣ 'dĩ nĩ, anzį̣ ĩ'didrį̃ kí ãnãkpá abe į̃yį̣ mvụ ala gá
'dâ, ĩmi Yãkó'bõ be 'bá ãndânĩ rĩ ã'di 'i?”
13 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “'Bá pírí į̃yį̣ 'dĩ mvụlépi rĩ kí į̃yį̣ vį̣ la kí fụ ú'dí
ru. 14 Wó į̃yį̣ mâ mụlé fẽlé mvụlé 'bá 'banî rĩ, ĩ'di fẽ į̃yį̣ vį̣ fụ kí į̃dį̣ ku,
ĩ'di mụ adrulé kídí agálépi agâ rĩ rú, ĩ'di dó sĩ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ
fẽ.”

† **4:5** Í'dóŋá 33:19; 48:22

15 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, ífẽ mání ĩyị̃ 'dĩ mvụlé, ĩyị̃ vị̃ 'bã fụ rú
sĩ ma ku, ãzíla má amụ́ dó sĩ ĩyị̃ 'dĩ kolé ĩdị̃ ku.”

16 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ mî ágô umvelé.”

17-18 Ũkû umvi jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Ma ágó kóru.” Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ míní jọlé
mi ágó kóru 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, írụ ágó kí tõwú la gápi mí sĩ adrujó
ala gá 'dĩ, wó ágó mî sĩ adrujó ala gá ú'dî'da 'dĩ adru mí ãni ku.”

19 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãndá-ãndá ru ánĩ̃ dó rá mi nábĩ̃. 20 Ãmã áyị́pịka
kí ándrá jõ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃ 'bé 'dĩ drĩ̃ gá, wó ĩmi 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ ĩ̃jọ ãngũ
pịrị 'bá pírí 'bã kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ĩ'di Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá.” 21 Yẹ́sũ̃ jọ
ĩ'diní, “Ũkú 'dĩ, mí ã'ĩ̃ ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'i. Sáwã ãzí la amụ́ lé 'dĩ drụ́zị̃
'bá icó kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé 'bé 'dõ drĩ̃ gá, jõku Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ku. 22 Ĩmi
'bá Sãmãríyã gá 'dĩ, ĩnĩ̃ ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi ã'di ĩ̃nzĩ̃ yã rĩ gá ku, wó ãma
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ ãnĩ̃ ãma ã'di ĩ̃nzĩ̃ yã rĩ gá rá, ã'dusĩku patáŋá amụ́
Yãhụ́dĩ̃ 'bã rụ̃ sĩ. 23 Wó ájọ míní, ụ́'dụ́ amụ́lépi rĩ, acá dó bãsĩ bábá
ú'dî'da 'bo. 'Dĩ ụ́'dụ́ 'bá ĩ̃nzĩ̃táŋá ru rĩ kí Bãbá ĩ̃nzĩ̃jó úríndí sĩ, ãzíla ị́jọ́
mgbã rĩ sĩ. Bãbá la 'bá ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lépi gẽ̃rĩ̃ kpị 'dĩ sĩ rĩ kí ndrũ̃. 24 Ãdróŋá
ĩ'di Úríndí, 'bá ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ 'bã ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di úríndí ĩ'badrĩ̃ agá ãzíla ị́jọ́
mgbã sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó Úríndí rĩ sĩ.”

25 Ũkû jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Má ã'ĩ̃ rá Mãsíyã la drụ́zị̃ amụ́ rá.” (Mãsíyã 'dĩ
umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ.) “Drĩ amụ́ 'bo, ĩ'di ãmaní ị́jọ́ pírí kí vú nze rá.”

26 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ma ị́jọ́ jọlépi mí be ú'dî'da 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”

27 Cọtị 'dãá 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ acá kí dó rá, ụrụ'bá la ũdrã kí dó
tõyĩ ĩ'bã kí ĩ'di ị̃sụ́jó ị́jọ́ jọjó ũkú be rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí kí drĩdríŋĩ̃ gá ị́jọ́
ãzí zị̃lépi, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé íni rĩ ã'du la yụ, jõku kí ị́jọ́ jọ agá ã'du drĩ̃
gá la 'dáyụ.

28 Ũkû a'be dó kére ĩ'di bãsĩ ĩyị́tị gá 'dãá ũgũgõ, ko dó drĩ̃
mụlé vúlé táwũ̃nĩ̃ gâlé 'bá 'baní ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé. Jọ ĩ'baní,
29 “Ĩmi amụ́ 'bá ị́jọ́ pírí mâ idélé rĩ kí vú nzelépi mání rĩ ndrelé, ĩ'di
nõ dó Kúrísĩtõ 'i yã áni!” 30 'Bá ãkpẽ̃ kí dó táwũ̃nĩ̃ agâlé amụ́lé Yẹ́sũ̃
ndrelé.

31 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní,
“Rábĩ̃, í'bĩ̃ drĩ ãko ãzí nalé ráká.”

32 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ãkónã mâ nalé ĩmĩ ị́jọ́ nĩ̃jó drĩ̃ la gá ku la cí.”

33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí ru undrélé mịfĩ̃ gá mịfĩ̃ gá, jọ kí kí
drĩdríŋĩ̃ gá, “'Bá ãzí ndú ĩ'diní ãkónã ajílépi la cí yã?”

34 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ãkónã mádrĩ̃ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã
lẽlé rĩ idéjó ãzíla dejó rĩ 'i. 35 Ĩmi adru 'bá áyi nĩ̃lépi cé, jọlépi la ace
ĩmbá sụ ãkónã kí ũkũnãjó rĩ kí ku yã? Ájọ ĩminí, ĩ̃nzĩ̃ mịfĩ̃, ĩndre drĩ
ãngũ ámvụ́ agâlé ãkónã kí dó ãni rú bábá sĩ kí ũkũnãjó. 36 'Bá ãkónã
ũkũnãlépi rĩ kí ála kí ũfẽ ĩ'baní ãkónã kí tralé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ
sĩ. 'Bá ũri kí salépi ãzíla tralépi rĩ kí dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãngũ ãlu gá.
37 Ị́jọ́ jọlé 'bá ãzí rĩ la ũri sa ãzí rĩ la ũkũnã la rĩ 'bãngá ị́jọ́ mgbã. 38 Ápẽ
ĩmi tị ãkónã ĩmĩ ãzị̃ ngalé ĩmi 'i ku la gá, 'bá ãzí nga kí ãzị̃ la nĩ. Ĩmi
dó mụ ũkũnãlé la vâ ũyá la ị̃sụ́lé.”

39 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá táwũ̃nĩ̃ agá 'dãá rĩ ã'ĩ̃ kí Yẹ́sũ̃ rá, ã'dusĩku
ũkú 'dã jọ ĩ'baní, “Ágọ́bị̃ 'dã nze mání ị́jọ́ jõ mâ idélé rĩ vú pírí.” 40 'Bá

Sãmãríyã rú rĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rụ́ 'dõlé 'bo, 'bã kí dó mãmálá ĩ'didrı̨́ sĩ u'ájó ĩ'ba abe. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ u'á dó sĩ ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ĩrı̨́.
41 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá rĩ 'bã ãzí ã'ı̨́ kí Yẹ́sṹ 'i ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé
ĩ'baní rĩ kí sĩ. 42 'Bá Sãmãríyã rú ĩ'di ã'ı̨́lépi rá rĩ jọ kí ũkû ní, "Ãma ã'ı̨́
ĩ'di 'bã ı́jọ́ rá la adru mî lũjó la ãmaní mi 'i rĩ sĩ la ku, wó ãma ã'ı̨́ ĩ'di
'bã ı́jọ́ rá la, ã'dusĩku ãma are dó ı́jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ ãmã bı́lẹ́ sĩ, ı́jọ́ 'dĩ ĩ'di
dó ãndá-ãndá ru, 'dĩ 'Bá 'bá ũnọ́kụ́ gá rĩ kí Palépi rĩ 'i."

Yẹ́sṹ adrí ãmbógó 'bã ngọ́tı̨́ŋá

43 Ụ'dụ́ ĩrı̨́ ĩ'di 'bã u'álé Sãmãríyã gá rĩ kí vúlé gá, ko dó drı̨́, mụ dó
Gãlı̨́lı̨́ gá. 44 Yẹ́sṹ jọ ándrá vâ tı̨ ĩ'didrı̨́ sĩ, "Úfẽ nábı̨́ ní ı̨́nzı̨́táŋá ãngũ
ĩ'di 'bã sĩ ãfũjó rĩ gá ku." 45 Ĩ'di mụ calé Gãlı̨́lı̨́ gâlé 'bo, 'bá Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ
a'ı̨́ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku mụ kí ándrá ĩ'di trũ ụ̃mṹ alı̨jó 'bá drı̨́ gâ sĩ
rĩ nalé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé, ãzíla ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé 'dãá rĩ kí pírí
rá.
46 Yẹ́sṹ gõ vúlé Kána Gãlı̨́lı̨́ gâlé ı̨́dı̨́, 'dĩ ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ ı̨́yı̨́ ujajó
wáyĩnĩ rú rĩ gá. 'Bá ãmbógó gãmétẽ gá Kãpẽrẹ̃nãwụ́mı̨́ gá la 'bã ngọ́pı̨
ãyánĩ rú 'dĩ sĩ 'dãá cí. 47 Ãmbógó la mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Gãlı̨́lı̨́ gá 'dĩ
angájó Yṹdı̨́yã gá rĩ sĩ, mụ kpere ĩ'di rụ̃lé, mãmálá 'bãjó Yẹ́sṹ drı̨́ sĩ
amụ́jó ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ ãyánĩ rú rĩ adríjó, ĩ'di 'bã úgólé drãjó drã-drã rĩ
sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ĩdrĩ ícétáŋá kí ndre tálí abe ku, ĩmi icó drĩ ı́jọ́ mádrı̨́
ã'ı̨́lé ku." 49 Ãmbógó umvi, "Úpí, mí amụ́ drĩ 'dĩ sĩ mâ ngọ́pı̨ drã drĩ ku
rú fô!"
50 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'diní, "Mí uja mi vúlé lı̨́cọ́ gâlé, mî ngọ́pı̨ la acá múké
rá."
Ágọ́bı̨́ ã'ı̨́ ı́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ rá mụ rá. 51 Drṹsı̨́ íni ãmbógô 'bã gõ agá
vúlé lı̨́cọ́ gâlé, ụ́fụ kí drı̨́ ãti'bo ĩ'didrı̨́ abe, jọ kí ĩ'diní, "Mî ngọ́pı̨ adrí
rá." 52 Ãmbógó zı̨ kí, "Ngọ́tı̨́ adrí dó sáwã íngõ agá?" Umvi kí ĩ'diní,
"Ájẹ̃ ı̨́tọ́lọŋá sĩ sáwã ázı̨́rı̨́."
53 Íjọ́ 'dĩ agá dó átẹ́pı̨́ ní, jọ dó 'dĩ bãsĩ ájẹ̃ sáwã Yẹ́sṹ 'bã jọjó la ĩ'diní,
"Mî ngọ́pı̨ la adrí rá" rĩ 'i. Íjọ́ 'dĩ sĩ, ãmbógó kí 'bá ĩ'didrı̨́ lı̨́cọ́ gá rĩ abe
ã'ı̨́ dó ı́jọ́ Yẹ́sṹ drı̨́ gá rĩ rá.
54 'Dĩ tálí pâlé ı̨́rı̨́ Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlı̨́lı̨́ gá ĩ'di 'bã ãgõjó angájó Yṹdı̨́yã
gâlé rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i. *

5

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bı̨́ acálépi rá rĩ adríjó ı̨́yı̨́tı̨ gá rĩ

1 Íjọ́ 'dĩ vúlé gá, Yẹ́sṹ uja ru vúlé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé mụlé ụ̃mṹ 'bá
Yãhụ́dı̨́ rú 'dĩ 'bã ãni la ãzí nalé. 2 Kẹ̃jı̨́tı̨ ãzí ãlu 'bání fijó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ
agâlé umvelé Kẹ̃jı̨́tı̨ Kãbĩlõ rĩ gá 'dãá, ı̨́yı̨́ ãzí 'bání umvelé tı̨ Yãhụ́dı̨́ drı̨́
sĩ Bẽtẽzádã 'i rĩ, ãzíla pãráta tõwú co kí andre la cí. 3 'Bá ãyánĩ rú
wẽwẽ rú mı̨fı̨́ kóru, ãzíla acálépi rá, 'dĩ tra kí ru pírí ulalé ı̨́yı̨́ 'dã tı̨ gá
'dãá. [Ãzíla kí tẽ 'bá ãzíní ı̨́yı̨́ 'a usa agá. 4 Mãlãyíkã Úpí drı̨́ la amụ́ ı̨́yı̨́
usalé pâlé ãlu-ãlu. 'Bá sulé ı̨́yı̨́ gâlé drı̨́drı̨́ ĩ'di usajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá
rĩ la adrí ãyánĩ ũví íngõ ĩ'di rụlépi rĩ sĩ rá.] * 5 Ágọ́bı̨́ ãzí ãlu acálépi

* **4:54** Tálí ... Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlı̨́lı̨́ gá drı̨́drı̨́ rĩ idé ĩ'di Kána gá ĩ'di 'bã ı̨́yı̨́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ 'i.

* **5:4** Vásĩ 4 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tı̨́-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kṹ Ãdróŋá drı̨́ Gı̨́rı̨́kı̨́ tı̨ sĩ ídu drı̨́drı̨́ rĩ kí agá 'dáyụ.

rá u'álépi ãyánĩ ĩ'didrị̃ trũ ílí kãlị́ na drị̃ ãrõ la la vâ ru ĩ̃yị́ Bẽtẽzádã tị gá 'dãá ĩndĩ. 6 Yẹ́sṵ̃ la mụ ágọ́bị́ 'dĩ ndrelé ru ula agá ĩ̃yị́ 'dã tị gá 'dãá, ãzíla ála mụ ĩ'diní lũlé la ágọ́bị́ 'dĩ ri adrulé ãyánĩ ĩ'didrị̃ trũ 'dĩ 'bã áni ílí ãzo rú 'bo, zị ĩ'di, “Ílẽ adrílé rá yã?”

7 Ágọ́bị́ acálépi rá 'dã umvi ĩ'diní, “Úpí, mâ 'bá ãzí 'dọ̃ mání áma 'dụlépi 'bãlépi ĩ̃yị́ agâlé la 'dáyụ údrĩ dó ĩ̃yị́ usa 'bo rĩ gá. Mání ṵ̃'bĩ̃ agá ca agá ĩ̃yị́ agâlé, 'bá ãzí ndú la alị mání ru 'belé ĩ̃yị́ agâlé drĩ̃drĩ̃.” †

8 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bị́rĩ̃sĩ̃, ímụ.” 9 Cọtị ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ãyánĩ wa rá, a'dṵ́ ĩ'di 'bã bị́rĩ̃sĩ̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, ko dó drị̃ mụlé. Ĩ̃jọ́ 'dĩ idé kí ru ṵ́'dṵ́ Sãbátũ‡ drị́ gá rĩ sĩ. 10 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí mụ ágọ́bị́ 'dĩ ndrelé bị́rĩ̃sĩ̃ ĩ'di 'bã sĩ lajó rĩ trũ drị́ gá, jọ kí ĩ'diní, “'Dĩ ṵ́'dṵ́ Sãbátũ ãni! Ãzị́táŋá ãmadrị̃ ã'ĩ̃ 'bá ãzí ní acíjó bị́rĩ̃sĩ̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ trũ drị́ gá ku.”

11 Wó ágọ́bị́ tá ãyánĩ rú rĩ umvi ĩ'baní, “'Bá áma adrílépi rĩ jọ mání, á'dụ mâ bị́rĩ̃sĩ̃ mâ sĩ áma lajó rĩ, ámụ trũ rĩ gá nĩ.”

12 Zị kí, “'Bá jọlépi la í'dụ mî ãko sĩ ru lajó rĩ, ímụ trũ rĩ ĩ'di ã'di 'i?” 13 Wó ágọ́bị́ tá adrílé 'dã nĩ̃ Yẹ́sṵ̃ ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃ 'bã kí ru umújó ũ'bí abe rĩ sĩ. 14 Vúlé vúlé ru, Yẹ́sṵ̃ mụ ágọ́bị́ 'dã ịsṵ́lé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá, jọ ĩ'diní, “Índre, mí adrí 'bo 'dĩ, mí idé dó ị́jọ́ ũnzí ĩ̃dị́ ku, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzíkãnã la mụ ru idélé ími ụrụ'bá gá nĩ.” 15 Ágọ́bị́ ko dó drị̃ mụlé 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'ba rṵ̃lé lũjó la ĩ'baní 'bá 'î adrílépi rĩ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'i.

Ála ídri ịsṵ́ Ãdróŋá Ngọ́pị rṵ̃ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ i'dó kí Yẹ́sṵ̃ ĩcãndĩlé ĩ'diní ị́jọ́ 'bá adríjó 'dĩ idéjó Sãbátũ sĩ rĩ sĩ. 17 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Má Átẹ́pị la ãzị́ nga ṵ́'dṵ́ pírí, wó ma vâ nga la ṵ́'dṵ́ pírí cécé 'dĩ 'bã áni.” 18 Ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã umvilé ĩ'di 'bã jọjó la Ãdróŋá 'í Átẹ́pị, ĩ'di 'bã ru 'bãjó Ãdróŋá be trũtrũ, ãzíla ĩ'di 'bã ãzị́táŋá Sãbátũ drị̃ ĩ̃nzĩ̃jó ku, 'dĩ 'de 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ kí ásị́ gá ãzá-ãzá, lẽ kí dó sĩ ĩ'di 'dịlé rá.

19 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma drị̃ sĩ ku. Wó be la rá la ma ị́jọ́ pírí má Átẹ́pĩ̃ 'bã idélé rĩ kí vúŋá andré idélé áyụ. 20 Má Átẹ́pị lẽ ma rá, i'da mání ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá. Ĩ̃'di mụ mání tálí mâ mụlé idélé 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí i'dalé, ĩmi drṵ́zị́ ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ tálí mâ idélé rĩ kí sĩ. 21 Cécé má Átẹ́pị 'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí ingajó ídri fẽjó ĩ'baní rĩ áni, ma vâ ídri ukólépi ku rĩ fẽ 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé rĩ 'baní rá. 22 Má Átẹ́pị lị 'bãngá 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ku, fẽ ũkpõ 'bá kí ị́jọ́ lijó rĩ mádrị́, 23 ã'dusĩku lẽ 'bá 'bã idé kí ãrútáŋá má rṵ́, cécé ĩ'bã kí idéjó la ĩ'di rṵ́ rĩ áni. 'Bá ãzí drĩ ãrútáŋá idé má rṵ́ ku, ífí la ru kí vâ má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ku. 24 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mádrị̃ kí arelépi rá, ãzíla má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ã'ĩ̃lépi rá rĩ, ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ trũ, ícó ị́jọ́ ũnzí lịlé drị̃ la gá ku. Ĩ̃'di alị drã úríndí drị̃ agâ sĩ, ĩ'di dó sĩ mụ u'álé Ãdróŋá be ídri ukólépi ku rĩ agá jã 'dâ.

---

† **5:7** Bá ru 'belépi ĩ̃yị́ agâlé drĩ̃drĩ̃ ru la adrí nĩ. ‡ **5:9** Sãbátũ ĩ'di ṵ́'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'bã kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó kí sĩ ãzị́ ngajó ku rĩ 'i.

25 “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ụ́'dụ́ ãzí la mụ drụ́zị́ acálé rá, ãzíla sáwã la
bãsĩ gápi 'dĩ, drụ́zị́ 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị́ ụ́'dụ́kọ́
arejó rĩ. 'Bá dó arelépi la rá rĩ kí adru ídri rú jã 'dâ. 26 Má Átẹ́pị́ 'bã
adrujó ídri 'dḭpị́ rĩ sĩ, fẽ ũkpõ mání vâ sĩ ídri 'dĩ fẽjó rá. 27 Fẽ vâ mání
ũkpõ sĩ 'bá pírí kí ịjọ́ lịjó, ã'dusĩku ma Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'i.
28 “Ĩmi ṹsṹ ịjọ́ 'dĩ sĩ ku, ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá pírí ũdrãlépi rá
'dĩ kí áma ụ́'dụ́kọ́ are, 29 ãzíla kí angá ḭ̃nádrḭ́ gá rĩ sĩ rá. 'Bá ịjọ́ múké
idélépi rĩ kí angá adrujó ídri rú, wó 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí angá rá,
ála ịjọ́ lị kí drḭ́ gá kí umbéjó rá.
30 “Má icó ịjọ́ ãzí idélé áma ũkpõ sĩ ku. Ma ịjọ́ lị ịjọ́ Ãdróŋá áma tị
ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ sĩ, ịjọ́ lịŋá mádrḭ́ kí dó sĩ kpị, ã'dusĩku ịjọ́
mâ ngalé rĩ kí má Átẹ́pị́ 'bã lẽlé rĩ kî.”

Ịjọ́ vú nzejó Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ

31 Yẹ́sṹ mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drḭ́ gá jọ, “Ádrĩ ịjọ́ vú nze áma drḭ́ gá ma 'i,
ĩmi icó kí ã'ḭ́lé ku. 32 Ájọ ĩminí má Átẹ́pị́ la vâ ịjọ́ vú nze áma drḭ́ gá nĩ,
ịjọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la. 33 Ĩpẽ vâ 'bá kí tị mụlé ịjọ́ Yõhánã
Bãbṹtḭzḭ́ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé áma drḭ́ gá mgbã rĩ arelé rá. 34 Wó adru
'bá la tá ịjọ́ vú nze áma drḭ́ gá nĩ la ku, má igá ĩmi 'i ịjọ́ Yõhánã 'bã vú
nzelé áma drḭ́ gá 'dĩ i'dajó rá la, álẽ ĩpa sĩ ĩminí ĩmi rá. 35 Ḭjọ́ Yõhánã
'bã jọlé rĩ ji ãngũ ĩmi ásḭ́ gá dḭzã rú tárã áni, fẽ ĩminí adrujó ãyĩkõ sĩ
ụ́'dụ́ were rú. 36 Ḭjọ́ mání vú nzelé ímbátáŋá ãzíla tálí mání idélé 'dĩ
ndẽ kí ãnzị sĩ Yõhánã drḭ́ gá rĩ rá, má Átẹ́pị́ fẽ ịjọ́ mání idélé 'dĩ kí nĩ,
ãzíla i'da kí má Átẹ́pị́ ãpẽ áma tị nĩ. 37 Má Átẹ́pị́ áma tị ãpẽlépi rĩ nze
ịjọ́ vú áma drḭ́ gá rá. Ĩmi are ĩ'di ụ́'dụ́kọ́ ku, ãzíla ĩndre drĩ vâ mẹ́lẹ́tị
la ku, 38 ãzíla ĩmi ã'ḭ́ ịjọ́ ĩ'didrḭ́ ĩmi ásḭ́ gá ku, ã'dusĩku ĩminí ma 'i ĩ'di
'bã tị ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ ã'ḭjó ku rĩ sĩ.
39 “Ĩmi ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ kí lã, ĩmi ịjọ́ ala gá rĩ kí ndrṹ,
ĩmi ũrã dó sĩ ĩmi ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá íni. Ḭjọ́ sĩlé ala gá 'dĩ kí pírí
áma drḭ́ gá. 40 Wó ĩgã amụ́lé má rụ́ 'dõlé ídri ukólépi ku ĩmĩ ndrṹlé
bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ́ agá 'dĩ ịsụ́lé úmgbé sĩ.
41 “Ándrṹ ãrútáŋá ãzíla ãtḭ̃ŋá ịjọ́ vú nzejó áma drḭ́ gá múké rĩ 'bá drḭ́
la ku, 42 ã'dusĩku ánḭ̃ ĩmi agá 'dâ lẽtáŋá ĩminí sĩ Ãdróŋá lẽjó la 'dáyụ.
43 Má amụ́ má Átẹ́pị́ 'bã ũkpõ sĩ, ĩgã áma a'ḭ́lé úmgbé. Wó 'bá ãzí drĩ
kí amụ́ ĩ'bã ũkpõ sĩ, ĩmi kí a'ḭ́ rá. 44 Ĩmi jõ ĩmi ịcụ́ ãyá-ãyá ĩmi drĩdríŋĩ
gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ, wó ĩmi así ḭcụ́ŋá angálépi Ãdróŋá drḭ́ rĩ sĩ ku. Ĩmi
icó dó áma ã'ḭ́lé íngoní ru?
45 “Lẽ ĩ'bã ĩmi ásḭ́ gá ma mụ ĩmi tõlé Ãdróŋá drḭ́lẹ́ gâlé ma 'i íni la
ku, wó Mụ́sã ĩmi sĩ ĩmi ásḭ́ 'bãjó drḭ́ la gá ándrá ĩminí ãzḭ́táŋá Ãdróŋá
drḭ́ kí ajílépi rĩ, la mụ ĩmi tõlé nĩ. 46 Ĩdrĩ ándrá ịjọ́ Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ kí
ã'ḭ́ agá rá, ĩmi tá vâ áma ã'ḭ́ rá, ã'dusĩku sĩ ịjọ́ 'dĩ kí áma drḭ́ gá. 47 Wó
ĩmi dó ịjọ́ ĩ'di 'bã sĩlé áma drḭ́ gá rĩ kí ã'ḭjó ku rĩ sĩ, ĩmi icó dó ịjọ́ mání
jọlé rĩ ã'ḭ́lé íngoní ru?”

6

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Lụ́kã 9:10-17)

1 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Yẹ́sũ̃ za 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mĩrĩ Gãlı̨́lı̨̃ 'bã
'á 'dã sĩ. (Ála ándrá vâ mĩrĩ 'dĩ umve mĩrĩ Tı̨̃bẹ́rı̨̃yã 'i.) 2 'Bá ũ'bí wẽwẽ
rú tálí ĩ'di 'bã idélé 'bá kí adrı́jó rĩ kí ndrelépi cé 'dĩ, ri kí ĩ'di vú ũbĩlé
ĩ'di 'bã acı̨́ agá 'dĩ gá 'dâ ĩndĩ. 3 Yẹ́sũ̃ tụ kí 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ abe 'bé
sı̨́, ri kí vũ̃rụ́ ĩ'diní sĩ kí imbájó. 4 Ịsụ́ íni 'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã
ãni ũ̃mũ̃ alı̨jó 'bá drı̨̃ gâ sĩ rĩ drı̨̃ acá dó ãni rú.
5 Yẹ́sũ̃ la mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ãzíla ndre 'bá ũ'bí 'bã kí amụ́ agá
ĩ'di rụ́ 'dõlé ru, zı̨ Fı̨́lı̨́põ̃ 'i jọ, “Fı̨́lı̨́põ̃, ãma mụ íná ĩgbãlé calépi 'bá ũ'bí
'dĩ 'baní nalé íngõlé?” 6 Zı̨ ı́jọ́ 'dĩ 'i, lú sĩ Fı̨́lı̨́põ̃ ũ'bĩ̃jó, ã'dusĩku ĩ'di ásı̨́
gâlé nı̨̃ imụ ã'du idélé 'bá 'dĩ 'baní yã rĩ gá rá.
7 Fı̨́lı̨́põ̃ umvi Yẹ́sũ̃ 'i jọ, “Ãdrĩ táni jọ la ãma ã'du idé, átã 'bá ãzí 'bã
mũsárã ĩ'di 'bã ngalé ĩmbá ãrõ rĩ icó vâ calé ãkónã ĩgbãlé nalé 'bá pírí
amụ́lépi 'dĩ 'baní rá la ku.”
8 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí Ãndẽríyã Sı̨̃mọ́nı̨̃ Pétẽrõ ádrı̨́pı̨ nga
ı́jọ́ jọlé jọ, 9 “Ngọ́tı̨́ná ãzí wereŋá mũkátĩ ífí tõwú ãzíla ı̨̃'bı̨ nírí ı̨̃rı̨̃ la kî
trũ la 'dõ. Wó ãko 'dĩ kí 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní ã'du idé?”
10 Yẹ́sũ̃ jọ, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vũ̃rụ́.” Sáwã 'dã sĩ ịsụ́ ásé dụ kí ú'dí.
Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'dã ri kí dó pírí vũ gá. 'Bá rilépi ũ'bí 'dã kí agá 'dãá
ãgọbı̨ rú rĩ kí ũgũgõ álĩfũ tõwú 'dĩpí. 11 Yẹ́sũ̃ 'dụ mũkátĩ kí, fẽ ãwã'dĩfô
Ãdróŋá ní, awa dó kí 'bá rilépi vũ̃rụ́ 'dã 'baní kpere 'bá pírí 'baní na
agá la ĩ'baní sĩ agajó tré-tré. Idé vâ ãlu 'dĩ 'bã áni ı̨̃'bı̨ kí sĩ. 12 'Bá kí mụ
agalé 'bo, Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩtra mũkátĩ fúfú acelépi
'dĩ kí ı̨̃'bı̨ acelépi rĩ abe pírí ãngũ ãlu gá, îza sĩ ãkónã ku.” 13 Į́jọ́ 'dĩ sĩ,
'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ tra kí ãkónã ı̨́mbı̨́ acelépi 'dĩ kí pírí. Ãkónã 'bá
'bã kí a'belé rĩ tõ kí ru gụ́fá tré-tré mụdrı̨́ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃.
14 Ũ'bí ru tralépi 'dãá 'dĩ kí mụ tálí Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, ĩ'bã
ãzí rĩ jọ kí, “Ãndá ãma ã'ı̨ rá 'dĩ icó adrulé nábı̨̃ ándrá Ãdróŋá 'bã ı́jọ́
azı̨lé ĩ'di mụ amụ́lé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé rĩ 'i.” 15 Yẹ́sũ̃ nı̨̃ ı́jọ́ kí ásı̨́ gâlé ĩ'bã
kí lẽjó ĩ'di 'bãjó ĩ'bã úpí ru ũkpõ sĩ rĩ rá. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, nze ru ũní kí agá
'dãá mụlé u'álé 'bé agâlé á'dụ̃sĩ.

Yẹ́sũ̃ 'bã acı̨́jó ĩyı̨́ drı̨̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Mãrákõ 6:45-52)

16 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ mụ kí mĩrĩ tı̨ gâlé.
17 Kpere sáwã 'dã agá Yẹ́sũ̃ acá ĩ'ba rụ́ ku. Fi kí dó í'bó agâ sĩ zajó vúlé
táwũ̃nı̨̃ Kãpẽrẽnãwụ́mı̨̃ gâlé, ĩ'bã kí za agá 'dâ, ãngũ nı̨ dó rá. 18 'Dãá
ãlụ́kụ́kũ̃ lilépi ãmbógó la i'dó lilé ũkpó sĩ, ãzíla ı̨̃yı̨́ i'dó ungalé tũlãtũlã.
19 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ í'bó pẽlé ũgũgõ máyı̨́lı̨̃ na jõku sụ 'dĩpí
'bo, ndre kí Yẹ́sũ̃ 'bã amụ́ agá ı̨̃yı̨́ drı̨̃ gâ sĩ ĩ'ba rụ́ í'bó gá 'dõlé ru. Ĩ'di
dó mụ í'bô ũ̃ŋmĩlé ãni rú, 'bá 'dĩ idé kí ũ̃rı̨̃ sĩ. 20 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “'Dõ
ma 'i, ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku.” 21 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ a'ı̨ kí ĩ'di ásı̨́ pírí sĩ
fijó ĩ'ba rụ́ í'bó agâlé, 'dã 'bã ũngúkú gá cọtı̨ ca kí í'bó trũ ı̨̃yı̨́tı̨ ĩ'bã kí
tá sĩ lẽjó mụjó táwũ̃nı̨̃ Kãpẽrẽnãwụ́mı̨̃ gá 'dã gâlé.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di íná ídri drı̨̃

22 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ũ'bí ru tralépi mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ, amá kí
í'bó 'dãá cí rĩ lú ãlu. Nı̨̃ kí cé Yẹ́sũ̃ fi ala gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
ĩndĩ ku, wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí á'dụ̃sĩ Yẹ́sũ̃ kóru. 23 Í'bó ãzí
angálépi Tı̨̃bẹ́rı̨̃yã gá la amụ́ kí ãni rú ı̨̃yı̨́tı̨ ãngũ ũ'bí 'bã kí sĩ íná Úpí

'bã sĩ ãwã'dĩfô fẽjó drį̃ la gá rĩ najó rĩ gá. 24 'Bá ũ'bí kí mụ ndrelé la
Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá yụ, tõ kí ru í'bó 'dã kí agá, mụ kí
dó sĩ Kãpẽrẽnãwụ́mį̃ gá ĩ'di ndrų̃ trũ.
25 'Bá ũ'bí kí mụ Yẹ́sų̃ ịsụ́lé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'bo, zị kí ĩ'di,
“Rábį̃, mí acá 'dõlé íngoní ru?”
26 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩmi ngá áma ndrų̃ ágbárı̨́
ĩmi íná najó agajó mgbemgbe rĩ sĩ, adru ĩminí tálí mání idélé rĩ kí ífí
nį̃jó cé rĩ sĩ la ku. 27 Ĩnga ãzı́ íná ru izalépi izâ rĩ sĩ ku, rá la ĩnga ãzı́
íná fẽlépi la ĩmi sĩ u'á ídri ru jã 'dâ rĩ sĩ. Íná 'dĩ bãsĩ Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ 'bã
fẽlé ĩminí rĩ 'i, ã'dusĩku Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ fẽ mání ũkpõ sĩ ị́jọ́ 'dĩ idéjó
rá.”
28 'Bá zị kí ĩ'di, “Ãdróŋá lẽ pịrị rĩ gá ãma idé ã'du?”
29 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ, ĩmi ã'ı̨́ 'bá ĩ'di 'bã
tị ãpẽlé rĩ 'bã ị́jọ́ kí rá.”
30 Zị kí ĩ'di, “Tálí ãzí míní icólé idélé rá ãma dó ndre la, ãma sĩ ími
ã'ı̨́ rĩ ã'du? Mi mụ ã'du idélé? 31 Ãmã áyı̨́pı̨ka na kí ándrá mãnã ásé
agá ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃
agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘Fẽ ĩ'baní íná nalé angájó 'bų̃ gâlé.’†”
32 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, Mụ́sã adru ándrá 'bá ĩmĩ
áyı̨́pı̨ka 'baní íná angálépi 'bų̃ gâlé rĩ fẽlépi rĩ 'i ku. Mâ Átẹ́pı̨ fẽ
ĩ'baní íná mgbã 'bų̃ gâlé rĩ nĩ. 33 Íná Ãdróŋá 'bã fẽlé angálépi 'bų̃
gâlé amụ́lépi vų̃rụ́ 'dõlé rĩ, ĩ'di íná ídri fẽlépi 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rĩ
'baní rĩ 'i.”
34 'Bá jọ kí, “Úpí, ífẽ ãmaní íná 'dĩ jã 'dâ.”
35 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ma cécé íná ídri fẽlépi rĩ áni. 'Bá amụ́lépi áma
vú bĩlépi rĩ, ãbı̨́rı̨́ fụ ĩ'di ku. 'Bá ã'ı̨́táŋá ĩ'didrį̃ 'bãlépi áma drį̃ gá rĩ,
į̃yı̨́vı̨ ndẽ ĩ'di ku. 36 Álũ ándrá ĩminí, ĩndre ma 'bo, wó ĩmi icó áma ị́jọ́
ã'ı̨́lé ku. 37 'Bá pírí má Átẹ́pı̨ 'bã fẽlé mádrı̨ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé rá,
ãzíla má icó kí drolé ãmvé ku. 38 Má amụ́ angájó 'bų̃ gâlé ị́jọ́ áma ásı̨́
'bã lẽlé rĩ idélé ku, wó má amụ́ ị́jọ́ má Átẹ́pı̨ 'bã áma tị ãpẽjó rĩ idélé.
39 Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'di 'bã fẽlé mádrı̨ 'dĩ 'bã ãzí 'bã ãvĩ ku, wó lẽ má inga
kí ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lı̨jó rĩ sĩ. 40 Ị́jọ́ má Átẹ́pı̨ 'bã lẽlé rĩ, 'bá pírí
Ãdróŋá Ngọ́pı̨ ndrelépi rá, ãzíla ĩ'bã ã'ı̨́táŋá 'bãlépi ĩ'di agá rĩ 'bã ịsụ́
kí ídri ukólépi ku rĩ. Ma dó sĩ kí inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lı̨jó rĩ sĩ.”
41 'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ i'dó kí unulé Yẹ́sų̃ 'bã jọjó la, 'i íná angálépi 'bų̃
gâlé ası̨́lépi vų̃rụ́ 'dõlé rĩ 'i rĩ sĩ. 42 Ụzı̨ kí ru ãyá-ãyá, “'Dĩ adru Yẹ́sų̃
Yų̃sụ́fų̃ 'bã ngọ́pı̨ 'i ku yã? Ãnį̃ átẹ́pį̃ kí ãndrẽ be cé. Icó dó jọlé la 'í
angá 'bų̃ gâlé ası̨́lé vų̃rụ́ 'dõlé la íngoní ru?”
43 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'be ununuŋá ĩmi drĩdríŋį̃ gá rĩ cã. 44 'Bá ãzí
icólépi amụ́lépi má rụ́ 'dõlé la yụ, má Átẹ́pı̨ áma tị ãpẽlépi rĩ drĩ kí ají
nĩ ku rĩ gá. Ma dó sĩ drụ́zı̨́ kí inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lı̨jó rĩ sĩ. 45 Ị́jọ́
nábį̃ ãzí 'bã sĩlé rĩ jọ, ‘Ãdróŋá la drụ́zı̨́ 'bá pírí kí imbá nĩ.’ † Ãzíla 'bá
pírí má Átẹ́pı̨ tị arelépi ãzíla ị́jọ́ ų̃nį̃lépi ĩ'didrı̨ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé rá.
46 'Bá ãzí ãlu má Átẹ́pı̨ ndrelépi rá la 'dáyụ, pẽ lú 'Bá angálépi Ãdróŋá
rụ́ 'bų̃ gâlé rĩ ndre ĩ'di cé la nĩ. 47 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá pírí áma

† **6:31** Ãfų̃ŋá 16:4, 15; Zãbụ́rį̃ 78:24-25 † **6:45** Ĩsáyã 54:13

ã'ĩlépi rá rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ nĩ. 48 Ma cécé íná ídri 'dã fẽlépi
rĩ áni. 49 Ĩmĩ áyḭpịka drĩ kí táni ándrá mãnã na agá ãngũ kõtórõ rĩ
agâlé rá tí, wó 'dã ũngúkú gá ũdrã kí ándrá 'bãngá rá. 50 Wó ma íná
angálépi 'bṹ gâlé asḭlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ 'i. 'Bá áma nalépi rĩ icó drãlé
úríndí agá ĩ̃dḭ ku. 51 Ma íná ídri drḭ angálépi 'bṹ gâlé rĩ 'i. 'Bá pírí íná
'dĩ nalépi rá rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ. Íná mâ fẽlé ĩminí 'dĩ 'i, ĩ'di
ụrụ'bá mádrḭ mâ fẽlé 'bá ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dĩ 'bã adru kí ídri rĩ 'i.”
52 Ḭjọ́ 'dĩ ají 'bá Yãhṹdḭ rú 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ãgátã ũmbá la, zị kí,
“Ágọ́bḭ 'dĩ icó ãmaní ĩ'di 'bã ụrụ'bá fẽlé nalé íngoní ru?”
53 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã
ụrụ'bá na, ãzíla ãrí la mvụ ku, ĩmi icó adrulé ídri ku. 54 'Bá áma
ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri ukólépi ku rĩ trũ,
ãzíla ma ĩ'di inga ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí ḭjọ́ lḭjó rĩ sĩ, 55 ã'dusĩku áma ụrụ'bá
kí áma ãrí be, kí íná mgbã ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi 'bá ní rĩ kí. 56 'Bá
áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ kí adru áma agá Úríndí sĩ,
ãzíla ma vâ adru kí agá Úríndí sĩ. 57 Má Átẹ́pḭ ãko pírí 'bã ídri 'bã 'dḭ́pḭ
rú rĩ, ãpẽ áma tḭ nĩ, fẽ mání u'álé ídri rú nĩ. 'Bá pírí áma ụrụ'bá nalépi
ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri rú áma ḭjọ́ sĩ úríndí agá. 58 Íná
angálépi 'bṹ gâlé asḭlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ, adru íná ándrá ĩmĩ áyḭpịka 'bã
kí nalé ũngúkú la gá ĩ'bã kí ũdrãjó rĩ 'i ku. Wó 'bá íná 'dĩ nalépi rĩ kí
mụ u'álé ídri rú jã 'dâ.”
59 Yẹ́sṹ jọ ḭjọ́ 'dĩ kí ĩ'diní 'bá kí imbá agá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó
Kãpẽrẽ̃nãwṹmḭ̃ gá rĩ gá.

Ḭjọ́ ídri ukólépi ku rĩ drḭ

60 'Bá ũ'bí Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ are kí ḭjọ́ tá ĩ'di 'bã jọlé drḭdrḭ 'dã kí,
jọ kí, “Ímbátáŋá 'dĩ ũkpó-ũkpó, ã'di la ífí la nḭ nĩ yã?”
61 Yẹ́sṹ nḭ 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí unu unû rĩ gá cé, zị kí, “Ḭjọ́ ĩmĩ arelé
'dĩ iza kí ĩmi ásḭ rá yã? 62 Ĩmi dó drṹzḭ ḭjọ́ íngõ ũrã ĩdrĩ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ
ndre tụ agá vúlé ãngũ ĩ'di bã sĩ angájó rĩ gâlé? 63 Úríndí Ãdróŋá drḭ rĩ
la ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ, 'bá 'bã ũkpó fẽjó la 'dáyụ. Ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí
bãsĩ Úríndí Ãdróŋá drḭ ídri ukólépi ku rĩ fẽ ĩmi agá nĩ. 64 Wó 'bá ãzí kí
ĩmi agá 'dĩ, ã'ḭ kí ḭjọ́ mádrḭ kí ku.” Yẹ́sṹ jọ ḭjọ́ 'dĩ íni la nḭ 'bá ĩ'di ã'ĩlépi
ku rĩ kí rá, ã'dusĩku nḭ kí cé i'dóŋá gâlé 'bá ãzí ã'ḭ kí ĩ'di ku, ãzíla kí
ãzí ãlu la mụ mụlé ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ. 65 Mụ ḭjọ́ jọnâ trũ drḭ gá, jọ,
“Ásḭsḭ́ŋá mání ḭjọ́ 'dĩ jọjó rĩ, má Átẹ́pḭ drĩ fẽ la 'bá ãzí ní amṹjó má rṹ
'dõlé nĩ ku, 'bá 'dĩ icó ḭjọ́ mâ jọlé rĩ ã'ĩlé ku.”
66 Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí ĩ'diní imbálé 'dĩ a'be kí ĩ'di vú bĩ̃ŋá
rá, atrḭ kí drḭ sĩ gõjó vúlé ãzíla mụ dó ĩ'di trũ drḭ gá ĩ̃dḭ ku. 67 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
Yẹ́sṹ uja dó tḭ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ ĩ̃rḭ 'dĩ 'bã rṹ, zị kí, “Ĩmi vâ
áma a'be ĩndĩ yã?”
68 Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ umvi ĩ'diní, jọ, “Úpí, ãma dó mụ ã'di rṹ? Ḭjọ́ ídri
ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ kí mídrḭ. 69 Ãma ã'ḭ rá ãzíla ãnḭ rá, mi Ãdróŋá
'bã ngọ́tḭ ãlápítí angálépi ĩ'di rṹlé rĩ 'i.”
70 Yẹ́sṹ umvi, jọ ĩ'baní, “Má ũpẽ ándrá ĩmi 'bá mụdrḭ drḭ ĩ̃rḭ 'dĩ kí ma
'i ku yã? Wó 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ãlu ũnzí la úríndí ũnzí trũ!” 71 Yẹ́sṹ la
ḭjọ́ 'dĩ kí jọ agá, Yṹdãsḭ̃ Sḭ̃mọ́nḭ̃ Ḭsḭ̃kãrḭyọ́tḭ̃ ngọ́pḭ drḭ gá. 'Dĩ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé mụdrḭ drḭ ĩ̃rḭ 'dã 'bã ãzí ãlu ru ujalépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi nĩ rĩ 'i.

7

Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨̂pı̨ka ã'ı̨̃ kí ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨̃ ku

1 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sų̃ mụ dó u'álé Gãlı̨́lı̨̃ gá. Mụ dó acı̨ trũ tõrọ́mẹ́
kí agâ sĩ, lẽ ándrá u'álé Yũdı̨yã gâlé ku, ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã
drı̨̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó ĩ'di 'dı̨jó rá rĩ sĩ. 2 'Dĩ ãni rú sáwã 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú
rĩ 'bã kí lẽjó ų̃mų̃ nalé hémã agá rĩ najó rĩ sĩ. 3 Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ka jọ
kí ĩ'diní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ sĩ mụjó Yũdı̨yã gâlé ku ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã? Ímụ
Yũdı̨yã gâlé, 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã mụ kí rú sĩ tálí míní idélé rĩ kí
ndrelé. 4 'Bá drĩ lẽ kụlé ãngũ drı̨̃ gá 'dâ, 'bã a'bó ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨̃ kí a'bó a'bô
ku. Míní dó tálí 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ, lẽ dó ímụ 'bá ų̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dĩ 'bã nı̨̃
kí mi tọndọlọ.” 5 Átã Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ka mgbã 'dĩ ã'ı̨̃ kí drĩ vâ ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨̃
kí 'dĩ sĩ ku.
6 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ụ́'dụ́ mádrı̨̃ mgbã rĩ acá drĩ ku, wó ĩminí ụ́'dụ́
pírí kí 'bãngá múké. 7 'Bá ų̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dĩ ngų̃ kí ĩmi ũnzí ku, be la rá
la ngų̃ kí ma 'i, ã'dusĩku mâ ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨̃ kí a'dájó rárá rĩ sĩ. 8 Ĩmụ
ų̃mų̃ gâlé, mâ rú rĩ gá, má icó mụlé ų̃mų̃ 'dã gâlé ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́
mádrı̨̃ gá rĩ acá drĩ ku.” 9 Yẹ́sų̃ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, ace u'álé Gãlı̨́lı̨̃
gá 'dãá ụ́'dụ́ were.

Yẹ́sų̃ 'bã adrujó ų̃mų̃ nalé hémã agá rĩ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ka kí mụ mụlé ų̃mų̃ gá drı̨̃ gâlé
'bo, nze ru ũní mụlé ų̃mų̃ gâlé, 'bá ãzí 'bã nı̨̃ŋâ kóru. 11 Ụ̃mų̃ gá 'dãá,
'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ ri kí Yẹ́sų̃ ndrų̃lé ụzı̨ŋâ trũ 'bá kí tı̨ gá,
“Ágọ́bı̨́ 'dĩ íngõlé?” 12 Ãgátã ãfũ ũ'bí kí drĩdrı̨́ŋı̨̃ gá, ãzí rĩ jọ kí, “Yẹ́sų̃
ĩ'di 'bá múké la.” Ãzí rĩ jọ kí, “Yụ, ĩ'di 'bá 'bá kí ulélépi la.” 13 Wó 'bá
ãzí ı̨́jọ́ jọlépi Yẹ́sų̃ rụ́ sĩ tọndọlọ la 'dáyụ, ã'dusĩku 'bá kí idé agá ų̃rı̨̃ sĩ
'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ kí sĩ. 14 Ụ̃mų̃ dó mụ calé ãni rú ágágá,
Yẹ́sų̃ fi dó lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agâlé 'bá kí imbálé. * 15 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã
drı̨̃lẹ́ ru rĩ u'á kí ų̃sų̃táŋá sĩ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí sĩ ãzíla zı̨ kí, “Ágọ́bı̨́ 'dĩ
ı̨sụ́ ų̃nı̨̃táŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ íngõlé sų̃kụ́lų̃ lãŋâ kóru?”
16 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ímbátáŋá mání imbálé 'dĩ angá kí mádrı̨̃ la
ku, wó angá kí 'Bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ drı̨̃. 17 'Bá lẽlépi Ãdróŋá tı̨ arelépi
rá rĩ la nı̨̃ la rá, ı̨́jọ́ mání imbálé 'dĩ kí angá kí Ãdróŋá drı̨̃ adru ũkpõ
mádrı̨̃ sĩ ku. 18 Ádrĩ tá lẽ rụ́kụma ı̨sụ́lé ũkpõ mádrı̨̃ sĩ, ma tá áma ı̨pı̨́
cénĩ-cénĩ sĩ rụ́kụma ndrų̃jó, wó álẽ rụ́kụma ajílé 'Bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ
nî. Ị́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ fẽlépi la ma ı̨́jọ́ mgbã rĩ jọjó ĩnzõ kóru 'dĩ. 19 Mụ́sã
lũ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨̃ 'i ku yã? Ĩmi ãzí ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã
lũlé rĩ kí tãmbalépi rá la 'dáyụ! Ĩlẽ dó gẽrı̨̃ ndrų̃lé áma 'dijó rá la ã'du
ı̨́jọ́ sĩ?”
20 'Bá ũ'bí kí agá 'dãá rĩ umvi kí ĩ'diní, “Mi úríndí ũnzí trũ. Ã'di la
lẽ ími 'dı̨lé nĩ yã?”
21 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãlu 'bá adríjó Sãbátũ sĩ 'dĩ sĩ,
ĩmi ásı̨́ iza ru mání ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã? 22 Wó ĩmi ãzı̨́ nga Sãbátũ sĩ ĩndĩ ĩdrĩ
ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã ándrá lũlé ĩminí 'dĩ kí ũbĩ rá rĩ gá. Mụ́sã lũ ándrá
ĩminí ãzı̨́táŋá sĩ ũrekeŋá ĩmidrı̨̃ ãgọbı̨ rú rĩ kí ĩtãrãjó rá. (Ị́jọ́ lã'bĩ ãni
sĩ 'bá ĩtãrãjó 'dĩ ĩ'di ı̨́jọ́ ãzí ídu drı̨̃drı̨̃ 'dĩ sĩ ãzı̨́táŋá Mụ́sã 'bã lẽlé 'bá
'baní rĩ idé drĩ ru ku rú, 'dĩ á'bı̨́ ĩmidrı̨̃ Ịbụrahı̨́mų̃ ngá rĩ.) 23 Ụ́'dụ́

* **7:14** Ụ̃mų̃ nalé hémã agá rĩ la u'á ụ́'dụ́ ázı̨̃rı̨̃.

múké sĩ anzị ĩmidrị̃ kí ĩtãrãjó rĩ drĩ 'de Sãbátũ sĩ, † ĩmi idé la rá 'bã anu rú sĩ ãzị́ ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị́ gá rĩ ku, wó ĩmi ũmbã rụ mání mâ ngá 'bá adríjó ãlá ru Sãbátũ sĩ rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ? 24 Ĩmi a'be ị́jọ́ lịŋ́á 'bã adru ãko ĩmĩ ndrelé rĩ sĩ ku, rá la ị́jọ́ uyaŋ́á mgbã rĩ sĩ."

Yẹ́sũ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i yã?

25 'Bá ãzí Yẽ̗rụ́sãlẹ́mũ̗ gá 'dãá la ri kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, jọ kí, "'Dĩ adru ágọ́bị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'bã kí lẽlé 'dịlé rĩ 'i ku yã? 26 Ĩ'di ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá mgbọ rú, wó 'bá ãmbogo Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ angá kí ị́jọ́ ãzí jọlé ị́jọ́ 'dĩ kí agá ũnzí ku. 'Bá 'dĩ nị̃ kí Yẹ́sũ̗ ãndá-ãndá ru Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá yã? 27 Wó icó adrulé Kúrísĩtõ 'i ku, ã'dusĩku ãnị̃ ágọ́bị́ 'dĩ angá íngõlé yã rĩ gá cé. Ụ'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zị́ amụ́jó rĩ sĩ, 'bá ãzí ãluŋ́á la icó nị̃lé la ãfũ íngõlé yã rĩ gá ku."

28 Yẹ́sũ̗ 'bã 'bá kí imbá agá lịcọ́ Ãdróŋ́á drị́ agá 'dãá, jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mgbọ sĩ, "Ãndá-ãndá ru, ĩmi ũrã ĩnị̃ ma ã'di 'i ãzíla má angá íngõlé yã rĩ gá cé yã? Má amụ́ 'dõlé áma ũkpõ sĩ la ku, be la rá la Ãdróŋ́á 'bã ãmgbã rĩ ãpẽ áma tị nĩ. Wó ĩnị̃ vâ ĩ'di ku. 29 Wó ánị̃ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ cé, ã'dusĩku má amụ́ angájó ĩ'di rụ̃lé."

30 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ãzí 'dãá 'dĩ lẽ kí tị ĩ'di rụlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'í angá Ãdróŋ́á drị́ 'bũ̗ gâlé rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí ãlu drị́ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ, ã'dusĩku sáwã Yẹ́sũ̗ 'bã drãjó rĩ acá drĩ ku. 31 'Bá wẽwẽ rú ũ'bí kí agá 'dãá rĩ 'bã ãzí ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã jọlé, "Má angá Ãdróŋ́á drị̃lé," rĩ rá, jọ kí, "Ụ'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zị́ amụ́jó rĩ sĩ, icó tálí ãzí kí idélé ágọ́bị́ 'dĩ drị́ kí ndẽlépi rá la ku!"

Ãsĩkárĩ kí tị pẽjó Yẹ́sũ̗ rụjó rĩ

32 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ũ'bí kí arelé ãgátã ga agá Yẹ́sũ̗ drị́ gá, atrá kí ru ãtalo ãmbogo ídétáŋ́á idélépi rĩ abe, pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị mụlé Yẹ́sũ̗ rụlé. 33 Yẹ́sũ̗ jọ ũ'bí 'baní, "Má icó u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ ãzo rú ku, wó ma mụ gõlé vúlé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ rụ̃lé. 34 Ĩmi drụ́zị́ mụ áma ndrụ̃lé rá, wó ĩmi icó áma ịsụ́lé ku, ã'dusĩku ĩmi icó calé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku."

35 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ ri kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, jọ kí, "Ĩ'di ãmgbã rĩ gá mụ gbõrú ãmaní sĩ icójó ĩ'di ịsụ́jó ku rĩ gá íngõlé? Ĩ'di mụ mụlé 'bá ãmadrị̃ 'bã rụ́ ãngũ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'badrị̃ gá, sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí imbájó yã? 36 Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ãma mụ 'î ndrụ̃lé, ãma icó 'î ịsụ́lé ku, ãzíla ãma icó mụlé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó u'ájó rĩ gá ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?"

37 Ụ'dụ́ ãsĩ̃jó ãmbógó ũ̃mũ̗ drị́ sĩ, Yẹ́sũ̗ tu dó pá ụrụgá ụ́'dụ́ ũ̃mũ̗ drị́ 'dã sĩ, jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mgbọ sĩ re, "'Bá ĩ̃yị́vị́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã amụ́ ĩ̃yị́ mvụlé má rụ́ 'dõlé. ‡ 38 Ĩ'bã ĩmi ã'ĩ̃táŋ́á áma drị́ gá, ĩmi sĩ ĩ̃yị́ ídri fẽlépi adị̃lépi angájó kídí ĩmi agâlé cécé ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̗ Ãdróŋ́á drị́ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni." † 39 Yẹ́sũ̗ la ị́jọ́ jọ agá Úríndí Ãlá drụ́zị́ mụlé fẽlé 'bá pírí ĩ'bã ã'ĩ̃táŋ́á 'bãlépi ĩ'di drị́ gá rĩ drị́ gá. Úríndí 'dã, úfẽ drĩ ĩ'di 'bá ãzí ní ku, ã'dusĩku ĩnga drĩ Yẹ́sũ̗ 'i dị̃zã ĩ'diní sĩ ãrútáŋ́á ịsụ́jó pírí rĩ gá ku.

---

† **7:23** Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí anzị ĩ'badrị̃ kí ĩtãrã ngọ́tị̃ŋ̃â drĩ dó ca ụ́'dụ́ ãrõ rĩ gá. ‡ **7:37** Ụ̃mũ̗ nalé hémã agá rĩ 'bã ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ 'dã agá pírí, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ĩ̃yị́ ũsũ ãlĩtárĩ drị̃ gá, 'bá kí igájó ị́jọ́ ándrá Ãdróŋ́á 'bã ĩ'baní ĩ̃yị́ fẽjó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá rĩ sĩ. † **7:38** Lẹ́vị̃ 23:36; Ị́zẽ̗kẹ́lĩ̃ 47:1; Zãkãríyã 14:8

'Bá awa kí ru ndú-ndú ĩjọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ sĩ

40 'Bá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí mụ ĩjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé rĩ kí arelé 'bo, jọ kí,
"Ãndá-ãndá ru ãma ã'ị̃ rá ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'di nábị̃ cécé nábị̃ Mụ́sã ándrá
Ãdróŋá 'bã ĩjọ́ azịlé imụ tị la ãpẽlé ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dõlé rĩ 'i!" 41 Ãzí rĩ jọ
kí, "'Dĩ Kúrísĩtõ 'i." Wó ãzí rĩ 'bã kí ñjó la útị ĩ'di Gãlĩ́lị̃ gá rĩ sĩ, jọ kí vâ,
"Kúrísĩtõ icó ãfũlé Gãlĩ́lị̃ gá la ku! 42 Ĩjọ́ Ãdróŋá drị sĩlé rĩ jọ Kúrísĩtõ
la angá ũri Dãwụ́dị̃ drị̃ agá, ála vâ ĩ'di tị Bẽtẽ̃lẽ̃hẹ́mũ̃ gá 'dĩ ãngũ úpí
Dãwụ́dị̃ 'bã ándrá sĩ u'ájó rĩ gá." 43 Ĩjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũrãlé Yẹ́sũ̃ drị̃ gá
'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú. 44 Ĩ'bã ãzí rĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé cí, wó 'bá ãzí
ãlu drị 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ.

'Bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ gã kí Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lé úmgbé

45 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ̃ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ kí mụ gõlé vúlé 'bá
kí tị ãpẽlépi, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe ĩ'ba rụ̃lé 'bo,
zị kí kí, "Ĩmi arụ́ Yẹ́sũ̃ ajílé ĩndĩ ku la ã'du ĩjọ́ sĩ?" 46 Ãsĩkárĩ̃ 'dĩ umvi kí
'bá 'dĩ kí, "'Bá ãzí jõ drĩ ãmaní arelé ĩjọ́ jọlépi ágọ́bị̃ 'dã 'bã áni 'dáyụ!"
47 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ zị kí kí, "Ágọ́bị̃ 'dĩ ulé vâ ĩmi ĩndĩ yã? 48 'Bá
ãmbogo Yãhụ́dị̃ ru jõku 'bá Fãrĩsáyĩ rú ĩminí ndrelé ĩ'di ã'ị̃lépi la kí cí
yã? 49 'Bá 'dĩ áni la yụ. Wó rá la 'bá ru tralépi ĩjọ́ arelépi ĩ'di tị gá 'dĩ
'bã ãzí rĩ ã'ị̃ kí ĩ'di nĩ, ã'dusĩku 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi 'dĩ nị̃ kí ĩjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã
drị̃ drị̃ gá ku! Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, kí mụ mụlé pírí ãcí gá!"
50 Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí, ándrá mụlépi Yẹ́sũ̃ rụ́ ĩnị̃ sĩ rĩ
jọ 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru ãzíla Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'baní, 51 "Ãzịtáŋá ãmadrị̃
ã'ị̃ ãmaní 'bá ãzí drị̃ gá ĩjọ́ lịlé, ịsụ́ ãma are kí drĩ ĩjọ́ ĩ'di tị gá rĩ ku rú
ku. Ãdrĩ kí ĩjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ịsụ́ 'bo, ãma kí dó ĩjọ́ lị ĩ'di drị̃ gá ĩndõ."
52 Umvi kí ĩjọ́ Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃ ní, jọ kí, "Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃, mi vâ 'bá angálépi
Gãlĩ́lị̃ gá la yã? Ílã drĩ ĩjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ, mí icó nábị̃ la
'bã angá Gãlĩ́lị̃ gá la ịsụ́lé ãluŋá la ku."

[Bụ́kũ̃ ándrá ídu drị̃drị̃ 'bání sĩlé tị Gị̃rị̃kị̃ drị̃ sĩ rĩ kí agá Yõhánã 7:53—8:11 ándrá yụ]

Ũ̃kú rụlé ãwũ̃ sĩ rĩ

53 Ĩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, kí pírí a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, mụ kí dó
ĩ'badrị̃ko gá.

8

1 Wó Yẹ́sũ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'Bé Mị̃zẽ̃yị̃tũ̃ drị̃ gâlé.
2 Ũ̃'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drị gá rĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ uja kí ru vúlé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃
agâlé. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá, ãzíla i'dó dó kí imbálé. 3 Imba'ba
ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, ají kí ũkú ãzí
ĩ'bã kí rụlé ãwũ̃ gá la Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé. Fẽ kí ũkú 'dĩ tu pá 'bá pírí amụ́lépi
ĩjọ́ arelépi Yẹ́sũ̃ tị gá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá. 4 Zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, "Ímbápị, ãrụ ũkú
'dĩ ãwũ̃ nga agá ágọ́bị̃ ãzí be. 5 Ãzịtáŋá Mụ́sã 'bã fẽlé ãmaní rĩ agá, jọ,
ũkú rụlé 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ úvú ĩ'di írã sĩ, 'bã drã rá. Wó ú'dĩ'da mĩ rú rĩ
mi ĩjọ́ jọ ũkú 'dĩ 'bã ĩjọ́ sĩ íngoní?" 6 'Bá 'dĩ zị kí Yẹ́sũ̃ 'i zịtáŋá 'dĩ sĩ la
lú sĩ ĩ'di ũ̃'bị̃jó 'bã fi rú sĩ ĩjọ́ agá benĩ íni.
Wó Yẹ́sũ̃ atú vũ gá, i'dó ãko sĩlé ĩ'didrị̃mváŋá sĩ vũ̃rụ́ 'dãá. 7 'Bá 'dĩ
ri kí Yẹ́sũ̃ ụzịlé zịtáŋá sĩ ũkú 'dã 'bã ĩjọ́ sĩ. Ĩjọ́ 'dĩ fẽ Yẹ́sũ̃ tu pá ụrụgá
jọ ĩ'baní, "'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ ĩjọ́ ũnzí idélépi ku

rĩ, 'bã a'dụ́ írãmváŋá ĩ'di vujó drị̃drị̃ rĩ gá nĩ.” 8 Yẹ́sụ̃ atú vâ vũ gâlé ị̃dị́, i'dó vâ ãko sĩlé drı̣́mváŋá sĩ vụ̃rụ́ 'dãá.

9 'Bá 'dĩ kí mụ ı́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, iré kí ãlu-ãlu ĩ'bã kí nị̃jó la rá kí ãzí ãlu ı́jọ́ ũnzí idélépi ku, i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ. 'Bá ĩyõ ko kí drị̃ mụlé drị̃drị̃, ãzíla 'bá kãrı́lẹ̃ rú rĩ mụ kí ãsị̃jó. A'be kí Yẹ́sụ̃ kí ũkú tá ĩ'bã kí arụ́lé ajílé ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ be á'dụ̃sĩ. 10 Yẹ́sụ̃ angá ũkú 'dĩ rụ́ ụrụgá 'dõlé, jọ ĩ'diní, “'Bá tá ími arụ́lépi rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá ãzí acelépi ãlu ími tõlépi la cí yã?”

11 Ũkû umvi Yẹ́sụ̃ ní, “Yụ ãmbógó, 'bá ãzí ãluŋá la yụ.”

Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Múké, álẽ vâ ı́jọ́ lı̣lé ími drị̃ gâ sĩ drãjó rá 'bá 'dã 'badrị̃ áni ku. Ígõ vúlêlé, wó lẽ mí idé ı́jọ́ ũnzí ãzí ị̃dị́ ku.”

Yẹ́sụ̃ ĩ'di cécé dị̃zã áni ụ̃nọ́kụ́ nî

12 Íjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ i'dó vâ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí imbálé ị̃dị́, “Ma dị̃zã ụ̃nọ́kụ́ drı̣́ gá rĩ. 'Bá áma vú bĩlépi rĩ icó acı́lé ãngũ ı̣nı̣ agá ku, ĩ'di dị̃zã ãngũ ídri drị̃ jilépi rĩ ı̣sụ́ rá.”

13 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ umvi kí ĩ'diní, “Íjọ́ mî jọlé rĩ adru kí ı́jọ́ mgbã ku, míní ı́jọ́ mídrị̃ rĩ kí vú nzejó cénĩ-cénĩ rú mi 'i rĩ sĩ.”

14 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ táni ı́jọ́ vú nze áma drị̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ma ı́jọ́ mgbã jọ, ã'dusĩku ánị̃ ãngũ mání angájó ãzíla mání mụjó rĩ rá. Wó ĩnị̃ má angá íngõlé jõku ma mụ íngõlé yã rĩ gá ku. 15 Ĩmi ı́jọ́ lı̣ ũndũwã 'bádrị̃ sĩ, wó má amụ́ ı́jọ́ lı̣lé 'bá ãzí drị̃ gá la ku. 16 Ádrĩ tá amụ́ ı́jọ́ lı̣lé, ı́jọ́ lı̣ŋá mádrı̣́ rĩ tá adru kpı̣, ã'dusĩku má adru ı́jọ́ 'dĩ gá 'dâ á'dụ̃sĩ ku, má átẹ́pı̣ áma tı̣ ãpẽlépi rĩ ĩ'di má be ĩndĩ. 17 Ãzı́táŋá ĩmidrị̃ gá rĩ lẽ 'bá sãdínĩ rú rĩ 'bã adru kí 'bá ị̃rị̃, ála dó sĩ ı́jọ́ ĩ'badrị̃ gá rĩ ã'ị̃ ı́jọ́ mgbã rú rá. 18 Ma ı́jọ́ vú nze áma drị̃ gá rá, ãzíla má Átẹ́pı̣ áma tı̣ ãpẽlépi rĩ ĩ'di sãdínĩ ı́jọ́ mádrị̃ 'bã vú nzelépi rĩ 'bã ãzí.”

19 Zı̣ kí ĩ'di 'i, “Mî átẹ́pı̣ íngõlé?”

Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnị̃ ãma mâ átẹ́pı̣ be ã'di 'i yã rĩ gá ku, ĩdrĩ tá ma ã'di 'i yã rĩ nị̃ agá cé, ĩmi tá má átẹ́pı̣ nị̃ cé.”

20 Yẹ́sụ̃ jọ ı́jọ́ 'dĩ kí pírí ĩ'diní drĩ ímbátáŋá imbá agá lı́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ ãni rú ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá 'dãá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di rụlépi la 'dáyụ, ã'dusĩku sáwã ĩ'didrị̃ cãndí ı̣sụ́jó ãzíla drãjó rĩ 'bã drĩ cajó ku rĩ sĩ.

Ĩmi icó mụlé ãngũ mâ sĩ mụjó rĩ gá ku

21 Yẹ́sụ̃ jọ vâ 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní ị̃dị́, “Ma mụ mụlé 'dâ rá, ĩmi icó mụlé ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, ĩmi mụ áma ndrụ̃lé tí, wó ĩmi ũdrã ı́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá, útrũ ĩmi ku rú.”

22 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ undré kí ru mı̣fị̃ gá mı̣fị̃ gá jọ kí, “Ĩ'di dó mụ ru 'dı̣lé cénĩ-cénĩ yã! Íjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ‘Ãngũ mâ mụjó rĩ gá ĩmi icó mụlé ku,’ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”

23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ kí, wó má angá 'bụ̃ gá, ũri ĩmidrị̃ angá ụ̃nọ́kụ́ gá 'dâ, wó ũri mádrị̃ angá 'bụ̃ gá. 24 Ájọ tá ĩminí rá, ĩmi mụ ũdrãlé ı́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ trũlé ku 'dĩ kí agá ĩdrĩ ı́jọ́ mání jọlé ma, ma 'i rĩ ã'ị̃ ku rĩ gá.”

25 Zı̣ kí, “Mí ũrã, mi ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”

Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ánze tá áma vú ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ í'dóŋá gá 'dãá 'bo. 26 Má icó tá ı́jọ́ lı̣lé ĩmi drị̃ gá ãzíla ũnzĩkãnã ĩmi idélé wẽwẽ

rú 'dĩ kí sĩ, kẽjį̣ la gá, ma lú ĩminí ị́jọ́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ kí jọ. Ĩ'di 'bá ị́jọ́ mgbã idélépi rĩ ãzíla ma 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ 'baní ị́jọ́ mâ arelé ĩ'di tị gá rĩ jọ."

27 'Bá ãzí kí agá 'dâ ị́jọ́ nį̃lépi Yẹ́sṹ la ị́jọ́ jọ agá ĩ'baní Átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ drị̃ gá la 'dáyụ.

28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩdrĩ dó Ngọ́tį̣ 'Bádrị̃ ipa ingalé ụrụgá mũsãlá'bã sĩ gá rá, ĩmi dó nị̃ la, ma ã'di 'i yã rĩ gá rá. Ĩmi vâ nị̃ la ị́jọ́ ãzí mâ idélé áma drị̃ sĩ la 'dáyụ. Ma ị́jọ́ mâ Átẹ́pị̃ 'bã sĩ áma imbájó rĩ kí vúṇá idé. 29 Ụ'dṹ pírí sĩ ma ị́jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ idéjó rĩ sĩ, 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ a'be ma á'dṹsĩ ku, ĩ'di má be."

30 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, 'bá ũ'bí ĩ'di arelépi rĩ ã'ị̃ kí ĩ'di rá

Yẹ́sṹ kí Ịbụrahị̃mṹ be

31 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'bá Yãhṹdị̃ rú ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní, "Ĩdrĩ ímbátáṇá mádrị̃ kí ã'ị̃ rá, ĩmi adru 'bá áma vú ũbĩlépi rĩ kí ãndá-ãndá ru. 32 Ĩmi dó ị́jọ́ mgbã rĩ nị̃ cé, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ la dó ĩmi trũ rá."

33 'Bá 'dĩ umvi kí ị́jọ́ jọ kí, "Ãma drị̃lẹ́ Ịbụrahị̃mṹ drị̃ kí, ãma adru drĩ ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ 'bá ãzí 'bã ãtí'bó ru ãluṇá la ku. Ị́jọ́ míní jọlé, ála mụ ãma trũlé rá 'dĩ 'bã ífí íngoní?"

34 Yẹ́sṹ umvi Yãhṹdị̃ ru tralépi 'dãá 'dĩ 'baní pírí, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá pírí mụlépi ị́jọ́ ũnzí idéṇâ trũ drị̃ gá rĩ kí adru ị́jọ́ ũnzí pálé gá cécé ãtí'bó 'bã adrujó ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã pálé gá rĩ áni. 35 Ãtí'bó adru lị́cọ́ 'dị́pị rú nĩ jã 'dâ la ku, wó ngọ́tį̣ṇá tịlé lị́cọ́ agá 'dãá rĩ, ĩ'di lị́cọ́ 'dị́pị rú nĩ. 36 Ngọ́tį̣ṇá Lị́cọ́ 'Dị́pị rú rĩ drĩ ĩmi trũ nĩ, ĩ'di ĩmi trũ ãndá-ãndá ru. 37 Ánị̃ ĩmi ãfũ ũri Ịbụrahị̃mṹ drị̃ agá rĩ gá rá. Wó ĩmi gẽrị̃ pírí ndrṹ lẽjó áma 'dịjó rá, ã'dusĩku ị́jọ́ mádrị̃ fi kí ĩmi agá ku. 38 Ma ĩminí ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã i'dalé mánî rĩ kí jọ, wó ĩmi ị́jọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kí idé."

39 Jọ kí ĩ'diní, "Ãmã átẹ́pị ĩ'di Ịbụrahị̃mṹ 'i!" Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩdrĩ tá adru Ịbụrahị̃mṹ 'bã ũri kí la, ĩmi tá ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé Ãdróṇá ní ãyĩkõ fẽjó rĩ kí vúṇá idé áyụ. 40 Wó kẽjį̣ la gá, ĩmi gẽrị̃ pírí ndrṹ sĩ lẽjó áma 'dịjó rá, mâ ĩminí ị́jọ́ pịrį̣ Ãdróṇá drị̃ lũjó rĩ sĩ. Ịbụrahị̃mṹ idé ándrá ị́jọ́ ĩmĩ idélé 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ku. 41 Wó ĩmi ị́jọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã idélé rĩ kí vúṇá idé."

Jọ kí, "Ãdróṇâ lú ãmã Átẹ́pị rú nĩ ãzíla ãma ũri mgbã ãfũlépi ĩ'di rṹ rĩ kí."

42 Yẹ́sṹ umvi kí jọ, "Ãdróṇá 'bã ãmgbã rĩ drĩ tá adru ĩmĩ Átẹ́pị 'i, ĩmi tá áma lẽ rá, ã'dusĩku má angá Ãdróṇá rṹlé. Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ ku, wó ãpẽ áma tị nĩ. 43 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, fi ĩmi drị̃ gá ku la, ĩmĩ lẽjó ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ ã'ị́jó ku rĩ sĩ. 44 Ĩmi ũri ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ ãni la kí, ãzíla ĩmi ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vúṇá idé. Ándrá i'dójó 'dã, ĩ'di 'bãngá 'bá 'bá ụ'dį̣lépi la, ãzíla ĩ'di ĩnzó'bá, ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã 'bã adrujó ĩ'di agá yụ rĩ sĩ. Drĩ lẽ ĩnzõ alį̣lé, ĩ'di jọ la tị ĩ'didrị̃ gá ị́jọ́ 'dĩ 'bã kí ĩ'di sijó rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di ĩnzó'bá, átẹ́pị ĩnzõ drị̃ rĩ. 45 Ị́jọ́ pírí mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ kí, wó tí ĩmi ã'ị̃ ma ku. 46 'Bá ãzí ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ icólépi i'dalépi la ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá, má idé ũnzí rá rĩ ã'di 'i? Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã la kí, wó ĩmi ã'ị̃ dó ma ku la ã'du

ịjọ́ sĩ yã? 47 'Bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ, ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ are
rá. Wó ĩmi adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ku rĩ sĩ, ĩgã ịjọ́ ĩ'didrị̃ ã'ị̃lé úmgbé.”

Yẹ́sṹ jọ 'i Ịbụrahịmṹ ní drị̃drị̃

48 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ru tralépi 'dãá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ịjọ́ ãmã jọlé mi ịjọ́
ĩnzõ rú rĩ kí ã'ị̃, cécé 'bá Sãmãríyã rú ãzị̃ kóru 'dĩ 'bã kí ã'ị̃lé rĩ áni,
ãzíla mi úríndí ũnzí trũ rĩ, ĩ'di ịjọ́ ãndá la.”
49 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí, úríndí ũnzí áma agá 'dáyụ. Áru má
Átẹ́pị rũrũ, wó ĩgã ĩ'di rulé úmgbé, ĩmĩ áma ã'ịjó ku rĩ sĩ. 50 Ándrṹ
ãrútáŋá mání cénĩ-cénĩ rú ku. Wó má Átẹ́pị Ãdróŋá lẽ úfẽ mání
ãrútáŋá rá rĩ gá nĩ (ãzíla ĩ'di 'bá ịjọ́ lịlépi mgbã rĩ 'i). 51 Ájọ ĩminí
ịjọ́ mgbã, 'bá ịjọ́ mâ jọlé rĩ kí arelépi ãzíla kí ã'ị̃lépi rá rĩ, icó drãlé ku.”
52 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ãma
ã'ị̃ dó rá mi úríndí ũnzí trũ. Ịbụrahịmṹ ũdrã kí nãbịya abe ándrá ídu,
wó íjọ 'bá drĩ ịjọ́ mídrị̃ gá rĩ ã'ị̃ rá, icó drãlé ku íngoní-íngoní ru? 53 Ílẽ
jọlé la mi ãma áyịpị Ịbụrahịmṹ ní drị̃drị̃ yã? Ũdrã kí ándrá nãbịya
abe ídu. Ịjọ́ míní jọlé 'dĩ áni 'dĩ sĩ, mí ũrã mi dó ã'di 'i?”
54 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ tá ãrútáŋá fẽ agá mání cénĩ-cénĩ rú la,
ĩ'di tá adru mání ífí kóru. Má Átẹ́pị Ãdróŋá fẽ mání ãrútáŋá nĩ. Ĩ'di
Ãdróŋá ĩminí jọlé ĩ'di ĩmi ãni rĩ 'i. 55 Ĩdrĩ táni jọ la ĩ'di ĩmĩ Ãdróŋá tí,
ĩnị̃ ĩ'di ku, wó ánị̃ ĩ'di cé. Ádrĩ tá jọ la ánị̃ ĩ'di ku, ma tá adru ĩnzó'bá
ru cécé ĩmĩ áni. Wó ánị̃ ĩ'di rá ãzíla má ũbĩ ĩ'di 'bã ãzịtáŋá kí vú rá.
56 Ĩmĩ áyịpị Ịbụrahịmṹ 'bã ándrá ásị̃, sĩ lẽjó ụ́'dụ́ mání amụ́jó rĩ ndrejó.
Ndre ma rá ãzíla u'á dó ãyĩkõ sĩ.”
57 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Mi drĩ ngọ́tịnã, ími ílí ca drĩ vâ átã
kãlị̃ tõwú ku. Wó Ịbụrahịmṹ drã ándrá ídu, índre ĩ'di íngoní ru?”
58 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, útị drĩ Ịbụrahịmṹ ũ̃nọ́kụ́ drị̃
gá 'dâ ku rú, má Ãdróŋá be cí ãzíla má Ãdróŋá 'i.”
59 Ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ 'de 'bá 'dĩ kí agá ãzá-ãzá. Ụ'dụ kí írã drị̃ gá,
tí sĩ lẽjó ĩ'di u'béjó káyĩ rá, wó Yẹ́sṹ ãvĩ kí drĩdríŋĩ gá, lịcọ́ Ãdróŋá drị̃
agá 'dãá rĩ sĩ rá.

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá tịlé mịfị̃ kóru rĩ 'bã mịfị̃

1 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá ácị̃ trũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, ndre ágọ́bị̃ ãzí
tịlé mịfị̃ kóru la. 2 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Rábĩ, ịjọ́ ũnzí ã'di drị̃
gá rĩ fẽ ágọ́bị̃ 'dĩ tịlé mịfị̃ kóru la nĩ? Ịjọ́ ũnzí ãndrẽ 'bã kí idélé átẹ́pị̃
be rĩ 'i yã, jõku ĩ'di 'bã idélé rĩ 'i?”
3 Yẹ́sṹ umvi, “Ịjọ́ ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã tịnã mịfị̃ kóru rĩ adru ịjọ́ ũnzí 'bá ĩ'di
tịlépi rĩ 'badrị̃ sĩ jõku ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku. Útị ĩ'di mịfị̃ kóru
íni la 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ãzị̃ nga agá ĩ'di ụrụ'bá gá
'dâ benĩ. 4 Ãnga kí ãzị̃ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị̃ gá rĩ, ãngũ drĩ adru
agá ule rú ĩ̃tụ́ sĩ 'dĩ. Ịnị̃ drĩ acá 'bo, 'bá ãzí ãzị̃ ngalépi ịnị̃ sĩ la 'dáyụ.
5 Ma dĩ̃zã ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ 'i, ma drĩ adrujó ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ cí rĩ sĩ.”
*

---

* **9:5** Yẹ́sṹ 'bã ándrá adrujó ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ sĩ, 'bá ndre kí ũkpõ ĩ'didrị̃ gá rĩ rá, ãma ú'dĩ'da ũkpõ ĩ'didrị̃ gá rĩ ndre Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ.

6 Yẹ́sų̃ la mụ į̣jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, wi sų̃sụ́ vų̃rụ́ sĩ ũdrí anzájó, trị dó sĩ
ágọ́bį̣ 'dã 'bã mį̣fį̣ kí, 7 ãzíla jọ ĩ'diní, “Ímụ ũdrí ími mį̣fį̣ gá 'dĩ kí ũjĩlé
ĩyį̣ Sĩlõwámũ † gá rĩ sĩ.” Ágọ́bį̣ 'dĩ mụ rá, ũjĩ ru mį̣fį̣ kí rá, ĩ'di ãgõ agá
ĩ'di dó dį̃ ãngũ ndre sĩ.

8 'Bá ágọ́bį̣ 'dã 'bã jĩránĩ rú ãzíla vâ 'bá jõ ĩ'di ndrelépi ãko a'į̣ agá
cé 'dĩ zį̣ kí ru, “'Dĩ adru ágọ́bį̣ jõ rilépi ãko a'į̣lépi 'bá 'badrį̣ 'dâ rĩ 'i ku
yã?”

9 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ bãsĩ ĩ'di 'i,” wó ãzí rĩ jọ kí, “Ají kí ru ají ajî.”
Ágọ́bį̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ ĩ'baní ĩ'di tị sĩ, “'Bâ bãsĩ ma 'i.”

10 Zį̣ kí ĩ'di, “Ími mį̣fį̣ nzį̃ kí ru sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?”

11 Umvi ĩ'baní, “Ágọ́bį̣ umvelé Yẹ́sų̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mį̣fį̣ kî.
Jọ mání, ‘Ímụ ĩyį̣ umvelé Sĩlówámũ 'i rĩ gá ũdrí ími mį̣fį̣ gá rĩ kí ũjĩlé.’
Ámụ rá ãzíla má ũjĩ ũdrí áma mį̣fį̣ gá rĩ kí rá mání sĩ ãngũ ndrejó 'dĩ!”

12 Zį̣ kí ĩ'di, “Ágọ́bį̣ 'dĩ íngõlé?” Umvi, “Ánį̃ ku.”

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ndrų̃ kí į̣jọ́ 'bá mį̣fį̣ kóru
rĩ 'bã ãngũ ndrejó rá rĩ 'bã į̃ndụ́

13-14 Ụ'dụ́ Yẹ́sų̃ 'bã ándrá ũdrí anzájó sĩ ágọ́bį̃ 'bã mį̣fį̣ trijó ĩ'diní sĩ
ãngũ ndrejó rĩ ĩ'di Sãbátũ sĩ. Âjí dó ágọ́bį̣ tá mį̣fį̣ kóru rĩ 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dõlé. 15 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ zį̣ kí dó sĩ ĩ'di,
“Ími mį̣fį̣ adrí kí sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?” Umvi ĩ'baní, “'Bá
umvelé Yẹ́sų̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mį̣fį̣ kî. Ma dó mụ ũjĩlé la 'bo,
má i'dó dó ãngũ ndrelé.”

16 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí jọ kí, “Ágọ́bį̣ Yẹ́sų̃ 'dĩ angá Ãdróŋá drį̃lé ku.
Drĩ tá adru agá 'dĩ 'bã áni, icó tá ãzį̣táŋá Sãbátũ drį̃ kí nũlé ku.”

Wó ãzí rĩ jọ kí, “'Bá į̣jọ́ ũnzí idélépi rĩ icó ícétáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí
idélé íngoní-íngoní ru?” Į̣jọ́ 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.

17 Uja kí vâ ru ágọ́bį̣ 'dĩ zį̣lé į̃dį̣, “Į̣jọ́ míní jọlé adrí ími mį̣fį̣ kí nĩ rĩ
drį̃ gá mi jọ la ĩ'di ã'di 'i?”

Ágọ́bį̣ umvi kí, “Ĩ'di nábį̃.”

18 'Bá Yãhụ́dį̃ rú drį̃lẹ́ rú rĩ ã'į̃ kí į̣jọ́ ándrá jọlé ágọ́bį̣ 'dã 'bã ándrá
mį̣fį̣ kóru rĩ ku, kpere ĩ'bã kí ágọ́bį̣ 'dĩ 'bã ãndrẽ kí umve agá átẹ́pį̃ be.
19 Zį̣ kí kí, “'Dĩ ĩmĩ ngọ́pį̣ 'i yã? Útį̣ ándrá ĩ'di mį̣fį̣ kóru ãndá-ãndá ru
yã? Drĩ adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di ú'dî'da ãngũ ndre íngoní-íngoní ru?”

20 'Bá ágọ́bį̣ 'dã tį̣lépi rĩ umvi kí, “'Dĩ ãmã ngọ́pį̣ 'i, ãndá útį̣ ándrá
ĩ'di mį̣fį̣ kóru. 21 Wó ãnį̃ mį̣fį̣ la adrí kí sĩ ãngũ ndrejó rá íngoní-íngoní
yã rĩ gá ku, jõku ã'di fẽ mį̣fį̣ la 'baní adríjó sĩ ãngũ ndrejó nĩ yã rĩ gá ku.
Mba 'bo, icó dó į̣jọ́ jọlé ĩ'di 'bã tị sĩ rá, ĩzį̣ ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i.” 22 Ãndrẽ kí
átẹ́pį̃ be jọ kí į̣jọ́ 'dĩ kí íni rá la, ũrį̃ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ sĩ, ã'dusĩku
'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ jọ kí 'bá ãzí drĩ jọ la Yẹ́sų̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i ála ĩ'di adró
ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agâlé ãmvé rĩ sĩ. 23 'Dĩ bãsĩ į̣jọ́ ãndrẽ kí átẹ́pį̃ be
ĩ'bã kí jọjó la, “Mba 'bo, ĩzį̣ ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i,” rĩ.

24 'Bá drį̃lẹ́ ru rĩ umve kí ágọ́bį̃ vúlé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, jọ kí, “Ísõ ũyõ
Ãdróŋá rụ́ sĩ į̣jọ́ mgbã rĩ vú nzejó! Ãnį̃ rá Yẹ́sų̃ ĩ'di 'bá į̣jọ́ ũnzí idélépi
la.”

---

† **9:7** Sĩlõwámũ 'bã ífí tị la pẽjó.

25 Ágọ́bị́ umvi ĩ'baní, “Ánḩ̃ mâ ngá ĩ'di 'bá ũnzí la yã jõku 'bá ũnzí ku
la yã rĩ gá ku. Mâ nḩ̃lé rĩ ma ándrá mịfị́ kóru wó ú'dî'da íni áma mịfị́
kí ídri, ma ãngũ ndre rá.”
26 Zị́ kí ĩ'di, “Ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã idélé mgbã rĩ gá míní rĩ ã'du sĩ fẽlépi la ími
mịfị́ kí sĩ adríjó?”
27 Umvi ĩ'baní, “Ánze tá ĩminí ḩ̃jọ́ 'dĩ vú 'bo, wó ĩgã tá arelé la úmgbé.
Ĩlẽ ánze ĩminí ḩ̃jọ́ 'dĩ 'bã vú ḩ̃dḩ́ la ã'du ḩ̃jọ́ sĩ? Ĩlẽ tí dó sĩ acálé 'bá ĩ'di
vú bĩlépi rĩ kí rú yã?”
28 Ḩ̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ u'dá kí ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Mi 'bá ĩ'di vú
bĩlépi la! Wó ãma ãmã ngá 'bá Mṵ́sã vú bĩlépi rĩ kî. 29 Ãnḩ̃ rá Ãdróŋá
jọ ándrá ḩ̃jọ́ Mṵ́sã rṵ̂ sĩ, wó ágọ́bị́ 'dĩ ãnḩ̃ angá ãzíla ịsṵ́ ũkpõ ĩ'di ãni
'dĩ kí íngõlé yã rĩ gá ku.”
30 Ágọ́bị́ umvi ĩ'baní, “Ḩ̃jọ́ ĩminí jọlé 'dĩ kí mání ṵ̃sṵ̃táŋá ru! Ḩ̃jọ ĩnḩ̃
ḩ̃jọ́ ĩ'di drḩ̃ gá ku, wó nzḩ̃ áma mịfị́ kí rá! 31 Ḩ̃jọ́ ãma nḩ̃lé rĩ Ãdróŋá are
'bá ũnzí rĩ kí tị ku. Ĩ'di rá la 'bá ĩ'di tị arelépi rá ãzíla ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé
rĩ kí idélépi rĩ kí tị are áyụ. 32 'Bá ãzí ándrá údu ḩ̃jọ́ arelépi 'bá ãzí tḩ̃lé
mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ la ru nzḩ̃ rá la 'dáyụ. 33 'Bá 'dĩ drĩ tá angá Ãdróŋá
drḩ̃lé ku, icó tá ãko ãzí idélé ku.”
34 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ími tḩ̃lépi rĩ kí 'bá ũnzí la ãzíla izó kí vâ mi
ũnzĩkãnã agá. Mi dó sĩ ã'di 'i icólépi ãma imbálépi rĩ?” Adró kí dó sĩ
ĩ'di ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ agâlé ãmvé.

Mịfị́ ãkõ úríndí drḩ̃ gá rĩ

35 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḩ̃jọ́ ru idélépi rĩ kí arelé 'bo, ịsṵ́ ágọ́bị́ mịfị́ la 'bã sĩ
adríjó rá 'dã 'i, zị́ ĩ'di, “Mí ã'ḩ̃ Ngọ́tḩ̃ 'Bádrḩ̃ rá yã?”
36 Ágọ́bị́ umvi, “Ãmbógó, ílũ mání ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i ma dó sĩ
ĩ'di ã'ḩ̃.”
37 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “'Bá míní ndrelé ḩ̃jọ́ jọlépi mí be 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
38 Ágọ́bḩ̃ tḩ̃ ãja vṵ̃rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃lẹ́ gá jọ, “Úpí, má ã'ḩ̃ mi rá.”
39 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Má amṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drḩ́ gá ḩ̃jọ́ lḩ̃lé, má amṵ́ 'bá ḩ̃jọ́
Ãdróŋá drḩ́ mgbã rĩ nḩ̃lépi ku rĩ kí mịfị́ nzḩ̃lé fẽjó la 'bã nḩ̃ kí rú sĩ ḩ̃jọ́
ĩ'didrḩ̃ cé. Wó 'bá ru 'bãlépi nḩ̃ kí ḩ̃jọ́ Ãdróŋá drḩ́ mgbã rĩ cé 'dĩ, 'bã nḩ̃
kí rú sĩ ku, 'bã adru kí sĩ cécé 'bá mịfị́ kóru rĩ áni jã 'dâ.”
40 'Bá Fãrĩsáyĩ rú ĩ'di abe 'dãá ĩndĩ rĩ 'bã ãzí kí mụ ḩ̃jọ́ 'dĩ arelé, zị́ kí
ĩ'di, “Ḩ̃jọ́ míní jọlé 'dĩ sĩ, mí ũrã dó sĩ ãma mịfị́ kóru yã?”
41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá ĩmi lã ĩnḩ̃ drĩ ḩ̃jọ́ Ãdróŋá drḩ́ mgbã rĩ ku
wó ĩlẽ tá nḩ̃lé la cé, ĩmi tá adru 'bá mịfị́ kóru lẽlépi ãngũ ndrelépi rĩ
áni. Ĩmi dó ĩmi 'bãjó ĩnzõ sĩ ĩnḩ̃ dó ḩ̃jọ́ Ãdróŋá drḩ́ mgbã rĩ cé rĩ sĩ, ĩmi
dó sĩ 'bá mịfị́ kóru ḩ̃jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ ndrelépi ku rĩ áni, Ãdróŋá icó
dó sĩ ĩmi trũlé ḩ̃jọ́ ũnzĩ ĩmidrḩ̃ kí agá ku.”

10

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di 'Bá kãbĩlõ ĩ'didrḩ̃ kí ucélépi mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá Yãhṵ́dḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, “Ájọ ĩminí ḩ̃jọ́ mgbã, 'bá
filépi jó kãbĩlõ 'bã kí sĩ kojó rĩ agâlé kẽjḩ́tị gâ sĩ ku, wó filépi bṵ́lṵ́ gâlé
sĩ rĩ, ĩ'di ṵ̃gṵ́'bá. 2-3 Wó 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ ní, ãsĩkárĩ kẽjḩ́tị tẽlépi
rĩ la ĩ'diní kẽjḩ́tị nzḩ̃ sĩ fijó kãbĩlõ 'ba rṵ̂lé. Kãbĩlõ nḩ̃ kí 'bá kí ucélépi
rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ cé. Ĩ'di kí umve rṵ́ sĩ ãlu-ãlu, ãzíla ĩ'di dó kí drḩ̃ 'de, trũ

fũjó mụjó ĩrẹ́bị́ gá ãmvêlé. 4 Drĩ dó kí iyá ĩ'badrị́ jó agá rĩ sĩ ãmvé 'bo,
ĩ'di dó drị́ ko mụlé ĩ'ba abe ĩrẹ́bị́ gâlé, ã'dusĩku kãbĩlõ 'bã kí ĩ'di nĩ̃jó
cé rĩ sĩ. 5 Kãbĩlõ icó kí 'delé 'bá ĩ'bã kí nĩ̃lé ku la vú gâ sĩ ku, ãzíla kí
ĩ'di sĩ apá-apá ĩ'bã kí ĩ'di nĩ̃jó ku rĩ sĩ.”
6 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ u'bélé u'bé-u'bé kãbĩlõ drị́ 'dĩ 'i 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru
'dĩ 'baní, wó ị́jọ́ 'dĩ fi kí drị́ gá ku.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ma bãsĩ cécé kẹ̃jị́tị
kãbĩlõ 'bã kí sĩ fijó jó gá, ãzíla kí sĩ ãfũjó ãmvé mụjó ĩrẹ́bị́ gá rĩ áni,
ã'dusĩku ma 'bá kí ã'ị́ filé Ãdróŋá rụ̃lé ma 'i. 8 'Bá pírí ĩmĩ drị̃lẹ́ rú,
amụ́lépi áma drị̃lẹ́ gá drị̃drị́, ru 'bãlépi 'bá mgbã rú, 'dĩ kí pírí ũ̃gụ'ba,
wó kãbĩlõ ãzí ãluŋá kí tị arelépi, sĩ 'dejó kí vú gâ sĩ la 'dáyụ. 9 Ma cécé
kẹ̃jị́tị áni. 'Bá pírí amụ́lépi má rụ̃ sĩ cécé kãbĩlõ 'bã kí fijó kẹ̃jị́tị gâ sĩ
rĩ áni rĩ kí, Ãdróŋá la kí pa rá. Kí fi ãzíla kí fũ mụlé má rụ̃ sĩ, ma dó
sĩ kí tãmba ãzíla ĩ'baní ãko ĩ'bã kí nalé nãnã rĩ kí fẽ. 10 Ṵgụ́'bá la lú
amụ́ ãko ũ̃gũ̃lé, 'bá 'dị́lé ãzíla ãko kí andilé. Wó má amụ́ 'bá 'baní ídri
ukólépi ku rĩ fẽlé, 'bã ị́sụ́ kí rú sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé ídri ĩ'badrị́ kí agá rĩ
kí benĩ.
11 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Má a'be áma ídri 'bá
áma ã'ị́lépi rá rĩ kí ị́jọ́ sĩ cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ la ru ídri
a'bejó kãbĩlõ kí ị́jọ́ sĩ rĩ áni. 12 'Bá iyólé kãbĩlõ kí ucélépi séndẽ sĩ kí
'dụlépi ĩ'di 'bã ãko rú ku rĩ, drĩ ũ̃bõ̃gũ̃ ndre amụ́ agá kãbĩlõ 'bã rụ́ 'dõlé
kí ucíjó, ĩ'di ru ce ụ́ngụ́lẹ́ gá, ĩ'di dó sĩ kãbĩlõ kí a'be á'dụ̃sĩ. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, ũ̃bõ̃gũ̃ la ãlu la pẽ cilé, ĩ'di dó sĩ ãzí rĩ kí iré kpékpé. 13 'Bá
iyólé séndẽ sĩ rĩ la mvu apálé ũ̃bõ̃gũ̃ sĩ rá la, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó
kãbĩlõ kí 'bã 'bá kí ucélépi mgbã rĩ 'i ku rĩ sĩ.
14 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Ánị̃ 'bá áma ã'ị́lépi rá rĩ
kí cé cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ 'bã kãbĩlõ ĩ'didrị́ kí nĩ̃jó cé rĩ áni.
'Bá mádrị́ nĩ̃ kí vâ ma cé. 15 Ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di cécé má Átẹ́pị́ 'bã áma nĩ̃jó cé,
mâ vâ ĩ'di nĩ̃jó cé rĩ áni, ãzíla má a'be áma ídri 'bá áma ã'ị́lépi rá rĩ kí
ị́jọ́ sĩ. 16 Mâ kãbĩlõ ãzí má ãni rú adrulépi kãbĩlõ 'bã jó 'dĩ agá ku la kí
cí. Lẽ má ají kí jó 'dĩ agá 'dõlé, drĩ kí áma ụ́'dụ́kọ́ are rá rĩ gá. Kí dó sĩ
acá kãbĩlõ ãlu 'bá ãlu 'bã ucélé nĩ la rú.
17 “Má Átẹ́pị́ lẽ ma rá, ã'dusĩku mâ ã'ĩ́jó áma ídri a'bejó drãjó, ma
vâ sĩ amụ́ ĩ'di ị́sụ́lé vúlé ĩ̃dị́ rá rĩ sĩ. 18 'Bá ãzí ãluŋá la icó ídri mádrị́
rĩ 'dụlé áma drị́ gá rĩ sĩ ku. Áma 'dị́jó rĩ má ị́jọ́ la lẽ ma 'i. Ĩ'di ị́jọ́ má
ãni mání áma fẽjó drãjó rá, ãzíla ĩ'di vâ ị́jọ́ má ãni mání angájó ídri
rú ĩ̃dị́, ã'dusĩku 'dĩ ãzị́táŋá má Átẹ́pị́ 'bã lẽlé má idé ĩ'di rĩ 'i.”
19 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, awa kí ru
ndú-ndú. 20 'Bá ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá rĩ jọ kî, “Ĩ'di úríndí ũnzí trũ! Ĩ'di
aza-azâ! Ĩmi ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ are sĩ ã'du idéjó?”
21 Wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, “'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni ku!
'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó 'bá mị́fị́ kóru rĩ fẽlé ãngũ ndrelé ĩ̃dị́ ku.”

Yãhụ́dị̃ 'bã kí Yẹ́sṹ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị́ rĩ gãjó úmgbé rĩ

22 Áyi ãngũ 'bã ị́gbẹ́jó sí áni rĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ũ̃mṹ Yãhụ́dị̃ 'bã kí sĩ jó
Ãdróŋá drị́ 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ̃nzĩ̃lé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé. 23 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sṹ ri
acị́lé lị́cọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã pãráta umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drị́ 'i rĩ gá
'dãá. 24 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá, zị́ kí

ĩ'di, “Mi mụ ãma a'belé ịjọ́ 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru kpere ụ́'dụ́ sị́? Ílũ ãmaní ịjọ́ mgbã rĩ 'i: mi Kúrísĩtõ 'i yã?”

25 Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Álũ ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, wó ĩmi ã'ị̃ ma ku. Tálí mání ngalé ũkpõ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ sĩ rĩ kí ĩminí i'da la ma ã'di 'i yã rĩ gá nĩ. 26 Wó ĩmĩ adrujó kãbĩlõ má ãni la ku rĩ sĩ, ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ mádrị̃ kí ku. 27 Kãbĩlõ mádrị̃ nị̃ kí áma ụ́'dụ́kọ́ cé, ánị̃ vâ kí cé, ãzíla kí 'de áma vú gâ sĩ. 28 Ma ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ, ãzíla icó kí drãlé ku. 'Bá ãzí icó kí palé áma drị́ gá 'dâ ku. 29 Má Átẹ́pị ũkpõ 'dịpị ãko pírí kí ndẽlépi rá rĩ fẽ mání kí nĩ. 'Bá ãzí icó dó sĩ kí palé áma drị́ gá 'dâ ku. 30 Ãma má Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí.”

31 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ a'dụ́ kí írã ị̃dị́, tí sĩ Yẹ́sũ̃ u'béjó káyĩ. 32 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãmbógó wẽwẽ rú ĩmi drị̃lẹ́ gá má átẹ́pị 'bã fẽlé mání idélé 'dĩ kí sĩ, ĩminí sĩ lẽjó áma u'béjó írã sĩ rĩ dó íngõ 'i?”

33 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ umvi kí ĩ'diní, “Ãlẽ ími u'bélé írã sĩ ịjọ́ míní idélé ũniyambamba 'dĩ kí ãzí sĩ ku, ãlẽ ími u'bélé, ã'dusĩku ílẽ ími 'bãlé Ãdróŋá ru, wó íni 'dĩ mi mî ngá 'bá, 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ũnzíkãnã míní idélé rĩ.” 34 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ị̃jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ íni, ‘Ĩmi ãdroŋa.’ † 35 Ãnị̃ cé ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã ru ujalépi ku jã 'dâ rĩ, ãzíla umve 'bá 'dã kí ãdroŋa, 'dĩ kí 'bá ĩ'di sĩ ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ị̃drị̃jó kí tị gá rĩ sĩ kî. 36 Ĩmi dó ịjọ́ jọ má rụ́ má idé 'bã ịjọ́ ũnzíkãnã la mání jọjó la ma Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ gá ã'du ịjọ́ sĩ? Ị̃jọ́ mgbã rĩ sĩ, má Átẹ́pị itú ma bábá ãzị́ 'dĩ nî. Ãpẽ áma tị ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dõlé nĩ. 37 Ádrĩ tá tálí má átẹ́pị 'bã lũlé mání rĩ kí idé ku, ĩmi icó tá áma ã'ị̃lé ku. 38 Wó ádrĩ ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã idélé rĩ kí idé, ĩdrĩ táni áma ã'ị̃ agá ku, ĩmi ã'ị̃ dó tálí mání idélé 'dĩ kí áyụ, ĩmi dó sĩ nị̃ la rá má Átẹ́pị ĩ'di áma agá, ma mâ Átẹ́pị agá.”

39 Lẽ kí tị Yẹ́sũ̃ rụlé ị̃dị́, wó nze ru kí drị́ gá 'dâ rá.

40 Yẹ́sũ̃ gõ vúlé, za ị̃yị́ Yõrĩdánĩ agâ sĩ mụlé ãngũ Yõhánã 'bã sĩ ándrá bãbũ̃tịzị̃ fẽjó drị̃drị̃ 'dã gâlé u'álé sáwã were sĩ. 41 'Bá ũ'bí amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, “Yõhánã idé ándrá 'bãngá tálí ku, wó ịjọ́ pírí Yõhánã 'bã jọlé ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drị́ gá rĩ kí 'bãngá ịjọ́ mgbã la.” 42 Ãzíla 'bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ ã'ị̃ kí Yẹ́sũ̃ rá.

11

Drã Lázãrõ drị̃

1 'Bá ãzí ãlu umvelé Lázãrõ 'i u'álépi Bẽtánĩ gá rĩ ĩ'di ãyánĩ rú. Bẽtánĩ 'dĩ táwũ̃nị̃ ámvọ́pị̃ Mãríyámũ 'bã kí u'ájó Mãrịtã be rĩ. 2 Mãríyámũ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị rú 'dĩ ándrá ãdu ãjị́ trũ ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũlépi Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ãzíla pá la lilépi drị̃'bị́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ. * 3 Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka 'dĩ fẽ kí ụ́'dụ́kọ́ Yẹ́sũ̃ ní jọ kí, “Úpí, mî wõ̃rị́ míní lẽlé ambamba rĩ ĩ'di ãyánĩ rú.”

---

† **10:34** Zãbụ́rị̃ 82:6 * **11:2** Ị̃jọ́ Lázãrõ 'bã ámvọ́pị ãdu ãjị́ trũ ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũjó Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ãzíla pá la lijó ĩ'di 'bã drị̃'bị́ sĩ rĩ la mụ ru idélé cápĩtã mụdrị́ drị̃ ĩ̃rị̃ gá drị̃lẹ́ gá 'dĩ.

4 Yẹ́sṹ la mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ, “Ãyánĩ 'dĩ icó drã fẽlé ku, ãyánĩ 'dã
la ũkpõ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ icé ãzíla Ãdróŋá Ngọ́pı̨ la vâ sĩ rṹkụma ı̨sṹ
ũkpõ 'dĩ sĩ.”
5 Yẹ́sṹ lẽ Mãrı̨̀tã kí ámvọ́pı̨̃ be ãzíla ádrı́pı̨̃ Lázãrõ trũ. 6 Wó ĩ'diní
ṹ'dṹkọ́ 'dĩ ı̨sṹ agá Lázãrõ ĩ'di ãyánĩ rú rĩ gá 'bo, u'á ãngũ ĩ'di 'bã sĩ
u'ájó 'dã gâlé ṹ'dṹ ı̨̃rı̨̃ ı̨̃dı̨̃. 7 Jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Lẽ ãgõ
kí vúlé Yṹdı̨yã gâlé.”
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Rábı̨̃, 'bá Yãhṹdı̨̃ rú 'dã lẽ kí
ándrá ími u'bélé káyĩ, ílẽ gõlé vúlê lé ã'du ı́jọ́ sĩ?”
9 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ṹ'dṹ ãlu agá sáwã kí mụdrı̨ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ ku yã? 'Bá
drĩ acı̨ ı̨̃tṹ sĩ icó ru pá sı̨̃lé ku, ã'dusĩku ı̨̃tṹ sĩ ṹnọ́kṹ la adru dı̨̃zã rú.
10 Wó 'bá drĩ kí acı̨ ı̨́nı̨ sĩ, kí ru pá ṹsı̨̃ rá, ã'dusĩku ı̨́nı̨ sĩ ãngũ la adru
dı̨̃zã kóru.” 11 Yẹ́sṹ mụ ı́jọ́ jọŋâ trũ drı̨̃ gá, jọ ĩ'baní, “Ãmã wọ̃rı̨ Lázãrõ
'be ṹ'dṹ 'bo, wó ma mụ ĩ'di ingalé ṹ'dṹ gâlé rá.”
12 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ umvi kí ĩ'diní, “Úpí, ĩ'di jõ ṹ'dṹ ko yã áni,
ĩ'di angá múké rá.” 13 Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mgbã rĩ ífí la Lázãrõ drã rá, 'bá
ũrã kí 'bãngá ĩ'di ı́jọ́ jọ ṹ'dṹ koŋá mgbã rĩ drı̨̃ gá.
14 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'baní tọndọlọ, “Lázãrõ drã 'bo. 15 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání
adrujó yụ sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ áma ã'ı̨̃, ãmụ kí dó ĩ'di
rṹlé.”
16 Tómãsĩ Dı̨̃dı̨́mã † 'i rĩ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ı̨́mbı̨́ ãzí 'dĩ
'baní, “Ãma amṹ kí mụlé ímbápı̨ trũ, ãma dó sĩ mụ ũdrãlé ĩ'di trũ.”

Yẹ́sṹ ũŋmĩ Lázãrõ 'bã ámvọ́pı̨ka kí ásı̨

17 Yẹ́sṹ la mụ calé Bẽtánĩ gá 'bo, ı̨sṹ ĩsı̨̃ Lázãrõ ca dó 'bṹ gâlé ṹ'dṹ sụ
'bo. 18 Bẽtánĩ ĩ'di ãni rú máỹı̨̃ı̨̃ ı̨̃rı̨̃ angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé. 19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
'bá Yãhṹdı̨̃ rú ũ'bí la amṹ kí angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé amṹlé Mãrı̨̀tã kí
ásı̨ ũŋmĩlé Mãríyámũ be ádrı̨́pı̨ 'bã drãjó rĩ sĩ. 20 Mãrı̨̀tã la mụ ı́jọ́ 'dĩ
arelé Yẹ́sṹ la amṹ ĩ'ba rṹ 'dõlé 'dĩ 'bo, ko drı̨̃ mụlé ĩ'di tẽlé sĩ ĩ'di a'ı́jó,
wó Mãríyámũ ace jó agá 'dãá ũgũgõ. 21 Mãrı̨̀tã jọ Yẹ́sṹ ní, “Úpí, ídrĩ
ándrá adru agá 'dâ cí la, má ádrı̨́pı̨ drã ándrá ku. 22 Wó ú'dî'da íni ánı̨̃
rá ı́jọ́ míní a'ı̨́lé Ãdróŋá drı̨̃lé íngõ rĩ ĩ'di fẽ la rá.” 23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní,
“Mí ádrı̨́pı̨ la mụ angálé ídri rú.”
24 Mãrı̨̀tã umvi ĩ'diní, “Ṹ'dṹ drṹzı̨ ãsı̨̃jó 'bá pírí drãlépi rá rĩ 'bã kí
angájó ídri rú 'dã sĩ, má ádrı̨́pı̨ la angá ídri rú ĩ'ba abe rá.”
25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma 'bá drãlépi rá rĩ kí inga ĩ'baní ídri fẽjó ma
'i. 'Bá áma ã'ı̨̃lépi rá drĩ táni drã rá tí, ĩ'di u'á ídri rú. 26 'Bá u'álépi
ídri rú úríndí ĩ'didrı̨̃ agá ĩ'di 'bã áma ã'ı̨̃jó rĩ sĩ rĩ, úríndí ĩ'didrı̨̃ gá rĩ
icó drãlé ku. Mí ã'ı̨̃ ı́jọ́ 'dĩ rá yã?”
27 Umvi, “Má ã'ı̨̃ rá, Úpí, mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i. 'Bá 'bã kí ásı̨
'bãjó ĩ'di amṹ ṹnọ́kṹ drı̨̃ gá 'dõlé rĩ.”
28 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Mãrı̨̀tã la mụ ı́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, gõ vúlé mụlé
ámvọ́pı̨̃ Mãríyámũ umvelé bṹlṹ gá. Jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨ ĩ'di 'dõ, lẽ ími
ndrelé.” 29 Mãríyámũ la mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, afụ ru ãfũlé ãmvêlé mụlé
drı̨̃ fụlé Yẹ́sṹ be.
30 Ḭsṹ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ afí drĩ tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dõlé ku, wó ĩ'di drĩ ãngũ tá ĩ'baní
drĩ ru ı̨sṹjó Mãrı̨̀tã be 'dã gâlé. 31 'Bá Yãhṹdı̨̃ rú ũ'bí amṹlépi Mãríyámũ

† **11:16** Dı̨̃dı̨́mã 'bã ífí 'bá ãwṹlé ı̨̃rı̨̃ rĩ 'i.

ásị̃ ũŋmĩlépi rĩ kí mụ ndrelé la angá kpí gbõrú fũlé ãmvêlé, 'de kí vú la gâ sĩ. Ũrã kí ĩ'di mụ ĩ̃nádrĩ̃ gâlé awálé íni.
32 Mãríyámũ la mụ calé ãngũ Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó rĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'be ru pálé la gá jọ, “Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dãá cí la, má ádrı̃pị icó ándrá drãlé ku.”
33 Yẹ́sũ̃ la mụ ndrelé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú amụ́lépi awá trũ ĩ'di abe 'dĩ kî trũ 'bo, ị́jọ́ 'dĩ aló ásị̃ la ãzákírílí ru u'á dó cãndí sĩ. 34 Zị kí, “Îsĩ̃ ãvũ la íngõlé?” Umvi kí, “Úpí, mí amụ́ ndrelé la.” 35 Yẹ́sũ̃ 'be vâ ru áwáŋá gá. 36 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dã jọ kí, “Ĩndre drĩ lẽ Lázãrõ íngõpí yã rĩ!”
37 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Adrí ándrá vâ la ágọ́bị̃ mịfĩ̃ kóru rĩ rá yã, icó tátí Lázãrõ atrịlé drã agá ku yã?”

Lázãrõ 'bã adríjó ídri rĩ

38 Yẹ́sũ̃ 'bã ásị̃ drĩ azá agá azâ 'dãá, mụ ĩ̃nádrĩ̃ gâlé, 'bụ́ 'dã galé írã agá la. Úgũ írã sĩ tị la ũ̃pĩ̃jó cí. 39 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá 'dã 'bã gũ kí írã 'dã rá. Wó Mãrı̃tã ágọ́bị̃ drãlépi rĩ 'bã ámvọ́pị jọ, “Úpí, ínĩ̃ rá Lázãrõ ko dó 'bụ́ gâlé ụ́'dụ́ sụ 'bo, ĩŋmã la dó mụ ngũ̃lé ambamba.”
40 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ájọ tá míní ídrĩ ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ ã'ĩ̃ rá, mi ũkpõ Ãdróŋá drı̃ rĩ ndre rá la ku yã?” 41 Kí dó mụ írã gũlé bụ́lụ́ gá 'bo, Yẹ́sũ̃ ndre ãngũ 'bụ́ agâlé, jọ, “Má Átépị, míní ãwã'dĩ̃fô, míní áma ã'ĩ̃táŋá arelé rá rĩ sĩ. 42 Ánĩ̃ mi ụ́'dụ́ pírí sĩ mâ zịtáŋá are rá rĩ gá rá. Wó ájọ dó 'dĩ íni la 'bá 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ã'ĩ̃ la mí ãpẽ áma tị mi 'i rĩ gá rá.”
43 Yẹ́sũ̃ la mụ Ãdróŋá ã'ĩ̃ŋá delé 'bo, umve Lázãrõ ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Lázãrõ, mí ãfũ ãmvé.” 44 'Bá tá drãlépi rá 'dĩ ãfũ ãmvé, drı̃ la kí pá abe úmbé kí bõngó ãvũ ĩ̃sĩ̃jó rĩ drĩ̃ kí sĩ, bõngó ãzí rĩ aku mẹ́lẹ́tị la cí. Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ũtrũ bõngó ãvũ drı̃ ụrụ'bá la gá 'dĩ kí, ĩmi a'be 'bã mụ.”

Ị́jọ́ itújó lẽjó Yẹ́sũ̃ 'dijó rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Lụ́kã 22:1-2)

45 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú ũ'bí amụ́lépi Mãríyámũ rụ́ áwáŋá gá 'dĩ ndre kí ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé Lázãrõ adrı̃jó 'dĩ kí, ã'ĩ̃ kí ĩ'di rá. 46 'Bá ãzí rĩ nzu kí ru mụlé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'baní ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ kí ũlũlé. 47 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, umve kí ru rilé ngúlú ru ị́jọ́ itújó, zị kí ru, “Ãma kí dó ã'du idé? Ágọ́bị̃ 'dĩ la tálí wẽwẽ rú kí idé 'dĩ 'bá! 48 Ãdrĩ kí ĩ'di a'be mụjó drĩ̃ gá ị́jọ́ ĩ'di ãni 'dĩ kî trũ, drĩ̃ la ụtrı̃ŋâ kóru, 'bá pírí kí ĩ'di ã'ĩ̃ áyụ, ãzíla ũpi 'bá Rụ́mĩ̃ drı̃ gá 'dĩ kí amụ́ jó ãma ãni Ãdróŋá drı̃ 'dĩ andilé rá ãzíla sụ́rụ́ ãmadrĩ̃ abe.”
49 Kãyı̃fã ĩ'di 'bá tá ru tralépi 'dã 'bã ãzí, ĩ'di vâ ílí 'dã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i, jọ, “'Bá 'dĩ, ĩmi drĩ̃kã kóru! 50 Ĩnĩ̃ drĩ vâ ku yã, ĩ'di múké la 'bá ãlu ní drãjó 'bá kí kẽjị́ gá ndẽ sụ́rụ́ ãmadrĩ̃ ní ĩ̃lĩ̃kĩ̃jó pírí rĩ rá?” 51 Kãyı̃fã jọ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di drĩ̃ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã drı̃ gá rĩ 'i rĩ sĩ. Ĩ'di ị́jọ́ drĩ̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi Yẹ́sũ̃ 'bã sĩ mụjó drãjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kí kẽjị́ gá rĩ jọ agá. 52 Adru 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dã 'baní á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá Ãdróŋá ãni ru irélépi ãngũ drĩ̃ gá 'dâ 'dĩ kí atrájó ãngũ ãlu gá 'bá ãlu rú.
53 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ drĩ̃lẹ́ gâlé ru, drĩ̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ 'badrĩ̃ ri kí ị́jọ́ itúlé sĩ Yẹ́sũ̃ 'dijó.

54 Ị́jọ́ itúlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ a'be acị́ṇá tọndọlọ 'bá Yãhṹdḩ̃
rú rĩ kí drĩdríṇĩ gá Yṹdḩ̃yã gá rĩ rá. Ko dó drḩ̃ mụlé táwṹñ̃ Ịfụrayị́mṹ
gá 'dĩ ãni rú ãngũ kõtórõ rú rĩ gá, ãzíla ri kí dó u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ abe 'dãá.
55 Ṹ'dṹ ṹmṹ alịjó 'bá drḩ̃ gâ sĩ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ acá dó ãni rú.
'Bá ũ'bí ãfũ kí dó ĩ'badrḩ̃ tọ̃rọ́mẹ́ gâlé amṹjó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâ sĩ ru itújó
ídu rú ãlá ru bábá ṹmṹ 'dã nî. 56 'Bá ri kí Yẹ́sṹ ndrṹlé lị́cọ́ Ãdróṇá drḩ̃
agá 'dãá, zị kí ru kí drĩdríṇĩ gá, “Ĩmi ũrã ãmgbã rĩ gá íngoní? Ãndá-
ãndá ru ĩ'di íni gá amṹ ṹmṹ alịjó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ gá 'dõlé rá yã?” 57 Ãtalo
ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe, fẽ kí ãzị́táṇá 'bá 'baní, 'bá ãzí drĩ
Yẹ́sṹ ndre rá jõku nḩ̃ ãngũ la cé, 'bã lũ ĩ'baní kí dó sĩ ĩ'di rụ.

12

Yẹ́sṹ drḩ̃ gá ãdu ũsũjó Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:6-13; Mãrákõ 14:3-9)

1 Ace ṹ'dṹ ázíyá ṹmṹ alịjó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, Yẹ́sṹ gõ kí vúlé
Lázãrõ ándrá ĩ'di 'bã ingalé ídri rú ḩ̃dḩ̃ rĩ drḩ̃ko gá, 'dĩ Bẽtánĩ gá. 2 Lị́cọ́
'dĩ agá 'dâ a'dí kí Yẹ́sṹ ní íná nalé. Mãrḩ̃tã fẽ ĩ'baní íná méjã tị gâlé
nĩ. Ádrḩ̃pḩ̃ Lázãrõ ĩ'di 'bá rilépi íná tị gá Yẹ́sṹ abe 'dã kí agá 'dâ ĩndĩ.
3 Mãríyámũ a'dṹ ãdu * ãjḩ̃ ngṹlépi vĩrĩ ãjẽ̃ nalépi ãmbógó la, ũsũ ĩ'di
Yẹ́sṹ pá gá ãzíla li ãdu kí ĩ'di 'bã drḩ̃'bḩ̃ sĩ. Ãdu 'dã 'bã ngṹṇá vĩrĩ rĩ 'dụ
jó 'a ĩ'bã kí rijó 'dã pírí.
4 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí 'bã ãzí ãlu umvelé Yṹdãsḩ̃ Ḩ̃sḩ̃kãrḩ̃yọ́tḩ̃ 'i rĩ
ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ, wó ĩ'di vâ 'bá mụlépi Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i. Jọ,
5 “Ãdu ngṹlépi vĩrĩ 'dĩ úzḩ̃ tá ĩ'di ãjẽ̃ ĩyõ † sĩ, séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ
'baní ku la ã'du ị́jọ́ sĩ?” 6 Yṹdãsḩ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la adru 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã
ãzá la fijó ĩ'di ásḩ̃ gá rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ṹgṹ'bá ru la rĩ
sĩ. Ĩ'di jõ séndẽ ãfẽlé Yẹ́sṹ 'baní 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ kí tãmba
nĩ, wó ri jõ séndẽ ãzí rĩ kí ayúlé ị́jọ́ ĩ'di ãni la kí agá ṹgṹ rú.
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ĩmi a'be 'dĩ cã! Mba ãdu ngṹlépi vĩrĩ ãjẽ̃ nalépi
ãmbógó 'dĩ tã cí la, sĩ ṹ'dṹ drṹzḩ̃ áma ḩ̃sḩ̃jó rĩ tẽjó. 8 Ĩmi ri u'álé 'bá
lẽmẽrí rĩ kí abe kí ãzã kojó ṹṇọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ jã 'dâ, wó má icó u'álé
ĩmi abe ṹṇọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ jã 'dâ la ku.”

'Bá Yãhṹdḩ̃ 'bã drḩ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó Lázãrõ 'dịjó rĩ

9 'Bá Yãhṹdḩ̃ rú ũ'bí amṹlépi 'dĩ, kí mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Bẽtánĩ gá
'dãá cí. Amṹ kí lú Yẹ́sṹ ndrelé la ku, wó amṹ kí vâ Lázãrõ Yẹ́sṹ 'bã
ingalé ídri rú ḩ̃dḩ̃ rĩ ndre trũ. 10 Ãtalo ãmbogo rĩ itú kí ị́jọ́ lẽjó Lázãrõ
'dịjó ĩndĩ, 11 ã'dusĩku 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ũ'bí i'dó kí kí a'belé rá, sĩ mụjó
Yẹ́sṹ rṹ, ãzíla vâ sĩ ị́jọ́ ĩ'didrḩ̃ gá rĩ kí ã'ḩ̃jó, ĩ'bã kí ị́jọ́ ru idélépi Lázãrõ
ụrụ'bá gá rĩ ndrejó cé rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã fijó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ḩ̃nzḩ̃táṇá ãmbógó la trũ rĩ
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Lṹkã 19:28-40)

12 Drṹsḩ̃ íni 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, amṹlépi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ṹ'dṹ ṹmṹ alịjó
'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ ḩ̃nzḩ̃jó rĩ are kí 'bá 'baní jọ agá la Yẹ́sṹ la amṹ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ
gá ṹ'dṹ ṹmṹ 'dã drḩ̃ ḩ̃nzḩ̃ṇá gá ĩndĩ rĩ sĩ. 13 Agá kí káci 'bã bḩ̃ kí rụlé drḩ̃

---

* **12:3** A'dṹ ãdu umvelé nárãdḩ̃ rĩ nṹsṹ lítã. Yẹ́sṹ drḩ̃ 'dã sĩ ũyá 'bá ãlũ ãni ílí ãlu pírí rĩ 'i.

† **12:5** Ãjẽ̃ ĩyõ 'dĩ ĩ'di dḩ̃nárḩ̃ túrú na sáwã

gá cící, fũ kí táwṹnḩ agá 'dãá rĩ sĩ mụlé Yẹ́sṹ a'ḭ́lé. Ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́
ụrụgá sĩ,
“Hõsánã!
Ḭcụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ḭcụ́-ḭcụ̃! †
Ḭcụ́ Úpí Ḭsḭrayḭ́lḩ drḩ ḭcụ́-ḭcụ̃!”
14 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãni rú Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá 'bo, ḭsụ́ kãyĩnõ mváŋá, tụ drḩ
la gâ sĩ mụjó táwṹnḩ Yẽrụ́sãlẹ́mṹ drḩ agâlé. Ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ kí ḭjọ́
nábḩ 'bã sĩlé rĩ 'bã acá kí dó sĩ ãndá-ãndá ru,
15 “Ĩmi 'bá táwṹnḩ Zḭyọ́nḩ gá 'dĩ, ĩmi idé ṹrḩ sĩ ku!
Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrḩ la amụ́ 'dĩ!
Ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ!” †
16 Drḩdrḩ rĩ gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ vã kí ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ku. Wó
vúlé vúlé ru, Yẹ́sṹ la mụ angálé dḩzã rú 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá
rĩ sĩ tụlé 'bṹ gâlé 'bo, ḭjọ́ nãbḭya 'bã kí sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ agá Yẹ́sṹ
drḩ gá rĩ, agá kí dó ĩ'baní pírí.
17 'Bá ũ'bí ándrá Yẹ́sṹ trũ ĩ'di ndrelépi Lázãrõ ingaŋá gá ídri rú ḩdḩ
cé rĩ, ri kí ḭjọ́ 'dã vú nzelé 'bá 'banî. 18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḭjọ́ tálí ru Yẹ́sṹ
'bã idélé rĩ kí arelépi rá 'dĩ, fũ kí mụlé Yẹ́sṹ a'ḭ́lé nĩ. 19 'Bá Fãrĩsáyĩ rú
'dĩ jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Ãzḭ ãma kí ngalé rĩ kí úgólé acálé ífí kóru!
Ĩndre drĩ, 'bá pírí ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ 'de kí ú'dî'da Yẹ́sṹ vú gâ sĩ!”

Yẹ́sṹ jọ ḭjọ́ drã ĩ'didrḩ drḩ gá

20 Ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'bã kí ru trajó Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá ãwã'dĩfô fẽjó
Ãdróŋá ní ṹmṹ umvelé ṹmṹ aliḩjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ rú ku
'dĩ mụ kí Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gâlé Ãdróŋá ḩnzḩlé ĩndĩ. 21 Fḩlḩpõ 'bá Yẹ́sṹ 'bã
imbálé rĩ 'bã ãzí angálépi Bẽtẽsãyídã gá, 'dĩ ãngũ Gãlḩḩ gá rĩ 'dãá cí.
'Bá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ mụ kí ĩ'di rụ́, jọ kí, “'Bá ãmbógó, ãlẽ tá ãmaní
Yẹ́sṹ ndrelé.”
22 Fḩlḩpõ lũ ḭjọ́ 'bá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ 'bã kí lẽjó Yẹ́sṹ ndrejó 'dĩ ĩ'bã ãzí
ãlu Ãndẽríyã nî. Mụ kí dó ḩrḩ trá ḭjọ́ 'dĩ lũlé Yẹ́sṹ nî. 23 Yẹ́sṹ umvi ḭjọ́
ĩ'baní jọ, “Sáwã acá dó 'bo Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ní dḩzã ĩ'didrḩ rĩ i'dajó rĩ. 24 Ma
ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ma cécé ũri áni, údrĩ sa la 'bụ́ gá ĩ'diní sĩ angájó
ku, ĩ'di 'bãngá ace ãná ífí ru ãlu. Drĩ dó angá kalé 'bo, ĩ'di ífí ka ũ'bí
ru. 25 'Bá ídri ĩ'didrḩ lẽlépi ambamba rĩ la ãvĩ la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḩ
ngṹlépi áma ḭjọ́ sĩ ṹnọ́kụ́ 'dĩ drḩ gá 'dâ rĩ la tã la mba ídri ukólépi ku rĩ
ḭsụ́jó rá. 26 Ĩdrĩ lẽ ãzḭ ngalé mání rá, ĩmi a'dé áma vú gâ sĩ. 'Bá lẽlépi
ãzḭ ngalépi mání rá rĩ, ĩ'di mụ adrulé ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá. Má
Átẹ́pḭ la mụ 'bá ãzḭ ngalépi mání rĩ 'baní ḩnzḩtáŋá ãmbógó la fẽlé.
27 “Áma ásḭ ga tré cãndí sĩ, ánḩ dó ma ã'du ḭjọ́ jọ yã rĩ gá ku. Wó lẽ
ázḭ má Átẹ́pḭ 'i áma trũjó cãndí 'dĩ agá 'dâ rá la ku, má amụ́jó ṹnọ́kụ́
'dĩ drḩ gá 'dâ cãndí 'dĩ ḭsụ́jó rĩ sĩ. 28 Má Átẹ́pḭ, ífẽ dó ími rụ́ 'bã kụ-kṹ.”
Ĩ'di dó mụ ḭjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ angá dó 'bṹ gâlé jọ, “Má
ají mání rụ́ kụŋá 'bo ma vâ mụ idélé la 'dĩ 'bã áni ḩdḩ.” 29 Ũ'bí kí mụ
ụ́'dụ́kọ́ 'dã arelé 'bo, ũrã kí 'bãngá ĩ'di ãvi. Ãzí rĩ ũrã kí mãlãyíkã jọ
ḭjọ́ Yẹ́sṹ ní nĩ.
30 Yẹ́sṹ jọ ũ'bí 'baní, “Ụ́'dụ́kọ́ ĩminí arelé 'dĩ 'i, újọ ĩ'di ángírí ĩmi ḭjọ́
sĩ, adru áma ḭjọ́ sĩ ku. 31 Ụ́'dụ́ 'bá ṹnọ́kụ́ drḩ gá 'dĩ kí ḭjọ́ lijó rĩ acá ãni

† **12:13** Zãbụ́rḩ 118:25-26 † **12:15** Zãkãríyã 9:9

rú 'bo, ãzíla ãmbógó ũnọ́kṵ́ 'dĩ drı̨ gá Sĩtánĩ ála ĩ'di ndẽ rá. 32 'Bá drĩ
kí dó áma ipa mũsãlá'bã sı̨ gá ingajó vũ̄rṵ́ 'dâ ụrụgâlé 'bo, ma dó 'bá
pírí 'baní gẽ̄rı̨ nzı̨ amṵ́jó má rṵ́ 'dõlé.” 33 Yẹ́sṵ̃ jọ ı́jọ́ 'dĩ 'i ũví ĩ'di 'bã
mụjó drãjó rĩ i'dajó.

34 Ũ'bí zı̨ kí Yẹ́sṵ̃ 'i, “Ḭjọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̨ agá rĩ jọ, Kúrísĩtõ la
u'á ídri rú jã 'dâ. Ḭjọ́ míní jọlé, Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ ála ĩ'di ipa mũsãlá'bã sı̨
gá ingalé ụrụgâlé ri ífí la íngoní? Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ 'dĩ ĩ'di ã'di 'i?”

35 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ḭjọ́ mádrı̨ la ãngũ ji cécé dı̄zã áni, ma mụ u'álé
ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ ṵ́'dṵ́ were. Ĩmi acı̨ ãngũ 'bã drĩ adru agá dı̄zã rú ule
rú 'dĩ gá 'dĩ, ãngũ 'bã nı̨ sĩ ĩmi drı̨ gá ku, ã'dusĩku ãngũ ịnı̨ sĩ úndre
ãngũ ku. 36 Ĩmi ã'ı̨ ı́jọ́ mádrı̨ ãngũ jilépi cécé dı̄zã áni 'dĩ 'i, mâ drĩ
adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ, ĩmi dó sĩ adru anzı̨ dı̄zã ãni la rú.” Yẹ́sṵ̃
la mụ ı́jọ́ 'dĩ delé 'bo, a'be ãngũ 'dã 'i zı̨ ru ĩ'baní cí.

'Bá gã kí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlé úmgbé

37 Yẹ́sṵ̃ 'bã tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí idé gá 'bá kí mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dâ tí, 'bá ã'ı̨ kí
ı́jọ́ ĩ'didrı̨ kí ku. 38 Ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ı́jọ́ ándrá nábı̨ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ
'bã adru kí sĩ ãndá:
“Úpí, ã'di ã'ı̨ ı́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?
Ãzíla Ãdróŋá ũkpõ mídrı̨ ãmbógó rĩ i'da ru ã'di ní yã?” †

39 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ã'ı̨ kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ı́jọ́ ku, cécé ı́jọ́ nábı̨ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ áni,
40 “Ãdróŋá ãzṵ̃ 'bá 'dĩ kí mı̨fı̨ cí,
fẽ vâ ásı̨ la mba kí ũkpómgboroto.
Ãdróŋá idé ı́jọ́ 'dĩ íni la kí mı̨fı̨ 'bã ndre rú sĩ ãngũ ku,
jõku 'bã vã kí rû sĩ ı́jọ́ kí ásı̨ sĩ ku,
'bã uja kí rú sĩ ru Úpí rṵ́ ĩ'diní rú sĩ kí adríjó ku.” †

41 Ĩsáyã jọ ı́jọ́ 'dĩ, ã'dusĩku ndre ı́jọ́ icélé dı̄zã Yẹ́sṵ̃ drı̨ gá ĩ'diní sĩ ı́jọ́ la
jọjó drı̄drı̨ 'dĩ sĩ idé drĩ ru ku rú 'dĩ.

42 Ḭjọ́ 'dĩ agá 'dãá, 'bá ũ'bí ãzíla 'bá ãmbogo Yãhṵ́dı̨ rú rĩ kî trũ ã'ı̨ kí
ı́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨ rá. Lẽ kí ru i'dalé tọndọlọ ku, ã'dusĩku nı̄ kí ı́jọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ
rú rĩ 'bã kí lẽjó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí adrojó ãngũ Ãdróŋá ı̨nzı̄jó rĩ kí
agá rĩ sĩ rá rĩ rá. 43 'Bá 'dĩ lẽ kí ı̨nzı̄táŋá 'bá 'badrı̨ ndẽ ĩ'baní ı̨nzı̄táŋá
ịsṵ́jó Ãdróŋá drı̨ rĩ rá.

44 Yẹ́sṵ̃ jọ ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, “'Bá ı́jọ́ mádrı̨ gá rĩ ã'ḭlépi rá rĩ ã'ı̨ ma
á'dṵ̃sĩ ku, ã'ı̨ vâ 'bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ ĩndĩ. 45 'Bá áma ndrelépi rĩ ndre
vâ 'bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ ĩndĩ. 46 Má amṵ́ ũnọ́kṵ́ drı̨ gá 'dõlé ãngũ jilé
cécé dı̄zã áni, 'bá áma ã'ḭlépi rá rĩ 'bã u'á rú sĩ ı̨nı̨ agá ku. 47 'Bá drĩ kí
ı́jọ́ mádrı̨ rĩ are rá, ãzíla ã'ı̨ kí ĩ'di tãmbalé rá, má icó kí ı́jọ́ lı̨lé ku. Má
amṵ́ 'bá kí ı́jọ́ lı̨lé ku, wó rá la 'bá kí pajó. 48 'Bá ı́jọ́ mádrı̨ kí gãlépi
úmgbé ãzíla áma ã'ḭlépi ku rĩ, 'bá ı́jọ́ lı̨lépi kí drı̨ gá la cí. Ḭjọ́ mání jọlé
'dĩ kí drṵ́zı̨ ı́jọ́ lı̨ drı̨ la gá ṵ́'dṵ́ ı́jọ́ pírí 'bã kí ãsı̄jó rĩ sĩ. 49 Ájọ ı́jọ́ áma
drı̨ sĩ ku, ma ı́jọ́ mâ Átẹ́pı̨ áma tı̨ ãpẽlépi rĩ 'bã ũkpõ fẽlé mání rá rĩ kí
jọ. 50 Ánı̄ dó sĩ cé, ı́jọ́ ĩ'di 'bã ũkpõ fẽlé azı̨lé rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ.
Ḭjọ́ mání jọlé rĩ dó sĩ ı́jọ́ má Átẹ́pı̨ 'bã lũlé mání ájọ rĩ 'i.”

13

Yẹ́sṵ̃ ũjĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá

---

† **12:38** Ĩsáyã 53:1 † **12:40** Ĩsáyã 6:10

1 Ụ'dụ́ ũmų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ acá drĩ ku rú, † Yẹ́sų̃ nį̃ dó cé sáwã ĩ'di
sĩ mụjó ų̃nọ́kụ́ 'dĩ a'bejó gõjó Átẹ́pį̃ Ãdróŋá rụ́ 'bų̃ gâlé rĩ acá 'bo. Lẽ
'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ambamba, i'da vâ ĩ'baní lẽtáŋá ĩ'di 'bã kí lẽjó
'dã ãsį̃ŋâ kóru.
2 Yẹ́sų̃ 'bã kí íná ĩndró sĩ rĩ na agá 'bá ĩ'di 'bã ĩ'di imbálé rĩ abe 'dĩ
gá 'dâ, Sĩtánĩ fi Yụ́dãsį̃ Sį̃mọ́nį̃ Į̣sį̃kãrį̃yọ́tį̃ ngọ́pį̣ ásį̣ gá Yẹ́sų̃ 'bã mẹ́lẹ́
mbejó, ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá 'baní ĩ'di rụjó. 3 Wó Yẹ́sų̃ nį̃ cé 'ĩ amụ́ angájó
Ãdróŋá drį̣ 'bų̃ gâlé ãzíla 'i vâ mụ gõlé ĩ'di rụ́ vúlé 'bų̃ gâlé. Nį̃ vâ
Átẹ́pį̃ Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ũkpõ į̣jọ́ pírí ru idélépi ĩ'di rụ́ 'dĩ kí ndẽjó rá rĩ
rá. 4 Sáwã ĩ'bã kí íná najó rĩ sĩ, Yẹ́sų̃ angá ụrụgá, ãtrũ ĩ'di 'bã bõngó
sulé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ rá, ali táwų̃lǫ̃ ụ́pį̣cẹ́ gá. 5 'Dã 'bã ũngúkú gá,
ũsũ į̃yį̣ báfũ agá. I'dó dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá ũjĩlé ãzíla ri kí lilé
táwų̃lǫ̃ tá ĩ'di 'bã alilé ụ́pį̣cẹ́ gá 'dã sĩ.
6 Wó Yẹ́sų̃ la mụ acálé Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ rụ́ 'bo, Pétẽrõ zį̣ ĩ'di, “Úpí, ílẽ
vâ ími irilé vų̃rụ́ áma pá kí ũjĩlé ĩndĩ yã?”
7 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ívã į̣jọ́ mání idélé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'bã ífí ku, wó
mi amụ́ vãlé la vúlé vúlé ru rá.”
8 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Má icó ã'į̣lé míní áma pá kí ũjĩlé mi 'i ku!”
Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ ã'į̣ má ũjĩ ími pá ma 'i ku, mí icó adrulé 'bá
mâ imbálé 'dĩ kí 'bã ãzí ru ku.”
9 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Úpí, į̣jọ́ 'dĩ sĩ, mí ũjĩ dó lú áma pá kí áyụ
ku. Lẽ mí ũjĩ áma drį̣ kí áma drį̃kã trũ ĩndĩ!”
10 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “'Bá ru ũjĩlépi ãlá ru pírí 'bo rĩ, lẽ kí ũjĩŋá sĩ ru
ụrụ'bá ũjĩjó pírí į̃dį̣ rĩ ku. Be la rá la kí ru pá kí ũjĩ áyụ. Ĩmi ãndá la
kí ãlápítí ru, pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã ãzí.” 11 Yẹ́sų̃ nį̃ ĩ'di
mụ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rĩ yã rĩ gá cé. Į̣jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩ'di 'bã sĩ jǫ̣jó
la, “Ĩmi pírí kí ãlá ru pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã ãzí” 'dĩ.
12 Yẹ́sų̃ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí pá delé ũjĩlé 'bo, ãzíla ĩ'di mụ
ĩ'di 'bã bõngó 'belé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ alilé vúlé 'bo, gõ dó rilé ãngũ
ĩ'didrį̣ ĩ'di tá sĩ rijó íná najó rĩ gá vúlêlé. Ĩ'di mụ rilé 'bo, zį̣ kí, “Ĩvã kí
į̣jọ́ mání idélé ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ 'bã ífí rá yã? 13 Ĩmi áma umve ‘Ímbápį̣’
ãzíla ‘Úpí,’ 'dĩ į̣jọ́ mgbã la, ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ma ã'di 'i yã rĩ. 14 Ma ĩmĩ
Úpí ru ãzíla Ímbápį̣ rú 'dĩ drĩ dó ĩmi pá kí ũjĩ 'dĩ 'bã áni rá, lẽ ĩnga vâ
ãzį̣ kí ĩmi ãlu-ãlu ní cécé mání ĩmi pá ũjĩjó 'dĩ 'bã áni. 15 Á'bã ĩminí į̣jọ́
'dĩ ícétáŋá ru, lẽ dó sĩ ĩmi idé į̣jọ́ kí 'bá ãzí 'baní cécé mání idélé ĩminí
'dĩ 'bã áni. 16 Ĩmi are į̣jọ́ 'dĩ múké-múké: 'bá ãti'bo rú rĩ ndẽ kí ĩ'bã
ãmbogo kí rá la ku, ãzíla 'bá tį̣ pẽlé pẽ-pẽ rĩ ndẽ kí 'bá kí tį̣ pẽlépi rĩ
kí ku. 17 Ĩminí į̣jọ́ 'dĩ kí nį̃jó cé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí sų̃sụ́ wi rá ĩdrĩ į̣jọ́
'dĩ kí 'bã ídétáŋá agá rĩ gá!
18 “Į̣jọ́ mání jǫ̣lé 'dĩ adru ĩmi pírí ní la ku. Ánį̃ 'bá mání ũpẽlé rĩ kí
cé. Wó į̣jọ́ sĩlé bụ́kų̃ agá rĩ 'bã idé ru nĩ, ‘'Bá drį̣ usúlépi ãkónã nalépi
má be ãlu rĩ, uja ru mání mẹ́rọ́'bá ru,’ † rĩ ní ru idéjó ãndá-ãndá ru.
19 Ma ĩminí į̣jọ́ 'bá ãzí 'bã mụjó áma mẹ́lẹ́ mbejó 'dĩ lũ idé drĩ ru ku
rú íni la, drĩ dó amụ́ ru idélé 'bo, ĩmi dó sĩ amụ́ ã'į̣lé la ma Kúrísĩtõ 'i.
20 Ma ĩminí į̣jọ́ mgbã rĩ jọ: 'bá 'bá mání tį̣ pẽlé rĩ ã'į̣lépi rá rĩ, ã'į̣ ma 'i,
ãzíla 'bá áma ã'į̣lépi rĩ ã'į̣ 'bá áma tį̣ ãpẽlépi rĩ 'i.”

---

† **13:1** Mãrákõ 14:1 † **13:18** Zãbụ́rį̃ 41:9

21 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, ásị́ la azá trẽyị́ jọ, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.”
22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ undré kí ru mị́fị́ gá mị́fị́ gá, drị́ la iza kí ru
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ sĩ rá. 23 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé la 'bã ãzí ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ ri ãni rú Yẹ́sṹ rṹ sĩ. 24 Sị̃mọ́ṇ̃ Pétẽrõ i'da 'bá Yẹ́sṹ 'bã
imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ní drị́ sĩ jọ ĩ'diní, “Ízị ĩ'di pị̀rị la ị́jọ́ jọ
ã'di drị́ gá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dã asé dó ru Yẹ́sṹ rṹ ãníŋ́ágá zị ĩ'di, “Úpí, 'bá
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
26 Yẹ́sṹ umvi, “Ma íná ãtĩ dũlé tẹ́bị́ gá, ma fẽ la ĩ'dinî, 'bá dó bãsĩ gápi
'dĩ!” Yẹ́sṹ ãtĩ dó íná 'i, dũ dó ĩ'di, fẽ dó ĩ'di Yṹdãsị̃ Ỉsị̃kãrị́yọ́tị̃ Sị̃mọ́ṇ̃
ngọ́pị nî. 27 Yṹdãsị̃ la mụ íná nalé 'bo, gbõgbõ Sĩtánĩ fi dó ala gá drị́ la
ujílé nĩ.
Yẹ́sṹ jọ Yṹdãsị̃ nî, “Ỉjọ́ tá míní lẽlé idélé rĩ mí idé mbẽlẽ.” 28 'Bá Yẹ́sṹ
'bã imbálé rilépi ĩ'di trũ íná tị gá 'dĩ vã kí ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ 'bã
ífí ku. 29 Yṹdãsị̃ 'bã séndẽ kí tãmbajó nĩ rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã
ãzí rĩ ũrã kí pẽ nõ tị la mụlé ãko ṹmṹ drị́ kí ĩgbãlé jõku 'bã fẽ séndẽ
ãzí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. 30 Yṹdãsị̃ la dó mụ ínâ a'ị́lé tilé 'bo, inga dó ru
cọtị fũlé ãmvé. Ãngũ nị dó 'dĩ sĩ rá.

Yẹ́sṹ azị̀ ãzị̂táŋá ú'dí rĩ

31 Yṹdãsị̃ la mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ, “Ú'dî'da ála dó mụ Ngọ́tị́ 'Bádrị́ ní
ũkpõ fẽlé, ãzíla Ãdróŋá dó mụ rṹkụma ịsṹlé ĩ'di sĩ.” 32 Ãdróŋá drĩ dó
rṹkụma ịsṹ ĩ'di sĩ 'bo, Ãdróŋá dó vâ ũkpõ fẽ ĩ'dinî. Ãdróŋá la dó idé
la gbõrú.
33 “Anzị mádrị́ 'dĩ, má icó dó u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ ãzo rú ku. Ĩmi mụ
áma ndrṹlé rá, wó ájọ ĩminí ú'dî'da, ĩmi icó mụlé ãngũ mání mụjó rĩ
gá ku, 'dĩ jõ ị́jọ́ mání jọlé 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'baní rĩ. 34 Ma dó
mụ ĩminí ãzị̂táŋá ú'dí la fẽlé: ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá lẽlẽ. Mání ĩmi lẽjó
'bo rĩ áni, ĩlẽ ĩmi lẽlẽ. 35 Ĩdrĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá lẽlẽ, 'bá pírí kí nị̃
la ĩmi 'bá mání imbálé rĩ kî.”

Yẹ́sṹ i'da ị̂jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34)

36 Sị̃mọ́ṇ̃ Pétẽrõ zị, “Úpí, mi mụ íngõlé yã?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí icó mụlé ú'dî'da má be ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku,
wó vúlé vúlé ru mi mụ rá.”
37 Pétẽrõ umvi, “Úpí, má icó mụlé ú'dî'da mí be ku la ã'du sĩ? Ma
bábá drãjó ími ị́jọ́ sĩ!” 38 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, “Mi íni gá mụ drãlé áma ị́jọ́ sĩ
ãndá-ãndá ru yã? Ájọ míní ị́jọ́ mgbã, ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú, mi jọ la
ími tị sĩ pâlé na, íṇ̃ ma ku.”

14

Yẹ́sṹ ĩ'di gẽ̃rị̃ mụjó Ãdróŋá rṹlé rĩ

1 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku! Ĩmi
Ãdróŋá ã'ị̃ rá, ĩmi ã'ị̃ ị́jọ́ mádrị́ kí ĩndĩ. 2 Lị́cọ́ má Átẹ́pị 'bã sĩ u'ájó rĩ
gá, jó kí wẽwẽ rú. Drĩ tá adru agá íni ku, má icó tá jọlé la ma mụ ĩminí
ãngũ idélé mâ Átẹ́pị drị́ kogâlé la ku. 3 Áde jõ ãngũ idé agá 'bo, ma

amṵ̃ ĩmi 'dṵlé má rṵ̃lé, ãma kí dó sĩ mṵ u'álé ĩmi abe ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá. 4 Ĩnḭ̃ ãngũ mání mṵjó rĩ 'bã gẽrḭ̃ cé.”

5 Tómãsĩ jọ, “Úpí, ãma icó gẽrḭ̃ nḭ̃lé íngoní ru, ã'dusĩku ãnḭ̃ mi mṵ íngõlé yã rĩ gá ku.”

6 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Ma gẽrḭ̃ rú ma 'i, ma ḭ́jọ́ mgbã rĩ rú ma 'i, ma vâ ídri fẽ ma 'i. 'Bá ãzí icó calé má Átẹ́pḭ Ãdróŋá rṵ̃lé ku, ĩ'di alḭ kpere má rṵ̃ sĩ ráká. 7 Ĩdrĩ tá áma nḭ̃ agá ma ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩmi tá mâ Átẹ́pḭ nḭ̃ agá cé. Wó i'dójó ú'dî'da mṵjó drḭ̃ gá, ĩnḭ̃ dó ĩ'di 'bo, ãzíla ĩndre vâ ĩ'di 'bo.”

8 Fḭ̃lḭ́pọ̃ jọ ĩ'diní, “Ḭ́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ, Úpí, mí i'da ãmaní mí Átẹ́pḭ 'i. 'Dã la ca ãmaní rá”

9 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Fḭ̃lḭ́pọ̃, ṵ́'dṵ́ ãzo ma u'ájó ĩmi abe 'dĩ gá 'dâ, ĩnḭ̃ ma ã'di 'i yã rĩ gá ku yã? 'Bá áma ndrelépi 'bo rĩ, ndre má Átẹ́pḭ 'bo. Ḭ́jọ́ dó míní jọ́jó la má i'da ĩminí má Átẹ́pḭ 'i rĩ ã'du? 10 Mí ã'ḭ̃ drĩ vâ ma má Átẹ́pḭ agá ãzíla mâ Átẹ́pḭ vâ áma agá ãma dó sĩ 'bá ãlu rĩ gá ku yã? Ḭ́jọ́ mání jọlé rĩ kí ájọ kí áma drḭ̃ sĩ ku. Má Átẹ́pḭ u'álépi áma agá rĩ la ãzḭ́ 'dĩ kí idé nĩ. 11 Ĩmi ã'ḭ̃ dó sĩ ḭ́jọ́ mání jọlé ãma mâ Átẹ́pḭ be 'bá ãlu rĩ kí 'dĩ 'i. Wó jõ íni ku, ĩmi ã'ḭ̃ dó ma 'i ḭ́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ. 12 Ájọ míní ḭ́jọ́ mgbã, 'bá áma ã'ḭ̃lépi rĩ kí ãko mání idélé rĩ kí idé rá. Ãndá-ãndá ru kí vâ ḭ́jọ́ ãmbõgõ sĩ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí idé rá, ã'dusĩku ma dó mṵ mâ Átẹ́pḭ rṵ̃lé. 13 Ma ãko pírí ĩminí zḭ́lé áma rṵ́ sĩ rĩ kí idé rá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má Átẹ́pḭ dó sĩ ãrútáŋá ḭsṵ́ Ngọ́pḭ̃ rú sĩ. 14 Ãko pírí ĩminí a'ḭ́lé áma rṵ́ sĩ rĩ ma idé la rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭ́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ rĩ azijó rĩ

15 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩdrĩ áma lẽ rá, ĩmi ãzḭ́táŋá mádrḭ̃ kí vú ũbĩ rá. 16 Ma mṵ má Átẹ́pḭ zḭ́lé, ĩminí Úríndí Ãlá amṵ́lépi ĩmi ãzã kolépi, ãzíla amṵ́lépi u'álépi ĩmi abe jã 'dâ rĩ tḭ ãpẽlé. 17 Úríndí Ãlá 'dĩ la ĩminí ḭ́jọ́ mgbã rĩ vú nze. 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ gá Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ icó kí ĩ'di ã'ḭ̃lé ku, ã'dusĩku ndre kí ĩ'di ku, ãzíla nḭ̃ kí vâ ĩ'di ku. Wó ĩnḭ̃ ĩ'di rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di mṵ u'álé ĩmi agá jã 'dâ.

18 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ mṵ rá, má icó mṵlé ĩmi a'belé ĩmvú ru ku. Ádrĩ dó Úríndí Ãlá rĩ tḭ ãpẽ ĩmi rṵ́ 'dõlé 'bo, ĩ'di dó cécé mâ ãgõjó ĩmi rṵ́ 'dõlé rĩ áni. 19 Ace were 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ icó kí áma ndrelé ku, wó ĩmi áma ndre rá. Mání adrujó ídri rĩ sĩ ĩmi vâ mṵ adrulé ídri. 20 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ádrĩ angá ídri rú 'bo, ĩmi nḭ̃ la ma má Átẹ́pḭ agá, ĩmi áma agá, ma vâ ĩmi agá Úríndí sĩ rĩ gá rá. 21 'Bá ãzḭ́táŋá mádrḭ̃ kí vú ũbĩlépi rĩ kí 'bá áma lẽlépi rá rĩ kí. Ĩ'bã kí ãma lẽjó rá rĩ sĩ, má Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ma vâ kí lẽ ĩndĩ, ãzíla ma áma ãmgbã rĩ i'da ĩ'baní rá.”

22 Yṵ́dãsḭ̃ (adrulépi Ḭ̃sḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ 'i ku rĩ) jọ ĩ'diní, “Úpí, ḭ́jọ́ míní jọlé mi mṵ ími ãmgbã rĩ i'dalé ãmaní á'dṵ̃sĩ, adru 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'baní pírí ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?”

23 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, jọ, “'Bá áma lẽlépi rá rĩ, kí ḭ́jọ́ mâ jọlé rĩ are rá. Má Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ãzíla ãma má Átẹ́pḭ be amṵ́ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe. 24 'Bá áma lẽlépi ku rĩ, are kí ḭ́jọ́ mâ jọlé ĩ'baní rĩ kí ku. Ḭ́jọ́ mâ jọlé 'dĩ angá kí má Átẹ́pḭ áma tḭ ãpẽlépi rĩ drḭ̃.

25 “Ma ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ũlũ ú'dî'da mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá
'dĩ. 26 Wó Úríndí Ãlá má Átẹ́pị 'bã mụlé tị ãpẽlé amụ́lépi ĩmi ãzã kolépi
áma kẽj̨ị́ gá rĩ, ĩ'di mụ ĩminí ị́jọ́ pírí imbálé, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi igálé ị́jọ́
pírí ándrá mání jọlé rĩ kí sĩ.
27 “Áfẽ ĩminí ásị́ ị̃gbẹ̃ mádrị́ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá 'dĩ 'bã kí icólé fẽlé ĩminí
nĩ ku rĩ 'i. Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku, ãzíla idé ũ̃rị́ sĩ ku. 28 Ĩmi are ándrá
ị́jọ́ mání jọlé ĩminí, ma mụ 'dâ rá, wó ma mụ ãgõlé ĩmi rụ́ 'dõlé ị̃dị́ rĩ
rá. Ĩdrĩ áma lẽ ãndá-ãndá ru rá, ĩmi mụ u'álé mání ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku
mání mụjó má Átẹ́pị mání ãndânĩ rĩ rụ̃lé rĩ sĩ.
29 “Ánze ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí vú drị̃drị́ 'dĩ sĩ idé kí drĩ ru ku íni la, ĩmi dó
sĩ drụ́zị́ kí ã'ị́ ị̃tụ́ ĩ'bã kí ru idéjó rĩ sĩ. 30 Sáwã ãzí mání ãzo rú ị́jọ́ jọjó
ĩmi abe la 'dáyụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ úpí ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã amụ́jó ã'dị́
'dịjó ma be rĩ sĩ. Ĩ'di 'bã ũkpõ áma drị́ gá 'dáyụ. 31 Wó ma mụ ị́jọ́ má
Átẹ́pị 'bã lẽlé ánga kí rĩ kí idélé áyụ, 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'bã nĩ̃ kí dó sĩ cé
álẽ má Átẹ́pị rá. Ĩmi angá ãma amụ́ kí mụlé, ãma a'be kí ãngũ 'dĩ rá.”

15

Yẹ́sũ̃ jọ 'i zãbíbũ ife mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sũ̃ mụ ímbátáŋâ trũ drị́ gá, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma
cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, má Átẹ́pị ĩ'di cécé 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ áni.
Ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrị́ ã'ị́lépi rá 'dĩ, ĩmi cécé zãbíbũ ife 'bã kénĩ kí áni. 2 Má
Átẹ́pị Ãdróŋá la kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá, kalépi ku rĩ kí aga rá.
Wó ĩ'di kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dâ kalépi múké-múké rĩ kí upí,
'bã ka kí rú sĩ rõnzõ múké. 3 Ĩmi dó ãlá ru cécé kénĩ má Átẹ́pị 'bã
upílé rá rĩ áni, ã'dusĩku ĩminí ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ ã'ị́jó rá rĩ sĩ. 4 Ĩmi
tá cécé kénĩ áni agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ, ĩmi ace áma ụrụ'bá gá 'dâ
ũgũgõ, ma dó sĩ ace ĩmi abe Úríndí sĩ. Kénĩ ãzí ífí kalépi ĩ'di vúŋá sĩ
gbọ́ngị kóru la 'dáyụ, pẽ lú ĩ'di 'bã acejó gbọ́ngị rụ́ ũgũgõ rĩ sĩ. Ĩmi 'bá
áma ã'ị́lépi 'dĩ, ĩmi vâ cécé 'dĩ áni, ĩdrĩ ace áma agá Úríndí sĩ ku, ĩmi
icó ị́jọ́ múké idélé Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku.
5 “Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrị́ kí ã'ị́lépi rá 'dĩ
ĩmi cécé zãbíbũ 'bã kénĩ kí áni. Ĩdrĩ ace áma ụrụ'bá gá, ãdrĩ ace ĩmi
abe ãlu, ĩmi ị́jọ́ ífí trũ ãlá Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idé rá. Ĩmi icó ị́jọ́ múké
Ãdróŋá 'bã lẽlé la idélé mâ kóru ku. 6 Ĩmi 'bá ị́jọ́ mádrị́ ã'ị́lépi rá 'dĩ,
ĩdrĩ adru áma agá Úríndí sĩ ku, ála ĩmi 'be ásé gá. Ĩmi dó adru cécé
kénĩ 'ilépi rá rĩ kí áni, ála ĩmi tra ngúlú ru, ãzíla ála ĩmi ãcí su velé rá.
7 “Ájọ ĩminí, ĩdrĩ ace má be, ímbátáŋá mádrị́ kí tãmbajó múké-múké,
ãko ãzí ĩminí a'ị́lé Ãdróŋá drị́ íngõ 'i, Ãdróŋá la ĩminí fẽ la rá. 8 Gẹ̃rị́
má Átẹ́pị rụ́ ní kụjó rĩ, ĩ'di bãsĩ ị́jọ́ múké ĩminí idélé ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní
rĩ, ĩminí i'dájó ĩmi 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rĩ 'i rĩ sĩ. 9 Lẽtáŋá mádrị́
ĩminí rĩ ĩ'di má Átẹ́pị 'bã áma lẽjó rĩ áni. Ĩmi u'á dó sĩ gẹ̃rị́ múké 'bá
mâ lẽlé rá rĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ. 10 Ãzị́táŋá mâ fẽlé ĩminí ímbátáŋá ru 'dĩ kí
ĩdrĩ kí tãmba rá, ĩmi are áma tị rá, ĩmi u'á lẽtáŋá mádrị́ agá cécé mâ
u'ájó lẽtáŋá má Átẹ́pị drị́ agá, mâ ĩ'di tị arejó rá rĩ sĩ rĩ áni.
11 “Ásị́sị́ŋá mání ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó pírí íni rá rĩ, ãyĩkõ mádrị́ 'bã adru
rú sĩ ĩmi agá, ãzíla ãyĩkõ ĩmidrị́ 'bã ga dó sĩ ĩmi agá tré. 12 Ãzị́táŋá mâ

fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ, ĩlẽ jõ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ, cécé mâ ĩmi lẽjó rĩ 'bã áni. 13 Míní lẽtáŋá icéjó mî wõrı̨ka 'baní rĩ, ĩ'di míní ã'ı̨jó drãjó kí kẽjı̨ gá rá, sĩ kí pajó rĩ. 14 Ĩdrĩ ãzı̨táŋá mádrı̨ kí tãmba rá, ĩmi adru mâ wõrı̨ka kî rú. 15 Įjọ ĩmi adrujó 'bá ı̨jọ mádrı̨ kí nı̨lépi cé rĩ kí sĩ, má umve dó ĩmi ãtí'bó ru ku, ã'dusĩku ãti'bo nı̨ kí ı̨jọ ãmbógó ĩ'badrı̨ 'bã itúlé idélé rĩ kí ku. Ĩmi dó sĩ mâ wõrı̨ka kí, ã'dusĩku mâ ı̨jọ má Átẹ́pı̨ 'bã jọlé mání rĩ kí vú nzejó ĩminí pírí rá rĩ sĩ. 16 Ĩpẽ ándrá acájó 'bá mání imbálé rĩ kí rú ĩmi 'i la ku, rá la ápẽ ĩmi ma 'i, ãzíla ápẽ ĩmi tı̨ mụlé ífí mgbã ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ kalé. Má Átẹ́pı̨ dó sĩ mụ ĩminí ãko pírí ĩminí zı̨lé ĩ'di tı̨ gá áma rụ́ sĩ rĩ kí fẽlé rá. 17 Ãzı̨táŋá mání fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ 'i: ĩlẽ ĩmi pírí lẽlẽ.

Ũnọ́kụ́ 'bã 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ kí ngũjó ũnzí rĩ

18 "'Bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá Ãdróŋá nı̨lépi ku 'dĩ drĩ kí ĩmi ngũ ũnzí, lẽ ĩnı̨ rá ngũ kí ándrá ma drı̨drı̨. 19 Ĩdrĩ tá adru 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni la kí, 'bá ala gá Ãdróŋá gãlépi úmgbé 'dĩ kí ĩmi lẽ rá. Wó ĩmi dó adrujó 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni la ku rĩ sĩ, má ũpẽ ĩmi adrujó ndú 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni rú 'dĩ kí abe, ı̨jọ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la kí ĩmi ngũjó ũnzí 'dĩ. 20 Ĩmi ũrã drĩ ı̨jọ ándrá mání jọlé ĩminí: 'Bá ãti'bo ru rĩ ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá la ku. † 'Bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé 'dĩ drĩ kí dó mání ũcõgõ fẽ rá, kí vâ mụ ĩminí ũcõgõ fẽlé rá. Drĩ ándrá áma tı̨ are agá rá, kí tá vâ mụ ĩmi tı̨ arelé rá. 21 'Bá 'dĩ kí mụ ı̨jọ kí idélé ĩmi ụrụ'bá gá, cécé ĩ'bã kí ándrá idélé áma ụrụ'bá gá rĩ áni. Kí mụ ı̨jọ 'dĩ kí idélé íni rá la, ã'dusĩku ĩmi má ãni, ãzíla nı̨ kí 'bá áma tı̨ ãpẽlépi nĩ rĩ ku. 22 Ádrĩ ájẹ́ amụ́ ĩ'baní ı̨jọ Ãdróŋá drı̨ mgbã 'dĩ lũlé ku, icó kí tá ı̨jọ ũnzí amálé kí ásı̨ gá ku. Wó mání dó amụ́jó ĩ'ba rụ́ 'dõlé ı̨jọ Ãdróŋá drı̨ mgbã 'dĩ lũjó rá rĩ sĩ, icó kí dó ru trũlé ala gá 'dâ ku. 23 'Bá pírí áma ngũlépi ũnzí rĩ ngũ kí vâ má Átẹ́pı̨ Ãdróŋá ũnzí ĩndĩ. 24 Ádrĩ ájẹ́ tálí mání idélé kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí ndú la 'bã idélé ku 'dĩ kí idé agá ku, icó kí tá nı̨lé kí ı̨jọ ũnzí agá rĩ gá ku. Drĩ kí táni áma ndre tálí 'dĩ idé agá rá tí, wó ngũ kí ãma má Átẹ́pı̨ be ũnzí. 25 Įjọ 'dĩ idé ru cécé ı̨jọ Ãdróŋá drı̨ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "'Bá ngũ kí ma ı̨jọ ífí kóru.' †

26 "Ma mụ ĩminí Úríndí 'bá ãzã kolépi angálépi Ãdróŋá drı̨, ı̨jọ mgbã Ãdróŋá drı̨ i'dalépi tọndọlọ rĩ tı̨ ãpẽlé. Úríndî la mụ ĩmi ãzã kolé ãzíla ĩ'di mụ ĩminí ı̨jọ jọlé áma drı̨ gá. 27 Wó ĩmi 'bá mání imbálé 'dĩ, lẽ ĩlũ dó vâ ı̨jọ mádrı̨ gá rĩ 'bá 'baní rá, ã'dusĩku ĩri u'álé má trũ mání ı̨jọ 'bání sĩ áma tı̨ ãpẽjó rĩ i'dó agá."

16

1 "Ájọ ĩminí ı̨jọ 'dĩ kí íni rá la ĩmi a'be rú sĩ ã'ı̨táŋá ĩmidrı̨ gá rĩ ku. 2 Ála mụ ĩmi adrolé ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨jó rĩ kí agâ sĩ rá, ãzíla ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ drı̨lẹ́ gâlé 'dĩ, 'bá 'baní amụ́jó ĩmi ụ'dı́jó ũrãtáŋá ĩ'badrı̨ rĩ agá, kí 'bã la kí ãzı̨ Ãdróŋá drı̨ nga íni. 3 'Bá 'dĩ kí ı̨jọ 'dĩ kí idé ĩmi rụ́ íni la ĩ'baní ãma nı̨jó má Átẹ́pı̨ be ku rĩ sĩ. 4 Álũ dó ĩminí ı̨jọ 'dĩ kí ú'dî'da 'bo, ı̨jọ 'dĩ drĩ kí dó sĩ drụ́zı̨ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ı̨jọ ándrá mâ jọlé ĩminí drı̨drı̨ rá 'dã kí dó sĩ agá.

---

† **15:20** Yõhánã 13:16 † **15:25** Zãbụ́rı̨ 35:19; 69:4

Ãzị̃ Úríndí Ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ

5 “Ájọ ĩminí ma dó ãni rú mụ gõlé má Átẹ́pị Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi
rĩ rụ̃lé, wó 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ asílépi áma zịlépi ma mụ
íngõlé yã la 'dáyụ. 6 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ, ándre ĩmi ásị́ acá
ãnzị rú, ãzíla ĩmi mẹ́lẹ́tị ũcõgõ rú. 7 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di mụ adrulé
ĩminí múké ádrĩ mụ 'dâ rá rĩ gá, ã'dusĩku ádrĩ mụ ku, Úríndí Ãlá ĩmi
ãzã kolépi rĩ icó amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku. Wó ádrĩ mụ rá, ma mụ ĩ'di tị
ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rá. 8 Drĩ dó drụ́zị́ amụ́ rá, ĩ'di amụ́ 'bá pírí ṹnọ́kụ́
gá 'dĩ kí ị́jọ́ ũnzí i'dalé, ãzíla vâ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí abe. Ĩ'di
dó amụ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụjó ị́jọ́ lịjó 'bá kí drị̃ gá ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí sĩ rĩ
i'dalé ĩndĩ. 9 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní izatáŋá ĩ'badrị́ ũnzíkãnã rĩ kí i'da
íni la, ã'dusĩku ĩ'baní áma ã'ị́jó ku rĩ sĩ. 10 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní ị́jọ́
mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí i'da nĩ, ã'dusĩku ádrĩ gõ má Átẹ́pị Ãdróŋá
rụ̃lé 'bo, ĩmi icó áma ndrelé ị̃dị́ ku. 11 Ĩ'di mụ i'dalé la ĩ'baní, ị́jọ́ lịjó
'bá drị̃ gá rĩ ĩ'di cí, ã'dusĩku úlị Sĩtánĩ, ãmbógó ṹnọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ drị̃
gá ị́jọ́ 'bo, ĩ'di dó ĩ'di 'bã pángá tẽ.
12 “Ị́jọ́ áma agá 'dộ mâ lẽlé jọlé ĩminí rĩ kí drĩ wẽwẽ rú, wó kí mụ
adrulé ĩminí ambamba kí tãmbajó ú'dî'da. 13 Úríndí Ãlá rĩ drĩ amụ́ 'bo,
ĩ'di mụ ĩmi drị̃ celé ị́jọ́ mgbã rĩ agá nĩ. Icó ị́jọ́ jọlé ũkpõ ĩ'di drị̃ sĩ ku,
ĩ'di ị́jọ́ angálépi mádrị́ rĩ kí jọ ayụ, ãzíla ĩ'di vâ amụ́ ị́jọ́ drụ́zị́ ru idélépi
ĩndõ rĩ kí lũlé ĩminí. 14 Ĩ'di mání rụ́kụma ají, ĩ'diní ĩminí ị́jọ́ áma tị gá
mâ jọlé ĩ'diní rĩ kí ajíjó, ũlũjó ĩminí rĩ sĩ. 15 Ãko pírí má Átẹ́pị 'bã trũ
adrujó rĩ kí, kí má ãni. Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mâ jọjó la ĩminí Úríndí Ãlá rĩ la ị́jọ́
mâ jọlé rĩ kí ají ũlũlé ĩminí áyụ 'dĩ.”

Ũcõgõ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã drị̃ la drụ́zị́ ru uja ãyĩkõ rú

16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî, “Ụ́'dụ́ were agá, ĩmi icó áma
ndrelé ku, wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi ãma ndre rá.”
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá,
“Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ‘Ụ́'dụ́ were agá, ĩmi icó áma ndrelé ku, ụ́'dụ́ were vúlé
gá, ĩmi áma ndre rá,’ ãzíla ĩ'di 'bã jọlé, ‘Ã'dusĩku ma mụ mâ Átẹ́pị rụ́,’
'dĩ 'bã ífí íngoní?” 18 Ri kí ị́jọ́ 'dĩ ụzịlé, “Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ụ́'dụ́ were 'dĩ
'bã ífí íngoní? Ãnị̃ ĩ'di ị́jọ́ jọ ã'du drị̃ gá yã rĩ gá ku.”
19 Yẹ́sụ̃ nị̃ 'bá 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di ụzịlé rĩ gá rá, jọ dó ĩ'baní, “Ị́jọ́ ĩminí ĩmi
ụzịjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ mâ jọjó la, ‘Ụ́'dụ́ were ĩmi icó áma ndrelé ku,
wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi áma ndre rá,’ rĩ 'i. 20 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã,
ĩmi mụ awálé ãzíla ĩmi mụ ṹlụ́lụ́ u'bélé, wó 'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ kí u'á
ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á cãndí sĩ, wó cãndí ĩmidrị́ rĩ la drụ́zị́ ru uja ãyĩkõ rú
rá. 21 Ngọ́tị́ ãzá drĩ dó ũkú i'dó lẽjó tĩjó 'bo, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta; ĩ'di
u'á cãndí sĩ, wó drĩ dó ngọ́tị́ŋá tĩ 'bo, ị́jọ́ tá ĩ'di 'bã ãzá tajó rĩ dó ĩ'diní
ãvĩ rá, ã'dusĩku ãyĩkõ la dó ĩ'di fụ ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩjó ṹnọ́kụ́ drị̃ gá
'bo rĩ sĩ. 22 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ú'dî'da ru idélépi ĩmi abe ĩmi sĩ u'ájó cãndí sĩ
'dĩ. Wó ma drụ́zị́ ĩmi ndre rá, ĩmi ásị́ la ga tré ãyĩkõ sĩ, ãyĩkõ 'bá ãzí
'bã amụ́lé palé ĩmidrị́ gá ku la. 23 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, má Átẹ́pị la
ãko ĩminí a'ị́lé áma rụ́ sĩ kí rĩ fẽ pírí rá. Ụ́'dụ́ 'dã drĩ dó drụ́zị́ acá rá,
ãko ãzí ĩminí sĩ lẽjó áma zịjó la la adru 'dáyụ. 24 Acájó kpere ú'dî'da,

ĩmi a'ị̃ drị̃ áma rụ́ sĩ ãko ãzí ku, ĩmi a'ị́ dó, ĩmi dó mụ ịsụ́lé la rá, ãyĩkõ dó sĩ ĩmi fụ calépi rĩ sĩ.

Yẹ́sũ ndẽ ũkpõ ĩjọ́ ũnzí ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ drị̃ 'bo

25 “Ári ĩminí ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí u'bélé u'bê. Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ
mání ĩminí ị́jọ́ kí u'béjó ku, mání ĩminí ị́jọ́ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ kí jọjó
ĩminí tọndọlọ. 26 Ụ'dụ́ 'dã drĩ dó acá rá, ĩmi dó má Átẹ́pị zị́ áma rụ́ sĩ
ĩmi 'i. Ázị́ dó ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị̃ sĩ ma 'i ku. 27 Ã'dusĩku má Átẹ́pị lẽ ĩmi rá
ĩminí áma lẽjó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi ã'ị̃ vâ rá má angá ĩ'di rụ̃lé. 28 Má angá
má Átẹ́pị rụ̃lé amụ́lé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé, ma ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ a'be gõjó vúlé má
Átẹ́pị rụ̃lé.”

29 'Bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Mi dó ú'dî'da ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ
kí u'béŋâ kóru. 30 Ãnị̃ dó ú'dî'da rĩ gá cé ínị̃ ị́jọ́ pírí kí rá, ílẽ 'bá ãzí
'bã zị́ kí dó mi ị́jọ́ ãzí kí sĩ ku. Ãma ã'ị̃ dó ú'dî'da rá ãndá-ãndá ru, mí
angá dó Ãdróŋá rụ̃lé rĩ gá rá.”

31 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩmi ã'ị̃ dó ú'dî'da ma rá yã? 32 Ụ'dụ́ ãzí la amụ́
lé 'dĩ, acá dó 'bo, ála mụ ĩmi irélé, ĩmi ãlu-ãlu la mụ apálé ĩmidrị́ko gá
ĩmidrị́ko gá, ĩmi áma a'be á'dụ̃sĩ. Wó má adru mgbã rĩ gá á'dụ̃sĩ ku,
ã'dusĩku má Átẹ́pị la adru má be. 33 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni la ĩmi dó
sĩ ásị̃ ị̃gbẽ ịsụ́ má agá. Ũ̃nọ́kụ́ la ĩminí ũcõgõ fẽ rá, wó lẽ ĩmi ásị̃ 'bã
adru ũkpó ru! Ándẽ ũ̃nọ́kụ̃ 'bo.”

17

Yẹ́sũ 'bã Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ

1 Yẹ́sũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bo, inga
tị 'bũ̃ gâlé ru Ãdróŋá ã'ĩjó jọ, “Má Átẹ́pị, sáwã mádrị́ gá rĩ ca dó rá
mání drị̃ cijó ãzíla drãjó. Ífẽ dó áma rụ́ 'bã kụ ị́jọ́ mâ mụlé idélé 'dĩ sĩ,
ma dó vâ sĩ fẽ ími rụ́ ní kụjó. 2 Míní ũkpõ 'bá pírí ími ã'ị̃lépi má be rá
'dĩ 'badrị̃ kí fẽjó mádrị́ rĩ sĩ, ma dó sĩ mụ ídri ukólépi ku mî fẽlé mádrị́
rĩ fẽlé ĩ'banî. 3 Ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bã kí ími nĩ̃jó mi Ãdróŋá
mgbã rĩ ídri rĩ 'i, ãzíla mí ãpẽ ma mî Ngọ́pị Yẹ́sũ Kúrísĩtõ tị mi 'i rĩ 'i.
4 Má ají dó míní rụ́kụma ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'bo, ị́jọ́ mî fẽlé mádrị́ má idé
kí rĩ kí sĩ. 5 Má Átẹ́pị ú'dî'da, mí uja dó ma ãmbógó ándrá údu áma
rụ́ 'bã sĩ kụjó mí be 'dĩ sĩ í'bã drĩ ũ̃nọ́kụ́ ku rĩ.

6 “'Bá míní fẽlé mádrị́ angájó ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ mání imbálé 'dĩ kí,
nị̃ kí dó mi ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩ'bã kí ándrá adrujó ídu míní rĩ sĩ. Mi dó
kí fẽjó mádrị́ rĩ sĩ, nga kí dó ị́jọ́ míní azị́lé ĩ'baní áma tị gâ sĩ rĩ kí rá.
7 Ú'dî'da ị́jọ́ mání idélé ãzíla imbálé 'dĩ kí, nị̃ kí dó kí rá angá kí Ãdróŋá
mídrị́. 8 Má imbá kí ị́jọ́ míní jọlé mání rĩ kí sĩ, ã'ị̃ kí kí rá. Nị̃ kí tọndọlọ
cé má angá mí rụ́, ã'ị̃ kí dó sĩ rá mí ãpẽ áma tị mi 'i, má Átẹ́pị. 9 Ma
ími ã'ị̃ 'bá míní fẽlé mádrị́ 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ, kí ãzã kojó, kí mí ãni. Má ã'ị̃ mi
'bá ími ã'ị̃lépi ku ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní ku. 10 'Bá pírí áma vú bĩ̃lépi áma
ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mí ãni, ãzíla 'bá pírí mí ãni rú rĩ kí vâ má ãni. Ị̃jọ́ 'dĩ
idé kí ru íni la sĩ ãmbõgõ mádrị̃ íngõpí yã rĩ nĩ̃jó. 11 Má icó mụlé u'álé
ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ĩ̃dị́ ku, ma mụ gõlé vúlé mí rụ̃lé. Wó 'bá pírí áma vú
bĩ̃lépi, vâ áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ acelé u'álé 'bá ị́jọ́ mídrị̃ ã'ị̃lépi ku
'dĩ kí abe ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ. Má Átẹ́pị Ãlá rĩ, ímba 'bá mádrị́ 'dĩ kí tã ũkpõ

rṵ́ mídrḭ ándrá míní fẽlé mání, 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu ãmã adrujó ãlu
rĩ sĩ. 12 Mání drĩ adrujó ĩ'ba abe rĩ sĩ, ámba kí tã múké-múké ũkpõ rṵ́
mídrḭ ándrá míní fẽlé mání rĩ sĩ. Ĩ'bã ãzí ãlu ãvĩlépi mádrḭ rá la yṵ,
pẽ lú mṵlépi filépi ãcí gá rĩ 'i. Ḭjọ́ 'dĩ idé ru cécé 'dĩ 'bã áni la, Ḭjọ́ Sĩlé
bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ agá rĩ 'bã acá rú dó sĩ ḭjọ́ ãndá la. †
13 "Ú'dî'da áko dó ãcḭ̃ mádrḭ má sĩ mṵjó mí rṵ̃lé rĩ 'bo. Wó ájọ ḭjọ́
'dĩ kí ịsṵ́ ma drĩ ṵ̃ṇọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ íni rá la, 'bá ḭjọ́ mádrḭ kí ã'ḭlépi rá
ãzíla kí vú ũbĩlépi rĩ 'bã ga kí rú sĩ ãyĩkõ mádrḭ sĩ tré. 14 Álũ ĩ'baní ḭjọ́
mídrḭ gá rĩ rá. Wó 'bá ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ gá 'dĩ ngṵ̃ kí kí ũnzí, ã'dusĩku ĩ'bã kí
ru icíjó ṵ̃ṇọ́kṵ́ trũ ku, cécé mâ áma icíjó ṵ̃ṇọ́kṵ́ trũ ku rĩ áni rĩ sĩ.
15 "Má Átẹ́pḭ, ázḭ mi 'bá áma ã'ḭlépi rá 'dĩ kí 'dṵjó ṵ̃ṇọ́kṵ́ drḭ̃ gá rá
íni la ku, wó rá la ímba kí tã múké mẹ́rọ́'bá ṵ̃ṇọ́kṵ́ gá 'dĩ sĩ. 16 Icí kí
ru ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'bã 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ku, cécé mání vâ áma icíjó 'bá ími
gãlépi úmgbé ṵ̃ṇọ́kṵ́ gá 'dĩ kí abe ku rĩ áni. 17 Ḭjọ́ mídrḭ gá rĩ ĩ'di ḭjọ́
mgbã rĩ 'i. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ 'bã acá kí 'bá mí ni la rú ãlá ru ḭjọ́ mgbã sĩ.
18 Cécé ándrá míní áma tḭ ãpẽjó ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ gá rĩ áni, ma dó vâ mṵ
kí tḭ pẽlé ṵ̃ṇọ́kṵ́ drḭ̃ acḭ̃lé pírí. 19 Áfẽ áma ídri pírí kí ḭjọ́ sĩ, 'bã adru kí
rú ḭjọ́ mgbã sĩ 'bá mí ãni la rú pírí.
20 "Ãdróŋá ázḭ lú mi 'bá áma ã'ḭlépi rá vâ áma vú ũbĩlépi 'dĩ kí sĩ
á'dṵ̃sĩ ku. Ma vâ ími zḭ 'bá mṵlépi ḭjọ́ mádrḭ ã'ḭlépi ĩ'bã kí mṵjó ḭjọ́
arejó 'bá áma ã'ḭlépi 'bo 'dĩ kí tḭ gá rĩ kí sĩ. 21 Má Átẹ́pḭ, álẽ 'bá 'dĩ 'bã
icí kí ru tḭ ḭjọ́ kí agá ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni. Álẽ vâ
'bã icí kí ru ãma abe ãlu, 'bá ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ gá rĩ kí dó sĩ ã'ḭ ãndá-ãndá
ru mí ãpẽ áma tḭ mi 'i.
22 "Áfẽ 'bá áma vú bĩlépi 'dĩ 'baní ũkpõ, cécé míní mání ũkpõ fẽjó
rĩ áni, ĩ'baní sĩ ru icíjó pírí ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni.
23 Ma ĩ'ba abe ãlu, ãzíla ãma vâ mí be ãlu, kí dó sĩ ru icí 'bá ãlu rú 'bá
ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ kí dó sĩ nḭ̃ la mí ãpẽ áma tḭ mi 'i. Kí dó vâ sĩ nḭ̃ la ílẽ 'bá
áma ã'ḭlépi rá 'dĩ kí ambamba cécé míní áma lẽjó rĩ áni.
24 "Má Átẹ́pḭ, álẽ 'bá pírí míní fẽlé mádrḭ 'dĩ kí 'bã mṵ kí u'álé má
trũ ãngũ mání sĩ mṵjó u'ájó rĩ gá, kí dó sĩ mṵ mṵlé ãmbõgõ mádrḭ
ándrá míní fẽlé mání rĩ ndrelé, ã'dusĩku ílẽ ándrá ma ídu 'dĩ sĩ ú'bã
drĩ ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ ku.
25 "Má Átẹ́pḭ mgbã pịrị rĩ! 'Bá ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ nḭ̃ kí mi ku, wó ánḭ̃ mi rá
ãzíla 'bá áma ã'ḭlépi rá 'dĩ nḭ̃ kí vâ mí ãpẽ áma tḭ mi 'i rĩ gá rá. 26 Álũ
ĩ'baní mi ã'di 'i yã rĩ, ma drĩ vâ mṵ ĩ'baní lũlé la ḭ̃dḭ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá
míní áma lẽjó ambamba 'dĩ dó vâ sĩ adru kí ásḭ gá, ãzíla áma mgbã rĩ
dó vâ sĩ mṵ adrulé ĩ'ba abe."

18

Yẹ́sṵ̃ rṵjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Lṵ́kã 22:47-53)

1 Yẹ́sṵ̃ la mṵ Ãdróŋá zịŋá delé 'bo, ĩ'di 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe
alḭ kí á'bṵ Kídrõnĩ drḭ agâ sĩ, mṵlé ámvṵ́ 'a ife mḭ̃zę̃yḭ̃tṵ̃ drḭ 'bã zojó
rĩ gá. 2 Yṵ́dãsḭ̃ nḭ̃ ãngũ 'dã rá, ã'dusĩku pâlé wẽwẽ rú Yẹ́sṵ̃ la jõ u'á
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá. 3 Yṵ́dãsḭ̃ 'dṵ 'bá ãtalo ãmbogo ãzíla
'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tḭ ãpẽlé ãsĩkárĩ 'bá Rṵ́mḭ̃ rú rĩ 'badrḭ gá rĩ kí,

† **17:12** Zãbṵ́rḭ 41:9; Yẽrẽmíyã 13:18

ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drį̃ andre tẽlépi rĩ kí abe; 'bá 'dĩ 'dụ kí ãko ã'dị̃ drį̃
gá rĩ kí, ãcí ãgãlãká drį̃ gá velépi vẽvẽ rĩ trũ, tárã abe, mụ kî trũ ámvụ́
Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé.
4 Yẹ́sụ̃ 'bã nĩjó la ã'du la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ cé rĩ sĩ, mụ ĩ'ba
rụ̃lé, zị kí, "Ĩmi ã'di ndrụ̃ yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzę̃rẹ́tę̃ gá rĩ 'i."
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ." Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'da agá kí drį̃lẹ́ gá,
Yụ́dãsį̃ tu pá ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sụ̃ la mụ jọlé la ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ," gõ kí į̃ndụ́-į̃ndụ́ ru vúlêlé,
ãzíla u'de kí pírí vų̃rụ́. 7 Yẹ́sụ̃ zị kí į̃dị́, "'Bá ĩminí ndrų̃lé rĩ ã'di 'i yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzę̃rẹ́tę̃ gá rĩ 'i."
8 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ájọ tá ĩminí ma gápi 'dõ. Ĩdrĩ áma ndrụ̃ yã áni,
ĩmi a'be 'bá ãzí 'dĩ 'bã mụ kî." 9 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã
jọlé rĩ 'bã idé dó sĩ ru mgbã-mgbã rú: "'Bá míní fẽlé mádrį̃ rĩ kí agá
'bá ãzí ãlu la ãvĩ ku," † rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.
10 Cọtị Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ménéŋâ trũ rĩ anzé ĩ'di rãwũ, ga ãtí'bó átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃ 'bã bị̃lẹ́ drị ãndá gá rĩ wẹ́ vų̃rụ́. (Ãtí'bô rụ́ Máį̃kõ
'i.) 11 Wó Yẹ́sụ̃ jọ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ní, "Ísu mî ménéŋá 'dĩ ãngũ míní tá sĩ
anzéjó la rĩ gá vúlé. Ílẽ áta ũcõgõ má Átẹ́pị 'bã lẽlé mání rĩ ku yã?"

Yẹ́sụ̃ agụjó Ánãsĩ drį̃lẹ́ gá rĩ

12 Ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrį̃ ãsĩkárĩ abe, ãsĩkárĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃
jó Ãdróŋá drį̃ aga tẽlépi rĩ abe, rĩ rụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i, umbé kí dó ĩ'di cí.
13 Drį̃drį̃ rĩ sĩ, agụ kí ĩ'di Ánãsĩ ándrá átáló ãmbógó ãndânĩ úmvúke
a'belépi rá 'dĩ Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã sĩ rĩ 'bã ándrį̃pị rụ́
rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá. 14 Kãyị́fã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru
rĩ 'baní, "Ĩ'di múké 'bá ãlu 'bã drã 'bá pírí kí kẽjị́ gá," rĩ 'i. †

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:69-70; Mãrákõ 14:66-68; Lụ́kã 22:55-57)

15 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu la be, 'de kí Yẹ́sụ̃
vú gâ sĩ. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dã 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nį̃ ĩ'di cé, ã'į̃
dó ĩ'diní filé Yẹ́sụ̃ rụ́ ãngũ ĩ'didrį̃ ĩ'di sĩ ị́jọ́ lịjó rĩ gâlé. 16 Wó Pétẽrõ tu
pá kẽjị́tị gá ãmvé ãmvélé ru. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ 'bã nį̃lé rá tá ã'į̃lé filé agâlé rĩ jọ ị́jọ́ ĩzóŋá kẽjị́tị tẽlépi rĩ ní, ãzíla fẽ
dó sĩ Pétẽrõ fi agâlé. 17 Ĩzóŋá kẽjị́tị aga tẽlépi rĩ zị Pétẽrõ 'i, "Mí adru
'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?"
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, "Yụ, má adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'i ku."
18 Ãngũ 'bã adrujó į̃gbę̃ rú rĩ sĩ, 'bá ãtí'bó ru ãzíla ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá
drį̃ aga tẽlépi rĩ kí abe ũdũ kí ãcí yulé, Pétẽrõ tu vâ pá ãcí yulé ĩ'ba
abe ĩndĩ.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã Yẹ́sụ̃ ụzịjó rĩ
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Lụ́kã 22:66-71)

19 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Yẹ́sụ̃ 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ị́jọ́ sĩ
ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe. 20 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Ụ'dụ́ pírí sĩ ma ị́jọ́
kí jọ tọndọlọ ũ'bí kí agá, ma ímbátáŋá kí fẽ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ kí
agâ sĩ, ãzíla lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú wẽwẽ rú are kí ị́jọ́ mání

† **18:9** Yõhánã 6:39 † **18:14** Yõhánã 11:49-50

jọlé rĩ kí cé ãngũ pírí agá, ãzíla ịjọ ãzí mání a'bólé a'bô 'bá ũ'bí 'bã kí nį̃lé ku la 'dáyụ. 21 Mi áma ụzị zịtáŋá 'dĩ kí sĩ ã'du ịjọ sĩ? Mí ụzị 'bá ịjọ mání jọlé rĩ kí arelépi rá rĩ kí tị gá, nį̃ kí ịjọ mání jọlé rĩ kí rá."

22 Yẹ́sũ la mụ ịjọ 'dĩ umvilé 'dĩ 'bã áni, ãsĩkárĩ ãzí ãlu ãngũ agá tẽlépi rĩ sa Yẹ́sũ 'i, jọ ĩ'diní, "Ála átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá ịjọ umvi íni yã?"

23 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ádrĩ tá ịjọ ãzí ũnzí la jọ, ílũ 'bá pírí 'baní ịjọ la ũnzí rĩ ã'du yã rĩ. Wó ịjọ mání jọlé rĩ drĩ adru pịrị, ísa ma ã'du ịjọ sĩ?"

24 Ánãsĩ fẽ Yẹ́sũ agụlé Kãyỵ́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃lé, ịsụ́ 'dĩ sĩ úmbé drĩ drį̃ la kí cí.

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ gãjó į̃dį̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:71-75; Mãrákõ 14:69-72; Lụ́kã 22:58-62)

25 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ 'bã drĩ pá tu agâ sĩ ru uyujó ãcí tị gá 'dâ, 'bá ãcí tị gá 'dãá rĩ 'bã ãzí zị ĩ'di, "Mí adru íni rĩ gá 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?"

Wó Pétẽrõ tu rá jọ, "Yụ, ma ĩ'di ku."

26 Ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃ 'bã ãzí ãlu la 'dãá cí, ĩ'di kãká ãtí'bó tá Pétẽrõ 'bã bį̃lẹ galé rĩ ãni, zị, "Ándre tá mí ĩ'di be ámvụ́ mį̃zẽỵ́tũ gá 'dãá ĩndĩ ku yã?"

27 Pétẽrõ tu vâ į̃dį̃ jọ, "Ánį̃ ĩ'di ku." Gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẽrẹ́ rá.

Yẹ́sũ 'i Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Lụ́kã 23:1-5)

28 Ũ'bụ́tịnị́nị́ ãngũ trã sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ ru rĩ agụ kí Yẹ́sũ lį̃cọ́ gávũnã Pĩlátõ 'bá Rụ́mį̃ rú 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá Yãhụ́dį̃ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ fi kí gávũnã drį̃ lį̃cọ́ agâlé ku, ĩ'bã kí lẽjó ru tãmbajó ãlá ru ãndị́ kóru lã'bĩ ĩ'badrį̃ gá rĩ sĩ rĩ sĩ, sĩ ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó. * 29 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ fũ dó sĩ mụlé ĩ'ba rụ́ ãmvêlé. Zị kí, "Ĩmi ají ágọ́bị́ 'dĩ tõlé áma drį̃lẹ́ gá ã'du ịjọ sĩ?"

30 Umvi kí ĩ'diní, "Ágọ́bị́ 'dĩ drĩ tá ịjọ ũnzí idé agá ku, ãma icó tá ĩ'di ajílé ími drį̃lẹ́ gá ku."

31 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ĩ'di mụlé ịjọ amálé ãzịtáŋá ĩmidrį̃ kí vú sĩ."

Ũ'bí umvi kí ĩ'diní, "Ãzịtáŋá ãmadrį̃ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ ã'į̃ ãmaní ịjọ́ lịjó 'bá 'dịjó ku." † 32 Į̣jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá Yẹ́sũ 'bã jọlé drã ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ rĩ 'bã idé kí ru ãndá-ãndá ru.

33 Pĩlátõ gõ dó vúlé ĩ'didrį̃ jó agâlé, umve dó Yẹ́sũ ụzịlé jọ, "Mi Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ 'i yã?"

34 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Zịtáŋá míní sĩ áma ụzịjó 'dĩ angá kí ími agá jõku 'bá ãzí lũ míní ịjọ́ áma drį̃ gá nĩ?"

35 Pĩlátõ umvi ĩ'diní, "Mí ũrã ma 'bá Yãhụ́dį̃ rú la yã? 'Bá mídrį̃ kí ãtalo ãmbogo rú rĩ abe, ají kí mi má rụ́ 'dõlé nĩ. Į̣jọ́ míní idélé rĩ ĩ'di ã'du?"

36 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Sụ́rụ́ mádrį̃ rĩ adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drį̃ 'i ku. Ũ̃pĩ naŋá mádrį̃ gá rĩ drĩ tá adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ ãni la, 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí

---

* **18:28** Bá Yãhụ́dį̃ rú filépi lį̃cọ́ 'bá Yãhụ́dį̃ ru ku rĩ 'badrį̃ kí agá rĩ kí acá ãndị́ ru Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá. Icó kí dó sĩ ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ nalé ku. † **18:31** Drã 'bá ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ ãzịtáŋá 'bá Rụ́mã gá rĩ 'badrį̃ gá rĩ la fẽ la nĩ.

tánõ ã'dị̃ 'dị agâ sĩ áma ụtrị́jó fẽ jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'badrị̃lé. Ũpĩ naŋ́á mádrị̃ gá rĩ ĩ'di ãngũ ãzí gá.”

37 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí?”

Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ị̃jọ́ míní jọlé ma Úpí 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la. Útị bãsĩ ma ụ̃ńọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ị́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ vú nzejó. 'Bá ị́jọ́ mgbã arelépi rĩ la ị̃jọ́ mádrị̃ are rá.”

38 Pĩlátõ zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Ị̃jọ́ mgbã rĩ ã'du?” Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, ãfũ ãmvé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'baní, “Má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí sĩ ĩ'di 'dị̃jó rá la ku. 39 Wó lã'bĩ ĩmidrị̃ sĩ, ma jõ ĩminí 'bá trũ ãlu ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ alị̃jó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ gá. Ĩlẽ átrũ ĩminí Úpí ĩmidrị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ 'i yã?”

40 Umvi kí ĩ'diní ị́jọ́ úzáŋ́á sĩ, jọ kí, “Yụ-yụ, ĩ'di 'i ku! Ãlẽ ítrũ ãmaní Bãrábã 'i.” (Bãrábã ándrá 'bá 'bá 'dị̃lépi 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ abe la.)

19

Yẹ́sụ̃ 'bã ị̃jọ́ lị̃jó 'bã drã rá rĩ

1 Ị̃jọ́ Pĩlátõ 'bã jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ abe rĩ 'bã ũngúkú gá, fẽ ãsĩkárĩ̃ 'baní ãzị́táŋ́á sĩ Yẹ́sụ̃ cojó kũrũbáyĩ sĩ. 2 Ãsĩkárĩ̃ co kí ife ụ̃cị́kị́ trũ la kẹ́rịŋ́á ru sulé ĩ'di drị̃kã gá, kõfíyã ũpĩ drị̃ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, sụ̃ kí ĩ'diní bõngó kọ̃ṇ̃kọ̃ṇ̃ ũpĩ drị́ gá rĩ. 3 Ri kí amụ́lé ị̃dị́-ị̃dị́ ãvụ̃lé ĩ'di drị̃lẹ́ gá idemará ru, jọjó la ĩ'diní, “Ãmbógó, Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ, ími rụ́ 'bã kụ jã 'dâ.” Ri kí vâ ĩ'di asalé.

4 Pĩlátõ ãfũ amụ́lé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ru tralépi ãmvé 'dã 'bã rụ́ 'dõlé ị̃dị́ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Yẹ́sụ̃ ajílé ĩmi rụ́ ãmvé 'dõlé, ĩmi dó sĩ amụ́ ndrelé la ĩmi mị́fị̃ sĩ, má ịsụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́ ãzí ũnzí ĩ'di 'bã idélé la ku.” 5 Yẹ́sụ̃ ãfũ amụ́lé ãmvé 'dõlé kõfíyã tá idélé ụ̃cị́kị́ sĩ 'dã trũ drị̃kã gá, ãzíla bõngó tá kọ̃ṇ̃kọ̃ṇ̃ ũpĩ drị́ 'dã trũ ụrụ'bá gá. Pĩlátõ jọ dó ũ'bí 'baní, “Ĩmĩ ãmbógô dó 'dĩ.”

6 Ãtalo ãmbogo ídétáŋ́á idélépi rĩ kí ãsĩkárĩ̃ jó Ãdróŋ́á drị̃ andre tẽlépi rĩ abe, kí mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé 'bo, i'dó kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”

Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ĩ'di, ĩmụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị́ gâlé ĩmi 'i! Má ịsụ́ mâ ngá ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dị̃jó rá la ku.”

7 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ũ'bí 'dĩ umvi kí, “Lẽ ru 'bãlé Ãdróŋ́á Ngọ́pị rú! Ãzị́táŋ́á ãmadrị́ Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ, lẽ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ, ú'dị ĩ'di rá.”

8 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ụ̃rị̃ ãmbógó la fi ĩ'di ásị́ gá cí. 9 Gõ vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé ãzíla zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Mí angá íngõlé?” Wó Yẹ́sụ̃ ĩyãŋ́ã tútú.

10 Pĩlátõ zị vâ ĩ'di ị̃dị́, “Ílẽ zị́táŋ́á mání ími zị́jó rĩ umvilé ku ã'du ị́jọ́ sĩ? Ínị̃ ũkpõ ími trũjó ị́jọ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkpõ ími ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ abe kí pírí áma drị́ alé gá rĩ ku yã?”

11 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋ́á drĩ áję́ míní ũkpõ 'dĩ fẽ angájó 'bụ̃ gá lé nĩ ku la, mí icó tá ãko ãzí idélé áma ụrụ'bá gá ãluŋ́á la ku. Wó 'bá áma ajílépi fẽlépi mídrị́ rĩ, idé kí ị́jọ́ ũnzĩkãnã sĩ ndẽ dó 'dĩ rá.”

12 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ lẽ tí kẽj̃ị́ ndrụ̃lé ásị́ pírí sĩ Yẹ́sụ̃ a'bejó rá. Wó 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ kí, “Ídrĩ ágọ́bị̃ 'dĩ a'be rá yã áni, mí adru úpí ãmbógó Kãyị̃sárị̃ 'bã wọ̃rị́ ku. 'Bá ru 'bãlépi 'i úpí rĩ ĩ'di mẹ́rọ́'bá úpí ãmbógó Kãyị̃sárị̃ ãni la.”

13 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ají Yẹ́sṹ 'i ãmvé 'dõlé, ri úmvúke
ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ drị̃ gá ãngũ umvelé írã ṹtị̃lé ṹtị̃-ṹtị̃ rĩ
drị̃ gá. ('Dĩ tị Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ umvelé Gãbátã 'i.) 14 Ị̃tṹ ca dó ãni rú sáwã
ázíyá 'dĩpí, ace ṹ'dṹ ãlu ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, 'dĩ ṹ'dṹ 'bá
Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã kí ru itújó ṹmṹ 'dã ní rĩ 'i. Pĩlátõ jọ 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dã
'baní, "Ĩndre, Úpí ĩmidrị̃ gá rĩ 'dĩ!"

15 'Bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ uzá kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, "Í'dị ĩ'di rá! Í'dị ĩ'di rá!
Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá!"

Pĩlátõ zị kí, "Ĩlẽ má ipa úpí ĩmidrị̃ mũsãlá'bã sị gá yã?"

Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ jọ kí, "Úpí ãmadrị̃ 'bãngá lú úpí
ãmbógó Kãyị̃sárị̃ 'i."

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pĩlátõ fẽ dó Yẹ́sṹ 'i mụlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.

Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Lṹkã 23:26-43)

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'dụ kí Yẹ́sṹ agụlé ãmvêlé. 17 Yẹ́sṹ ri mũsãlá'bã sĩ
mụjó ĩ'di ipajó rĩ 'dụlé nĩ, mụ trũ ãngũ umvelé Drị̃ Ụrṹkṹ (umvelé tị
Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ Gõlõgótã) 'i rĩ gâlé. 18 Ipa kí dó Yẹ́sṹ mũsãlá'bã sị gá
'dãá, ãzíla ipa kí vâ ãgọbị ãzí kí ị̃rị̃ mũsãlá'bã sị gá ĩ'di be ĩndĩ, îpa ãlu
wókõ la ãzí rĩ gá, ãzíla ãlu ãzí rĩ gá, wó Yẹ́sṹ dó ágágá.

19 Pĩlátõ fẽ ãzị̃táŋá ãsĩkárĩ 'baní ị́jọ́ kí Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ
ã'du yã rĩ sĩjó ãko ãzí drị̃ gá, ipalé ĩ'di drị̃lẹ́ gá ụrụgá mũsãlá'bã drị̃ gá
'dãá. Ị́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, "YẸ́SṸ 'BÁ NÃZẼRẸ́Tẽ̃ GÁ RĨ, 'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHṸDỊ̃ RÚ
RĨ 'BADRỊ̃." 20 'Bá Yãhṹdị̃ rú ũ'bí lã kí ị́jọ́ sĩlé 'dĩ rá, ã'dusĩku ãngũ Yẹ́sṹ
ipajó mũsãlá'bã sị gá 'dã ĩ'di ãni rú táwṹnị̃ Yẽrṹsãlẹ́mṹ drị̃ Yãhṹdị̃ 'bã
kí sĩ ru atrájó ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ andre gá. Lã kí vâ ị́jọ́
sĩlé 'dĩ íni rá la, ã'dusĩku úsĩ ĩ'di tị Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ, Látĩnĩ tị sĩ, ãzíla vâ
Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ. 21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ mụ kí Pĩlátõ
rṹlé ununuŋá 'dĩ trũ, jọ kí ĩ'diní, "Ĩ'di tá adru múké la ídrĩ tá ị́jọ́ 'dĩ sĩ
agá 'Úpí 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i' ku. Be la rá la mi tá sĩ la, 'Ágọ́bị̃
'dĩ 'bã ru 'i Úpí 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i.' "

22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ị́jọ́ mâ sĩlé 'bo rĩ, ásĩ ĩ'di 'bo."

23 Ãsĩkárĩ kí mụ Yẹ́sṹ ipalé mũsãlá'bã sị gá 'bo, 'dụ kí ĩ'di 'bã bõngó
kí awalé ĩsélé sụ sĩ, 'bá ãlu-ãlu sĩ ãlu-ãlu. Wó ĩ'di 'bã bõngó 'belé 'bẽ-
'bẽ rĩ, úcã lú ĩ'di ãlu, kéyĩ 'bã pámvú ala gá ãluŋá la yụ. 24 Ãsĩkárĩ jọ
kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, "Lẽ ãma asi kí bõngó 'dĩ ku. Lẽ rá la ã'be kí
jẽgê, ã'di la 'dụ la nĩ yã rĩ nĩjó." Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá nãbịya
'bã kí sĩlé rĩ 'bã idé sĩ ru cécé sĩlé 'dĩ 'bã áni,
"Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ̃ gá,
ãzíla 'be kí mâ bõngó ãmvé sĩ rĩ jẽgê sĩ." †
'Dĩ dó ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí idélé rĩ 'i.

25 Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ tu kí pá ándrípĩrĩ 'i, Mãríyámũ Kĩ̃lị́yọ́pã 'bã ũkû
'i, ãzíla Mãríyámũ Mãgãdẽlénã trũ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ andre gá 'dãá
ũgũgõ. 26 Yẹ́sṹ la mụ ãndrẽ kí ndrelé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu
ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be 'bo, jọ ãndrẽ ní, "Má ãndrẽ, * mî ngọ́pị dó
bãsĩ gápi 'dĩ 'i." 27 'Dã 'bã ũngúkú gá uja tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di lẽlé
ambamba rĩ rṹlé jọ ĩ'diní, "Mí ãndrẽ dó 'dĩ." I'dójó sáwã 'dã sĩ, 'bá

† **19:24** Zãbṹrị̃ 22:18 * **19:26** Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ údrĩ umve la ũkú 'dĩ rṹ umvelé ị̃nzị̃táŋá ru ũkú 'baní la.

Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã 'dụ dó Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ mụlé tãmbalé ĩ'didṛ́ko gá.

Yẹ́sṹ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Lṹkã 23:44-49)

28 Ị́jọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ nị̃ dó ãzị́ ándrá Átẹ́pị̃ Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di tị ãpẽjó rĩ ukó kí dó rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ 'bã idé dó ru ãndá-ãndá ru, Yẹ́sṹ jọ, "Ị̃yị́vị́ ndẽ ma rá." † 29 Wáyĩnĩ ãzí ũká la ịrẽcẹ́ agá ãni rú 'dãá cí. 'Bá ãzí ãlu la su ãko ãzí cécé vónõ áni la ala gá, umbé ĩ'di ife sị́ gá sulé Yẹ́sṹ tị gá mũsãlá'bã sị́ gâlé. 30 Yẹ́sṹ la mụ wáyĩnĩ tá ũká 'dã 'bḩlé 'bo, jọ, "Ị́jọ̃ ukó dó rá." Cọtị ilú dó ru drḩ̃ vṹrṹ, drã dó rá.

Yẹ́sṹ lúmã sõjó ãjṹ sĩ rĩ

31 Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá 'dã 'bã drḩ̃lẹ́ gá rĩ, ĩ'di ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ 'bã kí sĩ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ, ãzíla ĩ'di vâ ṹ'dṹ ṹmṹ alijó 'bá drḩ̃ gâ sĩ rĩ ḩ̃nzḩ̃jó rĩ 'i. Ṹ'dṹ 'dã 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'bã kí ĩ'di ndú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ ã'ḩ̃ kí Yẹ́sṹ kí 'bá tá ipalé ĩ'di trũ 'dĩ abe, lẽ 'bã ko kí ị́nị́-ãrã mũsãlá'bã 'dã kí sị́ gá 'dãá ku. Mụ kí Pĩlátõ rṹlé, zị kí ĩ'di, lẽ 'bã fẽ ãzḩ̃táŋá sĩ 'bá ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'dĩ kí pá kí anujó rá, 'bã drã kí sĩ gbõrú benĩ, ãzíla lẽ 'bã fẽ vâ ãzḩ̃táŋá sĩ kí ãvũ ịsị́jó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ vṹrṹ drĩ kí dó ũdrã 'bo rĩ gá. 32 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ã'ḩ̃lé 'bo, ãsĩkárĩ i'dó kí 'bá 'dĩ kí pá anulé. Drḩ̃drḩ̃ rĩ gá, anu kí ãgọbị tá ḩ̃rḩ̃ ipalé Yẹ́sṹ be 'dĩ kí pá. 33 Wó kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹ 'bo, ịsṹ kí gá drã 'bo, anu kí dó sĩ pá la kí gẹ̃rḩ̃ sĩ ku. 34 Be la rá la, ãsĩkárĩ ãzí ãlu rĩ sõ Yẹ́sṹ 'bã lúmã ãjṹ sĩ, ãjṹ 'bã bḩ̃lẹ́mị gâ sĩ ãrí adị́ kí ḩ̃yị́ benĩ.

35 'Bá ị́jọ́ 'dĩ sĩlépi rĩ nị̃ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã pịrị la rĩ gá cé, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi ĩ'bã kí ru idé agá cé rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ã'ḩ̃ dó vâ sĩ Yẹ́sṹ 'i. 36 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ 'bã idé kí sĩ ru cécé ándrá sĩlé rĩ áni jọlépi la, "Ícó ĩ'di 'bã ĩfãkã ãzí ãlu la anulé ku." † 37 Ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ 'bã ãzí jọ vâ, "'Bá kí mụ 'bá ĩ'bã kí lúmã sõlé ãjṹ sĩ rĩ ndrelé." †

Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ḩ̃sḩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Lṹkã 23:50-56)

38 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ũngúkú gá, Yṹsṹfṹ angálépi Ãrĩmãtéyã gá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ru ũní-ũní ru rĩ, ri idélé 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ 'bã drḩ̃lẹ́ kí sĩ ṹrḩ̃ sĩ. Zị Pĩlátõ Yẹ́sṹ ãvũ fẽjó ĩ'didrị. Pĩlátõ ã'ḩ̃ ĩ'diní Yẹ́sṹ 'bã ãvũ 'dụjó rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó 'bá ãzí kí abe, ãtrũ kí Yẹ́sṹ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ rá. 39 Nḩ̃kõdẹ́mṹ ándrá ru nzelépi Yẹ́sṹ rṹ ị́nị́ sĩ rĩ, mụ Yṹsṹfṹ be ĩndĩ. Ĩgbã ãdu ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ, ãjẹ̃ nalépi ãmbógó la, ãzíla kḩ̃lõ la ãni rú kãlḩ̃ na drḩ̃ tõwú 'dĩpí amṹlé ũsũlé Yẹ́sṹ 'bã ãvũ drḩ̃ gá. 40 Ãgọbị ḩ̃rḩ̃ 'dĩ ifí kí Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ãdu tá ngṹlépi vĩrĩ 'dã sĩ, umbé kí ãvũ la bõngó ãvũ umbéjó rĩ sĩ, 'dĩ gẹ̃rḩ̃ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'bã kí 'bá drãlépi 'bo rĩ umbéjó ḩ̃sḩ̃jó rĩ. 41 Ãngũ sĩ Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá 'dã gá 'dãá, ámvṹ ãzí kí cí, 'bṹ ãzí galé írã agá ú'dí drĩ sĩ 'bá ãzí 'bã ãvũ ḩ̃sḩ̃jó ku la cí. 42 Ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ 'badrị sĩ ru itújó Sãbátũ drị rĩ

† **19:28** Zãbṹrḩ̃ 69:21; 22:15 † **19:36** Ãfũŋá 12:46; Kãlãfe 9:12; Zãbṹrḩ̃ 34:20 † **19:37** Zãkãríyã 12:10; Ícétáŋá 1:7

ca rá, mụ kí dó Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ĩsį̃lé 'bṹ 'dã agá 'dãá, ã'dusĩku 'bṹ 'dã 'bã adrujó ãni rú rĩ sĩ.

20

Yẹ́sṹ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Mãrákõ 16:1-8; Lṹkã 24:1-12)

1 Ṹ'dṹ drį̃dr̃į̃ Sãbátũ drį̃ sĩ ṹ'bṹtį̃nį̃ńį̃, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã fũ mụlé į̃nádr̃į̃ Yẹ́sṹ į̃sį̃jó rĩ ndrelé, ndre úgũ írã 'bṹ tį̃ ũ̃pį̃jó † rĩ rá. 2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, uja ru cẹ̃lé vúlêlé ṹngṹlẹ́ sĩ, Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ rṹ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be, jọ ĩ'baní, "'Bá ãzí nze kí ãmaní Úpí 'bã ãvũ į̃nádr̃į̃ gá 'dãá rá! Ánį̃ dó 'dụ kí ĩ'di íngõlé yã rĩ gá ku!"

3 Pétẽrõ cẹ̃ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã ándrá lẽlé ambamba rĩ be ṹngṹlẹ́ sĩ į̃nádr̃į̃ gâlé. 4 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ ndẽ Pétẽrõ ṹngṹlẹ́ sĩ rá, ca į̃nádr̃į̃ gâlé drį̃dr̃į̃. 5 Ãvṹ vṹrṹ, ndre bõngó imve sĩ ãvũ umbéjó rĩ 'bṹ agá 'dãá á'dṹsĩ, wó gẽr̃į̃ sĩ fi 'bṹ agâlé ku. 6 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ dó mụ acálé 'bo, alị cọtị filé 'bṹ agâlé, ịsṹ bõngó imve sĩ Yẹ́sṹ umbéjó rĩ kí 'dãá á'dṹsĩ, 7 ãzíla bõngó sĩ Yẹ́sṹ 'bã drį̃kã umbéjó rĩ útra ĩ'di ngúlú ru bṹlṹ gá á'dṹsĩ. 8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé tá calépi drį̃dr̃į̃ rĩ fi dó vâ Pétẽrõ rṹ 'bṹ agâlé, ndre dó bõngó 'dã kí, ã'į̃ dó rá. 9 Wó ị́jọ́ sĩlé, Yẹ́sṹ la angá ídri drã agá rá rĩ agá 'bá 'dĩ 'baní ku. 10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé į̃r̃į̃ 'dĩ inga kí dó ru gõlé vúlé lị́cọ́ gá.

Yẹ́sṹ i'da ru Mãgãdẽlénã nî
(Mãtáyõ 28:9-10; Mãrákõ 16:9-11)

11 Mãríyámũ ru ujalépi vúlé 'bṹ tị gâlé rĩ tu pá awálé ãmvé 'dãá, ĩ'di 'bã awá agá ũcõgõ sĩ, ãvṹ ãngũ ãlṹlé 'bṹ agâlé. 12 Ndre mãlãyíkã ru sulépi bõngó imve agá la kí į̃r̃į̃, ri kí ãngũ sĩ Yẹ́sṹ 'bã ãvũ 'bãjó rĩ gá, ãlu rĩ drį̃ gâlé ru ãzí rĩ ándrá pá gâlé ru. 13 Mãlãyíkã zị kî ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ?" Umvi ĩ'baní jọ, "'Bá ãzí 'dụ kí mání Úpí mádr̃į̃ 'bã ãvũ rá, wó ánį̃ dó mụ kí 'bãlé la íngõlé yã rĩ gá ku!"

14 Mãríyámũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, uja ru ãngũ ndrelé ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre Yẹ́sṹ tu pá ĩ'di ũngúkú gá 'dãá, wó nį̃ 'dĩ Yẹ́sṹ 'i yã rĩ gá ku. 15 Yẹ́sṹ zị ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ? Mi ã'di ndrṹ?" Ũrã Yẹ́sṹ 'i 'bá ámvṹ sõlépi la, umvi ĩ'diní, "Úpí, ídrĩ 'dụ la mi 'i yã áni, ílũ mání ãngũ la ma sĩ mụ a'dṹlé la benĩ."

16 Yẹ́sṹ umve ĩ'di 'i, "Mãríyámũ!"

Uja ru ãngũ ndrelé Yẹ́sṹ rṹlé, jọ ĩ'diní Yãhṹdį̃ tị sĩ, "Rãbọ́nį̃." (Ífí la Ímbápị.)

17 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Mí aló áma ụrụ'bá ku, ã'dusĩku átụ drĩ mâ Átẹ́pị rṹ 'bṹ gâlé ku. Wó ímụ mâ ádr̃į̃pịka 'ba rṹlé, ílũ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i. Ma mụ tụlé mâ Átẹ́pị rṹ vâ Átẹ́pị ĩmidr̃į̃ 'i, Ãdróŋá mâ rĩ 'i, ãzíla Ãdróŋá ĩmidr̃į̃ 'i."

18 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã mụ dó 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ị́jọ́ 'dĩ trũ, jọ ĩ'baní, "Ándre Úpí 'i áma mị́fį̃ sĩ rá." Ãzíla nze dó ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú ĩ'baní.

Yẹ́sṹ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Lṹkã 24:36-49)

---

† **20:1** Mãrákõ 15:46

19 Sãbátũ 'bã ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí ru jó agá, icí kí
kę̃j́ṭị cí ṹrị̃ 'bá ãmbogo 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ. Yẹ́sṹ afí jó agá 'dõlé,
tu pá kí drĩ̃drínŋ̃ gá! Jọ ĩ'baní, “Ásị į̃gbę̃ 'bã adru ĩminî.” 20 Ĩ'di mụ ı́jọ́
'dĩ kí delé jọlé 'bo, i'da ru drị kí lúmã abe. Ãyĩkõ fụ dó 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí ĩ'bã kí Úpî ndrejó rĩ sĩ. 21 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní į̃dị́, “Ásị į̃gbę̃
'bã adru ĩminî. Mâ Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽjó rĩ áni, ápẽ vâ ĩmi tị.” 22 Vu
ãvę̃vį̃ kí drį̃ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'ị́ Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. 23 'Bá ĩmĩ ı́jọ́ ũnzí la
trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá rĩ, ála ĩ'di trũ 'bṹ gâlé rá. Wó 'bá ĩmĩ ı́jọ́ ũnzí la
trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ ku rĩ, útrũ ĩ'di 'bṹ gâlé ku.”

Yẹ́sṹ i'da ru Tómãsĩ nî

24 Tómãsĩ Dį̃dị̃mã 'i rĩ, ándrá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrị́ drį̃ į̃rį̃ 'dã
'bã ãzí. Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ sĩ ĩ'di
'dáyụ. 25 Íjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí ĩ'diní, “Ãndre Úpí 'i
rá.”

Tómãsĩ umvi ĩ'baní, “Ándre jõ drĩ lũsũmárĩ 'bã pámvú kí ku ãzíla
ásu jõ drĩ áma tĩndrímváŋ́á lũsũmárĩ 'bã pámvú 'dã gá ku, ãzíla áma
drị́ lúmã la sõlé ãjṹ sĩ rĩ gá ku, má icó ı́jọ́ ĩmĩ jọlé 'dĩ kí ã'ı̨́lé ku.”
26 Sãbı́t̨ı̨ ãlu 'bã vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí vâ ru ãngũ ãlu
'dã gá, Tómãsĩ dó kí drĩ̃drínŋ̃ gá 'dãá cí, icí kí vâ 'dĩ sĩ kę̃j́ṭị cí. Cécé
ándrá drį̃dr̃ı̨ rĩ áni, Yẹ́sṹ tu pá kí drĩ̃drínŋ̃ gá, jọ ĩ'baní, “Ásị į̃gbę̃ 'bã
adru ĩminî.” 27 Jọ dó Tómãsĩ ní, “Índre áma drị́ kí, ísu ími tĩndrímváŋ́á
kí agá 'dâ ãzíla mí į̃jũ ími drị́ sulé áma lúmã sõlé ãjṹ sĩ rĩ gá. Mí adru
ã'ı̨́táŋ́â kóru ku, mí ã'ı̨ ı́jọ́ mádrị̃ 'i.”

28 Tómãsĩ umvi Yẹ́sṹ ní jọ, “Mi Úpí mádrị̃ 'i ãzíla Ãdróŋ́á mádrị̃ 'i.”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ã'ı̨ ma mî áma ndrejó mı̨f́ı̨ sĩ rá rĩ sĩ. Drį̃lẹ́ba
'bá áma ndrelépi ku, wó ı́jọ́ mádrị̃ ã'ı̨́lépi rá rĩ 'banî.”

Ásı̨̂sı̨̂ŋ́á ãmbógó Yõhánã 'bã bṹkṹ 'dĩ sĩ̃jó rĩ

30 Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ndrelé cé rĩ kí,
ãzí rĩ kí vâ ũ'bí ru wó sĩlé vṹrṹ bṹkṹ 'dĩ agá ku rĩ kí. 31 Wó úsĩ ı́jọ́ 'dĩ
kí míní sĩ ã'ı̨jó la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i, ãzíla míní ĩ'di
ã'ı̨jó rĩ sĩ, mi dó sĩ adru ídri mgbã rĩ trũ ĩ'di rṹ sĩ.

21

Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, Yẹ́sṹ i'da vâ ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní mĩrĩ Tı̨́bẹ́rı̨́yã
* tị gá, ı́jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ 'bã áni. 2 Ịsṹ Sı̨́mọ́nı̨́ Pétẽrõ 'i, Tómãsĩ Dį̃dị̃mã
'i, Nãtãnı̨́yẹ́lı̨́ angálépi Kána Gãlı̨́lı̨́ gá rĩ, anzị Zĩbĩdáyõ drı̨́ kí, ãzíla 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé į̃rį̃ 'dĩ kí abe ãngũ ãlu gá. 3 Sı̨́mọ́nı̨́ Pétẽrõ jọ 'bá Yẹ́sṹ
'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ 'baní, “Ma mụ į̃'bị 'belé.”

'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí, “Ãma mụ mí trũ.” Tụ kí dó pírí filé
í'bó agâlé sĩ į̃'bị 'bejó ı̨́nı̨́-ãrã, wó a'bé kí į̃'bị ãluŋ́á la ku.
4 Ãngũ 'bã ụwı̨́ agá ũ'bṹtị sĩ, Yẹ́sṹ tu pá túpũ gá į̃yı̨́tị gá 'dãá, wó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ nı̨́ kí 'bá 'dã ĩ'di 'i rĩ gá ku. 5 Yẹ́sṹ umve kí, zị kí, “Mâ
wǫ̃rı̨́kâ, į̃'bị ĩmi rṹ 'dâ cí yã?”

Umvi kí ĩ'diní, “'Dáyụ!”

* **21:1** Mĩrĩ 'dĩ ála vâ ĩ'di umve mĩrĩ Gãlı̨́lı̨́ 'i.

6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩ'be bóyí ĩmidrị̃ 'dĩ kí í'bó 'bã wókõ ãndá gá rĩ gâlé
ru, ĩmi ú'dĩ'da ị̃'bị a'bé rá.” 'Be kí bóyí kí ĩyị́ agâlé, ṹ'bị̃ kí bóyî asélé
tí ị̃'bị 'bã 'dejó bóyí agá wẽwẽ rú rĩ sĩ.
7 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ jọ Pétẽrõ ní, “'Bá ĩ'di Úpí 'i!”
Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ la mụ arelé la 'bá ĩ'di Úpí 'i, umbé ru ụrụ'bá bõngó sĩ
ĩ'di 'bã tá u'ájó pílílí ru rĩ sĩ. Mvu dó ĩyị́ agâlé ĩyị́ wẽlé ĩyị́ 'bã gọ́rọ̃tíyọ̃
gâlé. 8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí acelépi í'bó agá 'dĩ kí asé kí dó
ị̃'bị ãnzị 'dĩ kí bóyí trũ ĩyị́tị gá 'dõlé, ã'dusĩku ace cajó ĩyị́tị gâlé mítã
túrú ãlu 'dĩpí. 9 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãfũlé í'bó agâlé ĩyị́tị gá
'dõlé 'bo, ndre kí ãcí ũdũlé velépi 'bo rĩ drị̃ gá ị̃'bị kí ũ'bĩ agá nĩ, ãzíla
mũkátĩ trũ.
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ị̃'bị ĩminí a'bélé rĩ kí 'bã ãzí kî.”
11 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ tụ filé í'bó agâlé mụlé ĩ'ba abe bóyî asélé cínákí drị̃
gá 'dõlé, ala gá ị̃'bị ãmbogo use-use rĩ kí túrú ãlu kãlị́ tõwú drị̃ na.
Ị̃'bị 'baní táni adru agá wẽwẽ rú tí, bóyí ce ku. 12 Yẹ́sṹ umve dó kî, jọ
ĩ'baní, “Ĩmi amṹ, ãma amṹ kí ãkónã ṹ'bṹtị drị̃ nalé!” Wó 'bá ãzí 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí agá 'dãá ĩ'di zị̃lépi “Mi ã'di 'i?” la yụ, ã'dusĩku
nị̃ kí ĩ'di cé. 13 Yẹ́sṹ a'dṹ mũkátĩ ĩ'di 'bã drị̃ gá, fẽ ãzí rĩ kí 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ 'baní nalé, idé vâ ị̃'bị kí sĩ cécé 'dĩ 'bã áni. 14 'Dĩ palé na Yẹ́sṹ
'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ĩ'di 'bã angájó ídri drã agá 'bo
rĩ sĩ rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã azịjó Pétẽrõ ní rĩ

15 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã delé na agá 'bo, Yẹ́sṹ zị Pétẽrõ 'i, “Sị̃mọ́nị̃
Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma ãndá ãni ndẽ 'bá ãzí 'dĩ kí rá yã?”
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãndá Úpí, ínị̃ cé álẽ mi rá.”
Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mâ kãbĩlõmvaka 'baní ãkónã.”
16 Yẹ́sṹ zị Pétẽrõ pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ãndá-ãndá
rú ma rá yã?”
Pétẽrõ umvi, “Wõyí Úpí, ínị̃ cé álẽ mi 'i rá!”
Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímba mâ kãbĩlõ kí tã.”
17 Yẹ́sṹ zị Pétẽrõ pâlé na rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma rá yã?”
Pétẽrõ u'á dó cãndí sĩ Yẹ́sṹ 'bã ĩ'di zịjó pâlé na, “Ílẽ ma rá yã?” rĩ sĩ.
Umvi dó Yẹ́sṹ ní, “Úpí ínị̃ ịjọ́ pírí, ínị̃ álẽ mi rá yã rĩ gá cé.”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ífẽ ãkónã mâ kãbĩlõ 'banî. 18 Ájọ míní ịjọ́ mgbã,
mi ándrá drĩ adrujó kãrị́lẹ̃ rú rĩ sĩ, mi ími ṹsṹ, mi drị̃ ko mụlé ãngũ
ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá. Wó ídrĩ dó drṹzị́ de 'bo, mi dó ími drị́ kí ĩjũ, 'bá
ãzí kí dó ími umbé nĩ, ãzíla kí dó ími drị̃ ce agụlé ãngũ ími ásị́ 'bã lẽlé
ku rĩ gá.”
19 Yẹ́sṹ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la lũjó la Pétẽrõ ní drãŋá drṹzị́ ĩ'di 'bã drãjó rĩ
la rṹkụma ají Ãdróŋá ní íngoní yã rĩ drị̃ gá. Yẹ́sṹ jọ dó Pétẽrõ ní, “Íbĩ
áma vú!”

Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé lẽlé ambamba rĩ be

20 Pétẽrõ uja tị ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre 'bá Yẹ́sṹ imbálé ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ 'i ĩ'di 'bã kí vú ãbĩ agá. 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ ándrá ru
ãtị̃lépi Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ĩ'baní íná ãsĩjó rĩ najó rĩ sĩ, zị̃lépi la, “Ã'di la mụ
ími mẹ́lẹ́ mbelé nĩ?” yã rĩ 'i. 21 Pétẽrõ la mụ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di

'bã lẽlé ambamba 'dã ndrelé 'bo, zị Yẹ́sṹ 'i, “Ã'du la mụ ru idélé ĩ'di rụ́
nĩ?”
22 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ lẽ 'bã adru ídri kpere mâ ãgõ agá, ími ḭjọ́
ala gá cí yã? Mí ãbĩ áma vú áyụ!” 23 Ḭjọ́ 'dĩ iré dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá
rĩ 'bã ãzí kí bḭ́lẹ́ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ icó dó drãlé ku. Wó ḭjọ́ Yẹ́sṹ
'bã jọlé rĩ adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ mụ drãlé ku íni ku. Jọ 'bãngá,
“Ádrĩ lẽ 'bã u'á ídri, 'bã drã ku kpere mâ ãgõ agá ími ḭjọ́ ala gá cí yã?”
24 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ bãsĩ 'bá ḭjọ́ 'dĩ kí vú nzelépi, ãzíla kí sĩlépi
nĩ rĩ 'i, ãnḭ̃ cé ḭjọ́ ĩ'di 'bã sĩlé rĩ kí ḭjọ́ mgbã la.
25 Ḭjọ́ ãzí Yẹ́sṹ 'bã idélé wẽwẽ rú la kí cí. Ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú
'dĩ kí údrĩ tá kí sĩ pírí bṹkṹ kí agá la, mání ndrejó la rĩ sĩ ṹnọ́kṹ icó tá
calé sĩ kí tãmbajó pírí ku.

'Etáŋá
'Bá tị ũpẽlé rĩ 'badrị̃

Yẹ́sṵ̃ ní tụjó 'bṵ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 16:19-20; Lṵ́kã 24:50-53)

1 Ãmbógó Téfũlõ, bṵ́kṵ̃ mádrị́ mâ sĩlé drị̃drị̃ rĩ agá, ásĩ ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã
idélé, ãzíla ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drị̃ gá, sáwã ĩ'di i'dójó ãzị̃ ĩ'didrị̃ ngajó
rĩ sĩ, 2 kpere ĩ'di 'dụ agá 'bṵ̃ gâlé. Ú'dụ drĩ ĩ'di 'bṵ̃ gâlé ku rú, azị ị́jọ́ 'dĩ
ímbá'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ṵ̃pịgọ̃ŋa rú 'dĩ 'baní ũkpó Úríndí Ãlá rĩ
drị̃ sĩ. 3 Ṵ'dṵ́ kãlị́ sụ 'dĩpí ĩ'di 'bã drãŋá 'bã vúlé gá, i'da ru pâlé wẽwẽ
rú, 'bã ndre kí 'i ídri rú rĩ, jọ kí ị́jọ́ ĩ'ba abe Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã drị̃
gá. 4 Ṵ'dṵ́ ãlu kí mụ amṵ́lé ãngũ ãlu agá 'bo, jọ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i, "Ĩmi
a'be Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ ku. Ĩtẽ 'dâ kpere fẽtáŋá ándrá mâ ị́jọ́ jọlé ĩminí má
átẹ́pị̃ 'bã ũyõ sõlé 'bo rĩ fẽ agá ĩminî. 5 Yõhánã fẽ ándrá bãbṵ̃tị́zị̃ ĩ̃yị́ sĩ,
wó ṵ́'dṵ́ were vúlé gá, ála ĩminí bãbṵ̃tị́zị̃ fẽ Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

6 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ru tralé ãngũ ãlu gá ĩ'di trũ ĩ̃dị́ 'bo, zị
kí ĩ'di, "Úpí, mi dó ú'dî'da mụ ũpĩ fẽlé vúlé Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị́ yã?"

7 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Sáwã kí ṵ́'dṵ́ la abe má Átẹ́pị̃ Ãdróŋá ũ'bã kí
ũkpó ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ. Adru dó sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni la ku kí nĩ̃jó kí ru idé ã'dụtṵ́
rĩ yã rĩ. 8 Wó ĩdrĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsṵ́ 'bo, ĩmi dó gá tré ũkpõ sĩ, ĩmi dó
adru mâ sãdínĩ rú Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, Yṵ̃dị́yã gá, Sãmãríyã gá, ãzíla kpere
ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ̃ndṵ́ 'bã ãsĩ̃ agá." 9 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ú'dụ dó
ĩ'di ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, ĩ'bã kí drĩ ĩ'di ndre agá 'dâ, cọtị̃ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ atrị̃ ĩ'di kí
mẹ́lẹ́tị̃ gá 'dãá cí.

10 Wó ĩ'bã kí ãngũ ndre agá ụrụgâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, cọtị̃
'bá ãzí ĩ̃rĩ̃ bõngó sṵ̃lépi imvesílílí la tu kí pá kí andre gá 'dâ, 11 jọ kí,
"Ĩmi 'bá Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ, ĩtu pá ãngũ ndrelé 'bṵ̃ gâlé íni la ã'du sĩ yã? Yẹ́sṵ̃
ĩmĩ ndrelé 'dụlé ụrụgâlé 'dĩ 'i, ĩ'di drṵ́zị̃ ãgõ cécé ĩmĩ vâ ĩ'di ndrejó mụ
agá 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'bã áni."

'Bá pẽjó Yṵ́dãsĩ̃ 'bã kẽjị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:3-10)

12 'Dã 'bã ũngúkú gá ṵ̃pịgọ̃ŋa Yẹ́sṵ̃ drị́ 'dĩ gõ kí dó vúlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃
gâlé angájó túpũ umvelé 'Bé Mĩ̃zẽ̃yị́tṵ̃ drị̃ 'i rĩ drị̃ gá. 'Bé 'dĩ ĩ'di ãni rú la
kị́lõ̃mítã ĩ̃rĩ̃ 'dĩpí angájó táwṵ̃nĩ̃ agâlé. 13 'Bá 'dĩ kí mụ filé táwṵ̃nĩ̃ agâlé
'bo, mụ kí dó tụlé jó ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ agâlé. 'Bá mụlépi rĩ kí; Pétẽrõ 'i,
Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i, Ãndẽríyã 'i, Fị́lị́põ̃ 'i, Tómãsĩ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
Mãtáyõ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị̃ 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'bá ã'dị́ 'dịlépi 'bá Rṵ́mĩ̃ gá
'dĩ 'ba abe rĩ 'i, ãzíla Yṵ́dãsĩ̃ Yãkó'bõ ngọ́pị̃ 'i. 14 'Bá 'dĩ kí ru tra ṵ́'dṵ́
pírí sĩ Ãdróŋá zịlé ãngũ ãlu agá, ũkú ĩ'ba abe 'dãá rĩ kî trũ, Mãríyámũ
Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ trũ, ãzíla Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrị́pịka abe.

15 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá, 'bá ãni rú túrú ãlu kãlị́ ĩ̃rĩ̃ Yẹ́sṵ̃ ã̃ĩ̃lépi rá 'dĩ tra
kí ru ãngũ ãlu gá, Pétẽrõ angá pá tulé ụrụgá jọ, 16 "Má ádrị́pịka ãzíla
má ámvọ́pịka, ị́jọ́ ándrá sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá Úríndí Ãlá 'bã lũlé
Dãwṵ́dị̃ ní ĩ'di 'bã ị́jọ́ nzejó Yṵ́dãsĩ̃ ú'dî'da acálépi 'bá Yẹ́sṵ̃ rụlépi 'dĩ

'bã ãzí ru rĩ drį̃ gá rĩ, 'bã idé ru cécé 'dĩ áni. 17 Yụ́dãsį̃ ándrá 'bá ãma
ãzí ru la, ĩ'di ándrá vâ ãzi̧ nga ãma abe.”
18 (Sĩlíngĩ Yụ́dãsį̃ 'bã ịsụ́lé ádrízã ĩ'didrį̃ ũnzí 'dĩ sĩ rĩ sĩ, ayú kí ĩ'di
sĩ ámvụ́ ĩgbãjó. Yụ́dãsį̃ drã ámvụ́ 'dã agá 'dãá, a'dé vų̃rụ́, ala kpę̃ rá,
ãzíla ífí la ãlĩ kí ru ãmvé. * 19 'Bá pírí u'álépi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dãá 'dĩ
nį̃ kí ị́jọ́ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ drį̃ gá rá, are kí vâ ị́jọ́ drį̃ la gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãngũ 'dã umve kí ĩ'di tị ĩ'badrį̃ gá rĩ sĩ Ãkẽlĩdámã 'i ífí la Ámvụ́ Ãrí drį̃
rĩ 'i.)
20 Pétẽrõ jọ, “Bụ́kų̃ Zãbụ́rį̃ drį̃ agá úsĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i,
“ ‘Lẽ jó ĩ'didrį̃ gá rĩ 'bã acá ándrú ru;
'bá ãzí 'bã u'á vâ ala gá ku.’ †
Úsĩ vâ ị́jọ́ 'dĩ íni,
“ ‘'Bá ãzí ndú la 'bã 'dụ ãngũ ĩ'diní sĩ ãzi̧ ngajó rĩ nĩ.’ †
21-22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí ndú la 'bã afí dó ãma agá sãdínĩ rú ángáŋá Yẹ́sų̃
'bã angájó ídri rĩ icéjó; 'bá íni rĩ 'bã adru 'bá u'álépi ãma abe i'dójó
ụ́'dụ́ Yõhánã 'bã bãbų̃tį̣zį̃ fẽjó Yẹ́sų̃ nĩ rĩ gá, Yẹ́sų̃ 'bã áci̧ŋá ãma abe rĩ
agá pírí la, kpere acájó ĩ'di 'bã 'dụŋá ĩ'di 'dụjó 'bų̃ gâlé rĩ ndrelépi cé
rĩ 'i.”
23 'Bá 'dĩ pẽ kí dó 'bá kí į̃rį̃: Yų̃sụ́fų̃ umvelé Bãrĩsábã 'i vâ umvelé
Jụ́sį̃tǫ̃ 'i rĩ kí Mãtíyã be. 24 'Dã 'bã ũngúkú gá, zị kí Ãdróŋá, jọ kí, “Úpí,
ínį̃ ãma pírí 'dâ 'dĩ kí ási̧ cé, ílũ ãmaní 'bá mî pẽlé į̃rį̃ 'dĩ kí agá, 25 'bá
icólépi ãzi̧ ngalépi ų̃pị́gọ́ŋá ru Yụ́dãsį̃ ãma a'belépi drãlépi 'bo rĩ 'bã
kę̃jį̣ gá rĩ 'i.” 26 Ãdróŋá zịŋá 'dã 'bã ũngúkú gá, 'be kí dó jẽgê 'bá į̃rį̃ 'dĩ
kí ũpẽjó, jẽgê 'de dó Mãtíyã drį̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí dó ĩ'di 'bá mụdrį̃
drį̃ ãlu 'dã abe ãzi̧ ngajó ų̃pị́gọ́ŋa Yẹ́sų̃ drį̃ 'bã ãzí ru.

2

Amụ́ŋá Úríndí Ãlá rĩ drį̃ rĩ

1 Ụ'dụ́ ų̃mų̃ Pẽndẽkósĩtõ * drį̃ rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sų̃ vú bĩlépi
'dĩ tra kí ru pírí ãngũ ãlu gá. 2 Gbõŋáŋá ru ụ́'dụ́kọ́ ãzí angá ụrụgâlé
cécé wãbáŋá nulépi ũkpó sĩ rĩ áni, ga jó ĩ'bã kî sĩ rijó 'dã agá tré. 3 'Dã
'bã ũngúkú gá ndre kí ãko ãzí i'dálépi ãcí 'bã idrakátį̣ áni la awa ru
ndú-ndú, ãzíla u'de kí 'bá ãlu-ãlu drį̃ gá pírí. 4 'Bá 'dĩ ga kí dó Úríndí
Ãlá rĩ sĩ tré, i'dó kí dó ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, Úríndí 'bã fẽlé 'bã jọ kí rĩ
'bã áni.
5 'Dãá 'bá Yãhụ́dį̃† rú angálépi sụ́rụ́ ndú-ndú gá 'bų̃ į̃ndụ́ gá Ãdróŋá
rulépi 'dĩ, atrá kí ándrá ru ų̃mų̃ 'dã gá Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dãá. 6 Kí mụ
ụ́'dụ́kọ́ nulépi 'dĩ arelé 'bo, ãcę̃ kí ụ́ngụ́ sĩ ã'du la ru idé nĩ yã rĩ ndrelé.
'Bá 'dĩ ų̃sų̃ kí ų̃sų̃-ų̃sų̃, ã'dusĩku are kí 'bá Yẹ́sų̃ vú bĩlépi 'dĩ ãlu-ãlu kí
ị́jọ́ jọ agá tị ĩ'badrį̃ gá rĩ sĩ.
7 'Bá 'dĩ acá kí ų̃sų̃táŋá sĩ jọ kí kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ
gá 'bá ị́jọ́ jọlépi 'dĩ adru kí 'bá Gãlį̣lį̃ gá la ku yã? 8 Wó ãma are kí ị́jọ́
jọ tị ãmadrį̃ lị́cọ́ gá rĩ kî sĩ cé íngoní-íngoní ru? 9 Ãma angá kí Pátĩyã
gá, Mẹ́dį̃ gá, Ĩlámũ gá, Mẽsõpõtámĩyã gá, Yų̃dį̣yã gá, Kãpãdókĩyã gá,

* **1:18** Mãtáyõ 27:5 jọ, Yụ́dãsį̃ nzi ru cénĩ-cénĩ rú. Ĩ'di 'bã a'déŋá 'dã ãzí sĩ acé ĩbáká 'dã trũ acé-acê. † **1:20** Zãbụ́rį̃ 69:25 † **1:20** Zãbụ́rį̃ 109:8 * **2:1** Pẽndẽkósĩtõ ĩ'di ų̃mų̃ ụ́'dụ́ kãlį̣ tõwú Yẹ́sų̃ 'bã drãŋá vúlé gá rĩ 'i. † **2:5** Yãhụ́dį̃ 'dĩ vâ rụ́ ãzí 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú rĩ 'badrį̃.

Pǫ̃ṇ̃tásị̃ gá, Ásĩyã gá, 10 Fị̃ŕígị̃yã gá, Pãmũfílĩyã gá, Mị̃ṣíŕị̃ gá, ãma ãzí
'dĩ angá kí Líḅị̃yã 'bã wókõ táwṵ̃ṇ̃ Kṵ̃ŕẹ́ṇ̃ gá, ãmṵ́ ãzí 'dĩ angá kí Rṵ́mị̃
gá 11 (ãma ãzí Yãhṵ́dị̃ rú vâ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú ku ru ujalépi ã'ị̃táŋá Yãhṵ́dị̃
drị̃ agá) rĩ angá kí Kṵ̃ŕẹ́tị̃ gá ãzíla Ãrábũ 'bã ãngũ gá, wó ãma are kí
'bá 'dĩ kí ịjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ṵ̃sṵ̃táŋá ru 'dĩ kí jọ agá tị ãmadrị̃ sĩ, ãzíla
ãma are kí ãma bị́lẹ́ sĩ!” 12 'Bá 'dĩ kí drị̃ iza ru, ri kí ru ụzịlé kí drĩdríŋĩ
gá cénĩ-cénĩ rú, “Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?” 13 'Bá ãzí rĩ ri kí kí gụlé gṵ̃gṵ̃
jọ kí, “'Bá 'dĩ mvụ kí 'bãngá íwá!”

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã nzelé rĩ 'i

14 Pétẽrõ asé ru pá tulé drị̃lẹ́ gá ṵ̃pị́gọ́ŋá mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ abe i'dó
ịjọ́ jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ, “Mâ ádrí́pịka 'bá Yãhṵ́dị̃ rú ãzíla 'bá pírí
u'álépi Yẽ̗ŕṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ, ĩmi are ịjọ́ mâ mụlé jọlé ịjọ́ ru idélépi ú'dî'da
'dĩ drị̃ gá rĩ múké-múké. 15 'Bá 'dĩ ĩmẽrã kí cécé ĩminí ũrãlé 'dĩ 'bã áni
la ku ãngũ drị̃ ṵ̃'bṵ́tị. 16 Be la ịsṵ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị́ ándrá nábị̃
Yọ́wẽ̗l̃ị̃ 'bã jọlé rĩ 'i:
17 “ ‘Ãdróŋá jọ, ụ́'dụ́ ãsị̃jó rĩ sĩ,
ma Úríndí mádrị̃ ũsũ 'bá kí drị̃ gá pírí.
Anzị ĩmidrị̃ kí ãzíla izonzi ĩmidrị̃ abe kí ịjọ́ kí ũlũ,
kãrí́lẽ̗ ĩmidrị̃ kí mụ ícétáŋá ndú-ndú ndrelé,
'bá ãmbá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ.
18 'Bo ma vâ Úríndí ũsũ ãtí'bó mádrị̃ ãgọbị rú,
ãzíla ũkú ru rĩ kí drị̃ gá;
ụ́'dụ́ 'dã sĩ ĩndĩ, kí vâ sĩ ịjọ́ kí ũlũ ĩndĩ.
19 Ma vâ ịjọ́ ãzí ṵ̃sṵ̃táŋá ru la kí i'da 'bṵ̃ gâlé,
ãzíla ícétáŋá ãzí kí idé ṵ̃ŋọ́kṵ́ gá 'dâ,
ãrí, ãcí ãzíla ãcíkã kụngụdẹ la.
20 Ị̃tṵ́ la mụ adrulé ịní rú, ĩmbâ la mụ adrulé ãrí ru.
Ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé ráká, ụ́'dụ́ ãmbógó
Úpí drị́ ịjọ́ lijó rĩ la mụ acálé ĩndõ.
21 'Bá Úpî rṵ́ umvelépi rĩ la patáŋá ịsṵ́ rá.’ †
22 “Ĩmi 'bá mádrị́ Ịsịrayí́l̃ị̃ rú 'dĩ, ĩmi are ịjọ́ 'dĩ 'i, Yẹ́sṵ̃ Nãzẽ̗ŕẹ́tị̃ rú 'dĩ
bãsĩ 'bá ándrá Ãdróŋâ 'bã ũkpó fẽjó ĩ'diní 'bá kí adríjó ãzíla ícétáŋá
ndú-ndú kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ 'i. Ĩnị̃ ịjọ́ 'dĩ kí pírí cé. 23 Ãdróŋá
itú ándrá ịjọ́ 'dĩ ídu fẽ Yẹ́sṵ̃ ĩmidrị́. Ĩmi itú dó sĩ ĩmi 'bá ũnzí 'dĩ abe
ĩ'di 'dụjó mụlé 'dịlé rá ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ. 24 Ãdróŋá fẽ
ndẽ drã rá, inga dó sĩ ĩ'di ídri rú, drã icó dó sĩ ũkpõ 'bãlé ĩ'di drị̃ gá
ku. 25 Úpí Dãwṵ́dị̃ jọ ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá,
“ ‘Ṵ́'dụ́ pírí ma Úpí mádrị̃ ndre áma drị̃lẹ́ gá,
ĩ'di áma drị́ ãndá rĩ gá mání ũkpõ fẽjó,
má icó dó sĩ idélé ṵ̃rị̃ sĩ ku.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ fi áma ásị́ gá, ãzíla ịjọ́ mání jọlé rĩ kí ãyĩkõ rú ĩndĩ.
Ádrĩ táni adru ụrụ'bá ãrí trũ rĩ trũ tí, ma ásị́ 'bã ịjọ́ mádrị̃ kí tẽjó
jã íni.
27 Ã'dusĩku Úpí mí icó áma a'belé 'bṵ́ gâlé ku,
ãzíla mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bṵ́ gâlé ku.
28 Úpí, mí i'da mání gẽ̗ŕị̃ ídri drị́ gá rĩ 'bo,

† **2:21** Yọ́wẽ̗l̃ị̃ 2:28-32

ma dó u'á ãyĩkõ sĩ mî adrujó áma andre ga cí rĩ sĩ.’ †
29 “Má ádrı̨pı̨ka, ma ĩminí ı́jǫ́ mgbã jǫ ãma áyı́pı̨ Dãwṵdı̨̃ drı̨̃ gá,
Dãwṵdı̨̃ drã ándrá rá, ı̨sı̨̃ ĩ'di rá, ı̨̃nádrı̨̃ la kpere ú'dî'da ãma andre gá
'dâ cí. 30 Wó ĩ'di 'bã ándrá adrujó nábı̨̃ rú rĩ sĩ, ãzíla vâ ĩ'di 'bã nı̨̃jó
la rá Ãdróŋá azı̨ ándrá ĩ'diní, drı̨̃lę́ ĩ'didrı̨̃ kí agá 'dâ, ĩ'di ngǫ́tı̨ŋá ãzí
inga ãlu ĩ'di mụ ãmbõgõ rụlé nĩ. 31 Dãwṵdı̨̃ 'bã ı́jǫ́ 'dĩ kí ndrejó ídu rĩ
sĩ, jǫ vâ ı́jǫ́ Kúrísĩtõ 'bã angájó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdrı́ŋı̃ gá rĩ 'i,
jǫ Ãdróŋá a'be ĩ'di 'bã ụrụ'bá ŋmalé 'bṵ gâlé ku. 32 Ãdróŋá inga Yę́sṵ̃
'dĩ rá, ãma dó sĩ ı́jǫ́ mgbã rĩ sĩ pírí sãdínĩ ĩ'di ãni. 33 Ãdróŋá 'dụ ĩ'di
ụrụgá 'bãlé ĩ'di 'bã drı̨ ándá rĩ gá, ãzíla ĩ'diní Úríndí Ãlá rĩ ı̨sṵ́jó Átę́pı̨̃
drı̨ 'bo rĩ sĩ, ũsũ dó ãma pírí Úríndí Ãlá ándrá ĩ'di 'bã ı́jǫ́ azı̨lé rĩ sĩ,
ĩminí sĩ ı́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrejó ãzíla arejó 'dĩ. 34 Dãwṵdı̨̃ tụ ándrá
'bṵ̃ gâlé ku, wó jǫ vâ,
“ ‘Úpí Ãdróŋá jǫ Úpí mádrı̨̃ nî:
“Íri áma drı̨ ándá gá 'dâ,
35 kpere mání mę́rǫ́'bá mídrı̨̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
36 “Ĩmi 'bá pírí Įsı̨rayı́lı̨̃ gá 'dĩ 'bã nı̨̃ kí rá, Ãdróŋá inga Yę́sṵ̃ ándrá
ĩmĩ ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ adrujó Úpí ru ãzíla Kúrísĩtõ rú.”
37 'Bá kí mụ ı́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, ı́jǫ́ 'dĩ fi álı̨ kí ásı̨ gá ãzákírílílí, jǫ kí
Pétẽrõ ní ṵ̃pı̨gǫŋa ãzí 'dĩ abe, “Má ádrı̨pı̨ka ãma dó ã'du idé ãma ní sĩ
ãma pajó?”
38 Pétẽrõ umvi ĩ'ba nî, “Ĩmi uja ásı̨, ĩmi pírí 'bã bĩ kí bãbṵ̃tı̨zı̨̃ rṵ́ Yę́sṵ̃
Kúrísĩtõ drı̨̃ sĩ, ı́jǫ́ ũnzí ĩmidrı̨ 'dĩ kî sĩ ru trũ rá, ĩmi vâ sĩ ũkpó Úríndí
Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ ı̨sṵ́ ĩndĩ. 39 Į́jǫ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'dĩ bãsĩ ĩminí anzı̨
ĩmidrı̨̃ abe, ãzíla 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé umvelé ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãngũ álı̨ gá
'dĩ kí abe.” 40 Jǫ vâ ĩ'baní ı́jǫ́ wẽwẽ rú kí bı̨́lę́ ı̨̃ndṵ́ lijó 'bã mãmálá ĩ'ba
rṵ́ jǫ, “Ĩpa ĩminí ĩmi 'bá ú'dî'da ru izalépi rá 'dĩ kí agá 'dâ.”
41 'Bá ı́jǫ́ Pétẽrõ drı̨̃ ã'ı̨̃lépi rá rĩ bĩ kí bãbṵ̃tı̨zı̨̃ rá. Kãlãfe 'bá ã'ı̨̃lépi
rá rĩ 'badrı̨̃ ũ'bã dó ru álĩfũ na sĩ ı̨dı̨́.

Ídri 'bá ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'badrı̨̃ 'i

42 'Bá Yę́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ fẽ kí ru ásı̨ pírí ímbátáŋá ṵ̃pı̨gǫŋa Yę́sṵ̃ drı̨
rĩ kí 'bã imbálé rĩ drı̨̃ gá vâ tı̨ icíma drı̨̃ gá, vâ ãkónã naŋá gá, ãzíla
Ãdróŋá zı̨ŋá gá. 43 'Bá pírí kí ándrá ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ tálí wẽwẽ rú ándrá
ṵ̃pı̨gǫŋa 'bã kí idélé rĩ kî sĩ. 44 'Bá Yę́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ ri kí u'álé ãngũ
ãlu gá tı̨ icíma kí agá, ãzíla ri kí vâ ru ãzã kolé ãko pírí ĩ'badrı̨̃ kî sĩ.
45 Ãzí rĩ nga kí vâ ĩ'bã ãko kí ı̨̃tṵ̃ndãlé, awa kí séndẽ la kí kí drĩdrı́ŋı̃
gá 'bá ãlu-ãlu 'bã lẽŋá la rĩ 'bã vú sĩ. 46 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ kí ru tra lı̨́cǫ́
Ãdróŋá drı̨̃ agá. Kí íná ĩ'badrı̨ kogâlé rĩ kí ají nalé ãngũ ãlu gá ĩndrã
kóru ãyĩkõ sĩ, ásı̨ ãlu sĩ 47 Ãdróŋá ı̨cṵ́ŋâ trũ. 'Bá pírí lẽ kí kí ãvá sĩ.
Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã 'bá ĩ'di ã'ı̨̃lépi ĩ'diní palé rá 'dĩ kí kãlãfe
ĩ'badrı̨̃ gá.

3

Pétẽrõ adrí 'bá acálépi rá ãko a'ı̨̃lépi rĩ

---

† **2:28** Zãbṵ́rı̨̃ 16:8-11 † **2:35** Zãbṵ́rı̨̃ 110:1

1 Ụ'dụ́ ãlu Pétẽrõ mụ kí Yõhánã be lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá sáwã úrômĩ
ĩ̃tọ́lọŋá sĩ, 'dĩ sáwã Ãdróŋá zịjó rĩ 'i. 2 Ịsụ́ kí ágọ́bị́ ãzí tịlé ãcá trũ la
kẽjị́tị lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kẽjị́tị Ũniyambamba rĩ gá 'dãá.
Ụ'dụ́ pírí 'bá kí ágọ́bị́ 'dĩ 'dụ agụlé kẽjị́tị gâlé sĩ séndẽ a'ị́jó 'bá filépi
lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé rĩ 'badrị́. 3 Ĩ'di mụ Pétẽrõ kí ndrelé Yõhánã be fi
agá, ã'bã drị̃ ãko a'ị́jó ĩ'badrị́. 4 Pétẽrõ kí Yõhánã be ndre kí ĩ'di biri,
ãzíla Pétẽrõ jọ, “Mí andré ãngũ ãma rụ́ 'dõlé.” 5 Cọtị ndre ãngũ ĩ'ba
rụ́ ụrụgâlé, ũrãtáŋá 'i dó ãko ãzí ịsụ́ ĩ'ba rụ́ rá íni rĩ trũ.

6 Wó Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Séndẽ mádrị́ 'dáyụ, wó ma míní ãko má be cí
rĩ fẽ. Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Nãzẽ̃rẹ́tẽ̃ gá rĩ 'bã rụ́ sĩ ájọ, mí angá ụrụgá ãzíla
ímụ!” 7 Cọtị rụ ĩ'didrị́ ãndá rĩ gá, ãzíla ko ãzã la inga ĩ'di ụrụgá. Ị̃jọ́ ãlu
'dĩ sĩ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã pá ãzíla ímgbíliŋá ịsụ́ kí ũkpó rá. 8 Mvu ụrụgá, tu
pá ĩ'di pá sĩ, ãzíla i'dó acị̃lé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ácị̃ŋá, umvúŋá ãzíla
Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́ŋâ trũ, mụ dó Pétẽrõ kí abe lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé. 9 'Bá
'dãá rĩ ndre kí ĩ'di mụ agá Ãdróŋá ịcụ́ŋâ trũ. 10 Ãzíla kí mụ ĩ'di ĩtrĩkãlé
ágọ́bị́ jõ rilépi ãko a'ị̃lépi kẽjị́tị lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kẽjị́tị
Ũniyambamba 'dã gá rĩ 'i 'bo, acá kí ũsũ̃táŋá sĩ ãzíla ũ̃rị̃ sĩ ị́jọ́ ru idélépi
ĩ'di rụ́ rĩ sĩ.

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã jọlé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ

11 Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩ u'de agá Pétẽrõ kí vú gâ sĩ Yõhánã be ãngũ ĩ'bã
kí umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drị̃ 'i rĩ gá 'dãá, 'bá pírí 'dãá 'dĩ ãcẽ̃ kí pá
utulé kí andre gá 'dãá, wó ũ̃sũ̃ kí ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃. 12 Pétẽrõ
la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, jọ ĩ'baní, “Mâ ádrị́pịka Ịsịrayị́lĩ̃, ĩmi ũ̃sũ̃ ị́jọ́
'dĩ sĩ ã'du sĩ, ãzíla ĩmi ãngũ andré ãma rụ́ 'dõlé biri íni la ã'du sĩ? Ĩmi
ũrã ị́jọ́ 'dĩ idé ru ũkpõ ãmadrị́ gá rĩ sĩ yã, jõku ãmaní Ãdróŋá rujó rĩ
fẽ ágọ́bị́ 'dĩ ní acị́jó nĩ? 13 Ãdróŋá Ịbụrahị́mũ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i ãzíla
Yãkó'bõ drị̃ 'i, Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'badrị̃ fẽ dĩ̃zã ĩ'di 'bã Ụ̃pị́gọ́ŋá Yẹ́sũ̃
drị̃. Wó ĩfẽ ándrá ĩ'di 'bá ãzị́táŋá gá rĩ 'badrị́, ĩgã ĩ'di Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá,
átã kpere Pĩlátõ 'bã ị́jọ́ ũrãjó ĩ'di a'bejó rá rĩ gá. 14 Ĩ'di ándrá 'bá Ãlá
ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ jọlépi rĩ 'i, wó ĩmi uja ĩ'di gãlé úmgbé, ĩmi uja ĩ'di kẽjị́
gá Pĩlátõ zịlé 'bá 'bá 'dịlépi rĩ a'bejó áyụ. 15 Ĩ'dị 'bá 'bá drị̃ 'delépi ídri
gá rĩ rá, wó Ãdróŋá inga ĩ'di drã agá rĩ sĩ rá, ãzíla ãma dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'bã
sãdínĩ. 16 Ũkpõ rụ́ ĩ'didrị́ gá rĩ drị̃ fẽ ãvẽ̃vị̃ ágọ́bị́ acálépi rá 'dĩ ní nĩ.
Ágọ́bị́ ĩminí ndrelé ãzíla nĩ̃lé cé 'dĩ adrí ã'ĩ̃táŋá ĩ'diní rụ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ ã'ĩ̃jó
rĩ sĩ; ã'ĩ̃táŋá rụ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ ã'ĩ̃jó rĩ 'bã ágọ́bị́ 'dĩ acálé múké, cécé ĩmi pírí
'bã ndrelé 'dĩ áni nĩ.

17 “Wó ú'dî'da, mâ ádrị́pịka Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ, ánĩ̃ rá ị́jọ́ ĩmĩ ãzíla 'bá
ãmbogo Yãhụ́dĩ̃ rú ĩmĩ ãni 'dĩ 'bã kí idélé Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ándrá
ĩmĩ ị́jọ́ nĩ̃jó ku rĩ sĩ. 18 Ãdróŋá uyú ándrá ĩ'di 'bã nãbịya 'ba rụ́ sĩ jọ,
Kúrísĩtõ ĩ'didrị̃ la rú jõ ũcõgõ ịsụ́, wó fẽ ị́jọ́ 'dĩ uja ru idélé ãndá-ãndá
ru gẽ̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ. 19 Ĩmi uja ásị́, ãzíla ĩmi uja tị Ãdróŋá rụ́, ĩ'di
dó sĩ ũnzĩkãnã ĩmĩ idélé 'dĩ kí trũ rá. 20 Ĩdrĩ idé la rá, Ãdróŋá la ĩminí
ũkpó Úríndí drị̃ fẽ rá, ãzíla ĩ'di Kúrísĩtõ ĩ'di 'bã pẽlé ĩminí 'bo rĩ tị ãpẽ
ĩ̃dị́. 21 Ĩ'di ace 'bũ̃ gâlé kpere sáwã ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ 'bã acá agá
cécé ándrá Ãdróŋá 'bã uyúlé ĩ'di 'bã nãbịya ãlá údu 'dĩ kí tị gâ sĩ rĩ
áni. 22 Mụ́sã jọ ándrá, ‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábĩ̃ ãzí inga cécé mâ áni

angájó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ. Lẽ ĩnga ãzíla ĩmi are ɨjọ́ pírí ĩ'di 'bã lũlé ĩminí rĩ kî. 23 'Bá ãzí nábḩ̃ 'dĩ tị arelépi ku rĩ ála ĩ'di awa 'bá Ãdróŋá drḩ̃ rĩ abe ndú-ndú rá ãzíla ála ĩ'di 'dị rá.' †

24 "Ãzíla nãbḩya pírí ándrá ṵ'dṵ́kọ́ Ãdróŋá drḩ̃ arelépi Sámṵ̃wẽ̃l̃ḩ̃ áni ãzíla vâ amṵ́lépi ĩ'di vúlé gá rĩ uyú kí amṵ́ŋá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá rĩ 'i ãzíla ɨjọ́ ú'dî'da ru idélépi 'dĩ kî. 25 Ḩjọ́ Ãdróŋá 'bã azḩ̃lé nãbḩya 'ba rṵ̃ sĩ rĩ kí ĩminí ãzíla ĩmi ale tị icítáŋá ándrá ĩmĩ áyɨ́ḩpḩ̃ika 'baní icílé Ãdróŋá be rĩ kî. Cécé Ãdróŋá 'bã jọlé Ḩbṵrahḩ́mṵ̃ ní rĩ áni, 'Ma rú sṵ̃sṵ́ wi 'bá ṵ̃ŋọ́kṵ́ drḩ̃ gá 'dĩ 'baní anzḩ̃ mídrḩ̃ mṵlé tḩ̃lé drḩ̃l̃ẹ́ gâlé rĩ 'ba rṵ̃ sĩ.' † 26 Ãzíla Ãdróŋá ãpẽ vâ ĩ'di 'bã Ṵpḩ́gọ́ŋá tị drḩ̃drḩ̃ la ĩmi rṵ́, wi ĩminí sṵ̃sṵ́, ĩmi a'be rú sĩ gẽ̃rḩ̃ ɨjọ́ ũnzĩ́kãnã drḩ̃ rĩ kí rá."

4

Pétẽrõ kí adrujó Yõhánã be kẹ́sḩ̃ drḩ̃l̃ẹ́ gá rĩ

1 Pétẽrõ kí Yõhánã be ĩ'bã kí drĩ ɨjọ́ jọ agá 'bá abe 'dĩ gá 'dâ, 'bá ãzí ũ'bí acá kí cọtị cí. 'Bá 'dĩ kí agá ĩndĩ rĩ kí ãtalo lḩ́cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ kí, ãsĩkárĩ ãmbógó lḩ́cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ aga tẽlépi rĩ 'i ãzíla 'bá Sãdũkáyõ rú ãgátã galépi 'dĩ kí abe. 2 Kí ásḩ̃ iza ru, ã'dusĩku ímbá'bá ḩ̃rḩ̃ 'dĩ kí 'bá kí imbá agá jọjó la, Yẹ́sṵ̃ angá drã agá rĩ sĩ rá, i'da dó sĩ ru mgbọ rú 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú rá. 3 'Dãá, úrṵ dó Pétẽrõ kí Yõhánã be úsu kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ã'dusĩku ḩ̃tṵ́ 'bã 'dejó 'dẽ-'dẽ rĩ sĩ tẽjó la ãngũ 'ba ṵwḩ́ ráká. 4 Wó 'bá ãndá la ɨjọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ ã'ḩ̃ kí rá, ãzíla ãgọbḩ 'bã kãlãfe tṵ ãni rú álĩfũ tõwú.

5 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, 'bá ãmbogo Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ, kí 'bá ĩyõ, ãzíla imba'ba ãzḩ́táŋá Mṵ́sã drḩ̃ kí imbálépi rĩ abe tra kí ru Yẽ̃rṵ́sãl̃ẹ́mṵ̃ gá. 6 Ḩsṵ́ kí ru átáló ãmbógó ãndânĩ Ánãsĩ kí Kãyɨ́fã be, Yõhánã 'i, Ãlẽkĩzéndã 'i, ãzíla vâ 'bá ãzí angálépi átáló ãmbógó ãndânĩ 'dã drḩ̃ lḩ́cọ́ gá rĩ kí abe. 7 Fẽ kí ímbá'bá ḩ̃rḩ̃ 'dĩ 'baní pá tulé kí drḩ̃l̃ẹ́ gá, ãzíla i'dó kí kí ṵzḩ̃lé, "Ĩmi idé ɨjọ́ 'dĩ ũkpõ íngõ sĩ jõku rṵ́ ã'di drḩ̃ gá rĩ sĩ?"

8 Pétẽrõ, galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ, umvi kí, "Ĩmi drḩ̃l̃ẹ́ 'bá 'badrḩ̃ ãzíla 'bá ĩyõ 'dĩ. 9 Údrĩ tá ãma ṵzḩ̃ ãndrũ ɨjọ́ ũniyambamba rú idélépi ágọ́bḩ̃ acálépi rá 'dĩ drḩ̃ gá adrí íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ, 10 wó lẽ ĩmi pírí ãzíla 'bá pírí Ḩsḩrayɨ́l̃ḩ̃ gá 'dĩ 'bã nḩ̃ kí rá, ágọ́bḩ̃ 'dĩ tu pá ĩmi drḩ̃l̃ẹ́ gá ãlá ru íni la ũkpó rṵ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ Nãzẽ̃rẹ́tḩ̃ rú ĩminí ipalé mũsãlá'bã sḩ̃ gá ãzíla Ãdróŋâ 'bã ingalé angájó 'bá drãlépi rá ri kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ. 11 Ĩ'di

" 'Írã ĩmi 'bá jó sḩ̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ 'i,
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drḩ̃ ru sĩ jó 'bã kónã sḩjó rĩ rú.' †

12 Patáŋá la ru ḩsṵ́ rá la lú rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ sĩ; ṵ̃ŋọ́kṵ́ 'dĩ drḩ̃ gá 'dâ 'bá ãzí rṵ́ Ãdróŋá 'bã ãfẽlé ála sĩ ru pa rá la yṵ."

13 'Bá dũwánĩ gá 'dĩ acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ ndrejó la Pétẽrõ kí Yõhánã be kí táni ṵ̃nḩ̃táŋâ kóru tí, tu kí pá ṵ̃rḩ̃ kóru. Ĩtrĩkã kí cọtị Pétẽrõ kí Yõhánã be 'bá Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi la. 14 Wó ɨjọ́ ãzí ĩ'baní jọlé la 'dáyṵ, ã'dusĩku ndre kí ágọ́bḩ̃ adrílé rá rĩ 'bã pá tu agá Pétẽrõ kî trũ Yõhánã trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá rá. 15 Gbõgbõ iyá kí 'bá 'dĩ kí dũwánĩ agá rĩ sĩ ãmvé 'dãá i'dó

† **3:23** Ãzḩ́táŋá Amviŋá 18:15, 18-19 † **3:25** Í'dóŋá 22:18; 26:4 † **4:11** Zãbṵ́rḩ̃ 118:22

kí lũkúdũmẹ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá. 16 Zị kí ru, “Ãma kí ãgọbị 'dĩ kí idé
ã'du rú? 'Bá pírí Yẽrúsãlẹ́mũ agá rĩ nị kí tálí ru idélépi 'dĩ idé kí ru
ĩ'badrị, ãzíla ãma icó ãgátã la galé ku. 17 Wó ãmaní ịjọ́ 'dĩ 'bã iréŋá
'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ atrịjó, lẽ ãma uzá kí 'bá 'dĩ kí drị gá 'bã jọ kî sĩ ịjọ́
'bá ãzí ní Yẹ́sũ rú sĩ ku.”
18 Cọtị umve kí kí vúlé, ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Ãzịtáŋá yụ ĩminí ịjọ́ jọjó
ãzíla 'bá kí imbájó rú Yẹ́sũ drị gá rĩ sĩ.” 19 Wó Pétẽrõ kí Yõhánã be
umvi kí, “Ịjọ́ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị múké rĩ íngõ 'i, ãmaní ĩmi rujó yã jõku
Ãdróŋá rujó yã? 20 Wó jõ ãma sĩ rĩ gá ãma icó ĩyãŋãlé tú ịjọ́ ãmaní
ndrelé ãzíla arelé 'dĩ kî sĩ ku.” 21 'Dãá 'bá ãzịtáŋá gá 'dĩ li kí Pétẽrõ
kí bịlẹ́ ĩndú ĩdị́-ĩdị́ ũkpómgboroto rú a'be kí dó kí mụlé. Ndre kí ĩ'di
ũkpó-ũkpó 'bá 'dĩ 'baní drĩrịma fẽjó, ã'dusĩku 'bá pírí kí Ãdróŋâ rú
ịcú agá ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ. 22 Ágọ́bị ãcâ trũ tálí sĩ adrílépi rá 'dã 'bã
ílí ndẽ dó kãlị sụ rá.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ũkpõ ịsújó rĩ

23 Ála mụ Pétẽrõ kí a'belé Yõhánã be 'bo, mụ kí 'bá ĩ'badrị 'ba rú,
ũlũ kí ịjọ́ ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá ĩyõ 'bã kí jọlé ĩ'baní rĩ kí pírí. 24 Kí
mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, inga kí ru ú'dúkọ́ ãlu Ãdróŋá zịjó, jọ kí, “Ãdróŋá
ãmbógó rĩ, mi ãko pírí 'bũ gá, ũnọ́kú gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko ala gá 'dĩ
kí ũ'bãlépi mi 'i rĩ 'i. 25 Íjọ ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ ãmã áyịpị mî
ũpịgọ́ŋá Dãwúdị tị gâ sĩ, ĩ'diní jọjó la:
“ ‘'Bá Yãhúdị rú ku 'dĩ acá kí ũmbájírílí íni ã'du sĩ,
ãzíla 'bá Yãhúdị rú 'dĩ kí ịjọ́ ãzị kóru 'dĩ kí itú ã'du ịjọ́ sĩ?
26 Ũpi ũnọ́kú drị gá rĩ itú kí ru
ãzíla 'bá drịlẹ́ ru rĩ icí kí tị
ã'dị 'dịlé Ãdróŋá be ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrị be!’ †
27 “Wó ãndá-ãndá ru, Hẽródẽ kí Põnĩtịyõ Pĩlátõ be amú kí ru icílé
táwũnĩ 'dĩ agá 'bá Yãhúdị rú ku 'dĩ kí 'bá Ịsịrayílĩ rú 'dĩ abe mî ũpịgọ́ŋá
ãlápítí Yẹ́sũ mî ãdu ũsũjó drị la gá rĩ ụrụ'bá gá. 28 'Bá 'dĩ tra kí ru ịjọ́
míní itúlé ũkpõ mídrị gá rĩ sĩ ãzíla mî ásịsịŋá 'bã ũrãlé ĩ'di rú ru idé rá
rĩ idélé. 29 Ú'dî'da Ãdróŋá, mi drĩ ịjọ́ gbọ́rọ́kọ̃ ĩ'bã kí idélé ãma ụrụ'bá
gá 'dĩ kí drị gá, ãzíla ífẽ mî ũpịgọ́ŋá 'dĩ 'baní ịjọ́ mídrị gá rĩ ũlũjó
ũrị kóru vâ mgbọ rú. 30 Mí ĩjũ ími drị sĩ 'bá adríjó, ãzíla ífẽ ícétáŋá
ũsũtáŋá ru rĩ 'bã idé kí ru rú mî Ũpịgọ́ŋá Ãlápítí Yẹ́sũ drị gá rĩ sĩ.”
31 Kí mụ Ãdróŋâ zịŋá delé 'bo, ãngũ ĩ'bã kî sĩ ru trajó 'dã aya ru
aya-ayâ, Úríndí Ãlá rĩ fi kí agá, 'dãá i'dó kí dó ịjọ́ Ãdróŋá drị rĩ ũlũlé
ũrị kóru.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ĩ'bã ãko kí alejó ãlu rĩ

32 'Bá pírí Ãdróŋâ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'bã ásị ãlu ãzíla ũrãtáŋá ãlu. Ĩ'bã ãzí
ãlu jọlépi la, “Ãko ãzí 'dõ má ãni á'dụsĩ,” la yụ, wó ri kí ãko pírí ĩ'ba
abe cí rĩ kí alelé ãlu. 33 Pétẽrõ kí ũpịgọna ãzí 'dĩ abe ũkpõ ãmbógó la
sĩ i'da kí ángáŋá Úpí Yẹ́sũ drị gá rĩ ãzíla Ãdróŋá ũsũ ásị ĩgbẹ̃ kí drị gá
pírí. 34 'Bá ãzí kí drĩdríŋĩ gá ãlu ãko ãzí lẽlépi la yụ. 'Bá ámvụ̂ trũ rĩ
kí jõku jó trũ rĩ kí kí ụzị rá, 35 kí séndẽ la ịsúlé rĩ kí ají fẽlé ũpịgọna

† **4:26** Zãbúrị 2:1-2

'badrı̨, ãzíla ũpı̨gọŋa 'dĩ kí séndẽ 'dĩ awa 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ vú sĩ.
36 Ỵũsụ́fũ Lẹ́vı̃ rú tı̨lé Kũpórõ gá, ũpı̨gọŋa 'bã kí umvelé Bãrãnábã 'i
(ífí la 'bá 'bá ásı̨ imbálépi rĩ 'i), 37 ụzı̨ ámvụ́ ĩ'di ãni rú la, ají séndẽ la,
ãzíla fẽ dó vâ ĩ'di ũpı̨gọŋa 'badrı̨.

5

Ãnãníyã kí Sãfírã be

1 Ágọ́bı̨ ãzí rụ́ la Ãnãníyã 'i kí ũkû Sãfírã be ụzı̨ kí ámvụ́ ĩ'ba ãni
la 'bã ãzí. 2 Wó 'bá 'dĩ itú kí ı̨jọ́ séndẽ 'bã ı̨́mbı̨ tãmbajó cí dó vâ
sĩ ı̨́mbı̨ la fẽjó ũpı̨gọŋa 'badrı̨. Ãnãníyã amụ́ jọ ũpı̨gọŋa 'baní, “Séndẽ
ãmaní ı̨sụ́lé ámvụ́ ãmã ı̨̃tũndãlé rĩ gá rĩ kí pírí 'dĩ.” 3 Pétẽrõ jọ Ãnãníyã,
“Ãnãníyã, mí a'be mi ásı̨ ulélé Sĩtánĩ drı̨ míní ĩnzõ alı̨́jó Úríndí Ãlá rĩ
ní ãzíla mí uja vâ séndẽ míní ı̨sụ́lé ámvụ́ míní ı̨̃tũndãlé rĩ agá rĩ 'bã
ı̨́mbı̨ kpõlé cí ã'du sĩ? 4 Mî drĩ ámvụ́ 'dĩ ı̨̃tũndãjó ku rĩ sĩ, ĩ'di mí ãni, mi
vâ mụ ĩ'di ụzı̨lé 'bo, séndẽ la vâ mí ãni. Mí amụ́ drĩ vâ lẽlé ásı̨ fẽlé ı̨jọ́
'dĩ idéjó ã'du sĩ? Mí alı̨ ĩnzõ 'bá 'bá ru 'dĩ ní la ku, mí alı̨ ĩnzõ Ãdróŋá
nî!” 5 Ãnãníyã la mụ ı̨jọ́ 'dĩ arelé, cọtı̨ a'dé vũ gá káyĩ drã rá, ãzíla 'bá
pírí ı̨jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ acá kí ũrı̨ sĩ. 6 Kãrı̨́lẹ̃ ãzí afí kí umbé kí ãvũ la
bõngó sĩ, 'dụ kí ĩ'di ãmvêlé ı̨̃sı̨ kí ĩ'di rá.
7 Sáwã na 'bã vúlé gá ĩ'di 'bã ũkû afí jó agá 'dõlé ı̨jọ́ ru idélépi 'dĩ
kí nı̨̃ŋâ kóru. 8 Pétẽrõ zı̨ ĩ'di, “Ílũ mání, ãndá-ãndá ru 'dĩ séndẽ ĩminí
ı̨sụ́lé mí ágô be ámvụ́ gá rĩ 'i yã?” Ũkû umvi, “Wõyí, 'dĩ bãsĩ séndẽ pírí
ãmaní ı̨sụ́lé rĩ 'i.”
9 'Dãá Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Ĩmi uja Úríndí Úpí drı̨ ũ'bı̨̃lé mí ágô be ũ'bı̨̃-
ũ'bı̨̃ la ã'du sĩ? Ãgọbı̨ mí ágô ı̨̃sı̨̃lépi rĩ kí gápi kẽjı̨́tı̨ gá 'dã, kí vâ ú'dî'da
ími 'dụ ãmvélé ı̨̃sı̨̃lé ĩndĩ.” 10 'Dã 'bã ũngúkú gá cọtı̨ a'dé vũrụ́ uja drãlé
rá. Ãgọbı̨ tá be 'dĩ afí kí, kí mụ Sãfírã ndrelé drã rá, 'dãá 'dụ kí vâ ĩ'di
ãmvé ãzíla ı̨̃sı̨̃ kí ĩ'di ágô Ãnãníyã andre gá 'dãá. 11 'Bá ı̨jọ́ 'dĩ arelépi
ãzíla 'bá Ỵẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ abe acá kí ũrı̨ sĩ.

Tálí kí ı̨jọ́ ũsũ̃táŋá ru rĩ abe

12 Tálí ri kí ru idélé ı̨jọ́ ũsũ̃táŋá ru wẽwẽ rú 'dĩ 'ba abe 'bá kí drĩdríŋĩ
gá ũpı̨gọŋa 'dĩ 'badrı̨. 'Bá pírí Ỵẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ atrá kí ru ãlu Pãráta
Sũlũmánĩ drı̨ Ãdróŋâ zı̨jó rĩ gá. 13 'Bá ãzí Ỵẹ́sũ ã'ı̨̃lépi ku 'dĩ gã kí
ru icílé ũpı̨́gọ́ŋá 'ba abe úmgbé, ĩ'baní táni ı̨jọ́ jọjó ũkpómgboroto rú
múké kí drı̨ gá rá tí. 14 Wó 'bá ũ'bí ãgọbı̨ rú ãzíla ũkú ru Ỵẹ́sũ ã'ı̨̃lépi
rá ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ ı̨̃jãlã kí dó ru ũ'bí ru. 15 Ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ, 'bá
ají kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'bãlé gẽrı̨ agá gbọ́lọ́ ãzíla bı̨́rı̨̃sı̨ drı̨ gá, sĩ fẽjó
la Pétẽrõ 'bã índríléndri 'ba alı̨ kí drı̨ gá ĩ'di 'bã alı̨ agá 'dãá. 16 'Bá
táwũ̃nı̨ Ỵẽrụ́sãlẹ́mũ̃ andre gá rĩ ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú ãzíla 'bá úríndí
ũnzí trũ rĩ kí ũpı̨́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́, wó 'bá 'dĩ adrí kí pírí rá.

Ũpı̨gọŋa kí ĩcõcõŋãjó rĩ

17 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá ãzı̨ ngalépi ĩ'di abe angálépi amụtı̨
'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrı̨ agá 'dĩ kî, acá kí ãjã sĩ ũpı̨́gọ́ŋá kî sĩ; 'dãá uja
kí dó ru itúlé ı̨jọ́ ãzí idéjó. 18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ũpı̨gọŋa 'dĩ kí, ãzíla 'bã kí
dó kí mãbụ́sũ gá. 19 Wó ı̨́nı̨ 'dã sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ gá rĩ nzı̨ kẽjı̨́tı̨
jó 'dã drı̨ gá rĩ rá, a'dé ũpı̨́gọ́ŋá 'dĩ kí drı̨ trũ ãfũjó ãmvé, ãzíla jọ ĩ'baní,

20 “Ĩmụ pá tulé lịcọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá,
ãzíla ĩmi ũlũ ídri ú'dí 'dĩ 'bá pírí 'baní.” 21 Ṭ̃pịgọ́ŋa 'dĩ ã'ị̃ kí rá, ãzíla
ĩ'di mụ calé ãngũsãrã sĩ fi kí lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé
ru rĩ agá, i'dó kí 'bá kí imbálé.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá kí ãzị́ ngajó ĩ'ba abe rĩ trũ umve kí
'bá ĩyõ Ịsịrayịlị̃ rú rĩ kí pírí sĩ amụ́jó ịjọ́ itújó 'bá 'dĩ kí ụzịjó. 'Dãá pẽ
kí ãsĩkárĩ kí tị ụ́'dụ́kọ́ ũkpómgboroto rú trũ ṭ̃pịgọ́ŋá jó agá 'dã kí ajịjó
kí drị̃lẹ́ gá. 22 Wó ãsĩkárĩ kí mụ acá trũ 'dĩ, ịsụ́ kí ṭ̃pịgọ́ŋá kí mãbụ́sṭ̃
gá 'dãá ku, cọtị gõ kí vúlé ãmbogo 'baní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ trũ. 23 Jọ kí ĩ'baní,
“Ãma mụ calé 'bo, ãma ịsụ́ ṭ̃pị̃ kẹ̃jịtị 'dã mgbemgbe ãzíla 'bá jó andre
tẽlépi rĩ utu kí pá kẹ̃jịtị gá 'dãá, wó ãmaní kẹ̃jịtị nzị̃ agá, ãma ịsụ́ 'bá
ãzí 'dãá ku.” 24 Ãtalo ãmbogo rĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé ãsĩkárĩ ãmbógó
ru lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'dã andre tẽlépi rĩ abe 'bo, kí drị̃ 'be ru ã'du icó ru
idélé ṭ̃pịgọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́ nĩ yã rĩ sĩ rá. 25 'Dãá, ágọ́bị́ ãzí afí, jọ ĩ'baní,
“Ĩmi are! Ãgọbị ĩminí 'bãlé mãbụ́sṭ̃ gá rĩ kí 'bá kí imbá lịcọ́ Ãdróŋá
drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá 'dã.” 26 Cọtị ãsĩkárĩ ãmbógó
mụ kí ãgọbị ĩ'didrị́ gá rĩ abe ṭ̃pịgọ́ŋá kí ajílé vúlé, ayú kí gẹ̃rị̃ sĩ ũkpõ
ku, ã'dusĩku 'bá icó kí kí u'bélé írã sĩ rá idé kí dó ṭ̃rị̃ sĩ.

27 Ají kí ṭ̃pịgọ́ŋá 'dĩ kí jó agá, 'bã kí kí pâ tulé kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ ụzị́ dó kí. 28 “Ãli ándrá ĩmi bịlẹ́ ị̃ndụ́, lẽ ĩmi imbá 'bá
kí ágọ́bị́ 'dĩ rụ́ sĩ ku, wó ĩndre dó drĩ ịjọ́ ĩmi idélé 'dĩ 'i! Ĩmi iré ú'dî'da
ĩmĩ ímbátáŋá 'dĩ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṭ̃ agâ sĩ pírí, ãzíla ĩlẽ vâ ãma pá umbélé
ĩ'di 'bã drã 'bã ịjọ́ dãjó ãma ụrụ'bá gá!”

29 Pétẽrõ kí ṭ̃pịgọ́ŋa ãzí 'dĩ kí abe umvi kí, “Lẽ ãma are Ãdróŋâ tị
áyụ, adru 'bá ku. 30 Ãdróŋá ãmã áyịpịka 'badrị̃ inga Yẹ́sṭ̃ drã agá ĩminí
ĩ'di 'dịjó ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ. 31 Ãdróŋá inga ĩ'di, 'bã ĩ'di
ĩ'didrị́ ãndá rĩ gá Úpí ru ãzíla 'Bá 'bá Palépi rĩ rú, sĩ ãma Ịsịrayịlị̃ rú
rĩ 'baní kẹ̃jị́ ịsụ́jó ásị́ ujajó ãzíla ũnzĩkãnã ĩ'badrị́ kí trũjó rá. 32 Ãma
dó sĩ sãdínĩ ịjọ́ 'dĩ 'bã rĩ, Úríndí Ãlá rĩ be 'dĩ fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé 'bá
ĩ'di ịjọ́ arelépi rá rĩ 'baní rĩ 'i.”

33 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala dra kí ũmbã sĩ, lẽ kí dó vâ ṭ̃pịgọ́ŋá
'dĩ kí ụ'dịlé rá. 34 Wó kí ãzí ãlu Fãrĩsáyĩ rú ãzíla ímbápị ãzịtáŋá drị́ 'bá
'baní ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ umvelé Gãmãlịyẹ́lị̃ 'i rĩ tu pá ụrụgá 'bá kí drị̃lẹ́ gá. Fẽ
ãzịtáŋá ṭ̃pịgọ́ŋá 'dĩ kí 'dụjó ãmvé sáwã were ãni. 35 Ãzíla jọ 'bá 'baní,
“Mâ ádrịpika Ịsịrayịlị̃ rú 'dĩ, ĩmi adru múké-múké ịjọ́ ĩmĩ lẽlé idélé 'bá
'dĩ 'ba rụ́ 'dĩ kî sĩ. 36 Ĩmi ũrã drĩ Tẽyũdásĩ ãfũ ándrá ídu ílí ãzí sĩ, 'bã
ándrá ru 'bá kẹ́jẹ́ŋị́ la rú, ãzíla 'bá ũgũgõ túrú sụ la fi kí ándrá ĩ'di rụ́.
Wó ú'dị ándrá ĩ'di rá, 'bá pírí ĩ'di vú bĩlépi rĩ iré kí rá, ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã
i'dólé rĩ drã ándrá rá. 37 'Dã vúlé gá, Yụ́dãsị̃ Gãlịlị̃ gá rĩ ãfũ sáwã 'bá
kí lãjó rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'de kí vú la gâ sĩ, 'bá Rụ́mị̃ rú rĩ 'dị kí ĩ'di rá,
ãzíla 'bá vú la bĩlépi rĩ iré kí rá. 38 Ị̃jọ́ ú'dî'da 'dĩ sĩ álẽ lũlé la ĩminí, lẽ
ĩ'dụ ịjọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'ba rụ́ ũnzí ku, ĩmi a'be kí cã! Ị̃jọ́ ĩ'bã kí itúlé ãzíla
idélé 'dĩ drĩ kí adru 'bá 'bá la, kí rú jõ ãvĩ rá. 39 Wó drĩ kí angá Ãdróŋá
drị́, ĩmi icó kí ndẽlé ku. Ĩmi rú jõ ĩmi ịsụ́ ã'dị́ 'dị agá Ãdróŋá be!”

'Bá ãzịtáŋá gá 'dĩ bĩ kí ịjọ́ Gãmãlịyẹ́lị̃ 'bã jọlé 'dĩ vú. 40 Umve kí
ṭ̃pịgọ́ŋa 'dĩ kí jó agá co kí kí, ãzíla jọ kí ĩ'baní, lẽ 'bã jọ kí ịjọ́ Yẹ́sṭ̃ 'bã
rụ́ sĩ ị̃dị́ ku. 'Dãá a'be kí dó kí rá.

41 Ṵpịgọŋa 'dĩ kí mụ 'bá ãzị́táŋá gá 'dĩ kí a'belé 'bo, ãyĩkõ fụ kí,
ã'dusĩku Ãdróŋá lã kí 'bá múké ru kí cojó Yẹ́sṹ ị́jọ́ sĩ rĩ sĩ. 42 Ṵ'dṹ ãlu-
ãlu sĩ lịcọ́ Ãdróŋá drḩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá ãzíla 'bá 'bã
lịcọ́ kí agâ sĩ ri kí 'bá kí imbálé ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ũlũlé.

6

'Bá ázḩrḩ ũpẽlé ãzãkoma fẽlépi rĩ kî

1 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ 'bã kãlãfe la mụ tụlé ũkpõ sĩ 'dãá, 'bá Yãhṹdḩ
rú Gḩrḩkḩ tị jọlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá ununuŋá fi 'bá Yãhṹdḩ rú tị lịcọ́
gá rĩ jọlépi rĩ abe. 'Bá Yãhṹdḩ rú Gḩrḩkḩ tị jọlépi rĩ jọ kí, úfẽ ãwụzị
ĩ'badrḩ 'baní ãkónã awalé ṹ'dṹ pírí rĩ múké-múké ku. 2 Cọtị 'bá Yẹ́sṹ
'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ tra kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ kí pírí ítútáŋá
itújó, jọ kí, "Ãma ṹpịgọŋa 'dĩ, lẽ ãma ayú kí sáwã ãmadrḩ ị́jọ́ Ãdróŋá
drḩ gá rĩ imbájó ãzíla ũlũjó, adru ị́jọ́ íná awajó rĩ 'i la ku. 3 Má ádrḩpịka
ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḩtáŋá agá 'dĩ, ĩndre drĩ ãngũ ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ,
ãzíla ĩmi ũpẽ 'bá ázḩrḩ kẹ́jẹ́ŋḩ ru, ãzíla galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ ãzíla
vãtáŋâ trũ la kí, ãma mụ kí 'bãlé ị́jọ́ 'dĩ kí drḩlẹ́ gá. 4 Ãma kî dó sĩ sáwã
ãmadrḩ ayú ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ gá rĩ imbájó, Ãdróŋá zịjó ãzíla ị́jọ́ ĩ'didrḩ gá
rĩ ũlũjó."

5 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ unzí kí ãyĩkõ sĩ, ũpẽ kí dó 'bá 'dĩ kí: Sĩtéfũnõ
ágọ́bḩ ã'ḩtáŋá ũkpó galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ 'i, Fḩlḩpọ̃ 'i, Põrõkõrósĩ
'i, Nḩkḩnọ́rã 'i, Tḩmọ́nḩ 'i, Pãménã 'i ãzíla Nḩkṹlã Ãnḩtḩyọ́kḩ rú 'bá Yãhṹdḩ
rú ku ru ujalépi Yãhṹdḩ 'bã ã'ḩtáŋá gá dó acálépi 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi
rĩ rú rĩ 'i. 6 Úfẽ 'bá 'dĩ kí ṹpịgọŋa 'dĩ 'badrḩ 'bã kí drḩ kí drḩ gá zị kí dó
Ãdróŋá ĩ'ba nî.

7 Ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ gá rĩ iré ru, kãlãfe 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ 'badrḩ rĩ ḩdrḩ
ru rá gbõŋáŋá ru Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, ãzíla ãtalo ũ'bí ã'ḩ kí ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ
gá rĩ rá.

Sĩtéfũnõ 'bã rụŋá

8 Sĩtéfũnõ galépi tré ásḩ ḩgbẽ̃ sĩ, ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drḩ gá rĩ sĩ rĩ idé
ị́jọ́ tálí áni la kí ãzíla ícétáŋá ndú-ndú abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá. 9 Wó ãgọbị
angálépi ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ gá, ãzíla ãngũ 'bá kí imbájó 'bá 'baní
umvelé 'bá trũlé 'bo rĩ 'badrḩ 'i rĩ gá, i'dó kí ãgátã galé ĩ'di trũ. 'Bá
Yãhṹdḩ rú ãzí angálépi Kṹrẹ́ŋḩ gá, Ãlẽkĩzéndrĩyã gá, Sĩlísĩyã gá ãzíla
Ásĩyã gá la ga kí ãgátã ĩ'di be. 10 Kí agá 'bá ãzí ãlu pá tulépi sĩ ị́jọ́ jọjó
nḩtáŋá ãzíla Úríndí Sĩtéfũnõ la sĩ ị́jọ́ jọjó rĩ drḩ gá la yụ.

11 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ũcĩ kí ãgọbị ãzí kí ĩnzõ alḩjó Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá jọjó la,
"Ãma are ĩ'di Mṹsã ide agá, ãzíla vâ Ãdróŋá ide agá." 12 Wó ị́jọ́ 'dĩ usa
'bá kí 'a 'bá ĩyõ rĩ kí ãzíla imba'ba ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ kí
abe. Rụ kí Sĩtéfũnõ 'i ãzíla ají kí ĩ'di 'bá ãzḩtáŋá imbálépi rĩ kí drḩlẹ́ gá.
13 Sãdínĩ ĩnzõ rú la kí abe jọ kí, "Ágọ́bḩ 'dĩ la ngá ṹ'dṹ pírí ị́jọ́ ũnzí rĩ
kí jọjó ãngũ ãlá Ãdróŋá drḩ gá rĩ drḩ gá, ãzíla ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ gá rĩ kí
drḩ gá. 14 Ãma are ĩ'di jọ la Yẹ́sṹ Nãzẽ̃rẹ́tḩ rú rĩ la rú jó Ãdróŋá drḩ gá
'dĩ andi rá, ãzíla ĩ'di ị́jọ́ Mṹsã 'bã ajílé vṹrṹ 'dõlé 'dĩ kí uja rá!" 15 'Dĩ
gá 'dâ 'bá pírí dũwánĩ gá 'dĩ su kí mịfḩ Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá ĩ'di ndrejó
múké-múké, ãzíla ndre kí mẹ́lẹ́tị la uja ru dḩlé cécé mãlãyíkã drḩ ãni.

7

Ị́jọ́ Sĩtéfũnõ ní ĩndṵ́ nzelé rĩ 'i

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Sĩtéfũnõ 'i, “Ị́jọ́ 'dĩ ãndá-ãndá ru yã?”
2 Sĩtéfũnõ umvi, “Má átẹ́pịka ãzíla má ádrḭ́pịka, ĩmi are drĩ ma 'i.
Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭpị rulé rũrũ rĩ i'da ándrá ru ãmã áyḭ́pị Ịbụrahḭ́mṹ ní
Mẽsõpõtámĩyã gá ĩ'di 'bã drĩ mụ agá Hãránĩ gá ku 'dĩ gá 'dĩ. 3 Ãdróŋá
jọ Ịbụrahḭ́mṹ nî, ‘Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i 'bá mídrḭ́ kí abe, ímụ ãngũ mâ
mụlé lũlé míní rĩ gá.’ †
4 “Ịbụrahḭ́mṹ a'be ãngũ Kãĩ̃ḭ́dḭyã rá, mụ dó sĩ u'álé Hãránĩ gá. 'Dã
'bã ũngúkú gá, átẹ́pḭ̃ drã rá. Ãdróŋá fẽ ĩ'diní mụlé u'álé ãngũ ú'dî'da
ãmã kí u'ájó 'dĩ gá 'dâ. 5 Sáwã 'dã sĩ Ãdróŋá fẽ ãngũ ãzí Ịbụrahḭ́mṹ ní
á'dṹsĩ la ku, átã 'belé pá sĩ 'dõpí 'dãá la yụ. Ị́jọ́ 'dĩ ịsṹ ándrá Ịbụrahḭ́mṹ
ngọ́tḭ̃ŋâ kóru, wó Ãdróŋá azị vâ 'i mụ ãngũ 'dĩ fẽlé ĩ'diní ãzíla anzị
ĩ'didrḭ́ abe rĩ rá. 6 Ãdróŋá jọ dó ĩ'diní, ‘Anzị mídrḭ́ kí mụ u'álé ãmḭ́yọ́ŋá
'bã ãngũ gá, kí mụ adrulé ãtí'bó, kí mụ ũcõgõ ịsṹlé 'bá 'badrḭ́ ílí túrú sụ
'dĩpí. 7 Wó Ãdróŋá jọ, ma mụ ị́jọ́ lḭlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî, 'dĩ
'bã ũngúkú gá anzị mídrḭ́ kí dó ãfũ sṹrṹ 'dã gâlé rĩ sĩ, amṹjó áma ĩ̃nzḭ̃jó
ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’† 8 Ãdróŋá azị ándrá ị́jọ́ Ịbụrahḭ́mṹ ní anzị ãgọbị ĩ'didrḭ́
kí ĩtãrãjó rá ícétáŋá ĩ'badrḭ́ Ãdróŋá be tị icíma drḭ́ icéjó. Wó Ĩsákã la
mụ calé sãbḭ́tḭ̃ ãlu sáwã ĩ'di tịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá 'bo, Ịbụrahḭ́mṹ ĩtãrã
dó ĩ'di rá. Vúlé vúlé ru Ĩsákã ĩtãrã dó vâ ngọ́pḭ̃ Yãkó'bõ 'i rá, Yãkó'bõ
ĩtãrã vâ anzị ĩ'didrḭ́ mụdrḭ́ drḭ̃ ĩ̃rḭ̃ sṹrṹ Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bã áyḭ́pịka rú 'dĩ
kî.
9 “Anzị Yãkó'bõ drḭ́ ãzí rĩ acá kí ãjã sĩ ĩ'bã ádrḭ́pị Yṹsṹfṹ sĩ, ụzị kí ĩ'di
ãtí'bó ru 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'banî, wó Ãdróŋâ ándrá ĩ'di be cí. 10 Ãdróŋá
mba tã la ũniyambamba rú ũcõgõ ĩ'didrḭ́ gá rĩ kí agá. Yṹsṹfṹ la mụ
acálé Fãráwũ úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ drḭ̃lḭ́ gá 'bo, Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ídri ãzíla
úŋmĩ múké la, úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ uja dó sĩ ĩ'di 'bãlé ãmbógó ru 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃
rú rĩ kí drḭ̃lḭ́ gá ãzíla lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ́ drḭ̃lḭ́ gá ĩndĩ. 11 'Dã 'bã ũngúkú rílẽ
a'dé ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ 'badrḭ́ Kãnánĩ be rĩ gá ũnzí, ají ũcõgõ ãmbógó ãmã
áyḭ́pịka 'bã kî sĩ icójó íná ịsṹjó ku la. 12 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãná
ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ gá cí 'bo, pẽ anzị ĩ'didrḭ́ kí tị mụlé ãná ĩgbãlé ãngũ
Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ gâlé. 13 Ãcḭ̃ pâlékó ĩ̃rḭ̃ rĩ sĩ Yṹsṹfṹ fẽ ru nḭ̃lé ádrḭ́pịka 'banî,
ãzíla fẽ ádrḭ́pịka kí nḭ̃lé Fãráwũ úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ ní ĩndĩ. 14 'Dãá Yṹsṹfṹ fẽ
ṹ'dṹkọ́ átẹ́pḭ̃ Yãkó'bõ ní lũjó la 'bã amṹ kí 'bá ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá ũgũgõ kãlḭ́
ázḭ̃rḭ̃ drḭ́ tõwú 'dĩpí 'dĩ abe Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dõlé. 15 Yãkó'bõ ko dó drḭ́ mụlé
Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé, ãngũ ĩ'bã kí ũdrãjó anzị ĩ'didrḭ́ abe rĩ gá. 16 Agụ kí ãvũ la
kí ĩ̃sḭ̃lé Sẽḳẹ́mṹ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ĩgbãlé 'bá Hãmọ́rḭ̃ rú
rĩ 'badrḭ́ séndẽ sĩ Kãnánĩ gá rĩ agá.
17 “Sáwã ándrá Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịjó Ịbụrahḭ́mṹ ní rĩ la mụ acálé ãni
rú 'bo, 'bá ãmadrḭ́ kí kãlãfe tụ wẽwẽ rú Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá 'dãá. 18 Íni kpere úpí
ãzí Yṹsṹfṹ nḭ̃lépi ku la 'bã Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rụ agá. 19 Úpí 'dĩ ri 'bá ãmadrḭ́ kí ulélé
ulê, ãzíla ĩkpã kí, lẽ vâ 'ba u'bé anzịná ĩ'badrḭ́ kí ásé gá 'bã ũdrã kí rú
'bã sĩ rá benĩ. 20 Sáwã 'dĩ ándrá dó bãsĩ Mṹsã zolépi ũniyambamba rĩ
tịjó rĩ 'i. Átẹ́pḭ̃ ri kí ãndrẽ be tã la mbalé lḭ́cọ́ gâ sĩ ĩmbá na. 21 Ála mụ
Mṹsã zḭ̃lé ásé gá 'bo, úpí Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị mụ ĩ'di ịsṹlé, 'dụ ĩ'di tãmbalé

† **7:3** Í'dóŋá 12:1 † **7:7** Í'dóŋá 15:13, 14

ngǫ́tı̨ŋá ĩ'di ãni la rú. 22 Ímbá ĩ'di ũndũwã 'bá Mı̨sı̨rı̨̃ gá rĩ 'badrı̨̃ sĩ.
Ĩ'di ı́jǫ́ jǫ ũkpó ru vâ ãzı̨ nga ũkpó ru ũ'bí kí drı̨̃lı̨́ gá.
23 “Mı̨́sã ílí la mụ calé kãlı̨ sụ 'bo, i'dó ála 'bá ĩ'didrı̨ Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ
kí tãmba íngoní yã rĩ ndrı̨̃lé. 24 Ĩ'di mụ ndrelé la ála 'bá ãzí Ịsı̨rayı̨́lı̨̃
rú la ní ũcõgõ fẽ ambamba 'bo, ko drı̨ mụlé ĩ'di ãzã kolé, uja ágǫ́bı̨
Mı̨sı̨rı̨̃ rú 'dã 'dı̨lé rá. 25 Mı̨́sã ũrã 'bãngá 'bá ĩ'didrı̨̃ kí 'bã la Ãdróŋá la
ĩ'di ayú sĩ 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú 'dĩ kí pajó íni, wó vã kí ku. 26 Ṵ'bı̨́tı̨ ãzí rĩ sĩ
Mı̨́sã ı̨sı̨́ 'bá ı̃rı̨̃ Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú la kí ru co agá, ṵ'bı̨̃ tí kí awalé sĩ tı̨ icíma
ajíjó kí drĩdríŋĩ̃ gá, jǫ, ‘Má ádrı̨́pı̨ka, ĩmi pírí 'bá ãlu Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú la kî,
ãko ĩmi lẽjó ĩmi ụ'dı̨́jó rá rĩ ã'du?’ 27 Ágǫ́bı̨ ãzí tá lẽlépi ãzí rĩ 'dı̨lépi rá
rĩ ze Mı̨́sã tẽndẽrẽ bı̨́lı̨́ gá jǫ, ‘Ã'di 'bã Mı̨́sã mi 'i, úpí ru ãma drı̨̃lı̨́ gá
ı̨jǫ́ lijó mgbã la nĩ yã? 28 Ílẽ vâ áma 'dı̨lé cécé míní ájẹ́ ágǫ́bı̨ Mı̨sı̨rı̨̃ rú
rĩ 'dı̨lé rĩ áni yã?’ † 29 Mı̨́sã la mụ ı̨jǫ́ 'dĩ arelé 'dĩ 'bã áni 'bo, apá mụlé
u'álé ãngũ Mı̨dı̨yánı̨̃ gá. 'Dãá tı̨ anzı̨ ãgǫbı̨ kí ı̃rı̨̃.
30 “Ílí kãlı̨ sụ la mụ alı̨lé 'bo, Mãlãyíkã i'da ru Mı̨́sã ní mı̃rı̨ velépi
ãcí trũ lẽkṵ̃-lẽkṵ̃ ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ andre gá rĩ agá. 31 Mı̨́sã
u'á ṵ̃rı̨̃ sĩ ĩ'di ãcí 'dã ndrejó rĩ sĩ, se ru jãjã rú ãni rú ndrejó la múké-
múké. Cǫtı̨ are Úpí Ãdróŋá 'bã ṵ'dṵ́kǫ́ jǫ, 32 ‘Ma Ãdróŋá mî áyı̨́pı̨ka
'badrı̨̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahı̨́mṵ̃ drı̨̃ 'i, Ĩsákã drı̨̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drı̨̃ 'i.’ †
Mı̨́sã ụrụ'bá yã kpĩrí-kpĩrí ṵ̃rı̨̃ sĩ, lẽ ãngũ 'dã ndrelé ı̨̃dı̨ ku. 33 'Dãá Úpí
Ãdróŋá jǫ Mı̨́sã nî, ‘Ítrũ kámúka ími pá gá 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ãngũ mî
pá tujó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la. 34 Ãndá-ãndá ru ándre dó ũcõgõ 'bá má
ãni Mı̨sı̨rı̨̃ gá 'dĩ 'bã kí ı̨sṵ́lé rĩ rá, má are vâ ãzá ĩ'baní talé rĩ rá, má
amṵ́ dó bãsĩ ĩ'baní drı̨̃lı̨́mgbǫ fẽlé. Mı̨́sã, mí amṵ́, ma mụ ími tı̨ pẽlé
Mı̨sı̨rı̨̃ gá.’ †
35 “Mı̨́sã 'dĩ ándrá 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ 'bã kí gãlé úmgbé ĩ'bã kí jǫjó la,
‘Ã'di 'bã Mı̨́sã mi adrujó úpí ru ãma drı̨̃lı̨́ gá ãzíla ı̨jǫ́ lı̨jó ãma drı̨̃ gá
nĩ yã’ rĩ 'i. Wó Mı̨́sã 'dĩ ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã tı̨ pẽlé 'bá kí drı̨̃ celépi rĩ
'i, ãzíla ĩ'baní drı̨̃lı̨́mgbǫ fẽjó mãlãyíkã ru i'dalépi mı̃rı̨ velépi ãcí trũ
rĩ sĩ rĩ 'i. 36 Mı̨́sã ce 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨̃ kí drı̨̃ angájó Mı̨sı̨rı̨̃ gá tálí idéŋâ
trũ, ícétáŋá kî trũ, mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ ílí
kãlı̨ sụ.
37 “Mı̨́sã 'dĩ ándrá jǫlépi la 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú 'dĩ 'baní, ‘Úpí Ãdróŋá
la ĩminí nábı̨̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ’ rĩ 'i.
† 38 Mı̨́sã 'dĩ ándrá 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ rú ru tralépi ãngũ kõtórõ rú 'dã kí
drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ vâ ãmã áyı̨́pı̨ka kí abe sáwã mãlãyíkã 'bã ı̨jǫ́ jǫjó ĩ'di
be 'bé Sĩnáyĩ drı̨̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i, ají ándrá ı̨jǫ́ Ãdróŋá drı̨̃ ídri ukólépi ku
rĩ drı̨̃ ũlũlé ãmanî.
39 “Wó ãmã áyı̨́pı̨ka gã kí ándrá Mı̨́sã 'bã ı̨jǫ́ arelé úmgbé, ũrã kí ásı̨
gá gõjó vúlé Mı̨sı̨rı̨̃ gâlé. 40 Jǫ kí Ãrǫ́nı̨̃ ní, ‘Mí idé ãmaní ãdroŋa kí, kî
sĩ ãma drı̨̃ ce ı̨jǫ́ ãmadrı̨ múké rĩ kí agá. Ãnı̨̃ ã'du idé ru Mı̨́sã ãma
ajílépi angájó ãngũ Mı̨sı̨rı̨̃ drı̨̃ gâlé 'dõlé rĩ benĩ yã rĩ ku.’ † 41 Ṵ'dṵ́ 'dã
ándrá dó bãsĩ ĩ'baní í'dá kãjóŋá áni rĩ sı̨jó rĩ, ri kí ídétáŋá kí idélé sĩ
í'dá ĩ'baní idélé ĩ'bã drı̨̃ sĩ rĩ ı̨̃nzı̨̃jó. 42 'Dãá Ãdróŋá uja ru tı̨ ĩ'baní bı̨́lı̨́

† **7:28** Ãfũŋá 2:14 † **7:32** Ãfũŋá 3:6 † **7:34** Ãfũŋá 3:5, 7, 8, 10 † **7:37** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 18:15 † **7:40** Ãfũŋá 32:1

gá, Ãdróŋá a'be dó kí lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ĩnzį̃lé, 'bá ní sĩlé bṹkṹ nábį̃
'badrį̃ agá rĩ 'bã áni:
“ ‘'Bá Į̣sį̣rayị́lį̃ rú 'dĩ, ĩmĩ ándrá ãnãkpá kí ulị́jó sĩ ídétáŋá kí idéjó
ílí kãlị́ sụ ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ adru ándrá mánî ku.
43 Ĩ'dụ ándrá jó ãdróŋá Mõlékĩ drị́ ĩ'di ĩnzį̃jó rĩ 'i ãzíla vâ Réfãnĩ 'i,
ĩmĩ ãdróŋá lẽlẽgó ru rĩ 'i 'dĩ kí,
ándrá í'dá ĩminí idélé ĩmidrị́ sĩ ĩminí į̃nzį̃lé į̃nzį̃-į̃nzį̃ rĩ kî.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ĩmi nze agụlé’ † álị́ ãngũ Bãbṹlọ́nį̃ gá rĩ gá.
44 “Ãmã áyị́pį̣ka kí ándrá hémã Ãdróŋá 'bã ãzị́táŋá kî trũ rĩ trũ ãngũ
kõtórõ rú rĩ gá 'dãá idé kí ándrá ĩ'di cécé lũlé Mụ́sã ní ãzí la vâ ĩ'diní
ndrelé rĩ 'bã áni. 45 Vúlé vúlé ru ãmã áyị́pį̣ka ándrá hémã į̣sụ́lépi ĩ'bã
átẹ́pį̣ka 'badrị́ rĩ 'dụ kí hémã ĩndĩ sáwã Yósũwã 'bã kí drį̃ cejó Sụ́rụ́
Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ũkpõ fẽjó kí ndẽjó rá rĩ agá, ãzíla hémã u'á ãngũ 'dã
gá 'dãá kpere Dãwụ́dį̃ 'bã sáwã gá. 46 Dãwụ́dį̃ ásị́ į̃gbẹ́ į̣sụ́lépi Ãdróŋá
drị́ rĩ zị, ‘Ífẽ má į̣sụ́ ũkpõ sĩ jó sį̣jó Ãdróŋá Yãkó'bõ drị́ rĩ nî.’ 47 Wó
ngọ́pį̃ Sũlũmánĩ sị́ ándrá ĩ'diní jó nĩ.
48 “Wó Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ u'á jó 'bá 'baní sį̣lé drį̃ sĩ rĩ
agá ku cécé nábį̃ 'baní jọlé rĩ 'bã áni.
49 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ,
“'Bṹ ĩ'di úmvúke má ãni ãmbõgõ drį̃ 'i,
ų̃nọ́kụ́ ĩ'di ãngũ mání sĩ áma pá 'bãjó rĩ 'i.
Jó ĩminí mụlé sį̣lé mání rĩ gbẽtí la íngoní ru yã?
Jõku ãngũ mání mụjó avị́jó rĩ la mụ adrulé íngõlé yã?
50 Adru ándrá ma 'i Ãdróŋá 'i ãko 'dĩ kí ũ'bãlépi rĩ 'i ku yã?” ’†”
51 Sĩtéfũnõ jọ, “Ĩmi 'bá imbe ũkpó 'dĩ, ĩmi ásị́ mba íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
Ĩmi bị́lẹ́ dį̣rį̣mgba ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi cécé ĩmĩ áyị́pį̣ka
kî áni, ĩmi ụ́'dụ́ pírí sĩ Úríndí Ãlá rĩ gã úmgbé. 52 Ĩmi áyị́pį̣ka fẽ kí
vâ ũcõgõ nãbį̣ya 'baní pírí, ụ'dị́ kí vâ 'bá amụ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá Ngọ́pį̣
izatáŋâ kóru rĩ drį̃ ũlũlépi rĩ kí rá, ãzíla ĩmi uja Ãdróŋá Ngọ́pį̣ mẹ́lẹ́
mbelé ĩ'dį̣ vâ ĩ'di rá. 53 Ĩmi 'bã sĩ vâ 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drį̃ kí į̣sụ́lépi
mãlãyíkã 'badrį̃ sĩ rĩ 'i, kpere ĩmi ã'į̃ drĩ vâ ku!”

Drã Sĩtéfũnõ drį̃ 'i

54 'Bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé Sĩtéfũnõ tị́ gá íni 'bo, na kí
trį̣trị́ ĩ'diní. 55 Sĩtéfũnõ galépi Úríndí Ãlá Ãdróŋá drį̃ sĩ tré rĩ ndre ãngũ
Ãdróŋá rụ́ 'bṹ gá, ndre dó sĩ ãcí 'bã ãlámã imve Ãdróŋá drį̃, ãzíla cọtị́
ndre Yẹ́sṹ 'bã pá tu agá Ãdróŋá 'bã drị́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru. 56 Jọ,
“Ĩndre drĩ, ándre 'bṹ tị́ nzį̃ ru mgbọ, Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ tu vâ pá Ãdróŋá
ãmgbã rĩ 'bã drị́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru 'dã!”
57 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzṹ kí ru bị́lẹ́ cí i'dó kí cẹ̃lé úzáŋâ trũ ũkpó sĩ Sĩtéfũnõ
rṹlé ru. 58 A'bé kí ĩ'di táwṹnį̃ ãmbógó rĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé, i'dó kí dó
ĩ'di uvúlé írã sĩ, 'bá 'dĩ ũtrũ kí bõngó ĩ'badrį̃ kí fẽlé tãmbalé Sáwṹlọ̃
kãrị́lę̃ ru rĩ drị́. 59 'Bá 'dã 'bã kí Sĩtéfũnõ uvú agá írã sĩ 'dã gá, 'dãá
Sĩtéfũnõ i'dó Ãdróŋá zį̣lé, “Úpí Yẹ́sṹ, í'dụ áma úríndí fô!” 60 Sĩtéfũnõ
a'dé ãjãgõrõ sĩ áwáŋâ trũ, “Úpí, í'bã izatáŋá 'dĩ kí drį̃ gá ku!” 'Bo ĩ'di
'bã ị́jọ́ 'dĩ jọjó 'bo rĩ sĩ, 'de dó rá.

† **7:43** Ámõsĩ 5:25 † **7:50** Ĩsáyã 66:2

8

1 Sáwũlõ ándrá vâ 'bá ã'ĩlépi la ú'dị Sĩtéfũnõ rá rĩ 'bã ãzí ru ĩndĩ.

Sáwũlõ 'bã 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽjó rĩ

Ĩtụ́ 'dã sĩ cõcóŋá ãmbógó la acá 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi u'álépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã kí ụrụ'bá gá. 'Bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ iré kí ndú-ndú ãngũ Yũdíyã 'badrị Sãmãríyã be rĩ agá pẽ lú ũpịgọŋa kî. 2 Ãgọbị Ãdróŋá rulépi rũrũ rĩ 'dụ kí Sĩtéfũnõ ĩsĩlé rá, awá kí ĩ'di káyĩ.

3 Wó 'dĩ gá 'dâ Sáwũlõ i'dó 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽlé ãzíla acịjó jó ãlu-ãlu agâ sĩ, ãgọbị kí arụ́jó ũkú abe sulé mãbụ́sũ gá.

Fịlĩpõ 'bã adrujó Sãmãríyã gá rĩ

4 'Bá irélé 'dĩ mụ kí ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ trũ drĩ gá drĩ gá ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá. 5 Fịlĩpõ mụ táwũnĩ Sãmãríyã gá la gá, nze ịjọ́ Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'dãá. 6 'Bá ru atrálépi wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé ãzíla tálí Fịlĩpõ 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé 'bo, 'bã kí bịlẹ́ ịjọ́ Fịlĩpõ 'bã jọlé rĩ kí arejó. 7 Úríndí ũnzí ũfũ 'bá wẽwẽ rú kí agá úzáŋâ trũ, ãzíla 'bá acálépi rá rĩ i'dó kí vâ acịlé rá. 8 Táwũnĩ 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la ãfũ dó sĩ nĩ.

Sĩmọ́nĩ újógó ru rĩ

9 Ágọ́bị ãzí ãlu ri ándrá u'álé 'dãá rụ́ la Sĩmọ́nĩ 'i, 'bã ándrá ru 'bá ãzí ãmbógó la rú ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé ũlẽgõ rú 'bá Sãmãríyã gá rĩ 'baní indrélépi ũsũtáŋá ru rĩ kî sĩ. 10 'Bá táwũnĩ 'dã agá 'dãá cí rĩ ri kí ịjọ́ arelé ĩ'di tị gá, jọ kí vâ ịjọ́ ĩ'di drị gá, "Ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá ãni umvelé Ũkpó Ãmbógó rĩ 'i!" 11 'De kí ĩ'di vú gâ sĩ, ã'dusĩku Sĩmọ́nĩ ri ĩ'baní ịjọ́ ũrĩ fẽlépi ũsũtáŋá ru rĩ kí idélé ụ́'dụ́ ãzo rú. 12 Wó kí mụ ịjọ́ Fịlĩpõ 'bã imbálé ịjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị drị gá ãzíla rụ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị gá 'dĩ arelé ãzíla ã'ĩlé 'bo, fẽ bãbũtịzĩ ãgọbị ãzíla ũkú 'banî. 13 Sĩmọ́nĩ mgbã rĩ ã'ĩ rá bĩ bãbũtịzĩ ĩndĩ, ã'dusĩku ũrĩ fi ásị la gá tálí ãzíla ícétáŋá wẽwẽ rú Fịlĩpõ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, bĩ dó vâ sĩ Fịlĩpõ vú ãngũ ĩ'dĩ 'bã mụjó rĩ kí agá ĩndĩ tálí ãzíla ícétáŋá 'dĩ kî 'bã ịjọ́ sĩ.

14 Ũpịgọŋa Yẹ́sũ drị Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã kí mụ arelé la 'bá Sãmãríyã gá 'dã ịsụ́ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị 'bo íni, pẽ kí Pétẽrõ kí tị Yõhánã be ĩ'ba rụ́lé mụjó ịjọ́ 'dĩ ãndá yã rĩ ịsụ́lé. 15 'Bá ĩrĩ 'dĩ kí mụ calé 'bo, zị kí Ãdróŋá ĩ'baní jọlé la lẽ 'ba ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'i. 16 Ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ asị jõ drĩ kí ãzí ãlu la drị gá ku, lú ịsụ́ kí drĩ bãbũtịzĩ rụ́ Yẹ́sũ drị gá rĩ sĩ. 17 'Dãá Pétẽrõ kí Yõhánã be tị kí drị kí drị gá, ãzíla ịsụ́ kí dó sĩ Úríndí Ãlá rĩ rá.

18 Sĩmọ́nĩ la mụ ndrelé la Úríndí Ãlá rĩ asị 'bá ã'ĩlépi rá rĩ kí drị gá 'dõlé drị tĩŋá ũpịgọŋa 'badrị sĩ, lẽ séndẽ fẽlé Pétẽrõ 'baní Yõhánã be sĩ ũkpõ 'dĩ ĩgbãjó. 19 Jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ĩfẽ mání ũkpõ 'dĩ ĩndĩ 'bá mâ vâ sĩ drị tĩjó drị la gá rĩ la sĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́ ĩndĩ."

20 Pétẽrõ umvi Sĩmọ́nĩ nî, "Lẽ mi 'i, mî séndẽ 'dĩ abe ímụ ãcí gá míní ũrãjó la mí icó fẽtáŋá Ãdróŋá drị ĩgbãlé séndẽ sĩ rá rĩ sĩ. 21 Ãzị ãzí mí ãni ãma abe la 'dáyụ, ã'dusĩku ími ásị adru Ãdróŋâ mịfị gá múké ku. 22 Mí uja ásị, ízị Úpí 'i ími trũjó ịjọ́ ũnzí míní ũrãlé 'dĩ kí agá rá. 23 Ándre íni ími 'a ũnzí ãjã sĩ, ãzíla ịjọ́ ũnzí umbé mi cí." 24 Sĩmọ́nĩ jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ãndá-ãndá ru ĩzị mání Úpí 'i, ịjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ 'bã ãzí ãlu la 'ba idé ru áma ụrụ'bá gá ku fô."

25 Pétẽrõ kí Yõhánã be mụ ịjọ́ jọŋá delé ãzíla ịjọ́ mgbã Úpí drị gá rĩ
ũlũŋá delé 'bo, gõ kî dó vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̧ gá. Ĩ'bã kí gõ agá 'dâ, mụ kí
ịjọ́ ú'dí Úpí Yẹ́sũ̧ drị gá rĩ ũlũ trũ tọ̃rọ́mẹ́ wẽwẽ rú Sãmãríyã gá 'dĩ kí
agâ sĩ.

Fị̃lị̃pọ̃ kí ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tị́yọ́pĩyã gá rĩ be

26 Ụ'dụ́ ãlu mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drị gá rĩ jọ Fị̃lị́pọ̃ nî, “Mí adru bábá
mụjó ándrâlé ru gẽrĩ̃ i'dólépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ̧ gá mụlépi kpere Gázã gá 'dã
gá.” * 27 Fị̃lị́pọ̃ i'dó dó ãcĩ̃ mụjó rá 'bo, íni 'dĩ ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tị́yọ́pĩyã
gá la ĩ'di mụ agá ĩ'didrị̃ko gâlé, ĩ'di ándrá vâ 'bá ãzí rulé rũrũ, ĩrá 'dị́pị̃
úpí ũkú ru Ị̃tị́yọ́pĩyã gá rĩ pálé gá la, ágọ́bị̃ angá ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̧ gá
Ãdróŋâ ĩ̃nzĩ̃lé. 28 Ĩ'di 'bã ãcȩ̃ agá gárĩ ĩ'di ãni kãyĩnõ 'bã selé nĩ rĩ sĩ 'dĩ
gá 'dâ, ri bụ́kũ̧ nábĩ̃ Ĩsáyã drị gá rĩ lãlé. 29 Úríndí Ãlá rĩ jọ Fị̃lị́pọ̃ ní,
“Ímụ adrulé gárĩ 'dã andre gá 'dãá ãni rú.” 30 Fị̃lị́pọ̃ cȩ̃ rá are ágọ́bị̃ tá
Ị̃tị́yọ́pĩyã rú 'dĩ la bụ́kũ̧ nábĩ̃ Ĩsáyã drị gá rĩ la agá, zị ĩ'di, “Ínĩ̃ ịjọ́ míní
lãlé 'dĩ kí ífí rá yã?”

31 Ágọ́bị̃ Ị̃tị́yọ́pĩyã rú 'dĩ umvi Fị̃lị́pọ̃ ní, jọ, “Má icó ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lé
íngoní-íngoní ru 'bá ãzí drĩ ífí la icé mání ku rĩ gá?” Umve dó sĩ Fị̃lị́pọ̃
'i amụ́lé rilé ĩ'di bụ́lụ́ gá 'dãá. 32 Ịjọ́ bụ́kũ̧ Ãdróŋá drị̃ ágọ́bị̃ Ị̃tị́yọ́pĩyã
rú rĩ 'bã lãlé rĩ ándrá íni:
“'Dụ kí ándrá ĩ'di agụlé cécé kãbĩlõ agụlé lịlé Ị̃ị̃lị̃ rĩ 'bã áni,
ãzíla 'dị kí ĩ'di cécé kãbĩlõ lịlé,
ru tị nzĩ̃lé ku rĩ 'bã áni.
33 Úfẽ ĩ'diní drĩ̃nzá, úlị ịjọ́ ĩ'didrị̃ múké-múké ku.
'Bá ãzí ãlu icólépi ịjọ́ nzelépi drĩ̃lẹ́ ĩ'didrị̃ kí drĩ̃ gá rá la 'dáyụ,
ã'dusĩku ídri ĩ'didrị̃ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ ãsĩ̃ 'bo.” †

34 Ãmbógó Ị̃tị́yọ́pĩyã rú rĩ zị Fị̃lị́pọ̃ 'i, “Ílũ mání, nábĩ̃ la ịjọ́ 'dĩ jọ ĩ'di
drĩ̃ gá yã jõku 'bá ãzí ndú la drĩ̃ gá?” 35 'Dãá Fị̃lị́pọ̃ i'dó dó ịjọ́ jọlé ịjọ́
tá Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã lãlé rĩ drĩ̃ gá, ãzíla ũlũ ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̧ drị gá rĩ.
36 Ĩ'bã kí mụ agá gẽrĩ̃ gá 'dâ, ca kí ãngũ ĩ̃yị̃ trũ la gá, ãmbógó Ị̃tị́yọ́pĩyã
rú rĩ jọ, “Ĩ̃yị̃ ãzí 'dĩ, ã'du icó fẽlé la má ịsụ́ bãbũ̃tị́zĩ̃ ku rĩ gá nĩ?” [
37 Fị̃lị́pọ̃ jọ, “Mí icó bãbũ̃tị́zĩ̃ ịsụ́lé rá ídrĩ Yẹ́sũ̧ ã'ĩ̃ ími ásị̃ pírí sĩ rĩ gá.”
Ãmbógó umvi má ã'ĩ̃ dó rá Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i.] †

38 Atrị̃ kãyĩnõ gárĩ selépi rĩ kí drĩ̃, fi kí Fị̃lị́pọ̃ be ĩ̃rĩ̃ trá ĩ̃yị̃ agâlé, 'dãá
Fị̃lị́pọ̃ fẽ ĩ'diní bãbũ̃tị́zĩ̃ rá. 39 Kí mụ ãfũlé ĩ̃rĩ̃ trá ĩ̃yị̃ agâlé rĩ sĩ ãmvé
'dõlé 'bo, Úríndí Úpí drị̃ 'dụ Fị̃lị́pọ̃ 'i ũní rá, ãmbógó Ị̃tị́yọ́pĩyã rú 'dã
ndre ĩ'di ĩ̃dị̃ ku, wó mụ ĩ'di 'bã ãcĩ̃ trũ drĩ̃ gá ãyĩkõ ãmbógó íni la trũ.
40 Fị̃lị́pọ̃ mụ ru ịsụ́lé Ãzótũ gá, ĩ'di 'bã mụ agá, ri mụlé ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̧
drị gá rĩ ũlũ trũ táwũ̃nĩ̃ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agâ sĩ íni, íni kpere ĩ'di
'bã ca agá Kãyĩsárĩyã gá.

9

Sáwũ̃lọ̃ 'bã ásị̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 22:6-16; 26:12-18)

---

* **8:26** Gẽrĩ̃ 'dĩ mụ ándrá ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ. † **8:33** Ĩsáyã 53:7-8 † **8:37** Vásĩ 37 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ̃” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̧ Ãdróŋá drị̃ Gĩ̃rị̃kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

1 Ụ'dụ́ 'dã kî sĩ Sáwṹlọ̃ 'bã drĩ adrujó ũmbã ĩ'diní 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá
rĩ kí ụ'dḭjó rĩ trũ ásḭ gá rĩ sĩ, mụ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rụ́. 2 Jọ 'bã
ãfẽ drĩ ĩ'diní wárágã mụjó Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ
sĩ, 'bá táni ãgọbḭ rú jõku ũkú ru Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rĩ kí rụjó ũkpó sĩ agụjó
sujó mãbụ́sṹ gá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé.
3 Sáwṹlọ̃ 'bã mụ agá ãni rú táwṹnḭ̃ Dãmãsḭ̃kḭ́yã drḭ̃ gá 'dãá, rṹgbụ́gbụ́
ãcí imve angájó 'bṹ gâlé ji ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá trọ̃kḭ́lḭrḭ. 4 Sáwṹlọ̃
a'dé vṹrụ́, are ụ́'dụ́kọ́ ãzí ḭjọ́ jọ agá ĩ'diní, “Sáwṹlọ̃! Sáwṹlọ̃! Mi áma
ĩcõcõŋã íni ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
5 Sáwṹlọ̃ zḭ, “Mi ã'di 'i, Úpí?” Ụ'dụ́kọ́ umvi, “Ma Yẹ́sṹ mî ĩcõcõŋãlé rĩ
'i. 6 Wó be la ínga, ímụ táwṹnḭ̃ agâlé, ãngũ mání sĩ mụjó lũjó la míní
mi mụ ã'du idélé yã rĩ gá.”
7 'Bá tá be acḭ́lépi Sáwṹlọ̃ abe 'dĩ tu kí pá ḭjọ́ jọŋâ kóru, are kí ụ́'dụ́kọ́
'dã rá, wó ndre kí 'bá ãzí ífí ãlu ku. 8 'Dãá Sáwṹlọ̃ angá vṹrṹlé nzḭ̃ ru
mḭfḭ, wó ndre ãngũ gẽrḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku mḭfḭ la ãsã cí. 'Bá tá mụlépi
ĩ'di be 'dĩ rụ kí ĩ'di drḭ gá drḭ gá agụlé Dãmãsḭ̃kḭ́yã gâlé. 9 Dãmãsḭ̃kḭ́yã
gá 'dãá Sáwṹlọ̃ u'á ụ́'dụ́ na ndre ãngũ ku, na ãko ãzí ku, mvụ vâ ãko
ãzí ku ĩndĩ.
10 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá la ándrá Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá 'dãá cí rụ́ la Ãnãníyã
'i. Ḭjọ́ ãzí ícétáŋá ru la i'da ándrá ru ĩ'diní, ala gá Úpí Yẹ́sṹ umve ĩ'di,
“Ãnãníyã!” Ãnãníyã umvi, “Ma 'dõnu, Úpí.”
11 Úpí Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí itú mi bábá, ímụ gẽrḭ̃ umvelé Kpḭ 'dã agá, jó
Yụ́dãsḭ̃ drḭ̃ agá, ízḭ 'bá angálépi Tãrãsḭsḭ̃ gá umvelé Sáwṹlọ̃ 'i rĩ 'i. Ĩ'di
Ãdróŋá zḭ. 12 Ãzíla áfẽ ndre ícétáŋá ru ágọ́bḭ ãzí umvelé Ãnãníyã 'i rĩ
'bã amụ́ agá jó agá 'dõlé, drḭ tḭ agá ĩ'di drḭ̃ gá 'bã ndre sĩ ãngũ ḭ̃dḭ.”
13 Ãnãníyã umvi, “Úpí, ũ'bí nze kí mání ḭjọ́ ágọ́bḭ 'dĩ drḭ̃ gá rá ãzíla ḭjọ́
ũnzíríkãnã ĩ'dĩ 'bã idélé 'bá ãlá mídrḭ Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí drḭ̃
gá ĩndĩ. 14 Ãzíla amụ́ vâ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dã 'badrḭ̃ sĩ Dãmãsḭ̃kḭ́yã
gá 'dõlé amụ́jó 'bá ími rụ́ umvelépi rĩ kí rụjó cí.” 15 Wó Úpí Yẹ́sṹ jọ
ĩ'diní, “Ímụ, ã'dusĩku ĩ'di mâ ãnájó ṹpḭ́gọ́ŋá mání pẽlé ḭjọ́ mádrḭ̃ kí
ujílépi 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'baní, ũpi 'baní ãzíla 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dĩ
'baní rĩ 'i. 16 Ãzíla ma vâ mụ ḭjọ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ũcõgõ ḭsụ́jó ḭjọ́ má drḭ̃
ũlũŋá sĩ rĩ kí i'dalé ĩ'diní rá.”
17 'Dãá Ãnãníyã mụ rá, fi Sáwṹlọ̃ drḭ̃ gâlé, tḭ drḭ Sáwṹlọ̃ drḭ̃ gá jọ, “Má
ádrḭ́pḭ Sáwṹlọ̃, Úpí Yẹ́sṹ ándrá ru i'dalépi míní gẽrḭ̃ gâlé míní amụ́jó
'dõlé rĩ sĩ, rĩ ãpẽ áma tḭ íni la mi sĩ ãngũ ndre ḭ̃dḭ, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ
'bã ga sĩ ími agá tré benĩ.” 18 Cọtḭ ãko ãzí a'dé Sáwṹlọ̃ mḭfḭ agâlé cécé
ũgórókó'bõ áni, 'dâ ndre dó ãngũ ḭ̃dḭ rá. Tu pá ụrụgá sĩ bãbṹtḭ́zḭ̃ ḭsụ́jó.
19 Sáwṹlọ̃ la mụ íná nalé 'bo, ḭsụ́ ũkpõ ú'dí ru.

Sáwṹlọ̃ 'bã ḭjọ́ ũlũjó Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá rĩ

Sáwṹlọ̃ u'á ụ́'dụ were 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'ba abe Dãmãsḭ̃kḭ́yã gá
'dãá. 20 Mụ dó pḭrḭ ḭjọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá jọjó la, Yẹ́sṹ
ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i.
21 'Bá ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ, ãzíla jọ kí, “Ágọ́bḭ 'dĩ
adru ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gâlé 'bá kí ụ'dḭlépi rụ́ Yẹ́sṹ 'dĩ umveŋá sĩ rĩ 'i
ku yã? Amụ́ vâ ínĩ ngá ḭjọ́ ĩ'di ãni ãlu 'bá kí trajó agụjó mãbụ́sṹ gá 'bá
ãtalo ãmbogo rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ gá ku yã? Wó uja ru íni la ã'du sĩ?”

22 Wó 'dãá ịjọ́ Sáwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ acá kí ũkpó trũ, ãzíla 'bá Yãhṹdḩ̃ rú
Dãmãsḩ̃kḩ́yã gá 'dĩ icó kí ĩ'di umvilé ku, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé Yẹ́sṹ
ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ i'da ru mgbọ rú Yẹ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé ãma pajó
rĩ 'i.

Sáwṹlọ̃ 'bã ru apájó 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ kí drḩ̃ gá rĩ

23 Ṹ'dṹ wẽwẽ rú 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ ri kí ru tralé ãlu
ịjọ́ itújó sĩ Sáwṹlọ̃ mbãjó 'dịjó rá. 24 Wó 'bá ãzí lũ Sáwṹlọ̃ ní ịjọ́ itúlé
ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí rá. Ỉtṹ kí ịnḩ́ be 'bá 'dĩ ri kí ĩ'di tẽlé 'dịlé jó tị bõrõ
táwṹnḩ̃ celépi cí rĩ drḩ̃ gá rĩ kí agá.
25 Wó ịnḩ́ ãzí ãlu 'bá ịjọ́ ĩ'didrḩ̃ ã'ỉlépi rá rĩ 'dụ kí ĩ'di gṹfá sĩ mụlé sulé
dẽrḩ̃sã bõrõ agá rĩ gâ sĩ ãmvélé apá dó sĩ rá.
26 Sáwṹlọ̃ mụ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ṹ'bĩjó ru icíjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ abe
pâlé wẽwẽ rú, wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ ã'ỉ kí ĩ'di ĩ'bã ãzí ru ku, ãzíla
idé kí dó vâ ĩ'di sĩ ṹrḩ̃ sĩ. 27 Wó Bãrãnábã amṹ Sáwṹlọ̃ ãzã kolé ĩ'di
agụjó ṹpịgọnạ 'ba rṹlé lũjó la ĩ'baní Sáwṹlọ̃ ndre Úpí Yẹ́sṹ 'i gẽrḩ̃ gá,
ãzíla Úpí jọ ịjọ́ ĩ'di be rá. Nze vâ ĩ'baní ịjọ́ Sáwṹlọ̃ 'bã ịjọ́ ũlũjó ṹrḩ̃ kóru
Yẹ́sṹ drḩ̃ gá Dãmãsḩ̃kḩ́yã gá 'dãá rĩ 'i. 28 Ãzíla Sáwṹlọ̃ u'á dó sĩ ṹpḩ́gọ́ŋá
abe, acḩ́ Yẽrṹsãlẹ́mṹ agá pírí ịjọ́ ũlũ trũ ṹrḩ̃ kóru Úpí Yẹ́sṹ drḩ̃ gá. 29 Ri
vâ ãgátã galé 'bá Yãhṹdḩ̃ rú Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tị jọlépi rĩ abe, mbã kí tí vâ ĩ'di 'dịlé
rá. 30 'Bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ịsṹlé 'bo, 'dụ kí Sáwṹlọ̃ agụlé
Kãyĩsárĩyã gá tị la pẽjó Tãrãsḩ̃sḩ̃ gá.
31 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá Yṹdḩ́yã gá, Gãlḩ́lḩ̃ gá ãzíla
Sãmãríyã gá 'dĩ îcõcõŋá kí ku, ịsṹ kî dó sĩ ásḩ́ ỉgbẹ̃. Kí kãlãfe tụ ásḩ́
ũŋmĩŋá Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ gá rĩ sĩ ĩ'bã kí Úpí Yẹ́sṹ ní ãzḩ́ ngajó rĩ sĩ.

Pétẽrõ 'bã adrujó ãngũ Lṹdã gá ãzíla Yópã gá rĩ

32 Pétẽrõ 'bã acḩ́ agá ãngũ pírí gá, ṹ'dṹ ãlu mụ drḩ̃ fụlé 'bá ãlá u'álépi
Lṹdã gá 'dĩ 'ba abe. 33 'Dãá ịsṹ ágọ́bḩ̃ ãzí u'álépi gbọ́lọ́ sḩ́ ílí ãrõ ãcá sĩ pá
kóru umvelé Ãyĩnéyã 'i. 34 Pétẽrõ jọ Ãyĩnéyã ní, “Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ adrí mi
ãlá ru 'bo, mí angá ụrụgá, í'dụ mî bḩ̃rḩ̃sḩ̃ 'i.” Cọtị Ãyĩnéyã angá ụrụgá.
35 'Bá pírí u'álépi Lṹdã gá ãzíla Sãrónĩ gá 'dãá rĩ ndre kí Ãyĩnéyã 'bã
ácḩ́ŋá rá, cọtị ã'ỉ kí Yẹ́sṹ Úpí kí palépi rĩ rú rá.
36 Yópã gá 'dãá ũkú ãzí ándrá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá la cí rṹ la Tã'bḩ̃tã 'i, *
ũkú Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá la, ri sáwã ĩ'didrḩ̃ kí izalé ịjọ́ múké idéjó ãzíla 'bá
lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó. 37 Sáwã 'dã agá 'dãá ãyánĩ rụ ĩ'di uja drãlé rá.
'Bá ũjĩ kí ãvũ la ãzíla agụ kí 'bãlé gõrófã agá ụrụgâlé ĩ'di ỉsḩ́ŋá tẽjó.
38 Ãngũ Yópã 'i rĩ ándrá Lṹdã andre gá 'dãá ãni rú, 'bo 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi
rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé Pétẽrõ ĩ'di Lṹdã gá íni, pẽ kí ãgọbḩ̃ kí tị ỉrḩ̃ ịjọ́
Tã'bḩ̃tã drã rá rĩ trũ mãmálá 'bãjó ĩ'di drḩ̃lẹ́ gá, “Mí amṹ gbõrú ãma rṹ
'dõlé.”
39 Pétẽrõ angá amṹlé 'bá 'dĩ abe. Ĩ'di mụ acálé 'bo, agụ kí ĩ'di gõrófã
agâlé, ũkú ãwụzḩ́ rú rĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá áwáŋâ trũ jó ãvũ 'bãjó
rĩ agá. Ũkú 'dĩ kí dḩ̃ Pétẽrõ ní sátĩ ãzíla kọ́tḩ̃ ándrá Tã'bḩ̃tã 'bã sõlé rĩ kí
i'da sĩ. 40 Pétẽrõ iyá kí jó agâlé rĩ sĩ ãmvé, tḩ̃ ãjã vṹrṹ zḩ́ Ãdróŋá, ĩ'di
mụ zḩ́lé la 'bo uja tị ãvũ rṹlé jọ, “Tã'bḩ̃tã, mí angá ụrụgá!” Ũkú 'dĩ nzḩ̃
ru mḩ́fḩ̃, ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé 'bo uja rilé rĩ rĩ. 41 Pétẽrõ se ru ãni rú
ỉjũ drḩ̃ ãzã la kojó ĩ'di ingajó. Umve 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ kí ũkú ãwụzḩ́

* **9:36** Gḩ̃rḩ́kḩ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve Dõrõkásĩ 'i.

rú 'dĩ kí abe amṹjó ĩ'di fẽjó ĩ'badrị̃ ídri rú. 42 Ị̃jọ́ 'dĩ acị̃ ãngũ Yópã drị̃
agâ sĩ pírí 'bá wẽwẽ rú uja kî sĩ ásị̃ Yẹ́sṹ ã'ĩjó 'bá kí palépi rĩ rú. 43 'Dĩ
gá 'dâ, Pétẽrõ u'á Sĩ̃mọ́ñ̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi rĩ drị̃ko gá Yópã gá 'dãá ṹ'dṹ
ãzo rú.

10

Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃ kí Pétẽrõ be

1 Ágọ́bị̃ ãzí ándrá cí u'álépi Kãyĩsárĩyã gá rṹ la Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃ 'i, ĩ'di
ãsĩ̃kárĩ̃ túrú ãlu Rṹmị̃ drị̃ kí 'bã ãmbógó. * 2 Ĩ'di ándrá 'bá Rṹmị̃ rú
Ãdróŋá rulépi 'bá ĩ'didrị̃ abe ambamba la, ri vâ 'bá ándrá Yãhṹdị̃ rú
lẽmẽrí rĩ kí ãzã kolé, ĩ'di vâ Ãdróŋá zị̃ agá ṹ'dṹ pírí. 3 Ũgũgõ sáwã
úrômĩ̃ ĩ̃tọ́lọŋá sĩ ndre ándrá mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ícétáŋá agâ sĩ ĩ̃jọ́ jọ
agá ĩ'di be, umve ĩ'di, “Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃!”

4 Su mị̃fị̃ drị̃ la gá ũ̃rị̃ trũ umvi, “Úpí, ãko ã'du?” Mãlãyíkã umvi,
“Ãdróŋá u'á ãyĩ̃kõ sĩ, ã'dusĩ̃ku ã'ĩ̃táŋá mî ĩ'di ã'ĩ̃jó ãzíla ãko mî fẽlé 'bá
lẽmẽrí Yãhṹdị̃ rú rĩ 'banî rĩ ca kí ĩ'di rṹlé rá, ĩ'di dó sĩ bábá ími umvijó.
5 Ãzíla ú'dî'da ípẽ 'bá ãzí kí tị mụlé ágọ́bị̃ Sĩ̃mọ́ñ̃ Pétẽrõ rĩ umvelé
ãngũ Yópã gá. 6 Mụ ãmṹ ru ágọ́bị̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃ 'i,
lĩ̃cọ́ trũ ãni rú la mĩ̃rĩ̃ tị gá rĩ drị̃ko gá ĩ'di amṹ míní ĩ̃jọ́ patáŋá drị̃
lũlé.” 7 Mãlãyíkã la mụ mụlé 'bo, Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃ umve 'bá ãzị̃ ngalépi
ĩ'didrị̃ la kí ĩ̃rĩ̃, ala gá ãsĩ̃kárĩ̃ ãzị̃ ngalépi 'dãá Ãdróŋá rulépi ambamba
la ãzí ãlu. 8 Nze ĩ'baní ĩ̃jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú, uja dó kí tị pẽlé Yópã gá.

9 Drũ̃sĩ̃ ĩ'baní acá agá ãni rú Yópã gá sáwã ázíyá gá 'dĩ, Pétẽrõ mụ
tụlé jó drị̃ gá Ãdróŋá zị̃lé. 10 Ãbị̃rị̃ ndẽ ĩ'di rá, lẽ tí ãko ãzí nalé, 'dĩ
sĩ íná la drĩ a'dí agá a'dî ndre ícétáŋá ãzí. 11 Ndre ala gá 'bṹ tị nzị̃
ru mgbọ, ndre vâ ãko ãzí cécé bõngó ũgĩ̃lé kónã la sụ rĩ kí agá a'bélé
vṹrṹ 'dõlé rĩ 'bã áni la. 12 Ala gá 'dãá ãnãkpá ũví ndú-ndú lẽlé úna kí
ku 'dĩ kí pírí cí; ãko ãgãlépi 'a drị̃ sĩ ãzíla ãríŋá ungalépi ụrụgâ sĩ 'dĩ
kî trũ. 13 Ṹ'dṹkọ́ angá ala gâlé jọ, “Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlị̃ ãko 'dĩ
kí ãzíla ína kí rá.” 14 Wó Pétẽrõ umvi, “Yụ, Úpí, ána jõ drĩ ãko ãzí ãndị̃
ru la ku.” 15 'Dãá are vâ ṹ'dṹkọ́ 'dĩ 'bṹ gâlé ĩ̃dị̃, “Ãdróŋá drĩ jọ la ãko
'dĩ míní múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku.” 16 Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru íni pâlékó na,
'dãá ú'dụ dó ãko bõngó áni 'dĩ 'bṹ gâlé vúlé.

17 Pétẽrõ 'bã drĩ ĩ̃jọ́ ĩ'di 'bã ndrelé 'dĩ ífí ndrṹ agá 'dâ, ndre 'bá
Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃ 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí pá tu agá Sĩ̃mọ́ñ̃ drị̃ jó tị gá 'dãá. 18 'Dãá
zị̃ kí, “Ãmṹ ãzí rṹ sĩ umvelé Sĩ̃mọ́ñ̃ Pétẽrõ 'i rĩ 'dâ cí yã?”

19 Pétẽrõ drĩ ĩ'di 'bã ĩ̃jọ́ 'dĩ ífí ũrã agá, Úríndí jọ ĩ'diní, “Mí are! 'Bá
ãgọbị̃ rú la kí na kí ími ndrṹ. 20 Mí asị̃ vṹrṹ ími itúlé bábá, ígã jõ mụlé
'bá ãmĩ̃yọ́ŋá ru 'dĩ 'bã abe ku, ã'dusĩ̃ku má ãpẽ kí tị ma 'i.” 21 Cọtị
Pétẽrõ asị̃ vṹrṹ jọ ãgọbị̃ 'dã 'baní, “Ma bãsĩ ágọ́bị̃ ĩmi ndrṹlé rĩ 'i, ĩmi
amṹ ã'du ĩ̃jọ́ sĩ?”

22 Ãgọbị̃ na 'dã umvi kí, “Ãmbógó Kũ̃rũ̃nálĩ̃yõ̃ ãsĩ̃kárĩ̃ Rṹmị̃ gá rĩ
ãpẽ ãma tị nĩ. Ĩ'di 'bá ãzí Ãdróŋá rulépi rũrũ vâ 'bá múké, ãzíla 'bá
Yãhṹdị̃ rú 'dĩ 'bã kí rulé rũrũ íni la. Mãlãyíkã ãlá Ãdróŋá drị̃ jọ ĩ̃jọ́ ĩ'di
be, jọ 'bã umve mi 'i ĩ'didrị̃ kogâlé, ĩ'di sĩ ĩ̃jọ́ mî mụlé jọlé ĩ'diní rĩ are.”
23 Pétẽrõ 'bã mãmálá a'ị̃ ãgọbị̃ na 'dã kí ṹ'dṹ kojó 'dãá.

---

* **10:1** Ĩ'di ándrá ãmbógó ru ãsĩ̃kárĩ̃ 'bá Rṹmị̃ rú rĩ 'bã ãni umvelé “Ãsĩ̃kárĩ̃ Ítãlĩ̃ 'badrị̃ rĩ 'badrị̃ 'i.”

Pétẽrõ 'bã adrujó Kũrũnálĩyõ drĩ jó agá rĩ

Ṹ'bũtị ãzí rĩ sĩ Pétẽrõ itú ru bábá mụjó ĩ'ba abe, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ĩ̃lépi
rá Yópã gá 'dã ãzí rĩ mụ kí ĩndĩ. 24 Drũsĩ̃ íni ca kí lı́cọ́ Kũrũnálı́yõ drı̃
ĩ'di 'bã sĩ ĩ'di tẽjó 'bá ĩ'didrı̃ kí abe ãzíla ĩ'di 'bã wõrı́ka umvelé umve-
umve rĩ abe Kãyĩsárĩyã gá 'dãá. 25 Pétẽrõ 'bã lẽ agá fi agá jó agâlé 'dĩ
gá 'dĩ, Kũrũnálı́yõ ụfụ kí drĩ̃ ĩ'di be, 'be ru pálé la gá 'dãá vũrụ́ ĩ'di
ĩ̃nzĩ̃jó. 26 Pétẽrõ fẽ ĩ'diní angálé ụrụgá jọ, "Ítu pá ụrụgá, Kũrũnálı́yõ,
ma mâ ngá lú 'bá cécé mí áni." 27 Pétẽrõ mụ kí ı́jọ́ jọ trũ Kũrũnálı́yõ be
kpere ĩ'baní ca agá jó 'bá 'baní ru trajó wẽwẽ rú rĩ agâlé. 28 Jọ ĩ'baní,
"Ĩ̃mi pírí nĩ̃ kí rá ãzı̃táŋá ãmadrı̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ drı̃ dı́nĩ̃ drı̃ ã'ĩ̃ ãmaní
u'ájó sụ́rụ́ ndú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ abe vâ adrujó ãmụ́ ru ĩ'badrı̃́ko gá
ãndrũ 'dĩ 'bã áni ku. Wó Ãdróŋá jọ mání, lẽ má umve 'bá ãzí ãluŋá
la mẹ́rọ́'bá ru jõku ãndı̃ ru íni ku. 29 Bãsĩ gápi mâ amụ́jó kpílo gbõrú
míní 'bá tị pẽjó má rụ́ 'bo rĩ sĩ 'dĩ. Ázị dó mi 'i, ípẽ 'bá kí tị má rụ̃lé
ã'du ı́jọ́ sĩ?"

30 Kũrũnálı́yõ umvi ĩ'diní, "Alı̃ ụ́'dụ́ na 'bo, ándrá cécé sáwã úrômĩ sĩ
ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ma Ãdróŋá zị agá ĩ̃tọ́lọŋá sĩ mádrı̃ jó agá, rũgbụ́gbụ́
ándre 'bá ãzí bõngó sũlépi imvesílílí la pâ tu agá áma drı̃lẹ́ gá 'dãá.
31 Jọ mání, 'Kũrũnálı́yõ! Ãdróŋá are zı̃táŋá mídrı̃ rá ãzíla ndre vâ
ãzãkoma míní fẽlé 'bá 'baní rĩ kí rá, ãvĩ ı́jọ́ kí drı̃ gá ku.' 32 Jọ vâ mání,
'Ípẽ 'bá ãzí tị mụlé Yópã gá ágọ́bı̃ umvelé Sı̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́, ĩ'di
ãmụ́ ágọ́bı̃ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sı̃mọ́nĩ̃ 'i rĩ drı̃́ko gá mĩrĩ tị gá 'dã.'
33 'Dĩ gá 'dâ ápẽ 'bá tị mí rụ̃lé cọtị mí idé vâ múké amụ́jó. Ú'dĩ'da ãma
dó pírí Ãdróŋâ drı̃lẹ́ gá 'dâ ı́jọ́ Úpí 'bã azı̃lé ími tị gá rĩ arejó."

Pétẽrõ jọ ĩjọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî

34 Pétẽrõ i'dó ı́jọ́ jọlé, jọ, "Ánĩ̃ dó rá ãndá Ãdróŋá uya 'bá kí uya-uyâ
ku. 35 Sụ́rụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá 'dâ, ã'ĩ̃ 'bá ĩ'di rụ́ ı̃cụ́lépi ãzíla 'bá ı́jọ́
mgbã ngalépi rĩ kí rá. 36 Ĩ̃mi are ándrá ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé
'bá Ịsịrayı̃lĩ̃ rú rĩ 'baní ásı̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drı̃ ajílépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Úpí ru
sụ́rụ́ pírí 'baní rĩ rũ sĩ rĩ rá. 37 Ĩ̃mi are ı́jọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé i'dójó Gãlı́lĩ̃
gá ãngũ Yũdı́yã drı̃ gá sáwã Yõhánã 'bã ı́jọ́ bãbũtı̃zĩ̃ drı̃ ũlũjó rĩ 'bã
ũngúkú gá rĩ rá. 38 Ĩ̃nĩ̃ vâ ı́jọ́ Yẹ́sũ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ rú Ãdróŋá 'bã adrujó
ĩ'di be, ĩ'di vâ Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó drı̃ la gá, ũkpõ trũ, acı̃́lépi ı́jọ́ múké
idé trũ, ãzíla 'bá Sĩtánĩ 'bã umbélé cí 'dĩ kí adrı́jó rá rĩ rá.

39 "Ãma ũpı̃́gọ́ŋá ru 'dĩ kí dó sĩ pírí ı́jọ́ ĩ'di 'bã ngalé ãngũ 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú rĩ 'badrı̃ agá ãzíla Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ agá 'dĩ 'bã sãdínĩ rú. 'Dã 'bã ũngúkú
gá, ipa kí ĩ'di mũsãlá'bã sı̃ gá. 40 Wó ụ́'dụ́ na Yẹ́sũ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã
ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri, i'da ru ú'dí ru 41 adru 'bá pírí 'banî
la ku, wó lú 'bá ándrá ı́jọ́ ĩ'didrı̃ ndrelépi cé, Ãdróŋá 'bã ándrá pẽlé
'bo 'dĩ 'banî, ãma ándrá ãko nalépi ãzíla mvụlépi ĩ'di trũ sáwã ĩ'di 'bã
angájó drã agá rĩ sĩ 'bo rĩ kî. 42 Ãzíla azı̃ ãmaní ı́jọ́ ĩ'didrı̃ ĩ̃ndụ́ nzejó
'bá 'banî i'dajó la 'i bãsĩ 'bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé, ı́jọ́ lijó 'bá ídri rĩ kí
drı̃ gá 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rĩ 'i. 43 Nãbı̃ya pírí ũlũ kí ı́jọ́ ĩ'di drı̃ gá, jọ
kí, 'bá pírí ĩ'di ã'ĩ̃lépi rá rĩ ála ı́jọ́ ũnzí ĩ'didrı̃ kî trũ rá ũkpó rụ́ ĩ'didrı̃
gá rĩ sĩ."

Úríndí Ãlá rĩ 'bã asĩjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ kí drı̃ gá rĩ

44 Pétẽrõ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá jõjõ̰ 'dĩ gá 'dĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị̃ vṵ̃rṹ 'dõlé
'bá tá ịjọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí drị̃ gá. 45 'Bá Yãhṹdị̃ rú ĩtãrãlé rá Yẹ́sṹ
ã'ị̃lépi rá angálépi Yópã gá Pétẽrõ be 'dĩ acá kí ṹsṹtáŋá sĩ, ã'dusĩku
Ãdróŋá 'bã fẽtáŋá ĩ'di ãni Úríndí Ãlá rĩ ãsũjó vâ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ
kí drị̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ. 46 'Dĩ fẽ i'dó kí ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ Ãdróŋâ ịcṹŋâ
trũ cọtị Pétẽrõ jọ, 47 "'Bá 'dĩ ịsṹ kí Úríndí Ãlá rĩ 'bo, cécé ándrá ãmaní
ịsṹlé rĩ 'bã áni. 'Dâ 'bá ãzí icó dó kí ugalé úmgbé bãbṹtịzị̃ ịsṹjó ĩyị́ sĩ
la ku." 48 'Dã 'bã ũngúkú gá, fẽ dó ĩ'baní bãbṹtịzị̃ rṹ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃
gá rĩ sĩ. 'Bá 'dãá 'dĩ zị kí Pétẽrõ 'i u'ájó ĩ'ba abe ṹ'dṹ were rú ĩdị̃.

11

Ịjọ́ Pétẽrõ 'bã vú nzelé rĩ

1 Ṹpịgọŋa Yẹ́sṹ drị̃ 'dĩ kí, 'bá Yṹdịyã gá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ abe, are kí
'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ ã'ị̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ rá. 2 Wó Pétẽrõ la mụ gõlé
vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, 'bá Yãhṹdị̃ rú ru ĩtãrãlépi rá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi lã'bĩ
ĩ'badrị̃ Yãhṹdị̃ drị̃ drĩ sĩ adrujó kí drị̃ gá cí 'dĩ inzá kí ĩ'di drị̃, jọ kí, 3 "Ífi
'bá ãzí 'bá Yãhṹdị̃ rú ku la 'badrị̃ jó agá, ãzíla mí uja íná nalé ĩ'ba abe."
4 'Dãá Pétẽrõ nze ĩ'ba ní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú pírí ĩ'ba ní ru idéjó
'dã 'bã áni. 5 "Ṹ'dṹ ãlu Yópã gá mání Ãdróŋá ã'ị̃ agá, ícétáŋá ãzí i'da
ru mání, ándre ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé kónã la sụ asị̃ agá angájó
'bṹ gâlé má rṹ 'dõlé. 6 Ma mụ ala ndrelé, ándre ãko gbẽtí ndú-ndú
lẽlé úna kí ku ũ'bí ãnãkpá ásé agá rĩ kí, ãko ãgãlépi kṹbṹdrị̃ sĩ rĩ kí
ãzíla ãriŋa 'bṹ gá kí abe. 7 Ãzíla má are ṹ'dṹkọ́ ịjọ́ jọ agá, 'Ínga ụrụgá,
Pétẽrõ, mí ụlị̃ ãko 'dĩ kí, ãzíla ína kí rá.' 8 Má umvi, 'Yụ Úpí ãndá, ãko
ãzí ãndị̃ ru jõku ũnzíkãnã la fi áma tị gá ku.' 9 Wó má are vâ ṹ'dṹkọ́
'dĩ 'bṹ gâlé ĩdị̃, 'Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá
ku.' 10 'Dĩ idé ru ũgũgõ pâlé na 'dĩpí 'dĩ sĩ sáwã ãko 'dĩ ãzíla ịjọ́ ala gá
'dĩ kí úse drĩ kí 'bṹ gâlé ku rú.
11 "Cọtị ãgọbị na tị ãpẽlé angájó Kãyĩsárĩyã gá la acá kí jó mâ sĩ u'ájó
rĩ agá cí. 12 Úríndí Ãlá rĩ lũ mání mụjó ĩ'ba abe, ãzíla ṹrị̃ 'bã rụ jõ ma
ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ŋá rĩ sĩ ku. Ámụ mâ ádrị́pịka ázíyá angálépi Yópã
gá 'dâ cí 'dĩ kí abe, ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ ãma acá ágọ́bị̃ tá 'bá tị ãpẽlépi ãma rṹ
rĩ drị́ko gá. 13 Ũlũ ãmaní ịjọ́ mãlãyíkã 'bã ru i'dajó ĩ'diní, ãzíla nze ịjọ́
mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú, 'Ípẽ 'bá ãzí kí tị Yópã gá mụlé ágọ́bị̃
umvelé Sĩmọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rṹ. 14 Ĩ'di míní, mi 'i, ãzíla 'bá pírí mídrị́ko
gá 'dĩ kí ru pa íngoní-íngoní ru yã rĩ lũ rá!' 15 Ma dó mụ i'dólé ĩ'baní
ịjọ́ jọlé 'bo, Úríndí Ãlá rĩ asị̃ kí drị̃ gá cécé ĩ'di 'bã a'déjó ãma drị̃ gá
ṹ'dṹ drị̃drị̃ rĩ sĩ rĩ 'bã áni. 16 Ịjọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé ãmaní rĩ agá
mání, 'Yõhánã fẽ ándrá bãbṹtịzị̃ ĩyị́ sĩ, wó ála mụ ĩminí bãbṹtịzị̃ fẽ lé
Úríndí Ãlá rĩ sĩ.'† 17 Wó Ãdróŋá drĩ ĩ'baní Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ fẽ ãmaní
ĩ'ba abe ã'ị̃táŋá Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ma dó ã'di 'i ịjọ́ Ãdróŋá drị̃
drị̃ ụtrịjó?"
18 'Bá kí mụ arelé la 'dĩ 'bã áni 'bo, ịjọ́ 'dã umvi ãgátã ĩ'badrị̃ kí pírí,
i'dó kí Ãdróŋá ịcṹlé jọ kí, "Ãdróŋá fẽ vâ drị̃lẹ́mgbọ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku
'dĩ 'baní ásị̃ ujajó ũnzĩkãnã a'bejó ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó."

---

† **11:16** Etáŋá 1:5

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá rĩ kî

19 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá ándrá apálépi angájó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá ḭ̃tṹ kí
ĩcõcõŋãjó 'dĩ sĩ Sĩtéfũnõ drã 'bo rĩ vúlé gá rĩ, iré kí kpere Fõyĩnísĩya
gá, Kũpórõ gá ãzíla Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ gá, ũlũ kí ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̃ gá
rĩ 'i, lú 'bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ 'baní á'dṹsĩ. 20 Wó íni 'dĩ 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi
rá angálépi Kũpórõ gá ãzíla Kũrẹ́ŋḭ̃ gá rĩ mụ kí Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá kí iréjó
Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ sĩ i'dó kí ḭ́jọ́ mgbã ũlũlé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní
Úpí Yẹ́sṹ drḭ̃ gá. 21 Ũkpõ Ãdróŋá drḭ gá rĩ ĩ'bã abe cí, ãzíla ũ'bí Ãdróŋá
ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'bã kãlãfe tụ ụrụgá.

22 Ḭtṹ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ kí mụ ã'du idé ru nĩ yã rĩ
arelé 'bo, pẽ kí Bãrãnábã tḭ Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá. 23 Ĩ'di mụ acálé 'bo, ndre ḭ́jọ́
Ãdróŋá 'bã idélé lẽtáŋá ĩ'didrḭ uyaŋâ kóru rĩ sĩ 'dĩ kí, ãyĩkõ fụ dó ĩ'di
rá, ãzíla imbá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ásḭ jọjó la lẽ 'bã u'á kí ḭ́jọ́ mgbã
rĩ sĩ Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá. 24 Bãrãnábã ĩ'di ándrá 'bá ãlá, galépi tré Úríndí
Ãlá rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bá ãzí ã'ḭtáŋá agá ũkpómgboroto íni la. Wó âjí 'bá
ũ'bí kí Yẹ́sṹ rṹ.

25 Cọtḭ Bãrãnábã mụ dó Sáwṹlọ̃ ndrṹ trũ Tãrãsḭ́sḭ̃ gá. 26 Ĩ'di mụ
Sáwṹlọ̃ ḭsṹlé 'bo, agụ ĩ'di Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá. Ílí ãlu pírí ri kí drḭ̃ fụlé kãnḭ́sã
'dãá rĩ kî trũ ãzíla imbá kí 'bá 'dãá rĩ kî. (Ĩ'di ándrá Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá ĩ'baní
'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí umvejó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.) 27 Sáwã 'dĩ agá,
nãbḭya ãzí mụ kí angájó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ sĩ mụjó Ãnḭ̃tḭ̃yọ́kḭ̃ gá. 28 Ĩ'ba
ãzí ãlu umvelé Ãgábã 'i rĩ tu pá ụrụgá, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní,
ace wereŋá ru rílẽ la mụ a'délé ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá rá. (Ḭjọ́ 'dĩ idé ru áyi
Kḭ̃lãwṹdḭyã 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ.) 29 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ jọ kí ḭ́jọ́ kí
drĩdríŋĩ gá ãko cící rĩ kí fẽjó ŋãnã sĩ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yṹdíyã gá rĩ kí
ãzã kojó. 30 Idé kí ḭ́jọ́ 'dĩ 'i ãzíla pẽ kí Sáwṹlọ̃ kí tḭ Bãrãnábã be séndẽ
'dĩ trũ 'bá drḭ̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'ba rṹlé.

12

Pétẽrõ 'bã ãfũŋá ṹsṹtáŋá ru rĩ

1 Ĩ'di dó ãni rú cé ḭ̃tṹ ándrá Hẽródẽ * 'bã adrujó úpí ru ãzíla ĩ'di
'bã 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ 'bã kí rụjó vâ lẽjó kí ĩcõcõŋãjó rĩ sĩ. 2 'Dḭ ándrá
Yãkó'bõ Yõhánã 'bã ádrḭ́pḭ, lḭ ĩ'di drḭ̃kã ménéŋá sĩ. 3 Ĩ'di mụ ndre la
ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ fụ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ kí ambamba, rụ Pétẽrõ 'i, ḭ́jọ́ 'dĩ
idé ru ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkḭ́ kóru alijó † 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ sĩ. 4 Ĩ'di
mụ Pétẽrõ rụlé 'bo, su ĩ'di mãbṹsṹ gá, fẽ ĩ'di andre tẽlé 'bá ãsĩkárĩ
amṹlépi ĩ'di andre tẽlépi járã sĩ járã sĩ tḭ ndú-ndú sụ ãsĩkárĩ trũ sụ sụ
rĩ 'badrḭ́. Hẽródẽ itú tí ru ĩ'di ajíjó kẹ́sḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá ṹ'dṹ ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃
gâ sĩ 'dã drḭ̃ drĩ alḭ 'bo rĩ gá tí sĩ lẽjó ĩ'di 'dḭjó rá.

5 Ú'bã Pétẽrõ 'i u'álé mãbṹsṹ gá, wó íni 'dĩ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ ri kí
Ãdróŋâ ã'ḭ̃lé ãndẽŋâ kóru ĩ'di ḭ́jọ́ sĩ.

6 Ḭ́nḭ́ Hẽródẽ 'bã lẽjó ĩ'di iyájó ṹ'bṹtḭ la sĩ rĩ sĩ, Pétẽrõ ri ṹ'dṹ kolé
ãsĩkárĩ ḭ̃rḭ̃ la kí drĩdríŋĩ gá. Úmbé ĩ'di nõrórõ ḭ̃rḭ̃ sĩ, ící drḭ la ãlu rĩ
ãsĩkárĩ ãzí drḭ ãndá gá rĩ rṹ, drḭ ãzí rĩ ãsĩkárĩ drḭ ḭ̃jḭ́ gá rĩ rṹ. Ãsĩkárĩ
ãzí ḭ̃rḭ̃ rĩ kí ú'bã kí kẹ̃jḭ́tḭ mãbṹsṹ jó Pétẽrõ 'bãjó rĩ andre tẽlé. 7 Gbõŋáŋá

* **12:1** Hẽródẽ 'dĩ ándrá umvelé "Ãgḭ̃rḭ́pã námbã ãlu Ãnḭ̃tḭ́pásḭ̃ ngọ́pḭ 'i." † **12:3** Ṹmṹ 'dĩ vâ umvelé ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ 'i.

ru, mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ gá rĩ tu pá 'dãá, ãzíla dı̨̃zã (ãcí) ji ãngũ jó agá 'dãá tárá-tárá. Mãlãyíkã rụ Pétẽrõ 'i kọ́trọ́ gá, aya ĩ'di kĩnzí-kĩnzí, ãzíla inga dó ĩ'di, jọ ĩ'diní, “Ínga ụrụgá gbõrú!” 'Dã 'bá ũngúkú gá nõrórõ tá Pétẽrõ 'bã drı̨ umbéjó 'dĩ ayụ kí a'délé vũ gá. 8 'Dãá mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Ísṵ̃ mî bõngó kí ãko pá gá rĩ abe.” Pétẽrõ idé cécé mãlãyíkã 'bã jọlé 'dã áni. Mãlãyíkã jọ vâ ĩ'diní, “Í'be mî bõngó ãmvé rĩ ími ụrụ'bá gá, mí ãbĩ áma vú.”

9 Pétẽrõ ãbĩ vú la kpere ãmvé 'dõlé. Wó ı̨́jọ́ ãzí Pétẽrõ 'bã 'bãlé ĩ'di drı̨̃ gá 'dãá ı̨́jọ́ mãlãyíkã 'bã idélé 'dĩ kí ãndá la yụ. Ũrã ĩ'dĩ gá ĩ'di ícétáŋá ãzí ndre agá íni. 10 Alı̨ kí ãsĩkárĩ ãlu rĩ rṵ̃ sĩ ı̨̃rı̨̃ rĩ be rá, ãzíla acá kí dó kẹ̃j́t́ı̨ aya rú sĩ ãfũjó táwṵ̃n̄ı̨ agá rĩ gá. Kẹ̃j́t́ı̨ 'dã nzı̨̃ ru ĩ'baní cénĩ, ãzíla fũ kí dó ala gâ sĩ. Kí mụ mụlé wereŋá ru, mãlãyíkã a'be ĩ'di ũní.

11 'Dãá Pétẽrõ mı̨f́ı̨ kpẹ̃ dó, jọ dó, “Ú'dî'da ánı̨̃ dó rá ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ãpẽ ĩ'dĩ 'bã mãlãyíkã tı̨ áma pajó Hẽródẽ dŕı̨lẹ́ gá ãzíla angájó ı̨́jọ́ pírí 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú rĩ 'baní ũrãlé ĩ'di ru idé rá 'dĩ kí agá.”

12 Pétẽrõ la dó mụ ı̨́jọ́ kí nı̨̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, mụ dó lı̨́cọ́ Mãríyámũ Yõhánã Mãrákõ 'bã ãndrẽ drı̨ gá 'bá kî sĩ ru trajó wẽwẽ rú Ãdróŋá ã'ı̨́jọ́ rĩ gá. 13 Pétẽrõ pã kẹ̃j́t́ı̨ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ, ãzíla ṵ̃pı́gọ́ŋá umvelé Ródã 'i rĩ amṵ́ dó kẹ̃j́t́ı̨ 'dã nzı̨̃lé. 14 Ĩ'di mụ Pétẽrõ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ arelé 'bo, ãyĩkõ drı̨ cẹ̃ vúlé kẹ̃j́t́ı̨ nzı̨̃ŋâ kóru, jọ, “'Bá 'dĩ, Pétẽrõ ĩ'di kẹ̃j́t́ı̨ gá 'dã!” 15 Jọ kí ĩ'diní, “Ími úŋmĩ mgbã rĩ gá 'dáyụ!” Ĩ'di 'bã ı̨́jọ́ 'dã vú gajó ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨́ rĩ sĩ, jọ kí ĩ'diní, “Lẽ 'dã 'bã adru mãlãyíkã ĩ'didrı̨ ĩ'di tãmbalépi rĩ 'i yã áni.”

16 'Bá 'dĩ kí drĩ ı̨́jọ́ jọ agá 'dâ, Pétẽrõ ri kẹ̃j́t́ı̨ 'dã pãlé biri-biri, kí mụ kẹ̃j́t́ı̨ 'dã nzı̨̃lé ãzíla ĩ'di ndrelé 'bo, acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ. 17 Pétẽrõ i'da ĩ'baní drı̨ sĩ ĩyãŋãjó tú, ãzíla nze ĩ'baní Ãdróŋá iyá ĩ'di ãmvé mãbṵ́sṵ̃ gâlé íngoní ru yã rĩ vú. Jọ ĩ'baní, “Ĩlũ jõ ı̨́jọ́ 'dĩ Yãkó'bõ ‡ ní ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'be ãngũ 'dã mụjó ãngũ ãzí gá.

18 Ĩ'di mụ calé ṵ̃'bṵ́tı̨ sĩ, ṵ̃rı̨̃ afí ãsĩkárĩ kí agá ã'du ı̨́jọ́ idé ru Pétẽrõ benĩ yã rĩ sĩ. 19 Hẽródẽ fẽ ãzı̨́táŋá ĩ'di ndrṵ̃jó, wó ı̨sṵ́ kí ĩ'di ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, lı̨ ı̨́jọ́ ãsĩkárĩ 'dĩ kí drı̨ gá, ãzíla fẽ dó ũkpõ sĩ kí ụ'dı́jọ́ rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, Hẽródẽ mụ angájó Yṵ̃dı̨yã gá rĩ sĩ mụlé u'álé Kãyĩsárĩyã gâlé.

Hẽródẽ 'bã drãŋá

20 Hẽródẽ ri jõ u'álé 'bá Tṵ́rṵ̃ gá vâ 'bá Sı̨́dọ́n̄ı̨ gá rĩ abe ũmbã sĩ. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Tṵ́rṵ̃ gá ãzíla Sı̨́dọ́n̄ı̨ gá 'dĩ pẽ kí 'bá kí tı̨ mụlé ásı́ ı̨̃gbẹ̃ ı̨sṵ́lé ĩ'didrı̨, ã'dusĩku 'bá 'dĩ ri kí ãkónã ı̨sṵ́lé ĩ'didrı̨. 'Bã kí dó wọ̃rı̨̃ Bĩlásĩtõ úpí Hẽródẽ 'bã ãzã kolépi rĩ trũ, ãzíla ítútáŋá ĩ'ba ãni Hẽródẽ trũ rĩ ã'ı̨ dó ru rá. 21 Sáwã Hẽródẽ 'bã 'bãlé sĩ drı̨ ụfụjó 'bá angálépi Tṵ́rṵ̃ gá ãzíla Sı̨́dọ́n̄ı̨ gá rĩ abe rĩ dó mụ acálé 'bo, sṵ̃ dó ĩ'di 'bã bõngó ũpĩ drı̨ gá rĩ. Ri dó úmvúke ĩ'didrı̨ ũpĩ drı̨ drı̨ gâ sĩ ũ'bí 'baní ı̨́jọ́ jọjó. 22 'Dãá ũ'bí uzá kí, “'Dĩ ṵ́'dṵ́kọ́ 'bá ãni la ku, 'dĩ ṵ́'dṵ́kọ́ ãdróŋá ãzí ãni la.” 23 Hẽródẽ 'bã Ãdróŋâ rṵ́ ı̨cṵ́jó áyụ ku rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ gá rĩ

‡ **12:17** Yãkó'bõ 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrı̨́pı̨ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá la.

fẽ acá ãyánĩ rú vų̃rṹ sĩ, ãzíla ų̃'bụ na kí dó ĩ'di ífí kpere ĩ'di 'bã drã agá.
24 Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ri irélé drį̃ gá, ãzíla 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi ú'dí 'dĩ 'bã kãlãfe ri tụlé drį̃ gá drį̃ gá.
25 Bãrãnábã kí mụ Sáwų̃lõ be ãzị́ ĩ'badrị́ Yę̃rṹsãlẹ́mų̃ gá rĩ delé 'bo, gõ kí dó vúlé Ãnį̃tị́yọ́kį̃ gá, 'dụ kí ĩ'ba abe Yõhánã vâ umvelé Mãrákõ 'i rĩ ĩndĩ.

13

Bãrãnábã kí tị pẽjó Sáwų̃lõ be rĩ

1 'Bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá Ãnį̃tị́yọ́kį̃ gá rĩ kí agá 'dãá, nãbịya ãzí kí ándrá ímbá'bá ãzí kí abe cí. 'Dĩ kí ándrá Bãrãnábã 'i, Sį̃mọ́nį̃ (umvelé 'bá ịnị rú rĩ 'i), Lų̃kị́yã Kų̃rẹ́nį̃ gá rĩ 'i, Mãnãyẹ́nį̃ ándrá ãnzį̃nĩrį̃ã zolépi Hẽródẽ Ãnį̃tị́pã be rĩ 'i ãzíla Sáwų̃lõ 'i. 2 Ĩ'baní Ãdróŋá į̃nzį̃ agá ãko ãzí naŋâ kóru, 'dĩ gá 'dâ, Úríndí Ãlá rĩ jọ ĩ'baní, “Ĩpẽ mání Sáwų̃lõ kí Bãrãnábã be bṹlṹ gá, kî sĩ ãzị́ mání kí umvejó rĩ nga.” 3 Kí mụ Ãdróŋá zį̣lé íná naŋâ kóru 'bo, tį̃ kí drị́ Bãrãnábã kí drį̃ gá Sáwų̃lõ be, 'dĩ 'bã vúlé gá pẽ kí dó kí tị rá.

Bãrãnábã 'baní adrujó Sáwų̃lõ be Kũpórõ gá rĩ

4 Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí tị pẽjó nĩ rĩ sĩ, Bãrãnábã kí Sáwų̃lõ be mụ kí Sẽlẽwúkĩyã gá ãzíla mụ kí mẹ́lį̃ sĩ ãngũ į̃yị́ 'bã celé trǫ̃kị́lịrị umvelé Kũpórõ rĩ gá. 5 'Dụ kí ándrá Yõhánã Mãrákõ 'bá kí ãzã kolé ãzị́ sĩ rĩ ĩndĩ. Kí mụ acálé Sãlãmị́sį̃ gá 'dãá 'bo, imbá kí ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ ãngũ 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ kí agá, ãzíla ímbátáŋá imbájó rĩ agá 'dãá.
6 Ĩ'baní acị́ agá ãngũ ru lį̣lépi į̃yị́ agá rĩ gá 'dãá, ca kí Páfõsĩ gá, į̣sṹ kí nábį̃ ĩnzõ rú ãndrį̃kẹ ndrį̣lépi umvelé Bãrã-Yẹ́sų̃ 'i 'bá Yãhṹdį̃ rú, ru 'bãlépi ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũlépi ĩnzõ sĩ la. 7 Ĩ'di ándrá wǫ̃rį̃ Sę̃rę̃gị́yǫ̃ Páwų̃lõ ãmbógó ãngũ į̃yị́ 'bã celé trǫ̃kị́lịrị rĩ drį̃ 'i, vâ ãmbógó ãzí úŋmĩ trũ íni la, pẽ 'bá tị mụlé Bãrãnábã kí umvelé Sáwų̃lõ be ĩ'di drį̃lẹ́ gâ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ arejó. 8 Wó Ĩlĩmásĩ ('dĩ rṹ ĩ'didrị́ Gį̃rį̃kį̃ tị sĩ ífí la 'bá ãndrį̃kẹ ndrį̣lépi rĩ 'i) ga ãgátã ĩ'ba abe, ų̃'bį̃ ásị́ pírí sĩ lẽjó ãmbógô ásị́ ujajó ã'į̃táŋá Yẹ́sų̃ ã'į̃jó rĩ agá rĩ sĩ rá. 9 'Bo Sáwų̃lõ umvelé Páwų̃lõ 'i rĩ agá Úríndí Ãlá rĩ ga tré, ndre Ĩlĩmásĩ tõtõ. 10 Ãzíla jọ, “Mi ngọ́tį̣́ná Sĩtánĩ ãni ãzíla mę̣́rọ́'bá ị́jọ́ pírí múké rĩ drị́ gá rĩ 'i, ími 'a ga tré ĩnzõ sĩ ãzíla úlétáŋá ũnzíríkãnã Sĩtánĩ drį̃ sĩ. Ãzíla mi vâ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ándá 'dĩ kí lẽ ujalé ĩnzõ rú! 11 Úpí Ãdróŋá 'a ve dó míní 'bo, ími mį̣fị́ la mụ ãzų̃lé cí, índre ãngũ ule į̃tṹ 'bã jilé rĩ ku cajó áyi ãzí agá.”

Cọtį̣ Ĩlĩmásĩ mį̣fị́ gá áŋmí agá cí, mį̣fị́ mṹgṹ ru, i'dó dó į̃bãrį̃lé 'bá ãzí 'bã rụ rų̃ sĩ ĩ'didrị́ sĩ ĩ'di drį̃ cejó íni. 12 Ãmbógó la mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé 'bo, ã'į̃ dó rá, ã'dusĩku acá ų̃sų̃táŋá sĩ ị́jọ́ imbálé Ãdróŋá drį̃ gá rĩ sĩ.

Páwų̃lõ ũlũ į̃jọ́ táwų̃nį̃ Ãnį̃tį̃yọ́kį̃ gá 'dĩ ãngũ Pį̃sį̣dį̃yã gá

13 I'dójó Páfõsĩ gá 'dãá, Páwų̃lõ kí 'bá acị́lépi ĩ'di abe 'dĩ kî trũ mụ kí táwų̃nį̃ Pę̃rị́gã drį̃ agá 'dĩ ãngũ Pãmũfílĩyã drį̃ gá. 'Dãá Yõhánã Mãrákõ a'be kí gõjó vúlé Yę̃rṹsãlẹ́mų̃ gá. 14 I'dójó Pę̃rị́gã gá, Páwų̃lõ mụ kí Bãrãnábã be táwų̃nį̃ Ãnį̃tị́yọ́kį̃ ãngũ Pį̃sị́dį̃yã drị́ rĩ gá. Ãzíla Sãbátũ

sĩ, mụ kí ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá, ri kí gá 'dãá vũrụ́. 15 Ị́jọ́ Mụ́sã 'bã
sĩlé ãzíla nãbịya 'bã kî sĩlé Ãdróŋá drị́ 'dĩ kí 'bã ãzí lã agá 'bo 'dĩ gá
'dâ, ãmbogo ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ jọ kí Bãrãnábã 'baní Páwũ̃lõ
be, “Ãmã ádrị́pịka, ãma a'ị́ ĩmi 'i ị́jọ́ jọjó 'bá 'baní, ị́jọ́ ãzí drĩ adru ĩmi
ásị́ ga 'dâ 'bá kí ásị́ ũŋmĩjó cí rĩ gá.”
16 Páwũ̃lõ nga pá tulé ụrụgá, atrị 'bá kí drị̃ drị́ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá Ịsịrayị́lĩ
rú 'dĩ ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú ku Ãdróŋá ĩnzĩlépi 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ áma tị gá!
17 Ãdróŋá 'bá Ịsịrayị́lĩ 'badrị́ gá rĩ pẽ ãmã áyị́pịka kí, wi ándrá ĩ'baní
sũ̃sụ́ sĩ acájó sụ́rụ́ ũkpó la rú, ãzíla sĩ adrujó málĩ trũ, kí u'ájó ãngũ
Mĩsị́rĩ gá rĩ sĩ. Anzé kí angájó sụ́rụ́ Mĩsị́rĩ drị̃ agá ũkpõ ĩ'didrị̃ sĩ, 18 ta
vâ ídri ĩ'badrị́ ũnzíkãnã rĩ ãngũ kõtórõ rú ĩyị́ kóru 'dã agá ílí kãlị́ sụ.
19 'Dị ã'dị́ sụ́rụ́ ázĩrĩ Kãnánĩ gá 'dãá rĩ kí abe ndẽ kí rá, uja dó ãngũ
ĩ'badrị́ 'dã fẽlé 'bá ĩ'didrị́ Ịsịrayị́lĩ rú 'dĩ 'baní (ãko ĩ'ba ãni la rú). 20 Ị́jọ́
'dĩ 'dụ kí ãni rú ílí túrú sụ kãlị́ tõwú.
“'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'baní 'bá ị́jọ́ lịlépi * rĩ kí ãlu-ãlu
kpere ụ́'dụ́ nábĩ Sámũ̃wẽlĩ drị́ rĩ gá. 21 Wó 'bá lẽ kí úpí, Ãdróŋá fẽ
dó ĩ'baní úpí Sáwũ̃lõ Kịsị̃ ngọ́pị 'i angájó sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drị̃ agá, na
ũpĩ ílí kãlị́ sũ̃. 22 Ãdróŋá la mụ Sáwũ̃lõ nzelé ũpĩ gá rĩ sĩ 'bo, 'bã dó
Dãwụ́dị̃ adrujó ĩ'bã úpí ru. 'Dĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'di drị̃ gá rĩ 'i, ‘Má
ịsụ́ Dãwụ́dị̃ Yésẽ ngọ́pị 'i 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé rá rĩ rú, ĩ'di ị́jọ́ pírí mâ
lẽlé 'ba idé kí rá rĩ kí idé rá.’
23 “Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩlẹ́ kí agá Ãdróŋá ãpẽ 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sũ̃ 'i sụ́rụ́
Ịsịrayị́lĩ drị̃ rĩ 'baní ándrá ĩ'di 'bã azịlé rĩ 'bã áni. 24 Yẹ́sũ̃ i'dó drĩ ãzị́
ku rú, Yõhánã ũlũ ị́jọ́ ásị́ ujajó rĩ 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ gá 'dĩ 'baní, ãzíla 'bá
pírí 'bã ịsụ́ kî sĩ bãbũ̃tịzĩ sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó. 25 Yõhánã de dó ị́jọ́ ũlũ agá,
zị dó 'bá kí, ‘Ĩmi ũrã ma ã'di 'i yã? Má adru Kúrísĩtõ ĩminí tẽlé rĩ 'i ku.
Ĩmi are! Ĩ'di amụ́ áma vúlé gá 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, má icó dó sĩ
ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ trũlé ku wó ma vâ ũkpó kóru adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru.’
26 “'Bá mádrị́ Ịsịrayị́lĩ rú drĩlẹ́ Ịbụrahịmũ̃ drị 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku Ãdróŋá ĩnzĩlépi 'dĩ, ị́jọ́ patáŋá drị́ 'dĩ Ãdróŋá ãpẽ bãsĩ tị la ãmaní.
27 'Bá u'álépi Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dã kí 'bá drĩlẹ́ ru ĩ'badrị́ rĩ kí abe, nĩ kí
Yẹ́sũ̃ 'i ku. Nĩ kí vâ ị́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé lãlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã
ífí ku. Wó tí ị́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé rĩ idé ru ĩ'di kẽjị́ gá ĩ'bã kí Yẹ́sũ̃ drị̃
gá ị́jọ́ lịjó ĩ'di 'dịjó rĩ sĩ. 28 Ĩ'bã kí táni ị́jọ́ ịsụ́jó ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'di 'dịjó
rá ku tí, ũŋmĩ kí Pĩlátõ sĩ ĩ'di 'dịjó siri. 29 Kí dó mụ ị́jọ́ sĩlé ĩ'di drị̃ gá
bụ́kũ̃ agá 'dĩ kí idélé pírí 'bo, ãtrũ kí ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ mụlé ĩsĩ̃lé
'bụ́ gá. 30 Wó Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá
rá. 31 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú agá ri ru i'dalé 'bá ándrá amụ́lépi ĩ'di trũ angájó
Gãlị́lĩ gá mụjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ 'banî. Kí dó 'bá ị́jọ́ ĩ'didrị̃ vú nzelépi
'bá ãmadrị́ Ịsịrayị́lĩ rú rĩ 'baní rĩ kî.
32 “Wó ãma ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị́ gá ãlá rĩ vú nze, ándrá Ãdróŋá
'bã azịlé ãmã áyị́pịka 'banî rĩ 'i. 33 Ãma tá gápi anzị ĩ'badrị̃ rú 'dĩ,
Ãdróŋá nga ãmaní ãzị́ ĩ'di 'bã Yẹ́sũ̃ ingajó ídri rú drã agá rĩ sĩ cécé sĩlé
Zãbụ́rĩ cápĩtã ĩrĩ rĩ agá 'dãá rĩ áni:
“ ‘Mi mâ Ngọ́pị 'i,

* **13:20** Bá ị́jọ́ lịlépi 'dĩ kí ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ãlu-ãlu 'bá Ịsịrayị́lĩ gá 'dĩ kí upajó ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí drị́ gá rĩ sĩ rĩ kí. Ílã bụ́kũ̃ 'bá ị́jọ́ lịlépi 'dĩ 'badrị̃.

ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.’ †
34 Ãzíla 'dĩ dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé Yẹ́sṹ drḩ gá ĩ'di 'bã ĩ'di ingajó ídri drã
agá rĩ sĩ, icó ŋmalé ḭ̃nádrḩ agâlé ku rĩ 'i:
‘Ma mụ ĩminí ị́jọ́ ũniyambamba ãzíla ãlá mání azịlé Dãwṹḋḩ ní rĩ kí
fẽlé.’ †
35 Úsĩ vâ ĩ'di Zãbṹrḩ ãzí rĩ agá:
‘Mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bṹ gâlé ku.’ †
36 “Dãwṹḋḩ 'bã ãzḩ Ãdróŋá drḩ 'bã ngaŋá dejó sáwã ĩ'didrḩ agá 'bo rĩ
sĩ, drã dó rá, ị̰sḩ ĩ'di áyḩpịka abe, ãzíla ãvũ la ŋma ḭ̃nádrḩ agá rá. 37 Wó
ị́jọ́ 'dĩ idé ru 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ídri drã agá rá rĩ rṹ gḛ̃rḩ sĩ ku.
38 “'Dĩ sĩ, má ádrḩpịka, álẽ lũlé la ĩminí, Yẹ́sṹ sĩ izatáŋá ĩmidrḩ kí ru
trũ rá. 39 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ ũnzí pírí kí ru trũ Yẹ́sṹ
rṹ sĩ rá ándrá ru icólépi trũlé ku ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ sĩ rĩ kí. 40 Ḭ̃nzḩ mḩfḩ
ndrejó la ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí jọlé rĩ 'bã idé ru ĩmi abe ku benĩ:
41 “ ‘Ḭ̃mi are, ĩmi 'bá idemará ru ị́jọ́ idélépi ãfó sĩ 'dĩ!
Ḭ̃mi idé ṹrḩ sĩ, ĩmi mụ ũdrãlé rá!
Ị́jọ́ mání idélé ãndrũ 'dĩ, ĩ'di ị́jọ́ ãzí ĩminí mụlé ã'ḩlé ku íni la,
átã 'bá ãzí drĩ táni ĩminí lũ la rá tí.’†”
42 Páwṹlọ̃ 'baní ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḩjó rĩ a'be agá Bãrãnábã be 'dĩ ga
'dâ, 'bá a'ḩ kí kí ãgõjó ị́jọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí jọjó Sãbátũ ãzí amṹlépi rĩ sĩ
ḩdḩ. 43 'Bá ru tralépi ãngũ 'dã gá 'dãá 'dĩ kí mụ irélé 'bo, 'bá Yãhṹḋḩ rú
wẽwẽ rú ãzíla 'bá Yãhṹḋḩ rú ku ãrútáŋá ru, ru ujalépi Yãhṹḋḩ rú 'dĩ
abe, bĩ kí Páwṹlọ̃ kí vú Bãrãnábã be. Ímbá'bá ḭ̃rḩ 'dĩ jọ kí ĩ'baní ị́jọ́ sĩ
kí ásḩ imbájó sĩ adrujó ásḩ ḭ̃gbḛ̃ Ãdróŋá drḩ agá.
44 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, ãni rú la 'bá pírí táwṹñḩ agá 'dãá 'dĩ, amṹ kí ị́jọ́
Úpí Ãdróŋá drḩ arelé. 45 'Bá Yãhṹḋḩ rú rĩ kí mụ 'bá ru tralépi wẽwẽ rú
rĩ kí ndrelé 'bo, ãjã fi kí ásḩ gá cí. Ri kí ãgátã galé ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé
rĩ kí drḩ gá ĩ'di u'dáŋâ trũ ĩndĩ.
46 Wó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be i'dó kî dó bãsĩ vâ ị́jọ́ jọlé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá
sĩ ṹrḩ kóru jọ kí, “Ĩ'di ãndá-ãndá ru ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ rĩ ũlũjó ĩminí drḩdrḩ.
Wó ĩlẽ dó ku, ãzíla ĩlḩ dó ĩmi ídri ukólépi ku rĩ agá ãmvé 'bo, ãma dó
ĩmi a'be rá, ãma ãma uja ị́jọ́ jọlé 'bá Yãhṹḋḩ rú ku rĩ 'banî. 47 Úpí fẽ
ãmaní ãzḩtáŋá íni:
“ ‘Á'bã ĩmi ḋḩlé ãcí ru 'bá Yãhṹḋḩ ru ku 'dĩ 'banî,
ala gá 'bá pírí ṹñọ́kṹ drḩ gá 'dâ rĩ 'bã ịsṹ kí rú sĩ patáŋá ĩndĩ íni.’†”
48 'Bá Yãhṹḋḩ rú ku 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á kí ãyĩkõ sĩ ãzíla
ịcṹ kí Úpî rṹ, 'bá ũpẽlé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ acá kí 'bá ị́jọ́ úpí drḩ
'dĩ ã'ḩlépi rá rĩ kî rú. 49 Ị́jọ́ Úpí drḩ gá rĩ iré ru ãngũ 'dã agá 'dãá pírí.
50 Wó 'bá Yãhṹḋḩ rú 'dĩ mụ kí ãgọbị drḩlḩ ru ãzíla ũkú ãmbogo-ãmbogo
Ãdróŋâ ḭ̃nzḩlépi 'dĩ kí bḩlḩ usúlé sĩ Páwṹlọ̃ kí ngṹjó Bãrãnábã be ũnzí.
I'dó kí Páwṹlọ̃ 'baní ũcõgõ fẽlé Bãrãnábã be, dro kí dó kí ãngũ ĩ'badrḩ
'dã agá rĩ sĩ rá. 51 'Bá 'dĩ ụtṹ kí pṹtrṹ kí pá gá rĩ kí 'bá Yãhṹḋḩ rú 'dĩ
kí drḩlḩ gá 'dãá, mụ kí dó Ḭ̃kónĩyãmũ gá. 52 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá angájó
Ãnḩtḩyọ́kḩ gá rĩ ga kí ãyĩkõ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré.

---

† **13:33** Zãbṹrḩ 2:7 † **13:34** Ḭ̃sáyã 55:3 † **13:35** Zãbṹrḩ 16:10 † **13:41** Hãbãkṹkḩ 1:5, 6-11 † **13:47** Ḭ̃sáyã 49:6

14

Páwũlõ 'baní adrujó Bãrãnábã be Ĩkónĩyãmũ gá rĩ 'i

1 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ vúŋá idé ru Ĩkónĩyãmũ gá, Páwũlõ 'bã kí mụ agá
Bãrãnábã be ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Yãhụ́dị̃ rú rĩ
kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ abe ã'ị̃ kí rá. 2 Wó 'bá Yãhụ́dị̃ rú gãlépi ã'ị̃lépi
la sĩ 'dĩ úsú kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí bị́lẹ́ sĩ 'bá ãma ádrị́pịka rú Yẹ́sũ
ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ngũjó ũnzí vâ sĩ kí ĩcõcõŋãjó. 3 Ímbá'bá ị̃rị̃ 'dĩ u'á kí
'dãá ãzo rú ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ imbálé ũkpõ sĩ ãzíla ũ̃rị̃ kóru. Ãdróŋá i'da
ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'didrị́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ãndá la ĩ'di ĩ'baní ũkpõ fẽjó tálí
kí idéjó ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ abe rĩ kî sĩ. 4 'Bá táwũ̃nị̃ agá 'dãá rĩ awa kí
dó ru awa-awâ, ãzí rĩ kí ándrá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî, ãzí rĩ kí ándrá
ũ̃pịgọŋa 'dã 'banî.

5 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drị̃lẹ́ ĩ'badrị̃ abe itú kí
ị́jọ́ sĩ ímbá'bá 'dĩ kí ĩcõcõŋãjó ãzíla kí uvújó írã sĩ. 6 Páwũlõ kí mụ ị́jọ́
'dĩ nị̃lé Bãrãnábã be 'bo, apá kí ãngũ Lị̃kọ́nĩyã drị̃ gá, táwũ̃nị̃ ala gá ị̃rị̃
Lị́sị̃trã kí Dábẽ be ãzíla ãngũ andre la gá 'dãá rĩ kí agá. 7 'Dãá ũlũ kí
ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drị̃ 'i.

Páwũlõ kí adrujó Bãrãnábã be Lị́sị̃trã gá rĩ

8 Lị́sị̃trã gá 'dãá, ágọ́bị́ ãzí ándrá acálépi rá, i'dójó ĩ'di tị agá acị́ ku
la cí. 9 Ri ị́jọ́ Páwũlõ ní jọlé rĩ kí arelé, 'dãá Páwũlõ ndre ágọ́bị́ 'dã 'bã
ã'ị̃táŋá ca rá, wó icó tá vâ adrílé rá. Páwũlõ ndre ãngũ kpị ĩ'di rụ́ 'dã
gâlé. 10 Ãzíla jọ ũkpó sĩ, "Ínga, ítu pá kpị. Ágọ́bị́ 'dã mvu ụrụgá ãzíla
i'dó dó acị́lé."

11 Ũ'bí kí mụ ị́jọ́ Páwũlõ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí dó uzálé tị
ĩ'badrị̃ Lị̃kọ́nĩyã drị̃ gá rĩ sĩ, "Ãdroŋa uja kí dó ru 'bá ru, asị̃ kí dó vũ̃rụ́
ãma rụ́ 'dõnu." 12 Fẽ kí dó rụ́ Bãrãnábã ní Zẽ̃wụ́ 'i, Páwũlõ drị̃ Hãmésĩ
'i, ã'dusĩku Páwũlõ 'bã ị́jọ́ ũlũjó sáwã 'dã sĩ nĩ rĩ sĩ. 13 Ãngũ Zẽ̃wụ́ ị̃nzĩjó
rĩ ĩ'di táwũ̃nị̃ gá 'dãá ãmvélé ru. Átáló Zẽ̃wụ́ drị́ rĩ ají mánĩ̃gọ́ kí imbe
gá mãwụ́wã ũgĩjó cí rĩ kí kẽ̃jị́tị ãmbógó rĩ gá, lẽ kî sĩ ũ'bí abe ídétáŋá
idélé ímbá'bá ị̃rị̃ 'dĩ 'banî.

14 Sáwã ũ̃pịgọŋa Bãrãnábã 'baní Páwũlõ be ị́jọ́ ũ'bí 'baní lẽlé idélé
'dĩ ã'du yã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, uce kí bõngó kí ụrụ'bá gá 'dĩ kí, mbe kí
ru cẽ̃lé ũ'bí kí agâlé úzáŋâ trũ, 15 "Ĩmi 'dĩ kí idé íni la ã'du ị́jọ́ sĩ? Ãma
ãmã ngá 'bá ĩmi áni la kî! Ãma 'dâ íni la ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũ ĩmi
sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni ífí kóru 'dĩ kí a'be, sĩ amụ́jó Ãdróŋá ídri 'bũ̃ kí 'bãlépi
ũ̃nọ́kụ́ be, mĩrĩ trũ ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ rụ́ 'dõlé. 16 Ándrá údu
rĩ sĩ, Ãdróŋá a'be 'bá pírí kí acị́lé mị́rị̃ rú ĩ'baní lẽlé rĩ 'bã áni. 17 Wó
ĩ'di vâ ngá ícétáŋá ĩ'diní adrujó cí rĩ kí i'da ị́jọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ kî
sĩ. Ĩ'di ĩminí uzogó ãfẽ angájó 'bũ̃ gâlé, ãkónã kî ka sáwã múké rĩ agá,
ĩ'di ĩminí íná fẽ, ãzíla ĩmi ásị̃ fẽ adrulé ãyĩkõ sĩ ĩndĩ." 18 Ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ,
ímbá'bá ị̃rị̃ 'dĩ uga kí ũkpõ sĩ ũ'bí ru tralépi 'dã 'baní ídétáŋá idélé
úmgbé.

19 'Bá Yãhụ́dị̃ rú angálépi Ãnĩ̃tị́yọ́kĩ̃ 'dĩ ãngũ Pị́sị́dĩyã gá ãzíla
Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, usú kí ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí bị́lẹ́ sĩ Páwũlõ u'béjó írã
sĩ. Kí dó mụ ĩ'di u'bélé 'bo, se kí ĩ'di táwũ̃nị̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'belé ãmvé.
Ũrã kí 'bãngá drã dó 'bo íni. 20 Wó 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ ru tralé

Páwṹlọ̃ andre gá 'dãá 'bo, angá ụrụgá, gõ vúlé táwṹnḭ agâlé. Drṹsḭ̃ íni, Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be mụ kí Dábẽ gá.

Páwṹlọ̃ kí ru ujajó Bãrãnábã be Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ

21 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ũlũ kí ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̃ táwṹnḭ 'dã gá,
ãzíla 'bá wẽwẽ rú uja kí ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ kî. 'Bá 'dĩ gõ kí dó vúlé
Lḭ́sḭ̃trã gá, Ĩkónĩyãmũ gá, Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ ãngũ Pḭ̃sḭ́dḭ̃yã drḭ̃ gá, 22 ũkpõ fẽjó
'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'baní, ãzíla kí ásḭ ũŋmĩjó adrujó ũkpó ru ã'ḭ̃táŋá
agá. Jọ kí, "Lẽ ãma ḭsṹ kí ũcõgõ wẽwẽ rú ráká, ãma kî sĩ fi Sṹrṹ
Ãdróŋá drḭ 'bṹ gá rĩ gá ĩndõ." 23 Kãnḭ́sã ãlu-ãlu agá, ũpẽ kí 'bá drḭ̃lẹ́
ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá la kí, fẽ kí kí Úpí Ãdróŋá ĩ'baní ásḭ 'bãjó drḭ̃ la gá rĩ
drḭ̃ ĩ'di ã'ḭ̃ŋá sĩ ãzíla íná naŋâ kóru. 24 Ácḭ̃ŋá Pḭ̃sḭ́dḭ̃yã agâ sĩ rĩ vúlé gá,
amṹ kí dó Pãmũfílĩyã gá. 25 'Dãá imbá kí ḭjọ́ Pẽrḭ́gã gá, 'dã 'bã vúlé gá
mụ kí Ãtálĩyã gá.

26 'Dãá gõ kí mẹ́lḭ̃ sĩ vúlé Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃, 'dĩ ãngũ ándrá kí fẽjó ásḭ ḭ̃gbẽ̃
Ãdróŋá drḭ̃ agâ sĩ mụjó ãzḭ Ãdróŋá drḭ̃ ngajó ĩ'baní delé 'bo rĩ gá. 27 Kí
mụ acálé Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá 'bo, tra kí 'bá kãnḭ́sã drḭ̃ kí ãngũ ãlu gá, ũlũ
kí ĩ'baní ḭjọ́ pírí Ãdróŋá 'bã ngalé ĩ'ba abe, ãzíla ĩ'diní gẽrḭ̃ nzḭ̃jó 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní Yẹ́sṹ ã'ḭjó rĩ kí. 28 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be u'á kí
dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ abe ṹ'dṹ ãzo rú.

15

Ḭjọ́ itúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ

1 Páwṹlọ̃ kí drĩ adrujó Bãrãnábã be Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ gá rĩ sĩ,
ãgọbḭ ãzí angálépi Yṹdḭ́yã gá la acá kí Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá, ãzíla i'dó kí 'bá
Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí imbálé, jọ kí, "Lẽ ĩmi ĩtãrã ĩmi cécé
ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Jõ íni ku, ĩmi icó ĩmi palé ku."
2 Ḭjọ́ 'dĩ fẽ Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ga kí ãgátã 'bá 'dĩ kí abe. 'Dãá kãnḭ́sã
pẽ dó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be 'bá ãzí kí abe mụjó ṹpḭgọŋa Yẹ́sṹ drḭ̃ 'bá
drḭ̃lẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ kí abe zḭtáŋá 'dĩ trũ. 3 Wó
kãnḭ́sã la mụ kí tḭ pẽlé 'bo, alḭ kí ãngũ Fõyĩnísĩya drḭ̃ agâ sĩ ãzíla ãngũ
Sãmãríyã drḭ̃ agâ sĩ, tu kí pá ḭjọ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku ru ujalépi Ãdróŋá
ã'ḭ̃lépi 'dĩ 'badrḭ gá rĩ ũlũlé 'bá 'baní. Ṹ'dṹkọ́ ú'dí 'dĩ fẽ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi
rá 'dĩ kí ásḭ gá ãyĩkõ ãmbógó la. 4 Kí mụ acálé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'bo,
kãnḭ́sã a'ḭ kí kí ṹpḭgọŋa kî trũ, ãzíla 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃ kí abe ãlá ru,
Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã trũ uja kí dó ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'ba rṹ sĩ 'dĩ kí
ũlũlé ĩ'baní. 5 'Bá ãzí ã'ḭtáŋá agá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ tu kí pá ụrụgá, jọ kí,
"'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí lẽ ĩtãrã kí rá ãzíla lẽ 'bã ũbĩ kí
ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ vú áyụ."

6 Ṹpḭgọŋa Yẹ́sṹ drḭ̃ 'dĩ kí 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃ rĩ abe, icí kí tḭ zḭtáŋá 'dĩ
umvijó. 7 Tḭ icítáŋá 'dã agá 'dãá, jọ kí ḭjọ́ ãzo rú. Pétẽrõ angá ụrụgá jọ
ĩ'baní, "Má ádrḭ́pḭka, ĩnḭ̃ pírí cé Ãdróŋá pẽ ándrá ma ĩmi agá 'dâ mụlé
ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ ũlũlé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní, kí dó sĩ ḭjọ́ mgbã 'dĩ are vâ
sĩ ã'ḭjó la. 8 Ãdróŋá 'bá ndrelépi ásḭ gá rĩ i'da ḭjọ́ ã'ḭ 'bá 'dĩ kí rá rĩ ĩ'di
ĩ'baní Úríndí Ãlá rĩ fẽjó rĩ sĩ, cécé ĩ'di 'bã idélé ãmaní rĩ 'bã áni. 9 Awa
ãma drĩdríŋĩ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku trũ kí ḭjọ́ ũnzí agá rá ã'ḭtáŋá ĩ'badrḭ̃
gá rĩ sĩ. 10 Ĩmi gẽrḭ̃ Ãdróŋá drḭ̃ 'dĩ ṹ'bḭ̃ íni la ã'du sĩ, ĩminí ãzḭtáŋá Mṹsã
drḭ̃ ãnzḭ 'dĩ kí 'bãjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drḭ̃ gá tẹ́rḭ ru, wó íni 'dĩ

ãma kí ãmã áyḭpḭka abe ãma icó kí ingalé la ku? 11 Yụ! Ãma ã'ḭ̃ Yẹ́sṹ
pa ãma lẽtáŋá ĩ'didrḭ uyaŋâ kóru rĩ sĩ cécé vâ 'bá 'dĩ kí áni."
12 Ũ'bí ru tralépi 'dĩ ĩyãŋã kí tú ĩ'bã kí ḭjọ́ Bãrãnábã 'bã kí vú nzelé
Páwṹlõ be 'dĩ arelé tálí ãzíla ícétáŋá ṹsṹtáŋá ru Ãdróŋá 'bã idélé 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩ'ba rṹ sĩ rĩ sĩ. 13 Kí mụ ḭjọ́ delé 'bo,
Yãkó'bõ * jọ, "Má ádrḭpḭka, ĩmi are ma 'i. 14 Sḭ̃mọ́ñḭ̃ Pétẽrõ nze ḭjọ́ vú
ãmaní Ãdróŋá 'bã sĩ ásḭ 'bãjó 'bá ãzí kí ãpẽjó ĩ'di ãni la rú 'bá Yãhṹdḭ̃
rú ku 'dĩ kí agá rĩ. 15 Ḭjọ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí Ãdróŋá ã'ḭ̃jó rĩ icí
kí ru ḭjọ́ nãbḭya 'bã kí jọlé rĩ abe, cécé sĩlé 'dĩ áni:
16 " ''Dĩ 'bã ũngúkú gá, ma drṹzḭ̃ ãgõ,
ãzíla ma amṹ jó hémã rú Dãwṹdḭ̃ drḭ andilépi rá 'dĩ sḭlé ú'dí ru.
Ma ĩ'di sḭ ú'dí ru izaŋá ĩ'didrḭ 'dĩ agá 'dâ,
ma fẽ ĩ'di pá tu rá.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḭmbḭ acelépi (Yãhṹdḭ̃ rú) 'dĩ kî sĩ amṹ avḭlé Úpî pálé gá
ãzíla 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku mâ umvelé má ãni rú 'dĩ kí abe ĩndĩ,
Úpí jọ ḭjọ́ 'dĩ nĩ' †
18 ĩ'di ḭjọ́ 'dĩ kí fẽlépi nḭ̃jó údu rĩ 'i. †
19 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ mâ amálé rĩ 'dĩ, lẽ ãma ĩcãndĩ kí 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku
Yẹ́sṹ ã'ḭlépi ru ujalépi Ãdróŋá rú 'dĩ kí ku. 20 Ãmaní u'ájó ĩ'ba abe
múké rá, ãsĩ kí ĩ'baní wárágã jọjó la 'bã a'be kí ãwṹ cã, 'bã a'be kí
íná ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí uwijó rĩ kí cã, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi
nzĩ-nzĩ rĩ kí ku, ãzíla 'bã na kí ãrí ku. 21 Ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ gá 'dĩ kí
úri kí ũlũlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ táwṹñḭ̃ ãlu-ãlu agá drḭlẹ́ pírí 'baní ãngũ
Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá."

Wárágã sĩlé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'baní rĩ

22 Cọtḭ ṹpḭgọŋa Yẹ́sṹ drḭ̃ kí ãzíla 'bá ĩyõ kãnḭsã agá 'dĩ abe pírí ũrã kí
ḭjọ́ sĩ 'bá ĩ'baní ru la kí tḭ pẽlé mụjó Páwṹlõ kí abe Bãrãnábã trũ mụlé
Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá. Ũpẽ kí dó sĩ Yṹdãsḭ̃ (vâ umvelé Bãrĩsábã 'i rĩ) kí Sílã be.
'Dĩ kí 'bá ḭ̃rḭ̃ drḭ̃lẹ́ ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ kí. 23 Uja
kí dó sĩ wárágã 'dĩ fẽlé ĩ'badrḭ:

Ãma ṹpḭgọŋa Yẹ́sṹ ãni rú ãzíla 'bá ĩyõ ĩmĩ ádrḭpḭka rú Yẹ́sṹ ã'ḭlépi
rá 'dĩ, zḭ kí ĩmi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá 'dĩ Sḭrḭ̃yã
gá, ãzíla Sĩlísĩyã gá 'dĩ pírí cící.
24 Ãma are 'bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá la mụ kí ãma tḭ kóru, ĩmi rṹ
drḭ̃ íghẹ́ fẽlé ũcõgõ ajíjó ĩmi ásḭ gá ḭjọ́ ĩ'baní jọlé ĩminí rĩ kî sĩ. 25 'Bo
ãma ã'ḭ̃ dó ú'dî'da 'bá ãzí kí tḭ pẽjó ĩmi rṹlé ãma wõrḭ́ka ãmaní lẽlé
Bãrãnábã kí Páwṹlõ be, 26 ãgọbḭ 'dĩ kí ru ídri fẽlépi kpítã drã ní rṹ
Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ sĩ rĩ kí. 27 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãpẽ Yṹdãsḭ̃ kí tḭ Sílã
be mụjó ḭjọ́ ãmaní sĩlé wárágã gá 'dĩ kí ífí i'dajó ĩminí kí tḭ sĩ ĩndĩ.
28 Ĩ'di adru ũniyambamba rú Úríndí Ãlá rĩ mẹ́lẹ́tḭ gá ãzíla ãmaní,
ãdrĩ ĩmi drḭ̃ gá ãnzḭ ĩmi ndẽlépi rá la 'bã ḭjọ́ tá ĩmĩ lẽlé rĩ kí drḭ̃ gâ sĩ
tũkãnã ku rĩ gá. 29 Lẽ ĩna jõ íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ
'baní rĩ kí ku, ĩna jõ ãrí ku, ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ 'dĩ kí ku ãzíla

* **15:13** Yãkó'bõ 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṹ 'bã ádrḭpḭ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá la.
† **15:17** Ámõsĩ 9:11, 12 † **15:18** Bṹkṹ Ãdróŋá drḭ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ Ãko nḭ̃lé ílí wẽwẽ rú Úpí drḭ rĩ ĩ'di ãzḭ ĩ'didrḭ̃ 'i.

ĩmi iza jõ 'bá ãzí 'bã ĩzóŋá ãzíla ũkú drį̃ ku. Ĩmi rú adru múké ĩdrĩ
ị́jọ́ 'dĩ kí a'be rá rĩ gá. Ãwã'dĩfô, ĩmi u'á múké.

30 Ála mụ 'bá 'dĩ kí tị pẽlé 'bo, mụ kí Ãnį̃tị́yọ́kį̃ gâlé, tra kí 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̣lépi rá 'dĩ kí pírí, fẽ kí dó wárágã 'dĩ ĩ'badrį̣. 31 Kí mụ wárágã 'dĩ lãlé
'bo, ãyĩkõ fụ kí ị́jọ́ sĩlé ũniyambamba 'bá ásį̣ imbájó 'dã kî sĩ. 32 Yụ́dãsį̃
kí Sílã be kí adrujó nábį̃ rĩ sĩ, jọ kí ị́jọ́ ãlápítítí ru sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá
'dĩ 'baní ũkpõ fẽjó. 33 Kí mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé were rú 'bo, 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̣lépi rá 'dĩ ãpẽ kí kí tị ásį̣ į̃gbę̃ sĩ ãgõjó 'bá ándrá kí tị ãpẽlépi rĩ
'ba rụ́. [34 Wó Sílã ũrã ị́jọ́ acejó vúlé Ãnį̃tị́yọ́kį̃ gâlé ũgũgõ.] ‡ 35 Wó
Páwų̃lǫ̃ ace kí Bãrãnábã be Ãnį̃tị́yọ́kį̃ gá 'bá ãzí kí abe 'bá kí imbá agá
ãzíla ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ũlũ agá.

Awaŋá Páwų̃lǫ̃ 'bã ãni Bãrãnábã be rĩ

36 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Páwų̃lǫ̃ jọ Bãrãnábã ní, “Lẽ ãgõ vúlé ãzíla ãmụ
mụlé ãma ádrį̣pį̣ka pírí ãmaní ándrá ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní
táwų̃nį̃ ãlu-ãlu kí agá rĩ kí undré trũ sĩ kí mụ íngoní yã rĩ nį̃jó.”
37 Bãrãnábã lẽ tí Yõhánã umvelé Mãrákõ 'i rĩ 'dụlé ĩ'ba abe ĩndĩ. 38 Wó
Páwų̃lǫ̃ gã ị́jọ́ ĩ'di 'dụjó 'dĩ úmgbé, ã'dusĩku Yõhánã ándrá kí a'bejó
ãngũ Pãmũfílĩyã gá, ĩ'diní gę̃rį̃ sĩ ãzį̣ ngajó ĩ'ba abe ku rĩ sĩ. 39 Ị́jọ́ 'dĩ
acá ãgátã rú, fẽ dó sĩ iré kí ru rá; Bãrãnábã 'dụ Mãrákõ 'i sĩ mụjó ĩ'di
be, fi kí mẹ́į̃ agá mụjó zajó Kũpórõ gá, 40 wó Páwų̃lǫ̃ pẽ ĩ'didrį̣ gá Sílã 'i
trũ mụjó ĩ'di be. 'Bá Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá 'dĩ a'be kí kí mụlé ásį̣ į̃gbę̃ Ãdróŋá
drį̣ gá rĩ sĩ. 41 Páwų̃lǫ̃ acį̣ kí Sį̣rį̃yã agâ sĩ ãzíla Sĩlísĩyã agâ sĩ, 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̣lépi rá 'dĩ kí ásį̣ imbá trũ.

16

Páwų̃lǫ̃ 'baní Sílã be Tį̣mį̃tị́yọ̃ asújó ĩndĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá, Páwų̃lǫ̃ mụ dó Dábẽ gá, ãzíla Lị́sį̃trã gá, 'dĩ ãngũ
'bá Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá umvelé Tį̣mį̃tị́yọ̃ 'i rĩ 'bã u'ájó rĩ gá. Tį̣mį̃tị́yọ̃ ãndrẽ
ándrá 'bá Yãhụ́dį̃ rú la, ĩ'di 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá la, 'bo átẹ́pį̣ ĩ'di ándrá
'bá Gį̃rị́kį̃ rú la. 2 'Bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá Lị́sį̃trã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá
rĩ, ri kí ị́jọ́ jọlé drį̣ la gá múké. 3 Páwų̃lǫ̃ lẽ tí ĩ'di 'dụlé trũ mụjó ĩndĩ,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩtãrã dó ĩ'di rá. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dã kí ị́jọ́ sĩ,
ã'dusĩku nį̃ kí ándrá pírí Tį̣mį̃tị́yọ̃ átẹ́pį̃ ĩ'di Gį̃rị́kį̃ rĩ gá cé. 4 Kí acį̣jó
táwų̃nį̃ ãlu-ãlu agâ sĩ rĩ sĩ, i'da kí ítútáŋá ãsį̃jó ũ̃pį̣gọ̃ŋa 'baní itúlé, 'bá
ĩyõ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ 'baní vú ũbĩlé rĩ kí. 5 'Dãá 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̣lépi rá 'dĩ
kí pá umba dó ã'į̣táŋá agá, ãzíla kí kãlãfe ri tulé ụ́'dụ́ pírí sĩ.

Páwų̃lǫ̃ la ágọ́bį̣ Mãkẽdónĩyã rú rĩ ndrejó urobí agá rĩ

6 Páwų̃lǫ̃ acį̣ kí 'bá ĩ'diní acį̣jó ĩ'ba abe 'dã kî trũ ãngũ umvelé Fį̃rị́g̃ĩyã
'i, rĩ agâ sĩ ãngũ Gãlãtį̣yã agá. Ĩ'baní acį̣ agá 'dâ Úríndí Ãlá rĩ uga ĩ'baní
ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ũlũjó ãngũ Ásĩyã drį̣ rĩ gá úmgbé. 7 Sáwã ĩ'bã kí
acájó drĩdríŋĩ Mísĩyã drį̣ gá rĩ sĩ, ũ̃'bį̃ kí tí filé Bį̃tį̣nį̃yã gá, wó Úríndí
Yẹ́sų̃ drį̣ gá rĩ a'be ĩ'baní kę̃jį̣ sĩ fijó ku. 8 'Dãá alį̣ kí Mísĩyã agâ sĩ, dó
sĩ ilújó ándrá Trõwásĩ gá. 9 Ị́nį̣ 'dã sĩ Páwų̃lǫ̃ ndre urobí agá ágọ́bį̣
ãzí Mãkẽdónĩyã rú la ní pá tu agá drį̣ ã'bãŋâ trũ, “Mí azá Mãkẽdónĩyã

‡ **15:34** Vásĩ 34 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tį̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̣ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drĩdrį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

gá 'á 'dõlé ãma ãzã kojó.” 10 Páwṹlọ̃ la mụ ícétáŋá 'dĩ ndrelé 'bo, jọ
cọtị ãma angá bábá drị̃ kojó mụjó Mãkẽdónĩyã gá, ãma ásị́ gá rĩ dó,
Ãdróŋá umve ãma ịjọ́ mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní íni.

Lṹdíyã 'bã ásị́ ujajó rĩ

11 Ãza í'bó sĩ angájó Trõwásĩ gá rĩ sĩ cajó Sãmõtrákẽ gá, drṹsị̃ la
sĩ, ãca dó Nẽyãpọ́lị̃ gá. 12 'Dã 'bã vúlé gá, ãmụ dó Fị̃lị́pị̃ gá, Fị̃lị́pị̃
ĩ'di táwṹnị̃ ãzí Mãkẽdónĩyã gá 'dãá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ vâ ãngũ 'bá
Rṹmị̃ rú rĩ 'bã kí 'dụlé ĩ'ba ãni la rú rĩ 'i, ãma u'á 'dãá ṹ'dṹ wẽwẽ rú.
13 Sãbátũ sĩ ãfũ táwṹnị̃ agá rĩ sĩ ãmvé mụjó ĩ̃yị́ ãzí tị gá, sĩ ãngũ ãzí
ịsṹjó Ãdróŋâ ã'ĩ̃jó íni. Ãri vũ gá, ãzíla ãma i'dó ịjọ́ jọlé ũkú ru tralépi
'dãá rĩ 'baní. 14 Ũkú ịjọ́ arelépi 'dĩ kí ãzí ãlu umvelé Lṹdíyã 'i ũkú ãzí
bõngó ũniyambamba la kí ĩ̃tṹndãlépi Fị̃lị́pị̃ gá angálépi Tãyĩ̃tị́rã gá rĩ
'i, ĩ'di 'bá Ãdróŋâ rṹ ĩ̃nzĩ̃lépi la. Ãdróŋá nzĩ̃ ásị́ la sĩ ịjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã
ũlũlé 'dĩ arejó ãzíla ã'ĩ̃jó la rá. 15 Ṹ'dṹ ĩ'di ãzíla 'bá ĩ'didrị́ko gá 'dãá
rĩ 'baní bãbṹtị́zĩ̃ fẽjó rĩ sĩ, Lṹdíyã umve ãma ĩ'didrị́ko gâlé, jọ ãmaní,
“Ĩdrĩ áma ã'ĩ̃ 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̃lépi la rú rá, ĩmi amṹ drĩ vâ u'álé mádrị́ jó
agá.” Ri ịjọ́ 'dĩ jọlé kpere ãmã ã'ĩ̃ agá rá.

Páwṹlọ̃ kí sujó mãbṹsṹ gá Sílã be rĩ

16 Ṹ'dṹ ãlu ãmaní mụ agá ãngũ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ gá, ãma ụfụ drị̃ ĩzóŋá
ãzí úríndí ũnzí ãzí ịjọ́ mụlépi ru idélépi drị̃ gâlé rĩ i'dalépi rá la be, ĩ'di
ĩzóŋá ãzí ajílé ãzị̃ ngalépi la. Ịjọ́ ĩ'di 'bã i'dalé cé-cé rĩ sĩ, ịsṹ dó 'bãngá
sĩlíngĩ ĩyõ rú 'bá ĩ'didrị́ ãmbogo rú rĩ 'banî. 17 Ĩzóŋá 'dĩ bĩ ãma vú
Páwṹlọ̃ trũ úzáŋâ trũ, “Ãgọbị 'dĩ kí ṹpịgọŋa Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ
drị́ gá rĩ kî, kí ĩminí gẽrị̃ sĩ ru pajó rĩ ũlũ.” 18 Ĩzóŋá 'dĩ idé ịjọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã
áni ṹ'dṹ wẽwẽ rú. Ãsĩjó Páwṹlọ̃ acá ũcõgõ sĩ ãndẽ vâ ịjọ́ la sĩ rá, uja
tị jọ úríndí ũnzí 'dã ní, “Rṹ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ, ájọ míní, mí ãfũ
ĩzóŋá 'dĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé.” Úríndí 'dã a'be kí dó ĩ'di ititi rá.

19 'Bá ĩzóŋá 'dĩ 'bã sĩ ãzị́ ngajó ĩ'baní rĩ kí mụ ndrelé la ĩzóŋá 'dĩ adrí
rá, ịjọ́ ĩ'baní ásị́ 'bãjó ĩ'di drị̃ gá séndẽ ịsṹŋá sĩ rĩ ukó rá. Rụ kí Páwṹlọ̃
kí Sílã be agụlé ãngũ sṹ rú rĩ agâlé pá tulé 'bá ãmbogo rú rĩ kí drị̃lẹ́
gá. 20 Ají kí kí ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá jọ kí, “Ãgọbị 'dĩ kí 'bá
Yãhṹdị̃ rú la kí, ãzíla lẽ kí ịjọ́ ajílé 'bá ãmadrị́ gá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá. 21 Kí
ãma Rṹmị̃ rú 'dĩ 'baní ịjọ́ ãmaní icólé ngalé ku rĩ kí i'dajó, ãzíla kí lẽjó
la ãma ã'ĩ̃ kî ãzíla ãnga kî rĩ sĩ.”

22 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ atrá kí ru gbõrú tị icílé Páwṹlọ̃ kí ụrụ'bá
gá Sílã be, kí idéjó ũnzí, ãzíla ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ fẽ kí ãzị́táŋá ĩ'bã
bõngó kí ũtrũjó ãzíla kí cojó kẽlị́ká sĩ. 23 Ála dó mụ kí colé ũnzíríkãnã
rú 'bo, úsu dó kí mãbṹsṹ gá, ãzíla úfẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ kí andre tẽlépi
rĩ ní kí ucéjó múké-múké. 24 Ãzị́táŋá ũkpómgboroto 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ su
dó kí jó ágágá ãndânĩ rĩ agá, ãzíla icí dó vâ kí pá ife sĩ cí.

25 Ịnị́ ágágá 'dĩ gá 'dĩ, Páwṹlọ̃ i'dó kí Sílã be Ãdróŋâ rú ịcṹlé úngó
ngoŋá sĩ ãzíla Ãdróŋá zịŋá sĩ, wó íni 'dĩ 'bá ãzí ĩ'ba abe rĩ ri kí úngó
'dĩ kí arelé. 26 Rṹgbṹgbṹ ũyãkĩyã ãzí ũkpómgboroto la i'dó jó tá be
Páwṹlọ̃ kí sujó Sílã be 'bá ãzí 'dã kí abe 'dĩ ayalé pírí-pírí. Kẽjị́tị ṹnzị̃
kí ru pírí ãzíla ímve tá Páwṹlọ̃ kí pá gá ãzíla 'bá mãbṹsṹ jó gá 'dãá rĩ
kí pá gá 'dĩ ayụ kí pírí cénĩ. 27 Ãsĩkárĩ angá ṹ'dṹ gâlé rĩ sĩ ụrụgá, ãzíla

ĩ'di mụ kẽjḭtị 'dĩ kí ndrelé mgbọ, anzé ménéŋá ĩ'didrḭ ụ́pụ́cẹ́ gá rĩ, lẽ dó sĩ ru sõlé rá, ã'dusĩku ũrã 'bá mãbụ́sṵ gá 'dĩ apá kí dó rá íni. 28 Wó Páwṵ̃lõ za jọ, “Í'dị mi ku! Ãma pírí 'dõ cí!”
29 A'ḭ ãcí, afụ ru jó agâlé, a'dé ụrụ'bá yãŋâ trũ Páwṵ̃lõ kí pálé gá Sílã be. 30 Ãsĩkárĩ ají kí ãmvé, uja kí zḭlé, “Ãmbogo 'dĩ, lẽ má idé ã'du ká mání sĩ áma pajó?”
31 Umvi kí, “Mí ã'ḭ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i mi dó sĩ ími pa. Mi 'i ãzíla 'bá mídrḭ́ko gá rĩ kî trũ.” 32 Uja kí dó ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ ũlũlé ĩ'diní ãzíla 'bá jó agá 'dâ rĩ 'baní pírí ĩndĩ. 33 Sáwã ḭ́nḭ́ drḭ gá 'dĩ agá 'dãá ũgũgõ ãsĩkárĩ 'dụ kí, ãzíla ũjĩ dó ĩ'bã ãkõzá kí 'dãá cọtḭ úfẽ dó ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'didrḭ́ko gá rĩ abe bãbṵ̃tḭzḭ̃. 34 Ãsĩkárĩ 'dĩ ají Páwṵ̃lõ kí Sílã be íná nalé ĩ'didrḭ jó agá. Ãyĩkõ fụ dó ĩ'di ã'dusĩku ã'ḭ kí Ãdróŋá 'i 'bá ĩ'didrḭ́ko gá rĩ abe rá. 35 Ĩ'di mụ calé ḭ̃tṵ́ sĩ, ãmbógó ḭjọ́ amálépi rĩ pẽ 'bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'di be la tị ãsĩkárĩ Páwṵ̃lõ kí andre tẽlépi rĩ rṵ́ ãzḭ́táŋá 'dĩ trũ jọjó la, “Mí iyá 'bá 'dĩ 'bã mụ kî.” 36 Ãsĩkárĩ jọ Páwṵ̃lõ 'baní Sílã be, “Ãmbogo ḭjọ́ amálépi rĩ fẽ kí ũkpõ sĩ ĩmi iyájó Sílã be rá. Ú'dî'da ĩmi dó mụ rá. Ĩmụ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.”
37 Wó Páwṵ̃lõ jọ ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ 'baní, “Co kí ãma 'bá ĩyõ kí drḭ̃lẹ́ gá ãma ụzḭ́ŋâ kóru, ãmaní táni adrujó 'bá Rṵ́mḭ̃ gá rĩ kí rá tí, ãzíla su kí ãma mãbṵ́sṵ gá. Wó lẽ kí dó ú'dî'da ãma iyálé ũní 'bá 'baní nḭ̃ŋâ kóru yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ! Lẽ 'bã amṵ́ kí bãsĩ ãma iyálé ãmvêlé nĩ.” 38 Ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ gõ kí ṵ́'dṵ́kọ́ 'dĩ trũ ãmbogo ḭjọ́ amálépi rĩ 'ba rṵ̂lé, ãmbogo 'dĩ kí mụ arelé la Páwṵ̃lõ kí Sílã be 'bá Rṵ́mḭ̃ gá la kí, acá kí ṵ̃rḭ̃ sĩ. 39 Amṵ́ kî trũtáŋá a'ḭ́lé ĩ'badrḭ ãzíla iyá kí dó kí ãmvé, a'ḭ kí Páwṵ̃lõ kí Sílã be táwṵ̃nḭ̃ 'dã a'bejó rá. 40 Páwṵ̃lõ kí Sílã be mụ ãfũlé mãbṵ́sṵ gá rĩ sĩ 'bo, mụ kí dó Lṵ̃dḭyã drḭ́ko gá, ḭsṵ́ kí 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí, kí mụ kí ásḭ́ ũŋmĩlé 'bo, a'be kí dó táwṵ̃nḭ̃ 'dã rá.

17

Ḭjọ́ ru idélépi Tẹ̃sãlõ̃nḭ̃kḭ̃ gá rĩ

1 Páwṵ̃lõ kí mụ alḭlé Sílã be Ãmũfĩpólĩsĩ gâ sĩ ãzíla Ãpõ̃lọ́nḭyã gâ sĩ 'bo, ca kí Tẹ̃sãlõ̃nḭ́kḭ̃ gá. 'Dãá ãngũ Yãhṵ́dḭ̃ 'bã ãni Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó la cí. 2 Páwṵ̃lõ 'bã gbíyã údu rĩ sĩ, fi 'bá 'dã 'ba rṵ́ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agâlé, 'dãá ri kí ãgátã galé ũgũgõ Sãbátũ na 'dĩpí ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé bṵ́kṵ̃ agá rĩ drḭ̃ gá. 3 I'dajó la Kúrísĩtõ 'bã ḭsṵ́ ũcõgõ, 'bã angá drã agá rĩ sĩ rá. Jọ vâ, “Yẹ́sṵ̃ 'dĩ mání ḭjọ́ la ũlũjó ĩminí ú'dî'da rĩ 'i, ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.” 4 Ãzí rĩ kí ásḭ́ gá ḭjọ́ 'dĩ fi rá, 'de kí Páwṵ̃lõ kí vú gâ sĩ Sílã be ũkú ĩyõ ũkú kí drḭ̃ celépi rĩ abe, ãzíla amụtị ãmbógó Gḭ̃rḭ́kḭ̃ drḭ Ãdróŋâ ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kî trũ.
5 Wó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ acá kí ãjã sĩ, tra kí 'bá ãzí ũnzí la kí sṵ̃ tị gâ sĩ ãngũ ãlu gá, mụjó uzâ trũ táwṵ̃nḭ̃ agâ sĩ, mụ kí lḭcọ́ Yásõnĩ drḭ celé sĩ lẽjó Páwṵ̃lõ kí ajíjó Sílã be ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá. 6 Wó kí mụ kí ḭsṵ́lé ku 'bo, ají kí Yásõnĩ kí 'bá ãzí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ abe 'bá ãmbogo táwṵ̃nḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá, úzáŋâ trũ, “'Bá 'dĩ kí dó bãsĩ ũcõgõ fẽlépi ãngũ pírí agá rĩ kî! Kí ãndrũ acálépi 'dĩ, 7 ãzíla Yásõnĩ mba kí tã ĩ'didrḭ jó agá 'dãá, amṵ́ kí vâ ãzḭ́táŋá Kãyĩsárĩ drḭ kí andḭ́lé jọjó la, úpí ãzí cí rṵ́ la Yẹ́sṵ̃ 'i íni.” 8 Ũ'bí ru tralépi ãzíla ãmbogo táwṵ̃nḭ̃ drḭ̃ celépi 'dĩ kí

mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, kí ásị ri azálé azâ. 9 'Bá ịjọ́ 'dĩ drĩlẹ́ gá 'dĩ jọ kí
Yásõnĩ 'bã fẽ séndẽ lẽlé kí kẽjị́ gá rĩ 'i, ãzíla a'be kí dó sĩ kí mụlé rá.

Páwũlõ kí wõrĩ be Bẽréyã gá

10 Ịnị la mụ acálé 'bo, gbõgbõ 'bá Yẹ́sũ ã'ịlépi rá 'dĩ pẽ kí Páwũlõ kí
tị Sílã be Bẽréyã gá. Kî mụ acálé 'bo, mụ kí filé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ
rú rĩ agá. 11 'Bá Yãhụ́dĩ rú Bẽréyã gá rĩ kí ndẽ kí dó 'bá Tẽsãlõnịkĩ gâlé
rĩ kí ásị ĩgbẽ sĩ rá. 'Bã kí bịlẹ́ ásị káyĩ sĩ ịjọ́ jọlé rĩ arejó, ãzíla ụ́'dụ́
ãlu-ãlu sĩ ri kí vâ ịjọ́ sĩlé bụ́kũ gá rĩ lãlé ndrejó la ịjọ́ Páwũlõ 'bã jọlé
rĩ kí ãndá-ãndá ru yã áni. 12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dĩ rú ũ'bí ã'ị kí rá; ũkú
ãzíla ãgọbị Gĩrịkĩ rú rĩ ã'ị kí vâ ĩndĩ.

13 Wó 'bá Yãhụ́dĩ rú drĩlẹ́ rú Tẽsãlõnịkĩ gá 'dĩ kí vâ mụ are la Páwũlõ
imbá ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ Bẽréyã gá 'dãá ĩndĩ íni 'bo, amụ́ kí 'dãá ũ'bí
ru tralépi rĩ kí drĩ andịlé kí ásị ingajó 'bá 'dĩ kí ụrụ'bá gá. 14 'Dãá
cọtị 'bá Yẹ́sũ ã'ịlépi rá 'dĩ pẽ kí Páwũlõ tị ĩyịtị gâlé, wó Sílã kí Tĩmĩtĩyõ
be ãsĩ kí Bẽréyã gá 'dãá. 15 Ãgọbị Páwũlõ agụlépi rĩ agụ kí ĩ'di kpere
Ãténĩyã gá. Páwũlõ la mụ jọlé la 'bã jọ kí Sílã 'baní Tĩmĩtĩyõ be 'ba
amụ́ kí 'í rụ́ 'dõlé mbẽlẽŋá ru 'bo, 'bá 'dĩ gõ kí dó vúlêlé.

Páwũlõ 'bã adrujó Ãténĩyã gá rĩ

16 Páwũlõ 'bã drĩ Sílã kí tẽ agá Tĩmĩtĩyõ be Ãténĩyã gá 'dãá 'dĩ, ásị la
iza ru ãdroŋa ĩnzõ rú ũví ndú-ndú 'bá 'dĩ 'bã kí ĩnzĩlé táwũnĩ 'dĩ agá
rĩ sĩ. 17 'Dãá ga ãgátã ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó 'dã gá 'dãá 'bá Yãhụ́dĩ rú
ãzíla 'bá Gĩrịkĩ rú Ãdróŋá ĩnzĩlépi 'dĩ abe, vâ ụ́'dụ́ ãlũ ãlu sĩ sũ tị gá 'bá
alịlépi 'dã sĩ rĩ abe. 18 Imba'ba ãzí ũndũwã rú Ĩpĩkọ́rĩyã rú ãzíla Sĩtọ́kĩ
rú * rĩ ga kí ãgátã ĩ'di trũ rá. Ãzí rĩ zị kí, "Mgbã la ágọ́bị sũkụ́lũ lãlépi
ku ru i'dalépi 'dĩ lẽ ã'du ịjọ́ jọlé?" Ãzí rĩ jọ kí, "Ĩndre ĩ'di ịjọ́ jọ ãdroŋa
jụ́rụ́ ru 'dĩ kí drĩ gá." Jọ kí ịjọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku Páwũlõ ri ándrá ịjọ́
mgbã Yẹ́sũ drĩ gá rĩ imbá agá ãzíla ángáŋá ĩ'didrị drã agá ídri rĩ drĩ
gá. 19 Umve kí Páwũlõ agụlé tratáŋá ĩ'bã kí ru trajó umvelé Ãrĩyõpágã
'i rĩ gá, ãmbogo táwũnĩ gá rĩ kí drĩlẹ́ gá, ãzíla zị kî, "Ãlẽ tá drĩ nĩlé la,
ímbátáŋá ú'dí mi sĩ ịjọ́ jọjó drĩ la gá 'dĩ íngõ 'i yã? 20 Ãko ãzí mî jọlé
'dĩ kí 'ụ ãma bịlẹ́ gâlé ũrãtáŋá ndú ú'dí la rú ãlẽ tá dó sĩ nĩlé la ífí la
kí íngoní?" 21 ('Bo 'bá pírí Ãténĩyã gá ãzíla 'bá ãmịyọ́ŋá ru u'álépi 'dâ
rĩ lẽ kí tá Sáwã izaŋá ịjọ́ jọŋá sĩ ãzíla ịjọ́ amụ́lépi ú'dí 'dĩ kí areŋá sĩ.)

22 Páwũlõ nga dó pá tulé Ãrĩyõpágã gá 'dãá jọ, "Ĩmi 'bá Ãténĩyã gá
'dĩ, ándre ĩmi gẽrĩ pírí sĩ 'bá dịnĩ ãni la rú. 23 Mâ acị agá táwũnĩ agá
'dâ, má undré ãko pírí ãngũ ĩmi sĩ ĩnzĩtáŋá ĩnzĩjó 'dĩ gá 'dâ, má ịsụ́ ĩsĩ
ãngũ ĩmi sĩ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá 'dãá, ÃDRÓŊÁ NĨLÉ KU RĨ NÎ.
Ú'dî'da Ãdróŋá ĩmĩ ĩnzĩlé ĩmĩ nĩlé ku rĩ, ma mụ ĩminí ịjọ́ ũlũlé drĩ la
gá.

24 "Ãdróŋá ũnọ́kụ́ 'bãlépi ãko pírí ala gá 'dĩ abe rĩ, ĩ'di Úpí 'bũ 'bã
ãni ũnọ́kụ́ be rĩ 'i, u'á jó 'bá 'bã kí sịlé drị sĩ rĩ agá ku. 25 Ãdróŋá lẽ 'bá
ãzí 'bã idé ĩ'diní ãko ãzí nĩ la ku, ã'dusĩku fẽ 'bá pírí 'baní ídri ãzíla
ũlí ãzíla ãko pírí ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí rá. 26 Súrụ́ pírí ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ kí
Ãdróŋá idé kí 'bá ãlu rũ sĩ, itú ĩ'baní ụ́'dụ́ ãzíla ãngũ pírí ĩ'bã kí rijó

---

* **17:18** Bá Ĩpĩkọ́rĩyã rú 'dĩ jọ kí Ãdróŋá yụ. 'Bá 'bã na kí ãyĩkõ ídri 'dĩ agá rĩ ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ãzíla 'bá Sĩtọ́kĩ rú 'dĩ jọ kí lẽ â'be ãyĩkõ ídri 'dĩ drị gá rĩ cã ála ru ásị ũŋmĩ (imbá).

u'ájó rĩ abe. 27 Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ íni la 'bá 'bã ndrṹ kí rú sĩ 'i, 'bã ca
kí rú vâ sĩ 'î ịsṹjó rá, ĩ'di 'bã táni adrujó ãma rṹ 'dâ álị́ ku tí. 28 Ĩ'di
ãmaní ũkpó fẽ sĩ u'ájó, acịjó ãzíla ãmaní sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni, ĩminí
ngolé úngó ĩmidrị́ rĩ kî sĩ rĩ áni, 'Ãma vâ ĩ'dĩ 'bá ũri.'
29 "Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ lẽ ãma ũrã kí Ãdróŋá
ĩ'di cécé gólũdĩ jõku sílĩvã jõku írã 'bá 'bã kí idélé drị́ sĩ ãzíla ãlį̃gọ̃
ĩ'badrị́ sĩ rĩ áni la ku. 30 Ãdróŋá 'bã ándrá ásị́ ịjọ́ 'bá 'bã kí ĩ'di nį̃jó ku
rĩ drį̃ gá ku, wó ú'dî'da rĩ gá Ãdróŋá jọ dó tọndọlọ 'bá 'baní ãngũ pírí
gá 'bá 'bã uja kí ásị́. 31 Ã'dusĩku 'bã ṹ'dṹ ãzí ĩ'di sĩ amṹjó ịjọ́ lịjó 'bá
ṹnọ́kṹ drį̃ gá 'dĩ kí drį̃ gá pírí ịjọ́ mgbã sĩ 'bá ãlu ĩ'di 'bã pẽlé rĩ rṹ sĩ.
Icé ịjọ́ 'dĩ 'bá pírí 'baní ĩ'di 'bã ágọ́bị́ 'dĩ ingajó ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí
drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ."
32 Kí mụ ịjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rĩ arelé 'bo,
'bá ãzí rĩ gụ kí gṹgṹ, wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, "Ãma amṹ ịjọ́ ími tị gá 'dĩ arelé
į̃dị́ ĩndõ." 33 'Dãá Páwṹlọ̃ a'be kí rá. 34 'Bá ãzí rĩ 'de kí Páwṹlọ̃ vú gâ sĩ,
ã'į̃ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ rá, kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ Dãyọ̃násį̃yọ̃ 'bá angálépi
amụtị ru tralépi umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá ãzíla ũkú umvelé Dãmárĩ 'i
'bá ãzí kí abe.

18

Páwṹlọ̃ 'bã adrujó Kọ̃rį̃ṇị̃tọ̃ gá rĩ

1 'Dĩ 'bã vúlé gá, Páwṹlọ̃ a'be Ãténĩyã rá sĩ mụjó Kọ̃rį̃ṇị̃tọ̃ gá. 2 'Dãá
ịsṹ kí ru 'bá ãzí Yãhṹdį̃ rú umvelé Ãkúwílã tịlé Pọ̃ṇ̃tásį̃ gá rĩ be
angá ándrá Ítãlĩ gâlé ú'dí ĩ'di 'bã ũkû Pĩrĩsílã be, ã'dusĩku ãmbógó
Kį̃lãwṹdị́yã ní ãzị́táŋá 'bãjó 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã fũ kí Rṹmį̃ gá 'dãá rá
rĩ 'bã ịjọ́ sĩ. Páwṹlọ̃ mụ ándrá kî ndrelé. 3 U'á 'dãá ãzíla nga vâ ãzị́
ĩ'ba abe, ã'dusĩku ĩ'di vâ 'bá hémã idélépi la cécé ĩ'baní idélé rĩ 'bã áni.
4 Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ ri ịjọ́ nzelé ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agá 'bá Yãhṹdį̃ rú
ãzíla 'bá Gį̃rị́kį̃ rú rĩ abe.
5 Sílã kí mụ acálé Tį̃mį̃tị́yọ̃ be Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, Páwṹlọ̃ fẽ ru pírí
ịjọ́ ũlũjó 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'baní, jọ Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i. 6 Kí mụ ĩ'di gãlé
úmgbé ãzíla ĩ'di u'dálé u'dâ 'bo, ụtṹ pṹtrṹ bõngó ĩ'didrị́ ụrụ'bá gá rĩ,
jọ, "Ĩdrĩ dó ãvĩ rá yã áni, ĩmi ãrí 'bã adru ĩmi drį̃ gá, ma dó sĩ ala gá
'dâ yụ. I'dójó ãndrũ ma dó mụ 'bá Yãhṹdį̃ rú ku rĩ 'ba rṹ."
7 Nga dó mụlé filé 'bá Yãhṹdį̃ rú ku umvelé Tị́tọ̃ Jṹsị̃tọ̃ 'i rĩ drị́ jó
agá, ĩ'di 'bá Ãdróŋá rulépi ambamba la, ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agá la.
8 Kũrísĩpõ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã ãmbógô kí 'bá ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá rĩ abe
ã'į̃ kí Yẹ́sṹ 'i rá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Kọ̃rį̃ṇị̃tọ̃ gá ịjọ́ Páwṹlọ̃ drį̃ arelépi
rá 'dĩ ã'į̃ kí vâ Yẹ́sṹ rá, ịsṹ kî sĩ bãbṹtị́zį̃ ĩndĩ.
9 Į̃ṇị́ ãzí ãlu urobí ũbĩ Páwṹlọ̃ 'i, ala gá Úpí jọ ĩ'diní, "Lẽ mí idé ṹrį̃
sĩ ku, ímụ ịjọ́ jọṇâ trũ drį̃ gá, mí ĩyãŋã vâ ku. 10 Ma mí be, 'bá ãzí ãlu
icó ími ĩpẽŋãlé ku, 'bá mádrį̃ kí wẽwẽ rú táwṹnį̃ 'dĩ agá 'dĩ." 11 'Dãá
Páwṹlọ̃ u'á ílí ãlu nṹsṹ 'dĩpí ịjọ́ imbálé ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ drį̃ gá.
12 Wó Gãlị́yọ̃ 'bã acájó ãmbógó Ãkáyã gá rĩ rú rĩ sĩ, 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ
tra kí ru gbõrú, rụ kí Páwṹlọ̃ 'i agụlé kẹ́sį̃ drį̃lẹ́ gá. 13 Jọ kí, "Ágọ́bị́ 'dĩ
'i, ĩ'di 'bá kí imbá Ãdróŋá į̃nzį̃jó ũví ndú ru ajílépi ãzị́táŋá ãmadrį̃ abe
ku la sĩ."

14 Páwũlõ 'bã lẽ agá ịjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Gãlịyõ jọ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ
'banî, "'Dĩ drĩ tá 'bã rĩ adru ịjọ́ ãzí izatáŋá ru la, jõku ịjọ́ ãzí ũnzí izalé
la, ĩ'di tá adru ífí trũ mání ĩmi tị arejó. 15 Wó ĩ'diní adrujó ãgátã gaŋá
drị̃ gá, rụ́ kí drị̃ gá ãzíla ãzịtáŋá ĩmidrị̃ kí drị̃ gá rĩ sĩ, ĩmi vúŋá 'dĩ 'bã
de kí ịjọ́ 'dĩ 'i, álẽ ịjọ́ 'dĩ lịlé ma 'i ku!" 16 Dro dó kí ãngũ ịjọ́ lịjó rĩ gá
'dãá ãmvé. 17 'Bá pírí rụ kí Sõsĩténõ, ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ
gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ co kí ĩ'di ãngũ kẹ́sị̃ lịjó rĩ gá 'dãá. 'Dĩ kî sĩ pírí Gãlịyõ así
'bãngá ku.

Páwũlõ 'bã mụjó Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá rĩ

18 Páwũlõ u'á ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'ba abe Kõrĩ̃ịnịtõ
gá 'dãá, 'dã 'bã ũngúkú gá, a'be kí rá. Mụ Kẽnĩkẽríyã gá, fẽ ru drị̃'bị́
ufálé kpamgbala rú, ã'dusĩku ũyõ ándrá ĩ'diní sõlé rĩ 'bã ịjọ́ sĩ. Tụ kí
í'bó sĩ mụjó Sịrĩ̃ịyã gá Pĩrĩsílã abe Ãkúwílã trũ. 19 Acá kí Ĩfésõ gá ãngũ
Páwũlõ 'bã sĩ mụjó Pĩrĩsílã kí a'bejó Ãkúwílã be rĩ gá. Fi ãngũ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩjó rĩ gâlé ịjọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí abe. 20 'Bá a'ị̃ kí ĩ'di u'ájó ĩ'ba
abe ĩ̃dị́, wó ã'ĩ̃ u'álé ĩ'ba abe ĩ̃dị́ ku. 21 Wó ĩ'diní lẽ agá mụ agá 'dĩ gá
'dâ, jọ ĩ'baní, "Ãdróŋá drĩ lẽ la rá, ma ãgõ vúlé 'dõlé rá." Fi dó í'bó agá
angájó Ĩfésõ gâlé rĩ sĩ.

22 Páwũlõ 'bã cajó Kãyĩsárĩyã gá 'bo rĩ sĩ, mụ dó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé (pá
sĩ) 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí zịlé cící, ãgõ dó mụlé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ 'dĩ Sịrĩ̃ịyã
gá.

23 Sáwã Páwũlõ 'bã izalé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá 'dã kí ũngúkú gá, a'be dó ãngũ
'dã rá mụjó ãngũ Gãlãtĩ̃yã 'bã ãni Fĩ̃rĩ̃gĩ̃yã be rĩ kí agá acị́lé táwũ̃nĩ̃ kí
agâ sĩ ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'baní pírí.

Ãpọ́lõ 'bã ịjọ́ nzejó Ĩfésõ gá rĩ

24 Wó íni 'dĩ ágọ́bị́ ãzí 'bá Yãhụ́dị̃ rú umvelé Ãpọ́lõ 'i tịlé
Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la ándrá cí, amụ́ Ĩfésõ gá 'dãá, ĩ'di 'bá sũ̃kụ́lũ̃ lãlépi
rá, ịjọ́ nĩ̃lépi cé vâ bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ nĩ̃lépi lã sĩ lọ́lọ́ la. 25 Ángá ĩ'di
imbálé gẽ̃rị̃ Úpí Yẹ́sũ̃ drị gá rĩ sĩ. Ri ịjọ́ jọlé ũkpó ru Úríndí sĩ, ãzíla
ímbá vâ ịjọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ ãlápítítí ru, táni ĩ'diní bãbũ̃tĩ̃zĩ̃ Yõhánã drị rĩ nĩ̃jó
á'dũ̃sĩ rá tí. 26 I'dó dó ịjọ́ jọlé tọndọlọ ũ̃rĩ̃ kóru ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ gá
'dãá, Pĩrĩsílã kí mụ ĩ'di arelé Ãkúwílã be 'bo, umve kí Ãpọ́lõ ĩ'badrị̃ko
gâlé sĩ ĩ'diní gẽ̃rị̃ Ãdróŋá drị̃ nzejó múké-múké ĩ̃dị́.

27 'Bo Ãpọ́lõ ní lẽjó mụjó Ãkáyã gá rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá Ĩfésõ gá
'dĩ fẽ kí ĩ'diní ãvá, sĩ kí wárágã 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ 'badrị̃ sĩ ĩ'di a'ịjó.
Ĩ'di mụ acálé 'bo, ko 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi lẽtáŋá uyanâ kóru Ãdróŋá drị̃ sĩ
rĩ kí ãzã. 28 Ã'dusĩku ndẽ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí pírí ãgátã gaŋá sĩ ũ'bí kí
drị̃lẹ́ gá tọndọlọ i'dajó la ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ agá rĩ sĩ Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.

19

Páwũlõ ní adrujó Ĩfésõ gá rĩ sĩ

1 Ãpọ́lõ 'bã drĩ adru agá Kõrĩ̃ịnịtõ gá 'dãá, Páwũlõ rụ gẽ̃rị̃ ụ́rũ̃lé ru rĩ
sĩ fijó Ĩfésõ gá. 'Dãá ịsụ́ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá la 'bã ãzí kí, 2 zị kí, "Ĩmi ịsụ́
Úríndí Ãlá rĩ ĩminí ã'ĩ̃jó la rĩ sĩ rá yã?" Umvi kí, "Yụ! Ãma are drĩ átã
ịjọ́ ãzí Úríndí Ãlá rĩ drị̃ gá la ku."

3 Cọtị Páwṹlọ̃ zị kí, “Wó bãbṹtḭzḭ̃ ĩminí ịsṹlé rĩ íngõ 'i?” Umvi kí,
“Yõhánã 'bã fẽlé rĩ 'i.”
4 Páwṹlọ̃ jọ, “Yõhánã fẽ bãbṹtḭzḭ̃ ásḭ ujajó rĩ 'i. Jọ ándrá 'bá 'bã ã'ḭ̃ kí
'bá amṹlépi vúlé gá 'dĩ 'i, 'bá 'dã ĩ'di Yẹ́sṹ 'i.” 5 'Bá kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé
'bo, bĩ kí bãbṹtḭzḭ̃ rṹ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ. 6 Páwṹlọ̃ la drḭ 'bãjó kí drḭ̃ gá rĩ
sĩ, Úríndí Ãlá rĩ asḭ kí drḭ̃ gá, ãzíla jọ kí ḭjọ́ tị ndú-ndú sĩ ãzíla ũlũ kí
ḭjọ́ cécé ṹpḭ́gọ́ŋá kí áni. 7 'Dãá ãgọbị kí ándrá ãni la mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ pírí
rĩ gá.
8 Páwṹlọ̃ ri filé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá ãzíla jọ ḭjọ́ 'dãá ṹrḭ̃ kóru
ãzíla ũkpómgboroto rú ĩmbá na 'dĩpí, ĩbáká sejó ãzíla 'bá kí aséjó
Súrṹ Ãdróŋá drḭ agá íni. 9 Wó 'bá ãzí rĩ kí ásḭ mba mbã, gã kí ḭjọ́ 'dĩ
kí ã'ḭ̃lé úmgbé, ãzíla gã kí gẹ̃rḭ̃ Yẹ́sṹ 'dĩ 'bá kí drḭ̃ gâ sĩ úmgbé. Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, Páwṹlọ̃ a'be dó kí rá. 'Dụ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ĩ'di be ĩndĩ, ãzíla
ri kí ĩ'bã ḭjọ́ kí imbálé ãzíla ũlũlé ṹ'dṹ pírí jó 'a mgbọ Tãyĩránã drḭ
agá. 10 'Dĩ mụ íni ílí ḭ̃rḭ̃ 'dĩpí íni la 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ãzíla 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú pírí
u'álépi ãngũ Ásĩyã drḭ agá 'dãá rĩ are kî sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ rá.
11 Ãdróŋá idé ḭjọ́ ṹsṹtáŋá ru la kí wẽwẽ rú gẹ̃rḭ̃ Páwṹlọ̃ rṹ rĩ gâ sĩ.
12 Cécé kĩtãmbálã jõku bõngó Páwṹlọ̃ ụrụ'bá alólépi rá rĩ ú'dụ kî sĩ
'bá ãyánĩ trũ rĩ kí ụrụ'bá alólé adrí kí ãyánĩ ĩ'badrḭ̃ kí agâ sĩ rá, úríndí
ũnzí ãfũ kí vâ apálé ĩndĩ.
13 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ãzí acḭ́lépi táwṹnḭ̃ ãlu-ãlu agâ sĩ úríndí ũnzí kí ũfũ
trũ 'bá kí agâ sĩ la ṹ'bḭ̃ kí tí Úpí Yẹ́sṹ 'bã rṹ ayúlé 'bá úríndí ũnzí trũ
'dĩ kí drḭ̃ gá úríndí ũnzí 'dã kí ũfũjó. Ri kí jọlé la, “Rṹ Yẹ́sṹ Páwṹlọ̃ 'bã
ũlũlé rĩ drḭ̃ sĩ, ájọ mí ãfũ ãmvé!” 14 Sĩkévã átáló ãmbógó 'bá Yãhṹdḭ̃
rú rĩ 'badrḭ gá rĩ 'bã ngọ́pḭka ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ ri kí ḭjọ́ 'dĩ kí idélé nĩ. 15 Ṹ'dṹ
ãlu ĩ'baní ḭjọ́ 'dĩ ṹ'bḭ̃ agá ágọ́bḭ ãzí úríndí ũnzí 'bã rụlé nĩ la ụrụ'bá gá.
Úríndí ũnzí 'dã umvi kí, “Yẹ́sṹ ãnḭ̃ ĩ'di cé, ãma are vâ ḭjọ́ Páwṹlọ̃ drḭ
gá rá, wó ĩmi dó ĩmi ngá ã'di kî?” 16 'Dãá ágọ́bḭ úríndí ũnzí trũ 'dĩ zõ
kí drḭ̃ gá, ãzíla ndẽ kí ũkpõ sĩ pírí rá. Co kí, ãcóŋá 'dã fẽ apá kí jó 'dã
agá 'dãá rĩ sĩ pílílí ru ãzíla ãrí trũ.
17 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ãzíla 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú u'álépi Ĩfésõ gá rĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ
arelé 'bo, ṹrḭ̃ ãmbógó la rụ kí, ãzíla rṹ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ 'bã kí dó ĩ'di
ụrụgá ḭ̃nzḭ̃táŋá ãmbógó la sĩ. 18 'Bá ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ ã'ḭ̃lépi rá rĩ amṹ
kí dó ṹrḭ̃ kóru ḭjọ́ ĩ'bã kí jõ idélé ũnzíkãnã rú rĩ kí i'dalé tọndọlọ ũ'bí kí
drḭ̃lḭ́ gá. 19 'Bá ãzí ãndrḭ́kẹ gá rĩ ají kí bṹkṹ ãndrḭ́kẹ ndrḭjó rĩ kî, ãzíla
ivé kí dó kí ũ'bí kí drḭ̃lḭ́ gá 'dãá. Amṹ kí ịsṹlé la bṹkṹ ivélé 'dã kí tá
ãjẽ̃ na ũgũgõ sĩlíngĩ álĩfũ-álĩfũ 'dĩpí. 20 Gẹ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ
iré ru ãzíla zo dó ũkpómgboroto rú.
21 Ḭjọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé pírí 'bo, Páwṹlọ̃ itú ru ásḭ gá ũkpó Úríndí Ãlá
drḭ sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ sĩ mụ drĩ Yẹ̃rṹsãlḭ́mṹ gâlé
ku rú. Uja jọlé la, “Ádrĩ mụlé 'bo, lẽ áca vâ Rṹmḭ̃ gâlé ĩndĩ.” 22 Páwṹlọ̃
pẽ dó 'bá ḭ̃rḭ̃ ĩ'di ãzã kolépi, Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ kí tị Ĩrásĩtõ be, Mãkẽdónĩyã gá
drḭ̃ gâlé, ĩ'diní lẽjó u'ájó Ásĩyã gá were ḭ̃dḭ rĩ sĩ.

Ũmbã Ĩfésõ gá rĩ

23 Sáwã 'dã agá 'dãá ũmbã ãzí ãmbógó tẽté la ãfũ gẹ̃rḭ̃ Yẹ́sṹ drḭ 'dĩ drḭ̃
gá. 24 Ágọ́bḭ ãzí umvelé Dḭ̃mḭ̃tẹ̃rḭ̃yọ̃ 'bá úká dḭlépi rĩ idé ãdróŋá Gḭ̃rḭ́kḭ̃

'bã ãni Ãtẹ́mị̃ * ní jó sílĩvã sĩ sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó, 'bá ãlịgọ rú úká dịlépi rĩ ịsṵ
kí málĩ ĩyõ rú táwṵ̃nị̃ Ĩfésõ drị̃ agá 'dãá úká dịŋá sĩ. 25 Dị̃mị̃tẹ́rị̃yọ̃ atrá
'bá ãlịgọ rú rĩ kí 'bá ãzí tũjárĩ ndú-ndú gá 'dĩ abe jọ ĩ'baní, "'Bá 'dĩ,
ị̃nị̃ rá ãma ịsṵ kí málĩ kí múké-múké la tũjárĩ 'dĩ sĩ. 26 Ãzíla ĩndre vâ
Páwṵ̃lọ̃ ũcĩ 'bá ũ'bí kí mụjó ịjọ́ ndú gá wó lú ãngũ Ĩfésõ drị̃ gá á'dṵ̃sĩ
ku vâ ãngũ Ásĩyã drị̃ agá pírí rá ru. Jọ ãdróŋá 'bá 'bá ru 'dĩ 'bã idélé
drị̃ sĩ rĩ adru Ãdróŋá mgbã rĩ 'i ku. 27 Wó ũnzĩkãnã adru dó lú ịjọ́ ãmã
sṵ̃ la mụ a'délé rĩ sĩ ku, wó jó ãma sĩ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mị̃ 'i
idélé drị̃ sĩ 'dã 'bãjó rĩ 'bá ị̃nzị̃ kí drṵ́zị̃ ĩ'di ku, kí drṵ́zị̃ ĩ'di 'bã ápãrákã
rú. Átã vâ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mị̃ 'i ịcṵ́lé Ásĩyã gá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá
'dãá, ãzíla jó ĩ'didrị̃ ũniyambamba ãzíla ũkpõ ĩ'didrị̃ gá rĩ kí acá ãzị̃
kóru."

28 'Bá kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũmbã rụ kí, ãzíla i'dó kí uzálé, "Ãdróŋá
ãmadrị̃ ũkú ru Ãtẹ́mị̃ Ĩfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!" 29 Táwṵ̃nị̃ ãmbógó
'dĩ 'a pírí ũmbã rú. 'Bá cẹ̃ kí ãngũ áváŋá avájó 'dã agâlé ãko ãlu rú. 'Bá
'dĩ arṵ́ kí ãgọbị Mãkẽdónĩyã rú acịlépi Páwṵ̃lọ̃ be Gáyõ kí Ãrĩsĩtãríkõ
be agụlé ãngũ 'dã gâlé. 30 Páwṵ̃lọ̃ lẽ tí filé 'bá wẽwẽ rú 'dã kí agâlé,
wó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ã'ị̃ kí ĩ'diní ku. 31 Átã 'bá ãzí ãmbogo rú Ĩfésõ
gá Páwṵ̃lọ̃ 'bã wọ̃rịka rú la kí, ị̃drị̃ kí ĩ'diní ṵ'dṵ́kọ́ 'bã fi jõ 'bá kí agâlé
ku.

32 'Bá ru tralépi 'dĩ kí drị̃ 'be ru rá; ãzí rĩ ri kí uzálé ịjọ́ ãzí sĩ, ãzí rĩ
ri kí uzá ịjọ́ ãzí ndú la trũ. 'Bá ãndá la rĩ nị̃ kí átã mụ kí lé ã'du idélé
yã rĩ gá ku. 33 'Bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ ŋmĩ kí Ãlẽkĩzéndã drị̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá
ãzí 'dĩ uzá kí ĩ'diní ịjọ́ lẽlé 'bã idé kí rĩ kî trũ. Jọ 'bá 'bã ĩyãŋã kí tú sĩ
lẽjó ũkpõ ịsṵ́jó 'bá kí drị̃lẹ́ gá 'dãá. 34 Wó ũ'bí kí mụ ĩtrĩkãlé la ĩ'di 'bá
Yãhṵ́dị̃ rú la, uzá kí ṵ'dṵ́kọ́ ãlu sĩ ũgũgõ sáwã ị̃rị̃ 'dĩpí. "Ãdróŋá ũkú
ru Ãtẹ́mị̃ Ĩfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"

35 Ágọ́bị̃ ãmbógó kãránĩ rú táwṵ̃nị̃ drị̃ rĩ la mụ 'bá kí 'bãlé ĩyãŋãlé
tú 'bo, jọ ĩ'baní, "'Bá Ĩfésõ gá 'dĩ, ã'di nị̃ ku la rĩ gá nĩ, táwṵ̃nị̃ Ĩfésõ
ĩ'di ãngũ jó ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mị̃ ãmbógó rĩ drị̃ ãzíla írã ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃
a'délépi 'bṵ̃ gá vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ tãmbajó rĩ 'i ku yã? 36 Wó íni 'bá ãzí icó
ãgátã galé ịjọ́ 'dĩ sĩ ku, cĩkã ãma ĩyãŋã kí drĩ tú, lẽ ãma idé kí ịjọ́ kí
kpõkpõ sĩ ku. 37 Wó ĩmi ají ãgọbị 'dĩ kí 'dõlé 'dĩ, ṵ̃gṵ̃ kí drĩ vâ ãko ãzí jó
agá ku jõku u'dá kí drĩ vâ ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mị̃ 'i ku. 38 Wó Dị̃mị̃tẹ́rị̃yọ̃
kí 'bá ãlịgọ rú 'dĩ kí abe drĩ adru 'bá 'dĩ kí abe ịjọ́ trũ, ṵ'dṵ́ sĩ ịjọ́ amájó
rĩ ãndrũ cí ãzíla 'bá Rṵ́mị̃ rú ịjọ́ amálépi rĩ kí cí, icó kí ịjọ́ 'dĩ amálé rá.
39 'Bo ĩdrĩ adru kẹ́sị̃ trũ ĩ'ba rṵ́ cí, ícó kí ajílé ị̃tṵ́ 'bá kẹ́sị̃ lịlépi rĩ kí ru
trajó ịjọ́ kí amájó rĩ sĩ. 40 Cécé ĩ'di 'bã adrujó ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ãma kí
fi ũnzĩkãnã agá 'bá Rṵ́mị̃ gá rĩ drĩ kí ãma zị ịjọ́ ṵ'dṵ́ ãndrũ 'dĩ drị̃ sĩ,
ãma kí mụ acelé tị kóru úzáŋá ãma kí uzálé 'dĩ sĩ, ịjọ́ ífí 'bã adrujó ala
gá yụ rĩ sĩ." 41 Ĩ'di mụ ịjọ́ delé 'bo, iré dó 'bá ru tralépi 'dĩ kí rá.

20

Páwṵ̃lọ̃ 'bã mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Gị̃rị̃kị̃ gá rĩ

1 Ũmbã 'bá kí ásị̃ gá rĩ la mụ ukólé 'bo, Páwṵ̃lọ̃ umve 'bá Yẹ́sṵ̃
ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí, ĩ'di mụ kí ásị̃ imbálé 'bo, azị dó ĩ'bã abe rá, sĩ mụjó

* **19:24** Ãdróŋá Ãtẹ́mị̃ ála ĩ'di umvelé Látĩnĩ tị sĩ Dãyáná 'i.

Mãkẽdónĩyã gá. 2 Ĩ'di 'bã mụ agá gẽrį̃ agá 'dãá, ri mụlé 'bá Yẹ́sũ ã'į̃lépi
rá 'dĩ kí ásį̣ imbá trũ táwų̃ñ̨ ãlu-ãlu ĩ'di 'bã sĩ alịjó ala gâ sĩ 'dĩ kí agâ
sĩ pírí, 'dã 'bã ũngúkú gá, ca dó Gį̃rį̃kį̃ * gá. 3 U'á 'dãá ĩmbá na. Ĩ'di 'bã
ru itú agâ sĩ gõjó vúlé Sį̃rį̃yã gâlé, amụ́ į̣sụ́lé la 'bá Yãhụ́dį̃ rú la 'bã ãzí
itú kí ru lẽjó į̣jọ́ ũnzí idéjó ĩ'di ụrụ'bá gá. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, uja ru úŋmĩ gõjó
vúlé mụjó Mãkẽdónĩyã agâ sĩ Sį̃rį̃yã gâlé.
4 'Bá mụlépi ĩ'di trũ rĩ kí Sõpátã Pũrásĩ angálépi Bẽréyã gá rĩ 'bã
ngọ́pį̣ 'i; Ãrĩsĩtãríkõ kí Sẹ̃kụ́ndụ̃ be angájó ãngũ Tẹ̃sãlọ̃ñ̨kį̃ drį̃ agá;
Gáyõ 'i angájó táwų̃ñ̨ Dábẽ gá; Tų̃kį̃kọ̃ kí Trọ̃fį̃mọ̃ be angájó ãngũ
Ásĩyã drį̃ agá; ãzíla Tį̃mį̃tį̃yọ̃ 'i. 5 'Bá 'dĩ mụ kí ãma † drį̃lẹ́ gá ãzíla tẽ
kí ãma Trõwásĩ gá 'dãá. 6 Ụ'dụ́ ų̃mų̃ alį̣lépi 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ la mụ
ukólé 'bo, ãma i'dó ãcį̃ angájó F̃į̃lį̃pį̃ gá 'dĩ ãngũ Mãkẽdónĩyã drį̃ agâ sĩ
mụjó í'bó sĩ 'dụ ãma ụ́'dụ́ tõwú sĩ cajó Trõwásĩ gá. Ãma į̣sụ́ dó Páwų̃lọ̃
kí 'bá tá ĩ'di sĩ amụ́jó ĩ'ba abe rĩ kí 'dãá, ãma u'á 'dãá Sãbį̃tį̃ ãlu.

Páwų̃lọ̃ 'bã ãcį̃ ãsį̃jó Trõwásĩ gá rĩ

7 Ụ'dụ́ Sãbátũ drį̃ sĩ ãma atrá ãma ãngũ ãlu gá Ų̃mų̃ Úpí drį̃ nalé.
Páwų̃lọ̃ ũlũ į̣jọ́ 'bá 'baní, wó drų̃sį̃ íni ĩ'di 'bã lẽjó mụjó mų̃-mų̃ rĩ sĩ,
jọ į̣jọ́ ĩ'ba abe kpere sáwã į̣nį̃ drį̃ ázíyá (į̣nį̃ ágágá). 8 Jó ụrụgá gõrófã
rú ãma sĩ ãma trajó 'dã agá û'bã ãcí d̃į̃lépi sĩ ãngũ jijó rĩ kí wẽwẽ rú.
9 Kãrį̃lę̃ ãzį̃ rú la Į̃wų̃tį̃kọ̃ 'i. Páwų̃lọ̃ 'bã į̣jọ́ ũlũ agá ãzo rú į̃dį̃-į̃dį̃ 'dĩ
gá 'dâ, ụ́'dụ́ i'dó ĩ'di 'belé were-were, ụ́'dụ́ 'bã ĩ'di 'be agá kpítã. 'Dã
'bã ũngúkú gá, a'dé angájó gõrófã námbã na rĩ 'bã dẽ̃rį̃sã gá ụrụgâlé
kpere vų̃rụ́ káyĩ. 'Bá kí mụ ĩ'di ingalé ụrụgâlé, į̣sụ́ kí drã rá. 10 Wó
Páwų̃lọ̃ asį̃ vų̃rụ́ 'dõlé, amvu kãrį̃lę̃ drãlépi rá 'dĩ 'i, jọ 'bá 'baní, "Ĩmi
awá ku, drã drĩ ku ĩ'di ídri." 11 'Dã 'bã ũngúkú gá Páwų̃lọ̃ la mụ gõlé
vúlé gõrófã sį̃ gâlé 'bo, na dó Ų̃mų̃ Úpí drį̃ ãma abe ãngũ ãlu agá. Ĩ'di
mụ į̣jọ́ jọlé 'bá kí abe sáwã ãzo rú kpere ų̃'bụ́tį̃ sĩ 'bo, a'be dó kí, mụ
dó rá. 12 'Dãá 'bá 'dụ kí dó kãrį̃lę̃ tá 'dĩ 'i, agụ kí ĩ'di lį̃cọ́ gá ídri rú. 'Bá
pírí u'á kí ãyĩkõ sĩ.

Į̣jọ́ Páwų̃lọ̃ 'bã jọlé 'bá ĩyõ kãnį̃sã Ĩfésõ gá rĩ abe rĩ

13 Páwų̃lọ̃ itú į̣jọ́ mụjó Ãsọ́sį̃ gá pá sĩ 'dĩ ãngũ ãma sĩ mụjó ĩ'di 'dụjó
rĩ, wó ãmụ drį̃ gâlé í'bó sĩ. 14 Į̣sụ́ ãma Ãsọ́sį̃ gá 'dãá, ãzíla ãza dó ĩ'ba
abe Mį̃tų̃lẹ́ñ̨ gâlé í'bó sĩ ãngũ ãlu gá. 15 Ụ'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ,
ãma alį̣ Kį̃yọ́sį̃ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ, drụ́zį̃ íni ãca Sãmósĩ gá, ụ́'dụ́ 'dã 'bã
ũngúkú gá ãca Mį̃lẹ́tų̃ gá. 16 Páwų̃lọ̃ ũrã ĩ'di ásį̃ gá alịjó Ĩfésõ agâ sĩ
alį̣-alį̣, ã'dusĩku lẽ sáwã izalé ãmbógó ru ãngũ Ásĩyã drį̃ agá ku. Ri
sáwã afụlé drĩ icó rá sĩ cajó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé ụ́'dụ́ ų̃mų̃ Pẽndẽkósĩtõ
drį̃ gá rĩ sĩ.
17 Páwų̃lọ̃ la mụ acálé Mį̃lẹ́tų̃ gá 'bo, umve 'bá ĩyõ kãnį̃sã Ĩfésõ gá
rĩ kí amụ́jó drį̃ fụjó ĩ'ba abe. 18 'Bá ĩyõ 'dã kí mụ acálé 'bo, jọ ĩ'baní,
"Ĩmi pírí nį̃ kí ári u'álé i'dójó ụ́'dụ́ drį̃drį̃ mâ acájó ãngũ Ásĩyã drį̃ gá
rĩ sĩ íngoní yã rĩ gá cé. 19 Ánga ãzį̃ Ãdróŋá ní ásį̃ į̃gbę̃ sĩ ãzíla mį̃ndrẹ
inzíŋâ trũ mání adrujó ų̃pį̃gọ́ŋá Ãdróŋá ãni la rĩ sĩ mání táni ų̃'bį̃táŋá
į̣sụ́ agá 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã ítútáŋá kî sĩ rá tí. 20 Ĩnį̃ rá má ĩyãŋã į̣jọ́

* **20:2** Gį̃rį̃kį̃ ála vâ ĩ'di umve Ãkáyã 'i. 'Dĩ pírí ãngũ ãlu rĩ 'i, adru kí ndú-ndú ku. † **20:5** Ãngũ 'bání sį̃jó la ãma rĩ ĩ'di sáwã Lụ́kã la adrujó Páwų̃lọ̃ abe ãngũ ãlu gá rĩ 'i.

Ãdróŋá drı̨ gá ĩmi ãzã kolépi 'dĩ ũlũŋâ trũ tú ku, 'bo má imbá ĩmi ãngũ ũ'bí kî sĩ ru trajó rĩ agâ sĩ ãzíla lı̨cọ́ ãlu-ãlu agâ sĩ. 21 Álũ vâ ĩ'di 'bá Yãhụ́d̃ı̨ rú rĩ 'baní 'bá Yãhụ́d̃ı̨ rú ku 'dĩ abe mgbọ rú sĩ ãgõjó Ãdróŋá rú ãzíla ásı̨ ujajó sĩ ã'ı̨́táŋá ĩ'badrı̨ gá rĩ 'bãjó ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ gá.

22 "'Bo ú'dî'da, ma mụ Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá Úríndí Ãlá rĩ 'bã áma tı̨ pẽjó rĩ sĩ, wó ánı̨ ã'du la mụ ru idélé má benĩ yã rĩ gá ku. 23 Ḭjọ́ lú mání nı̨́lé rĩ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé mání táwũ̃nı̨ pírí gá ũcõgõ, fijó mãbụ́sų̃ gá rĩ be, kí áma tẽ áma drı̨́lẹ́ gâlé nĩ. 24 Wó mání rĩ gá, ídri mádrı̨ gá rĩ adru ı̨́jọ́ ãmbógó la ku, ãzíla álã ĩ'di ãko ãję̃ trũ ãmbógó la rú ku. Ḭjọ́ lú mâ lẽlé rĩ ãzı̨ má ãni 'dĩ dejó ãyĩkõ sĩ, ãzíla ı̨́jọ́ Úpí Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé mádrı̨ ı̨́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ ũlũjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.

25 "Má acı̨ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ pírí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ 'bã ı̨́jọ́ ũlũ trũ ĩminî, wó ánı̨ rá ĩmi icó dó áma ndrelé ĩ̃dı̨ ku. 26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ dó ãndrũ icélé la ĩminî má ũjĩ áma drı̨ rá. 'Bá drĩ dó ãvĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ sĩ rá, ãrí la adru ãma drı̨ gá ku. 27 Ã'dusĩku má ĩyãŋã ı̨́jọ́ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ ũlũŋâ trũ ĩminí tú ku. 28 Ĩmi adru mı̨́fı̨ trũ ĩmi sĩ, ĩmba kãbĩlõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩmidrı̨ alé gá 'dĩ kí tã. Ĩmi adru 'bá kãnı̨́sã Ãdróŋá drı̨ ucélépi rĩ, 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩ'di ãni rú ãrí ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ rĩ kî. 29 Ánı̨ rá ádrĩ ĩmi a'be 'bo, imba'ba ĩnzõ rú cécé ũ̃bõ̃gũ̃ áni la kí ãfũ kãbĩlõ kí drĩdríŋĩ̃ gá cí, icó kí kãbĩlõ ãzí a'belé ídri ku. 30 Átã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, 'bá ãzí kí ãfũ ı̨́jọ́ mgbã 'dĩ ujalé rá sĩ 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá rĩ kí usejó ĩ'ba rụ́ kí vú bĩjó ı̨́jọ́ ĩ'ba ãni ĩnzõ rú 'dã agá. 31 'Bo ı̨́nzı̨́ dó mı̨́fı̨! Ĩmi ũrã drĩ ı̨́jọ́ mâ ĩmi imbájó ãzíla tãmbajó ı̨́nı̨ kí ı̨́tụ́ be ílí na mı̨́ndrẹ trũ mı̨́fı̨ gá rĩ 'i.

32 "Má a'be ú'dî'da ĩmi Ãdróŋâ drı̨ alé gá ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨ ásı̨ ı̨́gbę̃ ãni icólépi ĩmi ĩzõlépi ãzíla ĩminí fẽtáŋá ĩ'didrı̨ sų̃sụ́ wijó rĩ fẽlépi 'bá pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di ãni rú 'dĩ 'baní rĩ. 33 Má a'ı̨ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã ãko; málĩ yã, jõku bõngó yã ku. 34 Ĩmi ãmgbã nı̨ kí vâ rá, ánga ãzı̨ áma drı̨ 'dĩ kî sĩ ãko mâ lẽlé mâ wõ̃rı̨́ka abe 'dĩ kí ı̨sụ́jó. 35 Má i'da ĩminí ãko pírí mání idélé rĩ kí agá, lẽ ãzı̨́táŋá ru ĩko 'bá ũkpó kóru 'dĩ kí ãzã ãzı̨ ũkpómgboroto ĩminí ngalé rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ı̨́jọ́ ándrá Yẹ́sų̃ 'bã jọlé, ''Bá ãko fẽlépi rĩ la sų̃sụ́ múké rĩ ı̨sụ́ ndẽ 'bá ãko a'ı̨́lépi rĩ rá' rĩ ĩndĩ." 36 Ĩ'di mụ ı̨́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, tı̨ ãja vũ̃rụ́ 'bá ãzí 'dĩ kí abe Ãdróŋá ã'ı̨́jọ́. 37 Awá kí pírí mı̨́ndrẹ sĩ ĩ'bã kí ru jụ́jụ́ ũ̃tı̨ agá Páwũ̃lõ trũ 'dĩ gá 'dĩ, ãzíla ndru kí vâ ĩ'di 'bã nábí. 38 Ḭjọ́ ĩ'baní ũcõgõ rú ãndânĩ rĩ Páwũ̃lõ 'bã jọlé icó kí 'î mẹ́lẹ́tı̨ ndrelé ĩ̃dı̨ ku rĩ 'i. 'Dãá agụ kí dó ĩ'di vú a'belé í'bó agâlé.

21

Ãcı̨ Páwũ̃lõ drı̨ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ

1 Ãma mụ azı̨lé ĩ'ba abe 'bo, ãko drı̨ filé mẹ́lı̨ agá mụjó ãngũ ru lı̨lépi ĩyı̨ agá Kósĩ gá. Drũ̃sı̨ íni, ãca Rõdésĩ gá ãmụ dó sĩ Pãtárã gá. 2 'Dãá ãma ı̨sụ́ mẹ́lı̨ mụlépi Fõyĩnísĩya gá la ãfi ala gâ sĩ mụjó. 3 Ãma mụ Kũpórõ ndrelé 'bo, ãma alı̨ ándrálé la gâ sĩ, ãmụ dó sĩ pá tulé ĩyı̨́tı̨ Tụ́rõ̃ gá 'dĩ ãngũ mẹ́lı̨ 'bã sĩ mụjó tẹ́rı̨ ĩ'di agá rĩ kí iyájó rĩ gá 'dĩ Sı̨́rĩyã gá. 4 Ãma ı̨sụ́ 'bá Yẹ́sų̃ ı̨́jọ́ ã'ı̨́lépi rĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázı̨́rı̨. 'Bá

Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ jọ kí ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ sĩ lẽ Páwṹlọ̃ 'bã mụ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé ku. 5 Ãma mụ Sãbḭ̃ḭ̃ delé ãlu 'bo, ḭ̃tṹ ãmadrḭ́ fijó mẹ́lḭ̃ agâ sĩ kí a'bejó sĩ mụjó rá rĩ acá dó rá. 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi 'dĩ kí ũkúka abe ãzíla anzḭ́ŋá ĩ'badrḭ̃ kî trũ ají kí dó ãma vú ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dõlé angájó táwṹnḭ̃ agâlé, 'dãá ãma ṹtḭ̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ã'ḭjó. 6 Ãma dó mụ azḭlé 'bo, ãfi dó mẹ́lḭ̃ agá 'bo gõ kí dó lḭ́cọ́ gá.

7 Ãko dó drḭ̃ angájó Tṹrọ̃ gá ãmụ dó Pĩtõlẽmáyã gá, 'dãá ãzḭ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ṹ'dṹ ãlu. 8 Drṹsḭ̃ la sĩ ãca táwṹnḭ̃ Kãyĩsárĩyã gá. 'Dãá ãma u'á Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ũlũlépi rĩ drḭ́ko gá ĩ'di 'bá ãlu ándrá ũpẽlé ázḭ̃rḭ̃ Sĩtéfũnõ abe íná fẽjó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ 'bã ãzí. 9 Ĩ'di 'bã izonzi kí sụ, drĩ ágó rụlépi ku la kí cí. Ãdróŋá fẽ ĩ'baní ḭjọ́ jọlé nábḭ̃ 'bã kí jọlé rĩ áni.

10 Ãma mụ ṹ'dṹ ãzí kí u'álé 'dãá 'bo, nábḭ̃ ãzí umvelé Ãgábã 'i rĩ amṹ angájó Yṹdḭ́yã gâlé. 11 Ĩ'di mụ acálé ãma rṹ 'dõlé 'bo, 'dụ sẹ́rḭ̃ Páwṹlọ̃ drḭ́ rĩ 'i umbé sĩ ru drḭ́ kí pá abe cí jọ, "Úríndí Ãlá rĩ jọ sẹ́rḭ̃ 'dĩ 'bã 'dḭ́pḭ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dã gã kí ĩ'di úmbé cécé 'dĩ 'bã áni kí ĩ'di fẽ ãmḭ́yọ́ŋá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ́."

12 Ãma mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ã'bã mãmálá Páwṹlọ̃ 'bã mụ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé ku. 13 Páwṹlọ̃ umvi, "Ĩmi awá áma ásḭ́ ní nũjó íni ã'du sĩ? Ma bábá adru úmbéŋá ní á'dṹsĩ ku, ma vâ bábá drãjó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá Úpí mádrḭ́ Yẹ́sṹ 'bã rṹ sĩ." 14 Ãma dó mụ ĩ'di ásḭ́ ṹ'bḭ̃lé tí, ãma abe dó ĩ'di ãjọ, "Ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé dó ru nĩ."

15 'Dĩ 'bã ũngúkú gá ãma itú ãma bábá mụjó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá. 16 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Kãyĩsárĩyã gá rĩ 'bã ãzí afí kí ãma agụlé Mũnásõnĩ drḭ́ko gá, ãngũ ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ gá. Mũnásõnĩ ándrá 'bá angálépi Kũpórõ gá vâ 'bá ándrá ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ ã'ḭlépi drḭ̃drḭ̃ údu rĩ 'bã ãzí.

Páwṹlọ̃ acá dó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá

17 Ãma mụ calé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ a'ḭ́ kí ãma gũnãgũnã. 18 Drṹsḭ̃ íni Páwṹlọ̃ mụ ãma abe mụlé Yãkó'bõ ndrelé, 'dĩ sĩ 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃ kí 'dãá cí. 19 Páwṹlọ̃ zḭ dó kí cící, nze dó ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'diní sĩ ãzḭ́ ngajó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí vu pírí-pírí.

20 Kí mụ ḭjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ḭcṹ kí Ãdróŋâ rṹ jọ kí Páwṹlọ̃ ní, "Ãmã ádrḭ́pḭ ínḭ̃ vâ rá ãzíla índre vâ rá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú álĩfũ-álĩfũ 'dĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sṹ rá wó 'bã kí ásḭ́ ũkpó ru ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ rĩ vú ũbĩjó. 21 Újọ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'baní mi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá u'álépi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí agá 'dĩ kí imbá, 'ba a'be kí ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ cã. Ãzíla jọ kí vâ íjọ 'bã ĩtãrã kí vâ anzḭ́ŋá ĩ'badrḭ̃ kí ku íni. 22 'Bá 'dĩ drĩ kí are la mí amṹ 'dâ 'bo, ãma dó ã'du idé yã? 23 Mí idé ḭjọ́ ãmã lũlé míní 'dĩ 'i. 'Bá ãzí kí sụ ãma agá 'dĩ na kí ũyõ ãzíla kí ru itú drḭ̃'bḭ́ ufálé. 24 Ímụ ĩ'bã jó Ãdróŋá drḭ̃ agá, mí icí mi ĩ'ba abe ítúŋá ru ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ idéjó, mí ũfẽ ãjẽ̃ sĩ kí drḭ̃'bḭ́ ũfãjó rĩ. 'Bá pírí kí dó sĩ nḭ̃ la ḭjọ́ jọlé mí rṹ 'dĩ adru kí ḭjọ́ mgbã ku, mi ãrútáŋá ru ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ gá rĩ kí agá. 25 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rĩ 'baní ḭjọ́ ãmã amálé rĩ kí, lẽ 'bã gã kí íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní rĩ sĩ, 'bã na kí ãrí ku, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ 'bã ĩzá ku ãzíla 'bã idé kí ãwṹ ku."

26 Drũsį̃ íni Páwũlǫ̃ 'dụ 'bá 'dĩ kí idé kí kũkâ ru 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ'ba
abe mụ kí dó lı̨cǫ̣ Ãdróŋá drı̨ agâlé ụ́'dụ́ ru idéjó ãlá ru rĩ 'bã ãsį̃ŋá
icéjó vâ sĩ ãnãkpá ídétáŋá idéjó rĩ kí idéjó kí ãlu-ãlu ní ụ́'dụ́ ãsį̃jó 'dã
sĩ.

Páwũlǫ̃ rụjó rĩ

27 Ụ́'dụ́ ázı̨rı̨̃ 'dã kí dó ãni rú ukó agá ukó-ukô, 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú angálépi
Ásĩyã gá la ndre kí Páwũlǫ̃ lı̨cǫ̣ Ãdróŋá drı̨ agá usú kí ũ'bí kí bı̨lę̣ ĩ'di
ụrụ'bá gá. Rụ kí ĩ'di, 28 kí dı̨ uzá sĩ "'Bá Ịsịrayı́lı̨ gá 'dĩ ĩko ãma ãzã!
Ágọ́bı̨ 'dĩ bãsĩ 'bá acı̨lépi ngara ãngũ pírí gá ı́jọ́ ũnzí jọlépi sụ́rụ́ ãmadrı̨
ụrụ'bá gá ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨ drı̨ gá, ãzíla lı̨cǫ̣ Ãdróŋá drı̨ 'dĩ ụrụ'bá gá
rĩ 'i. Ají vâ drı̨nzá ãngũ ãlá Ãdróŋá drı̨ 'dĩ agá ĩndĩ ĩ'di 'bã 'bá Yãhụ́dı̨̃
rú ku 'dĩ kí fẽjó fijó ala gá rĩ sĩ." 29 'Bá ndre kí kí Trǫ̃fı̨mǫ̃ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú
ku Ĩfésõ gá rĩ be acı̨ agá táwũ̃nı̨̃ ãmbógó rĩ agá 'dãá ãlu, ũrã Páwũlǫ̃
ují ĩ'di lı̨cǫ̣ Ãdróŋá drı̨ agâ sĩ rá íni.

30 Ịjọ́ tá ũsõlé Páwũlǫ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ iré ru táwũ̃nı̨̃ 'dã agá 'dãá pírí
wó 'bá ala gá rĩ kí ásı̨ acá ũmbã rú, cẹ̃ kí pírí ãngũ Páwũlǫ̃ 'bã adrujó
rĩ gâlé, rụ kí ĩ'di ũkpõ sĩ, asé kí ĩ'di ãmvé angájó lı̨cǫ̣ Ãdróŋá drı̨ agâlé.
Gbõgbõ ũ̃pı̨̃ kí kẽjı̨tı̨ cí. 31 'Bá 'dĩ lẽ kí Páwũlǫ̃ 'dı̨lé rá wó 'dı̨ kí drĩ
ĩ'di ku rú, ụ́'dụ́kọ́ ca ãmbógó ãsĩ̃kárĩ̃ Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'bã bı̨lę̣ gá újọ ĩ'diní
táwũ̃nı̨̃ Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ drı̨ iza ru rá. 32 Cọtı̨ a'dụ́ ãsĩ̃kárĩ̃ ãzí kí ãmbogo kí
abe cẹ̃ kí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó rĩ gâlé. 'Bá ũmbã rú Páwũlǫ̃ colépi
'dã kí mụ ndrelé la ãmbógó acá ãsĩ̃kárĩ̃ abe 'bo, a'be kí ĩ'di coŋá rá.
33 Ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã ãmbógô fẽ úmbé Páwũlǫ̃ drı̨ kí nõrórõ ĩ̃rı̨̃ sĩ cí. Zı̨ dó 'bá
tá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí, "'Bá 'dĩ ĩ'di ã'di 'i, wó idé ã'du sĩ ĩ'di cojó?"
34 'Bá ãzí rĩ ri kí uzálé ı́jọ́ ndú sĩ wó ãzí rĩ kí vâ uzá agá ı́jọ́ ndú sĩ, icí kí
ru ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩ̃kárĩ̃ ãmbógó ịsụ́ ı́jọ́ pịrị la ku, fẽ dó Páwũlǫ̃ agụlé
ãngũ ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã kí u'ájó rĩ gá. 35 Kí mụ calé ãngũ tụjó gõrófã gá rĩ
gâlé, ãsĩ̃kárĩ̃ 'dụ kí ĩ'di ụrụgá sĩ ũ'bí 'bã kí ũmbã sĩ ãndrú lẽjó ku rĩ sĩ.
36 Ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dã ri kí uzálé "Ĩ'dı̨ ĩ'di rá! Ĩ'dı̨ ĩ'di rá."

Páwũlǫ̃ jọ ı̨jọ́ ũ'bí 'banî

37 Ála dó mụ lẽlé Páwũlǫ̃ agụlé ãngũ ãsĩ̃kárĩ̃ 'badrı̨ agâlé, Páwũlǫ̃ zı̨
ãmbógó 'i, "Má icó ı́jọ́ jọlé míní rá yã?"

Ãmbógó zı̨ ĩ'di, "Ínı̨̃ Gĩ̃rı̨kı̨̃ tı̨ íngoní ru? 38 Mí adru 'bá Mı̨sı́rı̨̃ rú ándrá
'bá álĩfũ sụ kî trũ mvulépi ásé gá, sĩ 'bá ụ'dı̨jó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé
rĩ 'i ku yã?"

39 Páwũlǫ̃ umvi, "Yụ, ma 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú angájó táwũ̃nı̨̃ Tãrãsı̨sį̃ gá
'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ gá. Má a'ı̨ mi 'i, ífẽ mání ı̨jọ́ jọlé ũ'bí 'dĩ
'banî."

40 Ãmbógó lã mụ ã'ı̨lé rá, Páwũlǫ̃ tu pá ãngũ ụlı̨lé ụlı̨ sĩ tụjó gõrófã gá
rĩ sı̨ gá, 'bã drı̨ 'bá 'baní 'bã ĩyãŋã kî sĩ tú. Ãngũ la mụ filé ndrú-ndrú
'bo, i'dó dó ı̨jọ́ jọlé ĩ'baní tı̨ ĩ'badrı̨ gá Yãhụ́dı̨̃ drı̨ sĩ.

22

1 Páwũlǫ̃ jọ, "Má ádrı̨pı̨ka, má átẹ́pı̨ka, ĩmi are drĩ ı̨jọ́ mâ lẽlé vú
nzelé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'i!" 2 Kí mụ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní tı̨ ĩ'badrı̨ Yãhụ́dı̨̃
drı̨ sĩ 'dĩ arelé 'bo, ĩyãŋã kí tútú.

'Dã 'bã ũngúkú gá Páwũlǫ̃ jọ, 3 "Ma 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú la, útı̨ ma Tãrãsı̨sį̃
gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ agá, wó ázo táwũ̃nı̨̃ Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ drı̨

'dĩ agá 'dâ Gãmãlı̨yẹ́lı̨̃ pálé gá. Ímbá ma ãzı̨́táŋá ãma áyı́pı̨ka 'badrı̨́ gá rĩ kî sĩ múké-múké, á'bã ándrá áma ásı̨ pírí ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ sĩ cécé ĩmi pírí vũ gá 'dĩ 'baní 'bãlé ãndrũ rĩ 'bã áni. 4 Áfẽ ándrá ũcõgõ 'bá Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi rĩ 'baní kpere kí ụ'dı̨́ŋâ trũ, ãgọbı̨ kí ũkú abe kí ụrụjó tõjó mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ trũ. 5 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dı̨̃ 'badrı̨́ 'dĩ icó kí ĩminí ı́jọ́ jọlé áma drı̨ gá rá. Má ı̨sṵ́ wárágã ĩ'bã kî sĩlé mání ĩ'bã ádrı̨́pı̨ka Dãmãsı̨̃kı̨́yã gá rĩ 'baní sĩ ũkpõ fẽjó mání 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá Dãmãsı̨̃kı̨́yã gá 'dĩ kí ũgĩjó nõrórõ sĩ, ajı́jó Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá mãbṵ́sṵ̃ rú sĩ ĩ'baní drı̨̃rı̨ma fẽjó rĩ rá.

Páwṵ̃lõ jọ ı̨́jọ́ ĩ'diní ásı̨ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 26:12-18)

6 "Mání mụ agá gẽrı̨̃ agá 'dãá, áca ãni rú Dãmãsı̨̃kı̨́yã gá 'dĩ ũgũgõ sáwã ázíyá, cọtı̨ dı̨̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá angálépi 'bṵ̃ gá la ji ãngũ áma andre gâ sĩ pírí. 7 Má a'dé vũ gá 'bṵ̃rṵ̃, ãzíla má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãzí 'bã ı́jọ́ jọ agá mání, 'Sáwṵ̃lõ! Sáwṵ̃lõ! Mi mání ũcõgõ fẽ íni ã'du sĩ yã?'

8 "Ázı̨, 'Mi ã'di 'i, Úpí?' Uja áma umvilé, 'Ma, Yẹ́sṵ̃ Nãzẽrẹ́tı̨̃ gá, míní ĩ'diní ũcõgõ fẽjó rĩ 'i.' 9 'Bá ãma mụjó ĩ'ba abe rĩ ndre kí dı̨̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã rá, wó are kí ṵ́'dṵ́kọ́ 'bá ı́jọ́ jọlépi má be rĩ drı̨́ 'dã ku. 10 Ázı̨ ĩ'di, 'Úpí, ma dó ã'du idé yã?' Úpí umvi ma 'i, jọ, 'Ínga ụrụgá, ãzíla ímụ Dãmãsı̨̃kı̨́yã gá. 'Dãá ála míní ı́jọ́ pírí tá lẽlé ídé kí rĩ kí lũ rá.' 11 Mâ wõrı̨́ka rụ kí ma drı̨ gá selé Dãmãsı̨̃kı̨́yã gâlé, ã'dusĩku áma mı̨fı̨̃ 'bã ãzṵ̃jó dı̨̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã sĩ cí rĩ sĩ.

12 "Ágọ́bı̨ ãzí u'álépi táwṵ̃nı̨̃ 'dã agá ãzı̨́táŋá Mṵ́sã 'bã sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi pírí la, rṵ́ la Ãnãníyã 'i. 'Bá Yãhṵ́dı̨̃ rú 'dĩ kí pírí ı̨̃nzı̨̃ kí ĩ'di 'bã ı́jọ́ kí ı̨̃nzı̨̃-ı̨̃nzı̨̃. 13 Afí má rṵ́ 'dõlé, tu pá áma andre gá 'dâ, ãzíla jọ, 'Mâ ádrı̨́pı̨ Sáwṵ̃lõ, índre ãngũ ı̨̃dı̨!' 'Dãá cọtı̨, ándre ãngũ rá, ándre dó vâ ĩ'di cé.

14 "Jọ mání, 'Ãdróŋá ãma áyı́pı̨ka 'badrı̨́ ãpẽ mi ı́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nı̨̃jó, Ụ̃pı̨́gọ́ŋá ĩ'di ãni ãlápítí Yẹ́sṵ̃ 'i rĩ ndrejó, ãzíla ı́jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ arejó. 15 Lẽ mí agụ dó ı́jọ́ míní ndrelé, ãzíla arelé 'dĩ ũlũlé 'bá pírí ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ 'baní. 16 Wó ú'dî'da mí iza sáwã ku. Mí angá ụrụgá, ãzíla íbĩ bãbṵ̃tı̨́zı̨̃, mí ũjĩ ı́jọ́ ũnzí mídrı̨́ kí, mî ĩ'di rṵ́ umvejó Úpí 'i rĩ sĩ.'

17 "Má ãgõ vúlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dõlé, mání Ãdróŋá zı̨ agá lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ agá 'dãá, ándre ícétáŋá ãzí. 18 Ándre Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i ĩ'di 'bã mání ı́jọ́ jọ agá, jọ mání, 'Mí a'be Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ mbẽlẽ rú, ã'dusĩku 'bá 'dĩ icó kí ı́jọ́ míní ũlũlé áma drı̨ gá 'dĩ ã'ı̨̃lé ku.'

19 "Ma umvi, 'Úpí, ãgọbı̨ 'dĩ nı̨̃ kí ácı̨́ŋá mâ jõ sĩ acı̨́jó ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá, sĩ 'bá ími ã'ı̨̃lépi rĩ kí ụrụjó, kí cojó, ãzíla kí tõjó mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ rá. 20 'Bá kí mî 'bá ãlá Sĩtéfũnõ 'bã ãrí asujó rĩ sĩ, átu pá ĩ'di 'bã 'dı̨ŋá ãtı̨̃lé ĩndĩ, ãzíla ámba vâ bõngó 'bá ĩ'di 'dı̨lépi rĩ 'badrı̨́ kí tã ma 'i.' 21 Úpí jọ mání, 'Ímụ, ma ú'dî'da ími tı̨ pẽ 'bá ãngũ álı̨́ gá ãmı̨́yọ́ŋá ru rĩ 'ba rṵ̃lé.' "

22 Ũ'bí are kí ı́jọ́ Páwṵ̃lõ 'bã jọlé rĩ kí kpere ĩ'di 'bã ı́jọ́ 'dĩ jọ agá. Wó 'dãá i'dó kí dó uzálé ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, "Ĩ'dı̨ ĩ'di, 'bã ãvĩ sĩ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rá! Lẽ 'bã adru ídri vũ drı̨́ gá 'dâ ku."

23 'Bá 'dĩ ri kí uzálé ĩ'bã bõngó kí u'béŋâ trũ, vâ pṵ́trṵ́ yĩŋá ụrụgá rĩ
trũ. 24 Ãsĩkárĩ ãmbógó fẽ ũkpõ sĩ Páwṵ̃lṵ̃ agụjó ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kî sĩ
u'ájó rĩ gâlé. Jọ vâ ĩ'baní 'bã co kí ĩ'di 'bã nze sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã izalé 'bá kî
sĩ uzájó ĩ'di drḩ gá íni rĩ ã'du yã rĩ ḩndṵ́ múké-múké. 25 Kí dó mụ ĩ'di
umbélé lalé vṵ̃rṵ́ sĩ lẽjó ĩ'di cojó 'bo, Páwṵ̃lṵ̃ jọ 'bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí
drḩlẹ́ gá pá tulépi ĩ'di rú ãníŋá rĩ ní, "Ãzḩtáŋá ã'ḩ ĩminí 'bá Rṵ́mḩ rú la
cojó ịsṵ́ ĩmi amá ịjọ́ drḩ la gá rĩ ku rú rĩ gá rá yã?"
26 'Bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drḩlẹ́ gá rĩ la mụ zḩtáŋá 'dĩ arelé 'bo, mụ
ãsĩkárĩ ãmbógó, kí drḩlẹ́ gá ãndânĩ rĩ rṵ́ jọ, "Mi mụ ã'du idélé yã?
Ágọ́bḩ 'dã ĩ'di 'bá Rṵ́mḩ gá la."
27 Ãsĩkárĩ ãmbógó mụ Páwṵ̃lṵ̃ rṵ̃lé, zḩ ĩ'di, "Ílũ mání, mi 'bá Rṵ́mḩ
gá la yã?" Páwṵ̃lṵ̃ umvi, "'Ẽ, ma 'bá Rṵ́mḩ gá la."
28 Ãsĩkárĩ 'bã drḩlẹ́ jọ, "Má acá Rṵ́mḩ 'bã 'bá 'dĩ áni la, mâ ãję̃ ãmbógó
la ũfẽjó rĩ sĩ." Wó Páwṵ̃lṵ̃ umvi, "Útḩ ma Rṵ́mḩ 'bã 'bá ru."
29 Ãsĩkárĩ tá lẽlépi Páwṵ̃lṵ̃ ụzḩlépi 'dĩ se kí ru vúlé. Ãsĩkárĩ 'bã
ãmbógó la mụ nḩlé la ãndá-ãndá ru Páwṵ̃lṵ̃ 'i 'bá Rṵ́mḩ gá la, ṵ̃rḩ rụ
ĩ'di, ã'dusĩku fẽ úmbé Páwṵ̃lṵ̃ nõrórõ sĩ cí sĩ lẽjó ĩ'di cojó cõ-cõ.

Páwṵ̃lṵ̃ 'bã pá tujó 'bá Yãhṵ́dḩ rú rĩ kí drḩlẹ́ gá kẹ́sḩ gá rĩ

30 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô lẽ ịsṵ́jó la ịjọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé
Páwṵ̃lṵ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ nḩjó fẽ âyụ ĩ'di rá. Umve ãtalo
ãmbogo rĩ kí 'bá Yãhṵ́dḩ rú ãzḩtáŋá gá 'dĩ kí abe ru trajó ãngũ ãlu gá.
Cọtḩ fẽ ájí Páwṵ̃lṵ̃ 'i pá tulé 'bá 'dĩ kí drḩlẹ́ gá.

23

1 Páwṵ̃lṵ̃ ndre 'bá ịjọ́ lḩlépi kẹ́sḩ gá 'dĩ kí mḩfḩ pírí jọ, "Má ádrḩ́pḩka,
ánga ịjọ́ mádrḩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo ásḩ ãlá sĩ kpere ú'dî'da." 2 Átáló
ãmbógó ãndânĩ Ãnãníyã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ 'bá ãni rú Páwṵ̃lṵ̃
andre gá rĩ 'baní 'bã sa kí tḩ la. 3 Páwṵ̃lṵ̃ jọ ĩ'diní, "Ãdróŋá la ími tḩ sa
nĩ, mi bõrõ gbãlé ḩmvḩ sĩ imve rĩ áni, wó agâlé ãndḩ ru! Íri 'dâ ịjọ́ lḩlé
áma drḩ gá ãzḩtáŋá Mṵ́sã drḩ gá rĩ sĩ, wó mí uja vâ ãzḩtáŋá anulé mi 'i
fẽjó la áma tḩ sajó 'dĩ áni la ã'du sĩ?" †
4 'Bá pá tulépi Páwṵ̃lṵ̃ andre gá ãníŋá rĩ jọ kí ĩ'diní, "Gbíyã 'dĩ mi sĩ
ịjọ́ umvijó Ãdróŋá 'bã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tḩ gá rĩ 'i yã?"
5 Páwṵ̃lṵ̃ umvi, "Má ádrḩ́pḩka, ánḩ tá ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i
la ku, ã'dusĩku sĩ ru bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḩ agá rá, 'Lẽ íjọ ịjọ́ ũnzí ãmbógó
'bá mídrḩ ụrụ'bá gá ku.'†"
6 Páwṵ̃lṵ̃ la mụ nḩlé la 'bá ãzí rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí wó ãzí rĩ kí
'bá Sãdũkáyõ rú rĩ kî, jọ ịjọ́ ṵ́'dṵ́kọ́ mgbọ sĩ, "Má ádrḩ́pḩka, ma Fãrĩsáyĩ
i'dójó má áyḩ́pḩka kî sĩ, útḩ ma Fãrĩsáyĩ rú, átu pá kẹ́sḩ drḩlẹ́ gá íni la ịjọ́
mâ ásḩ 'bãjó 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá rĩ sĩ." 7 Páwṵ̃lṵ̃ la mụ ịjọ́
'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá tá kẹ́sḩ gá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ rú 'dĩ i'dó
kí dó ãwãlé kí drĩdríŋĩ gá, ãzíla awa kí ru ndú-ndú amụtḩ sĩ amụtḩ sĩ.
8 ('Bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ ã'ḩ kí 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri jõku mãlãyíkã
ãzíla úríndí kí cí íni la ku, wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ã'ḩ kí ịjọ́ 'dĩ kí pírí rá.)
9 Úzáŋá ũkpó la angá nĩ, imba'ba ãzḩtáŋá Mṵ́sã drḩ kí imbálépi 'bã
ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ amvú kí ãgátã galé ũkpó sĩ jọ kí, "Ãma ịsṵ́ ịjọ́ ũnzí

† **23:3** Lẹ́vḩ 19:15 † **23:5** Ãfũŋá 22:28

la ágǫ́bį̣ 'dĩ ụrụ'bá gá ku, wó úríndí jõku mãlãyíkã drĩ kí ĩ'diní jọ la
nĩ ãma kí ãgátã ga Ãdróŋá be ã'du ị́jọ́ sĩ?” 10 Úzáŋâ uja ru ãgǫ̃bį̣ rú,
ãmbógó ãsĩkárĩ drį̣ idé ụ̃rį̣ sĩ, ũrã 'bá kí Páwụ̃lọ̃ uzejó rĩ sĩ, kí ĩ'di ĩzá
andi nírí-nírí rá íni. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, pẽ ãsĩkárĩ kí tị 'bá 'ba rụ́ vụ̃rụ̃lé ĩ'di
a'dụ́lé ũkpõ sĩ ajílé ĩ'badrį̣ kõróŋá agá 'dõlé.
11 Į̣nį̣ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá tu pá Páwụ̃lọ̃ andre gá jọ,
“Ími ásį̣ 'bã adru ũkpó! Ínze ị́jọ́ mádrį̣ vú 'bá 'baní Yę̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dâ
'bo, mi vâ mụ vú la nzelé Rụ́mį̃ gá.”

Ítú į̣jọ́ Páwụ̃lọ̃ 'dịjó

12 Ụ̃'bụ́tį̣ ãzí rĩ sĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ ãzí itú kí ru na kí ũyõ íná najó ku
ãzíla į̃yį̣ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwụ̃lọ̃ 'dị agá. 13 'Bá ru itúlépi rĩ kí
alį̣ kí kãlį̣ sụ drį̃lẹ́ gá. 14 'Bá 'dĩ mụ kí ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rụ́ 'bá ĩyõ
Yãhụ́dį̃ drį̣ abe, jọ kí, “Ãna ũyõ íná najó ku vâ į̃yį̣ mvụjó ku kpere ãmã
Páwụ̃lọ̃ 'dị agá. 15 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá kẹ́sį̃ lį̣lépi 'dĩ abe, ĩmi a'ị́ ãmbógó
ãsĩkárĩ 'badrį̣ rĩ Páwụ̃lọ̃ ajíjó drụ̃sį̃, cécé ĩmi 'bã rĩ mụ ĩ'di ụzį̣lé ụzį̃ rĩ
áni, ãma dó sĩ ĩ'di tẽ 'dį̣lé gę̃rį̃ agá 'dĩ sĩ acá drį̃ ãni rú ku rú.”
16 Páwụ̃lọ̃ 'bã ãdrõmvâ la mụ ị́jọ́ itúlé 'dĩ arelé 'bo, mụ kõróŋá ãsĩkárĩ
'badrį̣ agâlé, nze ị́jọ́ 'dĩ vú Páwụ̃lọ̃ nî. 17 Páwụ̃lọ̃ umve ãsĩkárĩ ãmbógó
ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Mí agụ kãrị́lę̃ 'dĩ ãmbógó ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ rụ̃lé ị́jọ́ ãzí
ũkpó la jọlé ĩ'diní.” 18 Ãsĩkárĩ 'dã agụ dó ĩ'di ãmbógó rụ̃lé jọ, “Páwụ̃lọ̃
mãbụ́sụ̃ gá 'dã umve ma tị ãpẽlé kãrị́lę̃ 'dĩ ajíjó mí rụ́, ã'dusĩku lẽ míní
ị́jọ́ ãzí lũlé.”
19 Ãmbógó 'dụ ĩ'di bụ́lụ́ gá, zį̣ ĩ'di, “Ílẽ mání ã'du ị́jọ́ lũlé?”
20 Páwụ̃lọ̃ ãdrõmvâ jọ ĩ'diní, “'Bá Yãhụ́dį̃ rú la lẽ kí ími zį̣lé Páwụ̃lọ̃
ajíjó kẹ́sį̃ ĩ'badrį̣ ãmbógó rĩ drį̃lẹ́ gá drụ̃sį̃ úlétáŋá ru lẽjó ị́jọ́ mgbã ịsụ́jó
drį̃ la gá íni. 21 Lẽ mí ã'ị̃ ku! 'Bá kãlį̣ sụ drį̃lẹ́ gá la kí ru zį̃ gę̃rį̃ gá bábá
ĩ'di tẽjó 'dịjó rá. Na kí ũyõ íná najó ãzíla į̃yį̣ mvụjó ku kpere ĩ'baní
Páwụ̃lọ̃ 'dị agá. Kí ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá mí ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'di agụjó kẹ́sį̃ drį̃lẹ́ gá
'dĩ rá yã rĩ tẽ.”
22 Ãmbógó ãsĩkárĩ tre kãrị́lę̃, jọ ĩ'diní, “Ílũ 'bá ãzí ní ánį̃ ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drį̃
gá rá la ku.” Pẽ dó kãrị́lę̃ tị la gõlé rá.

Páwụ̃lọ̃ agụjó Fę̃lį̣cę̃ drį̣ rĩ

23 Ãsĩkárĩ ãmbógó umve ãmbogo ĩ'di vúlé gá rĩ kí į̃rį̃, jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ
itú mání ãsĩkárĩ túrú į̃rį̃, kãlį̣ ázį̣rį̃ cę̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí, ãzíla túrú į̃rį̃
ãjụ́ trũ rĩ kí bábá mụjó Kãyĩsárĩyã gá sáwã na ị́nį̣ ãndrũ 'dĩ sĩ. 24 Ĩfẽ
Páwụ̃lọ̃ ní kãyĩnõ sĩ cę̃jó, ĩmi agụ ĩ'di rũwẽ gávũnã Fę̃lį̣cę̃ drį̣lé.”
25 Sĩ wárágã 'dĩ 'bã áni:

26 Kį̣lãwụ̃dį̣yã Lúsĩyã,
Ãmbógó rulé rũrũ Gávũnã Fę̃lį̣cę̃ ní,
Ázį̣ mi cící.
27 Ágǫ́bį̣ 'dĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ rụ kí ĩ'di nĩ mgbã la apá kí ĩ'di 'dị
sĩ rá. Má amụ́ ãsĩkárĩ mádrį̣ abe ĩ'di palé, ã'dusĩku má are ĩ'di 'bá
Rụ́mį̃ gá la. 28 Má agụ ĩ'di kẹ́sį̃ ĩ'badrį̣ ãmbógó rĩ drį̃lẹ́ gá nį̃jó la idé
ã'du yã rĩ. 29 Má ịsụ́ kí ãgátã ga ãzį̣táŋá ĩ'badrį̣ drį̃ gá, má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí
ãlu sĩ ĩ'di tõjó 'bã drã sĩ rá jõku ĩ'di sujó mãbụ́sụ̃ gá la ku. 30 Ma mụ

ị́jọ́ lẽjó ĩ'di 'dịjó rĩ ịsṹlé 'bo, ápẽ tị la gbõgbõ mí rṹlé. Áfẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní mụjó ĩ'di tõjó ími drḩlẹ́ gá.

31 Ịnị́ 'dã sĩ ãsĩkárĩ ũbĩ kí ãzị́táŋá 'dã vú, 'dụ kí Páwṹlọ̃ agụlé táwṹnḩ Ãnĩtĩpátrĩsĩ gá. 32 Ãsĩkárĩ acḩlépi pá sĩ rĩ ãgõ kí ṹ'bṹtị sĩ vúlé kõróŋá agá 'dõlé, a'be kí cẹ̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí ĩ'di agụlé táwṹnḩ Kãyĩsárĩyã gâlé. 33 Kí mụ calé Kãyĩsárĩyã gá 'bo, fẽ kí Páwṹlọ̃ wárágã be Gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́. 34 Gávũnã lã wárágã 'i, zị Páwṹlọ̃ angá ãngũ íngõ gá. Páwṹlọ̃ umvi, “Sĩlísĩyã gá.” 35 Gávũnã jọ, “Ma kẹ́sḩ́ mídrḩ́ are ma 'i, 'bá ími tõlépi rĩ drĩ kí acá rá rĩ gá.” Fẽ dó ĩ'di tãmbalé ḩcọ́ ándrá ãmbógó Hẽródẽ 'bá u'ájó rĩ agá.

24

Páwṹlọ̃ ajíjó ị́jọ́ amájó Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá rĩ

1 Ṹ'dṹ tõwú vúlé gá, átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé Ãnãníyã 'i rĩ mụ ándrá 'bá ĩyõ Yãhṹdḩ́ 'bã ãni ãzí kí abe táwṹnḩ Kãyĩsárĩyã gá ágọ́bḩ́ jájĩ rú umvelé Tãtũlásĩ 'i rĩ abe ãzíla ají kí ĩ'bã ununuŋá Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí i'dalé gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá.

2 'Dãá ají kí Páwṹlọ̃ 'i Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá, Tãtũlásĩ i'dó dó ị́jọ́ ũtrãlé ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó,

“Ãmbógó ãma ãni ḩnzḩ́lé ḩnzḩ́ ũniyambamba 'dĩ, drḩ́ ceŋá mí ãni vãtáŋâ trũ 'dĩ ají ãmaní ásḩ́ ḩgbẹ̃ aga ílí ãzo rú, ãzíla uja ị́jọ́ ndú-ndú jõ ru idélépi ũnzíríkãnã rú rĩ kí múké, sĩ sṹrṹ ãmadrḩ́ 'dĩ itújó. 3 Ãma a'ḩ́ tátí Fẹ̃ḩcẹ̃ lẽlé rĩ, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru ãngũ pírí gá sáwã pírí sĩ, ãzíla ãyĩkõ fụ ãma káyĩ míní ị́jọ́ 'dĩ sĩ. 4 Álẽ mî sáwã izalé ku, má a'ḩ́ mi adrujó ásḩ́ ḩgbẹ́ sĩ ị́jọ́ ãmaní mụlé i'dalé 'dĩ kí arejó. 5 Ãma ịsṹ ágọ́bḩ́ 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũnzí íni la, i'dó ãgọ̃bḩ́ 'bá Yãhṹdḩ́ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá vâ ṹnọ́kṹ drḩ́ gá 'dâ pírí rá ru. Ĩ'di drḩlẹ́ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tḩ́ gá ru pẽlépi ndú rĩ 'badrḩ́ 'i. 6 Ṹ'bḩ́ vâ ándrá ḩcọ́ Ãdróŋá drḩ́ gá 'dã izalé ũnzĩkãnã sĩ rá, wó ãrụ dó ĩ'di cí. [Ãzíla ãlẽ ándrá ị́jọ́ ḩlẹ́ ĩ'di drḩ́ gá ãzị́táŋá ãmadrḩ́ sĩ. 7 Wó ãmbógó ãsĩkárĩ drḩ́ Lúsĩyã amṹ ĩ'di palé ãmadrḩ́ gá 'dâ ũkpõ sĩ, 8 ãzíla fẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní amṹjó ími drḩlẹ́ gá.]* Ídrĩ ĩ'di ụzị jãjã rú mi 'i, mi ú'dî'da ị́jọ́ mgbã ãmaní jọlé drḩ́ la gá 'dĩ kí ịsṹ cécé ãmaní jọlé 'dĩ áni.”

9 'Bá Yãhṹdḩ́ rú 'dĩ ãtĩ kí cọtị ị́jọ́ jọlé 'dĩ ũngúkú, ãzíla jọ kí ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ãndá.

10 Gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃ la mụ kẹ̃ḩ́ a'belé Páwṹlọ̃ ní ị́jọ́ jọjó 'bo, Páwṹlọ̃ umvi, “Ánḩ́ rá, mí angá ị́jọ́ amálé sṹrṹ 'dĩ drḩ́ gá 'dâ ílí ũ'bí 'bo, ãzíla ma dó sĩ ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ nzejó áma drḩ́ gá míní. 11 Cécé míní ịsṹlé mî sĩ rĩ áni, ca drĩ ṹ'dṹ mụdrḩ́ drḩ́ ḩrḩ́ ku ma mụjó Ãdróŋá ḩnzḩ́jó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'bã vúlé gá. 12 'Bá Yãhṹdḩ́ rú 'dĩ ịsṹ kí ma ãgátã ga agá ḩcọ́ Ãdróŋá drḩ́ agá ku. Ịsṹ kí vâ ma 'bá kí bḩlẹ́ usú agá jõku kí drĩdríŋĩ awa agá ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩ́jó rĩ 'bá kî sĩ ru trajó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ãzí íni yã la ku. 13 Jõ drĩ ĩnzõ, 'bã ṹ'bḩ́ kí drĩ míní ãko ãzí icélépi la ị́jọ́ ĩ'bã kí alḩlé má rṹ 'dĩ kí ãndá la ãfẽlé. 14 Álẽ lũlé la míní, ma Ãdróŋá ãmã

* **24:8** Vásĩ 8 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtḩ́-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drḩ́ Gḩ́rḩ́kḩ́ tị sĩ ídu drḩdrḩ́ rĩ kí agá 'dáyụ.

áyĩpịka 'bã kí ándrá ĩnzĩlé ĩnzĩ, 'dĩ gẽrĩ ĩ'bã kí umvelé ndú rĩ. Má ã'ị̃
vâ ịjọ́ Ãdróŋá drị gá Mụ́sã 'bã sĩlé nãbịya abe 'dĩ kí pírí rá. 15 Ásị 'bãŋá
mádrị Ãdróŋâ drĩ gá rĩ vâ cécé 'bá 'dĩ 'badrĩ áni 'bá ãlápítí 'dĩ kí 'bá
ũnzí 'dĩ abe kí drụ́zị angá pírí ídri rú ĩdị rá. 16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó áma itú
bábá ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjọ́ ãlá mání icólé idélé rĩ idéjó Ãdróŋâ drĩlẹ́ gá ãzíla
'bá 'bá ru rĩ drĩlẹ́ gá.
17 "Mání u'ájó ãmvé ílí wẽwẽ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, má ãgõ vúlé
Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá 'dõlé. Má ají séndẽ 'bá mádrị 'baní, ãzíla má amụ́
ídétáŋá idélé Ãdróŋá nî. 18 'Bá áma tõlépi ími drĩlẹ́ gá 'dĩ ndre kí ma
lịcọ Ãdróŋá drị 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá sáwã mâ áma ụrụ'bá
'bãjó ãlá ru rĩ de agá. Ũ'bí kí áma andre gá 'dãá yụ, ãzíla ịjọ́ ãzí ãfũlépi
ala gá la gẽrĩ sĩ 'dáyụ. 19 Wó rá la 'bá Yãhụ́dĩ ãzí angálépi Ásĩyã gá la
kí sáwã 'dã sĩ cí, lẽ tá tí 'bã adru kí 'dâ cí áma tõlé ími drĩlẹ́ gá, ịjọ́ ãzí
ũnzí la jõ cí, 'ba amụ́ kí míní ịjọ́ 'dã i'dalé la 'dâ. 20 Jõku lẽ 'bá 'dĩ 'bã lũ
kí míní ũnzĩkãnã mádrị ĩ'bã kí ịsụ́lé sáwã mâ pá tujó 'bá ịjọ́ amálépi
rĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ 'i, 21 wó lú ịjọ́ ándrá mání jọlé 'bá kí drĩlẹ́ gá, 'Ĩmi áma
ũ'bĩ ãzíla ĩtõ ma ãndrũ mání ã'ịjó la 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú
ĩdị' rĩ sĩ."
22 'Dãá, Fẽlịcẹ ịjọ́ nĩlépi 'bá gẽrĩ Yẹ́sũ drị drĩ gá lọ́lọ rĩ uja dó ịjọ́ 'dã
tị ũpĩlé cí jọ, "Ĩtẽ kpere ãsĩkárĩ ãmbógó Lúsĩyã 'bã acá agá, ma dó
mụ ịjọ́ ĩmidrị 'dĩ lịlé ĩndõ." 23 Fẽ dó ũkpõ ãsĩkárĩ a'belé Páwũ̃lõ andre
tẽlépi rĩ ní Páwũ̃lõ tãmbajó, wó 'bã a'be jõ ĩ'diní drị mgbọ fẽjó la ĩ'di
'bã wõrịka 'baní amụ́jó ĩ'di ãzã kojó ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kî sĩ be.

Páwũ̃lõ 'bã pá tujó Fẽlịcẹ kí drĩlẹ́ gá Drũ̃sịlã be rĩ

24 Ụ'dụ́ were vúlé gá Fẽlịcẹ amụ́ kí ũkû Drũ̃sịlã 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ be,
pẽ 'bá tị mụlé Páwũ̃lõ umvelé ajílé ĩ'ba rụ́ 'dõlé. Are kí ịjọ́ Páwũ̃lõ tị gá
ĩ'di 'bã ịjọ́ ũlũ agá ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị gá rĩ drị gá. 25 Wó Páwũ̃lõ
'bã ịjọ́ jọ agá mũkẽ drị gá, ịjọ́ tajó ásị jã sĩ rĩ drị gá, ãzíla ụ́'dụ́ ãsĩjó 'bá
pírí kí ịjọ́ lịjó rĩ drị gá rĩ drị gá, Fẽlịcẹ 'bã ásị mvu cãlụ́, idé dó ũrĩ sĩ,
ãzíla jọ, "Mí icó dó gõlé vúlé ú'dî'da rĩ gá rá. Ádrĩ sáwã ãzí ịsụ́ rá, ma
ími umve ĩdị rá." 26 Fẽlịcẹ 'bã ásị sáwã 'dã agá 'dãá, Páwũ̃lõ la tá ĩ'diní
séndẽ fẽ ĩ'di ĩgbãjó rá íni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ri Páwũ̃lõ umvelé gbõrú-gbõrú sĩ
ịjọ́ jọjó ĩ'di be.
27 Ílí ĩrĩ vúlé gá, Põrĩkásĩ Fésĩtõ acá dó ãmbógó ru Fẽlịcẹ kẽjị gá.
Wó Fẽlịcẹ 'bã ándrá lẽjó mũkẽ ịsụ́jó 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị rĩ sĩ, a'be
Páwũ̃lõ mãbụ́sũ jó gá 'dãá ũgũgõ.

25

Páwũ̃lõ 'bã pá tujó ãmbógó Fésĩtõ drĩlẹ́ gá rĩ

1 Ụ'dụ́ na Fésĩtõ 'bã acájó ãzị ĩ'didrị ãmbõgõ drị agá 'bo rĩ sĩ, ko dó
drị mụlé Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá angájó Kãyĩsárĩyã gá, 2 sĩ mụjó ãngũ ãtalo
ãmbogo rĩ 'bã kí ru trajó, 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'bã drĩlẹ́ kí abe rĩ gá, mụlé
ịjọ́ ĩ'bã kí usúlé Páwũ̃lõ ụrụ'bá gá rĩ kí arelé. 3 'Bá 'dĩ a'ị kí Fésĩtõ 'i
lẽtáŋá i'dajó ĩ'baní Páwũ̃lõ ujajó vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá, wó íni 'dĩ itú kí
ịjọ́ amụ́jó ĩ'di 'dijó gẽrĩ agá 'dãá rá. 4 Fésĩtõ umvi ĩ'baní, "Ú'bã Páwũ̃lõ
'i mãbụ́sũ gá Kãyĩsárĩyã gá, wó áma ãmgbã rĩ bãsĩ vâ lẽ gõlé vúlêlé

mbẽlẽŋá ru rá. 5 'Bá ĩmĩ drį̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã ãzí 'bã mụ kí má be Kãyĩsárĩyã
gâlé mụlé Páwų̃lǫ̃ tõlé drĩ ájẹ́ ị́jọ́ ãzí idé ũnzí rĩ gá.”
6 Fésĩtõ u'á 'bá 'dĩ kí abe ũgũgõ ụ́'dụ́ mụdrį̣ 'dĩpí, 'dã 'bã ũngúkú gá,
inga dó ru gõlé Kãyĩsárĩyã gâlé vúlé. Drų̃sį̣ íni ri úmvúke ĩ'didrį̣ ị́jọ́ lịjó
rĩ drį̣ gá, fẽ âjí Páwų̃lǫ̃ 'i pá tulé ĩ'di drį̃lẹ́ gá amụ́jó ị́jọ́ ĩ'didrį̣ gá rĩ jọjó.
7 Páwų̃lǫ̃ la mụ afílé jó sĩ kẹ́sį̣ jọjó rĩ agá 'dõlé 'bo, drį̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dį̣ rú rĩ
'bã ãni angálépi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé 'dĩ utu kí pá ĩ'di andre gâ sĩ trǫ̃kį̣lịrį̣,
ãzíla i'dó kí dó ị́jọ́ ũsõlé ĩ'di ụrụ'bá gá. Ị́jọ́ ĩ'bã kí ũsõlé 'dĩ kí pírí ĩnzõ
rú. 8 Wó Páwų̃lǫ̃ ga ị́jọ́ 'dã kí ãgátã rá, jọ, “Má idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá
la ãzį̣táŋá 'bá Yãhụ́dį̣ rú rĩ 'badrį̣ drį̣ gá ku, átã lịcọ́ Ãdróŋá drį̣ ụrụ'bá
gá, jõku úpí ãmbógó Rụ́mį̣ gá rĩ ụrụ'bá gá la ku.”
9 Fésĩtõ ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dį̣ rú rĩ kí drį̃lẹ́ gá múké rĩ zį̣ Páwų̃lǫ̃ 'i,
“Mi mụ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé mî sĩ cénĩ mụlé pá tulé áma drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ 'dĩ kí
vú nzejó rá yã?”
10 Páwų̃lǫ̃ umvi ĩ'di, “Yụ! Ámụ lé ku, ã'dusĩku átu pá ú'dî'da íni la
ãngũ Kãyį̃sárį̃ Rụ́mį̣ gá rĩ 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ gá, lẽ dó bãsĩ úlį̣ ị́jọ́
mádrį̣ gá rĩ 'dâ ũgũgõ. Átã ími ãmgbã rĩ nį̃ vâ cé, má idé ị́jọ́ ũnzí la
'bá Yãhụ́dį̣ rú 'dĩ 'ba rụ́ ku. 11 Ádrĩ ị́jọ́ ũnzí ãzí idé icólépi fẽlépi la ma
sĩ drã rá yã áni, adru álẽ apálé drã sĩ la ku. Wó ị́jọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé áma
ụrụ'bá gá 'dĩ drĩ kí adru ĩnzõ rú, nõ mi 'i yã, jõku 'bá ãzí yã, icólépi
áma fẽlépi 'bá 'dĩ 'badrį̣ kî sĩ áma 'dį̣ rá la yụ. Ị́jọ́ mádrį̣ 'bã mụ úpí
ãmbógó Rụ́mį̣ gá rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Fésĩtõ la mụ ị́jọ́ jọlé 'bá ĩ'didrį̣ kî sĩ ị́jọ́ lịjó 'dĩ
abe 'bo, jọ Páwų̃lǫ̃ ní, “Múké! Ị́jọ ị́jọ́ mídrį̣ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mį̣
gá rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá 'bo, mi dó mụ úpî drį̃lẹ́ gâlé rá.”
13 Ụ'dụ́ were vúlé gá, úpí Ãgį̃rį̣pã kí ámvọ́pį̃ Bę̃rį̃nį̣kę̃ be acá kí
Kãyĩsárĩyã gá amụ́lé Fésĩtõ ã'į̃lépi acá múké rĩ jọjó. 14 'Bá 'dĩ kí mụ
u'álé ụ́'dụ́ were Fésĩtõ drį̣ko gá 'dãá 'bo, Fésĩtõ nze ĩ'baní ị́jọ́ Páwų̃lǫ̃
drį̣ 'dĩ kí vú úpí nî, jọ, “Ágọ́bį̣ ãzí ãlu Fę̃lį̣cę̃ 'bã a'belé mãbụ́sų̃ gá la
'dâ cí. 15 Wó ụ́'dụ́ ándrá mâ mụjó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo
rĩ kí drį̃lẹ́ 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dį̣ rú rĩ 'badrį̣ abe ũtrã kí ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá,
lẽ kí álį̣ sĩ ị́jọ́ ĩ'di drį̣ gá íni.
16 “Wó álũ ĩ'baní, ãzíla ájọ mgbọ rú, ‘Ãzį̣táŋá ãmadrį̣ Rụ́mį̣ drį̣ ã'į̃
ãmaní ị́jọ́ lịlé 'bá ãzí drį̣ gá ịsụ́ tu pá ị́jọ́ ĩ'didrį̣ vú nzejó ku la ku. Ála
ĩ'baní drį̃lẹ́mgbọ fẽ sĩ ị́jọ́ jọjó mịfį̣ gá mịfį̣ gá 'bá kí tõlépi rĩ kí abe ráká.’
17 'Bá 'dĩ kí mụ amụ́lé ị́jọ́ lịŋá 'dĩ gá 'bo, má iza sáwã ãzí ku. Cọtį̣ drų̃sį̣
íni ãma mụ rilé jó ị́jọ́ lịjó rĩ agá 'bo, ápẽ 'bá tį̣ ágọ́bį̣ 'dĩ ajíjó jó agá
'dõlé. 18 Wó 'bá ĩ'di tõlépi 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ ífí kóru mání ũrãlé icó kí tá
sĩ ĩ'di tõlé ku la kî sĩ. 19 Ị́jọ́ pírí ĩ'bã kí jọlé rĩ kí ị́jọ́ dį̣nį̃ ĩ'badrį̣ drį̣ gá la,
ãzíla ágọ́bį̣ ãzí umvelé Yẹ́sụ̃ 'i drãlépi rá wó Páwų̃lǫ̃ 'bã jọlé ĩ'di ídri rĩ
drį̣ gá. 20 Áma úŋmĩ tu pá ma ị́jọ́ ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ drį̣ gá íngoní yã rĩ sĩ cí, ázį̣
tí dó sĩ ĩ'di 'i ĩ'di nõ sĩ mụ pá tulé ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó, ãzíla kí lịjó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃
gâlé rá yã íni. 21 Wó Páwų̃lǫ̃ lẽ ị́jọ́ ĩ'didrį̣ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mį̣
gá rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, áfẽ dó sĩ ãzį̣táŋá, lẽ úmba tã la mãbụ́sų̃ gá
'dâ kpere mání kę̃jį̣ ịsụ́ agá ĩ'di tį̣ pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mį̣ gá rĩ rų̃lé.”
22 Ãgį̃rį̣pã jọ Fésĩtõ ní, “Álẽ ị́jọ́ arelé ágọ́bį̣ 'dĩ tį̣ gá mâ sĩ cénĩ.” Fésĩtõ
umvi ĩ'diní, “Mi ị́jọ́ ĩ'di tį̣ gá rĩ are drų̃sį̣ rá.”

Páwṹlṑ 'bã pá tujó úpí Ãgĩrĩpã drĩlẹ́ gá rĩ

23 Drṹsĩ́ íni, ãmbogo ãsĩkárĩ 'bã rĩ kí, 'bá ãmbogo 'dãá la kí abe, ají
kí Ãgĩrĩpã kí Bẽrĩnĩkẽ be, afí kí ãngũ 'bá 'bã kî sĩ ru trajó ị́jọ́ arejó rĩ gá
ĩnzĩtáŋá ãmbógó la sĩ. Fésĩtõ jọ, lẽ ájí Páwṹlṑ ĩ'ba rṹ 'dõlé. 24 Fésĩtõ jọ,
"Úpí Ãgĩrĩpã ãzíla ũ'bí jó agá 'dâ 'dĩ, ágọ́bị ĩminí ndrelé 'dĩ bãsĩ drĩlẹ́
'bá Yãhṹdĩ rú 'dĩ 'badrị 'dâ, ãzíla Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'bã kí ununuŋá
ajíjó má rṹ tré, lẽ 'ba u'á ídri ku rĩ 'i. 25 Wó mání ị́jọ́ ĩ'didrĩ ĩndṹ ndrṹ
agá, má ịsṹ ị́jọ́ ãzí ãlu fẽlépi la úlị sĩ ị́jọ́ ĩ'di drĩ gá 'bã drã sĩ rá la yụ.
Wó ĩ'di lẽjó la ị́jọ́ 'í drị gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rṹmĩ gá rĩ drĩlẹ́ gá rĩ
sĩ, má ũrã ị́jọ́ ĩ'di tị pẽjó rá. 26 Wó ánĩ átã ma úpí ãmbógó Rṹmĩ gá rĩ
ní ã'du ị́jọ́ sĩ ĩ'di drĩ gá yã la ku. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ dó bãsĩ mání ĩ'di ajíjó ĩmi
drĩlẹ́ gá 'dĩ, ambamba la úpí Ãgĩrĩpã mi 'i! Údrĩ dó ị́jọ́ ĩ'didrị gá rĩ ĩndṹ
ndrṹ 'bo, ma dó sĩ icó wárágã sĩlé úpí ãmbógó Rṹmĩ gá rĩ ní múké.
27 Indré mání múké ku 'bá mãbṹsṹ gá rĩ tị pẽjó úpí ãmbógó Rṹmĩ gá
rĩ rṹlé ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ icéŋâ kóru rĩ gá."

26

1 Úpí Ãgĩrĩpã jọ Páwṹlṑ ní, "Rṹkṹsã míní cí icójó ị́jọ́ ími drĩ gá rĩ
jọjó." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlṑ 'bã drị, i'dó dó ị́jọ́ ĩ'di drĩ gá rĩ jọlé jọ, 2 "Úpí
Ãgĩrĩpã, áma drĩlẹ́ba mání ãndrũ pá tujó ími drĩlẹ́ gá, mání ị́jọ́ 'bá
Yãhṹdĩ rú 'dĩ 'bã kí áma tõjó rĩ nzejó míní rĩ sĩ. 3 Ínĩ ị́jọ́ ã'ĩtáŋá ãmadrĩ
'bã lã'bĩ kí drĩ gá ị́jọ́ ãma 'bá Yãhṹdĩ rú 'dĩ 'bã kí ãgátã gajó drĩ la gá
rĩ abe cé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ dó mi ị́jọ́ mâ jọlé rĩ arejó ásị́ jã sĩ.

4 "'Bá Yãhṹdĩ rú 'dĩ nĩ kí gbíyã mádrĩ i'dójó ãnzĩrĩŋã sĩ rĩ rá. Nĩ kí
ídri mádrị ãndânĩ rĩ ári u'álé sṹrṹ ãmadrĩ agá 'dâ, dó vâ vúlé vúlé ru
ãngũ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ gá rá. 5 Nĩ kí ma ílí ãzo rú, drĩ kí tá lẽ la rá,
icó kí ị́jọ́ nzelé áma drĩ gá rá, ma ándrá 'bá Fãrĩsáyĩ rú, 'bá ãzĩtáŋá
tãmbalépi ũkpómgboroto íni la. 6 Ú'dî'da átu pá kẹ́sĩ drĩlẹ́ gá íni la ị́jọ́
ma ásị́ 'bãjó drĩ la gá Ãdróŋá 'bã ándrá azĩlé má áyípịka 'baní rĩ sĩ.
7 Ị́jọ́ azĩlé 'dĩ bãsĩ ínátị mâ sṹrṹ mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ 'bã kí ásị́ 'bãjó drĩ la
gá 'bã idé ru ãzíla ĩ'bã kî sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó ịnị́ kí ĩtṹ be 'dĩ. Úpí Ãgĩrĩpã,
ị́jọ́ mâ ásị́ 'bãjó drĩ la gá 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ 'bá Yãhṹdĩ rú 'dĩ 'bã kî sĩ áma tõjó
'dĩ. 8 Ĩmi ịsṹ ĩ'di ũkpó ru ã'ĩjó la Ãdróŋá icó 'bá drãlépi rá rĩ ingalé
ídri rú rá la ã'du sĩ?

9 "Á'dụ ũrãtáŋá ãzíla ũkpó mádrĩ sĩ 'bá rṹ Yẹ́sṹ Nãzẽrẹ́tĩ gá rĩ ã'ĩlépi
'dĩ kí drĩ ụtrĩjó.

10 "'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ mâ idélé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'i. Ánga ị́jọ́ 'dĩ ũkpõ
ãtalo ãmbogo 'dĩ 'badrĩ sĩ, má ũ'bã 'bá ãlá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi 'dĩ kí mãbṹsṹ
gá, ãzíla ma vâ 'bá ị́jọ́ lịlépi ãzí rĩ kí drĩ gá 'bã drã kí rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá
ĩndĩ. 11 Pâlé wẽwẽ rú ári acĩlé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó ãlu-ãlu gâ sĩ ĩ'baní
ũcõgõ fẽlé, ári vâ kí ũŋmĩlé ũkpó sĩ ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ a'bejó rá. Ũmbã
'bã áma najó ĩ'baní ũnzí rĩ sĩ, ári kí vú ũbĩlé kpere sṹrṹ ãzí kí agá kí
ĩcãndĩjó táwṹnĩ kí agâ sĩ.

Páwṹlṑ jọ ĩ́jọ́ ĩ'diní ásị́ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 22:6-16)

12 "Ãcĩ ãzí 'dĩ ãni la gá ma mụ agá Dãmãsĩ́kị́yã gá ũkpõ ãtalo ãmbogo
rĩ 'badrĩ sĩ. 13 Úpí, ĩtṹkã íríkíri sĩ gẽrĩ agá 'dãá, andré dĩzã angálépi

'bṹ gâlé la ji ãngũ áma andre gá vâ 'bá tá ãmã sĩ mụjó ĩ'ba abe 'dĩ kí andre gá imve tárá-tárá. 14 Ãma u'de pírí vṹrṹ, má are ṹ'dṹkṓ jọ mání ị́jọ́ tị Yãhṹdḩ drḩ sĩ, ‘Sáwṹlṓ, Sáwṹlṓ, mi áma ĩcãndĩ íni ã'du sĩ? Ĩ'di míní ũkpó-ũkpó ã'dḩ 'dịjó má be.’

15 “Ázị, ‘Mi ã'di 'i, Úpí?’ Umvi, ‘Ma Yẹ́sṹ mî ĩcãndĩlé rĩ 'i. 16 Mí angá, ítu pá ụrụgá. Má i'da ma míní ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ mi ndú ãtí'bó ru ãzḩ má drḩ ngalé, ãzíla vâ adrujó mâ sãdínĩ rú ị́jọ́ míní ndrelé ú'dî'da 'dĩ kí, ãzíla mâ mụlé i'dalé drṹzḩ 'dĩ kí vú nzelé 'bá ãzí rĩ 'banî. 17 Ma ími pa 'bá mídrḩ Yãhṹdḩ rú, ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí drḩ gá rá. Ma ími tị pẽ ĩ'ba rṹlé 18 kí mịfḩ nzḩjó, kí ujajó ịnḩ agá rĩ sĩ ãngũ ulé gá, ũkpó Sĩtánĩ drḩ gãjó sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru. Ị́jọ́ ũnzí kí umbélépi rĩ ála sĩ kí trũ rá, kí dó vâ sĩ ãngũ ịsṹ 'bá mání pẽlé ãlá ã'ḩtáŋá sĩ 'dĩ kí abe ĩndĩ.’

19 “Úpí Ãgḩrḩpã ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágã ị́jọ́ mâ ndrelé angálépi Ãdróŋá drḩ 'bṹ gá rĩ ku, má ã'ḩ tị la arelé rá. 20 Má i'dó ị́jọ́ 'dĩ ũlũlé drḩdrḩ la Dãmãsḩkḩyã gá, vâ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, 'dĩ Yṹdḩyã gá pírí, ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'baní, 'ba uja kí ásḩ, 'bã ãgõ kí Ãdróŋá rṹ 'dõlé uja kí ásḩ rá rĩ i'dajó ị́jọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. 21 'Bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ rụ kí bãsĩ ma lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ 'bã ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá 'dãá lẽjó áma 'dịjó rá la ị́jọ́ 'dĩ sĩ. 22 Ãdróŋá ko áma ãzã kpere ãndrũ pá tujó ị́jọ́ vú nzejó 'bá pírí 'baní, 'bá ãmbogo 'baní, 'bá nírí rĩ abe trũtrũ. Ánze lú ị́jọ́ nãbịya 'bã kí jọlé Mṹsã abe ĩ'di ru idé rá, 23 Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsṹ, ĩ'di drã rá, ĩ'di vâ angá drḩdrḩ ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ãngũ jijó 'bá ịnḩ agá ị́jọ́ ũnzí sĩ Yãhṹdḩ rú rĩ 'baní 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ abe.”

24 Páwṹlṓ 'bã drĩ ị́jọ́ ĩ'di drḩ gá rĩ vú nze agá 'dĩ, Fésĩtõ za re, “Páwṹlṓ, ími drḩ 'be ru rá. Ṹnḩtáŋá mí ãni ambamba 'dĩ sĩ mi úgólé azalé aza-azâ!”

25 Páwṹlṓ umvi, “Gávũnã Fésĩtõ, má aza ku. Ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ kí ị́jọ́ mgbã ãzíla ífí trũ. 26 Úpí Ãgḩrḩpã nḩ ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ kí drḩ gá ị́jọ́ ce, ma dó sĩ ị́jọ́ jọ ĩ'diní tọndọlọ má ã'ḩ vâ rá ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ nga kí bḩlḩ la gâ sĩ hãwṹ ku, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ũní la ku. 27 Úpí Ãgḩrḩpã, mí ã'ḩ ị́jọ́ nãbịya 'badrḩ kí rá yã? Ánḩ rá, mí ã'ḩ rá.”

28 Úpí Ãgḩrḩpã umvi Páwṹlṓ ní, “Sáwã wereŋá 'dĩ sĩ mi áma uja acájó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rá yã?”

29 Páwṹlṓ umvi ĩ'diní, “Drĩ táni adru sáwã were jõku ãzo rú, ma Ãdróŋá ã'ḩ adru mi 'i á'dṹsĩ ku, 'bá pírí áma arelépi ãndrũ 'dĩ kí, 'ba acá kí tá mâ áni pẽ lú adrujó nõrórõ trũ 'dĩ áni rĩ.”

30 Úpí 'i, gávũnã 'i, Bẹ̃rḩnḩkẹ̃ 'i, ãzíla 'bá ãmbogo pírí rilépi 'dãá rĩ angá kí ụrụgá. 31 Fũ kí jó agá 'dãá rá, ĩ'bã kí mụ agá ị́jọ́ jọ trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá, jọ kí, “Ágọ́bḩ 'dĩ idé ị́jọ́ ãzí icójó ĩ'di 'dịjó rá jõku ĩ'di umbéjó mãbṹsṹ gá la ku.”

32 Úpí Ãgḩrḩpã jọ Fésĩtõ ní, “Ágọ́bḩ 'dĩ drĩ tá jọ la âgụ ị́jọ́ 'í drḩ úpí Rṹmḩ gá rĩ 'bã drḩlẹ́ gá ku la, ãma tá ĩ'di fẽ ãfũlé rá.”

27

Páwṹlṓ 'bã mụjó Rṹmḩ gá rĩ

1 Ála mụ ịjọ́ ãmaní mụjó mẹ́lị̃ sĩ Ítãlĩ gá rĩ amálé 'bo, úfẽ Páwṹlṍ
kí mãbṹsṹ ãzí kí abe ãmbógó ãsĩkárĩ ãni umvelé Jṹlḭyãsĩ úpí ãmbógó
'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã ãsĩkárĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ gá. 2 Ãfi mẹ́lị̃ ãfũlépi
Ãdrãmḭ̃tṹmṹ gá mụlépi táwṹnḭ̃ ỉyḭ́tḭ gá ãngũ Ásĩyã gá rĩ kí agâ sĩ.
Ãrĩsĩtãríkõ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ táwṹnḭ̃ Tẹ̃sãlọ̃́ḭ̃ gá rĩ mụ ãma abe
ĩndĩ.
3 Drṹsḭ̃ íni, ãca Sḭ̃dọ́nḭ̃ gá. Jṹlḭyãsĩ mba Páwṹlõ tã ásḭ ỉgbẹ́ sĩ, fẽ
ĩ'diní mụlé wọ̃́rḭ́ka 'ba rṹ, ĩ'baní sĩ ĩ'di ãzã kojó. 4 Ãmụ vâ ãcḭ̃ trũ drḭ̃
gá, ãlṹḱṹ̃ 'bã alíjó drḭ̃lẹ́ gâlé ru ũkpó ru ãma rṹ 'dõlé ru rĩ sĩ, ãma
alḭ Kũpórõ ãngũ ã'í ru lḭlépi ỉyḭ agá rĩ 'bã wókõ ãlṹḱṹ̃ 'bã lijó ũkpó
ru ku rĩ agâ sĩ. 5 Ãma mụ alḭlé mĩrĩ gbayi rĩ agâ sĩ ỉyḭ́tḭ Sĩlísĩyã gá rĩ
gâ sĩ, ãzíla Pãmũfílĩyã gâ sĩ 'bo, ãma acá Múrã gá 'dĩ Lṹḱḭyã gá. 6 'Dãá
ãsĩkárĩ ãmbógó Jṹlḭyãsĩ ịsṹ mẹ́lị̃ angálépi Ãlẽkĩzéndrĩyã gá mụlépi
Ítãlĩ gá la, tõ ãma ala gá. 7 Ãma acḭ jãjã rú ṹ'dṹ wẽwẽ rú, ãma ịsṹ
vâ ĩ'di ũkpó-ũkpó cajó Kṹnḭ́dõ gá. Ãlṹḱṹ̃ wãbáŋá ru rĩ uga ãmaní
mụlé pịrị úmgbé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma apí dó ãma Kṹrẹ́tḭ̃ 'bã bṹlṹ ãlṹḱṹ̃
atrḭlépi cí rĩ gâ sĩ, ãma alḭ dó Sãlĩmónĩ agâ sĩ. 8 Ãmaní mụ agá ỉyḭ́tḭ gâ
sĩ ũcõgõ-ũcõgõ rú, ãmụ dó calé Ỉyḭ Tḭ Múké gá 'dĩ táwṹnḭ̃ Lãséyã gá.
9 Ãma iza ãcḭ̃ 'dĩ gá ṹ'dṹ wẽwẽ rú ácḭ̃ 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ sĩ, wó
'dĩ sĩ ṹ'dṹ ãkónã naŋá gãjó rĩ, ru 'bãjó ãlá ru rĩ ukó rá, 'dĩ ĩmbá áyi 'bã
adrujó ũnzí-ũnzí rĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlõ i'dó kí bḭ́lẹ́ ỉndṹ lilé jọ, 10 "'Bá
'dĩ, ándre ãcḭ̃ ãmadrḭ mẹ́lị̃ sĩ 'dĩ la mụ adrulé ũnzíkãnã rú, ãma kí mụ
tẹ́rḭ mẹ́lị̃ agá 'dĩ kí, ãzíla mẹ́lị̃ abe kí ãvĩlé rá. Ĩ'di vâ ãmã ídri ãmgbã
rĩ gá ũcõgõ fẽ ĩndĩ." 11 Wó ãsĩkárĩ ãmbógó ní Páwṹlõ tḭ arejó rĩ kẽjḭ́
gá, ri ḭjọ́ arelé dẽrébã mẹ́lị̃ drḭ tḭ gá, mẹ́lị̃ 'dḭ́pḭ be áyụ. 12 Ỉyḭ Tḭ Múké
'dĩ 'bã adrujó múké ku mẹ́lị̃ ní, áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, 'bá ũ'bí
ũrã kí ĩ'di múké la fũjó 'dâ rá, mụjó Fõyĩníkĩ gâ sĩ ãngũ ỉgbẹ́ ãlṹḱṹ̃
lilépi wãbáŋá ru rĩ tẽjó lé 'dĩ ỉyḭ́tḭ Kṹrẹ́tḭ̃ gá.

Ãlṹḱṹ̃ wãbáŋá ru mĩrĩ agá rĩ

13 Ãlṹḱṹ̃ ándrâlé ru rĩ la mụ alílé jãjã rú sḭ̃sḭ̃ íni, 'bá 'dĩ ũrã kí 'ĩyi
icó dó mụlé rá, anzé kí dó ãko mẹ́lị̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ, i'dó kí dó mụlé
ãni ru ỉyḭ́tḭ gâ sĩ ỉyḭ́tḭ Kṹrẹ́tḭ̃ drḭ̃ gá. 14 Mụ kí drĩ álḭ ku, ãlṹḱṹ̃ wãbáŋá
ru la acé ũkpó ru angájó ṹrṹ̃lé ru. 15 Mẹ́lị̃ icó drḭ̃ jalé ãlṹḱṹ̃ gâlé
ru ku, ri dó mẹ́lị̃ drolé ãngũ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gâ sĩ ỉyḭ agâlé. 16 Ãma ịsṹ
ãngũ ru lḭlépi ỉyḭ agá umvelé Kãyṹdã pa ãma were ãma alḭjó wókõ la
ándrálé ãlṹḱṹ̃ 'bã alólé ku rĩ gâ sĩ rĩ sĩ. 'Dãá ḭjọ́ kí ũkpó ru ãma ṹ'bḭ̃
í'bó were sĩ ru pajó rĩ asélé ãni rú mẹ́lị̃ rṹ 'dõlé bábá. 17 Asé kí í'bó
were rĩ mẹ́lị̃ agá, usú kí ĩbáká mẹ́lị̃ ụrụ'bá gá, umbé kí mẹ́lị̃ ágá ĩbáká
sĩ mgbemgbe. Idé kí ṹrḭ̃ sĩ, ũrã kí mẹ́lị̃ la mụ ãrḭ̃lé ỉyḭ́tḭ cene cínákí
ru Sãrãtḭ́sḭ̃ gá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũtrũ kí bõngó ãlṹḱṹ̃ 'bã sĩ mẹ́lị̃ drojó rĩ
kí rá, a'be kí dó mẹ́lị̃ ungalé ãlṹḱṹ̃ sĩ. 18 Ãlṹḱṹ̃ wãbáŋá ru 'dã ri
adrulé ũkpó ru, drṹsḭ̃ íni, u'bé kí ãko mẹ́lị̃ 'bã 'dụlé rĩ 'bã ãzí kí ỉyḭ agá.
19 Ṹ'dṹ 'dã 'bã ũngúkú gá, u'bé kí ãko mẹ́lị̃ tãmbajó ãzíla idéjó la rĩ kí
rá. 20 Ṹ'dṹ wẽwẽ rú ãndre ỉtṹ mḭ́ḭ̃ ku, ãzíla lẽlẽgó kí abe, wãbáŋá rĩ
lilé ũkpõ sĩ ị̉dḭ́-ị̉dḭ. Ã'bã ásḭ ãma dó sĩ ãma pa rá rĩ drḭ̃ gá ku.
21 'Bá mẹ́lị̃ agá 'dĩ 'bã kí íná najó ku ṹ'dṹ ũ'bí ru rĩ sĩ, Páwṹlõ tu pá
kí drĩdríŋĩ gá. Jọ ĩ'baní, "'Bá mádrḭ 'dĩ, ĩdrĩ ájẹ́ áma tḭ are agá ãmaní

drį̃ akójó Kų̃rẹ́tį̃ gá rĩ sĩ la, ãma ãvĩ kí tá sĩ adrájó 'dĩ 'bã áni ku. 22 Wó
álẽ dó ĩmi imbá ásį̣, ã'dusĩku la 'bá ãzí ãlu la icó ãvĩlé ĩmi agá 'dâ ku,
wó mẹ́lį̃ la mụ andilé nĩ. 23 Į̣nį̣ áję̣ rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá mádrį̣ mâ
adrujó ĩ'di ãni, mání į̃nzį̃lé rĩ, tu pá áma andre gá, 24 jọ, 'Páwų̃lǫ̃, mí
idé ų̃rį̃ sĩ ku, ã'dusĩku mi mụ pá tulé kẹ́sį̃ gá úpí ãmbógó Rụ́mį̃ drį̃ drį̃lẹ́
gá. Ãdróŋá 'bã ásį̣ į̃gbę̃ sĩ azį̣ vâ 'bá pírí mụlépi mí be 'dĩ kí pajó ídri
ími ị́jọ́ sĩ.' 25 Ími ásį̣ 'bã adru ũkpó ru, má ã'į̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'dĩ la
ru idé cécé ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ 'bã áni. 26 Wó drį̃drį̃ rĩ gá, ãma mụ ãrį̃lé
ãngũ ru lį̣lépi į̃yį̣ agá la 'bã ãzí gá rá."

27 Ụ'dụ́ mụdrį̣ drį̃ sụ ị́nị́ kí į̃tụ́ be, wãbáŋá ri drĩ ãma lilé mĩrĩ Ãdríyã
agá 'dâ. Wó ĩ'di mụ calé ãni rú sáwã ázíyá ị́nị́ drį̃ sĩ, 'bá ãzį̣ ngalépi
mẹ́lį̃ agá rĩ ĩtrĩkã kí ãma úgó calé ãni rú ãngũ ã'í gá. 28 'Be kí ĩbáká sĩ
į̃yį̣ 'bã mgbi ų̃'bį̃jó, ị́sụ́ kí ĩ'di mítã kãlį̣ sụ. Se kí ru drį̃ gá were, 'be kí
ĩbákâ į̃dį̣, ị́sụ́ kí ĩ'di mítã kãlį̣ na. 29 'Bá ãzį̣ ngalépi mẹ́lį̃ agá 'dĩ idé kí
ų̃rį̃ sĩ, kí mụ ru sį̃lé írã ụrụ'bá gá 'dĩ yã íni, 'be kí kį̃lį̃mgbǫ̃rǫ̃ mẹ́lį̃ ní pá
tujó rĩ kí sụ, ã'į̃táŋá ĩ'badrį̃ gá, lẽ kí į̃tụ́ 'ba agá ráká. 30 'Bá ãzį̣ ngalépi
mẹ́lį̃ agá rĩ 'bã ãzí lẽ kí apálé rá, a'bé kí í'bó ru pajó rĩ į̃yį̣ agá, 'bã kí
ru kí 'bã rĩ kį̃lį̃mgbǫ̃rǫ̃ ãzí a'bé mẹ́lį̃ drį̃lẹ́ gâlé ru rĩ áni. 31 Páwų̃lǫ̃ jọ
ãmbógó ãsĩkárĩ drį̃ 'baní ãsĩkárĩ abe, "'Bá mẹ́lį̃ 'bã ãzį̣ ngalépi 'dĩ drĩ
kí adru mẹ́lį̃ agá 'dâ ũgũgõ ku, 'bá ãzí pa ru ku." 32 Ãsĩkárĩ ụlį̣ kí í'bó
ru pajó rĩ 'bã ĩbáká kí rá, a'be kí ĩ'di a'délé į̃yį̣ agâlé.

33 Ãngũ 'bã lẽ agá ụwį̣ agá 'dĩ, Páwų̃lǫ̃ imbá kí ásį̣ ásį̣ pírí sĩ íná najó.
Jọ, "Ụ'dụ́ mụdrį̣ drį̃ sụ 'dĩ agá, ĩri ĩmi ulalé ãko ãzí naŋâ kóru. 34 Má a'į̣
ĩmi ú'dî'da ãkónã nalé sĩ adrujó ídri. Ĩmi ãzí icó adrálé ku, átã drį̃'bį̣
ífí ãzí ãlu la icó anzélé 'bá ãzí 'bã drį̃kã gá ku." 35 Ĩ'di mụ ị́jọ́ jọlé 'dĩ
'bã áni 'bo, Páwų̃lǫ̃ a'dụ́ mũkátĩ, * fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, andi ala nalé
kí drį̃lẹ́ gá 'dãá. 36 Ásį̣ la mba kí dó rá, nga kí dó pírí ãkónã nalé rá.
37 'Bá mẹ́lį̃ agá 'dãá rĩ 'bã kãlãfe pírí rĩ gá túrú į̃rį̃ kãlį̣ ázį̃rį̃ drį̃ ázíyá.
38 Kí dó mụ pírí ãkónã ĩ'baní lẽlé nalé rĩ kí nalé 'bo, u'bé kí dó ãkónã
'bã į̣mbį̣ kí į̃yį̣ agá fẽjó la mẹ́lį̃ 'bã ãnzį̃ rú sĩ į̃yį̣ agâlé ku.

39 Į̃tụ́ lã mụ ãfũlé 'bo, nį̃ kí ãngũ 'dã ku, rá la ndre kí mĩrĩ 'bã tį̣
kúrúŋá cínákí ru írã kóru la, 'bã kí dó ásį̣ mẹ́lį̃ agụjó ala gá drĩ tá icó
rá rĩ gá. 40 Ụlį̣ kí ĩbáká kį̃lį̃mgbǫ̃rǫ̃ mẹ́lį̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ kí, a'be kí dó
kí u'delé į̃yį̣ į̃ndų̣lé. Sáwã ãlu 'dã agá, ayụ kí vâ ĩbáká ãko mẹ́lį̃ drį̃
ujíjó rĩ rụlépi rĩ kî. Inga kí bõngó mẹ́lį̃ 'bã sĩ acíjó drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí, a'be
kí mẹ́lį̃ ãlụ́kụ́kų̃ ní ĩ'di drojó mĩrĩ 'bã tį̣ gâlé. 41 Wó mẹ́lį̃ 'bu ru cínákí
gá, ũmvõrõkõ la ãrį̃ cí icó mụlé ku, į̃ndụ́ la i'dó andilé į̃yį̣ 'bã mvuŋá
tũlá-tũlá ũkpõ sĩ rĩ sĩ.

42 Ãsĩkárĩ itú kí tį̣ 'bá mãbụ́sų̃ rú rĩ kí ụ'dịjó rá, kí ãzí 'bã wẽ rú į̃yį̣ sĩ
apájó rá ku. 43 Wó Jụ́lį̣yãsĩ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrį̃ gá rĩ lẽ Páwų̃lǫ̃ 'bã
adru ídri, ã'į̃ dó sĩ ĩ'baní mãbụ́sų̃ kí ụ'dį̣lé ku. Kẹ̃jį̣ la gá, jọ 'bá pírí į̃yį̣
nį̃lépi wẽ sĩ cé rĩ 'bã mvu kí į̃yį̣ wẽlé, mụjó ãngũ ã'í rĩ gá. 44 Į̣mbį̣ la
ãzí rĩ 'bã bĩ kí 'bá ãzí rĩ kí vú báwũ andilépi mẹ́lį̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kî sĩ.
'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ 'bá pírí 'bã kí ru pajó cajó ãngũ ã'í rĩ gá rá rĩ 'i.

28

Páwų̃lǫ̃ 'bã adrujó Mãlátã gá rĩ

* **27:35** Dĩ adru mũkátĩ nalé Ụ̃mų̃ Úpí drį̃ agá rĩ 'i ku.

1 Ãma mụ acálé ãngũ ru lịlépi ĩyị́ kóru rĩ gá rũwẽ 'bo, ãma ịsṹ ũ̃nĩ̃lé
la ãngũ 'dã 'bã rṹ Mãlátã 'i. 2 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ kí 'bá múké, ásị̃ ĩ̃gbẹ́
la kî. Ãngũ ri adrulé uzogó ru, ãzíla vâ ĩ̃gbẹ́kịtịtị ru, wó 'bá 'dĩ a'ị kí
ãma ãvá sĩ, ũdũ kí vâ ãmaní ãcí yulé yũyũ. 3 Páwũ̃lõ atrá ijijá ãzí kí
yĩlé ãcí gá. Ĩ'di 'bã kí yĩ agá 'dâ, ĩ̃nĩ̃ ãzí ãfũ ijijá 'dĩ kí agâlé ãcí 'bã yũ̃
sĩ, ĩkãlã ru Páwũ̃lõ 'bã drị́ gá, ãzíla ga drị́ la. 4 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ ndre
kí ĩ̃nĩ̃ 'bã ru ãgĩ agá kĩlõkĩlõ rú Páwũ̃lõ 'bã drị́ gá, ãzíla ga ĩ'di rá rĩ gá
rá, wó uja kí tị, i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá,
ágọ́bị́ 'dĩ 'dị 'bá! Ĩ'di táni ru apájó mĩrĩ agâlé rá tí, ịjọ́ lịlé ĩ'di drị́ gá
pịrị rĩ ã'ị̃ ĩ'diní adrujó ídri ku.” 5 Páwũ̃lõ yã ĩ̃nĩ̃ 'dã ãcí agâlé, wó ãko
ãzí ĩ'di idélépi ũnzí la yụ. 6 'Bá 'dĩ i'dó kí Páwũ̃lõ ũtẽlé ndrelé drị́ la
nõ 'bã rĩ i'dó ãvõlé 'dĩ, jõku ĩ'di nõ a'dé vũ̃rṹ drãlé 'dĩ. Wó kí mụ tẽlé
la sáwã ãzo rú tí, ãzíla ãko ãzí ũnzí la la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá ku
'bo, uja kí vâ ru úŋmĩ jọjó la, “Ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'di ãdróŋá ãzí.”
7 Pũ̃bĩ̃lị́yã 'bá ãmbógó ru ãngũ ru lịlépi mĩrĩ agá 'dãá rĩ drị́ 'bã ámvṹ
'dãá ãni rú. A'ị̃ ãma ãyĩkõ sĩ ĩ'didrị́ko gâlé, ãzíla ri ãmaní ãkónã fẽlé
nalé ṹ'dṹ na 'dĩpí. 8 Ãmbógó 'dã 'bã átẹ́pị ĩ'di sáwã 'dã sĩ ãyánĩ rú, ri
drị́ cịlé ãyánĩ 'bá 'bã ụrụ'bá 'bã sĩ kojó kõ-kõ rĩ sĩ, ãzíla ri ãrí ika sũlé.
Páwũ̃lõ fi ĩ'di rṹ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ṹ'dṹ kojó rĩ gâlé, tị̃ drị́ ĩ'di drị́ gá, ãzíla
zị ĩ'diní Ãdróŋá. Cọtị ágọ́bị́ tá 'bá ãmbá ru 'dĩ adrí ãyánĩ tá 'dã sĩ rá.
9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá pírí ãyánĩ trũ ãngũ ru lịlépi ĩyị́ agá 'dã gá 'dãá
'dĩ amṹ kí, ãzíla ãyánĩ kí ụrụ'bá gá rĩ wa kí pírí rá. 10 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ
fẽ kí ãmaní ĩ̃nzị̃táŋá ãmbógó ru, wó sáwã ãmadrị́ lẽjó mụjó rĩ la mụ
acálé 'bo, 'bá 'dĩ 'bã kí ãmaní ãko ãcị̃ ãni ãmaní icólé ayúlé gẽ̃rị̃ agá rĩ
kí ĩndĩ.

Páwũ̃lõ 'bã acájó Rṹmị̃ gá rĩ

11 Ĩmbá na ãma ãrĩ̃jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ãko drị́ mụlé mẹ́lĩ̃ ãzí ĩ'bã
kí umvelé ãdróŋá ĩ̃ju rú Kásĩtõ kí Põlúkĩsĩ be Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la sĩ,
mẹ́lĩ̃ 'dĩ â'be ĩ'di ãngũ ĩyị́ 'bã lịlé 'dã gá 'dãá sáwã ãngũ 'bã adrujó ĩ̃gbẹ́
ru rĩ sĩ. 12 Ãma acá táwũ̃nĩ̃ Sĩ̃rãkṹsĩ̃ gá, ãma u'á ala gá 'dãá ṹ'dṹ na.
13 'Dãá rĩ sĩ, ãko drị́ ácị̃ trũ drị́ gá, ãma acá táwũ̃nĩ̃ Rĩ̃gĩ̃yọ́mĩ̃ gá. Drũ̃sĩ̃
íni, ũlíríkã ãmbógó la i'dó lilé angájó ándrâlé ru, ĩ'di mụ calé ṹ'dṹ ãzí
rĩ sĩ, ãma acá táwũ̃nĩ̃ Pũ̃tẽyọ́lĩ̃ gá. 14 'Dãá ãma ịsṹ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá la
kí, a'ị kí ãma u'álé ĩ'ba abe ṹ'dṹ ázị̃rĩ̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãma acá dó
Rṹmị̃ gá. 15 'Bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá Rṹmị̃ gá 'dĩ are kí ịjọ́ ãma drị́ gá, amṹ kí
drị́ ụfụlé ãma abe táwũ̃nĩ̃ 'bá 'baní ãko kí ĩgbãjó ãzíla ĩ̃tũ̃ndãjó Ápĩ̃yã
gá, ãzíla ãzí rĩ amṹ kí drị́ ụfụlé ãma abe Ũ̃mṹ jó na rĩ kí agá. Páwũ̃lõ
la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ãzíla ásị̃ la acá ũkpó
ru.

Páwũ̃lõ 'bã ĩ̃jọ́ ũlũjó Rṹmị̃ gá rĩ

16 Ãma mụ acálé Rṹmị̃ gá 'bo, â'be Páwũ̃lõ u'álé ĩ'di sĩ ãsĩkárĩ ãzí ãlu
andre la tẽlépi la be.
17 Ũ'dṹ na ãmã acájó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Páwũ̃lõ umve 'bá drĩ̃lẹ́ ru 'bá
Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ kí, jọ ĩ'baní, “Mâ sṹrṹ Ịsịrayị́lĩ̃, mání ịjọ́ ũnzí idéjó
'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku, vâ ãzị̃táŋá ándrá ãmã kí ịsṹlé ãmã
áyị́pịka 'badrị́ 'dĩ kí drị́ gá ku rá tí, úrụ ma sulé mãbṹsũ̃ gá Yẹ̃rṹsãlẹ́mũ̃
gá, ãzíla ûja áma 'dụlé fẽlé 'bá Rṹmị̃ gá rĩ 'badrị́. 18 'Bá Rṹmị̃ rú 'dĩ
kí mụ áma ụzịlé zị̃táŋá sĩ 'bo, lẽ kí tí áma a'belé rá, ịsṹ kí ịjọ́ ála sĩ

áma 'dị rá la ku. 19 Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ kí mụ gãlé sĩ, ị́jọ́ 'dĩ fẽ mání
úpí ãmbógó Rụ́mį̃ gá rĩ drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ vú nzejó, ádrĩ táni adru ị́jọ́ ãzí trũ
ásị́ gâ sĩ 'bá mádrį̃ kí tõjó la ku tí. 20 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la mâ sĩ ĩmi
umvejó ndrejó, ãzíla ị́jọ́ jǫ̣jó ĩmi abe 'dĩ, ị́jọ́ mgbã sĩ, úmbé ma nõrórõ
sĩ Kúrísĩtõ 'bá Ịsịrayị́lį̃ 'bã kî sĩ ásị́ 'bãjó ĩ'di tẽjó rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.”
21 Jọ kí ĩ'diní, “Ãma are drĩ ị́jọ́ ãzí ũnzí la ími drį̃ gá ku. Ãma ịsụ́ vâ
wárágã angálépi Yų̃dị́yã gá 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí sĩlé ími drį̃ gá la kí
ku, átã 'bá ãzí la nõ vâ sĩ amụ́ angájó Yų̃dị́yã gâlé, amụ́lé ị́jọ́ ãzí ũnzí
la kí ũlũlé ími drį̃ gá la ku. 22 Wó ãlẽ tátí ị́jọ́ míní ũrãlé ími ásị́ gá rĩ
arelé, ã'dusĩku ị́jọ́ ãmã nį̃lé rĩ ãngũ pírí gá 'bá kí ị́jọ́ jọ ũnzí 'bá Yẹ́sų̃
ã'į̃lépi rá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.”
23 'Bá 'dĩ 'bã kí ụ́'dụ́ ãzí Páwų̃lǫ̃ trũ. Wó ụ́'dụ́ 'dã la mụ acálé 'bo,
amụ́ kí wẽwẽ rú jó Páwų̃lǫ̃ 'bã u'ájó rĩ agá. Ũlũ ĩ'baní ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drị́ patáŋá drį̃ drį̃ gá, i'dójó ų̃'bụ́tị sĩ kpere į̃tụ́ 'bã 'de agá, ãzíla ũlũ ị́jọ́
Yẹ́sų̃ drị́ gá rĩ, angájó ãzị́táŋá Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ kí agá, bụ́kų̃ nãbịya 'bã
kí sį̃lé rĩ agá. 24 'Bá ãzí rĩ ã'į̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé rĩ kí rá, wó 'bá ãzí rĩ ã'į̃
kí ku. 25 Kí dó mụ ãgátã galé kí drĩdríŋĩ gá álị́ 'bo, a'be kí dó ãngũ 'dã
'i, ị́jọ́ ãfũlépi Páwų̃lǫ̃ tị gá 'dĩ 'bã vúlé gá. “Úríndí Ãlá rĩ jọ ándrá ị́jọ́
mgbã la, ĩ'di 'bã jǫ̣jó la ĩmĩ áyị́pịka 'baní nábį̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ,
26 “ ‘Ímụ, ãzíla ílũ 'bá mádrį̃ 'baní:
“Ĩmi ị́jọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku;
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlų̃ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.”
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásị́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzų̃ kí ru bị́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ų̃pį̃ kí ru mị́fị́ kí cí.
Jõ íni ku, kí ãngũ ndre kí mị́fị́ sĩ,
ị́jọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ,
kí ị́jọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá ku.’ †
28 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩnį̃ rá ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ patáŋá drį̃ ĩ'di
vâ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní cí, kí ã'į̃ la rá.” [29 Páwų̃lǫ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ
delé jọ agá 'bo, 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ ko kí drį̃ mụlé ĩ'badrị́ko gâlé unununụá
ãmbógó la trũ kí drĩdríŋĩ gá.] *
30 Páwų̃lǫ̃ ri u'álé 'dãá ílí į̃rį̃ jó ĩ'di 'bã ũfẽlé ũfẽ rĩ agá. A'ị́ 'bá pírí
amụ́lépi ĩ'di ndrelépi rĩ kí ãvá sĩ. 31 Ãzíla ri ĩ'baní ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́
patáŋá drį̃ ũlũlé, imbá vâ ị́jọ́ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá tọndọlọ 'bá ãzí
'bã ĩ'di ugaŋâ kóru.

---

† **28:27** Ĩsáyã 6:9-10 * **28:29** Vásĩ 29 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tį̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drị́ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Rṹmį̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwų̃lǫ̃ zị 'bá Rṹmį̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drį̣ Ãdróŋá 'bã
pẽlé ndú ų̃pígọ́ŋá ru, umvelé tị pẽlé íjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ drį̣.
2 Į̣jọ́ mgbã 'dĩ ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé nãbịya kí tị gâ sĩ ídu sĩlé bṹkų̃
ĩ'didrį̣ ãlá rĩ agá rĩ 'i. 3 Į̣jọ́ mgbã 'dĩ ngọ́pį̣ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrį̣ drį̣
gá, ĩ'di tịjó 'bá ru úpí Dãwṹdį̣ 'bã drį̣lẹ́ rú rĩ, 4 Ãdróŋá i'da Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ
'i ĩ'di 'bá Ngọ́pį̣ rú la ĩ'di 'bã Yẹ́sų̃ ingajó drã agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drį̣
sĩ rĩ sĩ. 5 Kúrísĩtõ rṹ sĩ, Ãdróŋá fẽ ãmaní drį̣lẹ́ba adrujó ų̃pígọ́ŋá ru,
ãzíla ũkpõ sĩ 'bá Yãhṹdį̣ rú ku 'dĩ 'baní ịjọ́ ĩ'diní idélé ĩ'baní rĩ kí lũjó
ãngũ pírí agá, kí sĩ ịjọ́ la are ãzíla ã'į̣ sĩ rṹkụma ajíjó Yẹ́sų̃ nî. 6 Ĩmi
bãsĩ 'bá umvelé Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ 'bã ãzí.
7 Má ádrį̣pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̣táŋá agá Rṹmį̃ gá 'dĩ, Ãdróŋá lẽ
ĩmi ambamba, umve ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásį̣ į̃gbę̃ Ãdróŋá ãma Átẹ́pį̣ ãzíla Úpí Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ drį̣ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá Rṹmį̃ gá rĩ kí sĩ

8 Álẽ i'dólé la íni, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrį̣ ní Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ sĩ,
'bá pírí nî, ã'dusĩku ã'į̣táŋá ĩmidrį̣ 'bã ịjọ́ ní kụjó ų̃nọ́kṹ drį̣ gá 'dâ pírí
rĩ sĩ. 9 Ãdróŋá mání ãzį̣ ngajó ĩ'diní ásį̣ pírí sĩ ịjọ́ mgbã ngọ́pį̣ drį̣ ũlũjó
rĩ ĩ'di mâ sãdínĩ rú nĩ, Ãdróŋá nį̣ sáwã pírí sĩ ma ĩmi ịjọ́ ũrã 10 mání ĩ'di
ã'į̣ agá ĩminí rĩ gá rá. Ma Ãdróŋá ã'į̣ gę̃rį̣ nzĩjó mání amṹjó ĩmi ndrejó.
11 Álẽ tá ĩmi ndrelé ásį̣ pírí sĩ, ịjọ́ úríndí drį̣ ásį̣ į̃gbę̃ drį̣ kí alejó ĩmi
abe, ĩmi 'bãjó ũkpó ru. 12 Į̣jọ́ 'dĩ 'bã ífí ãma kí sĩ ãma ásį̣ imbá ã'į̣táŋá
agá cénĩ-cénĩ rú ĩmi abe.
13 Má ádrį̣pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩnį̃ ịjọ́ 'dĩ, má itú ma pâlé
ũ'bí ru mụlé ĩmi ndrelé, (wó ûtrį̣ áma drį̃ cí kpere ú'dî'da) tátí mání
ịjọ́ ũlũjó sĩ 'bá kí ịsṹjó ĩmi agá 'dâ, cécé mání 'bá kí ịsṹjó 'bá Yãhṹdį̣ rú
ku 'dĩ kí agá rĩ áni. 14 Ã'dusĩku úfẽ mání ãzį̣ ngalé 'bá Gį̃rį̣kį̃ rú ãzíla
'bá Gį̃rį̣kį̃ rú ku 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá ų̃nį̃táŋâ trũ rĩ kí ų̃nį̃táŋâ kóru 'dĩ kí
abe. 15 Į̣jọ́ 'dĩ bãsĩ mání adrujó bábá sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá u'álépi
Rṹmį̃ gá 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
16 Drį̃nzá rụ ma ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drį̣ gá 'dĩ sĩ ku. Ã'dusĩku ĩ'di ũkpó
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá pírí ã'į̣táŋá agá 'dĩ kí pajó rĩ, drį̣drį̃ la 'bá Yãhṹdį̣ rú
rĩ kí ãzíla 'bá Yãhṹdį̣ rú ku rĩ 'dĩ kí. 17 Ã'dusĩku ịjọ́ mgbã 'dĩ la ãma
adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá rĩ i'da nĩ. Į̣jọ́ adrujó ãlá ru 'dĩ la angá
ã'į̣táŋá sĩ i'dóŋá ga kpere ãsį̃ŋá gá, ịjọ́ sĩlé bṹkų̃ Ãdróŋá drį̣ agá rĩ 'bã
jǫ̣lé rĩ áni, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'į̣táŋá sĩ." †

Âdrã Ãdróŋá drį̣ ĩjọ́ ũnzí drį̃ gá rĩ

† **1:17** Hãbãkṹkį̃ 2:4

18 Âdrã Ãdróŋá drḩ angálépi 'bṹ gâlé rĩ i'da ru 'bá ru 'bãlépi ãmbõgõ
rú Ãdróŋá rulépi ku 'dĩ 'ba rụ́, 'bá ḭjọ́ ũnzí 'dĩ 'ba rụ́ ĩndĩ, ĩ'bã kí ḭjọ́
mgbã rĩ ugajó ḭjọ́ ũnzĩ ĩ'badrḩ sĩ rĩ sĩ. 19 Ãdróŋá la ĩ'baní drḩrḩma fẽ
ã'dusĩku, ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ gá rĩ nḩ kí tọndọlọ cé, Ãdróŋá 'bã mgbã
rĩ 'bã nḩtáŋá 'dĩ kí ásḩ gá nĩ. 20 I'dójó Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ 'bã agâlé, i'da
gbíyã ĩ'didrḩ 'bá 'baní ndrelé ku rĩ kí ḩrḩ trá, ũkpó ĩ'didrḩ ukólépi ku rĩ
ãzíla ḭjọ́ ĩ'di 'bã adrujó Ãdróŋá rú rĩ be rá. Fẽ kí nḩlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé
'dĩ kí sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ icó kí ḭjọ́ umvilé Ãdróŋá tḩ gá ĩnḩ ĩ'di ku la ku.
21 'Bá 'dĩ 'baní Ãdróŋâ nḩjó rá tí, ru kí ĩ'di Ãdróŋá ru jõku ãwã'dĩfô
fẽjó ĩ'diní la ku. Kẽjḩ la gá, ḭjọ́ ĩ'baní ũrãlé rĩ kí ífí kóru, ãzíla ásḩ ĩ'badrḩ
aza rú 'dĩ acá kí ḭnḩbḩrḩcḩcḩ rú. 22 Kí jọ la kí 'bá ũndũwã rú la, wó kí
aza-azâ, 23 ãzíla uja kí dḩzã Ãdróŋá icólépi drãlépi ku rĩ ḩnzḩlé ku, kí
ãdroŋa ãzí kí ḩnzḩ, 'bá mgbã ũdrãlépi ũdrã 'dĩ kí abe, jõku ãriŋa kí,
ãnãkpá kí ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vṹrṹ sĩ 'dĩ kí abe.
24 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ḭjọ́ ũnzĩkãnã kí ásḩ 'bã lẽlé rĩ kí idéjó,
ḭjọ́ drḩnzá ru 'dĩ kí idéjó, kí ụrụ'bá gá kí drĩdríŋĩ gá. 25 'Bá 'dĩ uja kí
ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ kí ĩnzõ rú, kí ãko ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ kí ḩnzḩ ãzíla ãzḩ
nga ĩ'baní Ãdróŋá mgbã ãko 'dĩ kí 'bãlépi rĩ kẽjḩ gá, tátí Ãdróŋá ḭcṹjó
ãrútáŋá ru jã 'dâ áyụ rĩ 'i. Ámĩnã!
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ãvá ḭjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ agá. Ũkú
uja kí ḭjọ́ u'ájó ágó be rĩ u'ájó ũkú kí ũkú be. 27 Ãgọbḩ kí 'dĩ 'bã áni, a'be
kí vâ ḭjọ́ u'ájó ũkú be mgbã rĩ rá, kí ụrụ'bá ko ãvá ũnzíkãnã ãgọbḩ kí
ãgọbḩ abe ru ulajó ãyá-ãyá ḭjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ãzíla
ḭsṹ kí pángá ḭjọ́ ũnzíkãnã ĩ'baní idélé rĩ drḩ kí ụrụ'bá gá ĩ'baní lẽlé rĩ
áni.
28 'Bá 'dĩ 'baní ásḩ 'bãjó ḭjọ́ ĩ'baní Ãdróŋá nḩjó cé rĩ drḩ gá ku rĩ sĩ,
a'be dó kí mụlé ũrãtáŋá ĩ'ba ãni ũnzíkãnã rĩ trũ drḩ gá, ḭjọ́ tátí 'bã idé
kí ku rĩ idéjó. 29 Ídri ĩ'badrḩ ga kí tré ḭjọ́ ũnzíkãnã rĩ sĩ, ḭjọ́ ũnzí sĩ,
rọ̃mgbọ́ sĩ, ãzíla 'bá ãzí 'bã ãko ndrejó mḩ ũnzí sĩ rĩ sĩ. Ga kí tré ãjã sĩ,
'bá 'dḩnạ́ sĩ, ãwãŋá sĩ, ĩnzõ sĩ, 'bá ngṹŋá sĩ, ãzíla 'bá ndroŋá sĩ. 30 Kí
vâ 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kí, 'bá Ãdróŋá ngṹlépi ũnzĩ rĩ kí, 'bá ásḩ ũká
rĩ kí, 'bá ásḩ ãfó ru 'dĩ kí ãzíla ru ḭpḩlépi ãfó sĩ 'dĩ kí, 'bá gẽrḩ ndrṹlépi
ḭjọ́ ũnzí ú'dí idéjó rĩ, are kí 'bá kí tḩlépi rĩ kí tḩ sĩ kí ḩnzḩjó ku. 31 Kí
ũndũwã kóru, mba kí ḭjọ́ ĩ'baní azḩlé rĩ tã ku, ãzíla ndre kí 'bá ãzí 'bã
ízákĩzã ku, ãzíla ta kí 'bá ãzá ku. 32 Ĩ'baní ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí nḩ agá
cé jọlépi 'bá ḭjọ́ 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ lẽ 'bãngá 'bã drã rá tí, kí mụ drḩ
gá kí idéŋâ trũ áyụ, ũnzíkãnã trẽyḩ rĩ kí vâ 'bá ãzí kí ásḩ imbá ḭjọ́ 'dĩ kí
idéjó ĩndĩ.

2

Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ lḩjó ḭjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ãzí mi ími trũ rá la 'dáyụ, mi 'bá ḭjọ́ lḩlépi 'bá ãzí kí
drḩ gá rĩ. Ídrĩ ḭjọ́ lḩ 'bá drḩ gá, mi 'dã ḭjọ́ lḩ ími drḩ gá, ã'dusĩku mi 'bá
ḭjọ́ lḩlépi 'bá ãzí drḩ gá rĩ la vâ ḭjọ́ ũnzí ãlu 'bá 'dã 'bã idélé rĩ kí vúŋá
idé. 2 Ãnḩ rá, Ãdróŋá la ḭjọ́ lḩŋá ĩ'didrḩ pḩrḩ rĩ sĩ, ḭjọ́ lḩ 'bá ḭjọ́ 'dĩ 'bã áni
rĩ kí idélépi rĩ kí drḩ gá rá. 3 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ḭjọ́ lḩlépi 'bá kí drḩ gá ḭjọ́
ĩ'badrḩ kí sĩ rĩ, mí ũrã mi apá ḭjọ́ lḩŋá Ãdróŋá drḩ ĩ'di 'bã lḩlé pḩrḩ rĩ gâ sĩ

rá yã? 4 Mí ũrã Ãdróŋ́á 'bã ásį̣ ndrĩ míní íngõpí, ĩ'di ími ta mba ãzíla
mi tẽ ásį̣ į̃gbẹ́ sĩ íngoní yã rĩ gá rá yã? Lẽ ínį̃ rá, Ãdróŋ́á la ími ta ásį̣
jã sĩ íni la ã'dusĩku lẽ mí uja ími ásį̣ sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó, sĩ ãgõjó ĩ'di rụ́
vúlé 'dõlé.
5 Wó drį̃ adru ũnzĩkãnã mídrị́ gá rĩ sĩ ãzíla ásį̣ mbaŋ́á mídrị́ ásį̣ ujajó
ku rĩ sĩ, mi drį̃ṛịma ị́jọ́ lịjó rĩ tãmba ími drį̃ gá ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã amụ́jó
'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ. 6 Ãdróŋ́á “la mụ drụ́zị́ 'bá kí ũfẽlé ãko ĩ'bã kí idélé rĩ
vú sĩ.” † 7 Ĩ'di mụ 'bá rilépi ị́jọ́ mgbã idélépi rĩ 'baní dį̃zã fẽlé, ãrútáŋ́á
fẽlé ãzíla ídri drãjó ku rĩ fẽlé. Ãdróŋ́á la mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ
fẽlé. 8 Wó 'bá filépi ĩ'baní, gãlépi ị́jọ́ mgbã rĩ idélépi úmgbé rĩ 'baní
Ãdróŋ́á la drį̃ṛịma ãmbógó ndẽlépi rá la fẽ rá. 9 Drį̃ cịŋ́á la acá ãzá
talé rĩ trũ 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idélépi rĩ kí drį̃ gá. Ị̃jọ́ drį̃ cịjó 'dĩ la
ru i'dó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí sĩ, ãzíla ĩ'di vâ ca 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'ba rụ́.
10 Wó Ãdróŋ́á la dį̃zã sĩ ãrútáŋ́á ịsụ́jó rĩ fẽ, ãzíla ásį̣ į̃gbẹ̃ fẽ 'bá pírí ị́jọ́
mgbã pịrị rĩ kí idélépi rĩ nî. Ĩ'di ị́jọ́ 'dĩ idé i'dójó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí sĩ
cajó kpere 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí sĩ. 11 Ãdróŋ́á la ị́jọ́ lịŋ́á 'dĩ lị uyaŋ́â
kóru.
12 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la kí drį̃ gá ị́jọ́ lị rá,
drĩ kí táni ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drị́ rĩ kí nį̃ ku tí.
'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la ị́jọ́ lị kí drį̃ gá ãzị́táŋ́á
ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drị́ rĩ kí sĩ ã'dusĩku nį̃ kí ãzị́táŋ́á 'dĩ kí rá. 13 Ị̃jọ́
'dĩ sĩ, ála lú 'bá lã ãlá ru la ĩ'di 'bã ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ kí nį̃jó rĩ sĩ la
ku, wó 'bá lãlé 'bá ãlá ru rĩ kí 'bá ãzị́táŋ́á kí vú ũbĩlépi rĩ kî. 14 'Bá
Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ kí kóru, wó drĩ kí dó ị́jọ́ kí idé
ãzị́táŋ́á sĩ rĩ áni, kí ĩ'bã ãzị́táŋ́á ru nĩ. 15 Ídri ĩ'badrị́ u'ájó rĩ la ãzị́táŋ́á
Ãdróŋ́á drị́ rĩ kí úsĩ kí kí ásį̣ gá rĩ i'da nĩ. Kí ásį̣sị́ŋ́á la vâ ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'bã
kí idélé rĩ ị́jọ́ múké la yã jõku ũnzí la yã rĩ i'da nĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'bã kí
ũrãlé rĩ la kí ị́jọ́ lị nĩ, ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní lũ la ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ múké
jõku ũnzí rĩ gá nĩ. 16 Ị̃jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drị́ sĩlé bụ́kũ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ
áni, ị́jọ́ 'dĩ la amụ́ ru idélé ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã amụ́jó ị́jọ́ lịjó ũrãtáŋ́á 'bá
pírí 'bã rĩ kí drį̃ gá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ rũ̃ sĩ rĩ sĩ.

'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí ĩ'bã ãzị́táŋ́á kí abe

17 Wó mí rú rĩ, mi ími umve 'bá Yãhụ́dį̃ rú la; mí ãtį̃ mi ãzị́táŋ́á kí sĩ
ãzíla mi ími ũnũ kãkã mí drị́ Ãdróŋ́á be rĩ sĩ; 18 ínį̃ Ãdróŋ́á lẽ mí idé
ã'du yã rĩ gá rá, ãzíla ãzị́táŋ́á 'bã ími imbájó rá rĩ sĩ, ínį̃ ị́jọ́ múké rĩ kí
uya sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ trũ rá. 19 Ínį̃ vâ ími ásį̣ gá rá mi 'bá mịfị́ kóru 'dĩ kí
'bã mịfị́, mi 'bá ãngũ ịnị agá 'dĩ 'bã imve, 20 mi 'bá ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ 'bã
ímbápị, ãzíla mi anzị níríŋ́á kí imbá ị́jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ kí sĩ, ã'dusĩku ínį̃
rá ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ kí agá mi ũndũwã trũ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ trũ cí.
21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ãzí rĩ kí imbá rá, mí imbá mi cénĩ-cénĩ rú ku la ã'du
ị́jọ́ sĩ? Mi ị́jọ́ ũlũ 'bá 'bã ũ̃gũ̃ kí ũ̃gũ̃ ku, wó mi ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ĩndĩ yã? 22 Mi
jọ la 'bá 'bã idé kí ãwũ̃ ku, wó mi ãwũ̃ idé ĩndĩ yã? Íngũ̃ ãdroŋa ĩnzõ
rú idélé drị́ sĩ 'dĩ kí ũnzí, wó mi ãko fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jó kí
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agâlé rĩ kí ũ̃gũ̃ ĩndĩ yã? 23 Mi ími ũnũ ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ rĩ kí
sĩ, wó mi Ãdróŋ́á ní drį̃nzá fẽ míní ãzị́táŋ́á ĩ'didrị́ 'dĩ kí vú ũbĩ̃jó rĩ sĩ.

† **2:6** Zãbụ́rį̃ 62:12; Ị̃jọ́ U'béŋ́á 24:12

24 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ áni, “'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí Ãdróŋá
u'dá íni la ĩmi 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'badrḩ̃.” †
25 Ídrĩ ãzḩ̃táŋá Mụ́sã drḩ̃ 'dĩ kí vú ũbĩ ị́jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rá, ĩtãrãŋá
míní ími ĩtãrãjó rĩ la adru mídrḩ̃ ṹrõ̃drḩ̃ ru rá. Wó ídrĩ ãzḩ̃táŋá 'dĩ kí
vú ũbĩ ku, mí ají dó mi 'bá ĩtãrãlé ku rĩ be ãlu. 26 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku
ĩtãrãlé ku rĩ drĩ kí ãzḩ̃táŋá Ãdróŋá drḩ̃ 'dĩ kí vú ũbĩ rá, Ãdróŋá icó kí
lãlé 'bá ĩ'di ãni la rú ku yã? 27 Ị́jọ́ mgbã sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku ĩtãrãlé ku
rĩ la mụ ị́jọ́ lịlé ími drḩ̃ gá nĩ, ã'dusĩku míní ãzḩ̃táŋá Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ
kí vú ũbĩjó ku rĩ sĩ, míní táni kí sĩjó vṹrṹ rá ãzíla míní táni ími ĩtãrãjó
rá tí. Wó 'bá 'dĩ ũbĩ kí ãzḩ̃táŋá Ãdróŋá drḩ̃ 'dĩ kí vú rá táni 'bání kí
ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ ku rá tí. 28 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú mgbã rĩ
ru ĩtãrãlépi ụrụ'bá sĩ rá rĩ 'i yã? Ãko fẽlépi la Ãdróŋá la 'bá ã'ḩ̃ ĩ'di 'bã
'bá ru rĩ adru ru ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ cécé 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ áni rĩ 'i
ku. 29 Be la rá, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú mgbã rĩ ĩ'di 'bá ru ásḩ̃ 'bãlépi Ãdróŋá drḩ̃
gá rĩ 'i. Ĩtãrãŋá ru ĩtãrãjó mgbã rĩ ĩ'di ru ásḩ̃ lịjó Úríndí Ãdróŋá drḩ̃ 'bã
'bá ásḩ̃ ujajó nĩ rĩ 'i adru ru ụrụ'bá lịjó rĩ 'i ku. 'Bá ru ásḩ̃ ujalépi 'dĩ
'bã áni rĩ la ĩ̃nzḩ̃táŋá ịsụ́ Ãdróŋá drḩ̃, adru 'bádrḩ̃ la ku.

3

Ásḩ̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ

1 Ị́jọ́ múké rú sĩ adrujó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú † jõku ṹrõ̃drḩ̃ ĩtãrãŋá drḩ̃ ã'du?
2 Ị́jọ́ adrujó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'bã mũkẽ kí ũ'bí ru wókõ pírí sĩ. Drḩ̃drḩ̃ rĩ
sĩ, Ãdróŋá a'ḩ̃ kí adrujó 'bá ị́jọ́ ĩ'didrḩ̃ gá jọlé ĩ'baní rĩ kí tãmbalépi rĩ
kî rú.
3 'Bá ãzí ã'ḩ̃táŋâ kóru 'dĩ 'badrḩ̃ gá rĩ la adru íngoní? Ã'ḩ̃táŋá ãkõ
ĩ'badrḩ̃ gá rĩ dô sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá ní ã'ḩ̃táŋá drḩ̃ uja adrujó ṹrõ̃drḩ̃
kóru yã? 4 Ãluŋá la yụ! 'Bá pírí kí 'bá ĩnzõ alịlépi rĩ kî. Ãdróŋá ĩ'di
'bãngá mgbã-mgbã rú. Sĩlé bụ́kṹ agá 'bo rĩ 'bã áni:
“Ála ími lã 'bá mgbã rú ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá rĩ sĩ.
Mi dó sĩ aga ụ́'dụ́ ími ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ benĩ.” †
5 Wó ị́jọ́ ũnzí ãmadrḩ̃ gá rĩ drĩ dó ãmaní ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ
i'da, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma jọ la íngoní yã? Ãma icó jọlé la Ãdróŋá idé ũnzí ĩ'di
'bã ãmaní drḩ̃rịma fẽjó rĩ sĩ yã? (Ájọ ị́jọ́ 'dĩ 'bá 'bá.) 6 Ãluŋá la yụ! Drĩ
tá adru 'dĩ 'bã áni Ãdróŋá tá 'bá ṹnọ́kụ́ drḩ̃ gá rĩ kí ị́jọ́ lị íngoní-íngoní
ru? 7 Wó ĩnzõ mádrḩ̃ gá rĩ drĩ dó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ̃ d̃ḩ̃zã rú rĩ 'bã
pá tujó rĩ i'da rĩ gá, ála dó ị́jọ́ lị áma drḩ̃ gá 'bá ũnzí ru ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
8 Ãzí rĩ sĩ mí icó jọlé la, “Ãma idé kí ị́jọ́ ũnzí la ị́jọ́ múké rĩ 'bã ãfũ rú sĩ
benĩ.” 'Bá ãzí rĩ ã'ḩ̃ kí vâ ãma u'dájó vâ ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí jọjó 'dĩ 'bã
áni ĩndĩ. * Ãdróŋá la ị́jọ́ lị kí drḩ̃ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

'Bá ãzí ị̃jọ́ ũnzî kóru la yụ

9 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãmgbã rĩ 'bã ífí la ãmaní ã'du ị́jọ́ i'da? Ãndá-ãndá ru
'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ abe pírí, ị́jọ́ ũnzí la kí drĩ ují nĩ
mání jọlé rĩ 'bã áni. 10 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“'Bá ãzí ãlá ru ị́jọ́ ũnzî kóru la 'dáyụ 'dã sĩ lé.

---

† **2:24** Ĩsáyã 52:5; Ḩzẽ̃kẹ́lḩ̃ 36:22 † **3:1** Rụ́mḩ̃ 9:4-5 † **3:4** Zãbụ́rḩ̃ 51:4 * **3:8** Ị́jọ́ vásĩ 3:1-8 gá 'dĩ umvitáŋá la Rụ́mḩ̃ 6 gá.

11 'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ vãlépi la yụ, 'bá ãzí vâ Ãdróŋ́á ndrṹlépi la 'dáyụ.
12 'Bá pírí kí Ãdróŋ́á be rárá ru, acá kí pírí ãzḩ́ kóru,
'bá ãzí ãlu ị́jọ́ múké idélépi la 'dáyụ ãluŋ́á la yụ.” †
13 “Ĩ'bã ṹ'dṹkọ́ mgbọ ãndá la sĩ ị́jọ́ ĩnzõ rú rĩ kí jọ́jó,
kí vâ ãndá la mũlũmbẽ rú.” †
“Ḩ́jọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ ĩ'di cécé ũjũ gala'bá 'badrḩ́ áni.” †
14 “Ḩ́jọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ kí ũmbã rú sĩ 'bá wãjó rĩ kî.” †
15 “Pá la ci kí mụjó 'bá ãrí asujó ãzíla 'bá 'dịjó.
16 Ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá 'bá 'dịŋ́á ãzíla ũcõgõ 'dãá cí,
17 ãzíla ásḩ́ ḩ́gbẽ́ kí agá 'dáyụ.” †
18 “Idé kí ṹrḩ́ sĩ Ãdróŋ́á sĩ ku.” †
19 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ãzḩ́táŋ́á 'bã jọ́lé rĩ kí ĩ'di kí jọ 'bá ãzḩ́táŋ́á pálé gá 'dĩ kí tị gá, 'ba umbé rú sĩ 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dĩ kí tị cí, 'ba ají ru sĩ 'bá pírí wṹdrḩ́kṹrṹ gá 'dĩ kí ị́jọ́ lịŋ́á Ãdróŋ́á drḩ́ gá rĩ 'bã pálé gá. 20 Ḩ́jọ́ 'dĩ Ãdróŋ́á icó dó sĩ 'bá ãzí lãlé ãlá ru ĩ'di drḩ́lẹ́ gá ị́jọ́ ãzḩ́táŋ́á idéjó rĩ sĩ ku. Ãzḩ́táŋ́á la fẽ ị́jọ́ ũnzí ãmadrḩ́ rĩ kí i'dá tọndọlọ.

Ãlátáŋ́á ã'ḩ́táŋ́á sĩ rĩ

21 Ú'dî'da gẽrḩ́ Ãdróŋ́á 'bã ãma ã'ḩ́jọ́ 'bãjó ãlá ru ĩ'di be rĩ i'da ĩ'di ãmaní 'bo, ị́jọ́ ãzí ĩ'diní ãzḩ́táŋ́á be la 'dáyụ, ãzḩ́táŋ́á Mṹsã drḩ́ ãzíla nábḩ̃ abe rĩ nze kí ị́jọ́ drḩ́ la gá rá. 22 Ãlátáŋ́á 'dĩ angá Ãdróŋ́á drḩ́ ã'ḩ́táŋ́á Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, 'dĩ 'bá pírí ĩ'di ã'ḩ́lépi rá 'dĩ 'baní, uyaŋ̂á kóru. 23 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí idé kí ũnzí rá, ãzíla icó kí calé dḩ́zã Ãdróŋ́á drḩ́ gá rĩ gá ku. 24 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á ãni ĩ'di 'bã fẽlé ḩ́sálḩ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ sĩ rĩ la ãma unze drḩ́lẹ́mgbọ fẽjó ãmaní nĩ. 25-26 Ãdróŋ́á fẽ ĩ'di ãmaní ídétáŋ́á ru ị́jọ́ ũnzí idéjó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrḩ́ gá rĩ 'bã adru rú sĩ gẽrḩ́ 'bá 'bã ị́jọ́ ũnzí kî trũjó rĩ rú, ĩ'bã kí ã'ḩ́táŋ́á 'bãjó ĩ'di agá rĩ sĩ. Ãdróŋ́á idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la 'bá 'baní 'i ãlá ru. Ṹ'dṹ ándrá alḩ́lépi 'bo 'dã kí sĩ Ãdróŋ́á nzḩ́ ándrá tị ku, ãzíla 'bã ándrá ásḩ́ ị́jọ́ ũnzí 'bádrḩ́ gá rĩ kí drḩ́ gá ku. Wó ú'dî'da íni mḩ́fḩ́ la dó mgbọ sĩ ãzḩ́ ngajó 'bá ũnzí idélépi 'dĩ kí drḩ́ gâ sĩ ãlãpĩtĩ ĩ'didrḩ́ gá rĩ i'dajó. Gẽrḩ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋ́á la i'da la ãmaní 'i Ãdróŋ́á 'i, 'i ãlá ru, ãzíla 'i 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḩ́lépi rá rĩ kí 'bã ãlá ru ãrí ĩ'didrḩ́ gá rĩ sĩ.

27 Ãko ãma dó sĩ ãma ḩ́pḩ́jó ãfó sĩ rĩ ã'du yã? Ãko ãzí yụ. Ásḩ́sḩ́ŋ́á ị́jọ́ 'dĩ drḩ́ gá rĩ ífí íngoní? Lẽ ãma ũbĩ kí ãzḩ́táŋ́á 'bã vú yã? Yụ, rá la lẽ ã'bã ásḩ́ ã'ḩ́táŋ́á drḩ́ gá. 28 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la Ãdróŋ́á lã ãma ãlá ru 'bá ĩ'di ãni la rú ã'ḩ́táŋ́á sĩ adru ãzḩ́táŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ la ku. 29 Ãdróŋ́á ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá Yãhṹdḩ́ rú rĩ 'bã ãni á'dṹsĩ yã? Adru Ãdróŋ́á 'bá Yãhṹdḩ́ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ ku yã? Ẽ, ĩ'di 'bá Yãhṹdḩ́ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ. 30 Ãdróŋ́á ĩ'di ãlu, 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ́táŋ́á sĩ rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩtãrãlé ku rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ́táŋ́á sĩ rĩ 'i. 31 Ãma dó ãzḩ́táŋ́á anu ã'ḩ́táŋ́á sĩ rá yã? 'Dĩ 'bã áni ku. Be la rá la ãma ãzḩ́táŋ́á inga ụrụgá sĩ ĩ'diní ũkpó fẽjó.

---

† **3:12** Zãbṹrḩ́ 14:1-3; 53:1-3; Ḩ́kḩ́ḩ́zẽ́sḩ́tḩ́ 7:20 † **3:13** Zãbṹrḩ́ 5:9 † **3:13** Zãbṹrḩ́ 140:3 † **3:14** Zãbṹrḩ́ 10:7 † **3:17** Ĩsáyã 59:8 † **3:18** Zãbṹrḩ́ 36:1

4

Ịbụrahḩ̃mṹ lãjó 'bá ãlá ru ã'ḩ̃tãŋ́á sĩ rĩ

1 Ãma kí jọ la ãmã áyḩ́pḩ Ịbụrahḩ̃mṹ sĩ íngoní yã? Ḩ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ
kí ándrá ã'du? 2 Údrĩ ájẹ́ Ịbụrahḩ̃mṹ lã agá 'bá mgbã rú la ãzḩ ĩ'di 'bã
ngalé rĩ sĩ, ĩ'di ájẹ́ ru ịpḩ agá ãfó sĩ 'bá 'bá ru rĩ nî, wó adru Ãdróŋ́á
drḩ̃lẹ́ gá ku. 3 Ḩ́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drḩ agá rĩ jọ, "Ịbụrahḩ̃mṹ ã'ḩ Ãdróŋ́á
'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." † 4 'Bá drĩ ãzḩ nga, ála ĩ'diní sĩlíngĩ ũyá
ru sĩ ĩ'di ũfẽjó rĩ fẽ, adru úfẽ ĩ'diní sĩlíngĩ 'dĩ ĩsá ru la ku wó ĩ'di 'bã
ãzḩ ngajó rĩ sĩ. 5 Wó 'bá ãzí drĩ ãzḩ nga ku, drĩ ru ásḩ 'bã Ãdróŋ́á 'bá
ũnzí rĩ trũlépi rá rĩ drḩ gá, ã'ḩ̃tãŋ́á ĩ'didrḩ gá rĩ sĩ ála ĩ'di lã 'bá ãlá la
rú. 6 Dãwṹdḩ sĩ vâ bṹkṹ Zãbṹrḩ drḩ agá, drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á 'bã lãlé 'bá
ãlá ru ãzḩ ngaŋ́á sĩ ku rĩ drḩ gá:
7 "Drḩ̃lẹ́ba 'bá ḩ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ rĩ kí
trũjó rá rĩ ní,
ãzíla vâ sĩ ḩ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ rĩ kí drḩ akujó cí rĩ nî.
8 Drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á 'bã sĩ
ḩ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ rĩ kí lãjó ĩ'di drḩ gá ḩ̃dḩ ku rĩ nî." †
9 Drḩ̃lẹ́ba 'dĩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'baní á'dṹsĩ yã, jõku 'bá ĩtãrãlé ku rĩ
'baní ĩndĩ yã? 'Dã ḩ́jọ́ ãmã jọlé rĩ, Ãdróŋ́á lã dó sĩ Ịbụrahḩ̃mṹ 'i 'bá
mgbã rú ã'ḩ̃tãŋ́á ĩ'didrḩ sĩ. 10 Ãdróŋ́á lã ándrá Ịbụrahḩ̃mṹ 'i 'bá ãlá ru
la ĩtãrã 'dĩ sĩ ĩ'di 'bo yã jõku ĩtãrã drĩ ĩ'di 'dĩ sĩ ku? Úlã Ịbụrahḩ̃mṹ 'i
'bá ãlá ru la 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku. 11 Ĩtãrã ĩ'di vúlé vúlé ru, ãzíla ĩ'didrḩ
ĩtãrãŋ́á rĩ ĩ'di ícétãŋ́á ru i'dajó la ĩ'di 'bã ã'ḩ̃tãŋ́á sĩ Ãdróŋ́á lã ĩ'di 'bá
ãlá la rú 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ sĩ. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahḩ̃mṹ dó sĩ átẹ́pḩ rú
'bá pírí Ãdróŋ́á ã'ḩ̃lépi rá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní, ála dó sĩ kí lã 'bá ãlá la kí
rú. 12 Ãzíla Ịbụrahḩ̃mṹ vâ átẹ́pḩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'bã ãni, lú kí ru ĩtãrãjó
rá rĩ sĩ la ku, wó ĩ'bã kí acḩjó ã'ḩ̃tãŋ́á Ịbụrahḩ̃mṹ drḩ ándrá Ãdróŋ́á 'bã
sĩ ĩ'di lãjó 'bá ãlá ru ịsṹ 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ agá rĩ sĩ.
13 Ãdróŋ́á azḩ ḩ́jọ́ Ịbụrahḩ̃mṹ ní drḩ̃lẹ́ ĩ'didrḩ abe ṹnọ́kṹ fẽjó ĩ'badrḩ
adru ĩ'bã kí ãzḩ́tãŋ́á Ãdróŋ́á drḩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã
Ãdróŋ́á ã'ḩ̃jó rĩ sĩ, lã dó sĩ ĩ'di ãlá ru ã'ḩ̃tãŋ́á sĩ. 14 Ḩ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã azḩlé
rĩ údrĩ dó ịsṹ la ãzḩ́tãŋ́á Ãdróŋ́á drḩ tãmbajó rĩ sĩ, ífí la ã'ḩ̃tãŋ́á dó ãzḩ
kóru, ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ azḩŋ́á Ãdróŋ́á drḩ ĩ'di vâ ãzḩ kóru. 15 Ãzḩ́tãŋ́á la âdrã
Ãdróŋ́á drḩ gá rĩ ají, wó ãzḩ́tãŋ́á drĩ adru yụ 'bá ãzí ãzḩ́tãŋ́á nũlépi la
yụ.
16 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḩ́jọ́ azḩlé rĩ la ru idé rá la ã'ḩ̃tãŋ́á sĩ, ḩ́jọ́ azḩlé 'dĩ tu pá
ũkpó ru la lẽtãŋ́á uyaŋ́â kóru Ãdróŋ́á drḩ rĩ sĩ drḩ̃lẹ́ Ịbụrahḩ̃mṹ drḩ
'banî. Adru 'bá ãzḩ́tãŋ́á fẽjó ĩ'baní rĩ 'baní á'dṹsĩ ku, wó 'bá ã'ḩ̃tãŋ́á
Ịbụrahḩ̃mṹ drḩ agá 'dĩ 'baní pírí ĩ'di 'bã adrujó átẹ́pḩ ãmadrḩ gá úríndí
agá rĩ 'i rĩ sĩ. 17 Ḩ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "Á'bã mi adrujó átẹ́pḩ sṹrṹ
ũ'bí 'dĩ 'bã ãni." † Ĩ'di ãmã átẹ́pḩ Ãdróŋ́á ĩ'di 'bã ã'ḩ̃lé rĩ drḩ̃lẹ́ gá Ãdróŋ́á
'dĩ ĩ'di 'bã ã'ḩ̃lé rĩ vâ 'bá drãlépi rá rĩ kí adrílépi, ãzíla ũkpõ ĩ'didrḩ gá
rĩ sĩ ãko 'dáyụ rĩ agá ãko ãzí cí la 'bãlépi rá rĩ 'i.
18 Ãdróŋ́á la mụ azḩlé Ịbụrahḩ̃mṹ ní, "Mi mụ adrulé átẹ́pḩ sṹrṹ ũ'bí
ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dĩ 'bã ãni," Ịbụrahḩ̃mṹ 'bã ásḩ ãzíla ã'ḩ ḩ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé

† **4:3** Í'dóŋ́á 15:6 † **4:8** Zãbṹrḩ 32:1-2 † **4:17** Í'dóŋ́á 17:5

rĩ rá. Ãdróŋ́á jọ ándrá vâ ĩ'diní, “Anzị mịdrį̣ mụlé tịlé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí mụ adrulé cécé 'dã 'bã ãni, ícó kí lãlé ku.” † 19 Ịbụrahḭmṹ 'bã ã'̃į̣táŋ́á a'dé ku, ĩ'di 'bã ílí ní ca agá túrú ãlu, ĩ'diní nĩ̃jó la rá 'i ụrụ'bá drã dó 'bo ãzíla ũkú ĩ'di ãni Sárã de dó rá rĩ sĩ. 20 Azịŋ́á Ãdróŋ́á 'bã azịlé Ịbụrahḭmṹ ní rĩ sĩ ĩ'di 'bã ã'̃į̣táŋ́á uja ru ku, ã'̃į̣táŋ́á ĩ'di agá rĩ zo ũkpó ru ĩ̃dḭ-ĩ̃dḭ, ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ dó Ãdróŋ́á ní dĩ̃zã. 21 'Bã ĩ'di ásḭ́ gá ũkpó ru Ãdróŋ́á ĩ'di ũkpó trũ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ idéjó. 22 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ, Ãdróŋ́á 'bã Ịbụrahḭmṹ lãjó 'bá mgbã rú ã'̃į̣táŋ́á sĩ 'dĩ. 23 Cécé ãma kí lãlé ḭ́jọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni “úlã ĩ'di 'bá ãlá ru,” wó ḭ́jọ́ sĩlé 'dĩ kí úsĩ kí Ịbụrahḭmṹ 'bã mgbã ní á'dụ̃sĩ ku 24 vâ ãmaní ĩndĩ, ã'dusĩku ãdrĩ ã'̃į̣táŋ́á ãmadrį̣ gá rĩ 'bã Ãdróŋ́á agá, ĩ'di ãma lã ãlá ru ã'̃į̣táŋ́á sĩ. Inga Yẹ́sṹ Úpí ãmadrį̣ ídri drã agá rá. 25 Úfẽ ĩ'di drãlé ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrį̣ kí tị gá inga ĩ'di ídri ru sĩ ãma 'bãjó ãlá ru.

5

Ásį̰ į̃gbẹ̃ ãzíla ãyĩkõ

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ãma lãjó 'bá trũlé ḭ́jọ́ ũnzí agá rá rĩ rú ã'̃į̣táŋ́á sĩ rĩ sĩ, ásį̰ į̃gbẹ̃ ãma drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á be cí 'dĩ ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ, 2 Yẹ́sṹ 'bã ḭ́jọ́ sĩ ãma ịsṹ drį̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ ã'̃į̣táŋ́á sĩ 'dĩ lẽtáŋ́á uyaŋ̃â kóru ãma sĩ pá tujó ú'dî'da ala gá rĩ 'i. Ãzíla ãma dó ãyĩkõ idé dĩ̃zã Ãdróŋ́á ní ãma ásḭ́ 'bãjó drį̣ la tẽjó rĩ sĩ. 3 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó lẽ ãma u'á vâ ãyĩkõ sĩ ũcõgõ ãmã ịsṹlé rĩ kí agá, ã'dusĩku ãnį̃ rá ũcõgõ ịsṹjó rĩ la ãmaní ḭ́jọ́ tị taŋ́á fẽ, 4 ḭ́jọ́ tị taŋ́á la gbíyã múké rĩ fẽ, gbíyã múké ḭ́jọ́ ní 'bá sị jó rĩ fẽ, ḭ́jọ́ ní 'bá sį̣jó rĩ la ásḭ́ 'bãŋ́á ḭ́jọ́ drį̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ. 5 Ãzíla ásḭ́ 'bãŋ́á ḭ́jọ́ drį̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ 'bání drį̃nzá ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'bã lẽtáŋ́á ĩ'didrį̣ gá rĩ ũsũlé ãma ásḭ́ gá Úríndí Ãlá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ.

6 Ãmaní u'á gá ũkpó kóru sĩ ãma pajó, Kúrísĩtõ drã ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrį̣ kí sĩ sáwã múké Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ gá. 7 Ĩ'di ḭ́jọ́ ũkpó la 'bá ãzí ịsṹjó drãjó 'bá ãlá la kẽjḭ́ gá. Wó 'bá ãzí icó ásḭ́ imbálé ã'̃jó sĩ drãjó 'bá múké rĩ kẽjḭ́ gá nĩ. 8 Wó Ãdróŋ́á i'da lẽtáŋ́á ĩ'di 'bã ãma lẽjó rĩ sáwã ãma adrujó ũnzí agá 'dã sĩ Kúrísĩtõ drã ãma sĩ.

9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrį̣ gá rĩ ní ãma trũjó ḭ́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ãma ãmã pa ũmbã Ãdróŋ́á drį̣ rĩ agá ĩ'di rṹ sĩ. 10 Ãma ándrá adrujó Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ, icí tị ãma abe ĩ'diní ĩ'di 'bã ngọ́pį̃ fẽjó drãjó ãma sĩ rĩ sĩ. 'Dĩ ãzį̰ ãmbõgõ sĩ ndẽlépi rá ãmaní sĩ acájó ĩ'di 'bã kãká ru rĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó adrujó ásḭ́ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drį̣ agá rĩ sĩ, ãma ãmã pa ídri Kúrísĩtõ drį̣ sĩ. 11 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ãma vâ ãyĩkõ ịsṹ Ãdróŋ́á rụ̃lé ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ rṹ sĩ, 'dĩ 'bá ãma tị icílépi Ãdróŋ́á be kãká ru rĩ 'i.

Drã ĩ'di Ádãmũ rṹ sĩ ídri ĩ'di Kúrísĩtõ agá

12 Drã 'bã afíjó ũ̃nọ́kṹ gá 'bá ãlu rṹ sĩ rĩ áni, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí sĩ drã afí nĩ, drã rụ dó 'bá pírí kí ã'dusĩku ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ũnzí idéjó rá rĩ sĩ. 13 Drį̃drį̣ 'dĩ sĩ úfẽ drĩ ãzį̰táŋ́á ku rú, ḭ́jọ́ ũnzí ándrá ũ̃nọ́kṹ drį̣ gá 'dâ cí. Wó 'bá ãzí 'bã ándrá ásḭ́ ḭ́jọ́ ũnzí drį̣ gá ku, ã'dusĩku ãzį̰táŋ́á fẽjó ku rĩ sĩ. 14 Wó angájó Ádãmũ ngá rĩ cajó Mṹsã ngá rĩ, drã ándrá úpí ru 'bá pírí

† **4:18** Í'dóŋ́á 15:5

kí drḭ̃lẹ́ gá, vâ 'bá pírí ḭjọ́ ũnzí idélépi Ádãmũ áni ku ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á tḭ gãjó úmgbé rĩ áni 'dĩ kî trũ pírí. Ádãmũ ándrá ícétáŋ́á ru 'bá mụlépi amụ́lépi rĩ 'i. 15 Wó fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭjọ́ ũnzí rĩ áni ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú drĩ kí táni ũdrã agá ḭjọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ̃ sĩ rá tí, wó lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drḭ uyaŋ̂á kóru rĩ ndẽ rá, ãzíla fẽtáŋ́á ĩ'di ãni 'bá ũ'bí 'baní lẽtáŋ́á ĩ'di ãni uyaŋ̂á kóru 'bá ãlu rụ̃ sĩ 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ ndẽ vâ rá. 16 Fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ḭjọ́ ũnzí 'bá ãlu 'bã idélé rĩ 'bã ḭjọ́ ajílé rĩ áni ku. Ã'dusĩku ḭjọ́ lḭŋ́á bĩ ḭjọ́ ũnzí vú ají ḭjọ́ lḭjó drã ru 'bá nî, wó fẽtáŋ́á ãjẹ̃ kóru ḭjọ́ ũnzí wẽwẽ rú 'dĩ vú ãbĩlépi rĩ ají dó trũtáŋ́á. 17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ũnzí 'bá ãlu drḭ gá rĩ sĩ, drã acá úpí ru 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá. Wó ícó ḭjọ́ 'dã ṵ'bḭ̃lé ḭjọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ngalé rĩ be ku. Ãdróŋ̂á ásḭ gá lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru rĩ ãmaní cí, ãzíla ã'ḭ ãma Yẹ́sụ̃ 'bã ḭjọ́ sĩ rá. Ãma dó u'á ãlá ru ãzíla ãngũ na úpí ru.

18 Cécé ḭjọ́ ũnzí ãlu 'bã ḭjọ́ lḭŋ́á ajíjó 'bá pírí kí drḭ gá rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ídétáŋ́á 'bá ãlu ãlá rĩ drḭ̃ fẽ trũtáŋ́á ídri ajíjó 'bá pírí 'banî. 19 Wó aritáŋ́á ãko ándrá 'bá ãlu drḭ̃ sĩ fẽ úlã dó sĩ 'bá pírí kí 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi la rú, aritáŋ́á 'bá ãlu drḭ̃ sĩ 'bá wẽwẽ rú kí acálé ãlá ru Ãdróŋ́á drḭ̃lẹ́ gá.

20 Ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ fẽ ĩ'di 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ gá rĩ kî. Wó 'bá 'bã kí mụjó ḭjọ́ ũnzí idéŋ̂á trũ drḭ̃ gá rĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ rĩ la vâ tụ drḭ̃ gá drḭ̃ gá. 21 Ḭjọ́ ũnzí 'bã ãngũ najó 'bá pírí kí drḭ̃lẹ́ gá drã fẽjó rĩ áni, wó lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ rĩ la ãngũ na ḭjọ́ pḭrḭ rĩ agâ sĩ, sĩ ãmaní ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ fẽjó.

6

Drãjó rá ḭjọ́ ũnzí sĩ wó adrujó ídri Kúrísĩtõ be

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ, lẽ ãma idé kí ḭjọ́ ũnzí jã 'dâ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drḭ rĩ 'bãngá dó sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ yã? 2 Ãluŋ́á la 'dáyụ! Ãmaní ũdrãjó ḭjọ́ ũnzí sĩ 'bo rĩ sĩ, ḭjọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ãma drḭ̃ gá yụ, ãzíla ãma icó dó u'álé pálé la gá ḭ̃dḭ ku. 3 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãnḭ̃ kí rá ãndá ãma 'bá bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ bĩlépi sĩ acájó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ, ãbĩ kí bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fijó drã agá rĩ gá ku yã? 4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩsḭ̃ dó ãma ĩ'di trũ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ sĩ fijó drã agá icéjó la ãmaní cécé Kúrísĩtõ ingajó ídri drã agá rá ũkpó dḭ̃zã rú Átẹ́pḭ̃ drḭ gá rĩ sĩ rĩ ãmã mgbã dó vâ sĩ u'á ídri ú'dí la agá.

5 Ãma dó ãma icíjó ĩ'di trũ drã ĩ'didrḭ̃ agá 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ ãma vâ ãma icí ĩ'di trũ ãlu ídri ú'dí rĩ agá ángáŋ́á ĩ'di 'bã angájó rĩ sĩ. 6 Ãnḭ̃ dó rá ádrízã ãmadrḭ̃ ṵ̃kụ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá ĩ'di be, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ụrụ'bá ãmaní ḭjọ́ ũnzí trũ rĩ 'bã ḭjọ́ 'bã ukó dó rá, ãma adru ru dó sĩ ãtí'bó ḭjọ́ ũnzí ãni ku. 7 Ã'dusĩku 'bá drãlépi 'bo rĩ útrũ ĩ'di ḭjọ́ ũnzí agá rĩ sĩ 'bo.

8 Ú'dî'da ãdrĩ drã Kúrísĩtõ be, ãma ã'ḭ rá ãma mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá. 9 Ánḭ̃ dó rá Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ áni, icó dó drãlé ḭ̃dḭ ku, drã 'bã ũkpõ ãzí ĩ'di drḭ̃ gá ḭ̃dḭ la 'dáyụ. 10 Kúrísĩtõ drã pâlé ãlu sĩ ḭjọ́ ũnzí ndẽjó icó drãlé ḭ̃dḭ ku, wó ĩ'di ú'dî'da íni ídri rú Ãdróŋ́á be. 11 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩlã ĩmi ḭjọ́ ũnzí sĩ 'bá drãlépi rá rĩ rú, ḭjọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ĩmi drḭ̃ gá yụ, wó ĩmi dó sĩ u'á ídri rú Ãdróŋ́á be Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ sĩ.

12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã adru úpí ru ụrụ'bá ĩmi ãni icólépi drãlépi rá
rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ĩ'diní dó sĩ ĩmi drḭ̃ cejó ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá ku.
13 Ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí rĩ kí sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idéjó ãzíla cécé ãkójó ḭ́jọ́
ũnzí ãni la rú ku, wó be la rá la ĩfẽ ĩmi ãmgbã rĩ pírí Ãdróŋ́ã ní cécé
'bá ajílé angájó drã agá ufílé ídri agá rĩ áni ãzíla ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá adrujó
ãkójó ãlá ru sĩ Ãdróŋ́ã 'bã ãzḭ́ ngajó la rú. 14 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ũnzí 'bã adru
ĩmi drḭ̃lẹ́ gá úpí ru ku, ã'dusĩku ĩmi adru ãzḭ́táŋ́ã pálé gá ku, wó rá la
Ãdróŋ́ã 'bã lẽtáŋ́ã uyaŋ̂ã kóru rĩ agá.

Ãtí'bó ḭ́jọ́ mgbã drḭ̃ gá rĩ

15 Ãdróŋ́ã 'bã ãma trũjó ãzḭ́táŋ́ã agá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãma idé ḭ́jọ́ ũnzí yã?
'Dĩ 'bã áni ku, ãma adru ãzḭ́táŋ́ã pálé gá ku ã'dusĩku ãma adrujó ĩ'didrḭ̃
lẽtáŋ́ã uyaŋ̂ã kóru rĩ agá rĩ sĩ. 16 Ĩnḭ̃ ĩminí ĩmi fẽjó 'bá ãzí 'bã tḭ arejó
rĩ la ĩmi 'bã adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ ku yã? Ĩminí táni adrujó ãtí'bó
ḭ́jọ́ ũnzí 'bá drḭ̃ celépi drã agá rĩ ãni la rú tí, jõku ḭ̃nzḭ́táŋ́ã ru Ãdróŋ́ã
rụ́, ḭ̃nzḭ́táŋ́ã 'dĩ la ĩmi drḭ̃ ce adrujó 'bá ãlá ru. 17 Wó ma ãwã'dĩfô fẽ
Ãdróŋ́ã ní, ĩminí táni ándrá adru agá ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí ãni rá tí, ĩfẽ ĩmi
ásḭ́ pírí ímbátáŋ́ã fẽlé ĩminí rĩ arejó. 18 Útrũ dó ĩmi ḭ́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ
rá, ãzíla ĩmi acá dó ãtí'bó ḭ́jọ́ ãlá rĩ ãni.
19 Ma ḭ́jọ́ 'dĩ jọ tḭ ĩmĩ nḭ̃lé cé rĩ sĩ íni la, ã'dusĩku ũrãtáŋ́ã ĩmidrḭ̃
'bádrḭ̃ gá rĩ ũkpõ kóru. Cécé jõ ĩmĩ ĩmi ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí ayújó
ḭ́jọ́ ũnzĩkãnã ãndḭ́ ru, ãzíla ãko ĩmi 'bãlépi ũkpó kóru sĩ ĩmi ã'ḭ́táŋ́ã sĩ
zojó ku 'dĩ kí agá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi angá ala gá rĩ sĩ ĩmi fẽjó ãtí'bó ḭ́jọ́ ãlá
rĩ kí idéjó sĩ ĩmi drḭ̃ cejó adrujó ãlá ru.
20 Sáwã ĩminí u'ájó ãtí'bó ḭ́jọ́ ũnzí ãni 'dã sĩ, ãzḭ́táŋ́ã ãzí ándrá ĩmi
drḭ̃ gá ĩmi idé sĩ ḭ́jọ́ múké Ãdróŋ́ã drḭ̃ rĩ kí la yụ. 21 Ụ̃rõdrḭ̃ ĩminí ḭsụ́lé
ala gá rĩ ã'du sáwã ĩminí ḭ́jọ́ 'bání drḭ̃nzá fẽlépi 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ yã?
Ãko 'dã kí ãmaní drã ají. 22 Wó ú'dî'da dó ĩmi unzejó ḭ́jọ́ ũnzí agá 'bo
rĩ sĩ, ĩmi dó ãtí'bó Ãdróŋ́ã ãni, ụ̃rõdrḭ̃ ĩmi ḭsụ́lé rĩ ĩminí ĩmi ídri ãlá rĩ
fẽjó pírí ĩ'didrḭ̃ rĩ 'i. Ụ̃rõdrḭ̃ la ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i. 23 Ã'dusĩku ũyá
ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃ gá rĩ ĩ'di drã, wó fẽtáŋ́ã ãję̃ kóru Ãdróŋ́ã 'bã fẽlé rĩ ĩ'di ídri
ukólépi ku Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'i.

7

Ḭ́jọ́ i'dalé ũkú ĩgbãŋ́ã sĩ rĩ

1 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka, ĩnḭ̃ ma ḭ́jọ́ jọ 'bá ãzḭ́táŋ́ã nḭ̃lépi cé
'dĩ 'baní, ãzḭ́táŋ́ã la 'bá umbé cí la 'bá drḭ̃ adru agá ídri drã drĩ ku 'dĩ gá
'dĩ rĩ gá ku yã? 2 Ũkú ágó rụlépi 'bo rĩ ícétáŋ́ã sĩ ãzḭ́táŋ́ã umbé ĩ'di cí
ágô be ĩ'di 'bã adru agá ídri 'dĩ, ágô drĩ dó drã rá útrũ dó ĩ'di ãzḭ́táŋ́ã
ágô drḭ̃ agá rá. 3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ mụ ágó ãzí gá ḭsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di 'bã ágọ́bḭ̃
kãyú rĩ drĩ ídri, ála ĩ'di umve ãwụ́'bá. Wó ágó drḭ̃drḭ̃ rĩ drĩ dó drã rá,
ãzḭ́táŋ́ã ãzí umbé ĩ'di ku, adru vâ ãwụ́'bá ku drĩ táni ágó ãzí ndú la rụ
agá rĩ gá
4 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka, ḭ́jọ́ bãsĩ gápi 'dĩ ãzḭ́táŋ́ã sĩ rĩ gá,
ĩmi ũdrã vâ 'bãngá rá, ĩminí adrujó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḭ̃ 'i rĩ sĩ, ĩmi dó
sĩ adru 'bá ndú ingalé ídri drã agá rá rĩ áni, ãma dó sĩ ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋ́ã
drḭ̃ ãzḭ́ nga áyụ. 5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ándrá u'á agá ḭ́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé
rĩ kí agá, ĩlí ũnzĩkãnã drḭ̃ ãzḭ́táŋ́ã 'bã ingalé rĩ ri ãzḭ́ idélé ãma ụrụ'bá

gá, ı̨́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí pírí ají kí dó ãmaní drã. 6 Wó ú'dî'da ãzı̨́táŋ́á
'bã ũkpõ dó ãma drı̨́ gá 'dáyụ, ã'dusĩku âdrã dó ãko ãma umbélépi
mãbụ́sụ̃ gá rĩ drı̨́ 'bo. Ãma icó dó sĩ ãzı̨́ ngalé Ãdróŋ́á ní gbíyã ũ̃kụ
ãzı̨́táŋ́á drı̨́ sĩlé rĩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, be la rá la gẽ̃rı̨́ ú'dí Úríndí drı̨́ gá rĩ
sĩ.

Ã'dı̨́ 'dı̨jó ı̨́jọ́ ũnzí be

7 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ yã? Ãzı̨́táŋ́á ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí yã? Yụ! Má icó
ándrá ı̨́jọ́ ũnzí nı̨̃lé ku ãzı̨́táŋ́á drĩ ándrá i'da la ku rĩ gá. Má icó ándrá
vâ mgbã rĩ gá ĩlí nı̨̃lé ãzı̨́táŋ́á drĩ ándrá jọ la, “Mí idé ĩlí ku” † rĩ gá. 8 Wó
ı̨́jọ́ ũnzí ı̨sụ́ gẽ̃rı̨́ ãzı̨́táŋ́á agâ sĩ sĩ ı̨́jọ́ gãlé úmgbé ĩlí ãni 'dĩ kí ingajó áma
agâlé. Ãzı̨́táŋ́á 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, ı̨́jọ́ ũnzí ándrá ãko ãzí ũkpó kóru
la. 9 Ma ándrá ãzı̨́táŋ́á nı̨̃jó ku rĩ sĩ, ma ándrá ídri. Wó ãzı̨́táŋ́á dó mụ
amụ́lé 'bo, ı̨́jọ́ ũnzí amvú dó tọndọlọ ídri. 10 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzı̨́táŋ́á múké
ándrá lẽlé 'bã ají mání ídri rĩ ají dó mání ı̨́jọ́ lı̨ŋá drã drı̨́. 11 Į́jọ́ ũnzí
ı̨sụ́ gẽ̃rı̨́ ãzı̨́táŋ́á agâ sĩ, ulé dô sĩ ma rá ãzíla 'dı̨ dó ma rá. 12 Į́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãzı̨́táŋ́á ĩ'di 'bãngá ãlá ru, ãzíla pı̨rı̨-pı̨rı̨ ãzíla múké ũniyambamba rú,
ı̨́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí abe.

13 Į́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní; ífí la ı̨́jọ́ múké rĩ ají mání drã nĩ yã? Ãluŋá
la 'dáyụ! Į́jọ́ ũnzí idé ı̨́jọ́ 'dĩ nĩ; ĩ'diní ãko múké rĩ ayújó rĩ sĩ. Į́jọ́ ũnzí
ají mání drã, ĩ'di 'bã ádrízã mgbã ũnzí rĩ 'bã i'dá rú sĩ nĩ. Į́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãzı̨́táŋ́á i'da ı̨́jọ́ ũnzí. 14 Ãnı̨̃ kí ãzı̨́táŋ́á ĩ'di múké úríndí nî, wó má mâ
ngá 'bá ũnzí ru ma 'i, ît̃ũndã ma ãtí'bó ru ı̨́jọ́ ũnzí nî. 15 Ánı̨̃ ma ã'du
idé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ı̨́jọ́ mání lẽlé idélé rĩ má idé ĩ'di ku, be la rá
la ma ı̨́jọ́ tá mání gãlé idélé úmgbé rĩ idé áyụ. 16 Mání ı̨́jọ́ mâ lẽlé idélé
ku rĩ idéjó áyụ rĩ sĩ, má ã'ı̨ dó sĩ rá ãzı̨́táŋ́á ĩ'di ı̨́jọ́ múké la. 17 Į́jọ́ 'dĩ sĩ,
adru dó ma ı̨́jọ́ 'dĩ idé ma 'i la ku, wó ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ
'i. 18 Į́jọ́ mání nı̨̃lé rĩ ı̨́jọ́ múké la áma agá 'dáyụ ı̨́jọ́ ụrụ'bá drı̨́ gá rĩ sĩ,
ã'dusĩku áma ũrãtáŋ́á agá álẽ tá ı̨́jọ́ mgbã múké rĩ idélé áyụ. Wó má
icó dó i'dalé la ãmvé tọndọlọ la ku. 19 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ı̨́jọ́ mání idélé rĩ adru
dó ı̨́jọ́ tá múké mání ũrãlé idélé rĩ 'i ku, ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí mání lẽlé idélé ku
rĩ mání idélé áyụ rĩ 'i. 20 Ádrĩ dó ú'dî'da ı̨́jọ́ mání lẽlé idélé ku rĩ idé,
adru dó ma 'i ı̨́jọ́ la idélépi rĩ 'i ku, wó ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ
la ı̨́jọ́ 'dĩ kí idé nĩ.

21 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzı̨́táŋ́á i'da mání ı̨́jọ́ ũnzí áma agá rĩ, ádrĩ lẽ ı̨́jọ́ múké
idélé, ı̨́jọ́ ũnzí la áma atrı̨ ı̨́jọ́ múké 'dã idéŋ́á gá cí. 22 Má u'á ãyĩkõ sĩ
áma ásı̨́ gá ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨́ kí sĩ, 23 wó má ı̨sụ́ áma ụrụ'bá 'bã wókõ
ãzí kí ã'dı̨́ 'dı̨ ãzı̨́táŋ́á áma agá rĩ be áma umbéjó ãtí'bó ru ı̨́jọ́ ũnzí ní
ı̨́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ. 24 Ma áma idé ã'du rú yã! Ã'di la áma pa ũcõgõ
ụrụ'bá mádrı̨́ 'dõ drı̨́ agá nĩ yã? 25 Ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ní Úpí ãma ãni
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní áma pajó ı̨́jọ́ 'dĩ agá rĩ sĩ.

Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ũrãtáŋ́á áma ásı̨́ gá rĩ sĩ, ma lẽ ı̨́jọ́ ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨́ gá
rĩ 'bã lẽlé rĩ kí ngalé, wó ı̨́jọ́ ụrụ'bá drı̨́ gá rĩ sĩ, ma ı̨́jọ́ ãzı̨́táŋ́á ı̨́jọ́ ũnzí
drı̨́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí nga.

8

Ídri u'ájó Úríndí Ãlá rĩ agá rĩ

† **7:7** Ãfũŋ́á 20:17; Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 5:21

1 Ú'dî'da, 'bá u'álépi Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ kí drį̣ gá ị́jọ́ lịn̨á 'dáyụ,
2 ã'dusĩku Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãzį̣́tán̨á Úríndí ídri drį̣ gá rĩ trũ ãma
ãzį̣́tán̨á ị́jọ́ ũnzí ãni drã drį̣ agá rĩ sĩ 'bo. 3 Ị́jọ́ 'dĩ ãzį̣́tán̨á Mṹsã drį̣ 'bã
icólé idélé ku rĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ãma ụrụ'bá drį̣ 'bã ãzį̣́tán̨á ũkpõ
kóru. Wó Ãdrón̨â trũ ãma ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pį̣ tį̣ ãpẽjó ụrụ'bá sĩ 'bá
ru, cécé ãma 'bá ị́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ kí ãni, ãzíla adrujó ídétán̨á ru ị́jọ́ ũnzí
ãmadrį̣ kí sĩ. Ãdrón̨á ayú Kúrísĩtõ drį̣ gá 'dĩ 'i sĩ ị́jọ́ lị́jọ́ ị́jọ́ ũnzí drį̣ gá.
4 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ãlá ãzį̣́tán̨á 'bã lẽlé rĩ 'bã idé kí ru ãma 'bá acį̣́lépi
ị́jọ́ ụrụ'bá drį̣ kí vú gâ sĩ ku, wó Úríndí 'bã drį̣ celé nĩ 'dĩ 'baní.

5 'Bá acį̣́lépi ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drį̣ kí vú gâ sĩ ĩ'bã ásį̣ fẽlépi ị́jọ́ ụrụ'bá
'dõ 'bã lẽlé rĩ kí vú bĩjó rĩ, kí ásį̣ 'bã ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí drį̣ gá. Wó 'bá
acį̣́lépi ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí vú gâ sĩ rĩ kí ásį̣ 'bã ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé
rĩ kí drį̣ gá. 6 Ị́jọ́ ásį̣ 'bãjó ị́jọ́ ụrụ'bá drį̣ drį̣ gá rĩ la drã ají, wó ásį̣́sį̣́n̨á
'bãjó ị́jọ́ Úríndí drį̣ drį̣ gá rĩ la ídri fẽ ásį̣ į̃gbẹ̃ be. 7 'Bá ásį̣ 'bãlépi ị́jọ́
ụrụ'bá drį̣ drį̣ gá rĩ ĩ'di mẹ́rọ́ ru Ãdrón̨á be, 'bã ásį̣ ũnzí rĩ fẽ ãrútán̨á
ãzį̣́tán̨á Ãdrón̨á drį̣ ní tį̣ la arejó ku. 8 'Bá ị́jọ́ ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí vú
ũbĩlépi rĩ icó kí ãyĩkõ fẽjó Ãdrón̨á ní ku.

9 Wó Úríndí Ãdrón̨á drį̣ drĩ u'á ĩmi agá nĩ, ị́jọ́ ụrụ'bá drį̣ rĩ icó ĩmi drį̣
celé nĩ ku, rá la Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. Wó 'bá ãzí drĩ adru Úríndí Kúrísĩtõ drį̣
kóru, icó adrulé 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú ku. 10 Wó Kúrísĩtõ drĩ adru ĩmi
agá nĩ, ĩmi ụrụ'bá kí mụ ũdrãlé rá ị́jọ́ ũnzí sĩ, wó úríndí ĩmi agá rĩ la
adru ídri ã'dusĩku ú'bã ĩ'di ãlá ru. 11 Úríndí Ãdrón̨á drį̣ Yẹ́sṹ ingalépi
ídri drã agá rĩ drĩ adru ĩmi agá nĩ, Ãdrón̨á Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ
la ídri fẽ ụrụ'bá ĩmi ãni mụlépi drãlépi rá rĩ ní ĩndĩ, 'dĩ Úríndí ĩ'di ãni
u'álépi ĩmi agá rĩ sĩ.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrį̣́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ãma mọ̃rį̣ trũ, adru sĩ
ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drį̣ gá rĩ idéjó la ku. 13 Ĩmi ní u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã
lẽlé rĩ kí agá, ĩmi ũdrã rá, wó ĩdrĩ u'á Úríndí sĩ ĩmi ídétán̨á ũnzíkãnã
ụrụ'bá drį̣ gá rĩ kí gã úmgbé ĩmi dó sĩ adru ídri. 14 'Bá Úríndí Ãdrón̨á
drį̣ gá rĩ 'bã drį̣ celé nĩ rĩ kí ála kí umve anzį̣ Ãdrón̨á ãni. 15 Ã'dusĩku
ĩmi a'į̣ ándrá Úríndí Ãdrón̨á drį̣ gá rĩ sĩ ũrį̣ fẽjó ĩminí, ãzíla ĩmi 'bãjó
ãtí'bó ru ku, wó ĩmi a'į̣ ándrá Úríndí Ãdrón̨á Ngọ́pį̣ drį̣ gá rĩ sĩ ĩ'di
umvejó “Bãbá” ãmã Átẹ́pį̣. 16 Úríndí Ãdrón̨á drį̣ 'bã mgbã rĩ la ị́jọ́ jọ
Úríndí ãma agá rĩ ní i'dajó la ãma anzį̣ Ãdrón̨á ãni. 17 Ãmaní adrujó
anzį̣ Ãdrón̨á drį̣ kí rĩ sĩ, ãma dó mụ drį̃lẹ́ba Ãdrón̨á 'bã tãmbalé 'bá
ĩ'di ã'į̃lépi rá, ãzíla ãmbõgõ Ãdrón̨á 'bã fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ịsṹlé ãdrĩ
ũcõgõ Kúrísĩtõ 'bã ịsṹlé rĩ ale ĩ'di be ãma dó vâ sĩ dį̃zã ĩ'didrį̣ 'dĩ ale
ĩ'di be.

Dį̃zã ãma ãni drṹzį̣ rĩ

18 Mâ ũrãjó la rĩ sĩ ãma icó ũcõgõ ãmã ịsṹlé ú'dî'da rĩ kí ṹ'bį̃lé dį̃zã
ãmã mụlé ịsṹlé ĩndõ rĩ be ku. 19 Ãko pírí Ãdrón̨á 'bã 'bãlé 'dĩ kí ícétán̨á
Ãdrón̨á 'bã drṹzį̣ anzį̣ ĩ'didrį̣ mgbã rĩ kí i'dajó rĩ drį̣ tẽ vį̣ sĩ. 20 Ãko pírí
Ãdrón̨á 'bã 'bãlé 'dĩ kí wã kí rá, icó kí ị́jọ́ itúlé ĩ'baní rĩ kí ịsṹlé ku,
adru ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽjó la nĩ rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku Ãdrón̨á lẽ ĩ'di 'dã 'bã áni
nĩ, kí dó sĩ ásį̣ 'bã tẽjó la sĩ ịsṹjó la. 21 Ị́jọ́ 'dĩ íni la Ãdrón̨á la ṹ'dṹ ãzí

pẽ sĩ ãko pírí ĩ'diní 'bãlé rĩ kî trũjó umbéŋá ĩ'baní ŋmajó rĩ agá, ãzíla kí ajíjó dḩ̃zã agâ sĩ drḩ̃lẹ́mgbọ fẽjó anzị Ãdróŋá drḩ̃ 'banî.
22 Ãnḩ̃ kí rá ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ kí drḩ̃ cị, áwáŋâ trũ ũkú 'bã ngọ́tḩ̃ tĩŋá 'bã ãzá tajó rĩ áni, ãzíla ãzá ĩ'di ãzá ta kpere acájó ãndrũ.
23 Adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí á'dụ̃sĩ la ku, wó ãma vâ 'bá ĩ'di 'bã
ũri rú Úríndí ĩ'didrḩ̃ trũ 'dĩ, ãma ãzá ta 'a 'a rú ãmaní ụ́'dụ́ ãma 'dụjó
ĩ'di 'bã anzị rú ãzíla ãma unzejó ụrụ'bá sĩ rĩ drḩ̃ tẽ. 24 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó
ãma pa ãmaní ásḩ̃ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ásḩ̃ 'bãŋá ãko ãma ndrelé rá 'dĩ drḩ̃
gá rĩ adru ásḩ̃ 'bãŋá mgbã la ku. Ã'di la ásḩ̃ 'bã ãko ú'dĩ'da ĩ'didrḩ̃ cí rĩ
drḩ̃ gá nĩ yã? 25 Wó ãdrĩ ásḩ̃ 'bã ãko drĩ ãma ịsụ́lé ku rĩ drḩ̃ gá, ãma tẽ
la ásḩ̃ jã sĩ.
26 Gẹ̃rḩ̃ ãlu 'dĩ sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ã'ḩ̃táŋá ãkõ ãmadrḩ̃ gá rĩ ãzã ko nĩ,
ãma nḩ̃jó Ãdróŋá zịjó ãzíla ãma ĩ'didrḩ̃lé ã'du a'ḩ̃ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, wó
Úríndí Ãlá rĩ 'bã mgbã rĩ la ãmaní Ãdróŋá zị mãmálá 'bãjó nĩ, ĩ'di ãko
ãzí ãmaní icólé jọlé tị sĩ ku la. 27 Ãdróŋá ĩ'di ḩ́jọ́ 'bá ásḩ̃ gá rĩ ndrelépi
rĩ, nḩ̃ ḩ́jọ́ Úríndí 'bã ũrãlé rĩ cé ã'dusĩku Úríndí la Ãdróŋá zị 'bá ãlá rĩ
'baní ḩ́jọ́ Ãdróŋá 'bã ũrãlé rĩ áni.

U'ájó 'bá ḩ̃jọ́ ũnzí ndẽlépi rá rĩ rú

28 Ãnḩ̃ kí ãko pírí kí agá Ãdróŋá la ãzḩ̃ nga múké 'bá ĩ'di lẽlépi rá ĩ'di
'bã umvelé ḩ́jọ́ ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, 29 ĩ'di 'bã nḩ̃lé ídu cé,
vâ ĩ'di 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí rá, 'bã i'dá kí rú cécé ĩ'di 'bã Ngọ́pị áni,
'bã adru rû sĩ Ngọ́tḩ̃ ĩ'di ãni kãyú rĩ rú, 'bá ĩ'di ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ
gá. 30 'Bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí umve vâ kî, 'bã kí ãlá ru ĩ'di
'bã 'bá ru, ãzíla azị ĩ'baní dḩ̃zã ĩ'didrḩ̃ gá rĩ najó ĩ'ba abe.
31 Wó 'dâ rĩ gá ãma dó ã'du ḩ́jọ́ jọ? Ãdróŋá drĩ dó adru ãma ãni, 'bá
ãzí icó dó ã'dḩ̃ 'dḩ̃lé ãma abe ku. 32 Ãdróŋá drĩ dó ĩ'di 'bã Ngọ́tḩ̃ ãlu rĩ
gã fẽlé pírí ãmaní ku, ĩ'di rú rĩ icó dó ãmaní ãko pírí kí fẽlé cécé ĩ'di
'bã Kúrísĩtõ fẽjó ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ ku yã? 33 Ã'di la 'bá
Ãdróŋá ãni ũpẽlé 'dĩ kí tõ nĩ yã? Ãdróŋá 'bã mgbã lã kí 'bá ḩ́jọ́ ũnzî
kóru rĩ gá nĩ. 34 'Bá icólépi ḩ́jọ́ lḩ̃lépi 'bá 'dĩ kí drḩ̃ gá ḩ́jọ́ la kí ndẽ rá rĩ
ã'di 'i? Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drã rá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú, ri dó Ãdróŋá 'bã
drḩ̃ ãndá rĩ gá, ĩ'di mãmálá 'bã Ãdróŋá drḩ̃lẹ́ gá ãma ḩ́jọ́ sĩ nĩ. 35 Ã'du la
ãma drĩdríŋĩ co lẽtáŋá Kúrísĩtõ drḩ̃ benĩ yã? Ũcõgõ yã, jõku ḩ́jọ́ ũkpó
cãndí fẽlépi la yã jõku ụ'dḩ̃ŋá 'bá ulḩ́jó ménéŋá sĩ rĩ 'i yã jõku ãbḩ̃rḩ̃ yã
jõku lẽmẽrĩ yã jõku adrujó ãni rú drã sḩ̃ gá rĩ 'i yã jõku ã'dḩ̃ drã trũ rĩ
'i yã? 36 Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ áni:
“Ími ḩ́jọ́ sĩ ãma drã agá ụ́'dụ́ pírí sĩ,
'bá kí mḩ̃fḩ̃ gá ãma i'dá cécé kãbĩlõ mụlé ụlḩ́lé ụlḩ́-ụlḩ̃ rĩ kí áni.” †
37 Yụ, ḩ́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ãma kí ndẽ lẽtáŋá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãma
lẽjó rĩ sĩ. 38 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ánḩ̃ dó ãndá-ãndá ru drã, ĩdrĩ, jõ táni mãlãyíkã
'bụ̃ gá rĩ kî, úríndí ũnzí ãngũ drḩ̃ gá rĩ kî, ḩ́jọ́ ãndrũ rĩ jõku ḩ́jọ́ drḩ̃lẹ́ gâlé
ru amụ́lépi rĩ kî trũ, ãzíla ũkpõ ḩ́jọ́ ru idélépi rĩ abe, 39 ãngũ ụrụgâlé
ru rĩ, ãngũ vụ̃rụ̃lé ru, ãzíla ãko pírí Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí abe icó kí
ãma drĩdríŋĩ colé lẽtáŋá Ãdróŋá drḩ̃ ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ be
ku.

† **8:36** Zãbụ́rḩ̃ 44:22

9

Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã Ịsịrayị́lị̃ pẽjó rĩ

1 Ma ị́jọ́ mgbã jọ, ma Kúrísĩtõ ãni ãzíla má alị́ ĩnzõ ku, ũrãtáŋá mádrị̃
Úríndí Ãlá rĩ la drị̃ la ce nĩ, imbá áma ásị́ ájọ ĩnzõ ku. 2 Áma ásị́ gá
ũcõgõ ãmbógó ru, ãzíla ma ãzá walépi ku la ta 'bá mádrị́ ãrí ãzíla ĩzá
ãlu 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ. 3 Ị́jọ́ 'bá mádrị́ Yẹ́sų̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'badrị̃ sĩ, álẽ tá Ãdróŋá
'bã wã ma rá, ãzíla 'bã lã ma Kúrísĩtõ be ku, ị́jọ́ 'dĩ drĩ tá icó kí palé rá
rĩ gá. 4 'Dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú Ãdróŋá 'bã pẽlé ĩ'di 'bã anzị rú rĩ kí, i'da
ru dĩ̃zã rú ĩ'baní rá. Tị icíma ĩ'di ãni ĩ'ba abe rĩ, ĩ'diní ĩ'baní ãzị́táŋá kí
fẽjó rĩ, ĩ'diní ĩ'baní drĩ̃lẹ́ba sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó jó ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá rĩ, ãzíla ị́jọ́
azịŋá ĩ'didrị́ gá rĩ kí ã'ĩ̃jó. 5 Á'bị́ ĩ'badrị̃ kí ándrá 'bá ĩyõ Ãdróŋá drị̃ kî,
Kúrísĩtõ 'bã ízókí bãsĩ ãfũjó 'bá ru rĩ angá ĩ'ba rụ̃ sĩ, ĩ'di Ãdróŋá ãko
pírí kí drĩ̃lẹ́ gá Úpí ịcụ́lé rulé rũrũ jã 'dâ rĩ 'i. Ámĩnã.

6 Adru ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ ĩcẽ rá íni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ịsịrayị́lị̃
rú 'dĩ adru kí 'bá Ãdróŋá ãni la ku. 7 Ã'dusĩku adru ĩ'bã kí adrujó
Ịbụrahị́mų̃ 'bã drĩ̃lẹ́ rĩ sĩ kí dó pírí 'bá Ãdróŋá ãni la íni ku. Ãdróŋá jọ,
"Drĩ̃lẹ́ mídrị̃ kí ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ." † 8 Adru anzị Ịbụrahị́mų̃ 'bã tị́lé rĩ kí
pírí mụ adrulé anzị Ãdróŋá ãni íni la ku, wó rá la anzị Ịbụrahị́mų̃ drị́
Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịlé ãzí rĩ kî. 9 Ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ jọ, "Sáwã
pẽlé rĩ agá, ma ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩ rá." †

10 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, Rẽbékã ãwų̃ anzị kí ĩ̃rị̃ ãmã áyị́pị Ĩsákã nî.
11-12 Âwų̃ drĩ anzị 'dĩ kí ku rú, idé kí drĩ vâ ị́jọ́ ũnzí jõku ị́jọ́ múké la
ku rú. Ãdróŋá jọ Rẽbékã ní, "Ngọ́tị́ kãyú rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé
gá." † Ãdróŋá jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la ĩ'di ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí pẽ nĩ adru ãzị́
'bá ní idélé rĩ sĩ ku, be la umveŋá ĩ'didrị̃ sĩ. 13 Cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé
rĩ áni, "Álẽ Yãkó'bõ rá, wó ángų̃ Ịsãwų̃ 'i." †

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la íngoní yã? Ãdróŋá lị ị́jọ́ pịrị ku yã? Ãluŋá la
yụ! 15 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ ándrá Mụ́sã ní,
"Ma ásị́ ĩ̃gbę̃ i'da 'bá mání sĩ lẽjó ásị́ ĩ̃gbę̃ i'dajó rĩ ní rá,
ãzíla ma 'bá mâ pẽlé rĩ 'bã ízákĩzã ndre rá." †
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ũrãtáŋá 'bádrị̃ agá jõku ũkpõ 'bádrị̃ sĩ ku, wó rá
la ásị́ ĩ̃gbę̃ Ãdróŋá drị̃ sĩ. 17 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, "Á'bã
ándrá mi úpí ru la ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ ũkpõ mádrị́ gá rĩ i'da ími agâ sĩ,
sĩ rụ́kụma ajíjó mání ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí." † 18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ
lẽ ásị́ ĩ̃gbę̃ fẽlé 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ní ĩ'di fẽ la rá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã lẽlé 'ba
are ị́jọ́ ku drị̃ ũkpó rĩ ní ĩ'di drị̃ ũkpõ fẽ.

19 Ĩmi ãzí ãlu icó jọlé la mání, "Ãdróŋá la ị́jọ́ ndrų̃ ãma ụrụ'bá gá
ã'du ị́jọ́ sĩ? Ã'di la drị̃ la atrị ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã?" 20 Wó mi gápi
'bá ru 'dĩ, mi ã'di 'i icójó ị́jọ́ umvijó Ãdróŋá ní 'dĩ 'bã áni yã? "Úmvú
sịlé rĩ icó jọlé la 'bá ĩ'di sịlépi rĩ ní, 'Ísị ma íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã rĩ gá rá
yã?' " † 21 'Bá úmvú sịlépi rĩ icó ũdrí ãlu 'dĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí sịlé
rá ãzị̃ ãmbógó la ngajó, ãzíla ãzị́ ụ́'dụ́ pírí rĩ ngajó.

---

† **9:7** Í'dóŋá 21:12 † **9:9** Í'dóŋá 18:10, 14 † **9:11-12** Í'dóŋá 25:23 † **9:13** Mãlákĩ 1:2-3
† **9:15** Ãfũŋá 33:19 † **9:17** Ãfũŋá 9:16 † **9:20** Ĩsáyã 29:16; 45:9

22 Ãdróŋ́á 'bã ũkpõ cí sĩ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ idéjó, lẽ ũmbã ĩ'didrı̨́
gá rĩ i'dajó ãzíla ũkpõ ĩ'didrı̨́ únı̨́ cé. Ri vâ ı̨́jọ́ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ũmbã najó
ĩ'baní 'dĩ kí talé jãjã rú táni ĩ'baní adrujó ãko mụlépi drı̨́ jalépi rá la
rú tí. 23 Wó Ãdróŋ́á idé ı̨́jọ́ 'dĩ íni la dı̨́zã ĩ'didrı̨́ ãmbógó rĩ i'dajó, 'dĩ
ándrá ũsũlé ãma drı̨́ gá 'bá ĩ'di 'bã ásı̨́ ı̨́gbẹ̃ agá rĩ, ãma 'bá ĩ'di 'bã itúlé
dı̨́zã ĩ'didrı̨́ ı̨sụ́lépi rĩ 'banî. 24 Ãma 'bá tá ĩ'di 'bã umvelé angájó 'bá
Yãhụ́dı̨́ rú 'dĩ kí agâlé á'dụ̂sĩ ku, wó vâ angájó 'bá Yãhụ́dı̨́ rú ku rĩ kí
agá ĩndĩ 'dĩ. 25 Į́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé bụ́kụ̃ Hõséyã drı̨́ agá rĩ áni,
"'Bá ándrá má ãni ku 'dĩ kí ma kí umve 'bá má ãni,
ãzíla sụ́rụ́ ándrá lẽlé ku rĩ ma kí umve 'bá mání lẽlé lẽlẽ rĩ kî;" †
26 ãzíla
"Į́jọ́ 'dĩ la ru idé ĩ'di 'bã kẽjı̨́ gá cécé ándrá jọlé rĩ áni,
'Ĩmi adru mâ 'bá ku,'
ála dó ĩmi umve 'Ãdróŋ́á ídri rĩ 'bã anzı̨ kî.' " †
27 Ĩsáyã awá 'bá Ịsịrayı̨́lı̨́ drı̨́ gá rĩ kí ı̨́jọ́ sĩ:
"Ĩ'bã kãlãfe drĩ táni adru agá cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni tí,
ı̨́mbı̨́lı̨́kọ́ la kí ru pa nĩ.
28 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la mụ ı̨́jọ́
ĩ'didrı̨́ gá rĩ lı̨lé ũnọ́kụ́ drı̨́ gá kpí gbõrú ãzíla ı̨́jọ́ pírí kí ukójó rá." †
29 Ándrá Ĩsáyã 'bã jọlé údu 'bo rĩ áni:
"Úpí Ũkpó 'Dı̨́pı̨
drĩ ándrá ãmaní drı̨́lẹ́ a'be agá ku la,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwũnı̨́ Sõdómũ gá rĩ kí áni,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwũnı̨́ Gõmórã gá rĩ kí áni." †

Ã'ı̨́táŋ́á ãkõ 'bá Ịsịrayı̨́lı̨́ rú rĩ 'badrı̨́ gá rĩ

30 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ? 'Bá Yãhụ́dı̨́ rú ku Ãdróŋ́á 'bã lãlé 'bá
ãlá ru ku rĩ, úlã kí ãlá ru ã'ı̨́táŋ́á sĩ. 31 Wó 'bá Ịsịrayı̨́lı̨́ rú, ãzı̨́táŋ́á kí
vú ũbĩlépi sĩ ru lãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨́lẹ́ gá rĩ ı̨sụ́ kí ĩ'di ku. 32 Ã'du
ı̨́jọ́? Ã'dusĩku ũbĩ kí vú la ã'ı̨́táŋ́á sĩ ku, wó ĩ'baní rĩ gá ĩ'di ãzı̨́ ngajó rĩ
sĩ íni. Sı̨́ kí ru pá 'bá cécé írã 'bá pá ũsı̨́lépi rĩ áni rĩ ụrụ'bá gá. 33 Į́jọ́
sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni:
"Índre drĩ, á'bã írã kúmũ rú 'bá kí pá ũsı̨́lépi rĩ ãngũ Zı̨́yọ́nı̨́ drı̨́ gá,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.
Wó 'bá ásı̨́ 'bãlépi drı̨́ la gá rĩ icó drı̨́nzá ı̨sụ́lé ku." †

10

1 Má ádrı̨́pı̨́ka ãzíla má ámvọ́pı̨́ka ı̨́jọ́ ãmbógó áma ásı̨́ gá Ãdróŋ́á
a'ı̨́jó 'bá Ịsịrayı̨́lı̨́ rú rĩ 'baní rĩ lẽ tá 'bã pa kí ru rá. 2 Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã
jọ ánı̨́ 'bá 'dĩ 'bã kí ásı̨́ ãzı̨́ ngajó Ãdróŋ́á ní ũkpó sĩ rĩ gá rá, wó ásı̨́
'bãŋ́á ĩ'badrı̨́ nı̨́táŋ́â kóru. 3 Ã'dusĩku nı̨́ kí ı̨́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã 'bá 'bãjó ãlá
ru rĩ ku, kẽjı̨́ la gá kí gẽrı̨́ ndrụ̃ sĩ ru 'bãjó ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨́lẹ́ gá ãzı̨́táŋ́á
Mụ́sã drı̨́ kí vú ũbĩŋ́á sĩ, lẽ kí sĩ gẽrı̨́ Ãdróŋ́á drı̨́ ku. 4 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ
de ãzı̨́ ãzı̨́táŋ́á drı̨́ gá rĩ 'bo, 'bá ĩ'di ã'ı̨́lépi rĩ kí 'bãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á
drı̨́lẹ́ gá.

---

† **9:25** Hõséyã 2:23 † **9:26** Hõséyã 1:10 † **9:28** Ĩsáyã 10:22-23 † **9:29** Ĩsáyã 1:9 † **9:33** Ĩsáyã 8:14; 28:16

Patáŋá ĩ'di 'bá pírí 'banî

5 Mụ́sã sĩ ịjọ́ gẽrḭ̃ 'bání ru 'bãjó ãlá ru ãzḭ́táŋá sĩ rĩ drḭ̃ gá jọ, “Ídrĩ lẽ
adrulé ídri míní ãzḭ́táŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú
idélé pírí.” † 6 Wó 'dĩ ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bá lãjó ãlá ru ã'ḭ́táŋá sĩ rĩ jọ, “Mi
ũrã la ími ásḭ gâlé, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bṵ̃ gâlé nĩ yã?’†” (Ã'di la Kúrísĩtõ
ají 'bṵ̃ gâlé ãmaní vṵ̃rṵ́ 'dõlé nĩ yã?) 7 “Jõku ‘Ã'di la fi vṵ̃rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ḭndṵ́
gâlé nĩ yã?’†” (wó Kúrísĩtõ angá 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bṵ́ gâlé
rá). 8 Ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ĩ'di íni, “Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ ĩ'di ãni rú ími
andre gá 'dĩ, ími tị gá ãzíla ími ásḭ gá,” † 'dĩ ịjọ́ ã'ḭ́táŋá drḭ gá ãmaní
ũlũlé rĩ 'i. 9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ i'da la Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Úpí 'i ími tị sĩ, ãzíla mí ã'ḭ
ími ásḭ gá Ãdróŋá inga ĩ'di ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá íni,
mi ími pa rá. 10 Ásḭ sĩ 'bá la ịjọ́ ã'ḭ rá sĩ adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drḭ̃lẹ́
gá, wó tị sĩ ĩ'di i'da la sĩ patáŋá ịsṵ́jó. 11 Ḭjọ́ sĩlé ri jọ tọndọlọ “'Bá ásḭ
'bãlépi drḭ̃ la gá rĩ, icó drḭ̃nzá ịsṵ́lé ku.” † 12 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí 'bá 'bá
Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ kí abe adru kí ndú-ndú ku, Úpí ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ'di Úpí
ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ĩ'di drḭ̃lẹ́ba fẽ 'bá pírí ĩ'di rṵ́ umvelépi rĩ 'banî.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá pírí Úpí 'bã rṵ́ umvelépi rĩ kí
ru pa rá.” †

14 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi ku rĩ kí ĩ'di rṵ́ umve íngoní-íngoní ru? 'Bá kí
'bá ĩ'bã kí sĩ ịjọ́ arejó drḭ̃ la gá ku rĩ ã'ḭ íngoní-íngoní ru? Ãzíla 'bá kí
ịjọ́ are drḭ̃ la gá ịjọ́ ĩ'didrḭ̃ ũlũnâ kóru íngoní-íngoní ru? 15 'Bá ãzí la
icó mụlé 'bá 'ba rṵ̃lé ịjọ́ ũlũlé íngoní-íngoní ru údrĩ tị la pẽ ku rĩ gá?
Ãzíla ịjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “'Bá ịjọ́ mgbã rĩ ajílépi rĩ
pámvú ũnĩ 'dã áni yã?” † 16 Wó 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú rĩ nga kí pírí ịjọ́ mgbã
rĩ ã'ḭ̃lé la ku. Ĩsáyã jọ rá, “Úpí, ã'di ã'ḭ ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?”† 17 Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, ã'ḭ́táŋá la amṵ́ 'bã kí ịjọ́ arejó rĩ sĩ, ãzíla 'bá kí ịjọ́ are ịjọ́ Kúrísĩtõ
drḭ gá rĩ ũlũjó rĩ sĩ. 18 Wó ádrĩ 'bá kí zị, are kí ịjọ́ ku yã? Mgbã rĩ gá
are kí rá.

“Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ iré ru ãngũ drḭ̃ gá pírí 'bo,
ṵ́'dṵ́kọ́ ĩ'badrḭ gá rĩ ca kpere ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ pírí rá.” †

19 Ázị vâ ḭ̃dḭ, “Ịsịrayḭ́lḭ̃ nḭ̃ kí ịjọ́ ku yã?” Mụ́sã umvi jọ,

“Ma mụ 'bá mâ sṵ́rṵ́ ru 'dĩ kí fẽlé u'álé ãjã sĩ 'bá mâ sṵ́rṵ́ ru ku 'dĩ kí
ịjọ́ sĩ.
Ma fẽ la ũmbã 'bã ga ĩmi agá sṵ́rṵ́ ịjọ́ nḭ̃lépi ku 'dĩ kí sĩ.” †

20 Ĩsáyã jọ ịjọ́ tọndọlọ:

“'Bá ándrá áma ndrṵ̃lépi ku rĩ ịsṵ́ kí ma rá,
má i'da vâ ma 'bá ándrá áma ndrṵ̃lépi ku rĩ 'baní rá.” †

21 Wó Ịsịrayḭ́lḭ̃ 'bã ịjọ́ sĩ, Ãdróŋá jọ:

“Ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ma áma drḭ aja 'bá áma gãlépi,
áma arelépi ku ãzíla kí ãgátã ga má be 'dĩ 'ba rṵ̃lé.” †

---

† **10:5** Lẹ́vḭ̃ 18:5 † **10:6** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 30:13 † **10:7** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 30:13 † **10:8** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 30:14 † **10:11** Ĩsáyã 28:16 † **10:13** Yọ́wẹ̃ḭ̃ 2:32 † **10:15** Ĩsáyã 52:7 † **10:16** Ĩsáyã 53:1 † **10:18** Zãbṵ́rḭ̃ 19:4 † **10:19** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 32:21 † **10:20** Ĩsáyã 65:1 † **10:21** Ĩsáyã 65:2

11

'Bá Ịsịrayį̣l̃į̣ drį̣ 'bã ịmbį̣ kî

1 Ị́jọ́ mâ zịlé rĩ: Ãdróŋ́á gã dó 'bá ĩ'didrị́ rĩ kí úmgbé yã? Ãluŋ́á la
'dáyụ! Áma mgbã rĩ bãsĩ 'bá Ịsịrayį̣l̃į̣ rú rĩ 'i, drį̣l̃ẹ́ Ịbụrahị́mų̃ ãni sụ́rụ́
Bénzãmĩnĩ drị́ rĩ. 2 Ãdróŋ́á gã 'bá ĩ'di ãni ándrá ĩ'di 'bã nį̣lé ídu cé 'dĩ
kí ku. Ĩlã drĩ ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ agá 'dã 'i, ị́jọ́ sĩlé Ĩlíyã drį̣ gá ĩ'di 'bã sĩ unujó
Ãdróŋ́á drį̣l̃ẹ́ gá 'bá Ịsịrayį̣l̃į̣ drį̣ kí ị́jọ́ sĩ rĩ: 3 "Úpí, 'bá 'dĩ ụ'dị́ kí 'bá mí
ãni nãbịya rú 'dĩ kí rá, ãzíla andi kí ãlĩtárĩ kí rá, má ace ma á'dụ̃sĩ, lẽ
kí vâ gẹ̃rį̣ ndrų̃lé sĩ áma 'dijó rá." † 4 Ãdróŋ́á umvi ĩ'diní íngoní yã?
"'Bá ãzí mâ tãmbalé álĩfũ ázį̣rį̣ la kí cí 'dĩ kí 'bá ãja tį̣lépi sĩ Bãálĩ į̃nzį̣jó
ku rĩ kî." † 5 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni acájó ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ, 'bá ị́mbị́l̨ị́kọ́
acelépi Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé ásį̣ į̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ kí cí. 6 'Dĩ drĩ dó
adru ásį̣ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ sĩ, ífí la adru ãzį̣ ngajó rĩ sĩ la ku, drĩ
ándrá adru 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ jọlé ásį̣ į̃gbẹ̃ sĩ rĩ adru tá ásį̣ į̃gbẹ̃ ku.
7 Ã'du yã? Ãko 'bá Ịsịrayį̣l̃į̣ rú rĩ 'bã kí ndrų̃lé ásį̣ pírí rĩ sĩ rĩ ịsụ́ kí
ku, wó 'bá ũpẽlé rĩ ịsụ́ kí rá la nĩ. Ịmbị́ la 'bã ásį̣ mba kí mbã-mbã.
8 Cécé ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ãdróŋ́á fẽ ĩ'baní úŋmĩ sĩ ị́jọ́ ũrãjó ku la,
mịfį̣ sĩ ãngũ ndrejó ku rĩ,
bị́l̨ẹ́ ĩ'bã kí sĩ icójó ị́jọ́ arejó ku la, kpere ãndrũ." †
9 Dãwụ́dį̣ 'bã mgbã jọ vâ rá,
"Lẽ ũmų̃ ĩ'badrį̣ 'bã uja kí ru ĩ'baní ímbá kí 'belépi la rú.
Gẹ̃rį̣ 'bã ãzų̃ ĩ'baní cí, ãzíla 'bã ịsụ́ kí pángá cí.
10 Lẽ mịfį̣ la 'bã ãzų̃ kí cí, 'bã ndre kí rú sĩ ãngũ ku benĩ.
Ụ̃gụ la 'bã lị kí ũcõgõ ĩ'badrį̣ kí sĩ jã 'dâ." †

Mį̣zẽyį̣tų̃ ásé agá rĩ 'bã kénĩ icílé mį̣zẽyį̣tų̃ lį̣cọ́ gá rĩ be rĩ

11 Ma zị la į̣dį̣: sį̣ kí ru pá sĩ a'déjó angájó į̣dį̣ ku yã? Ãluŋ́á la 'dáyụ!
Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, patáŋ́á úfẽ dó 'bá Yãhụ́dį̣ rú ku rĩ
'banî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayį̣l̃į̣ drį̣ acá kí dó ãjã rú ị́jọ́ la sĩ. 12 Wó ị́jọ́ ũnzí
Ịsịrayį̣l̃į̣ 'badrį̣ drĩ dó adru ũrǫ̃drị́ ru 'bá ũnọ́kụ́ gá rĩ 'banî, ãzíla ãvĩ̃ŋ́á
ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ ĩ'di dó drį̣l̃ẹ́ba rú 'bá Yãhụ́dį̣ rú ku rĩ 'banî, ĩ'di dó ũrǫ̃drị́
ãmbógó la ají ĩ'baní íngõpí!
13 Ma jọ la ĩminí ĩmi 'bá Yãhụ́dį̣ rú ku 'dĩ, áma pẽjó 'bá Yãhụ́dį̣ rú ku
'dĩ 'baní ũpị́gọ́ŋ́á ru rĩ sĩ, má u'á ãfó sĩ ãzį̣ mádrį̣ 'dĩ agá, 14 ị́jọ́ mání
ásį̣ 'bãjó drį̣ la gá ãmbógó ru rĩ sĩ 'bá mádrį̣ kí ásį̣ ingajó 'bã idé kí rú
sĩ ãjã sĩ kí ãzí 'baní ru pajó ĩndĩ. 15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ị́jọ́ la gãjó úmgbé rĩ
drĩ dó tị icíŋ́á ají ũnọ́kụ́ ní Ãdróŋ́á be, ị́jọ́ ĩ'bã kí ã'į̃lé rĩ la ã'du ají? Ĩ'di
ídri fẽ 'bá drãlépi rá rĩ ní angájó drã agá. 16 'Bá drĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô
fẽ ãkónã sĩ, ífí la ãkónã 'dã tá pírí Ãdróŋ́á ãni, ãzíla ife ízókí kí drį̣ kí
adru ãlá ru, ífí la ife 'bã kénĩ kí vâ pírí ãlá ru.
17 Kénĩ la ãzí rĩ kí údrĩ táni kí ũnũ agá rá tí, mi gápi ife ásé agá nalé
ku 'dĩ 'bã kénĩ rú agbẹ́lépi 'dĩ, ágá mi amụ́lé icílé ãzí rĩ kí abe sĩ ife
ãlu 'dã 'bã sụ́ nzụlé angájó ízókí la gâlé. 18 Mí ũnũ mi kénĩ 'dĩ kí sĩ ku.
Ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, íko ízókí la kí ãzã ku be la rá la ízókí

---

† **11:3** 1 Ũpĩ 19:10, 14 † **11:4** 1 Ũpĩ 19:18 † **11:8** Ãzį̣táŋ́á Amviŋ́á 29:4; Ĩsáyã 29:10
† **11:10** Zãbụ́rį̣ 69:22-23

la kí bãsĩ ími izó nĩ. 19 Mi dó sĩ jọ la, únũ kénĩ la kí ící rú sĩ ĩ'di ife 'bã
mgbã rĩ ụrụ'bá gá 'dãá ĩndĩ. 20 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, únũ kí rá la ã'dusĩku
ã'ḭtáŋá ãkõ ĩ'badrḭ̃ sĩ. Ĩmi pá tu ã'ḭtáŋá sĩ, ĩmi adru ãfó sĩ ku wó rá la
ṹrḭ̃ 'bã rụ ĩmi nĩ. 21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ ájẹ́ ife 'bã mgbã kí tãmba agá
cí ku, ícó tá ĩmi tãmbalé ãzí rĩ sĩ ku.

22 Mí ṹ'bḭ̃ dó drĩ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ãzíla ásḭ ãcḭ̃ Ãdróŋá drḭ̃ ndrelé, 'bá ḭjọ́
izalépi rĩ 'baní Ãdróŋá ásḭ ãcí-ãcí, wó ĩ'di u'á ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ míní rá la
míní adrulé ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ sĩ, drĩ adru íni ku ála vâ ími ga ala
gá 'dâ vṹrṹ. 23 Drĩ kí pá tu ã'ḭtáŋá ãkõ agá jã 'dâ ku, ála kí a'ḭ icílé ĩndĩ
rá, ã'dusĩku Ãdróŋá icó vâ kí icílé ḭ̃dḭ rĩ gá nĩ. 24 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, údrĩ
tá ími agâ agá mḭ̃zẹ̃ḭ́tṹ ife zolépi ásé agá gbíyã ásé 'a drḭ̃ abe rĩ trũ,
gbíyã 'dĩ trũ icí mi salé sãsã ámvṹ agá mḭ̃zẹ̃ḭ́tṹ ife mgbã rĩ rú rĩ be rá,
ĩ'di bábá íngõpí sĩ kénĩ 'dĩ kí icíjó ife ãlu-ãlu ndú-ndú 'dĩ kí ụrụ'bá gá!

Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá

25 Álẽ ĩmi adru nḭ̃ḭ́táŋâ kóru ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ ku, má ádrḭ́pḭka
ãzíla má ámvọ́pḭka, ĩmi icó dó sĩ adrulé 'bá ḭjọ́ nḭ̃lépi ambamba la rú
ĩmi ḭpḭjó ku, Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'bã ãzí ásḭ acá kí ũkpó ru 'bo, ḭjọ́ 'dĩ kí mụ adrulé
'dĩ 'bã áni kpere ṹ'dṹ pẽlé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ 'bã kãlãfe 'baní ca agá.
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá cécé sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá 'bo
rĩ áni:
"'Bá kí palépi rĩ 'bã mụjó ãfũjó Zḭyọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di mụ ásḭ ũkpõ Yãkó'bõ agâ sĩ Ãdróŋá gãjó rĩ nzelé rá.
27 'Dĩ tḭ icíma má ãni ĩ'ba abe rĩ,
mání mụjó ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ kí wṹjó rá rĩ sĩ." †

28 Ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmi ḭjọ́
sĩ, wó wókõ 'bá pẽŋá drḭ́ gá rĩ sĩ, ála kí lẽ rá la, á'bḭ́ ĩ'badrḭ́ gá rĩ kí ḭjọ́
sĩ. 29 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, fẽtáŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí umveŋá abe uja kí ru ku. 30 Cécé
ĩmi ándrá Ãdróŋá tḭ arejó ku rĩ áni, ĩmi ḭsṹ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ḭjọ́ ĩ'bã kí Ãdróŋá
tḭ arejó ku rĩ sĩ. 31 'Bá 'dĩ 'bã mgbã acá kí vâ areŋâ kóru, 'bã ḭsṹ kí rú
vâ sĩ ú'dĩ'da ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá 'bã ásḭ ḭ̃gbẹ̃ fẽjó ĩminí rĩ sĩ ĩndĩ. 32 Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, Ãdróŋá umbé dó ãko pírí kí tḭ cí tḭ areŋá ãko ĩ'badrḭ̃ sĩ, 'bá 'bã ḭsṹ
kí rú sĩ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ́ gá 'bá pírí 'baní rĩ 'i.

Ãdróŋá ḭcṹjó

33 Ũndũwã Ãdróŋá drḭ̃ 'bã málĩ la ala gá rĩ abe, ãzíla ḭjọ́ nḭ̃ŋá, ḭjọ́ vãŋâ
trũ rĩ kḭ́rḭ́ la 'dã áni!
'Bá ãzí icó ḭjọ́ ĩ'di 'bã lḭlé rĩ ndrṹlé ku.
'Bá ãzí icó vâ gẹ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí vú ũbĩlé ku.
34 "Ã'di nḭ̃ ḭjọ́ Úpí ásḭ gá rĩ cé la nĩ yã?
Jõku ã'di la icó ĩ'diní ḭjọ́ amálé nĩ yã?" †
35 "Ã'di fẽ Ãdróŋá ní ãko
sĩ ĩ'diní ãrígótḭ la ũfẽjó ĩ'diní rá la nĩ yã?" †
36 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, angájó ĩ'di rṹlé, ĩ'di rṹ sĩ ãzíla ãko pírí kí ĩ'di ãni.
Dḭ̃zã 'bã adru kí ĩ'diní jã 'dâ! Ámĩnã.

---

† **11:27** Ĩsáyã 59:20-21; 27:9; Yẽrẽmíyã 31:33-34 † **11:34** Ĩsáyã 40:13 † **11:35** Yọ́'bṹ 41:11

12

Ídétáŋá Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma
mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Ãdróŋá 'bá ásı̨ į̃gbẹ̃ ndrṹlépi rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá
pírí ídétáŋá ru ídri rú ãlá ru ãko ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá ri rú, 'dĩ ãzı̨
ĩminí ngalé ĩ'di į̃nzį̃jó úríndí sĩ rĩ 'i. 2 Lẽ ĩmi adru 'bá ũ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ
drı̨ gá rĩ kí áni ku, wó ĩmi uja ĩmi ásı̨ ĩ'bã ĩmi ádrízã ú'dí ru. Ĩmi dó sĩ
icó ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nį̃jó ãzíla ı́jọ́ múké Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ amájó.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, ma jọ la ĩmi ãlu-ãlu
ní 'dĩ 'bã áni: ĩmi ũrã ı́jọ́ ĩmidrı̨ gá rĩ kí ãmbógó ru ndẽ 'bá ãzí kí ı́jọ́
rá la ku, wó be la rá la ĩmi ũrã drĩ ı́jọ́ ĩmidrı̨ 'bã adru amáŋá múké la
trũ, ã'ị̃táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ. 4 Cécé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndú-ndú
'dĩ 'bã kí ụrụ'bá ãlu idélé rĩ 'bã áni, ĩsélé ãlu-ãlu 'dĩ nga kí pírí ãzı̨ ãlu
la áyụ ku. 5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi 'bá ũ'bí ru Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ící
ãma ụrụ'bá ãlu rú. Ãma dó sĩ 'bá pírí ãni. 6 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé
ãma ní rĩ sĩ, fẽtáŋá ãmadrı̨ kí ndú-ndú. 'Bá fẽtáŋá ı́jọ́ nábį̃ drı̨ jọjó rĩ
drı̨ rĩ fẽjó rĩ 'bã ayú ĩ'di cécé fẽlé ã'ị̃táŋá ĩ'didrı̨ vú sĩ rĩ áni. 7 Drĩ adru
'bá íyóŋá ãni, lẽ 'bã nga ãzı̨ la ásı̨ pírí sĩ, jõ 'bá imbájó, lẽ 'bã imbá
ímbátáŋá ásı̨ pírí sĩ. 8 Drį̃ adru 'bá 'bã ãvá ingajó, 'bã nga ĩ'di ũkpó sĩ,
jõku drĩ adru ãko fẽjó 'bá ı́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã kojó, lẽ 'bã fẽ ásı̨
mgbã sĩ, drĩ adru adrujó drı̨lẹ́ ru, lẽ 'bã ce 'bá kí drį̃ ásı̨ mgbã sĩ, ãzíla
jõku ásı̨ į̃gbẹ̃ i'dajó, 'bã i'da ĩ'di ãyĩkõ sĩ.

Lẽtáŋá

9 Lẽtáŋá 'bã adru mũlũmbẽ kóru. Ĩngũ̃ ı́jọ́ ũnzí rĩ ũnzí, ĩmi ĩbĩ ĩmi
ı́jọ́ múké rĩ vú gá. 10 Ĩ'bã ásı̨ ĩmi ãlu-ãlu drı̨ gá lẽtáŋá ádrı́pị rú rĩ sĩ.
Ĩru ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá. 11 Ĩmi adru ũvú ku, wó ãvá ĩmi ãni úríndí drı̨
gá rĩ 'bã adru ũkpó ru sĩ ãzı̨ ngajó Úpí nî. 12 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ásı̨ 'bãŋá
ĩmidrı̨ gá rĩ sĩ, ĩ'bã ĩmi ásı̨ ũkpó ru ũcõgõ agá, ã'ị̃táŋá sĩ Ãdróŋá zı̨jó.
13 Ĩmi ale ãko ĩmĩ sĩ adrujó rĩ kí 'bá Ãdróŋá drı̨ ãko lẽlépi rĩ kí abe.
Ĩmi adru ĩndrã kóru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá.
14 Ĩwi sũ̃sụ́ múké rĩ 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi rĩ 'banî. Ĩwi ĩ'baní sũ̃sụ́
múké rĩ áyụ, ĩwã kí ku. 15 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ rĩ kí abe,
ĩmi awá 'bá awálépi rĩ kí abe. 16 Ásı̨sı̨́ŋá ĩmi u'ájó rĩ 'bã ají kí ru ãlu,
ĩmi u'á ãfó sĩ ku, wó ĩmi ã'ị̃ ĩmi icíjó 'bá vũ̃rṹlẹ́ rĩ kí abe ãlu. Ĩmi ı̨pı̨́
ĩmi sĩ ĩmi 'bãjó ụrụgá ĩmi drı̨ sĩ ku.
17 'Bá ãzí drĩ ĩmi idé ũnzí, ĩmi umvi ãrígótı̨ la vâ sĩ ĩ'di idéjó ũnzí ku.
Ĩmi ũ'bį̃ ı́jọ́ kí idélé ũndũwã sĩ 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tı̨ gá. 18 Drĩ icó rá wókõ
mídrı̨ sĩ mí ũ'bį̃ u'álé 'bá pírí kí abe ásı̨ į̃gbẹ̃ sĩ. 19 Mâ wọ̃rı́ka, ĩmi ũfẽ
ãrígótı̨ ku, wó kẽj̨ı̨ la gá ĩmi a'be ũmbã Ãdróŋá drı̨ 'bã de ı́jọ́ pírí kí nĩ.
Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ma ãrígótı̨ la ũfẽ ma 'i, ãrígótı̨ ũfẽjó rĩ ı́jọ́ la
má ãni,” † Úpí jọ nĩ.
20 'Dĩ 'bã kẽj̨ı̨ gá:
“Mî mẹ́rọ́'bá drĩ adru ãbı̨́rı̨ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãko nalé;
į̃yı̨́vı̨ ndẽjó ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní į̃yı̨ mvụlé.
Ị́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drı̨́nzá fẽ ĩ'dinî.” †

† **12:19** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 32:35 † **12:20** Ị́jọ́ U'béŋá 25:21-22

21 Ị́jọ́ ũnzí 'bã ndẽ jõ ĩmi ku, wó rá la ĩndẽ ị́jọ́ ũnzí rĩ ị́jọ́ múké rĩ sĩ.

13

'Bá drį̃ḷẹ́ ru 'dĩ kí į̃nzį̃jó

1 'Bá pírí 'bã į̃nzį̃ kí ị́jọ́ 'bá ũpi rú 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ, ã'dusĩku ãzḭ́tãŋ́á ãzí ru 'bãlépi Ãdróŋ́á 'bã tị kóru la 'dáyụ ãzíla ãmbógó pírí kí Ãdróŋ́á ũ'bã kí nĩ. 2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzḭ́tãŋ́á ãmbógó sụ́rụ́ drį̃ celépi rĩ drį̃ kí gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋ́á tị úmgbé, wó kí pángá į̣sụ́ rá. 3 'Bá ũpi rú ų̃rį̃ fẽlépi 'bá ị́jọ́ idélépi múké la 'baní la yụ, wó rá la kí ų̃rį̃ fẽ 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ 'banî. Ĩlẽ adrulé 'bá ũpi rú 'dĩ kí abe ị́jǫ̣́ kóru, drį̃ḷẹ́mgbọ agá ų̃rį̃ kóru yã? Lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãzḭ́tãŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'i ála ĩmi ị́jọ́ 'bã ãmbógó ru rá. 4 Ã'dusĩku ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́á drį̃ ĩmi ãni ị́jọ́ múké idélépi rĩ 'i. Wó ĩdrĩ ị́jọ́ iza rá, ĩmi u'á ų̃rį̃ sĩ adru ménéŋ́á ĩ'didrį̃ ũpũ drį̃ ĩ'di 'bã drį̃ gá rĩ ãzį̃ kóru la ku. Ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́á drį̃, drį̃ḷẹ́ pángá Ãdróŋ́á drį̃ 'bã ãzį̃ ngalépi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní pángá fẽjó rĩ. 5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di ị́jọ́ pį̣rį̣ la ãmaní ãzḭ́tãŋ́á 'bá ũpi rú 'dĩ 'badrį̃ gá rĩ kí arejó, adru ų̃rį̃ pángá Ãdróŋ́á drį̃ gá rĩ sĩ la ku, wó vâ ị́jọ́ ãma ásį̣ 'bã lũlé ãmaní rĩ sĩ.
6 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ĩmĩ sĩ mų̃sọ́rọ̃ 'bejó rĩ 'i, 'bá ãzḭ́tãŋ́á drį̃ḷẹ́ ru 'dĩ kí ãtí'bó Ãdróŋ́á ãni la kî, kí ru fẽ pírí ãzį̃ la ngajó. 7 Ĩfẽ 'bá drį̃ḷẹ́ ru rĩ 'baní ãko ãlu-ãlu ĩmi trũ adrujó ĩ'baní rú rĩ ĩ'badrį̃, drĩ adru mų̃sọ́rọ̃ ĩfẽ ĩ'di, drĩ adru ãrútãŋ́á ĩfẽ ãrútãŋ́á, drĩ adru į̃nzį̃tãŋ́á, ĩfẽ į̃nzį̃tãŋ́á.

Ĩmi u'á lẽtãŋ́á sĩ ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ dó ãni rú

8 Ĩmi adru ị́jọ́ trũ 'bá ãzí abe ku, ndẽlépi pírí rá rĩ lẽtãŋ́á ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'i: 'bá ĩ'di 'bã kãká lẽlépi rĩ idé ị́jọ́ pírí ãzḭ́tãŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'bo. 9 Ãzḭ́tãŋ́á jọ íni, “Ínga ãwų̃ ku, Í'dị 'bá ku, Mí ų̃gų̃ ų̃gų̃ ku, Íta 'bá ãzí 'bã ãko vḭ́ ku,” ãzíla ãzḭ́tãŋ́á ãzí drĩ adru cí yã áni, tra kí ru pírí ãzḭ́tãŋ́á ãlu lẽtãŋ́á drį̃ 'dĩ ụrụ'bá gá, jọ dó, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”† 10 'Bá lẽtãŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ trũ rĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'bá ãzí be la 'dáyụ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽtãŋ́á ĩ'di ị́jọ́ pírí ãzḭ́tãŋ́á drį̃ gá rĩ 'bã ãsį̃ŋ́á.
11 Ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ 'i ã'dusĩku ĩnį̃ ú'dî'da áyi sĩ adrujó ala gá 'dĩ rá, 'dĩ dó sáwã ĩminí sĩ angájó ụ́'dụ́ gá rĩ 'i, ĩminí nį̃jó la rá ụ́'dụ́ ãmadrį̃ Ãdróŋ́á 'bã sĩ amụ́jó ãma pajó ũcõgõ ãmadrį̃ kí agá rĩ acá dó ãni rú 'bo, ndẽ dó ụ́'dụ́ ándrá ãmaní ã'į̃tãŋ́á ãmadrį̃ i'dójó rĩ rá. 12 Į̣nį̣ la dó ukó-ukô ãngũ la lẽ ụwḭ́lé ụwį̃, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma u'bé kí ị́jọ́ į̣nį̣ drį̃ gá rĩ kí ãmvé ãma rụ́ 'dộ rá, ãma ų̃sų̃ ãma ụrụ'bá gá ãko ã'dị drį̃ gá ũmbã drį̃ Ãdróŋ́á drį̃ rĩ kí áyụ. 13 Ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ 'bã adru kí ị́jọ́ ãngũ ule drį̃ gá rĩ kî 'bã adru kí ų̃mų̃ sĩ ãná mvụjó ãwų̃ idéjó ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ, adrujó ãwụ́'bá ru, ãwãŋ́á ãzíla u'ájó ãjã sĩ rĩ kí ku. 14 Ĩ'dụ ãko ã'dị drį̃ gá Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ kî, ãzíla lẽ ĩmi a'be ị́jọ́ ũrãŋ́á ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drį̃ gá rĩ drį̃ gá ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí abe rĩ cã.

14

'Bá ã'į̃tãŋ́á agá ũkpó kóru rĩ kí 'bá ã'į̃tãŋ́â trũ ũkpó rĩ abe

1 Ĩmi a'į̣ 'bá ã'į̃tãŋ́á agá ũkpó kóru 'dĩ kí, ãzíla ĩlį̣ ị́jọ́ kí drį̃ gá ũrãtãŋ́á ĩ'ba ãni múké yã jõku ũnzí yã rĩ sĩ ku. 2 'Bá ãzí rĩ 'bã ã'į̃tãŋ́á 'bãngá ru

† **13:9** Ãfũŋ́á 20:13-15, 17; Ãzḭ́tãŋ́á Amviŋ́á 5:17-19, 21; Lẹ́vį̃ 19:18

ãko pírí kí najó. Wó 'bá ã'ḭ̃táŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ la 'bãngá ĩ'didrḭ̃ sĩ tẹ́bḭ̃ ịnḭ̃
rĩ kí na áyụ ũrãtáŋ́á ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ. 3 'Bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ide 'bá
nalépi la ku rĩ ku, wó 'bá ãko kí ũpẽlépi ũpẽ-ũpẽ rĩ 'bã lị vâ 'bá ãko
pírí nalépi rĩ 'bã ḭ́jọ́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á ã'ḭ̃ ĩ'di rá. 4 Mi ã'di 'i 'bá ãzí
Ãdróŋ́á 'bã ãtí'bó ru rĩ kí ḭ́jọ́ lịjó? Ḭ́jọ́ ĩ'badrḭ̃ Ãdróŋ́á be. 'Bã lũ ĩ'baní
kí ḭ́jọ́ ũnzí jõku múké idé rĩ gá nĩ. Ũkpõ ĩ'didrḭ̃ la kí ãzã ko ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã
lẽlé rĩ idéjó nĩ.
5 Gẽrḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá ãzí rĩ 'baní ũrãjó la ụ́'dụ́ ãzí rĩ ãlá ru ndẽ ụ́'dụ́
ãzí rĩ kí rá rĩ áni, ãzí rĩ kí jọ la ụ́'dụ́ kí 'bãngá trũtrũ, ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ̃ gá 'bá
ãlu-ãlu 'bã nḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'di ásḭ́ 'bá adrujó ala gá rĩ 'i. 6 'Bá ụ́'dụ́ ãlu 'bãlépi
ụ́'dụ́ ãmbógó ru rĩ ĩ'di 'bã la sĩ Úpî ḭ̃nzḭ̃jó, ãzíla 'bá ĩzá nalépi rĩ la
ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní ãkónã 'dã sĩ, 'bá vâ ĩzá nalépi ku rĩ la ãwã'dĩfô
fẽ Ãdróŋ́á nî. 7 Ãma u'á ídri sĩ rụ́kụma fẽjó Ãdróŋ́á nî ãzíla ãma ãzí
drĩ drã rá, drã ĩ'di vúŋ́á sĩ ku. 8 Ãmaní u'á agá ĩdrĩ sĩ, ãma u'á ãyĩkõ
fẽjó Úpí nî ãzíla ãdrĩ drã rá ãma sĩ mụ Úpí rụ́, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ kí drã be
kí Úpí ãni. 9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ drã rá, angá ídri rú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru
Úpí ru 'bá ídri rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe. 10 Mi ḭ́jọ́ lị mí ádrḭ́pị
drḭ̃ gá ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Mi mḭ́fḭ̃ su mí ádrḭ́pị ụrụ'bá gá ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Lẽ
ãnḭ̃ kí rá 'bá ãlu-ãlu la drụ́zḭ́ mụ pá tulé úmvúke Ãdróŋ́á sĩ ḭ́jọ́ lịjó rĩ
drḭ̃lẹ́ gá rá. 11 Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Ãndá mâ adrujó Ãdróŋ́á ídri rĩ áni,’ Úpí jọ rá,
‘'Bá pírí kí mụ drụ́zḭ́ ãja tḭ̃lé áma drḭ̃lẹ́ gá
ãzíla 'bá ãlu-ãlu la mụ ḭ́jọ́ vú nzelé Ãdróŋ́á 'bã mũkẽ drḭ̃ gá ĩ'di 'bã
tị sĩ.’†”
12 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma kí ãlu-ãlu mụ pá tulé ḭ́jọ́ vú nzejó Ãdróŋ́á drḭ̃lẹ́ gá ãma
drḭ̃ gá.
13 Lẽ ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãlị kí ḭ́jọ́ ãma drḭ̃ gá ku. Ḭ́jọ́ múké rĩ lẽ ãndre ácḭ́ŋ́á
ãmadrḭ́ ãma drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ 'bã atrị ãmã ádrḭ́pị ãzíní gẽrḭ̃ ã'ḭ̃táŋ́á drḭ́ gá
rĩ ku. 14 Ánḭ̃ rá ãzíla ãndá-ãndá ru, ma 'i ãzḭ́táŋ́á Úpí Yẹ́sụ̃ drḭ́ gá rĩ sĩ
ãko ãzí nalé nãnã ĩ'di agá ũnzí la 'dáyụ. Wó 'bá ãzí drĩ ã'ḭ̃ la ĩ'diní rĩ
gá ãko 'dã ũnzí, 'bá 'dã áni rĩ gá ãko 'dã ĩ'diní ũnzi ãndá. 15 Ãko míní
nalé rĩ drĩ mî ádrḭ́pị ní ũcõgõ fẽ ásḭ́ gá rá, ḭ́jọ́ míní idélé 'dĩ adru lẽtáŋ́á
drḭ́ gá rĩ 'i ku. Ãko míní nalé rĩ 'bã fẽ a'déŋ́á mí ádrḭ́pị Kúrísĩtõ 'bã sĩ
drãjó ĩ'di ḭ́jọ́ sĩ rĩ ní ku. 16 Ífẽ ãko míní ũrãlé ĩ'di múké rĩ ḭ́jọ́ jọjó drḭ̃
la gá ũnzí ku. 17 Ã'dusĩku ḭ́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drḭ́ agá rĩ adru lú ãko nalé
nãnã rĩ ãni ãzíla mvụ̃lé mvụ̃-mvụ̃ rĩ 'bã áni ku, wó ĩ'di adrujó ḭ́jọ́ ũnzî
kóru ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ sĩ. 18 Ã'dusĩku 'bá
ãzḭ́ ngalépi Kúrísĩtõ drḭ́ gẽrḭ̃ 'dĩ sĩ rĩ, ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á nî, ãzíla 'bá
kí ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ kí ã'ḭ̃ ãzíla ãtḭ̃ rá.
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã kí ũkpõ ḭ́jọ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ajílépi rĩ kí idéjó, ãzíla ḭ́jọ́
icólépi ãmaní ũkpõ fẽlépi ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ̃ agá 'dĩ kí idéjó. 20 Lẽ ã'dị kí
ãzḭ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'dĩ ãko ãma nalé nãnã rĩ sĩ ku; ãkónã pírí kí ãlá ru.
Wó adru múké ku míní ãko mî ádrḭ́pị 'bã nalé ku rĩ najó sĩ ĩ'diní fẽjó
a'déjó ḭ́jọ́ ũnzí gá. 21 Ĩ'di múké ãndânĩ míní ĩzá najó ku, íwá mvụ́jó ku
ãzíla ãko ãzí ndú míní idélé fẽlépi la mî ádrḭ́pị ní sĩ a'déjó rĩ. 22 Ídrĩ
adru ã'ḭ̃táŋ́â trũ ãko nalé nãnã rĩ kí sĩ, 'bã adru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á

† **14:11** Ĩsáyã 45:23

be, 'bá drĩ ru ḭjọ́ lḭ cénĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, 'bá 'dĩ áni rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba
rú. 23 Wó ásḭ la drĩ ãbã ãko ĩ'di bã nalé rĩ sĩ, Ãdróŋá lḭ ḭjọ́ ĩ'di drḭ̃ gá rĩ
'bo, ĩ'di 'bã najó la rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ adru ã'ḭtáŋá sĩ
ku. Ãko pírí idélé ã'ḭtáŋâ kóru rĩ ĩ'di ḭjọ́ ũnzí.

15

Gbíyã múké u'ájó 'bá abe rĩ

1 Ãma 'bá ã'ḭtáŋâ trũ ũkpó ru 'dĩ, lẽ ãko 'bá ã'ḭtáŋá agá ũkpõ kóru
'dĩ kí ãzã sĩ pá tujó ũkpó ru ã'ḭtáŋá ĩ'badrḭ̃ agá, lẽ ãma ḭpḭ́ kí ãma ku.
2 Lẽ ãfẽ kí ãyĩkõ 'bá ãma jĩránĩ rú ã'ḭtáŋá agá 'dĩ 'baní ḭjọ́ ĩ'baní idélé
múké rĩ sĩ, ála sĩ kí sḭ ũkpó ru ã'ḭtáŋá agá. 3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fẽ ándrá
ĩ'diní ãyĩkõ cénĩ-cénĩ rú ku, cécé ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ú'dáŋá 'bá
kí ĩmi u'dájó rĩ, ri kí áma u'dálé.” † 4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ándrá sĩlé údu rĩ úsĩ
ĩ'di sĩ ãma imbájó ãmaní sĩ ḭjọ́ tajó, ãzíla ásḭ 'bãjó ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãma
ásḭ imbájó tẽjó la rĩ áni.
5 Lẽ Ãdróŋá ásḭ tẽŋá ãzíla ásḭ imbáŋá 'dḭpḭ 'bã fẽ ĩminí úríndí ĩminí
sĩ ĩmi icíjó ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩminí sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ́ vú bĩjó. 6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ní dḭ̃zã fẽ ásḭ ãlu sĩ ãzíla tḭ ãlu sĩ, 'dĩ Ãdróŋá Úpí ãma
ãni Yẹ́sṵ́ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pḭ 'i.

Ḭjọ́ mgbã 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

7 Ĩmi a'ḭ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã ĩmi a'ḭ́lé rĩ áni, ĩmi dó
sĩ dḭ̃zã fẽ Ãdróŋá ní. 8 Ĩmi ũrã drĩ ḭjọ́ Kúrísĩtõ 'bã amṵ́jó ãtí'bó ru 'bá
Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'baní sĩ i'dajó la 'bá 'baní Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé ĩ'bã
áyḭ́pḭka 'baní rĩ ĩ'di ãndá, uja ĩ'di ku. 9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'bã
fẽ kí rú sĩ Ãdróŋá ní dḭ̃zã ĩ'di 'bã ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ. Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma ími rṵ́ ḭcṵ́ 'bá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá;
Ma vâ úngó ími rṵ́ ḭcṵ́jó 'dĩ kí ngo.” †
10 Jọ vâ ḭ̃dḭ́,
“Ãyĩkõ 'bã fṵ ĩmi 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'bá ĩ'didrḭ̃ kí abe.” †
11 Jọ vâ ḭ̃dḭ́,
“Ĩmi ḭcṵ́ Úpí 'i, ĩmi pírí 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ,
ĩngo úngó ḭcṵ́ŋá drḭ̃ ĩmi 'bá pírí ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ.” †
12 Ãzíla nábḭ̃ Ĩsáyã jọ vâ ḭ̃dḭ́,
“Drḭ̃lẹ́ Yésẽ drḭ gá rĩ la ãfũ amṵ́lé adrulé Úpí ru sṵ́rṵ́ kí drḭ̃lẹ́ gá;
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ kí ásḭ 'bã ĩ'di drḭ̃ gá.” †
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãmaní sĩ ásḭ tḭ̃jó drḭ̃ la gá rĩ 'bã fẽ ãyĩkõ ãzíla ásḭ
ḭ̃gbẹ̃ ĩmi ásḭ gá, ĩminí ã'ḭtáŋá 'bãjó drḭ̃ la rĩ sĩ ĩmi dó sĩ ga tré, ĩminí ásḭ
'bãjó ĩ'di agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ rĩ sĩ rĩ 'i.

Ãzḭ̃ Páwṵ̃lọ̃ 'bã ngalé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

14 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭtáŋá agá 'dĩ áma ãmgbã ũrã
ãndá, ḭjọ́ múké ĩmi agá tré cí, ĩmi nḭ̃táŋá ca rá ãzíla ĩmi icó rá ĩminí ĩmi
imbájó ĩmi drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ. 15 Wó wárágã 'dĩ agá 'dâ ásĩ ḭjọ́ ãzí
rĩ kí tọndọlọ ĩmi rṵ̃lé sĩ ĩmi igájó ḭ̃dḭ́, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá

† **15:3** Zãbṵ́rḭ 69:9 † **15:9** 2 Sámṵ̃wẹ̃lḭ 22:50; Zãbṵ́rḭ 18:49 † **15:10** Ãzḭtáŋá Amviŋá 32:43
† **15:11** Zãbṵ́rḭ 117:1 † **15:12** Ĩsáyã 11:10

uyaŋâ kóru rĩ sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ gá nĩ. 16 Pẽ ma adrujó ãtí'bó
Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ãni 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní ãzḩ̃ ngajó átáló ru ḩ́jọ́ mgbã
Ãdróŋá drḩ̃ rĩ ũlũjó. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ 'ba acá kí ídétáŋá
Ãdróŋá 'bã ã'ḩ̃lé rá rĩ rú Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.
17 Ḩ́jọ́ mání áma icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ be rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ḩpḩ́lé ãzḩ̃
mání ngalé Ãdróŋá ní rĩ sĩ rá. 18 Má icó idélé ṵ̃rḩ̃ sĩ ḩ́jọ́ ãzí jọjó ku, pẽ lú
ḩ́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé má rṵ̃ sĩ, sĩ 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí drḩ̃ cejó Ãdróŋâ
ñĩjó rĩ 'i. Idé ḩ́jọ́ 'dĩ gẽ̃rḩ̃ mání ḩ́jọ́ jọjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãko mání idélé rĩ kí
sĩ ĩndĩ. 19 'Dĩ ũkpó ícétáŋá ãni ãzíla ḩ́jọ́ tálí ru 'dĩ 'badrḩ̃ ũkpõ Úríndí
Ãlá rĩ drḩ̃ gá rĩ sĩ. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, mání acḩ̃ agá angájó Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá kpere
Ḩĩ̃ḩ̃rḩ̃kámṵ̃ gá, má ũlũ ḩ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá rĩ 'i. 20 Ḩ́jọ́ ãmbógó
áma ásḩ̃ gá ṵ́'dṵ́ pírí sĩ rĩ ḩ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ãngũ sĩ ḩ́jọ́ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá
rĩ arejó ku rĩ gá, adru sĩ jó ãzí ú'dí la 'bã ĩndṵ́ 'bãjó sḩ́jó 'bá ãzí 'bã sḩ́lé
nĩ la drḩ̃ gá ku. 21 Cécé ḩ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
"'Bá 'baní drĩ ĩ'baní ḩ́jọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ ũlũjó ku rĩ kí mṵ ndrelé la rá,
ãzíla 'bá ḩ́jọ́ arelépi drḩ̃ la gá ku rĩ kí mṵ ífí la nḩ̃lé rá." †
22 Ḩ́jọ́ 'dĩ fẽlépi la, pâlé ũ'bí ru âtrḩ̃ áma drḩ̃ mṵjó ĩmi rṵ̃lé cí 'dĩ.

Ãcḩ̃ Páwṵ̃lõ 'bã itúlé mṵjó Rṵ́mḩ̃ gá rĩ

23 Wó ú'dî'da rĩ gá ãzḩ̃ ãzí mání ngalé ãngũ 'dõ gá 'dọ̃ la yṵ, ãzíla ílí
ũ'bí alḩ̃lépi 'dĩ kí agá á'bã áma ásḩ̃ lẽjó mṵjó ĩmi andréjó. 24 Á'bã ásḩ̃
álẽ ĩmi ndrelé mání mṵ agá Sĩ̃ḩ̃pẹ́ỹĩ̃ḩ̃ gá, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko gẽ̃rḩ̃ gá
'dâ mání mṵ agâlé, 'dĩ mání ú'áŋá ĩmi abe rĩ ãjḩ̃ 'bĩ̃jó were 'bo rĩ 'bã
vúlé gá. 25 Wó ú'dî'da ma mṵ mṵlé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá mṵjó ãzí ngajó 'bá
ãlá Ãdróŋá ãni rĩ kí abe. 26 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnḩ̃sã ãngũ Mãkẽdónĩyã gá
ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, tra kí ãko 'bá ãlá Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzí
lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó. 27 U'á kí ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí ḩ́jọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku
fẽ kí ãko ĩ'bã kí adrujó ĩ'ba abe rĩ kí cénĩ. Ã'dusĩku 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú 'dĩ
drḩ̃ kí ãko múké Úríndí Ãdróŋá drḩ̃ kí ale 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí abe
rá, 'bá ã'ḩ̃ṭáŋá agá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí lẽ 'bã ko kí 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú 'dĩ kí
ãzã ãko ayúlé ṵ́'dṵ́ pírí rĩ kí sĩ. 28 'Dã 'bã vúlé gá ádrĩ ãzḩ̃ 'dĩ de 'bo,
ãzíla áfẽ dó séndẽ tralé rĩ kí pírí ĩ'badrḩ̃ 'bo, ma dó mṵ mṵlé Sĩ̃ḩ̃pẹ́ỹĩ̃ḩ̃ gá
ãzíla ma dó mṵ ĩmi undré trũ gẽ̃rḩ̃ 'dã gâ sĩ. 29 Ánḩ̃ rá mání mṵ agá
ĩmi rṵ̃lé, ma mṵ mṵlé ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ Kúrísĩtõ drḩ̃ calépi rá rĩ trũ.
30 Má ádrḩ̃pḩ̃ka ãzíla má ámvọ́pḩ̃ka ã'ḩ̃ṭáŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã
ĩmi rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ sĩ ãzíla lẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drḩ̃ sĩ, ĩmi
icí ĩmi mání Ãdróŋá zḩ̃jó ũkpõ sĩ. 31 Ĩzḩ̃ mání Ãdróŋá sĩ áma pajó 'bá
ã'ḩ̃lépi ku Yṵ̃dḩ̃yã gá 'dĩ kí drḩ̃ gá ãzíla ãzḩ̃ mání mṵlé idélé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
gá, 'bá ãlá 'dãá rĩ abe rĩ 'bã ã'ḩ̃ kí rú sĩ rá. 32 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ mṵ
amṵ́lé ĩmi rṵ́ 'dõlé ãyĩkõ sĩ ãzíla u'á ĩmi abe sĩ avḩ̃jó Ãdróŋá ní lẽlé rĩ
'bã áni. 33 Ú'dî'da Ãdróŋá ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ 'dḩ̃pḩ̃ 'bã adru ĩmi abe pírí. Ámĩnã.

16

Páwṵ̃lõ zḩ̃ 'bá pírí kí cící

1 Álẽ jọlé la ĩminí ãmã ámvọ́pḩ̃ Fḩ̃bḩ̃ 'bá ãzḩ̃ ãzã kolépi kãnḩ̃sã
Kẽnĩkẽríyã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá múké la. 2 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi zḩ̃ ĩ'di a'ḩ́jọ́

† **15:21** Ĩsáyã 52:15

Úpí agá 'bá ãlá 'dĩ 'bã ãzí ru ãzíla ĩ'di ãzã kojó ãko ãzã koma rú ĩ'di 'bã a'ḭ́lé ĩmidrḭ́ 'dĩ kí sĩ, ri ándrá adrulé ãzã koma rú 'bá ũ'bí 'banî ãzíla mání ĩndĩ.
3 Ĩzḭ́ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be cící, 'dĩ kí 'bá ãma sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'ba
abe Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ kî. 4 Nze kí ru ídri ãjḭ́ áma ḭ́jọ́ sĩ. Adru ma 'i
á'dṹsĩ ku, wó kãnḭ́sã pírí 'bá Yãhṹdḩ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ́ gá rĩ kí vâ sĩ ãyĩkõ
sĩ kí ḭ́jọ́ sĩ.
5 Ĩzḭ́ vâ 'bá pírí ru tralépi kãnḭ́sã ĩ'badrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ agá rĩ kí cící, ĩzḭ́
mâ wọ̃rḭ́ mání lẽlé ambamba Ĩpãyĩnétõ ándrá 'bá drḩ̃drḩ̃ acálépi 'bá
Kúrísĩtõ ãni la rú Ásĩyã gá rĩ 'i cící.
6 Ĩzḭ́ mání Mãríyámũ ãzḭ́ ngalépi ũkpó sĩ ĩminí rĩ ní ĩndĩ.
7 Ĩzḭ́ mání Ãndrõníkã kí Yũníyã * be cící, kí mâ kãká ru ãzíla má be
mãbṹsṹ gá rĩ kî. 'Bá ṹpḭ́gọ́ŋá rú rĩ nḩ̃ kí kí lọ́lọ́, ãzíla kí ándrá Kúrísĩtõ
agá mání drḩ̃drḩ̃.
8 Ĩzḭ́ Ãmũfũlíyátõ mání lẽlé Úpí agá rĩ ní cící.
9 Ĩzḭ́ vâ mání Ũrĩbánõ, ãma sĩ ãzḭ́ Kúrísĩtõ drḩ̃ ngajó ĩ'di trũ ãzíla
Sĩtãkúsĩ 'bá mâ lẽlé mâ wọ̃rḭ́ ru rĩ 'baní cící.
10 Áfẽ vâ zḭ́táŋá Ãpẽlésĩ ní, 'bá ṹ'bḩ̃lé ãzíla ã'ḭ́lé Kúrísĩtõ agá rá rĩ ní
cící, ãzíla ĩzḭ́ vâ 'bá lḭ́cọ́ Ãrĩsĩtõbúlõ drḩ̃ agá rĩ kí cící ĩndĩ.
11 Ĩzḭ́ vâ Hẽrõdĩyánõ 'bá kí mâ kãká ru rĩ ãzíla 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú
Nãrĩkísõ drḭ́ko gá rĩ abe cící.
12 Ãzíla áfẽ vâ zḭ́táŋá Trũfénã 'baní Trũfósã be cící, 'dĩ kí ũkú ãzḭ́
ngalépi Úpí drḩ̃ ũkpó sĩ rĩ kî, ãzíla ĩzḭ́ vâ mâ wọ̃rḭ́ mání lẽlé ambamba
Pẽrĩsísĩ ũkú vâ ãzḭ́ ngalépi Úpí ní ambamba rĩ cící ĩndĩ.
13 Ázḭ́ Rũfúsĩ pẽlé ndú ãzḭ́ Úpí drḩ̃ agá rĩ cící, ãzíla ĩ'di 'bã ãndrẽ áma
tãmbalépi ṹ'dṹ pírí sĩ ĩ'di 'bã ngọ́pḭ́ ru rĩ cící.
14 Ázḭ́ Ãsũnĩkũrítõ 'i, Fĩlẽgónĩ 'i, Hãmésĩ 'i, Pãtrõbásĩ 'i, Hẽrĩmásĩ 'i
ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ ĩ'ba abe 'dĩ kí cící.
15 Ázḭ́ Fĩlõlõgásĩ 'i ãzíla Jṹlḭ́yã 'i, Nẽríyã kí ĩ'di 'bã ámvọ́pḭ́ be,
Ũlĩmbásĩ 'i, ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ĩ'ba rṹ 'dãá rĩ abe cící.
16 Ĩzḭ́ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ãlu-ãlu ásḭ́ pírí sĩ, kãnḭ́sã pírí Kúrísĩtõ ã'ḭ́lépi
rĩ fẽ kí ĩ'bã zḭ́táŋá ĩminí pírí.

Páwṹlọ̃ 'bã ímbátáŋá ãsĩ̃jó rĩ

17 Má ádrḭ́pḭ́ka ãzíla má ámvọ́pḭ́ka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã
ĩmi rṹ, ĩmi adru mḭ́fḭ́ trũ 'bá 'bá kí awalépi 'dĩ kí sĩ, kí 'bá kí ã'ḭ́táŋá
uja sĩ mṹjó ímbátáŋá ã'ḭ́lé 'bo rĩ ujajó, ĩmi ĩdã ĩmi ĩ'ba rṹ 'dâ rá. 18 Ḭ́jọ́
'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ nga kí ãzḭ́ Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drḩ̃ rĩ ku, kí así
rá la kṹbṹ ĩ'badrḩ̃ sĩ, ḭ́jọ́ ãfũlépi ãlápítí ru ãzíla ũré 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ḭ́jọ̃
kóru 'dĩ kí ásḭ́ ulé. 19 'Bá pírí are kí ḭ́jọ́ ĩminí 'bá tḭ arejó rĩ 'bã ḭ́jọ́ rá,
ãyĩkõ fṹ ma ĩmi ḭ́jọ́ sĩ ambamba. Wó álẽ ĩmi adru nḩ̃táŋâ trũ ḭ́jọ́ 'dĩ agá
'dâ mũkẽ ĩ'didrḩ̃ agá, ãzíla ĩmi adru ḭ́jọ́ ũnzî kóru. 20 Ãdróŋá ásḭ́ ĩ̃gbẹ̃
'bã 'dḭ́pḭ́ la Sĩtánĩ aco vṹrṹ ĩmi pálé gá. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma
ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
21 Tḩ̃mḩ̃tḭ́yọ̃ ãzḭ́ ngalépi má be rĩ zḭ ĩmi pírí cící, Lṹkḭ́yã 'i, Yásõnĩ 'i
ãzíla Sõsĩpãtérõ 'i mâ kãká ru rĩ abe zḭ kí ĩmi pírí cící.

---

* **16:7** Yũníyã bṹkṹ ãzí rĩ kí agá ála umve la Jṹlḭ́yã 'i.

22 Ma 'i Tẽrḭ̃tḭyõ wárágã 'dĩ sĩlépi rĩ zḭ ĩmi 'bá Úpí agá 'dĩ kí pírí cící.
23 Gáyõ ãmṵ́ a'ḭ́lépi ma trũ ãzíla kãnḭ́sã 'dọ̃ cí rĩ 'bã sĩ ãyĩkõ ḭsṵ́jó ĩ'di
agá rĩ, fẽ vâ zḭtáŋ́á ĩmi zḭjó pírí cící.
Ĩrásĩtõ drḭ̃ḭ́ẹ̃ ãzḭ́ ngalépi 'bá abe ĩrá tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó rĩ drḭ́
gá rĩ ãzíla ãma ádrḭ́pḭ Kõwãrítõ ãma lẽlépi ambamba rĩ fẽ vâ ĩminí
zḭtáŋ́á ĩndĩ. [24 Ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi pírí
abe. Ámĩnã.] †
25 Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Ãdróŋ̂ã rṵ́ ĩ'di 'bã icójó ĩmi 'bãjó ũkpó ru ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drḭ̃ gá mání ũlũlé rĩ sĩ, ãzíla úri ándrá ḭ́jọ́ zḭ̃ḭ́ẹ̃ zḭ̃-zḭ 'dĩ zḭ̃ḭ́lé údu
ílí ũ'bí ru. 26 Wó ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ḭ́jọ́ mgbã 'dĩ ají dó ĩ'di tọndọlọ ãmvé
ḭ́jọ́ nãbḭya 'bã kí sĩlé ãzḭtáŋ́á Ãdróŋ́á u'álépi jã 'dâ rĩ drḭ́ gá rĩ sĩ, ḭ́jọ́ 'dĩ
sĩ sṵ́rṵ́ pírí 'bã ã'ḭ́ dó sĩ ĩ'di 'i, ãzíla 'bã are kí sĩ tḭ la benĩ. 27 Ãdróŋ́á
ũndũwã 'dḭ́pḭ ní dḭ̃zã 'bã adru jã 'dâ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ agâ sĩ. Ámĩnã.

† **16:24** Vásĩ 24 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní drĩdrĩ rĩ

Páwũlọ̃ zị Kũrĩsĩtíyánĩ táwũnĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị, ma Páwũlọ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé lẽtáŋá ĩ'didrĩ
sĩ ũpĩgọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drĩ áni rĩ drị, ãzíla Sõsĩténõ ãmã ádrĩpị rú rĩ
drị. 2 Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá ãni kãnị̃sã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'banî. 'Bá
'dĩ kí Kúrísĩtõ Yẹ́sũ 'bã ũpẽlé ndú Ãdróŋá nî, ãzíla umvelé 'bãlé ãlá ru
'bá pírí ãngũ pírí gá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ãmã Úpí ru 'dĩ ĩnzĩ̃lépi 'dĩ kî.

3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ãzíla ásị ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma
ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'diní fẽlé
ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sũ sĩ rĩ sĩ. 5 Ã'dusĩku ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ be
rĩ sĩ ĩmi acá dó málĩ 'dĩpị gẽrĩ̃ pírí sĩ, ịjọ́ ĩminí jọlé rĩ kí agá ãzíla ñ̃táŋá
pírí sĩ. 6 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní vú nzelé Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ i'da dó ru ĩmi
agâ sĩ 'bo. 7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmĩ ĩcẽ fẽtáŋá Úríndí Ãdróŋá drĩ 'bã ãzí fẽlé ĩminí
la ku, ĩminí ásị tị agá ásị pírí sĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'daŋá
tẽjó. 8 Ĩ'di ĩmi 'bã ũkpó ru kpere ãsĩ̃ŋá gá, ĩmi dó sĩ adru ịjọ̃ kóru ụ́'dụ́
Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. 9 Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ tị
icíjó Ngọ́pĩ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be rĩ ĩ'di ã'ĩ̃táŋâ trũ ịjọ́ 'dĩ idéjó
rá ĩcẽŋâ kóru.

Awaŋá Kũrĩsĩtíyánĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'badrĩ̃

10 Má ádrĩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ ma mãmálá 'bã ĩmi
rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ rụ́ sĩ, ĩmi pírí ĩ̃jọ ịjọ́ tị ãlu sĩ. Ĩmi awa dó
sĩ ĩmi ku, ãzíla ĩmi dó sĩ tị icí ásị ãlu sĩ ãzíla ũrãtáŋá ãlu sĩ ịjọ́ kpị sĩ.

11 Má ádrĩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí Kĩ̃lọ́yĩ̃ drĩko
gá la lũ kí mání, ĩmi ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá ãwã-ãwã. 12 Ịjọ́ mání jọlé rĩ
ĩ'di íni: 'bá ãzí kí jọ la, “Ãma Páwũlọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Ãpọ́lọ̃
ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kéfã ãni,” ãzíla ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kúrísĩtõ
ãni.”

13 Âwa dó Kúrísĩtõ 'bo yã? Îpa Páwũlọ̃ mũsãlá'bã sị gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá
yã? Ĩbĩ bãbũtịzĩ̃ Páwũlọ̃ rụ́ sĩ rá yã? 14 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání 'bá ãzí
ní bãbũtịzĩ̃ fẽjó ku rĩ sĩ, pẽ lú Kũrísĩpõ kí Gáyõ be. 15 'Bá ãzí icó dó sĩ
jọlé la ĩbĩ bãbũtịzĩ̃ áma rụ́ sĩ la ku. 16 (Ãndá, áfẽ vâ bãbũtịzĩ̃ rá la 'bá
Sĩtéfãnãsĩ drĩko gá rĩ 'banî, 'dã 'bã drĩ̃ gâ sĩ má igá dó áfẽ bãbũtịzĩ̃ 'bá
ãzí ní rá la ku.) 17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ pẽ áma tị bãbũtịzĩ̃ fẽlé la ku, wó
ịjọ́ mgbã ũlũjó adru ịjọ́ ũndũwã 'bá drĩ̃ sĩ ku, fẽjó la drãŋá Kúrísĩtõ drĩ̃
gá mũsãlá'bã sị gá rĩ 'bã acá sĩ ũkpõ kóru ku.

Kúrísĩtõ ĩ'di ũndũwã ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drĩ̃

18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã Kúrísĩtõ drị́ gá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ĩ'di i'dá aza rú 'bá
ĩĩ̃ḭ̃kḭ̃lépi ĩĩ̃ḭ̃kḭ̃ rĩ 'banî, wó ãma tá gápi palé rá 'dĩ 'baní ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá
drị́ rĩ. 19 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ma ũndũwã 'bá ũndũwã rú rĩ drị̃ andi rá,
ãzíla ma nĩ̃táŋá 'bá nĩ̃táŋâ trũ rĩ 'bã búlṵ́ gá.” †
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'Bá ũndũwã rú rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá nĩ̃táŋâ trũ rĩ kí dó
íngõlé yã? Jõku 'bá nĩ̃táŋâ trũ ị́jọ́ ũkpó ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ kí íngõlé yã?
Ãdróŋá 'bã ũndũwã ũ̃ŋ̣́kṵ́ drị́ gá rĩ aza rú ku yã?
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ sĩ, 'bá nĩ̃ kí Ãdróŋá ũndũwã ĩ'badrị̃
'bádrị̃ sĩ ku. Kẽjḭ la gá Ãdróŋá pẽ ị́jọ́ 'bá 'baní umvelé aza rú ãmaní
ũlũlé rĩ ayúlé sĩ 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rĩ kí pajó.
22 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ lẽ kí ícétáŋá, ãzíla 'bá Gĩ̃rḭ́kḭ̃ * rú rĩ kí ũndũwã
ndrṵ̃. 23 Wó ãma Kúrísĩtõ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ị́jọ́ ũlũ, ĩ'di kúmũ rú
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'banî, ãzíla aza rú 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'banî. 24 Wó 'bá
Ãdróŋá 'bã umvelé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ 'baní Kúrísĩtõ
ĩ'di ũkpó ãzíla ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ 'i. 25 Ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋâ 'bã rĩ
aza rú rĩ, ĩ'di ũndũwã rú ndẽ 'bá 'bã ũndũwã rá, ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋá
'bã rĩ ũkpó ãkõ rú rĩ ndẽ ũkpõ sĩ 'bá 'bã ũkpõ rá.
26 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ĩmi
ándrá íngoní Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ. Ĩmi ũ'bí adru kí ándrá
ũndũwã rú, rṵ̃kṵma trũ ãzíla ũkpó trũ 'bá kí mḭfḭ gá ku. 27 Ãdróŋá
ũpẽ 'bá 'bá ũ̃ŋ̣́kṵ́ gá rĩ 'baní 'bãlé ífí kóru rĩ kí drḭ̃nzá fẽjó 'bá ũndũwã
rú rĩ 'banî, Ãdróŋá ũpẽ vâ 'bá ũkpõ kóru rĩ kí drḭ̃nzá fẽjó 'bá ũkpó trũ
rĩ 'banî. 28 Ãdróŋá ũpẽ 'bá 'bá ũ̃ŋ̣́kṵ́ gá 'dĩ 'bã kí sṵ̃sṵ́ wilé rá, ãzíla
idelé ide-idê ãzíla ĩ'baní ũrãlé ãzḭ̃ kóru 'dĩ kí, sĩ 'bá 'bá ũ̃ŋ̣́kṵ́ gá 'dĩ
'bã kí ị́jọ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí anujó. 29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó dó sĩ ru ũnũlé
Ãdróŋâ drḭ̃lḛ́ gá ku. 30 Ãdróŋá ají ị́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yḛ́sṵ̃ be rĩ
nĩ, ãzíla fẽ vâ Kúrísĩtõ ãmaní ũndũwã rú nĩ. Ị́jọ́ ĩ'didrị́ rĩ sĩ, 'bã ãma
'bá mgbã rú, ãma acá dó sĩ 'bá Ãdróŋá drị́ ãlá ãzíla unzelé drḭ̃lḛ́mgbọ
trũ rĩ kí rú. 31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã
ũnũ ru ị́jọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ.” †

2

1 Ĩnḭ̃ cé má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, mání amṵ́jó
ĩmi rṵ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ vú nzejó rĩ sĩ, má amṵ́ ị́jọ́ jọlé ãjḭ́
ambamba ãzíla ũndũwã 'bádrị́ rĩ sĩ íni la ku. 2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásḭ́
gá ị́jọ́ ãzí mání nĩ̃lé ndú la yụ mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, rá la ị́jọ́ Yḛ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drị́ gá ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gâ sĩ ãma pajó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
3 Má amṵ́ ĩmi rṵ́ 'dõlé ũkpó kóru, ũ̃rḭ̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋá ãmbógó
la trũ. 4 Ị́jọ́ mání ũlũlé ãzíla mání jọlé rĩ adru kí ị́jọ́ ũndũwã 'bá ãni
ãzíla sĩ 'bá ásḭ́ aséjó la ku, rá la Úríndí Ãlá rĩ icé ĩminí ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ
ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la rĩ gá nĩ. 5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ḭ̃táŋá ĩmidrị́ gá rĩ
'bã tu pá ũndũwã 'bádrḭ̃ drḭ̃ gá ku, wó ũkpó Ãdróŋá drị́ gá rĩ drḭ̃ gá.

Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drḭ̃lé rĩ

† **1:19** Ĩsáyã 29:14 * **1:22** Bá Gĩ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ kí ándrá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ kí 'bã ãzí. † **1:31** Yẽrẽmíyã 9:24

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ãma jọlé ũndũwã rú rĩ, ĩ'di 'bá úríndí agá mbalépi rá
rĩ 'banî, wó adru ũndũwã 'bá sáwã ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ sĩ, jõku ũndũwã
'bá 'bá kí drị̃ celépi sáwã ú'dî'da 'dĩ sĩ mụlépi drụ́zị̃ ãsĩ̃lépi rá 'dĩ 'badrị̃
gá rĩ sĩ ku. 7 Wó ãma ũndũwã Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ 'bã ị́jọ́ jọ. 'Dĩ
dĩ̃zã Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃, ĩ'di 'bã tãmbalé údu sĩ ídri ukólépi ku rĩ fẽjó
ãmaní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ãko ãzí ku rĩ 'i. 8 'Bá 'bá drị̃ celépi ú'dî'da 'dĩ 'bã
ãzị́ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lépi cé la 'dáyụ, drĩ kí ándrá ị́jọ́ nĩ̃ agá drị̃ la gá cé
la icó kí ájẹ́ Úpí dĩ̃zã drị̃ gá rĩ ipalé mũsãlá'bã sị̃ gá ku. 9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́
sĩ̃lé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,

“Ãko Ãdróŋá 'bã idélé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ,
'Bá ãzí ndre drĩ mị́fị̃ sĩ ku,
'Bá ãzí are drĩ bị́lẹ́ sĩ ku,
'Bá ãzí 'bã ásị̃ drị̃ la gá ku.” †

10 Wó Ãdróŋá i'da ãmaní ị́jọ́ 'dĩ 'i Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ. Úríndí Ãdróŋá drị̃
rĩ la ãko pírí kí 'a ndrũ̃ nĩ jõ táni ị́jọ́ álị́ Ãdróŋá 'bã ásị̃ gá rĩ. 11 Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, 'bá kí agá 'dâ ã'dị́ nĩ̃ ũrãtáŋá 'bá agá rĩ cé la nĩ, adru úríndí 'bá 'dã
agá rĩ 'i á'dụ̂sĩ ku yã?

Gẽrị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ 'bá ãzí ũrãtáŋá Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kí nĩ̃lépi
cé la 'dáyụ, be la Úríndí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'i á'dụ̂sĩ. 12 Ãma ị̃sụ́ úríndí
ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị̃ gá rĩ 'i ku, wó Úríndí angálépi Ãdróŋá drĩ̃lé rĩ drị̃ gá rĩ
'i, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ fẽtáŋá ãjẽ̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé ãmaní 'dĩ ífí nĩ̃
rá. 13 Ị́jọ́ ãmaní jọlé rĩ ĩ'di íni, adru ị́jọ́ imbálé ũndũwã 'bá drị̃ gá rĩ
sĩ rĩ 'i ku, wó ị́jọ́ Úríndí 'bã i'dalé nĩ ị́jọ́ mgbã Úríndí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ
drĩ̃ 'bã ífí i'dalé nĩ rĩ ũ̃'bĩ̃jó rĩ 'i. 14 'Bá Úríndí 'dĩ kóru rĩ ã'ĩ̃ ị́jọ́ Úríndí
angálépi Ãdróŋá drĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ kí ku, kí i'dá ĩ'diní ị́jọ́ sĩ azajó azâ la
rú, icó kí ífí nĩ̃lé ku, ã'dusĩku ála kí ífí vãjó úríndí sĩ rĩ sĩ. 15 'Bá Úríndí
Ãdróŋá drị̃ rĩ trũ rĩ la ị́jọ́ lị ãko pírí kí drị̃ gá, wó 'bá ãzí ãlu ị́jọ́ lị́lépi
ĩ'di drị̃ gá la 'dáyụ.

16 Ị́jọ́ sĩ̃lé bụ́kũ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni;

“Ã'di nĩ̃ ị́jọ́ Úpí ásị̃ gá rĩ cé la nĩ
sĩ ĩ'di imbájó yã?” †

Wó ãma ásị̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ trũ.

3

Ãzî ãlu Páwũ̃lõ 'bã kí ngalé Ãpọ́lõ be Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ma ándrá ĩminí
ị́jọ́ jọ 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá úríndí kóru rĩ 'baní rĩ áni, ãzíla ĩmi ándrá ã'ĩ̃táŋá
Kúrísĩtõ drị̃ agá cécé anzị níríŋá kí áni. 2 Áfẽ ándrá ĩminí lẹ́sụ́, adru
íná ũkpó la ku, ã'dusĩku ĩmi ándrá drĩ bábá íná najó la ku. Ĩmi drĩ vâ
ãtá ú'dî'da bábá íná najó la ku. 3 Ĩmi drĩ u'á cécé 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá
rĩ 'bã kí u'ájó rĩ áni. Ĩdrĩ adru ãjã rú, ãzíla ĩmi vâ ãwã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá,
ĩmi adru 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ãni ị́jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rĩ gá ku yã? 4 Ĩmi ãzí
drĩ jọ la, “Ma Páwũ̃lõ vú bĩ,” wó ãzí rĩ drĩ jọ la, “Ma Ãpọ́lõ vú bĩ,” 'dĩ
adru ĩmi ị́jọ́ kí idé 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ 'bã kí idélé rĩ áni ku yã?

---

† **2:9** Ĩsáyã 64:4 † **2:16** Ĩsáyã 40:13

5 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Ãpọ́lọ̃ kí Páwũ̃lọ̃ be kí ã'du? Ãma ãma gá lú
Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ĩmi fẽlépi la ĩminí Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ kî. Ãma Ãpọ́lọ̃
be 'bá ãlu-ãlu la ãzị Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'didrị rĩ nga. 6 Ása ũri 'bụ́ gâlé,
Ãpọ́lọ̃ ũsũ ĩ̃yị drĩ̃ la gá, wó Ãdróŋá fẽ ĩ'di zolé nĩ. 7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũri
salépi rĩ 'i yã jõku 'bá ĩ̃yị ũsũlépi drĩ̃ la gá rĩ 'i yã adru kí ị́jọ́ ãmbógó
la ku. Wó rá la Ãdróŋá fẽlépi ũri 'dã 'bã zo rĩ 'bã ị́jọ́ ãmbógó ru la nĩ.
8 'Bá ũri salépi rĩ kí 'bá ĩ̃yị la ũsũlépi rĩ be ãzị ĩ'bã kí ngalé rĩ ĩ'di lú ãlu.
Ãdróŋá la 'bá ãlu-ãlu ní ũ̃rõdrị fẽ ãzị ĩ'di 'bã ngalé rĩ vú sĩ. 9 Ãma ãma
gá lú ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni ãzị ĩ'di 'bã fẽlé ãmadrị rĩ kí ngajó. Ĩmi 'bá
Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni cécé ámvụ́ 'bã adrujó
'dị́pĩ̃ ãni rĩ áni.

Ĩmi vâ cécé jó Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã sị̃lé rĩ áni. 10 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru
Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, á'bã jó ĩ̃ndụ́ cécé 'bá jó sị̃lépi mgbã
rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí ndú la dó jó sị drĩ̃ la gá nĩ. 'Bá jó sị̃lépi jó 'bã ĩ̃ndụ́
'bãlé 'dĩ drĩ̃ gá rĩ 'bã adru mị́fị́ trũ ĩ'di jó sị jó 'dĩ drĩ̃ gá íngoní-íngoní
ru yã rĩ sĩ. 11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó jó ndú ú'dí la 'bã ĩ̃ndụ́ 'bãlé ku, pẽ
lú jó ĩ̃ndụ́ Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'bo Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'i á'dụ̃sĩ. 12 'Bá ãzí drĩ
jó sị jó ĩ̃ndụ́ 'bãlé 'bo 'dĩ drĩ̃ gá gólũdĩ sĩ yã, sílĩvã sĩ yã, írã ãjẽ̃ nalépi
ambamba la sĩ, báwũ sĩ yã, ásé sĩ yã jõku ũzú sĩ yã, 13 ãzị ĩ'di 'bã ngalé
rĩ ála mụ ĩ'di i'dalé ĩ'di íngoní yã rĩ gá rá, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ị́jọ́ lị̃jó rĩ la
amụ́ ĩ'di i'dalé ãngũ ule gá rá. Ála mụ ĩ'di i'dalé ãcí sĩ, ãzíla ãcî la mụ
ãzị 'bá ãlu-ãlu drĩ̃ ũ̃'bĩ̃lé nĩ. 14 Ãzị ĩ'di 'bã ngalé jó ĩ̃ndụ́ 'bãlé 'bo rĩ drĩ̃
gá rĩ drĩ ru pa rá, ĩ'di mụ ũyá ĩ'didrị gá rĩ ị̃sụ́lé rá. 15 Wó jó drĩ ve rá,
ĩ'di ĩ'di ãvĩ rá; wó ĩ'di rú rĩ la ru pa rá, cécé 'bá apálépi ãcí agâ sĩ rĩ
áni.

16 Ĩnĩ̃ ĩmi ãmgbã rĩ kí cécé jó Ãdróŋá ãni ãzíla Úríndí Ãdróŋá drị rĩ
la u'á ĩmi agá rĩ gá ku yã? 17 'Bá ãzí drĩ jó Ãdróŋá drị rĩ andi, Ãdróŋá
la ĩ'di andi rá, ã'dusĩku jó Ãdróŋá drị rĩ ĩ'di ãlá ru, ãzíla ĩmi bãsĩ jó
Ãdróŋá ãni 'dã 'i.

18 Lẽ ĩmi ule ĩmi drĩ̃ ku. Ĩmi ãzí ãlu la drĩ ũrã la ĩ'di ásị̃ gâlé 'i ũndũwã
rú ũ̃ŋọ́kụ́ 'dĩ drĩ̃ gá 'dâ, lẽ 'ba acá 'bá azalépi aza-azâ rĩ rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ
ĩ'di dó sĩ acá 'bá ũndũwã rú rĩ rú. 19 Ị́jọ́ ũ̃ŋọ́kụ́ 'dĩ 'bã lãlé ũndũwã rú
rĩ ĩ'di ị́jọ́ aza rú la Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá. Cécé sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị agá rĩ
áni, "Ãdróŋá la 'bá ũndũwã rú rĩ kí rụ ũndũwã ĩ'badrị agá 'dâ;" † 20 úsĩ
vâ bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị 'dĩ gá ĩ̃dị́, "Úpí Ãdróŋá nĩ̃ ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã
ũrãlé ĩ'di agâlé rĩ kí ũnzí rĩ gá cé." † 21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã ũnũ ru
ị́jọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã idélé rĩ sĩ ku. Ãko pírí kí mí ãni, 22 ma Páwũ̃lọ̃ 'i
yã, jõku Ãpọ́lọ̃ 'i yã, jõku Kéfã 'i yã, ũ̃ŋọ́kụ́ 'dĩ yã, ídri yã jõku drã yã,
ị́jọ́ ú'dî'da rĩ kí jõku drụ́zị rĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí mí ãni, 23 ãzíla ĩmi
Kúrísĩtõ ãni, ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá ãni.

4

Ũ̃pîgọ́ŋá Kúrísĩtõ drĩ̃ kí

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'bã lã kí ãma ãti'bo Kúrísĩtõ ãni la rú, ãzíla vâ 'bá ị́jọ́
mgbã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ Ãdróŋá drị gá rĩ 'bã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị rĩ kî rú. 2 Ú'dî'da

† **3:19** Yọ́'bũ̃ 5:13 † **3:20** Zãbụ́rĩ̃ 94:11

ịjọ́ lẽlé 'bá ãtí'bó ru 'dĩ 'ba rụ́ rĩ lẽ 'bã adru kí ã'ḭtáŋâ trũ ịjọ́ mgbã ũkpõ fẽjó ĩ'badrḭ rĩ agá. 3 Má así ĩmbíráŋá ru ku ĩdrĩ táni ịjọ́ lị áma drḭ gá, jõku 'bá ãzí lị ịjọ́ áma drḭ gá nĩ ku; álị vâ ịjọ́ áma drḭ gá cénĩ-cénĩ rú ku. 4 Áma ũrãtáŋá agá ịjọ́ ãzí mání idélé ũnzí la 'dáyụ, wó ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ịjộ kóru la ku. Úpí la ịjọ́ lị áma drḭ gá rá la nĩ. 5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩlị ịjọ́ ãzí 'bá ãzí drḭ gá 'dĩ sĩ sáwã la múké rĩ acá drĩ ku rú ku. Ḭjọ́ lịŋá ãsĩjó rĩ 'bã tẽ kpere Úpí 'bã amụ́ŋá ĩ'di ịjọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ ịnḭ agá rĩ kí ají 'bãlé pírí 'dḭzã agá, ãzíla ịjọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ 'bá ásḭ gá rĩ kí i'da. Ṵ'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãlu-ãlu la ĩnzḭ̃táŋá ĩ'didrḭ gá rĩ ịsụ́ Ãdróŋá drḭ.

6 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, má a'dụ́ ịjọ́ 'dĩ 'bãlé ãma drḭ gá Ãpọ́lọ̃ be íni la ĩminí ícétáŋá ru, ĩmi dó sĩ ịjọ́ jọlé, “Ĩmi alị ịjọ́ sĩlé 'bo rĩ drḭ gâ sĩ ku,” 'dĩ 'bã ífí vã ãma rụ̂ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩmi ịpḭ́lé ãfó sĩ 'bá ãlu rĩ sĩ wó ãzí rĩ idejó idê la ku. 7 Ã'di 'bã mi ãmbógó ru 'bá ãzí kí drḭ̃lḛ́ gá nĩ yã? Ãdróŋá fẽ míní ãko mí trũ adrujó rĩ kí nĩ ku yã? Wó ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé 'dĩ kí sĩ mi dó sĩ ími ịpḭ ãfó sĩ ínga 'bã rĩ kí mi 'i íngoní-íngoní ru yã?

8 Ú'dî'da ĩmi ũrã dó ãko ĩminí lẽlé rĩ kí dó pírí cí! Ĩmi ũrã ĩmi acá dó kụ́rḛ́ḿ ru 'bo, ĩmi ũrã ĩmi acá dó vâ ũpi rú ãma kóru 'bo. Ĩdrĩ tá acá ũpi rú mgbã-mgbã rú la, ãma tá dó adru ũpi rú ĩmi abe. 9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di indré mání rĩ gá Ãdróŋá 'bã ãma ṵ̃pḭ́gọ́ŋá ru ãngũ vúlé rĩ gá, cécé 'bá ịjọ́ lijó kí drḭ gâ sĩ drãjó ũ'bí agá rĩ kí áni. Ú'bã ãma 'bá ndrelé áváŋá gá rĩ kí áni, 'bá ũ'bí ṵ̃nọ́kụ́ drḭ gá 'dâ 'dĩ 'baní ndrelé mãlãyíkã abe. 10 Ĩmi ũrã ãma Kúrísĩtõ 'bã ịjọ́ ũlũjó rĩ sĩ, ãma aza-azâ wó ĩmi ũrã ĩmi ũndũwã rú ĩminí Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ãma ũkpó kóru, wó ĩmi ũrã ĩmi ũkpó trũ! Ĩmi ũrã ála ĩmi ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ wó ĩmi ũrã ínzḭ̃ ãma ku íni. 11 Kpere ú'dî'da ãma u'á ãbḭ́rḭ sĩ ãzíla ḭ̃yḭ́vḭ sĩ, ãma ũyóró sṵ̃, ála ãmaní ũcõgõ fẽ, ãzíla ãma lḭ́cọ́ kóru. 12 Ãma ãzḭ nga ũkpó ru ãmadrḭ sĩ. Údrĩ ãma wã, ãma sṵ̃sṵ́ wi ĩ'baní múké, údrĩ ãmaní cãndí fẽ, ãma ta la. 13 Údrĩ táni ãma u'dá agá, ãma ĩ'baní ịjọ́ umvi ásḭ ḭ̃gbḛ̃ sĩ acájó kpere ãndrũ ãma i'dá kórõná ru, ãzíla ãma 'bá ṵ̃nọ́kụ́ 'dĩ gãlépi úmgbé rĩ kî.

14 Mâ anzḭ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ wárágã 'dĩ sĩ ĩminí drḭ̃nzá fẽjó la ku, wó sĩ ĩmi bḭ́lḛ́ ḭ̃ndụ́ lijó. 15 'Bá ĩmi tãmbalépi rĩ drĩ kí táni adru agá Kúrísĩtõ agá 10,000 sĩ tí, ĩmĩ átḛ́pḭ adru kí wẽwẽ rú la ku. Ã'dusĩku má acá dó ĩminí átḛ́pḭ rú Kúrísĩtõ Yḛ́sṵ̃ agá ịjọ́ mgbã rĩ sĩ. 16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ḭ́ ĩmi ịjọ́ mádrḭ́ kí vú ũbĩjó áyụ. 17 Ásḭ́sḭ́ŋá mâ Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ tḭ pẽjó ĩmi rṵ̂lé 'dĩ, 'dĩ mâ ngọ́pḭ mání lẽlé ambamba ã'ḭtáŋâ trũ Úpí agá rĩ 'i. Ĩ'di mụ ĩmi igálé ídri mádrḭ adrujó Kúrísĩtõ Yḛ́sṵ̃ agá, ru icílépi ịjọ́ mání imbálé rĩ kí abe ãngũ ãzíla kãnḭ́sã pírí agá rĩ abe rĩ sĩ.

18 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ acá kí ãfó ru cécé áca 'bã rĩ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku rĩ 'bã áni. 19 Wó Úpí drĩ lẽ rá, ma mụ mụlé ĩmi rṵ̂lé mbẽlẽ rú ịjọ́ 'bá ru 'bãlépi ãfó ru 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ịsụ́lé rá, ãzíla ũkpõ ĩ'bã kí sĩ adrujó rĩ íngõ 'i. 20 Ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ rĩ la ru i'da ịjọ́ 'bá 'bã kí jọlé rĩ sĩ la ku ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá 'i. 21 Ḭjọ́ ĩminí lẽlé rĩ íngõ 'i? Ĩlẽ má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé kḛ̃lḭ́ká trũ yã jõku lẽtáŋá sĩ ãzíla úríndí ásḭ ḭ̃gbḛ̃ drḭ sĩ yã?

5

Ũlẽ ũkú ãni kãnḭsã agá rĩ

1 Álẽ vâ ú'dî'da ĩminí ḭjọ́ ãzí jọlé, ḭjọ́ mání arelé rĩ agá, 'bá ãzí ũlẽ
ũkú ãni la trũ la ĩmi agá 'dĩ cí, ãko ãzí 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku rĩ 'bã kí
vâ icólé idélé ku íni la. Úlũ mání 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ĩ'di ru ula ṵkṵ́pḭ̃
sĩ. 2 Wó Ĩmi ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãfó sĩ! Ĩmi icó tá u'álé ũcõgõ sĩ ĩmi ásḭ gá ḭjọ́ 'dĩ sĩ
sĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ drojó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ ãmvé ku yã? 3 Ádrĩ táni
adru ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, úríndí sĩ ma ĩmi abe cí. Ãzíla álḭ ḭjọ́ 'bá
ḭjọ́ ãwṵ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ drḭ gá 'bo, cécé mâ tá adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ
rĩ áni. 4 Ĩdrĩ ĩmi tra rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ drḭ gá rĩ sĩ, ma ĩmi abe úríndí
sĩ, ãzíla ũkpó Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ drḭ gá rĩ ĩ'di ĩmi abe cí. 5 Ĩfẽ ágọ́bḭ
ḭjọ́ ũnzí ãwṵ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ Sĩtánĩ drḭ, ḭjọ́ ũnzí ĩ'di agá 'dã Sĩtánĩ 'ba
andi sĩ ĩ'di rá, ãzíla ídri ĩ'didrḭ̃ 'bã pa rú sĩ ru ṵ́'dṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ rá.
6 Ũnũŋá ĩminí ĩmi ũnũjó rĩ adru múké ku. Ĩnḭ̃ ḭjọ́ ũnzí wereŋá ĩmi
drĩdríŋĩ gá rĩ la ĩmi iza cécé ãkṵ́kḭ wereŋá rĩ 'bã ãnáfóró fẽjó ṵ̃pḭ̃jó
ãmbógó rĩ áni ku yã? 7 Lẽ ĩnze ḭjọ́ ũnzí rĩ ĩmi agá 'dâ rá, ĩmi dó sĩ
adru ú'dí cécé ĩminí adrujó ḭjọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni. Ã'dusĩku Kúrísĩtõ
ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ gâ sĩ * ãmadrḭ gá rĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãmaní 'bo.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãna kí ṵ̃mṵ̃ 'dĩ 'i ãkṵ́kḭ údu ngṵ̃ŋá ãni ḭjọ́ ũnzí trũ rĩ sĩ
ku, wó rá la ãnáfóró ãkṵ́kḭ kóru, ḭjọ́ mgbã ãzíla pịrị rĩ drḭ gá rĩ sĩ cécé
'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ándrá ãnáfóró ãkṵ́kḭ kóru rĩ najó rĩ áni.
9 Wárágã mání sĩlé ĩminí rĩ agá, ájọ ĩminí lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ũlẽ ũkú
ãni ĩmi agá 'dĩ abe ku. 10 Ḭjọ́ mání jọlé rĩ adru ĩmi icí ĩmi 'bá Ãdróŋá
ã'ḭlépi ku mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mgbọ́ ru, jõku ṵ̃gṵ́ 'dĩ kí, jõku ãdroŋa ĩnzõ
rú rĩ kí ḭnzḭ̃lépi rĩ kí abe ku íni ku. Ĩminí lẽjó drḭ fụjó ĩ'ba abe ku lẽ ĩmi
a'be ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ rá. 11 Ḭjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ru 'bãlépi
'i 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá rĩ rú wó mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mgbọ́ ru, jõku ãdroŋa
ĩnzõ rú rĩ kí ḭnzḭ̃lépi, jõku 'bá kí u'dálépi, jõku 'bá ãná mvụlépi la, jõku
'bá ṵ̃gṵ́ la rĩ trũ ku. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũ lẽ ĩna íná ãngũ ãlu gá ku.
12-13 Ḭjọ́ 'bá ãmvé kãnḭsã agá ku rĩ kí ḭjọ́ lijó rĩ adru ḭjọ́ ãma ãni la ku.
Ãdróŋá la mụ kí ḭjọ́ lịlé nĩ. Wó adru ĩmi 'bá ĩmi drĩdríŋĩ gá kãnḭsã agá
'dĩ kí ḭjọ́ lị ĩmi 'i la ku yã? Cécé ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Lẽ
ĩmi iyá 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ rá.” †

6

Kũrĩsĩtíyánĩ 'baní ru tõjó 'bá ã'ḭtáŋá agá ku rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ĩdrĩ ḭjọ́ ịsṵ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi dó vâ agụ la lịlé 'bá ã'ḭtáŋá agá ku
rĩ 'badrḭ, ĩmi agụ 'bá ã'ḭtáŋâ trũ rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ku ã'du ḭjọ́ sĩ yã? 2 Ĩnḭ̃
'bá ãlá ã'ḭtáŋâ trũ 'dĩ kí drṵ́zḭ ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã ḭjọ́ lị nĩ rĩ gá ku yã? Wó ĩdrĩ
dó drṵ́zḭ ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã ḭjọ́ lị ĩmi 'i, ĩmi icó dó ḭjọ́ wereŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ
kí amálé lịlé ku yã? 3 Ĩnḭ̃ ãma drṵ́zḭ mãlãyíkã kí ḭjọ́ lị ãma 'i rĩ gá ku
yã? Ãma icó ḭjọ́ ídri 'dĩ drḭ gá rĩ lịlé ndẽ rá rĩ ku yã? 4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ
adru ḭjọ́ trũ ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ ĩmi ũpẽ 'bá ãzí kí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ

* **5:7** Ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drḭ gâ sĩ rĩ ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayḭ́lḭ drḭ kí anzéjó Mḭ̃sịrḭ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ũrãjó rĩ 'i. † **5:12-13** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

drĩ kí táni adru 'bá ũnĩtáŋâ trũ were la kí tí, sĩ ịjọ́ ĩmidrị̃ kí lịlé ndẽ
ĩminí kí agụjó lịjó 'bá ịjọ́ nĩlépi kãnịsã drị̃ gá ku rĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ rá.
5 Ájọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ drĩnzá fẽjó. 'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ ũndũwã rú
icólépi ịjọ́ ĩmidrị̃ gá Kũrĩsĩtíyánĩ 'badrị̃ kí lịlépi la yụ yã? 6 Wó kẹ̃jị̃ la
gá Kũrĩsĩtíyánĩ ãlu la mụ ádrĩpĩ̃ tõlé 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ drĩlẹ́ gá.
7 Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ tõŋá ĩminí ĩmi tõjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ãyá-ãyá rĩ la i'da
la ịjọ́ ndẽ dó ĩmi rá. Ĩmi ã'ĩ̃ ịjọ́ ũnzí idéjó ĩmi rụ́ ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
Ĩlẽ ĩmi ũnzãlé ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã? 8 Kẹ̃jị̃ la gá ĩmi 'bá kí ũnzã, ĩmi ịjọ́
ũnzí idé ĩ'ba rụ́, ãzíla ĩmi vâ ĩmĩ ádrĩpịka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí ũnzã.
9 Ĩnĩ̃ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ gá filé ku rĩ ku yã?
Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãwụ́'bá ru 'dĩ kí jõku 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú
'dĩ kí ĩnzĩ̃lépi 'dĩ abe, ũkú ãwụ́ rĩ kí abe, jõku ãgọbị̃ ãgọbị̃ 'dụlépi ũkú
ru rĩ kí abe, 10 jõku ũgụ'ba kí abe, 'bá rõ̃mgbọ́ ru rĩ kí, 'bá ĩmẽrãlépi
íwá sĩ rĩ kí abe, 'bá ũlẽ 'bãlépi 'bá ãzí 'bã ãko sĩ 'dĩ kí abe, jõku 'bá 'bá
ãzí 'bã ãko vú rịlépi ĩnzõ sĩ 'dĩ kí abe pírí icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ nalé
ĩ'bã ãko rú ku. 11 Ĩmĩ ãzí kí ándrá 'dã 'bã áni. Wó Ãdróŋá ũjĩ dó ĩmi
ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá 'bo, ã'ĩ̃ dó sĩ ĩmi acájó ịjọ́ ũnzî kóru, lã ĩmi ãlá ru
rụ́ Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ ãzíla Ãdróŋá ãmadrị̃ gá rĩ 'bã Úríndí
sĩ.

Ĩmi iza ĩmi ụrụ'bá ãwũ̃ sĩ ku

12 Ĩmi ãzí icó jọlé la, “Â'ĩ̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá,” wó ãko pírí adru
kí ũrõ̃drị̃ ru ku. Ãzĩtáŋá ã'ĩ̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá, wó má ã'ĩ̃ áma
drị̃ celé ãko ãzíní ku. 13 Íná ĩ'di kũbũ̃ ãni ãzíla kũbũ̃ vâ íná ãni, wó
Ãdróŋá la ãko 'dĩ kí ĩĩĩ̃kĩ̃ ĩrĩ̃ trá rá, ụrụ'bá adru sĩ ãwũ̃ ngajó ku, wó
ụrụ'bá ĩ'di Úpí ãni ãzíla Úpí ĩ'di ụrụ'bá ãni. 14 Ũkpõ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ
Ãdróŋá inga Úpí Yẹ́sũ̃ ídri drã agá rá, ãzíla ĩ'di vâ mụ ãma ingalé ídri
rú ĩndĩ. 15 Ĩnĩ̃ ụrụ'bá ĩmidrị̃ gá rĩ ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'bã ãzí rĩ
gá ku yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má icó ụrụ'bá ĩsélé Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ ãwũ̃ ngajó
rá yã? Ãluŋá la yụ! 16 Ĩnĩ̃ ágọ́bị̃ ru icílépi ũkú ãwụ́ rĩ be rĩ kí acá ĩ'di
be ụrụ'bá ãlu rú rĩ gá ku yã? Ã'dusĩku jọlé 'bo rĩ 'bã áni, “Kí ĩrĩ̃ trá ru
icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” † 17 Wó 'bá ru icílépi Úpí be rĩ ĩ'di úríndí agá
ãlu.
18 Ĩmi apá ịjọ́ ũnzí ãwũ̃ drị̃ sĩ rá. Ịjọ́ ũnzí ãzí 'bá 'bã kí idélé 'dĩ kí
ãmvê sĩ, wó 'bá ãwũ̃ idélépi rĩ la ịjọ́ ũnzí idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ụrụ'bá
sĩ. 19 Ĩnĩ̃ ụrụ'bá ĩmidrị̃ 'dĩ ĩ'di jó Ãdróŋá drị̃ Úríndí Ãlá rĩ 'bã sĩ u'ájó
ala gá, ĩminí ịsụ́lé Ãdróŋá drị̃ rĩ 'i rĩ gá ku yã? Ĩmi adru ĩmi ãni ku,
ĩmi Ãdróŋá ãni, 20 îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ĩmidrị̃ sĩ ĩmi ĩnzĩ̃
Ãdróŋá 'i.

7

Ịjọ́ ũkú ĩgbãŋá drị̃ gá rĩ

1 Ú'dî'da ịjọ́ ĩmĩ ãsĩlé rĩ kí drị̃ gá: ĩ'di múké ágọ́bị̃ ní adrujó ũkú
kóru. 2 Wó ãwũ̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ, ágọ́bị̃ ãlu-ãlu 'bã adru ũkú
trũ ãzíla ũkú ãlu-ãlu 'bã adru ágó trũ. 3 Ágọ́bị̃ ãlu-ãlu 'bã nga ãzị̃ ĩ'di
ãni ágọ́bị̃ drị̃ ũkú ĩ'didrị̃ rĩ ní rĩ rá, ãzíla ũkú 'dĩ 'bã áni ágọ́bị̃ be. 4 Ũkú

† **6:16** Í'dóŋá 2:24

'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku wó ĩ'di 'bã ágọ́bị̃ ãni, cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bị̃ 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku ĩ'di ũkú ĩ'didrị̃ gá rĩ ãni. 5 Ĩmi uga ĩmi ĩminí ku, be la rá la ĩminí ị́jọ́ la itújó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá sáwã were sĩ rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ásị̃ 'bã Ãdróŋá ã'ĩ̃jó. Be la ĩmi icí ĩmi ú'dí ru gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ gẹ̃rị̃ Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi uléjó rĩ atrị cí. Ĩminí icójó ĩmi tãmbajó ĩmi sĩ cénĩ ku rĩ sĩ. 6 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ ígátáŋá ru, adru ãzị́táŋá ru la ku. 7 Ũrãtáŋá mádrị̃ sĩ 'bá drĩ kí tá adru cécé mâ áni la múké. Wó Ãdróŋá fẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã gbíyã u'ájó rĩ kí ndú-ndú, fẽ ãzí rĩ 'baní 'dĩ 'i ãzí rĩ 'baní 'dã 'i.

8 Ú'dî'da 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku rĩ 'baní ãzíla 'bá ãwụ́zị̃ ru rĩ abe ma jọ la íni, ĩ'di adru múké ĩ'baní drĩ kí ru ĩgbã ku rĩ gá, cécé mâ áni. 9 Wó drĩ kí icó ru tãmbalé ku, lẽ 'bã ĩgbã kí ru rá, ã'dusĩku ĩ'di ũniyambamba rú ãndânĩ ĩ'baní ru ĩgbãjó rá ndẽ ĩ'baní ũkú vị́ ãzíla ágó vị́ tajó rĩ rá.

10 'Bá ru ĩgbãlépi rá 'dĩ 'baní, ma ãzị́táŋá fẽ íni (adru ma 'i ku wó Úpí 'i). Ũkú 'bã iré ágó be ku. 11 Wó drĩ kí iré rá yã áni, lẽ 'bã ace u'álé ágó kóru jõku 'bã gõ ru icílé ágó ĩ'didrị̃ be ú'dí ru. Ãzíla ágọ́bị̃ 'bã dro ũkú ĩ'didrị̃ ku.

12 'Bá ãzí acelépi 'dĩ 'baní ma jọ la 'dĩ 'bã áni (ma 'i má adru Úpí 'i la ku). Kũrĩsĩtíyánĩ ãzí drĩ adru ũkú ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ trũ, wó drĩ ã'ĩ̃ u'álé ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ũkú 'dĩ ku. 13 Ũkú ãzí drĩ adru ágọ́bị̃ ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ 'bã ũkú ru, wó ágô drĩ ã'ĩ̃ u'álé ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ágô ku. 14 Ã'dusĩku ágọ́bị̃ ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ĩ̃ rá la ũkú ĩ'didrị̃ 'dĩ sĩ, ãzíla ũkú ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'ĩ̃ rá la ágọ́bị̃ ĩ'didrị̃ ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ sĩ.

Ị́jọ́ mgbã sĩ anzị ĩmidrị̃ 'dĩ kí tá adru ãndị́ ru. Wó ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ Ãdróŋá la dó kí ã'ĩ̃ rá.

15 Wó 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ drĩ lẽ ũkû jõku ágô Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ drolé, icó ị́jọ́ 'dĩ idélé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rá. Ágọ́bị̃ jõku ũkú ã'ĩ̃táŋâ trũ rĩ ị́jọ́ ãzí kí umbélépi ị́jọ́ 'dĩ agá la 'dáyụ, Ãdróŋá umve ãma u'álé ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ. 16 Ũkú ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ágô pa rá? Jõku ágọ́bị̃ ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ũkú pa rá?

Ĩmi u'á Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ áni

17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'bã u'á gbíyã Úpí ní fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ ãzíla cécé ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'di umvejó rĩ áni. 'Dĩ ị́jọ́ mání azịlé kãnị́sã pírí kí agá rĩ 'i. 18 Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve ịsụ́ ĩtãrã ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ 'bo, lẽ 'bã acá 'bá ĩtãrãlé ku rĩ áni ku. Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku, lẽ 'bã ĩtãrã ru ku. 19 'Bá ĩtãrãjó rá jõku ĩtãrãjó ku rĩ kí ãko ãzí ũrõdrị̃ kóru la kî. Ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbajó rĩ ĩ'di ũrõdrị̃ ru la nĩ. 20 'Bá ãlu-ãlu 'bã ace ũví ĩ'didrị̃ ídu ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di umvejó rĩ agá. 21 Ími umvejó rĩ sĩ mi 'dĩ sĩ ãtí'bó yã? Ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ũcõgõ ku, ídrĩ icó drị̃lẹ́mgbọ ịsụ́lé rá, mí icó mụlé rá. 22 Ã'dusĩku 'bá umvelé 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru rĩ, ĩ'di 'bá drị̃lẹ́mgbọ fẽjó ĩ'diní adrujó Úpí agá rĩ 'i, cécé 'bá ándrá umvelé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru ku rĩ, ĩ'di ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni. 23 Îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ, lẽ ĩmi acá dó ãtí'bó 'bá 'bã ãni

la ru ku. 24 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvṍpı̨ka ã'ı̨́tãŋ́ã agá 'dĩ ĩmi adrujó
Ãdrṍŋ́ã ãni rĩ sĩ, lẽ ĩmi ace gbíyã ándrá Ãdrṍŋ́ã 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ.

Ị́jṍ umvilé 'bá ru ĩgbãlépi ku rĩ drı̨́ gá ãwṹzı̨́ kí abe rĩ

25 Ú'dî'da íni 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku 'dĩ 'baní: ãzı̨́tãŋ́ã ãzí mâ ı̨sṹlé
Úpí rṹlé la yụ, wó rá la ma ı̨́jṍ 'dĩ lı̨ 'bá Úpí 'bã sĩ ásı̨́ ı̨́gbẹ́ 'bãjó drı̨́ la
gá rá rĩ rṹ. 26 Ú'dî'da ı̨́jṍ ru usalépi 'dĩ kí sĩ, ĩ'di múké ãndânĩ ĩminí
acejó cécé ĩmĩ adrulé rĩ 'bã áni. 27 Mí ĩgbã ũkú 'bo yã? Lẽ índrṹ ũkú
droŋ́ã ku. Mí ĩgbã drĩ ũkú ku yã? Lẽ índrṹ ũkú ku. 28 Wó ídrĩ ũkú
ĩgbã rá, ı̨́jṍ ũnzí ãzí míní idélé la 'dáyụ, ãzíla ĩzṍŋ́ã ágó rụlépi ku rĩ
drĩ mụ ágó gá rá, idé drı̨́ ı̨́jṍ ãzí ũnzí la ku. Wó 'bá ru ĩgbãlépi 'bo rĩ kí
mụ drı̨́ cı̨lé ũcõgõ ndú-ndú sĩ ídri 'dĩ agá 'dâ, álẽ ı̨́jṍ 'dĩ sĩ ĩmi tãmbalé.
29 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvṍpı̨ka ã'ı̨́tãŋ́ã agá 'dĩ ı̨́jṍ mání jọlé rĩ 'bã
ífí íni, sáwã acá dó ãlı̨́ŋ́ã ru. I'dójó ú'dî'da mụjó drı̨́lẹ́ gâlé ru 'bá ũkú
trũ 'dĩ 'bã u'á kí cécé kí 'bã rĩ ũkú kóru rĩ áni, 30 'bá awálépi 'dĩ kí cécé
'bá awálépi ku rĩ kí áni, 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'dĩ kí cécé kí 'bã rĩ ãyĩkõ
kóru rĩ 'bã áni, 'bá ãko ĩgbãlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí tãmbalé rĩ adru
kí 'bã rĩ ĩ'ba ãni ku rĩ áni, 31 'bá ãko ũ̃nṍkṹ 'dĩ drı̨́ gá rĩ kí ayúlépi rĩ kí
cécé ãko ĩ'bã kí ayúlé ku la rú. Ị́jṍ 'dĩ sĩ, ũ̃nṍkṹ ú'dî'da 'dĩ ãko ala gá
'dĩ kí abe kí alı̨-alı̨́.
32 Álẽ tá ĩmi adru ala gá drı̨́lẹ́mgbọ trũ. 'Bá ũkú kóru rĩ 'bã 'bã ásı̨́
ı̨́jṍ Úpí drı̨́ drı̨́ gá, ĩ'di icó ãyĩkõ fẽlé Úpí ní íngoní ru. 33 Wó 'bá ũkú
trũ rĩ la ásı̨́ 'bã ı̨́jṍ ũ̃nṍkṹ 'dõ drı̨́ kí drı̨́ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ũkû ní
íngoní-íngoní ru yã rĩ drı̨́ gá, 34 ãzíla ĩ'di 'bã ásı̨́sı̨́ŋ́ã kí ru awa-awâ.
Ũkú mụlépi ágó gá ku jõku ĩzṍŋ́ã ágó rụlépi ku rĩ la ru ásı̨́ 'bã ı̨́jṍ Úpí
'bã lẽlé rĩ kí drı̨́ gá, ĩ'di 'bã ásı̨́sı̨́ŋ́ã ãmbógó rĩ ru ụrụ'bá ãzíla úríndí
fẽjó pírí Úpí nî. Wó ũkú mụlépi ágó gá 'bo rĩ ĩ'di 'bã ásı̨́sı̨́ŋ́ã ãmbógó rĩ
ı̨́jṍ ũ̃nṍkṹ drı̨́ kí drı̨́ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ ágṍbı̨́ ĩ'didrı̨́ ní íngoní-íngoní
ru yã rĩ drı̨́ gá. 35 Ma ı̨́jṍ 'dĩ kí jọ ĩminí sĩ adrujó múké sĩ ĩmi drı̨́ ụtrı̨́jó
la ku, wó rá la ĩmi dó sĩ u'á gẽ̃rı̨́ pírí icólépi ĩmi drĩdrı̨́ŋ́ĩ colépi ı̨́jṍ Úpí
drı̨́ be ku rĩ sĩ.
36 'Bá ãzí drĩ ũrã la mba ı̨́zẹ́pı̨́ tã pırı̨ ku, wó ı̨́zẹ́pı̨́ 'bã ílí drĩ dó sĩ alı̨-
alı̨́, drĩ lẽ mụlé ágó gá rá, 'bã idé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni. Idé ı̨́jṍ ũnzí ãzí ku.
Lẽ 'bã fẽ ı̨́zẹ́pı̨́ 'bã mụ ágó gá rá. 37 Wó ágṍbı̨́ ı̨́jṍ 'dĩ 'bã áni 'dĩ itúlépi
ĩ'di ásı̨́ gá, 'bá ãzí 'bã ũ̃ŋmĩlé nĩ ku, ı̨́jṍ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ drı̨́ ụtrı̨́lépi rá
rĩ, ãzíla ru ásı̨́ 'bãlépi ĩzṍŋ́ã ágó rụlépi ku 'dĩ ĩgbãjó ku rĩ, ágṍbı̨́ 'dĩ
idé ı̨́jṍ mgbã la. 38 Ị́jṍ 'dĩ sĩ, ágṍbı̨́ ĩzṍŋ́ã ágó rụlépi ku rĩ ĩgbãlépi rĩ,
idé ı̨́jṍ múké la, wó ágṍbı̨́ ũkú ĩgbãlépi ku rĩ idé vâ ı̨́jṍ múké ãndânĩ.
39 Ũkú ágó 'bã drĩ sĩ adrujó ídri rĩ umbé drĩ ĩ'di cí ĩ'di 'bã ĩdrĩ sĩ pírí.
Wó ágô drĩ drã rá, ĩ'di 'bã drı̨́lẹ́mgbọ ágó cí rĩ rujó ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni,
wó 'bã adru 'bá Úpí agá la. 40 Ũrãtãŋ́ã mádrı̨́ agá, ĩ'di adru ĩ'diní ãyĩkõ
rú ãndânĩ drĩ ace u'álé á'dṹsĩ ágó kóru, ãzíla ájọ ı̨́jṍ 'dĩ íni la Úríndí
Ãdrṍŋ́ã drı̨́ rĩ 'bã áma drı̨́ cejó nĩ rĩ sĩ.

8

Íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drı̨́ rĩ sĩ 'baní rĩ

1 Ú'dî'da ı̨́jṍ ĩmĩ sĩlé íná fẽlé ídétãŋ́ã ru ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drı̨́ sĩ rĩ
'baní rĩ drı̨́ gá: ãma pírí kí nı̨́tãŋ̂ã trũ ĩ'bã kí jọlé rĩ 'bã áni. Ũndũwã

sĩ 'bá kí ru ịpị̃ ãfó sĩ, wó lẽtáŋá la 'bá sị ụrụgá nĩ. 2 'Bá ãzí drĩ ũrã la ínĩ̃ ịjọ́ cé, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nĩ̃ drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ áni ku. 3 Wó 'bá Ãdróŋâ lẽlépi rá rĩ Ãdróŋá nĩ̃ ĩ'di cé.

4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa idélé idé idê drị sĩ 'dĩ 'baní rĩ najó rĩ sĩ. Ãma pírí nĩ̃ kí rá ãzíla ã'ị̃ kí rá ãdroŋa idélé idé idê drị sĩ 'dĩ kí ãko ãzí mgbã 'dáyụ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ la kî ãzíla Ãdróŋá 'bãngá ãlu ãzí ndú la yụ. 5 Ãko ãzí drĩ kí táni adru agá umvelé ãdroŋa rú la cí, nõ 'bũ̃ gá yã jõku ũ̃nọ́kụ́ gá yã, (cécé ãndá “Ãdroŋa” wẽwẽ rú 'bã kí adrulé rĩ áni ãzíla ũpi wẽwẽ rú 'bã kí adrulé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ rĩ 'bã áni), 6 wó ãma ní rĩ gá Ãdróŋá ĩ'di ãlu ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãko pírí kí 'bãlépi rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ídri ĩ'diní rĩ, ãzíla Úpí ĩ'di vâ ãlu Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'i, ãko pírí 'bãjó ĩ'di sĩ rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ĩ'di ni rú rĩ 'i.

7 Adru 'bá pírí nĩ̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé la ku. 'Bá ãzí rĩ kí drĩ kpere ru icí ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'bã áni rĩ kí vú ũbĩ̃lé, drĩ kí íná la kí na 'bo kí ịjọ́ ũrã íná 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãdroŋa 'dĩ 'bã áni rĩ 'banî, ãzíla ĩ'bã ũrãtáŋá 'bã adrujó ũkpó kóru rĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kí iza rá. 8 Wó íná ají ãma Ãdróŋá rụ́ ãni rú nĩ la ku ãmaní íná najó ku rĩ 'bã ãma adrujó ũnzí ãndânĩ ku, ãzíla ãdrĩ na la rá 'bã ãma múké ãndânĩ la nĩ ku.

9 Lẽ ĩmi adru kí mịfị̃ trũ drĩ̃lẹ́mgbọ ĩmĩ ịsụ́lé rĩ 'bã adru ĩminí gẽrĩ̃ atrịjó 'bá ã'ị̃táŋâ trũ were 'dĩ 'baní ku. 10 Ã'dusĩku 'bá drĩ mi 'i nĩ̃táŋâ trũ 'dĩ ndre ãkónã na agá jó ãdroŋa idélé idé idê drị sĩ rĩ 'badrị rĩ agá, icó 'bá ã'ị̃táŋá ũkpó kóru rĩ drĩ̃ selé icójó ãkónã 'dã najó ĩndĩ ku yã? 11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí ádrĩ̃pị ũkpõ kóru Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ 'bã ã'ị̃táŋá la ru iza nĩ̃táŋá mídrĩ̃ sĩ. 12 Ĩdrĩ ịjọ́ iza ĩmi ádrĩ̃pị rụ́, ãzíla ĩmi adrá ĩ'di 'bã ã'ị̃táŋá rá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí Kúrísĩtõ ụrụ'bá gá. 13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mání nalé rĩ drĩ fẽ la má ádrĩ̃pị ní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá, lẽ ána ĩzá ị̃dị́ ku, áfẽ sĩ ĩ'diní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá ku.

9

Drĩ̃lẹ́mgbọ ũ̃pĩ̃gọ́ŋá 'bã kí sĩ ãzĩ̃ ngajó rĩ

1 Má adru 'bá drĩ̃lẹ́mgbọ trũ ịjọ́ mání lẽlé rĩ ngajó la ku yã? Má adru ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ku yã? Ándre Úpí ãmadrị́ Yẹ́sũ̃ 'i áma mịfị̃ sĩ ku yã? Ĩmi adru 'bá mání ũfũlé ãzĩ̃ Úpí 'bã ngalé ịjọ́ mání ũlũlé rĩ sĩ rĩ kí ku yã? 2 Ádrĩ táni adru agá ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãni ku, ma ĩmi ãni, ã'dusĩku ĩmi drị́mvụ́ mádrị́ mání sĩ adrujó ũ̃pĩ̃gọ́ŋá Úpí agá rĩ kí.

3 'Dĩ ịjọ́ mání umvilé 'bá ịjọ́ lị̃lépi áma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã áni rĩ kî. 4 Ãmã drĩ̃lẹ́mgbọ cí sĩ ãmaní ãkónã fẽjó najó ãzíla ãko fẽjó mvụjó la ku yã? 5 Ãmã drĩ̃lẹ́mgbọ vâ cí sĩ ũkú ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí 'dụjó acịjó ãma abe, cécé 'bá ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ru rĩ 'bã ãzí 'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ãzíla Úpí 'bã ádrĩ̃pịka kí ãzíla Kéfã abe ku yã? 6 Ĩ'di lú ãma Bãrãnábã be ãzĩ̃ ngalépi sĩ u'ájó ídri rĩ kí yã?

7 'Bá adrulépi ãsĩkárĩ rú ru ũfẽlépi cénĩ-cénĩ rĩ ã'di 'i? 'Bá zãbíbũ ámvụ́ salépi na ãka la ku rĩ ã'di 'i? 'Bá ãnãkpá ucélépi lé la mvụlépi ku rĩ ã'di 'i? 8 Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ 'i yã? Ãzĩ̃táŋá jọ vâ ịjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá ku yã? 9 Ã'dusĩku úsĩ ãzĩ̃táŋá Mụ́sã drĩ̃ agá, “Mí umbé mánĩ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị cí ĩ'di atrịjó ãná naŋá gá ku.” † Ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ásị̃

† **9:9** Ãzĩ̃táŋá Amviŋá 25:4; 1 Tĩmĩ̃tĩyõ 5:18

'bãjó ãmbógó rĩ mánĩ̃gọ́ 'i yã? 10 Ãndá-ãndá ru jọ ịjọ́ 'dĩ ãmanî, adru
'dĩ 'bã áni ku yã? Wõyí, úsĩ ịjọ́ 'dĩ ãmaní ã'dusĩku 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ
la ámvụ́ sõ ãzíla 'bá ãná colépi rĩ la ãná co, kí ịjọ́ 'dĩ idé íni la kí ásị
'bã alejó la naŋá gá ĩndĩ. 11 Ãdrĩ ũri Úríndí drị gá rĩ rĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá,
ĩ'di ĩminí adru ambamba ãdrĩ ãko ãmã ãzã kojó rĩ kí ịsụ́ ĩmi rụ́ 'dâ rĩ
gá? 12 'Bá ãzí rĩ drĩ kí dó drĩ̃lẹ́mgbọ ịsụ́ ĩmi kí ãtĩ̃jó rĩ sĩ, ãma icó dó
ịsụ́lé la ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?

Wó ãma ayú ándrá drĩ̃lẹ́mgbọ 'dĩ 'bã áni rĩ ku. Kẽ̃jị la gá ãri ịjọ́ pírí
talé ãma atrị rú sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'bã ũlũŋá drị ku. 13 Ĩnĩ̃
ku yã, 'bá ãzị ngalépi jó Ãdróŋá drị agá rĩ kí ãkónã ĩ'badrị gá rĩ ịsụ́ ala
gá 'dãá, ãzíla 'bá ãzị ngalépi ãlĩtárĩ gá rĩ kí ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ
gá 'dãá rĩ kí ãzí ịsụ́ rĩ gá ku yã? 14 Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Úpí azị 'bá
ịjọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ 'bã ịsụ́ kí ãko ĩ'badrị kí ịjọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ
sĩ.

15 Wó áma ãmgbã má ayú drĩ̃lẹ́mgbọ sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó ku. Ásĩ wárágã
'dĩ adru ma dó sĩ ásị 'bã ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí mání la ku. Mâ drãjó rá rĩ ĩ'di
múké ndẽ 'bá ãzíní drĩ̃lẹ́mgbọ mádrị mání sĩ áma ũnũjó ịjọ́ ũlũjó ĩsá
ru rĩ ujajó ãzị́ kóru rĩ rá. 16 Má icó áma ịpị́lé mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó
rĩ sĩ ku, ã'dusĩku úfẽ mání ãzị́táŋá sĩ ịjọ́ ũlũjó. Cãndí mádrị ádrĩ ịjọ́
mgbã rĩ ũlũ ku rĩ gá. 17 Ádrĩ ũlũ la ĩsá ru ma ũyá ịsụ́, drĩ adru ĩsá ru
ku, ma íni la ãzị́ mgbã fẽlé mádrị rĩ nga. 18 Ũyá mádrị rĩ dó ã'du? Bãsĩ
gápi 'dĩ, mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ agá 'dâ, ma ĩ'di fẽ ĩsá ru ãjẽ̃ kóru, má
ayú dó sĩ ũkpó mádrị kí mání ũlũjó la rĩ sĩ ku.

19 Ádrĩ táni adru agá drĩ̃lẹ́mgbọ trũ ãzíla adrujó 'bá ãzí pálé gá ku,
á'bã ma adrujó ãtí'bó ru 'bá pírí 'banî sĩ 'bá kí aséjó ũ'bí ru drĩ icó
rá. 20 Ádrĩ fi 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ma acá Yãhụ́dị̃ rú 'bá
Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí aséjó. 'Bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí abe, ma acá 'bá ãzị́táŋá
pálé gá 'dĩ kí áni, táni áma ãmgbã rĩ 'bá adrujó ãzị́táŋá pálé gá ku
tí sĩ 'bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí aséjó. 21 'Bá ãzị́táŋâ kóru rĩ 'ba rụ́ ma
acá adrujó 'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ áni (ádrĩ táni adru agá drĩ̃lẹ́mgbọ kóru,
ãzị́táŋá Ãdróŋá drị agá wó ma ãzị́táŋá Kúrísĩtõ drị pálé gá) ma dó sĩ
'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ kí asé. 22 'Bá ũkpó kóru 'dĩ 'ba rụ́ ma acá ũkpó kóru
sĩ 'bá ũkpó kóru rĩ kí aséjó, ma acá adrujó ãko pírí ru 'bá pírí 'banî,
ịjọ́ 'dĩ sĩ gẽ̃rĩ̃ pírí cí rĩ kí agâ sĩ ma dó sĩ ĩ'bã ãzí kí upa. 23 Ma ịjọ́ 'dĩ
kí idé pírí íni la ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ma dó sĩ sũ̃sụ́ wiŋá 'dã ịsụ́ alelé
ĩndĩ.

24 Ĩnĩ̃ drĩ ãbálá ụ́ngụ́lẹ drị agá 'bá pírí ụ́ngụ́lẹ cẽ̃lépi rĩ kí cẽ̃ ĩndĩ wó
'bá ãlu la mụ ũyá ịsụ́lé nĩ rĩ gá ku yã? Ĩmi u'á vâ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ
lẽ ũyá ịsụ́lé Ãdróŋá drị rá rĩ gá, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ cẽ̃lépi sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ
áni.

25 'Bá pírí áváŋá ãbálá ru rĩ gá rĩ kí ímbátáŋá ũkpó la ịsụ́. Kí ịjọ́ 'dĩ
idé íni la kí sĩ ũyá ukólépi ukô rĩ ịsụ́, wó ãma ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ãma sĩ
ũyá ukólépi ku rĩ ịsụ́. 26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ cẽ̃lépi ãbálá gá, jõku
ãcóŋá colépi ãĩ̃gõ̃ sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ áni, ma vâ ãzị nga ũkpõ sĩ Ãdróŋá ní
sĩ ũyá 'dã ịsụ́jó. 27 Yụ, ma áma ụrụ'bá adị ãzíla ĩ'di dó acá mâ ãtí'bó
ru, ã'dusĩku ádrĩ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá ãzí rĩ 'baní 'bo, áma
mgbã 'bã ĩcẽ rú dó sĩ ũyá 'dã ku.

10

Bịlẹ́ ĩndụ́ liŋá ịjọ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩ̃ŋá sĩ rĩ

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩmi adru ịjọ́
mgbã 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru ku, ãmã áyịpịka Yãhụ́dĩ rú rĩ kí ándrá pírí ũ̃rụ́'bũ̃
ĩndụ́ gá ãzíla za kí pírí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ. 2 Bĩ kí pírí bãbũ̃tịzĩ ũ̃rụ́'bũ̃
agâ sĩ ãzíla mĩrĩ agá 'dãá acájó 'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ kí rú. 3 Na kí pírí
ína úríndí drị ãlu 'dã 'i, 4 ãzíla mvụ kí ãko mvụlé úríndí drị 'i, ã'dusĩku
mvụ kí ĩyị agbẹ́lépi írã úríndí drị ụrụ'bá gá a'délépi kí vú gâ sĩ rĩ 'i,
ãzíla írã 'dã ĩ'di Kúrísĩtõ 'i. 5 Wó ĩ'bã ãndá kí sĩ Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ
ku, 'bá wẽwẽ rú 'bã ãzí ũdrã kí ãngũ kõtórõ agá 'dãá.

6 Ú'dî'da íni ịjọ́ 'dĩ kí idé kí ru ícétáŋá ru sĩ ãma bịlẹ́ ĩndụ́ lijó ã'bã rú
sĩ ásị ịjọ́ ũnzí ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ kí drị gá ku. 7 Ĩmi adru 'bá ãdroŋa
'bá 'bã kí idélé nĩ 'dĩ kí ĩnzĩ̃lépi rĩ rú ku, ãzí rĩ 'bã kí ándrá idélé rĩ
áni, cécé sĩlé rĩ 'bã áni, "'Bá ri kí vũ̃rụ́ ína nalé ãzíla ãko mvụlé, ãzíla
nga kí dó ụrụgá úngó tulé ãyĩkõ idéjó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị nĩ̃lépi ku rĩ
kí áni." † 8 Lẽ ãma idé kí ãwũ̃ ku, ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ala gá
ụ́'dụ́ ãlu 'bá ũdrã álĩfũ kãlị ĩrị drị la na. 9 Lẽ ãma ũ̃'bị kí Úpí 'i sĩ ndrejó
la ĩ'di ãmaní pángá fẽ ịjọ́ ũnzí idéŋá sĩ ĩ'bã ãzí 'bã kí ándrá ĩ'di ũ̃'bĩ̃lé
rĩ áni ku, ãzíla ũdrã kí ándrá ĩnĩ̃ 'bã kí ucíjó rĩ sĩ. 10 Lẽ ãma unu kí ku
ãzí rĩ 'bã kí ándrá unulé rĩ 'bã áni, ĩ'bã ãzí rĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá 'bã
tị ãpẽlé rĩ ụ'dị ándrá kí rá.

11 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru ĩ'ba rụ́ ícétáŋá ru ãzíla úsĩ kí vũ̃rụ́ sĩ ãma bịlẹ́
ĩndụ́ lijó, ã'dusĩku ãma u'á sáwã ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ 'bã kí acájó ãni rú rĩ gá.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ ũrã la ítu pá ũkpó ru, mí adru mịfị trũ, mi a'dé sĩ ku.
13 Ụ́'bĩ̃táŋá ãlu-ãlu ĩminí amálé 'dĩ kí, sáwã pírí sĩ amụ́lépi 'bá 'ba rụ́
rĩ kî. Ãzíla Ãdróŋá la ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé ã'ĩtáŋá sĩ rĩ kí tãmba rá, icó ĩmi
a'belé ũ̃'bĩ̃táŋá ĩmi ũkpõ ndẽlépi rá rĩ agá ku. Wó údrĩ ĩmi ũ̃'bĩ rá, ĩ'di
gẽ̃rĩ fẽ ĩminí fũjó ũ̃'bĩ̃táŋá 'dã agâ sĩ ĩmi dó sĩ pá tu tajó la rá.

Ụ́mũ̃ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'badrị ãzíla Ụ́mũ̃ Úpí drị rĩ

14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wọ̃rịka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi apá ãdroŋa ĩnzõ
rú 'dĩ kí ĩnzĩ̃ŋá gá rá. 15 Ma ịjọ́ 'dĩ jọ 'bá ịjọ́ nĩ̃lépi cé rĩ 'banî, ĩmi amá
ịjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kî. 16 Kópõ ãmaní ayúlé Ụ́mũ̃ Úpí drị gá, ãmaní
sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní rĩ, ãdrĩ sĩ ãko mvụ, ãma 'dĩ ãrí Kúrísĩtõ
drị gá rĩ ale. Ãzíla mũkátĩ ãmaní anulé rĩ ãdrĩ na la ãma 'dĩ ụrụ'bá
Kúrísĩtõ drị rĩ ale. 17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mũkátĩ 'bã adrujó ãlu rĩ sĩ, ãdrĩ táni
adru 'bá wẽwẽ rú tí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãma pírí kí dó mũkátĩ ãlu 'dã
ale.

18 Ĩmi ũrã drĩ 'bá Ịsịrayịlĩ̃ drị 'dĩ kí ịjọ́. Adru kí 'bá ãko fẽlé ídétáŋá
Ãdróŋá ní rĩ kí nalépi, ãzí ãlĩtárĩ gá rĩ alelépi ngalépi rĩ kí ku yã? 19 Ífí
la ãko ídétáŋá ru ãdróŋá ĩnzõ rú idélé drị sĩ 'dĩ ní rĩ kí ãko ãzí ífí trũ
la yã, jõku ãdróŋá ĩnzõ rú 'dĩ ãko ãzí ífí trũ la yã? 20 Ãluŋá la yụ! Wó
ídétáŋá 'bá Ãdróŋâ nĩ̃lépi ku 'dĩ 'badrị kí kí idé úríndí ũnzí 'banî adru
Ãdróŋá ní ku, ãzíla álẽ vâ ĩmi adru 'bá tị icílépi ịjọ́ úríndí ũnzí ãni la
gá la ku. 21 Ĩmi icó ãko mvụlé kópõ Úpí drị sĩ ãzíla vâ kópõ úríndí ũnzí
drị sĩ la ku. Ĩmi icó vâ rilé ãkónã nalé méjã Úpí drị tị gá ãzíla méjã

† **10:7** Ãfũŋá 32:6

úríndí ũnzí drı̃ tı̨ gá la ku. 22 Ãdrĩ kí ı́jọ́ 'dĩ idé 'dĩ 'bã áni ãma ũmbã
inga Úpí agâlé rĩ gá ku yã? Ãma kí ũkpó ru ãndẽ kí ĩ'di rá yã?

'Bá ã'ı̃táŋ́á agá rĩ 'bã drı̃lı̨́mgbọ

23 "Â'ı̨ ãmaní ãko pírí kí rá," wó ãko pírí adru kí múké ku. "Â'ı̨ ãmaní
ãko pírí kí rá," wó ãko pírí izó kí 'bá nĩ ku. 24 'Bá ãzí 'bã ndrũ̃ ĩ'diní
ı́jọ́ múké idéjó ku wó rá la mũkẽ idéjó 'bá ãzí 'banî.
25 Ĩna ãko pírí ı̃tũ̃ndãlé sũ̃ ĩzá ı̃tũ̃ndãjó rĩ agá rĩ kí, ı́jọ́ ụzịnâ kóru
ũrãtáŋ́á ĩmidrı̨ gá rĩ 'bã ı́jọ́ sĩ, 26 ã'dusĩku, "Ụ̃nọ́kụ́ ãzíla ãko pírí ala
gá 'dĩ kí abe kí Úpí ãni." † 27 'Bá ã'ı̃táŋ́â kóru rĩ drĩ ĩmi umve ãkónã
gá ĩ'didrı̃lé, wó ĩlẽ mụlé rá, ĩna ãko ĩ'di 'bã 'bãlé ĩmi drı̃lı̨́ gá rĩ zı̨táŋ́á
ụzịnâ kóru. 28 Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ĩminí, "Ãko 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋ́á ru" lẽ
ĩna ĩ'di ku, 'bá ĩminí ı́jọ́ la lũlépi rĩ 'bã ı́jọ́ sĩ ãzíla ũrãtáŋ́á ĩmidrı̨ gá rĩ
'bã ı́jọ́ sĩ, 29 adru ũrãtáŋ́á ĩmidrı̨ sĩ ku wó 'bá ĩminí ı́jọ́ 'dã lũlépi rĩ drı̨
sĩ. Ícó drı̃lı̨́mgbọ mádrı̨ rĩ 'bã ı́jọ́ amálé 'bá ãzí 'bã ũrãtáŋ́á sĩ íngoní-
íngoní ru? 30 Ádrĩ ãkónã mání nalé 'dã drı̃ gá Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ,
ála ı́jọ́ jọ má rụ́ ãko mání sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋ́á nî rĩ sĩ ã'du sĩ?
31 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ãko ĩminí nalé jõku ĩminí mvụlé jõku ı́jọ́ ĩminí idélé rĩ,
ĩmi idé ĩ'di sĩ ãmbõgõ Ãdróŋ́á drı̨ rĩ i'dajó. 32 Ĩmi adru 'bá 'baní kúmũ
rú ku, jõ táni 'bá Yãhụ́d̃ı̨ rú, Gı̃rı̨́k̃ı̨ rú, jõku kãnı̨́sã Ãdróŋ́á drı̨ ní ku.
33 Ĩmi idé cécé mání idélé rĩ áni; ma ũ'bı̃ı̨ ásı̨ pírí sĩ 'bá pírí 'baní ãyĩkõ
fẽlé gẽ̃rı̃ı̨ pírí gâ sĩ, wó ı́jọ́ múké idéjó 'bá ũ'bí 'baní 'bã pa kí rú sĩ ru
benĩ.

11

1 Ĩmi ũbĩ ı́jọ́ mání idélé rĩ kí vú cécé mání ı́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí
vú ũbĩjó rĩ áni.

Ãzı̨́táŋ́á ı̃nzı̃táŋ́á drı̃ı̨ cejó rĩ kî

2 Ma ĩmi ı̨cụ́ íni la ã'dusĩku ĩminí áma ı́jọ́ ũrãjó ı́jọ́ pírí kí agá rĩ sĩ,
ãzíla ĩminí vâ ímbátáŋ́á mání imbálé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó cécé mání kí
imbájó ĩminí rĩ áni rĩ sĩ.
3 Wó álẽ ú'dî'da lẽ ĩnı̃ı̨ rá ágọ́bı̨́ ãlu-ãlu 'bã drı̃lı̨́ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla
ũkú 'bã drı̃lı̨́ ĩ'di ágọ́bı̨́ 'i, ãzíla Kúrísĩtõ 'bã drı̃lı̨́ ĩ'di Ãdróŋ́á 'i. 4 Íjọ́
'dĩ sĩ, ágọ́bı̨́ Ãdróŋ́á ã'ı̨lépi jõku ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ ũlũlépi ru drı̃k̃ã
umbélépi cí rĩ la 'dã drı̃nzá fẽ Kúrísĩtõ nî. 5 Wó ũkú Ãdróŋ́á ã'ı̨lépi
jõku ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ ũlũlépi ru drı̃k̃ã umbélépi ku rĩ la 'dã drı̃nzá
fẽ ágô nî; ají kí ru ũkú ru drı̨'bı̨ falépi rá rĩ be ãlu. 6 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ
ru drı̃k̃ã umbé ĩ'diní Ãdróŋ́á ã'ı̨ agá jõku ĩ'diní ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ ũlũ
agá cí ku, lẽ 'bã fẽ ru drı̨'bı̨ lı̨lé rá. Wó ũkú 'baní ĩ'di drı̃nzá ru ĩ'baní
ru drı̨'bı̨ lı̨jó rá jõku ru drı̨'bı̨ ufájó rá. Lẽ 'bã umbé kí ru drı̃k̃ã cí. 7 Íjọ́
ãzí ágọ́bı̨́ 'bã umbé ru drı̃k̃ã cí drĩ mụ ı́jọ́ Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ ũlũlé la yụ,
ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋ́á 'bã wụ́rá ãzíla d̃ı̨zã Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ 'i. Wó ũkú la
d̃ı̨zã ágọ́bı̨́ drı̨ gá rĩ i'da. 8 Íjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ídé ágọ́bı̨́ angájó ũkú
ru la ku, wó rá la ũkú angá ágọ́bı̨́ rụ́. 9 Ãdróŋ́á 'bã ándrá vâ ágọ́bı̨́ ũkú
ãzã kolé íni la ku, wó rá la Ãdróŋ́á 'bã ándrá ũkú ágọ́bı̨́ ãzã kolé. 10 Íjọ́
'dĩ sĩ, ãzíla ı́jọ́ mãlãyíkã 'badrı̨ sĩ, ũkú 'bã umbé ru drı̃k̃ã cí ícétáŋ́á ru
icéjó la ĩ'di ãzı̨́táŋ́á pálé gá.

† **10:26** Zãbụ́rı̨ 24:1

11 Ídri ãmadrį̣ Úpí agá rĩ sĩ, ũkú adru ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku, ágọ́bį̣ adru
vâ ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku. 12 Ũkú idéjó angájó ágọ́bį̣ rụ́ rĩ sĩ, ĩ'di dó vâ ágọ́bį̣
tị nĩ. Wó ãko pírí ágọ́bį̣ kí ũkú be ala gá angá kí Ãdróŋá drį̣. 13 Íli̧ dó
drĩ ị́jọ́ 'dĩ mî sĩ cénĩ-cénĩ rú: ĩ'di múké ũkú ní Ãdróŋá ã'ĩjó ru drĩ̃kã
umbéŋâ kóru yã? 14 Ị́jọ́ 'bá 'bá mgbã rĩ imbá ĩmi ágọ́bį̣ drĩ adru drĩ̃'bį̣
trũ ãzo rú, ĩ'di ĩ'diní drĩ̃nzá ru ku yã? 15 Wó ũkú drĩ adru drĩ̃'bį̣ trũ
ĩ'di ĩ'diní ũnĩ ru, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ĩ'diní drĩ̃'bį̣ ãzo sĩ ru drĩ̃kã atrịjó.
16 Wó 'bá ãzí drĩ lẽ ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání jǫ̣lé ala gá rĩ jõ nõ
ãma 'i yã, jõku kãnị́sã Ãdróŋá drį̣ gá rĩ kí yã, ị́jọ́ ãzí ãmaní ujalé gẽ̃rĩ̃
ĩ̃nzĩ̃táŋá drĩ̃ ceŋá gá la yụ.

Ũ̃mũ̃ Úpí drĩ̃ 'bã naŋá
(Mãtáyõ 26:26-29; Mãrákõ 14:22-25; Lụ́kã 22:14-20)

17 Ị́jọ́ mání lẽlé jǫ̣lé ĩminí 'dĩ agá, má ịcụ́ ĩmi ku, ã'dusĩku traŋá ĩminí
ĩmi trajó Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ la ị́jọ́ iza ĩ̃dĩ̃-ĩ̃dĩ̃ adru múké ru la ku. 18 Drĩ̃drĩ̃
rĩ sĩ, úlũ mání ĩdrĩ̃ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá kãnị́sã rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé, ĩmi
ĩmi awa amụtį̣ sĩ amụtį̣ sĩ. Má ã'ĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ icó adrulé ị́jọ́ ãndá la rĩ gá
rá. 19 Ị́jọ́ pịrį̣ rĩ sĩ, lẽ awaŋá 'bã adru ĩmi drĩ̃drĩ̃ŋĩ̃ gá 'dâ cí i'dajó la
Ãdróŋá ã'ĩ̃ ĩmi ĩsélé 'ba pịrį̣ íngõ kí. 20 Ĩdrĩ̃ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá, ãko
ĩminí nalé rĩ adru Ũ̃mũ̃ Úpí drį̣ rĩ 'i ku. 21 Wó ĩdrĩ̃ jõ na la yã áni, ĩmi
ãlu-ãlu kí mụ drĩ̃ gá íná ĩ'badrĩ̃ kí naŋâ trũ tẽ kí 'bá ãzí rĩ kí ku. 'Bá ãzí
rĩ la u'á ãbį̣rį̣ sĩ, ãzí rĩ la ru mvụ tré. 22 Ĩmi lį̣cọ́ kóru sĩ íná najó ãzíla
ãko mvụjó yã? Jõku ĩmi kãnị́sã Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ide ãzíla 'bá lẽmẽrí
rĩ 'baní drĩ̃nzá fẽ yã? Ĩlẽ má ịcụ́ ĩmi ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ yã?
Má icó ĩmi ịcụ́lé ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ sĩ ku.

23 Ị́jọ́ mání lũlé ĩminí 'dĩ kí mání ịsụ́lé Úpí drį̣ rĩ kî: Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ
'i ị́nį̣ 'bání ĩ'di mẹ́lẹ́ mbejó rĩ sĩ, 'dụ ándrá mũkátĩ. 24 Ĩ'di mụ ãwã'dĩfô
fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu 'a la rá ãzíla jọ, "'Dĩ áma ụrụ'bá mání fẽlé ĩmi
ị́jọ́ sĩ rĩ 'i. Ĩna ĩ'di ị́jọ́ mádrį̣ gá rĩ ũrãjó." 25 Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ãkónã
najó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'dụ kópõ jọ, "Kópõ 'dĩ tị icíma ú'dí rĩ drį̣ áma
ãrí mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ 'i. Ĩmvụ ĩ'di sáwã pírí ị́jọ́ mádrį̣
mání áma ãrí asujó ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ ũrãjó. 26 Ĩdrĩ̃ mũkátĩ 'dĩ na ãzíla kópõ
sĩ ãko mvụ, ĩmi 'dĩ drã Úpí drį̣ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũlũ kpere ĩ'diní ãgõ agá."

27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá mũkátĩ 'dĩ nalépi jõku kópõ Úpí drį̣ 'dĩ 'bã ãko
mvụlépi ịsụ́ ádrízã la adru múké ku rĩ, ị́jọ́ ĩ'di Úpí 'bã ụrụ'bá kí izajó
ãrí ĩ'didrĩ̃ be rĩ la adru ĩ'di drĩ̃ gá. 28 'Bá ãlu-ãlu 'bã amá ru 'i 'dĩ múké
yã rĩ gá ráká na drĩ mũkátĩ Úpí drį̣ gá rĩ ãzíla mvụ drĩ kópõ ĩ'didrĩ̃ sĩ
ãko ku rú. 29 Ã'dusĩku 'bá drĩ na la ãzíla mvụ la ụrụ'bá Úpí drĩ̃ 'bã ífí
vãŋâ kóru, ĩ'di ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́ lį̣ná na ãzíla mvụ. 30 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi
la ĩmi drĩ̃drĩ̃ŋĩ̃ gá 'dâ 'bá ũ'bí kí ũkpó kóru ãzíla ãyánĩ rú ãzíla ãzí rĩ
ũdrã kí rá 'dĩ. 31 Wó ãdrĩ ị́jọ́ ãmadrĩ̃ amá cénĩ-cénĩ rú, Ãdróŋá icó tá
ị́jọ́ lį̣lé ãma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã áni ku. 32 Ãdróŋá drĩ ị́jọ́ lį̣ ãma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã
áni, ĩ'di 'dĩ ãma co ímbátáŋá ru ũ̃nọ́kụ́ icó dó sĩ ị́jọ́ lį̣lé ãma drĩ̃ gá ku.

33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrį̣pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩdrĩ amụ́
ãngũ ãlu gâ sĩ mũkátĩ Úpí drį̣ gá rĩ najó ãzíla wáyĩnĩ mvụjó, ĩtẽ ĩmi
pírí ráká. 34 'Bá drĩ adru ãbį̣rį̣ ru, lẽ 'bã na íná ĩ'didrĩ̃ kogâlé ráká, ị́jọ́
'dĩ sĩ ĩdrĩ dó sĩ ĩmi tra ãngũ ãlu gá, Ãdróŋá icó dó sĩ ị́jọ́ lį̣lé 'bá ãzí

drị̃ gá ku. Ãzíla ádrĩ mụ amụ́lé Kõrĩnịtõ gá 'dõlé 'bo, ma dó mụ ĩminí ãzị̃táŋ́á Ũmũ̃ Úpí drị́ gá rĩ drị̃ fẽlé rá.

12

Fẽtáŋ́á Úríndí drị̃ gá rĩ kî

1 Ú'dî'da má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá 'dĩ, fẽtáŋ́á
Úríndí drị̃ kí sĩ ma jọ la álẽ tá ĩmi adru nĩ̃táŋ́â kóru ku. 2 Ĩnĩ̃ cé sáwã
ĩminí adrujó 'bá Ãdróŋ́á nĩ̃lépi ku 'dã sĩ rĩ sĩ, úce ándrá ĩmi drị̃ ũnzí
ĩmi imbájó sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ĩ̃nzị̃jó. 3 Álẽ ĩnĩ̃ cé 'bá ãzí Úríndí
Ãdróŋ́á drị́ 'bá drị̃ celépi rĩ icó ị́jọ́ jọlé Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ku, ãzíla 'bá ãzí icó
jọlé la, “Yẹ́sũ̃ 'i Úpí 'i,” Úríndí Ãlá rĩ drĩ drị̃ la ce nĩ ku. 4 Fẽtáŋ́á 'bã
ĩsélé kí ndú-ndú, wó Úríndí ãlu 'dã la kí fẽ nĩ. 5 Gẽ̃rị̃ íyóŋ́á iyójó rĩ kí
ndú-ndú, wó ála ãzị́ nga Úpí ãlu 'dĩ drị́. 6 Ãzị́ ngaŋ́á 'bã ũví kí ndú-ndú,
wó Ãdróŋ́á ãlu 'dĩ la ãzị́ nga 'bá pírí kí agâ sĩ nĩ.

7 Ú'dî'da Úríndí 'bã i'daŋ́á 'bá ãlu-ãlu ní rĩ úfẽ ĩ'di mũkẽ 'bá pírí ní rĩ
idéjó. 8 'Bá ãlu rĩ ní Úríndí fẽ ị́jọ́ ũndũwã sĩ rĩ 'i, 'bá ãlu rĩ ní fẽ nĩ̃táŋ́á
ị́jọ́ nĩ̃jó pírí Úríndí ãlu 'dã sĩ, 9 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ã'ị̃táŋ́á drị̃ Úríndí
ãlu 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ ní fẽtáŋ́á 'bá adríjó rĩ Úríndí ãlu 'dã sĩ, 10 'bá ãzí
rĩ ní úfẽ ũkpó tálí idéjó rĩ 'i, ãzí rĩ ní ị́jọ́ nábĩ̃ drị́ gá rĩ, ãzí rĩ ní úríndí
kí drĩdríŋ̃ĩ cojó, 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ị́jọ́ jọjó tị ndú sĩ rĩ 'i, 'bá ãzí rĩ ní
ị́jọ́ jọlé tị ndú sĩ rĩ ífí ujajó rĩ 'i. 11 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé Úríndí ãlu ĩ'di
'bã fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ sĩ.

12 Ụrụ'bá ĩ'di ãlu, wó ĩsélé ĩ'didrị́ gá rĩ kí ndú-ndú, drĩ kí táni adru
agá ndú-ndú rá tí, icí kí ru sĩ ụrụ'bá ãlu idéjó, Kúrísĩtõ bãsĩ 'dĩ áni.
13 Gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ãbĩ pírí bãbũ̃tị́zị̃ Úríndí ãlu ụrụ'bá ãlu 'dĩ agá, Úríndí
ãlu agá jõ táni 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí, ãtí'bó jõku
drị̃lẹ́mgbọ 'dĩ kí, úfẽ ãmaní ĩ'di Úríndí ãlu 'dã ũsũjó ãma drị̃ gá rĩ sĩ.

14 Ụrụ'bá adru ãko ãzí ngúlú ru ãlu la ku, wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ
rú. 15 Ícétáŋ́á sĩ pá drĩ jọ la, “Má adrujó drị́ 'i ku rĩ sĩ, má adru ụrụ'bá
'bã ĩsélé ãzí ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ gã adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru
ku la ku. 16 Wó bị́lẹ́ drĩ jọ la, “Má adru mị́fị́ ku, álẽ adrulé ụrụ'bá 'bã
ĩsélé ãzí ru ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la
ku. 17 Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí mị́fị́ 'i, ála tá ị́jọ́ are ã'du sĩ? Ụrụ'bá drĩ
tá adru pírí bị́lẹ́ 'i, ála tá ãko ãjị́ ngũ̃ ã'du sĩ? 18 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ Ãdróŋ́á
ũ'bã ãko ĩsélé ụrụ'bá drị́ gá 'dĩ kí ãlu-ãlu cécé ĩ'di 'bã lẽlé 'bã adru kí rĩ
áni. 19 Ãko 'dĩ drĩ kí tá nga pírí adrulé ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rú, ụrụ'bá
tá adru íngõlé? 20 Ị́jọ́ mgbã sĩ, ụrụ'bá ĩ'di ãlu wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ
rú.

21 Mị́fị́ icó jọlé la drị́ ní, “Álẽ mi ku la ku,” ãzíla drị̃kã icó jọlé la pá
ní, “Álẽ mi ku la ku.” 22 Kẽ̃jị́ la gá ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãmã ũrãlé kí ũkpó
kóru 'dĩ kí ị́jọ́ ũkpó ru, 23 ãzíla ĩsélé la ãzí 'bá 'bã kí ĩ̃nzị̃lé 'dĩ kí ála kí
tãmba ĩ̃nzị̃táŋ́á sĩ. Ãzíla ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndrelé ku 'dĩ kí ála kí tãmba
múké-múké. 24 Ã'dusĩku ụrụ'bá ãmaní ndrelé rá 'dĩ 'bã ĩsélé ãzí lẽ kí
ị́jọ́ ãzí tãmbaŋ́á ndú la ku. Wó Ãdróŋ́á 'bã ãmgbã rĩ icí ụrụ'bá 'bã ĩsélé
kí ãlu nĩ, ãzíla fẽ ãrútáŋ́á ãmbógó la ụrụ'bá ĩsélé ãrútáŋ́á ĩcẽlépi rá
rĩ 'banî. 25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, awaŋ́á 'bã adru rû sĩ ụrụ'bá gá 'dâ 'dáyụ, kí sĩ ru

ãzã ko trũtrũ. 26 Ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu rĩ drĩ ãzá ta, ãzí 'dĩ kí pírí nga
ãzá talé, ãzí rĩ drĩ ãrútáŋá ịsụ́ ãzí rĩ kí vâ nga pírí ãrútáŋá ịsụ́lé.
27 Ĩmi ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ 'i, ãzíla ĩmi ãlu-ãlu dó ĩsélé ụrụ'bá ĩ'didrị́
gá rĩ kî. 28 Kãnị́sã agá 'dãá Ãdróŋá ũpẽ drị̃drị̃ rĩ sĩ ũpị́gọ́ŋá kî, į̃rị̃ rĩ sĩ
nãbịya kî, na rĩ sĩ ímbá'bá kî, 'bá tálí idélépi rĩ kî, 'bá fẽtáŋá fẽjó 'bá
adríjó rĩ kî, 'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ kî, 'bá 'bá kí drị̃ celépi rĩ kî ãzíla 'bá
ị́jọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ kî. 29 'Bá pírí kí 'bá Ũpị́gọ́ŋá yã? 'Bá pírí kí
nábĩ̃ yã? 'Bá pírí kí ímbá'bá ru yã? 'Bá pírí kí tálí idé yã? 30 'Bá pírí kí
fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ trũ yã? 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọ tị ndú-ndú sĩ yã? 'Bá pírí
kí ị́jọ́ jọlé rĩ kí ífí uja rá yã? 31 Wó lẽ ĩndrṹ ásị́ pírí sĩ fẽtáŋá ãmbógó
Úríndí drị̃ kî.

Ú'dî'da ma ĩminí gẽ̃rĩ̃ mgbã pịrị rĩ lũ.

13

Lẽtáŋá ndẽ nĩ

1 Ádrĩ ị́jọ́ jọ tị ndú-ndú sĩ ãzíla mãlãyíkã tị sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru
ma cécé ũlángí colé ngọlọ-ngọlọ rĩ áni, jõku aya colé cãyĩ-cãyĩ rĩ áni.
2 Ádrĩ adru fẽtáŋá ị́jọ́ ũlũjó nábĩ̃ rú rĩ trũ ãzíla ádrĩ ị́jọ́ pírí ru zĩ̃lépi
ĩnzõ rĩ kí nĩ̃ cé ũndũwã pírí abe, ádrĩ adru ã'ĩ̃táŋá sĩ 'bé kí unzejó ĩ̃ndụ́
trũ rĩ abe wó lẽtáŋâ kóru ma ãzĩ̃ kóru. 3 Ádrĩ ãko mání trũ adrujó rĩ
kí awa pírí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ãzíla ádrĩ áma ãmgbã rĩ ụrụ'bá fẽ ivélé
ãcí sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru, má icó ãko ãzí ịsụ́lé ku.
4 Lẽtáŋá la ị́jọ́ ta, lẽtáŋá 'bã ásị́ į̃gbẹ́ ru, lẽtáŋá ĩ'di ãjã kóru, lẽtáŋá
ĩ'di ị́pị́ŋâ kóru, ĩ'di vâ ãfó kóru. 5 Lẽtáŋá ĩ'di drị̃ ũnzî kóru, áfi mání
lẽtáŋá agá 'dáyụ, rụ ũmbã gbõrú ku, 'bã ị́jọ́ ũnzí ásị́ gá ku. 6 Lẽtáŋá u'á
ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku wó rá la ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ. 7 Lẽtáŋá
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bá tãmba rá, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ásị́ 'bãŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́
pírí sĩ ã'ĩ̃táŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ị́jọ́ pírí kí ta tã.
8 Lẽtáŋá ukó ku. Wó ị́jọ́ jọlé tị nábĩ̃ drị̃ sĩ rĩ kí ãsĩ̃ rá, ị́jọ́ jọlé tị ndú-
ndú 'bádrị̃ sĩ rĩ kí ãsĩ̃ rá, ũnĩ̃táŋá la ãvĩ rá. 9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ị́jọ́ 'bã ĩsélé
ãzí rĩ kí nĩ̃ áyụ, ãzíla ãma vâ ị́jọ́ 'bã ĩsélé nábĩ̃ drị̃ kí nĩ̃ áyụ. 10 Wó
ị́jọ́ mgbã rĩ drĩ dó drụ́zị́ amụ́ rá, ị́jọ́ pírí mgbã rú ku 'dĩ kí dó ãvĩ rá.
11 Mání adrujó ngọ́tị́ŋá ru rĩ sĩ, ma ị́jọ́ ãnzĩ̃rĩ̃ŋã drị̃ kí jọ áyụ, ma ị́jọ́ ũrã
ngọ́tị́ŋâ áni, ma ị́jọ́ uya ngọ́tị́ŋâ áni. Ma dó mụ zolé ãmbógó ru 'bo,
má a'be dó ị́jọ́ ãnzĩ̃rĩ̃ŋã drị̃ kí áma ũngúkú gá. 12 Ú'dî'da ãma ãngũ
ndre rá pịrị kóru cécé í'dá mãráyã agá rĩ áni, wó drụ́zị́ ãma mụ ãma
ndrelé mị́fị́ gá mị́fị́ gá. Ú'dî'da ánĩ̃ drĩ wókõ la, ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó 'dã sĩ ma mụ
ị́jọ́ pírí kí nĩ̃lé cécé 'bá 'bã áma nĩ̃lé 'bo rĩ áni.
13 Wó ú'dî'da íni ãko na 'dĩ ace kí nĩ 'dĩ 'bã áni: ã'ĩ̃táŋá, ásị́ 'bãŋá
ãzíla lẽtáŋá. Wó ãko ndẽlépi rá rĩ ĩ'di lẽtáŋá.

14

Fẽtáŋá į̃jọ́ ũlũŋá ãzíla tị ndú-ndú jọjó rĩ

1 Ĩbĩ gẽ̃rĩ̃ lẽtáŋá drị̃ vú, ãzíla ĩ'bã ásị́ fẽtáŋá Úríndí drị̃ drị̃ gá,
ambamba la fẽtáŋá ị́jọ́ nábĩ̃ drị̃ ũlũjó rĩ drị̃ gá. 2 Wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́
jọ tị ndú sĩ, jọ ị́jọ́ 'dã 'bá 'baní ku be la rá la Ãdróŋá nî. Ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá
ĩ'di tị arelépi rá la 'dáyụ. Ĩ'di ị́jọ́ ũsụ̃táŋá ru la kí i'da úríndí ĩ'didrị́ gá

rĩ sĩ. 3 Wó 'bá pírí ịjọ́ jọlépi tị nábį̃ drį̃ sĩ rĩ kí jọ la 'bá 'baní sĩ ĩ'baní
ũkpó fẽjó, ãvá fẽjó ãzíla kí ásį̣ ũŋmĩjó. 4 'Bá ịjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ la ru
ãzã ko. Wó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ũlũlépi rĩ ĩ'di kãnį̣sã ãzã ko. 5 Álẽ
ĩmi ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ tị ndú-ndú sĩ rá 'bo, wó ma tá jọ la rá la ĩmi ũlũ
ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ áyụ. 'Bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ 'bã ịjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ 'bá
ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ rá, pẽ lú drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dã 'bã ífí uja ĩndĩ
rĩ gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kãnį̣sã ní ãzã koma fẽ.
6 Ú'dî'da Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ádrĩ amụ́
ĩmi rụ́ 'dõlé, ịjọ́ jọjó ĩminí tị ndú-ndú sĩ, ma adru ĩminí múké la ã'du
sĩ, rá la ádrĩ ĩminí ícétáŋá kí ají jõku nĩ̃táŋá, jõku ịjọ́ ũlũŋá ají, jõku ịjọ́
ímbátáŋá ru la kî? 7 Drĩ táni adru agá ãko ídri kóru awálépi ụ́'dụ́kọ́ trũ
'dĩ kí tí, cécé gũká, jaligó, jõku ã'dụ́ngụ́ ã'di la nį̃ la ála ĩ'di co ụ́'dụ́kọ́
'dĩ sĩ rĩ gá nĩ, rá la 'bá nį̃táŋâ trũ drį̃ la gá rĩ 'i ku yã? 8 Gũká drĩ vâ
áwáŋá mgbã sĩ 'bá umvejó rĩ i'da ku, ã'di la ru itú ã'dị́ drį̃ tẽjó nĩ yã?
9 Míní ịjọ́ jọ agá tị ndú sĩ 'bá kí ịjọ́ míní jọlé rĩ nį̃ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di
adru cécé míní ịjọ́ jọjó ũlí agá rĩ 'bã áni. 10 Ịjọ́ pịrị rĩ sĩ tị ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá
'dĩ drĩ kí táni adru agá ũ'bí ru tí, ãzí ífí kóru la 'dáyụ. 11 Ádrĩ ịjọ́ 'bá
ãzí 'bã jọlé rĩ ífí vã ku, ma adru ãmị́yọ́ŋá ru 'bá ịjọ́ jọlépi rĩ nî, ĩ'di vã
adru mání ãmị́yọ́ŋá ru. 12 Ĩ'di ịjọ́ míní la, mî lẽjó fẽtáŋá Úríndí drį̃ kí
ịsụ́jó vị́ sĩ rĩ sĩ, mí ũ̃'bį̃ ásị́ pírí sĩ fẽtáŋá 'dĩ kí sĩ kãnį̣sã izójó.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ 'bã ã'ị̃ Ãdróŋá 'i sĩ ĩ'diní ịjọ́
mgbã ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ujajó áyụ. 14 Mání Ãdróŋá ã'ị̃ agá tị ndú sĩ,
áma úríndí la ã'ị̃ la 'dĩ 'bã áni, wó ãko ãzí áma ásị́ gá ífí trũ la 'dáyụ.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ã'du idé? Ma Ãdróŋá ã'ị̃ áma úríndí sĩ, wó ma vâ
Ãdróŋá ã'ị̃ áma ásị́sį̣ŋá sĩ, ma vâ úngó ngo úríndí sĩ, wó ma vâ úngó
ngo ũrãtáŋá sĩ. 16 Ĩdrĩ Ãdróŋá ịcụ́ úríndí sĩ, wó 'bá u'álépi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ
gá 'dâ nį̃lépi la ku rĩ la dó “Ámĩnã” jọ ãwã'dĩfô míní fẽlé rĩ sĩ íngoní-
íngoní ru, 'dĩ sĩ nį̃ ịjọ́ míní jọlé rĩ 'bã ífí ku? 17 Mi ãzí sĩ ãwã'dĩfô fẽ
Ãdróŋá ní múké, wó 'bá ãzí rĩ ịsụ́ kí ãzã koma ku.
18 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mání ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ ndẽ ĩmi pírí
rá rĩ sĩ. 19 Wó kãnį̣sã agá ádrĩ tá ịjọ́ ífí tõwú nį̃lé cé rĩ kí jọ 'bá kí imbájó
ayụ la ndẽ ịjọ́ jọlé tị ndú sĩ 10,000 rĩ kí rá.
20 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi a'be ũrãtáŋá
ĩmi ãni ãnzị̃rĩ̃ŋã drį̣ rĩ kí rá. Ịjọ́ ũnzí sĩ, lẽ ĩmi uja ĩmi ũrekeŋá áni, wó
ịjọ́ ũrãŋá ĩmidrį̃ agá lẽ ĩmi adru 'bá mbalépi 'bo rĩ áni. 21 Bụ́kũ̃ Ãdróŋá
drį̃ agâ sĩ ru íni: Úpí Ãdróŋá jọ,
“'Bá tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'ba rụ̃ sĩ,
ãzíla ló'bíyõ 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'badrį̃ gâ sĩ,
ma ịjọ́ jọ 'bá mádrį̃ 'banî,
wó icó kí vâ áma arelé ku.” †
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, tị ndú-ndú jọjó ĩ'di ícétáŋá ru, adru 'bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ 'bã
ãni ku, wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî. Ịjọ́ ũlũjó tị nábį̃ drį̃ sĩ rĩ 'bá ã'ị̃lépi
rá rĩ 'baní adru 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'banî ku. 23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnį̣sã drį̃
drĩ kí ru atrá ãngũ ãlu gá, 'bá pírí drĩ kí ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, wó 'bá
ịjọ́ vãlépi ku rĩ drĩ kí amụ́ 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ abe ala gá ĩndĩ, icó kí ĩmi
lãlé ĩmi aza-azâ rĩ gá ku yã? 24 Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru jõku ịjọ́ nį̃lépi ku

† **14:21** Ĩsáyã 28:11-12

la drĩ dó afí ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí kí dó ịjọ́ ũlũ nábį̃ tị sĩ, ála ịjọ́ ũnzí ĩ'didrį̣ rĩ amá ịjọ́ ĩ'di bã arelé rĩ sĩ, ála vâ ịjọ́ lị ĩ'di drį̣ gá lú ịjọ́ pírí ĩ'di 'bã arelé ri kí sĩ, 25 ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã ásį̣ gá ru zį̃lépi rĩ kí ru i'da tọndọlọ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãja tį̣ vũrụ́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó ĩ'di jọ la, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá ĩ'di ãma agá 'dâ cí.”

Gẽrį̃ Ãdróŋá į̃nzį̃jó kãnį̣sã agá rĩ

26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ãma dó ã'du ịjọ́ jọ yã? Ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gá Ãdróŋá į̃nzį̃lé, 'bá ãlu-ãlu la adru úngô trũ, jõku ịjọ́ ímbátáŋá ru rĩ trũ, ịjọ́ ícétáŋá ru la trũ, ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ la trũ, jõku ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ rĩ ífí ujajó. Ịjọ́ 'dĩ kí pírí lẽ idé kí sĩ ũkpõ fẽjó kãnį̣sã nî. 27 'Bá ãzí drĩ ịjọ́ jọ tị ndú sĩ, 'bá į̃rį̃ jõku ambamba la 'bá na 'bã jọ kí ãlu-ãlu nĩ, 'bá ãzí ãlu 'bã adru ífí la ujalé cí. 28 'Bá ífí la ujalépi rĩ drĩ adru yụ, 'bá ịjọ́ jọlépi rĩ 'bã ĩyãŋã kãnį̣sã agá 'dâ tú, ãzíla 'bã jọ ịjọ́ ĩ'di nî ãzíla Ãdróŋá nî.

29 Nãbį̣ya į̃rį̃ jõku na 'bã jọ kí ịjọ́ nĩ, ãzíla 'bá ãzí rĩ 'bã adru kí 'bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ amálépi rĩ kî. 30 Wó ícétáŋá drĩ ru i'da 'bá rilépi vũrụ́ ịjọ́ arelépi la 'bã ãzí ní, 'bá ịjọ́ ũlũlépi drį̃drį̃ rĩ 'bã tu drĩ pá cí, ãzíla 'bã fẽ 'bá 'dã ní ịjọ́ jọlé. 31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi pírí icó ịjọ́ ũlũlé rá, ĩmi ãlu-ãlu pírí 'bã ịsụ́ rú sĩ ímbátáŋá ãzíla ásį̣ ũŋmĩŋá. 32 'Bá nábį̃ rú rĩ 'bã adru 'bá úríndí ĩ'di agá rĩ drį̃ celépi nĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ agá nĩ rĩ 'i. 33 Ã'dusĩku Ãdróŋá adru 'bá ịjọ́ ngalépi mị́rį̃ rú rĩ 'i ku, ĩ'di Ãdróŋá ásį̣ į̃gbę̃ drį̃.

Kãnį̣sã pírí 'bá ãlá rĩ 'badrį̃ kí agá, 34 ũkú 'bã ĩyãŋã kí kãnį̣sã agá tú, úfẽ ĩ'baní ịjọ́ jọlé ku, rá la 'bã are kí ịjọ́ ãzį̣táŋá Mụ́sã drį̃ 'bã lẽlé rĩ. 35 Drĩ kí lẽ ịjọ́ ãzí zį̣lé ãko ãzí drį̃ gá yã áni, lẽ 'bã zị kí ĩ'bã ágóka kí lį̣cọ́ gâlé, ã'dusĩku ĩ'di drį̃nzá ru ũkú 'baní ịjọ́ jọjó kãnį̣sã agá.

36 Ịjọ́ Ãdróŋá drį̣ gá rĩ i'dó ándrá ru ĩmi sĩ yã? Jõku ĩmi 'bá lú ịjọ́ 'bã sĩ cajó ĩ'ba rụ̃lé rĩ kí á'dụ̃sĩ yã? 37 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di agâlé ĩ'di 'bá nábį̃ rú la, jõku fẽtáŋá Úríndí drį̃ trũ, lẽ 'bã nį̃ rá ịjọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ kí kí ãzį̣táŋá Úpí drį̃ kî. 38 Drĩ ásį̣ 'bã drį̃ la gá ku, úca vâ ásį̣ 'bãlé ĩ'di drį̃ gá ku. 39 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á ã'į̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũjó, ãzíla ĩmi uga vâ 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ ku. 40 Wó ĩmi idé ịjọ́ pírí kí ĩ'bã kí icójó rá rĩ áni ãzíla gẽrį̃ kpị sĩ.

15

Kúrísĩtõ angá ídri

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ ú'dî'da álẽ ĩmi igálé ịjọ́ mgbã mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ ĩminí ã'į̃lé ãzíla ĩminí 'dụlé sĩ pá tujó ũkpó rĩ sĩ. 2 Ịjọ́ mgbã 'dĩ sĩ ĩmi ĩmi pa rá, ĩdrĩ ịjọ́ mání ũlũlé ĩminí 'dĩ rụ mgbemgbe rĩ gá. Drĩ adru 'dĩ 'bã ãni ku, ã'į̃táŋá ĩmidrį̣ gá rĩ ãzį̃ kóru.

3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ mání ã'į̃lé rĩ ma ĩ'di į̃drį̃ ĩminî. Ịjọ́ ãmbógó mání lũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ 'i, Kúrísĩtõ drã ịjọ́ ũnzí ãmadrį̣ gá rĩ kí sĩ cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, † 4 ísį̃ ándrá ĩ'di rá, angá ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni. † 5 I'da ru Pétẽrõ nî, vúlé la gá i'da ru ímbá'bá mụdrį̣ drį̃ į̃rį̃ rĩ 'banî. 6 'Dã 'bã vúlé gá, i'da vâ ru 'bá túrú tõwú drį̃lẹ́

† **15:3** Ĩsáyã 53:5-12 † **15:4** Zãbụ́rį̃ 16:8-10; Mãtáyõ 12:40; 'Etáŋá 2:24-32

gá ĩ'di vú bĩlépi la 'baní rá, sáwã ãlu 'dã agá 'dãá, ĩ'bã ãzí ace kí drĩ
ídri ãzí rĩ drĩ kí táni ũdrã agá rá tí. 7 Vúlé la gá i'da ru Yãkó'bõ nî ãzíla
ṹpịgọ̃ṇa 'banî. 8 Wó ãsĩjó i'da dó vâ ru mánî, cécé ngọ́tịṇá tịlé pịrị ku
rĩ áni.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ṹpịgọ́ṇá vúlé dọ́dọ́ rĩ 'i, ịjọ́ mgbã sĩ ícó tá áma
umvelé ṹpịgọ́ṇá rĩ 'bã ãzí ru ku ã'dusĩku áfẽ ándrá ũcõgõ kãṇịsã
Ãdróṇá drị gá rĩ ní ambamba. 10 Wó lẽtáṇá uyaṇâ kóru Ãdróṇá drị
rĩ sĩ Mâ dó sĩ adrujó Mâ áni 'dĩ, ãzíla lẽtáṇá uyaṇâ kóru ĩ'didrị mání
rĩ adru yã 'dâ ku. Wó, ánga ãzị ĩ'baní pírí ũkpó sĩ ãndânĩ, adru ma 'i
ku, wó lẽtáṇá uyaṇâ kóru Ãdróṇá drị rĩ sĩ. 11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, drĩ táni adru
ma 'i wó jõku kî, 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ 'i, ãzíla 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ĩminí
ã'ḭlé rĩ 'i.

'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ

12 Ú'dî'da údrĩ ũlũ la Kúrísĩtõ angá ídri ĩ'di 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ rá, wó
ĩmi ãzí kí dó vâ jọ la 'bá drãlépi rá rĩ angá ídri rú ku íngoní-íngoní
ru yã? 13 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ angá ídri ku, ífí la Kúrísĩtõ angá ándrá
vâ ídri ku. 14 Wó údrĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ
ãzíla ã'ḭtáṇá ĩmidrị rĩ la adru ãzị kóru. 15 'Dã 'bã drị gâ sĩ ála vâ ãma
ịsṹ sãdínĩ ĩnzõ rú Ãdróṇá drị kî, ã'dusĩku ãmaní ịjọ́ vú nzejó Ãdróṇâ
drị gá jọ́jó la inga Kúrísĩtõ 'i ídri rá rĩ sĩ. Wó icó ándrá ĩ'di ingalé ku
ịjọ́ mgbã rĩ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku rĩ gá. 16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá
drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku, ínga ándrá vâ Kúrísĩtõ 'i ku. 17 Wó údrĩ
dó ándrá Kúrísĩtõ inga ku, ã'ḭtáṇá ĩmidrị dó ãzị kóru, ĩmi drĩ kpere
ịjọ́ ũnzí ĩmidrị kí agá ũgũgõ. 18 Ãdróṇá drĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri
ku, 'bá vâ ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ ja kí drị 'bo. 19 Ásị 'bãṇá ãmadrị
Kúrísĩtõ drị gá rĩ drĩ adru lú ídri 'dĩ agá rĩ 'i á'dṹsĩ, ãma dó adru 'bá
ndrelé ũcõgõ agá ízákĩzã rú ndẽ 'bá pírí kí rá ṹnọ́kṹ drị gá 'dâ rĩ kî
rú.
20 Wó ãndá-ãndá ru inga Kúrísĩtõ 'i ídri drã agá rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãnị dó
cé 'bá ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí drṹzị angá ídri rú rá, ã'dusĩku ĩ'di
'bá angálépi ídri drị̃drị̃ 'bá drãlépi rá 'dĩ kí drĩdríṇĩ gá rĩ 'i. 21 Ịjọ́ 'dĩ
sĩ, drã 'bã afíjó 'bá rú sĩ rĩ áni, angájó ídri drã agá rá rĩ ãfũ vâ 'bá rṹ
sĩ. 22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ádãmũ agá 'bá pírí ũdrã kí rá, wó Kúrísĩtõ agá 'bá pírí
kí mụ adrulé ídri rú. 23 Wó 'bá ãlu-ãlu la mụ angálé ídri rú rá ĩ'di sĩ:
Kúrísĩtõ ĩ'di bãsĩ 'bá angálépi drị̃drị̃ rĩ 'i, drĩ dó amṹ rá, vúlé la gá 'bá
ĩ'di ãni rú 'dĩ kí dó angá nĩ. 24 Ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ drĩ dó acá, Kúrísĩtõ drĩ
dó ũpĩ, ãzị̃táṇá ãzíla ũkpõ ṹnọ́kṹ 'dĩ drị gá rĩ kí andi pírí 'bo, ĩ'di dó
Ũpĩ naṇá 'dụ fẽlé Ãdróṇá Átẹ́pị rú rĩ drị. 25 Wó ĩ'di mụ Ũpĩ nalé kpere
ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị kí 'bã agá ĩ'di 'bã pálé gá. 26 Mẹ́rọ́'bá ãsĩjó ĩ'di
'bã mụlé ĩḭ̃kḭ̃lé rĩ ĩ'di drã 'i. 27 Ã'dusĩku "Ãdróṇá 'bã ãko pírí kí ĩ'di
pálé gá." † Ú'dî'da údrĩ dó jọ la ú'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, ĩ'di ịjọ́
pịrị la Ãdróṇá ãko pírí kí 'bãlépi ĩ'di pálé gá rĩ ala gá yụ. 28 Wó drĩ dó
ãko pírí kí 'bã Kúrísĩtõ pálé gá 'bo, Ngọ́pị̃ la adru Ãdróṇá ãko pírí kí
'bãlépi rĩ pálé gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróṇá dó adru pírí ãko pírí kí agâ sĩ.
29 Ú'dî'da angáṇá angájó drã agá ídri rĩ drĩ dó adru 'dáyụ, 'bá ãzí 'dĩ
kí dó ã'du idé bãbṹtịzị̃ bĩjó 'bá drãlépi rá 'dĩ kí kẹ̃jị gá? 30 Wó ãmaní
rĩ gá ãma dó drị̃ cị ṹ'dṹ pírí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ? 31 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni:

† **15:27** Zãbṹrị̃ 8:6

ma drã sị gá ụ́'dụ́ pírí sĩ, má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá
'dĩ, ãfó mání 'bãlé ĩmi sĩ rĩ, ĩ'di ídri tị icíma ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ Úpí
ãmadrị̃ agá rĩ 'i. 32 Ã'dị́ ándrá mání 'dịlé ụ̃bọ̃gụ̃ ásé agá * rĩ abe Ĩfésõ
gá rĩ sĩ, ĩ'di lú ịjọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ, wó má ịsụ́ ala gá ã'du? 'Bá drãlépi rá rĩ
drĩ kí dó angá ku cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni,
“Lẽ ãna kí ãzíla ãmvụ kî,
ã'dusĩku drụ̃sị̃ ãma ũdrã rá.” †
33 'Bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku: “Tị icíjọ 'bá ũnzí kí abe rĩ la gbíyã mídrị̃ múké
rĩ iza rá.” 34 Lẽ ĩmi ãgõ drĩ vúlé ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí
ĩdị́ ku, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ nĩ̃ kí drĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ku. Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni
la drĩ̃nzá ĩmidrị̃ sĩ.

Ụrụ'bá angálépi rĩ 'bã gbíyã

35 Wó 'bá ãzí icó zịlé la, “'Bá drãlépi rá rĩ kí angá íngoní-íngoní ru
yã? Kí angá ụrụ'bá íngoní rĩ trũ?” 36 Mi 'bá ãzí ũndũwã kóru la, ãko
míní salé rĩ la drã ráká ĩ'di angá ídri rú ĩndõ. 37 Ídrĩ ũri sa ãko míní
salé rĩ adru ụrụ'bá ĩ'di sĩ mụjó adrujó rĩ 'i ku, wó ãná 'bã ífí jõku ãko
ãzí ndú la kí. 38 Wó Ãdróŋá la ĩ'diní ụrụ'bá fẽ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, ãzíla
ũri ũví ãlu-ãlu ní ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị̃ 'dã 'bã vúŋá fẽ. 39 Ĩzá pírí ají kí ru
ãlu ku, 'bá 'bã ĩzá ĩ'di ãlu, ãnãkpá 'bã ĩzá vâ ndú, ãríŋá 'bã ĩzá vâ ndú
ãzíla ĩ̃'bị drị̃ vâ ndú. 40 Ụrụ'bá 'bụ̃ drị̃ kí cí, ãzíla ụrụ'bá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ kí
vâ cí, wó ũnĩ̃ 'bụ̃ gá rĩ 'bã ũvítáŋá lú ãlu, ãzíla ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí vâ ndú.
41 Ĩ̃tụ̃ 'bã ũnĩ̃ ndú ĩmbá 'bã ũnĩ̃ vâ ndú, lẽlẽgó 'badrị̃ kí vâ ndú, ãzíla
lẽlẽgó 'bã ãngũ jiŋá ají kí ru ãzí rĩ drị̃ be ku.
42 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá angáŋá drị̃ 'bã sĩ cécé 'dĩ 'bã áni. Ụrụ'bá ĩ̃sĩ̃lé
rĩ ĩ'di ãko ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ 'i, ĩ'di dó angá ãko ŋmalépi ku la rú.
43 Ála ĩ'di ĩ̃sĩ̃ ĩ̃nzĩ̃táŋâ kóru ála ĩ'di inga dĩ̃zã rú, ála ĩ'di ĩ̃sĩ̃ ũkpó kóru,
ĩ'di angá ũkpó trũ. 44 Ĩ̃sĩ̃ ĩ'di ụrụ'bá 'bádrị̃ rĩ rú, wó angá ụrụ'bá úríndí
ru rĩ rú. Ụrụ'bá 'bádrị̃ rĩ drĩ adru cí, ụrụ'bá úríndí drị̃ vâ cí.
45 Ĩ̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “'Bá drĩ̃drị̃ rĩ Ádãmũ 'i acá 'bá ídri trũ
rĩ rú,” † Ádãmũ ãsĩ̃jó rĩ ĩ'di úríndí ídri fẽlépi rĩ 'i. 46 Ụrụ'bá úríndí ru
rĩ amụ́ drĩ̃drị̃ ku, wó ãko 'bá ru rĩ, 'dĩ 'bã vúlé gá dó ụrụ'bá úríndí ru
rĩ 'i. 47 'Bá drĩ̃drị̃ rĩ ãfũ ụ̃nọ́kụ́ gá ĩ'di pụ́trụ́, 'bá ĩ̃rị̃ rĩ angá 'bụ̃ gâlé.
48 'Bá ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ 'dĩ ají kí 'bá ándrá idélé pụ́trụ́ ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ sĩ rĩ
'i, cécé 'bá 'bụ̃ drị̃ gá rĩ 'bã kí 'bá angálépi 'bụ̃ gá rĩ ajílé rĩ áni. 49 Ãzíla
cécé ãma kí 'bá ãma tịlépi rĩ 'bã gbíyã ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ ajílé rĩ 'bã áni, ãma
vâ drụ́zị̃ gbíyã 'bá 'bụ̃ gá rĩ drị̃ gá rĩ ají ĩndĩ.
50 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ma lũ la ĩminí
tọndọlọ íni: ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bụ̃ gá rĩ agâlé
jõku ãko drãlépi ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ icó ãko ŋmalépi ku rĩ gá filé ku.
51 Ĩmi are drĩ, ma ĩminí ịjọ́ ụ̃sụ̃táŋá ru la lũ 'dĩ: ãma icó kí pírí ũdrãlé
ku, wó ãma pírí kí mụ ãma ujalé ndú, 52 némé mị̃fị̃ bĩlé kámị̃ rĩ áni,
ụ́'dụ́ gũká ãsĩ̃jó rĩ sĩ. Ã'dusĩku gũká la dó mụ awálé 'bá drãlépi rá rĩ
kí dó angá ídri ŋmaŋâ kóru, ãzíla ála dó ãma uja ndú. 53 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ,
ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ kí dó mụ ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sụ̃lé, ãzíla
ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ la dó mụ ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sụ̃lé. 54 Ụrụ'bá

* **15:32** Ụ̃bọ̃gụ̃ ásé agá 'dĩ kí ándrá 'bá Páwụ̃lọ̃ ãjị́ lẽlépi ku Ĩfésõ gá rĩ kî. † **15:32** Ĩsáyã 22:13 † **15:45** Í'dóŋá 2:7

ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ drĩ dó ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ 'bo, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ drĩ dó ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ 'bo, wó ịjọ́ sĩlé rĩ dó acá ãndá, "Ĩĩĩkĩ dó drã rá, úndẽ dó ĩ'di kpítã." †
55 "Drã ũkpõ míní sĩ 'bá ndẽjó rĩ dó íngõlé yã?
Drã la ãzá míní sĩ 'bá ũzãjó rĩ dó íngõlé yã?" †
56 Drã la ũkpó 'bá zãjó rĩ ịsụ́ ịjọ́ ũnzí drị́, ãzíla ịjọ́ ũnzí la ũkpó ĩ'didrị́ rĩ ịsụ́ ãzịtáŋá drị́. 57 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩ'diní ãmaní ũkpó fẽlé sĩ drã ndẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ sĩ.
58 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá mání lẽlé 'dĩ, ĩtu pá ũkpó ru. Ãko ãzí 'bã aya ĩmi ku. Lẽ ĩnga ãzị́ Úpí ní ụ́'dụ́ pírí sĩ, ã'dusĩku ĩminí ñjó la rá ĩmi ĩcãndĩ ĩmi ãzị́ Úpí drị́ sĩ úyé ku rĩ sĩ.

16

Ãko trajó 'bá Ãdróŋá ãni drị́ rĩ 'banî rĩ

1 Ú'dî'da ãko traŋá 'bá Ãdróŋá drị́ rị́ 'baní rĩ 'bã drĩ́ gá, ĩmi idé ịjọ́ ándrá mání lũlé 'bá kãnịsã ãngũ Gãlãtịyã gá rĩ 'bã idé kí rĩ 'i. 2 Ụ́'dụ́ drĩ́drị́ sãbị́tị́ ãlu-ãlu drị́ rĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu 'bã mba kí ãko ãzí ĩmi ịsụ́lé rĩ kí vú sĩ, ĩmba tã la kí sáwã mání ãgõjó rĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko tralé ku. 3 Wó ádrĩ dó sĩ acá rá ma wárágã fẽ ịjọ́ i'dajó 'bá ĩminí amálé ĩmi icó tị la pẽlé ãko ĩminí fẽlé rĩ kí abe Yẹ́rụ́sãlẹ́mṹ gâlé rĩ drị́. 4 Drĩ vâ adru mání icójó mụjó ĩndĩ rá ãma dó mụ ĩ'ba abe ãlu.
5 Mání mụjó alịjó Mãkẽdónĩyã gâ sĩ rĩ 'bã vúlé gá, ma amụ́ ĩmi rụ́, ã'dusĩku ma mụ alịlé Mãkẽdónĩyã gâ sĩ. 6 Ma ãzí rĩ sĩ mụ u'álé ĩmi abe sáwã were sĩ rá, jõku ma vâ ãzí rĩ sĩ mụ áyi į̃gbẹ̃ drị́ gá rĩ izalé ĩmi abe, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko ácĩ́ mádrị́ agá 'dãá mání mụ agá. 7 Álẽ ú'dî'da mụlé ĩmi ndrelé kãwṹ ãcĩ́ mádrị́ mání alịjó alị-alĩ́ rĩ sĩ ku, wó rá la á'bã áma ásị́ gá sáwã ãzí izajó ĩmi rụ́ 'dãá were Úpí drĩ ã'ĩ́ la rá rĩ gá. 8 Wó ma mụ u'álé ãzo rú rá la Ĩfésõ gá kpere ụ́'dụ́ ũ̃mṹ Pẽndẽkósĩtõ drị́ rĩ tẽjó. 9 Ã'dusĩku kẽjị́tị ãmbógó ãzị́ ũkpó ãni la nzĩ́ ru mání ãzíla 'bá áma lẽlépi ku ala gá rĩ kí ũ'bí ru.
10 Tį̃mį̃tị́yõ drĩ amụ́ rá, lẽ ĩndre ĩ'di múké-múké 'bã idé ũ̃rĩ́ sĩ ku ĩ'diní u'á agá ĩmi abe 'dâ ã'dusĩku į̃nĩ́ ĩ'di ãzị́ Úpí drị́ gá rĩ nga cécé mání ngalé rĩ 'bã áni. 11 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã gã ĩ'di 'bã tị ku. Ĩpẽ ĩ'di tị gẽ̃rĩ́ ĩ'didrị́ gá ásị́ į̃gbẹ̃ sĩ gõjó vúlé má rụ̃lé. Ma 'dã áni drị́ la tẽ agá má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ abe.
12 Wó ú'dî'da ãmã ádrị́pị Ãpọ́lõ drĩ́ gá, má imbá ĩ'di ásị́ ũkpó ru mụjó ĩmi rụ̃lé ádrị́pịka abe. Ásị́ la fi lẽjó mụjó lé rĩ gá ku, wó ĩ'di mụ rá drĩ drĩ̃lẹ́ba ãzí ịsụ́ rá rĩ gá.
13 Lẽ ĩmi adru mịfị trũ į̃tụ́ pá ũkpó ru ã'ĩtáŋá agá, ĩtu pá ágọ́bị́ ru, ĩmi adru vâ ũkpó ru ĩmi idé ịjọ́ pírí lẽtáŋá sĩ. 14 Ĩmi idé ịjọ́ pírí kí lẽtáŋá sĩ.
15 Ĩnĩ́ rá 'bá drĩ́drị́ ãngũ Ãkáyã drị́ agá 'dâ acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí Sĩtéfãnãsĩ kí 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ abe, fẽ kí ru pírí ãzị́ 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ 'banî rĩ gá. Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ ma má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, 16 ĩminí ĩmi fẽjó ãzị́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá cécé 'dĩ 'bã áni ãzíla 'bá pírí filépi ãzị́ 'dĩ gá rĩ kí, 'bá ãzị́ la ngalépi rĩ rú. 17 Má u'á

† **15:54** Ĩsáyã 25:8 † **15:55** Hõséyã 13:14

ãyĩkõ sĩ Sĩtéfãnãsĩ 'baní, Fõrĩtũnátõ trũ, ãzíla Ãkãyíkõ trũ ĩ'bã kí acájó rĩ sĩ ã'dusĩku fẽ kí mání ãko mádrị 'dọ̃ yụ rĩ kí rá. 18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, inga kí áma úríndí ú'dí ru ãzíla vâ ímidrị gá rĩ abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ịjọ̃ lẽ ĩ'bã ĩ'di ãmbógó ru.

Zịtáŋá ãsĩjó rĩ

19 Kãnị́sã ãngũ Ásĩyã gá rĩ agá rĩ zị kí ĩmi cící Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã rụ́ sĩ. Ãkúwílã kí Pĩrĩsílã be ãzíla kãnị́sã ru tralépi tị icítáŋá gá ĩ'badrị́ jó agá rĩ abe. 20 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá áma andre gá 'dọ̃ rĩ zị kí ĩmi pírí cící. Ĩzị ĩmi ãlu-ãlu pírí cící vị́ sĩ amvuŋá sĩ.

21 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i ásĩ zịtáŋá 'dĩ kí áma drị́ sĩ.

22 'Bá ãzí drĩ Úpî lẽ ku, úwã 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bo. Úpí mí amụ́!

23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'bã adru ĩmi abe.

24 Mâ lẽtáŋá ĩmi rụ́ vị́ sĩ rĩ 'bã adru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá. Ámĩnã.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní ĩrĩ rĩ

Zịtáŋá 'bá zĩjó cící rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlọ̃ ũpígọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drị, ãzíla ãmã ádrịpị Tĩmĩ̃tịyọ̃ ĩ'di má be 'dọ̃ ĩndĩ.

Ásĩ ĩ'di 'bá Ãdróŋá ãni kãnịsã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá ãngũ Ãkáyã drị agá rĩ 'banî.

2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlọ̃ ní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ĩ'di 'bã 'bá kí ásị ũŋmĩjó rĩ sĩ

3 Lẽ ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pị ãmã Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'i, 'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi cé rĩ, Ãdróŋá ãzã koma pírí 'badrị rĩ 'i, 4 ãma ásị ũŋmĩlépi ũcõgõ pírí kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó sĩ 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ásị ũŋmĩlé ásị ũŋmĩŋá ãmaní ịsụ́lé angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ sĩ. 5 Ã'dusĩku ũcõgõ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã galé ãma ídri agá rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ Kúrísĩtõ rũ̂ sĩ ásị ũŋmĩŋá ãmadrị̃ vâ 'dĩ 'bã áni. 6 Údrĩ ãmaní ũcõgõ fẽ, ĩ'di bãsĩ ĩminí ásị ũŋmĩŋá ịsụ́jó patáŋá be; údrĩ ãma ásị ũŋmĩ rá ĩ'di ásị ũŋmĩŋá ĩmidrị̃ ịsụ́jó rĩ 'i, ĩ'di ásị ũkpõ sĩ ịjọ́ tajó rĩ fẽ ĩminî, 'dĩ drị̃cịrị̃ ãma vúŋá 'bã sĩ drị̃ cịjó rĩ 'i. 7 Ásị 'bãŋá ãmadrị ĩmi drị̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó ru, ã'dusĩku ãma nĩjó la rá drị̃cịrị̃ ãma cịlé rĩ agá ĩri drị̃cịŋá alelé ãma abe, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ịsụ́ dó sĩ ásị ũŋmĩŋá ãmaní ịsụ́lé rĩ 'i.

8 Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãlẽ ịjọ́ ũkpó ru idélépi ãma rụ́ ãngũ Ásĩyã gá rĩ kî sĩ ĩmi igálé. Ãma ándrá drị̃cịrị̃ ãzí ũkpó ãmã icólé tị talé ku rĩ agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ándrá ãma ásị gá ãma adru ídri rá la ku. 9 Ịjọ́ mgbã sĩ, ãma ásị gá rĩ gá ãma ãjị́ dó ngũ̃ agá 'bá drã ãni la rú. Wó ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ã'bã dó ásị ãma drị̃ gá ku, wó Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ kí ingalépi ídri rĩ drị̃ gá. 10 Pa ãma drã ika rĩ 'bã sị gá rá ãzíla ĩ'di mụ ãma palé rá. Ã'bã ãma ásị ĩ'di drị̃ gá jọjó la ĩ'di mụ ãma upaŋâ trũ drị̃ gá, 11 ĩmi ãma ãzã kojó Ãdróŋá ã'ĩŋá sĩ rĩ áni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã fẽ kí rú dó sĩ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, fẽtáŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãmadrị 'bá wẽwẽ rú 'baní Ãdróŋá zĩjó rĩ sĩ rĩ.

Páwũlọ̃ lũ ĩ'baní ịjọ́ uja ãcị̃ ĩ'didrị̃ rá ã'du ịjọ́ sĩ yã rĩ

12 Ú'dî'da ịjọ́ ãma sĩ ãma ũnũjó rĩ 'dĩ 'i: ịjọ́ ãma 'bãlé ãma ásị gâ sĩ ịjọ́ vú nzejó acịŋá ãma ãni ũnọ́kụ́ drị̃ gá, ambamba la kãkã ãma ãni ĩmi trũ ãlá rĩ agá ãzíla ịjọ́ mgbã angálépi Ãdróŋá drị rĩ 'i. Ãma idé ịjọ́ 'dĩ adru ũndũwã ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ sĩ ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị sĩ. 13 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní sĩlé ĩminí rĩ adru ãko ãzí ĩmĩ lãlé jõku vãlé ku la ku. Ãzíla á'bã áma ásị gá, 14 ĩmi drĩ ịjọ́ nĩjó ãma drị̃ gá were

rĩ áni, ĩmi amụ́ ịjọ́ nį̃lé pịrị-pịrị ĩndõ, jọjó la ĩmi icó ĩmi ũnũlé ãma sĩ cécé ãmã drụ́zị ãma ãma ũnũjó ĩmi sĩ ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sų̃ drį̃ sĩ rĩ áni.
15 Áma ã'ị̃tấŋá agá ịjọ́ 'dĩ cí, ã'dusĩku má itú ma drį̃drį̃ rĩ sĩ mụjó ĩmi rụ́ ĩmi dó sĩ ũrǫ̃drị́ mání mụjó ĩmi andréjó į̃rį̃ rĩ ịsụ́ benĩ. 16 Má itú áma ásị́ gá mụjó ĩmi rų̃lé mání mụ agá Mãkẽdónĩyã gâlé ãzíla ãgõjó ĩmi rụ́ 'dã sĩ mání ãgõ agá vúlé Mãkẽdónĩyã gâlé rĩ sĩ ãzíla ĩminí ãma tị pẽjó mání mụ agá gẹ̃rį̃ gá 'dâ Yų̃dị́yã gâlé. 17 Ĩmi icó áma zį̣lé má uja ịjọ́ mání itúlé rĩ ã'du sĩ. Ĩmi ũrã ma ịjọ́ mádrį̃ kí itú ũrãtấŋâ kóru yã? Ĩmi ũrã ma 'bá ų̃nọ̃kụ́ drị́ gá rĩ kí áni jọlépi la "'Ẽ" wó íni 'dĩ ĩ'di gá "Yụ"? 18 Wó Ãdróŋá 'bã adrulé 'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ 'i rĩ sĩ, ịjọ́ ãma jọlé ĩminí "'Ẽ" rĩ ĩ'di "'Ẽ" ãzíla "Yụ" rĩ ĩ'di "Yụ." 19 Ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ ándrá ma Páwų̃lọ̃, Sílã ãzíla Tį̃mĩ̃tị́yọ̃ 'bã kí sĩ ịjọ́ la ũlũjó ĩmi tị gá rĩ adru "'Ẽ" kí "Yụ" be íni la ku, wó ĩ'di agâ sĩ ịjọ́ pírí kí 'bãngá "'Ẽ." 20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ Ãdróŋá drị́ azį̣lé rĩ drĩ kí táni adru agá wẽwẽ rú tí, ịjọ́ ãzí 'dáyụ, Kúrísĩtõ agâ sĩ kí ru idé rá. Ãzíla ĩ'di rų̃ sĩ ãma dó sĩ jọ la "Ámĩnã" sĩ dį̃zã fẽjó Ãdróŋá nî. 21 Ú'dî'da íni ĩ'di Ãdróŋá 'i ãma 'bãlépi ĩmi trũ pá tujó ũkpó ru Kúrísĩtõ agá rĩ 'i. Ũpẽ ãma ãzíla 'bã ãma ndú nĩ, 22 'bã ãlámã ícétấŋá ru ĩ'didrị́ ãmaní sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãko rú rĩ ãma drį̃ gá ãzíla 'bã Úríndí ĩ'didrį̃ adrujó ãma ásị́ gá į̃sáli̧ ịjọ́ azį̣lé jã 'dâ ịjọ́ múké pịrị rĩ sĩ rĩ 'i.
23 Má umve Ãdróŋá adrujó mâ sãdínĩ rú, ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩmi tãmbajó ágõ rú sĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gâlé ku. 24 Adru ãma ịjọ́ ũdrõ ĩmi drį̃ gá la ku, ã'dusĩku pá tuŋá ĩmidrị́ gá rĩ ũkpó ru la ã'ị̃tấŋá sĩ, wó ãma ãzị́ nga ĩmi abe ãyĩkõ 'bã ga rú sĩ ĩmi agá tré benĩ.

2

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá má icó ãcį̃ ãzí itúlé sĩ mụjó ĩmi andréjó į̃dị́ ĩminí cãndí fẽjó la ku. 2 Ã'dusĩku ádrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ, ã'di la ace mání ãyĩkõ fẽlé nĩ, wó adru ĩmi 'i mání sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó rĩ kí ku yã? 3 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ásĩ wárágã ĩmi rų̃lé, álẽ amụ́lé ĩmi rų̃lé ĩminí sĩ mụjó mání cãndí fẽjó ku, ĩmi tá vâ mání icólépi ãyĩkõ fẽlépi nĩ 'dĩ kî. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá ádrĩ u'á ãyĩkõ sĩ, ĩmi pírí kí vâ u'á ãyĩkõ sĩ ĩndĩ. 4 Ã'dusĩku ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ũcõgõ ãmbógó la trũ, ásị́ ãzá trũ ãzíla mị́ndrẹ trũ mị́fị̃ gá, sĩ ĩminí cãndí fẽjó ku, wó rá la lẽjó lũjó la ĩminí álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ 'i.

'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã trũŋá

5 'Bá ãzí drĩ ĩminí ũcõgõ fẽ rá, fẽ ũcõgõ 'dĩ mání ku, wó mgbã rĩ gá fẽ ũcõgõ 'dĩ ĩminí pírí gẹ̃rį̃ ãzí sĩ álẽ ịjọ́ 'bãlé ũkpó ĩ'di drį̃ gá ku. * 6 Drį̃rịma ĩmi ũ'bí 'bã kí fẽlé ĩ'diní rĩ ca ĩ'diní rá. 7 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da lẽ ĩtrũ ĩ'di rá, ãzíla ĩmi imbá ĩ'di ásị́ sĩ ĩ'di tãmbajó, ũcõgõ ãmbógó la ní sĩ ĩ'di ndẽjó ku. 8 Ma mãmálá 'bã ĩmi rų̃lé ãndá-ãndá ru lẽ ĩlẽ ĩ'di rá. 9 Ásị́sị̃ŋá mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí rĩ sĩ ndrejó la ĩmi icó ų̃'bį̃tấŋá agalé rá yã ãzíla ĩmi ịjọ́ pírí sĩ į̃nzį̃tấŋá ru má rụ́ yã rĩ. 10 Ĩdrĩ 'bá 'dĩ trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'didrį̃ sĩ rá, ma vâ ĩ'di trũ rá. Ãzíla ãko mání trũlé 'bo

* **2:5** Bá ũ'bí ũrã kí ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'di Páwų̃lọ̃ 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drį̃ la gá 1 Kọ̃rĩnịtọ̃ 5:1-2 rĩ 'i.

rĩ, ãko ãzí trũlé trũtrũ la drĩ adru trũlé cí rĩ gá, ma ĩ'di trũ Kúrísĩtõ
mẹ́lẹ́tị gá ĩmi ị́jọ́ sĩ, 11 Sĩtánĩ 'bã ulé rû sĩ ãma ásị́ ku. Ã'dusĩku ãnĩ ị́jọ́
ĩ'di 'bã itúlé ãma sĩ rĩ kí ku la ku, ãnĩ kí rá.

Agajó ũkpõ Kúrísĩtõ drĩ sĩ

12 Ma mụ calé Trõwásĩ gâ sĩ ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó 'bo, má
ịsụ́ Úpí nzĩ mání kẽjịtị ãzị́ drĩ 'dãá. 13 Wó áma ásị́ tu pá ku, ã'dusĩku
má ịsụ́ má ádrị́pị Tị́tọ̃ 'dãá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má azị dó 'bá 'dã 'baní ãzíla
ámụ dó Mãkẽdónĩyã gá.

14 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma drĩ cejó Kúrísĩtõ sĩ
ị́jọ́ pírí kí ndẽjó rá, ãzíla ãngũ pírí kí agá ị́jọ́ ĩ'didrị́ ũniyambamba rĩ
iréjó ãma agâ sĩ rĩ sĩ. 15 Ã'dusĩku ãma Ãdróŋá ní ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ
rĩ áni. Kúrísĩtõ sĩ wó ãdu 'bã ngũ̃ŋá vĩrĩ rĩ ĩ'di ngũ̃ 'bá 'baní ndú-ndú,
'bá palé rá rĩ 'baní ãzíla 'bá mụlépi ĩ̃lĩ̃ḷĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ abe. 16 'Bá mụlépi
ĩ̃lĩ̃ḷĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ 'baní ị́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ la ngũ̃ ĩrị́ drã ãjị́ ru, wó 'bá palé
rá rĩ 'baní ĩ'di ngũ̃ vĩrĩ ãdu ngũ̃lépi ũniyambamba rĩ rú ã'dusĩku ãma
ũlũ la ĩ'baní kí mụ u'álé ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ gá Ãdróŋâ trũ. Ã'di
icó dó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ rá rĩ gá nĩ yã? 17 Ãma adru 'bá ũ'bí ị́jọ́
Ãdróŋá drĩ ũlũlépi sĩ ũ̃rõ̃drị́ ũ̃nọ́kụ́ drĩ ịsụ́jó 'dĩ kí áni ku, wó Ãdróŋá
'bã ãma tị ãpẽjó nĩ rĩ sĩ ãma ị́jọ́ pịrị jọ ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ
drĩ kí áni.

3

'Bá ãzĩ̃ tị icítáŋá ú'dí rĩ drĩ̃ ngalépi rĩ kî

1 Ãma i'dó ị́jọ́ jọlé mũkẽ ãmadrị́ gá rĩ icéjó ĩ̃dị́ yã? Jõku ãlẽ vâ wárágã
'bá ãzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ áni angájó ãmadrị́ sĩ ãma vú nzejó ĩminí yã jõku
angájó ĩmidrị́ ĩminí sĩlé rĩ kí yã? 2 Ĩmi ãmgbã rĩ kí bãsĩ wárágã ãmadrị́
rĩ kî, sĩlé ásị́ ãmadrĩ̃ kí agá, 'bá pírí 'bã kí nĩ̃lé cé ãzíla lãlé rĩ kî. 3 Ĩmi
i'dá wárágã angálépi Kúrísĩtõ drị́ rĩ rú cé, ãzị́ ãmadrĩ̃ 'bã pámvú, úsĩ
ĩ'di vínõ sĩ ku, wó Úríndí Ãdróŋá ídri rĩ drị́ gá rĩ sĩ, adru írã 'bara rĩ
drĩ̃ gá ku, wó rá la ásị́ 'bá drĩ̃ agá.

4 Ãma ị́jọ́ 'dĩ jọ ásị́ ũkpõ sĩ la ã'dusĩku ãtĩ̃ ásị́ Ãdróŋá drĩ̃ gá Kúrísĩtõ
rũ̃ sĩ. 5 Adru ãma icó ãma sĩ rá ị́jọ́ ãzí ũrãjó angá ãmadrị́ íni la ku, wó
ị́jọ́ ãmã icójó rá rĩ angá Ãdróŋá drị́. 6 Fẽ ãmaní adrujó 'bá icólépi ãzị́
tị icítáŋá ú'dí 'dĩ drị́ gá rĩ ãzã kolépi rĩ kî rú, wárágã sĩ ku wó Úríndí
sĩ; wárágã la 'bá 'dị-'dĩ̃, wó Úríndí la ídri fẽ.

Dĩ̃zã tị icítáŋá ú'dí rĩ drĩ̃

7 Ú'dî'da ãzị́táŋá drã ajílépi sĩlé írã 'bara drĩ̃ gá rĩ drĩ ándrá amụ́
dĩ̃zã trũ anzị Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ gá rĩ 'ba rụ́ sĩ icójó ãngũ ndrejó Mụ́sã mẹ́lẹ́tị
gá ku, táni ĩ'diní anụ́jó anụ̃ tí, 8 ãzị́ Úríndí drị́ gá rĩ icó adrulé dĩ̃zã rú
ãndânĩ ku yã? 9 Ãzị́táŋá Mụ́sã drị́ 'bá ị́jọ́ lijó rĩ drĩ dó adru dĩ̃zã rú, ãzị́
tị icítáŋá ú'dí rĩ drị́ 'bá lãjó 'bá mgbã rú Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá rĩ dó adru
dĩ̃zã rú ãndânĩ íngõpí yã! 10 Ị́jọ́ mgbã sĩ, tị icítáŋá ú'dí rĩ ndẽ ũnĩ sĩ rá
ú'dî'da ãzị́táŋá dó sĩ dĩ̃zã kóru. 11 Dĩ̃zã anụ́lépi anụ̃ rĩ drĩ ándrá amụ́
dĩ̃zã rú, ãmbõgõ dĩ̃zã u'álépi jã 'dâ rĩ drĩ̃ la dó adru íngõpí!

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní adrujó ásị́ 'bãŋâ trũ rĩ sĩ, ãma ị́jọ́ jọ ũ̃rĩ̃ kóru.
13 Ãma adru Mụ́sã áni ru mẹ́lẹ́tị 'belépi bõngó sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'baní

cí, 'bã ndre kí sĩ dĩzã dĩlépi lẽrẽlẽrẽ mẹ́lẹ́tị la gá anụ́lépi anụ̃ 'dã ku rĩ áni ku. 14 'Bá 'dĩ kí ásị́sị́ŋá ũpĩ kí ru cí, ãzíla bõngó ãlu 'dã 'be kí mẹ́lẹ́tị cí kpere ãndrũ drĩ kí bụ́kũ tị icíma drị́ ũkụ rĩ lã rĩ gá. Úwị drĩ ĩ'di ku, ã'dusĩku ála ĩ'di wị rá la 'bání Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ. 15 Acájó kpere ãndrũ údrĩ ãzḭ́táŋá Mụ́sã drị̃ lã, bõngó 'dã la kí ásị 'be cí. 16 Wó 'bá drĩ ru uja ịjọ́ Úpí Yẹ́sũ drị̃ ã'ĩlé 'bo, ála bõngô wị rá. 17 Ú'dî'da Úpí dó Úríndí 'i, ãzíla ãngũ Úríndí Úpí drị̃ 'bã adrujó cí rĩ gá 'dãá drĩ̀lẹ́mgbọ cí. 18 Ãma pírí mẹ́lẹ́tị 'belé bõngó sĩ ku dĩzã Úpí drị̃ i'dalépi 'dĩ, ãma acá kí ĩ'di áni dĩzã tụlépi tũ-tũ ụ́'dụ́ pírí sĩ drĩ̃ gá angálépi Úpí drị rĩ sĩ, 'dĩ Úríndí 'i.

4

Málĩ Úríndí drị̃ úmvú idélé ũdrí sĩ rĩ agá rĩ

1 Ãdróŋá fẽ ãmaní ãzị ĩ'didrị gá rĩ ngalé ásị ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma ásị yã ku. 2 Ãma ịjọ́ jọ ịjọ́ zĩ̀lé zĩ̀-zĩ̀ drĩ̀nzá ru 'dĩ kí drị̃ gá ũnzí, ãnga ãzị úlétáŋá sĩ yã, jõku ãma ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ĩnzõ sĩ cécé 'bá ũnzí 'dĩ 'bã kí ujalé ũlũlé rĩ áni ku. Be la rá la, ãma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá, wó 'bá pírí ịjọ́ mgbã agá 'dĩ nĩ̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé.

3 Ĩjọ́ mgbã ãmaní ũlũlé rĩ drĩ táni ru zĩ̀ agá zĩ̀-zĩ̀, zĩ̀ ru 'bá ĩ̀lĩ̀kĩ̀lépi ĩ̀lĩ̀kĩ̀ rĩ 'banî. 4 Sĩtánĩ ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị gá rĩ ũ̃pĩ̀ 'bá ã'ĩ̀táŋâ kóru 'dĩ kí mịfị ásị gá cí. Ndre kí dĩzã ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã wụ́rá ru rĩ drị gá rĩ ku. 5 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ adru ãma ãni ku, wó Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'i, ãzíla ãma bãsĩ ãti'bo ĩmi ãni ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ kî. 6 Ãdróŋá jọlépi la, “Lẽ dĩzã 'bã dĩ ãngũ ịnị agá rĩ,” † fẽ ĩ'di 'bã dĩzã ní dĩlé ãma ásị gâ sĩ ịjọ́ nĩ̃jó nĩ̃táŋá dĩzã Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá, Yẹ́sũ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị gá.

7 Wó málĩ ãma ãni ịjọ́ mgbã drị gá 'dĩ ĩ'di úmvú sịlé ũdrí sĩ rĩ agá, i'dajó ũkpõ ãmbógó 'dĩ angá Ãdróŋá drị adru ãmadrị ku. 8 Úfẽ ãmaní ũcõgõ wókõ pírí agâ sĩ rá, wó andi kí ãma ku, sáwã ãmaní ịjọ́ ãmã idélé rĩ nĩ̃jó ku rĩ agá, ãma uja tị vúlé ku, 9 fẽ kí ãmaní ũcõgõ rá, wó Ãdróŋá a'be ãma ku, u'bé kí ãma vũ̃rụ́ rá, wó ụ'dị kí ãma ku. 10 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ acị drã Yẹ́sũ drị̃ trũ ãma ụrụ'bá gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri Yẹ́sũ drị gá rĩ la dó sĩ i'dá ãma ụrụ'bá gá benĩ. 11 Ã'dusĩku ãma gápi 'bá ídri 'dĩ, ụ́'dụ́ pírí sĩ, ála ãma fẽ drã ní Yẹ́sũ 'bã ịjọ́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri ĩ'di agá rĩ dó sĩ ru i'da ụrụ'bá ãmadrị 'dĩ agá benĩ. 12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, drã la ãzị nga ãma agá wó ídri la ãzị nga ĩmi agá.

13 Sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị agá rĩ áni, “Ma ịjọ́ jọ rá la mání Ãdróŋá ã'ĩjó rá rĩ sĩ.” † Úríndí ãlu ã'ĩ̀táŋá drị 'dĩ sĩ, ãma ã'ĩ Ãdróŋá rá ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ịjọ́ jọ rá, 14 ã'dusĩku ãmaní nĩ̃jó la rá Ãdróŋá Úpí Yẹ́sũ ingalépi ídri drã agá rá rĩ la vâ ãma inga Yẹ́sũ trũ ãma i'dajó ĩmi abe ĩ'di 'bã drĩ̀lẹ́ gá rá. 15 Ĩjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí íni la ĩmi ịjọ́ sĩ, ásị ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni 'bá ũ'bí kí ajílépi Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ, kí dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá nî ãzíla ĩ'di 'bã dĩzã dó sĩ tụ-tũ benĩ.

16 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ãndẽ ku. Ãma táni ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ lẽ agá drã agá drã-drã tí, ụrụ'bá ãma ãni úríndí ru agâlé rĩ Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ú'dí

† **4:6** Í'dóŋá 1:3 † **4:13** Zãbụ́rĩ̃ 116:10

ru ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ. 17 Wó ũcõgõ ãmaní sáwã were sĩ 'dĩ kí ãmaní d̃ịzã
ukólépi ku ũcõgõ ãmadrị̃ 'dĩ 'bã kí ndẽlé ku rĩ fẽ. 18 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã dó
sĩ mịĩ̃ ãko ndrelé rá 'dĩ kí drị̃ gá ku, wó rá la ãko ndrelé ku 'dĩ kí drị̃
gá. Ã'dusĩku ãko ãma ndrelé rá 'dĩ kí ãko u'álépi jã 'dâ ku la kî, wó
ãko ndrelé ku rĩ ĩ'di ãko u'álépi ãsĩ̃ŋâ kóru la.

5

Ãma ụrụ'bá ú'dí 'bũ̃ gâlé rĩ kî

1 Ú'dî'da ãnĩ̃ rá jó hémã rú ụrụ'bá ũ̃nọ́kụ́ ru ãma sĩ u'ájó ala gá 'dĩ
drĩ andi rá, jó ãma ãni Ãdróŋá 'bã sịlé nĩ 'dĩ ụrụ'bá ãma ãni ú'dí jã 'dâ
'bũ̃ gâlé rĩ cí. 2 Wó ãma ává se ãmbógó, ãlẽ jó ãma ãni 'bũ̃ gá rĩ sũ̃lé
áyụ, 3 Ãdróŋá drĩ ãmaní ãma ụrụ'bá ú'dí rĩ kí fẽ 'bo, ãma úríndí kí
u'á ụrụ'bá u'álépi jã 'dâ rĩ kí agá. 4 Wó ãmaní drĩ adru agá jó hémã rú
'dĩ agá 'dâ, ãma ává se ãmbógó, ãzíla drị̃ cị ã'dusĩku ãlẽ bõngó ũtrũlé
ku, be la ãlẽ bõngó ú'dí 'bũ̃ gá rĩ kí sulé áyụ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídri 'bã ti ãko
drãlépi rá rĩ rá. 5 Ú'dî'da Ãdróŋá 'bã ãma ásị́sị́ŋá ãlu 'dĩ sĩ, ãzíla fẽ
ãmaní Úríndí ĩ'didrị̃ gá rĩ ãwítã rú ãko ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí drị̃ tẽjó.
6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ásị́ la adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ũkpó ru ãzíla ãnĩ̃ rá ãma adru
agá lịcọ́ 'dõ agá 'dọ̃ ụrụ'bá sĩ ãma rárá ru Úpí trũ. 7 Ãma u'á ã'ĩ̃táŋá
sĩ, wó adru ị́jọ́ ãma ndrelé rĩ sĩ ku. 8 Ã'bã ị́jọ́ 'dĩ ãma ásị́ gá ũkpó ru,
ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ̃ lịcọ́ ụrụ'bá 'dĩ drị̃ gá rĩ a'bejó rá mụjó adrujó
lịcọ́ Úpí drị̃ agá. 9 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ĩ'di ị́jọ́ ãmbógó la rụ́ ãma ásị́ gá Úpí
ní ãyĩkõ fẽjó, ãdrĩ táni adru agá ụrụ'bá 'dĩ agá jõku ụrụ'bá 'dĩ agá ku
rá tí. 10 Ã'dusĩku ãma pírí kí mụ drụ́zị́ pá tulé úmvúke Kúrísĩtõ drị̃
ị́jọ́ lịjó rĩ drĩ̃lẹ́ gá rá, ãma ãlu-ãlu kí mụ ị́jọ́ ándrá ãma lẽlé ãzíla idélé
ụrụ'bá 'dĩ agá rĩ kí ịsụ́lé, kí ị́jọ́ múké yã jõku ũnzí yã rĩ gá.

Ãzị̃ tị icíma drị̃ gá rĩ

11 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ándrá i'dójó ídu ãmaní ãrútáŋá Úpî rujó rĩ nĩ̃jó 'bo rĩ sĩ,
ãma ũ̃'bĩ̃ 'bá kí asélé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma i'da ãma Ãdróŋá ní tọndọlọ 'bo,
ãzíla á'bã áma ásị́ gá ĩ̃ŋĩ̃ vâ ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá ĩ'di 'dĩ 'bã áni. 12 Ãma
ũ̃'bĩ̃ ãma ịpĩ́lé ĩminí ĩ̃dị̃ la ku, wó rá la ãma ĩminí drĩ̃lẹ́ba fẽ u'ájó ãfó
sĩ ãma sĩ, ĩmi icó dó sĩ 'bá ru ịpĩ́lépi ị́jọ́ ndrelé rá rĩ sĩ adru ị́jọ́ ásị́ gá rĩ
sĩ ku 'dĩ kí umvilé múké. 13 Ãdrĩ i'dá ãma aza-azâ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃
sĩ; ãdrĩ adru 'bá ị́jọ́ pịrị idélépi la kî, ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị̃ gá rĩ sĩ. 14 Lẽtáŋá
Kúrísĩtõ drị̃ la ãma ũŋmĩ nĩ, ã'dusĩku ãnĩ̃ rá 'bá ãlu drã 'bá pírí kî sĩ,
ãma ã'ĩ̃ vâ rá ãma pírí ũdrã kí rá. 15 Ãzíla drã ãma pírí kî sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãma u'álépi ídri rĩ ãma u'á kí dó ídri ãmadrị̃ sĩ ku, wó ãma u'á kí 'bá
drãlépi ãzíla angálépi ãmanî rĩ nî.
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ãlị dó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũrãtáŋá 'bádrị̃ sĩ ku. Ãdrĩ
ándrá táni Kúrísĩtõ ndre agá ũrãtáŋá 'bádrị̃ ãlu 'dĩ sĩ rá tí, ãma icó dó
'dĩ idélé 'dĩ 'bã áni ĩ̃dị̃ ku. 17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Kúrísĩtõ agá, ĩ'di
'bá ú'dí la, ị́jọ́ ũ̃kụ rĩ alị kí 'bo, ị́jọ́ ú'dí rĩ amụ́ dó nĩ. 18 Ị̃jọ́ 'dĩ angá kí
pírí Ãdróŋá drị̃, ĩ'di 'bá ãma tị icílépi ĩ'di be Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ rĩ 'i, ãzíla
fẽ ãmaní ãzị́ 'bá kí tị icíjó rĩ. 19 Ị̃jọ́ ãma ũlũlé rĩ 'bã ífí Ãdróŋá ĩ'di 'bá
kí tị icí ĩ'di be Kúrísĩtõ agâ sĩ, lã dó sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'badrị̃ kí kí drị̃ gá
ku. Ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ ị́jọ́ tị icíma drị̃ gá rĩ ũlũjó. 20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó

sĩ lé'di Kúrísĩtõ drị̃ kî, cécé Ãdróŋá 'bã rĩ mãmálá 'bã ãma rụ̃ sĩ rĩ nĩ rĩ áni. Ãma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Kúrísĩtõ kẹ̃jị́ gá jọjó la ĩmi icí ĩmi tị Ãdróŋâ trũ. 21 Ãdróŋá fẽ Kúrísĩtõ ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ ní páŋgá 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ áni ãma ị́jọ́ sĩ, sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí idéjó. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ icó dó sĩ ãma 'bãlé ãlã Ãdróŋá drị̃ agá.

6

1 Ãmaní adrujó 'bá ãzị́ ngalépi Ãdróŋá nî rĩ sĩ, ãma mãmálá 'bã ĩmi
rụ́ ĩmi a'ị́ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ úyé ku. 2 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ,
“Má are ĩmi sáwã múké rĩ gá rá,
ãzíla sáwã patáŋá drị̃ agá áko ĩmi ãzã rá.” †
Ájọ ĩminí ú'dî'da 'dĩ dó sáwã Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá ịsụ́jó rĩ, ú'dî'da 'dĩ dó
ụ́'dụ́ patáŋá drị́ rĩ.

Páwũlọ̃ 'bã drị̃ cijó rĩ

3 Ãlẽ 'bá ãzí 'bã ịsụ́ ị́jọ́ ũnzí ãzị́ ãmaní ngalé rĩ agá ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma
ã'ị̃ 'bá ãzíní kúmũ 'bãjó gẹ̃rị̃ agá ku. 4 Kẹ̃jị́ la gá ị́jọ́ pírí ãma idélé rĩ kí
agá ãma i'da la ãma ãti'bo Ãdróŋá ãni ãmaní ị́jọ́ ãmaní cãndí fẽlépi
rĩ kí tajó, ị́jọ́ ũkpó rĩ kí abe ãzíla ị́jọ́ ũcõgõ rú rĩ kí abe rĩ sĩ. 5 Úco
ãma rá, ú'be ãma mãbụ́sụ̃ gá, ũ'bí angá kí ãma drị̃ gá ũmbã sĩ rá, ãzị́
ũkpó ngajó rĩ abe, ãzíla ụ́'dụ́ kojó ị́nị́ sĩ ku, ãkónã naŋâ kóru rĩ abe.
6 Ãma i'da ãmã ãlã, ũ̃nĩ̃táŋâ trũ, ị́jọ́ taŋá, ásị́ ĩ̃gbẹ̃, ãma lẽtáŋá mgbã
rĩ sĩ ãzíla ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ. 7 Ãma ũlũ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃táŋá sĩ.
Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ la ãzị́ nga ãma agá nĩ. Ãma a'dụ́ ị́jọ́ pịrị rĩ ãmadrị́
ãndá gá ãzíla ĩ̃jị́ rĩ gâ sĩ ã'dị́ 'dịjó vâ sĩ ãma tãmbajó. 8 Ãma ãzị́ Ãdróŋá
drị̃ nga 'bá drĩ kí táni ãmaní ĩ̃nzĩ̃táŋá fẽ rá jõku yụ, drĩ kí táni ị́jọ́ jọ
ãma rụ́ ũnzí jõku ãma ịcụ́, wó kí ãma umve ĩnzó'bá, táni ị́jọ́ mgbã jọ
agá. 9 Únĩ̃ ãma cé, wó ála ãma 'bã 'bá nĩ̃lé ku la rú, ãma ãni rú drã sị́
gá wó ãma drĩ vâ ídri 'dõ, úco ãma ụ́'dị́ drĩ vâ ãma ku. 10 Ũcõgõ agá
ụ́'dụ́ pírí sĩ ãma ãyĩ̃kõ sĩ, lẽmẽrí, wó ãma 'bá 'baní málĩ úríndí drị̃ fẽ,
ãmadrị́ ãko ãzí yụ, wó ãma ãko pírí trũ.

11 Ãma wọ̃rị́ka ãmaní lẽlé lẽlẽ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ! Ị́jọ́ ãma jọlé ĩminí rĩ
ĩ'di ãndá-ãndá ru, ãma ị́jọ́ jọ ĩminí tọndọlọ ásị́ mgbọ sĩ. 12 'Bá ãzí ãma
drĩdríŋĩ̃ gá ru ásị́ ũ̃pĩ̃lépi ĩminí cí la 'dáyụ, wó ĩ'di bãsĩ ĩmi 'i ru ásị́
ũ̃pĩ̃lépi ãmaní cí rĩ. 13 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí pírí rĩ ma jọ la mâ anzị 'baní
rĩ áni. Ĩ̃nzĩ̃ vâ ĩmi ásị́ ãmaní mgbọ rú.

Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ abe ku

14 Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ abe ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ múké rĩ kí
ru umú ị́jọ́ ũnzí rĩ be ãlu rá yã? Jõku dĩ̃zã kí ru umú ị́nị́ be rá yã?
15 Kúrísĩtõ icó kí tị icílé Sĩtánĩ be íngoní-íngoní ru yã? 'Bá ã'ĩ̃táŋâ trũ
rĩ icó kí u'álé 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ be íngoní-íngoní ru yã? 16 Jó Ãdróŋá
drị̃ kí ru icí ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé drị́ sĩ rĩ abe rá yã? Ã'dusĩku ãma
jó Ãdróŋá ídri rĩ ãni, cécé Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Ma u'á ĩ'ba abe,
ãzíla acị́ kí drĩdríŋĩ̃ gá,

† **6:2** Ĩsáyã 49:8

ãzíla ma adru Ãdróŋá ĩ'badrị̃,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.” †
17 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá jǫ rá,
“Ĩmi ãfũ kí drĩdríŋĩ gâlé rá,
ãzíla ĩmi awa ĩmi ĩ'ba abe ndú-ndú.
Ĩmi aló ãko ãzí ãndị́ ru la ku,
ãzíla ma dô sĩ ĩmi a'ị́.” †
18 “Ma dó adru ĩmĩ Átẹ́pị́ rú
ãzíla ĩmi dó adru mâ ngǫ́pịka ãzíla mâ ĩzẹ́pịka,
Úpí Ũkpó 'Dị́pị́ jǫ nĩ.” †

7

1 Mâ wǫ̃rị́ka ị́jǫ́ azị́lé 'dĩ kí âzị́ kí pírí ãmaní, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãnze kí ị́jǫ́ pírí ãma ụrụ'bá jõku úríndí 'bãlépi ãndị́ ru 'dĩ kí rá, ãzíla lẽ ãma u'á kí ãlá ru Ãdróŋá ãmã kí rulé rũrũ rĩ 'bã mẹ́lẹ́tị́ gá.

Páwũ̃lõ̃ 'bã ãyĩkõ

2 Ị́nzĩ́ ãmaní ĩmi ásị́ mgbọ rú. Ãma idé drĩ 'bá ãzí ũnzí ku, iza drĩ 'bá ãzí ku, ãma ũnzã drĩ 'bá ãzí ãluŋá la ku. 3 Ájọ ị́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩmi ị́jǫ́ lijó la ku, mâ jọlé ídu 'bo rĩ áni, ĩmi ị́jǫ́ ãma ásị́ gá ãmbógó ru, ãmaní drãjó jõku u'ájó ídri ĩmi abe. 4 Á'bã ásị́ ĩmi drĩ́ gá ãmbógó ru, ma ãfó sĩ ĩmi sĩ, ãyĩkõ fụ ma ĩmi sĩ ãmbógó ru, ũcõgõ ãmadrị́ kí agá pírí, ãyĩkõ mádrị́ lõkókõrí kóru.

5 Wó ãma mụ calé Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, ãma ụrụ'bá li ává ku, ãmvé ãmvélé ru cõcóŋá cí, ásị́ agá ũ̃rĩ́ cí. 6 Wó Ãdróŋá 'bá ásị́ nũlépi rá rĩ imbálépi rĩ, imbá ãma ásị́ Tị́tõ̃ 'bã amṹŋá sĩ. 7 Ãzíla adru lú ị́jǫ́ ĩ'di 'bã amṹjó rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ásị́ ũŋmĩŋá ĩminí fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ. Lũ ãmaní ị́jǫ́ ĩmi ãma drĩ́ ũtẽjó rĩ, ũcõgõ ãmbógó ĩmidrị́ gá rĩ kî, ásị́ ũkpõ ĩminí 'bãlé áma drĩ́ gá rĩ abe, ãyĩkõ áma agá rĩ ãmbõgõ sĩ ndẽ ídu rĩ rá.

8 Ádrĩ táni ĩminí ũcõgõ fẽ agá wárágã mání sĩ̃lé rĩ sĩ rá tí, má u'á cãndí sĩ ị́jǫ́ la sĩ ku. Ádrĩ ándrá táni u'á agá cãndí sĩ tí, mání wárágã mání sĩ̃lé rĩ ndre agá fẽ ĩminí ásị́ ãzá rá, wó rá la sáwã were sĩ. 9 Ú'dî'da íni, má u'á ãyĩkõ sĩ adru mání ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku ũcõgõ ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ĩminí ásị́ ujaŋá fẽjó rĩ sĩ. Ãdróŋá ayú ũcõgõ ĩmidrị́ gá 'dã íni ãfẽ dó sĩ ĩminí ũcõgõ gẹ̃rĩ́ ãzí sĩ ku. 10 Ã'dusĩku ũcõgõ Ãdróŋá 'bã ajílé rĩ la 'bání ásị́ ujaŋá 'bá agụlépi patáŋá gá rĩ ají, ãzíla a'be 'bá u'ájó cãndí sĩ ku! Wó ũcõgõ ũ̃nǫ́kụ́ 'bã fẽlé ásị́ ujaŋâ kóru rĩ la 'baní drã ají úríndí agá. 11 Ĩndre ị́jǫ́ Ãdróŋá 'bã idélé cãndí ĩmidrị́ sĩ 'dĩ kî, idé ị́jǫ́ ĩmi ásị́ gá ãvá ãmbógó fẽlépi 'dĩ áni, ị́jǫ́ i'dajó, 'bá ásị́ ní vejó, ũ̃rĩ́ trũ, ásị́ 'bãjó ãvá sĩ rĩ, ãzị́ ngajó ãvá sĩ rĩ abe, ị́jǫ́ lịŋá kpị́ rĩ ndrejó. Ị́jǫ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ĩmi i'dá ándrá ĩmi ị́jǫ̂ kóru. 12 Ásị́sị́ŋá mání wárágã sĩ̃jó rĩ adru ã'di idé ũnzí nĩ, jõku ídé ị́jǫ́ ũnzí ã'di rụ́ yã rĩ 'i ku. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi dó sĩ 'bã la Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị́ gá ĩ'bã ásị́ ãma drĩ́ gá íngõpí yã rĩ. 13 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãma ịsụ́ dó ásị́ ũŋmĩŋá rá.

Ásị́ ũŋmĩŋá ãmadrị́ 'dĩ drĩ́ gâ sĩ Tị́tõ̃ 'bã acáŋá fẽ ãmaní ãyĩkõ rá ã'dusĩku ĩmi pírí fẽ ĩ'di 'bã úríndí ní u'álé ãyĩkõ sĩ. 14 Má ũnũ ándrá

† **6:16** Lẹ́vĩ 26:12; Yẽrẽmíyã 32:38; Ị́zẹ̃kẹ́lĩ 37:27 † **6:17** Ĩsáyã 52:11; Ị́zẹ̃kẹ́lĩ 20:34, 41 † **6:18** 2 Sámũ̃wẹ̃lĩ 7:14; 2 Sámũ̃wẹ̃lĩ 7:8

ma Tịtọ̃ drĩlẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá, wó ĩfẽ drĩ mání ala gá drĩnzá ku. Wó ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí ala gá rĩ kí ịjọ́ mgbã la, ịjọ́ 'dĩ sĩ ũnũŋá ãmaní ãma ũnũjó ĩ'di drĩlẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ i'da ru ịjọ́ ãndá la rú. 15 Ãzíla ĩ'di 'bã lẽtáŋá ĩmi rụ́ rĩ ĩ'diní ịjọ́ la ũrã agá, ĩ'di ĩ'diní ãmbógó ru, ãrútáŋá ru, ĩminí ĩ'di ã'ị agá, ĩmi a'ị ĩ'di ụ̃rị trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ. 16 Má u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku áma ásị ũkpó ru ĩmi ịjọ́ sĩ.

8

Ãko fẽjó ĩndrã kóru rĩ

1 Wó ú'dî'da má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnĩ ịjọ́ ásị ĩgbẹ̃ ãni Ãdróŋá 'bã fẽlé kãnị́sã Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'baní rĩ. 2 Ĩ'baní táni ụ̃'bĩtáŋá ũkpó-ũkpó la kí ịsụ́ agá rá tí, lẽmẽrĩ ĩ'badrị ambamba rĩ agâ sĩ ãzíla ãyĩkõ ĩ'badrị ndẽlépi rá rĩ agâ sĩ, fẽ kí ãko ĩ'badrị kí pírí ĩndrã kóru. 3 Ma 'bá ịjọ́ ĩ'ba kí ãko fẽjó ásị pírí sĩ rĩ 'bã vú nzelépi rĩ 'i, ãzíla fẽ kí ãko ndẽ 'bá pírí 'bã kí ũrãlé rĩ rá, ũrãtáŋá ĩ'badrị sĩ cénĩ. 4 'Bã kí mãmálá ãma rụ́ gbõrú sĩ ãma a'ịjọ́ drĩlẹ́ba fẽjó ĩ'baní sĩ 'bá Ãdróŋá drị kí ãzã kojó Yụ̃dịyã gá. 5 Idé kí ịjọ́ ndẽ ãma ásị 'bã ũrãlé rĩ drị gâ sĩ rá. Drĩdrị rĩ sĩ fẽ kí ru Úpí drị ãzíla ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ rĩ sĩ fẽ kí dó ru ãmaní ĩndĩ.

6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãfẽ dó ãvá Tịtọ̃ nî ĩ'di 'bá ándrá ãzị ãko trajó sĩ 'bá kí ãzã kojó 'dĩ i'dójó nĩ rĩ ní sĩ mụjó drị gá, ãzíla deŋá gá 'dĩ bãsĩ ãzị ĩmidrị ásị ĩgbẹ̃ drị gá rĩ 'i. 7 Wó ĩmi alịjó drị gá ịjọ́ pírí agá, ã'ịtáŋá sĩ, ịjọ́ jọŋá sĩ, nĩtáŋá sĩ ĩminí sĩ ĩmi fẽjó ĩndrã kóru sĩ ãma ãzã kojó, ãzíla lẽtáŋá ĩminí ãma rụ́ rĩ abe rĩ sĩ. Ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru ãvá trũ ãzị fẽtáŋá drị 'dĩ agá. 8 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ãzịtáŋá 'bãjó ĩmi drị gá la ku, wó álẽ lẽtáŋá ĩmidrị ĩ'di ãndá-ãndá ru yã rĩ ụ̃'bĩlé ãvá 'bá ãzí rĩ 'badrị sĩ. 9 Ã'dusĩku ĩnĩ ásị ĩgbẹ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị rá, ĩ'diní táni adru agá málĩ trũ, 'bã ru lẽmẽrí ru. Lẽmẽrĩ ĩ'didrị 'bã ịjọ́ sĩ ĩmi dó sĩ málĩ trũ.

10 Ãzíla ũrãtáŋá mádrị agá ịjọ́ ĩminí múké ịjọ́ 'dĩ agá 'dâ rĩ ĩ'di 'dĩ: ílí ájẹ́ rĩ sĩ ĩmi ándrá 'bá drĩdrị adru lú ãzị ngaŋá sĩ rĩ ku, wó 'dĩ ĩminí lẽjó ãzị ngajó ásị ãlu sĩ rĩ sĩ. 11 Ú'dî'da lẽ ĩde ãzị 'dĩ rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi adru bábá ĩ'di dejó, ãzíla ĩde dó ĩ'di ãko ĩmi sĩ adrujó 'dĩ kí sĩ. 12 Ãvá ãko fẽjó rĩ drĩ adru cí Ãdróŋá la fẽtáŋá ĩmidrị kí ã'ị rá ãko fẽtáŋá ru ĩmidrị cí rĩ sĩ adru ãko ĩmidrị 'dáyụ rĩ sĩ ku.

13 Ãma ígátáŋá adru tá tí sĩ ĩmi 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ 'baní ãzị ũkpó rĩ fẽjó, wó 'bá ãzí rĩ 'baní ãzị were fẽjó la ku, wó rá la adrujó pírí trũtrũ. 14 Sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ ãko mídrị ĩyõ 'dĩ kí 'bá kí ãzã ko ãko ãkõ ĩ'badrị kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko ĩ'badrị drĩ kí drụ́zị ãfũ ĩyõ rú, kí vâ sĩ ĩmi ãzã ko. Gẹ̃rị ãlu 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ adru trũtrũ. 15 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị agá rĩ 'bã jọlé 'bo rĩ áni, "'Bá ãko ũkũnãlépi ãmbógó rĩ 'baní ãko ĩ'badrị adru kí ambamba ku, ãzíla 'bá ãko ũkũnãlépi were rĩ ní ãko la ca rá." †

Tịtọ̃ tị pẽjó Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ

16 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ịjọ́ ãlu mání ũrãlé ími drị gá 'dĩ ĩ'di 'bãjó la Tịtọ̃ ásị gá ĩndĩ rĩ sĩ. 17 Ã'dusĩku Tịtọ̃ ã'ị lú ịjọ́ ãmaní jọlé 'bã nga rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di mụ mụlé ĩmi rụ̃lé vị ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ. 18 Ãzíla

† **8:15** Ãfũŋá 16:18

ãma ĩ'di tị pẽ ãma ádrı̨́pị kãnı̨́sã pírí 'bã kí ịcṹlé ịcṹ 'dĩ ãzı̨́ ĩ'didrı̨́ ı́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ rĩ be. 19 'Dã 'bã drı̨̃ gâ sĩ, kãnı̨́sã pẽ kí ándrá ĩ'di acı̨́jó ãma abe ãmaní fẽtáŋ́ 'dĩ kí agụ́jó ãzí Úpî rujó rĩ ngajó, ãzíla ãvá ãlẽ ãzã koma fẽlé rá rĩ i'dajó. 20 Ãlẽ ı́jọ́ jǫ̣lé ũnzí ãma ụrụ'bá gá rĩ ụtrı̨́lé gẽrı̨̃ ãmaní fẽtáŋ́ lẽtáŋ́ sĩ rĩ 'bã ãzı̨́ nga agá. 21 Ã'dusĩku ãma ãzı̨́ pịrị 'dĩ nga ãzá trũ adru lú Úpí drı̨̃lẹ́ gá ku wó vâ 'bá kí drı̨̃lẹ́ gá.

22 Ũ'bãjó la 'dã drı̨̃ gá, ãma ãmã ádrı̨́pị ãmaní ũ'bı̨̃lé gẽrı̨̃ pírí sĩ ãvá sĩ ãzı̨́ ngajó icólépi rá rĩ tị pẽ ĩ'ba abe. Ãzíla ú'dî'da ĩ'di 'bã ásı̨́ 'bãjó ĩmi drı̨̃ gâ sĩ lẽjó ĩmi ãzã kojó rĩ sĩ. 23 Tı̨́tọ̃ rú rĩ 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá ãma sĩ ãzı̨́ ngajó ĩ'di be ãlu ĩmi drĩdrı̨́ŋ̃ĩ gá rĩ ãma ádrı̨́pı̨ka ãzí mụlépi ĩ'di abe 'dĩ kí pá tulépi kãnı̨́sã kẽjı̨́ gá rĩ kî, ãzíla kí 'bá ãrútáŋ́ ajílépi Kúrísĩtõ nî rĩ kî. 24 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, mí i'da 'bá 'dĩ 'baní ãko lẽtáŋ́ mídrı̨́ icélépi ãzíla ásı̨́sı̨́ŋ́ ãma sĩ u'ájó ãfó sĩ mî sĩ rĩ kãnı̨́sã 'bã ndre kí rú sĩ benĩ.

9

Ãko trajó 'bá ã'ı̨́táŋ́ agá ãko lẽlépi 'dĩ 'banî rĩ

1 Į́jọ́ ãko trajó ãzã koma rú tị pẽlé 'bá Ãdróŋ́ ãni Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ 'banî rĩ drı̨̃ gá rĩ 'bã ı́jọ́ sĩ, ı́jọ́ ãzí mání sĩlé ĩminí drı̨̃ la gá la 'dáyụ. 2 Ánı̨̃ rá ĩmi ãvá trũ sĩ ãzã koma idéjó, ãzíla ma áma ũnũ ĩmi sĩ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ 'banî. Ájọ, "'Bá ã'ı̨́táŋ́ agá Ãkáyã gá 'dĩ kí, kí bábá sĩ ãzã koma fẽjó i'dójó ílí ájẹ̃ rĩ sĩ." Ĩmi adrujó bábá rĩ inga kí ásı̨́ sĩ ı́jọ́ idéjó rá. 3 Wó ma ãma ádrı̨́pı̨ka 'dĩ kí tị pẽ íni la ı́jọ́ ãmaní ãma ũnũjó ĩmi ı́jọ́ sĩ 'dĩ 'bã adru rú úyé ku, wó mání jǫ̣lé 'bo rĩ áni ĩmi adru sĩ bábá. 4 Wó 'bá Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'bã ãzí drĩ kí mụ amṹlé má be ịsṹ kí ĩmi bábá ku, drı̨̃nzá la áma rụ ı́jọ́ la sĩ rá. Wó drı̨̃nzá la ĩmi rụ ãndânĩ. 5 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, má ũrã Tı̨́tọ̃ kí zı̨jó 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̨́lépi rá rĩ 'bã ãzí kí abe mụjó sáwã ãzí kí izajó ĩmi abe 'dĩ sĩ má acá drĩ ku. Gẽrı̨̃ 'dĩ sĩ kí dó sĩ séndẽ ĩmi ı́jọ́ azı̨́lé itúlé rĩ kí atrá. 'Dĩ la ĩminí gẽrı̨̃ fẽ fẽtáŋ́ fẽjó rá, ĩmi lẽjó la rá rĩ sĩ, wó i'da dó sĩ ũŋmĩ ĩmi ũŋmĩ-ũŋmĩ la ku.

6 Ĩmi ũrã drĩ ı́jọ́ ı́jọ́ 'dĩ drı̨̃ gá! 'Bá ũri kpẽlépi were rĩ ĩ'di vâ ĩ'di 'bã kpẽlé were rĩ ũkũnã áyụ, ãzíla 'bá kpẽlépi la ĩyõ rú rĩ la vâ ũkũnã la ĩyõ rú. 7 'Bá ãlu-ãlu 'bã fẽ ãko ĩ'di 'bã ũrãlé ĩ'di 'bã ásı̨́ gâlé fẽlé rĩ 'bã áni, adru cãndí sĩ ku, jõku ũŋmĩŋ́ sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́ lẽ 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ cénĩ rĩ 'i. 8 Ãzíla Ãdróŋ́ icó ásı̨́ ı̨́gbẹ̃ pírí ũsũlé ĩmi drı̨̃ gá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ãko pírí kí agá, sáwã pírí sĩ, ĩminí adrujó ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ, sĩ ãzı̨́ pírí múké rĩ kí ngajó. 9 Sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́ drı̨̃ agá rĩ áni, "Awa fẽtáŋ́ ĩ'didrı̨́ kí ãmvé 'bá lẽmẽrĩ rĩ 'banî,

ı́jọ́ múké ĩ'didrı̨̃ la adru jã 'dâ." †

10 Ãdróŋ́ la ũri fẽ 'bá ámvṹ sõlépi rĩ 'banî ãzíla ĩ'di 'bá pírí 'baní ãkónã fẽ nalé. Ĩ'di vâ ĩminí ũri kí fẽ kalé sĩ kí ũkũnãjó ĩyõ rú, ĩmi dó sĩ 'bá ı́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã ko. 11 Ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋ́ la ĩminí sṹsṹ wi ãko pírí kí agá ĩmidrı̨́ dó sĩ adru mgbọ, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ Ãdróŋ́ ní ãwã'dĩfô fẽ fẽtáŋ́ ĩminí fẽlé ãmaní ajílé ĩ'baní rĩ kî sĩ. 12 Ã'dusĩku ãzı̨́ ĩminí ngalé 'dĩ ko 'bá Ãdróŋ́ drı̨̃ kí ãzã á'dṹsĩ ku, wó ĩ'di vâ alı̨ kpere 'bá 'baní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋ́ ní. 13 Ãzı̨́ ĩminí 'bá ãzã kojó 'dĩ

† **9:9** Zãbṹrı̨̃ 112:9

'bã i'dájó cé rĩ sĩ, ĩ'di dĩzã fẽ Ãdróŋá ní ĩminí ĩnzĩtáŋá ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ i'dajó rĩ sĩ, ãzíla fẽtáŋá ĩminí fẽlé 'bá 'baní ãzíla 'bá pírí ní vị sĩ rĩ sĩ, 14 Ãdróŋá ĩ'baní ã'ĩlé ĩminí rĩ sĩ, kí ásị́ fi pírí ĩmi drị̃ gá, ã'dusĩku ásị́ ĩgbẽ̃ Ãdróŋá ãni ndẽlépi rá ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ. 15 Ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní fẽtáŋá ĩ'di ãni ãmaní ũsũtáŋá ru rĩ sĩ!

10

Páwũlọ̃ 'bã ĩjọ́ vú nzejó ãzị̃ ĩ'didrị̃ Kúrísĩtõ drị̃ drị̃ gá rĩ

1 Ma Páwũlọ̃, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ cécé tá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bãlé rĩ áni. Wó ĩmi ãzí kí jọ la, “Páwũlọ̃ 'bã wárágã kí ũkpó-ũkpó, wó ĩ'di jõ ĩmi abe ĩ'di idé ũrị̃ sĩ.” 2 Má a'ị́ ĩmi ãma ũŋmĩjó ũkpó sĩ ịjọ́ idéjó drị̃ ũkpó sĩ mání amṹjó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku á'bã áma ásị́ gá ịjọ́ idéjó drị̃ ũkpó sĩ 'bá jọlépi la ãma ịjọ́ kí idé gbíyã ũnọ́kụ́ drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá rá. 3 Ĩ'di ãndá ãma u'á ũnọ́kụ́ 'dĩ gá 'dĩ, wó ã'dị ã'dị ũnọ́kụ́ drị̃ áni ku. 4 Ụ́sụ ã'dị drị ãmadrị gá rĩ adru kí ụ́sụ ã'dị drị ũnọ́kụ́ drị̃ kî ku, wó rá la ụ́sụ Ãdróŋá drị ã'dị ãni ũkpó trũ 'dĩ kî ãma kí ayú sĩ ãko ũkpó 'dĩ kí anujó. 5 Ãma ãgátã galé ũkpó sĩ 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ãko pírí ru 'bãlépi ụrụgá ĩnzõ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá nĩ̃jó cé rĩ ụrụ'bá gá 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásị́ gá 'dĩ kí umbé cí sĩ Kúrísĩtõ tị arejó. 6 Ịjọ́ ĩminí Ãdróŋá tị arejó rĩ drĩ dó ru idé pírí 'bo, ãma dó bábá 'bá acelépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ tị arelépi ku rĩ ní drị̃rịma fẽjó.

7 Ĩmi ãko 'bã i'dáŋá ãmvé rĩ kí ndre. 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di dó lú Kúrísĩtõ ãni á'dụ̃sĩ yã áni, lẽ 'bã ũrã drĩ ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá ĩdị́ ã'dusĩku ãma vâ Kúrísĩtõ ãni cécé ĩ'di 'bã adrulé rĩ áni. 8 Má u'á drị̃nzá sĩ ku, ádrĩ táni áma ũnũ agá ambamba ũkpó Úpí 'bã fẽlé mání sĩ ĩmi sịjó ụrụgá rĩ sĩ, adru sĩ ĩmi anujó rá la ku. 9 Álẽ i'dálé ma 'bã rĩ ũrị̃ fẽ ĩminí wárágã mádrị̃ kí sĩ la ku. 10 Ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Wárágã ĩ'didrị̃ kí ãnzị rú ãzíla ũkpó-ũkpó, wó drĩ adru ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ sĩ ĩ'di ũkpõ kóru ãzíla ịjọ́ ĩ'diní ũlũlé rĩ kí ãzị̃ kóru!” 11 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã nị̃ kí rá ịjọ́ ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá wárágã ãmaní sĩlé rĩ trũ ndú ịjọ́ ãmã mụlé idélé rĩ abe la yụ.

12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó ãma 'bãlé ụrụgá ãzíla sĩ ru ũ'bĩjó 'bá ru 'bãlépi ụrụgá 'dĩ abe trũtrũ ku. Drĩ kí ru ịjọ́ ũ'bĩ kí sĩ cénĩ-cénĩ ãzíla ĩ'baní ru ũ'bĩ agá cénĩ-cénĩ rú, kí 'bá ũndũwã ãzíla nĩ̃táŋâ kóru la kî. 13 Wó ãmaní rĩ gá, ãma icó ãma ũnũlé ịjọ́ 'bãlé ãmaní rĩ drị̃ gâ sĩ ku, rá la ãzị̃ Ãdróŋá 'bã azịlé ãmaní ãnga rĩ sĩ, ãzíla ĩmi bãsĩ 'bá ala gá rĩ kî. 14 Ãma ũnũ ãma alị tá tí ãmaní ãma ũnũjó rĩ rá la ku. Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, ãma 'bá ándrá drị̃drị̃ ịjọ́ Kúrísĩtõ drị gá rĩ ajílépi ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kî. 15 Ãma icó ãma ũnũlé ãzị̃ 'bá ãzí 'bã ngalé rĩ sĩ ku, ịjọ́ ãma ásị́ 'bãjó drị̃ la gá rĩ ã'ĩtáŋá ĩmidrị̃ 'bã zo rá, ãma dó sĩ drĩ̃lẹ́ba ịsụ́ ịjọ́ ũlũjó 'bá ũ'bí ĩmi aga gá 'dĩ 'banî. 16 Wó ãma icó dó sĩ ịjọ́ mgbã ũlũlé alịjó sụ́rụ́ ãzí kí agá rá ãzíla ãma icó dó sĩ ãma ũnũlé ãzí 'bá ãzị̃ 'bã ngalé ãngũ ãzí gá nĩ rĩ sĩ ku. 17 Wó, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ịjọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ.” † 18 Ã'dusĩku 'bá ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ 'i múké rĩ nĩ ku, wó rá la Úpí 'bã ịjọ́ jọjó ĩ'diní ĩ'di múké nĩ rĩ 'i.

---

† **10:17** Yẽrẽmíyã 9:24

11

Páwũlõ kí ũpịgọŋa ĩnzõ rú rĩ abe

1 Álẽ tá ĩta drĩ ma, ádrĩ táni adru were aza rú rá tí wó ĩmi i'dó ịjọ́ 'dĩ
ngalé 'bo. 2 Ma idé ĩminí ãjã sĩ cécé Ãdróŋá 'bã adrulé rĩ áni, ĩmi cécé
bíkĩrã ãlá mání azịlé ĩgbãlé ũkú ru ágọ́bị̃ ãlu ní 'dĩ Kúrísĩtõ mgbã nî rĩ
áni. 3 Wó ma idé ũrĩ̃ sĩ cécé ĩnĩ̃ 'bã ỊÌvã uléjó ĩnzõ sĩ rĩ áni, ĩmi ásị́ icó vâ
ru izalé ụ́'dụ́ ãzí sĩ ịjọ́ pịrị ĩmi sĩ ĩmi ásị́ 'bãŋá múké Kúrísĩtõ drĩ̃ gá rĩ
gá rá. 4 Wó 'bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé drĩ Yẹ́sũ̃ ndú la ũlũ adru ãmaní
ũlũlé rĩ 'i ku, jõku ĩmi a'ị́ úríndí ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i
ku, jõku ịjọ́ mgbã ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, ĩmi ãyĩkõ sĩ
tajó la gbõŋáŋá ru. 5 Wó ũrãtáŋá mádrĩ̃ agá má adru ũpịgọŋa ãmbógó
ambamba 'dĩ kí vúlé gá ku. 6 Má icó adrulé 'bá imbálé ịjọ́ jọlépi rĩ rú
ku, wó ma ũndũwã trũ, ãma i'da ĩminí ịjọ́ 'dĩ tọndọlọ sáwã pírí sĩ gẽrĩ̃
pírí agá.

7 Ma ũlũ ándrá ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ ĩminí ĩsá ru, má a'ị́ ĩmidrĩ̃ ãko
ãzí ku. Má iri ma vũrụ́ sĩ ĩmi ĩnzĩ̃jó. 'Dã sĩ má idé ándrá ịjọ́ ũnzí yã?
8 Mání ãzị́ nga agá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ sĩ kãnị́sã ãzí ũfẽ kí ándrá mâ ũyá
nĩ. Ára kãnị́sã ãzí kí ãzã koma ịsụ́jó ĩ'badrị́ sĩ ĩmi ãzã kojó. 9 Ãzíla
sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ári ĩmi ĩcãndĩlé ịjọ́ mádrị́ séndẽ lẽlépi
rĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku má ádrị́pịka angálépi Mãkẽdónĩyã gá rĩ ají kí ãko
pírí mání lẽlé rĩ kí rá, má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru gẽrĩ̃ ãzí sĩ ku ãzíla
ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni drĩ̃lẹ́ gâlé. 10 Ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drĩ̃ 'bã adrujó
ãma agá nĩ rĩ áni, 'bá ãzí Ãkáyã gá 'dã ịjọ́ mání sĩ áma ũnũjó 'dĩ atrịlépi
la 'dáyụ. 11 Ma ịjọ́ 'dĩ jọ íni la álẽ ĩmi ku yã? Ãdróŋá nĩ̃ álẽ ĩmi rá rĩ
gá rá!

12 Ãzíla ma mụ ịjọ́ mání ngalé rĩ trũ drĩ̃ gá, sĩ ũpịgọŋa ãzí 'dã kí
ụtrị́jó ịjọ́ ĩ'bã ãni sĩ ru ũnũjó jọjó la ãma ãzị́ ĩ'ba abe ãlu rĩ nga gẽrĩ̃
ãlu sĩ rĩ agá. 13 Ã'dusĩku 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ũpịgọŋa ĩnzõ rú 'dĩ kî,
'bá úlétáŋá ru, 'bã kí ru ũpịgọŋa Kúrísĩtõ 'bã tị pẽlé rĩ kî rú. 14 Ãzíla
ịjọ́ ũsũtáŋá ru la yụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ la ru 'bã cécé mãlãyíkã dị̃zã rú rĩ
áni. 15 Ịjọ́ ãzí ũsũtáŋá ru la yụ, ãti'bo ĩ'didrĩ̃ drĩ kí táni ru 'bã adrujó
ãti'bo ãlá la rú tí. Ịjọ́ ĩ'badrị́ ãsĩjó rĩ la ru bĩ ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã vú
sĩ.

Drĩ̃ Páwũlõ 'bã cịlé ĩ'di 'bã adrujó ũpĩgọ́ŋá ru rĩ

16 Ma jọ la ĩdị̃: 'bá ãzí 'bã ũrã ma aza-azâ la ku. Wó ídrĩ ũrã la 'dĩ
'bã áni rá yã áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi a'ị́ ma cécé ĩmĩ 'bá azalépi azâ rĩ a'ị́jó
rĩ áni, ma dó sĩ áma ũnũ were ru. 17 Ãndá ịjọ́ mání jọlé ịjọ́ mâ sĩ áma
ũnũjó 'dĩ agá rĩ ájọ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ áni ku wó 'bá azalépi azâ rĩ áni.
18 Wó 'bá wẽwẽ rú 'bã kí ru ũnũlé ịjọ́ ĩ'bã kí idélé ũnọ́kụ́ drị́ áni rĩ sĩ,
ma vâ áma ũnũ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ. 19 Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ kí ịjọ́ tá
ãyĩkõ sĩ ĩminí adrujó ũndũwã rú rĩ sĩ. 20 Ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi 'bá pírí ĩmi 'a
colépi ịjọ́ sĩ 'dĩ kí ta rá, 'dõlé jõku 'bá ĩmi ũnzãlépi 'dĩ kí jõku 'bá ĩmi
mbãlépi jõku 'bá ãngũ ndrelépi ĩmi drĩ̃ gâ sĩ jõku 'bá ĩmi mịfị́ salépi
'dĩ kí ịjọ́ ta rá. 21 Má u'á drĩ̃nzá sĩ ãma ándrá ũkpó kóru sĩ ịjọ́ 'dĩ kí
idéjó 'dã 'bã áni.

'Bá ãzí drĩ ru ũnũ ãko ãzí sĩ rá (ma ịjọ́ jọ 'bá azalépi azâ rĩ áni) ma
vâ áma ũnũ ãko ãzí sĩ rá. 22 Kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni, kí

'bá Ịsịrayịlĩ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni. Kí drĩlẹ́ Ịbụrahịmụ̃ ãni yã? Ma vâ ĩ'bã áni. 23 Kí ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni yã? (Ma i'dá 'bá azalépi aza-azâ la rú ịjọ́ 'dĩ kí jọjó) wó ma ãtí'bó ru ándẽ kí rá! Ánga ãzị ĩ'baní ũkpó ru ãndânĩ, ú'bã ma mãbụ́sụ̃ gá pâlé wẽwẽ rú ãndânĩ, úco ma trẽyị ãndânĩ, ãzíla ma ãni rú drã sị gá ĩdị-ĩdị. 24 Pâlé tõwú 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ co kí ma kũrũbáyĩ sĩ kãlị na drị úrômĩ. 25 Pâlé na 'bá Rụ́mĩ drị co kí ma túré sĩ. Mẹ́rọ́'bá mádrị u'bé kí ma írã sĩ pâlé ãlu. Pâlé na mẹ́lĩ andi mâ trũ ãzíla ịnị kí ĩtụ́ be ma mĩrĩ kịrị rĩ agá. 26 Ãcĩ mádrị wẽwẽ rú 'dĩ kí agá, ma drã sị gá ĩyị galépi tré 'dĩ kí sĩ, ma drã sị gá 'bá 'bá ralépi 'dĩ 'badrị, ma drã sị gá mâ sụ́rụ́ 'badrị, ma drã sị gá 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ 'badrị, ma drã sị gá táwũ̃nĩ agá, ma drã sị gá ásé agá, ma drã sị gá mĩrĩ agá ãzíla ma drã sị gá 'bá ru 'bãlépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ĩnzõ sĩ rĩ 'badrị. 27 Ánga ãzị ũkpó ãzíla ụrụ'bá azáŋâ trũ: pâlé wẽwẽ rú áko ụ́'dụ́ ku, ári u'álé ãbịrị sĩ ãzíla ĩyị vị sĩ, ári vâ u'álé íná kóru, drĩ cị agá ĩgbẽ sĩ bõngó pịrị ãkõ sĩ. 28 Ịjọ́ 'dĩ kí drĩ gâ sĩ pírí, ári ịjọ́ kãnịsã pírí 'badrị áma ĩkpãlépi rĩ kí ũrãlé ụ́'dụ́ pírí. 29 'Bá ãzí drĩ adru ũkpó kóru, ma vâ áma amá ũkpó kóru ĩndĩ, údrĩ 'bá ãzí fẽ filé ịjọ́ ũnzí agá áma ásị la ve agá agá ru.

30 Ádrĩ áma ũnũ rá, ma áma ũnũ ãko ũkpõ ãkõ mádrị i'dalépi rĩ sĩ. 31 Ãdróŋá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị rụ́ ĩnzĩlé ĩnzĩ jã 'dâ rĩ nĩ, ánĩ rá má alị ĩnzõ ku. 32 Gávũnã Dãmãsĩkịyã drị gá sáwã úpí Ãrẽtásĩ táwũ̃nĩ 'bã kẹ̃jịtị kí tẽlé tẽtẽ tí sĩ áma rụjó. 33 Wó má apá áma ilújó vũ̃rụ́ 'dõlé gụ́fá sĩ dẹ̃rịsã táwũ̃nĩ drị gá nzĩlé mgbọ rĩ agâ sĩ.

12

Ịjọ́ Páwụ̃lọ̃ 'bã ndrelé ãzíla ũcịkị ĩ'di ĩzá gá rĩ

1 Lẽ ámụ áma ũnũŋâ trũ drĩ gá. Ádrĩ táni ala gá ãko ãzí ịsụ́ ku, ma mụ drĩ gá ịjọ́ ndreŋá ãzíla ícétáŋá angálépi Úpí drị kí agá. 2 Ánĩ 'bá ãlu Kúrísĩtõ agá 'dụlé 'bụ̃ na rĩ gâlé alị ílí mụdrị drĩ sụ, ánĩ ágọ́bị 'dĩ âgụ ĩ'di ụrụ'bá trũ, jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ gá ku Ãdróŋá nĩ cé la nĩ. 3 Ãzíla ánĩ ágọ́bị 'dĩ 'i ú'dụ ĩ'di ụrụgâlé ụrụ'bá trũ yã jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ ku, wó Ãdróŋá nĩ cé la nĩ 4 ú'dụ ĩ'di kpere ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drị gá. Are ịjọ́ icólé vú nzelé tị sĩ ku 'dĩ kî, ịjọ́ azịlé ũkpó ru 'bá 'bã lũ kí ku 'dĩ kî. 5 Ma áma ũnũ 'bá 'dã 'bã áni rĩ sĩ rá, wó má ũnũ ma mâ sĩ ku, rá la ũkpõ ãkõ mádrị sĩ. 6 Ádrĩ lẽ áma ũnũlé rá, má aza ku, ã'dusĩku ma ịjọ́ mgbã rĩ jọ. Wó má icó áma ũnũlé ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãzí 'bã ũrã kí ịjọ́ mádrị ãndânĩ ndẽ ịjọ́ ĩminí ndrelé mání idélé ãzíla jọlé 'dĩ kí rá ku.

7 Ịjọ́ 'dĩ kî sĩ áma ụtrịjó má ũpị̃ rú sĩ ãfó sĩ ícétáŋá mání ndrelé ãmbógó 'dĩ kí sĩ ku, úfẽ mání ũcịkị áma ĩzá gá cí, 'dĩ mãlãyíkã Sĩtánĩ drị 'bã sĩ áma ĩcõcõŋãjó rĩ 'i. 8 Pâlé na ári mãmálá 'bãlé Úpí rụ́ sĩ ĩ'di nzejó má rụ́ 'dâ rá. 9 Wó jọ mání, “Lẽtáŋá mádrị ásị ĩgbẽ drị rĩ ca míní rá, ã'dusĩku ũkpõ mádrị ĩ'di ru i'da ũkpõ ãkõ mídrị agá.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ mádrị sĩ ĩdị-ĩdị ũkpõ Kúrísĩtõ drị 'bã nga dó sĩ ãzị áma agá nĩ. 10 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ịjọ́ Kúrísĩtõ drị sĩ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ, ú'dáŋá, ịjọ́ ũkpó, cõcóŋá, ịjọ́ cãndí ru 'dĩ kí agá 'dĩ. Ã'dusĩku ádrĩ adru ũkpó kóru, ma adru ũkpó ru Kúrísĩtõ sĩ.

Páwũlọ̃ ní 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí ịjọ ãmbógó ru

11 Ma ịjọ kí idé 'bá azalépi aza-azâ rĩ áni wó ĩfẽ ĩmi 'i. Ĩmi tá bãsĩ ịjọ
mádrị gá múké rĩ kí sĩ ĩmi 'i, ã'dusĩku má adru vúlé ũpịgọnạ ãmbogo
'dĩ 'baní ku ádrĩ táni adru ãzị kóru. 12 Ãko ícétáŋá ru, tálí ãzíla ịjọ
ũsũtáŋá ru icélépi la ma ũpịgọ́ná rĩ idé kí ru ĩmi drĩdríŋĩ gá ásị tẽŋá
sĩ. 13 Ịjọ ãzí ĩmi asélépi vúlé kãnịsã kí drĩdríŋĩ gá la cí yã, pẽ lú má
adru ándrá ĩminí tẹ́rị ru ku rĩ 'i ku yã? Ĩtrũ ma rá ĩdrĩ ũrã la má idé
ịjọ ũnzí ĩmi rụ́ rĩ gá!

14 Ú'dî'da ma dó bábá mụjó ĩmi andréjó pâlé na rĩ gá, ãzíla má icó
adrulé ĩminí tẹ́rị ru ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãmgbã rĩ áyụ adru ãko ĩmidrị
kî ku. Ịjọ pịrị rĩ sĩ, anzị mba kí ãko tã átẹ́pịka 'baní ku, wó rá la anzị
'bã átẹ́pịka kí ãko tãmba anzị 'banî. 15 Ịjọ 'dĩ sĩ, ma mụ u'álé ãyĩkõ sĩ
ãko mání trũ adrujó rĩ kí izajó pírí ãzíla áma ãmgbã rĩ trũ. Ádrĩ dó
ĩmi lẽ ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni, ĩmi áma lẽ were rú yã? 16 Ĩmi icó ã'ĩlé
la má be rá má adru ĩminí tẹ́rị ru ku, wó 'bá ãzí kí jọ la áma ũndũwã
ambamba árụ dó sĩ ĩmi ĩnzõ sĩ. 17 Wó ãndá-ãndá ru 'bá ãzí mání tị pẽlé
ĩmi rụ̃lé ĩmi ũnzãlépi la cí yã? 18 Má a'ị ándrá Tịtọ̃ mụjó ĩmi andréjó
ãzíla ãpẽ vâ ãmã ádrịpị tị ĩ'di be ĩndĩ. Wó ánĩ dó ku Tịtọ̃ ũnzã dó ĩmi
nĩ yã rĩ, wó Tịtọ̃ na ĩmi ku, ã'dusĩku ãma ĩ̀rĩ trá ĩ'di be úríndí ãlu agá,
ãma acị ĩ'di be gẽrĩ ãzíla pámvú ãlu sĩ.

19 Ĩmi ũrã acájó kpere ú'dî'da ãma ịjọ ãmadrị vú nze ĩmi drĩlẹ́ gá
ãma sĩ ãma ụtrị yã? Ịjọ mgbã sĩ, ãri ịjọ nzelé 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi
rĩ kî áni Ãdróŋá drĩlẹ́ gá. Ãzíla má wõ̀rịka, ãma idé ịjọ 'dĩ kí íni la
sĩ ĩminí ũkpó fẽjó. 20 Ma ũrĩ sĩ ádrĩ ca ĩmi rụ̃lé 'bo, má icó ĩmi ịsụ́lé
ndú adru ándrá mání lẽlé ĩmi adru rĩ áni ku, ãzíla ĩmi vâ áma ịsụ́ ndú
adru ándrá ĩminí lẽlé má adru rĩ áni ku. Ma ũrĩ sĩ ma ãzî sĩ mụ ãwãŋá
ịsụ́lé, ãjã trũ, ũmbã awájó rĩ trũ, ú'dáŋá, ịjọ jọjó vúlé gá rĩ trũ, ãfó
ãzíla gbíyã ũnzí sĩ u'ájó rĩ abe. 21 Ma ũrĩ sĩ Ãdróŋá la áma iri vũrụ́
mání amụ́jó ĩmi ndrejó ĩdị rĩ sĩ nĩ, ma mụ lẽlé awálé ã'dusĩku 'bá ũ'bí
'bã kí drĩ ásị ujajó ku ịjọ ãndị ru, ịjọ ũnzí ãwũ ãni ãzíla ịjọ ũnzíkãnã
drĩnzá ru ĩ'bã kí fijó ala gá 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.

13

Bĩlẹ́ ĩndụ́ liŋá ãsĩjó rĩ

1 'Dĩ la dó mụ adrulé pâlé na mání mụjó ĩmi rụ̃lé rĩ 'i. Ịjọ sĩlé bụ́kũ
Ãdróŋá drị agá rĩ jọ, “Ịjọ pírí 'bã tu pá sãdínĩ ĩ̀rĩ jõku 'bá na 'bã kí
vú nzelé rĩ sĩ.” † 2 Áli ĩmi bĩlẹ́ ĩndụ́ mání ándrá adrujó ĩmi abe ãcĩ
mádrị pâlé ĩ̀rĩ rĩ sĩ. Ma vâ umvi la ĩdị mání drĩ adru agá yụ 'dĩ: mání
drụ́zị ãgõjó rĩ sĩ, má icó 'bá ãzí ịjọ ũnzí idélépi ídu 'dĩ kí a'belé ku,
jõku 'bá ãzí 'dĩ kí abe, 3 ĩminí lẽjó Kúrísĩtõ la ịjọ jọ áma agâ sĩ nĩ yã rĩ
ũ'bĩjó rĩ sĩ. Adru ũkpõ kóru ãzị ngajó ĩmi abe ku, wó ĩ'di ũkpó trũ ĩmi
agá. 4 Ã'dusĩku ịjọ pịrị sĩ îpa ĩ'di ũkpó kóru mũsãlá'bã sị gá, wó ũkpó
Ãdróŋá drị sĩ ri u'álé ídri. Ĩ'di vâ 'dĩ 'bã áni, ãma vâ ũkpó kóru ĩ'di
agá, wó ũkpõ Ãdróŋá drị sĩ ãma vâ u'á ídri ĩ'di trũ sĩ ãzị ngajó ĩminî.

5 Ĩmi amá ĩmi cénĩ sĩ ndrejó la ĩmi ã'ĩtáŋá agá yã, ĩmi ũ'bĩ ĩmi cénĩ.
Ịjọ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ĩmi agá 'dĩ agá ĩminí ku yã? Wó jõ íni ku, ĩmi a'dé

† **13:1** Ãzịtáŋá Amviŋá 19:15

ṹ'bĩ̃táŋá agá rá. 6 Ị́jọ́ mâ ásị́ 'bãjó rĩ, ĩmi nĩ̃ la rá ĩmi adru 'bá ṹ'bĩ̃táŋá
a'délépi rá rĩ ru ku. 7 Ãma Ãdróŋá ã'ĩ̃ lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí ũnzí ku. Adru
'bá kí sĩ ndre la ãma aga ṹ'bĩ̃táŋá 'dĩ rá la ku, wó ĩmi dó sĩ ị́jọ́ kpị nga
ãdrĩ táni i'dá ãma a'dé rá rĩ áni. 8 Ã'dusĩku ãma icó ị́jọ́ ãzí idélé ị́jọ́
mgbã ụrụ'bá gá ku, wó be la rá la pá tujó ị́jọ́ mgbã rĩ agá ụ́'dụ́ pírí
sĩ. 9 Ãma u'á ãyĩkõ sĩ ãdrĩ adru ũkpó kóru wó ĩmi ũkpó ru, ãzíla ãma
Ãdróŋá ã'ĩ̃ ĩminí sĩ zojó ị́jọ́ pịrị agá. 10 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání wárágã 'dĩ sĩ̃jó
ĩminí ráká mání drĩ adru agá 'dáyụ 'dĩ. Ádrĩ dó sĩ ca ĩmi rụ̃lé rá, má
icó dó sĩ adrulé ũmbã sĩ ũkpõ mádrĩ̃ ayújó ku. Ũkpõ Úpí 'bã fẽlé mánî
rĩ sĩ ĩmi sị̃jó ụrụgá, adru sĩ ĩmi andijó vṹrṹ la ku.

Zịtáŋá 'bá kí zị̃jó ãsĩ̃jó rĩ

11 Ãsĩ̃jó, má ádrĩ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á dó
múké ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á ị́jọ́ kpị sĩ, ĩmi are mãmálá mání 'bãlé rĩ, ĩmi
u'á ásị́ ãlu sĩ, ĩmi u'á ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ. Ãdróŋá lẽtáŋá ãzíla ásị́ ĩ̃gbẹ́ 'Dĩ́pị 'bã
adru ĩmi abe. 12 Ĩzị ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ĩminí ĩmi amvu agá jṹjṹ sĩ ásị́
ãlá sĩ. 13 'Bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ zị kí ĩmi cící.

14 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ gá ãzíla lẽtáŋá
Ãdróŋá drĩ̃ ãzíla tị icíma Úríndí Ãlá rĩ drĩ̃ 'bã adru ĩmi abe pírí. *

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí ị́jọ́ sĩlé vásĩ 13 gá 'dĩ vásĩ 12 gá, ãzíla vásĩ 14 acá dó vásĩ 13 rú.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Gãlãtịyã gá rĩ 'banî rĩ

Zịtáŋá angálépi Páwũlọ̃ drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị́ ma Páwũlọ̃ ũpịgọ́ŋá Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ drị́. Ãdróŋá pẽ kí ma adrujó ĩ'bã
ũpịgọ́ŋá ru Yẹ́sũ benĩ. Pẽŋá áma pẽjó ũpịgọ́ŋá ru rĩ angá 'bá drị́ jõku
ũkpõ 'bádrị̃ sĩ ku. 2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá má rụ́
'dõ zị kí ĩmi 'bá kãnị́sã ãngũ Gãlãtịyã gá 'dĩ kí pírí cící.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma
ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi abe. 4 Kúrísĩtõ are ãma Átẹ́pị
Ãdróŋá tị, fẽ ru ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ, sĩ ãma pajó ũnọ́kụ́
ũnzíkãnã 'dĩ agá. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la lẽtáŋá Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị drị́ rĩ
sĩ. 5 Ị́cụ́ Ãdróŋá rú jã 'dâ. Ámĩnã.

Ị́jọ́ mgbã rĩ 'bãngá lú ãlu

6 Áma drị̃ iza ru ị́jọ́ ĩmidrị̃ sĩ rá. Ĩmi mgbã rĩ gá íngoní-íngoní ru?
Ĩmi Ãdróŋá ĩmi ũpẽlépi ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ sĩ rĩ a'be gbõrú
ã'du sĩ? Ãma ají ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drị́ gá rĩ 'i, wó ĩmi uja dó vâ ị́jọ́
ndú la ã'ị̃lé áyụ. 7 'Bá ãzí kí ĩmi drị̃ andị́ ị́jọ́ ĩnzõ rú la sĩ, lẽ kí ị́jọ́ mgbã
Kúrísĩtõ drị́ 'dĩ ujalé ndú. 8 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ kí adru ãma ũpịgọ́ŋá
ru 'dĩ kí ãzí, jõku mãlãyíkã angálépi 'bũ̃ gâlé la abe, drĩ kí ĩminí ị́jọ́
mgbã ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí ũlũ nĩ, ma Ãdróŋá zị drị̃rịma fẽjó ĩ'baní ị́jọ́
ĩ'bã kí imbálé ĩnzõ rú ndú 'dĩ sĩ. 9 Ájọ ándrá ĩminí ị́jọ́ 'dĩ drị̃drị́ rá, ma
vâ jọ la ĩminí ĩ̃dị́. Ma Ãdróŋá zị 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ wãjó ĩ'diní ị́jọ́ ndú la
ũlũjó ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã kẽjị́ gá rĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ sĩ adru álẽ ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la ku. Álẽ rá la
ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí sĩ. Ádrĩ tá ũ'bĩ̃ lẽlé ãyĩkõ fẽlé
'bá 'banî la, má icó tá adrulé ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni la ku.

Ũkpõ Páwũlọ̃ drị̃ angá Ãdróŋá drị̃

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩminí lũlé la ị́jọ́ mgbã mání
ũlũlé Yẹ́sũ drị́ gá 'dĩ angá 'bá drị́ ku. 12 Má ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ 'i 'bá ãzí drị́ jõku
ímbá vâ sĩ má imbá-imbâ la ku, ị́jọ́ 'dĩ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ i'da ĩ'di mání nĩ.
13 'Bá lũ kí ĩminí ma ándrá jõ u'á lã'bĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ íngoní
yã rĩ gá nĩ. Jọ kí vâ ĩminí ma ándrá jõ kãnị́sã ĩcãndĩ ũkpõ mádrị̃ sĩ rĩ
rá, ãzíla má ũ'bĩ̃ vâ 'bá ã'ị̃táŋá agá Ãdróŋá drị́ 'dĩ kí andilé sĩ kí iréjó
kpékpé. 14 Ári ándrá lã'bĩ ãmadrị̃ Yãhụ́dĩ̃ 'bã rĩ vú ũbĩlé ásị́ pírí sĩ.
Ụ̃nị̃táŋá mádrị́ drị̃ la gá rĩ kí ị́jọ́ ala gá rĩ ngaŋá abe, 'bá ãzí mâ bẽ̃rẹ́ ru
calépi má rụ́ la yụ. 15 Wó útị drĩ ma ku rú, Ãdróŋá pẽ ma ndú lẽtáŋá
uyaŋâ kóru ĩ'di drị́ rĩ sĩ, umve dó sĩ ma ãzị́ ĩ'didrị̃ ngajó. 16 Ãdróŋá
u'á ãyĩkõ sĩ Ngọ́pĩ̃ i'dajó mání, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị́ rĩ ũlũ
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî, ámụ 'bá ãzí rụ́ sĩ ị́jọ́ 'dĩ ũ̃nĩ̃jó ku. 17 Ámụ
vâ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé sĩ ímbátáŋá ịsụ́jó ũpịgọŋa áma drị̃lẹ́ gá 'dĩ 'badrị́

ku. Kẽjị la gá ámụ cọtị ãngũ Ãrábĩyã drị̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá ágõ Dãmãsĩkịyã gá.
18 Ílí na Yẹ́sũ̃ 'bã ru i'dajó mání 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ámụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá áma ũ̃nĩ̃lé Pétẽrõ be, má u'á dó ĩ'di rụ́ 'dãá ụ́'dụ́ mụdrị̃ drị̃ tõwú. 19 Mání u'á agá ĩ'di rụ́ 'dãá, ũ̃pĩgọ́ŋá mání ndrelé rá rĩ ĩ'di lú Yãkó'bõ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ádrị̃pị 'i. 20 Ãdróŋá nĩ̃ cé ịjọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la. 21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ámụ dó ãngũ Sị̃rĩ̃yã ãzíla Sĩlísĩyã 'badrị̃ kí agá. 22 Ị̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ̃ rú Yũ̃dĩyã gá Kúrísĩtõ agá 'dãá rĩ nĩ̃ kí drĩ ma lọ́lọ́ ku. 23 Are kí ịjọ́ áma drị̃ gá, "'Bá jõ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí ĩcãndĩlépi rĩ dó vâ ú'dĩ'da ịjọ́ mgbã ã'ĩ̃táŋá drị̃ ándrá ĩ'di 'bã lẽlé andilé rá rĩ ũlũ." 24 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, fẽ kí ãwã'dĩfô ãzíla ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ịjọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ.

2

Ũ̃pĩgọ́ŋá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí Páwũ̃lõ rá

1 Ílí mụdrị̃ drị̃ sụ 'bã vúlé gá ãmụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ĩ̃dị̃ Bãrãnábã be, ã'dụ Tị̃tõ̃ 'i ãma abe ĩndĩ. 2 Ámụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ã'dusĩku Ãdróŋá i'da mání ịjọ́ mání mụlé idélé rĩ nĩ. Mání adru gá 'dãá má icé ịjọ́ mgbã mání ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ ãmbogo kãnị̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ 'baní bụ́lụ́ gá á'dụ̃sĩ. Álẽ 'bã nĩ̃ kí ịjọ́ mání ũlũlé rĩ awa ru ĩ'badrị̃ abe ku ãzị̃ mání ngalé rĩ la mụ adrulé ífí kóru ku. 3 Tị̃tõ̃ ãmaní mụjó ĩ'di trũ rĩ 'bá ãmbogo drĩ̃lẹ́ ru Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí ĩ'di 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ rú rá, ũ̃ŋmĩ kí ĩ'di ru ĩtãrãlé ku, táni ĩ'di 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku la tí. 4 Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la ã'dusĩku 'bá ãzí afí kí 'bá Kúrísĩtõ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí agá 'dĩ, ãzíla 'bã kí ru kí 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ kî rú. Wó ịjọ́ mgbã sĩ lẽ kí drĩ̃lẹ́mgbọ ãma trũ adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ andilé rá sĩ ãma ujajó ãtí'bó ru ãzị̃táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ kí pálé gá. 5 Wó ãma ã'ĩ̃ 'bá 'dĩ kí 'bã ịjọ́ ãluŋá la ku, ã'dusĩku ãlẽ ịjọ́ mgbã rĩ 'bã tu pá ĩmi agá nĩ.
6 'Bá kãnị̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dãá 'dĩ ũ'bã kí ịjọ́ ãzí ndú la ịjọ́ mání ũlũlé rĩ 'bã drị̃ gá ku. Gẽrĩ̃ 'bání kí ĩ̃nzĩ̃jó ãmbõgõ ĩ'badrị̃ sĩ rĩ uja mání ịjọ́ ãzí ãluŋá la ku, ã'dusĩku Ãdróŋá uya 'bá ãmbõgõ sĩ ku. 7 'Bá 'dĩ ndre kí Ãdróŋá fẽ ãzị̃ ịjọ́ mgbã ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî rĩ mádrị̃ rĩ gá rá, cécé ĩ'di 'bã Pétẽrõ fẽjó ịjọ́ ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ áni. 8 Ãdróŋá Pétẽrõ ayúlépi ũ̃pĩgọ́ŋá ru 'bã ũlũ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ ayú vâ ma ũ̃pĩgọ́ŋá ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní nĩ.
9 'Bá kãnị̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru Yãkó'bõ 'i, Pétẽrõ 'i ãzíla Yõhánã 'i kãnị̃sã 'bã ĩ̃dịna ru rulé rũrũ 'dĩ kí mụ nĩ̃lé la Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzị̃ 'dĩ ngajó nĩ, ãzị̃ dó ãma ĩ'ba abe drị̃ sĩ Bãrãnábã trũ icéjó la ãma ĩ'ba abe pírí ãzị̃ ãlu rĩ nga. Imbá kí dó ãma ásị̃ ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní ãzíla ace kí dó ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî. 10 Ãzị̃ ĩ'bã kí a'belé ãmaní rĩ a'ĩ̃ kí ãma 'bá lẽmẽrí Yãhụ́dĩ̃ rú Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí ịjọ́ ũrãjó sĩ kí ãzã kojó ĩndĩ. Ma mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ma ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ãzí jõ mání lẽlé ngalé rá la.

Páwũ̃lõ 'bã Pétẽrõ itújó Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá rĩ

11 Ụ'dụ́ ãzí ãlu Pétẽrõ la mụ amụ́lé Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá 'dõlé 'bo, ájọ ịjọ́ drĩ̃ la gá tọndọlọ ũ'bí kí drĩ̃ gâ sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ũnzí. 12 Ĩndre drĩ, 'bá

ãzí Yãhụ́dḩ rú la 'bã kí drĩ angájó Yãkó'bõ rụ̃lé ku rĩ sĩ, Pétẽrõ ri u'álé ãzíla íná nalé 'bá ã'ḩtáŋ́á agá 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ kí abe ãlu. Wó 'bá 'dĩ kí mụ acálé 'bo, a'be u'áŋ́á ãzíla íná naŋ́á 'bá ã'ḩtáŋ́á agá 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ abe rĩ rá, ã'dusĩku idé ũ̃rḩ sĩ 'bá ĩtãrãŋ́á lẽlépi 'dĩ kí ḩjọ́ sĩ. 13 'Bá ã'ḩtáŋ́á agá 'bá Yãhụ́dḩ rú Ãnḩtịyọ́kḩ gá 'dãá rĩ 'de kí Pétẽrõ vú gâ sĩ, sĩ u'áŋ́á ãzíla íná naŋ́á 'bá ã'ḩtáŋ́á agá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ abe rĩ a'bejó cã rĩ gá ĩndĩ ũ̃rḩ sĩ. Bãrãnábã idé vâ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.

14 Wó ma mụ ndrelé la 'bá 'dĩ idé kí ḩjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ kí ku, ájọ ḩjọ́ Pétẽrõ drḩ gá tọndọlọ ũ'bí kí drḩ gâ sĩ, “Míní táni adru agá Yãhụ́dḩ rú, mi dó ú'dĩ'da u'á 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ kí áni. Mi dó 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ kí ũŋmĩ ãzḩtáŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ kí vú ũbĩlé u'ájó Yãhụ́dḩ kí áni íngoní ru? 15 Ḩjọ́ 'dĩ ãndá útḩ ãma mí be Yãhụ́dḩ rú, ímbá vâ ãma ãzḩtáŋ́á Yãhụ́dḩ drḩ kí vú ũbĩjó adru 'bá ãzḩtáŋ́á lê kí nḩlépi ku ãma kí umvelé 'bá Yãhụ́dḩ rú ku 'bá ũnzí 'dĩ kí áni ku. 16 Wó ãnḩ rá Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá ãlá ru la adru ãzḩtáŋ́á idéjó rĩ sĩ ku, wó ãmaní Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ã'ḩjó 'Bá ãma Palépi rĩ rú rĩ sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãma 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ kí sĩ ĩ'di ã'ḩjó 'dĩ, Ãdróŋ́á la dó sĩ ãma 'bã ãlá ru ã'ḩtáŋ́á Yẹ́sũ̃ ã'ḩjó rĩ sĩ, adru ãzḩtáŋ́á Yãhụ́dḩ 'bã rĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku. Ḩjọ́ mgbã sĩ, Ãdróŋ́á icó 'bá ãzí lãlé ãlá ru ãzḩtáŋ́á Yãhụ́dḩ 'bã rĩ kí tãmbaŋ́á sĩ ku.

17 “Ãdróŋ́á 'bã ãma ãlá ru la ãmaní ásḩ 'bãjó Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ sĩ, 'bá ãzí Yãhụ́dḩ rú rĩ 'bã kí ãma 'bá ũnzí ru ãmaní ãzḩtáŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ 'bãjó bụ́lụ́ gá rĩ sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ãma adrulé ḩjọ́ ũnzí trũ nĩ yã? Adru 'dĩ 'bã áni ku! 18 Ádrĩ gõ vúlé mụlé ḩjọ́ ándrá ãzḩtáŋ́á Yãhụ́dḩ ãni mání a'belé rá rĩ kí i'dó ngalé ú'dí ru, ma dó ũnzĩkãnã idé ḩdḩ. 19 Mání amájó la má icó mũkẽ Ãdróŋ́á drḩ ḩsụ́lé mání ãzḩtáŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku rĩ sĩ, ãzḩtáŋ́á 'bã ũkpõ dó áma drḩ gá yụ. Kúrísĩtõ dó mụ áma trũlé rá, ma dó u'á ídri rú Ãdróŋ́á nî. 20 Ídri mádrḩ ándrá drḩdrḩ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá Kúrísĩtõ be. Má u'á dó sĩ ándrá ụrụ'bá drḩ áni ku, wó Kúrísĩtõ la u'á áma agá nĩ. Ídri mání u'ájó rĩ dó ã'ḩtáŋ́á sĩ Ãdróŋ́á Ngọ́pḩ agá, ĩ'diní ándrá áma lẽjó ãzíla sĩ ru ídri fẽjó mání rĩ sĩ. 21 Má uja áma ũngúkú Ãdróŋ́á lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru rĩ drḩ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá ãlá ru la lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru ĩ'di drḩ rĩ sĩ, adru ãzḩtáŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ kí vú ũbĩŋ́á sĩ la ku. Údrĩ tá 'bá lã ãzḩtáŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ la, drãŋ́á Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ la tá adru ífí kóru.”

3

Ála 'bá lã 'bá mgbã rú ã'ḩtáŋ́á sĩ

1 Ĩmi 'bá Gãlãtịyã gá azalépi azâ 'dĩ! Má i'da ándrá ĩminí ḩjọ́ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã drãjó mũsãlá'bã sḩ gá rĩ mgbọ rú ũ'bí kí agá pḩrḩ-pḩrḩ rá. Ã'di iza ĩmi drḩ cécé úndrḩ 'bã rĩ ĩmi ndrḩ-ndrḩ rĩ áni nĩ? 2 Álẽ ḩjọ́ ãlu 'dĩ nḩlé angájó ĩmidrḩ. Ĩmi ḩsụ́ ándrá Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drḩ gá rĩ ĩminí ãzḩtáŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã jõku ĩminí ḩjọ́ Yẹ́sũ̃ drḩ gá rĩ ã'ḩjó ãzíla arejó rĩ sĩ? 3 Ĩmi aza-azâ yã? Ĩmi i'dó ándrá ḩjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḩ kí vú ũbĩlé rá, wó ĩlẽ dó delé la ũkpõ ụrụ'bá drḩ sĩ 'bá 'bá yã? 4 Ĩminí Yẹ́sũ̃ ã'ḩjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ĩmi ḩsụ́ cãndí ambamba. Ĩmi dó ĩmi ĩcãndĩ úyé yã? 5 Ãdróŋ́á 'bã ándrá Úríndí Ãlá rĩ fẽjó ãzíla tálí kí idéjó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá

rĩ sĩ, idé ándrá kí ĩminí ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã? Yụ! Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị gá rĩ ã'ĩjó rĩ sĩ. 6 Cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ịbụrahịmụ̃ ã'ị̃ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." †

7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnị̃ rá 'bá ásị 'bãlépi Ịbụrahịmụ̃ áni Ãdróŋá drị̃ gá rĩ, kí acá ã'ị̃táŋá sĩ Ịbụrahịmụ̃ 'bã anzị rú. 8 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá ídu rĩ jọ, Ãdróŋá la 'bá ãngũ drị̃ gá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí lã 'bá ãlá ru la ã'ị̃táŋá sĩ. Ịjọ́ 'dĩ nị̃ ru ụ́'dụ́ ándrá Ãdróŋá 'bã ịjọ́ mgbã rĩ kí lũjó Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ sĩ: "Ma rú sụ̃sụ́ wi 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní mí rụ̃ sĩ." † 9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ásị 'bãlépi Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'baní Ãdróŋá la sụ̃sụ́ wi cécé ĩ'di 'bã ándrá wilé Ịbụrahịmụ̃ ní ã'ị̃táŋá ĩ'didrị̃ sĩ rĩ áni.

10 'Bá ásị 'bãlépi Ãdróŋá la kí lã 'bá múké ru ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩ̃ŋá sĩ rĩ, úwã ĩ'di rá. Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãzịtáŋá 'dĩ kí vú ũbĩlépi ãzíla ịjọ́ ala gá rĩ kí idélépi pírí ku rĩ, úwã ĩ'di rá." † 11 Ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ã'ị̃ 'bá ãzí ãluŋá la 'bãlé 'bá ãlá ru ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩ'diní ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ị̃táŋá sĩ." † 12 Wó 'bá u'álépi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí sĩ rĩ ã'ị̃táŋá ĩ'diní ãzí kóru, 'bã ásị ãzã koma Ãdróŋá drị rĩ drị̃ gá ku. Kẹ̃jị la gá ĩ'di ásị 'bã ịjọ́ pírí ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ ngalé. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí." †

13 Kúrísĩtõ unze ãma áwãtáŋá ãzịtáŋá drị̃ pálé gá ĩ'diní ã'ĩjó áwãtáŋá ãmadrị̃ 'dụjó ĩ'di 'bã ụrụ'bá gá sĩ drãjó ãma kẹ̃jị gá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ipalé drãlépi mũsãlá'bã ife sị gá rĩ ĩ'di 'bá wãlé rá la." † 14 Unzeŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã ãma unzejó rĩ sĩ, Ãdróŋá wi sụ̃sụ́ 'bá pírí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ 'baní cécé ándrá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ áni. Ãma 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ãma ịsụ́ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã azịlé rĩ ã'ị̃táŋá sĩ.

Ãzịtáŋá kí ịjọ́ azịlé rĩ be

15 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ drĩ ĩminí ícétáŋá ịjọ́ ãma kí idélé ụ́'dụ́ pírí la i'dalé 'dĩ. 'Bá drĩ ịjọ́ ãsĩjó rĩ azị 'bo, 'bá ãzí uja ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé 'bo 'dã ị̃dị́ ku. 16 Ãdróŋá azị ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí Ịbụrahịmụ̃ ní drị̃lẹ́ ĩ'didrị̃ be. Ịjọ́ Ãdróŋá drị sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ adru jọ "drị̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ drị̃ kí," † ífí la 'bá ũ'bí kî la ku, wó rá la jọ, "drị̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ drị̃ nî," ífí la lú 'bá ãlu, drị̃lẹ́ 'dĩ bãsĩ Kúrísĩtõ 'i. 17 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, ãzịtáŋá icó azịŋá Ãdróŋá drị gá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃ ní ílí 430 'dĩ sĩ fẽ drĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị ku rĩ ujalé ku. 18 Ãdróŋá la sụ̃sụ́ wi ĩminí adru ĩminí ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó ĩ'di fẽ la rá la ĩ'diní ịjọ́ la azịjó 'i fẽ la rá rĩ sĩ. Ãdróŋá la ịjọ́ idé ãma abe cécé ĩ'di 'bã ándrá idélé Ịbụrahịmụ̃ be rĩ áni: ĩ'di 'bã ịjọ́ sụ̃sụ́ wijó 'dĩ azịjó Ịbụrahịmụ̃ ní 'bo rĩ sĩ, wi dó ĩ'diní sụ̃sụ́ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.

---

† **3:6** Í'dóŋá 15:6 † **3:8** Í'dóŋá 12:3; 18:18; 22:18 † **3:10** Ãzịtáŋá Amviŋá 27:26 † **3:11** Hãbãkụ́kụ̃ 2:4 † **3:12** Lẹ́vị̃ 18:5 † **3:13** Ãzịtáŋá Amviŋá 21:23 † **3:16** Í'dóŋá 12:7; Í'dóŋá 13:15; Í'dóŋá 24:7

19 Ásịsịṇá ándrá Ãdróṇá 'bã ãzịtáṇá fẽjó Mụ́sã drị gá rĩ ã'du? Ásịsịṇá
ándrá ãzịtáṇá fẽjó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ kí tãmbajó ádrízã ĩ'baní ịjọ́ ũnzí idéjó
siri rĩ sĩ. Úfẽ ĩ'di u'álé ụ́'dụ́ were kpere drĩlẹ́ Ịbụrahịmụ̃ drị azịjó ĩ'diní
rĩ 'bã amụ́ agá. Ãdróṇá iyó mãlãyíkã kí ãzịtáṇá 'dĩ kí ajílé Mụ́sã rụ́
'dõlé, Mụ́sã acá dó lé'di rú 'bá Ịsịrayịlĩ rú rĩ kí drĩdríṇĩ gá Ãdróṇâ be.
20 'Bá lé'di rú rĩ la adru cí la 'bá ĩrĩ drĩ kí lẽ tị icílé rĩ gá, wó Ãdróṇá tu
ándrá pá ĩ'di sĩ á'dụ̂sĩ sáwã ĩ'di 'bã ịjọ́ azịjó Ịbụrahịmụ̃ ní rĩ sĩ.
21 Ãzịtáṇá Ãdróṇá 'bã ándrá fẽlé Mụ́sã drị rĩ uja kí dó vâ ịjọ́ ándrá
ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí rá yã? Yụ, adru 'dĩ 'bã áni ku! Ãzịtáṇá drĩ ándrá
ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ la, Ãdróṇá icó ándrá 'bá kí 'bãlé ãlá ru la ĩ'bã
kí ãzịtáṇá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ. 22 Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróṇá drị agá rĩ jọ ãmaní,
ịjọ́ ũnzí rụ 'bá pírí, ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ azịlé ídri ukólépi ku rĩ drị ĩ'di 'bãngá
lú Yẹ́sũ̃ sĩ ídrĩ ã'ṭáṇá mídrị gá rĩ 'bã Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị gá rĩ gá.

Ãma anzị Ãdróṇá ãni ã'ṭáṇá sĩ

23 Ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ãzịtáṇá Mụ́sã drị umbé ándrá ãma mãbụ́sũ̃
gá kpere sáwã ãmaní ãmã ã'ṭáṇá 'bãjó Kúrísĩtõ amụ́lépi rĩ agá rĩ sĩ.
24 Ãzịtáṇá ri ãma tãmbalé kpere Kúrísĩtõ 'bã amụ́ agá. Ịjọ́ 'dĩ dó mụ
ru idélé 'bo, Ãdróṇá icó dó ú'dî'da ãma lãlé 'bá ãlá ru rá ãmaní ásị
'bãjó Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị gá rĩ sĩ. 25 Ãmaní dó ãma ásị 'bãjó Yẹ́sũ̃ drị gá
rĩ sĩ, ãma adru dó ãzịtáṇá Mụ́sã drị rĩ pálé gá ku.
26 Ĩmi dó pírí anzị Ãdróṇá ãni ĩminí ĩmi ã'ṭáṇá 'bãjó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃
drị gá rĩ sĩ. 27 Ĩmi pírí 'bá bãbũ̃tịzị̃ bĩlépi sĩ ru icíjó Kúrísĩtõ be ãlu 'dĩ,
ĩsũ̃ dó ídri ú'dí Kúrísĩtõ drị rĩ cécé bõngó ú'dí sũ̃lé rĩ áni. 28 Ã'ṭáṇá
Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ, ịjọ́ ãzí ĩmi awalépi ndú-ndú táni ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú la
jõku 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la, 'bá ãtí'bó ru jõku 'bá ãtí'bó ru ku la, ágọ́bị
jõku ũkú la yụ, ã'dusĩku ĩmi pírí ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá. 29 Ĩmi dó pírí
adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni la rĩ sĩ, ĩmi acá dó pírí Ịbụrahịmụ̃ 'bã drĩlẹ́ ãzíla
ĩmi dó ịjọ́ Ãdróṇá 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ kí ịsụ́ pírí ĩndĩ.

4

1 Má i'da drị ĩminí ịjọ́ ícétáṇá 'dĩ sĩ, ngọ́tịṇá zolépi ku rĩ ĩ'di drị cécé
ãtí'bô áni. Drĩ táni adru ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ 'bã 'dịpị rú tí,
2 'bá ãzí la drĩ ĩ'di tãmba ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ kí abe pírí nĩ
kpere sáwã átẹ́pị̃ 'bã 'bãlé rĩ 'bã acá agá. 3 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ru idélépi ãma
abe 'bo rĩ 'i. Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ amụ́jó ku rĩ sĩ, ãma kí ándrá ãtí'bó ru ãzịtáṇá
ãzíla lã'bĩ ũ̃ṇọ́kụ́ drị gá rĩ kí pálé gá cécé ãzịtáṇá 'bãlé anzị 'bã ũbĩ kí
kí vú rĩ kí áni.
4 Ụ́'dụ́ 'bãlé rĩ la mụ acálé 'bo, Ãdróṇá ãpẽ Ngọ́pị̃ tị, ãndrẽ tĩ ĩ'di
'bá ru. Ũbĩ vâ ãzịtáṇá Ãdróṇá 'bã ãfẽlé Mụ́sã drị rĩ kí vú rá, 5 sĩ ãma
unzejó ãzịtáṇá agá rá, ãmaní sĩ acájó Ãdróṇá 'bã anzị rú.
6 Ãmaní dó adrujó Ãdróṇá 'bã anzị rĩ sĩ, Ãdróṇá ãpẽ dó Úríndí Ãlá rĩ
tị u'ájó ãma ásị gá. Úríndí Ãlá 'dĩ fẽ dó ãmaní Ãdróṇá umvelé, “Bãbá,
ãma Átẹ́pị!” 7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adru dó ãtí'bó ru ku, wó rá la anzị Ãdróṇá
ãni. Ãma dó adrujó anzị Ãdróṇá ãni rĩ sĩ, ãma dó ãko ĩ'di 'bã azịlé
fẽlé ãmaní rĩ kí ịsụ́ rá.

Páwṹlọ̃ 'bã ásị̃ 'bá Gãlãtĩyã gá rĩ kí drị̃ gá

8 Ĩmi ándrá drĩ Ãdróŋá nj̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá ãtí'bó ru ãdroŋa ãzí
'dáyụ la kí ĩnzị̃lé. 9 Wó ú'dî'da ĩnị̃ dó Ãdróŋâ 'bo, jõku Ãdróŋá nị̃ dó
vâ ĩmi cé ĩmi icó dó ĩmi ujalé vúlê lé ãtí'bó ru ãzị́ ngalé ãdroŋa 'dáyụ
ãzíla ũkpõ kóru 'dĩ 'badrị́ íngoní ru? 10 Má are ĩmi ãzị́táŋá 'bá Yãhṹdị̃
rú rĩ 'bã ãni ṹ'dṹ, ĩmbá, áyi ãzíla ílí ĩ'badrị́ ĩ'bã kí pẽlé pẽ-pẽ rĩ kí ĩnzị̃.
11 Má u'á ũrị̃ sĩ ĩmi sĩ, má iza dó áma ũkpó ãzị́ ngajó ĩminí úyé.
12 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka Kúrísĩtõ agá 'dĩ, má a'ị́ ĩmi ĩminí
ĩmi trũjó ãzị́táŋá pálé gá rá adrujó mâ áni, ã'dusĩku má ãtrũ vâ ma
ãzị́táŋá pálé gá rá adrujó ĩmi áni. Ĩmi iza drĩ ịjọ́ ãzí má rṹ ku. 13 Ĩnị̃ má
ũlũ ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ pâlé drị̃drị̃ rĩ sĩ, sáwã mání amṹjó ĩmi rṹ 'dõlé
ãyánĩ sĩ rĩ sĩ. 14 Gbíyã mání adrujó ãyánĩ rú 'dã sĩ, ĩmi icó ájẹ́ ãngũ
ndrelé áma drị̃ gâ sĩ rá, wó kẹ̃jị́ la gá ĩmi a'ị́ ma mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃
a'ị̃lé rĩ áni vâ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ a'ị̃lé rĩ áni. 15 Ãyĩkõ ándrá
ĩmi fụlépi rĩ dó ú'dî'da rĩ gá íngõlé yã? Ánị̃ ándrá ĩlẽ ma íngõpí yã
rĩ gá rá, drĩ ájẹ́ adru ĩmi ĩmi mịf́ị́ kí unze fẽlé mánî, ĩmi ájẹ́ kí fẽ rá.
16 Má u'á dó cãndí sĩ, má acá dó ĩminí mẹ́rọ́'bá ru ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́
mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ yã?
17 'Bá ándrá afílépi 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ kí agá ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ
kí imbálépi, lẽlépi la ĩmi ũbĩ ãzị́táŋá 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị́ kí vú rĩ, lẽ
kí ĩmi drị́ ujalé sĩ ĩmi sejó ĩ'ba rṹlé ru, wó ịjọ́ 'dĩ adru ĩminí múké ku.
Lẽ kí lú ĩmi atrịlé má rṹ 'dõlé cí, ĩmi dó sĩ kí tị are áyụ. 18 Ĩ'di múké
ĩminí ĩmi ásị́ 'bãjó ịjọ́ mgbã rĩ vú ũbĩjó áyụ, ádrĩ táni adru ĩmi abe 'dâ
yụ rĩ gá. 19 Mâ anzị̃, ma ãzá ta ĩmi sĩ kpere ĩminí pá tu agá ũkpó ru
ã'ị̃táŋá sĩ Kúrísĩtõ agá. 20 Má ũrã áma ásị́ gâlé álẽ tá tí adrulé ĩmi abe
ma sĩ ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí jọ jã ṹ'dṹkọ́ múké sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩmidrị̃ iza kí
áma drị́ rá.

Ịjọ́ Hãgárĩ 'badrị́ Sárã be rĩ

21 Ĩmi are drĩ ma 'i, ĩmi 'bá lẽlépi u'álépi ãzị́táŋá Mṹsã drị́ pálé gá
'dĩ: ĩnị̃ ándá-ándá ru ịjọ́ ãzị́táŋá Mṹsã 'bã sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ rá yã? 22 Ịjọ́
sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ Ịbụrahịmṹ ándrá anzị́ trũ ĩrị̃. Ãlu rĩ
ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ 'i, ãzí rĩ dó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị́ 'bã tịlé rĩ
'i. 23 Ngọ́tịŋá ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ. Wó
ngọ́tị́ ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị́ rú rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé
Ịbụrahịmṹ ní rĩ sĩ. 24 Ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí kí íni: ũkú ĩrị̃ 'dĩ tu kí pá tị icíma ĩrị̃
sĩ. Tị icíma ãlu rĩ i'dó ru 'bé Sĩnáyĩ drị́ gá. Hãgárĩ tu pá tị icíma 'dĩ gá
ícétáŋá ru, anzị́ tịlé ĩ'diní rĩ kí pírí ãtí'bó ru. 25 Hãgárĩ tu pá ícétáŋá ru
'bé Sĩnáyĩ Ãrábĩyã gá rĩ kẹ̃jị́ gá ãzíla vâ ícétáŋá ru táwṹnị̃ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ
drị́ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã kí sĩ adrujó ãtí'bó ru ãzị́táŋá pálé gá rĩ 'bã kẹ̃jị́
gá. 26 Wó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị́ Sárã tu pá ícétáŋá ru táwṹnị̃ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ
ú'dí 'bṹ gá rĩ kẹ̃jị́ gá. Ĩ'di ãma 'bá pírí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã
andre rú. 27 Ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ ịjọ́ drị̃ la gá íni:
“Mí u'á ãyĩkõ sĩ, mi ũkú úndó
icólépi anzị́ tịlépi ku 'dĩ!
Mí uzá ãzíla íci ãcící ãyĩkõ sĩ,
mi ngọ́tị́ tĩŋá ãzá ĩtrĩkãjó ku rĩ sĩ.
Ã'dusĩku mi ũkú ándrá ãjị́ nzelé rá rĩ, mi amṹ anzị́ tịlé ũ'bí ru,

ĩ'di ũkú u'álépi ágó tị gá ũgũgõ rĩ ndẽ rá.” †

28 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋ́á agá 'dĩ, ĩmi cécé Sárã
ngọ́pị Ĩsákã áni, ã'dusĩku útị ĩmi ú'dí ru úríndí sĩ ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azịlé
Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ sĩ. 29 Wó ĩ'di ándrá adrujó ụ́'dụ́ 'dã sĩ vâ ãndrũ rĩ áni:
'bá tịlé 'bá 'bá rĩ fẽ ũcõgõ 'bá tịlé Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ sĩ rĩ nî. 30 Wó ịjọ́
sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ jọ ịjọ́ drị̃ la gá íngoní? Jọ, “Ídro ĩzóŋ́á ãtí'bó
ru rĩ kí ngọ́pị̃ be rá, ã'dusĩku ngọ́tị̃ ĩzóŋ́á ãtí'bó ru rĩ drị̃ icó ãko átẹ́pị̃
'bã a'belé ngọ́tị̃ tịlé ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azịlé azị-azị̃ ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị rú
rĩ drị̃ kí ịsụ́lé ĩndĩ ku.” † 31 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋ́á agá
'dĩ, ãma adru kí anzị ĩzóŋ́á ãtí'bó ru 'dã drị̃ kí áni sĩ u'ájó ãzịtáŋ́á pálé
gá ku, wó ãma kí anzị ũkú lịcọ́ 'dịpị rú rĩ ãni u'álépi lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drị̃
uyatáŋ̂á kóru rĩ áni.

5

Drị̃lẹ́mgbọ Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé rĩ

1 Trũŋ́á sĩ rĩ gá, Kúrísĩtõ trũ ãma 'bo, ãma dó sĩ u'á drị̃lẹ́mgbọ agá.
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãtu kí pá mgbemgbe ã'ịtáŋ́á agá ãzíla lẽ ãgõ kí mụlé ãma
umbélé ĩbáká ãzịtáŋ́á drị̃ sĩ ãtí'bó ru ku.

2 Ĩmi are drĩ ma 'i, ma Páwụ̃lọ̃ 'i, álẽ ĩminí jọlé la ĩdrĩ ĩmi fẽ ĩtãrãlé
Ãdróŋ́á ní sĩ ĩmi ã'ịjó, drã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'bã ụ̃rọ̃drị̃ dó ĩminí
yụ. 3 Má amvi ĩminí ịjọ́ 'dĩ ĩdị́, 'bá ãlu-ãlu ru fẽlépi ĩtãrã 'i rá rĩ 'bã mba
ãzịtáŋ́á Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ kí tã pírí. 4 Ĩmi 'bá lẽlépi la Ãdróŋ́á 'bã lã ĩmi 'bá
mgbã rú ãzịtáŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ kí vú ũbĩŋ́á sĩ rĩ, ĩmi anzé dó ĩmi
kãkã Kúrísĩtõ drị̃ agá rá, wó ĩmi a'dé dó lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drị̃
rĩ agâ sĩ ãmvé. 5 Wó ãmaní rĩ gá, Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drị̃ rĩ lũ ãmaní
tọndọlọ Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá mgbã rú la ãmaní Yẹ́sụ̃ ã'ịjó rĩ sĩ, 'dĩ
ịjọ́ ãmaní sĩ ásị̃ tịjó rĩ 'i. 6 Ãma gápi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ịlépi 'dĩ, údrĩ
táni ãma ĩtãrã rá jõku ĩtãrã ãma ku, 'dĩ adru ãmaní ịjọ́ ũkpó la ku. Ịjọ́
ãmaní ũkpó rĩ ĩ'di ãmaní Yẹ́sụ̃ ã'ịjó, ã'ịtáŋ́á ru i'dalépi sĩ Ãdróŋ́á lẽjó
'bá kí abe rĩ 'i.

7 Ĩmi ándrá acị́ agá ã'ịtáŋ́á agá múké. Ã'di atrị ĩmi drị̃ ịjọ́ mgbã rĩ
vú bĩŋ́á gá nĩ yã? 8 Ịjọ́ ĩmi drị̃ atrịlépi 'dĩ angá Ãdróŋ́á ĩmi umvelépi sĩ
u'ájó lẽtáŋ́á ĩ'didrị̃ uyaŋ̂á kóru rĩ drị̃ ku. 9 Ịjọ́ imbálé ĩnzõ rú wereŋ́á
rĩ la tọ̃rọ́mẹ́ iza cécé ãkụ́kị́ ĩmbíráŋ́á rĩ 'bã fẽlé íwá mũrá gá tré rĩ la
ũkã rá rĩ áni. 10 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i, má ã'ị̃ ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ rá, á'bã vâ ásị̃ ĩmi
drị̃ gá rá, ĩmi icó ịjọ́ 'bá ãzí ãni la vú ũbĩlé ku, wó ĩmi ịjọ́ mádrị̃ kí vú
ũbĩ áyụ. Ãdróŋ́á la 'bá ĩmi drị̃ ụtrị́lépi rĩ drị̃ gá ịjọ́ lị rá.

11 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋ́á agá 'dĩ, ma ũcõgõ ịsụ́ mání
ịjọ́ ĩtãrãŋ́á drị̃ ũlũjó ku rĩ sĩ. Ádrĩ tá ịjọ́ ũlũ ĩtãrãŋ́á drị̃ gá la, ịjọ́ Yẹ́sụ̃
'bã drãjó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ tá adru ífí kóru. 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú
'dĩ 'bã kí ịsụ́lé ũkpó-ũkpó ĩ'bã kí ã'ị̃lé ku rĩ 'i. 12 Má ũrã áma ásị̃ gâlé
'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí lẽ âco kí cécé ị̃ndrọgọ
ránágó ru rĩ kí acojó rĩ áni rá!

13 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋ́á agá 'dĩ, ûmve ĩmi
drị̃lẹ́mgbọ ịsụ́jó ãzịtáŋ́á 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí agá. Ĩmi ayú
drị̃lẹ́mgbọ 'dĩ sĩ ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá drị̃ gá rĩ kí idéjó áyụ ku. Ĩmi ayú

† **4:27** Ĩsáyã 54:1 † **4:30** Í'dóŋ́á 21:10

drį̃ẹ́mgbọ 'dĩ ĩminí sĩ ãzį̣ ngajó ĩmi ãlu-ãlu ní lẽtáŋ́á sĩ. 14 Ã'dusĩku
ãzį̣táŋ́á pírí tra kí ru į̣jọ́ 'dĩ agá, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”
† 15 Wó ĩmi adru mį̣fį̣ trũ! Ĩdrĩ ĩmi ucí sį̣ sĩ cénĩ-cénĩ rú cécé ãnãkpá
ásé agá rĩ 'bã kí ru ucílé rĩ áni, ĩmi mụ ĩmi ụ'dį̣lé ãyá-ãyá.

Ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drį̃ ãma ídri agá rĩ

16 Ájọ ĩminí, Úríndí Ãlá rĩ drĩ ĩmi drį̃ ce nĩ, ĩmi icó į̣jọ́ ĩmi ụrụ'bá 'bã
lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlé ku. 17 Ájọ ĩminí į̣jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku į̣jọ́ ụrụ'bá drį̣
gá rĩ icí kí ru į̣jọ́ Úríndí Ãlá rĩ drį̃ be ku. Į̣jọ́ ụrụ'bá drį̣ rĩ kí į̣jọ́ Úríndí
Ãlá rĩ drį̃ be kí į̃rį̃ trá kí drĩdríŋ̃ĩ gá mẹ́rọ́'bá ru, kí ã'dį̣ 'dị kí drĩdríŋ̃ĩ
gá mí icó dó sĩ į̣jọ́ míní pẽlé idélé rĩ idélé ku. 18 Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drį̣
rĩ drĩ ĩmi drį̃ ce nĩ, ĩmi adru dó ãzį̣táŋ́á pálé gá ku.

19 Į̣jọ́ ụrụ'bá drį̣ gá rĩ la 'bá kí fẽ į̣jọ́ 'dĩ kí idélé: mį̣-ãcí ãwṹ drį̃,
ũrãtáŋ́á ũnzíkãnã rú rĩ, į̣jọ́ ãndį̣ ru drį̃nzá ru rĩ abe. 20 Kí ãdroŋa ĩnzõ
rú rĩ kí į̃nzį̃, kí ũjõgõ ãzį̣ nga, kí 'bá kí ngṹ ũnzí, kí ãwã kí drĩdríŋ̃ĩ gá,
ãko 'bá ãzí drį̃ la 'de kí ásį̣ gá ũnzí. Kí ala adrá ũmbã sĩ gbõrú-gbõrú,
kí 'bá ãzí rĩ kí drį̃ ŋmĩ vṹrṹ sĩ ru drį̃ ingajó ụrụgá ãndânĩ. Kí ru awa
ínátį̣ sĩ ínátį̣ sĩ, 21 kí ãjã rú, kí ãná mvụ, kí ṹmṹ sĩ ãná mvụjó ãwṹ idéjó
rĩ kí 'bã, ãzíla į̣jọ́ ũnzí ãzí ndú-ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí idé. Álũ ĩmi mį̣fį̣ jõ
mâ ĩmi mį̣fį̣ lũjó ídu rĩ áni, 'bá į̣jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ icó kí Sṹrṹ
Ãdróŋ́á drį̃ į̣sṹlé ĩ'bã ãko rú ku.

22 Wó ífí Úríndí 'bã kalé rĩ kí lẽtáŋ́á, ãyĩkõ, ásį̣ į̃gbẹ̃, į̣jọ́ taŋ́á, ásį̣
ndrį̃ŋ́á, mũkẽ, ã'į̣táŋ́á, 23 'bá į̣jọ́ idélépi jã rĩ, ãzíla ru ụtrį̣jó į̣jọ́ ũnzí
idéŋ́á gá rĩ. Ãzį̣táŋ́á į̣jọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí drį̃ gá 'dáyụ. 24 'Bá Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ ãni rĩ ipa kí ĩ'bã ụrụ'bá į̣jọ́ ũnzí drį̣ gá rĩ kí į̣jọ́ ala gá ụrụ'bá 'bã
lẽlé idélé rĩ kí abe mũsãlá'bã sį̣ gá pírí 'bo. 25 Úríndí 'bã ãmaní ídri
fẽjó rĩ sĩ, lẽ Úríndí 'bã ce vâ ãma drį̃ nĩ. 26 Lẽ ãma adru kí ãfó sĩ ku,
ãma iza kí 'bá ãzí 'bã ásį̣ ku, ãzíla lẽ ãma idé kí 'bá ãzí ní ãjã sĩ ku.

6

Ĩmi idé mũkẽ 'bá pírí nî

1 Má ádrį̣́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̣táŋ́á agá 'dĩ, 'bá ãzí drĩ a'dé į̣jọ́
ũnzí agá, ĩmi 'bá úríndí agá ũkpó ru 'dĩ ĩmi uja 'bá 'dã jãjã rú vúlé
ã'į̣táŋ́á agá ũgũgõ. Wó ĩmi adru mį̣fį̣ trũ ĩmi vâ mụ a'délé į̣jọ́ ũnzí ãlu
'dã agá ku. 2 Ĩko ĩmi ãzã į̣jọ́ ãnzį̣ ĩmi į̣sṹlépi rĩ kí agá. Į̣jọ́ ĩminí ĩmi ãzã
kojó 'dĩ la fẽ ĩmi ãzį̣táŋ́á Kúrísĩtõ drį̃ kí vú ũbĩlé. 3 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i
ãmbógó ru índẽ 'bá ãzí kí rá, wó adru ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã 'bã áni ku, ĩ'di
ru drį̃ ule. 4 'Bá ãlu-ãlu 'ba amá ru ádrízã į̣jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ múké yã
rĩ. Drĩ dó ru ádrízã ndre múké, ĩ'di dó sĩ ru ũnũ į̣jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ,
adru ĩ'di 'bã ru ṹ'b̃jó 'bá ãzí kí abe rĩ sĩ ku. 5 Ájọ į̣jọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku
lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tu pá į̣jọ́ ĩ'didrį̃ kí agá nĩ.

6 'Bá 'bání imbálé į̣jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ sĩ rĩ lẽ 'ba ale kí ãko ĩ'badrį̃ kí 'bá
kí imbálépi rĩ abe.

7 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãzí icó Ãdróŋ́á idelé ku. Ájọ į̣jọ́ 'dĩ
íni la ã'dusĩku ũri 'bá 'bã tralé rĩ ĩ'di ũri ándrá ĩ'di 'bã salé rĩ. 8 'Bá
į̣jọ́ ũnzí ụrụ'bá drį̃ kí vú ũbĩlépi áyụ rĩ ĩ'di drṹzį̣ drã ukólépi ku rĩ į̣sṹ

† **5:14** Lẹ́vį̃ 19:18

áyụ. Wó 'bá ĩjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drı̨̃ kí vú ũbĩlépi rĩ la drụ́zı̨ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ. 9 Lẽ ãma ãndẽ kí ĩjọ́ múké rĩ idéŋ́á sĩ ku. Ãdrĩ kí ãndẽ ku, ãma kí drụ́zı̨ ũyá la ịsụ́ rá sáwã la múké rĩ drĩ acá 'bo rĩ gá. 10 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma idé kí ĩjọ́ múké 'bá pírí 'baní, ãdrĩ kí drı̨̃lẹ́ba ịsụ́ rá rĩ gá. Wó ambamba la 'bá pírí Kúrísĩtõ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'banî.

Ĩjọ́ Páwũ̃lõ̃ 'bã jọlé ãsĩjó rĩ kí zı̨́táŋ́á be

11 Ĩndre drĩ áma drı̨̃mvụ́ mání wárágã sĩjó ĩminí núkũtã use sĩ áma drı̨̃ sĩ 'dĩ 'i. 12 'Bá lẽlépi ĩmi ũŋmĩlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ, lẽ kí ru i'dalé ãzíla ịpı̨́lé ĩjọ́ ụrụ'bá drı̨ gá rĩ kí sĩ. Kí ĩjọ́ 'dĩ kí idé íni la ã'dusĩku lẽ kí ũcõgõ ĩjọ́ ũlũŋ́á ála patáŋ́á ịsụ́ mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ adru ĩtãrãŋ́á sĩ ku rĩ ịsụ́lé ku. 13 'Bá jọlépi la ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí ũbĩ kí vâ ãzı̨́táŋ́á Mụ́sã drı̨ rĩ kí vú pírí ku. Lẽ kí 'bãngá ĩtãrã ĩmi rá kí dó sĩ ru ịpı̨ ĩminí ĩjọ́ ĩ'bã kí lẽlé ụrụ'bá drı̨̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ. 14 Jõ ma 'i, álẽ áma ịpı̨́lé ĩjọ́ ãzí sĩ ku rá la ĩjọ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'i. Ĩ'di 'bã drãŋ́á mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ sĩ, ĩjọ́ ũ̃nọ́kụ́ drı̨ 'dĩ kí ũ̃rõ̃drı̨ mání 'dáyụ, ãzíla áma ãzı̨ vâ ũ̃nọ́kụ́ ní 'dáyụ. 15 Ĩjọ́ mání ãmbógó rĩ adru 'bání ru ĩtãrãjó rá rĩ 'i jõku ĩ'diní ru ĩtãrãjó ku rĩ 'i ku. Ĩjọ́ mání ãmbógó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ ịsụ́ ídri ú'dí Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drı̨ gá rĩ 'bã fẽlé rĩ rá yã rĩ 'i. 16 Ãdróŋ́á ásı̨ 'bã ndrĩ 'bá ãzı̨́táŋ́á 'dĩ vú ũbĩlépi rĩ 'baní pírí 'ba u'á kí sĩ ásı̨ ĩgbẽ̃ sĩ. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ịsịrayı̨́lı̨ rú Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé nĩ rĩ kî.

17 Mání ĩjọ́ mádrı̨ 'dĩ dejó, álẽ dó 'bá ãzí 'bã ĩcãndĩ ma ĩdı̨ ku, ã'dusĩku ĩlụ́wẹ́ áma ụrụ'bá gá 'dĩ i'da kí ma ãtí'bó Yẹ́sũ̃ ãni.

18 Má ádrı̨̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋ́á agá 'dĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ 'bã adru ĩmi drı̨̃ gá jã 'dâ. Ámĩnã.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Ĩfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị́ ma Páwũlọ̃ ũpị́gọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drị́ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drị́, ásĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ị̃táŋâ trũ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá Ĩfésõ gá 'dĩ 'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ị̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Sũsụ́ wijó Úríndí sĩ ãmaní Kúrísĩtõ sĩ rĩ

3 Lẽ ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pị ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'i. Ícíŋá ãmaní Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ, fẽ ãmaní drĩ̃lẹ́ba, wi ãmaní sũsụ́ pírí Úríndí drị́ 'bũ̃ gâlé 'dĩ kî. 4 Ã'dusĩku ũpẽ ándrá ãma ídu Kúrísĩtõ rũ̃ sĩ adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'dĩ sĩ 'bã drĩ ũ̃ọ́kụ́ ku, 'bã ãma adrujó ãlá ru ãzíla ịjọ́ kóru ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́tị gá. 5 'Bã ãma ídu acájó ĩ'di 'bã anzị rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agâ sĩ, ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ kí sĩ. 6 Lẽ ãma ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ásị́ ị̃gbẽ̃ ĩ'di ãni dĩ̃zã rú ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní ĩ̃sáḷị, ĩ'di 'bã Ngọ́pĩ̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ agâ sĩ rĩ sĩ. 7 Ĩ'di agá unze ãma ãrí ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, ãma trũjó ịjọ́ ũnzí agá. Ásị́ ị̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãni ãmbógó rĩ sĩ, 8 ĩ'diní fẽlé ãmaní ĩyõ rú ũ̃'bĩ̃ŋâ kóru ũndũwã ĩ'didrị́, ãzíla ịjọ́ nĩ̃ŋá ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ. 9 Ãzíla fẽ ãmaní ịjọ́ ĩ'di ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nĩ̃jó ĩ'di 'bã adrujó múké ĩ'di mịfĩ gá rĩ, ĩ'di 'bã ũrãlé idélé Kúrísĩtõ agâ sĩ rĩ 'i. 10 Ị̃jọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ sáwã pịrị-pịrị rĩ drĩ ca 'bo, ĩ'di ãko pírí 'bũ̃ gá rĩ kí icí ãko ũ̃ọ́kụ́ gá rĩ abe Úpí ãlu pálé gá 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 Ãko pírí kí ru idé Ãdróŋá 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã ásị́ 'bã ũrãlé rĩ áni, ãzíla Ãdróŋá ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, icíŋá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ 'dĩ ịjọ́ ĩ'diní 'bãlé ídu rĩ 'i. 12 Ãma gápi 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú drĩ̃drị́ ásị́ 'bãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ũpẽ ãma ĩ'di ịcụ́jó ãmbõgõ ĩ'didrị́ dĩ̃zã rú rĩ sĩ. 13 Ãzíla úsu vâ ĩmi Kúrísĩtõ agá ĩndĩ ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, 'dĩ ịjọ́ mgbã patáŋá ĩmidrị́ gá rĩ drị́ 'i. Ĩminí ĩ'di ã'ĩjó 'bo rĩ sĩ ĩbĩ dó sĩ ícétáŋá ĩmi ĩ'di ãni rĩ ĩmi ụrụ'bá gá Úríndí Ãlá Ãdróŋá ní azịlé rĩ sĩ. 14 Úríndí ĩ'di ãko a'belé pá tulépi ãwítã rú kpere 'bá kí unzejó pírí 'bo, sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã ãko rú. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ị̃nzĩ́ kí Ãdróŋá 'i dĩ̃zã ĩ'di ãni ãmbógó rĩ sĩ.

Páwũlọ̃ 'bã Ãdróŋá zijó rĩ

15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ụ́'dụ́ ma ịjọ́ arejó ã'ị̃táŋá ĩmi ãni Yẹ́sṹ agá rĩ drĩ̃ gá ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá ãlá rĩ 'ba rụ́ pírí rĩ sĩ, 16 má a'be ãwã'dĩ̃fô fẽŋá Ãdróŋá ní ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ ku ãzíla ma ĩmi ịjọ́ ũrã mání ĩminí Ãdróŋá zị agá. 17 Ma Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ Átẹ́pị dĩ̃zã rú rĩ zị sĩ ĩminí ũndũwã Úríndí drị́ gá rĩ fẽjó ãzíla ícétáŋá kí abe, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩ'di nĩ̃ ndẽ rá. 18 Ma vâ Ãdróŋá zị mịfĩ ĩmi ásị́ drị́ gá rĩ kí nzĩ̃jó ĩmi dó sĩ nĩ̃ la rá, ãzíla ĩmi dó sĩ ásị́ 'bã ãko ĩ'diní dĩ̃zã rú drĩ̃lẹ́ gâlé Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ĩminí mụlé ịsụ́lé rĩ kí drĩ̃ gá, 19 ãzíla ũkpó ĩ'di

ãni ãmbógó ndẽlépi rá rĩ la ãzḭ nga ãma 'bá ĩ'di ã'ḭlépi 'dĩ abe nĩ. Ũkpó
'dã cécé ũkpó ĩ'didrḭ ãmbógó rĩ 'bã ãzḭ ngajó rĩ áni. 20 Ĩ'di 'bã ayúlé
sĩ Kúrísĩtõ ní, ĩ'diní sĩ ĩ'di ingajó ídri drã agá ãzíla ĩ'di irijó ĩ'di 'bã drḭ
ãndá rĩ gá ãngũ 'bṵ̃ gá rĩ gá rĩ 'i. 21 Kúrísĩtõ Úpí ru ũkpó drḭ̃ ceŋá 'bṵ̃
gá rĩ agá pírí, ãzḭtáŋá ãzíla ũkpó ãzíla ũpi kí drḭ̃lẹ́ gá, rṵ́ ĩ'didrḭ gá fẽlé
rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãmbogo ṵ̃nọ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ 'badrḭ̃ kí rá, ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́
drṵ́zḭ amṵ́lépi vúlé rĩ 'badrḭ̃ kí rá. 22 Ãzíla Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di
pálé gá, 'bã dó ĩ'di adrujó kãnḭ́sã drḭ̃lẹ́ ru ãko pírí kí drḭ̃lẹ́ gá. 23 Kãnḭ́sã
ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ 'i, ga ũkpó Kúrísĩtõ drḭ sĩ tré ĩ'di sĩ ãko
pírí ga kí tré gẽrḭ̃ pírí gá.

2

Kúrísĩtõ agá ála adru ídri

1 Ándrá ídu ĩminí drĩ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭjó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ḭjọ́ ũnzí
ĩmidrḭ̃ kí agá úríndí sĩ rá ã'dusĩku ĩgã Ãdróŋâ tḭ arelé úmgbé. 2 Ĩmi
idé ándrá ḭjọ́ 'dĩ kí, ĩminí u'ájó gẽrḭ̃ ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, ãzíla
ũkpó úpí sṵ́rṵ́ ũlí agá 'bṵ̃ agá 'dĩ drḭ̃, úríndí ũnzí ú'dî'da ãzḭ ngalépi
'bá Ãdróŋá tḭ gãlépi úmgbé 'dĩ kí agá rĩ sĩ. 3 Ṵ'dṵ́ ãlu ãma pírí u'á
kí ándrá ḭjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí agá rá, ḭjọ́ 'dĩ kí ãmã ũrãlé ãzíla
ãmã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kî. 'Bá ãzí rĩ kí áni, ãma dó sĩ adru 'bá ándrá
tátí drḭ̃rḭma ḭsṵ́lépi ũmbã ĩ'didrḭ sĩ rĩ kî. 4 Wó lẽtáŋá ĩ'didrḭ ãmaní
ãmbógó rĩ sĩ, Ãdróŋá ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ambamba rĩ, 5 'bã ãma ídri Kúrísĩtõ be
táni ãmaní ũdrã agá ḭjọ́ ũnzí agá úríndí sĩ rá. Pa lú ĩmi ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ
gá rĩ sĩ.

6 Ãdróŋá inga ãma Kúrísĩtõ be ãzíla fẽ ãmaní rijó ĩ'di trũ Ũpĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sṵ̃ drḭ 'bṵ̃ gá rĩ agá. 7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭ̃tṵ́ amṵ́lépi rĩ sĩ, ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ
ndẽlépi rá ukólépi ku rĩ 'bã i'dá dó sĩ ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agâ sĩ.
8 Ã'dusĩku pa ãma ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ gá rĩ sĩ, 'dĩ ã'ḭtáŋá sĩ adru ḭjọ́ angálépi
ĩmidrḭ la ku, ĩ'di ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé nĩ rĩ 'i; 9 adru ãzḭ ngaŋá sĩ ku,
'bá ãzí ḭpḭ dó sĩ ru ḭjọ́ la sĩ ku. 10 Ã'dusĩku ãma drḭmvṵ́ ĩ'di 'bã 'bãlé
Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agâ sĩ ḭjọ́ mgbã rĩ ngajó ándrá Ãdróŋá 'bã idélé ãmaní
ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ ngajó rĩ 'i.

Kúrísĩtõ agá ãma 'bá ãlu

11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ḭjọ́ ándrá ĩmi tḭjó ãmḭ́yọ́ŋá ru, 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú
ĩtãrãlé drḭ sĩ 'dĩ 'bã kí ĩmi umvejó "'Bá ĩtãrãlé ku 'dĩ kî rú" rĩ 'i (wó 'dĩ
kí ḭjọ́ lú idélé ụrụ'bá gá rĩ kî adru 'bá ĩtãrãjó ásḭ gá rĩ 'i ku). † 12 Ĩnḭ̃
rá ĩmi ándrá Kúrísĩtõ trũ ndú-ndú, úlã ándrá ĩmi 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ãni la
rú ku ãzíla ãmḭ́yọ́ŋá ru ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã azḭlé ĩ'baní rĩ kí kóru. Ĩri u'álé
ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ Ãdróŋâ kóru ãzíla ásḭ 'bãŋâ kóru. 13 Wó ú'dî'da ĩmi
ándrá 'bá álḭ́ rárá ru 'dĩ, ící dó ĩmi Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ trũ ãlu, ají dó ĩmi ãni
rú ãrí Kúrísĩtõ drḭ̃ sĩ.

14 Kúrísĩtõ 'bã mgbã rĩ atrḭ ãma ásḭ ũnzĩ ãmaní ãma lẽjó ku rĩ agâ sĩ
ãma 'bá Yãhṵ́dḭ̃ ru 'dĩ kí icíjó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ abe ãlu. Anu bõrõ
kí drĩdríŋĩ̃ gá kí awalépi ndú-ndú sĩ adrujó mẹ́rọ́'bá ru rĩ rá. 15 Anu
ãzḭtáŋá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ 'badrḭ cécé bõrõ áni kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ ĩ'di 'bã drãŋá
sĩ rá, sĩ amụtḭ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí icíjó 'bá ú'dí ãlu rú ĩ'di be, ají dó sĩ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ gẽrḭ̃

† **2:11** Ãzḭtáŋá Amviŋá 10:16; 30:6; Kõlõsáyĩ 2:11; Rṵ́mḭ̃ 2:28-29

ãlu 'dĩ sĩ. 16 Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ, Kúrísĩtõ andi ãngũ
ũnzí ĩ'badrị rĩ rá. Mũsãlá'bã sĩ icí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãzíla ají dó sĩ
kí vúlé Ãdróŋá rụ́. 17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ amụ́ ịjọ́ mgbã ásị į̃gbẹ̃ drị gá
rĩ ũlũlé 'bá pírí 'banî, ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku ándrá rárá ru Ãdróŋá be
'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ãníŋá 'dĩ 'banî. † 18 Ĩ'di Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ ãma icó
amụ́lé Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ sĩ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ drį̃lẹ́ gá rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ, ĩmi adru dó ãmỉyọ́ŋá ru į̃dị ku.
Ĩmi dó Ãdróŋá 'bã 'bá ãzíla 'bá ĩ'didrị lịcọ́ gá rĩ kî. 20 Úsị dó ĩmi jó
į̃ndụ́ 'bá ũ̃pịgọ̃ŋa rú ãzíla 'bá nãbịya rú 'dĩ 'bã kí 'bãlé 'dĩ ịjọ́ ĩ'bã kí
imbálé rĩ drị gá. Ãzíla írã kónã gá jó 'bã sĩ pá tujó rĩ ĩ'di Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃
'bã ãmgbã rĩ 'i. 21 Ĩ'di agá jó icí dó ru ãlu ãzíla tu pá jó Ãlá Úpí į̃nzį̃jó
rĩ rú. 22 Ícíŋá ĩmi ãni ĩ'di agá rĩ sĩ, úsị vâ ĩmi 'bá pírí abe jó ãlu rú,
ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ u'ájó ala gá Úríndí ĩ'didrị sĩ rĩ rú.

3

Páwũ̃lõ̃ 'bá į̃jọ́ ũlũlépi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ 'i

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma Páwũ̃lõ̃ 'i, ma Ãdróŋá zị ĩmi ịjọ́ sĩ. Ma mãbụ́sũ̃ gá la
ãzị Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ 'bã fẽlé mádrị, sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ. 2 Ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi are ịjọ́ ãzị Ãdróŋá 'bã fẽlé mádrị ásị
į̃gbẹ̃ ĩ'didrị gá rĩ sĩ ĩmi ãzã kojó 'dĩ rá. 3 Ãdróŋá i'da mání ịjọ́ ĩ'di ãni
itúlé zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ. Ásĩ ĩminí ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drị gá were rú 'bo. 4 Ĩminí ịjọ́ 'dĩ
lãjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ndre la rá ávã ịjọ́ Ãdróŋá ãni zį̃lé zį̃-zį̃ Kúrísĩtõ drị
gá rĩ rá. 5 Ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã zį̃lé zį̃-zį̃ 'dĩ i'da ándrá ĩ'di 'bá 'baní
ku, wó ú'dî'da rĩ gá, i'da dó ĩ'di Úríndí Ãlá rĩ sĩ. I'da ĩ'di 'bá ĩ'di ãni ĩ'di
'bã ũpẽlé ũ̃pịgọ̃ŋa ãlá ãzíla nãbịya rú 'dĩ 'banî. 6 Ị́jọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ 'bã ífí
ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị gá rĩ fẽ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ
abe drį̃lẹ́ba Ãdróŋá drị gá rĩ ịsụ́lé, kí ụrụ'bá ãlu 'bã ĩsélé ãzíla kí ịjọ́
Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã azị̃lé Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ rụ̃ sĩ rĩ awa kí drĩdríŋĩ gá ĩ'bã
ã'į̃táŋá Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ.
7 Má acá ãtí'bó ịjọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú fẽtáŋá ásị į̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãni
ĩ'di 'bã fẽlé mání ãzị ũkpõ ĩ'didrị 'bã ngalé rĩ sĩ. 8 Ma 'bá ãsį̃ŋá gá 'bá
Ãdróŋá ãni 'dĩ kí agá pírí rĩ 'i, wó mání táni adrujó 'dĩ 'bã áni rá tí,
Ãdróŋá fẽ mání drį̃lẹ́ba sĩ ãzị ĩ'di ãni ãmbógó ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní málĩ Kúrísĩtõ drị ukólépi ku rĩ drị gá. 9 Ãdróŋá
fẽ vâ mání ãzị ịjọ́ ándrá ĩ'di ãni zį̃lé zį̃-zį̃ údu rĩ i'dajó 'bá pírí 'baní
tọndọlọ. 'Dĩ Ãdróŋá ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ rĩ 'i. 10 Idé ịjọ́ 'dĩ íni la
ú'dî'da i'dajó la úríndí 'baní, ãzíla 'bá kí drị celépi ũkpõ trũ 'bũ̃ agá
'dĩ abe, Ãdróŋá 'bã ũndũwã ãmbõgõ íngõpí yã rĩ. Ãdróŋá i'da ĩ'baní
ũndũwã ĩ'didrị ãzị ĩ'di 'bã ngalé kãn̨ịsã agá rĩ sĩ. 11 Ãdróŋá itú ándrá
ịjọ́ 'dĩ ídu ịjọ́ ĩ'di 'bã ũtĩlé ukólépi ku rĩ sĩ, ãzíla idé ịjọ́ 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃
ãmã Úpí rụ̃ sĩ. 12 Ãmaní ĩ'di ã'į̃jó rá rĩ sĩ ãzíla ãmaní ãma icíjó ĩ'di trũ
ãlu rĩ sĩ, gẽ̃rị̃ Ãdróŋá rụ̃lé rĩ ĩ'di ãmaní mgbọ rú, ãma dó mụ ĩ'di rụ̃lé
ũ̃rị̃ kóru. 13 Má a'ị ĩmidrị, ĩmi ásị 'bã ũtĩ ịjọ́ mání ũcõgõ ịsụ́jó ịjọ́ ũlũŋá
ĩminí ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ ku, ã'dusĩku 'dĩ pírí ĩmi ịjọ́ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ 'bã Ãdróŋá zịjó Kũrĩsĩtíyánĩ Ĩfésõ gá rĩ 'baní rĩ

† **2:17** Ĩsáyã 57:19

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átị̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị drị̃lẹ́ gá sĩ ĩminí Ãdróŋ́á
ã'ị̃jó. 15 Ĩ'di 'bá fẽlépi la lịcọ 'bṹ gá ãzíla vâ ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ 'baní
adrujó cí rĩ 'i. 16 Ĩ'di málĩ trũ fẽlé 'bá pírí ĩ'di ãni 'dĩ 'baní. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ázị
Ãdróŋ́á 'i Úríndí ĩ'didrị̃ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ, ĩmi ásị́ dó sĩ adru ũkpó ru,
17 ma vâ Ãdróŋ́á zị lẽ Kúrísĩtõ 'bã ri ĩmi ásị́ gá ãsị̃ŋâ kóru ã'dusĩku ĩmi
ã'ị̃ ĩ'di rá. Ãzíla ma vâ Ãdróŋ́á zị lẽtáŋ́á ĩminí ĩ'di lẽjó ãzíla ĩminí ĩmi
lẽjó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ 'bã fẽ ĩminí pá tujó ũkpó ru. 18 Gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ, ĩmi
ãzíla 'bá pírí Ãdróŋ́á ãni 'dĩ kí mụ ńḷé la Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ
gá rá. Lẽ ãma ambamba, ãsị̃ŋâ kóru. 19 'Bá ãzí drĩ táni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
lẽ ãma íngõpí yã rĩ ńị agá pírí ku tí, ma Ãdróŋ́á zị ĩminí sĩ ńjó la, ĩmi
dó sĩ adru cécé Ãdróŋ́á áni.
20-21 Dĩzã 'bã adru Ãdróŋ́á ní ũkpó ĩ'di ãni ãzị́ ngalépi ãma agâ sĩ
ãko ĩ'di 'bã icólé idélé rĩ kí idéjó ndẽ ãmaní zịlé ĩ'didrị̃lé jõku ãmaní
ũrãlé rĩ kí rá. Ãzíla dĩzã 'bã adru ĩ'diní kãnị́sã agá ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ
agá sáwã pírí sĩ, ãsị̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

4

Ící ãma ụrụ'bá Kúrísĩtõ agâ sĩ

1 Mâ adrujó mãbṹsṹ rú ãzị́ Úpí drị́ gá ị́jọ́ ũlũjó rĩ ngajó rĩ sĩ, ma
mãmálá 'bã ĩmi rṹ ĩmi u'á ádrízã múké Ãdróŋ́á 'bã ĩmi umvejó adrujó
ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ sĩ. 2 Ị́jọ́ pírí míní idélé rĩ kí agá ími ásị́ 'bã adru jã
ãzíla ĩ̃gbẹ́ ru, ími ásị́ 'bã ta ị́jọ́ tã-tã, ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá lẽtáŋ́á sĩ
ásị́ jã sĩ. 3 Ĩmi ṹ'bị̃ ũkpó ru u'ájó tị icítáŋ́á Úríndí 'bã fẽlé sĩ ĩmi umvejó
adrujó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rĩ agá. 4 Ãma 'bá ã'ị̃táŋ́á agá 'dĩ, ãma ụrụ'bá ãlu agá,
Úríndí vâ ãlu, cécé Ãdróŋ́á 'bã ándrá ãma umvejó ásị́ 'bãŋ́á ãlu agá
rĩ sĩ rĩ áni. 5 Úpí ĩ'di ãlu, ã'ị̃táŋ́á ãlu, ãzíla bãbṹtị́zị̃ vâ ãlu. 6 Ãdróŋ́á
ãlu Átẹ́pị rú rĩ ãko pírí 'badrị̃, ãko pírí kí drị̃lẹ́ gá, ãko pírí agâ sĩ ãzíla
u'álépi ãko pírí kí agá rĩ 'i.
7 Wó Kúrísĩtõ fẽ ãma ãlu-ãlu ní fẽtáŋ́á ndú-ndú kí ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá
rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé awalé rĩ áni. 8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́á drị̃ agá rĩ
áni,

"Ĩ'di mụ tụlé 'bṹ gá ụrụgâlé 'bo,
'dụ 'bá mãbṹsṹ rú 'dĩ kí ĩndĩ
ãzíla fẽ dó 'bá 'baní fẽtáŋ́á kî." †

9 (Bṹkṹ Ãdróŋ́á drị̃ drĩ jọ la: "Tụ ãngũ ụrụgá rĩ gá" ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?
Ífí la sị vṹrṹ ṹnọ́kṹ ĩndṹ gâlé ráká. 10 'Bá asị́lépi 'bṹ gâlé ṹnọ́kṹ drị́ gá
'dõlé rĩ ĩ'di 'bá tụlépi ãngũ ụrụgá wị́lị́wị́lị́ ãndânĩ rĩ gá pírí rĩ 'i, ãko
pírí 'bã adru kí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.) 11 Ĩ'di Kúrísĩtõ 'bá 'baní ãzị́ ndú-
ndú kí fẽlépi rĩ 'i, ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí adrujó ṹpị́gọ́ŋ́á ru, ãzí kí adrujó
nãbịya rú, ãzí rĩ kí 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ kí ru, ãzíla ũpẽ 'bá ãzí rĩ
kí 'bá ã'ị̃táŋ́á agá rĩ kí tãmbalé ãzíla kí imbájó. 12 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ 'bá
Ãdróŋ́á drị̃ kí itújó bábá ãzị́ ngajó Kúrísĩtõ nî, sĩ ụrụ'bá ĩ'didrị́ kãnị́sã
sịjó. 13 Ásị́sị́ŋ́á la ãmbógó rĩ sĩ ãma icíjó pírí ãlu ã'ị̃táŋ́á ãmaní sĩ ĩ'di
ńjó Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i, ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá zolépi 'bo la rú zojó rá
cécé Kúrísĩtõ áni.

† **4:8** Zãbṹrị̃ 68:18

14 Ãma icó dó sĩ adrulé anzị nírí ru tulé drị̃ gá ãzíla vúlé ãlụ́kụ́kụ̃
ímbátáŋá ĩnzõ rú drị̃ 'bã ujílé léru-léru rĩ rú ị̃dị́ ku. 'Bá ũndũwã ĩnzõ
rú ãzíla ị́jọ́ ĩnzõ rú 'dĩ kí itúlépi rĩ ícó kí ulélé ku. 15 Kẹ̃jị́ la gá, ị́jọ́ mgbã
Ãdróŋá drị́ gá rĩ jọjó lẽtáŋá sĩ rĩ la ãma fẽ zojó gẹ̃rị̃ pírí sĩ Kúrísĩtõ agá,
ĩ'di drị̃lẹ́ kãnị́sã drị́ rĩ. 16 Kúrísĩtõ sĩ ụrụ'bá pírí icí ru ãlu, ru icíjó sĩ
ru rụjó ãngũ ãlu gá, ị́sụ́ 'bã ũkpó fẽjó rĩ sĩ. Fẽ ụrụ'bá ní zojó lẽtáŋá sĩ,
ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu-ãlu 'bã ãzị́ ĩ'didrị̃ ngalé rĩ 'bã áni.

Ídri ú'dí Kúrísĩtõ agá rĩ

17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la ĩminí ãzíla ma ĩmi bị́lẹ́ ị̃ndụ́ li rụ́ Úpí drị́ gá rĩ sĩ,
ĩmi u'á kí cécé 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku rĩ kí áni ku. Ãko ĩ'bã kí ị́jọ́ ũrãjó
drị̃ la gá rĩ kí ũrõdrị́ kóru ãzíla ũnzíkãnã rú. 18 Icó kí ị́jọ́ vãlé Ãdróŋá
drị̃ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ vãŋá ĩ'badrị̃ kí ũnzí. Ídri ú'dí Ãdróŋá 'bã fẽlé
rĩ kí agá 'dáyụ, ã'dusĩku nị̃ kí ị́jọ́ ku ásị́ la 'bã kí mbajó mbã-mbã rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ, kí dó sĩ drị̃nzá kóru, fẽ kí dó ru ị́jọ́ ĩ'bã
ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ idéjó, ãzíla kí ị́jọ́ pírí drị̃nzá ru 'dĩ kí idé áyụ, ãzíla
icó kí idélé ũrị̃ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku.

20 Ị́jọ́ ándrá ĩminí Kúrísĩtõ nị̃jó rĩ adru gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ ku. 21 Ãndá-ãndá
ru ĩmi are ị́jọ́ drị̃ la gá rá ãzíla ĩmi 'bá ĩ'di vú ũbĩlépi 'dĩ 'baní ímbá ị́jọ́
mgbã Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ rá. 22 Ímbá ándrá ĩmi sĩ ị́jọ́ idéŋá gbíyã ĩmi ãni ídu
rĩ sĩ rĩ a'bejó rá, ídri ru izalépi ĩlí ĩ'di ãni úlétáŋá ru 'dĩ 'i. 23 Ĩmi ásị́ kí
'bãjó ũrãtáŋá ĩmidrị̃ abe ú'dí ru, 24 ĩsụ̃ dó 'bá ú'dí 'bãlé cécé Ãdróŋá
áni ãzíla ru i'dálépi ídri mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ áyụ.

25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi alị́ ĩnzõ ị̃dị́ ku, lẽ dó ãjọ ị́jọ́ mgbã rĩ ãma ãlu-ãlu
ã'ị̃táŋá agá 'dĩ 'banî, ãma adrujó ụrụ'bá ãlu rĩ sĩ. 26 "Ũmbã ĩmidrị̃ agá
lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la ku." † Ị̃tụ́ 'bã 'de ĩmi drị̃ gá ũmbã trũ ku. 27 Lẽ
ĩmi a'be kẹ̃jị́ ãzí Sĩtánĩ ní sĩ ĩmi uléjó ku. 28 'Bá ũ̃gụ́ rĩ lẽ 'bã ũ̃gụ̃ ãko
ãzí ị̃dị́ ku, wó 'bã nga ãzị́ ũkpó sĩ ĩ'di 'bã drị́ sĩ, sĩ ru ãzã kojó, icó dó
sĩ ãko ị́sụ́lé fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ nî.

29 Ĩ̃jọ ị́jọ́ ũnzí la kí ĩmi ãlu-ãlu ní ku, wó ĩ̃jọ ị́jọ́ mũkẽ fẽlépi 'bá kí sĩ
zo ũkpó ru ã'ị̃táŋá agá rá rĩ kí áyụ. Ãngũ pírí agá ĩ̃jọ ị́jọ́ 'bá 'bã kí sĩ
ásị́ 'bãjó drị̃ la gá rá rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ la 'bá ĩmi sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'baní rĩ kí ãzã
ko zojó ã'ị̃táŋá agá rá. 30 Ĩmi ĩcãndĩ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ ku, Úríndí
Ãlá 'dĩ ícétáŋá í'dá ĩbĩlé ĩminí ụ́'dụ́ ĩmi unzejó sĩ ĩmi trũjó ị́jọ́ ũnzí agá
rĩ 'i. 31 Ĩmi a'be ásị́ ũnzĩ, ũmbã ãzíla ãwókó cã, ĩmi ãwã ku, jõku ĩmi
u'dá 'bá ku, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la 'bá ãzí rụ́ ku. 32 Wó ĩmi idé
ị́jọ́ múké rĩ kí ĩmi ãlu-ãlu ní áyụ, ãzíla ĩmi i'da ásị́ ị̃gbẹ̃, ĩtrũ ị́jọ́ ũnzí
'bá 'bã kí idélé ĩmi rụ́ rĩ kí rá, cécé Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kî trũjó
Kúrísĩtõ sĩ rá rĩ áni.

5

U'ájó dị̃zã Ãdróŋá drị̃ agá

1 Ĩmi adrujó anzị Ãdróŋá 'bã lẽlé ambamba rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ kí
ĩ'didrị̃ rĩ áni. 2 Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi u'á lẽtáŋá sĩ cécé Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽlé
rĩ áni ãzíla fẽ ru ídri ãma sĩ cécé ídétáŋá ũniyambamba idélé Ãdróŋá
ní rĩ áni.

---

† **4:26** Zãbụ́rị̃ 4:4

3 Wó ị́jọ́ ãwṹ ãni jõku tị ũnzí ãni jõku rọ̃mgbọ́ ãni la lẽ 'ba i'da kí ru
ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ adru kí múké ku 'bá ãlá Ãdróŋá drị̃
'banî. 4 Adru ĩminí múké ị́jọ́ drị̃nzá ru 'dĩ kí jọjó ku, jõku ị́jọ́ aza rú
'dĩ kí jõku ị́jọ́ ápãrákã ãni 'dĩ kí abe, kẹ̃jị́ la gá lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá
ní ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ. 5 Ã'dusĩku ĩnị̃ rá 'bá ãwṹ'bá ru, 'bá
ị́jọ́ drị̃nzá ru 'dĩ kí idélépi rĩ kî, 'bá rọ̃mgbọ́ ru rĩ kí abe ('bá 'dĩ 'bã áni
'dĩ ĩ'di 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ị̃nzị̃lépi rĩ 'i) icó Sṹrṹ Kúrísĩtõ 'badrị̃
Ãdróŋá be rĩ ịsṹlé ĩ'di 'bã ãwítã rú ku. 6 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ị́jọ́ jọlé
tị sĩ ífí kóru 'dĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ ũmbã Ãdróŋá
drị̃ la amṹ 'bá ĩ'di tị arelépi ku 'dĩ kí drị̃ gá. 7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'ba
abe ku.

8 Ã'dusĩku ĩmi ándrá ị́nị̃ ãni, wó ú'dî'da ĩmi dó anzị dị̃zã ãni Úpí agá.
Lẽ ĩmi u'á dó anzị dị̃zã ãni la rú. 9 Wó ũri múké dị̃zã 'bã kalé rĩ ĩ'di
ị́jọ́ múké agá, ị́jọ́ pírí adrujó ãlá ru rĩ trũ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ abe, 10 ãzíla
lẽ ĩmi ịsṹ ị́jọ́ Úpí ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ã'du yã rĩ. 11 Lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ífí kóru
'bá ị́nị̃ agá 'dĩ 'bã kí idélé 'dĩ kí áni ku, wó rá la ĩmi iyá kí ãmvé ãngũ
ulé gá. 12 Ã'dusĩku ĩ'di drị̃nzá ru ị́jọ́ 'bá 'bá tị arelépi ku 'dĩ 'bã kí idélé
ũní 'dĩ kí agájó 'bá agá. 13 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'badrị̃ kí ají tọndọlọ 'bá
agá, 'bá kí nị̃ la 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di 'bá íngoní la yã rĩ gá rá. Ã'dusĩku
dị̃zã ĩ'di ãko pírí kí fẽlépi i'dájó cé rĩ 'i. 14 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ jọjó la,
“Mí angá mi 'bá ṹ'dṹ kolépi rĩ,
mí angá 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rĩ sĩ,
ãzíla Kúrísĩtõ la ãngũ ji ĩminí rá.”

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mị́fị́ trũ gẹ̃rị̃ ĩminí u'ájó rĩ sĩ. Ĩmi u'á 'bá ị́jọ́
nị̃lépi ku rĩ kí áni ku, wó 'bá ị́jọ́ nị̃lépi cé rĩ kí áni. 16 Ĩmi ayú drị̃lẹ́ba
pírí ĩminí ịsṹlé rĩ múké, ã'dusĩku ṹ'dṹ 'bã kí adrujó ũnzí rĩ sĩ. 17 Wó
ĩmi u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí áni ku, lẽ ĩnị̃ ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ áyụ.
18 Lẽ ĩmi ĩmẽrã íwá sĩ ku, wó íwá la 'bá agụ ị́jọ́ ũnzí gá. Be la rá la
ĩfẽ Úríndí 'bã ga ĩmi agá nĩ. 19 Ĩjọ ị́jọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá zãbṹrị̃ sĩ, úngó
sĩ ãzíla úngó úríndí drị̃ kí sĩ. Ĩngo úngó ásị́ pírí sĩ Úpí ní ĩ'di ịcṹjó.
20 Ãzíla lẽ ṹ'dṹ pírí sĩ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní ãko pírí
sĩ, rṹ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ.

Ị́jọ́ ũkú 'bã ãni ãgọbị abe rĩ

21 Ĩmi are ĩmi tị ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ĩmi Kúrísĩtõ rujó rĩ áni.
22 Ĩmi ũkû, ĩmi adru ị̃nzị̃táŋá ru ĩmĩ ãgọbị 'ba rṹ cécé Úpí ní rĩ áni.
23 Ã'dusĩku ágọ́bị́ ĩ'di drị̃lẹ́ ũkú drị́ gá rĩ 'i, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó
drị̃lẹ́ kãnị́sã drị́ gá 'dĩ ụrụ'bá ĩ'diní palé nĩ rĩ 'i. 24 Wó kãnị́sã 'bã ị́jọ́
Kúrísĩtõ drị̃ ị̃nzị̃jó rĩ áni, lẽ ĩmi ũkú ĩmi ị̃nzị̃ ĩmĩ ãgọbị kí ị́jọ́ pírí agá
ĩndĩ.

25 Ĩmi ãgọbị, ĩlẽ ĩmi ũkúka kî cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã lẽjó ĩ'di 'bã ru
fẽjó ĩ'di sĩ pírí rĩ áni, 26 idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ kãnị́sã 'bãjó ndú ãlá ị́jọ́ ĩ'didrị́
gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bã ĩ'di ũjĩjó ãlá ru ĩ̃yị́ sĩ 'bo rĩ 'bã vúlé gá. 27 Kúrísĩtõ idé ị́jọ́
'dĩ íni la kãnị́sã dó sĩ adru ãlá ru, ị́jọ̃ kóru, jõku gbẽtí kóru, jõku ị́lṹwẹ́
kóru ĩ'dinî. 28 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, lẽ ãgọbị 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkúka kí cécé ĩ'bã
kí ru ụrụ'bá lẽlé rĩ áni. Ágọ́bị́ ĩ'di 'bã ũkú lẽlépi rá rĩ lẽ ru rá. 29 Ãma
ãzí ị́jọ́ mgbã sĩ ru ụrụ'bá gãlépi úmgbé la 'dáyụ, wó ĩ'di ĩ'diní ãkónã
fẽ ãzíla tã la mba cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã tãmbalé rĩ áni, 30 ã'dusĩku

ãma ụrụ'bá ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i. 31 Ị̃jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ̃lé rĩ 'bã
jọ̃lé rĩ áni, “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị̃ kí a'belé ãndrẽ be ãzíla
kí dó ru icí ũkú ĩ'didrị̃ be, kí ĩ̃rĩ̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” † 32 'Dĩ
ị́jọ́ ãzí ũkpó 'bá ãzí 'bã ñ̃lé ku la, wó ma ị́jọ́ jọ Kúrísĩtõ drĩ̃ gá ãzíla
kãnị̃sã drĩ̃ gá. 33 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu lẽ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkú kí cécé ĩminí
ĩmi lẽlé rĩ áni ãzíla lẽ ũkú ãlu-ãlu 'bã ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'bã ãgọbị̃ kî.

6

Ị̃jọ́ anzị̃ 'badrị̃ 'bá kí tị̃lépi rĩ kí abe rĩ

1 Anzị̃, ị́jọ́ pịrị̃ rĩ gápi 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩmi tị̃lépi rĩ kí tị̃ ã'dusĩku ĩmi
Úpí ãni. 2 “Mí ĩ̃nzĩ̃ mí átẹ́pị̃ kí mí ãndrẽ be” 'dĩ ãzị̃táŋ́á drĩ̃drĩ̃ ị́jọ́ azị̃jó
drĩ̃ la gá cí rá rĩ 'i. 3 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí mídrị̃ rĩ kí dó sĩ adru drĩ̃lẹ́ba
rú, ílí mídrị̃ u'ájó ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ kí dó sĩ ru ĩ̃drĩ̃ ãzo rú.” † 4 Ĩmi anzị̃
átẹ́pị̃ka ãzíla andreka, ĩ̃jọ ị́jọ́ anzị̃ 'baní 'a veŋá fẽlépi rĩ kí ku, kẽj̃ị̃ la
gá ĩmi imbá kí, kí izójó ị́jọ́ Úpí drị̃ gá rĩ sĩ.

Ãti'bo kí ãmbogo ĩ'badrị̃ kí abe

5 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, ĩmi ĩ̃nzĩ̃ 'bá ãmbogo ĩmi drĩ̃lẹ́ gá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá
'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃, ũ̃rĩ̃ trũ, ãzíla ásị̃ múké sĩ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ ĩ̃nzĩ̃jó
rĩ áni. 6 Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ kí lú ĩ'baní sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'baní mị̃fị̃ 'bãjó ĩmi drĩ̃ gá rĩ
sĩ ku, wó cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị́ ị́jọ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ idélépi ĩ'di 'bã angájó
ĩ'di 'bã ásị̃ gá rĩ áni. 7 Ĩnga ãzị̃ ãyĩkõ sĩ cécé ĩmi 'bã rĩ nga la Úpí ní
rĩ áni, adru 'bání rĩ áni ku. 8 Ã'dusĩku ĩminí ñ̃jó la rá Úpí la 'bá pírí
ãzị̃ múké ngalépi 'dĩ kí ũfẽ ị́jọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ drĩ kí táni adru
ãtí'bó jõku 'bá drĩ̃lẹ́ mgbọ trũ la.

9 Ĩmi 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ, ĩmi idé ị́jọ́ kí 'bá ãti'bo rú
'dĩ 'ba rụ́ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩ'baní ũ̃rĩ̃ ku, ã'dusĩku ĩmi ñ̃jó la rá 'bá
ãmbógó ãti'bo 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ĩmi drĩ̃lẹ́ gá la cí 'bũ̃ gâlé rĩ sĩ, ãzíla
ĩ'di agá uyaŋá 'dáyụ.

Ãko ã'dị̃ drị̃ Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ kî

10 Ị̃jọ́ ãsĩ̃jó rĩ, ĩmi adru ũkpó ru Úpí agá ãzíla ũkpõ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ
sĩ. 11 Ĩsũ̃ ãko Ãdróŋ́á drị̃ ã'dị̃ drĩ̃ kí pírí ĩmi ụrụ'bá gá, ĩmi dó sĩ pá tu
ũkpó ru ị́jọ́ Sĩtánĩ 'bã lẽlé itúlé rĩ kí ndẽjó. 12 Ã'dusĩku ã'dị̃ ãmaní 'dị̃lé
rĩ adru ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ be ku, wó rá la drĩ̃lẹ́ ndú-ndú úríndí ũnzí kí
drĩ̃ celépi 'dĩ kí abe, ũkpó ũ̃nọ́kụ́ ị́jọ́ ũnzí ãngũ ịnị drị̃ 'dĩ kí abe ãzíla
úríndí ũnzí ũ'bí ãngũ 'bũ̃ gá rĩ agá 'dĩ kî trũ. 13 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩsũ̃ ãko ã'dị̃
drị̃ Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ kí pírí ụrụ'bá gá, ĩmi icó dó sĩ mẹ́rọ́'bá drĩ̃ arụ́lé ụ́'dụ́
ũnzí rĩ sĩ, ãzíla ĩdrĩ dó ị́jọ́ 'dĩ kí de pírí 'bo, ĩtu pá cí. 14 Ĩtu pá ũkpó ru,
ĩmi icí ĩmi ụ́pị́cẹ́ sẹ́rĩ̃ ị́jọ́ mgbã drĩ̃ sĩ, ĩmi amvu ĩmi ágá ínírĩkó ị́jọ́ pịrị̃
rĩ sĩ, 15 ãzíla ĩsũ̃ ĩmi pá gá kámúka sĩ adrujó bábá ị́jọ́ mgbã ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ drị̃
gá rĩ ũlũ̃jó rĩ 'i.

16 Ũ'bãjó la 'dĩ drĩ̃ gá pírí ĩ'dụ gọ́bẹ́rẹ́ ã'ĩ̃táŋ́á drị̃ gá rĩ, ĩmi sĩ 'é
ãcí'bíríto Sĩtánĩ 'bã agbẹ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kí anụ́ benĩ. 17 Ĩ'dụ kõfíyã
aya rú Ãdróŋ́á drị̃ patáŋ́á drị̃ gá rĩ sulé ĩmi drĩ̃ gá, ãzíla ménéŋ́á Úríndí
drĩ̃ 'i 'dĩ ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ gá rĩ 'i. 18 Ĩri Ãdróŋ́á ã'ĩ̃lé sáwã pírí sĩ Úríndí sĩ
ị́jọ́ pírí kí agá, ĩ'di zị̃jó mãmálá 'bãjó ị́jọ́ pírí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩmi ásị̃ 'bã lẽlé

† **5:31** Í'dóŋ́á 2:24 † **6:3** Ãzị̃táŋ́á Amviŋá 5:16

rĩ kí sĩ. Ũrãtáŋá ĩmidrı̨ kí agá, ĩmi adru mı̨fı̨ trũ ãzíla ĩmi ã'ı̨ Ãdróŋá
'bá ãlá rĩ 'banî pírí. 19 Ĩmi ã'ı̨ vâ mání Ãdróŋá ĩndĩ mání áma tı̨ nzı̨
agâ sĩ ı̨jǫ́ ũlũjó, ı̨jǫ́ ãfũlépi áma tı̨ gá fẽlé ũlũlé rĩ lẽ ájọ sĩ ĩ'di ũrı̨ kóru
sĩ ı̨jǫ́ mgbã zı̨lé zı̨-zı̨ rĩ fẽjó nı̨jó, 20 ã'dusĩku 'dĩ ı̨jǫ́ mgbã mâ sĩ adrujó
lé'di la rú sĩ áma umbéjó nõrórõ sı̨ gá rĩ 'i. Ĩmi ã'ı̨ mání Ãdróŋá má
ũlũ sĩ ı̨jǫ́ tọndọlọ ũrı̨ kóru cécé Ãdróŋá 'bã lẽlé ánga rĩ áni.

Zı̨táŋá ãsĩjó rĩ

21 Tũkı̨́kǫ̃ mâ ádrı̨́pı̨ má lẽlé ambamba ãtí'bó Úpí drı̨ ã'ı̨táŋâ trũ rĩ la
mụ ĩminí ı̨jǫ́ pírí kí ũlũlé rá, ĩmi dó sĩ gbíyã mádrı̨ kí íngoní yã rĩ nı̨
ãzíla ma dó ã'du idé yã rĩ abe. 22 'Dĩ bãsĩ ı̨jǫ́ mání tı̨ la pẽjó ĩmi rı̨ṹlé
i'dajó la ĩminí ãma 'dõlé íngoní ãzíla 'bã ũŋmĩ rû sĩ ĩmi ásı̨ benĩ.
23 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásı̨
ı̨gbẹ̃, ĩmi 'bá ã'ı̨táŋá agá 'dĩ, ãzíla 'bã fẽ ĩminí ĩmi lẽjó ãzíla vâ mụjó
Kúrísĩtõ ã'ı̨ŋâ trũ drı̨ gá. 24 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'bã adru 'bá pírí Úpí
ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ lẽlépi rĩ 'ba rụ́ lẽtáŋá ukólépi ku rĩ abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Fĩḷípĩ gá rĩ 'banî rĩ

Páwũlõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlõ 'i ãzíla Tĩṃĩtíyõ be ãti'bo
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị kî.
Ãsĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị agá táwũnị Fĩḷípĩ gá 'dĩ 'baní
'bá kãnísã 'bã drĩḷẹ́ ru rĩ kí ãzíla díkõnị * kí abe.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ angálépi Ãdróŋá ãmã átẹ́pị rú rĩ
drĩḷẹ́ ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá ã'ĩjó

3 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrị gá rĩ nî sáwã pírí sĩ mání ĩmi íjọ́
ũrã agá. 4 Ãdróŋá zịná mádrị kí agá pírí, ma Ãdróŋá ã'ị ĩmi pírí 'baní
ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ pírí sĩ, 5 ã'dusĩku tị icíma ĩmidrị íjọ́ mgbã rĩ sĩ angájó ụ́'dụ́
drĩdrị 'dã sĩ kpere ú'dî'da rĩ sĩ. 6 Ãma ásị ũkpó ru íjọ́ 'dĩ sĩ ã'dusĩku
má a'ị Ãdróŋá ãzị́ múké 'dĩ i'dólépi ĩmi agá rĩ ĩ'di ĩmi agụ tị la deŋá gá
rá ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị sĩ.
7 Ĩ'di mání rĩ gá gẽrị pịrị la íjọ́ pírí mâ ũrãlé ĩmi drị gá 'dĩ kí sĩ
ã'dusĩku á'bã ĩmi íjọ́ áma ásị gá mání adrujó mãbụ́sũ gá ãzíla íjọ́ mgbã
rĩ ụtrịjó ãzíla ífí la mgbã rĩ i'dajó, ĩmi pírí 'bã kí ásị ĩgbẽ Ãdróŋá drị
'dĩ alejó má trũ rĩ sĩ. 8 Ãdróŋá ĩ'di mâ sãdínĩ rú nị álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ
gá rá, nị vâ ma ĩmi tãmba íngoní yã rĩ gá rá gẽrị ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ní
íjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ã'ĩjó ĩminí lẽ lẽtáŋá ĩmidrị 'bã zo ĩdị-ĩdị nĩtáŋâ trũ ãzíla íjọ́
vãŋâ trũ. 10 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko múké ãndânĩ rĩ pẽjó benĩ. Ĩmi
dó sĩ adru ãlá ru íjọ́ ũnzî kóru, ãzíla íjộ kóru ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drị gá rĩ sĩ.
11 Ídri ĩmi agá rĩ dó sĩ ga tré íjọ́ mgbã múké 'dĩ kí sĩ, ídri 'dĩ angálépi
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị sĩ dĩzã ãzíla ĩnzĩtáŋá fẽjó Ãdróŋá nî rĩ.

U'ájó ídri rĩ Kúrísĩtõ sĩ

12 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnĩ íjọ́ 'dĩ 'i,
íjọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ idé kí ru íjọ́ mgbã rĩ 'bã iré rú sĩ ru.
13 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ pírí úpí ãmbógó 'bá Rụ́mĩ gá rĩ drị ãngũ ãga tẽlépi
'dĩ kí 'bá ãzí 'dãá 'dĩ kî trũ nị kí ma mãbụ́sũ gá la mání adrujó ãtí'bó
Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'i rĩ sĩ. 14 Mání adrujó mãbụ́sũ gá rĩ fẽ má ádrịpịka
ãzíla má ámvọ́pịka ãndá la Úpí agá 'dĩ 'baní ásị ũkpó sĩ íjọ́ Ãdróŋá drị
gá rĩ ũlũjó ũrĩ kóru.
15 Ĩ'di íjọ́ ãndá 'bá ãzí rĩ kí íjọ́ Kúrísĩtõ drị ũlũ ãjã sĩ, wó 'bá ãzí rĩ kí
ũlũ la ásị mgbã sĩ. 16 'Bá 'dĩ idé kí íjọ́ 'dĩ íni la lẽtáŋá sĩ, ã'dusĩku nị
kí rá Ãdróŋá fẽ ãzị 'dĩ mádrị sĩ íjọ́ mgbã rĩ ụtrịjó. 17 'Bá ándrá drĩdrị
rĩ kí ũlũ kí íjọ́ Kúrísĩtõ drị ãjã sĩ ũkpó sĩ adru íjọ́ pírí sĩ ku. Lẽ kí íjọ́
fẽlé mánî, mání adru agá mãbụ́sũ gá 'dộ. 18 Wó 'dãá íjọ́ ãzí 'dáyụ. Íjọ́

* **1:1** Índre gbíyã 'bá díkõnị rú rĩ 'badrị kí 1 Tĩṃĩtíyõ 3:8-13 agá.

ãmbógó rĩ 'bá 'bã kí ḭjọ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ũlũjó drĩ táni adru ĩnzõ agá jõku ḭjọ́ mgbã ãni rĩ 'i, 'dĩ ḭjọ́ fẽlépi mání sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ 'i.

Ma u'á ãyĩkõ sĩ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́. 19 Wó ánḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ Ãdróŋá ã'ḭ̃ŋá ĩmidrḭ́ sĩ ãzíla ãzã koma Úríndí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ 'bã fẽlé rĩ sĩ, ḭjọ́ ru idélépi má rṵ́ rĩ kí sĩ kí ru uja sĩ mání áma ãtrũjó ḭjọ́ agá nĩ. 20 Ḭjọ́ ãmbógó áma ásḭ́ 'bã lẽlé ãzíla ásḭ́ 'bãjó drḭ́ la ga rĩ, lẽ má u'á drḭ̃nzá sĩ gẽ̃rḭ́ ãzí sĩ ku, wó ma dó sĩ adru ṹrḭ́ kóru ú'dî'da cécé jõ ídu rĩ áni, ínzḭ́ dó sĩ Kúrísĩtõ 'i ídri mádrḭ́ sĩ, jõ táni ĩdrĩ sĩ jõku drã sĩ. 21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ adru ídri ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla drãjó rá rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú. 22 Ádrĩ mṵ u'áŋá trũ drḭ́ gá ídri ru, ma ãzḭ́ ífí trũ la nga. Wó ánḭ̃ ma mṵ ã'du pẽlé yã rĩ gá ku. 23 Ḭjọ́ ḭ̃rḭ́ 'dĩ kí sĩ álẽ tá ãngũ 'dĩ a'belé rá sĩ mṵjó u'ájó Kúrísĩtõ be, ĩ'di ḭjọ́ ũniyambamba ndẽlépi rá rĩ 'i 24 Wó ḭjọ́ ndẽlépi rá rĩ, lẽ má adru ídri ṵrṵ'bá sĩ ĩmi ḭjọ́ sĩ. 25 Ḭjọ́ 'dĩ fi áma ásḭ́ gá rá, ánḭ̃ rá ma mṵ acelé ḭjọ́ 'dĩ agá, ãzíla lẽ ámṵ ĩmi trũ drḭ́ gá ĩmi zoŋá ã'ḭ̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ rĩ trũ, 26 ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma u'áŋá ĩmi abe 'dĩ la fẽ ãyĩkõ ĩminí ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ la ga tré ĩmi ḭjọ́ sĩ.

27 Ḭjọ́ ndẽlépi rá rĩ, gẽ̃rḭ́ ĩminí u'ájó rĩ 'bã adru ḭjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drḭ́ 'bã lẽlé rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ táni mṵ ĩmi ndrelé rá jõku táni ĩmi ndrelé ku, ma dó sĩ nḭ̃ la cé ãzíla are la ĩtu pá ũkpó ru úríndí ãlu agá 'bá ãlu rú ã'dḭ́ 'dḭjó ḭjọ́ mgbã ã'ḭ̃táŋá drḭ́ sĩ. 28 Ĩmi idé ṹrḭ́ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ́ kí sĩ ku, ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ḭjọ́ 'dĩ la adru ĩ'baní ícétáŋá ru i'dajó la kí mṵ ḭ̃ḭ̃kḭ̃lé rá ãzíla 'dĩ la Ãdróŋá la ĩmi pa nĩ rĩ i'da. 29 Ã'dusĩku úfẽ ĩminí ãzí ngajó Kúrísĩtõ ní adru lú ĩminí ĩ'di ã'ḭ̃jó rĩ sĩ la ku, wó vâ ĩminí ũcõgõ ḭsṵ́jó ĩ'di 'bã ḭjọ́ sĩ rĩ sĩ. 30 Ĩmi ãzã kojó ã'dḭ́ 'dḭjó ḭjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ḭjọ́ ĩminí ándrá áma ndrejó drḭ̃cḭjó sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ ãzíla ĩmi are vâ kpere ú'dî'da ma drĩ drḭ̃cḭ rĩ gá rá.

2

Mí adru cécé Kúrísĩtõ áni

1 Ĩdrĩ ásḭ́ imbáŋá ru icíjó Kúrísĩtõ be rĩ ḭsṵ́ rá ĩdrĩ ásḭ́ ũŋmĩŋá ḭsṵ́ lẽtáŋá Kúrísĩtõ drḭ́ ĩminí rĩ sĩ rá, ĩdrĩ tḭ icí Úríndí ĩ'didrḭ́ be rá, ĩdrĩ ásḭ́ áŋmátrẽ ãzíla sĩ 'bá kí ízákĩzã ndrejó rĩ ḭsṵ́ rá, 2 ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ãyĩkõ mádrḭ́ 'bã ga tré ĩmi ũrãtáŋá 'bã kí ru ajíjó ãlu rĩ sĩ. Ĩminí u'álé lẽtáŋá ãlu agá, Úríndí ãlu agá ãzíla ásḭ́sḭ́ŋá ãlu agá rĩ sĩ. 3 Ĩmi idé ḭjọ́ kí ásḭ́sḭ́ŋá ĩndrã rú rĩ sĩ, jõ ku ãfó sĩ ku, wó lẽ ĩ'bã ĩmi vṹrṵ́, 'bá ãzí rĩ kí ḭjọ́ 'bãjó ãmbógó ru ndẽ ĩmidrḭ́ kí rá. 4 Ĩmi ãlu-ãlu 'bã ũrã ḭjọ́ ĩmi drḭ́ gá á'dṹsĩ ku, wó 'bá ãzí kí drḭ́ gá ĩndĩ.

5 Ḭjọ́ ĩminí ũrãlé rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ áni.

6 Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ní ándrá táni adrujó Ãdróŋá 'i tí,
'bã ru adrujó Ãdróŋá be trũtrũ la ku.

7 Wó a'be ãko ĩ'didrḭ́ kí pírí,
ĩ'di 'bã gbíyã ãtí'bó drḭ́ 'dṵjó rĩ sĩ,
útḭ ĩ'di ãzíla i'da ru gbíyã 'bá drḭ́ sĩ.

8 Ĩ'di mṵ gbíyã acájó 'bá ru rĩ 'dṵlé 'bo,
'bã ru vṹrṵ́lẹ́, are Ãdróŋá tḭ kpere drã tḭ gá,
'dĩ ĩ'di 'bã drãjó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ 'i.

9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá inga ĩ'di 'bãlé ãngũ wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ ãndânĩ rĩ gá,

ãzíla úfẽ dó ĩ'diní rụ́ 'dĩ rụ́ pírí kí drị̃ḷẹ́ gá rĩ 'i,
10 rụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ sĩ 'bá pírí 'bụ̃ gá,
ụ̃nǫ̣́kụ́ drị̃ gá, ãzíla ụ̃nǫ̣́kụ́ ị̃ndụ́ gá 'dĩ 'bã tị̃ kí ãja vụ̃rụ́,
11 ãzíla ĩdra pírí 'bã jọ kí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ĩ'di Úpí 'i,
sĩ dị̃zã fẽjó Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ nî.

I'dájó dị̃zã rú ụ̃nǫ̣́kụ́ gá 'dâ rĩ

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõr̃ḭka máni lẽlé 'dĩ, cécé ĩminí ụ́'dụ́ pírí sĩ ị́jọ́ arejó áma tị gá adru lú máni adrujó ĩmi abe círí sĩ rĩ la ku, wó ndẽlépi rá rĩ áma vúlé gá rĩ 'i. Ĩmụ drị̃ gá ãzĩ́ patáŋá drị̃ ngajó ụ̃rị̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ, 13 ã'dusĩku Ãdróŋá ãzĩ́ ngalépi ĩmi agá rĩ la fẽ ĩminí ãzĩ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngalé ásị́ ãlu sĩ nĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ãzĩ́ ĩ'di 'bã lẽlé múké rĩ ngajó.

14 Ĩmi idé ị́jọ́ kí pírí unuŋá jõku ãgátã kóru, 15 ĩmi dó sĩ adru ị́jọ́ ĩnzõ kóru ãzíla ãlá ru anzị Ãdróŋá ní izatáŋâ kóru ụ̃nǫ̣́kụ́ ru izalépi rá ãzíla ị́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ agá 'dâ ĩmi dó sĩ dị̃ cécé lẽlẽgó áni, 16 ĩminí ị́jọ́ ídri drị̃ rụjó rĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drị̃ amụ́jó rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ĩcãndĩlé ãzî sĩ úyé ku. 17 Ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ Úpí agá rĩ ãzíla ãzĩ́ ĩmidrị̃ kí cécé ãko fẽlé ídétáŋá ru ĩ'diní rĩ kí áni. Ãzíla ãzî sĩ ála mụ áma ãrí asulé ãko fẽlé ídétáŋá ru 'dĩ kí abe. 'Dĩ drĩ ru idé rá yã áni, ma mụ adrulé ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ idélé ĩmi abe. 18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãmgbã rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ má trũ ãzíla ĩmi ũnũ dó ĩmi mâ sĩ.

Tị̃mị̃tị̃yọ̃ kí Ĩpãfúrã be

19 Úpí Yẹ́sụ̃ drĩ lẽ rá á'bã ásị́ Tị̃mị̃tị̃yọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé gbõrú, ma dó sĩ u'á ãyĩkõ ị́jọ́ ĩmi drị̃ gá rĩ kí nĩjó rĩ sĩ. 20 'Bá ãzí mâ į̣sụ́lé icólépi ĩmi tãmbalépi ãsị̃lépi ị́jọ́ ĩmidrị̃ kí 'dụlépi ĩ'di áni la 'dáyụ. 21 Ã'dusĩku 'bá pírí ãzí 'dĩ kí ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé ĩ'badrị̃ kí ndrụ̃, adru ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'i ku. 22 Wó ĩnị̃ ị́jọ́ Tị̃mị̃tị̃yọ̃ 'bã ãzĩ́ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ ngajó má be ngọ́tị̃ŋá ãzĩ́ ngalépi átẹ́pị̃ be rĩ áni rĩ rá. 23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ ĩ'di tị pẽjó gbõrú, máni ị́jọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá áma agá 'dǫ̣ rĩ kí nĩjó rĩ sĩ. 24 Ãzíla á'bã áma ásị́ ũkpó ru Úpí drị̃ gá, wó áma ásị́ gá áma ãmgbã rĩ la ca ĩmi rụ̃lé gbõrú rá.

25 Wó má ũrã áma ásị́ gá ị́jọ́ mgbã sĩ, 'bá ãzĩ́ ngalépi má be ãsĩkárĩ rú vâ má ádrị̃pị Kúrísĩtõ agá Ĩpãfũrãdị̃tọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩ'di vâ 'bá ĩmi tị ãpẽlé áma ãzã kolépi ị́jọ́ máni lẽlé rĩ kí agá rĩ 'i. 26 Wó ĩ'di vị́ sĩ lẽjó ĩmi pírí ndrejó ãzíla u'á cãndí sĩ ĩ'di 'bã arejó la ĩmi are ĩ'di ãyánĩ rú rĩ sĩ. 27 Ĩ'di ándrá ãyánĩ rú ãndá ãzíla apá drã sĩ. Wó Ãdróŋá 'bã ásị́ į̃gbẹ̃ ĩ'di drị̃ gá cí ãzíla adru ĩ'di 'i á'dụ̃sĩ ku vâ áma drị̃ gá ĩndĩ ãzíla pa ma ũcõgõ į̣sụ́ŋá drị̃ gá drị̃ gá rĩ agá. 28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ áma ásị́ lẽ vị́ sĩ ĩ'di tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩmi dó sĩ ĩ'di ndre į̃dị̃ ãyĩkõ la dó sĩ ĩmi fụ ãzíla ũrãtáŋá áma ásị́ gá rĩ dó adru were. 29 Ĩmi a'ị́ ĩ'di ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ãzíla ĩru 'bá cécé ĩ'di áni rĩ, 30 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá apájó drã sĩ ãzĩ́ Kúrísĩtõ drị̃ agá 'dâ rĩ sĩ, fẽ ru ídri drã nî sĩ áma ãzã kojó ị́jọ́ ĩminí icólé idélé máni ku rĩ kí dejó.

3

Ĩ'bã ásị̂ į̃jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá ku

1 Ĩjọ́ ãsĩjó rĩ 'dĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi
u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá! Adru mání ũcõgõ rú ku sĩ ı́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ́á kí
sĩjó ĩminí į̃dı̨́ ãzíla ĩ'di ĩminí sĩ ĩmi tãmbajó.
2 Ĩmi adru mı̨fı̨́ trũ 'bá ı́jọ́ idélépi ũcogo kí áni 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ũnzí
la ı́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí sĩ, ãzíla kí ı́jọ́ ũnzí idé sĩ 'bá ụrụ'bá ụlı́jó,
lẽ kí 'bá acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ãgọbı̨ rú rĩ kí ĩtãrã kí ráká. 3 Wó ãma
'bá mgbã ĩtãrãlé rá rĩ kí, ãma 'bá Ãdróŋ́á ı̨̃nzı̨̃lépi Úríndí sĩ 'dĩ kí, ãma
'bá ãyĩkõ idélépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ kí ãzíla ãma 'bá ásı̨́ 'bãlépi ı́jọ́
ụrụ'bá drı̨́ kí drı̨́ gá ku 'dĩ kî. 4 Má icó tá áma ásı̨́ 'bãlé ı́jọ́ 'dĩ kí drı̨́
gá rá. 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ásı̨́ 'bã ı́jọ́ ụrụ'bá drı̨́ drı̨́ gá yã áni ándẽ ma
'i. 5 Ã'dusĩku ĩtãrã ma ụ́'dụ́ ãrõ 'bã vúlé gá, útı̨ ma Įsı̨rayı̨́lı̨́ rú sụ́rụ́
Bénzãmĩnĩ drı̨́ agá, ma Yãhụ́dı̨́ 'bã ãmgbã rĩ. Ãzı̨́táŋ́á sĩ rĩ gá ma ándrá
Fãrĩsáyĩ, 'bá ãzı̨́táŋ́á 'bá Yãhụ́dı̨́ drı̨́ kí vú ũbĩlépi ãndânĩ rĩ 'i. 6 Áma ásı̨́
'bã vejó ı́jọ́ ãzı̨́táŋ́á drı̨́ sĩ rĩ sĩ, áfẽ ũcõgõ kãnı̨́sã ní ambamba, ãzı̨́táŋ́á
sĩ rĩ gá ma ı́jǫ̣́ kóru.
7 Wó ãko pírí mádrı̨́ ũrọ̃drı̨́ ru mání ándrá trũ adrujó rĩ kí álã kí ãko
ãzí ũrọ̃drı̨́ kóru la rú Kúrísĩtõ 'bã ı́jọ́ sĩ. 8 Ĩjọ́ ndẽlépi rĩ, ãko pírí kí
álã kí ãko ãvĩlépi 'bo la rú, ı́jọ́ mání Úpí mádrı̨́ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ nı̨̃jó rĩ
'bã alijó drı̨́ gá ãmbõgõ sĩ rá rĩ sĩ. Ĩ'di ı́jọ́ sĩ má ãvĩ ãko mádrı̨́ kí pírí
rá álã kí ãko ãzí ãvĩlépi rá la rú, ma dó sĩ Kúrísĩtõ ı̨sụ́ ũrọ̃drı̨́ mádrı̨́
rĩ rú, 9 ãzíla má ı̨sụ́ dó sĩ ĩ'di agá ı́jọ́ adrujó ãlá ru rĩ ãzı̨́táŋ́á agá ku,
wó ı́jọ́ adrujó ãlá ı̨sụ́lé ã'ı̨́táŋ́á agá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ı́jọ́ kpı̨ angálépi
Ãdróŋ́á drı̨́ sĩ 'bá lãjó 'bá kpı̨ rú ã'ı̨́táŋ́á sĩ rĩ 'i. 10 Ĩjọ́ pírí mání lẽlé nı̨̃lé
rĩ Kúrísĩtõ 'i ãzíla ũkpó ĩ'di ingajó ídri rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã ı̨sụ́lé rĩ alejó
ĩ'di be ãzíla drãlé cécé ĩ'di áni. 11 Ãzíla ı́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã ásı̨́ ála mụ áma
ingalé ídri į̃dı̨́ ádrĩ drã 'bo rĩ gá.

Cẹ̃jó drı̨́ gá ĩjọ́ sĩ ásı̨́ 'bãjó rĩ gá

12 Adru má ı̨sụ́ dó 'bo jõku ú'bã dó ma ãlá ru 'bo la ku, wó á'bã
ásı̨́ ũkpó ru sĩ ãko Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ áma rụjó 'bo rĩ drı̨́ gá. 13 Má
ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, adru má ı̨sụ́ 'bo la ku, wó
á'bã áma ásı̨́ gá lẽjó ãko 'dã rụjó rá. Wó ãko ãlu mání sĩ ásı̨́ 'bãjó drı̨́
la gá rĩ ı́jọ́ vúlé rĩ kí a'bejó rá, ãngũ ndrejó ı́jọ́ drı̨́lẹ́ gá rĩ kí agá. 14 Ma
cẹ̃ drı̨́ gâ sĩ ũyá azı̨́lé fẽlé mání rĩ ndẽjó, 'dĩ umveŋ́á Ãdróŋ́á 'bã sĩ áma
umvejó 'bụ̃ gâlé ru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agâ sĩ rĩ 'i.
15 Ãma pírí mbalépi 'bo 'dĩ, ã'bã kí ı́jọ́ 'dĩ ãma ásı̨́ gá. Lẽ ãnı̨́ kí rá
ãdrĩ ı́jọ́ ãzí ndú la kí ũrã ãma ásı̨́ gá Ãdróŋ́á la ı́jọ́ 'dĩ i'da ĩminí tọndọlọ.
16 Lẽ ãma u'á kí ı́jọ́ ãmaní nı̨̃lé rá ı̨sụ́lé 'bo 'dĩ kí agá 'dâ ũgũgõ.
17 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi ũbĩ ı́jọ́ mádrı̨́
kí vú ãzíla ĩmi ũnı̨̃ ı́jọ́ 'bá ãzí ı́jọ́ ãmaní 'bãlé ĩmi drı̨́lẹ́ gá 'dĩ kí vú
ũbĩlépi rĩ 'ba rụ́. 18 Ã'dusĩku ı́jọ́ mání jọlé ĩminí drı̨́drı̨́ 'bo rĩ áni rá,
ú'dî'da ma vâ ĩminí ı́jọ́ la jọ mı̨́ndrẹ trũ į̃dı̨́, 'bá ũ'bí u'á kí mẹ́rọ́'bá
ru mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ sĩ. 19 Ĩ'bã ãsı̨́ŋ́á ĩ'di lı̨́kı̨́ ĩ'badrı̨́ 'i, ãdróŋ́á
ĩ'badrı̨́ ĩ'bã kụ̃bụ̃ ãzíla ı́pı̨́ŋ́á ĩ'badrı̨́ ı́jọ́ drı̨́nzá ru ĩ'bã kí idélé rĩ kî, kí
ásı̨́ 'bã ı́jọ́ ũnọ́kụ́ drı̨́ kí drı̨́ gá. 20 Ãma 'bá Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ drı̨́ kí. Ãzíla
ãma 'bá ãma Palépi rĩ tẽ ũkpó ru angájó 'bụ̃ gâ lé, 'dĩ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
'i. 21 Ĩ'di 'bá ũkpó ĩ'didrı̨́ icólépi rá rĩ sĩ ãko pírí kí ají ĩ'di pálé gá rá,
ĩ'di mụ ụrụ'bá ãmadrı̨́ ũkpó kóru 'dĩ kí ujalé dı̨́zã rú ú'dí ru ĩ'didrı̨́ áni.

4

1 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ má ádrı̨́pıkа ãzíla má ámvọ́pıkа ã'ı̨́táŋá agá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi vı̨ 'bã áma fụjó rĩ sĩ ãzíla ãyĩkõ ãzíla kõfíyã mádrı̨̃ abe, 'dã bãsĩ ı̨jọ́ ĩmi sĩ pá tujó ũkpó Úpí agá 'dĩ, ĩmi 'bá mání lẽlé ambamba 'dĩ.

Ásı̨̃ ũŋmĩŋá

2 Ma mãmálá 'bã Ĩwũ̃dı̨yã 'ba rụ́ ãzíla Sãnĩtụ́kẽ be 'bã icí kí ru tı̨ ãlu Úpí agá. 3 Má a'ı̨ mi 'i, mâ wõrı̨̃ mání lẽlé ambamba ãzı̨ ngalépi má be 'dĩ ũkú ı̨jọ́ mgbã rĩ 'bã ãzı̨ ngalépi má be 'dĩ kí ãzã kojó, Kĩlémẽnĩtĩ trũ ãzíla 'bá ãzı̨ ngalépi má trũ ı̨jọ́ mgbã agá mání sĩ ãzı̨ ngajó ĩ'ba abe rụ́ sĩlé bụ́kũ̃ ídri drı̨̃ agá 'dĩ abe.

4 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ájọ ĩdı̨ ĩmi: u'á ãyĩkõ sĩ! 5 'Bá pírí 'bã nı̨̃ ásı̨ ĩgbẽ̃ mídrı̨̃ rá, Úpí la amụ́ ãníŋá 'dĩ. 6 Ĩmi ásı̨ 'bã umvú ı̨jọ́ ãzí sĩ ku, ĩmi ã'ı̨ Ãdróŋá 'i ı̨jọ́ pírí ĩminí lẽlé rĩ kí sĩ, ĩfẽ ĩ'diní ãwã'dĩfô. 7 Ãzíla ásı̨ ĩgbẽ̃ Ãdróŋá ãni ı̨jọ́ nı̨̃ŋá 'bá drı̨̃ gá rĩ ndẽlépi rá rĩ la ĩmi ásı̨ ãzíla ásı̨sı̨́ŋá tãmba múké tı̨ icítáŋá ĩmidrı̨̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ.

8 Má ádrı̨́pıkа ãzíla má ámvọ́pıkа ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ, ı̨jọ́ ãsĩjó rĩ ĩmi ũrã ı̨jọ́ múké ãzíla ı̨cụ́ŋá ajílépi rĩ kí, ãko mgbã kụlépi kũ̃kũ̃, ãko lẽlé rá, ãzíla rulé rũrũ 'dĩ kí drı̨̃ gá ı̨jọ́. 9 Ĩ'bã ásı̨ ı̨jọ́ ĩminí ũ̃nı̨̃lé, ĩminí arelé ãzíla ĩminí a'ı̨́lé mádrı̨̃ 'dĩ kí drı̨̃ gá, ĩ'bã kí ãzı̨ ngaŋá agá. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásı̨ ĩgbẽ̃ la adru ĩmi drı̨̃ gá rá.

Ãwã'dĩfô Páwũ̃lõ 'bã fẽlé 'bá Fĩlípĩ gá rĩ 'baní rĩ

10 Má u'á ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ĩminí áma ı̨jọ́ ũrãjó ĩdı̨ rĩ sĩ. Ĩjọ́ mgbã sĩ ánı̨̃ rá ĩmi ụ́'dụ́ pírí ı̨jọ́ ũrã agá áma drı̨̃ gá, wó ĩmi ı̨sụ́ ándrá drı̨̃lẹ́ba sĩ áma ãzã kojó ku. 11 Ájọ ı̨jọ́ 'dĩ 'i adru mání ãko lẽjó rĩ sĩ la ku, ã'dusĩku má ũ̃nı̨̃ ãko mání trũ adrujó rĩ 'bã cajó mání rá rĩ rá. 12 Ánı̨̃ adrujó ãko kóru rĩ rá ãzíla adrujó ãko ũ'bí trũ rĩ rá. Má ũ̃nı̨̃ ı̨jọ́ ı̨jọ́ ru zı̨̃lépi zı̨̃-zı̨̃ ãko pírí 'bã cajó mání rá rĩ rá, má ũ̃nı̨̃ ı̨jọ́ ru najó tré jõku adrujó ãbı̨́rı̨̃ sĩ rĩ rá, jõku adrujó ãko trũ jõku adrujó ãko kóru rĩ rá. 13 Áma ũkpó cí ı̨jọ́ pírí kí idéjó ũkpó Kúrísĩtõ 'bã fẽlé mání rĩ sĩ.

14 Wó ĩ'di múké ĩmi áma ãzã kojó ũcõgõ mádrı̨̃ kí agá rĩ sĩ. 15 Ĩmi 'bá Fĩlípĩ gá 'dĩ ĩmi ãmgbã nı̨̃ rá ma mụ Mãkẽdónĩyã a'belé sáwã mání ı̨jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí drı̨̃drı̨̃ rĩ sĩ 'bo, kãnı̨sã ãzí ãlu tı̨ icílépi má be séndẽ fẽjó mání la 'dáyụ pẽ lú ĩmi 'i, 16 ã'dusĩku mání adrujó Tẹ̃sãlọ̃nı̨́kı̨̃ gá rĩ sĩ, ãko mání lẽlé áma ãzã kojó rĩ kí ĩmi ı̨̃drı̨̃ mání kí pâlé ũ'bí ru. 17 Adru ma ãko ndrũ̃ ĩmidrı̨ la ku, wó rá la ma ũyá 'bãlé ĩmidrı̨ ĩrá gá rĩ ndrũ̃. 18 Wó ĩmi ũfẽ ma ãko pírí sĩ 'bo, ma dó sĩ ãko trũ ũ'bí ru, 'dĩ kí ãko ĩminí fẽlé mání vı̨ sĩ Ĩpãfũrãdı̨́tọ̃ drı̨̃ sĩ ĩ'di 'bã ajílé mání 'dĩ kî. Kí ãko ídétáŋá ru ãjı̨ ngũ̃lépi vĩrĩ ã'ı̨́lé rá ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní 'dĩ kî. 19 Wó Ãdróŋá mádrı̨̃ la mụ ĩmi ãzã kolé ãko ãkõ ĩmidrı̨̃ kí agá rá málĩ ĩ'di ãni dı̨̃zã rú Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ kí sĩ. 20 Dı̨̃zã 'bã adru Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ rú rĩ ní jã 'dâ. Ámĩnã.

Páwũ̃lõ 'bã zı̨táŋá ãsĩjó rĩ

21 Ĩzı̨ mání 'bá ãlá ã'ı̨́táŋá agá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ kí pírí cící. Má ádrı̨́pıkа ãzíla má ámvọ́pıkа ã'ı̨́táŋá agá má be 'dọ̃ rĩ zı̨ kí ĩmi rá. 22 'Bá

ãlá rĩ kí pírí zị kí ĩmi cící, ambamba la 'bá Kãyĩsárĩ drị̃ lịcọ́ gá rĩ kî.
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru úríndí ĩmidrị̃ abe.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kõlõsáyĩ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlọ̃ ũpịgọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị
Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ, ãzíla ádrịpị ãma ãni Tị̃mĩ̃tịyọ̃ be. 2 Ásĩ wárágã 'dĩ
ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ãlá ã'ị̃táŋâ trũ Kúrísĩtõ agá táwũnị̃
Kõlõsáyĩ gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma
ãni Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ã'ĩ̃ŋâ trũ

3 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã
Átẹ́pị ní, ãmaní ĩ'di ã'ị̃ agá ĩmi ịjọ́ sĩ. 4 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní arelé ã'ị̃táŋá
ĩmi ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá, ãzíla lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá ãlá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ drị̃
gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, 5 ịjọ́ ĩmĩ ã'ị̃táŋá ãzíla lẽtáŋá 'bã angájó ũkpó ru rĩ ĩ'di
ĩminí ásị̃ 'bãjó ãko 'bũ gá Ãdróŋá 'bã tãmbalé ĩminí rĩ kí drị̃ gá rĩ sĩ.
Ịjọ́ 'dĩ idé ru íni la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ drị̃ gá ajílé ũlũlé rĩ arejó rá rĩ
sĩ. 6 Ịjọ́ mgbã 'dĩ ĩ'di mụ ífí kaŋâ trũ ãzíla zoŋâ trũ drị̃ gá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá
'dâ pírí, ãzị̃ ngajó ĩmi drĩdríŋĩ gá i'dójó ĩminí arejó la rĩ sĩ, ãzíla lẽtáŋá
uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị rĩ nĩ̃jó ịjọ́ mgbã rĩ agá. 7 Ĩmi ũ̃nĩ̃ ịjọ́ mgbã 'dĩ
Ĩpãfúrã drị, 'dĩ ãtí'bó Úpí ãni ãmaní lẽlé ambamba ã'ị̃táŋâ trũ, ãzíla
ãzị̃ ngalépi Kúrísĩtõ drị ãma kẽjị̃ gá rĩ 'i, 8 ãzíla ĩ'di vâ 'bá ãmaní lẽtáŋá
ĩmi ãni 'bá kí lẽjó Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã ĩmi ãzã kojó nĩ rĩ drị̃ gá ịjọ́
lũlépi rĩ 'i.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó ụ́'dụ́ ãmaní ịjọ́ arejó ĩmi drị̃ gá rĩ sĩ, ãma a'be
Ãdróŋá ã'ị̃ŋá ĩminí ku. Ãma ĩ'di zị 'bã fẽ ĩga nĩ̃táŋá ĩ'didrị ịjọ́ ĩ'di 'bã
lẽlé ní rĩ sĩ tré, ũndũwã pírí trũ, ãzíla nĩ̃táŋá ịjọ́ vãjó Úríndí ĩ'didrị̃ 'bã
fẽlé rĩ sĩ. 10 Ãma Ãdróŋá ã'ị̃ ĩminí íni la ĩmi u'á rû sĩ ídri Úpí 'bã lẽlé rĩ
sĩ, ĩmi sĩ ụ́'dụ́ pírí ịjọ́ pírí ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ kí idé áyụ, ĩmi dó sĩ zo
nĩ̃táŋá Ãdróŋâ nĩ̃jó rĩ agá. 11 Ma Ãdróŋá ã'ị̃ 'bã fẽ ĩmi adru ũkpó ru,
ãmbõgõ ũkpõ ĩ'didrị dĩ̃zã rú rĩ sĩ, ĩmi ásị̃ dó sĩ adru ĩ̃dụ́ ru ãzíla sĩ ịjọ́
tajó ãyĩkõ sĩ. 12 Ĩmi dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní, ĩ'di fẽlépi
la ĩminí icójó rá, sĩ ãko ĩ'didrị Sụ́rụ́ drị gá ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ kí najó 'bá
ãlá ãmbõgõ ĩ'didrị dĩ̃zã rú rĩ agá rĩ abe. 13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá apá ãma
angájó ũkpõ Sĩtánĩ drị ãngũ ịnị drị̃ agá, ãzíla ají ãma ũpĩ ĩ'didrị Ngọ́pị̃
ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ drị̃ agá, 14 ĩ'di agá unze ãma trũjó ịjọ́ ũnzí agá
rá.

Yẹ́sũ ĩ'di ãmbógó ãko pírí 'bã rĩ

15 Yẹ́sũ Ãdróŋá Ngọ́pị ĩ'di Ãdróŋá ndrelé ku rĩ 'bã wụ́rá, ĩ'di ãmbógó
ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'i. 16 Ã'dusĩku Ãdróŋá ũ'bã
ãko kí pírí ĩ'di sĩ: ãko 'bũ gá ãzíla ũ̃nọ́kụ́ gá, ãko ndrelé rá ãzíla ndrelé
ku 'dĩ kí, jõ táni ũpĩ yã, jõku ãmbõgõ yã, jõku drị̃ ceŋá jõku 'bá ãzị̃táŋá
drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí û'bã kí ĩ'di sĩ ãzíla ĩ'dinî. 17 Yẹ́sũ ándrá
cí ịsụ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ãko ãzí ku, ãzíla fẽ ãko pírí 'baní adrujó

ãngũ ãlu gá nĩ. 18 Yẹ́sṵ ĩ'di drḩkã kãnḩsã drḩ cécé drḩkã 'bã ụrụ'bá ujílé
vâ tã la mbalé rĩ áni. Ĩ'di 'bá ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ã'ḩlépi rá rĩ 'baní nĩ
rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá Ãdróŋá 'bã ingalé angálépi 'bá drãlépi rá
rĩ kí agá drḩdrḩ, sĩ adrujó ãko pírí kí 'bã ãmbógó ru rĩ 'i. 19 Ã'dusĩku
Ãdróŋá itú ḩjọ́ Yẹ́sṵ Kúrísĩtõ ní ĩ'diní táni acájó 'bá ru rá tí, lẽ 'bã adru
ĩ'di be trũtrũ gẹ̃rḩ pírí sĩ. 20 Ãzíla Kúrísĩtõ sĩ Ãdróŋá ãlu 'dĩ icí ãko pírí
ĩ'diní 'bãlé 'dĩ kí ĩ'di be, ãko ṵ̃nọ́kṵ drḩ gá rĩ kí ãzíla 'bṵ̃ gá rĩ kí abe.
Idé ḩjọ́ 'dĩ íni la gẹ̃rḩ Ngọ́pḩ 'bã ãrí ní asujó ĩ'diní drãjó mũsãlá'bã sḩ gá
rĩ sĩ.
21 Ĩmi 'bá ã'ḩtáŋá agá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Yẹ́sṵ ã'ḩjọ́ ku rĩ
sĩ, ĩmi ándrá Ãdróŋá abe ndú-ndú, ãzíla ĩmi ándrá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá
ru ĩmĩ ũrãtáŋá agá, ã'dusĩku ĩmĩ ádrízã ándrá ũnzí. 22 Wó ú'dî'da ĩ'diní
ãma tḩ icíjó ĩ'di be rĩ sĩ, Ãdróŋá ají ásḩ ḩgbẹ̃ ĩ'diní fẽjó la Ngọ́pḩ Kúrísĩtõ
'bã acá ụrụ'bá trũ 'bá ru ãzíla drã ĩ'didrḩ rĩ sĩ. Ãdróŋá idé ḩjọ́ íni la
sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru, ḩjọ́ ũnzî kóru ãzíla 'bá ãzí icó ĩmi tõlé ḩjọ́ ãzí sĩ ku
benĩ. 23 Ḩjọ́ 'dĩ ḩjọ́ ãndá la ĩdrĩ pá tu ã'ḩtáŋá ĩmidrḩ agá, 'dĩ ĩmĩ ã'ḩtáŋá
'bá ãzí 'bã icólé ujalé ku rĩ 'i, 'dĩ ásḩ 'bãŋá ĩmi ãni ḩjọ́ mgbã rĩ drḩ gá rĩ
'i. 'Dĩ ḩjọ́ mgbã ĩminí arelé 'bo rĩ 'i, ḩjọ́ ũlũlé ãko pírí ṵ̃nọ́kṵ drḩ gá 'dĩ
'baní rĩ 'i. Ma 'i Páwṵ̃lọ̃ 'i má acá 'bá ãzḩ ngalépi ḩjọ́ 'dĩ ũlũŋá gá 'bá
pírí 'baní rĩ rú.

Ãzḩ Páwṵ̃lọ̃ 'bã ngalé ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ ũlũjó kãnḩsã nî rĩ

24 Ma ú'dî'da ãyĩkõ sĩ mání ũcõgõ ḩsṵ́jó ĩmi ḩjọ́ sĩ rĩ sĩ. Ĩ'di ĩminí
drḩlẹ́ba rú, ãzíla álẽ ũcõgõ ḩsṵ́lé pírí íni la Kúrísĩtõ 'bã lẽjó má ḩsṵ́
ũcõgõ ụrụ'bá sĩ ĩ'di kẹ̃jḩ gá, sĩ kãnḩsã ĩ'di drḩ ãzã kojó. 25 Má acá Ãdróŋá
'bã ãtí'bó ru sĩ ãzḩ ngajó ĩmi ãzã kojó, ã'dusĩku ãpẽ ma ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ
gá rĩ ũlũjó pírí, 26 Ãdróŋá mba ḩjọ́ ĩ'di 'bã zḩlé zḩ-zḩ 'dĩ tã 'bá ándrá ídu
rĩ 'baní cí, wó ú'dî'da fẽ ḩjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ ṉḩlé 'bá ãlá ĩ'di ã'ḩlépi rá 'dĩ
'banî. 27 'Bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ 'baní pẽ ḩjọ́ ĩ'di ãni zḩlé zḩ-zḩ rĩ i'dajó
ĩ'baní rá. Lẽ 'bá Yãhṵ́dḩ rú ku 'dĩ kí pírí 'bã nḩ kí ḩjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ 'bã
ãmbõgõ. Ḩjọ́ ĩ'di 'bã itúlé 'dĩ Yẹ́sṵ Kúrísĩtõ 'bã ḩjọ́, 'bã fi rú sĩ u'álé ĩmi
agá ĩmi sĩ ásḩ 'bã ásḩ pírí sĩ dḩzã Ãdróŋá 'bã ḩjọ́ azḩlé rĩ ḩsṵ́jó.
28 Ãma ḩjọ́ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ ũlũ 'bá pírí 'banî, ãma kí bḩlẹ́ ḩndṵ́
li sĩ Kúrísĩtõ ã'ḩjó, ãzíla ãma kí imbá ũndũwã sĩ ãmaní icólé rĩ áni.
Ã'dusĩku ãlẽ 'bã adru kí kpḩ Ãdróŋá drḩlẹ́ gá kãkã ĩ'ba ãni Kúrísĩtõ trũ
rĩ sĩ. 29 Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ mání sĩ ãzḩ ngajó ũkpó sĩ 'dĩ. Kúrísĩtõ la ãzḩ nga
áma agá ũkpõ sĩ, ãzíla ma ũkpõ ĩ'di 'bã fẽlé mání 'dĩ ayú sĩ ḩjọ́ mgbã
rĩ ũlũjó.

2

1 Álẽ ḩnḩ rá ma drĩ cḩ ásḩ pírí sĩ ĩmi ãzã kojó ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ
gá 'dĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ táwṵ̃nḩ Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá
pírí Kũrĩsĩtíyánĩ rú áma ṉḩlépi ku 'dĩ abe. 2 Ma ḩjọ́ kî nga ũkpó sĩ íni
la ĩminí ũkpõ fẽjó úríndí agá, ĩmi sĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ gá ḩdḩ-ḩdḩ, ãzíla
gẹ̃rḩ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩmi icí 'bá ãlu rú. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru ãyĩkõ
ãmbógó la sĩ, ãzíla ásḩ ãlu sĩ ṉḩjó la rá ḩjọ́ Ãdróŋá ãni zḩlé zḩ-zḩ 'dĩ ĩ'di
ḩjọ́ mgbã la 'dĩ Kúrísĩtõ 'i. 3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ lú 'bá icólépi fẽlépi ĩminí
adrujó ũndũwã rú, ãzíla ḩjọ́ ṉḩjó cé ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ cécé málĩ áni rĩ drḩ

gá nĩ rĩ 'i. 4 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la 'bá ãzí 'bã ulé rú sĩ ĩmi ímbátáŋá
ãzí ĩnzõ rú, ĩ'bã kí imbálé indrélépi ĩminí kí 'bã rĩ ịjọ́ mgbã la rĩ kí
sĩ ku. 5 Ã'dusĩku mání táni adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, ma ịjọ́
ũrã ĩmi drį̃ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Wó ma vâ ãyĩkõ sĩ arejó la ícíŋá ĩminí ĩmi
icíjó ãngũ ãlu gá rĩ trũ ĩmi mụ drį̃ gá, ãzíla ĩmi vâ mụ ã'ị̃táŋá ĩmi ãni
Kúrísĩtõ agá rĩ trũ drį̃ gá rĩ sĩ.

Drį̃lẹ́mgbọ ịsụ́lé ãzị̃táŋá kí agá ídri ú'dí Kúrísĩtõ drį̃ rĩ sĩ rĩ

6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ĩjó ĩmĩ Úpí ru rĩ áni, lẽ ĩmi idé ịjọ́ kí
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di lẽlé rĩ áni, ĩminí ĩmi icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ. 7 Lẽ ĩtu pá
ũkpó ru ã'ị̃táŋá ĩmidrį̃ agá cécé ife 'bã ízókí sulé vũ gá rĩ áni, ãzíla ịjọ́
ĩminí ásị̃ 'bãjó ĩ'di drį̃ gá rĩ 'bã mụ sĩ drį̃ gá. Lẽ ịjọ́ Ĩpãfúrã 'bã imbálé
ĩminí Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ ĩ'bã ĩ'di ũkpó ru, ãzíla ịjọ́ 'dĩ la ĩmi fẽ ãwã'dĩfô
fẽlé Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí. 8 Ĩmi adru mịfị̃ trũ! 'Bá ãzí 'bã ũŋmĩ ĩmi ịjọ́
ĩnzõ rú ĩ'bã kí imbálé Ãdróŋá drį̃ gá rĩ kí ã'ĩjó ku. Ịjọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ
icólé i'dálé ịjọ́ mgbã rú, wó ĩ'di ĩnzõ ãzíla ífí kóru. Ịjọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ
kí ịjọ́ 'bá 'bã kí itúlé nĩ rĩ kî, ãzíla kí fẽ 'bá 'baní ãzị̃táŋá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̃
gá rĩ kí vú ũbĩlé ndẽ ịjọ́ imbálé Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drį̃ mgbã rĩ rá.

9 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ní acájó ụrụ'bá trũ 'bá ru rá tí, ĩ'di Ãdróŋá 'i.
10 Ãzíla ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu ã'ị̃táŋá sĩ rĩ sĩ, ãko pírí ĩminí
lẽlé rĩ kí ĩmi ịsụ́ kí rá. Kúrísĩtõ ãmgbã rĩ la ũpĩ na, ãzíla ĩ'di 'bã ũkpõ
úríndí 'bá kí drį̃ celépi rĩ kí drį̃ gá, ãzíla ũkpõ ĩ'badrį̃ kí abe pírí cí.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu rĩ sĩ, ĩmi acá dó cécé 'bá
ĩtãrãlé rá rĩ kí áni, ãzíla útrũ ĩmi ũkpõ lẽtáŋá ịjọ́ ũnzí drį̃ agá rá. Ịjọ́
'dĩ kí idé kí ru 'bání ĩmi ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ rĩ sĩ ku, wó Kúrísĩtõ trũ ĩmi
ịjọ́ ũnzí agá. 12 Ĩminí bãbũ̃tị̃zị̃ bĩjó rĩ sĩ, ĩ'di ándrá cécé ĩdrã 'bã rĩ rá,
ãzíla ị̃sị̃ 'bã rĩ ĩmi Kúrísĩtõ trũ, ãzíla înga ĩmi angájó ídri ú'dí rĩ agá
rá rĩ áni. Ịjọ́ 'dĩ idé ru ĩmi rụ́ 'dĩ 'bã áni la, ã'dusĩku ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá
Kúrísĩtõ ingalépi ídri rĩ 'bã ũkpó cí sĩ ịjọ́ ĩ'di angájó 'dĩ idéjó.

13 Ĩmi 'bá Yãhụ́d̃ị̃ rú ku 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ĩjó ku rĩ sĩ, ĩmi
ũdrã ándrá úríndí agá rá, ã'dusĩku ĩmi ándrá ịjọ́ ũnzí agá, ãzíla ĩmĩ
drį̃lẹ́mgbọ ándrá yụ ũkpó ịjọ́ ũnzí drį̃ ĩmi agá rĩ drį̃ gá. Wó Ãdróŋá inga
ĩmi u'ájó ídri ú'dí agá Kúrísĩtõ trũ. Ãdróŋá trũ ãma ịjọ́ ũnzí ãmadrį̃
kí agá pírí rá. 14 Idé ịjọ́ 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ịjọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí ịnịjó bụ́kụ̃ sĩ
ịjọ́ ãmadrị̃ ũnzí rĩ kí sĩjó rĩ agâlé rá rĩ sĩ. Nze bụ́kụ̃ 'dã 'i rá ĩ̃tụ́ 'bání
Kúrísĩtõ ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ. 15 Ãdróŋá fẽ
Ngọ́pĩ̃ Kúrísĩtõ ndẽ ũpĩ ãzíla úríndí ũnzí Sĩtánĩ drį̃ 'bá kí rụlépi rĩ 'bã
ũkpõ, i'da ĩ'di tọndọlọ 'bá pírí ní ụ́'dụ́ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá, ãzíla
ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.

16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị̃táŋá ĩmi drį̃ gá ịjọ́ jọjó ĩminí íná ãzí
kí najó ku, jõku ãko ãzí mvụlé mvụ̃-mvụ̃ rĩ 'bã ãzí kí mvụjó ku, ãzíla
jõku ụ́'dụ́ ĩ'bã kí 'bãlé sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kî, jõku ĩminí ãyĩkõ idéjó
ĩ'ba abe sáwã ĩ'bã kí ĩmbá agálépi ú'dí rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sĩ ku, jõku ĩminí
Sãbátũ tãmbajó cécé ĩ'bã kí tã la mbajó rĩ áni rĩ sĩ ku. 17 Lẽ ĩmi are
ịjọ́ kí tị gá ku, ã'dusĩku ãzị̃táŋá 'dĩ kí pírí índríléndri, Kúrísĩtõ Ãdróŋá
'bã tị ãpẽlé rĩ drį̃ gá rĩ. Kúrísĩtõ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ idé kí ru pírí,
ịjọ́ 'dĩ sĩ ãzị̃táŋá 'dĩ kí dó ãzị̃ kóru. 18 Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị̃táŋá ĩmi drį̃
gá ĩminí sĩ ĩmi irijó vụ̃rụ́ sĩ mãlãyíkã kí ĩ̃nzĩ̃jó cécé ĩ'bã kí idélé rĩ áni

la ku. Ĩdrĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí 'dụ, ĩmi ũyá Ãdróŋá 'bã azị́lé 'i fẽ la ĩminí rĩ ãvĩ rá. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ãni rĩ kí imbálépi rĩ la ị́jọ́ ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã imbálé 'dã ũngúkú ãtị̃ urobí ĩ'di 'bã jọlé ũbĩ 'i rĩ sĩ. Ũrãtáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí angá ĩ'di ásị́ gá, ãzíla kí ĩ'di fẽ acálé ãfó ru. Wó ị́jọ́ ãzí tá tí ĩ'diní sĩ adrujó ãfó sĩ la 'dáyụ. 19 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ ãsị̃ ị́jọ́ ãzíla ímbátáŋá Kúrísĩtõ drị̃lẹ́ Kũrĩsĩtíyánĩ drị̃ ã'ị̃ŋá sĩ rá. Drị̃kã 'bã ụrụ'bá tãmbalé rĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ la 'bá pírí ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drị̃ ce sĩ ru icíjó ãlu cécé ị́sụ́ kí ĩzánáká abe ãma ụrụ'bá rụlé ãlu rĩ áni, 'dĩ bãsĩ gẹ̃rị̃ Ãdróŋá 'bã lẽjó kãnị́sã 'bã zo úríndí sĩ rĩ.

20 Ị́jọ́ 'dĩ cécé ĩminí drãjó Kúrísĩtõ trũ rĩ áni, ãzị́táŋá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ icó kí ãzị́ ngalé ĩmi drị̃ gá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó vâ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ ũnọ́kụ́ 'bã rĩ drĩ ĩmi drị̃ ce nĩ rĩ áni ã'du sĩ? 21 'Dĩ kí ãzị́táŋá jọlépi la, “Ĩrụ ãko 'dĩ ku! Ĩ'bị̃ íná 'dĩ ku! Ĩmi aló ãko 'dĩ ku!” rĩ kî. 22 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ãko u'álépi álị́ ku rĩ kí drị̃ gá. Ãdrĩ kí ayú 'bo, ála kí a'be rá. Lẽ ĩ'bã ásị́ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩlé ku, ã'dusĩku kí lú ãzị́táŋá, ãzíla ị́jọ́ 'bá 'bã ũrãlé nĩ rĩ kî. 23 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ũndũwã i'dá, ímbátáŋá ĩ'ba ãni ĩnzĩ̃táŋá drĩ ũkpó sĩ 'dĩ abe, kí ru iri vũrụ́ ĩnzõ sĩ, ãzíla kí ru ụrụ'bá fẽ cãndí ị́sụ́lé ã'dusĩku kí ũrã la kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá nî. Wó ị́jọ́ mgbã sĩ ãzị́táŋá 'dĩ atrị́ 'bá kí ị́jọ́ ũnzí idé agá ku.

3

Ĩ'bã ĩmi ásị́ ị̂jọ́ 'bũ gá rĩ kí drị̃ gá

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da Ãdróŋá ní ĩmi ingajó úríndí sĩ Kúrísĩtõ be ídri 'bo rĩ sĩ, ĩ'bã dó ĩmi ásị́ ị́jọ́ 'bũ gá rĩ kí drị̃ gá, ãngũ Kúrísĩtõ 'bã sĩ rijó Ãdróŋá 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá. 2 Ĩ'bã ĩmĩ ũrãtáŋá ị́jọ́ úríndí drị́ 'bũ gá rĩ kí drị̃ gá, adru ị́jọ́ ũnzí ũnọ́kụ́ ãni vũ drị̃ gá 'dĩ kí drị̃ gá ku. 3 Ã'dusĩku ĩmi ũdrã úríndí sĩ rá, ãzíla ú'dî'da ídri ĩmidrị́ gá rĩ úzĩ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ be Ãdróŋá agá. 4 Wó Kúrísĩtõ ízókí ídri ĩmidrị́ ú'dî'da 'dĩ drị́ gá rĩ drị̃, drĩ i'dá tọndọlọ 'bá pírí ũnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ 'baní ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó 'dã sĩ 'bo, ĩmi i'dá ĩ'di trũ dĩ̃zã ĩ'didrị̃ agá, 'bá ĩ'di ãni ãlá kpị́ rĩ kí rú.

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩ'dị́ ụrụ'bá ị́jọ́ ũnzí ũnọ́kụ́ ãni 'dĩ drị́ gá rĩ rá. Lẽ ĩnga ãwũ̃ ku, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãndị́ ru ũnzíkãnã 'dĩ kí ku, ãzíla lẽ ĩta ị́jọ́ ũnzí vị́ sĩ idéjó la ku. Lẽ ĩmi adru rọ̃mgbọ̃ kóru. Rọ̃mgbọ́ ĩ'di cécé ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩ̃jó rĩ áni. 6 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ kí sĩ, Ãdróŋá 'bã âdrã a'dé 'bá ĩ'di tị gãlépi úmgbé 'dĩ kí drị̃ gá drĩ̃rịma rú. 7 Ĩmi ãmgbã 'bã kí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ị́jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá vâ u'álé ídri ị́jọ́ ũnzí ãlu 'dĩ 'bã áni rĩ kí idéŋá gá.

8 Wó ú'dî'da ĩmi acá dó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kî rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi a'be ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéŋá pírí rá: lẽ ũmbã 'bã rụ ĩmi ku, jõku ĩfẽ ũmbã ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ují ĩmi drị̃ nĩ ku, ãzíla ị́jọ́ ĩminí idélé jõku jọlé rĩ 'bã iza 'bá ãzí ásị́ ku, ãzíla ị́jọ́ tị ũnzí ãni la 'bã ãfũ ĩmi tị gá ku. 9 Ĩmi alị́ ĩnzõ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ku, ã'dusĩku ĩmi a'be ádrízã ĩmi ãni ũnzí ũ̃kụ rĩ kí 'bo, ãzíla gẹ̃rị̃ pírí ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá rĩ abe. 10 Ãzíla ú'dî'da ĩmi ã'ị̃ Kúrísĩtõ 'bo, ĩmi acá dó sĩ 'bá ú'dí la kî rú. Ãdróŋá 'bã dó ádrízã ú'dí 'dĩ ĩmi agá, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ acálé ĩ'di áni ĩ̃dị́-ĩ̃dị́, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó ĩ'di nĩ̃ rá. 11 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã dó ĩmi 'bá ú'dí ru 'bo, ị́jọ́ ĩmi 'bá Yãhụ́dĩ rú yã jõku 'bá Yãhụ́dĩ rú ku yã rĩ adru ũkpó ru ku, táni îtãrã ĩmi rá yã

jõku yụ yã rĩ adru ị́jọ́ ũkpó ru ku. Ị́jọ́ ãzí ĩmi ãmḭ́yọ́ŋá yã jõku ĩmi angá 'bá ị́jọ́ nḭ̃lépi ku la kí agá, ãzíla ĩmi ãtí'bó ru yã jõku ãtí'bó ru ku yã rĩ adru kí ị́jọ́ ũkpó la ku. Kúrísĩtõ ĩ'di dó lú ãmbógó ị́jọ́ ũkpó ãndânĩ rĩ 'i, ãzíla ĩ'di u'á 'bá ĩ'didrḭ́ kí agá pírí.

12 Ãdróŋá ũpẽ ĩmi 'bá ãlá ru ndú ĩ'di ãni, ãzíla lẽ ĩmi ambamba, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ u'ájó ádrízã 'dĩ kí sĩ: ĩko 'bá ũcõgõ gá 'dĩ kí ãzã, ĩmi adru ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ, ĩmi ásḭ́ 'bã ndrĩ-ndrĩ, ĩmi iri ĩmi ị́jọ́ sĩ vṵ̃rṵ́, ĩmi idé ị́jọ́ jã, ĩta ị́jọ́ tã-tã. 13 Ĩta jõ ĩmi drĩdríŋĩ gá tã-tã ãzíla ĩtrũ vâ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ kí rá cécé Úpí 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrḭ́ kî trũjó rĩ áni. 14 Ị́jọ́ 'dĩ kí drḭ́ gâ sĩ pírí, ị́jọ́ ãmbógó lẽlé ĩmi idé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'i. Ã'dusĩku lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ la fẽ ĩmi adru tḭ icíma múké rĩ agá.

15 Lẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ 'bã ce ĩmi drḭ́ ị́jọ́ pírí ĩminí igálé rĩ kí agá. Lẽ ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋá 'bã ĩmi ãlu-ãlu ũpẽjó sĩ u'ájó, ãzíla ãzḭ́ ngajó ãngũ ãlu gá ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ 'bá ãlu rú rĩ sĩ 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'i. Lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṵ'dṵ́ pírí sĩ. 16 Ĩmi ũrã ị́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ṵ'dṵ́ pírí sĩ, ĩ'di dó sĩ ĩmi drḭ́ ce ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí agá ị́jọ́ ĩminí ũrãlé rĩ abe. Ĩmi imbá 'bá kí ãzíla ĩmi uzá kí drḭ́ gá ị́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ sĩ ũndũwã sĩ. Ĩngo zãbṵ́rḭ́, ĩngo úngó Ãdróŋá drḭ́ kí, ãzíla úngó Ãdróŋá ịcṵ́jó úríndí 'bã imbálé rĩ kí abe. Ĩminí úngó 'dĩ kí ngo agá, ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ. 17 Ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ kí ãzíla jọ́lé rĩ kí abe, lẽ ĩnga kí rụ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ́ sĩ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô ãmã Átẹ́pḭ Ãdróŋá ní ĩ'di rṵ̃ sĩ.

Ímbátáŋá 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní lḭcọ́ ĩ'badrḭ́ kí agá rĩ

18 Ĩmi ũkú ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩmi are ĩmĩ ágóka kí tḭ, ã'dusĩku 'dĩ ãzḭ́ ĩminí adrujó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.

19 Wó ĩmi ãgọbḭ ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmĩ ũkúka kí lẽlẽ, ĩfẽ ĩ'baní ũcõgõ ku.

20 Anzḭ, ĩmi are 'bá ĩmi tḭlépi rĩ kí tḭ ị́jọ́ pírí kí agá, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ la ãyĩkõ fẽ Úpí Yẹ́sṵ̃ nî.

21 Ĩmi átẹ́pḭka rú 'dĩ, lẽ ĩmi uzá ĩmĩ anzḭ kí drḭ́ gá ị́jọ́ ãlu-ãlu ĩ'bã kí idélé múké ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ kí adru ĩ'baní vḭ́ kóru, kí u'á cãndí sĩ icó kí dó sĩ ị́jọ́ pḭrḭ idélé ku.

22 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, lẽ ĩmi are ãmbogo ĩmidrḭ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ kí tḭ ṵ'dṵ́ pírí. Ĩmi are kí tḭ adru lú ĩmi lẽjó 'bã jọ kí ĩminí ị́jọ́ múké rĩ sĩ la ku, wó rá la ĩnga ãzḭ́ ásḭ́ pírí sĩ ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá rujó rĩ sĩ. 23 Ãzḭ́ pírí ĩminí ngalé rĩ kí, lẽ ĩnga kí ásḭ́ pírí sĩ cécé ĩmi nga la Úpí Yẹ́sṵ̃ ní rĩ áni adru 'bání rĩ áni ku. 24 Ĩ'bã ĩmi ásḭ́ gá Úpí la mụ ĩminí ũyá ĩ'di 'bã azḭlé fẽlé 'bá pírí ní rĩ ịsṵ́lé rá. Ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi íyóŋá iyó Kúrísĩtõ Úpí nî. 25 Wó ĩmi ãzí drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé siri, Ãdróŋá la drĩ̃rḭma fẽ ũnzĩkãnã ĩ'ba ãni 'dã sĩ ádrízã ĩ'badrḭ́ 'bã lẽlé rĩ áni, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lḭ uyaŋâ kóru.

4

1 Ĩmi ãmbogo ãti'bo 'badrı̨ 'dĩ, ĩmba ãti'bo kí tã, ãzíla ĩmi idé kí
múké-múké ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ásı̨ gá ĩmi vâ íyóŋá iyó ãmbógó ĩmidrı̨
'bų̃ gá rĩ nî.

Páwų̃lõ a'ı̨ 'bá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ kí ĩ'diní Ãdróŋá ã'ĩjó

2 Ĩminí rĩ gá, ĩfẽ ĩmi ásı̨ pírí Ãdróŋá ã'ı̨ŋá drı̨ gá. Wó ĩminí Ãdróŋá ã'ı̨
agá, ĩmi adru mı̨fı̨ trũ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṵ'dṵ́ pírí. 3 Ĩminí
Ãdróŋá ã'ı̨ agá, ĩmi ã'ı̨ vâ ãmaní ĩndĩ, 'bã nzı̨ ãmaní kẽj̨ı̨ sĩ mụjó ı̨jọ́
Kúrísĩtõ drı̨ ándrá ĩ'di 'bã i'dalé 'bá 'baní ídu tọndọlọ ku rĩ, 'bã ũlũŋâ
trũ drı̨ gá. Wó ma ú'dî'da mãbṵ́sṵ̃ gá íni la mání ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ gá 'dĩ ũlũjó
rĩ sĩ. 4 Ĩmi ã'ı̨ mání Ãdróŋá ma sĩ ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ gá 'dĩ ũlũ 'bá pírí 'baní
tọndọlọ ų̃rı̨ kóru, mání tá ũrãlé ma nga la rĩ áni. 5 Ĩmi u'á ũndũwã sĩ
'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨lépi ku 'dĩ kí abe. Ĩmi ayú gę̃rı̨ pírí cí rĩ sĩ kí ãzã kojó.
6 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩjọ ĩ'baní ı̨jọ́ ásı̨ ı̨gbẹ́ sĩ, kí dó sĩ adru ãvá trũ ı̨jọ́ ĩminí jọlé
rĩ arejó. Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ĩmi zı̨ ı̨jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drı̨ sĩ ĩmi dó sĩ nı̨ kí
umvi agá ũndũwã sĩ cé.

Páwų̃lõ 'bã ímbátáŋá ãsĩjó rĩ kí ĩ'di 'bã zı̨táŋá ãsĩjó rĩ be

7 Tų̃kı̨kǫ̃ la ĩminí ı̨jọ́ ru idélépi má rṵ́ 'dǫ̣ rĩ kí vú nze pírí. Ĩ'di má
ádrı̨pı̨ Kúrísĩtõ agá mání lẽlé ambamba rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ã'ı̨táŋâ trũ ãzı̨
ngalépi ãzíla ãtí'bó drı̨ Úpí má be ãlu rĩ 'i. 8 Ásı̨sı̨ŋá mání ĩ'di tı̨ pẽjó
ĩmi rų̃lé rĩ, ĩmi dó sĩ ı̨jọ́ ru idélépi ãma rṵ́ 'dõlé rĩ kí ų̃nı̨ ĩ'di rų̃ sĩ, ãzíla
ĩ'di vâ sĩ ĩmi ásı̨ ũŋmĩ ũkpõ fẽjó ĩminí ã'ı̨táŋá ĩmidrı̨ agá. 9 Tų̃kı̨kǫ̃ kí
mụ Ũnésẽmũ be. Ũnésẽmũ 'dĩ ĩminí nı̨lé cé 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨lépi rá angálépi
ĩmi rų̃lé rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ãmaní ásı̨ 'bãjó drı̨ la gá rá rĩ 'i, ãzíla ãmaní lẽlé
rá rĩ 'i. Kí ı̨rı̨ trá, kí mụ ĩminí ı̨jọ́ ru idélépi ãma rṵ́ 'dǫ̣ rĩ kí vú nzelé
pírí nĩ.

10 Ãrĩsĩtãríkõ ã'ı̨táŋá agá, mãbṵ́sṵ̃ gá má be rĩ zı̨ ĩminí cící. Mãrákõ
Bãrãnábã * 'bã kãká ru rĩ, zı̨ ĩminí cící. Ĩmi ı̨sṵ́ wárágã Mãrákõ drı̨ gá
'bo, drĩ ca ĩmi rṵ́ Kõlõsáyĩ gâlé rá, ĩmi a'ı̨ ĩ'di ãzíla ĩmba tã la múké-
múké. 11 Yẹ́sṵ̃ umvelé Jṵ́sı̨tǫ̃ 'i rĩ zı̨ vâ ĩminí cící. 'Dĩ kí lú 'bá Yãhṵ́dı̨
rú na ã'ı̨táŋá agá, ãzı̨ ngalépi má be 'bá kí imbájó ı̨jọ́ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨
sĩ rĩ kî. Imbá kí áma ásı̨ ũkpó ru. 12 Ĩpãfúrã ĩmi ãzí ru ãtí'bó Kúrísĩtõ
Yẹ́sṵ̃ drı̨ gá rĩ zı̨ ĩminí cící. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ı̨ ãndẽŋâ kóru ṵ'dṵ́ pírí
sĩ. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ı̨ ĩminí sĩ adrujó úríndí agá ũkpó ru, ãzíla ĩmi
dó sĩ ı̨jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩnga kí rĩ kí nga ásı̨ ãlu sĩ. 13 Ĩpãfúrã ĩ'di
má be 'dǫ̣ cí, ánı̨ ĩ'di 'bã ãzı̨ ngaŋá ĩmi ı̨jọ́ sĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ u'álépi
táwų̃nı̨ Lãwũdíkĩyã gá ãzíla Hı̨rãpọ́lı̨sı̨ gá rĩ 'baní ũkpó ru rĩ cé. 14 Ãmã
wọ̃rı̨ Lṵ́kã, dãkĩtárĩ rú rĩ kí Dẽmásĩ be zı̨ kí ĩmi vâ pírí cící.

15 Ĩzı̨ ãmã ádrı̨pı̨ka ãzíla ãmã ámvọ́pı̨ka ã'ı̨táŋá agá Lãwũdíkĩyã
gá 'dĩ 'baní cící, ãzíla ĩzı̨ vâ ãmã ámvọ́pı̨ ã'ı̨táŋá agá Nĩmúfã ní,
Kũrĩsĩtíyánĩ tı̨ icílépi ĩ'didrı̨ko gá 'dĩ abe pírí cící.

16 Ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí wárágã mání sĩlé ĩminí 'dĩ
lãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, lẽ ĩpẽ 'bá ãzí tı̨ 'bã mụ vâ ĩ'di lãlé Kũrĩsĩtíyánĩ

---

* **4:10** Gı̨rı̨́kı̨ tı̨ lũ pı̨rı̨-pı̨rı̨ Mãrákõ 'i Bãrãnábã 'bã ádrı̨pı̨ átı̨drı̨ 'bã ngọ́pı̨ rú rĩ 'i yã, jõku ádrı̨pı̨ ádrọ́pı̨ ngọ́pı̨ rú rĩ 'i yã rĩ gá ku.

Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rá. Lẽ ĩzị ãzíla ĩlã vâ wárágã ándrá mání sĩlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'banî rĩ rá.

17 Ĩjọ Ãrį̃kį̣põ ní, “Lẽ íde ãzị Úpí Yẹ́sũ 'bã fẽlé mídrị rĩ rá.”

18 Ma Páwų̃lõ 'i, áde wárágã mání sĩlé ĩminí sĩ ĩmi zį̣jó cící 'dĩ 'i áma ãmgbã rĩ 'bã drị sĩ la, ĩmi dó sĩ nį̃ la rá wárágã 'dĩ angá mádrị. Ĩmi ũrã į̣jọ́ áma drį̃ gá, ãzíla ĩzị mání Ãdróŋá mání adru agá mãbụ́sũ gá 'dộ ĩndĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drį̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwṵ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'baní drḭ̃drḭ̃ rĩ

1 Ma Páwṵ̃lọ̃ 'i, Sílã 'i, ãzíla Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ 'i ãzḭ ĩmi pírí cící ĩmi 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá, acálépi Ãdróŋ́ã ãmã Átẹ́pḭ 'bã 'bá ru rĩ, ãzíla Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ. Lẽtáŋ́ã uyaŋ̂ã kóru ãzíla ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋ́ã drḭ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô Páwṵ̃lọ̃ 'bã fẽlé ídri ãzíla ã'ḭtáŋ́ã 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'badrḭ sĩ rĩ

2 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ãma ĩminí Ãdróŋ́ã zḭ, ãma vâ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́ã ní ĩmi ḭ́jọ́ sĩ ãndẽŋ̂ã kóru.

3 Ãmaní ãmã Átẹ́pḭ Ãdróŋ́ã zḭ agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, ãma ḭ́jọ́ ũrã gẹ̃rḭ̃ ĩminí ãzḭ́ ngajó Ãdróŋ́ã ní ũkpó ru rĩ drḭ̃ gá, ã'dusĩku ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭjó rá rĩ sĩ, ĩminí vâ ãzḭ́ ngajó 'bá ãzí 'baní ũkpó ru ĩminí kí lẽjó rá rĩ sĩ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ĩminí ásḭ 'bãjó Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋ́ã vúlé ḭ̃dḭ rĩ 'bã drḭ̃ gá rĩ sĩ. Ĩtu pá ũkpó ru ũcõgõ fẽlé ĩminí rĩ kí agá rá.

4 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Ãdróŋ́ã 'bã lẽlé 'dĩ, ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋ́ã ní ã'dusĩku ãnḭ̃ rá pẽ ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'bo, 5 ã'dusĩku ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ ãmaní ũlũlé rĩ amṵ́ lú tḭ sĩ ku, wó rá la ũkpó sĩ vâ Úríndí Ãlá rĩ trũ, ãzíla ãma ã'ḭ ãma ásḭ gâlé ḭ́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã la kî rĩ gá rá. Ĩnḭ̃ vâ rá ãmaní ándrá u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãri u'álé lú ĩmi ãzã kojó. 6 Ĩminí ándrá ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi ũbĩ ándrá ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí vú, vâ ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú. 'Bá ãzí drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ trẽyḭ́ ĩminí ḭ́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭjó rĩ sĩ rá tí, ĩmi ã'ḭ ḭ́jọ́ 'dĩ ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá ãngũ Mãkẽdónĩyã drḭ agá, ãzíla ãngũ Ãkáyã drḭ agá 'dĩ 'bã kí ĩmi ícétáŋ́ã ru. 8 'Bá ãngũ ĩmi andre gá 'dãá rĩ are kí ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ ĩmi rṵ̃ sĩ. 'Bá Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ ãngũ Gḭ̃rḭ́ḳ̃ drḭ agá 'dĩ are kí lú ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ ã'dṵ̃sĩ la ku, wó ḭ́jọ́ ã'ḭtáŋ́ã ĩmidrḭ gá rĩ iré ãngũ pírí gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó ḭ́jọ́ ãzí jǫ̣lé drḭ̃ la gá ku. 9 Be la rá la 'bá pírí ri kí ḭ́jọ́ jǫ̣lé mũkẽ ĩmĩ ãma a'ḭjó rĩ kí drḭ̃ gá. Ũlũ kí 'bá pírí 'baní ḭ́jọ́ ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú ĩmi ãni ídri kóru, 'dĩ kí a'bejó rá sĩ ãzḭ́ ngajó Ãdróŋ́ã ídri rĩ nî rĩ kî. 10 Ũlũ kí vâ ḭ́jọ́ ĩminí ĩmi itújó Ãdróŋ́ã Ngọ́pḭ drḭ̃ tẽjó, ṵ́'dṵ́ ĩ'di rú drṵ́zḭ ãgõjó vúlé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'bá pírí 'banî. Ĩ'di Yẹ́sṵ̃ ãlu 'dĩ 'i Ãdróŋ́ã 'bã ingalé drã agá rá, ãzíla 'bá ãma apálépi Ãdróŋ́ã 'bã ũmbã ĩ'di 'bã sĩ 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí cojó rĩ agá rá rĩ 'i.

2

Ãzḭ Páwṵ̃lọ̃ 'bã ngalé Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ

1 Ãmã ádṛ́ṇpịka ãzíla ãmã ámvọ́ṇpịka, ĩmi ãmgbã rĩ nį̃ kí rá, amụ́ṇá
ándrá ãmã amụ́jó ĩmi rụ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇĩkę̃ gá 'dõlé rĩ adru ándrá úyé ku, 'bá
wẽwẽ rú ã'ḭ kí ándrá Úpí Yẹ́sụ̃ 'i rá. 2 Cécé ĩminí nį̃lé 'bo rĩ áni, 'bá
Fį̃lį̰pį̃ gá Yẹ́sụ̃ ã'į̰lépi ku 'dĩ fẽ kí ãmaní ũcõgõ, ãzíla u'dá kí ãma 'dĩ
sĩ ãma acá drĩ ĩmi rụ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇĩkę̃ gá 'dõlé ku rú. Wó ãma amụ́ ĩmi rụ́
Tẹ̃sãlọ̃ṇĩkę̃ gá 'dõlé, ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróṇá drḭ gá rĩ ũlũlé ũ̃rḭ kóru ãzã
koma ĩ'didrḭ sĩ, 'bá ũ'bí drĩ kí ándrá táni ãmaní ũcõgõ fẽ agá rá tí.
3 Ãma ũlũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sụ̃ drḭ ĩnzõ kóru, ḭ́jọ́ ãmaní jọ̀lé
rĩ tu kí pá ũrãtáṇá pịrị rĩ drḭ gá, ãzíla ãma ulé 'bá ãzí ãluṇá la ku.
4 Be la rá la ãma ṵ'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ Ãdróṇá drḭ ũlũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé ásḭ
'bãjó kí drḭ gá ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí áni. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũlũtáṇá
ãmadrḭ adru sĩ ãyĩkõ fẽjó 'bá nî la ku, wó rá la ãyĩkõ fẽjó Ãdróṇá ãma
ásḭ ndrũ̃lépi ṵ'dṵ́ pírí sĩ rĩ drḭ.
5 Ĩnį̃ vâ rá ṵ'dṵ́ ãma adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ḭ́jọ́ ũniyambamba rĩ kí
ĩmi drḭ gá lú ĩminí ãyĩkõ fẽjó yã la ku. Ĩnį̃ vâ rá ãri ḭ́jọ́ kí ngalé sĩ ãmã
rọ̃mgbọ́ drḭ zḭjó (atrịjó) íni la ku, ã'dusĩku ãma adru 'bá rọ̃mgbọ́ gá la
ku. Ãdróṇá nį̃ ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí rá. 6 Ãndrũ̃ ándrá ãrútáṇá ĩmi ãni
la jõku 'bá ãzí 'bã ãni la ku. Wó ãmaní adrujó ũ̃pịgọṇa Kúrísĩtõ ãni rĩ
sĩ, ãma ájẹ́ lẽ la ĩmi ãma tãmba cécé 'bá ãmbõgõ lẽlépi rĩ kí áni. 7 Be
la rá la ṵ'dṵ́ ãmaní u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ã'dụ ĩmi cécé andre la ĩ'di 'bã
anzḭ kí 'dụlé tãmbajó rĩ áni. 8 Ãmaní ĩmi lẽjó ambamba rĩ sĩ, fẽ ándrá
ãma ũlũ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróṇá drḭ á'dụ̃sĩ ku, wó ãma ándrá vâ ãyĩkõ
sĩ ḭ́jọ́ pírí ãmaní icólé idélé rá rĩ kí idé agá ĩmi ãzã kojó.
9 Ãmã ádṛ́ṇpịka ãzíla ãmã ámvọ́ṇpịka, ĩmi icó igálé la rá ãmaní adrujó
ĩmi abe Tẹ̃sãlọ̃ṇĩkę̃ gá rĩ sĩ, ãnga ãzḭ ãmadrḭ sĩ ũkpó ru. Ḭ́jọ́ mgbã sĩ,
ãnga ándrá ãzḭ ĩ̃tụ́ kí ḭ́ṇḭ be sĩ séndẽ ịsụ́jó sĩ ãko ãmaní ayúlé rĩ kí
ĩgbãjó, ãfẽ sĩ ĩminí ḭ́jọ́ ũrãlé ãma drḭ gá ṵ'dṵ́ ándrá ãmaní ḭ́jọ́ Ãdróṇá
drḭ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí 'dã sĩ ku. 10 Ĩmi ãmgbã rĩ la ḭ́jọ́ ãma drḭ gá rĩ
vû nze Ãdróṇá be ĩmi 'i jọjó la ãma u'á ándrá ḭ́jọ́ pịrị sĩ ĩmi 'bá ã'ḭ̃táṇá
agá 'dĩ abe. 'Bá ãzí icó dó sĩ ãbãlé ãzíla zḭtáṇá zḭlé ú'áṇá ãmaní u'ájó
ĩmi abe ḭ́jọ́ pịrị sĩ ãzíla ḭ́jǫ̣ kóru rĩ sĩ.
11 Ãndá-ãndá ru ĩnį̃ rá ãri ándrá ĩmi tãmbalé cécé átẹ́pị la ĩ'di 'bã
anzḭ kí tãmbalé rĩ áni. 12 Ãma imbá ándrá ĩmi ásḭ sĩ ĩminí ũkpó fẽjó,
ãzíla ãma ũṇmĩ vâ ĩmi ásḭ sĩ ḭ́jọ́ idéjó ídri icólépi ãyĩkõ fẽlépi Ãdróṇá
ní rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ãlu ĩmi umvelépi acájó ĩ'di 'bã 'bá ru sĩ fijó
Sụ́rụ́ ĩ'didrḭ dḭzã ru 'bũ̃ gá rĩ gá rĩ 'i.
13 Ĩminí ḭ́jọ́ Ãdróṇá 'bã jọlé ãma tị gâ sĩ rĩ arejó sáwã ãmaní ĩminí
ĩ'di ũlũjó rĩ sĩ rĩ sĩ, ĩmi ã'ḭ ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróṇá drḭ rĩ rú adru 'bá drḭ rĩ áni
ku, wó cécé ĩ'di 'bã adrulé pịrị rĩ áni. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ãmaní ãwã'dĩfô fẽṇá
Ãdróṇá ní rĩ a'bejó ku rĩ 'i. Wó ḭ́jọ́ angálépi Ãdróṇá drḭ 'dĩ ĩ'di ãzḭ nga
ĩmi 'bá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ídri agá kpere ãndrũ. 14 Ãmã
ádṛ́ṇpịka ãzíla ãmã ámvọ́ṇpịka, ãko ḭ́jọ́ Ãdróṇá drḭ la ãzḭ nga ĩmi ídri
agá 'dĩ rĩ icélépi rĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá
ãngũ Yụ̃dḭyã drḭ agá rĩ 'ba rụ́ rĩ 'bã ru idéjó ĩmi ụrụ'bá gá ĩndĩ rĩ 'i.
Ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá 'bá ĩmĩ kãká ru Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi ku
ĩminí ũcõgõ fẽlépi cécé 'bá Yãhụ́dḭ rú rĩ 'bã kí ándrá ũcõgõ fẽjó ĩ'bã
'bá kãká ru Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ áni.

15 'Bá Yãhụ́dḩ̨ rú 'dĩ kí ándrá bãsĩ Úpí Yẹ́sụ̃ ãzíla Ãdróŋá 'bã nãbḩya
ãzí kí ụ'dḩ̨lépi rĩ kî. Ĩ'di ándrá vâ 'bá Yãhụ́dḩ̨ rú 'dĩ kí vúŋá ándrá ãma
adrolépi ãngũ pírí ãmaní sĩ ḩ̨jọ́ ũlũjó rĩ kí agâ sĩ rá rĩ kî. Ḩ̨jọ́ 'bá Yãhụ́dḩ̨
rú 'dĩ 'bã idélé 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ḩ̨lépi rá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí sĩ Ãdróŋá 'a ve ĩ'baní
rá. 'Bá 'dĩ ã'ḩ̨ kí ḩ̨jọ́ 'bá ãzí ãni la ku, 16 ụ̃'bḩ̨ kí ásḩ̨ pírí sĩ ãma atrḩ̨lé ḩ̨jọ́
ãmaní lẽlé lũlé 'bá Yãhụ́dḩ̨ rú ku 'dĩ 'baní, Ãdróŋá icó kí palé íngoní
ru ḩ̨jọ́ ũnzí ĩ'badrḩ̨ kí agá. 'Bá Yãhụ́dḩ̨ rú 'dĩ 'bã kí ḩ̨jọ́ ũnzí idéjó ḩ̨dḩ̨-ḩ̨dḩ̨
rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩ'baní drḩ̨rḩ̨ma fẽ ĩcẽŋâ kóru.

Ãvá Páwụ̃lọ̃ 'bã lẽjó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ̨ḳ̃ gá rĩ kí ndrejó ḩ̨dḩ̨ rĩ

17 Ãmã ádrḩ̨pḩ̨ka ãzíla ãmã ámvọ́pḩ̨ka, sáwã were vúlé gá, ála mụ
ãma irélé ĩmi abe ndú-ndú ụrụ'bá sĩ (ãmaní táni ḩ̨jọ́ ũrã agá ĩmi drḩ̨
gá ũgũgõ) rá tí, ãlẽ tá gõlé ĩmi ndrelé ásḩ̨ pírí sĩ ḩ̨dḩ̨ rá. 18 Ḩ̨jọ́ 'dĩ ándrá
íni la ãlẽ ándrá tí gõlé ĩmi rụ̃lé ḩ̨dḩ̨, wó ma Páwụ̃lọ̃ 'i, má ụ̃'bḩ̨ pâlékó
wẽwẽ rú gõlé ĩmi rụ̃lé wó Sĩtánĩ uga ãma ní úmgbé. 19 Wó ĩmi 'bá
ãma sĩ ásḩ̨ 'bãjó, vâ ãyĩkõ idéjó, ãzíla 'bá ãma fẽlépi adrujó ãfó sĩ ãzḩ̨
ãmadrḩ̨ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã drḩ̨lẹ́ gá drụ́zḩ̨ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ kî. Ĩ'di ãndá,
ĩ'di ĩmi 'i 'bá ãmaní sĩ ásḩ̨ 'bãjó, ãyĩkõ idéjó ãzíla ãzḩ̨ ngajó ãfó sĩ rĩ kî.
20 Ãndá-ãndá ru, ĩfẽ ãmaní adrujó ãfó sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ ĩmi ḩ̨jọ́ sĩ.

3

1 Ãmaní icójó ḩ̨jọ́ ãma kí adrujó ĩmi trũ ndú-ndú rĩ tajó ḩ̨dḩ̨ ku rĩ sĩ,
ãma ũrã acejó ãma sĩ á'dụ̃sĩ táwụ̃nḩ̨ Ãténĩyã gá. 2 Ãpẽ Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ ãmã
ádrḩ̨pḩ̨ Yẹ́sụ̃ agá ãzḩ̨ Ãdróŋá drḩ̨ ngalépi, ḩ̨jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drḩ̨
ũlũlépi 'bá 'baní rĩ tḩ̨ ĩmi rụ̃lé. Ãpẽ ĩ'di tḩ̨ ĩmi rụ̃lé mụlé ĩmi ãzã kolé
ã'ḩ̨táŋá ĩmidrḩ̨ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'bã adru rú sĩ ũkpó ru, ãzíla ĩmi ásḩ̨
imbájó sĩ ã'ḩ̨táŋá ĩmidrḩ̨ Yẹ́sụ̃ agá rĩ a'bejó ku, 3 'bá ãzí 'bã ḩ̨gbẹ́ rú sĩ
ĩmi ásḩ̨ ã'ḩ̨táŋá ĩmidrḩ̨ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ a'bejó rá ku, drĩ kí táni ĩminí
ụ̃'bḩ̨̃táŋá fẽ 'dĩ áni rá tí. Wó lẽ ĩnḩ̨ lọ́lọ́ 'dĩ ḩ̨jọ́ Ãdróŋá ãni fẽjó la ãmaní
ụ̃'bḩ̨̃táŋá ḩ̨sụ́jó 'dĩ 'bã áni 'dĩ. 4 Ĩnḩ̨ ḩ̨jọ́ 'dĩ rá la ã'dusĩku ãri ándrá ĩminí
ḩ̨jọ́ 'bá kí rú ãmaní ũcõgõ fẽ rá 'dĩ i'dalé. Cécé ĩmĩ nḩ̨lé 'bo rĩ áni ḩ̨jọ́
'dĩ uja ru idélé 'dã 'bã áni. 5 Mâ ĩminí ála ũcõgõ fẽ íngoní yã rĩ nḩ̨jó
cé rĩ sĩ, mâ vâ icójó ĩmi u'á íngoní yã rĩ nḩ̨jó ku rĩ tajó ḩ̨dḩ̨ ku rĩ sĩ, ápẽ
Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ tḩ̨ mụlé ḩ̨jọ́ ĩtu pá ã'ḩ̨táŋá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ũkpó ru yã rĩ
ndrelé. Má idé ḩ̨jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ụ̃rḩ̨ fi áma ásḩ̨ agá, má ũrã Sĩtánĩ
'bá 'bá kí ulélépi rĩ, ulé ãzî sĩ ĩmi ã'ḩ̨táŋá ĩmi ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḩ̨jó
rĩ a'bejó rá íni. Má ũrã vâ ãzḩ̨ ándrá ãmaní ngalé fẽlépi la ĩminí Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ ã'ḩ̨jó rĩ la mụ adrulé ụ̃rọ̃drḩ̨ kóru.

Ụ'dụ́kọ́tḩ̨ Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ 'bã ajílé angájó 'bá
Tẹ̃sãlọ̃ṇ̨ḳ̃ gá rĩ 'badrḩ̨ rĩ

6 Wó Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ 'bã ãgõjó ãma rụ́ 'dõlé angájó ĩmi rụ̃lé rĩ sĩ, ũlũ ãmaní
ḩ̨jọ́ mgbã ã'ḩ̨táŋá ĩmidrḩ̨ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drĩ ũkpó ru, ãzíla lẽtáŋá
ĩminí 'bá lẽjó rĩ drḩ̨ gá. Ũlũ vâ ãmaní ũrãtáŋá ĩmi ãni ãma drḩ̨ gá rĩ
'bã adrujó ãmbógó ru rĩ drḩ̨ gá ḩ̨jọ́, ãzíla ũlũ vâ ãmaní ḩ̨jọ́ ĩmi lẽjó ãma
ndrejó ḩ̨dḩ̨ cécé ãmã lẽjó ĩmi ndrejó ḩ̨dḩ̨ rĩ drḩ̨ gá.

7 Ḩ̨jọ́ Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ 'bã ũlũlé ãmaní ĩmi drḩ̨ gá rĩ sĩ, má ádrḩ̨pḩ̨ka ãzíla má
ãmvọpḩ̨ka, ãdrĩ táni ũcõgõ ḩ̨sụ́ 'bá 'badrḩ̨ rá tí, Tḩ̨mḩ̨̃tḩ̨yọ̃ ũŋmĩ ãma ásḩ̨

rá, ãma acá ũkpó ru ã'ḭtáŋ́á agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ. 8 Ãma dó ñjjó la ĩtu pá ũkpó
ru ã'ḭtáŋ́á ĩmi ãni ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭjó rĩ agá rĩ sĩ, ãma ásḭ́ dó ũkpó ru.
9 Ãma dó ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní íngõpí ãmaní ĩ'di zḭ agá ãyĩkõ ĩminí
ajílé ãma ásḭ́ gá rĩ sĩ? 10 Ãma Ãdróŋ́á zḭ ḭ̃tṵ́ kí ḭ́ṇ́ḭ be lẽ 'bã fẽ ãmaní
ũkpõ sĩ ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́. Wó ãdrĩ dó ĩmi ndre ḭ̃dḭ́ rá yã áni, ãma dó icó
ĩmi ãzã kolé sĩ ã'ḭtáŋ́á ĩmi ãni Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ 'bãjó 'bã adru
rú sĩ ũkpó ru.
11 Ãma Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pḭ rú ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ zḭ gẽrḭ̃
nzḭ̃jó ãmaní sĩ mụjó ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́. 12 Ãma vâ Úpí zḭ 'bã fẽ lẽtáŋ́á ĩminí
ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá, ãzíla 'bá pírí kí lẽjó rĩ 'bã zo ãmbógó ru, ãzíla
'bã ĩ̃jãlã ru ḭ̃dḭ́ cécé lẽtáŋ́á ãmaní ĩmi lẽjó rĩ 'bã zojó ãmbógó ru, ãzíla
ĩ'di 'bã ru ĩ̃jãlãjó ḭ̃dḭ́ rĩ áni. 13 Ãma Ãdróŋ́á zḭ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ ĩmi ásḭ́
gá, sĩ adrujó ḭ́jọ́ ũnzî kóru Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pḭ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ṵ́'dṵ́
Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó ṵ̃ṇ́ọ́kṵ́ gá 'bá ãlá ĩ'di drḭ́ rĩ abe rĩ sĩ.

4

Ídri ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋ́á nĩ rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma imbá ándrá ĩmi ṵ́'dṵ́
ãmaní adrujó ĩmi abe rĩ sĩ ĩmi ídri la Ãdróŋ́á ní ãyĩkõ fẽ íngoní yã
rĩ sĩ, wó 'dĩ dó bãsĩ gẽrḭ̃ ĩminí sĩ u'ájó rĩ 'i. Ãmaní táni ñjjó la ĩmi idé
la ú'dî'da 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma a'ḭ́ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãyĩkõ
fẽjó Ãdróŋ́á ní ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́. 2 Ãma a'ḭ́ ĩmi ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋ́á ní 'dĩ áni la,
ã'dusĩku ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkpõ la fẽjó ãmaní, ãmã imbálé
ĩminí 'dĩ sĩ ãma drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ kí rá.
3 Ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ lẽ, ĩmi adru ãlá ru lẽ ĩnga ãwṵ̃ ku. 4 Ḭ́jọ́
ãmbógó rĩ, lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã ṵ̃ṇ̃ ru ụrụ'bá tãmbajó gẽrḭ̃ ãlá sĩ ãrútáŋ́á
ru. 5 Ĩfẽ ãvá ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ 'bã adru ĩmĩ úpí ru cécé 'bá Ãdróŋ́á nḭ̃lépi ku
rĩ kí áni ku, 6 ãzíla lẽ 'bá ãzí 'ba iza ádrḭ́pḭ̃ 'bã ũkú drḭ̃ ku. Ãmaní ándrá
lũjó la ĩminí ũkpó ru ãmaní drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ áni, Úpí Yẹ́sṵ̃
la drḭ̃rịma fẽ 'bá pírí ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ 'baní rá. 7 Ã'dusĩku
Ãdróŋ́á umve ándrá ãma sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idéjó ku, wó ãma u'á sĩ ídri ãlá
sĩ. 8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ḭ́jọ́ ãmaní imbálé 'dĩ gã sĩ, adru gã ḭ́jọ́ 'bá 'bá
ru rĩ 'bã imbálé rĩ 'i la ku, wó ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé rĩ gã, ã'dusĩku
Ãdróŋ́á 'i ĩ'di 'bá ĩminí Úríndí Ãlá rĩ fẽlépi rĩ 'i.
9 Ãdróŋ́á 'bã ãmgbã rĩ 'bã ĩmi imbájó 'bá lẽŋ́á sĩ nĩ rĩ sĩ, ãma icó
dó ḭ́jọ́ ãzí sĩlé ĩminí ĩlẽ ĩmĩ ádrḭ́pḭka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pḭka Ãdróŋ́á agá
'dĩ kí íngoní ru yã rĩ gá ku. 10 Ḭ́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, ĩlẽ ĩmĩ ádrḭ́pḭka ãzíla
ĩmĩ ámvọ́pḭka Úpí Yẹ́sṵ̃ agá u'álépi ãngũ Mãkẽdónĩyã drḭ̃ agá rĩ kí rá.
Wó Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmi 'bã ndẽ
'dĩ rá. 11 Ãma a'ḭ́ vâ ĩmi 'i ásḭ́ pírí sĩ u'ájó gẽrḭ̃ múké icólépi 'bá ãzí ní
ũcõgõ fẽlépi ku rĩ sĩ, ĩfi 'bá ãzí 'bã ḭ́jọ́ gá ágá sĩ ku, ãzíla lẽ ĩnga ãzḭ́
ĩmidrḭ́ sĩ ĩmi sĩ ãko ĩmi rĩ kí ịsṵ́. Ṵ́'dṵ́ ãmaní ándrá adrujó ĩmi abe rĩ
sĩ, ãma imbá ándrá ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ kí idéjó pírí, 12 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ
'bã ndre kí rú sĩ ĩmi u'á ṵ́'dṵ́ pírí íngoní yã rĩ, kí rú sĩ ĩminí ãrútáŋ́á
fẽ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãtḭ̃ rú sĩ ĩmi 'bá ãzí 'bã ụrụ'bá gá ku.

Páwũ̃lõ̃ sĩ ĩjọ́ ãgõ̃ŋá Úpí Yẹ́sũ̃ drḭ̃ ĩdḭ̃ rĩ drḭ̃ gá

13 Ãmã ádrḭ́pḭ̃ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ̃ka, ãlẽ ĩnḭ̃ ã'du ḭ́jọ́ la drṹzḭ́ mụ ru
idélé 'bá ándrá ũdrãlépi Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba rṹ nĩ yã rĩ. Ãlẽ ĩmi
awá 'bá ũdrãlépi Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ kí cécé 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ 'bã kí 'bá
ũdrãlépi Yẹ́sũ̃ agá ku 'dĩ kí awálé rĩ áni ku, ã'dusĩku 'bã kí ásḭ́ drĩ kí drã
'bo, icó kí drṹzḭ́ angálé ídri rú ḭ̃dḭ́ ku. 14 Ãma ã'ḭ̃ kí rá Yẹ́sũ̃ drã ándrá
rá, angá vâ ándrá ídri rú ḭ̃dḭ́ rá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnḭ̃ rá ṹ'dṹ drṹzḭ́ Yẹ́sũ̃ 'bã
ãgõjó ũ̃ṇ́ọ́kṹ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́ 'bá pírí ándrá ũdrãlépi
Yẹ́sũ̃ agá, 'dĩ kí fẽ angálé amṹlé adrulé Yẹ́sũ̃ trũ ãngũ ãlu gá. 15 Ḭ́jọ́
ãmaní jǫ̣lé ĩminí 'dĩ ándrá ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãmgbã rĩ 'bã jǫ̣lé ãmaní rĩ
'i. Jọ ándrá ãma 'bá drĩ ídri rú ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã drṹzḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ
rĩ, icó kí drḭ̃ ụ̃fų̣lé ĩ'di trũ ku ḭsṹ 'bá ándrá ũdrãlépi ĩ'di ã'ḭ̃lépi ráká 'dĩ
ụ̃fụ kí drĩ drḭ̃ ĩ'di trũ ku rú ku.

16 Ḭ́jọ́ mgbã sĩ ḭ́jọ́ drṹzḭ́ ru idélépi rĩ ĩ'di íni, Úpí Yẹ́sũ̃ la drṹzḭ́ asḭ́ 'bṹ̃
gâlé rĩ sĩ vṹ̃rṹ 'dõlé, 'bá kí ĩ'di are ãzḭ́táŋá fẽ agá ṹ'dṹkọ́ ụ̃rụ̃gá sĩ, kí
vâ mãlãyíkã 'bã drḭ̃lẹ́ are ḭ́jọ́ jọ agá, ãzíla kí mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ̃ are
gũká vu agá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ándrá ũdrãlépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá
'dĩ kí angá ídri rú ḭ̃dḭ́. 17 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la ãma 'bá drĩ ídri
rú 'dĩ kí atrá ĩ'ba abe, ĩ'di ãma agụ kî trũ pírí ụ̃rụ̃gá ũlí agâlé drḭ̃ fų̣lé
Úpí Yẹ́sũ̃ trũ, sáwã 'dã sĩ ãma kí dó mụ acelé Úpí Yẹ́sũ̃ trũ ãsḭ̃ŋâ kóru.
18 Lẽ ĩmi imbá ĩmi ãlu-ãlu 'bã ásḭ́, sĩ ru igájó ḭ́jọ́ mání jǫ̣lé ĩminí 'dĩ kí
sĩ.

5

1 Ãmã ádrḭ́pḭ̃ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ̃ka, adru dó ḭ́jọ́ ãzí ũkpó ru la ku
ãmaní ĩminí ḭ́jọ́ sĩjó ã'ḭ̃táŋá ḭ́jọ́ lũjó ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sũ̃ la rú ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ
ã'dụtṹ rĩ yã rĩ drḭ̃ gá. 2 Ãjọ ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩnḭ̃ cé ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sũ̃
'bã rú drṹzḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ ĩ'di adru rũ̃gbṹ, cécé ũ̃gṹ'bá 'bã afíjó ḭ́ṇḭ́ sĩ ãko
kí ũ̃gũ̃jó jó 'dḭ́pḭ ní nḭ̃ŋâ kóru sáwã ĩ'di 'bã ṹ'dṹ kojó rĩ sĩ rĩ áni. 3 Ṹ'dṹ
'bá 'bã kí ḭ́jọ́ ũrãjó ãzíla jǫ̣jó la, "Ũ̃ṇ́ọ́kṹ dó ú'dĩ'da ḭ̃gbẹ́ ru ãko ãzí ũnzí
la dó yụ," rĩ bãsĩ ṹ'dṹ ĩ'bã kí ũcõgõ ãmbógó la ḭsṹjó kí ídri agá rĩ 'i.
Ũcõgõ 'dã la i'dó rũ̃gbṹ cécé ũkú 'a trũ rĩ ngọ́tḭ́ ãzá 'bã ĩ'di a'dṹjó rĩ
áni, wó 'bá icó kí apálé ũcõgõ ãmbógó 'dã sĩ ku.

4 Wó ĩmi ãmã ádrḭ́pḭ̃ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ̃ka, ĩmi adru ãngũ ḭ̃ṇḭ́ agá
ku, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ṹ'dṹ drṹzḭ́ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõjó rĩ icó dó sĩ ĩmi ḭsṹlé rũ̃gbṹ
cécé ũ̃gṹ'bá 'bã jó 'dḭ́pḭ ĩrũgbũ̃jó rĩ áni ku. 5 Ájọ ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku
ĩmi pírí 'bã adrujó 'bá u'álépi múké, ãzíla ḭ́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi áyụ rĩ
kí rĩ sĩ, 'dĩ bãsĩ cécé adrujó ãngũ imve agá ãzíla adrujó ḭ̃tṹ agá rĩ áni.
Ãma 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãma adru kí 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi ãzíla
u'álépi gẽ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ ũnzí ãrĩ kí agá rĩ kí la ku, 'dĩ cécé adrujó ḭ́ṇḭ́ agá ãzíla
adrujó 'bá ũ̃ṇ́ọ́kṹ ḭ́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ 'bã 'bá ru rĩ áni. 6 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma
adru kí 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi ku ṹ'dṹ gá, ã'du ḭ́jọ́ la mụ ru idélé nĩ yã rĩ
nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Be la rá la ãma adru kí 'bá angálépi ṹ'dṹ gá rĩ
sĩ rá adrulépi bábá Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõ̃ŋá ḭ̃dḭ́ rĩ tẽlépi rĩ kí áni, ãzíla lẽ
ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ, 7 ã'dusĩku 'bá kí ṹ'dṹ ko ḭ́ṇḭ́ sĩ nḭ̃ kí dó ã'du
ḭ́jọ́ la mụ ru idélé ĩ'ba abe nĩ yã rĩ gá ku, ãzíla kí adru 'bá ĩmẽrãlépi
íwá sĩ nḭ̃lépi la ã'du la ru idé ĩ'di ụ̃rụ̃'bá gá nĩ yã ku rĩ áni. 8 Wó ãmã

kí adrujó 'bá ḭ́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi ḭ̃tṵ́ agá rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ rú. Lẽ ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ agá rĩ, ãzíla ãmã lẽtáŋ́á 'bá 'baní rĩ 'bã mba ãma tã cécé ãsĩkárĩ 'bã ru tãmbajó gọ́bẹ́rẹ́ * sĩ, ru atrḭjó ã'dḭ́ gá rĩ sĩ rĩ áni. Lẽ ã'bã kí ásḭ́ Yẹ́sṵ̃ la ãma pa rá rĩ gá rá, 'dĩ la ãma tãmba cécé kõfíyã ãsĩkárĩ 'bã sulé drḭ̃kã gá ĩ'di drḭ̃ tãmbajó rĩ áni.

9 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋ́á ũpẽ ãma adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru, amṵ́jó ḭ́jọ́ ũnzí lịjó ãma drḭ̃ gá 'bá ĩ'di 'bã amṵ́jó drḭ̃rḭ̃ma fẽjó ĩ'baní rĩ kí áni ku. Be la rá la fẽ ãmaní drḭ̃lẹ́ba sĩ ru pajó rá ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã idélé ãmaní rĩ sĩ adru drḭ̃rḭ̃ma ḭsṵ́jó ku. 10 Úpí Yẹ́sṵ̃ drã ãzíla angá ándrá ídri rú ãma kẽjḭ́ gá ãdrĩ táni adru ídri jõku ãma ũdrã kí táni sáwã ĩ'di rú drṵ́zḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rá tí, ãma drṵ́zḭ́ mṵ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá. 11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi imbá ĩmi ásḭ́ ãzíla lẽ ĩko ĩmi ãzã ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ rú, pá tujó Yẹ́sṵ̃ agá ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ cécé ĩminí ĩmi ásḭ́ imbájó ãzíla ĩminí ĩmi ãzã kojó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ 'bã áni.

Ḭ́jọ́ Páwṵ̃lǫ̃ 'bã sĩlé ímbátáŋ́á ru ãsḭ̃jó rĩ

12 Ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ́ka, ãma a'ḭ́ ĩmi ãrútáŋ́á fẽjó 'bá drḭ̃lẹ́ ru ãzḭ́ ngalépi ásḭ́ pírí sĩ ĩmi Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá lũjó la ĩminí ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí ku rĩ 'banî. 13 Ĩfẽ ĩ'baní ḭ̃nzḭ̃táŋ́á ãzíla ĩlẽ kí ásḭ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí idélé ĩminí rĩ kí sĩ, lẽ ĩmi u'á 'bá pírí kí abe ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.

14 Ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ́ka, ãma ĩmi a'ḭ́, lẽ ĩtre 'bá ũvú Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá lẽlépi ãzḭ́ ngalépi ku 'dĩ kí. Lẽ 'bã nga kí ãzḭ́, ĩmi ũŋmĩ 'bá ṵ̃rḭ́ 'dĩ kí ásḭ́, ĩko 'bá ũkpõ kóru ã'ḭ̃táŋ́á agá rĩ kí ãzã, ãzíla ĩta ḭ́jọ́ 'bá pírí 'bã rĩ kí ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ. 15 Lẽ ĩfẽ ĩmi ãzí ãlu la 'bã umvi ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ãzí 'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ 'bã tḭ ḭ́jọ́ ũnzí sĩ ku. Be la rá la, ĩmi ṵ̃'bḭ̃ ásḭ́ pírí sĩ 'bã Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla 'bá pírí kí 'dụlé ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ. 16 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ṵ́'dṵ́ pírí sĩ. 17 Ĩzḭ́ Ãdróŋ́á 'i sáwã pírí sĩ ãndẽŋ̃â kóru. 18 Ĩfẽ ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô ḭ́jọ́ múké jõku ũnzí ru idélépi ĩmi rṵ́ rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé ĩmi idé kí Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃ sĩ rĩ kí.

19 Ĩmi atrḭ́ Úríndí Ãdróŋ́á drḭ́ ãzḭ́ ngalépi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ ku. 20 Ḭ́jọ́ ndẽlépi nĩ rĩ, lẽ ĩmi ide ḭ́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí tḭ gâ sĩ rĩ kí ku. 21 Wó rá la lẽ ĩmi are ãzíla ĩco ḭ́jọ́ jọlé 'dã 'bã drĩdríŋ̃ĩ, sĩ ñjó la ãndá-ãndá ru ḭ́jọ́ 'dã angá Úríndí Ãlá rĩ drḭ́ yã jõku yụ. Kí jõ ḭ́jọ́ mgbã pḭrḭ la, lẽ ĩmi ã'ḭ́ kí. 22 Drĩ kí adru ḭ́jọ́ ũnzí la yã íni, lẽ ĩgã kí úmgbé.

23 Ma Ãdróŋ́á ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ fẽlépi 'bá ĩ'di drḭ́ rĩ 'banî rĩ zḭ 'bã fẽ rú ĩminí acájó ãlá ru, 'ba atrḭ ĩmi úríndí, ãzíla ĩmi ụrụ'bá pírí ḭ́jọ́ ũnzí idéŋ́á gá cí, kpere ṵ́'dṵ́ drṵ́zḭ́ ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋ́á ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ́ gá. 24 Ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé 'bo rĩ a'be ĩ'di idéŋ́â kóru ku. Ĩ'di idé la rá ĩ'di 'bã adrujó ã'ḭ̃táŋ́â trũ rĩ sĩ.

25 Ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ́ka, lẽ ĩzḭ ãmaní Ãdróŋ́á ĩndĩ.

26 Ĩzḭ ãmaní 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí pírí cící. 27 Ãlẽ ĩlã wárágã 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.

28 Lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ 'bã adru ĩmi abe.

---

* **5:8** Gọ́bẹ́rẹ́ ĩ'di ándrá jõ ídu rĩ gá ãko 'é 'bá ãzí 'bã agbẹ́lé rĩ atrḭjó rĩ 'i.

Wárágã Páwṵ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'baní ị̃rị̃ rĩ

1 Ãma Páwṵ̃lọ̃, Sílã ãzíla Tị̃mị̃tị́yọ̃ trũ ãzị ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ
ã'ị̃lépi rá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'bã 'bá ru, ãzíla
Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ pírí cící. 2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́
ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'bã adru
ĩmi abe.

Yẹ́sṵ̃ la drṵ́zị̃ ãgõ amṵ́ 'bá ũfẽlé ãzị̃ ĩ'bã kí ngalé rĩ vú sĩ

3 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, lẽ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṵ́'dṵ́
pírí sĩ ĩmi ị́jọ́ sĩ. Ĩ'di ãmaní múké ị́jọ́ 'dĩ idéjó ã'dusĩku ĩmĩ ã'ị̃táŋá
ĩmidrị́ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ị̃drị̃jó ãzíla lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã zojó ị̃dị́-ị̃dị́ rĩ sĩ. 4 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ̃ fẽlépi la ãngũ pírí
ãmaní mụjó rĩ gá, ãma ị́jọ́ jọ ĩmi drị́ gá múké, 'bá Ãdróŋá drị́ 'baní
lũjó la 'bá drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ gẹ̃rị́ ndú-ndú sĩ, fẽjó la ĩminí drị́
cijó ị́jọ́ ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ị́jó rĩ sĩ rá tí. Ĩmi drĩ ta la ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ĩmĩ
ã'ị̃táŋá ĩ'di drị́ gá rĩ fũ drĩ ku.

5 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí i'da la 'bá 'baní tọndọlọ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lịlé rĩ ĩ'di pịrị,
ãzíla ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, Ãdróŋá la drṵ́zị́ ĩmi lã pírí 'bá sṵ́rṵ́ ĩ'didrị́ agá ĩ'di 'bã
drị́ celé nĩ rĩ kí rú. Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ̃ ĩminí sĩ drị̃cịjó 'dĩ. 6 Ãdróŋá 'bã ṵ́'dṵ́
pírí sĩ ị́jọ́ lịjó 'bá kí drị́ gá ídétáŋá ĩ'badrị́ vú sĩ rĩ sĩ, ĩ'di vâ ũcõgõ fẽ
'bá ándrá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ 'banî. 7 Ĩ'di vâ drṵ́zị́ 'bá ũcõgõ fẽlépi
ĩminí rĩ kí atrị ũcõgõ ĩ'bã kí fẽlé ĩminí rĩ kí agá cí, ãzíla ĩ'di vâ kí atrị
ũcõgõ fẽŋá ãmaní rĩ sĩ cí. Ị́jọ́ 'dĩ kí drṵ́zị́ ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ru
i'dajó ũlí agá ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó ṵ̃ṇ́ọ́kṵ́ gá ị̃dị́ rĩ sĩ. Mãlãyíkã ĩ'di ãni
ũkpó trũ rĩ kí adru ĩ'di trũ, ãzíla ãcí dị̃lépi dị́-dị̃ rĩ la kí andre ce pírí
cí. 8 Ĩ'di drị̃rịma fẽ 'bá Ãdróŋá 'bã ũkpõ sĩ 'bá kí drị́ cejó rĩ ã'ị̃lépi ku
rĩ 'baní, 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drị́ ã'ị̃lépi ku rĩ kí. 9 Úpí Yẹ́sṵ̃ la
ĩ'baní drị̃rịma fẽ ãcí ukólépi ku rĩ sĩ. Ĩ'di kí dro ĩ'di mẹ́lẹ́tị gá rĩ sĩ rá,
icó kí filé rilé dị̃zã, ĩ'didrị́ agá ku. 10 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṵ̃
'bã amṵ́jó 'bá kí sĩ ĩ'di ịcṵ́jó ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ 'banî
rĩ sĩ, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drṵ́zị́ ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
Ĩmi drṵ́zị́ adru 'bá Yẹ́sṵ̃ ãni la rú, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃
gá ĩndĩ ã'dusĩku ĩmi ã'ị̃ ándrá ị́jọ́ ãmaní ndrelé ãzíla ãmaní lũlé ĩminí
ĩ'di drị́ gá rĩ kí rá.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí drṵ́zị́ adrujó 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ịcṵ́lépi ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã ãgõjó
ṵ̃ṇ́ọ́kṵ́ gá ị̃dị́ rĩ sĩ rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ, ãma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá
zị ĩminí. Ṵ́'dṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, Ãdróŋá ãmadrị́ gá rĩ la drṵ́zị́ ĩmi lã
'bá mgbã ándrá u'álépi gẹ̃rị́ múké ĩ'di 'bã sĩ ĩmi umvejó ala gá nĩ rĩ kî
rú. Ãma vâ Ãdróŋá zị 'bã ko ĩmi ãzã ũkpõ sĩ ị́jọ́ múké ĩminí lẽlé idélé
rĩ kí idéjó, ãzíla ị́jọ́ pírí ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ 'bã fẽlé ĩmi idé kí
rĩ kí idéjó. 12 Ãma Ãdróŋá zị íni la 'bá 'ba ịcṵ́ kí rú Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃
'bã rṵ́ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminî rĩ kí sĩ, 'ba ịcṵ́ kí rú vâ ĩmi. Ãdróŋá ãma

ãni, ãzíla ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã umvi kí rú sĩ Ãdróŋá ãmaní zị́lé 'dĩ gẽ̃rḭ́ múké ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ.

2

'Bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé nĩ rĩ la ãfũ 'bá kí izalé
ḭsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ ku rú

1 Ãlẽ ú'dî'da ĩminí ḭjọ́ sĩlé ṹ'dṹ drṹzḭ́ Úpí ãma ãni Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
'bã ãgõjó ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ́ gá, ãzíla ḭjọ́ drṹzḭ́ Ãdróŋá la ãma atrájó
ãngũ ãlu gá drḭ́ ṵfṵjó ĩ'di trũ rĩ drḭ́ gá. Ḭjọ́ 'dĩ drḭ́ gá ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla
ãmã ámvọ́pḭka, ãma ĩmi a'ḭ́ 2 'bá ãzí 'bã ĩbãbãŋã ĩmi sĩ ḭjọ́ 'bá 'bã kí
jọlé, jõku sĩlé ĩminí jọjó la ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãgõjó ṹnọ́kṹ drḭ́ gá ḭ̃dḭ́
rĩ acá 'bo rĩ angá ãmadrḭ́ rĩ sĩ ku. 3 Lẽ ĩfẽ 'bá ãzí 'ba ulé ĩmi gẽ̃rḭ́ ãzí sĩ
fẽjó la ĩminí ḭjọ́ ũrãjó ĩmi ásḭ́ gá jọjó la ḭjọ́ 'dĩ ãndá rĩ gá ku, ã'dusĩku
ḭsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ drĩ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ ku, sáwã ãzí la adru cí, 'bá ũ'bí 'bã kí
fũjó Ãdróŋá rṹ rĩ sĩ ãmvé ĩ'di gãjó úmgbé la. Ḭjọ́ 'dã drĩ dó ru idé 'bo,
'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé nĩ rĩ la drṹzḭ́ ãfũ nĩ. Ĩ'di 'bá drḭ́ kolépi mṵlépi
ãcí ukólépi ku rĩ gá la. 4 Ĩ'di drṹzḭ́ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ gã úmgbé, ãzíla
ãko pírí 'bá 'bã kí umvelé Ãdróŋá ru ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ rĩ drḭ́ gá, ĩ'di vâ ru 'bã
índẽ Ãdróŋâ ũkpõ sĩ rá. Ḭjọ́ 'dĩ la fẽ ĩ'di ri jó Ãdróŋá drḭ́ agá vṹrṹ 'bá
kí uléjó ru 'bãjó ĩ'baní 'i Ãdróŋá 'i.

5 Ĩ'di ãndá, ĩmi icó vâ ḭjọ́ 'dĩ igálé rá, sáwã ándrá mâ amṹjó ĩmi abe
rĩ sĩ, álũ ándrá ĩminí ḭjọ́ 'dĩ rá. 6 Wó ĩnḭ̃ ã'du la 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé rĩ
atrḭ amṹŋá gá kpere sáwã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã rĩ gá rá. 7 Sĩtánĩ
la ú'dî'da íni 'bá kí ulé ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dĩ, kí drḭ́ ḭcḭ́jó sĩ Ãdróŋá gãjó
úmgbé. Wó 'bá ãzí Ãdróŋá ãni la cí ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé 'bá kí
ṵtrḭ́lépi ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ gãjó úmgbé rĩ atrḭ 'bá kí ṵtrḭ́ŋá gá cí, ãzíla
ĩ'di vâ mṵ kí atrḭ̃ŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá kpere Ãdróŋá 'bã drṹzḭ́ ĩ'di
nze agá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ sĩ rá. 8 Ãdróŋá 'bã ĩ'di anzéjó 'bo rĩ 'bã
ũngúkú gá, 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé rĩ la dó ãfũ. Wó ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sṹ 'bã
ãgõjó rĩ sĩ, ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé rĩ andi ãvẽ̃vḭ̃ Ĩ'di tḭ gá rĩ sĩ, ãzíla
Ĩ'di vâ 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé rĩ andi dḭ̃zã Ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ drḭ́ sĩ. 9 Ṵ'dṹ
'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé rĩ 'bã amṹjó 'bo rĩ sĩ, ĩ'di amṹ ũkpõ Sĩtánĩ drḭ́ gá
rĩ sĩ. Ĩ'di sĩ tálí ĩnzõ rú wẽwẽ rú kí idé, ãzíla ĩ'di ãko ṹsṹtáŋá ru fẽlépi
la 'bá kí sĩ icójó ũrãjó la ḭjọ́ 'dĩ kí Ãdróŋá la kí idé nĩ rĩ kí idé. 10 Ĩ'di vâ
gẽ̃rḭ́ ndú-ndú pírí ũnzí 'dĩ kí ayú 'bá drḭ́ kolépi sĩ mṵjó ãcí ukólépi ku
rĩ gá rĩ kí uléjó, ã'dusĩku ĩ'ba kí ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ kí tá sĩ
ru pa rá rĩ lẽjó ku rĩ sĩ, ála kí ivé ãcí sĩ rá. 11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́
ũkpõ ḭjọ́ ũnzí drḭ́ a'be kí uléjó 'bã ã'ḭ́ kí rú sĩ ḭjọ́ ĩnzõ rú 'bá Sĩtánĩ 'bã tḭ
ãpẽlé rĩ 'bã jọlé rĩ kí. 12 Ãdróŋá la drṹzḭ́ ḭjọ́ lḭ kí drḭ́ gá ĩ'baní ḭjọ́ mgbã
Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ã'ḭ́jó ku, ãzíla ĩ'bã kí gẽ̃rḭ́ ĩ'ba ãni ḭjọ́ ũnzí
ãrĩ kí lẽjó áyṵ rĩ sĩ.

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ́lépi rá 'dĩ 'bã tu kí pá ũkpó ru

13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṹ agá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá 'dĩ, lẽ
ṹ'dṹ pírí sĩ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩmi ḭjọ́ sĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi rá, ãzíla ũpẽ
ĩmi 'bá drḭ̃drḭ́ ĩ'di 'bã palé rá rĩ kí rú. Ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ́ fẽ ĩminí

ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé, ãzíla lẽ ĩfẽ ĩmi ásị́ Ãdróŋâ drị̃ gá. 14 Ãdróŋá umve
ĩmi gẽrị̃ ị́jọ́ mgbã ándrá ãmaní ũlũlé ĩminí rĩ sĩ. Umve ándrá ĩmi ĩminí
dị̃zã fẽjó cécé ĩ'di 'bã ándrá dị̃zã fẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní rĩ
áni. 15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ, ĩtu pá
ũkpó ru ãzíla ĩrụ ị́jọ́ ándrá ãmaní imbálé ĩminí tị sĩ, ãzíla sĩlé wárágã
sĩ 'dĩ kí tã mgbemgbe.

16 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị 'i, ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ, ãma lẽlépi,
ãzíla ásị́ ị̃gbẽ ĩ'didrị́ sĩ ãmaní ásị́ imbáŋá ukólépi ku rĩ fẽlépi ásị́ 'bãŋá
ũkpó rĩ be rĩ, 17 'bã imbá ĩmi ásị́, ãzíla 'bã ũŋmĩ ĩmi ásị́ ị́jọ́ múké rĩ kí
jọjó, ãzíla idéjó ụ́'dụ́ pírí sĩ.

3

'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí a'ị́jó Ãdróŋá zịjó rĩ

1 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ĩzị ãmaní Ãdróŋá ị́jọ́ mgbã Úpí
Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ ûlũ ĩ'di, 'bã iré sĩ ru ãngũ pírí gá, ãzíla 'bá 'bã a'ị́ kí ĩ'di
ĩnzị̃táŋá sĩ cécé ándrá ĩminí a'ị́lé rĩ áni. 2 Ĩzị vâ ãmaní Ãdróŋá 'ba apá
rú sĩ ãma 'bá ũnzí rĩ kí drị́ gá rĩ sĩ, 'bã idé kí sĩ ãma ũnzí ku, ã'dusĩku
adru 'bá pírí ã'ị́ kí ị́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sụ̃ drị̃ rá la ku. 3 Wó Úpí Yẹ́sụ̃ la ụ́'dụ́
pírí sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'bo rĩ idé rá, ĩ'di ĩmi 'bã adrujó ã'ị̃táŋá agá ũkpó
ru, ãzíla ĩ'di ĩmi tãmba 'bá ũnzí Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé ĩmi fẽjó u'dejó ị́jọ́
ũnzí agá rĩ sĩ rĩ drị́ gá rá. 4 Ã'bã ásị́ Úpî ị́jọ́ sĩ ĩmi drị̃ gá rá, ãma ã'ị́ rá
ĩmi ị́jọ́ ándrá ãmaní lũlé ãzíla sĩlé ĩminí rĩ kí idé 'dĩ, ãzíla ĩmi vâ mụ
kí idéŋâ trũ drị̃lẹ́ gá drị̃lẹ́ gá. 5 Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã i'da ĩmi ásị́ gá Ãdróŋá lẽ
ĩmi íngõpí yã rĩ, ãzíla 'bã i'da ĩminí ĩmi ũcõgõ 'bá 'bã kí fẽlé ĩminí rĩ
ta íngoní yã rĩ, cécé ándrá Kúrísĩtõ 'bã talé rĩ áni.

Páwụ̃lọ̃ 'bã 'bá ũvú rĩ kí trejó ũvũ sĩ rĩ

6 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ, ũkpõ Úpí Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drị́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ ĩminí ãzị́táŋá lẽ ĩmi icí ĩmi
'bá ãzí Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá wó ũvú ãzị́ ngalépi ku, vâ ị́jọ́ ándrá ãmã imbálé
ĩminí 'bo rĩ kí vú ũbĩlépi ku 'dĩ kí abe ku. 7 Ĩmi ãmgbã rĩ nị̃ vâ lọ́lọ́, lẽ
ĩmi idé ị́jọ́ kí cécé ándrá ãmaní idélé rĩ áni. Ụ́'dụ́ ãmã ándrá adrujó
ĩmi abe rĩ sĩ, ãma adru ándrá ũvú ku. 8 Ãna ándrá 'bá ãzí 'bã ãkónã
ãzị́ la ngaŋâ kóru ku la ku. Be la rá la ãnga ándrá ãzị́ ị̃tụ́ kí ị́nị́ be, ãfẽ
ándrá sĩ 'bá ãzíní ũcõgõ ku. 9 Ãnga ándrá ãzị́ ũkpó ru ãmadrị́ sĩ íni la
adru ãmã ũkpõ ándrá ĩmi a'ị́jó ãmaní íná fẽjó yụ la ku, wó ãlẽ ándrá
ĩminí ícétáŋá múké rĩ a'belé vú bĩlé. 10 Ãmã ándrá vâ adrujó ĩmi abe
rĩ sĩ, ãjọ ándrá ĩminí, “Lẽ 'bá ũvú ãzị́ ngalépi ku rĩ, úfẽ ĩ'diní íná nalé
ku.”

11 Wó ãmaní ị́jọ́ 'dĩ jọ agá 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma are 'bá ãzí kí ĩmi agá
'dĩ kí ũvú nga kí ãzị́ ku, rá la kí mụ 'bá kí drị̃ ịcị́ trũ ãzị́ ĩ'bã ãrĩ kí tị gá.
12 Ũkpõ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní
ãzị́táŋá 'ba i'dó kí ãzị́ ngalé kí drị́ sĩ kí sĩ ãkónã ĩ'bã kí nalé sĩ adrujó
ídri rĩ kí ịsụ́. 13 Ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ãzí 'dĩ, ájọ ĩminí lẽ
ĩmi ãndẽ ãzị́ múké rĩ ngaŋá sĩ ku.

14 Lẽ ĩnị̃ 'bá ị́jọ́ ãmã sĩlé wárágã 'dĩ agá rĩ kí gãlépi úmgbé rĩ kí cé
(lọ́lọ́). Ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ãluŋá la ku, drị̃nzá 'bã rụ rú sĩ kí, 'ba uja kí

rú sĩ ru ídri múké benĩ. 15 Ĩ'dụ kí mẹ́rọ́ ru ku wó rá la ĩjọ ĩ'baní ị́jọ́ kí
trejó ádrị́pị rú.

Páwũlõ zị Ãdróŋá ãzíla fẽ zịtáŋá 'bá Tẹ̃sãlọ̃nị̃kị̃ gá rĩ 'banî

16 Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásị̃ ĩ̃gbẽ̃, ãzíla 'bã mba ĩmi tã ụ́'dụ́
pírí. 17 Ma Páwũlõ 'i, ásĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí zịtáŋá ĩmi zijó cící rĩ abe áma
ãmgbã rĩ 'bã drị̃ sĩ. Ma wárágã pírí máni sĩlé ma 'i rĩ kí de drị̃ ṭ̃ŋá
'dĩ sĩ 'bá pírí kí sĩ nị̃ la wárágã 'dã angá má drị̃. 18 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru
Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi pírí abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé Tĩmĩtíyõ ní drĩdrĩ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma 'i Páwũlõ ũpĩgõnã Kúrísĩtõ Yésũ drĩ rĩ drĩ, 'bá
pẽlé ãzĩtãnã Ãdrónã 'bá Palépi rĩ drĩ sĩ, ãzíla Kúrísĩtõ Yésũ 'Bá ãma
Palépi ãmaní sĩ ásĩ tĩjó rĩ 'i.
2 Ásĩ ĩ'di mâ ngõpĩ ã'ĩtãnã agá mgbã Tĩmĩtíyõ nî: má a'ĩ Ãdrónã ãmã
Átépĩ ãzíla Kúrísĩtõ Yésũ Úpí ãmadrĩ 'bã fẽ míní lẽtãnã uyanã kóru,
ásĩ ĩgbẽ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ĩmi adru mĩfĩ trũ imba'ba ĩnzõ rú ãzĩtãnã Mũsã drĩ imbálépi rĩ kí sĩ

3 Mâ ándrá lẽjó mũjó Mãkẽdónĩyã gá rĩ sĩ, má azĩ ándrá mí adru jõ
Ĩfésõ gá 'dâ, mi sĩ 'bá ãzí lã'bĩ ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí igá. 4 'Bã
'bã kí ásĩ ĩjõ ãzí ífí kóru 'dĩ kí drĩ gá, ãwí nzenã sĩ á'bĩ ũlãjó ãzo rú 'dĩ
kí drĩ gá ku. Ĩjõ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí fẽ 'bá 'baní ãgátã gajó alĩ ĩjõ Ãdrónã
drĩ rĩ tãmbajó ã'ĩtãnã sĩ rĩ rá, mání sĩ ĩjõ la i'dajó 'dĩ. 5 Ãzĩtãnã 'dĩ 'bã
ásĩsĩnã ãmbógó rĩ ĩ'di, lẽtãnã angálépi ásĩ ãlá agá, ãzíla ũrãtãnã kpĩ
la agá ã'ĩtãnã mgbã rĩ sĩ rĩ. 6 'Bá ãzí rĩ a'be kí ĩjõ mgbã 'dĩ rá, uja kí
ru ĩjõ jõlé ífí kóru rĩ kí agá. 7 'Bá 'dĩ lẽ kí adrulé imba'ba ãzĩtãnã Mũsã
drĩ kí imbálépi rĩ kî rú, wó nĩ kí ĩjõ ĩ'bã kí jõlé rĩ ku, jõku ĩjõ ĩ'bã kí
ã'ĩlé mgbã rĩ ku.
8 Ãnĩ rá údrĩ ãzĩtãnã ayú gẽrĩ pĩrĩ sĩ ĩ'di múké. 9 Ãnĩ rá ú'bã ãzĩtãnã
'bá mũkẽ idélépi rĩ 'baní ku, be la rá la 'bá ãzĩtãnã ũnũlépi, 'bá Ãdrónã
gãlépi úmgbé, 'bá ũnzí, 'bá 'bá kí ũ'dĩlépi, átépĩ kí ũ'dĩlépi andre trũ,
ãzíla 'bá u'álépi ũnzĩkãnã sĩ rĩ 'banî. 10 Ú'bã ãzĩtãnã 'bá ãwũ'bá ru,
ágõbĩ ru lalépi ágõbĩ ãzí sĩ, 'bá 'bá kí ĩtũndãlépi 'bá ãzí 'baní, 'bá
ĩnzó'bá ru, ãzíla 'bá ímbátãnã pĩrĩ rĩ usalépi rĩ 'baní. 11 Ĩjõ mgbã dĩzã
rú fẽlé mádrĩ ũlũlé rĩ angá Ãdrónã dĩzã rú ãzíla ĩcũlé ĩcũ rĩ drĩ.

Lẽtãnã uyanã kóru Ãdrónã 'bã fẽlé Páwũlõ ní rĩ

12 Áfẽ ãwã'dĩfô Úpí ãmadrĩ Kúrísĩtõ Yésũ ní. Fẽ mání ũkpõ ãzĩ mádrĩ
ngajó, ã'dusĩku pẽ ma 'bã ásĩ áma drĩ gá rá. 13 Ári ándrá ĩjõ ujõlé ũnzí
ú'dãnã trũ ũrũ'bá la gá, áma ásĩ ándrá ũnzí. Wó ásĩ la ndrĩ mání rá
ã'dusĩku ánĩ ándrá ĩjõ mâ idélé rĩ kí ku, ãzíla á'bã ándrá ã'ĩtãnã drĩ la
gá ku. 14 Úpí ãmadrĩ rĩ ũsũ lẽtãnã uyanã kóru rĩ mâ drĩ gá ĩyõ rú, wi
sũsũ ã'ĩtãnã mádrĩ drĩ gá, lẽ dó sĩ ma 'bá ĩ'di ãni la rú Kúrísĩtõ Yésũ
agá.
15 Kúrísĩtõ Yésũ amũ ũnõkũ gá 'bá ũnzí kí palé. Ĩjõ ru jõlépi 'dĩ ĩjõ
mgbã la lẽ 'bá pírí 'bã ã'ĩ kí ĩ'di rá. Ma dó ala gá 'dâ 'bá ĩjõ izalépi
ũnzi ãndânĩ rĩ 'i! 16 Mâ dó adrujó 'bá izalépi ãndânĩ rĩ sĩ, Ãdrónã ásĩ
ndrĩ dó mání, ãzíla fẽ ma adrujó ícétãnã ru ásĩ tenã Kúrísĩtõ Yésũ drĩ
ukólépi ku rĩ i'dajó, 'bá ĩ'di ã'ĩlépi rá rĩ 'ba ĩsũ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ
ĩ'di sĩ. 17 Ãrútãnã ãzíla ĩnzĩtãnã 'bã adru Ãdrónã ní jã 'dâ, Úpí ãma

ãni ídri ukólépi ku rĩ agá, drãlépi ku, ndrelé mịfị sĩ ku, ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ á'dụ̃sĩ. Ámĩnã.
18 Mâ ngọ́pị Tịmĩtíyọ̃, 'dĩ kí ịjọ́ mâ azịlé míní rĩ kí, ịjọ́ ándrá ru jọlépi ídu nábị̃ tị sĩ ími ịjọ́ sĩ rĩ drị̃ gá. Ịjọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ásị̃ ũkpó sĩ ã'dị́ Úpí drị̃ kí 'dịjó ãlá ru. 19 Mí ĩbĩ mi ã'ị̃táŋá mî Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó rĩ agá, ími úŋmĩ 'bã adru ũrãtáŋá múké sĩ. 'Bá ãzí rĩ gã kí ịjọ́ mgbã rĩ ã'ị̃lé úmgbé ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ ãrị̃ kí mẹ́lị̃ 'bã ãrị̃lé ĩyị́ agá írã sĩ rĩ áni. 20 Hãyĩménã kí Ãlẽkĩzéndã be ĩrị̃ trá ícétáŋá la rú. Áfẽ dó kí Sĩtánĩ drị̃ 'bã ũnị̃ kí ịjọ́ sĩ Ãdróŋá u'dájó ku.

2

Ímbátáŋá Ãdróŋá rujó rĩ

1 Má a'ị̃ mi drị̃drị̃ la Ãdróŋá ã'ị̃jó 'bá pírí 'banî, 'bã wi sụ̃sụ́ 'bá pírí 'baní, ífẽ vâ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá kí sĩ pírí. 2 Mí ã'ị̃ Ãdróŋá ũpi 'bání, ãzíla 'bá ãmbogo ũkpõ trũ 'dĩ 'baní ála dó sĩ u'á dríŋá ídri múké sĩ, ásị̃ ĩgbẹ́ sĩ ãmaní Ãdróŋá ĩnzĩ̃ agá ãzíla ĩ'di rụ agá. 3 Ãrútáŋá 'dĩ áni rĩ ĩ'di múké, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá ãma Palépi rĩ nî. 4 Ãdróŋá lẽ 'bá pírí 'bã pa kí ru rá, ãzíla 'bã nị̃ kí ịjọ́ mgbã pịrị rĩ 'i. 5 Ãdróŋá 'bãngá lú ãlu, ãzíla lé'di 'bá icílépi Ãdróŋá be rĩ lú ãlu, 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'i, 6 fẽ ru ídri mgbã rĩ ãma unzejó pírí. Ãdróŋá i'da ịjọ́ 'dĩ ãngũ drị̃ gá 'dâ 'bá pírí ní sáwã múké rĩ gá. 7 Má alị ĩnzõ ku ma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá pẽ ma ụ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla 'bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ rú ịjọ́ 'dĩ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní kí imbájó ã'ị̃táŋá agá ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
8 Álẽ 'bá pírí ãngũ pírí agá ĩ'baní Ãdróŋá ã'ị̃ agá, 'bã inga kí drị̃ ãlá 'dĩ kí ụrụgâlé ru ũmbã ãzíla ãgátã kóru. 9 Álẽ vâ ũkú 'bã sụ̃ kí ru ãlá ru bõngó múké la kí sĩ. 'Bã sụ̃ kí ru bõngó ãjẹ̃ rú ãzíla drị̃'bị̃ cãŋá nzírí-nzírí ãfó ru, ŋálíká gólũdĩ rú ãjẹ̃ rú 'dĩ kí agá ku, 10 wó rá la ịjọ́ idélé múké rĩ sĩ, icólépi ũkú ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ kí sĩ Ãdróŋá ĩnzĩ̃jó rĩ i'dajó.
11 Ũkú 'bã are kí ịjọ́ ãzíla 'bã ũnị̃ kí ịjọ́ kírí-kírí ru 'bã adru kí dríŋá. 12 Lẽ ũkú 'ba imbá kí ãgọbị kí ku, 'bã adru kí ãmbógó ru kí drị̃lẹ́ gá ku, 'ba are kí ịjọ́ kírí-kírí ru. 13 Ú'bã ándrá Ádãmũ drị̃drị̃, vúlé la gá Ịvã 'i. 14 Úlé ándrá Ádãmũ ku, rá la ũkû Ịvã 'i kpere ĩ'diní a'dé agá ịjọ́ ũnzí agá. 15 Wó ũkú kí ru pa rá la ngọ́tị̃ tĩ̃ŋá sĩ, drĩ kí pá tu ã'ị̃táŋá sĩ, lẽtáŋá, ásị̃ ãlá ãzíla ásị̃ ĩgbẹ́ agá jã 'dâ rĩ agá rĩ gá.

3

'Bá kãnị̃sã drị̃lẹ́ ru 'dĩ kí

1 Ịjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, 'bá drĩ ru ásị̃ 'bã adrujó kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru, ĩ'di ãzị̃ ãrútáŋá ru ũniyambamba la. 2 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru ịjọ̃ kóru, ịjọ́ 'bã ndẽlé ku, ũkú trũ ãlu, ásị̃ ĩgbẹ́, ru tãmbalépi, ũndũwã rú, 'bá 'baní rụlé rũrũ la. 'Ba a'ị̃ vâ ãmụ́ kí ĩ'didrị̃kogá ãyĩkõ sĩ ãzíla 'ba imbá vâ 'bá kí ĩndĩ. 3 'Bã ĩmẽrã íwá sĩ ku, 'bã co ãcóŋá ku, 'bá adru ũmbã kóru. 'Bã adru 'bá ásị̃ ĩgbẹ́ la, 'bá ũmbã lẽlépi ku la, vâ 'bá séndẽ lẽlépi ambamba ku la. 4 'Bã adru 'bá lịcọ́ ĩ'didrị̃ drị̃ celépi múké la, anzị 'bã kí tị arelé vâ rụlé rũrũ la. 5 'Bá drĩ dó nị̃ lịcọ́ ĩ'didrị̃ drị̃ ce sĩ ku, ĩ'di dó kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ tãmba íngoní ru?

6 'Bá drḭ̃lḛ́ ru rĩ 'bã adru 'bá ã'ḭ̃tãŋ́á agá ú'dí la ku, ã'dusĩ̃ku ĩ'di mụ
acálé ãfó ru ĩ'di pẽjó drḭ̃lḛ́ ru mbẽlẽ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di a'dé ḭ́jọ́ ḷiŋ́á drḭ̃ gá
cécé Sĩ̃tãnĩ̃ drḭ̃ áni. 7 'Bã adru 'bá 'bá ã'ḭ̃tãŋ́á agá ku rĩ 'bã kí ḭ́jọ́ jǫ̣jó
drḭ̃ la gá múké íni la, 'ba a'dé rú sĩ ímbá Sĩ̃tãnĩ̃ drḭ̃ agâ sĩ ĩ'diní drḭ̃nzá
ḭsṵ́jó ku.
8 Gẽ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, dḭ́kõ̃nḭ̃ 'bã adru 'bá rulé rũrũ ãzíla 'bá ḭ́jọ́ kpḭ jǫ̣lépi
la. 'Bã adru kí 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ãzíla rõ̃mgbọ́ ru séndẽ sĩ ku
la. 9 'Bã adru kí 'bá ásḭ́ 'bãlépi ḭ́jọ́ ã'ḭ̃tãŋ́á ãni i'dalé ĩ'baní rĩ tãmbalépi
ásḭ́sḭ̃ŋ́á ãlá sĩ rĩ rú. 10 'Bã adru kí 'bá ṵ̃'bḭ̃lé icólépi rá ḭ́jọ̃ kóru la kî. 'Bá
ãzí drḭ̃ ḭ́jọ́ ají kí ụrụ'bá gá ũnzí ku, icó kí dó ãzḭ́ drḭ̃lḛ́ drḭ̃ ngalé rá.
11 Ũkú drḭ̃lḛ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãrútãŋ̃â trũ la, 'bã ndro kí 'bá ãzí
kí, kí rṵ́ jǫ̣jó ũnzí ku. 'Bã adru kí 'bá ru tãmbalépi ã'ḭ̃tãŋ́á sĩ ḭ́jọ́ pírí
ĩ'baní idélé rĩ kí agá la.
12 'Bá drḭ̃lḛ́ ru kãṉsã ãzã kolépi rĩ 'bã adru ũkú trũ ãlu, ãzíla 'bã
ce 'bá ĩ'didrḭ́kogá rĩ kí drḭ̃ anzḭ ĩ'didrḭ̃ kí abe múké-múké. 13 Wó 'bá
ãzḭ́ ãzã kolépi drḭ̃lḛ́ ru múké rĩ ála ĩ'di ũfẽ ḭ̃nzḭ̃tãŋ́á sĩ, ãzíla ásḭ́ 'bãŋ́á
ĩ'didrḭ̃ ã'ḭ̃tãŋ́á Kúrísĩ̃tõ Yḛ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ la zozõ.

Ḭjọ́ ífí mgbã ã'ḭ̃tãŋ́á ãmadrḭ̃ drḭ̃ rĩ

14 Ásĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí míní ú'dî'da íni la táni mání ásḭ́ 'bã agá cajó mí rṵ̃lé
mbẽlẽ rú tí, 15 ádrĩ sĩ ĩcẽ were rú rá, mi sĩ ḭ́jọ́ 'bá (ã'ḭ̃tãŋ́á agá rĩ) kí u'á
jó Ãdróŋ́á drḭ̃ agá gbíyã íngõ sĩ yã rĩ nḭ̃ cé. Kãṉsã 'dĩ Ãdróŋ́á ídri rĩ
drḭ́ gá rĩ, ĩ'di ḭdḭ́ŋ́á ágófe rú ḭ́jọ́ mgbã rĩ 'bã sĩ pa tujó rĩ 'i.
16 'Bá ãzí icó ãgátã galé ḭ́jọ́ zḭ̃lé zḭ-zḭ̃ ãmbógó 'dĩ sĩ ku,
Yḛ́sṵ̃ i'dá ándrá ụrụ'bá gá rá,
î'da ĩ'di 'bá ãlá ru la Úríndí sĩ,
mãlãyíkã ndre kí vâ ĩ'di rá.
Úlũ vâ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ mgbọ rú sṵ́rṵ́ pírí 'baní rá,
'bá ã'ḭ̃ kí ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ãngũ drḭ̃ gá 'dâ rá,
ú'dụ dó ĩ'di ũpĩ nalé Ãdróŋ́á be 'bṵ̃ gá.

4

'Bá kí drṵ́zḭ̃ ã'ḭ̃tãŋ́á a'be rá

1 Úríndí Ãlá rĩ lũ dó ãmaní ú'dî'da tọndọlọ 'bo, ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃ŋ́á gâlé ru rĩ
gá, 'bá kí ã'ḭ̃tãŋ́á a'be rá. Kí úríndí ũnzí 'bã ímbátãŋ́á are ĩnzõ ĩ'baní
kí uléjó rĩ abe. 2 Ímbátãŋ́á 'dĩ kí ĩnzõ rú ãzíla mũlũmbẽ rú. Kí ru 'bã
'bá Ãdróŋ́á ãni la rú, wó íni 'dĩ ũrãtãŋ́á ĩ'badrḭ̃ Ãdróŋ́á drḭ̃ gá rĩ drã
rá.
3 Kí jọ la îgbã ũkú ãzíla, ãkónã Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé ãzí rĩ kí 'bá ã'ḭ̃tãŋ̃â
trũ ḭ́jọ́ mgbã nḭ̃lépi cé rĩ 'bã na kí kí ku. 4 Wó ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé
'dĩ kí múké, lẽ ãgã kí ãzí ku. Ãma ã'ḭ̃ kí nalé la ãyĩ̃kõ sĩ, ãmaní Ãdróŋ́á
ní ãwã'dĩ̃fô fẽ agá ãma ásḭ́ gá, 5 ã'dusĩ̃ku ãnḭ̃ rá ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bã ĩ'di
ãlá ru ãzíla Ãdróŋ́á ã'ḭ̃ŋ́á sĩ.

'Bá kãṉsã drḭ̃ celépi múké rĩ

6 Ídrĩ ḭ́jọ́ 'dĩ vú nze mí ádrḭ́pḭka 'baní mí ámvọ́pḭka abe, mi íni la
ãzḭ́ míní adrujó Kúrísĩ̃tõ Yḛ́sṵ̃ 'bã ṵ̃pḭ́gọ́ŋ́á ru ãlá rĩ nga, mi 'bá izólé ḭ́jọ́
mgbã ã'ḭ̃tãŋ́á drḭ̃ 'bã ímbátãŋ́á vú ũbĩ̃lépi rĩ 'i. 7 Mí iza sáwã ãgátã gajó
ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ ku, ãzíla ḭ́jọ́ ũnzí ũkú delépi rá 'dĩ 'bã kí ujọ́lé rĩ agá

ku. Mí ímbá mi ũkpó ru úríndí agá ádrízã Ãdróŋá rujó rĩ sĩ. 8 Ụrụ'bá imbájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ụ̃rõdrị́ ru rá, wó ru imbájó ũkpó ru úríndí sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ĩ'di ụ̃rõdrị́ ru íjọ́ pírí agá, íjọ́ azịlé ídri ú'dî'da rĩ agá ídri rú amụ́lépi ĩndõ rĩ agá rĩ 'bã ũyá ũfẽjó.
9 Ḭjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di íjọ́ mgbã la, ãzíla lẽ 'bá pírí 'bã ã'ḭ́ kí ásḭ́ pírí sĩ. 10 Ãma ãma ĩcãndĩ ãzḭ́ ngalé ũkpõ sĩ íjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ãma ásḭ́ 'bãjó ḭ̃dụ́ ru Ãdróŋá ídri rĩ drḭ́ gá ambamba 'Bá 'bá pírí ã'ḭ́táŋâ trũ rĩ kí upalépi rĩ drḭ́ gá.
11 Mí imbá íjọ́ 'dĩ, mí azḭ́ vâ ĩ'di ãzḭ́táŋá ru ĩndĩ. 12 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ mî adrujó kãrḭ́lẽ ru rĩ sĩ ku, mí adru 'bá ã'ḭ́lépi rá 'dĩ 'baní ícétáŋá ru íjọ́ jọŋá sĩ, lẽtáŋá sĩ, ã'ḭ́táŋá sĩ, ásḭ́ ãlá sĩ, ãzíla ádrízã ãlá sĩ. 13 Má amụ́ drĩ ku rú, í'bã ími ásḭ́ bụ́kũ Ãdróŋá drḭ́ lãjó, ũlũjó la, ãzíla 'bá kí imbájó ĩndĩ. 14 Mí ãvĩ íjọ́ úríndí ãni fẽlé míní ími agá míní ịsụ́lé nábḭ́ kí tị gâ sĩ, 'bá kãnḭ́sã 'bã drḭ́lẹ́ ru 'dĩ 'bã kí míní ãmbõgõ fẽjó ãzíla drḭ́ ụ̃fḭ́jó ími drḭ́ gá rĩ sĩ rĩ ku. 15 Í'bã ími ásḭ́ pírí íjọ́ 'dĩ kí drḭ́ gá, ífẽ mi pírí ala gá, 'bá pírí 'bã ndre kí sĩ íjọ́ zojó rĩ. 16 Ímba ími ídri tã, ímbátáŋá mî ịsụ́lé rĩ kí sĩ, mí adru kí agá jã 'dâ. Míní íjọ́ 'dĩ kí nga agá 'dâ, mi ími ãmgbã rĩ pa 'bá ími tị arelépi 'dĩ kí abe.

5

Ḭjọ́ jọlé 'bá ĩyõ, ãwụzḭ́ ãzíla ãtí'bó kí îjọ́ sĩ rĩ

1 Mí uzá 'bá ãmbá drḭ́ gá ku, be la rá la íjọ ĩ'diní íjọ́ jãjã rú cécé mî jọlé mí átẹ́pḭ́ ní rĩ áni, íjọ vâ kãrḭ́lẹ̃ 'baní íjọ́ cécé mî jọlé mí ádrḭ́pḭ́ ní rĩ áni. 2 Ũkú ãmbá 'dĩ kí í'dụ kí mî ãndrẽ áni, ũkú ú'dí 'dĩ kí í'dụ kí mî ámvọ́pḭka kí áni ádrízã ãlá sĩ.
3 Kãnḭ́sã 'bã mba ãwụ́zḭ́ mgbã lḭ́kḭ́cọ́ ru rĩ kí tã. 4 Wó drĩ adru anzḭ́ trũ jõku anzḭ́ 'bã anzḭ́ kí abe, ãzḭ́ ĩ'badrḭ́ drḭ̃drḭ́ rĩ ĩ'di ru kí Ãdróŋá rá rĩ i'dajó, 'bá kí tḭlépi rĩ kí tãmbajó, áyḭ́pḭ́ kí ḭ̃dẹ́pḭ́ abe. Ḭjọ́ 'dĩ la Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽ ambamba. 5 Ũkú ãwụ́zḭ́ ru mgbã rĩ ĩ'di lḭ́kḭ́cọ́ ru ásḭ́ 'bãlépi Ãdróŋá drḭ́ gá íjọ́ pírí sĩ, ḭ́nḭ́ kí ḭ̃tụ́ be Ãdróŋá zḭlépi ãzãkoma ĩ'didrḭ́ kí sĩ, ãzíla sáwã fẽlépi ãndá la Ãdróŋá ã'ḭ́jó rĩ. 6 Ãwụ́zḭ́ ásḭ́ 'bãlépi ãyĩkõ ụrụ'bá drḭ́ drḭ́ gá á'dụ̃sĩ rĩ, drã rá úríndí agá. 7 Ĩfẽ ímbátáŋá 'dĩ kí kãnḭ́sã 'baní újọ rú sĩ ãwụ́zḭ́ ĩ'baní tãmbalé rĩ kí ụrụ'bá gá íjọ́ ũnzí la ku.
8 'Bá kãká ĩ'badrḭ́ kí tãmbalépi ku, ambamba la 'bá ĩ'badrḭ́ kogá 'dĩ kí gã kí ã'ḭ́táŋá mgbã rĩ úmgbé, ũnzĩkãnã sĩ ndẽ kí 'bá ã'ḭ́táŋâ kóru rĩ kí rá.
9 Ãwụ́zḭ́ rụ́ sĩlé 'bá ãzãkolé rĩ kí agá rĩ 'bã adru ũkú ílí calépi kãlḭ́ ázíyá rá íni la, ándrá vâ ágô ã'ḭ́lépi rá la. 10 'Bã adru 'bá 'bá pírí 'baní ḭ̃nzḭ́lé ḭ̃nzḭ́ íjọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ sĩ la. Anzḭ́ ĩ'didrḭ́ kí izólépi ídri mgbã sĩ la, ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ 'bá ã'ḭ́táŋá agá rĩ kí ãzã kolépi, 'bá 'bá íjọ́ 'bã ịsụ́lé rĩ kí ãzã kolépi, ãzíla ụ́'dụ́ pírí sĩ bábá íjọ́ múké rĩ idélépi rĩ.
11 Ãwụ́zḭ́ ãráŋá 'dĩ kí lẽ úsĩ kí rụ́ ãwụ́zḭ́ ru ku, ã'dusĩku íjọ́ ágó lẽjó rĩ drĩ angá rá, ĩ'di ũkpõ íjọ́ Kúrísĩtõ ã'ḭ́jó rĩ drḭ́ uga rá, kí dó sĩ lẽ ágó rụlé áyụ. 12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí íjọ́ lịŋá ají kí drḭ́ gá cénĩ-cénĩ rú, ĩ'baní ã'ḭ́táŋá ĩ'badrḭ́ drḭ̃drḭ́ rĩ a'bejó rá rĩ sĩ. 13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí acá ũvũ rú acḭ́jó ngara 'bá 'bã lḭ́cọ́ tị pi trũ, mụjó íjọ́ jọ trũ 'bá 'ba rụ́, ufíjó íjọ́ gá mḭ́rḭ́ rú vâ sĩ íjọ́ tá lẽlé újọ ku rĩ kí ujọ́ trũ. 14 Ḭjọ́ mâ jọlé ãwụ́zḭ́ ãráŋá 'dĩ 'baní rĩ, lẽ

'bã rụ kí ágó, 'bã tị kí anzị, 'bã mba kí sĩ lịcọ ĩ'badrị̃ kí tã, lẽ 'bã fẽ kí mẹ́rọ́'bá (Sĩtánĩ) ní kẽjị́ sĩ ịjọ́ jọjó kí ụrụ'bá gá ku. 15 Áma ásị́ mvu rá
'bá ãzí rĩ uja kí ru vúlé Sĩtánĩ vú bĩjó.
16 'Bá ã'ị̃táŋá agá ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ĩ'bã kãká kí sĩ adrujó ãwụ́zị́
ru 'dĩ, 'bã gũ kí ịjọ́ kí tãmbajó rĩ kãnị́sã drị̃ gá ku. Kãnị́sã dó sĩ ãwụ́zị́
mgbã lị́kị́cọ́ rĩ kí tãmba áyụ.
17 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã fẽ kí ãrútáŋá 'bá ãmbogo kãnị́sã 'bã
drị̃lẹ́ ru ãzị́ ngalépi múké ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi, ãzíla kí imbálépi sĩ
ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ tãmbajó 'dĩ 'banî. 18 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ,
“Mí umbé mánĩ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị cí ĩ'di atrịjó ãná naŋá gá ku.” *†
Ịjọ́ ãzí vâ sĩlé bụ́kụ̃ 'dĩ agá rĩ, “'Bá drĩ ãzị́ nga 'bo, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá
rá.” † 19 Mí ã'ị̃ ịjọ́ 'bá ãlu 'bã jọlé 'bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ ụrụ'bá gá
iza ịjọ́ ũnzí rĩ cọtị ku, kpere 'bá ị̃rị̃ jõku 'bá na 'bã kí jọ agá la ĩndre
'bá drị̃lẹ́ ru 'dã ũnzí idé gá cé rĩ gá. 20 'Bá ãzí ãlu Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá la drĩ
ịjọ́ ũnzí idé, mí uzá ĩ'di drị̃ gá kãnị́sã agá 'bá kí drị̃ gâ sĩ. Mi ịjọ́ 'dĩ idé
íni la 'bá ãzí 'dĩ 'bã idé kí rú sĩ ịjọ́ ũnzí Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ku. 21 Má azị
míní ịjọ́ 'dĩ 'i Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ mẹ́lẹ́tị gá ãzíla vâ
mãlãyíkã pẽ lé ãlápítí 'dĩ kí mẹ́lẹ́tị gá ịjọ́ 'bá kí trejó 'dĩ ngajó ásị́ pírí
sĩ uyaŋâ kóru. Íli ịjọ́ ị̃ndụ́ la ndrụ̃ŋâ kóru ku.
22 Íyã drị̃ tị̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ
gbõrú ku. Ífi 'bá ãzí 'bã ịjọ́ ũnzí agá ku. Ímba ími tã adrujó ãlá ru ịjọ́
ũnzî kóru. 23 Ímvụ lú ị̃yị́ á'dụ̃sĩ ku, wó rá la, ímvụ wáyĩnĩ were írúwá
ru ími ífí azálépi ụ́'dụ́ pírí 'dĩ ịgbẹjó.
24 Ịjọ́ mâ jọjó la lẽ íyã drị̃ tị̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́
ru rĩ 'baní rĩ sĩ ku rĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí indré mgbọ
rú cé, ãzíla 'bá kí vâ nị̃ la ála mụ ịjọ́ lịlé kí drị̃ gá rá rĩ gá rá. Wó ịjọ́
ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí amụ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru. 25 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã
áni, ịjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ, 'bá pírí kí nị̃ la cé, wó ịjọ́ múké
'bá ãzí rĩ 'ba kí idélé ndrelé ku rĩ ĩ'di amụ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru rá.

6

1 'Bá pírí Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá, ãzị́ ngalépi 'bá ãzí drị̃ ãti'bo rú rĩ, 'bã ị̃nzị̃ kí
ãmbogo ĩ'badrị̃ kí sáwã pírí sĩ ị̃nzị̃-ị̃nzị̃. 'Bã idé kí ịjọ́ 'dĩ íni la, 'bá Yẹ́sụ̃
ã'ị̃lépi ku rĩ 'bã jọ kí rú sĩ ịjọ́ Ãdróŋá rụ́ drị̃ gá ũnzí ku, ãzíla 'bã jọ kí
rú vâ sĩ ímbátáŋá ãmaní fẽlé 'dĩ ĩ'di ũnzí la ku. 2 Ãti'bo ĩ'bã ãmbogo
kí sĩ adrujó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí rĩ, lẽ 'bã 'bã kí kí idemará ru ku.
Be la rá la, lẽ 'bã nga kí ãzị́ ũkpó sĩ ásị́ pírí sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'baní idélé
íni rĩ sĩ, kí 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí ãzã ko ãzị́ ĩ'baní ngalé ũkpó sĩ rĩ sĩ.

Páwụ̃lọ̃ sĩ ịjọ́ ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí drị̃ gá
ãko 'baní cajó míní rá rĩ be

Tịmĩtịyõ, mí imbá ịjọ́ mâ lũlé míní 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'banî,
ãzíla mí imbá kí ásị́ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó. 3 'Bá ãzí ímbátáŋá ĩnzõ rú imbálépi
rĩ, icó kí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã 'dĩ kí ã'ị̃lé ku, wó ịjọ́ mání lũlé míní 'dĩ
kí ímbátáŋá kpị Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ kî, ãzíla ímbátáŋá 'dĩ kí vâ sĩ

* **5:18** Ịjọ́ sĩlé 'dĩ 'bã ífí “'Bá drĩ mî ũyá sõ, ífẽ ĩ'diní íná nalé cí.” † **5:18** Ãzị́táŋá Amviŋá 25:4 † **5:18** Lụ́kã 10:7

'bá imbájó u'ájó ídri Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ kí. 4 'Bá ímbátáŋ́á ĩnzõ rú 'dĩ
kí imbálépi rĩ kí 'bá ãfó ru, vâ ị́jọ́ nį̃lépi ku la kî. 'Bá 'dĩ áni rĩ lẽ kí
ru ãgátã gaŋ́á ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ̃ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ kí sĩ ambamba. Ị́jọ́ 'dĩ
áni 'dĩ la kí drĩ̃drĩ́ŋ̃ĩ gá ãgátã gaŋ́á sĩ ru u'dájó, ru cojó, ru ngṹjó ũnzí,
ãzíla ị́jọ́ ũrãjó ũnzí 'bá ãzí drį̃ gá rĩ ají. 5 'Bá 'dĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ị́jọ́ ũcõgõ
fẽjó 'bání rĩ kí i'dó. Kí úŋ́mĩ ga tré pírí ĩnzõ sĩ, ãzíla kí tị jọ ị́jọ́ mgbã
kpị rĩ ku. Ũrãtáŋ́á ĩ'badrį̃ agá, dị́nį̃ sĩ, ála acá kṹrẹ́ńị́ ru.
6 Ãdróŋ́á tị arejó rĩ la fẽ mi acá kṹrẹ́ńị́ ru, ãko mí trũ adrujó were rĩ
drĩ kí ca míní rá rĩ gá. 7 Ãmaní ándrá amṹjó ũnọ́kṹ drį̃ gá rĩ sĩ, ãma
amṹ kí ándrá ãko ãzí kóru, ãma kí jõ vâ drṹzị́ gõ Ãdróŋ́á rṹlé, ãma
gõ drị́ drị́ ru. 8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, íná drĩ kí adru ãmaní bõngó trũ cí, ca ãmaní
rá. 9 'Bá lẽlépi acálépi kṹrẹ́ńị́ ru rĩ kí a'dé ũ'bį̃táŋ́á agá ãzíla kí gbã
mãtégõ gá, ị́jọ́ ũnzí ĩ'ba ãni aza rú ĩ'baní lẽlé 'dĩ kí kí agụ drã gá ãzíla
į̃lį̃kį̃jó. 10 Lẽtáŋ́á séndẽ lẽjó rĩ ĩ'di ízókí ị́jọ́ ũnzí pírí 'badrị́ rĩ 'i. 'Bá
séndẽ lẽlépi ịsṹlépi ambamba rĩ kí ndrũ la gę̃rį̃ ũnzí sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ a'be
kí ã'į̃táŋ́á Yẹ́sų̃ agá rĩ rá, ũcõgõ la kí ásị́ lị, kí dó ú'dî'da drį̃ cị ị́jọ́ ũnzí
drị́.

Ị́jọ́ Páwṹlǫ̃ 'bá azị́lé Tị̃mĩ̃tị́yǫ̃ ní ãsĩ̃jó rĩ

11 Wó mi 'i, Tị̃mĩ̃tị́yǫ̃, 'bá Ãdróŋ́á ãni 'dĩ, lẽ mí apá ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kî sĩ
pírí apá-apâ. Be la rá la, lẽ mí adro ị́jọ́ mgbã rĩ vú, ídri u'ájó Ãdróŋ́á
'bã 'bá ru rĩ abe, ã'į̃táŋ́â trũ, lẽtáŋ́á 'bá lẽjó rĩ trũ, ị́jọ́ kí tajó ásị́ į̃gbę̣́
sĩ rĩ trũ, ãzíla vâ 'bá 'baní ị́jọ́ kí jọ́jó ásị́ į̃gbę̣́ sĩ.
12 Í'dị ã'dị ã'į̃táŋ́á drị́ rĩ. Írụ ị́jọ́ ídri ukólépi ku, ándrá Ãdróŋ́á 'bã sĩ
ími umvejó ala gá 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá, ṹ'dṹ mî ị́jọ́ mídrị́ múké rĩ
kí vú nzejó 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá rĩ mgbemgbe. 13 Má azị mi Ãdróŋ́á
ídri fẽlépi ãko pírí 'baní rĩ drį̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị́
gá rĩ vú nzelépi Pǫ̃ñ̃ĩtị́yǫ̃ Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá rĩ drį̃lẹ́ gá, 14 ímba ị́jọ́ Ãdróŋ́á
drį̃ tã ị́jọ́ ũnzî kóru. 'Bá ãzí icó sĩ ị́jọ́ ũnzí ãzí ịsṹlé ími ụrụ'bá gá ú'dî'da
cajó kpere ṹ'dṹ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó drṹzị́ į̃dị́ rĩ gá ku.
15 Ãdróŋ́á ásị́ į̃gbę̣́ fẽlépi ãzíla Ãdróŋ́á ãlu ịcṹlé ịcṹ Úpí ru, Úpí ũpi 'bã
drį̃, la rú amṹ Yẹ́sų̃ i'dalé 'bṹ gá 'dãá sáwã múké ĩ'di 'bã idélé ĩ'diní rĩ
agá. 16 Ĩ'di Ãdróŋ́á icólépi drãlépi ku u'álépi jã 'dâ rĩ 'i, ĩ'di u'á dį̃zã
'bá ãzí 'bã sĩ cajó ala gá ku íni rĩ agá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di ndrelépi rá la yụ.
Į̃nzį̃táŋ́á 'bã adru ĩ'diní ũkpõ ukólépi ku rĩ trũ. Ámĩñã.
17 Ị́jọ 'bá ũnọ́kṹ drį̃ gá 'dâ kṹrẹ́ńị́ ru 'dĩ 'baní, 'ba u'á kí ãfó sĩ ku,
ãzíla 'bã 'bã kí ásị́ málĩ ĩ'ba ãni drṹzị́ ukólépi rá rĩ kí drį̃ gá ku. Wó
'bã 'bã kí ru ásị́ Ãdróŋ́á ídri rú, ãko pírí ãmaní lẽlé rĩ kí fẽlépi ãmaní
sĩ ãyĩ̃kõ idéjó rĩ 'bã ị́jọ́ arejó. 18 Mí imbá kí ị́jọ́ mgbã múké rĩ idéjó,
málĩ ĩ'badrį̃ kí ayújó gę̃rį̃ múké Ãdróŋ́á 'bã ã'į̃lé rá rĩ sĩ, 'bã adru kí 'bá
ãko fẽlépi ãvá sĩ, ãzã koma fẽlépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ nî. 19 Ị́jọ́ ĩ'bã
kí idélé 'dĩ áni rĩ sĩ, kí málĩ ĩ'badrį̃ kí tãmba ãngũ drṹzị́ kí sĩ mụjó kí
ịsṹjó ĩndõ rĩ agá, kí dó sĩ mụ ídri mgbã u'ájó jã 'dâ rĩ ịsṹlé.
20 Tị̃mĩ̃tị́yǫ̃, ímba ãko Ãdróŋ́á 'bã fẽlé mídrị́ rĩ kí tã múké-múké. Mí
uná mi 'bá ru 'bãlépi kí nį̃táŋ́â trũ ãgátã galépi ífí kóru 'dĩ kí sĩ una-
unâ. 21 'Bá ãzí rĩ 'bã kí ásị́ pírí ị́jọ́ ũnọ́kṹ drị́ imbálé ĩnzõ rú 'dĩ kí drį̃
gá, a'be kí gę̃rį̃ Ãdróŋ́á drị́ ã'į̃táŋ́á drį̃ rá.
Lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru Ãdróŋ́á drį̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tị́yǫ̃ ní ị̃rị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ų̃pị́gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
ãni la rú, sĩ ị́jǫ̃ mgbã Ãdróŋá 'bã azį̣lé 'bá pajó ídri į̣sų̃jó Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ
agá rĩ drį̣. 2 Mâ ngǫ̃pį̣ Tị̃mị̃tị́yǫ̃, mâ lẽlé ambamba rĩ: má a'ị́ Ãdróŋá
ãmã Átẹ́pį̣ ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ Úpí ãmadrį̣ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ
kóru, ásį̣ ị̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Tị̃mị̃tị́yǫ̃ ásį̣ imbájó

3 Tị̃mị̃tị́yǫ̃, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mî sĩ, Ãdróŋá mání ãzį̣ ngajó
ĩ'diní ásį̣sį̣ŋá ãlá pírí sĩ, cécé ándrá má áyị́pį̣ka 'bã kí idélé ĩ'diní rĩ ní rĩ
nî. Ma ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá ã'ị̃ ími ị́jǫ̃ sĩ ị̃tṹ kí į̣ní be. 4 Álẽ tí ími ndrelé
gbõrú ị̃dị́, ã'dusĩku má igá ị́jǫ̃ ándrá mî mį̣ndrẹ ũsũjó ãmaní ãma awajó
mí be rĩ sĩ rĩ 'i, ãyĩkõ la mụ galé áma ásį̣ gá tré ãdrĩ dó ãma į̣sṹ mí
be ị̃rị̃ trá ãngũ ãlu gá ị̃dị́ rĩ gá. 5 Ã'dusĩku ánị̃ í'bã ími ásį̣ Úpí Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá ã'ị̃táŋá mgbã la sĩ ãndá-ãndá ru rĩ gá rá. Ã'ị̃táŋá mídrį̣
'dĩ ĩ'di ã'ị̃táŋá mí ãndrẽ Yụ́nẹ̃kẹ̃ drị̃ áni ãzíla mí ị̃dẹ́pį̣ Lóyĩsị̃ drị̃ áni rĩ
'i. 6 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, má igá mi 'i, lẽ í'bã ãcí úríndí drį̣ gá Ãdróŋá 'bã fẽlé míní,
ándrá mâ sĩ drį̣ tị̃jó ími drị̃ gá rĩ 'bã kokõ. 7 Ãdróŋá fẽ ãmaní úríndí sĩ
idéjó ũ̃rị̃ sĩ ku la, wó fẽ ãmaní úríndí adrujó ũkpó ru, lẽtáŋá ãvá sĩ rĩ,
ãzíla ru tãmbajó ásį̣ ị̃gbẹ́ sĩ rĩ 'i.

8 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, mí idé drị̃nzá sĩ ị́jǫ̃ Úpí drị̃ lũjó 'bá 'baní ku, ãzíla mí idé
vâ ũ̃rị̃ sĩ áma ị́jǫ̃ sĩ ku ádrĩ táni adru mãbṹsų̃ gá ị́jǫ̃ Úpí Yẹ́sų̃ drị̃ sĩ. Kẹ̃jị́
la gá, mí ã'ị̃ ũcõgõ į̣sṹlé ị́jǫ̃ mgbã rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ũkpó la fẽjó míní rĩ
sĩ. 9 Ĩ'di Ãdróŋá ãma palépi rĩ, ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, adru
ị́jǫ̃ ãmaní idélé rĩ sĩ ku, wó ị́jǫ̃ ĩ'di 'bã lẽlé nĩ ásį̣ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrį̣ gá rĩ sĩ rĩ
sĩ. Fẽ ãmaní ásį̣ ị̃gbẹ̃ 'dĩ gẹ̃rị̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ rų̃ sĩ údu i'dóŋá gâlé 'dã.
10 Wó ú'dî'da, i'da dó ãmaní ị́jǫ̃ 'dĩ kí gẹ̃rị̃ 'Bá 'bá Palépi Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
'bã drã 'bã ũkpó ndẽjó rá rĩ sĩ, i'da dó sĩ ãmaní gẹ̃rị̃ ídri ukólépi ku rĩ
drį̣ rĩ ị́jǫ̃ mgbã ĩ'didrį̣ gá rĩ sĩ. 11 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ ma adrujó ĩ'di
'bã ũ̃pị́gǫ̃ŋá ru, ãzíla 'bá 'bá imbálépi ị́jǫ̃ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú. 12 Ma
bãsĩ ũcõgõ į̣sṹ ị́jǫ̃ 'dĩ kí sĩ. Wó tí, má u'á drị̃nzá sĩ ku, ã'dusĩku ánị̃ 'bá
mání ã'ị̃lé rĩ rá, ãzíla má ã'ị̃ rá icó ídri mádrị̃ tãmbalé rá kpere ṹ'dṹ
ĩ'diní ãgõjó rĩ gá. 13 Ímbátáŋá pį̣rį̣ míní arelé mádrį̣ 'dĩ ímba tã la cécé
mání imbálé míní rĩ áni ã'ị̃táŋá sĩ, ãzíla lẽtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá.
14 Ímba ị́jǫ̃ mgbã Ãdróŋá drį̣ ãlápítítí 'dĩ tã ũkpó Úríndí Ãlá u'álépi
ãma agá rĩ drị̃ sĩ.

15 Mî nị̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Ásĩyã gá rĩ a'be kí ma rá, ala gá Fĩgẽlásĩ
kí Hãmũgénĩ be mụ kí rá. 16 Lẽ ásį̣ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã adru lị́cǫ̃
Ũnẽsẽfórõ drị̃ ní 'bá ĩ'didrị̃ko gá rĩ abe, ri amṹlé áma ndrelé, áma ásį̣
imbájó, drị̃nzá rụ vâ ĩ'di ku táni mání adrujó mãbṹsų̃ gá tí. 17 Ĩ'di 'bã
amṹjó Rṹmị̃ gá rĩ sĩ, i'dó áma ndrũ̃lé kpere ĩ'di 'bã áma į̣sṹ agá. 18 Lẽ

Ãdróŋá 'bã i'da ĩ'diní ásị ĩgbẽ ụ́'dụ́ Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Ínĩ̀ vâ ko áma ãzã Ĩfésõ gá íngõpí yã rĩ gá rá.

2

Ãsĩkárĩ Yẹ́sṹ drị̀ ũkpó rĩ

1 Mâ ngọ́pị Tĩmĩtíyõ, mí adru ũkpó ru ásị ĩgbẽ Ãdróŋá 'bã fẽlé míní
Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ sĩ. 2 Ị́jọ́ míní arelé mâ imbálé míní ũ'bí wẽwẽ rú
kí drĩ̀lẹ́ gá 'dĩ kí, mí imbá kí 'bá mgbã icólépi kí imbálépi 'bá ãzí 'baní
ĩndĩ rá rĩ 'banî.
3 Mí ã'ị̀ ũcõgõ ịsụ́lé má be ãsĩkárĩ ũkpó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drị̀ áni.
4 Ãsĩkárĩ ãzí filépi ị́jọ́ 'bá ídri ãsĩkárĩ rú ku rĩ 'badrị̀ kí agá la yu,
ã'dusĩku icó ãyĩkõ fẽlé ãmbógó ĩ'di sĩlépi ãsĩkárĩ rú rĩ ní ku, ĩ'di tị la
are sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'dinî. 5 Mí ũbĩ ãzị́táŋá Úpí drị̀ kí vú cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́
cẹ̃lépi ãbálá gá rĩ 'bã áni. Drĩ ãzị́táŋá nũ rá icó agalé ku, ịsụ́ vâ ũyá
'bãlé rĩ ku. 6 Ámvụ́ 'dị̀pị ãzị̀ ngalépi ũkpó sĩ rĩ, lẽ 'bã i'dó ũri ãfũlépi
drĩ̀drị̀ rĩ kí nalé nĩ. 7 Mí ũrã ị́jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí múké-múké. Ãdróŋá
la míní úŋmĩ fẽ sĩ kí ífí nĩ̀jó nĩ.
8-9 Mí ãvĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ãfũlépi úpí Dãwụ́dĩ̀ 'bã ũri rú, angálépi ídri,
'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ku. Ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ máni ũlũlé
'dĩ bãsĩ máni ũcõgõ ịsụ́jó, áma umbéjó nõrórõ sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi
mãbụ́sṹ rú rĩ áni 'dĩ. Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ícó umbélé la nõrórõ sĩ ku.
10 Má ã'ị̀ dó sĩ ị́jọ́ pírí talé drĩ patáŋá ají, ãzíla dĩ̀zã ukólépi ku Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ drị̀ fẽlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'baní rĩ gá.
11 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la:

Ãdrĩ drã ĩ'di be,
ãma vâ u'á ídri rú ĩ'di be.
12 Ãdrĩ ị́jọ́ ũkpó rĩ kí ta ĩ'di be,
ãma ũpĩ na ĩ'di be.
Ãdrĩ ĩ'di gã úmgbé,
ĩ'di vâ ãma gã úmgbé.
13 Ãdrĩ adru ã'ị̀táŋâ kóru,
ĩ'di ace ã'ị̀táŋâ trũ,
icó ru gãlé úmgbé ku.

'Bá ãzị̀ ngalépi múké rĩ

14 Tịmĩtíyõ, íri 'bá kí igálé ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, mí azị ĩ'baní Ãdróŋá rụ́ sĩ,
ãwãjó ị́jọ́ ífí kóru rĩ kí sĩ ku. Ãwãŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ífí kóru, ĩ'di 'bá kí
arelépi rĩ kí iza rá. 15 Ínga ãzị̀ ũkpó sĩ Ãdróŋá la dó sĩ ími ã'ị̀ rá. Mí
adru 'bá ãzị̀ ngalépi múké, 'bá ãzí ĩ'diní drĩ̀nzá fẽjó ku la, ãzíla 'bá ị́jọ́
mgbã rĩ 'bã ífí icélépi rĩ. 16 Mí uná mi ị́jọ́ jọlé 'bá 'bá 'dĩ kí sĩ, ãgátã
gâlé ífí kóru 'dĩ kí 'bá drị̀ se ị́jọ́ ũnzí anzújó. 17 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ áni rĩ kí
iré 'bá ụrụ'bá gá cécé ãkõzá gbãnákã rú celépi 'bá ụrụ'bá gá rĩ áni.
Hãyĩméná kí Fĩlétõ be ícétáŋá ị́jọ́ 'dĩ drị̀ kí. 18 A'be kí gẽrĩ̀ ị́jọ́ mgbã rĩ
drị̀ rá, jọ kí, ángáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ idé ru 'bo, ãzíla
iza kí 'bá ãzí 'bã ã'ị̀táŋá rá.
19 Wó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̀ tu pá mgbemgbe cécé bõrõ ĩndụ́ írã sĩ rĩ
áni, ị́jọ́ sĩlé 'dĩ trũ: “Ãdróŋá nĩ̀ 'bá ĩ'didrị̀ kí rá,” ãzíla “'Bá jọlépi la kí
Úpí ãni rĩ 'bã a'be kí ị́jọ́ ũnzí idéŋá cã.”

20 Jó ãmbógó agá, ãkójó adru ãlu idélé gólũdĩ sĩ ãzíla sílĩvã sĩ la ku,
ãzí rĩ kí ídé kí báwũ sĩ ãzíla ũdrí sĩ. Ãkójó ãjẽ̃ rú rĩ kí ála kí ayú ị̃jọ́,
ãzíla ụ́'dụ́ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agá. Tá ãjẽ̃ were rĩ kí ála kí ayú ị̃jọ́
ụ́'dụ́ pírí rĩ drị̃ kí agá. 21 Ídrĩ ími tãmba ãlá ru, mi adru ãkójó Ãdróŋá
'bã ayúlé ị̃jọ́ ĩ'didrị̃ kí agá rĩ 'i. Mi adru ãlá ru, ãzíla mi adru bábá iyólé
iyô ãzị̃ Úpí drị̃ pírí múké rĩ kí agá.
22 Mí apá ĩlí ũnzí kãrị́lẽ̃ drị̃ ndú-ndú 'dĩ kí sĩ rá, índrũ̃ ị̃jọ́ fẽlépi mi
mũkẽ idé áyụ rĩ kî. Índrũ̃ ã'ị̃táŋá, lẽtáŋá ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃, u'ájó ãlu 'bá
Úpí ã'ị̃lépi ásị̃ ãlá sĩ 'dĩ abe.
23 Ájọ míní ífi ãgátã gâlé aza rú ãzíla ũndũwã kóru ãcóŋá fẽlépi 'dĩ
kí agá ku. 24 Ãtí'bó Úpí drị̃ ãwã 'bá kí abe ku, ĩ'di rá la u'á ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ
'bá pírí abe. Ĩ'di 'bá imbá múké ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ, ĩ'di vâ 'bá drị̃-ũnzĩ rú 'dĩ kí
ta. 25 Ãtí'bó Úpí drị̃ la 'bá ị̃jọ́ mgbã gãlépi úmgbé 'dĩ kí imbá jãjã rú,
Ãdróŋá nõ vâ kí ásị̃ uja sĩ ị̃jọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃jó rá íni. 26 Drĩ kí ị̃jọ́ mgbã rĩ
ũrã rá, ãzíla kí sĩ apá mãtégõ Sĩtánĩ 'bã 'bãlé ĩ'baní sĩ kí rụjó ngúlú ru
sĩ kí 'bãjó mãbụ́sụ̃ gá rĩ agá rá.

3

Ádrízã 'bá 'bã ãni ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ sĩ rĩ

1 Tị̃mĩ̃tị̃yõ̃, lẽ ínĩ̃ ị̃jọ́ 'dĩ kí cé, ụ́'dụ́ drụ́zị̃ ãsĩ̃jó 'dã kí sĩ, ị̃jọ́ kí adru
ũkpó-ũkpó. 2 'Bá kí ru vúŋá lẽ áyụ, ãzíla kí vâ adru rõ̃mgbṍ ru séndẽ
sĩ. Kí vâ ru ị̃pị̃ ãfó sĩ, kí ru lẽ ú'dáŋá sĩ, ru kí 'bá kí tị̃lépi rĩ kí ku, ị̃jọ́
múké rĩ sĩ fẽ kí ãwã'dĩfô ku, ãzíla kí ásị̃ ãlá kóru. 3 Kí adru 'bá lẽtáŋâ
kóru, 'bá 'bá trũlépi ku, 'bá 'bá kí usúlépi rĩ rú, 'bá ru tãmbalépi cénĩ
ku, ãzíla 'bá ásị̃ ũnzí, vâ ị̃jọ́ múké lẽlépi ku 'dĩ kî. 4 Kí ĩ'bã wõ̃rị́ka kí
mẹ́lẹ́ mbe sĩ kí ụ'dị̃jó, kí 'bá bị́lẹ́ kóru asílépi ị̃jọ́ sĩ ku, 'bá ãfó ru, ãyĩkõ
ũ̃nṍkụ́ drị̃ lẽlépi áyụ wó ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ kî. 5 Kí ị̃jọ́ idé cécé
lẽ kí 'bã rĩ Ãdróŋá 'bã ị̃jọ́ rá rĩ áni, wó gã kí ũkpó ĩ'didrị̃ kí sĩ adrujó
Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ úmgbé. Lẽ mí u'á 'bá 'dĩ áni rĩ kí abe ãni rú ku.
6 'Bá 'dĩ áni 'dĩ kí acị́ lị́cọ́ tị pi trũ, kí sĩ mụ ũkú ulélé ĩnzõ sĩ gbõrú, ĩlí
ũnzí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ kí ụ'dụ trũ. 7 Ũkú 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ mvu ị̃jọ́ ú'dí
ũ̃nĩ̃lé, wó icó kí ị̃jọ́ mgbã rĩ nĩ̃lé ku. 8 Yánẽ kí Yámbẽrẽ be ĩ'bã kí Mụ́sã
drị̃ arụ́lé ãgátã sĩ rĩ áni, ímbá'bá 'dĩ áni 'dĩ kí ãgátã ga sĩ ị̃jọ́ mgbã rĩ
drị̃ ụtrị́jó. Ị̃jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ kí ũnzí-ũnzí, jõ wókõ ã'ị̃táŋá sĩ rĩ gá, úgã
kí úmgbé. 9 Icó kí mụlé ị̃jọ́ ĩ'ba ãni 'dĩ trũ álị́ ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ãzí sĩ,
'bá pírí kí amụ́ ãzá ĩ'badrị̃ nĩ̃lé cécé ándrá Yánẽ 'badrị̃ Yámbẽrẽ be rĩ
áni.

Páwũ̃lõ̃ 'bã azị̃jó Tị̃mĩ̃tị̃yõ̃ ní ãsĩ̃jó rĩ

10 Mi Tị̃mĩ̃tị̃yõ̃, ínĩ̃ ímbátáŋá mâ imbálé rĩ rá, ídri mádrị̃, ị̃jọ́ mâ ásị̃
'bã lẽlé idélé rĩ abe, índre ã'ị̃táŋá mádrị̃, ásị̃ teŋá, lẽtáŋá ãzíla ị̃jọ́ taŋá
jã rĩ. 11 Ínĩ̃ ũcõgõ mádrị̃ kí pírí ãzíla cãndí mâ ịsụ́lé vâ mâ talé ru
idélépi mání Ãnĩ̃tị̃yọ́kĩ̃ gá, Ĩkónĩyãmũ gá ãzíla Lị́sĩ̃trã gá rĩ kí pírí, Úpí
pa ma ala gá pírí nĩ. 12 'Bá pírí lẽlépi u'álépi Ãdróŋá 'bã 'bá ru, ídri
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃ sĩ rĩ, kí ũcõgõ ịsụ́ rá. 13 Wó 'bá ũnzí ãzíla ĩnzó'bá ru
'dĩ kí mụ ũnzĩ trũ drị̃ gá, kí 'bá kí ulé ãzíla ála vâ kí ulé ĩndĩ. 14 Wó mî
rú rĩ, ítu pá ũkpó ru ị̃jọ́ míní arelé, ãzíla ã'ĩ̃lé ími ásị̃ mgbã sĩ 'bo rĩ agá,
míní 'bá ími imbálépi rĩ kí nĩ̃jó kí ã'di kí yã rĩ gá cé rĩ sĩ. 15 Ímbá míní

ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé ãlá rĩ i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ, ãzíla fẽ kí míní ũndũwã sĩ patáŋá amụ́lépi ã'ị̃táŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ́ sĩ rĩ ịsụ́jó. 16 Ị̃jọ́ sĩlé ãlá 'dĩ angá ãvá Ãdróŋá 'bã vulé drị̃ la gá nĩ rĩ sĩ, ĩ'di ụ̃rõdrị̃ ru 'bá imbájó ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ, uzájó 'bá drị̃ gá ị́jọ́ ũnzí sĩ, 'bá itújó ị́jọ́ izalé rĩ agá ãzíla 'bá imbájó ị́jọ́ u'ájó ádrízã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ. 17 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá drị̃ rĩ 'bã adru bábá ãko pírí trũ sĩ ãzị́ pírí múké rĩ kí ngajó.

4

1 Má azị mi Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drụ́zị́ amụ́lépi 'bá ídri rĩ kí ị́jọ́ lị̃lépi 'bá drãlépi rá rĩ abe, ãzíla drụ́zị́ i'dálépi Úpí ru ũpĩ ĩ'didrị̃ agá rĩ drị̃lẹ́ gá. 2 Mí ũlũ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃, mí itú mi bábá, 'bá drĩ kí táni lẽ la arelé la rá, jõku drĩ kí táni lẽ la arelé ku, mí ũlũ ĩ'baní ị́jọ́ mgbã rĩ, íza kí drị̃ gá, mí itú kí, ãzíla mí imbá kí ásị̃ jãjã rú ásị̃ ị̃gbẹ̃ sĩ. 3 Ụ'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá kí drụ́zị́ ímbátáŋá mgbã rĩ gã úmgbé. Kí ị́jọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí idé áyụ, ãzíla kí ímbá'bá ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé arelé rĩ kí ũlũlépi áyụ rĩ kí tra wẽwẽ rú. 4 Kí ị́jọ́ mgbã rĩ gã úmgbé, be la kí ru uja ãwí ĩnzõ rú 'dĩ kí arelé. 5 Wó mi 'i Tị̃mị̃tị́yọ̃, ímba ími tã ị́jọ́ pírí agá, íta ũcõgõ, ínga ãzị́ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ, íde ãzị́ fẽlé mídrị́ ngalé rĩ rá.

6 Drĩ adru ma 'i, ídri mádrị̃ úsũ ĩ'di ídétáŋá ru Ãdróŋá ní 'bo. Ụ'dụ́ mádrị́ mâ ími a'bejó rĩ acá rá. 7 Á'dị ã'dị́ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ 'bo, áde ãbálá ụ̃ngụ́lẹ́ ídri drị̃ 'bo, ámba vâ ã'ị̃táŋá ídri mádrị̃ drị̃ tã 'bo. 8 Úpí ị́jọ́ lị̃lépi pịrị-pịrị rĩ mba ú'dî'da mání ũyá ị́jọ́ kpị drị́ gá rĩ tã 'bũ̃ gâlé 'dã. Ĩ'di mụ mání fẽlé la ụ́'dụ́ 'dã sĩ, adru mání á'dụ̃sĩ ku, wó vâ 'bá pírí ĩ'di drị̃ tẽlépi ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ru i'dajó 'dã sĩ rĩ 'baní ĩndĩ.

Páwụ̃lọ̃ umve Tị̃mị̃tị́yọ̃ 'i, zị vâ 'bá kí cící

9 Tị̃mị̃tị́yọ̃, mí ũbĩ drĩ ásị̃ pírí sĩ amụ́lé má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ rú, 10 ã'dusĩku Dẽmásĩ a'be ma ĩ'di 'bã ị́jọ́ ụ̃nọ́kụ́ 'dõ drị̃ lẽjó áyụ rĩ sĩ, mụ Tẹ̃sãlọ̃ńḳị̃ gá 'bo. Kẽrẽsénĩ mụ Gãlãtị́yã gá, ãzíla Tị́tọ̃ mụ Dãlãmãtị́yã gá. 11 'Bá acelépi má be rĩ dó lú Lụ́kã 'i á'dụ̃sĩ. Mí ají Mãrákõ 'i mí be ĩndĩ, ã'dusĩku ĩ'di amụ́ áma ãzã kolé ãzị́ Ãdróŋá drị̃ sĩ. 12 Ápẽ Tụ̃ḳị́kọ̃ tị Ĩfésõ gá. 13 Mî amụ́ agá, mí ají mâ bõngó ụrụ'bá 'bejó ị̃gbẹ̃ sĩ mâ a'belé Kãrị́pọ̃ drị́ Trõwásĩ gá rĩ ĩndĩ, ãzíla mâ bụ́kụ̃ kí, ínírikó tralé kãrãtásĩ sĩ wárágã sĩjó rĩ kí ĩndĩ.

14 Ãlẽkĩzéndã ãlị́gọ́ ru úká dị̃lépi rĩ idé ma ũnzí trẽyị̃. Úpí Yẹ́sụ̃ la dó ĩ'di ũfẽ ị́jọ́ ĩ'diní idélé má rụ́ 'dĩ kí sĩ nĩ. 15 Ínzị̃ mị́fị̃ ĩ'di sĩ, ã'dusĩku ga ãgátã ũkpó ru ị́jọ́ ãmaní jọ̃lé rĩ kí sĩ. 16 Mâ pá tujó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá drị̃drị̃, mâ ị́jọ́ áma tõjó rĩ kí umvijó rĩ sĩ, 'bá pírí Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ a'be kí ma á'dụ̃sĩ. Lẽ Ãdróŋá 'bã lã ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá ị́jọ́ ũnzí ru ku. 17 Wó Úpí tu pá má benĩ, fẽ vâ ũkpó mání sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ ũlũjó mgbọ rú 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dãá rĩ 'baní sĩ arejó la, pa vâ ma drã sị́ gá rá. 18 Úpí la mụ áma palé ị́jọ́ ũnzí rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di vâ áma tãmba fijó Sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ 'bũ̃ gá rĩ gá rá. Dĩzã 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ. Ámĩnã.

19 Ízị mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be, ãzíla 'bá Ũnẽsẽfórõ drị́ko gá ri kí abe. 20 Ĩrásĩtõ ace ándrá Kọ̃rị̃ńị̃tọ̃ gá, ãzíla má a'be ándrá Trọ̃fị̃mọ̃ 'i ãyánĩ rú Mị̃lẹ́tụ̃ gá.

21 Mí ụ̃'bị̃ ásị̃ pírí sĩ acájó 'dĩ sĩ ãngũ ị̃gbẹ́ kị̃lị̃mgbọ́rọ̃ŋá drị̃ acá drĩ̃
ku rú. Yụ̃bṹlọ̃ 'i, Pũdénĩ̃ 'i, Lị̃nọ̃ 'i, Kị̃lãwụ̃dị̃yã̃ 'i ãzíla ãmã ádrị̃pị̃ka kí
ãmã ámvọ́pị̃ka abe pírí, zị̃ kí míní cící.

22 Úpí 'bã adru mí be, 'bã mba ími úríndí tã. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru
Ãdróŋá drị̃ 'bã adru mí be.

Wárágã Páwṵ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

Wárágã Páwṵ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrį̣ ma Páwṵ̃lọ̃ 'i ãtí'bó Ãdróŋá drį̣ ãzíla
ṵ̃pį̣gǫ̣ŋá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drį̣ rĩ. Yẹ́sṵ̃ pẽ áma tị ã'ị̃táŋá patáŋá ịsṵ́jó rĩ
agụlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'banî, sĩ kí imbájó ị́jọ́ mgbã rĩ lũjó ãzíla
ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé u'ájó ãlá rĩ i'dajó ĩ'banî. 2 Ị̃jọ́ mgbã 'dĩ la fẽ ĩ'baní
ásį̣ 'bãlé ídri ukólépi ku, Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azį̣lé ĩ'baní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṵ̃nǫ̣́kṵ́
ku rĩ drį̣ gá, Ãdróŋá alį̣ ala gá ĩnzõ ku. 3 I'da ị́jọ́ mgbã ĩ'didrį̣ 'dĩ sáwã
múké rĩ agá, 'dĩ ãzị̃táŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ 'bã fẽlé mádrį̣ ũlũjó la
rĩ 'i.

4 Ásĩ wárágã 'dĩ mâ ngọ̃tį̣ mgbã ãma sĩ adrujó ã'ị̃táŋá agá ãlu Tịtọ̃
nî!

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásį̣ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú ãzíla Kúrísĩtõ
Yẹ́sṵ̃ 'Bá ãma Palépi rĩ.

Ãzị̃ Tịtọ̃ 'bã ngalé Kṵ̃rẹ́tị̃ gá rĩ

5 Ị̃jọ́ mání ími a'bejó Kṵ̃rẹ́tị̃ gá rĩ, mi rú sĩ ị́jọ́ Kṵ̃rẹ́tị̃ gá 'dãá itúlé
ãzíla delé ku 'dãá rĩ kí itú, 'bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó táwṵ̃nị̃
ãlu-ãlu gâ sĩ, cécé ándrá mâ míní lũlé rĩ áni. 6 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru
rĩ 'bã adru kí 'bá ãzí ị́jọ́ ũnzí jǫ̣jó kí ụrụ'bá gá ku la, ũkú trũ ãlu, ãzíla
anzį̣ ĩ'didrị̃ 'bã adru kí 'bá Ãdróŋá ã'ị̃lépi la, drị̃-ũnzĩ kóru ãzíla bị̃lẹ́
trũ. 7 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru ãzį̣ Ãdróŋá drį̣ fẽjó ĩ'didrį̣, undrélépi la rĩ
'bã adru ị́jọ́ ũnzî kóru. 'Bã adru 'bá ãfó ru ku, ũmbã rú ku, ĩmẽrãlépi
íwá sĩ ku, ásį̣ ũnzíkãnã ku, ãzíla rọ̃mgbọ́ ru séndẽ sĩ ku íni la. 8 Be la
rá la, 'bã adru 'bá ãmṵ́ ã'ị̃lépi múké íni la, 'bá ị́jọ́ múké Ãdróŋá drį̣ kí
lẽlépi idélépi la, 'bá ásį̣ ĩ̃gbẹ́ vâ ị́jọ́ mgbã idélépi áyụ la, adrulépi ị́jọ́
ũnzî kóru, ru tãmbalépi ị́jọ́ pírí agâ sĩ gẽ̃rị̃ pírí sĩ rĩ 'i. 9 Lẽ 'bã rụ ị́jọ́
ĩ'diní imbálé mgbã 'dĩ mgbemgbe, 'ba uja ĩ'di ku, 'ba imbá sĩ 'bá kí ásį̣
ímbátáŋá kpį̣ rĩ sĩ, 'ba i'da dó sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá ãgátã galépi ị́jọ́ Ãdróŋá
drį̣ sĩ 'dĩ 'badrį̣ rĩ kî.

10 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku 'bá idemará ũnzí rĩ kí wẽwẽ rú, 'bá ị́jọ́ sĩ
'bá uléjó rĩ jǫ̣lépi 'dĩ kî trũ, ambamba la 'bá ru ĩtãrãlépi rá lã'bĩ Yãhṵ́dĩ̃
drį̣ trũ 'dĩ kí. 11 Ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ sĩ, kí 'bá kí uja sĩ ã'ị̃táŋá mgbã rĩ
a'bejó, ímbá'bá 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ kí lú séndẽ ĩmidrį̣ gá rĩ kí áyụ, lẽ ĩfẽ
'bã ĩyãŋã kí tú. 12 'Bá ãzí ãlu kí agá 'dãá ĩ'bã kí ũrãlé nábĩ̃ rú la jọ,
"'Bá Kṵ̃rẹ́tị̃ gá rĩ kí ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩnzó'bá, ũmbã rú cécé ãnãkpá ásé agá
rĩ kí áni, ãzíla kí ũvú'bá, vâ 'bá rọ̃mgbọ́ ru la kî." 13 Ị̃jọ́ jǫ̣lé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́
mgbã la, Tịtọ̃. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mí uzá 'bá 'dĩ kí drį̣ gá ũkpó sĩ 'bã tu kí rú sĩ
pá ã'ị̃táŋá agá ũkpó ru. 14 'Bã 'bã kí rú sĩ ásį̣ ãwí 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã
kí nzelé ãzíla ãzị̃táŋá ãfũlépi 'bá 'badrị̃ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ gãjó úmgbé 'dĩ
kí drį̣ gá ku.

15 'Bá ásį̣ ãlá rĩ ní ị́jọ́ múké rĩ ĩ'di ngá múké, wó 'bá ásį̣ ũnzí rĩ ní ị́jọ́
ãlá rĩ icó ã'ị̃lé la ku, ã'dusĩku ásį̣ ĩ'badrị̃ kí ũrãtáŋá ĩ'badrį̣ abe kí ru

iza rá. 16 'Bá 'dĩ kí ru 'bã nị̃ kí Ãdróŋâ cé, wó ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ la i'da la nị̃ kí Ãdróŋá ku rĩ gá nĩ. Kí 'bá ngṵ̃ ũnzí, ãzíla are kí ịjọ́ ku, icó kí dó sĩ ịjọ́ múké la idélé ku.

2

Mí imbá ímbátáŋá mgbã rĩ

1 Wó Tịtọ̃ mî rú rĩ gá, mí itú ú'áŋá ru icílépi ímbátáŋá ã'ḭ̃táŋá drḭ̃ i'dalépi rĩ áyụ. 2 Mí imbá ãgọbị mbalépi 'bo 'dĩ kí ru tãmbajó ịjọ́ pírí ũnzí rĩ kí sĩ, 'bá 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ḭ̃nzḭ-ḭ̃nzḭ̃, 'bã adru kí ã'ḭ̃táŋâ trũ ũkpó ru, lẽtáŋâ trũ, ãzíla 'bá ịjọ́ talépi ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ la kî.

3 Mí imbá vâ ũkú mbalépi 'bo 'dĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni, 'bã adru kí ãrútáŋá ru gbíyã ĩ'badrḭ̃ agá, 'bã adru kí 'bá 'bá rṵ jọlépi ũnzí ku, ãzíla 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí rú ku. Kẹ̃jḭ la gá 'ba imbá kí 'bá ãzí rĩ kí ịjọ́ múké rĩ sĩ. 4 Ũkú mbalépi 'bo rĩ 'ba imbá kí ũkú ú'dí 'dĩ kí ĩ'bã ágó kí lẽjó ĩ'bã anzịŋá kí abe, 5 'bã mba kí ru tã lḭcọ́ ĩ'badrḭ̃ abe ãlá ru, 'bã nga kí ãzḭ lḭcọ́ gá rĩ kí ũkpó sĩ, ásḭ la 'bã adru kí ḭ̃gbẹ́ ru, ãzíla 'bã ru kí vâ sĩ ĩ'bã ágó kí ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ kí abe cí. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã u'dá dó sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ kí ịjọ́ sĩ ku.

6 Mí imbá ãgọbị ú'dí 'dĩ kí 'bã mba kí ru tã cénĩ. 7 Mí adru ĩ'baní ícétáŋá ru ịjọ́ pírí múké mî idélé rĩ kí sĩ. Ímbátáŋá mídrḭ̃ rĩ 'bã adru ĩnzõ kóru ãzíla ũkpó ru, 8 'bá ãzí 'bã ide ịjọ́ mî jọlé rĩ ku, 'bá ãgátã galépi mí be rĩ 'bã ịsṵ́ kí rú sĩ drḭ̃nzá, ã'dusĩku ĩ'baní ịjọ́ ũnzí icójó jọjó ãma ụrụ'bá gá ku rĩ sĩ.

9 Mí imbá ãti'bo kí ãrútáŋá idéjó ãmbogo ĩ'badrḭ̃ kí ụrụ'bá gá ịjọ́ pírí sĩ, ãyĩkõ fẽjó ĩ'banî, ịjọ́ ụ'dụjó ãmbogo kí tị gá ku. 10 'Bã ṵ̃gṵ̃ kí ãmbogo ĩ'badrḭ̃ 'bã ãko kí ku. Wó 'ba i'da kí ru 'bá mgbã múké la, ãzíla 'bá ásḭ ṭḭjó kí drḭ̃ gá rá la rú, 'dĩ la dó sĩ ímbátáŋá múké Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drḭ̃ gá rĩ fẽ adrulé ãjḭ trũ 'bá pírí 'banî.

11 Ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drḭ lẽtáŋá ĩ'di 'bã lẽjó 'bá pajó rĩ, i'da dó ru 'bá pírí ní 'bo. 12 Ḭ̃'di ãma imbá ịjọ́ ũnzí ṵ̃ṇọ́kṵ́ drḭ̃ kí gãjó ũlẽ ĩ'didrḭ̃ abe úmgbé, ãma sĩ ãma tãmba pá tujó ũkpó ru ịjọ́ kpị sĩ ịjọ́ ṵ̃ṇọ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ drḭ̃ kí agá, 13 ãmaní drĩ drḭ̃lẹ́ba ásḭ 'bãjó drḭ̃ la gá rĩ tẽ agá 'dĩ ṵ́'dṵ́ ịjọ́ dḭ̃zã, rú drṵ́zḭ Ãdróŋá ãmadrḭ ãmbõgõ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ, 'bã ru i'dajó rĩ sĩ. 14 Fẽ ru ãma unzejó ịjọ́ ũnzí pírí agá, ãma ũjĩjó ãlá ru, ãma 'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru ãmaní sĩ ãma 'bãjó ịjọ́ kpị idéjó. 15 Lẽ mí imbá 'bá kí ásḭ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó, kí itújó ịjọ́ ítúŋá lẽlépi rĩ sĩ ãzḭ́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni. 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ ũkpõ mídrḭ̃ rĩ sĩ ku.

3

Ádrízã múké rĩ

1 Tịtọ̃, mí igá 'bá mídrḭ̃ 'dĩ kí ãrútáŋá idéjó 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí ụrụ'bá gá, ãzḭ́táŋá ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃jó sĩ adrujó bábá sĩ ịjọ́ múké rĩ idéjó. 2 Ílũ ĩ'baní 'bã jọ kí ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 'bã ãwã kí 'bá kí abe ku, 'bã ndre kí 'bá 'bã ízákĩzã ãzíla 'bã rụ kí 'bá kí ịjọ́ jã sĩ.

3 Ãma ándrá aza sĩ ịjọ́ ũnzí kí idé agá drḭ̃ ũnzí sĩ, ãma acá dó ãtí'bó ru ũlẽ ịjọ́ ũnzĩ idéjó rĩ áni. Ãri sáwã izalé ídri ãmadrḭ̃ agá 'bá kí ngṵ̃jó ãzíla 'bá kí ndrejó mịfḭ ũnzí sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí rĩ ngṵ̃ kí ãma ũnzí ãngũ vâ kí ũnzí. 4 Wó ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drḭ̃

rĩ la mụ ru i'dalé 'bo, 5 pa ãma rá, adru ãmaní ịjọ́ múké idélé rĩ sĩ
ku, wó ásị ĩgbẹ̃ ĩ'didrị gá rĩ sĩ. Ũjĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ãzíla fẽ ãmaní
ídri ú'dí Úríndí Ãlá rĩ sĩ. 6 Ãdróŋá ũsũ Úríndí Ãlá 'dĩ ãma drị̃ gá Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ 'Bá ãma Palépi rĩ sĩ. 7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bã dó ãma ãlá ru ásị ĩgbẹ̃
ĩ'didrị ãmbógó rĩ sĩ, ã'bã ásị ãma dó mụ ídri ukólépi ku rĩ nalé ĩ'di trũ
ãlu. 8 Ịjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, álẽ íjọ ịjọ́ 'dĩ kí ũkpó ru, 'bá
ásị 'bãlépi ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá rĩ 'bã adru kí mịfị̃ trũ, sĩ ru ásị 'bãjó
pírí ịjọ́ múké rĩ kí idéjó. Ịjọ́ 'dĩ kí múké ãzíla ũrọ̃drị ru 'bá pírí 'banî.
9 Ífi ãgátã galé, ãzíla ãwí ífí kóru á'bị̃ ũlãjó, jõku ãwãŋá ãzíla ãcóŋá
cojó, ãzị̃táŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị̃ kí agá ku. Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ãzị̃
kóru ãzíla kí sáwã iza. 10 'Bá 'bá kí awalépi rĩ íli bị̃lẹ́ ị̃ndụ́ la pâlé ĩ̃rĩ̃,
'dã 'bã ũngúkú gá drĩ gã úmgbé, mí a'be ĩ'di cã. 11 Lẽ ínị̃ cé 'bá 'dĩ 'bã
áni rĩ iza kí ru ịjọ́ ũnzí sĩ rá, ũnzĩkãnã ĩ'badrị gá rĩ la ịjọ́ lị kí drị̃ gá nĩ.

Páwũlõ azị Tịtọ̃ ní ãsĩjó

12 Má itú ma Ãtémã 'i jõku Tũkịkọ̃ tị pẽlé mí rụ̃lé, kí ãzí drĩ acá mí
rụ́ 'dâ 'bo, mí ũ'bĩ̃ ásị pírí sĩ calé má rụ́ táwũ̃nĩ̃ Nĩ̃kọ̃pọ́lĩ̃ gâlé gbõŋáŋá
ru, ã'dusĩku ápẽ ãngũ ĩgbẹ́ rĩ tẽjó 'dãá. 13 Mí ũ'bĩ̃ Zénã jájĩ rú rĩ kí ãzã
kolé Ãpọ́lõ be ãko pírí sĩ ãcĩ̃ ĩ'badrị̃ agá 'bã ĩcẽ kí ãko ãzí ĩ'ba kí lẽlé
la sĩ ku. 14 'Bá ãmadrị̃ 'bã ũnĩ̃ kí ru fẽjó pírí ịjọ́ múké idéjó, sĩ ãko fẽjó
ịjọ́ lẽlé idélé ụ́'dụ́ pírí rĩ kí ãzã kojó, 'bã adru kí ũvũ rú ku.
15 'Bá pírí má rụ́ 'dõlé rĩ zị kí ĩmi pírí cící ãzíla 'bá ãma lẽlépi ã'ị̃táŋá
'dĩ agá 'dĩ kí ĩzị kí cící.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé Fĩḷĩmọ́nã nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Páwũlọ̃ umbélé mãbụ́sũ gá ị́jọ́ Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ drị̃ ũlũŋ́á sĩ rĩ 'i, ãzị̃ ĩmi ãmã ádrị́pị̃ Tĩmĩ̃tĩ́yọ̃ be cící. Ásĩ wárágã
'dĩ Fĩḷĩmọ́nã ãmã ádrị́pị̃ ãmã lẽlé ambamba ãzị̃ ngalépi ãma abe rĩ nî,
2 ãmã ámvọ́pị̃ Ãfíyã, ãzíla Ãrĩ̃kị́pọ̃ ãsĩkárĩ rú ãma abe rĩ, ãzíla 'bá Yẹ́sũ
ã'ĩ̃lépi rá, ru tralépi mí drị̃ko gá 'dĩ 'banî.
3 Lẽtáŋ́á uyanâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị̃ ãzíla Úpí ãma
ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlọ̃ 'bã ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋ́á zijó rĩ

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ mání ĩ'di zị̃ agá míní Fĩḷĩmọ́nã,
5 ã'dusĩku ári ị́jọ́ arelé ã'ị̃táŋ́á mí ãni Úpí ãma ãni Yẹ́sũ drị̃ gá ãzíla mî
lẽtáŋ́á 'bá pírí Ãdróŋ́á ãni 'dĩ kí ụrụ'bá gá rĩ drị̃ gá. 6 Ma Ãdróŋ́á zị̃, tị
icíma ãma ãni ĩmi abe ĩmi 'bá ã'ị̃táŋ́â trũ 'dĩ 'badrị̃ 'bã zo drị̃ gá drị̃ gá
ị́jọ́ idélé múké rĩ agâ sĩ. Ị́jọ́ idélé íni 'dĩ 'bã fẽ dĩ̃zã Kúrísĩtõ nî. 7 Áma
ãmgbã ị̃sụ́ ãyĩkõ ãmbógó, ãzíla ásị̃ ũŋmĩ̃ŋ́á mgbã la, lẽtáŋ́á mídrị̃ sĩ,
má ádrị́pị̃, ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ mídrị̃ fẽ ãyĩkõ 'bá Ãdróŋ́á drị̃ kí ásị̃ gá rá.

Páwũlọ̃ 'bã mãmálá Ũnésẽmũ sĩ

8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má icó tá míní ị́jọ́ jọ̃lé drị̃ ũkpó sĩ, mî ádrị́pị̃ Kúrísĩtõ agá
rĩ áni, ãzíla fẽjó la mí idé ãko mâ lẽlé mí idé rĩ. 9 Wó má a'ị́ dó mi
áma tị arejó ị́jọ́ 'dĩ gá 'dâ lẽtáŋ́á sĩ, ma Páwũlọ̃, ãmbá ru, sáwã 'dĩ sĩ
mãbụ́sũ gá ị́jọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ gá rĩ sĩ rĩ 'i.
10 Má a'ị́ mi 'i adrujó mâ ngọ́pị̃ Ũnésẽmũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ ní ásị̃
ĩ̃gbẹ̃ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di dó mâ ngọ́tị̃ mgbã Yẹ́sũ agá rĩ 'i, má acá ĩ'diní átẹ́pị̃
rú úríndí sĩ mání adrujó mãbụ́sũ gá rĩ sĩ. 11 Ũnésẽmũ ándrá míní ãzị̃
kóru, wó ú'dî'da acá dó 'bá múké ãzị̃ ãni la rú ãmaní mí be ĩ̃rị̃ trá.
12 Ma ĩ'di tị pẽ mí rụ̃lé 'dĩ, nze áma ásị̃ 'dụlé ĩndĩ. 13 Álẽ tí ĩ'di tãmbalé
má rụ́ 'dõlé ũgũgõ, ĩ'di dó sĩ áma ãzã ko ími kẹ̃jị́ gá, mâ drĩ adru agá
mãbụ́sũ gá nõrórõ trũ drị̃ gá ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drị̃ ũlũŋ́á sĩ rĩ gá. 14 Wó álẽ
ị́jọ́ idélé ími tị kóru ku, ãzãkoma mî fẽlé mání rĩ 'bã adru ími ũŋmĩ̃ŋ́á
sĩ ku, rá la 'ba angá ími ásị̃ gá mî lẽtáŋ́á sĩ. 15 Ũnésẽmũ apá nõ bãsĩ mí
rụ̃lé íni rá la, mí ị̃sụ́ rú sĩ mî ngá vúlé jã 'dâ íni. 16 Adru dó ú'dî'da rĩ
gá ãtí'bó ru íni á'dụ̃sĩ ku, wó alị̃ 'dĩ drị̃ gâ sĩ rá, ĩ'di dó ãmã ádrị́pị̃ lẽlé
Yẹ́sũ agá rĩ, mání rĩ gá ị́jọ́ la ãmbógó ru, ĩ'di ị́jọ́ la adru míní ãmbógó
ru adru ĩ'di 'bã adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di 'bã adrujó mí
ádrị́pị̃ ãzí ru Úpí Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.
17 Ídrĩ áma ã'ĩ́ ími ãzí ru rá, mí a'ị́ vâ ĩ'di cécé mî tá áma a'ị́lé mídrị̃ko
gá rĩ 'bã áni. 18 Drĩ ị́jọ́ ãzí iza mí rụ́ rá, jõku ũgũ mí ãko ãzí yã áni,
mí a'ị́ ĩ'di mádrị̃, ma ũfẽ la ma 'i. 19 Ma Páwũlọ̃ 'i, ásĩ wárágã 'dĩ áma
mgbã rĩ 'bã drị̃ sĩ, ma tị la ũfẽ rá. Ádrĩ ájẹ́ ími ãzã ko agá ku, mí icó
ájẹ́ ídri ú'dí Yẹ́sũ agá 'dĩ ị̃sụ́lé ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ími ídri ĩ'di mâ ãko rú.

20 Má ádrı̨́pı̨, mí ã'ı̨̃ mání ı̨́jọ́ ãlu 'dĩ idélé, Úpí 'bã ı̨́jọ́ sĩ, ísũ ı̨̃yı̨́ ı̨̃gbẹ́
áma ásı̨ gá Kúrísĩtõ sĩ. 21 Áma ásı̨ ũkpó ru mâ wárágã 'dĩ sĩ agá,
ã'dusĩku ánı̨̃ rá mi ı̨́jọ́ mâ a'ı̨́lé 'dĩ idé ĩ'di ı̨́jọ́ má a'ı̨́lé 'dĩ ndẽ rá.
22 Má a'ı̨ mí idé mání ı̨́jọ́ 'dĩ 'i, mí idé jõ mání ãngũ sĩ ũmvu sujó la
rá, ã'dusĩku á'bã áma ásı̨ gá, Ãdróŋá la mî zı̨táŋá umvi áma ujajó mí
rų̣lé gbõrú rá.
23 Ĩpãfúrã mâ mãbụ́sụ̃ ãzí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ, zı̨ mi cící, 24 ãzíla 'bá
ãmã ãzı̨ ngajó ĩ'ba abe Mãrákõ 'i, Ãrĩsĩtãríkõ kí Dẽmásĩ trũ ãzíla Lụ́kã
'i, zı̨ kí mí ĩndĩ.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drı̨̃ 'bã adru ĩmi drı̨̃
gá pírí.

Wárágã sĩlé 'bá
Ĩbũrãníyã
gá rĩ 'banî rĩ

Yẹ́sṹ ndẽ mãlãyíkã kí ãmbõgõ sĩ rá

1 Ándrá ídu rĩ sĩ Ãdróŋ́á jọ ị́jọ́ pâlé wẽwẽ rú gẽ̃rĩ̃ ndú-ndú sĩ ãma
áyĩ́pịka 'baní nãbịya 'bã rṹ sĩ, 2 wó ụ́'dụ́ ãsĩ̃ŋá gá 'dĩ kí agâlé ru ri ị́jọ́
jọ̃lé ĩ'di 'bã Ngọ́pị rṹ sĩ, 'dĩ Ngọ́pĩ̃ ĩ'di 'bã pẽlé adrujó ãko pírí 'bã drĩ̃lẹ́
ru rĩ 'i, ãzíla ĩ'di rṹ sĩ Ãdróŋ́á 'bã ãko pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kî. 3 Ãdróŋ́á
Ngọ́pị 'dĩ ĩ'di dĩ̃zã lẽrẽlẽrẽ Ãdróŋ́á drĩ̃ i'dalépi rĩ 'i, i'da Ãdróŋ́á ãmgbã
'bã gbíyã, ãzíla ĩ'di ãko pírí kí tãmbalépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọ̃lé ũkpõ ĩ'didrĩ́ gá
rĩ sĩ 'i. Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'dĩ ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí trũjó 'bo rĩ vúlé gá ri dó Ãdróŋ́á
Ũkpó 'Dĩ́pị ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ 'bṹ gá rĩ 'bã drĩ́ ãndá rĩ gá. 4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, acá dó
ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ mãlãyíkã kí rá cécé rụ́ Ãdróŋ́á 'bã ĩ̃drĩ̃lé ĩ'diní
rĩ 'bã ndẽlé ãmbõgõ sĩ rá rĩ áni.

5 Ĩlũ mání, Ãdróŋ́á jọ ándrá mãlãyíkã íngõ ní ị́jọ́ 'dĩ rá la nĩ:
“Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú?” †
Jõku jọ vâ,
“Ma adru ĩ'di 'bã Átẹ́pị,
ãzíla ĩ'di dó mụ adrulé mâ Ngọ́pị?” †
6 Ãdróŋ́á la mụ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Kãyú rĩ tị ãpẽlé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'bo, jọ,
“Lẽ mãlãyíkã pírí Ãdróŋ́á drĩ̃ 'bã ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di 'i.”
7 Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọ̃lé mãlãyíkã kí drĩ̃ gá rĩ jọ,
“Má idé mãlãyíkã kí ãlụ́kụ́kṹ áni,
ãzíla ãtí'bó ĩ'didrĩ́ kí ãcí 'bã idrakátị áni.” †
8 Wó Ngọ́pĩ̃ drĩ̃ gá jọ,
“Ãdróŋ́á, úmvúke mídrĩ́ la mụ adrulé jã 'dâ,
ãzíla ị́jọ́ lịŋ́á kpị rĩ la adru gbéréke ũpĩ ãni míní sĩ Sụ́rụ́ mídrĩ́ drĩ̃
cejó rĩ áni.
9 Ílẽ ị́jọ́ kpị rĩ áyụ ãzíla ígã ị́jọ́ ũnzí rĩ úmgbé,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á, Ãdróŋ́á mídrĩ́ ũ'bã mi 'bá míní adrujó ĩ'ba abe
'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá,
ĩ'di 'bã ími drĩ̃ gá ãdu ãyĩkõ drĩ́ ũsũjó rĩ sĩ.” *†
10 Ãdróŋ́á jọ vâ,
“Í'dóŋ́á gâlé, Úpí la, í'bã ándrá ũ̃nọ́kụ́ ĩ̃ndụ́ mi 'i,
ãzíla 'bṹ ĩ'di ãzĩ́ drĩ́mvụ́ mídrĩ́ gá rĩ 'bã idélé rĩ 'i.
11 Kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá, wó mi ace mi 'i,
kí de rá cécé bõngó sũ̃lé sũ̃sũ̃ rĩ áni.
12 Mi mụ kí tralé cécé bõngó áni,
mi mụ kí 'belé ásé gá cécé bõngó delépi rá rĩ 'bejó ásé gá rĩ áni.

---

† **1:5** Zãbụ́rĩ 2:7 † **1:5** 2 Sámũ̃wẹ̃lĩ 7:14; 1 Ị́jọ́ Sụ́rụ́ drĩ 17:13 † **1:7** Zãbụ́rĩ 104:4 * **1:9** Ị́jọ́ jọ̃lé ĩ'di 'bã ími drĩ̃ gá ãdu ãyĩkõ drĩ́ ũsũjó rĩ sĩ rĩ 'bã ífí, “Ãdróŋ́á fẽ Ngọ́pĩ̃ ní ãrútáŋ́á sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ.” † **1:9** Zãbụ́rĩ 45:6-7

Wó mi ace ími vúŋá sĩ,
ãzíla mi mụ u'álé jã 'dâ.” †
13 Ãdróŋá jọ mãlãyíkã íngõ ní,
“Íri áma drı̨ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrı̨ kí 'bã agá
ími pálé gá”? †
14 Mãlãyíkã pírí adru kí úríndí tị ãpẽlé amụ́lépi ãzı̨ ngalépi 'bá Ãdróŋá
'bã mụlé palé rĩ 'banî ku yã?

2

Bı̨ĩlẹ́-ĩndụ́ liŋá sĩ ı̨jọ́ arejó

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã ãma ásı̨ ũkpó ru ı̨jọ́ arejó, ı̨jọ́ mgbã ãmaní arelé
'bo rĩ drı̨ gá, ı̨jọ́ 'bã agba rú sĩ ãma ku. 2 Ã'dusĩku ı̨jọ́ ándrá mãlãyíkã
'bã kí jọlé rĩ drĩ adru mgbã ũkpó ru, wó ı̨jọ́ 'dĩ izajó ãzíla arejó la ku rĩ
drĩ ándrá drı̨̃rı̨ma mgbã la ı̨sụ́, 3 ãma icó apálé íngoní-íngoní ru ãdrĩ
ı̨jọ́ patáŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ı̨jọ́ 'bã ápãrákã rú? 'Dĩ patáŋá Úpí
'bã ándrá ı̨jọ́ la azijó drı̨̃drı̨ nĩ rĩ 'i, ãzíla acá ãma rụ́ 'dõlé 'bá ándrá ı̨jọ́
'dĩ arelépi Úpí tị gâ sĩ rĩ 'bã rụ̃ sĩ. 4 Ãdróŋá nze vâ ãmaní vú la ícétáŋá
kî sĩ, ı̨jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru 'dĩ kî sĩ, ãzíla tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí abe ãzíla fẽtáŋá
Úríndí Ãlá rĩ drı̨ ĩ'di 'bã awalé ĩ'di 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ sĩ.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di ãma drı̨̃ ce ídri gá nĩ

5 Ãdróŋá ũ'bã mãlãyíkã kí ũ̃nọ́kụ́ ãmaní ı̨jọ́ jọjó drı̨̃ la gá amụ́lépi 'dĩ
'bã drı̨̃lẹ́ ru ku. 6 Wó ı̨jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá 'bá ãzí nze ı̨jọ́ vú,
“'Bá ĩ'di ã'di 'i míní ı̨jọ́ ũrãjó drı̨̃ la gá,
ngọ́tı̨ 'bádrı̨̃ ĩ'di íngoní ru míní tã la mbajó?
7 Í'bã Yẹ́sũ̃ vũ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá sáwã were sĩ,
ífẽ ĩ'diní dı̨̃zã Ũpĩ drı̨ gá rĩ 'i ãzíla ı̨̃nzı̨̃táŋá drı̨ gá rĩ,
8 ãzíla í'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” †
Ãdróŋá ní ãko pírí kí 'bãjó ĩ'di pálé gá rĩ sĩ, ãko ãzí Ãdróŋá 'bã a'belé
ĩ'didrı̨ ku la 'dáyụ. Wó ú'dî'da ãndre kí ãko pírí kí ĩ'di pálé gá rĩ gá
ku. 9 Wó Yẹ́sũ̃ ãma ndrelé rĩ Ãdróŋá 'bã ándrá ĩ'di vũ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí
vúlé gá, ú'dî'da úsu ĩ'di drı̨ gá dı̨̃zã Ũpĩ drı̨ 'i, ı̨̃nzı̨̃táŋâ trũ ã'dusĩku ı̨sụ́
ũcõgõ drã sĩ rá, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ásı̨ ı̨̃gbẽ Ãdróŋá drı̨ sĩ Yẹ́sũ̃ 'bã ũ̃'bı̨̃ drã 'bã ãjı̨
'bá pírí 'bã ı̨jọ́ sĩ.
10 Ãko pírí kí Ãdróŋá ãni, ãzíla ũ'bã ãko pírí kí ĩ'di 'bã ũkpó sĩ. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, Ãdróŋá idé ı̨jọ́ ũniyambamba la ĩ'di 'bã Yẹ́sũ̃ 'bãjó ãlá ru ĩ'diní
ũcõgõ ı̨sụ́jó rĩ sĩ rĩ sĩ, cécé Yẹ́sũ̃ 'bã anzı̨ wẽwẽ rú Ãdróŋá drı̨ kí ajíjó
dı̨̃zã ĩ'didrı̨ agá ãzíla kí pajó rĩ áni.
11 Yẹ́sũ̃ 'bá kí 'bãlépi ãlá ru rĩ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãlá ru rĩ kí abe
ãfũ kí 'bá ãlu rú, Átẹ́pı̨ ĩ'di pírí ãlu. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, idé dó sĩ drı̨̃nzá sĩ 'bá kí
umvejó ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ka rú ku. 12 Jọ vâ Ãdróŋá ní,
“Ma mụ ími rụ́ ũlũlé mâ ádrı̨́pı̨ka 'dĩ 'banî,
ãzíla ma mụ úngó ími rụ́ ı̨cụ́jó rĩ kí ngolé ũ'bí ru tralépi rĩ kí drı̨̃lẹ́
gá.” †

† **1:12** Zãbụ́rı̨ 102:25-27 † **1:13** Zãbụ́rı̨ 110:1 † **2:8** Zãbụ́rı̨ 8:4-6 † **2:12** Zãbụ́rı̨ 22:22

13 Jọ vâ,
“Ma mụ áma ásį̣ 'bãlé Ãdróŋ̨á drį̃ gá.” †
Ãzíla jọ vâ,
“Ma 'dõ, anzį̣ Ãdróŋ̨á míní fẽlé mádrį̣ rĩ kí abe.” †
14 Anzį̣ 'bã kí adrujó ụrụ'bá ãzá trũ ãzíla ãrí trũ rĩ sĩ, Yẹ́sų̃ acá vâ ĩ'bã ãzí ru, uja dó sĩ 'bá ũkpõ drã drį̣ gá rĩ rụlépi rĩ ũkpó kóru 'dĩ Sĩtánĩ 'bá į̣jọ́ ũsõlépi rĩ 'i, 15 ãzíla ũtrũ 'bá pírí ũ̃rį̃ drã drį̃ 'bã umbélé ãtí'bó ru ídri ĩ'badrį̃ agá 'dĩ kî. 16 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, mgbã rĩ gá Yẹ́sų̃ amụ́ mãlãyíkã kí ãzã kolé la ku wó drį̃lẹ́ Ịbụrahị́mų̃ drį̃ kî. 17 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ú'bã dó ĩ'di adrujó cécé ĩ'di 'bã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí áni į̃nzį̃táŋ̨á ru gẽrį̃ pírí sĩ, 'bã acá dó sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ ásį̣ į̃gbẹ̃ ãni ãzíla ã'į̃táŋ̨á drį̣ ãzį̣ Ãdróŋ̨á drį̃ ngalépi, ãzíla į̣jọ́ ũnzí 'bá 'badrį̃ kí idélépi rĩ rú. 18 Ã'dusĩku Yẹ́sų̃ 'bã mgbã rĩ 'bã alijó ũcõgõ agâ sĩ sáwã ĩ'di ũ̃'bį̃jó rĩ sĩ rá rĩ sĩ, icó dó 'bá ũ̃'bį̃lé rĩ kí ãzã kolé rá.

3

Yẹ́sų̃ ndẽ ãmbõgõ sĩ Mụ́sã rá

1 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãlá Ãdróŋ̨á 'bã umvelé sụ́rụ́ ĩ'didrį̣ 'bũ̃ gá rĩ alelépi 'dĩ, ĩ'bã ã'į̃táŋ̨á ĩmidrį̃ Yẹ́sų̃ Ũ̃pị́gọ́ŋ̨á ru rĩ drį̃ gá ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ ãmaní i'dalé ãma tị sĩ rĩ 'i. 2 Ã'dusĩku, Yẹ́sų̃ are ándrá Ãdróŋ̨á ĩ'di tị ãpẽlépi rĩ tị rá, cécé Mụ́sã 'bã Ãdróŋ̨á tị arejó sĩ ãzį̣ ngajó jó Ãdróŋ̨á drį̃ agá pírí rĩ áni. 3 Yẹ́sų̃ ịsụ́ rụ́kụma ndẽ Mụ́sã rá, cécé 'bá jó sį̣lépi rĩ 'bã rụ́kụma ịsụ́lé ndẽ jó 'bã mgbã ĩ'diní sį̣lé nĩ rĩ rá rĩ áni. 4 Ã'dusĩku jó pírí kí ãko 'bá 'bã sį̣lé nĩ, wó ãko pírí kí Ãdróŋ̨á 'bã kí nĩ. 5 Mụ́sã ándrá ãtí'bó Ãdróŋ̨â tị arelépi jó Ãdróŋ̨á drį̃ agá pírí rĩ, ãzíla ri į̣jọ́ vú nzelé į̣jọ́ Ãdróŋ̨á 'bã mụlé jọlé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí drį̃ gá. 6 Wó Kúrísĩtõ ĩ'di cécé Ngọ́tį̣ ã'į̃táŋ̨â trũ 'bá Ãdróŋ̨á drį̃ 'bã 'dị́pị rú rĩ, ãma dó bãsĩ 'bá ĩ'didrį̃ kî, ãdrĩ ásį̣ 'bã ũkpó ru, ãma dó sĩ ãma ũnũ ãfó sĩ ãma ásį̣ 'bãjó ĩ'di drį̃ gá rĩ sĩ.

'Bá bį̃lẹ́-į̃ndụ́ lijó ã'į̃táŋ̨á ãkõ sĩ rĩ

7 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, cécé Úríndí Ãlá rĩ 'bã jọlé į̣jọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni,
“Ãndrũ ĩdrĩ Ãdróŋ̨á 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
8 ĩ'bã ĩmi ásį̣ ũkpó ru
cécé ĩminí idélé ụ́'dụ́ ĩminí Ãdróŋ̨á tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku,
ụ́'dụ́ sáwã ũ̃'bį̃táŋ̨á drį̣ ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dã sĩ rĩ áni.
9 Ãngũ ándrá ĩmi áyị́pịka 'bã kí áma ũ̃'bį̃jó,
ãzíla ndre kí į̣jọ́ mání idélé ílí kãlį̣ sụ 'dĩ agá rĩ kí rá.
10 'Dĩ bãsĩ į̣jọ́ áma ásį̣ 'bã azájó ũmbã sĩ anzį̣ 'dĩ kí į̣jọ́ sĩ rĩ 'bá sáwã 'dã agá rĩ abe rĩ 'i,
ãzíla ájọ rá, ‘'Bá 'dĩ 'bã kí ásį̣ į̣jọ́ mání jọlé rĩ kí drį̃ gá ku,
ãzíla gã kí áma tị arelé úmgbé.’
11 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrį̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrį̣ avị́jó rĩ agá ku.’ ” †
12 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋ̨á agá 'dĩ, ĩmi adru mị́fį̣ trũ ĩmi ãzí ãlu la 'bã adru ásį̣ ũnzí, ãzíla ásį̣ ã'į̃táŋ̨â kóru sĩ ru ujajó Ãdróŋ̨á

† **2:13** Ĩsáyã 8:17 † **2:13** Ĩsáyã 8:18 † **3:11** Zãbụ́rį̃ 95:7-11

ídri rĩ a'be jó rá la ku. 13 Wó ĩmi ũŋmĩ ĩmi ásị ụ'dụ́ pírí cécé ĩ'di adrulé
ụ'dụ́ umvelé Ãndrũ rĩ 'bání, 'bá ãzí 'bã ásị 'bã mba rú ịjọ́ ũnzí sĩ ku.
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ adru ã'ṭáŋâ trũ kpere ãsĩṇá gá, ásị 'bãjó ũkpó ru
Ãdróŋá drị́ gá ándrá ãmaní ã'ịjó la drị́drị́ i'dóŋá gá rĩ áni ãma mụ pírí
ãko Kúrísĩtõ drị́ kí alelé. 15 Cécé tá ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋá 'bã ụ'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị ũkpó ru,
cécé ándrá ĩmi áyị́pịka 'bã kí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku.” †
16 'Bá ándrá ụ'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị́ arelépi rá ãzíla Ãdróŋá tị galépi
úmgbé rĩ kí ándrá ã'di kí yã? Adru kí 'bá pírí ándrá Mụ́sã 'bã iyálé
angájó ãngũ Mị́sị́rị́ drị́ agâlé rĩ kí ku yã? 17 Ãdróŋá ti ándrá ũmbã ílí
kãlị́ sụ̃ ã'di abe yã? Adru 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi Ãdróŋá 'bã ụ'dị́lé ĩ'bã ãvũ
kí sĩ u'dejó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ kí ku yã? 18 Ãzíla Ãdróŋá na ũyõ
ũkpó ru ã'di be ĩ'baní sĩ fijó ãngũ ĩ'didrị́ avị́jó rĩ gá ku, adru kí 'bá ĩ'di
tị gãlépi rĩ kî ku yã? 19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãndre kí rá icó kí ándrá filé ku ã'ṭáŋá
ãkõ ĩ'badrị́ sĩ.

4

Ávị́ŋá Ãdróŋá 'bã azị́lé azị́-azị́ rĩ

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá azị́ ãmaní fijó ãngũ ĩ'didrị́ avị́jó rĩ agá rĩ tu drĩ pá
cí 'dã 'baní, lẽ ãma adru kí mị́fị́ trũ 'bá ãzí 'bã ĩcẽ sĩ fijó ãngũ ĩ'didrị́
avị́jó rĩ agá ku. 2 Ã'dusĩku úlũ vâ ãmaní ịjọ́ mgbã rĩ rá, cécé lũlé ĩ'baní
rĩ áni, wó ịjọ́ ándrá ĩ'baní arelé rĩ 'bã kí ĩ'di ũ̃rõ̃drị́ kóru ã'dusĩku 'bá
ịjọ́ 'dã arelépi rĩ ã'ị́ kí ĩ'di ã'ṭáŋá sĩ ku. 3 Ú'dĩ'da ãma 'bá ã'ṭáŋâ trũ
'dĩ ãma mụ filé ãngũ Ãdróŋá drị́ avị́jó 'dã agá ãma 'i cécé Ãdróŋá 'bã
jọlé rĩ áni,
“Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrị́ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrị́ avị́jó rĩ agá ku.’ ” †
Ãzíla ãzị́ ĩ'di 'bã 'bṹ kí 'bãjó ũ̃ŋ́kụ́ be rĩ ukó ándrá nĩ. 4 Ã'dusĩku ịjọ́
sĩlé rĩ agá Ãdróŋá jọ ịjọ́ ụ'dụ́ ázị̃rị́ rĩ drị́ gá ịjọ́ 'dĩ kí sĩ, “Ãzíla ụ'dụ́ ázị̃rị́
rĩ sĩ avị́ dó ãzị́ ĩ'di 'bã 'bṹ kí 'bãjó ũ̃ŋ́kụ́ be rĩ vúlé gá.” † 5 Ãzíla jọ vâ
ịjọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ị̃dị́, “Icó kí filé ãngũ mádrị́ avị́jó rĩ agá ku.” †
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ịjọ́ 'dĩ ace 'bã gá 'dã 'bã áni, ãngũ Ãdróŋá drị́ avị́jó rĩ ace
drĩ 'bá ãzí 'baní sĩ fijó rá, wó 'bá ịjọ́ mgbã rĩ arelépi drị́drị́ rá rĩ ĩcẽ
kí fijó ala gâlé rá ã'dusĩku ĩ'bã kí Ãdróŋá tị arejó ku rĩ sĩ. 7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ,
Ãdróŋá pẽ ụ'dụ́ ãzí ị̃dị́, umve ĩ'di Ãndrũ, ụ'dụ́ ãzí vúlé gá alị́lépi 'bo
'dã kí agâlé jọ ịjọ́ Dãwụ́dị́ tị gâ sĩ, ĩ'di 'bã jọlé bụ́kụ̃ ĩ'didrị́ agá rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋá 'bã ụ'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị ũkpó ru ku.” †
8 Yósũwã drĩ ándrá ĩ'baní ávị́ŋá fẽ rá, Ãdróŋá icó ịjọ́ ãzí jọlé vúlé vúlé
ru ụ'dụ́ ãzí avị́jó rĩ drị́ gá ị̃dị́ ku. 9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ụ'dụ́ Sãbátũ drị́ avị́jó rĩ
ace drĩ 'bá Ãdróŋá drị́ 'baní cí. 10 Ã'dusĩku 'bá filépi ãngũ ávị́ŋá drị́
Ãdróŋá drị́ agá 'bo rĩ, ĩ'di vâ avị́ ãzị́ ĩ'didrị́ kí agá cécé Ãdróŋá 'bã
ándrá avị́lé ãzị́ ĩ'didrị́ kí vúlé gá rĩ áni. 11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Lẽ ãma ũ̃'bị̃ kí ásị

† **3:15** Zãbụ́rị́ 95:7-8 † **4:3** Zãbụ́rị̃ 95:11 vâ vásĩ 5 gá ụrụgá 'dĩ † **4:4** Í'dóŋá 2:2 † **4:5** Zãbụ́rị̃ 95:11 vâ vásĩ 3 gá ụrụgá 'dĩ † **4:7** Zãbụ́rị̃ 95:7-8

pírí sĩ fijó ãngũ ávı̨ŋá drı̨ 'dĩ agá, ãma ãzí 'bã ĩcẽ ã'ı̨táŋá ãko sĩ mụjó ala gâlé rĩ sĩ, cécé 'bá 'dã 'bã ãzí kí ándrá idélé drı̨-ũnzĩ ĩ'badrı̨ sĩ rĩ áni ku.
12 Ã'dusĩku ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ĩ'di ídri ãzíla ũkpó trũ sı̨ la ci cécé ménéŋá sı̨ trũ ı̨rı̨ rĩ drı̨ áni, ĩ'di ídri kí drĩdríŋĩ awa úríndí be álụ ãzíla úsã ĩfãkã agá rĩ trũ, ĩ'di ũrãtáŋá 'bá ásı̨ agâlé rĩ kí nı̨ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ abe cé. 13 Ãko ãzí zı̨lé Ãdróŋá drı̨lẹ́ gá la 'dáyụ. Ãko pírí kí i'dá ĩ'di mı̨fı̨ gá tọndọlọ, ĩ'di 'bá ãma sĩ ı̨jọ́ ãmadrı̨ kí vú nzejó ĩ'di drı̨lẹ́ gá rĩ 'i.

Yẹ́sų̃ ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá rĩ

14 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá 'dĩ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i, ĩ'di 'bã fijó 'bų̃ gá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãrụ kí ã'ı̨táŋá ãmã kí i'dalé rĩ mgbemgbe. 15 Átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá ãma ãni 'dĩ nı̨ ũkpó ãkõ ãmadrı̨ kí ı́jọ́ rá, ã'dusĩku alı̨ ı́jọ́ ãma ų̃'bĩjó 'dĩ kí agâ sĩ pírí rá, wó idé ı̨jọ́ ũnzí ku. 16 Lẽ ãma asé kí ãma úmvúke Ãdróŋá drı̨ ásı̨ į̃gbę̃ drı̨ gá ásı̨ ũkpó sĩ, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ásı̨ į̃gbę̃ ı̨sụ́ ãzíla ãma dó sĩ ãma ãzã ko ụ́'dụ́ ãma ĩ'di drı̨ tẽjó rĩ agá.

5

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí ála kí ãpẽ angájó 'bá kí agá ãzíla ála kí pẽ 'bá kí kẽjı̨ gá ı́jọ́ 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be rĩ agá, kí pá tu ãwã'dĩfô kí fẽjó Ãdróŋá nî ãzíla ídétáŋá idéjó ı́jọ́ ũnzí 'bádrı̨ kí sĩ. 2 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã vâ adrujó ũkpó kóru gę̃rı̨ wẽwẽ rú kí sĩ rĩ sĩ, icó adrulé ásı̨ į̃gbę̃ sĩ 'bá ı́jọ́ nı̨lépi ku ãzíla 'bá ãvĩlépi gę̃rı̨ sĩ rá 'dĩ 'baní rá. 3 'Dĩ bãsĩ ı́jọ́ ĩ'di 'bã ı́jọ́ ũnzí ĩ'didrı̨ kí idéjó ãzíla ı́jọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'badrı̨ kí idéjó ídétáŋá sĩ rĩ 'i.
4 'Bá ãzí icó ı̨nzı̨́táŋá 'dụlé 'bãlé ĩ'di drı̨ gá ku, lẽ Ãdróŋá 'bã umve ĩ'di nĩ cécé ĩ'di 'bã ándrá Ãrọ́nı̨ umvejó rĩ áni. 5 Gę̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'dụ ándrá dı̨zã 'bãlé ĩ'di drı̨ sĩ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cénĩ-cénĩ ku. Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní,
“Mi mâ Ngọ́pı̨ 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pı̨ rú.” †
6 Ãdróŋá jọ vâ ı́jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá rá,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kı̨́zẹ̃dẹ́kı̨ ́áni.” †
7 Ụ'dụ́ Yẹ́sų̃ 'bã adrujó ų̃nọ́kụ́ gá ídri rĩ sĩ ri Ãdróŋá zı̨lé mãmálá 'bãjó áwáŋâ trũ, mı̨́ndrẹ trũ 'bá ãlu icólépi ĩ'di palépi drã agá rá rĩ drı̨, ru ándrá Ãdróŋá ásı̨ pírí sĩ ãzíla Ãdróŋá are ĩ'di rá. 8 Yẹ́sų̃ 'bã táni ándrá adrujó Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i tí, cãndí ĩ'didrı̨ agâ sĩ ų̃nı̨ Ãdróŋá tı̨ arejó rá ı́jọ́ ĩ'di 'bã drı̨cijó rĩ kí agá. 9 Ĩ'di mụ ı́jọ́ 'dĩ kí 'bãlé múké 'bo, Yẹ́sų̃ acá dó 'bá ídri fẽlépi 'bá kí sĩ ru pa jã 'dâ rĩ rú drĩ kí pírí ĩ'di ti are, 10 ãzíla Ãdróŋá 'bã dó Yẹ́sų̃ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cécé Mẹ̃lẹ̃kı̨́zẹ̃dẹ́kı̨ ́áni.

'Bá bı̨lẹ́-ı̨ndụ́ lijó 'bã a'be kí rú sĩ ã'ı̨táŋá ku

11 Ma ı́jọ́ trũ wẽwẽ rú jọlé Mẹ̃lẹ̃kı̨́zẹ̃dẹ́kı̨ ́drı̨ gá, wó ífí la icéjó ĩ'di ı́jọ́ ãzí ũkpó la, ã'dusĩku ĩmi ı́jọ́ nı̨ŋá 'bã adrujó jã íni rĩ sĩ. 12 Įjọ́ mgbã sĩ sáwã 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru 'bá 'bá kí imbálépi rĩ rú wó ĩlẽ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã

† **5:5** Zãbụ́rı̨ 2:7 † **5:6** Zãbụ́rı̨ 110:4

imbá ĩmi ɨjọ́ Ãdróŋá drɨ̃ sĩ ɨ̃dɨ́ yã? Ĩmi cécé anzɨ́ níríŋá kí áni, ĩlẽ lẹ́sṵ́ ãzíla ĩminí íná ũkpó rĩ najó rĩ kẽjɨ́ gá ĩlẽ lẹ́sṵ́ mvụlé áyụ. 13 'Bá u'álépi
lẹ́sṵ́ sĩ rĩ ĩ'di drĩ ngọ́tɨ̃ŋá, ịsṵ́ drĩ ímbátáŋá acájó 'bá kpɨ́ rĩ rú rĩ drɨ̃ ku.
14 Wó íná ũkpó rĩ ĩ'di 'bá mbalépi rá rĩ 'bã ãni, 'dĩ kí 'bá ɨjọ́ múké rĩ kí
nɨ̃lépi awa sĩ ɨjọ́ ũnzí rĩ be rá rĩ kî.

6

1 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ãsɨ̃ kí ímbátáŋá ãmaní ịsṵ́lé drɨ̃drɨ̃ Kúrísĩtõ drɨ̃ gá
rĩ kî sĩ ku, ãzíla lẽ ãmụ kí ímbátáŋá fẽlépi la ãma sĩ zo mbajó ũkpó
ru úríndí agá 'dĩ kî trũ drɨ̃ gá. Lẽ ãma adru kí 'bá lẽlépi la 'bá ãzí 'bã
imbá ãma, ɨjọ́ ásɨ́ ujajó ɨjọ́ ũnzí a'bejó ãzíla ã'ɨ̃táŋá 'bãjó Ãdróŋá agá rĩ
kí sĩ nĩ ku, 2 ímbátáŋá bãbṵ̃tɨ́zɨ̃ drɨ̃ gá, drɨ́ tɨ̃ŋá 'bá drɨ̃ gá, angáŋá ídri
drã agá rĩ ãzíla ɨjọ́ lɨŋá ukólépi ku drɨ̃lẹ́ gâlé rĩ ku. 3 Ãzíla ãmụ kí drɨ̃
gá, ɨjọ́ 'dĩ ãma mụlé idélé rĩ, Ãdróŋá drĩ ã'ɨ̃ la rá.
4 Ĩ'di ɨjọ́ ãzí ũkpó la 'bá ɨjọ́ Ãdróŋá drɨ̃ nɨ̃lépi rá, ãzíla fẽtáŋá Ãdróŋá
drɨ̃ 'bṵ̃ gá rĩ 'bã ãjɨ́ ṵ̃'bɨ̃lépi rá vâ Úríndí Ãlá rĩ alelépi ã'ɨ̃lépi la rá,
5 ãzíla 'bá ɨjọ́ Ãdróŋá drɨ̃ 'bã ãjɨ́ múké rĩ ṵ̃'bɨ̃lépi ráká, ãzíla ũkpõ ɨjọ́ ílí
amṵ́lépi rĩ 'badrɨ̃ abe. 6 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ a'dé rá, ĩ'di ũkpó-ũkpó kí
ajíjó vúlé ásɨ́ ujajó ã'dusĩku ɨjọ́ ĩ'bã ãvĩjó rĩ sĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pɨ fẽ ipalé
mũsãlá'bã sɨ́ gá ɨ̃dɨ́-ɨ̃dɨ́ ãzíla ĩ'bã kí drɨ̃nzá fẽjó ĩ'diní ũ'bí kí drɨ̃lẹ́ gá rĩ
sĩ.
7 Ṵ̃nọ́kṵ́ uzogó 'bã 'dɨjó drɨ̃ la gá rĩ mvụlépi ãkónã sĩ ka múké rĩ áni,
ĩ'di ṵ̃rọ̃drɨ́ ru 'bá ámvṵ́ sõlépi rĩ nî ã'dusĩku ĩ'di ásɨ́ ɨ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drɨ̃
ịsṵ́. 8 Wó ṵ̃nọ́kṵ́ drĩ dụ ṵ̃cɨ́kɨ́ ru ãzíla ãváŋá ru, ṵ̃rọ̃drɨ́ la 'dáyụ. Ĩ'di fi
ũcõgõ agá ɨjọ́ ĩ'di wãjó rá rĩ sĩ. Ãsɨ̃ŋá gá ála mụ ĩ'di ivélé ãcí sĩ.
9 Wó mâ wọ̃rɨ́kâ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãdrĩ táni ɨjọ́ jọ 'dĩ 'bã áni,
ã'bã ásɨ́ ĩmi drɨ̃ gá. Ãma ásɨ́ ũkpó ru ãmã nɨ̃jó la rá patáŋá 'bã adrujó
ĩmi ãni rĩ sĩ. 10 Ãdróŋá 'bá ɨjọ́ lɨlépi pɨrɨ ku la ku icó sĩ ãzí mídrɨ̃ ãvĩlé
ku, ãzíla lẽtáŋá míní i'dalé ɨjọ́ ĩ'didrɨ̃ agâ sĩ 'bá ãlá rĩ kí ãzã kojó, kpere
míní idélé ú'dî'da rĩ áni mụjó drɨ̃ gâlé ru. 11 Álẽ ĩmi i'da ũndũwã 'bá
lẽjó 'dĩ kpere ãsɨ̃ŋá gá ã'dusĩku ɨjọ́ ĩminí sĩ ásɨ́ 'bãjó rĩ dó sĩ ru i'da
ãndá-ãndá ru. 12 Álẽ ĩmi adru ũvú ku, wó lẽ ĩmi ũbĩ 'bá ándrá ã'ɨ̃táŋá
agá ãzíla ásɨ́ tẽŋâ trũ 'dĩ kí vú ịsṵ́ kí ãko ándrá Ãdróŋá 'bã azɨlé ĩ'baní
rĩ rá.

Ɨjọ́ Ãdróŋá 'bã azɨlé rĩ ĩ'di ãndá

13 Ãdróŋá la mụ azɨŋá azɨlé Ibụrahɨ́mṵ̃ ní 'bo, na ũyõ ɨjọ́ ĩ'di 'bã azɨlé
rĩ kí idéjó rá. 'Bá ãzí 'bã adrujó ĩ'di drɨ̃lẹ́ gá ĩ'diní ãndânĩ yụ rĩ sĩ, na
dó sĩ ũyõ ĩ'didrɨ̃ kí ĩ'di 'bã rṵ́ sĩ. 14 Ãdróŋá jọ, “Ána ũyõ ma míní sṵ̃sṵ́
wi ma míní drɨ̃lẹ́ kí fẽ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụ gá rĩ kî áni jõku cínákí
mĩrĩ tɨ gá rĩ áni.” † 15 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, Ibụrahɨ́mṵ̃ tẽ dó ásɨ́ ɨ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ịsṵ́
dó ɨjọ́ Ãdróŋá 'bã azɨlé ĩ'diní rĩ rá.
16 'Bá kí ũyõ na 'bá ĩ'baní ãndânĩ rĩ kí rṵ́ sĩ, ãzíla ũyõ la ɨjọ́ jọlé
rĩ fẽ pá tulé ũkpó ru ãzíla ĩ'di ãgátã pírí kí fẽ ukólé rá. 17 Ã'dusĩku
Ãdróŋá lẽ ándrá ũkpõ ĩ'di ãni ru ujalépi ku rĩ 'bã ãzɨ́ 'bãlé tọndọlọ rú
'bá ĩ'di 'bã sĩ ɨjọ́ azɨjó rĩ 'banî, icé ɨjọ́ la ũyõ sĩ. 18 Ãdróŋá idé ɨjọ́ 'dĩ
íni la ã'dusĩku ɨjọ́ ɨ̃rɨ̃ 'dĩ icó kí ru ujalé ku ãzíla Ãdróŋá icó ĩnzõ alɨ́lé

† **6:14** Í'dóŋá 22:17

kí agá ku. Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi apálépi ĩ'di rụ́ ásị̃ 'bãŋ́á fẽlé ãmaní 'dĩ 'dụlépi ãma ãni rú 'dĩ kî dó sĩ ásị̃ ũŋmĩŋ́á ịsụ́. 19 Ásị̃ 'bãŋ́á 'dĩ dó ãmaní cécé kɨ̃lɨ̃mgbõrõ áni ãzíla ĩ'di ãma úríndí rụ ũkpó sĩ pá tujó ũ̃rɨ̃ kóru. Yẹ́sṹ 'bá ãmaní sĩ ásị̃ 'bãjó rĩ mụ ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drɨ̃ gá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã mụjó bõngó jó 'a alɨjó rĩ 'bã ũngúkú gá agâlé ãngũ Ãdróŋ́á ɨ̃nzɨ̃jó rĩ gá, 20 Yẹ́sṹ fi drɨ̃lẹ́ gâlé ãma ɨ́jọ́ sĩ. Acá dó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú jã 'dâ cécé Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ áni.

7

Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ átáló ru rĩ

1 Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ 'dĩ ándrá úpí Sãlẹ́mṹ drɨ̃ gá rĩ 'i, ãzíla átáló Ãdróŋ́á Ụrụgá Ãndânĩ ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ rĩ drɨ̃ gá rĩ 'i. Ịbụrahɨ́mṹ ụfụ kí drɨ̃ ĩ'di be ĩ'diní ãgõ agá ũpi kí ndẽjó rĩ gâlé, ãzíla wi dó Ịbụrahɨ́mṹ ní sũ̃sụ́, † 2 ãzíla Ịbụrahɨ́mṹ fẽ ĩ'diní ãko pírí ĩ'didrɨ̃ 'bã ãzí ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ kî. Drɨ̃drɨ̃ rĩ sĩ rụ́ Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ 'dĩ 'bã ífí, “Úpí ɨ́jọ́ kpɨ̃ drɨ̃ gá rĩ 'i,” ãzíla úpí Sãlẹ́mṹ drɨ̃ gá rĩ 'bã ífí, “Úpí ásị̃ ɨ̃gbẽ̃ drɨ̃ gá rĩ 'i.” 3 Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ ĩ'di átẹ́pɨ̃ kóru jõku andre kóru ãwí kóru, ụ́'dụ́ ĩ'di tɨjó ãzíla drãjó rĩ kóru, ãzíla ídri la 'bã ãsɨ̃ŋ́á 'dáyụ cécé Ãdróŋ́á Ngọ́pɨ̃ 'bã acelé átáló rú jã 'dâ rĩ áni.

4 Ĩmi ũrã drĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ãmbõgõ íngõpí yã? Táni Ịbụrahɨ́mṹ ãmã áyɨ́pɨ̃ rú ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ ĩ'di 'bã apálé ã'dɨ́ gâlé rĩ fẽjó ĩ'diní rĩ. 5 Ú'dî'da ãzɨ́táŋ́á lẽ drɨ̃lẹ́ 'bá Lẹ́vɨ̃ drɨ̃ acálépi átáló rú 'dĩ 'baní 'bá ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ rĩ trajó ĩ'badrɨ̃ 'dĩ ĩ'bã ádrɨ́pɨ̃ka 'badrɨ̃ drĩ kí táni adru drɨ̃lẹ́ ãfũlépi Ịbụrahɨ́mṹ rú rĩ kî. 6 Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ 'bã táni adrujó Lẹ́vɨ̃ 'bã ílá ku tí, Ịbụrahɨ́mṹ fẽ ĩ'diní ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ rá, ãzíla Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ wi sũ̃sụ́ Ịbụrahɨ́mṹ Ãdróŋ́á 'bã azɨ̃jó ĩ'diní rĩ nî. 7 Ãzíla ãbãŋ́â kóru 'bá ĩmbíráŋ́á rĩ la 'bá ãmbógó rĩ ní sũ̃sụ́ wi nĩ. 8 Ãtalo ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ gá rĩ tralépi 'dĩ kí 'bá drãlépi drã-drã 'dĩ kî, wó Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ ĩ'di ĩ'baní ãmbógó ru ãndânĩ ã'dusĩku ĩ'di 'bã ngá ídri. 9 Ãma icó vâ jọlé la 'dĩ 'bã áni 'bá Lẹ́vɨ̃ drɨ̃ ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ tralépi 'dĩ kí fẽ kí ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ ĩ'bã áyɨ́pɨ̃ Ịbụrahɨ́mṹ 'bã ãko ãlu mụdrɨ̃ drɨ̃ fẽjó Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ ní rĩ sĩ, 10 ã'dusĩku Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ la mụ drɨ̃ ụfụlé Ịbụrahɨ́mṹ be 'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ Lẹ́vɨ̃ ãfũ drĩ ũri Ịbụrahɨ́mṹ drɨ̃ agá ku.

Yẹ́sṹ ĩ'di cécé Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ áni

11 Ãdróŋ́á drĩ ándrá 'bá lã 'bá kpɨ̃ rú ãzɨ́ ãtalo angálépi ínátɨ Lẹ́vɨ̃ drɨ̃ agá rĩ 'bã kí ngalé rĩ sĩ ãzɨ́táŋ́á Mụ́sã drɨ̃ 'bã jọlé rĩ áni, ɨ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽjó átáló ndú la 'bãjó Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ áni adru angájó ínátɨ Ãrọ́ŋ̃ drɨ̃ agá ku rĩ ã'du ɨ́jọ́? * 12 Ujatáŋ́á drĩ adru ãzɨ́ ãtalo 'badrɨ̃ kí agá cí, lẽ vâ ujatáŋ́á 'bã adru ãzɨ́táŋ́á ãtalo 'badrɨ̃ kí agá cí. 13 'Bá ɨ́jọ́ 'dĩ kí jọjó drɨ̃ la gá rĩ ĩ'di 'bá sụ́rụ́ ndú gá la, ãzíla 'bá ãzí ãlu sụ́rụ́ 'dã agá ãzɨ́ ngalépi ãlĩtárĩ gá átáló ru la 'dáyụ. 14 Ã'dusĩku i'da tọndọlọ Úpí ãmadrɨ̃ 'bã drɨ̃lẹ́ angá Yụ́dã agá, ãzíla ɨ́jọ́ sụ́rụ́ 'dã drɨ̃ gá rĩ sĩ Mụ́sã jọ ɨ́jọ́ ãtalo kí ãfũ sụ́rụ́ 'dã agá la drɨ̃ gá ku. 15 Ɨ́jọ́ ãma jọlé rĩ ĩ'di tọndọlọ rú, átáló cécé Mẽlẽ̃kɨ̃zẽ̃dẹ́kɨ̃ áni la ãzí drĩ ru i'da rá rĩ gá. 16 'Bá acá átáló rú ãzɨ́táŋ́á

† **7:1** Í'dóŋ́á 14:17-20 * **7:11** Lẹ́vɨ̃ ĩ'di ándrá ínátɨ 'bání ãtalo kí ũpẽjó ala gá rĩ 'i. Ãrọ́ŋ̃ ĩ'di ándrá átáló 'bání ãpẽlé ala gá drɨ̃drɨ̃ rĩ 'i.

lã'bĩ ĩ'di 'bã á'bḭ drḩ̃ sĩ ku, wó rá la gẽ̃rḩ̃ ũkpõ ídri icólépi andilépi ku
rĩ drḩ̃ gá rĩ sĩ. 17 Ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ únze vú la íni,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẽ̃lẽ̃kẽ̃zẽ̃dẽ́kẽ̃ áni.” †
18 Ãzḭtáŋá ándrá ídu 'dĩ kí â'be dó kí bṵ́lṵ́ gá, ã'dusĩku acá kí ũkpó
kóru, 19 ã'dusĩku ãzḭtáŋá 'bã ãko ãzí ãlá ru ku, ãzíla ásḭ 'bãŋá mgbã rĩ
i'da ru 'bo, ãmaní sĩ ãma aséjó Ãdróŋá rṵ́ ãni rú.
20 Ãdróŋá na ándrá ũyõ 'bá ãzí rĩ 'bã kí acájó ãtalo rú rĩ sĩ ku, 21 wó
Yẹ́sṵ̃ acá átáló ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé rĩ sĩ, ĩ'di 'bã jọ́jó la ĩ'diní,
“Úpí na ũyõ 'bo, ãzíla icó ru úŋmĩ ujalé ku.
‘Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i.’ ” †
22 Ã'dusĩku ũyõ naŋá 'dĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ acá dó 'bá tḭ icíma ãlá ndẽ̃lépi rá rĩ
'bã sĩ pá tujó rĩ.
23 Ãtalo 'dã 'bã áni rĩ kí ándrá wẽwẽ rú, ã'dusĩku drã uga ĩ'baní ãzḭ
trũ mṵjó drḩ̃ gá rĩ úmgbé, 24 wó Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó ídri jã 'dâ rĩ sĩ, ĩ'di dó
átáló jã 'dâ rĩ 'i. 25 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, icó dó 'bá pírí amṵ́lépi Ãdróŋá rṵ́ 'dõlé
ĩ'di rṵ̃ sĩ 'dĩ kí palé rá, ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃ la ṵ́'dṵ́ pírí sĩ mãmálá 'bã ĩ'ba sĩ.
26 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ icó ḭjọ́ ãmadrḩ̃ kí sĩ rá la nĩ, ĩ'di 'bá ãzí
ãlu ãlá, ḭjọ́ ũnzî kóru, 'bá mgbã, pẽlé ndú 'bá ũnzí kí agá rĩ, úfẽ ĩ'diní
ãngũ ãrútáŋá ãni ãndânĩ ṵrṵgá 'bṵ̃ gâlé 'dã. 27 Yẹ́sṵ̃ adru 'bã ngá cécé
átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi ṵ́'dṵ́ pírí 'dĩ kí áni ku. Kí ḭjọ́ 'dĩ
kí idé íni la ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḩ̃ kí sĩ ãzíla 'bá ãzí 'badrḩ̃ kí sĩ, wó idé ḭjọ́ 'dĩ
pâlé ãlu ĩ'diní ru fẽjó ídétáŋá ru mũsãlá'bã sḭ gá 'dãá rĩ sĩ. 28 'Bá ándrá
pẽlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãzḭtáŋá Mṵ́sã drḩ̃ sĩ 'dĩ kí ándrá ũkpó
kóru, wó ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé ãzḭtáŋá vúlé gá rĩ sĩ pẽ Ngọ́pḩ̃ adrujó 'bá
kpḭ rĩ rú jã 'dâ.

8

Átáló ãmbógó ãndânĩ tḭ icíma ú'dí rĩ drḩ̃

1 Ḭjọ́ ífí ãmaní ḭjọ́ jọjó drḩ̃ la gá rĩ 'dĩ: ãmã átáló ãmbógó ãndânĩ la
cí rilépi úmvúke Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭpḭ drḩ̃ 'bã wókõ drḩ̃ ãndá gá 'bṵ̃ gâlé
rĩ gá, 2 ãzíla ãzḭ ngalépi ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drḩ̃ agá 'dĩ hémã Ãdróŋá
ḭ̃nzḭ̃jó mgbã Úpí 'bã sḭlé nĩ adru 'bá 'bã sḭlé nĩ ku rĩ 'i.
3 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ kí pírí ála kí pẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ kí fẽlé
ãzíla ãko ídétáŋá ru 'dĩ kí abe, ãzíla átáló 'dĩ 'bã adru vâ ãko ĩ'di 'bã
fẽlé rĩ trũ cí. 4 Drĩ tá u'á agá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ la, icó tá adrulé átáló la rú
ku, ã'dusĩku 'bá átáló ru ãko ãwã'dĩfô rú ãzḭtáŋá 'bã lẽlé rĩ áni la kí cí.
5 Ãtalo 'dĩ kí ãzḭ nga agá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drḩ̃ agá ícétáŋá ru ãzíla
i'dá 'bṵ̃ gá rĩ 'badrḩ̃ kî. 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ Mṵ́sã bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṵ́ lijó 'bã sḭ jõ hémã
Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i. Ĩ'diní lẽ agá ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sḭ agá, Ãdróŋá
jọ ĩ'diní, “Mí idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drḩ̃ gâlé rĩ kí vú
sĩ.” † 6 Wó ãzḭ fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãtalo 'dã 'badrḩ̃ kí rá
cécé tḭ icíma ú'dí Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá kí tḭ icíjó Ãdróŋá be rĩ la ĩ'badrḩ̃ kí ndẽjó
rá rĩ áni, ãzíla tu pá ḭjọ́ azḭlé múké rĩ kí sĩ.

† **7:17** Zãbṵ́rḩ̃ 110:4 † **7:21** Zãbṵ́rḩ̃ 110:4 † **8:5** Ãfũŋá 25:40

7 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí drĩ ájẹ́ adru agá tị icíma drĩdrị̃ rĩ agá yụ, tị icíma
ị̃rị̃ rĩ icó ájẹ́ ãngũ ị́sụ́lé ku. 8 Wó Ãdróŋá ị́sụ́ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'ba rụ́ ãzíla
jọ,
“Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ rá,
ma mụ tị icíma ú'dí la icílé 'bá Ị́sị́rayí̧lị̃ 'badrị̃ abe,
ãzíla 'bá Yụ́dã drị̃ abe.
9 Tị icíma ú'dí 'dĩ icó adrulé ándrá mâ icílé ĩmĩ áyí̧pị́ka abe
mâ kí rụjó drí̧ gâ sĩ kí drị̃ acéjó ãfũjó ãmvé ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ gâlé rĩ
áni ku,
ã'dusĩku 'bã kí ándrá ásị̃ tị icíma mádrị̃ ĩ'ba abe rĩ drị̃ gá ku,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má a'be dó kí rá,
Úpí jọ rá.
10 'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ị́sị́rayí̧lị̃ drị̃ abe
ụ́'dụ́ drị̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ, Úpí jọ rá.
Ma ãzí̧táŋá mádrị̃ kí 'bã kí ũrãtáŋá gá,
ãzíla kí sĩ kí ásị̃ gá.
Ma adru Ãdróŋá ĩ'badrị̃ 'i,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.
11 'Bá ãzí icó dó ĩ'di 'bã jĩránĩ imbálé
jõku ĩ'di 'bã ádrí̧pị 'i, sĩ jọjó la ĩ'diní, lẽ ínị̃ Ãdróŋá 'i íni la ku;
ã'dusĩku kí pírí áma nị̃ cé,
i'dójó 'bá nírí kí sĩ cajó 'bá ãmbogo rĩ 'bã rụ́.
12 Ã'dusĩku mâ mụjó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kî trũjó rá rĩ sĩ,
ãzíla má icó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí ị́jọ́ agálé ị̃dí̧ ku.” †
13 Ĩ'diní tị icíma 'dĩ umvelé ú'dí rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã dó tị icíma drị̃drị̃ rĩ
ũ̃kụ rú 'bo, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko delépi 'bo ãzíla acálépi ũ̃kụ rú 'bo rĩ ĩ'di mụ
ãvĩlé mbẽlẽ rú rá.

9

Ãdróŋá ị̃nzị̃jó hémã ĩ'didrị̃ ãlá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da tị icíma drị̃drị̃ rĩ agá ãzí̧táŋá sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó la kí ándrá cí
ãzíla ãngũ ãlá ãndânĩ Ãdróŋá drị̃ vâ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dọ̃ cí. 2 Úsị́ dó sĩ hémã
Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ rá. Hémã 'bã 'a alị́lé drị̃drị̃ rĩ ála umve la Ãngũ Ãlá,
ala gá ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ, méjã ãzíla mũkátĩ 'bãlé ndú Ãdróŋá ní rĩ
kî. 3 Bõngó jó 'a alijó rĩ 'bã ũngúkú gâlé ru jó 'a ãzí umvelé Ãngũ Ãlá
Ãndânĩ rĩ 'i. 4 Ala gâlé, ãlĩtárĩ * gólũdĩ rú sĩ ãko ngũ̃lépi ãjị̃ trũ vĩrĩ rĩ
† kí ivéjó rĩ 'i, sãndụ́kũ̃ ụrụ'bá aselé gólũdĩ sĩ umvelé sãndụ́kũ̃ tị icíma
drí̧ rĩ 'i, jágĩ idélé gólũdĩ sĩ mãnã 'bãjó ala gá rĩ, túré Ãrọ́nị̃ drí̧ i'dálépi
ĩ'di 'bã rĩ bí̧ trũ rĩ 'i, ãzíla írã 'bara ị̃rị̃ sĩ Ãzí̧táŋá Mụdrí̧ rĩ kí sĩ̃jó drị̃ la
gá rĩ kî. 5 Sãndụ́kũ̃ 'bã drị̃ gá Kẽrụ́bị̃ dị̃zã drí̧ gá rĩ índríkã fẽjó ãngũ
ãlá Ãdróŋá 'bã sĩ ị́jọ́ ũnzí trũjó rĩ akujó rĩ. Wó ãma icó ị́jọ́ icélé ãko 'dĩ
kí drị̃ gá ú'dî'da tị gá la ku.
6 Ála mụ ãko pírí kí ũ̃tị̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, ãtalo 'dĩ kí fi hémã Ãdróŋá
ị̃nzị̃jó rĩ 'bã wókõ la ãmvélé-ãmvélé rĩ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãzí̧ ĩ'badrị̃ átáló
drị̃ ngajó. 7 Wó lú átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la fi ãngũ agâlé ru 'dã gá nĩ

† **8:12** Yẽrẽmíyã 31:31-34 * **9:4** Ãlĩtárĩ 'dĩ ĩ'di ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó Ãdróŋá ní rĩ 'i. † **9:4** Ãko ngũ̃lépi ãjị̃ trũ vĩrĩ rĩ 'dĩ cécé ãko ãmaní umvelé lũbánĩ rĩ áni.

á'dụ̃sĩ pâlé ãlu ílí ãlu agá, ãzíla fi ãrí kóru ku, ãri ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ kí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ị́jọ́ nị̃ŋá ãkõ sĩ rĩ kí sĩ. 8 Úríndí Ãlá rĩ la ándrá ị́jọ́ 'dĩ i'da agá 'dĩ 'bã áni la gẹ̃rị̃ mụjó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé rĩ 'bã ándrá drĩ i'dájó ku hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó drị̃drị̃ rĩ 'bã drĩ adrujó cí rĩ sĩ. 9 Ị́jọ́ 'dĩ ícétáŋá ru ú'dî'da icéjó la ídétáŋá ãzíla fẽtáŋá abe icó kí ándrá ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋá ị̃nzị̃lépi rĩ 'badrị̃ kí ị̃nị̃lé ku. 10 'Dĩ kí ị́jọ́ ãkónã ãni ãzíla ãko mvụlé mvṹ-mvṹ ãzị̃táŋá lã'bĩ ãni sĩ ụrụ'bá ãmvé rĩ ũjĩ̃jó 'bání azị̃lé 'dĩ sĩ sáwã ị́jọ́ ú'dí rĩ drị̃ acá drĩ ku rĩ.

Ãrí Kúrísĩtõ drị̃

11 Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãko múké bábá 'dâ 'dĩ kí sĩ 'bo rĩ sĩ, fi hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó ãmbógó ndẽlépi rá ãzíla mgbã ãndânĩ adru 'bá 'bã kí sị̃lé drị̃ sĩ nĩ ku, sĩ jọ̣jó la, adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ 'bã ãzí ku rĩ agá sĩ rĩ 'i. 12 Yẹ́sụ́ fi ala gâlé adru ị̃ndrị̃ ãrí sĩ ku, ãzíla kãjóŋá ãrí sĩ ku, wó fi Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé pâlé ãlu ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ãrí sĩ, sĩ ãma unzejó jã 'dâ. 13 Ándrá ídu rĩ sĩ, ị̃ndrị̃ ãrí jõku mánị̃gọ́ ãrí ãzíla úfóró kãjóŋá ãni ayilé 'bá ãlá ru ku ị́jọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá rĩ, idé ĩ'bã ị́jọ́ ũnzí ku rá la ĩ'di kí 'bã ãlá ru ụrụ'bá ãmvé rĩ gá. 14 Kúrísĩtõ ị́jọ́ ũnzî kóru ru rĩ fẽ ru Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ũkpó Úríndí Ãlá ukólépi ku rĩ drị̃ sĩ, ãrí ĩ'didrị̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ ãmã ũrãtáŋá ị́jọ́ ũnzí trũ drã fẽlépi 'dĩ kí 'bãjó ãlá ru, ãma dó sĩ ãzị̃ nga Ãdróŋá ídri rĩ nî!

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ dó 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ rĩ 'i, 'bá umvelé ú'dî'da 'dĩ 'bã ị̃sụ́ kí dó sĩ azị̃ŋá ídri jã 'dâ rĩ drị̃ benĩ. Kúrísĩtõ fẽ ru ídri 'bá ũ'bí kí unzejó ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé sáwã tị icíma drị̃drị̃ rĩ drị̃ gá rĩ sĩ.

16 Drĩ adru ị́jọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã azị̃lé ị̃sụ́ drã drĩ ku rú rĩ sĩ, ĩ'di ị́jọ́ ũkpó lẽjó nị̃jó la 'bá 'dĩ drã rá yã rĩ 'i, 17 ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ la adru ũkpó ru la lú 'bá la drĩ dó drã 'bo rĩ gá, azị̃ŋá 'dĩ 'bã áni rĩ icó ãzị̃ ngalé ku 'bá la azị̃lépi la rĩ 'bã drĩ adru agá ídri 'dĩ gá 'dĩ. 18 'Dĩ dó bãsĩ vâ ị́jọ́ ífí tị icíma drị̃drị̃ rĩ 'bãjó ãzị̃ ngajó ãrí kóru ku rĩ 'i. 19 Mụ́sã la mụ ị́jọ́ ãzị̃táŋá drị̃ kí ũlũlé 'bá 'baní ãzị̃táŋá 'bã lẽlé rĩ áni 'bo, 'dụ dó ãrí kãjóŋá drị̃ ị̃yị̃ be, bõngó ika la trũ ãzíla ũdúgó bị̃ trũ ũyã dó kí bụ́kṹ tralé rĩ drị̃ gá ãzíla 'bá pírí kí drị̃ gá. 20 Mụ́sã jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma drị̃ gá Ãdróŋá 'bã azị̃lé ĩminí ĩmba tã la rĩ 'i." † 21 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Mụ́sã ũyã ãrí 'dĩ hémã Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá ãzíla ãko pírí ayúlé ũ̃mṹ 'dã agá rĩ kí drị̃ gá. 22 Ị́jọ́ mgbã ãzị̃táŋá 'bã jọ̣lé rĩ sĩ, lẽ ú'bã ãko pírí kí ãlá ru ãrí sĩ, ãzíla ãrí asuŋâ kóru trũtáŋá ị́jọ́ ũnzí ãni la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'bã ídétáŋá la ị̃jọ́ ũnzí wṹ rá

23 Ãko 'bṹ gá rĩ kí 'bã í'dá vṹrụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'dĩ kí, ú'bã ándrá kí ãlá ru ídétáŋá ãnãkpá ãrí sĩ rĩ sĩ, wó 'bṹ gâlé rĩ kí lẽ idé kí ídétáŋá ãrí ãnãkpá drị̃ ndẽlépi álị̃ rá rĩ sĩ. 24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fi ándrá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ 'bá 'bã sị̃lé drị̃ sĩ í'dá ru mgbã rĩ agá ku, ú'dî'da fi 'bṹ 'bã mgbã rĩ gá mụlé ru i'dalé Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ãma ị́jọ́ sĩ. 25 Jõku fi 'bṹ gâ sĩ ru fẽjó ídétáŋá ru ị̃dị̃-ị̃dị̃ la ku, cécé átáló ãmbógó ãndânĩ

† **9:20** Ãfũ̃ŋá 24:8

rĩ 'bã fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá ílí vú sĩ ãrí trũ adru ãrí ĩ'didrı̨ sĩ ku rĩ áni. 26 Drĩ ájẹ́ adru 'dĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ tá drı̨ cı̨ pâlé wẽwẽ rú ándrá i'dójó ũnọ́kụ́ ĩndụ́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ú'dî'da i'da ru pâlé ãlu kpere ũnọ́kụ́ 'bã ãsı̨ agá, ĩ'di 'bã mgbã fẽ ru ídétáŋá ru sĩ ı̨jọ́ ũnzí wũjó. 27 Cécé 'bání drãjó pâlé ãlu sĩ fijó ı̨jọ́ lıŋá gá rĩ áni, 28 gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ru ídétáŋá ru pâlé ãlu sĩ 'bá wẽwẽ rú 'bã ı̨jọ́ ũnzí kí wũjó, ãzíla ĩ'di 'bã í'dáŋá pâlé ĩ̃rı̨ rĩ amụ́jó patáŋá fẽjó 'bá ĩ'di drı̨ tẽlépi 'dĩ 'banî adrujó ı̨jọ́ ũnzí 'bã ı̨jọ́ sĩ ku.

10

Kúrísĩtõ idé ídétáŋá pálé ãlu

1 Ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨ ĩ'di lú índréléndri ãko mgbã amụ́lépi rĩ drı̨ 'i, adru ãko 'bã mgbã rĩ drı̨ gá rĩ 'i ku. Įjọ́ 'dĩ sĩ, ídétáŋá idélé ı̨jọ́ ãlu 'dĩ sĩ ĩ̃dı̨ ílí vú sĩ ílí vú sĩ ukóŋâ kóru 'dĩ sĩ ícó dó 'bá ru asélépi ãni rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kí 'bãlé kpı̨mgbı̨lı̨́kı̨ ku. 2 Ídétáŋá 'dã drĩ ándrá icó agá rá, icó kí tá ãsı̨̃lé idéŋá sĩ ku yã? Ã'dusĩku 'bá ándrá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi 'dã kí ála ándrá kí 'bã ãlá ru pâlé ãlu ãzíla icó kí tá ı̨jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨ kí ũrãlé ĩ̃dı̨ ku. 3 Wó ídétáŋá 'dã kí ándrá ílí vú sĩ íni la sĩ 'bá kí igájó ı̨jọ́ ũnzí sĩ, 4 ã'dusĩku ãrí mánĩ̃gọ́ ãni ãzíla ĩ̃ndrı̨ ãrí icó ı̨jọ́ ũnzí 'bádrı̨ kí ũjĩlé ku.

5 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó ũnọ́kụ́ gá 'dõlé rĩ sĩ jọ Ãdróŋá ní:
“Ídétáŋá kí ãwã'dĩfô abe ílẽ kí ku,
wó ụrụ'bá míní idélé mání ídétáŋá ru rĩ 'i,
6 ã'dusĩku mí u'á ãyĩkõ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ sĩ
ãzíla ídétáŋá sĩ ı̨jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí sĩ ku.
7 Ájọ dó sĩ, ‘Ma dó 'dõ, úsĩ ı̨jọ́ áma drı̨ gá bụ́kũ tralé trã rĩ agá.
Má amụ́ ı̨jọ́ míní azı̨lé rĩ idélé, Úpí Ãdróŋá.’ ” †

8 Drı̨drı̨ rĩ sĩ Kúrísĩtõ jọ, “Ídétáŋá kí ãwã'dĩfô be, ídétáŋá ivélé ivê ãzíla ídétáŋá sĩ ı̨jọ́ ũnzí idéjó 'dĩ kí ílẽ kí ku, mí u'á ãyĩkõ sĩ kí sĩ ku,” (ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨ táni ándrá lẽjó 'bá 'bã idé kí ru rá rĩ gá rá tí). 9 Jọ dó sĩ, “Ma dó 'dõ, má amụ́ ı̨jọ́ míní azı̨lé rĩ idélé.” Įjọ́ 'dĩ sĩ, lı̨ ídétáŋá ándrá drı̨drı̨ rĩ rá, kẹ̃jı̨ la gá 'bã dó ídétáŋá ĩ'didrı̨ gá rĩ áyụ. 10 Įjọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé rĩ sĩ, ú'bã dó ãma ãlá ru ụrụ'bá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drı̨ ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋá ru pâlé ãlu rĩ sĩ.

11 Ụ'dụ́ ãlu-ãlu vú sĩ átáló la pá tu ãzı̨ ĩ'didrı̨ ídétáŋá drı̨ ngajó; ĩ'di ídétáŋá 'dĩ kí idé ĩ̃dı̨-ĩ̃dı̨, wó icó kí ı̨jọ́ ũnzí ũjĩlé ku. 12 Wó Kúrísĩtõ la mụ ru fẽlé pâlé ãlu ídétáŋá ru ı̨jọ́ ũnzí sĩ 'bo, ri dó Ãdróŋá 'bã drı̨ ãndá rĩ gá. 13 I'dójó sáwã 'dã sĩ, ĩ'di mẹ́rọ́'bá ĩ'didrı̨ kí tẽ Ãdróŋá 'bã kí 'bã agá ĩ'di pálé gá. 14 Ã'dusĩku ídétáŋá ĩ'di 'bã idélé pâlé ãlu 'dĩ sĩ 'bã dó sĩ 'bá kí adrujó kpı̨ ãzíla ãlá ru jã 'dâ.

15 Úríndí Ãlá rĩ nze vâ ãmaní ı̨jọ́ ı̨jọ́ 'dĩ drı̨ gá drı̨drı̨ rĩ gá jọ:
16 “ ‘'Dĩ tı̨ icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsırayı̨lĩ drı̨ abe
ụ́'dụ́ drı̨lẹ́ gá rĩ agá rĩ,’ Úpí jọ rá.
‘Ma ãzı̨táŋá mádrı̨ kí 'bã kí ásı̨ gá,
ãzíla kí sĩ kí ũrãtáŋá gá.’ ” †
17 Ũ'bãjó la drı̨ la gá jọ,

† **10:7** Zãbụ́rı̨ 40:6-8 † **10:16** Yẽrẽmíyã 31:33

“Ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ kí ãzíla ị́jọ́ ĩ'ba kí áma tḭ gãjó úmgbé rĩ abe,
má icó ị́jọ́ agálé kí drḭ́ gá ḭ̃dḭ́ ku.” †
18 Údrĩ ị́jọ́ ũnzí trũ rá, ídétáŋá ị́jọ́ ũnzí idéjó la ḭ̃dḭ́ 'dá yu. 19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ãma ásḭ́ la adru ũkpó ru la ãrí Yẹ́sṹ
drḭ́ rĩ sĩ, sĩ fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ agá. 20 Ã'dusĩku 'dĩ gẹ̃rḭ́ nzḭ́lé ãmaní
ú'dí, ãzíla gẹ̃rḭ́ ídri, ãmaní fijó ala gá bõngó jó 'a alḭjó ụrụ'bá Kúrísĩtõ
drḭ́ gá rĩ, 21 ãmaní adrujó átáló ãmbógó ndẽlépi rá 'bá Ãdróŋá drḭ́ kí
drḭ́lẹ́ gá rĩ trũ rĩ sĩ. 22 Lẽ ãma asé kí ãma ãni rú Ãdróŋá rṹ 'dõlé ásḭ́
mgbã galépi tré ã'ḭ́táŋâ trũ rĩ sĩ, 'dĩ ãma ũyãjó ãrí Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ
sĩ sĩ ãma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru, ãzíla ãma ũrãtáŋá ũjĩjó ĩ̃yḭ́ mgbã sĩ ãlá
ru. 23 Lẽ ãrụ kí ásḭ́ 'bãŋá ãmadrḭ́ ãmaní ã'ḭ́lé rĩ mgbemgbe, ã'dusĩku
Ãdróŋá la ị́jọ́ ĩ'di 'bã azḭ́lé rĩ nga rá, 24 ãzíla lẽ ã'bã kí ị́jọ́ ãmã ádrḭ́pḭka
kí ásḭ́ imbájó rĩ ãma ásḭ́ gá ãmbógó ru, ãmaní sĩ ãma ãzã kojó ãma
drĩdríŋĩ gá lẽtáŋá i'dajó ãzíla ị́jọ́ múké rĩ idéŋá sĩ. 25 Lẽ ãma a'be kí
traŋá ãmaní ãma trajó ãngũ ãlu gâ sĩ tḭ icíjó Ãdróŋá ḭ̃nzḭ́jó rĩ ku, cécé
'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ áni, wó lẽ ãma ũŋmĩ kí ãma ásḭ́ ãma drĩdríŋĩ
gá. Ã'dusĩku ndẽlépi rá rĩ ĩ'di ĩminí ndrejó la Ụ'dṹ Úpí 'bã amṹjó rĩ
'bã acájó ãni rú rĩ sĩ.
26 Ãdrĩ kí mụ ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drḭ́ gá círí ru ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ nḭ̃jó
'bo rĩ vúlé gá ídétáŋá ị́jọ́ ũnzí trũjó rĩ ace ḭ̃dḭ́ ku, 27 kẹ̃jḭ́ la gá ãko acelépi
drĩ tẽlé rĩ ṹrḭ́ ị́jọ́ lḭŋá drḭ́ amṹlépi rĩ ãzíla ãcí ukólépi ku 'bá Ãdróŋá
'bã idélépi rĩ kí ivélépi rĩ. 28 'Bá ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ́ kí vú ũbĩlépi ku rĩ
ála ĩ'di 'dḭ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ kóru ị́jọ́ vú nzeŋá 'bá sãdínĩ rú ḭ̃rḭ́ jõku na rĩ kí tḭ
gá rĩ sĩ. 29 Mí ũrã 'bá Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'bãlépi pâlé ru, ãrí ĩ'didrḭ́ tḭ icíma
drḭ́ ĩ'di 'bãlépi ãlá ru rĩ 'bãlépi ũnzĩkãnã ru, ãzíla Úríndí Ãlá ãmaní
ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ fẽlépi rĩ u'dálépi rĩ la mụ drḭ̃rḭ̃ma ḭsṹlé íngõpí yã? 30 Ã'dusĩku
ãnḭ́ Ãdróŋá jọlépi la, “Ma ãrígótḭ ũfẽ ma 'i, ãrígótḭ ũfẽjó rĩ ị́jọ́ la má
ãni,” † rĩ cé. Ãzíla Ãdróŋá jọ vâ ḭ̃dḭ́, “Úpí la 'bá ĩ'didrḭ́ kí ị́jọ́ lḭ rá rĩ nĩ.”
† 31 A'déjó Ãdróŋá ídri rĩ drḭ́ alé gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ṹrḭ́ rú trẹ̃yḭ́ la.
32 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá ĩmĩ ị́jọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ ḭsṹjó 'dã 'i, ĩminí ándrá sĩ
pá tujó ũkpó ru sáwã ĩminí ũcõgõ ḭsṹjó 'dã sĩ rĩ 'i. 33 Sáwã ãzí sĩ
u'dá ándrá ĩmi ãzíla úfẽ ĩminí ũcõgõ ũ'bí kí drḭ́lẹ́ gá, sáwã ãzí sĩ ĩtu
ándrá pá ũkpó ru 'bá ũcõgõ ḭsṹlépi 'dĩ kí bṹlṹ gá. 34 Ĩcḭ ándrá drḭ́ 'bá
mãbṹsṹ gá 'dĩ kí abe, ãzíla ĩmi u'á ándrá ãyĩkõ sĩ ãko ĩmidrḭ́ kí rajó
rĩ sĩ ã'dusĩku ĩnḭ́ cé ãko ĩminí trũ adrujó rĩ kí ãko ndẽlépi mũkẽ sĩ rá
adrulépi jã 'dâ rĩ kî.
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ãvĩ ásḭ́ ũkpõ ĩmidrḭ́ gá rĩ ku, ã'dusĩku ásḭ́ ũkpõ
ĩmidrḭ́ la ĩminí ũyá ãmbógó la ají. 36 Lẽ ĩta ị́jọ́ tã ã'dusĩku ĩdrĩ dó ị́jọ́
Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idé 'bo, ĩmi dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã azḭ́lé rĩ ḭsṹ rá. 37 Ị́jọ́ sĩlé rĩ
'bã jọlé rĩ áni:
“Ace sáwã were Ãdróŋá la amṹ rá ãzíla icó ru drḭ́ ḭcḭ́lé ku.
38 Wó 'bá má ãni ãlá rĩ la u'á ídri rú la ã'ḭ́táŋá sĩ.
Ãzíla drĩ ĩtrĩ gõjó vúlé ị́jọ́ ũnzí idélé,
má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ ku.” †

---

† **10:17** Yẽrẽmíyã 31:34 † **10:30** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 32:35 † **10:30** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 32:36; Zãbṹrḭ́ 135:14 † **10:38** Hãbãkṹkḭ́ 2:3-4

39 Ãma adru 'bá ĩtrĩlépi gõlépi vúlé, ãzíla mụlépi lı̨kı̨̃ gá rĩ kî ku, wó
'bá ã'ı̨táŋâ trũ ãzíla ru palépi rá 'dĩ kî.

11

'Bá ándrá ã'ı̨táŋâ trũ rĩ kî

1 Ã'ı̨táŋá ĩ'di ãko ãma ásı̨ 'bãlépi ũkpó ru ı̨jọ́ ãmaní ásı̨ 'bãjó rĩ la ru
idé rá rĩ 'i, ãzíla ĩ'di ãma ásı̨ imbá ãko ãmaní ndrelé ku 'dĩ kí drı̨̃ gá
ásı̨ 'bãjó rá. 2 Įjọ́ 'dĩ bãsĩ Ãdróŋá 'bã 'bá ándrá ãma áyı̨pı̨ka rú rĩ kí vú
nzejó ũniyambamba rú ã'ı̨táŋá ĩ'badrı̨̃ sĩ 'dĩ.
3 Ã'ı̨táŋá sĩ ãnı̨̃ rá Ãdróŋá 'bã 'bũ kí ũnọ́kụ́ be ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé tı̨ sĩ rĩ
sĩ. Ã'dusĩku ãko i'dalépi cé 'dĩ kí idé kí ãko i'dalépi ku la kí agá.
4 Ã'ı̨táŋá sĩ Hãbı̨l̃ı̨ fẽ Ãdróŋá ní ãko ídétáŋá ru ndẽ Kãyı̨nı̨̃ 'bã fẽlé
rĩ rá. Ã'ı̨táŋá sĩ únze Hãbı̨l̃ı̨ vú 'bá kpı̨ la ru, Ãdróŋá ní ı̨jọ́ jọjó fẽtáŋá
ĩ'di 'bã fẽlé rĩ drı̨̃ gá rĩ sĩ. Ãzíla ã'ı̨táŋá sĩ Hãbı̨l̃ı̨ drĩ táni drã agá rá tí,
ĩ'di drĩ kpere ı̨jọ́ ũlũ.
5 Ã'ı̨táŋá sĩ ú'dụ Ínõkã 'i ídri rú, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, 'bı̨̃ drã ãjı̨ ku, úndre vâ ĩ'di
ı̨̃dı̨ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ĩ'di 'dụjó nı̨ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ú'dụ drĩ ĩ'di ku
rú, únze ĩ'di 'bã ı̨jọ́ vú ĩ'di 'bá ãlu ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ rú. 6 Wó
ã'ı̨táŋâ kóru 'bá ãzı̨ icó ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ku, ã'dusĩku 'bá amụ́lépi
Ãdróŋá rụ́ 'dõlé rĩ lẽ 'bã ã'ı̨ ĩ'di cí ãzíla ĩ'di ũyá ũfẽ 'bá ĩ'di ndrũ̃lépi
ásı̨ pírí sĩ rĩ 'baní rá.
7 Ã'ı̨táŋá sĩ Ãdróŋá 'bã Núwã bı̨lẹ́-ı̨ndụ́ li agá ı̨jọ́ ndrelé ku rĩ kí sĩ, ũrı̨̃
ãlá rĩ sĩ Núwã sı̨ í'bó sĩ 'bá ĩ'didrı̨ lı̨cọ́ gá rĩ kí pajó. Núwã 'bã ã'ı̨táŋá
sĩ lı̨ ı̨jọ́ ũnọ́kụ́ drı̨̃ rá, ãzíla acá dó 'bá kpı̨ azijó ĩ'diní rĩ rú ã'ı̨táŋá sĩ.
8 Ã'ı̨táŋá sĩ Įbụrahı̨mũ̃ Ãdróŋá la mụ ĩ'di umvelé 'bo, mụ ãngũ ĩ'di
'bã mụlé ı̨sụ́lé ãwítã rú rĩ gá, ã'ı̨ rá, ãzíla mụ rá, ĩ'diní táni nı̨̃ agá ĩ'di
mụ íngõlé yã rĩ gá ku rĩ gá. 9 Ã'ı̨táŋá sĩ Įbụrahı̨mũ̃ sı̨ lı̨cọ́ ĩ'didrı̨ gá rĩ
ãngũ azı̨lé ĩ'diní rĩ gá cécé 'bá amụ́lépi ãngũ ãzí gá ãmı̨yọ́ŋá ru sụ́rụ́
ãzí gá rĩ áni, ri u'álé jó hémã rú rĩ kí agá, cécé Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'bã
kí adrujó ĩ'di 'bã drı̨̃lẹ́ rú ı̨jọ́ azı̨lé ĩ'baní ãlu 'dĩ sĩ rĩ sĩ. 10 Ã'dusĩku ri
ãngũ ndrelé drı̨̃lẹ́ gá lı̨cọ́ táwũ̃nı̨̃ ãmbógó Ãdróŋá 'bã ı̨̃ndụ́ 'bãlé ãzíla
sı̨lé nĩ rĩ drı̨̃ gá.
11 Ã'ı̨táŋá sĩ Įbụrahı̨mũ̃ 'bã ílí drĩ táni alı̨ agá rá tí ãzíla Sárã 'bã
mgbã drı̨̃ táni tı̨ ku, ı̨sụ́ ngọ́tı̨ Įbụrahı̨mũ̃ be rá fẽjó la Įbụrahı̨mũ̃ ní
acájó átẹ́pı̨ ru ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásı̨ 'bãjó ã'ı̨táŋá sĩ Ãdróŋá ándrá azı̨ŋá
'dĩ azı̨lépi rĩ drı̨̃ gá rĩ sĩ. 12 Įjọ́ 'dĩ sĩ, angájó 'bá ãlu 'dĩ rũ̃ sĩ 'bá drãlépi
rá rĩ áni tí drı̨̃lẹ́ ãfũ kí ĩ'di rũ̃ sĩ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bũ̃ gá 'dĩ kí áni
ãzíla cécé cínákí kãlãfe lãlé ku mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni.
13 'Bá 'dĩ ri kí u'álé ídri ã'ı̨táŋá agá kpere drã tı̨ gá. 'Bá 'dĩ ı̨sụ́ kí ãko
Ãdróŋá 'bã azı̨lé ĩ'baní rĩ kí ku, ndre kí kí ãzíla ã'ı̨ kí ı̨jọ́ 'dĩ kí rárá ru.
Ãzíla ã'ı̨ kí rá kí 'bá ãmı̨yọ́ŋá amụ́lépi amụ̃ ãzíla ũnọ́kụ́ gá 'dâ. 14 'Bá
ı̨jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlépi rĩ kí i'dá tọndọlọ kí sụ́rụ́ ĩ'bã kí umvelé ĩ'ba ãni
rĩ ndrũ̃. 15 Drĩ kí ándrá ı̨jọ́ ũrã agá sụ́rụ́ ĩ'ba kí a'belé rĩ drı̨̃ gá, ı̨sụ́ kí
tá nõ drı̨̃lẹ́ba gõjó vúlêlé rá. 16 Kẽjı̨ la gá ri kí ásı̨ 'bãlé sụ́rụ́ múké la
drı̨̃ gá 'dĩ Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ gá. Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá u'á dó sĩ drı̨̃nzá sĩ ĩ'di
umvejó ĩ'bã Ãdróŋá ru ku. Ã'dusĩku idé ĩ'baní táwũ̃nı̨̃ ãmbógó la.

17 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ̃ 'i Ãdróŋá la mụ ĩ'di ũ'bĩ̃lé ã'ĩ̃ Ĩsákã fẽjó
ídétáŋá ru rá. Ịbụrahịmũ̃ ịsụ́ ịjọ́ aziŋá ĩ'di ãni rú rĩ ĩ'di 'bã lẽ agá
ngọ́tị̃ ĩ'di ãni ãlu ãzíla kílímgbí rĩ fẽ agá ídétáŋá ru 'dĩ gá 'dĩ. 18 Táni
Ãdróŋá 'bã jọ agá Ịbụrahịmũ̃ ní, ịjọ́ aziŋá Ãdróŋá ãmadrị̃ Ịbụrahịmũ̃
mí be rĩ gá, "Drĩ̃lẹ́ mídrĩ̃ kí ãfũ Ĩsákã rũ̃ sĩ." † 19 Ịbụrahịmũ̃ ũrã ịjọ́
Ãdróŋá la 'bá drãlépi rá rĩ ínga ídri, ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí ãndá á'ị̃ Ĩsákã
vúlé ídri angájó drã agá. 20 Ã'ĩtáŋá sĩ Ĩsákã wi sũ̃sụ́ Yãkó'bõ 'baní
Ịsãwũ̃ be, azị ịjọ́ drĩ̃lẹ́ gá rĩ kí.
21 Ã'ĩtáŋá sĩ Yãkó'bõ 'bã lẽ agá drã agá, wi sũ̃sụ́ Yũ̃sụ́fũ̃ ngọ́pịka 'banî,
ãzíla ĩ̃nzĩ̃ Ãdróŋá 'i kpere ĩ'diní acị agá gbẽ̃lẹ́kẹ sĩ.
22 Ã'ĩtáŋá sĩ Yũ̃sụ́fũ̃ la mụ ndrelé la ụ́'dụ́ ĩ'didrị̃ drãjó rĩ kí ãni rú,
nze ịjọ́ drụ́zị̃ Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí ũfũjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ drĩ̃ gá,
ãzíla azị ịjọ́ ĩfãkã ĩ'didrĩ̃ kí drĩ̃ gá.
23 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Mụ́sã tịlépi rĩ ũ̃zĩ̃ kí ĩ'di ĩmbá na ĩ'di tịjó 'bo rĩ vúlé
gá, ĩ'bã kí ndrejó la ĩ'di ngọ́tị̃ ãzí ndrĩlépi ambamba la rĩ sĩ, idé kí ũ̃rĩ̃
sĩ úpí 'bã ãzị̃táŋá kí sĩ ku.
24 Ã'ĩtáŋá sĩ Mụ́sã la mụ zolé 'bo, gã ru umvelé Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị 'bã
ngọ́tị̃ ru úmgbé. 25 Mụ́sã pẽ ũcõgõ ịsụ́jó 'bá Ãdróŋá drị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ
abe ndẽ ãyĩkõ ịsụ́lé ịjọ́ ũnzí sĩ sáwã were agá 'dĩ rá. 26 Ndre ãngũ drĩ̃
gâlé ĩ'di múké drĩ̃nzá ịsụ́jó Kúrísĩtõ sĩ ĩ'di ũ̃rõ̃drị̃ ãzí ãmbógó la ndẽ
málĩ̃ Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ kí rá, ã'dusĩku ĩ'di ãngũ ndre agá drĩ̃lẹ́ gâlé ũ̃rõ̃drị̃
ịsụ́jó. 27 Ã'ĩtáŋá sĩ Mụ́sã a'be ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ gá rĩ rá, idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku,
Mụ́sã 'bã ịjọ́ 'dĩ ũkpó ru ĩ'di ásị̃ gá ã'dusĩku ĩ'di 'bã Ãdróŋá ndrelé ku
rĩ ndrejó rá rĩ sĩ. 28 Ã'ĩtáŋá sĩ mba ịjọ́ aziŋá ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drĩ̃ gâ sĩ ãzíla
ãrí ũyãjó rĩ tã, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mãlãyíkã drã drị̃ 'bá kãjãní rĩ kí ụ'dị́lépi 'bã
aló rú anzị 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ kí ku benĩ.
29 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ alị kí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ cécé ãngũ ã'í gâ
sĩ rĩ áni, wó 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ kí mụ ũ̃'bĩ̃lé afílé kí vú gâ sĩ, ịmvụ́ kí rá.
30 Ã'ĩtáŋá sĩ bõrõ Yẽ̃rị́kõ̃ drĩ̃ a'dé rá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'bã kí acịjó ãga
la gâ sĩ trõ̃kị́lịrị pâlé ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ.
31 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú ãwụ́'bá ru Rãhábũ̃ pa ru drã agá 'bá Ãdróŋâ tị gãlépi
úmgbé rĩ kí agá rá la ĩ'di 'bã 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ãngũ undrélépi rĩ kí ã'ĩ̃jó
tãmbajó rĩ sĩ.
32 Ĩ̃jọ́ ãzí mâ jọlé ĩ̃dị̃ rĩ íngõ 'i? Sáwã mání 'dáyụ, ịjọ́ nzejó Gĩ̃dĩ̃yõ̃ñ̃
'i, Bãrákĩ 'i, Sámísõnĩ 'i, Yéfĩtã 'i, Dãwụ́dĩ̃ 'i, Sámũ̃wẽ̃lĩ̃ 'i ãzíla nãbịya
kí drĩ̃ gá. 33 Ã'ĩtáŋá sĩ 'dị kí ã'dị̃ ndẽ kí kí sụ́rụ́ abe rá, rụ kí 'bá kí ịjọ́
kpị sĩ ãzíla ịsụ́ kí ịjọ́ azịlé rĩ rá ãzíla amvu kí kẽ̃mĩ̃ 'bã tị kí cí, 34 anụ́ kí
ãcí idraká velépi bẽ̃kũ̃-bẽ̃kũ̃ rĩ ãzíla pa kí ru ménéŋá sị̃ gá, ũkpó ãkõ
ĩ'badrĩ̃ uja ru ĩ'baní ũkpõ rú, ãzíla acá kí ũkpó ru ã'dị̃ gá ãzíla iré kí
ãmĩ̃ỵọ́ŋá 'bã ãsĩkárĩ kí rá. 35 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú kí înga ĩ'bã 'bá drãlépi rá
rĩ kí vúlé kí ídri rú ĩ̃dị̃. Ãzí rĩ kí îcãndĩ kí rá ã'ĩ̃ kí ru trũlé ku, ĩ'baní sĩ
angáŋá ídri rú múké ãndânĩ rĩ ịsụ́jó benĩ. 36 'Bá ãzí rĩ ịsụ́ kí îde kî, ãzí
rĩ kí úgụ kí ãzíla úco kí, úmbé ãzí rĩ kí nõrórõ sĩ ãzíla úsú kí mãbụ́sũ̃
gá. 37 'Bá ãzí rĩ kí ú'bé kí írã sĩ, ãzí rĩ kí âsi kí mũsũménõ sĩ ĩ̃rĩ̃ ãzí rĩ
kí ụ́'dị̃ kí ménéŋá sĩ. Ãzí rĩ kí ãko ãkõ sĩ ri kí kãbĩlõ íníríkó sũ̃ ãzíla
ĩ̃ndrị̃ íníríkó trũ, kí lẽmẽrĩ ĩ'badrĩ̃ kí sĩ ĩ'baní ũcõgõ ãzíla idé ịjọ́ ũnzí

† **11:18** Í'dóŋá 21:12

la kí kí ụrụ'bá gá, 38 ũnọ́kụ́ 'bã mũkẽ ĩ'baní 'dáyụ. 'Bá 'dĩ ri kí acḭ́lé ru
ũzḭ̃lé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'bé agâ sĩ, ãzíla ũjḭ́gọ́ kí agâ sĩ ãngũ 'bụ́
ru vũ gá rĩ kí agâ sĩ.
39 'Bá 'dĩ kí pírí Ãdróŋá nze ḭjọ́ ĩ'badrḭ̃ kí vú múké la ã'ḭ̃táŋá ĩ'badrḭ̃
sĩ. Wó ĩ'bã ãzí ãlu ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã azḭ́lé 'dĩ ḭsṵ́lépi rá la 'dáyụ. 40 Ḭjọ́ 'dĩ
sĩ, Ãdróŋá itú ãmaní ãko ãzí múké la rá, ĩ'di dó sĩ kí 'bã kpḭ ãma abe
ãngũ ãlu gá.

12

Ímbátáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé anzḭ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da 'bá ũ'bí sãdínĩ rú wẽwẽ rú ã'ḭ̃táŋá ĩ'badrḭ̃ kí vú
nzelépi 'dĩ 'bã kí ándrá ãma andre cejó trọ̃kḭ́lḭrḭ rĩ sĩ, lẽ ãma u'bé kí
ãko pírí ãma ugalépi úmgbé 'dĩ kí, ḭjọ́ ũnzí ãma umbélépi cí 'dĩ kí
abe rá, ãzíla ãcẽ kí ụ́ngṵ́lẹ́ ásḭ teŋá sĩ ãbálá 'bãlé ãma drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ 'i
kpere deŋá gá. 2 Lẽ ã'bã kí mḭfḭ̃ ãmadrḭ gá rĩ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá ĩ'di 'bá ã'ḭ̃táŋá
ãmadrḭ 'bã ḭ̃ndṵ́ i'dólépi ãzíla 'bãlépi la pḭrḭ-pḭrḭ rĩ 'i, ãyĩkõ 'bãlé ĩ'di
drḭ̃lẹ́ gá rĩ sĩ 'dụ ũcõgõ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sḭ gá rĩ ásḭ teŋá sĩ rá así vâ
drḭ̃nzá la 'bã ḭjọ́ sĩ ku ãzíla ri vṵ̃rṵ́ úmvúke Ãdróŋá drḭ̃ 'bã wókõ ãndá
gá rĩ gá. 3 Ĩmi ũrã drĩ ḭjọ́ 'bá ũnzí 'bã kí Yẹ́sṵ̃ ngṵ̃jó ĩ'di 'bã talé 'dĩ 'i,
Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ásḭ 'bã ãndẽjó sĩ a'déjó ku.
4 Ĩminí ã'dḭ 'dḭ agá ḭjọ́ ũnzí be, ĩ'dḭ drĩ ã'dḭ ḭjọ́ ũnzí drḭ̃ ụtrḭ́jó kpere
ĩmi ãrí ní asu agá ku. 5 Ĩmi ãvĩ ãzî sĩ ḭjọ́ sĩlé sĩ ĩmi ásḭ imbájó jọlépi la
ĩminí,
“Má anzḭ 'dĩ, lẽ ĩ'dụ ḭjọ́ Úpí 'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ ḭjọ́ ápãrákã rú
ku,
ãzíla drĩ uzá ĩmi drḭ̃ gá ḭjọ́ 'dĩ 'bã fẽ ĩminí ãvá ãkõ ásḭ gá ku.
6 Ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá 'dĩ kí ḭ̃ndṵ́ co ímbátáŋá ru lẽtáŋá
sĩ,
ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ã'ḭ̃lé ĩ'di bã anzḭ rú rá 'dĩ kí ĩ'di ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽ
rá.” †
7 Ĩta ḭjọ́ ũkpó 'bání sĩ ĩmi cojó ímbátáŋá ru 'dĩ 'i, Ãdróŋá la ĩmi idé
cécé anzḭ ĩ'didrḭ̃ kí áni. Ã'dusĩku ngọ́tḭ́ŋá átẹ́pḭ̃ 'bã ḭ̃ndṵ́ colé ímbátáŋá
rụ ku rĩ íngõ 'i? 8 Údrĩ ĩmi co ímbátáŋá ru ku (ãzíla 'bá ãlu-ãlu la ali
coŋá ímbátáŋá ru rĩ agâ sĩ rá) ífí la ĩmi anzḭ tḭlé ãzḭ́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni
ku rĩ kî, ĩmi adru anzḭ mgbã rĩ kí ku. 9 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã drḭ̃ gâ sĩ, ãmã átẹ́pḭ
ãma tḭlépi ụrụ'bá sĩ 'dĩ kí vâ ãma co ímbátáŋá ru rá, ãma vâ kí ḭ̃nzḭ́ ḭjọ́
la sĩ rá. Lẽ tá ḭjọ́ mgbã sĩ ãfẽ ḭ̃nzḭ́táŋá ãmaní ãma fẽjó pírí Átẹ́pḭ ãma
ãni úríndí drḭ̃ ãzíla sĩ adrujó ídri rĩ ní íngõpí yã? 10 Ãmã átẹ́pḭka co kí
ãma ímbátáŋá ru sáwã were sĩ cécé ĩ'ba kí ũrãlé ĩ'baní múké rĩ áni,
wó Ãdróŋá la ãma co ímbátáŋá ru ãmaní sĩ adrujó múké. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
ãma dó sĩ icó ídri ĩ'didrḭ̃ ãlá rĩ alelé benĩ. 11 Coŋá ãma cojó ímbátáŋá
ru rĩ adru ãmaní sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ múké ku, wó ãzá-ãzá. Wó
vúlé vúlé ru ĩ'di ífí ḭjọ́ kpḭ ãzíla ḭjọ́ ásḭ ḭ̃gbẽ drḭ̃ ka 'bá imbálé ḭjọ́ 'dĩ sĩ
rĩ 'badrḭ̃ kí agá.

---

† **12:6** Ḭjọ́ U'béŋá 3:11-12

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi imbá ĩmidrị̃ ĩzíŋ́á ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru, ãzíla ĩmi
ãja ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru. 13 “Ĩmi idé gẽrị̃ kpị ĩminí sĩ acị́jó.” † 'Bá
ãcá trũ rĩ 'bã acá kí rú sĩ ku, wó rá la 'bã adrí kí rú sĩ adrí adrî.

'Bá kí bị̃lẹ́ ĩndṹ lijó Ãdróŋ́á gãŋ́á úmgbé rĩ sĩ rĩ

14 Lẽ ĩndrṹ ásị́ pírí sĩ u'ájó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ 'bá pírí abe, ãzíla adrujó ãlá ru;
ã'dusĩku ásị́ ãlá kóru 'bá ãzí icó Úpí ndrelé ku. 15 Lẽ ĩndre múké-múké
'bá ãzí 'bã ĩcẽ jõ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ ku, ãzíla ĩndre ị́jọ́ ũnzí 'bã ízókí
'bã agbẹ́ zolé sĩ ũnzĩkãnã ajíjó sĩ ũ'bí kí 'a usajó ku. 16 Lẽ ĩndre ĩmi ãzí
'bã adru ãwṹ'bá ru ku, ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ ã'ị̃lépi ku cécé Ị̃sãwṹ áni ị́jọ́ ĩ'di
'bã adrujó 'bã kãyú ru rĩ ĩ̃tṹndãlépi lú íná nalé pâlé ãlu 'dĩ sĩ rĩ áni ku.
17 Wó 'dã 'bã vúlé gá ínĩ̃ rá ĩ'diní lẽ agá ị́jọ́ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ kãyú drị̃ ị̃sṹ agá,
úgã ĩ'di úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ị̃sãwṹ icó ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dã ujalé ku, ĩ'diní
táni lẽ agá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ị̃sṹ agá áwáŋ́á sĩ ãzíla mị́ndrẹ trũ tị́.

18 Ĩmi amṹ drĩ 'bé Sĩnáyĩ icólé alólé rá, velépi ãcí sĩ, ũ̃rṹ'bṹ
ị̃nị̃bị̃rị̃cị̃cị̃, ãngũ nị̃lépi kpákpá, ãzíla ãlṹkṹkṹ ãmbógó rĩ abe cécé 'bá
Ị̃sị̃rayí̃lĩ̃ drị̃ 'bã kí ándrá amṹjó rĩ áni ku. 19 Ĩmi are gũká 'bã áwáŋ́á
jõku ṹ'dṹkọ́ Ãdróŋ́á drị́ ị́jọ́ jọ̃lépi rĩ ku, 'bá arelépi la rá rĩ a'ị́ kí ĩ'di
ĩ'baní ị́jọ́ jọ̃jó 'dã 'bã ãni ku, 20 ã'dusĩku icó kí ị́jọ́ jọ̃lé ĩ'baní 'dã kí talé
ku: “Drĩ táni adru ãnãkpá aló 'bé 'dã 'bã ụrụ'bá nĩ ála ĩ'di u'bé írã
sĩ káyĩ.” † 21 Ãko 'bá 'dã 'bã kí ndrelé rĩ i'dá kí mẹ́lẹ́tị gá ũ̃rị̃ rú trẽ̃yị́
Mṹsã jọ, “Áma ụrụ'bá la yã-yã ũ̃rị̃ sĩ.” †

22 Wó ĩmi acá dó 'bé Zĩ̃yọ́ñ̃ gá 'bo, 'dĩ Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ 'bṹ gá rĩ, táwṹñ̃
ãmbógó Ãdróŋ́á ídri rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ 'i. Ĩmi amṹ ãngũ Mãlãyíkã álĩfũ-
álĩfũ 'bã kí ru trajó 'bo ãyĩkõ sĩ rĩ gá. 23 'Dĩ kãń̤sã 'bá kãjãní rĩ 'badrị̃
gá rĩ, 'dĩ kí 'bá rṹ sĩlé 'bṹ gâlé rá rĩ kî. Ĩmi amṹ Ãdróŋ́á ru, Ãdróŋ́á 'bá
pírí kí ị́jọ́ lị̃lépi rĩ 'i ãzíla ĩ'di úríndí 'bá mgbã rĩ 'badrị̃ kí 'bãlépi kpị rĩ
'i. 24 Ĩmi amṹ Yẹ́sṹ 'bá ãma icílépi Ãdróŋ́á be tị icíma ú'dí rĩ sĩ, ãzíla
ãrí ĩ'didrị̃ ũyãlé rĩ 'bã ị́jọ́ jọ̃jó múké ndẽ ãrí Hãbị́lĩ̃ drị̃ rá rĩ rú.

25 Ĩndre múké-múké lẽ ĩgã jõ Ãdróŋ́á ị́jọ́ jọ̃lépi rĩ 'bã tị ku. 'Bá ándrá
ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị́ Mṹsã 'bã jọ̃lé rĩ gãlépi úmgbé ũ̃ñọ́kṹ gá 'dâ rĩ drĩ kí
ándrá icó apálé ku, wó ãma icó dó apálé íngoní ru ãdrĩ dó 'bá angálépi
'bṹ gá rĩ tị gã arelé úmgbé rĩ gá? 26 Ṹ'dṹ 'dã sĩ ṹ'dṹkọ́ Ãdróŋ́á drị̃ aya
ũ̃ñọ́kṹ rá, wó ú'dî'da Ãdróŋ́á azị vâ, “Ace pâlé ãlu ma vũ aya á'dṹsĩ ku
wó ma 'bṹ aya ĩndĩ.” † 27 Ị́jọ́ jọ̃lé, “Ace pâlé ãlu,” rĩ icé ãko icólé ayalé
rá 'dĩ kí ã'du? 'Dĩ kí ãko 'bãlé 'bã 'bã 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãko icólé ayalé ku
'dĩ kí mụ acelé nĩ.

28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ní ãzíla ãma ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di ãyĩkõ
fẽjó ĩ'diní ãrútáŋ́á sĩ ãzíla ũ̃rị̃ trũ, ã'dusĩku Sṹrṹ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ
'bã icójó ru ayajó ku rĩ sĩ. 29 Ãma ị́jọ́ 'dĩ idé íni la ã'dusĩku “Ãdróŋ́á
ãmadrị̃ ĩ'di ãcí ãngũ ivélépi 'i.” †

13

Ị́jọ́ Ãdróŋ́á ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

---

† **12:13** Ị́jọ́ U'béŋ́á 4:26 † **12:20** Ãfũŋ́á 19:12-13 † **12:21** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 9:19 † **12:26** Hãgáyĩ 2:6 † **12:29** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 4:24

1 Lẽ ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ádrı̨́pı̨ rú ãzíla ámvǫ́pı̨ ru. 2 Ĩmi ũrã
ı̨́jǫ́ ãmṵ́ a'ı̨́jó ĩmidrı̨́ ko gá rĩ ãmbógó ru. Ḭjǫ́ ãmṵ́ a'ı̨́jó idélé 'dĩ 'bã áni
rĩ sĩ 'bá ãzí a'ı̨ kí ándrá mãlãyíkã ĩ'baní nı̨̃ŋá la kóru. 3 Ĩmi ũrã 'bá
mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ kí ı̨́jǫ́ cécé ĩmi 'bã rĩ mãbṵ́sṵ̃ gá ĩ'ba abe rĩ áni, 'bá 'bání
ũcõgõ fẽjó rĩ kí cécé ĩmi 'bã rĩ ũcõgõ 'dã agá ĩndĩ rĩ áni.

4 Ḭjǫ́ ũkú ĩgbãjó rĩ 'bã adru ãrútáŋá ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ãgǫbı̨ kí
ũkú kí abe 'bã ã'ı̨́ kí 'bã u'á kí ã'ı̨́táŋá sĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'dusĩku Ãdróŋá
la ı̨́jǫ́ lı̨ ãwṵ́'bá kí drı̨́ gá 'bá mi ãcí idélépi rĩ abe rá. 5 Ĩmba ídri ĩmidrı̨́
tã ı̨́jǫ́ sĩlíngĩ lẽjó ambamba rĩ sĩ, lẽ ãko ĩmi trũ adrujó rĩ 'bã ca kí ĩminí
rá. Ã'dusĩku Ãdróŋá jǫ rá,

“Má icó ĩmi a'belé ku,
ãzíla má icó ĩmi ãzã kolé ku la ku.” †

6 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, ma jǫ la drĩ ũkpó sĩ,
“Úpí ĩ'di 'bá áma ãzã kolépi rĩ 'i, má icó idélé ṵ̃rı̨́ sĩ ku.
'Bá icó má rṵ́ ã'du idélé?” †

7 Ĩmi ũrã ı̨́jǫ́ 'bá ándrá ĩmi drı̨́lẹ́ ru ı̨́jǫ́ Ãdróŋá drı̨́ ũlũlépi 'dĩ kí ı̨́jǫ́. Ĩmi
ũrã drĩ ı̨́jǫ́ vúlé ándrá ĩ'bã kí sĩ u'ájó ãzíla adrujó rĩ ĩmi andré ã'ı̨́táŋá
ĩ'badrı̨́ 'dã 'i. 8 Ã'dusĩku Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ uja ru ku i'dójó ájẹ̃, ãndrũ kpere
jã 'dâ.

9 Lẽ ĩfẽ ĩmi drı̨́ celé ímbátáŋá ndú-ndú sĩ ku, ĩminí sĩ gẹ̃rı̨́ mgbã pı̨rı̨
rĩ a'bejó ku. Ĩ'di múké ãndânĩ ãma ásı̨́ ní ũkpõ ı̨sṵ́jó ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ Ãdróŋá
drı̨́ sĩ ndẽ ãmaní ãzı̨́táŋá íná najó rĩ kí vú ũbĩjó, wó íni 'dĩ 'bá ãzı̨́táŋá
'dĩ kí vú ũbĩlépi rĩ ãzı̨́táŋá 'dĩ ko kí kí ãzã ku. 10 Ãtalo ãzı̨́ ngalépi jó
hémã rú Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ agá rĩ 'baní ãzı̨́táŋá ã'ı̨́ ãko fẽlé ídétáŋá ru
ãlĩtárĩ ãmadrı̨́ drı̨́ gá rĩ kí nalé ku.

11 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ãrí ãnãkpá drı̨́ agụ Ãngũ Ãlá Ãndânĩ
rĩ gá fẽlé ídétáŋá ı̨́jǫ́ ũnzí idéjó rĩ rú, wó ála ĩzá la ivé ãngũ kámbĩ gá
ãmvé rĩ gá. 12 Gẹ̃rı̨́ ãlu 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ drã ándrá vâ táwṵ̃nı̨́ ãmbógó rĩ 'bã
kẹ̃jı̨́tı̨ gá ãmvé, sĩ 'bá kí 'bã jó ãlá ru ãrí ĩ'di 'bã mgbã rĩ drı̨́ sĩ. 13 Lẽ
dó ãmụ kí sĩ ãmvé kámbĩ gá 'dâ rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃lé, drı̨̃nzá ĩ'di 'bã ı̨sṵ́lé rĩ
ı̨sṵ́lé. 14 Ã'dusĩku táwṵ̃nı̨́ ãmaní mụjó u'ájó rĩ adru ṵ̃nǫ́kṵ́ gá 'dâ ku,
wó ãma ãngũ ndre drı̨́ gá táwṵ̃nı̨́ drṵ́zı̨́ ãmaní mụjó u'ájó ala gá jã 'dâ
amṵ́lépi ĩndõ rĩ gá.

15 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ídétáŋá sĩ Ãdróŋá ı̨cṵ́jó rĩ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃ sĩ 'dĩ ífí ãma
tı̨ 'bã sĩ i'dajó la Ãdróŋá ĩ'di Úpí 'i. 16 Wó lẽ ĩmi ãvĩ ı̨́jǫ́ múké idéjó ãzíla
ãko ĩmĩ trũ adrujó rĩ kí alejó 'bá ãzí kí abe rĩ ku. Ḭjǫ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí
ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá ní cécé ídétáŋá idejó ĩ'diní rĩ áni. 17 Ĩmi are 'bá ĩmi
drı̨́lẹ́ ru rĩ kí tı̨ ãzíla ĩmi ũbĩ ãzı̨́táŋá ĩ'badrı̨́ kí vú. Kí ĩmi tãmba ãndẽnâ
kóru ã'dusĩku kí drṵ́zı̨́ ı̨́jǫ́ vú nze Ãdróŋá drı̨́lẹ́ gá rá. Ĩmi are kí tı̨ ãzı̨́
ĩ'baní ngalé rĩ la sĩ adru ãyĩkõ rú, 'bã adru ĩ'baní tẹ́rı̨́ ru ku, icó kí sĩ
adrulé ĩminí ṵ̃rõdrı̨́ ru ku.

18 Ĩzı̨ ãmaní Ãdróŋá 'i. Ãma ásı̨́ gá ãndá-ãndá ru ãma ásı̨́sı̨́ŋá ãlá ru,
ãzíla ãlẽ u'álé ı̨́jǫ́ kpı̨ sĩ gẹ̃rı̨́ pírí sĩ.

19 Ma mgbã rĩ a'ı̨ ĩmi Ãdróŋá zı̨jó mání sĩ mâ ujajó ĩmi rṵ̃lé vúlé
gbõrú.

---

† **13:5** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 31:6 † **13:6** Zãbṵ́rı̨́ 118:6-7

20 Ãdróŋá ásị ĩgbę̃ 'dị̃pị, Úpí ãmadrị Yẹ́sų̃ 'bá ãmbógó kãbĩlõ ucélépi
rĩ ingalépi drã agá rá, ãzíla azịŋá ĩ'didrị ãrí ĩ'di ãni tị icíma drị ukólépi
ku rĩ ajílépi rĩ, 21 'bã fẽ ĩminí ãko pírí múké sĩ ãzị ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngajó
ãzíla 'bã nga ãzị ãma agá ị́jọ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ,
dĩ̃zã 'bã adru ĩ'diní jã 'dâ. Ámĩñã.

22 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, má a'ị ĩmi ásị 'bãjó
ị́jọ mâ sĩlé ĩminí ĩmi ásị imbájó 'dĩ drĩ̃ gá, ã'dusĩ̃ku ásĩ lú ĩminí wárágã
ãlị́ŋá ru.

23 Álẽ ĩñĩ rá ãma ádrị́pị Tĩ̃mĩ̃tị́yõ útrũ ĩ'di 'bo, drĩ amụ́ gbõrú rá ma
mụ mụlé ĩ'di be ĩmi ndrejó rá.

24 Ĩzị 'bá ĩmi drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ kí pírí cící ãzíla 'bá Ãdróŋá drị 'dĩ kí abe.
'Bá pírí Ítãlĩ gá rĩ zị kí ĩmi pírí cící.

25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drĩ̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Yãkó'bõ 'bã sĩlé rĩ

1 'Dĩ wárágã angálépi Yãkó'bõ Ṵpịgọ́ŋá Ãdróŋá ãni ãzíla Úpí Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drị̃ rĩ, zị sĩ sṵ́rṵ́ mụdrị́ drị̃ ĩ̃rị̃ 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá, ru irélépi
ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí pírí cící.

Ã'ĩ̃táŋá ĩ̃jọ́ tajó rĩ

2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩdrĩ táni ũcõgõ ịsṵ́ ĩmĩ Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃jó
rĩ sĩ gẽ̃rị̃ ndú-ndú sĩ rá tí, ĩmi adru ãyĩkõ sĩ, 3 ĩnĩ̃ rá ã'ĩ̃táŋá ĩmidrị́ gá
rĩ sĩ, ĩdrĩ ṵ̃'bĩ̃táŋá ĩmi ṵ̃'bĩ̃jó rĩ 'bã ũkpõ ndẽ rá, ĩmi ásị́ ĩ̃gbẽ́ ĩ́jọ́ tajó rĩ
ịsṵ́ rá. 4 Ĩfẽ ásị́ ĩ̃gbẽ́ ĩmi sĩ ĩ́jọ́ tajó rĩ 'bã nga ãzị́ ĩmi agá ãsĩ̃ã̂ kóru, ĩmi
ĩcẽ rú sĩ ãko ãzí ãlu la sĩ ku benĩ. 5 Wó 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá la drĩ
ũndũwã ndrṵ̃ sĩ ĩ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé 'bã idé rĩ nĩ̃jó, 'bã zị Ãdróŋá ãko
pírí fẽlépi 'bání ĩndrã kóru, ãzíla vâ ĩ́jọ́ mĩ zị̃lé rĩ ngṵ̃lépi ũnzí ku rĩ 'i,
ĩ'di fẽ la 'bá pírí ní rá. 6 Wó 'bã zị ã'ĩ̃táŋá sĩ ãbãŋã̂ kóru, ásị́sị́ŋá ãbãŋã̂
trũ rĩ ĩ'di cécé mĩrĩ 'bã ĩ̃yị́ umvúlépi ãlṵ́kṵ́kṵ̃ sĩ agbalépi agba-agbâ rĩ
áni. 7 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ũrã ĩ'di 'bã ásị́ gá, ĩ'di ãko ãzí ịsṵ́ Úpí drị́ rá
íni la ku, 8 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị́ la ru awajó ũrãtáŋá ĩ̃rị̃ trũ rĩ sĩ.

9 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá lẽmẽrí ru Ãdróŋá 'bã ingalé ụrụgá rĩ 'bã u'á kí
ãyĩkõ sĩ, Ãdróŋá 'bã kí ingajó ụrụgá rĩ sĩ. 10 Ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá,
málĩ trũ rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá drĩ kí iri vṵ̃rṵ́ rĩ gá. 'Bá málĩ trũ
rĩ kí drṵ́zị́ zõ vũ gâlé cécé ife fũ 'bã zõjó rĩ áni. 11 Ĩ̃tṵ̃ drĩ ãfũ ãcí ru 'bo,
ĩ'di fẽ ife fũ kí nụ rá, kí zõ vṵ̃rṵ́, ũnĩ ĩ'badrị́ gá rĩ la ãvĩ rá. Wó 'bá málĩ
trũ rĩ kí mụ ĩ̃Ĩ̃ĩ̃kĩ̃lé ácị́ŋá ĩ'badrị́ málĩ ndrṵ̃jó rĩ agá cécé 'dĩ 'bã áni.

12 'Bá ṵ̃'bĩ̃táŋá ndẽlépi ã'ĩ̃táŋá sĩ rĩ, kí drĩ̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku drĩ kí
ṵ̃'bĩ̃táŋá sĩ kí ṵ̃'bĩ̃jó rĩ ndẽ 'bo, ála ĩ'baní ídri ukólépi ku Ãdróŋá 'bã
azị̃lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ fẽ. 13 Ĩ́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ drĩ kí 'bá kí ṵ̃'bĩ̃
ĩ́jọ́ ũnzí idéjó, lẽ 'bã jọ kí, "Ĩ́jọ́ ãma ṵ̃'bĩ̃jó 'dĩ angá Ãdróŋá drị́," íni la
ku. Ã'dusĩku ãko ãzí ṵ̃'bĩ̃ Ãdróŋá ĩ́jọ́ ũnzí sĩ ku, ãzíla Ãdróŋá ṵ̃'bĩ̃ 'bá
ãzí sĩ ĩ́jọ́ ũnzí idéjó ku. 14 Wó ũlẽ 'bá ãlu-ãlu drị́ rĩ la ĩ'di bĩ́lẹ́ iwí, sĩ
ĩ'di sejó ĩ́jọ́ ũnzí gá nĩ. 15 Ũlẽ ĩ́jọ́ ũnzí drĩ̃ drĩ mba 'bá ãrí gá 'bo, ĩ'di 'bá
agụ ĩ́jọ́ ũnzí idélé, wó ĩ́jọ́ ũnzí idéjó rĩ la dó drã ají.

16 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka mání lẽlé 'dĩ, 'bá ãzí 'bã
ulé ĩmi ku. 17 Ãko pírí múké fẽtáŋá ru 'dĩ angá kí Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gâlé,
'dĩ Ãdróŋá dĩ̃zã rú ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ, ru ujalépi ujâ índríléndri
áni ku rĩ 'i. 18 Ĩ'di 'bã ásị́ 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ, pẽ ãma ĩ́jọ́ mgbã sĩ, adrujó
ĩ'di 'bã 'bá ũri rú, ãko ĩ'di 'bã 'bãlé 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá pírí.

Ĩ́jọ́ arejó ãzíla ĩ̃jọ́ idéjó

19 Má ádrị́pịka ãzíla má ãmvọpịka mání lẽlé 'dĩ, lẽ ĩnĩ̃ ĩ́jọ́ 'dĩ 'i, ĩmi
pírí 'bã adru kí 'bá ĩ́jọ́ arelépi mbẽlẽ rú, wó gbágbá kóru, ãzíla idélépi
ũmbã sĩ mbẽlẽ ku íni la kî. 20 Ũmbã ĩmidrị́ gá rĩ icó ĩ́jọ́ Ãdróŋá 'bã
lẽlé idélé múké rĩ ajílé nĩ ku. 21 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ĩ́jọ́ ãndị́ ru ãzíla
ũnzíkãnã ĩmi agá rĩ kí pírí rá. Be la rá la, ĩmi ã'ĩ́ ĩ́jọ́ mgbã 'bání sĩlé
ĩmi ásị́ gá icólépi úríndí ĩmi agá rĩ palépi rá rĩ 'i.

22 Ĩmi adru 'bá ị́jọ́ arelépi bị́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ, ru ulélépi ĩnzõ sĩ 'dĩ 'bã ãzí
ru ku, be la rá la, ĩmi adru 'bá ị́jọ́ idélépi rĩ kî rú. 23 'Bá drĩ adru 'bá ị́jọ́
arelépi bị́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ wó idélépi la ku rĩ, ĩ'di cécé 'bá ru mẹ́lẹ́tị ndrelépi
mãráyã agá rĩ áni. 24 Drĩ ru mẹ́lẹ́tị ndre 'bo, ĩ'di mụ rá cọtị mẹ́lẹ́tị la
tá i'dá agá íngoní yã rĩ la uja ãvĩlé ĩ'diní rá. 25 Wó ĩdrĩ ãzị́táŋ́á pịrị
Ãdróŋ́á drị́, 'bá trũlépi rĩ tãmba múké-múké, ãzíla ĩnga vâ ị́jọ́ ĩ'di 'bã
jọlé rĩ kí áyụ, ĩmi drị̃ ãvĩ vâ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ kí sĩ ku, Ãdróŋ́á la ĩminí
sụ̃sụ́ wi ị́jọ́ ĩmĩ idélé rĩ kí agá pírí.
26 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i dị́nị̃ mgbã rĩ agá, mba jõ ru ĩdra tã ku, ĩ'di ru
vúŋ́á 'dĩ ulé, dị́nị̃ ĩ'didrị́ gá rĩ ífí kóru. 27 Dị́nị̃ Ãdróŋ́á ãmã átẹ́pị 'bã
ã'ị̃lé rá ãlá, ãzíla ị́jọ́ ũnzî kóru ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di 'dĩ 'i: ĩmvú kí
tãmbajó ãwụzị kí abe, kí ãzã kojó ị́jọ́ kí ndẽlépi rĩ kí agá, ãzíla ĩ'diní
ru tãmbajó ị́jọ́ ụ̃nọ́kụ́ drị́ ũnzí 'dĩ kí sĩ rĩ 'i.

2

Uyaŋ́á a'bejó cã

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ã'ị̃táŋ́á ĩmĩ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ dị̃zã
rú rĩ ã'ị̃jó rá rĩ sĩ, ĩmi uya 'bá kí índréŋ́á ĩ'badrị̃ sĩ ku. 2 'Bá ãzí drĩ
afí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó Ãdróŋ́á ị̃nzĩjó rĩ agá, sụ̃ bõngó ãlápítítí
ũniyambamba la, drọ̃nọ́ ãjẽ rú drị́mváŋ́á gá la trũ, wó 'bá lẽmẽrí la
drĩ afí bõngó ãndị́ ru la trũ 'dãá, 3 ĩmi 'bá bõngó ũniyambamba rĩ
sụ̃lépi 'dĩ a'ị́ mgbãmgbã rú, ĩmi ĩ'diní jọ la, “Mí amụ́ rilé ãngũ múké
'dõ gá 'dọ̃,” wó 'bá lẽmẽrí rĩ ní ĩmi jọ la, “Ítu pá 'dâ, jõku mí ámụ rilé
vũ gá áma andre gá 'dọ̃.” 4 'Dĩ adru drĩ ĩmi 'bá uya-uyâ la ku yã? Ĩmi
acá drĩ 'bá ị́jọ́ lịlépi ásị́ ũnzĩ sĩ rĩ kí rú ku yã?
5 Ĩmi are má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, Ãdróŋ́á ũpẽ 'bá lẽmẽrí rĩ
kí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dâ íni adrujó kụ́rẹ́ńị́ ru ã'ị̃táŋ́á agá, vâ Sụ́rụ́ ĩ'didrị́ 'bụ̃
gá rĩ najó, ĩ'di 'bã azịlé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ áni. 6 Wó ĩmi a'dụ́ 'bá
lẽmẽrí 'dĩ kí idemará ru. Adru 'bá kụ́rẹ́ńị́ ru rĩ kí ĩmi ĩkpã ãmbõgõ sĩ
ãko ĩmidrị́ rĩ kí najó ũkpó sĩ, ãzíla kí vâ ĩmi ují kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá nĩ ku yã?
7 'Bá 'dĩ áni 'dĩ u'dá kí rụ́ Yẹ́sụ̃ drị́ kụlépi kụ̃kụ̃ múké sĩ ĩmi umvejó rĩ
ní ku yã?
8 Ĩdrĩ ãzị́táŋ́á sụ́rụ́ Úpí ãmadrị̃ drị́ rĩ tãmba múké-múké, ị́jọ́ sĩlé sĩ-sĩ
rĩ agá jọlépi la, “Ílẽ mî jĩránĩ̃ cécé míní ími lẽlé rĩ áni,” † ị́jọ́ míní idélé
'dĩ múké la. 9 Wó ĩdrĩ uyaŋ́á idé 'bá kí 'bã índréŋ́á ãmvé ãmvélé ru rĩ
sĩ, ĩmi ị́jọ́ ũnzí idé ãzíla ị́jọ́ ndẽ ĩmi 'bo, ĩminí ãzị́táŋ́á nũjó rĩ sĩ. 10 Ị́jọ́
'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ãzị́táŋ́á tãmba pírí múké, drĩ mụ ãlu la nũlé rá, 'bá
'dĩ 'bã áni rĩ acá 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ rú. 11 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á jọlépi la “Ínga
ãwụ̃ ku rĩ,” † jọ vâ “Í'dị 'bá ku.” † Ídrĩ ãwụ̃ nga ku, wó ídrĩ 'bá 'dị rá,
mi acá 'bá ãzị́táŋ́á nũlépi rĩ rú.
12 Ĩjọ ị́jọ́ kí ãzíla idé kí cécé 'bá Ãdróŋ́á 'bã sĩ mụjó ị́jọ́ lịjó kí drị̃ gá,
ãzị́táŋ́á ĩ'di ãni ãma trũlépi rá rĩ sĩ rĩ áni, 13 ã'dusĩku Ãdróŋ́á icó ásị́
ị̃gbẹ̃ i'dalé ĩ'diní ị́jọ́ lị agá 'bá ásị́ ị̃gbẹ̃ kóru rĩ ní ku. Wó ásị́ ị̃gbẹ̃ ndẽ
ị́jọ́ lịŋ́á rá.

Ã'ị̃táŋ́á ãzíla ídétáŋ́á

---

† **2:8** Lẹ́vị̃ 19:18 † **2:11** Ãfũŋ́á 20:14; Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 5:18 † **2:11** Ãfũŋ́á 20:13; Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 5:17

14 Má ádrı̨́pıı̨ka ãzíla má ámvǫ́pıı̨ka, múké rĩ íngõ 'i, 'bá ãzí drĩ ru
'bã 'i ã'ı̨́táŋ̨ã trũ wó ĩ'di 'bã 'etáŋ̨á 'dáyụ, mũkẽ ĩ'didrı̨́ gá rĩ íngõlé yã?
Ã'ı̨́táŋ̨á icó kí palé rá yã? 15 Ícétáŋ̨á sĩ, mî ádrı̨́pı̨ jõku mî ámvǫ́pı̨ ãzí
drĩ adru bõngó kóru, ãkónã kóru ụ́'dụ́ pírí. 16 Ĩmi ãzí drĩ jọ la ĩ'diní,
“Ímụ, mí acı̨́ múké, ímụ ími ụrụ'bá imilé ãcí gá, mí aga vâ ãkónã sĩ,”
wó mí idé ı̨́jǫ́ múké ĩ'di 'bã ụrụ'bá ãzã kolépi la ku, ı̨́jǫ́ múké míní idélé
rĩ íngõ 'i yã? 17 Ã'ı̨́táŋ̨á á'dụ̃sĩ ídétáŋ̨ã kóru rĩ ĩ'di cécé ãko ãzí drãlépi
rá rĩ áni.
18 Wó 'bá ãzí icó jọlé la, “Ma ã'ı̨́táŋ̨ã trũ,” ãzí rĩ la jọ la, “Ma ı̨́jǫ́ mádrı̨́
kí nga ídétáŋ̨á sĩ.” Į́jǫ́ mâ umvilé rĩ, “Mí i'da mání ã'ı̨́táŋ̨á mídrı̨́ ídétáŋ̨ã
kóru rĩ. Ma míní ã'ı̨́táŋ̨á mádrı̨́ i'da ı̨́jǫ́ mání ã'ı̨́lé rĩ kí ngaŋ̨á sĩ.” 19 Mí
idé múké míní ã'ı̨́jó la Ãdróŋ̨á ĩ'di ãlu rĩ sĩ, úríndí ũnzí ã'ı̨́ kí vâ cécé
'dĩ 'bã áni, ụrụ'bá la kí vâ yã-yã.
20 Mi 'bá azalépi azâ 'dĩ, ínı̨̃ ã'ı̨́táŋ̨á ídétáŋ̨ã kóru rĩ ĩ'di ãko ãzí ũrõdrı̨́
kóru la ku yã? 21 Úlã ándrá ãmã áyı̨́pı̨ Ịbụrahı̨́mų̃ 'i 'bá mgbã rú
ídétáŋ̨á ĩ'didrı̨́ sĩ, ĩ'di 'bã ngǫ́pı̨̃ Ĩsákã fẽjó Ãdróŋ̨á ní ídétáŋ̨á ru ãlĩtárĩ
drı̨́ gá rĩ sĩ ku yã? 22 Índre ã'ı̨́táŋ̨á ĩ'didrı̨́ nga ãzı̨́ pírí ãlu ídétáŋ̨á ĩ'didrı̨́
abe, ã'ı̨́táŋ̨á ĩ'didrı̨́ sĩ ı̨́jǫ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ acá dó pı̨ri-pı̨ri. 23 Wó ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ
jọ, “Ịbụrahı̨́mų̃ ã'ı̨́ Ãdróŋ̨á 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú.” † Į́jǫ́ 'dĩ idé
ru 'dĩ 'bã áni ãndá ãzíla ûmve dó sĩ ĩ'di Ãdróŋ̨á 'bã wõrı̨́ ru. 24 Índre
ála ãma lã 'bá mgbã rú Ãdróŋ̨á drı̨́lẹ́ gá ı̨́jǫ́ ãmã idélé rĩ kí sĩ, adru
ã'ı̨́táŋ̨á sĩ á'dụ̃sĩ ku.
25 Rãhábų̃ ũkú ãwụ́'bá ru rĩ, úlã ĩ'di 'bá mgbã rú la ĩ'di 'bã ándrá 'bá
ũní-ũníŋ̨á gá rĩ kí tãmbajó vâ kí tı̨ pẽjó gẽrı̨́ ãzí gâ sĩ rĩ sĩ. 26 Ụrụ'bá
úríndí kóru rĩ 'bã drãlé rá rĩ áni, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ ã'ı̨́táŋ̨á ãzí ngaŋ̨â kóru rĩ drã
vâ rá.

3

Ĩdra tãmbajó rĩ

1 Má ádrı̨́pıı̨ka ãzíla má ámvǫ́pıı̨ka, adru ĩmi pírí lẽ 'bã adru kí
ímbá'bá ru íni la ku, ã'dusĩku 'bá ímbá'bá ru 'dĩ kí ála kí ı̨́jǫ́ lı̨ ũkpó ru
ãndânĩ ndẽ 'bá ímbá'bá rú ku 'dĩ kí rá. 2 Ãma kí pírí ı̨́jǫ́ iza gẽrı̨́ ũ'bí
sĩ. Wó 'bá drĩ ĩdra tãmba múké rá, ĩ'di vâ icó ru ụrụ'bá tãmbalé gẽrı̨́
pírí sĩ múké rá. 3 Ãma kí aya su kãyĩnõ tı̨ gá cí la, 'bã nga kí rú sĩ ı̨́jǫ́
ãmaní lẽlé 'bã nga kí kí rĩ kí, ãzíla ãma sĩ kí drı̨́ ụtrı̨́ 'bã mụ kí sĩ ãngũ
ãmaní lẽlé rĩ gá. 4 Índre ú'dụ drĩ mẹ́lı̨́ ícétáŋ̨á ru, ĩ'di ãko ãzí ãmbógó
mgbọ íni la, wó ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó la drĩ táni ĩ'di dro agá nĩ tí, dẽrébã la
drı̨́ la ují ı̨́yẹ́gǫ́ ĩmbíráŋ̨á la sĩ, ãngũ ĩ'di 'bã lẽjó 'bã mụ rĩ gá. 5 Ĩdra
ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí ĩmbíráŋ̨á la, ĩ'di ru ı̨́pı̨́ ũkpó ru ãfó sĩ. Índre
jõ drĩ, mı̨́rı̨́ ãmbógó 'dĩ la akó velé ãcíkúlú ĩmbíráŋ̨á 'dĩ drı̨́. 6 Ĩdra ĩ'di
cécé ãcí áni, ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ galépi ı̨́jǫ́ ũnzí sĩ tré rĩ 'i, ĩ'di 'bá 'bã
mgbã rĩ iza pírí. Ĩ'di 'bá 'bã ídri ãcí su ãcí ukólépi ku rĩ sĩ rá.
7 'Bá icó ãnãkpá ũví pírí; ãriıŋa, ãko ãgãlépi kũbũ̃drı̨́ sĩ, ãzíla ãko
pírí u'álépi ı̨́yı̨́ agá rĩ kí abe, tãmbalé rá. 8 Wó 'bá ãzí ãlu icólépi ĩdra
tãmbalépi rá la 'dáyụ, ĩ'di ũnzí, ícó drı̨́ la ụtrı̨́lé ku, ĩ'di ãdrákĩ ũnzí la.
9 Ãma kí ĩ'di sĩ Úpí Ãdróŋ̨á ãmã Átẹ́pı̨ rụ́ ı̨cụ́, ãma vâ sĩ 'bá Ãdróŋ̨á 'bã

† **2:23** Í'dóŋ̨á 15:6

'bãlé ĩ'di 'bã gbíyã sĩ 'dĩ kí alụ́. 10 Tị ãlu 'dĩ agâ sĩ ịcụ́ŋá kí ãfũ álụ́ŋâ trũ. Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka, lẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã idé ru íni ku. 11 Kídí
ãlu agá ĩyị́ ãlá rĩ icó kí agálé ĩyị́ ũká ã'ị́ ru rĩ be ãngũ ãlu gá ku. 12 Má
ádrịpịka, úlúgó icó ụ́cịkị́ kalé ku, wọ̃mbẹ̃ icó úlúgó kalé ku, ãzíla ĩyị́
ã'ị́ ru ũká rĩ icó ru ujalé ãlá ru ĩlị́-ĩlị́ ru ku.
13 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá ũndũwã ru ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ ã'di 'i? 'Ba
i'da ĩ'di gbíyã ĩ'di 'bã ru majó fụ́, ịjọ́ idéjó ũndũwã sĩ rĩ sĩ. 14 Wó ĩmi
ásị́ drĩ dra ũká ru ãjã sĩ ãzíla ĩndrã sĩ, lẽ ĩmi ịpị́ ĩmĩ ũndũwã sĩ, ịjọ́
mgbã rĩ atrịjó ĩnzõ sĩ ku. 15 Ũndũwã 'dĩ 'bã áni rĩ angá 'bũ gá Ãdróŋá
drị̃lé ku, ĩ'di ịjọ́ ũnzí ũ̃nọ́kụ́ ãni úríndí ũnzí 'bã kí fẽlé nĩ la. 16 Ã'dusĩku
ãngũ ãjã 'bã kí fijó ãwãŋâ trũ rĩ gá, 'bá kí ãwã kí drĩdríŋĩ gá, ãzíla kí
ịjọ́ ũnzí pírí kí idé 'dãá.
17 Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃ 'bũ gâlé rĩ ĩ'di ndú, 'bá ũndũwã 'dĩ
trũ rĩ ídri la adru ũnzí ku. Ĩ'di adru 'bá ásị́ ĩgbẹ̃ lẽlépi rĩ, ĩ'di u'á dríŋá,
ĩ'di lẽtáŋá ru, ásị́ la ĩdụ́ ru. Ĩ'di ịjọ́ múké idé áyụ, jọ 'bání ịjọ́ vúlé gá
ku, ãzíla ĩ'di mũlũmbẽ kóru. 18 'Bá ásị́ ĩgbẹ̃ ajílépi 'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ,
kí ũri ásị́ ĩgbẹ̃ drị̃ rĩ, ãzíla kí drụ́zị́ ịjọ́ múké ásị́ ĩgbẹ̃ drị̃ kí lã ãná áni
Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá.

4

Ru aséjó Ãdróŋá rụ́ ãni rú

1 Ã'du la ã'dị́ ãzíla ãwãŋá ají ĩmi drĩdríŋĩ gá nĩ yã? Angá kí ũlẽ ã'dị́
'dịlépi ĩmi agá rĩ kí sĩ ku yã? 2 Ĩmi ãko ãzí lẽ rá, wó ĩmi icó ịsụ́lé la ku.
Ĩmi ũlẽ la ãgã ãzíla ĩmi lẽ ĩmi ụ'dị́lé ãko ãzí sĩ, ĩmi icó ãko ĩmi lẽlé 'dã
ịsụ́lé ku. Ĩ'di fẽ ĩmi dó sĩ ãwã-ãwã vâ ãcóŋá co, wó ĩmi ịsụ́ ãko la ku,
ã'dusĩku ĩmi a'ị́ Ãdróŋá drị̃lé ásị́ mgbã sĩ ku. 3 Ĩdrĩ táni a'ị́ la rá, ĩmi
icó ịsụ́lé la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ịjó la ũrãtáŋá gọ́'dọ́ la trũ rĩ sĩ, ĩmi lẽjó
la ãko ĩmĩ ịsụ́lé rĩ kí ayújó ãyĩkõ ĩmi ãni ĩminí lẽlé rĩ kí agá rĩ sĩ.
4 Ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'ị́lépi ásị́ pírí sĩ ku 'dĩ, ĩnĩ́ cé ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ lẽjó rĩ la
fẽ ĩmi Ãdróŋá ngũ̃ ũnzí. 'Bá wõ̃rị̃ 'bãlépi ũ̃nọ́kụ́ be rĩ la acá Ãdróŋá
'bã mẹ́rọ́'bá ru. 5 Wó ĩmi ũrã ịjọ́ sĩlé jọlépi la, "Úríndí Ãdróŋá 'bã 'bãlé
u'álépi ãma agá rĩ ĩ'di ãjã sĩ ịjọ́ ãma idélé rĩ sĩ," lẽ ãma adru ã'ĩ̃táŋâ
trũ. 6 Wó ĩ'di ãmaní ásị́ ũkpó sĩ pá tujó ũkpó ru ịjọ́ ũnzí ndẽjó rĩ fẽ.
Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ịjọ́ sĩ̃lé sĩ rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ịsị́ vũ̃rụ́,
wó ĩ'di ásị́ ĩgbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũ̃rụ́ rĩ nî." †
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi Ãdróŋá ní pírí, ĩmi atrị Sĩtánĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ apá
ĩmi rụ́ 'dâ rá. 8 Ĩmi asé ĩmi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ãni rú, ãzíla Ãdróŋá vâ sĩ
ru asé ĩmi rụ́ 'dõlé ãni rú, ĩmi 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ, ĩmi itú ĩmi ídri
ãlá ru, ãzíla ĩmi idé ĩmi ásị́ ãlá ru ĩmi 'bá ásị́ ĩrĩ̃ trũ 'dĩ. 9 Mịndrẹ 'bã
ra ĩmi mịfị́ gá ịjọ́ ũnzí ĩmi idélé rĩ kí sĩ, ĩmi ásị́ 'bã adru ãnzị rú ũcõgõ
sĩ, ãgụ́ŋá ĩmidrị̃ 'bã uja ru áwáŋá ru, ãyĩkõ ĩmidrị̃ 'bã uja ru mịndrẹ
ũsũŋá ru. 10 Ĩ'bã ĩmi vũ̃rụ́ Úpî mẹ́lẹ́tị gá ásị́ ĩgbẹ́ sĩ, ĩ'di ĩmi ĩdrẽ ụrụgá
rá.
11 Má ádrịpịka, ĩndro ĩmi ĩmi vúlé gá ku. 'Bá ádrịpị̃ rụ́ ndrolépi vúlé
gá rĩ vâ ịjọ́ lị drị̃ la gá, jọ ịjọ́ ũnzí ãzị́táŋá drị̃ gá, lị vâ ịjọ́ drị̃ la gá ĩndĩ.

† **4:6** Ịjọ́ U'béŋá 3:34

Wó ídrĩ ĩjọ́ 'bá ãzí drį̃ lị, mí adru 'bá ãzị̃tãŋ́á vú ũbĩ̃lépi rĩ 'i ku, wó rá la 'bá ĩjọ́ lị̃lépi rĩ 'i. 12 Ãdróŋ́á la lú ãzị̃tãŋ́á fẽ nĩ, ãzíla ĩjọ́ lị kpị la nĩ, ĩ'di icólépi 'bá palépi rá ãzíla 'bá 'dị̃lépi nĩ rĩ 'i. Wó mi dó ã'di 'i ĩjọ́ lị̃lépi mî ádrį̃́pị drį̃ gá rĩ?

Mí ịpį̃ mi ĩjọ́ drũ̃sį̃ rĩ sĩ ku

13 Ĩmi are, ĩmi 'bá jọ̃lépi la, “Ãndrũ jõku drũ̃sį̃ ãma mụ táwũ̃nį̃ 'dã gá, jõku ãzí 'dã gá u'ájó cajó ílí ãlu tũjárĩ idéjó sĩ séndẽ ịsṹjó,” 'dĩ. 14 Ĩmi icó nį̃̃lé la drũ̃sį̃ ã'du la mụ ru idélé ídri ĩmidrį̃ gá nĩ yã rĩ gá ku. Ídri ĩmi agá 'dĩ ã'di ãni yã? Ĩmi cécé ũfú 'delépi i'dalépi sáwã wereŋ́á sĩ ãzíla ãvĩ̃lépi rá rĩ áni. 15 Kẽjį̃ la gá, lẽ tá ĩjọ, “Úpí drĩ lẽ la rá, ãdrĩ adru ídri ãma icó dó ãko 'dĩ kí idélé 'dã abe.” 16 Cécé 'dĩ áni, ĩmi ĩmi ũnũ ãzíla ịpį̃ ãfó sĩ, į̃pį̃ŋ́á 'dĩ 'bã áni rĩ ĩjọ́ ũnzí drį̃ 'i. 17 'Bá ĩjọ́ múké rĩ nį̃̃lépi rá tá tí 'bã idé rá, wó idélépi la ku rĩ, idé ĩjọ́ ũnzí.

5

'Bá málĩ trũ rĩ kí bį̃lẹ́-ĩ̃ndṹ lijó

1 Ĩmi are ĩmi 'bá málĩ trũ 'dĩ, ĩmi awá ãzíla ĩ'be ũ̃lṹlṹ, ũcõgõ drṹzį̃ amṹlépi ĩmi drį̃ gá rĩ sĩ. 2 Málĩ ĩmidrį̃ ŋma kí rá, ãzíla ũ̃dũ̃dũ̃ mbe vâ bõngó ĩmidrį̃ kí rá. 3 Gólũdĩ ĩmidrį̃ kí sílĩvã abe uka kí rá. Ukaŋ́á ĩ'badrį̃ la ĩjọ́ vú nze ĩmi ụrụ'bá gá, ãzíla málĩ ĩmĩ tralé 'dĩ kí abe kí ĩmi ĩzá ivé ãcí áni ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ. 4 Ĩmi are áwáŋ́á 'bá ãzį̃ ngalépi ĩmidrį̃ ámvụ́ agá, ĩminí ũnzãlé 'dĩ 'badrį̃ ĩminí sĩ kí ũfẽjó ku, 'dĩ la fi ími ụrụ'bá gá. Áwáŋ́á 'bá ãzį̃ ngalépi ĩmidrį̃ ámvụ́ agá ãkónã kí ũkũnãlépi rĩ 'badrį̃ Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dį̃pị are dó 'bo.

5 Ĩmi u'á ándrá ũ̃nṍkụ́ drį̃ gá 'dâ ãyĩ̃kõ agá ĩjọ́ ĩmĩ ásį̃ 'bã lẽlé rĩ kí agá kí idéjó, ĩjọ́ ĩmi lẽlé rĩ kí abe, ú'dî'da ĩmi ásį̃ acá dó múké ãzíla ĩmi use dó úsã sĩ bábá mãĩ̃gṍ lẽlé lị̃lé lį̃lį̃ rĩ áni. 6 Ĩlị ándrá ĩjọ́, ĩmi ụ'dị́ vâ ándrá 'bá múké 'dĩ kí, ãzíla ũkpõ kóru icólépi ru palépi ĩmidrį̃ gá ku 'dĩ kí rá.

Ásį̃ ũkpõ ũcõgõ tajó rĩ

7 Má ádrį̃́pịka ãzíla ma ámvṍpịka, ĩmi adru ásį̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ní ãgõjó rĩ agá. Ĩndre drĩ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'bã kí uzogó áyi drį̃ tẽ agá ásį̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ. Kí dó sĩ ũri kalépi ãjẽ̃ ãmbógó ajílépi rĩ tẽ ka agá. 8 Ĩtu pá ũkpó ru vâ ásį̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ ĩndĩ, ã'dusĩ̃ku Úpí 'bã ãgõŋ́á ace ãni rú. 9 Má ádrį̃́pịka, ĩmi unu ĩmi drĩ̃drį̃́ŋĩ̃ gá ku, ĩdrĩ unu rá Ãdróŋ́á la ĩjọ́ lị ĩmi drį̃ gá rá, ĩndre ãmbógó ĩjọ́ lị̃lépi rĩ la amụ́ 'dĩ, acá ãni rú 'bo. 10 Má ádrį̃́pịka ãzíla má ámvṍpịka, ĩndre ásį̃ ũkpõ, ũcõgõ ãzíla drĩ̃cịŋ́á taŋ́á, nãbịya ĩjọ́ Úpí drį̃ ũlũlépi rĩ 'badrį̃. 11 Ĩndre drĩ, ãma 'bá ũcõgõ ịsṹlépi ásį̃ ũkpó trũ rĩ, umve 'bá drį̃lẹ́ba rú. Ĩmi are ĩjọ́ ũcõgõ Yọ́'bũ̃ drį̃ gá rĩ 'bã ĩjọ́ rá, ãzíla ásį̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrį̃ sĩ ũcõgõ 'dã tajó rĩ rá. Ĩndre vâ ĩjọ́ Úpí 'bã idélé ãsį̃jó icéjó la Úpí 'bã ásį̃ ĩ̃gbẹ̃ ambamba, ĩ'di vâ 'bá 'bã ízákĩzã ndre ĩndĩ rĩ. 12 Wó má ádrį̃́pịka, 'dĩ kí drį̃lẹ́ gâ sĩ pírí, ĩna ũyõ 'bũ̃ sĩ jõku ũ̃nṍkụ́ sĩ, jõku ĩjọ́ pírí ãzí 'dĩ kí sĩ ku. Ĩjọ́ ĩmĩ ã'ĩ̃lé rá rĩ 'bã adru ĩjọ́ ĩmĩ ã'ĩ̃lé rá rĩ, ãzíla ĩjọ́ ĩmĩ ã'ĩ̃lé ku rĩ 'bã adru ĩjọ́ ĩmĩ ã'ĩ̃lé ku rĩ, ĩmi mụ filé ĩjọ́ lịŋ́á agá ku.

13 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ũcõgõ trũ la cí yã? Lẽ 'bã ã'ị̃ Ãdróŋ́á 'i. 'Bá ãzí
ásị̃ ãyĩkõ rú la cí yã? Lẽ 'bã ngo úngó Ãdróŋ́á ịcụ́jó rĩ kî. 14 'Bá ãzí
ĩmi agá 'dâ ãvũ rú la cí yã? Lẽ 'bã umve 'bã drị̃lẹ́ ru kãnị̃sã drị̃ gá rĩ kî
ĩ'diní Ãdróŋ́á zị̃jó, ãzíla 'bã uní kí ĩ'di ãdu sĩ Úpí 'bã rụ́ sĩ. 15 Ãdróŋ́á
zị̃ŋá ã'ị̃táŋ́á sĩ rĩ la 'bá ãvũ rú rĩ adrí rá. Ãdróŋ́á vâ 'bá 'dã trũ ị́jọ́ ũnzí
gá rá. Ãdróŋ́á la ĩ'di inga rá, drĩ táni ị́jọ́ ũnzí idé agá rá tí. 16 Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, ĩmi i'da ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá, ĩzị̃ vâ Ãdróŋ́á ĩmi ãlu-ãlu
'baní, ãyánĩ ĩmidrị̃ 'baní sĩ icójó wajó, Ãdróŋ́á ã'ị̃ŋá 'bá ãlá ị́jọ́ ũnzî
kóru rĩ 'bã kí ã'ị̃lé rĩ, ĩ'di ũkpõ trũ, ãzíla ĩ'di ãzị̃ nga rá. 17 Ĩlíyã ándrá
'bá ãma áni la, wó zị̃ Ãdróŋ́á ũkpó ru uzogó ní 'dijó ku, cajó ílí na drị̃
la gá ĩmbá ázíyá uzogó 'dị̃ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá ku. 18 Vúlé la gá á'ị̃ Ãdróŋ́á 'i
'bũ̃ tị̃ nzĩ̃jó uzogó fẽjó, ũ̃nọ́kụ́ ní ãkónã kajó.
19 Má ádrị̃pịka, 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ la drĩ ãvĩ ị́jọ́ mgbã rĩ a'bejó,
lẽ ájí ĩ'di vúlé. 20 Ĩmi ũrã ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá, 'bá 'bá ũnzí ãbãlépi rĩ ajílépi
vúlé rĩ, pa úríndí ĩ'didrị̃ drã agá, ãzíla ají trũtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá
trũjó ị́jọ́ ũnzí ũ'bí agá pírí rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé drį̃drį̃ rĩ

Ízį̣ mi cící angálépi Pétẽrõ drį̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá Pétẽrõ ų̃pį̣gǫ̣ną Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ drį̃.

Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróną 'bã ų̃pẽlé u'álépi ãmį̃yǫ̣ną ru Pọ̃ñ̨ĩtásį̃ gá, Gãlãtį̃yã gá, Kãpãdókĩyã gá, Ásĩyã gá, ãzíla Bį̃tį̃ñ̨ĩyã gá rĩ 'banî. 2 Ãdróną ãmã átẹ́pį̣ ų̃pẽ ándrá ĩmi údu, Úríndí Ãlá rĩ 'bã dó sĩ ĩmi ndú ãlá ru. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi are Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ tị rá, ų̃jĩ dó sĩ ĩmi ãlá ru ãrí ĩ'didrį̃ sĩ.

Lẽtáną uyaną̂ kóru ãzíla ásį̃ į̃gbẹ̃ Úpí ãmaní Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe ãmbógó ru.

Ásį̃ tį̃jó ídri ukólépi ku rĩ drį̃ gá rĩ

3 Lẽ į̣cṵ́ kí Ãdróną 'i, 'dĩ Átẹ́pį̣ ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásį̃ į̃gbẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, fẽ ãmaní drį̃lẹ́ba ãmaní ãma ujajó ú'dí ru, ásį̃ tį̃ną ãmadrį̃ ãma adru ídri ru rá la Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ sĩ. 4 Ãdróną mba ãwítã ãzí tã 'bų̃ gâlé anzį̣ ĩ'didrį̃ 'baní ãlá ru, ũnzõ ru ku, ícó calé ĩ'di ujajó ku, ãzíla ŋma vâ ku. 5 Ãdróną la tã la mba ũkpõ ĩ'didrį̃ ãmbógó rĩ sĩ ĩminí kpere ĩmĩ patáną 'dĩ į̣sṵ́ agá, ĩminí ásį̃ tį̃jó drį̃ la gá rĩ sĩ. Ála ĩ'di i'da ṵ́'dṵ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá pírí kí ĩ'di ndre rá. 6 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ ãzí ãmbógó ru drį̃lẹ́ gâlé 'dĩ, ĩdrĩ táni mụ drį̃ cį̣lé į̣jọ́ mụlépi ĩmi ų̃'bį̃lépi 'dĩ kí sĩ ṵ́'dṵ́ were rá tí.

7 Ų̃'bį̃táną 'dĩ kí ã'į̃táną ĩmidrį̃ kí uyajó, i'dajó la ĩ'di ũkpó ru ãzíla ãlá ru yã rĩ. Ála ĩ'di ų̃'bį̃ cécé gólũdĩ ų̃'bį̃jó, ãzíla uyajó la rĩ 'bã áni, ã'į̃táną ĩmidrį̃ ndẽ ãj̃ẹ̃ sĩ gólũdĩ ų̃'bį̃lé ãcí sĩ rĩ rá. Ã'į̃táną ĩmidrį̃ drĩ pá tu ũkpó ru ų̃'bį̃táną ãcí ru 'dĩ kí agá, ĩ'di rṵ́kụma fẽ, ãzíla į̃nzį̃táną dį̃zã rú, ãrútáną ãmbógó ru rĩ ají ṵ́'dṵ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ i'dajó wṵ́drį̃kṵ́rų̃ pírí ní rĩ sĩ. 8 Ĩdrĩ táni ĩ'di ndre agá ku, ĩlẽ ĩ'di rá. Ĩminí táni ĩ'di ndrejó ku rá tí, ĩmi ã'į̃ ĩ'di rá, ĩmi vâ ãyĩkõ ãzí dį̃zã ru ãmbógó jõ drĩ ĩmĩ ĩtrĩkãlé ku la trũ ĩyõ rú. 9 Ã'dusĩku ų̃rọ̃drį̃ ĩminí į̣sṵ́lé ã'į̃táną ĩmidrį̃ sĩ rĩ, ĩ'di patáną ĩmĩ úríndí ní ru pajó rĩ 'i.

10 Patáną 'dĩ ándrá ãko ãzí nãbį̣ya 'bã kí lẽlé į̣jọ́ nį̃jó drį̃ la gá ĩyõ rú la. Ũlũ kí į̣jọ́ lẽtáną uyaną̂ kóru 'dĩ 'bã amṵ́jó ĩmi rú rĩ, ndrų̃ kí ĩ'di ásį̃ pírí sĩ, ãzíla ũkpó ãmbógó la sĩ. 11 Ų̃'bį̃ kí į̣jọ́ Úríndí Kúrísĩtõ 'bã jǫ̣lé kí agâ sĩ drį̃lẹ́ gâlé ru, Kúrísĩtõ 'ba į̣sṵ́ cãndí ráká, 'bã fi dó ũnĩ dį̃zã rú rĩ gâlé ĩndõ rĩ drį̃ gá rĩ ndrų̃lé ásį̃ pírí sĩ. Ĩ'di ru idé ã'dụtṵ́, wó ĩ'di ru idé ã'di ụrụ'bá gá yã rĩ į̣sṵ́jó.

12 Úlũ ĩ'baní į̣jọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã ĩ'badrį̃ gá ku, rá la kí ru idé ílí ũ'bí vúlé gá sáwã ĩmidrį̃ agá. Ú'dî'da į̣jọ́ mgbã 'dĩ úyú ĩ'di 'bo, 'bá į̣jọ́ la ũlũlépi ĩminí rĩ, į̣sṵ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩ'baní angájó 'bų̃ gâlé rĩ 'i. Ĩ'di vâ į̣jọ́ ãmbógó ų̃sų̃táną ru la, átã mãlãyíkã lẽ kí vâ į̣jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ásį̃ pírí sĩ.

Ĩmi adru ãlá ru

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi itú ĩmi ásị́sị́ŋá sĩ ãzị́ ngajó, ĩtĩ́ ásị́ pírí ásị́ į̃gbę̃ Ãdróŋá
'bã mụ́lé fẽlé ĩminí ụ́'dụ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'dajó rĩ sĩ rĩ drĩ́ gá. 14 Anzị́ 'bá
tị́ arelépi rĩ kí áni, ĩmi andị́ ĩmi ũlẽ fẽlépi la ĩminí ị́jọ́ ũnzí lẽjó, ĩmi sĩ
adrujó ala gá rĩ sĩ ku. 15 'Bá ĩmi umvelépi rĩ 'bã adrujó ãlá ru rĩ áni,
ĩmi adru vâ ãlá ru, ị́jọ́ pírí ĩmĩ idélé rĩ kí agá. 16 Ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ áni, “Ĩmi
adru ãlá ru ã'dusĩku ma ãlá ru.” †
17 'Bá ĩmĩ umvelé átẹ́pị́ rú rĩ 'bã 'bá kí ị́jọ́ lị́jó uyaŋâ kóru rĩ sĩ, lẽ
ĩmi u'á gbíyã 'bá amụ́lépi amụ̂ rĩ drĩ́ áni rĩ sĩ, ãrútáŋá sĩ ãzíla vâ ũrĩ́
sĩ. 18 Lẽ ĩnĩ́ rá ũnze ándrá ĩmi ãko ãzí ru izalépi izâ cécé sílĩvã jõku
gólũdĩ áni la kí sĩ, angájó ádrízã ífí kóru, ĩmĩ á'bị́ 'bã kí imbálé rĩ kí
agá la ku, 19 rá la ãrí Kúrísĩtõ drị́ gá ãjẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, cécé kãbĩlõmvá
gbẽtí kóru rĩ sĩ. 20 Úpẽ ándrá ĩ'di údu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũnọ́kụ́ ĩndụ́ ku, wó
î'da ĩ'di ụ́'dụ́ vúlé ãsį̃jó 'dĩ kí sĩ la ĩmi ị́jọ́ sĩ. 21 Ĩmi adru ĩ'di sĩ ã'ị̃táŋá
sĩ Ãdróŋá ĩ'di ingalépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rá ĩ'diní dį̃zã fẽlépi rĩ rụ́,
ã'ị̃táŋá ĩmidrĩ́ kí ásị́ į̃ŋá abe 'bã adru kí dó sĩ Ãdróŋâ drĩ́ gá. 22 Ú'dî'da
ĩmi idé ĩmi ãlá ru 'bo, ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ arejó rĩ sĩ, lẽtáŋá ádrị̃pị́ lẽjó rĩ
'bã adru úlétáŋâ kóru, ĩlẽ dó sĩ ĩmi ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá vị́ sĩ, ãzíla ásị́ pírí
sĩ. 23 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ídri vâ jã 'dâ rĩ sĩ, útị́ dó sĩ ĩmi ú'dí ũri ŋmalépi
rá rĩ sĩ ku, wó ŋmalépi ku rĩ sĩ. 24 Ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drĩ́ 'bã jǫ̣lé rĩ áni,
“'Bá pírí 'bá ru 'dĩ kí 'bãngá cécé ásé áni,
ũnĩ ĩ'didrĩ́ pírí cécé ásé fũ áni,
ásê la nụ rá, ãzíla fũ la la zõ rá,
25 wó ị́jọ́ Úpí drị́ rĩ 'bãngá adru jã 'dâ.” †
Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mgbã ũlũlé ĩminí rĩ 'i.

2

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ásị́ ũnzí pírí cã, ĩnzõ abe, mũlũmbẽ trũ, ãjã ãzíla
'bá kí rụ́ jǫ̣jó ũnzí rĩ abe pírí. 2 Lẽ ĩlẽ lẹ́sụ́ ãlá úríndí drị́ rĩ, ĩmi sĩ zo
ãmbógó ru patáŋá ĩmidrĩ́ gá. Ĩmi awá dó sĩ ũrekeŋá kí awájó lẹ́sụ́ sĩ
rĩ áni, 3 ú'dî'da ĩmi Úpí 'bã ãjị́ į̃lị́-į̃lị́ 'bį̃jó 'bo rĩ sĩ.

Írã ídri jó Ãdróŋá drĩ́ sị̃jó rĩ kî

4 Ĩmi amụ́ Yẹ́sṹ rụ́ 'dõlé, ĩ'di írã ídri jó Ãdróŋá drĩ́ 'bã kónã sị̃jó rĩ.
'Bá gã kí ándrá ĩ'di úmgbé, wó Ãdróŋá pẽ ĩ'di írã ãjẹ̃ trũ ãmbógó rĩ
rú.
5 Ãdróŋá la dó ú'dî'da ĩmi írã ídri 'dĩ kí sĩ ĩ'di 'bã jó úríndí ru rĩ sị,
ĩmi dó sĩ ĩ'di 'bã átáló ãlá ídétáŋá idélépi rĩ rú, ĩmi ãtalo ãlá ídétáŋá
idélépi úríndí sĩ, ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ kí.
6 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni:
“Índre drĩ, á'bã írã ãngũ Zį̃yọ́nį̃ drĩ́ gá,
írã pẽlé kónã sị̃jó ãjẹ̃ ãmbógó la.
'Bá ásị́ 'bãlépi drĩ́ la gá rĩ,
icó drį̃nzá į̣sụ́lé ku.” †
7 Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ 'baní írã 'dĩ ãjẹ̃ rú. Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'baní:
“Írã 'bá jó sị̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ,
acá adrujó írã ũkpó ũrõ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sị̃jó rĩ rú.” †

---

† **1:16** Lẹ́vị́ 11:44-45; 19:2; 20:7 † **1:25** Ĩsáyã 40:6-8 † **2:6** Ĩsáyã 28:16 † **2:7** Zãbụ́rĩ́ 118:22

8 Ãzíla vâ,
“Írã kúmũ rú 'bá kí pá ũsĩ́lépi rĩ 'i,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.” †
Kí ru pá ũsĩ́ írã kúmũ rú 'dĩ gá 'dá la ĩ'bã kí gãjó ı́jọ́ arejó úmgbé rĩ sĩ,
kí sĩ mụ drı̃ ụfụlé ı́jọ́ ru itúlépi ĩ'baní rĩ abe.
9 Wó ĩmi 'bá pẽlé pẽ-pẽ rĩ kî, ĩmi ãtalo Úpí drı̃ rĩ kí. Ĩmi sụ́rụ́ ãlá
Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ kî. Ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ĩmi umvelépi ãngũ ı̨nı̨ agá
rĩ rụ́ ı̨cụ́, sĩ ĩ'di 'bã d̃ı̨zã ũsṹtáŋá ru rĩ 'bã ũnĩ i'dajó tọndọlọ. 10 Úlã
ándrá jõ ĩmi 'bá mgbã rú ku, wó ú'dî'da ĩmi dó 'bá mgbã Ãdróŋá drı̃
kî, ĩmi ı̨sụ́ ándrá jõ ásı̨ ı̃gbę̃ Ãdróŋá drı̃ ku, wó ú'dî'da ĩmi ı̨sụ́ dó ásı̨
ı̃gbę̃ ĩ'didrı̃ 'bo.
11 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí
'bá amụ́lépi amũ ãmı́yọ́ŋá ru la, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́, lẽ ĩgã ũlẽ
ụrụ'bá drı̃ gá ã'dı̨́ 'dı̨lépi úríndí 'bá agá rĩ be 'dĩ kí úmgbé. 12 Lẽ ĩmi
u'á ídri ãlá sĩ, 'bá Ãdróŋâ nı̃lépi ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, drĩ kí táni ı̨́jọ́ jọ
ĩminí ũnzíkãnã rú ĩmi idé 'bã rĩ ı̨́jọ́ ũnzí la rĩ áni tí, kí rú ı̨́jọ́ múké ĩmi
idélé 'dĩ kí ndre, ãzíla kí sĩ Ãdróŋâ rụ́ ı̨cụ́ ụ́'dụ́ drụ́zı̨́ ĩ'di 'bã amụ́jó
ãma andréjó rĩ sĩ.

Ĩru 'bá drı̃lẹ́ ru 'dĩ kî

13 Ĩmi are 'bá ĩmi drı̃lẹ́ gá 'dĩ kí tı̨ ı̨́jọ́ Úpí drı̃ sĩ, drĩ adru úpí sụ́rụ́
drı̃lẹ́ gá ãmbógó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá kí drı̃lẹ́ gá pírí, 14 'bá ĩyõ ĩ'di pálé
gá gávũnã rú 'dĩ kí ĩmi are kí tı̨, ã'dusĩku Úpí la kí tı̨ pẽ mụlé 'bá ı̨́jọ́
izalépi rĩ kí drı̃ arụ́jó, ãzíla vâ 'bá mũkẽ idélépi 'dĩ kí rụ́ ı̨kụ́jó ãrútáŋá
sĩ.
15 Ãdróŋá lẽ bãsĩ rá la ı̨́jọ́ ĩmi idélé múké 'dĩ 'bã umbé 'bá ı̨́jọ́ jọlépi
nı̃táŋâ kóru, ãzíla azalépi azâ 'dĩ kí tı̨ cí. 16 Ĩmi u'á 'bá drı̃lẹ́mgbọ ı̨́jọ̃
kóru rĩ kí áni. Wó lẽ drı̃lẹ́mgbọ ĩmidrı̃ 'bã adru sĩ ı̨́jọ́ ũnzí idéjó ku, be
la rá la ĩmi adru ãtí'bó Ãdróŋá ãni. 17 Ĩru 'bá pírí rũrũ, ĩlẽ ĩmĩ ádrı̨́pı̨ka
ãzíla ĩmĩ ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí, ĩmi idé ũrı̃ sĩ Ãdróŋâ sĩ, ĩru úpî
rũrũ.
18 Ĩmi 'bá ãtí'bó ru 'dĩ, ĩmi are ãmbogo ĩmidrı̃ kí tı̨. Ĩmi idé ı̨́jọ́ ĩ'bã
kí lũlé ĩminí rĩ kî, adru ĩ'bã kí ĩmi idéjó múké rĩ sĩ á'dṹsĩ ku, drĩ kí táni
ĩmi idé ũnzí. 19 Ãdróŋá la u'á ãyĩkõ sĩ ĩdrĩ ũcõgõ ı̨sụ́ ı̨́jọ́ ífí kóru la sĩ,
ĩ'bã ásı̨ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idéjó áyụ. 20 Į́jọ́ ũrõ̃drı̃ ru rĩ íngõ 'i údrĩ
ĩmi co ı̨́jọ́ ũnzí idéŋá sĩ, ĩdrĩ ta la rá? Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ĩminí ı̨́jọ́
múké rĩ idéjó rĩ sĩ, ĩta ĩ'di ásı̨ ũkpõ sĩ rá, Ãdróŋá la ĩminí u'á ãyĩkõ
sĩ. 21 Į́jọ́ drı̃ cı̨jó 'dĩ bãsĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ala gá rĩ 'i, Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ na ándrá ũcõgõ ícétáŋá a'bejó ãmaní. Ĩmi ũbĩ pámvú ĩ'didrı̃.
22 “Idé ı̨́jọ́ ũnzí ãluŋá la ku,
ı̨sụ́ vâ ı̨́jọ́ ĩnzõ rú la ĩ'di tı̨ gá ãlu la ku.” †
23 Umvi ú'dáŋá ĩ'di u'dájó rĩ 'bã ãrígó ku. Ĩ'diní ũcõgõ ı̨sụ́ agá, ı̨gbẹ́
'bá ĩ'di ĩcãndĩlépi rĩ kí ásı̨ ku, kẽjı̨ la gá, a'be ru ı̨́jọ́ ĩ'didrı̃ kí abe pírí
Ãdróŋá ı̨́jọ́ lı̨lépi pı̨rı̨ rĩ drı̃ gá. 24 Yẹ́sũ̃ 'dụ ı̨́jọ́ ũnzí ãmadrı̃ 'bã pángá ĩ'di
ụrụ'bá gá, fẽ ru ipalé mũsãlá'bã sı̨ gâ sĩ ãma trũjó ũkpõ ı̨́jọ́ ũnzí idéjó
rĩ agá, ãmaní sĩ ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idéjó. Ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ

† **2:8** Ĩsáyã 8:14 † **2:22** Ĩsáyã 53:9

fẽ kí ãma adrílé nĩ. 25 Ĩmi ãvĩ ándrá kãbĩlõ áni, gẽ̃rĩ̃ kóru, wó ú'dî'da
ĩmi ãgõ dó 'bá kãbĩlõ ucélépi ãzíla vâ 'bá úríndí ĩmidrĩ̃ tãmbalépi rĩ
rụ́ 'dõlé 'bo.

3

Ũkû ãzíla ãgọbị

1 Ũkú, ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ãzị́táŋá ãgọbị ĩmidrĩ̃ 'badrĩ̃ kí gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, drĩ kí
táni gã ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃lé úmgbé. Ídri ĩmidrị́ gá Ãdróŋá rujó rĩ la ị́jọ́ jọ
ũnĩ sĩ ndẽ jọlé tị sĩ rĩ rá, 2 drĩ kí ídri ãlá ãzíla ádrízã ĩmidrị́ ũniamba
rĩ kí ndre, kí ásị́ uja ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ.

3 Ĩmi idé ĩmi ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ, drĩ̃'bị́ cãŋá sĩ, ŋálí ãjẽ̃ rú jõ ku bõngó
ãjẽ̃ rú sĩ ru 'bãjó ãfó ru 'dĩ kí sĩ ku. 4 Lẽ únĩ̃ ĩmi ũnĩ angálépi ĩmi agâlé
ru ịnílé ku, úríndí ị́jọ́ idélépi jã rĩ 'bã idélé nĩ, ãfó kóru, Ãdróŋá 'bã
mẹ́lẹ́tị gá ãjẽ̃ ãmbógó ru rĩ sĩ rĩ sĩ. 5 Ũkú ãlápítí ándrá ru ásị́ 'bãlépi
Ãdróŋâ drĩ̃ gá ásị́ tẽlépi rá rĩ, idé kí ándrá ru 'dĩ áni ĩ̃nzĩ̃ kí ị́jọ́ ãgọbị
ĩ'badrĩ̃ 'bã rĩ kí rá. 6 Sárã ĩ̃nzĩ̃ ándrá ágọ́bị́ ĩ'didrị́ Ịbụrahịmũ̃ 'i rá,
umve sĩ ándrá ĩ'di úpí 'i, ĩmi adru ĩ'di 'bã ĩ̃zẹ́pịka kí la ĩdrĩ ị́jọ́ pịrị rĩ
idé ũ̃rĩ̃ kóru ĩmĩ ágóka drĩ kí táni ã'du idé.

7 Ĩmi ãgọbị, gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ũkú ĩmidrĩ̃ kî. Ĩmba kí tã nĩ̃táŋá sĩ
ĩminí u'á agá ãlu 'dĩ gá 'dâ. Drĩ kí táni adru ũkpó trũ were tí, Ãdróŋá
fẽ ĩminí ídri ú'dí lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ĩ'ba abe trũtrũ. Ĩdrĩ dó sĩ kí
tãmba múké ku, icó kí fẽlé la ị́jọ́ ĩminí Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ ní fijó ku.

'Bá ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ kí pírí

8 Ị́jọ́ ãsĩ̃jó rĩ 'dĩ, ĩmi pírí 'bã adru kí ásị́ ãlu sĩ, ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá
ádrị́pị rú, ásị́ ndrĩ̃ŋá sĩ, ãfó kóru. 9 Ĩmi ũfẽ ị́jọ́ ũnzí ãrígó tị ị́jọ́ ũnzí sĩ
ku, ú'dáŋá ãrígó tị ú'dáŋá sĩ ku, be la kẽ̃jị́ la gá, ĩwi ĩ'baní sũ̃sụ́ ãlá rĩ
áyụ, 'dã bãsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ 'i. Ĩ'di ĩminí sũ̃sụ́ ãlá rĩ wi
ị́jọ́ 'dĩ sĩ. 10 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:

"Ĩdrĩ ídri ãyĩkõ rú
ãzíla ụ́'dụ́ múké la lẽ rá,
ĩmi ụtrị́ ími ĩdra,
'bã jọ ị́jọ́ ũnzí ku.
11 Ĩmi uja ásị́ ị́jọ́ ũnzí a'bejó, ĩmi idé ị́jọ́ múké rĩ áyụ.
Ĩmi ũ̃'bĩ̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó 'bá abe ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ ị́jộ kóru.
12 Úpí 'bã mịfị́ la 'bá ị́jọ́ pịrị idélépi rĩ kí undré,
ãzíla bị́lẹ́ la mgbọ ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrĩ̃ kí arejó.
Wó Úpí 'bã mịfị́ la adru ũmbã rú 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí drĩ̃ gá." †

Ũcõgõ ịsụ́jó mũkẽ idéŋá sĩ rĩ

13 Ã'di la mgbã rĩ gá ĩminí lẽ ũcõgõ fẽlé ị́jọ́ ĩmĩ idélé múké rĩ sĩ nĩ
yã? 14 Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ị́jọ́ múké ĩmĩ idélé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí
drĩ̃lẹ́ba fẽ rá. "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũ̃rĩ̃ sĩ kí sĩ ku, ãzíla ĩmi ásị́ 'bã umvú
ku." † 15 Kẽ̃jị́ la gá, ĩru Kúrísĩtõ, ĩ'bã ĩ'di Úpí ru ĩ̃nzĩ̃táŋá ru ĩmi ásị́ gá.
Ĩmi itú ĩmi bábá ị́jọ́ umvijó 'bá pírí ị́jọ́ ĩmĩ ásị́ 'bãjó drĩ̃ la gá ásị́ pírí
sĩ 'dĩ icéjó, 16 ĩmi jõ ị́jọ́ 'dĩ idé, ĩmi idé ĩ'di ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ãrútáŋá
sĩ. Ĩ'bã ĩmi ásị́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí drĩ̃ gá. 'Bá drĩ kí dó sĩ ị́jọ́ ũnzí

† **3:12** Zãbụ́rĩ̃ 34:12-16 † **3:14** Ĩsáyã 8:12

ũtrã ĩmi rụ́, kí sĩ drı̃nzá ịsụ́ drĩ kí ídri ĩmidrı̨ ãlá 'dĩ ndre, ã'dusĩku ĩmĩ adrujó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ áni rĩ sĩ. 17 Ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó ı́jọ́ múké idéŋá sĩ rĩ, ĩ'di múké drĩ adru ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'i rĩ gá, ndẽ ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó ı́jọ́ ũnzí sĩ rĩ rá.

18 Kúrísĩtõ ịsụ́ ũcõgõ, drã ı́jọ́ ũnzí ãmadrı̨ kí sĩ pírí pâlé ãlu. Ĩ'di 'bá ãlá ı́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, drã 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí kẽjı̨ gá, sĩ kí ajı́jó lı́cọ́ gá Ãdróŋá rụ́ 'dõlé. Drã 'bá 'bá ru rĩ 'bã drãjó ụrụ'bá sĩ rĩ áni rĩ sĩ rá, wó înga ĩ'di ídri rú Úríndí sĩ.

19 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mụ ı́jọ́ ũlũlé úríndí 'bá ũdrãlépi rá, mãbụ́sụ̃ gá 'bụ́ gâlé Yẹ́sụ̃ nı̃lépi ku rĩ 'banî, 20 'bá ándrá Ãdróŋá tı̨ arelépi ku, ĩ̃tụ́ Ãdróŋá 'bã kí tẽjó ásı̨ jã sĩ, ụ́'dụ́ Núwã 'bã í'bó ãmbógó rĩ sijó rĩ sĩ rĩ kí. 'Bá ãrõ pa kí ru ĩ̃yı̨ ãmbógó 'dã agá í'bó sĩ nĩ á'dụ̂sĩ. 21 Íjọ́ 'dĩ bãsĩ ícétáŋá bãbũ̃tı̨zı̃ drı̨ gá rĩ, 'bání ru pajó ú'dî'da ũkpõ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri ru rĩ sĩ rĩ 'i. Bãbũ̃tı̨zı̃ adru ãndı̨ ụrụ'bá gá rĩ ũjĩjó rĩ 'i ku, rá la ĩ'di ı́jọ́ azijó Ãdróŋá ní ásı̨ mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ 'i.

22 Ú'dî'da Kúrísĩtõ tụ dó 'bũ̃ gâlé 'bo. Ri dó ãngũ ãrútáŋá ãni Ãdróŋá 'bã drı̨ ãndá gá rĩ gá, ãzíla mãlãyíkã kí pírí ũkpó ãzíla ãmbõgõ 'bũ̃ gá rĩ kí pírí ĩ'di pálé gá.

4

Ífẽ mi pírí Ãdróŋá nî

1 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drĩ ũcõgõ ịsụ́ ãzá tajó rá, lẽ ãma itú ãma bábá ásı̨sı̨ŋá ĩ'didrı̨ áni rĩ sĩ, vâ sĩ ũcõgõ ịsụ́jó. Ã'dusĩku 'bá ãzá talépi ụrụ'bá sĩ Yẹ́sụ̃ sĩ, rĩ ndẽ ı́jọ́ ũnzí 'bo. 2 I'dójó ãndrũ kpere drı̃lẹ́ gâlé, ĩmi u'á ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ũlẽ ụrụ'bá drı̨ gá rĩ kí idélé áyụ ku. 3 Ĩmi iza ándrá sáwã ı́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéjó, 'bá Ãdróŋâ nı̃lépi ku ı́jọ́ 'dĩ kí idélépi rĩ kí áni, u'ájó ídri ũlẽ ụrụ'bá drı̨, ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ, úngó tujó rĩ abe, ãzíla uwiŋá uwijó ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ trũ.

4 'Bá Ãdróŋâ nı̃lépi ku 'dĩ kí u'á ũsụ̃táŋá sĩ ı́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó ı́jọ́ ũnzíkãnã drı̃nzá ru 'dĩ kí idéjó ĩ'ba abe ãlu ku rĩ sĩ, kí dó sĩ ĩmi u'dá ũnzíkãnã rú. 5 'Bá 'dĩ kí mụ ı́jọ́ vú nzelé Ãdróŋá drı̃lẹ́ gá, ĩ'di 'bã ı́jọ́ lijó 'bá ídri rĩ kí drı̨ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe rĩ sĩ. 6 Ĩjọ́ 'dĩ bãsĩ ásı̨sı̨ŋá Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ ı́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá drãlépi rá rĩ 'baní rá 'dĩ, drĩ kí táni ándrá ı́jọ́ lı̨lé kí adrujó ụrụ'bá trũ rĩ 'bã ũyá ịsụ́ agá drã sĩ rá tí, kí úríndí agá ídri rú, Ãdróŋá 'bã adrulé úríndí ru ídri rĩ áni.

7 Ĩjọ́ ụ́'dụ́ ãko pírí 'bã kí ãsĩjó rĩ acá ãni rú 'bo. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmba ĩmi tã, ĩmi adru mı̨fı̨ trũ sĩ Ãdróŋá zijó. 8 Ndẽlépi pírí rá rĩ, lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'bã adru vı̨vı̨ ru jã 'dâ, ã'dusĩku lẽtáŋá la ı́jọ́ ũnzí ũ'bí 'dĩ kí drı̨ zı̃ cí. 9 Ĩmi a'ı̨ ãmụ́ kí ĩmidrı̨ lı́cọ́ gá lẽtáŋá ãmbógó la sĩ unununâ kóru. 10 'Bá ãlu-ãlu 'ba ayú fẽtáŋá ndú-ndú Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ 'bá ãzí kí ãzã kojó, íyóŋá iyójó ásı̨ ãlu sĩ, ı́jọ́ idéjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã ũnĩ i'dajó rĩ sĩ.

11 'Bá ãzí drĩ ı́jọ́ ũlũ, 'bã ũlũ ĩ'di cécé Ãdróŋá 'bã tá jọjó la ĩ'di tı̨ gâ sĩ rĩ áni, 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã nga kí Ãdróŋá 'bã ũkpõ la fẽjó ĩ'baní rĩ áni. Ĩjọ́ 'dĩ kí sĩ pírí ı̨cụ́ sĩ Ãdróŋâ rụ́ dı̃zã rú Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ı́jọ́ sĩ. Ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní dı̃zã ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ. Ámĩnã.

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ 'bã ũcõgõ

12 Má ádrḭ́pḭka mâ lẽlé 'dĩ, ĩmi ásḭ 'ba umvú ḭ́jọ́ ĩmi ṹ'bḭ̃jó ãzákírílí 'dĩ
kí sĩ 'bã rĩ ḭ́jọ́ ãzí ndú la idé ru ĩmi rṹ nĩ íni la ku. 13 Kẽjḭ la gá, ĩmi u'á
ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ĩminí ũcõgõ Kúrísĩtõ drḭ alejó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi drṹzḭ
adru ãyĩkõ ãmbógó la agá dḭ̃zã ĩ'didrḭ rĩ 'bã ru i'dajó rĩ sĩ. 14 Údrĩ ĩmi
u'dá rṹ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ sĩ, ĩmi drḭ̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku Úríndí dḭ̃zã rú
Ãdróŋá drḭ 'bã rijó ĩmi drḭ gá rĩ sĩ. 15 Ĩdrĩ ũcõgõ ḭsṹ, 'bã adru ĩmĩ 'bá
'dḭjó, jõku ṹgṹ ṹgṹjó rĩ sĩ ku, jõku ḭ́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ ãzíla ĩminí ufíjó
'bá ãzí 'bã ḭ́jọ́ gá rĩ sĩ la ku.

16 Ĩdrĩ ũcõgõ ḭsṹ ĩmĩ adrujó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ sĩ, drḭ̃nzá 'bã rṵ ĩmi
ku, wó lẽ ĩmi ḭcṹ Ãdróŋâ rṹ, ála ĩmi umvejó rṹ Yẹ́sṹ drḭ kṵlépi kṹkṹ
'dĩ sĩ rĩ sĩ. 17 Ḭtṹ ḭ́jọ́ lḭŋá i'dójó rĩ acá 'bo, 'bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru 'dĩ kí ála
kí ḭ́jọ́ lḭ drḭ̃drḭ. Ḭ́jọ́ lḭŋá drĩ dó i'dó drḭ̃drḭ la ãma sĩ, 'bá Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi
ku ãzíla ḭ́jọ́ mgbã ĩ'didrḭ gãlépi úmgbé 'dĩ kí dó drṹzḭ ru idé ã'du rú?
18 Ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ,

"'Bá ãlá pḭrḭ ã'ḭ̃táŋá agá rĩ 'bã paŋá drĩ adru ũkpó ru 'dĩ 'bã áni,
wó 'bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé ãzíla 'bá ũnzí idélépi rĩ la dó adru
íngoní yã?" †

19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũcõgõ ḭsṹlépi ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ agá rĩ, 'bã fẽ kí ru
ídri múké sĩ pírí Ãdróŋá kí 'bãlépi ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã azḭlé rĩ tãmbalépi
rá rĩ drḭ.

5

Ḭ́jọ́ jọlé 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní kãrḭ̃lẽ abe rĩ

1 Ma mãmálá 'bã 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, 'dĩ 'baní mâ trũ, ma
'bá Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ḭ́jọ́ vú nzelépi rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã nalé rĩ ndrelépi cé
ãzíla drṹzḭ filépi dḭ̃zã ĩ'didrḭ alelépi, ũpĩ najó ĩ'di be drĩ drṹzḭ ru i'da
'bo rĩ gá rĩ 'i. 2 Ĩmi 'bá kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ ĩmi ucé kãbĩlõ Ãdróŋá
drḭ fẽlé ĩmidrḭ 'dĩ kí, ãzíla ĩmba kí tã, ĩmi undré kí undrê, adru ĩmi
ũŋmĩjó ũŋmĩ rĩ sĩ ku, wó ĩminí ĩmi ásḭ 'bãjó lẽjó la rá rĩ sĩ, vâ Ãdróŋá
ní lẽlé rĩ áni. Kí ucéjó ũyá sĩ ku, wó ásḭ ãyĩkõ rú la sĩ vâ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ãyĩkõ
rú rĩ sĩ. 3 Wó ĩ'bã ĩmi úpí ru 'bá fẽlé ĩmidrḭ gá 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ku, be la
rá la, ĩmi adru ícétáŋá ru kí drḭ cejó. 4 Ãzíla ĩmi drṹzḭ kõfíyã ũpĩ drḭ
gṵlépi pãrã-pãrã la ḭsṹ, ṹ'dṹ drḭ̃lẹ́ ãmbógó 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'badrḭ
'bã amṹjó rĩ sĩ.

5 Ĩmi kãrḭ̃lẽ rú 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩyõ ãmbogo rú ĩmi drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí tḭ. Ĩmi
pírí 'bã nḭ̃ kí u'á sĩ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ sĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá ã'dusĩku,

"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ḭsḭ vṹrṹ,
wó ĩ'di ásḭ ḭ̃gbẽ̃ fẽ 'bá ru irilépi vṹrṹ rĩ nî." †

6 Ĩmi iri ĩmi vṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ĩmi inga ṵrṵgá drḭ
ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ sĩ, ṹ'dṹ la 'bã acá agá. 7 Ĩmi a'be ḭ́jọ́ pírí ĩmi ásḭ
'bã sĩ umvújó ãnzḭ rĩ kí ĩ'didrḭ gá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma tãmbajó vâ ḭ́jọ́
ũrãjó ãmbógó ru rĩ sĩ.

8 Ĩmi adru bábá mḭfḭ trũ sĩ ĩmi tãmbajó cénĩ. Mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ Sĩtánĩ
la acḭ kẽmḭ́ áni, áwáŋâ trũ sĩ 'bá ndrṹjó najó. 9 Ĩtu pá ũkpó ru ã'ḭ̃táŋá

† **4:18** Ḭ́jọ́ U'béŋá 11:31 † **5:5** Ḭ́jọ́ U'béŋá 3:34

sĩ, sĩ ĩ'di ụtrị́jó ã'dusĩku ĩnị̃ rá, ĩmĩ ádrị́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí vâ ũcõgõ ĩmidrị́ ãlu 'dĩ kí vúŋá ta.
10 Ĩminí drĩ ũcõgõ ta agá sáwã were vúlé gá, Ãdróŋá lẽtáŋá uyaŋâ
kóru rĩ trũ ĩmi umvelépi dị̃zã ĩ'didrị́ ukólépi ku Kúrísĩtõ drị̃ agá rĩ 'bã
mgbã rĩ, la ĩmi ĩdrẽ sĩ pá tujó ũkpó ru nĩ. 11 Ũkpõ 'bã adru kí pírí ĩ'di
ãni jã 'dâ! Ámĩnã.
12 Wárágã ãlị́ŋá mání sĩlé 'dĩ 'i ásĩ ĩ'di ãzãkoma Sílã drị̃ sĩ, ĩ'di mâ
ádrị́pị ã'ị̃táŋá agá rĩ 'i. Ásị́sị́ŋá mání ĩminí wárágã 'dĩ sĩjó rĩ, ĩ'di sĩ ĩmi
ásị́ imbájó ãzíla sĩ ị́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzejó 'dĩ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ,
ị́jọ́ íngõ drĩ táni sĩ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ĩtu pá ala gá 'dãá ũkpó ru.
13 Ĩmĩ ádrị́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka pẽlé ã'ị̃táŋá agá Bãbụ̃lọ́nị̃ * gá 'dĩ
kí, mâ ngọ́pị Mãrákõ abe, zị kí ĩmi pírí cící ĩndĩ. 14 Ásị́ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru
'bá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã abe, ĩzị dó ĩmi pírí cící lẽtáŋá sĩ.

* **5:13** Bãbụ̃lọ́nị̃ ĩ'di ándrá táwụ̃nị̃ Rụ́mị̃ drị́ ĩ̃tụ́ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí iréjó kpékpé ãmị́yọ́ŋá ru sáwã Pétẽrõ drị̃ sĩ rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé ĩrị rĩ

Pétẽrõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Sĩmọ̃nĩ̃ Pétẽrõ ãtí'bó ãzíla ũ̃pĩgọ̃ŋá Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ drị̃ rĩ drị.

Ásĩ ĩ'di ĩmi 'bá ãlu ã'ĩ̃tãŋá ãjẽ̃ ãmbógó 'dĩ alelépi ãma abe 'dĩ 'banî.
Ã'ĩ̃tãŋá 'dĩ úfẽ ĩminí mũkẽ ãzíla ị́jọ́ lịŋá múké Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá
ãmadrị̃ ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ drị̃ sĩ.

2 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ĩminí lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru
ĩminí ãmbógó ru nĩ̃táŋá ĩminí Ãdróŋá nĩ̃jó Úpí ãmaní Yẹ́sũ̃ be rĩ trũ.

Umveŋá ãzíla pẽ̃ŋá Ãdróŋá drị̃

3 Ũkpó Ãdróŋá drị̃ fẽ ãmaní ãko pírí ãmaní lẽlé sĩ u'ájó ídri Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá ãzíla gẽ̃rị̃ ãmaní nĩ̃jó la 'bá ãma umvelépi rĩ lẽ dĩ̃zã ãzíla
ũnĩ ĩ'didrị̃ alelé ãma abe rĩ sĩ. 4 Ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ Ãdróŋá fẽ ãmaní ị́jọ́
ãmbógó ãzíla ũ̃rõ̃drị̃ ru ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma icó dó sĩ acá
ĩ'di áni ãzíla ãma dó sĩ apá ị́jọ́ ũnzí ũ̃nọ́kṵ́ agá ũnzĩkãnã fẽlépi 'dĩ kî
sĩ rá.

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã ũkpó ã'ĩ̃tãŋá ĩmidrị̃ drĩ̃ gá ũnĩ ũ'bãjó, ũnĩ drĩ̃ gá
nĩ̃tãŋá, 6 ãzíla nĩ̃tãŋá drĩ̃ gá ị́jọ́ ụrụ'bá drĩ̃ gãjó rĩ, ị́jọ́ ụrụ'bá drĩ̃ gãjó
rĩ drĩ̃ gá ị́jọ́ taŋá, ị́jọ́ taŋá drĩ̃ gá ĩmi ũ'bã ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ, 7 ídri
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drĩ̃ gá ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị rú rĩ, ãzíla
ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị ru ãzíla ámvọ́pị rú rĩ drĩ̃ gá lẽtáŋá. 8 Ã'dusĩku
ĩdrĩ adru ị́jọ́ 'dĩ kî trũ cajó rá kí ĩmi tãmba adrujó ãzị̃ trũ ãzíla ífí trũ
nĩ̃tãŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ agá. 9 Wó 'bá ãzí drĩ adru ị́jọ́ 'dĩ
kí kóru ĩ'di ãngũ ndre ãníŋá ãzíla mị́fị̃ kóru ãzíla ãvĩ ị́jọ́ ĩ'di ũ̃jĩ̃jó ị́jọ́
ũnzí ĩ'didrị̃ ídu rĩ kî sĩ rĩ rá.

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃tãŋá agá 'dĩ, ĩmi ũ̃'bĩ̃
ásị̃ pírí sĩ umveŋá ĩmi pẽjó rĩ 'bãjó ãbãŋâ kóru. Wó ĩdrĩ ị́jọ́ kí idé 'dĩ
'bã áni ĩmi icó a'délé ku, 11 ãzíla ála mụ ĩmi a'ị́lé ásị̃ ãlu sĩ Sṵ́rṵ́ ukólépi
ku Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ drị̃ agá.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi igá ṵ́'dṵ́ pírí ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ, ãzíla ĩdrĩ táni pá tu
agá ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ĩ̃lé 'dĩ kí agá mgbemgbe tí. 13 Má ũrã ị́jọ́ pịrị la
ĩmi igájó mání drĩ adru agá ụrụ'bá hémã rú 'dĩ agá 'dâ ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ,
14 ã'dusĩku ma mụ ụrụ'bá 'dõ trũlé 'bãlé bṵ́lṵ́ gá, cécé Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã i'dajó la mání tọndọlọ rĩ áni. 15 Ãzíla ma mụ ũkpó
pírí 'bãlé sĩ ndrejó la áma vúlé gá 'dâ ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩmi igá ị́jọ́ 'dĩ kí rá.

'Bá Kúrísĩtõ 'bã dĩ̃zã ndrelépi mị́fị̃ sĩ rĩ kî

16 Ãma ũ̃'bĩ̃ á'dígó ãzí itúlé ũndũwã 'bá drị̃ sĩ ãzo 'dĩ kí vú nzelé
ĩminí ũkpó ãzíla amṵ́ŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ drĩ̃ gá ku, wó
ãma ándrá 'bá sãdínĩ rú ũkpó ĩ'didrị̃ ndrelépi ãma mị́fị̃ sĩ rá rĩ kî.
17 Kúrísĩtõ ịsṵ́ ãrútãŋá ãzíla dĩ̃zã angájó Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ drị̃ 'dĩ
ṵ́'dṵ́kọ́ angálépi Ũkpó 'Dĩ̃pị dĩ̃zã rú rĩ drị̃ jọlépi la, "'Dĩ mâ Ngọ́pị mání

lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ɨjọ́ sĩ.” † 18 Ãma ãmgbã are ụ́'dụ́kọ́
angálépi 'bṹ gâlé 'dĩ 'i ãmaní adrujó ĩ'di trũ 'bé Ãlá 'dã sɨ̨ gâlé rĩ sĩ.
19 Ɨ̨jọ́ nábɨ̃ 'bã kí sĩlé Yẹ́sṹ drɨ̨ gá rĩ ĩ'di ɨ̨jọ́ ãndá la ĩ'di adru ĩminí
múké ĩdrĩ ásɨ̨ 'bã drɨ̨ la gá rá rĩ gá, ã'dusĩku ĩ'di cécé tárã ãngũ jilépi
ɨ̨nɨ̨ agá kpere ãngũ 'bã ụwɨ̨ agá rĩ áni ãzíla lẽlẽgó agálépi ṹ'bụ́tɨ̨ sĩ rĩ
dó sĩ ãngũ ji ĩmi ásɨ̨ gá. 20 Ɨ̨jọ́ 'dĩ kí drɨ̨ gâ sĩ pírí lẽ ĩmi ũrã ɨ̨jọ́ 'dĩ 'i, ɨ̨jọ́
Ãdróŋá drɨ̨ sĩlé rĩ idé ru ɨ̨jọ́ nábɨ̃ 'bã kí ífí icélé rĩ sĩ ku. 21 Ã'dusĩku ɨ̨jọ́
nábɨ̃ 'bã kí ũlũlé rĩ angá kí ásɨ̨ gá ku, 'bá kí ándrá ɨ̨jọ́ angálépi Ãdróŋá
drɨ̨ rĩ jọ Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí drɨ̨ cejó nĩ rĩ sĩ.

2

Nãbɨya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãzíla lɨ̨kɨ̃ ĩ'badrɨ̨ gá rĩ

1 Wó nãbɨya ĩnzõ rú la kí ándrá 'bá kí drĩdríŋĩ gá cí, cécé vâ ímbá'bá
ĩnzõ rú 'bã kí mụlé adrulé ĩmi drĩdríŋĩ gá cí rĩ áni. Kí mụ ímbátáŋá
ĩnzõ rú sĩ ɨ̃lɨ̃kɨ̃jó rĩ kí imbálé ũní-ũní ru ãzíla kí mụ Úpí kí ĩgbãlépi ãjẽ
ãmbógó sĩ pírí rĩ gãlé úmgbé, kí sĩ lɨ̨kɨ̃ ají kí drɨ̨ gá mbẽlẽŋá ru. 2 'Bá
ũ'bí kí mụ gẽ̃rɨ̃ ĩ'badrɨ̨ drɨ̃nzá ru rĩ kí vú ũbĩlé ãzíla ɨ̨jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ
sĩ, 'bá ãzí kí ɨ̨jọ́ ũnzí jọ gẽ̃rɨ̃ ɨ̨jọ́ mgbã rĩ drɨ̨ drɨ̨ gá. 3 Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ
kí rõ̃mgbọ́ ĩ'badrɨ̨ sĩ kí ĩmi ayú sĩ ãko ɨ̨sṹjó á'dígó ĩnzõ rú ĩ'bã kí itúlé
'dĩ kí zãŋá sĩ. Ɨ̨jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ɨ̨jọ́ lɨ̨ŋá kí drɨ̨ gá rĩ ídu bábá ãzíla
Ãdróŋá kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃lépi rĩ ko ụ́'dụ́ ku.
4 Ɨ̨jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be ándrá mãlãyíkã ɨ̨jọ́ ũnzí izalépi 'dĩ kí ku. Wó
umbé kí nõrórõ sĩ cí ãngũ ɨ̨nɨ̨ sĩ drɨ̨cɨ̨jó rĩ agâ sĩ Ụ́'dụ́ ɨ̨jọ́ Lɨ̨ŋá drɨ̨ tẽjó.
5 Ãdróŋá a'be ándrá ṹnọ́kṹ ídu rĩ ku, ɨ̨mvṹ ándrá 'bá ɨ̨jọ́ ũnzí idélépi
'dĩ kí ɨ̃yɨ̨ sĩ, pa lú Núwã 'bá ɨ̨jọ́ kpɨ̨ rĩ ũlũlépi rĩ 'i, ãzíla 'bá ãzí ázɨ̃rɨ̃
'dĩ kí abe. 6 Ãdróŋá lɨ̨ ɨ̨jọ́ táwṹnɨ̃ Sõdómũ ãzíla Gõmórã kí drɨ̨ gá kí
ivéjó ãcí sĩ, ãzíla 'bã kí ícétáŋá ru 'bá ɨ̨jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'banî, 7 ãzíla
drĩ ándrá Lọ́tɨ̃ 'bá ɨ̨jọ́ kpɨ̨ idélépi rĩ pa ĩ'diní ũcõgõ ɨ̨sṹ agá ídri 'bá ɨ̨jọ́
ũnzĩkãnã idélépi 'dĩ 'badrɨ̨ rĩ agá rá 8 (Lọ́tɨ̃ 'bá ɨ̨jọ́ kpɨ̨ idélépi rĩ ri u'álé
'bá 'dã kí drĩdríŋĩ gá, ri ũcõgõ ɨ̨sṹlé ĩ'di ásɨ̨ gá ɨ̨jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ndrelé
ãzíla arelé ụ́'dụ́ pírí 'bá 'dã kí idélé 'dã kî sĩ.) 9 Ɨ̨jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá nɨ̃ 'bá
u'álépi ídri ĩ'di ɨ̃nzɨ̃jó rĩ trũ 'dĩ kí upajó rá ɨ̨jọ́ kí ṹ'bɨ̃jó rĩ kí agá rá, ãzíla
'bá ũnzí 'dĩ kí tãmbajó ụ́'dụ́ ɨ̨jọ́ lɨ̨jó rĩ tẽjó. 10 Ɨ̨jọ́ 'dĩ ãndá 'bá acɨ̨lépi
ɨ̨jọ́ ụrụ'bá drɨ̨ vú ũbĩlépi ĩlí ũnzíkãnã 'bá izalépi 'dĩ abe ãzíla 'bá ũkpó
Ãdróŋá drɨ̨ idelépi idê 'dĩ kî.
Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí drɨ̨ ũkpõ rú ãzíla ãfó ru, idé kí ṹrɨ̨ sĩ ãko dɨ̃zã
rú 'bṹ gá 'dĩ kí u'dáŋá sĩ ku. 11 Táni mãlãyíkã kí adrujó ũkpó sĩ kí
ndẽjó rá tí, ají kí ú'dáŋá 'bá 'dĩ kí tõjó Úpî drɨ̨lẹ́ gá ku. 12 Wó ímbá'bá
ĩnzõ rú 'dĩ kí cécé ãnãkpá ásé agá ɨ̨jọ́ ũrãlépi ku, tɨ̨lé lú ụrụlé ụ'dɨ̨lé
rá 'dĩ kí áni. Kí ɨ̨jọ́ ĩ'baní nɨ̃lé ku rĩ kí u'dá u'dâ ãzíla ála mụ kí ụ'dɨ̨lé
cécé ãnãkpá kí áni kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃ rá.
13 Ála mụ ĩ'baní drɨ̃rɨ̨ma fẽlé ɨ̨jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. Ɨ̨jọ́ ĩ'baní
ãyĩkõ fẽlépi rĩ ĩ'di ɨ̨jọ́ ũnzí idéjó ɨ̃tṹ sĩ rĩ 'i. Kí u'á ãyĩkõ sĩ rijó ĩmi abe
ãkónã tɨ̨ gá gbíyã ĩ'badrɨ̨ 'dĩ kî trũ. Ɨ̨jọ́ 'dĩ sĩ kí ĩmi rṹ iza sĩ drɨ̃nzá ajɨ̨jó
ĩmi drɨ̨ gá. 14 Mɨ̨fɨ̨ la ci kí ãwṹ sĩ ambamba, a'be kí ɨ̨jọ́ ũnzí idéŋá ku,
kí 'bá pá tulépi ásɨ̨ gá ũkpó ru ku 'dĩ kí bɨ̨lẹ́ iwí, rõ̃mgbọ́ sĩ ndẽ kí nĩ,

† **1:17** Mãtáyõ 17:5; Mãrákõ 9:7; Lṹkã 9:35

kí 'bá wãlé rá la kî. 15 Ãvĩ kí gẽrį̃ pịrį̣ rĩ rá, drį̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí
gẽrį̃ Bãlámũ Bẽyǫ́rį̃ ngǫ́pį̣ ándrá ũyá ịsụ́lépi ı́jǫ́ ũnzí sĩ lẽlépi rĩ vú bĩjó
rĩ sĩ. * 16 Wó kãyĩnõ ãnãkpá ru ı́jǫ́ jọlépi ku rĩ uzá drį̃ la gá 'bâ áni
ụ́'dụ́kǫ́ sĩ, ãzíla ụtrı̨ aza nábį̃ drı̨ gá rĩ.
17 'Bá 'dĩ kí cécé kídí ĩyı̨ kóru ãzíla ũfú ãlụ́kụ́kų̃ 'bã drolé rĩ áni. Ãngũ
ịnịbịrịcịcị rĩ úmba tã la kí tẽjó. 18 Kí ı́jǫ́ ãfó ru ãzíla ı́jǫ́ azajó aza-azâ
'dĩ kí jọ ãzíla kí tị ũnzí ĩlí ụrụ'bá drı̨ 'dĩ kí ayú sĩ 'bá i'dólépi apálépi
angájó 'bá u'álépi ĩlí ũnzíkãnã ụrụ'bá drį̃ gá 'dĩ kí ụrụjó. 19 Kí 'bá 'baní
drį̃lẹ́mgbọ azį̣ íni 'dĩ kí ãtí'bó ı́jǫ́ ũnzí ãni, ã'dusĩku 'bá la adru ãtí'bó
ru la ãko ĩ'di drį̃lẹ́ gá úpí ru rĩ sĩ. 20 Wó 'bá drĩ ru pa rǫ̃mgbǫ́ ų̃nǫ́kụ́
'dõ drį̃ agá ĩ'di 'bã Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ nį̃jó rĩ sĩ
ãzíla drĩ a'dé ı́jǫ́ ũnzí 'dĩ kí agá į̃dı̨ sĩ ĩ'di ndẽjó rá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã
ı́jǫ́ ĩ'di 'bã idélé vúlé rĩ kí dó ũnzĩkãnã sĩ drį̃drį̃ rĩ kí ndẽ rá. 21 Ĩ'di adru
ĩ'baní múké gẽrį̃ ı́jǫ́ kpı̨ rĩ drį̃ nį̃jó ku ndẽ ĩ'baní nį̃jó la cé ãzíla ĩ'baní
ũngúkú ujajó ãzı̨́táŋ́á fẽlé ĩ'baní ãlá į̃drį̃lé 'dĩ a'bejó rá rĩ rá. 22 Íjǫ́ ru
idélépi kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ı́jǫ́ u'bélé rĩ dó ãndá, “Ũcógó gõ vúlé ĩ'di 'bã
ụ́gbẹ́ mbelé,” † ãzíla “Ĩzõgó andre ũjĩlé rá rĩ gõ vúlé ru ũlĩlé kócõ agá.”

3

Ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ

1 Mâ wǫ̃rı́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'dĩ wárágã mání sĩlé ĩminí į̃rį̃
rĩ 'i. Wárágã į̃rį̃ 'dĩ kí sĩ álẽ ĩmi igálé ı́jǫ́ ĩminí nį̃lé cé rĩ kí drį̃ gá, ĩmi
ũrã sĩ ı́jǫ́ kpı̨ la. 2 Álẽ ĩmi igálé ı́jǫ́ ándrá 'bá nábį̃ rú ãlá 'dĩ 'bã kí jọlé
rĩ kí sĩ, ãzíla ãzı̨́táŋ́á Úpí ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ 'bã jọlé 'bá ų̃pịgọna
rú 'dĩ 'ba rų̃ sĩ rĩ kî sĩ.
3 Drį̃drį̃ rĩ sĩ lẽ į̃nį̃ rá ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ kí sĩ, 'bá ũnzí kí ãfũ rá ĩlí ĩ'badrį̃ la
kí drį̃ ují nĩ, kí mụ acı̨ ı́jǫ́ ũnzí idé trũ ãzíla ı́jǫ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí vú ũbĩ
trũ. 4 Kí jọ la, “Íjǫ́ ĩ'di 'bã azı̨lé ĩ'di 'bã ‘ãgõ’ rá rĩ dó íngõlé yã? I'dójó
ándrá ụ́'dụ́ ãmã áyı̨́pịka 'bã kí ũdrãjó 'dã sĩ kpere ãndrũ ãko pírí kí
mụ drį̃ gá ándrá ų̃nǫ́kụ́ i'dójó 'bãjó rĩ sĩ rĩ áni.” 5 Wó círí ru drį̃ la ãvĩ
kí Ãdróŋ́á idé 'bų̃ ı́jǫ́ ĩ'di 'bã jọlé ãzı̨́táŋ́á ru rĩ sĩ ãzíla ají vũ angájó ĩyı̨
agá ãzíla ce andre la ĩyı̨ sĩ. 6 Ĩyı̨ 'dĩ 'bã vúŋ́á sĩ ãko ándrá ų̃nǫ́kụ́ drį̃
gá 'dĩ ịmvụ́ kí ĩyı̨ galépi tré 'dã sĩ. 7 Íjǫ́ Ãdróŋ́á drı̨ ãlu 'dĩ sĩ 'bų̃ ãzíla
ų̃nǫ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ kí úmba kí tã ãcí nî, úmba kí tã sĩ 'bá Ãdróŋ́á gãlépi
úmgbé 'dĩ kí ı́jǫ́ lịjó ãzíla kí į̃lį̃kį̃jó.
8 Mâ wǫ̃rı́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ãvĩ ı́jǫ́ ãlu 'dĩ ku. Úpí ní
ụ́'dụ́ ãlu ĩ'di cécé ílí álĩfũ ãlu rĩ áni, ãzíla ílí álĩfũ ãlu ĩ'di cécé ụ́'dụ́ ãlu
rĩ áni. 9 Úpí ịcı̨ ru drį̃ ı́jǫ́ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí idéjó ku, 'bá ãzí rĩ 'bã kí
ũrãlé rĩ áni. Ãdróŋ́á 'bã ásı̨ į̃gbẹ́ ru mî sĩ, lẽ 'bá ãzí ãlu la 'bã į̃lį̃kį̃ ku,
wó 'bá pírí 'bã amụ́ kí ásı̨ ujalé.
10 Wó ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ la amụ́ cécé ų̃gụ́'bá áni. 'Bų̃ la ãvĩ nuŋ́â
trũ, ãko ala gá rĩ kí ve ãcí sĩ, ãzíla ų̃nǫ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ
velé pírí rá. *

---

* **2:15** Íjǫ́ Bãlámũ drı̨ gá rĩ ála ĩ'di ịsụ́ bụ́kų̃ Kãlãfe drı̨ cápĩtã 22 agá. † **2:22** Íjǫ́ U'béŋ́á 26:11 * **3:10** Bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drı̨ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ ų̃nǫ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ ãvĩlé rá jõku ála mụ ı́jǫ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá.

11 'Bá ní ãko pírí kí ĩĮį̃kį̃jó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, lẽ dó ĩmi adru dó 'bá gbíyã
íngõ ní rĩ kî? Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá ãzíla ásı̨ ãlá Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ sĩ. 12 Į̃jọ́
'dĩ sĩ, ĩminí ụ́'dụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ drį̃ tẽ agá, 'bã amụ́ rú sĩ mbẽlẽ, ụ́'dụ́
'dã sĩ 'bų̃ la tı̨ ko velé ãcí sĩ ãzíla ãko ala gá rĩ kí aká ãcí 'bã ũkpó sĩ rá.
13 Wó Ãdróŋá azı̨ ãmaní 'bų̃ ú'dí ãzíla ų̃nọ́kụ́ ú'dí ãngũ į̃jọ́ lı̨ŋá pı̨rı̨ rĩ
'bã sĩ ãngũ najó nĩ rĩ 'i. Ãma ãngũ ndre drį̃ gá į̃jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'dã
gá.
14 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃rį̃ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩminí ãngũ ndre agá
drį̃ gá, ĩ'bã ũkpó pírí lẽ ụ́'dụ́ 'dã 'bã ı̨sụ́ ĩmi į̃jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ásı̨
į̃gbę̃ agá ĩ'di be. 15 Lẽ ã'bã ãma ásı̨ gá ásı̨ teŋá Úpí ãmadrį̃ drı̨ gá rĩ drį̃,
ífí la patáŋá. 'Dĩ į̃jọ́ ãma ádrı̨́pı̨ ãmaní lẽlé ambamba Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé
ĩminí ũndũwã Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ rĩ 'i. 16 Sĩ į̃jọ́ 'dĩ kí gę̃rį̃ ãlu sĩ
wárágã ĩ'didrį̃ kí agá pírí jọ į̃jọ́ į̃jọ́ 'dĩ kí drį̃ gá. Wárágã ĩ'didrį̃ kí agá
į̃jọ́ ãzí kí ũkpó-ũkpó, 'bá nį̃ı̨táŋâ kóru ãzíla pá tulépi pı̨rı̨ ku 'dĩ kí ífí
la uja ndú cécé ĩ'bã kí idélé į̃jọ́ sĩlé Ãdróŋá drı̨ ãzí 'dĩ kí abe rĩ áni. Kí
lı̨́kį̃ ají kí drį̃ gá cénĩ.
17 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃rį̃ka, ĩminí į̃jọ́ ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ 'bã kí imbálé
rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ ĩmba ĩmi tã 'bá ãbãlépi 'dĩ kí sĩ, 'bá į̃jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ
'bã agụ rû sĩ ĩmi ãmvé ãzíla ĩmi a'dé rû sĩ ãngũ ĩminí sĩ pá tujó ãlá
'dĩ kí agá ku be nĩ. 18 Wó ĩzo ásı̨ į̃gbę̃ ãzíla nį̃ı̨táŋá Úpí ãma ãni 'Bá 'bá
Palépi 'dĩ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ agá. Dį̃zã 'bã adru ĩ'diní i'dójó ãzíla jã 'dâ.
Ámĩnã.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé drį̃drį̃ rĩ

Į̃jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Į̃jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di 'bá ándrá umvelé Į̃jọ́ 'i, ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi ándrá ídu cí ãko pírí 'bã kí i'dóŋá gá rĩ drį̃ gá. Ãma are į̃jọ́ Ĩ'di
'bã jǫ̣lé rĩ ãma bį̃lẹ́ sĩ rá, ãndre ĩ'di ãma mį̃fį̃ sĩ, ãzíla ãma aló vâ ĩ'di
ãmadrį̃ sĩ rá. 2 'Bá 'dĩ ĩ'di ídri angálépi Ãdróŋá drį̃ ru i'dalépi ãmaní
rĩ 'i, ãndre ĩ'di rá, ãma į̃jọ́ vú nze drį̃ la gá, ãzíla ãma lũ la ĩminí ĩ'di
ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ 'i. Ĩ'di ándrá Átẹ́pį̃ Ãdróŋá be ãzíla Ãdróŋá
i'da dó ĩ'di ãmaní nĩ. 3 'Bá ãma ndrelé ãma mį̃fį̃ sĩ, ãzíla ãma į̃jọ́ la
arejó ãma bį̃lẹ́ sĩ 'dĩ bãsĩ 'bá ãmã vú nzelé ĩminí 'dĩ 'i. Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó
sĩ tį̃ icí ãma abe tį̃ icítáŋá ãmã icílé ãmã Átẹ́pį̃ Ãdróŋâ trũ ãzíla Ngọ́pį̃
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ trũ rĩ agá. 4 Ásĩ į̃jọ́ 'dĩ kí ĩminí íni la ãyĩkõ ãma kí tį̃ icíjó
ĩmi abe rĩ 'bã ga ãma agá tré benĩ.

U'ájó dį̃zã Ãdróŋá drį̃ agá rĩ

5 Į̃jọ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní vâ ãmã ũlũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ,
Ãdróŋá ĩ'di ãlá ru cécé dį̃zã áni, ĩ'di agá į̃nį̃ 'dáyụ. 6 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ
dó jọ la ãma icí tį̃ ĩ'di trũ ãlu, wó ãma vâ u'á į̃nį̃ agá, ãma alį̃ ĩnzõ
į̃jọ́ ãmaní idélé rĩ kí sĩ ãzíla į̃jọ́ mgbã la ãma agá 'dá yu. 7 Wó ãdrĩ kí
adru dį̃zã Ãdróŋá drį̃ agá cécé ĩ'di 'bã adrujó dį̃zã rĩ áni, ãma kí dó tį̃
icíma trũ ãma drĩdríŋĩ gá, ãzíla ãrí Yẹ́sų̃ Ãdróŋá Ngọ́pį̃ drį̃ la ãma ũjĩ
į̃jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí agá pírí nĩ.

8 Ãdrĩ jọ la ãma į̃jọ́ ũnzî kóru, ãma ãma vúŋá 'dĩ ulé, ãzíla į̃jọ́ mgbã
rĩ ãma agá 'dáyụ. 9 Wó ãdrĩ ãma ásį̃ uja sĩ į̃jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí i'dajó
Ãdróŋá ní rá, ĩ'di ã'į̃táŋâ trũ sĩ ãma ũtrũjó į̃jọ́ ũnzí ãmaní idélé 'dã kí
agá pírí rá, ĩ'di vâ į̃jọ́ ũnzí 'dã kí sĩ ãma ũjĩ ãlá ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã
adrujó 'bá į̃jọ́ pį̃rį̃ rĩ idélépi ãzíla lį̃lépi rĩ 'i rĩ sĩ. 10 Ãdrĩ jọ la ãma idé
į̃jọ́ ũnzí ku, ãma Ãdróŋá 'bã ĩnzó'bá ru, ãzíla į̃jọ́ 'dĩ la i'da la į̃jọ́ ĩ'didrį̃
gá mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.

2

1 Anzį̃ mádrį̃ mání lẽlé ambamba ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ásĩ ĩminí wárágã
'dĩ ĩmi idé rú sĩ į̃jọ́ ũnzí ku, wó 'bá ãzí drĩ į̃jọ́ ũnzí idé rá, 'bá pá tulépi
mãmálá 'bãjó Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá ãma kẽj̨į̃ gá rĩ ĩ'di Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bá
ãlápítí rĩ 'i. 2 Kúrísĩtõ ĩ'di kãbĩlõmvá sĩ į̃jọ́ ũnzí ãmadrį̃ gá rĩ kí idéjó rĩ
áni rĩ 'i, ãzíla 'bá pírí ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ abe. 3 Ãma icó nį̃lé la ãndá-ãndá
ru ãnį̃ Ãdróŋá rá la ãmaní ãzį̃táŋá ĩ'didrį̃ kí tãmbajó rĩ sĩ. 4 'Bá jǫ̣lépi
la ínį̃ Ãdróŋá cé, wó ãzį̃táŋá Ãdróŋá drį̃ kí tãmbalépi ku rĩ, ĩ'di ĩnzó'bá
ãzíla į̃jọ́ mgbã rĩ ĩ'di agá 'dáyụ. 5 Wó 'bá ãzí drĩ į̃jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ
kí vú ũbĩ, ĩ'di 'bã lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di adru ãndá-ãndá ru. Ãko

i'dalépi la ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ rĩ ĩ'di 'dĩ: 6 'bá drĩ jọ la 'i Ãdróŋá
agá, 'bã acị cécé ándrá Yẹ́sũ̃ 'bã acịjó rĩ áni.

Ãzị̃táŋá ú'dí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kî

7 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ásĩ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la ku, wó
údu ĩmĩ nĩ̃lé cé ĩlẽ jõ ĩmi lẽlẽ i'dóŋá gâlé 'dã 'i. Ãzị̃táŋá údu 'dĩ ĩ'di
jõ ĩmĩ ịjọ́ arelé 'bo rĩ 'i. 8 Ásĩ vâ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la, ịjọ́ la mgbã rĩ
ĩ'di Yẹ́sũ̃ agá ãzíla ĩmi agá, ã'dusĩku ịnị̃ la alị-alị ãzíla dĩ̃zã mgbã ru
i'dalépi ã'ĩ̃táŋá mídrị̃ sĩ rĩ i'dó ãngũ jilé 'bo.
9 'Bá jọlépi la 'i u'á dĩ̃zã agá wó ádrị̃pĩ̃ ngũ̃lépi ũnzí rĩ, ĩ'di drĩ ịnị̃ agá.
10 'Bá ádrị̃pĩ̃ lẽlépi rĩ, la u'á dĩ̃zã agá, ãko ãzí ĩ'di agá ĩ'diní sĩ fẽjó 'bá
ãzí la a'dé ịjọ́ ũnzí agá la 'dáyụ. 11 Wó 'bá drĩ ádrị̃pịka ãzíla ámvọ́pịka
ãzí rĩ kí ngũ̃ ũnzí, ĩ'di ịnị̃ agá, ãzíla ĩ'di acị ịnị̃ agá, nĩ̃ 'i mụ íngõlé yã
rĩ gá ku, ã'dusĩku ịnị̃ ãsã ĩ'di 'bã mị̃fĩ̃ cí.
12 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma ĩminí wárágã 'dĩ sĩ i'dajó la
ĩminí ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ gá rĩ kí trũjó Kúrísĩtõ sĩ 'bo rĩ sĩ. 13 Ásĩ wárágã
'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sũ̃ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nĩ̃jó cé
rĩ sĩ. Ásĩ kãrị̃lẽ̃ ĩminí ịjọ́ 'dĩ ĩminí Sĩtánĩ ndẽjó 'bo rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ
ãmã Átẹ́pị nĩ̃jó cé rĩ sĩ.
14 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ ịjọ́ 'dĩ ĩminí íni la ã'dusĩku
ĩminí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ nĩ̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi
'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sũ̃ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nĩ̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ ịjọ́
'dĩ ĩminí kãrị̃lẽ̃ ĩmĩ adrujó ũkpó ru ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ u'álépi ĩmi ásị̃ gá,
ĩminí sĩ ã'dị̃ Sĩtánĩ be rĩ ndẽjó rá rĩ agá rĩ sĩ.

Ĩlẽ ĩjọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ ku

15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, lẽ ĩlẽ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ku, jõku ãko la ala gá ũnzí 'dĩ
kí abe pírí. 'Bá ãzí drĩ ũ̃nọ́kụ́ lẽ ịjọ́ ala gá 'dĩ kí abe, lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó
rĩ ĩ'di agá 'dáyụ. 16 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ pírí ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ kí, ĩjọ́ ũnzíkãnã
'bá 'bã kí lẽlé 'dĩ kí, ĩlí ụrụ'bá drị̃ gá rĩ trũ, ãfó sĩ ru ịpĩjó ãko ụrụ'bá
'dõ drị̃ rĩ sĩ rĩ abe. Ãko 'dĩ angá kí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ drĩ̃lẹ́ ku, 'dĩ
kí ãko ũ̃nọ́kụ́ ũnzí 'dõ ãni. 17 Ũ̃nọ́kụ́ la alị-alị ãko pírí ala gá 'bá 'bã kí
lẽlé rĩ kí abe, wó 'bá ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ la u'á jã 'dâ.

Mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị̃ 'i

18 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ acá dó ãni rú. Úlũ
ándrá ĩminí mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị̃ rĩ la drụ́zị̃ amụ́ rá, ú'dî'da íni mẹ́rọ́'bá
Kúrísĩtõ drị̃ rĩ ãfũ kí dó wẽwẽ rú. 'Dĩ dó bãsĩ gbíyã ãmã ụ́'dụ́ ịjọ́ 'bã kí
ãsĩ̃jó rĩ nĩ̃jó rĩ 'i. 19 'Bá ru ujalépi Kúrísĩtõ 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ fũ kí ãma
rụ́ 'dâ rá ĩ'bã kí adrujó ãma ãzí ku rĩ sĩ. Wó drĩ kí tá adru agá ãma ãzí,
kí tá ace agá ãma abe. 20 Wó ĩnĩ̃ ịjọ́ mgbã rĩ 'bo, ála ĩminí Úríndí Ãlá
rĩ ũsũjó ĩmi drị̃ gá 'bo rĩ sĩ. 21 Ásĩ ĩminí ịjọ́ 'dĩ áni rá la, adru ĩminí ịjọ́
mgbã rĩ nĩ̃jó ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ nĩ̃jó cé, ãzíla ĩminí
nĩ̃jó la cé ịjọ́ mgbã rĩ agá ĩnzõ 'dáyụ rĩ sĩ. 22 'Bá ĩnzó rĩ ã'di 'i? Ĩ'di 'bá
Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi ku, jọlépi la adru Kúrísĩtõ 'i ku rĩ 'i. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ bãsĩ
mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'i, ĩ'di 'bã Ãdróŋá gãjó Ngọ́pĩ̃ be úmgbé rĩ
sĩ. 23 'Bá Ãdróŋá Ngọ́pị gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá Átẹ́pị rú 'i. Wó 'bá
Ãdróŋá Ngọ́pĩ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ ã'ĩ̃ Ãdróŋá 'i rá.

24 Lẽ ĩmba ị́jọ́ ĩminí arelé ímbátãŋá i'dóŋá gâlé rĩ 'bã tã ĩmi ásị́ gá.
Ĩdrĩ ímbátãŋá 'dĩ tãmba rá, ĩmi ace tị icíma ĩmi icílé Ãdróŋá Ngọ́pị trũ
ãzíla Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ trũ rĩ agá. 25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ị́jọ́ ĩ'di 'bã azịlé
ãmaní ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ rá. 26 Ásĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá lẽlépi ĩmi drḩ
celépi ũnzí 'dĩ kí sĩ. 27 Wó ĩmi rú rĩ, Kúrísĩtõ ũsũ Úríndí ídri drḩ gá rĩ
ĩmi drḩ gá 'bo. Úríndí ĩ'didrḩ 'bã u'ájó ĩmi agá rĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã ímbá dó
ĩmi nĩ ku. Úríndí ĩ'didrḩ dó ĩmi imbá ị́jọ́ pírí kí sĩ nĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã
imbálé rĩ kí ị́jọ́ pịrị la, ĩnzõ ala gá 'dáyụ. Ĩmi are ị́jọ́ Úríndí 'bã imbálé
rĩ 'i, ãzíla ĩmi ace dó sĩ tị icílé Kúrísĩtõ be.

Anzị Ãdróŋá drḩ kí 'bã u'áŋá

28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma adru kí Kúrísĩtõ
agá jã 'dâ, drĩ dó sĩ drṹzḩ ãgõ vúlé 'dõlé ĩ̃dḩ rá, ãma ásị́ dó sĩ adru ũkpó
ru ãzíla ãma icó kí dó sĩ idélé drĩ̃nzá sĩ ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá ku, ṹ'dṹ ĩ'di 'bã
amṹjó rĩ sĩ. 29 Ĩnĩ̃ rá Kúrísĩtõ 'i 'bá ãlápítí la. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnĩ̃ vâ rá 'bá
ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ kí idélépi rĩ kí anzị Ãdróŋá ãni
ã'dusĩku ídri ãmadrḩ gá ũ̃nọ́kṹ 'dĩ drḩ gá 'dâ rĩ ĩ'di cécé ídri Kúrísĩtõ
drḩ rĩ áni.

3

1 Ĩndre lẽtãŋá Ãdróŋá ãni ãmbógó ãma rṹ 'dĩ 'i, lẽtãŋá ĩ'di bãsĩ ãma
umvejó ĩ'di 'bã anzị rú 'dĩ 'i, ãma bãsĩ 'dĩ 'bá áni. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ũ̃nọ́kṹ
'bã ãma nĩ̃jó ku rĩ 'i, ã'dusĩku ũ̃nọ́kṹ nĩ̃ ĩ'di ku. 2 Mâ wõ̃rḩka mání lẽlé
ambamba 'dĩ, ãma kí ú'dî'da anzị Ãdróŋá ãni, ãnĩ̃ kí drṹzḩ ãma kí adru
íngoní yã rĩ gá ku, ṹ'dṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Wó drĩ drṹzḩ ãgõ rá,
ãma dó adru cécé ĩ'di ãni, ã'dusĩku ãma dó ĩ'di 'bã mgbã rĩ ndre ãma
mịfị sĩ. 3 'Bá pírí ásị́ 'bãlépi Kúrísĩtõ drḩ gá acájó ĩ'di ãni rĩ 'bã adru kí
cécé Kúrísĩtõ áni ị́jọ́ ũnzî kóru.

4 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá ãzḩtãŋá Ãdróŋá drḩ gá rĩ kí ũnũlépi rĩ
'i, ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ ĩ'di ãzḩtãŋá Ãdróŋá drḩ gá rĩ kí ũnũjó rĩ 'i.
5 Ĩnĩ̃ rá Yẹ́sṹ amṹ ị́jọ́ ũnzí ãmadrḩ gá rĩ kí wṹlé, wó ĩ'di agá ị́jọ́ ãzí ũnzí
la ãluŋá la 'dáyụ. 6 Ãdrĩ ace u'álé ĩ'di agá, ãma icó ị́jọ́ ũnzí idélé ku.
'Bá rilépi ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ndre ĩ'di ku, jõku nĩ̃ vâ ĩ'di ku.

7 Anzị mádrḩ mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ị́jọ́
pịrị rĩ idélépi rĩ, ĩ'di 'bá ãlá la, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó ãlá ru rĩ 'bã áni.
8 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá Sĩtánĩ drḩ, ã'dusĩku Sĩtánĩ i'dó ũnzĩkãnã
idélé i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ. Ị́jọ́ ãmbógó Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị tị ãpẽjó
rĩ ĩ'di amṹjó ị́jọ́ Sĩtánĩ drḩ rĩ kí anujó.

9 'Bá Ãdróŋá 'bã anzị rú rĩ icó kí ị́jọ́ ũnzí idélé ku, ã'dusĩku kí adrujó
ádrízã Ãdróŋá drḩ trũ rĩ sĩ, icó kí ị́jọ́ ũnzí idélé drḩ gá ku, ã'dusĩku
Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'bã Átẹ́pị rú rĩ sĩ. 10 Ãma anzị Ãdróŋá drḩ kí drĩdríŋĩ
awa anzị Sĩtánĩ drḩ abe ị́jọ́ 'dĩ sĩ. 'Bá ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi
ku, jõku drĩ 'bá ãzí kí lẽ ku, adru ngọ́tḩŋá Ãdróŋá ãni la ku.

Ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ

11 'Dĩ ị́jọ́ ũlũlé ĩminí ĩmĩ arelé i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Jọ ãmaní ãlẽ kí ãma
lẽlẽ ãma drĩdríŋĩ gá. 12 Lẽ ãma adru kí Kãyḩnĩ̃ áni ku, ĩ'di 'bã adrujó

ngǫ́tı̨ŋ́ã Sĩtánĩ ãni rĩ sĩ, 'dı̨ dó sĩ ándrá ádrı̨́pı̨̃ Hãbı̨́lı̨̃ káyĩ rá. Kãyı̨́nı̨̃ 'dı̨ ádrı̨́pı̨̃ ã'du ı̨jǫ́ sĩ yã? Kãyı̨́nı̨̃ 'dı̨ ádrı̨́pı̨̃ 'i ã'dusĩku ı̨jǫ́ ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ 'bã idélé rĩ kí ũnzí-ũnzí wó ı̨jǫ́ ádrı̨́pı̨̃ Hãbı̨́lı̨̃ 'bã idélé rĩ kí 'bãngá pı̨rı̨ ãlá rú. 13 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka, ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku ũ̃nǫ́kṵ̃ drĩ táni ĩmi ngṵ̃ ũnzí. 14 Ãnı̨̃ rá ãma alı̨ drã agâ sĩ fijó ídri ukólépi ku rĩ agá 'bo. Ãnı̨̃ ı̨jǫ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ãmaní ãma lẽjó ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvǫ́pı̨ka kí abe lẽlẽ rĩ sĩ. 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ ĩ'di drĩ u'á ũkpõ drã drı̨̃ agá. 15 'Bá ĩ'bã ádrı̨́pı̨ka kí ngṵ̃lépi ĩ'bã ámvǫ́pı̨ka kí abe ũnzí rĩ, kí 'bá 'bá kí ụ'dı̨́lépi la kî, ãzíla ĩnı̨̃ rá 'bá 'bá ụ'dı̨́lépi rĩ agá ídri ukólépi ku rĩ 'dáyụ.

16 Ãma lẽtáŋ́ã nı̨̃ ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ: Kúrísĩtõ fẽ ru ídri ãma ı̨jǫ́ sĩ. Įjǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ ãma ídri ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvǫ́pı̨ka kí ı̨jǫ́ sĩ. 17 Wó 'bá ãzí drĩ adru málĩ ũ̃nǫ́kṵ̃ drı̨́ kî trũ, drĩ ádrı̨́pı̨ ãzíla ámvǫ́pı̨ ı̨jǫ́ 'bã ndẽlé rá ndrelé cé rĩ ãzã ko ku, Ãdróŋ́ã 'bã lẽtáŋ́ã la dó adru ĩ'di ásı̨́ gá íngoní-íngoní ru yã? 18 Mâ anzı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãlẽ kí ãma tı̨ sĩ jõku ı̨jǫ́ jǫŋ́ã sĩ á'dı̨̃sĩ ku, wó 'etáŋ́ã sĩ ãzíla ı̨jǫ́ mgbã rĩ sĩ.

19 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, ı̨jǫ́ 'dĩ la i'da la ãmaní ãma ı̨jǫ́ mgbã agá, ãzíla ãma ı̨jǫ́ mgbã ãni, ãma vâ ásı̨́ 'bã Ãdróŋ́ã ãma abe cí rĩ drı̨̃ gá. 20 Ãma ásı̨́sı̨́ŋ́ã drĩ ãma ı̨jǫ́ lı̨ cénĩ, lẽ ãnı̨̃ rá Ãdróŋ́ã ndre ãma ásı̨́ rá, ãzíla nı̨̃ ı̨jǫ́ pírí kí rá. 21 Mâ wǫ̃ı̨́ka, ãdrĩ ãma ı̨jǫ́ lı̨ ãma ásı̨́ gâ sĩ ãma ndẽjó cénĩ ku, ãma adru ũ̃rı̨̃ kóru Ãdróŋ́ã sĩ. 22 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãko ãma zı̨lé ĩ'didrı̨́ rĩ kí ı̨sṵ́ rá, ã'dusĩku ãma ı̨jǫ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩjó rá, ãzíla vâ kí idéjó rá rĩ sĩ. 23 Ãzı̨́táŋ́ã ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ ĩ'di íni: lẽ ãma ã'ı̨̃ rṵ́ ĩ'di 'bã Ngǫ́pı̨ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drı̨̃ 'i, ãzíla ãlẽ ãma ãma drĩdrı̨́ŋ̃ĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní rĩ áni. 24 'Bá Ãdróŋ́ã 'bã ãzı̨́táŋ́ã kí vú ũbĩlépi rĩ kí u'á Ãdróŋ́ã agá, ãzíla Ãdróŋ́ã la u'á ĩ'bã abe. Ãma nı̨̃ la ĩ'di u'á ãma agá la ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ la u'á ãma agá nĩ.

4

Ĩmi ũ̃'bı̨̃ úríndí kí ráká

1 'Bá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ã'ı̨̃ ı̨jǫ́ ãfũlépi 'bá jǫlépi la 'i 'bá kí imbá ı̨jǫ́ Úríndí Ãdróŋ́ã drı̨̃ 'bã fẽlé nĩ rĩ sĩ rĩ ku. Ĩmi amá úríndí pírí kí ráká, sĩ nı̨jó la úríndí 'dĩ angá Ãdróŋ́ã drı̨́, ã'dusĩku nãbı̨ya ĩnzõ rú ũ'bí 'dĩ mụ kí ũ̃nǫ́kṵ̃ gâlé 'dĩ. 2 Gẹ̃rı̨̃ ĩminí Úríndí Ãdróŋ́ã drı̨́ rĩ nı̨jó rĩ ĩ'di 'dĩ: 'bá ã'ı̨̃lépi la Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ amṵ́ ụrụ'bá 'bádrı̨̃ trũ rĩ ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋ́ã drı̨́ rĩ trũ. 3 Wó 'bá ã'ı̨̃lépi la Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ amṵ́ ũ̃nǫ́kṵ́ gá 'bá ru ku rĩ, ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋ́ã drı̨́ rĩ kóru. Úríndí ĩ'di agá rĩ angá mẹ́rǫ́'bá Kúrísĩtõ drı̨́ rĩ drı̨̃. Ĩmi are ándrá ĩ'di mụ amṵ́lé rá, wó ú'dî'da ĩ'di íni cí ũ̃nǫ́kṵ́ gá 'dĩ.

4 Anzı̨ mádrı̨́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi Ãdróŋ́ã ãni. Ĩndẽ 'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rá, ã'dusĩku Úríndí Ãdróŋ́ã drı̨́ u'álépi ĩmi agá rĩ ndẽ ũkpõ sĩ úríndí ĩnzõ rú u'álépi ũ̃nǫ́kṵ́ 'dĩ agá rĩ rá. 5 Nábı̨̃ ĩnzõ rú 'dĩ kí ũ̃nǫ́kṵ́ ũnzí 'dĩ ãni, kí ı̨jǫ́ ũ̃nǫ́kṵ́ 'dĩ drı̨̃ kí jǫ áyụ, ũ̃nǫ́kṵ́ la kí tı̨ are. 6 Wó ãma 'bá Ãdróŋ́ã ãni. Įjǫ́ 'dĩ bãsĩ 'bá Ãdróŋ́ã nı̨̃lépi cé rĩ 'bã kí sĩ ãma tı̨ arejó 'dĩ. Wó 'bá Ãdróŋ́â ãni ku rĩ are ãma tı̨ ku. Įjǫ́ 'dĩ la fẽ ãmaní nı̨jó la 'bá 'dĩ Úríndí ı̨jǫ́ mgbã rĩ drı̨́ trũ, jõku ĩ'di úríndí ĩnzõ rú rĩ trũ rĩ gá nĩ.

Ãlẽ kí ãma lẽlẽ

7 Mâ wõ̗ṛ́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, lẽ ãmụ kí ãma lẽŋâ trũ drị̃ gá,
ã'dusĩku lẽtáŋá angá Ãdróŋá drị̃. 'Bá 'bá lẽlépi rĩ ĩ'di ngõ̗t̪ị̃ŋá Ãdróŋá
ãni, ãzíla ĩ'di 'bá Ãdróŋá nị̃lépi cé rĩ 'i. 8 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ nị̃ Ãdróŋá
ku, ã'dusĩku Ãdróŋá ĩ'di lẽtáŋá. 9 Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'didrị̃ gá rĩ ĩ'diní
ĩ'di 'bã Ngõ̗pị kílímgbí ãlu-ãlu rĩ tị ãpẽjó ũ̃nõ̗kụ́ gá 'dõlé, ãmaní sĩ ídri
ukólépi ku rĩ ịsụ́jó ĩ'di rụ̃ sĩ rĩ sĩ. 10 Lẽtáŋá dó bãsĩ gápi 'dĩ: adru ãlẽ
Ãdróŋá 'i íni la ku, wó rá la lẽ ãma 'i, ãpẽ Ngõ̗pị̃ tị ãmaní gẽ̗rị̃ rú sĩ ị́jõ̗
ũnzí ãmadrị̃ kí idéjó ãzíla trũjó.

11 Mâ wõ̗ṛ́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, Ãdróŋá drĩ dó ãma lẽ káyĩ 'dĩ
'bã áni, lẽ dó ãlẽ kí ãma lẽlẽ. 12 'Bá ãzí jõ drĩ Ãdróŋá ndrelépi mị́fị̃ sĩ
rá la yụ. Ãdrĩ kí ãma lẽ rá, Ãdróŋá la u'á ãma agá, lẽtáŋá ĩ'didrị̃ la ru
i'da tọndọlọ ãma agâ sĩ.

13 Ãnị̃ dó tọndọlọ ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ ãlu, ãzíla icí ru u'ájó ãma
abe ãlu, ã'dusĩku fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i. 14 Ãndre dó ãma
mị́fị̃ sĩ, ãzíla ãma dó ị́jõ̗ la vú nze ãndá-ãndá ru, Bãbá ãpẽ Ngõ̗pị̃ Yẹ́sũ̗
'Bá ãma Palépi rĩ tị amụ́lé 'bá ũ̃nõ̗kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí palé. 15 'Bá ãlu-ãlu
jọlépi la Yẹ́sũ̗ ĩ'di Ãdróŋá Ngõ̗pị 'i rĩ, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá, ãzíla ĩ'di
u'á Ãdróŋá agá. 16 Ãma ãmgbã rĩ nị̃ ãzíla ãma ã'ị̃ lẽtáŋá Ãdróŋá ãni
ãmaní rĩ rá.

Ãdróŋâ ĩ'di lẽtáŋá. 'Bá u'álépi lẽtáŋâ trũ rĩ, ĩ'di u'á Ãdróŋá agá,
Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá. 17 Ãmaní u'á agá Ãdróŋá agá, lẽtáŋá ãmadrị̃ la
zo mgbọ rú. Ãma icó dó sĩ idélé ũ̃rị̃ sĩ ụ́'dụ́ ị́jõ̗ lị́jó 'dã sĩ ku, ãma drị̃ la
tẽ ásị́ ũkpõ sĩ, ã'dusĩku ãma cécé Yẹ́sũ̗ áni ũ̃nõ̗kụ́ 'dĩ drị̃ gá. 18 Lẽtáŋá
agá ũ̃rị̃ 'dáyụ. Lẽtáŋá mgbã rĩ la ũ̃rị̃ dro ãma agá rĩ sĩ ãmvé, ã'dusĩku
'bá la idé ũ̃rị̃ sĩ la pángá fẽŋá sĩ, 'bá idélépi ũ̃rị̃ sĩ rĩ lẽtáŋá mgbã la ĩ'di
agá 'dáyụ.

19 Ãma ĩ'di lẽ ĩ'diní ãma lẽjó drị̃drị̃ rĩ sĩ. 20 'Bá ãzí drĩ jọ la, "Álẽ
Ãdróŋâ rá," wó ngũ̃ ádrị̃pị̃ ũnzí, ĩ'di ĩnzó'bá. 'Bá ádrị̃pị̃ ĩ'di 'bã ndrelé
rá 'dĩ lẽlépi ku rĩ la Ãdróŋá ĩ'diní ndrelé ku rĩ lẽ íngoní-íngoní ru?
21 Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ fẽ ãmaní ãzị̃táŋá, lẽ ãlẽ 'i á'dụ̃sĩ ku, lẽ ãlẽ ãmã
ádrị̃pị́ka ãzíla ãmã ámvõ̗pị́ka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí ĩndĩ.

5

Ã'ị̃táŋá Ãdróŋá Ngõ̗pị agá rĩ

1 'Bá ã'ị̃lépi la Yẹ́sũ̗ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã ngõ̗t̪ị̃, ãzíla 'bá
pírí átẹ́pị lẽlépi rá rĩ, kí vâ ĩ'di 'bã anzị kí lẽ ĩndĩ. 2 Ị́jõ̗ 'dĩ sĩ, ãma nị̃ la
ãlẽ anzị Ãdróŋá drị̃ rĩ kí rá la ãmaní Ãdróŋâ lẽjó, ãzíla ãmaní ãzị̃táŋá
ĩ'didrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ. 3 Lẽtáŋá ãmaní Ãdróŋá lẽjó rĩ ãmaní ãzị̃táŋá
ĩ'didrị̃ kí tãmbajó rĩ 'i, ãzíla ãzị̃táŋá Ãdróŋá drị̃ 'dĩ adru kí ũkpó ru ku.
4 Ị́jõ̗ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ãdróŋá drị̃ rĩ kí ũkpõ cí icójó ũ̃nõ̗kụ́ ũnzí 'dĩ ndẽjó
ã'ị̃táŋá sĩ. 5 'Bá ũ̃nõ̗kụ́ ũnzí 'dĩ ndẽlépi rá rĩ kí lú 'bá ã'ị̃lépi la Yẹ́sũ̗ ĩ'di
Ãdróŋá 'bã Ngõ̗pị 'i rĩ kî.

6 Yẹ́sũ̗ Kúrísĩtõ ĩ'di 'bá amụ́lépi ĩ̃yị́ ĩ'didrị̃ bãbũ̗t̪ị̃zị̃ drị̃ gá rĩ trũ, ãzíla
ãrí ĩ'didrị̃ drã drị̃ trũ rĩ 'i. Amụ́ lú ĩ̃yị́ trũ á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ̃yị́ kí ãrí be,
ãzíla Úríndí 'bã mgbã rĩ nze ị́jõ̗ 'dĩ ãndá rĩ vú nĩ. 7 Ị́jõ̗ 'dĩ sĩ, ị́jõ̗ ícétáŋá
ru ãmaní sĩ ị́jõ̗ mgbã rĩ nị̃jó Yẹ́sũ̗ drị̃ gá rĩ kí na. 8 Úríndí 'i, ĩ̃yị́ 'i, ãzíla

ãrí 'i; ãzíla ãko na 'dĩ kí pírí nze kí ị́jọ́ ị́jọ́ ãlu drį̃ gá. 9 'Bá ãzí drĩ ãmaní
ị́jọ́ vú nze, ãma ã'į̃ kí rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ã'į̃ kí ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã i'dalé
ãmaní 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã lũlé ãmaní rĩ ndẽ 'bá 'bã lũlé ãmaní
nĩ rĩ rá, ãzíla ĩ'di Ãdróŋá 'i ị́jọ́ vú nzelépi Ngọ́pį̃ drį̃ gá nĩ rĩ 'i. 10 'Bá
drĩ adru ã'į̃táŋâ trũ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị agá, ĩ'di nį̃ la ĩ'di ásĩ́
gâlé rá ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní 'dĩ kí ị́jọ́ mgbã ĩnzõ kóru la, wó 'bá drĩ
Ãdróŋá ã'į̃ ku, ĩ'di Ãdróŋâ 'bã ĩnzó'bá ru, ã'dusĩku gã ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã
vú nzelé ĩ'diní Ngọ́pį̃ Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ úmgbé. 11 Ị́jọ́ vú nzelé rĩ ĩ'di 'dĩ:
Ãdróŋá fẽ ãmaní ídri ukólépi ku rĩ 'i, ãzíla ídri 'dĩ angá Ngọ́pị Yẹ́sų̃
agá. 12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị agá, ĩ'di ídri 'dĩ trũ.
Wó 'bá Ãdróŋá Ngọ́pị ã'į̃lépi ku rĩ, ĩ'di ídri 'dĩ kóru.

Ídri ukólépi ku rĩ

13 Ãsĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí ĩmi 'bá Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị rụ́ ã'į̃lépi rá 'dĩ, ĩmi
dó sĩ nį̃ la ĩmi ídri ukólépi ku rĩ trũ. 14 Ãma ásĩ́ ũkpó ru ã'dusĩku ãdrĩ
Ãdróŋá ã'į̃, ĩ'di ãma are rá, ãdrĩ ãko ãmã lẽlé rĩ kí zị ĩ'di tị gâlé, ĩ'di
'bã lẽlé rĩ áni rĩ gá. 15 Ãnį̃ rá ĩ'di ãma are rá ị́jọ́ ãmaní zį̣lé ĩ'didrį̃ rĩ kí
sĩ, ãzíla ãnį̃ vâ rá ĩ'di ãko ãmaní a'į̣lé ĩ'didrį̃lé rĩ kí fẽ rá.
16 'Bá ãzí drĩ ádrį̃pį̃ jõku ámvọ́pį̃ ã'į̃táŋá agá rĩ ndre ị́jọ́ ũnzí sĩ drãjó
ku la idé agá, 'bã zị Ãdróŋá 'i 'bã fẽ ídri ĩ'didrį̃ gá rĩ 'bá 'dĩ nî, Ãdróŋá
zį̣ŋá 'dĩ la adru múké la 'bá ị́jọ́ ũnzí sĩ drãjó ku rĩ idélépi rĩ nî. Wó
ị́jọ́ ũnzi idélé sĩ drãjó rá rĩ cí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má icó jọlé la úzị Ãdróŋá 'bá
'dĩ 'bã áni rĩ nî íni la ku. 17 Ị́jọ́ ũnzí pírí idéjó rĩ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí, wó ị́jọ́
ũnzí ãzí 'bá agụlépi drã agá ku la cí. 18 Ãnį̃ rá Ãdróŋá 'bã anzị mụ kí
ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drį̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ la kí
tãmba nĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ icó kí adrálé ku. 19 Ãnį̃ rá ãma anzị Ãdróŋá
ãni ũ̃nọ́kụ́ drĩ táni adru Sĩtánĩ pálé gá tí. 20 Ãnį̃ rá Ãdróŋá Ngọ́pị amụ́
ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̃ gá rá, ãzíla fẽ ãmaní ị́jọ́ vãŋá ãmaní sĩ Ãdróŋá 'bã mgbã
rĩ nį̃jó cé. Ãmã dó Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ agá, ã'dusĩku ãmã adrujó Ngọ́pį̃
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ. 'Dĩ Ãdróŋá mgbã rĩ ãzíla ĩ'di ídri ukólépi ku
rĩ 'i. 21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ĩdã ĩmi ãdroŋa
ĩnzõ rú 'dĩ 'ba rú rá.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé ĩrị rĩ

U'ájó lẽtáŋá agá ãzíla ĩjọ́ mgbã agá

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnị̃sã drį̃lẹ́ ru rĩ drị̃. Ásĩ ĩ'di
ũkú pẽlé pẽ-pẽ rĩ ní, * anzị ĩ'didrị́ mání lẽlé ásị́ mgbã sĩ rĩ abe. † Álẽ
ĩ'di ma 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó 'bá pírí ị́jọ́ mgbã rĩ nį̃lépi cé rĩ lẽ kí vâ ĩmi
ĩndĩ, 2 ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã u'ájó ãma agá cí rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ri
u'álé ãma ásị́ gá jã 'dâ. 3 Má a'ị́ Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãzíla Ngọ́pį̃
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'i, ásị́ į̃gbẹ̃ ãma ãzã
'bã sĩ agájó ĩ'diní rĩ 'i, 'bã adru kí ãma ãni ị́jọ́ mgbã sĩ ãzíla lẽtáŋá sĩ.
4 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání ịsụ́jó la anzị mídrị́ 'dĩ 'bã ãzí kí u'á ị́jọ́ mgbã
agá, cécé Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú rĩ 'bã ándrá ãzị́táŋá la fẽlé ãmaní rĩ
áni rĩ sĩ. 5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú rulé rũrũ 'dĩ, ásĩ míní ãzị́táŋá ãzí ú'dí la ku,
wó ãzị́táŋá ándrá ãma sĩ adrujó ala gá i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Má a'ị́ ãma, lẽ
ãlẽ kí ãma lẽlẽ. 6 Lẽtáŋá mání ị́jọ́ jọ́jọ́ drị̃ la gá 'dĩ 'bã ífí, ãmaní acị́jó
ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí agá ãrútáŋá sĩ. Ĩminí ándrá ãzị́táŋá arejó í'dóŋá
gâlé 'bo rĩ áni, ãzị́táŋá ĩ'didrị̃ ĩmi u'á pírí lẽtáŋá sĩ.
7 'Bá 'bá kí ulélépi rĩ ãfũ kí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ wẽwẽ rú. 'Bá 'dĩ ã'ị̃
kí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ amụ́ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'bá ru la ku, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di
ĩnzó'bá, ãzíla mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ ãni. 8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mị́fị̃ trũ, lẽ
ĩmi ídri ukólépi ku ĩmĩ ãzị́ ngalé 'bo rĩ 'bã ãvĩ kí ĩminí ku, wó ĩmi dó
sĩ ũyá ĩmidrị́ gá rĩ ịsụ́ ĩyõ rú.
9 'Bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drị̃ a'belépi rá rĩ kí Ãdróŋâ kóru kí ásị́ gá.
Wó 'bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drị̃ kî trũ mụlépi drị̃ gá rĩ, Ãdróŋá ãma
Átẹ́pị kí Ngọ́pį̃ be ĩ'di be cí. 10 'Bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ímbátáŋá
'dĩ kóru, lẽ ĩ'dụ ĩ'di ĩmidrị́ lị́cọ́ gá ku, ĩmi a'ị́ vâ ĩ'di ku. 11 'Bá 'bá 'dĩ
'bã áni rĩ a'ị́lépi rĩ icí kí ru ĩ'di trũ ãlu ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị́ 'dã kí idélé.

Zị́táŋá ãsĩjó rĩ

12 Ị́jọ́ kí áma agá 'dọ̃ wẽwẽ rú lẽlé sĩlé ĩminí, wó álẽ kí sĩlé kãlámũ
sĩ kãrãtásĩ drị̃ gá ku. Á'bã ásị́ mụlé ị́jọ́ jọlé ĩmi abe mị́fị̃ gá mị́fị̃ gá,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ ãmadrị́ ĩmi abe rĩ 'bã ga rú sĩ ãma ásị́ gá tré. 13 Anzị
ĩmi ámvọ́pị ĩminí lẽlé lẽlẽ Ãdróŋá 'bã pẽlé 'bá ĩ'didrị̃ kí agá 'dọ̃ rĩ zị kí
ĩminí pírí cící.

---

* **1:1** Ũkú pẽlé pẽ-pẽ Yõhánã 'bã sĩ wárágã 'dĩ sĩjó rĩ ĩ'di kãnị̃sã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i.
† **1:1** Anzị ũkú 'dĩ drị́ Yõhánã 'bã lẽlé ásị́ mgbã sĩ 'dĩ kí 'bá ã'ị̃táŋá Kúrísĩtõ drị́ rĩ agá rĩ kî.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé na rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnị́sã drį̃lẹ́ ru rĩ drị́, ásĩ ĩ'di
mâ wǫ̃rị́ Gáyõ mání lẽlé ambamba ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ nî.
2 Mâ wǫ̃rị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma Ãdróŋá ã'ị̃ míní ími ụrụ'bá
'bã adru į̃vị́ ru, ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã adru kí dó sĩ míní múké cécé ị́jọ́ ími
úríndí agá rĩ 'bã kí adrujó múké rĩ 'bã áni. 3 Ị́jọ́ mání u'ájó ãyĩ̃kõ sĩ
rĩ, ãma ádrị́pịka ã'ị̃táŋá agá angálépi mí rų̃lé 'dĩ, lũ kí mání ị́jọ́ ã'ị̃táŋá
mídrị́ míní ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ĩjó rĩ drị́, ãzíla míní u'ájó ị́jọ́ mgbã agá rĩ.
4 Ãko ãzí mání ãyĩ̃kõ fẽlépi cécé mâ arejó la mâ anzị ã'ị̃táŋá agá rĩ kí
u'á ị́jọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni la 'dáyụ.

'Bá acį̃lépi į̃jọ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ rĩ 'bã ãzã kojó

5 Mâ wǫ̃rị́ mání lẽlé ambamba rĩ, ị́jọ́ míní idélé ã'ị̃táŋá sĩ mî ádrị́pịka
Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní 'dĩ múké drĩ kí táni adru mî kãká ku tí. 6 'Bá
'dĩ i'da kí lẽtáŋá mídrį̃ 'bã ị́jọ́ kãnị́sã ní rá. Mi kí tị pẽ ãcį̃ ĩ'badrị́ gá
gę̃rį̃ múké sĩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni. 7 'Bá 'dĩ 'bã kí fũjó mụjó ị́jọ́ Yẹ́sų̃
drį̃ ũlũ trũ ri sĩ, ịsụ́ kí ãzã koma 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku 'dĩ 'badrị́ ku.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ dó ãfẽ ãko 'bá íni 'dĩ 'baní ãma 'i, ãma dó sĩ ãzị́ ị́jọ́ mgbã
rĩ drị́ gá rĩ nga ãlu.
9 Ásĩ wárágã kãnị́sã mídrị́ ãngũ gá 'dĩ 'baní ní rá, wó ágọ́bị́ umvelé
Dĩyõtrẽfínõ 'i ru 'bãlépi drį̃lẹ́ ru rĩ are áma tị ku. 10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ amụ́
rá, ma ị́jọ́ ĩ'di 'bã ãma rụ́ izajó ífí kóru 'dĩ kí i'da. Adru 'dã 'i á'dų̃sĩ ku,
gã vâ 'bá ãmã ádrị́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí a'ị́lé úmbé. Ĩ'di vâ 'bá lẽlépi
kí a'ị́lépi 'dĩ kí drį̃ ụtrị́ ãzíla ĩ'di vâ kí adró kãnị́sã agâlé ãmvé.
11 Mâ wǫ̃rị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, mí andré jõ gbíyã ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí
ãni 'dĩ ku, rá la mí andré ị́jọ́ múké rĩ áyụ. 'Bá pírí ị́jọ́ múké idélépi 'dĩ
angá kí Ãdróŋá drị́ wó 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ ndre kí drĩ Ãdróŋá
ku. 12 'Bá pírí kí ị́jọ́ jọ ágọ́bị́ umvelé Dį̃mį̃tẹ́rį̃yǫ̃ 'i rĩ drį̃ gá múké ãzíla
ị́jọ́ ĩ'di 'bã mgbã rĩ la ị́jọ́ vú nze ĩ'di drį̃ gá ĩndĩ. Ãma vâ ị́jọ́ ĩ'didrį̃ vú
nze múké, ãzíla ĩnį̃ rá ị́jọ́ ãmã vú nzelé rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã rĩ 'i.
13 Ma ị́jọ́ trũ tré sĩlé míní, wó álẽ sĩlé la míní kãlámũ sĩ ãzíla kãrãtásĩ
sĩ ku. 14 Á'bã tí ásị́ sĩ ími ndrejó gbõrú ãzíla ãma tá tí sĩ ị́jọ́ jọ mí be
mịfị́ gá mịfị́ gá.
15 Ásị́ į̃gbę̃ Ãdróŋá drį̃ 'bã adru mí be. Mî wǫ̃rị́ka 'dǫ̃ rĩ zị kí míní
cící ãzíla ízị vâ ãma wǫ̃rị́ka 'dãá rĩ kí pírí cící rụ́ sĩ rụ́ sĩ.

Wárágã
Yụ́dã
'bã sĩlé rĩ

Zịtáŋá angálépi Yụ́dã drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yụ́dã ãtí'bó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ drị̃ ãzíla
Yãkó'bõ 'bã ádrị̃pị̃ rú rĩ 'i. Ásĩ ĩ'di 'bá pírí Ãdróŋá Átẹ́pị̃ rú rĩ 'bã
umvelé, ĩ'di 'bã lẽlé lẽlẽ ãzíla ĩ'dĩ tãmbalépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'banî.
2 Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃, ásị̃ ndrĩ̃ŋá ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩminí ãmbógó
ru.

Ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé
'dĩ 'bã kí ĩ̃lị̃kĩ̃jó rĩ

3 Mâ wõ̃rị̃ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, táni mání adrujó ãyĩkõ sĩ
wárágã sĩ̃jó ĩminí patáŋá ãmaní alelé ĩmi abe 'dĩ drị̃ gá, má ũrã ĩminí
wárágã sĩ̃jó ãzíla ĩmi ásị̃ imbájó ũkpó ru sĩ ã'ĩ̃táŋá pâlé ãlu ujalé
ku Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé 'bá ãlá ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ 'badrị̃ rĩ tãmbajó.
4 Ã'dusĩku 'bá ándrá kí drị̃ gá ị́jọ́ lị́jó ídu ị́jọ́ sĩ̃jó kí drị̃ gá bụ́kụ̃ agá 'dĩ
ãtõ kí ru ĩmi agá 'dĩ. Kí 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị̃
ujalépi sĩ mị ãcí idéjó ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ gãlépi úmgbé
'dĩ kî.
5 Ĩdrĩ táni ị́jọ́ nĩ̃ agá pírí kí drị̃ gá rá, álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ Úpí * 'bã 'bá
ĩ'didrị̃ kí anzéjó ãngũ Mĩ̃sị̃rĩ̃ gá rĩ sĩ rĩ drị̃ gá wó vúlé-vúlé ru ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá
ĩ'di ị́jọ́ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ kí rá. 6 Ãzíla mãlãyíkã ãngũ ĩ'badrị̃ ãzị̃ ãmbõgõ drị̃
tãmbalépi ku a'belépi rá ãzíla lị́cọ́ ĩ'badrị̃ kí a'belépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá
umbé kí nõrórõ celépi ku jã 'dâ rĩ sĩ, mba kí tã ãngũ ịnị agá, sĩ Ụ'dụ́
ãmbógó sĩ ị́jọ́ lị́jó 'dã tẽjó. 7 Gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ Sõdómũ, Gõmórã ãzíla
táwũ̃nĩ̃ kí aga gá 'dĩ kî trũ fẽ kí ru mị ãcí, ãwũ̃ ãzị̃ ngajó ĩlí ndú-ndú 'dĩ
kí idéjó. 'Bá 'dĩ ịsụ́ kí drĩ̃rịma ãcí ukólépi ku rĩ sĩ ícétáŋá ru 'bá pírí
'banî.
8 Gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ sĩ ãngũ ndrejó drĩ̃lẹ́ gá ị́jọ́
ũnzí idéjó kí ụrụ'bá ãmgbã rĩ gá, gã kí ũkpõ Ãdróŋá drị̃ úmgbé, kí
mãlãyíkã dĩ̃zã rú Ãdróŋá drị̃ 'bũ̃ gá rĩ kí u'dá u'dâ. 9 Wó mãlãyíkã
ãmbógó Mĩ̃kãyị́lĩ̃ 'bã kí ãwã agá Sĩtánĩ be ã'di la Mụ́sã 'bã ãvũ 'dụ nĩ̃
yã rĩ drị̃ gá tõ ĩ'di ú'dáŋâ trũ ku, wó jọ ĩ'diní, “Úpí 'bã uzá ími drị̃ gá
nĩ!” 10 Wó 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ú'dáŋâ trũ ị́jọ́ ĩ'bã kí nĩ̃lé ku rĩ kí
áni cécé ãnãkpá ị́jọ́ nĩ̃lépi ku rĩ áni ãko ãlu 'dĩ kí vúŋá la kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ nĩ.
11 Ũcõgõ ĩ'badrị̃ ã'dusĩku 'dụ kí gẽ̃rị̃ Kãyị́nĩ̃ drị̃ ĩ'di 'bã ádrị̃pĩ̃ 'dĩjó rĩ
'i. Séndẽ sĩ fẽ kí ị́jọ́ ũnzí ándrá Bãlámũ 'bã idélé rĩ idéjó. Gã kí Ãdróŋá
tị úmgbé cécé Kórã áni, ãzíla ĩ̃lĩ̃kĩ̃ kí ĩ'di áni rá.
12 'Bá 'dĩ kí ĩminí Ụ̃mũ̃ Úpí drị̃ lẽtáŋá drị̃ na agá ĩ'ba abe cécé írã
kúmũ rú 'bá pá ũ̃sĩ̃lépi rĩ áni, kí ru na mgbemgbe ũ̃rĩ̃ kóru cécé 'bá
kãbĩlõ ucélépi ru kũ̃bũ̃ nĩ̃lépi áyụ rĩ áni. Kí ũ̃rụ́'bũ̃ ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã ujílé
uzogô kóru rĩ áni, kí ife kalépi ku 'ilépi rá unzelé ízókî trũ ũdrãlépi
rá rĩ kí áni. 13 Kí cécé ĩ̃yị́ mĩrĩ̃ drị̃ ungalépi tũlãtũlã rĩ áni. Kí cécé ị́jọ́

* **1:5** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ Yẹ́sụ̃ 'i.

ĩ'baní drı̃nzá ru rĩ kí sĩ kõbụ́tõ mĩrĩ drı̨ gá rĩ áni. Kí lẽlẽgó acı̨lépi gẽrı̃ kóru rĩ áni, Ãdróŋá mba ĩ'baní ãngũ ãzí tã ãngũ ịnịbịrịcịcị rĩ agá jã 'dâ.
14 Ínõkã ĩ'di drı̃lẹ́ námbã ázı̃rı̃ sĩ angálépi Ádãmũ rų̃lé rĩ 'i, jọ ándrá ı̨jọ́ ídu rĩ sĩ 'bá 'dĩ kí drı̃ gá rá jọ, “Ĩndre! Úpí la amụ́ mãlãyíkã ãlá ĩ'didrı̨ álĩfũ-álĩfũ rĩ abe, 15 'bá pírí 'bã ı̨jọ́ lijó ãzíla amụ́jó ı̨jọ́ lijó ı̨jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí drı̃ gá ãzíla ı̨jọ́ ũnzí pírí 'bá Ãdróŋá lẽlépi ku 'dĩ 'bã kí jọlé ũnzí Ãdróŋá ụrụ'bá gá rĩ kí drı̃ gá.” 16 'Dĩ kí 'bá unulépi ãzíla ı̨jọ́ ndrũ̃lépi 'bá ãzí kí ụrụ'bá gá 'dĩ kî, 'bá 'dĩ kí acı̨ ı̨jọ́ ũnzí ĩ'badrı̃ kí vú sĩ, kí ru ịpı̨ ãfó sĩ ãzíla 'bá ãzí kí ịcụ́ ĩnzõ sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé rĩ ịsụ́jó.

Ĩmi ásı̨ 'bã adru ũkpó ru

17 Wó mâ wõrı̨́ka máni lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ı̨jọ́ ũ̃pı̨gọŋa Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̃ 'bã kí jọlé ĩminí ídu rĩ kî. 18 Jọ kí ándrá ĩminí, “Ụ́'dụ́ ãsı̃jó rĩ sĩ, 'bá ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí 'bá ı̨jọ́ ũnzí ĩ'bã kí lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi 'dĩ kî.” 19 'Bá 'dĩ kí 'bá ĩmi awalépi rĩ kî, 'bá ı̨jọ́ ĩ'badrı̃ ũ̃nọ́kụ́ drı̨ kí ũrãlépi Úríndí Ãdróŋá drı̨ sĩ adrujó kí agá yụ 'dĩ kî.
20 Wó mâ wõrı̨́ka máni lẽlé ambamba 'dĩ, ĩsı̨ ĩmi ã'ı̨́táŋá ãlá rĩ drı̃ gá ãzíla ĩmi ã'ı̨ Ãdróŋá 'i ũkpõ Úríndí Ãlá drı̨ agá. 21 Ĩmba ĩmi tã lẽtáŋá Ãdróŋá drı̨ agá, ĩminí ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ sĩ ĩmi ajíjó ídri ukólépi ku rĩ agá rĩ tẽjó.
22 Ĩmi adru ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ sĩ 'bá ãbãlépi ãbã 'dĩ kî sĩ, 23 ĩmi apá 'bá ãzí 'dĩ kí ĩminí kí anzéjó ãcí ı̨jọ́ lı̨ŋá drı̨ agâlé rá, 'bá ãzí rĩ 'baní ĩmi i'da ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ ru usalépi ũ̃rı̃ ĩminí sĩ ı̨jọ́ ãndı̨ ru ụrụ'bá drı̨ kí ngũ̃jó rĩ trũ.

Ãdróŋá ịcụ́jó

24 Dĩ̃zã 'bã adru pírí Ãdróŋá ní ĩ'di 'bá icólépi ĩmi tãmbalépi ĩminí sĩ a'déjó ı̨jọ́ ũnzí agá ku rĩ 'i, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi i'dalé dĩ̃zã ĩ'didrı̨ ãlá 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la trũ ı̨jọ́ ũnzî kóru rá. 25 Ãdróŋá ãlu ãma Palépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrı̨ rĩ rų̃ sĩ rĩ ní dĩ̃zã, ãmbõgõ, ũkpõ ãzíla drı̃ceŋá abe 'bã adru kí ĩ'di nî, i'dójó ílí ándrá i'dóŋá gá 'dã kí agâlé pírí, ãndrũ ãzíla kpere jã 'dâ ãsı̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

Ị́jọ́ icélé Yõhánã ní rĩ
Ícétáŋá

1 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã icélé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní, kí drṹzị́ ru idé mbẽlẽ rú ĩndõ,
Yẹ́sṹ 'bã icélé mãlãyíkã ní, ĩ'di 'bã ĩ'di tị ãpẽjó amṹjó kí i'dajó ṹpị́gọ́ŋá
ĩ'didrị́ Yõhánã ní, Yõhánã 'bã i'da kí 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní rĩ.
2 Yõhánã nze ị́jọ́ vú ĩ'diní ndrelé 'dĩ kí pírí ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá, ãzíla
ị́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ gá. 3 Drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mâ sĩlé 'dĩ lãlépi
rĩ nî, ãzíla drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́ lê arelépi ãzíla ị́jọ́ sĩlé rĩ 'dụlépi tãmbalépi
ĩ'di ásị́ gá rĩ drị́, ã'dusĩku ị̃tṹ la acá ãni rú.

Zị̃táŋá jó Ãdróŋá drị̃ ázị̃rị̃ kí zijó cící rĩ

4-6 Wárágã 'dĩ angájó Yõhánã drị́ kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ ãngũ Ásĩyã
gá 'dĩ 'banî. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru angálépi Ãdróŋá ándrâ, ãndrũ ãzíla
amṹlépi ĩndõ rĩ drị́, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ, ị́jọ́ vú nzelépi ã'ị̃táŋá sĩ sãdínĩ rú,
'bá kãyú ru angájó drã agá, ãzíla Úpí ru 'bá ũpi rú ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí
drị̃lẹ́ gá rĩ drị́, ãzíla angájó Úríndí Ãlá úmvúke Ãdróŋá drị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ
drị́ rĩ 'bã adru ĩmi ãni la rú.
Yẹ́sṹ 'bá ãma lẽlépi ãzíla ãma ũtrũlépi ị́jọ́ ũnzí agá ãrí ĩ'didrị̃ sĩ rĩ
ní, ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ! 'Bã ãma ĩ'di 'bã 'bá
Sṹrṹ ru ãzíla ãtalo rú ãzị́ ngajó Ãdróŋá ĩ'di 'bã Átẹ́pị rú rĩ ní. Ámĩnã.
7 Índre, ĩ'di amṹ ṹrṹ'bṹ trũ,
ãzíla mị́fị́ pírí kí ĩ'di ndre rá,
átã 'bá ándrá ĩ'di sõlépi ãjṹ sĩ rĩ kî trũ;
ãzíla 'bá pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí amṹ awálé ĩ'di sĩ.
Ĩ'di adru 'dĩ 'bã áni rá! Ámĩnã.
8 Úpí Ãdróŋá jọ, “Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i, * ma ándrá cí, ma vâ
ãndrũ cí ãzíla ma vâ drṹzị́ amṹlépi rĩ, ma Ũkpó 'Dị́pị.”

Yẹ́sṹ ndrejó ícétáŋá agá rĩ

9 Ma mí ádrị́pị Yõhánã 'i, Yẹ́sṹ vú bĩlépi ũcõgõ ị́sṹlé Sṹrṹ Ãdróŋá
drị̃ sĩ rĩ talépi ásị́ ị̃gbẽ sĩ rĩ 'bã ãzí. Ú'bã ándrá ma ãngũ ru lị́lépi ị̃yị́
agá Pãtómũ gá mání ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũjó rĩ sĩ ãzíla ị́jọ́ kpị Yẹ́sṹ drị̃
icéjó rĩ sĩ. 10 Ṹ'dṹ Sãbátũ drị̃ sĩ, mání Ãdróŋá ị́cṹ agá Úríndí sĩ, má
are áma vúlé gâlé ṹ'dṹkọ́ re cécé gũká áni, 11 jọ, “Ísĩ ị́jọ́ míní ndrelé
'dĩ kí bṹkṹ̃ agá ípẽ kí tị kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ 'dã kí agâlé: Ĩfésõ
gá, Sĩmũrínã gá, Pãgãmámũ gá, Tãyị̃tị́rã gá, Sãrãdị́sị̃ gá, Fĩlãdéfĩyã gá,
ãzíla Lãwũdíkĩyã gá.”
12 Má uja ma kị́lị́rị ãngũ ndrelé ṹ'dṹkọ́ ị́jọ́ jọlépi mání 'dã gâlé. Ãzíla
ándre tárã kí ázị̃rị̃ ife la gólũdĩ rú kí sĩ pá tujó rĩ kí sị́ gá. 13 Tárã 'dĩ
kí drĩdríŋĩ gâ sĩ, ándre 'bá ãzí ãlu cécé ngọ́tị́ 'bádrị̃ áni † su ru bõngó
ãzo la agá kpere pá gá, ali ru ágá sẹ́rị̃ gólũdĩ rú la sĩ. 14 Drị̃'bị́ la kí
imve rú cécé wãrũ áni, vâ imve rú cécé sí áni, ĩ'di 'bã mị́fị́ ri kí dị̃lé
ãcí áni. 15 Ĩ'di 'bã pá kí cécé aya kalépi ãcí úká rĩ sĩ rĩ áni, ṹ'dṹkọ́ la

---

* **1:8** Ị́jọ́ jọlé “Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i” 'dĩ 'bã ífí: Ma ị́jọ́ pírí 'bã í'dóŋá ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã ãsĩ̃ŋá. † **1:13** Dánĩ̃yẹ̃lĩ̃ 7:13

cécé ĩyị̃ 'delépi ũkpó sĩ rĩ áni. 16 Drị̃ ãndá sĩ rụ lẽlẽgó kí ázị̃rị̃, ãzíla tị la gâ sĩ ménéŋá sị̃ ĩrĩ̃ ãcí'bíríto la ãfũ nĩ. Mẹ́lẹ́tị la 'bã dĩ̃ŋá indré cécé ĩtụ́ 'bã dĩ̃jó rĩ áni.
17 Ma mụ ĩ'di ndrelé 'bo, má a'dé pá la gá cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni. 'Bã ĩ'didrị̃ ãndá rĩ áma drĩ̃ gá ãzíla jọ: "Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku. Ma drĩ̃drĩ̃ rĩ 'i ãzíla ãsĩ̃jó rĩ 'i. 18 Ádrã ándrá rá, wó ma ú'dî'da rĩ gá ídri rú jã 'dâ! Ãzíla árụ fũ̃ngụ́wã drã drĩ̃ kí ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ̃ be áma drị̃ alé gá.
19 "Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ísĩ ãko míní ndrelé ú'dî'da ãzíla ị́jọ́ drụ́zị́ mụlépi ru idélépi ĩndõ 'dĩ kí vũ̃rụ́. 20 Ị̃jọ́ nĩ̃lé ku lẽlẽgó ázị̃rĩ̃ míní ndrelé áma drị̃ ãndá rĩ gá rĩ drĩ̃ ãzíla tárã céke gólũdĩ rú ázị̃rĩ̃ 'badrĩ̃: lẽlẽgó ázị̃rĩ̃ 'dã kí mãlãyíkã † kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rĩ̃ 'badrĩ̃ kí, ãzíla tárã céke rú ázị̃rĩ̃ 'dã kí jó Ãdróŋá drị́ ázị̃rĩ̃ kî rĩ."

2

Ị̃jọ́ sĩ̃lé jó Ãdróŋá drĩ̃ Ĩfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Ĩfésõ gá rĩ ní íni:

Yẹ́sụ̃ lẽlẽgó ázị̃rĩ̃ rụlépi drị́ ãndá gá rĩ ãzíla acị̃lépi tárã céke gólũdĩ rú ázị̃rĩ̃ * kí drĩ̃drínĩ̃ gâ sĩ rĩ jọ íni:
2 Ánĩ̃ ị́jọ́ mî idélé rĩ kí rá, ãzị́ ũkpó míní ngalé rĩ abe, ãzíla ị́jọ́ tajó ásị́ ũkpó sĩ rĩ abe. Ánĩ̃ rá mí icó 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ị́jọ́ talé ku, míní vâ 'bá ru 'bãlépi ũ̃pị́gọ́ŋá ru 'dĩ kí ũ̃'bĩ̃jó rĩ áni, wó mí ịsụ́ kí ĩnzõ rú, adru kí ũ̃pị́gọ́ŋá ku. 3 Áma rụ́ sĩ mí ịsụ́ ũcõgõ rá, íta ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ, wó mí ãndẽ drĩ̃ vâ ku 'dĩ.
4 Ị̃jọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá ũnzí rĩ íni, mí a'be ãzíla ãvĩ lẽtáŋá mí ãni ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ rá. 5 Mí ũrã drĩ ãngũ wị́lị̃wị́lị́ míní a'déjó rĩ 'bã ị́jọ́; mí uja ími ásị́, ãzíla ígõ ị́jọ́ mí ãni ándrá drĩ̃drĩ̃ 'dã kí idélé áyụ. Ídrĩ ásị́ uja ku, ma ãgõ amụ́lé tárã céke mídrị̃ 'dĩ 'dụlé rá. 6 Wó ị́jọ́ míní idélé múké rĩ 'dĩ, íngũ̃ ị́jọ́ 'bá Nĩ̃kõlãyítĩ gá 'dĩ 'bã kí idélé rĩ kí ũnzí cécé mání ngũ̃lé rĩ 'bã áni.
7 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drĩ̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi nĩ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ mgbọ, ma ĩ'diní ife ífí ídri drị́ gá rĩ fẽ nalé ãngũ ãyĩ̃kõ rú Ãdróŋá drĩ̃ agá.

Ị̃jọ́ sĩ̃lé 'bá jó Ãdróŋá drĩ̃ Sĩ̃mũ̃rínã gá rĩ 'baní rĩ

8 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Sĩ̃mũ̃rínã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ị́jọ́ 'bá ándrá drĩ̃drĩ̃ ãzíla ị́jọ́ pírí kí ukólépi rĩ drị̃ rĩ, drã ándrá rá, wó ú'dî'da ĩ'di ídri rĩ jọ íni:
9 Ánĩ̃ ị́jọ́ mî drĩ̃ cịjó rĩ rá, ãzíla lẽmẽrĩ̃ mídrĩ̃ abe, wó mi málĩ trũ ũ'bí, ánĩ̃ 'bá jọlépi la kí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí rá, adru kí 'dĩ 'bã áni ku; kí 'bá Sĩtánĩ̃ 'bã atrálé nĩ 'dĩ kí. 10 Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ị́jọ́ mụjó ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku. Álũ ĩminí mẹ́rọ́'bá Sĩtánĩ̃ la mụ ĩmi ãzí kí usúlé mãbụ́sụ̃ gá, sĩ ĩminí ũcõgõ fẽjó

† **1:20** Mãlãyíkã 'dĩ kí jó Ãdróŋá drĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ kí, adru kí mãlãyíkã mgbã angálépi Ãdróŋá drĩ̃lé rĩ kí la ku. * **2:1** Tárã céke ázị̃rĩ̃ 'dĩ kí jó Ãdróŋá drị́ ázị̃rĩ̃ rĩ kí.

ụ'dụ were. Ĩmi ásị 'bã adru ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ. Ĩta ĩ'di ásị mgbã sĩ kpere drã tị gá. Ma míní ũyá agajó rá ídri ukólépi ku rĩ drị̃ fẽ.
11 'Bá bị̃lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ịjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnịsã Ãdróŋá drị̃ ní rĩ, 'bá agalépi rĩ icó drãlé drã ĩrị̃ rĩ sĩ ku.

Ịjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drị̃ Pãgãmámũ gá rĩ 'baní rĩ
12 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị̃ Pãgãmámũ gá rĩ ní íni:

'Dĩ ịjọ́ ágọ́bị́ ménéŋá sị́ cilépi ãcí ĩrị̃lé-ĩrị̃lé ru rĩ 'bã jọlé rĩ jọ íni:
13 Ánĩ mi u'á ãngũ íngõ gá yã rĩ rá, 'dĩ ãngũ Sĩtánĩ 'bã úmvúke ĩ'di sĩ rijó u'ájó ũpĩ najó rĩ. Wó tí mí ace ã'ị̃táŋá agá áma rụ́ sĩ mâ 'bá ru. Mí a'be ã'ị̃táŋá mî áma ã'ị̃jó rĩ ku, táni ụ́'dụ́ Ãnĩ̃tĩ̃pásĩ̃ 'bá áma ã'ị̃lépi ịjọ́ mádrị̃ vú nzelépi rĩ 'dịjó táwũ̃nĩ̃ Sĩtánĩ 'ba rụlé nĩ 'dĩ gá 'dâ rá tí. 14 Wó ínĩ̃ rá má ịsụ́ ịjọ́ ãzí kí ími ụrụ'bá gá cí. 'Bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, rụ kí ímbátáŋá ũnzí sĩ ãwũ̃ idéjó, ãzíla íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní ídétáŋá ru rĩ najó, Bãlámũ 'bã ándrá imbálé Bãlákĩ ní sĩ 'bá Ịsịrayị́l̃ị̃ drị̃ 'baní Ãdróŋá tị arejó ku rĩ vú. 15 Ají vâ ru cécé ímbátáŋá 'bá Nĩkõlãyítĩ gá rĩ drị́ ũnzĩkãnã ãlu 'dĩ idéjó rĩ abe. 16 Ĩmi uja ásị́, jõ íni ku, ma amụ́ ã'dị́ 'dịlé ĩmi abe gbõŋáŋá ru, ịjọ́ ãfũlépi áma tị gá ãcí ru ménéŋá áni rĩ sĩ.
17 'Bá bị̃lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ịjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnịsã Ãdróŋá drị̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi rá rĩ ní ma mụ mãnã zị̃lé ĩnzõ rĩ fẽlé, ãzíla írã imve fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní sĩ rụ́ ú'dí sĩjó drị̃ la gá rĩ, 'bá ã'ị̃lépi la rĩ 'bã rụ́ 'dã nĩjó nĩ á'dụ̃sĩ rĩ drị́.

Ịjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tĩ̃rã gá rĩ 'baní rĩ
18 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tĩ̃rã gá rĩ ní íni:

Ịjọ́ 'dĩ angá kí Ãdróŋá Ngọ́pị drị́, mịf̃ị la ãngũ ndrejó rĩ la dị̃ cécé ãcí kolépi bẹ̃kũ̃-bẹ̃kũ̃ rĩ áni, pá la 'bã lẽrẽlẽrẽ dĩjó rĩ cécé aya akálépi ãcí sĩ rĩ 'bã ãcí 'bã dị̃lé rĩ áni. 19 Ánĩ̃ ãzị́ mî ngalé rĩ kí rá, lẽtáŋá mídrị̃ kí ã'ị̃táŋá be, íyóŋá mídrị̃ kí ịjọ́ taŋá be. Ịjọ́ míní idélé ú'dî'da rĩ ndẽ kí ándrá mî idélé drị̃drị̃ rĩ kí rá.
20 Ịjọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá rĩ 'dĩ: mí ã'ị̃ ũkú ru 'bãlépi nábĩ̃ rú Yẹ̃zẹ̃bẹ́l̃ị̃ 'bã ịjọ́ rá. Ímbátáŋá ĩ'didrị̃ fẽ ãtí'bó mádrị̃ kí ãwũ̃ idé ãzíla íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî rĩ kî na. 21 Áfẽ ĩ'diní sáwã sĩ ásị́ ujajó ịjọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá, wó lẽ ásị́ ujalé ku. 22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩ'di 'be gbọ́lọ́ ĩ'diní ãzá tajó rĩ sị́ gá, kí ũcõgõ ãmbógó la ịsụ́ rá 'bá ãwũ̃ idélépi ĩ'di trũ rĩ kí abe, ịjọ́ múké rĩ drĩ kí ásị́ uja ịjọ́ ũnzí ĩ'baní idélé ĩ'di trũ rĩ kí a'bejó rá rĩ gá. 23 Ma 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí ụ'dị́ rá, 'bá kãnịsã Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí sĩ nĩ̃ la ánĩ̃ ũrãtáŋá 'bá ásị́ gá rĩ kí pírí cé, ịjọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ abe. Ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ ịjọ́ ĩ'diní idélé rĩ vú sĩ.
24 Ájọ ĩminí ĩmi 'bá ịmbị́ acelépi Tãyĩ̃tĩ̃rã gá, ímbátáŋá ũkú 'dĩ drị́ gá rĩ ã'ị̃lépi ku 'dĩ, ãzíla ịjọ́ Sĩtánĩ ní zị̃lé zị̃ 'dĩ kí ã'ị̃lépi ku 'dĩ, á'bã ãnzị ãzí ĩmi drị̃ gá ku. 25 Ĩrụ ịjọ́ ĩmĩ adrujó ala gá, ã'ị̃táŋá drị̃ gá rĩ mgbemgbe kpere mání ãgõ agá. 26 'Bá agalépi rá ãzíla ịjọ́ mâ lẽlé rĩ idélépi kpere ãsĩ̃ŋá gá rĩ, ma ũkpõ 'bá ãngũ drị̃ gá rĩ 'badrị̃ fẽ pírí ĩ'banî.

27 'Ĩ'di 'bá kí tãmba drı̨ ũkpó aya rú la sĩ,
ĩ'di 'bá kí andi úmvú 'bã andilé rĩ áni.' †
Ma ĩ'baní ũkpõ mâ ịsṵ́lé má átẹ́pị drı̨ rĩ 'bã vúŋá fẽ. 28 Ma vâ ĩ'baní
fẽ dı̨̃lé lẽlẽgó ṵ̃'bṵ́tị sĩ rĩ áni.
29 'Bá bı̨̃lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní rĩ.

3

Įjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drı̨̃ Sãrãdı̨sı̨̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Sãrãdı̨sı̨̃ gá rĩ ní íni:

Įjọ́ 'dĩ ángá 'bá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drı̨ rĩ drı̨̃ trũ, ãzíla lẽlẽgó ázı̨̃rı̨̃ kí
rụlépi drı̨ gá rĩ drı̨. Ánı̨̃ ı̨jọ́ mî idélé rĩ kí rá. Ími rṵ́ kụ mi 'bã ídri, wó
ịsṵ́ ídrã rá. 2 Mí angá, ínzı̨̃ mı̨fı̨. Ífẽ ũkpõ ãko acelépi, lẽlépi drãlépi
drã-drã rĩ nî. Ã'dusĩku má ịsṵ́ ı̨jọ́ ãzí míní idélé múké Ãdróŋá drı̨̃lẹ́
gá la ku. 3 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mí ũrã ı̨jọ́ ándrá imbálé míní mî arelé rĩ, ímba
tã la ãzíla mí uja ásı̨. Ídrĩ adru mı̨fı̨ trũ ku, ma amṵ́ cécé ṵ̃gṵ́'bá 'bã
amṵ́jó rĩ áni, mí icó sáwã mâ sĩ amṵ́jó mí rṵ́ 'dõlé rĩ nı̨̃lé ku.
4 Ĩmi ãzí kí Sãrãdı̨sı̨̃ gá 'dâ cí bõngó ĩ'badrı̨ kí andı̨lépi ku rĩ kî, kí
drṵ́zı̨ acı̨ má be bõngó imve sĩ, ĩ'baní icójó rá rĩ sĩ. 5 'Bá agalépi rá rĩ
kí, ála kí ṵ̃sṵ̃ bõngó imve sĩ 'dĩ 'bã áni, ãzíla má icó kí rṵ́ ı̨nı̨lé bṵ́kṵ̃
ídri drı̨ agá ku. Wó ma mụ kí rṵ́ umvelé má Átẹ́pị drı̨̃lẹ́ gá mãlãyíkã
ĩ'didrı̨ kí abe, 'dĩ kí 'bá má ãni.
6 'Bá bı̨̃lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní rĩ.

Įjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drı̨̃ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ 'baní rĩ

7 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ ní íni:

Įjọ́ 'dĩ angá kí 'bá ãlá, ı̨jọ́ mgbã idélépi, fṵ̃ngṵ́wã úpí Dãwṵ́dı̨̃ drı̨̃
kí rụlépi rĩ drı̨. Ãko ĩ'di 'bã tị nzı̨̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí ṵ̃pı̨̃ tị la ı̨̃dı̨ ku, ãko
ĩ'di 'bã tị ṵ̃pı̨̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí nzı̨̃ vâ tị la ı̨̃dı̨ ku. 8 Ánı̨̃ ı̨jọ́ míní idélé rĩ
kí rá, ími ũkpó drĩ vâ were cí sĩ ı̨jọ́ mâ imbálé míní rĩ kí tãmbajó,
ãzíla mí ã'ı̨ drĩ vâ ı̨jọ́ mádrı̨ kí rá. Ánzı̨̃ míní kẽjı̨́tị ími drı̨̃lẹ́ gá 'bá ãzí
'bá icólé ṵ̃pı̨̃lé ku la. 9 Ma 'bá Sĩtánĩ drı̨ ru tralépi, ãzíla ru 'bãlépi
'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú 'bá Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ, 'dĩ kí fẽ amṵ́lé a'délé ími
pálé gá, i'dajó la ĩ'baní pírí álẽ mi rá. 10 Míní ı̨jọ́ mání azı̨lé míní rĩ
kí tãmbajó, ãzíla ı̨jọ́ kí tajó ásı̨ jã sĩ rĩ sĩ, ma ími tãmba ũcõgõ drṵ́zı̨
amṵ́lépi 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí ṵ̃'bĩjó pírí rĩ sĩ rá.
11 Ma amṵ́ gbõrú. Ímba ãko mî trũ adrujó rĩ tã, 'bá ãzí 'bã pa jõ sĩ
ũyá mî ịsṵ́lé agajó rĩ ku. 12 Ma 'bá agalépi rá rĩ 'bã ı̨dı̨́ŋá jó Ãdróŋá
mádrı̨̃ ãni la rú, icó kí a'belé la ku, kí ụrụ'bá gá ma rṵ́ Ãdróŋá mádrı̨̃
drı̨̃ sĩ, rṵ́ Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ táwṵ̃nı̨̃ ú'dí Ãdróŋá mádrı̨̃ drı̨̃ be, angálépi ĩ'di
rṵ́ 'bṵ̃ gâlé rĩ, ma dó vâ sĩ áma rṵ́ ú'dí rĩ sĩ kí ụrụ'bá gá. 13 'Bá bı̨̃lẹ̃
trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní rĩ.

Įjọ́ sı̨̃lé jó Ãdróŋá drı̨̃ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rĩ

14 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Lãwũdíkĩyã gá rĩ ní íni:

† **2:27** Zãbṵ́rı̨̃ 2:9

'Dĩ kí ị́jọ́ angálépi 'bá ị́jọ́ 'dị́pį̣ 'bã adru 'dĩ 'bã áni rĩ drį̣, ã'ĩ̃táŋá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã sãdínĩ rú, ãko Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí drį̃ celépi rĩ drį̣ rĩ. 15 Ánĩ̧ ị́jọ́ mî idélé rĩ kí pírí rá, mí adru ãcí ru jõku ĩ̃gbẹ́ ru ku. Álẽ tátí mí adru ĩ̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru! 16 Míní adrujó yũ-ũ ã'ĩ̃táŋá mídrį̣ agá, ĩ̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru ku rĩ sĩ, ma mụ ími wilé áma tị gá rĩ sĩ vũ̃rụ́. 17 Íjọ ími tị sĩ, 'Ma málĩ trũ, má ịsụ́ ãko 'bo, álẽ dó sĩ ãko ãzí ku.' Wó íni 'dĩ mi ũcõgõ agá ízákĩzã rú, lẽmẽrí, pílílí ru, ãzíla ími mį̣fį̣ ãsã kí cí. 18 Ma ími ásį̣ ũŋmĩ gólũdĩ ũ'bį̃lé ãlá ru ãcí sĩ rĩ ĩ̃gbãjó mádrį̣, mi dó sĩ adru málĩ 'dị́pį̣. Mí ĩ̃gbã bõngó imve la sũ̃lé ãlá ru cí, sĩ pílílí mí ãni drį̃nzá ru rĩ atrį̣jó. Mí ĩ̃gbã vâ ãdu ãzí kí írúwá, ĩ̃tĩ̃lé ími mį̣fį̣ gá ími mį̣fį̣ la sĩ ãngũ ndre.

19 Ma 'bá mâ lẽlé rá 'dĩ kí tre ãzíla ma kí imbá. Lẽ kí ásį̣ 'bã ve ásį̣ ujajó sĩ ị́jọ́ ũnzí a'bejó. 20 Índre átu pá kę̃jį̣tį̣ gá kę̃jį̣tį̣ pãlé, 'bá ãzí drĩ áma ụ́'dụ́kọ́ are rá, ãzíla kę̃jį̣tį̣ nzį̃ mání rá, ma fi ĩ'didrį̣ jó agá ãngũ najó ĩ'di be ãlu.

21 'Bá agalépi rá rĩ ma ĩ'di a'į̣ rijó má be úmvúke mádrį̣ ũpĩ najó rĩ drį̃ gá, cécé ma rijó má átẹ́pį̣ be úmvúke ĩ'didrį̣ ũpĩ ãrĩ drį̃ gá mâ agajó rá rĩ sĩ rĩ áni. 22 'Bá bį̣lę̣ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãni̧sã Ãdróŋá drį̃ ní rĩ."

4

Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'bũ̃ gâlé rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ kî ũngúkú gá, ándre ãngũ, ándre áma drį̃lẹ́ gá kę̃jį̣tį̣ ru nzį̃lépi mgbọ 'bũ̃ gâlé la. Ãzíla ụ́'dụ́kọ́ ándrá mání arelé cécé gũká áni rĩ jọ mání, "Mí amụ́ 'dõlé, ãzíla mâ mụ ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé 'dĩ 'bã ũngúkú gá nĩ yã rĩ i'dalé míní." 2 'Dĩ gá 'dâ cọtį̣, Úríndí Ãdróŋá drį̃ acá dó áma drį̃ gá, ma i'dó dó Ãdróŋá ịcụ́lé úríndí sĩ, ándre úmvúke ũpĩ ãni la 'bũ̃ gâlé 'bá ãzí ri drį̃ la gá cí. 3 'Bá rilépi úmvúke 'dã drį̃ gá rĩ ĩ'di indré cécé yãsípẽ áni ãzíla kãrĩnẽlíyã áni. Gẹ́rį̣ indrélépi cécé fézã * áni la ce úmvúke 'dã andre trộkị́lịrį̣. 4 Úmvúke ãzí kãlį̣ ĩ̃rį̃ drį̃ sụ la ce kí úmvúke tá 'dã 'bã andre trộkị́lịrį̣, ãzíla úmvúke 'dĩ kí drį̃ gá pírí 'bá ĩyõ kãlį̣ ĩ̃rį̃ drį̃ sụ la uri kí nĩ. Su kí pírí bõngó imve rú, ãzíla su kí kí drį̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí cí sĩ ũpĩ Ãdróŋá drį̃ i'dajó. 5 Úmvúke 'dã agâlé, ãvi 'bã ñ̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ũ̃kpẽ̃ŋá la ndũ̃rũ̃-ndrũ̃rũ̃ rĩ trũ. Úmvúke 'bã drį̃lẹ́ gá tárã ázį̃rį̃ ri kí kolé nĩ. 'Dĩ kí Úríndí ázį̃rį̃ Ãdróŋá ãlá rĩ drį̃ kî. 6 Úmvúke drį̃lẹ́ gá 'dãá ãko ãzí i'dá cécé ĩ̃yį̣ mĩ̃rĩ̃ drį̃ áni tọndọlọ rú cécé mãráyã áni.

Ãko ãzí ídri rú sụ ụrụ'bá pírí mį̣fį̣ ru drį̃lẹ́ gá ãzíla vúlé gá rĩ ce kí úmvúkê ágágá trộkị́lịrį̣. 7 Ãko drį̃drį̃ rĩ i'dá cécé kę̃mį̃ áni, ĩ̃rį̃ rĩ i'dá mání̧̃gọ́ áni, na rĩ 'bã mẹ́lẹ́tį̣ 'bádrį̃ áni, sụ rĩ i'dá yụ́kụ́ ngalépi ngã-ngã rĩ áni. 8 Ãko sụ ídri 'dã kí pírí ãlu-ãlu ụ́pụ́pį̣ trũ ázíyá, ázíyá ãzíla kí ụrụ'bá gá mį̣fį̣ wókõ pírí agá kpere ụ́pụ́pį̣ kí agâ sĩ. Į̣ní̧ kí ĩ̃tụ́ be ĩyãŋã kí úngó 'dĩ ngo agá ku, ngojó la:

"Ãlá ru, Ãlá ru, Ãlá ru,
Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pį̣,
ándrá cí, ú'dî'da cí, drụ́zį̣ amụ́lépi rĩ."

* **4:3** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drį̣ Gĩ̃rį̣kĩ̃ tị sĩ rĩ agá ála umve la ĩ̃mãrãlį̣dẹ̃.

9 Ãko ídri sụ 'dĩ drĩ kí úngó dį̃zã, ãrútáŋá ãzíla ãwã'dĩfô fẽjó 'bá rilépi
úmvúke drį̃ gá u'álépi ídri rú jã 'dâ rĩ nî 'dĩ ngo 'bo, 10 'bá ĩyõ kãlį̃ į̃rį̃
drį̃ sụ 'dã kí drį̃ 'bã vų̃rụ́, 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá u'álépi ídri jã 'dâ rĩ
į̃nzį̃jó, unze kí kõfíyã kí drį̃ gá rĩ kí 'bãlé úmvúke drį̃lẹ́ gá vų̃rụ́ úngó
ngoŋâ trũ,
11 “Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃, íca rá dį̃zã
ãzíla ãrútáŋá ãzíla ũkpó į̣sụ́jó ãmadrį̃.
Mí ũ'bã ãko pírí kí mi 'i,
ãzíla ĩ'di míní ãyĩkõ rú mî lẽtáŋá agá,
ndrejó la 'bã adru kí cí.”

5

Bụ́kų̃ tralé trã-trã rĩ kí Kãbĩlõmvá be

1 Ándre bụ́kų̃ tralé trã-trã rĩ 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá rĩ 'bã drį̃ ãndá
gá rĩ gá, úsĩ wókõ la kí pírí rá ru, îbĩ tị la pâlé ázį̃rį̃. 2 Ãzíla ándre
mãlãyíkã ũkpó trũ la į̣jọ́ uyú agá ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ rere, “Ã'di icó bụ́kų̃
tralé trã-trã tị ĩbĩlé cí 'dĩ tị nzį̃lé mgbọ nĩ yã?” 3 'Bá ãzí į̣sụ́lé 'bų̃ gâlé
yã jõku ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ la jõku ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ gâlé icólépi bụ́kų̃ 'dĩ tị
nzį̃lépi mgbọ sĩ ala ndrejó la yụ. 4 Má awá ãzákírílí ru, ã'dusĩku 'bá
ãzí ãlu į̣sụ́lé icólépi bụ́kų̃ 'dã tị nzį̃lépi, sĩ į̣jọ́ ala gá rĩ kí ndrejó la yụ.
5 'Bá ĩyõ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí awá ku, índre kẹ̃mį̃ sụ́rụ́ Yụ́dã
drį̃ drį̃lẹ́ Dãwụ́dį̃ drį̃ agá ãmbógó sĩ į̣jọ́ pírí ndẽlépi rá rĩ, icó lú bụ́kų̃
tị ĩbĩlé cí pâlé ázį̃rį̃ 'dĩ tị ụwĩ́jó, ãzíla nzį̃jó rá la nĩ.”
6 Índre Kãbĩlõmvá ní pá tu agá úmvúke gá ágágá, ãnãkpá sụ 'dã kí
'bá ĩyõ 'dã abe, ce kí ĩ'di aga rį̣. Kãbĩlõmvá i'dá ándrá ú'dį̣ 'bã rĩ ĩ'di rá
rĩ áni. Újé la kí ázį̃rį̃ ãzíla mį̣fį̃ la kí ázį̃rį̃, 'dĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá ãni
ázį̃rį̃ ĩ'diní tị ũpẽlé ų̃nọ́kụ́ gâlé rĩ kî. 7 Mụ bụ́kų̃ 'dã a'dụ́lé 'bá rilépi
úmvúke drį̃ gá rĩ 'bã drį̃ ãndá gá rĩ gá. 8 Ĩ'di mụ bụ́kų̃ tralé cí 'dã
a'dụ́lé 'bo, ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí 'bá ĩyõ 'dã abe, tį̃ kí ãja, su kí tị
vų̃rụ́ Kãbĩlõmvá drį̃lẹ́ gá. Kí ãlu-ãlu drį̃ gá ų̃'dį̃ cí, ãzíla bãkụ́lę̃ gólũdĩ
ru galépi tré ãdu ngų̃lépi ãjį̃ trũ vĩrĩ rĩ trũ, 'dĩ kí Ãdróŋá ã'į̃ŋá 'bá ãlá
rĩ 'badrį̃ rĩ. 9 Ngo kí úngó ú'dí la:
“Mí icó rá bụ́kų̃ tralé trã-trã rĩ 'dụjó,
ãzíla tị la ụwĩ́jó sĩ nzį̃jó la.
Ú'dį̣ ándrá mi rá,
drã mídrį̃ ími ãrí 'bã asujó ídétáŋá idéjó rĩ sĩ,
mí ĩgbã 'bá Ãdróŋá ãni sụ́rụ́ tị pírí agá,
tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí, ãzíla 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ kí abe pírí.”
10 Ífẽ acá kí Sụ́rụ́ ru ãzíla ãtalo Ãdróŋá ãmadrį̃ rĩ 'bã ãzí ngalé pi rĩ,
ãzíla kí dó sĩ drụ́zį̃ ãngũ rụ nalé.
11 Ándre ãngũ į̃dį̃, má are ụ́'dụ́kọ́ mãlãyíkã álĩfũ wẽwẽ rú icólé lãlé
ku la 'bã ãni la, ce kí úmvúke aga ãko ãzí ídri rú, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí
abe rį̣, 12 kí úngó ngo agá ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ íni:
“Mi Kãbĩlõmvá ándrá 'dį̣lé rá 'dĩ,
mí icó rá ũkpõ į̣sụ́jó, málĩ į̣sụ́jó, ũndũwã į̣sụ́jó ãzíla ãvẹ̃vį̃ į̣sụ́jó,
ãrútáŋá į̣sụ́jó, dį̃zã ãzíla rụ́ į̣cụ́ŋá į̣sụ́jó!”
13 Má are ãko pírí ídri 'bų̃ gâlé, ãzíla ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí abe, ų̃nọ́kụ́
į̃ndụ́ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe, kí úngó ngo agá:

“Ịcṹŋá, rṹ kụma, ãrútáŋá, dĩzã,
ãzíla ũkpõ 'bã adru 'bá rilépi úmvúke drĩ gá rĩ ní,
ãzíla Kãbĩlõmvá ní jã 'dâ!”
14 Ãko ídri sụ 'dã ã'ị́ kí pírí Ámĩnã, ãzíla 'bá ĩyõ 'dã tị́ kí ãja tị sujó vṹrṹ
Ãdróŋá ị̃nzĩjó.

6

Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó ázíyá drĩdrĩ
rĩ kí tị ṹnzĩjó rĩ

1 Ándre Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó ázĩrĩ rĩ 'bã ãzí ãlu drĩdrĩ
rĩ tị nzĩ agá. Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, má are ṹ'dṹkọ́ ãko ãzí ídri rú
sụ 'dã 'bã ãzí ãlu 'ụ agá ãvi áni, jọ, “Mí amṹ!” 2 Ándre áma drĩlẹ́ gá
'dãá fãrásĩ imve rú. 'Bá rilépi drĩ la gá rĩ ĩ'di ṹsụ trũ, úsu drĩ la gá
kõfíyã ãmbõgõ drĩ, ãzíla fũ dó sĩ 'bá ã'dị́ ndẽlépi rá rĩ áni, ĩ'di dó sĩ
mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrĩ kí ndẽlé rá.
3 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó ĩrĩ rĩ nzĩlé 'bo, má are ãko ãzí
ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ĩrĩ rĩ jọ, “Mí amṹ!” 4 'Dã 'bã ũngúkú gá, fãrásĩ ãzí
rĩ ãfũ ika rú ũmbã rú. Úfẽ ũkpõ 'bá rilépi drĩ la gá rĩ ní, ásị́ ĩgbẹ̃ izajó
ṹnọ́kṹ drĩ gá 'dâ rá ãzíla fẽjó la 'bá 'bã ụ'dị́ kí ru ãyá-ãyá íni. Úfẽ drĩ
la gá ménéŋá ãmbógó ã'dị́ ãni la.
5 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó na rĩ nzĩlé 'bo, má are ãko ãzí
ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí na rĩ jọ, “Mí amṹ!” Ándre, ãzíla áma drĩlẹ́ gá 'dãá
fãrásĩ ãzí ịnị la. 'Bá rilépi drĩ la gá rĩ rụ kị́lõ ãko ṹ'bĩjó rĩ ĩ'didrĩ gá cí.
6 'Dãá má are ãko ãzí akṹlépi ṹ'dṹkọ́ áni la angájó ãko ãzí ídri rú sụ
'dã kí drĩdríŋĩ gâlé jọ, “Ãkónã kí ãjẹ̃ la mụ adrulé ambamba. Ngánũ
kị́lõ ãlu ãjẹ̃ la adru ũyá ṹ'dṹ ãlu drĩ pí, ãzíla lógõŋá na rĩ 'bã ãjẹ̃ la
adru ũyá ṹ'dṹ ãlu drĩ pí, 'bo lẽ ĩmi iza ãdu kí wáyĩnĩ trũ ku!”
7 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó sụ rĩ nzĩlé 'bo, má are ṹ'dṹkọ́
ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí sụ rĩ drĩ jọ, “Mí amṹ!” 8 Ándre áma drĩlẹ́
gá 'dãá fãrásĩ foro ãvẽvĩ kóru la. 'Bá rilépi drĩ la gá rĩ ú'da rṹ la Drã
'i, ãzíla ú'da ãzí rĩ rṹ ĩnádrĩ 'i, 'de vú la gâ sĩ ãni rú. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ
'bá ãlu sụ drĩ gá ṹnọ́kṹ drĩ gá 'dâ rĩ kí ulị́jó ménéŋá sĩ, kí acojó ãbị́rĩ
sĩ, ãyánĩ sĩ, ãzíla ṹbõgṹ ní kí naŋá sĩ.
9 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó tõwú rĩ nzĩlé 'bo, ándre ãlĩtárĩ
ĩndṹ gá úríndí 'bá ándrá ụ'dị́lé ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ vú nzeŋá sĩ, ãzíla ã'ị́táŋá
ĩ'badrĩ Ãdróŋá agá ĩ'bã kí sĩ pá tujó ala gá mgbemgbe rĩ 'badrĩ kí. 10 Za
kí re, jọ kí, “Ãdróŋá ũkpó 'dị́pị, mi ãlá ru ãzíla mí alị́ ĩnzõ ku! Ĩ'di ṹ'dṹ
'dụ sị́ míní amṹjó 'bá ãma ụ'dị́lépi ṹnọ́kṹ gá 'dĩ 'badrĩ ị́jọ́ rĩ lịjó ãzíla
ĩ'baní drĩrịma fẽjó?” 11 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, úfẽ ĩ'ba ãlu-ãlu ní bõngó
imve sṹlé, ãzíla újọ ĩ'baní 'bã tẽ kí ásị́ ĩgbẹ̃ sĩ, kpere ĩ'bã ãzí ãtí'bó rú,
ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'bã kãlãfe ụ'dị́lé 'dĩ 'baní ca agá. 12 Ándre
Kãbĩlõmvá nzĩ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó ázíyá rĩ 'bã tị. 'Dãá ũyãkĩyã ãmbógó
la ũyã ãngũ, ĩtṹ uja ru ịnịbịrịcịcị rú cécé ị́nị́ áni, ãzíla ĩmbá uja ru ika
rú ãrí áni. 13 Lẽlẽgó 'bṹ agá 'dĩ ri kí zõlé vṹrṹ 'dõlé cécé wọ̃mbẹ̃ ãráŋá
mbalépi ku rĩ 'bã zõlé ãlṹkṹkṹ ũkpó la 'bã kí ayajó rĩ sĩ rĩ áni. 14 'Bṹ
tra ru cécé kãrãtásĩ tralé rĩ áni, ãzíla 'bé kí ãngũ ru lịlépi ĩyị́ agá rĩ trũ
ãvĩ kí ãngũ ĩ'bã kí jõ sĩ adrujó rĩ gá rá.

15 'Bá ĩjọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ĩlépi ku ũpi rú ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí, ũpi ãnzị abe,
ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá ũkpó ru 'dĩ kî trũ, ãzíla
ãti'bo kí abe, 'bá ãti'bo rú ku 'dĩ kí abe, ũzĩ̃ kí ru ũjĩgọ́ agá, ãzíla írã
ĩndṵ́ 'bé agâlé. 16 Jọ kí 'bé 'baní írã abe, “Ĩmi a'dé ãma drị̃ gá, ĩmi atrị
ãma 'bá rilépi úmvúke drị̃ gá 'dã mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla âdrã Kãbĩlõmvá drị̃
agá. 17 Ṵ'dṵ́ ãmbógó âdrã ũmbã rú ĩ'badrị̃ acá 'bo, ã'di icó pá tulé drị̃
la tẽjó nĩ yã?”

7

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di ãni ãlá 'dĩ kí tị ũpĩ̃ cí

1 Ĩjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã sụ tu kí pá wókõ ũnọ́kṵ́ ãni
sụ 'dĩ kí agá. Rụ kí ãlṵ́kṵ́kṵ̃ sụ ũnọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí, umbé kí kí ãngũ
li agá vũ drị̃ gá, ĩyị ãmbógó 'dĩ kí agá, jõku ife kí agâ sĩ cí. 2 Ándre
vâ mãlãyíkã ãzíla angá amṵ́lé ĩtṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru, drị̃ la gá ícétáŋá
Ãdróŋá ídri rú rĩ drị̃ cí. Umve mãlãyíkã sụ ĩ'baní ũkpó fẽjó sĩ vũ kí
izajó mĩrĩ be rĩ kí ṵ'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ. 3 “Ĩmi iza drĩ vũ kí mĩrĩ abe ãzíla
ife kî trũ ku, kpere ãmaní ícétáŋá ĩbĩ agá 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni
'dĩ kí androko gá.” 4 Má are dó kãlãfe 'bá sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drị̃ 'dã
ĩbĩjó kí androko gá cí rĩ 'badrị̃ ĩ'di 144,000 * angájó sṵ́rṵ́ mụdrị̃ drĩ
ĩrĩ̃ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí agá. 5-8 Sṵ́rṵ́ ãlu-ãlu agá 'bá 12,000: sṵ́rṵ́ Yṵ́dã drị̃,
Rṵ́bẽ̃ĩ̃ drị̃, Gádĩ drị̃, Ásẽ̃rĩ̃ drị̃, Nãfũtálĩ drị̃, Mãnásẽ drị̃, Sĩ̃mọ́nĩ̃ drị̃,
Lẹ́vĩ̃ drị̃, Ĩsãkárĩ drị̃, Zãbṵ̃lọ́nĩ̃ drị̃, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drị̃, ãzíla Bénzãmĩnĩ drị̃ agá
pírí.

'Bá ũ'bí Ãdróŋá ịcṵ́lépi rĩ kî

9 Ĩjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre áma drĩ̃lẹ́ gá 'dâ 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, 'bá
ãzí 'bã icólé lãlé ku, angájó sṵ́rṵ́ tị ndú-ndú gá, ínátị ndú-ndú gá, 'bá,
ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi, 'dĩ 'baní pá tu agá bõngó imve trũ úmvúke
ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị̃ andre gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drĩ̃lẹ́ gá káci bị̃ trũ
drị̃ gá. 10 Ngo kí úngó ṵ'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ;

“Patáŋá la angá Ãdróŋá ãmadrị̃,
rilépi úmvúke drị̃ gá rĩ drị̃,
ãzíla Kãbĩlõmvá drị̃.”

11 Mãlãyíkã pírí utu kí pá, ce kí úmvúke ãmbõgõ ãrĩ andre 'bá ĩyõ,
ãzíla ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí abe trọ̃kḭ́lịrị. Tĩ̃ kí ãja vũ̃rṵ́ úmvúke
ãmbõgõ ãrĩ drĩ̃lẹ́ gâ sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó, 12 jọjó la:

“Ámĩnã!
Ãdróŋá ịcṵ́ŋá, dĩ̃zã, ũndũwã,
ãwã'dĩ̃fô fẽŋá, ãzíla ũkpõ
'bã adru kí Ãdróŋá ãmadrị̃ gá rĩ ni jã 'dâ.
Ámĩnã!”

13 'Bá ĩyõ ãlu zị ma, “'Bá bõngó imve trũ 'dã kí ã'di kî, ãzíla angá
(ãfũ) kí íngõlé?”

14 Má umvi, “Ãmbógó, ánĩ̃ kí ku, ínĩ̃ kí rá la mi 'i.”

Ãmbógó jọ, “'Dĩ kí 'bá angálépi ũcõgõ ãmbógó kí ĩcãndĩ̃jó rĩ kí agâ
sĩ rĩ kí. Ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí Kãbĩlõmvá 'bã ãrí sĩ imve rú. 15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ,
“Tu kí pá úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị̃ drĩ̃lẹ́ gá,

* **7:4** Bá 144,000 'dã 'bã ífí 'bá wẽwẽ rú.

ãzíla ri kí ĩ'diní ãzị ngalé ĩtụ́ kí ịnị be jó ĩ'didrị̃ agá;
ãzíla Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ ãni 'bṵ̃ gâlé 'dã 'bã drị̃ gá rĩ
la kí drị̃ gá hémã ãsõ nĩ.
16 Ãbịrị́ icó kí fụlé ĩdị́ ku,
ĩyị́ vị́ icó kí fụlé ĩdị́ ku.
Ĩtụ́ icó kí ivélé ku,
ĩtụ́kã icó vâ kí zãlé ku.
17 Ã'dusĩku Kãbĩlõmvá pá tulépi úmvúke ãmbõgõ ãni rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ,
la adru 'bá kí tãmbalépi rĩ rú nĩ;
ĩ'di kí agụ ĩyị́ ídri drị́ kídí ru rĩ mvụlé.
Ãzíla Ãdróŋá la mịndrẹ kí mịfị́ gá rĩ kí ịnị́ nĩ.”

8

Kãbĩlõmvá nzĩ̃ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩ̃jó ázĩ̀rĩ̀ rĩ̃ tị

1 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩ̃jó ázĩ̀rĩ̀ rĩ nzĩ̃lé 'bo, ãngũ ĩyãŋã 'bṵ̃ gâlé tútú sáwã were. 2 'Dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ázĩ̀rĩ̀ pá utulépi Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá rĩ kí. Kí ãlu-ãlu drị́ gá úfẽ gũká.

3 Mãlãyíkã ãzí ãlu bãkṵ́lẹ̃ idélé gólũdĩ sĩ rĩ trũ rĩ amṵ́, ãzíla tu pá ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá. Úfẽ ĩ'diní ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní la ĩyõ rú, úlẽ 'bã usa kí ã'ĩ̀táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̀lépi rá rĩ 'badrị̃ abe, kí fẽjó ídétáŋá ru ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ gá Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá. 4 Ãcíkã ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dã drị̃ kí ã'ĩ̀táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̀lépi rá rĩ 'badrị̃ abe, tụ kí mãlãyíkã rṵ̃ sĩ 'bṵ̃ gá Ãdróŋá rṵ̃lé angájó ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó gólũdĩ sĩ 'dã gâlé. 5 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã 'dụ bãkṵ́lẹ̃ tá sĩ ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dĩ, a'dṵ́ ãcí ãlĩtárĩ gá rĩ 'bãlé ala gá, ãzíla ãsũ ĩ'di vṵ̃rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dõlé. 'Dãá ãvi 'bã nĩ̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ṵ̃kpẽ̃ŋá la ndṵ̃rṵ̃-ndrṵ̃rṵ̃ rĩ trũ ãzíla ũyãkĩyã trũ nĩ.

'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̀lépi ku rĩ̃ kí ĩ̀jọ́ lịjó rĩ̃

6 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázĩ̀rĩ̀ gũkâ trũ drị́ gá cí 'dĩ itú kí ru bábá kí vujó.

7 Mãlãyíkã drĩ̃drĩ̀ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i, 'dãá sí i'dó zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé, ãcí ru usalépi ãrí trũ rĩ ûsũ kí vṵ̃rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dõlé. Ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ ve ife, ãzíla ásé ĩ̀'bị ala gá rĩ abe pírí rá.

8 Mãlãyíkã ĩ̀rĩ̀ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i. Ãko ãzí indrélépi 'bé ãmbógó ãcî trũ la áni la, ú'be ĩ'di ĩyị́ mĩrĩ drị̃ agâlé. Mĩrĩ 'bã wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ uja ru ãrí ru. 9 Ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ 'bã ãlu na drị̃ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla mẹ́lĩ̀ mĩrĩ drị̃ gá rĩ 'bã ãlu na drị̃ gá rĩ andi kí rá.

10 Mãlãyíkã na rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ. Lẽlẽgó ãmbógó ãngũ jilépi tọ́cị̃ áni la a'dé 'bṵ̃ gâlé, i'bé kídí ãzíla ĩyị́ dịlépi dĩ̀-dĩ̀ rĩ 'bã ãzí ãlu na drị̃ gá rĩ kí drị̃ cí. 11 Lẽlẽgó 'dã 'bã rṵ́ ṵ̃jị̀kị́rị́lị́ 'i. 'Bá wẽwẽ rú ĩyị́ 'dã mvụlépi rĩ ũdrã kí rá, ã'dusĩku ĩyị́ 'bã ãlu na drị̃ gá rĩ 'bã ru ujajó ũmbájírílí ru rĩ sĩ.

12 Mãlãyíkã sụ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ rá. Ĩtụ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó kî trũ anṵ́ kí rá, ĩ'bã wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ uja kí ru ịnị́ ru, ãzíla wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ ĩtụ́ drị́ gá rĩ acá ịnị ru, ãzíla wókõ ãlu na drị̃ gá rĩ ịnị́ drị̃ acá ịnịbịrịcịcị rú ĩdị́-ĩdị́.

13 Mâ ãngũ ndre agá 'bṹ gâlé ru, ándre yṹkṹ ãlu unga agá wį̰lį̰wį̰lį̰
ru áwáŋâ trũ, “Wọ́gọ̃! Wọ́gọ̃! Ũcõgõ 'bá ṹnọ̃kṹ gá rĩ 'banî, ã'dusĩku
ã'du ḭjọ́ la mụ ru idélé gũká ṹ'dṹkọ́ mụlépi akṹlépi mãlãyíkã na vúlé
'dĩ 'bã kí mụlé vúlé rĩ kî sĩ nĩ yã?”

9

1 Mãlãyíkã tõwú rĩ la mụ gũká vúlé 'bo, ándre lẽlẽgó a'délépi 'bṹ
gâlé vṹrṹ 'dõlé rĩ, úfẽ drḭ la gá fṹngṹwã 'bṹ ãsḭ̃ŋâ kóru rĩ drḭ gá rĩ
'i. 2 Lẽlẽgó la mụ 'bṹ ãsḭ̃ŋâ kóru rĩ tḭ nzḭ̃lé 'bo, ãcíkã ãfũlépi ala gâlé
rĩ mẽnú 'bã ãcíkã áni, ãzíla ãcíkã la atrḭ ḭ̃tṹ kí mḭfḭ 'bṹ be cí. 3 Ãcíkã
agâlé úmbí ãfũ kí asį̰lé vṹrṹ ṹnọ̃kṹ drḭ̃ gá, úfẽ ĩ'baní ũkpõ cécé ítóniŋá
ãngũ drḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ áni. 4 Újọ ĩ'baní 'ba iza kí ásé ãzíla ife ãngũ drḭ̃
gá rĩ kí ku, rá la 'bá 'bání sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drḭ̃ ĩbĩjó androko la gá ku
'dĩ kî. 5 Ûga ĩ'baní 'bá kí ụ'dį̰lé úmgbé, 'bã ĩcõcõŋã kí kí ĩmbá tõwú,
ãzá ĩ'baní ḭsṹlé rĩ 'bã ũcõgõ cécé ítóniŋá 'bã 'bá ũzãjó rĩ 'bã azájó rĩ
'bã áni. 6 Ĩmbá tõwú 'dã kí agá 'bá kí drã ndrṹ mḭfḭ ika sĩ, icó kí ḭsṹlé
la ku. Wó kí lẽ drãlé rá, drã la apá kí sĩ apá-apâ.

7 Úmbí 'dã i'dá kí cécé fãrásĩ ã'dį̰ ãni itúlé bábá rĩ kí áni, mę̣lę̣tḭ la kí
'bádrḭ̃ áni, sṹ kí drḭ̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí. 8 Drḭ̃'bḭ la kí drḭ̃'bḭ ũkú
drḭ̃ áni, ãzíla sḭ la kí kẹ̃mḭ̃ drḭ̃ áni. 9 Ãko ĩ'bã kí sṹlé sĩ ru ágá atrḭjó rĩ
kí aya rú, ụ́pṹpḭ la kí 'ụ ãsĩkárĩ wẽwẽ rú cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla gárĩ ã'dį̰
drḭ gá rĩ drḭ̃ áni. 10 Kótẽ la ãzíla ãko la ĩ'baní sĩ 'bá zãjó rĩ cécé ítóniŋá
'badrḭ̃ áni. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá 'baní cãndí fẽjó cajó ĩmbá tõwú 'dĩpí.
11 Úpí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ mãlãyíkã angálépi 'bṹ ãsḭ̃ŋâ kóru rĩ agá rṹ umvelé
tḭ Yãhṹdḭ̃ drḭ̃ sĩ Ãbãdónĩ 'i, ãzíla Gḭ̃rḭ̃kḭ̃ tḭ sĩ Ãpọ̃lọ́nḭyọ̃ 'i rĩ. *

12 Ũcõgõ drḭ̃drḭ̃ rĩ alḭ 'bo, índre ãzíla kí ḭ̃rḭ̃ kí amṹ 'dĩ. 13 Mãlãyíkã
ázíyá rĩ vu gũká ĩ'didrḭ̃ gá rĩ rá, má are ṹ'dṹkọ́ angájó ãlĩtárĩ gólũdĩ rú
kónã sụ Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá rĩ agâlé jọ, 14 “Mí ũtrũ mãlãyíkã sụ umbélé
ḭ̃yḭ ãmbógó Ũfũrátĩ agá 'dã kí rá.” 15 Mãlãyíkã sụ ũtrũlé 'dã kí dó bábá
ílí, ĩmbá ṹ'dṹ ãzíla sáwã itúlé sĩ 'bá ãlu na drḭ gá, lẽlé ụ'dį̰lé ṹnọ̃kṹ drḭ̃
gá 'dâ rá rĩ tẽjó. † 16 Kãlãfe ãsĩkárĩ ãni mâ arelé itúlé rá rĩ 200,000,000
† lãlé tí ĩyé áni la.

17 Ícétáŋá mâ ndrelé rĩ agá, ándre fãrásĩ kí 'bá rilépi drḭ̃ la gá rĩ kí
abe, 'bá 'dã sṹ kí aya 'bara dḭ̃lépi lẽrẽlẽrẽ ika rú, kọ̃nḭ̃ kọ̃nḭ̃ rú, ãzíla
yę̣lọ̃ rú la kí jṹjṹ gá cí. Fãrásĩ 'bã drḭ̃kã kí indré cécé kẹ̃mḭ̃ drḭ̃ áni, tḭ la
kí agá ãcí ãfũ kí ãcíkã trũ gbũ'dí ngṹŋâ trũ ḭ̃rḭ ã'dį̰ drḭ gá rĩ áni. 18 'Bá
'bã wókõ ãlu na drḭ̃ gá rĩ ũdrã kí jṹwẹ̃ ũcõgõ fẽlépi na 'dĩ kí sĩ ãcí,
ãcíkã ãzíla ĩŋmá ngṹlépi ḭ̃rḭ ãfũlépi fãrásĩ kí tḭ gá rĩ sĩ. 19 Ũkpó fãrásĩ
'dã 'badrḭ̃ kí kí tḭ gá, ãzíla kótẽ ĩ'badrḭ̃ kí agá. Kótẽ la kí drḭ̃kã trũ cécé
ḭ̃nḭ̃ drḭ gá rĩ áni, ũjũ trũ sĩ 'bá ụ'dḭjó.

20 'Bá ḭmbḭ̃ ũdrãlépi jṹwẹ̃ 'dĩ sĩ ku rĩ, lẽ kí ásḭ ujalé ku ãko ĩ'baní
idélé drḭ sĩ 'dĩ kí a'bejó. A'be kí úríndí ũnzí kí ãdroŋa idélé gólũdĩ sĩ,
sílĩvã sĩ, drọ̃nọ́ sĩ, írã sĩ, ãzíla ife sĩ, ãngũ ndrelépi ku, ḭjọ́ arelépi ku

* **9:11** Ãbãdónĩ ãzíla Ãpọ̃lọ́nḭyọ̃ 'bã ífí 'bá “'bá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lépi rĩ 'i.” † **9:15** Zãbṹrḭ̃ 2:9 † **9:16** 200,000,000 ĩ'di ãko lãlé tí cécé cínákî áni la.

vâ acḭ̃lépi ku 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃ŋá ku. 21 Lẽ kí ásḭ ujalé ku 'bá ụ'dḭ̃ŋá sĩ, ãndrḭ̃kę̣
sĩ, ãwṵ̃ sĩ, ãzíla ṵ̃gṵ̃ sĩ.

10

Mãlãyíkã bṵ́kṵ̃ wereŋá trũ rĩ

1 Ḭ́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ũkpó ru la 'bã asḭ agá
vṵ̃rṵ́ 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé. Bõngó ĩ'di 'bã sulé rĩ imve rú cécé ṵ̃rṵ́'bṵ̃
áni ãzíla drḭ̃kã la gá 'dãá dḭ̃zã ãzí ãlápítí cécé gẹ́rḭ́ áni la; mẹ́lẹ́tḭ la indré
cécé ḭ̃tṵ́ áni ãzíla pá la kí cécé ãcí áni. 2 Rụ ĩ'didrḭ́ gá bṵ́kṵ̃ wereŋá tḭ
nzḭ̃lé mgbọ la. 'Bã ru pá ãndá rĩ ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá, ãzíla pá ḭ̃jḭ́ rĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá,
3 za re ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá 'ụlépi cécé kẹ̃mḭ̃ ṵ́'dṵ́kọ́ áni la sĩ. Ĩ'di mụ zalé 'bo,
ãvi ázḭ̃rḭ̃ rĩ ã'ḭ́ kí tḭ la nĩ. 4 Ãvi 'dã kí mụ ḭ́jọ́ delé jọ agá 'bo, ma tí ãni
rú lẽ agá ḭ́jọ́ ḭ́jọ̃ lịŋá drḭ́ 'dã kí sĩ agá vṵ̃rṵ́. Wó má are ṵ́'dṵ́kọ́ angájó
ụrụgâlé la jọ mání, "Ísĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ agá ku, mí a'bó kí cí."
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã tá mání ndrelé pá 'bãlépi ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá,
ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ, inga ru drḭ́ ãndá rĩ sulé 'bṵ̃ gâlé. 6 Ãzíla sõ ũyõ
Ãdróŋá u'álépi ídri jã 'dâ, 'bṵ̃ kí 'bãlépi ṵ̃nọ́kṵ́ trũ, ḭ̃yḭ́ trũ, ãzíla ãko
ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ 'bã rṵ́ sĩ. Mãlãyíkã jọ, "Ãdróŋá icó sáwã izalé
ãzo rú ḭ̃dḭ́ ku! 7 Wó mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ rĩ drĩ dó gũká ĩ'didrḭ́ rĩ vu 'bo, 'dã
'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la dó ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ
kí tḭ de, cécé ándrá ĩ'di 'bã lũlé nãbḭya 'baní rĩ áni."
8 'Dã 'bã ũngúkú gá, má are vâ ṵ́'dṵ́kọ́ tá mání ḭ́jọ́ jọlépi angájó 'bṵ̃
gâlé rĩ ḭ̃dḭ́, jọ, "Ímụ, mí a'dṵ́ bṵ́kṵ̃ wereŋá tḭ nzḭ̃lé mgbọ mãlãyíkã pá
ãndá rĩ 'bãlépi ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá, ãzíla ḭ̃jḭ́ rĩ 'bãlépi ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dã drḭ́ gá 'dã
'i."
9 Ámụ mãlãyíkã rṵ̂lé, má a'ḭ́ 'bã ãfẽ mání bṵ́kṵ̃ wereŋá rĩ 'i. Jọ mání,
"Í'dụ ãzíla ína ĩ'di. Ĩ'di ru 'bḭ̃ ími tḭ gá 'dâ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ ru cécé ãnṵ́ áni, wó ĩ'di
dra ími agâlé ũmbájírílí ru." 10 Má a'dṵ́ bṵ́kṵ̃ wereŋá 'dĩ mãlãyíkã drḭ́
gâlé, ána ĩ'di. Ãjḭ́ la áma tḭ gá 'dâ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ ru cécé ãnṵ́ áni, wó ma mụ ĩ'di
nalé tilé 'bo, áma 'a dra ũmbájírílí ru. 11 Mãlãyíkã jọ mání, "Mí ũlũ ḭ́jọ́
'dĩ kí 'bá pírí tḭ ndú-ndú jọlépi rĩ 'baní, sṵ́rṵ́ ndú-ndú 'baní, ãzíla ũpi
ndú-ndú 'banî."

11

'Bá sãdínĩ rú Ãdróŋá ãni ḭ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ vú nzelépi rĩ kî

1 Úfẽ mání ĩbáká sĩ ãngũ 'bejó rĩ, ãzíla újọ mání, "Ímụ jó Ãdróŋá
drḭ́ rĩ ṵ̃'bḭ̃lé ãlĩtárĩ be, ílã 'bá Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃lépi rĩ kí 'dãá pírí. 2 Wó lẽ
mí ṵ̃'bḭ̃ wókõ la ãmvé rĩ ku, ã'dusĩku úfẽ ãngũ 'dĩ 'bá Yãhṵ́dḭ́ rú ku rĩ
'banî. Kí mụ táwṵ̃nḭ̃ ãlá Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ atulé sáwã were sĩ ĩmbá kãlḭ́ sụ
drḭ̃ ḭ̃rḭ̃. 3 Ma mụ 'bá má ãni sãdínĩ rú ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'baní ũkpó fẽlé sĩ ḭ́jọ́ uyújó
ṵ́'dṵ́ 1,260, * kí ru sṵ̃ ũcõgõ i'dajó bõngó ũyóró gṵ̃tḭ́yã rú la sĩ." 4 'Bá
sãdínĩ rú ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ife mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ rú rĩ kî, ãzíla kí tárã ife ḭ̃rḭ̃ pá tulépi
Ãdróŋá ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ ũ'bãlépi pírí nĩ rĩ drḭ̃lẹ́ gá rĩ kî. 5 'Bá ãzí drĩ lẽ kí
adrálé, kí mẹ́rọ́'bá lẽlépi kí adrálépi 'dã kí ivé ãcí ãfũlépi kí tḭ gá rĩ
sĩ. 'Dĩ dó bãsĩ gẽ̃rḭ̃ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ kí ụ'dḭ́jó rĩ. 6 'Bá 'dĩ kí ũkpõ trũ sĩ
uzogó ugajó, 'bã 'dḭ ku kpere ĩ'baní ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ ũlũ agá. Kí vâ ũkpõ

* **11:3** Ĩmbá kãlḭ́ sụ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃, ãzíla ṵ́'dṵ́ 1,260 'dĩ ají kí ru ílí na nṵ́sṵ̃ be pírí ãlu.

trũ ĩyị́ kí ujajó ãrí ru, ãzíla ãngũ drĩ gá jṵ́wę̃ ũví ndú-ndú ajíjó sáwã cí rĩ gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ drĩ kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ de 'bo, ũ̃bǫ̃gũ̃ ãfũlépi 'bṵ́ ãsĩ̃ŋâ kóru
rĩ agâlé rĩ la ãfũ ã'dị́ 'dịlé ĩ'ba abe. Ĩ'di kí ndẽ rá ãzíla ĩ'di kí ụ'dị́ rá.
8 Ãvũ la kí mụ ru ulalé gẽ̃rĩ ãmbógó táwũ̃nĩ ĩyõ 'dã drĩ agá, ãngũ sĩ
Úpí ĩ'badrĩ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ gá, táwũ̃nĩ 'dã 'bã rṵ́ ícétáŋá ru rĩ
kí Sõdómũ jõku Mĩ̃sị́rĩ 'i. 9 Ṵ'dṵ́ na nṵ́sũ̃ 'dĩpí, 'bá ũví ndú-ndú, sṵ́rṵ́
ndú-ndú gá, tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ amṵ́ kí ãvũ la kí nĩ̃lé ãzíla uga kí kí
ĩ̃sĩ̃lé úmgbé. 10 'Bá ãngũ drĩ gá 'dĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ 'bá sãdínĩ rú ĩ̃rĩ
'dĩ kí 'bã ũdrãŋá sĩ. 'Bá ri kí ãyĩkõ idélé ãzíla ãko ũfẽlé kí drĩdríŋĩ
gá ãwã'dĩfô rú, ã'dusĩku nãbịya ĩ̃rĩ 'dĩ fẽ kí ándrá ũcõgõ 'bã ãngũ drĩ
gá 'dĩ 'baní ambamba. 11 Wó ṵ́'dṵ́ na nṵ́sũ̃ vúlé gá ãvẽ̃vĩ ídri fẽlépi
angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ tõ ru kí agá, ãvũ 'dã angá kí ụrụgá pá tulé pá
ĩ'badrĩ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ 'dã ndrelépi ru idé agá cé rĩ ũ̃rĩ ãmbógó la rụ kí
nĩ. 12 'Bá sãdínĩ rú ĩ̃rĩ 'dĩ are kí ṵ́'dṵ́kọ́ re 'bũ̃ gâlé ru, “Ĩ̃mi amṵ́ 'dõlé!”
Íni 'dĩ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrĩ kí dĩ̃ kî ndre sĩ, ĩ'baní tụ agá ũ̃rṵ́'bũ̃ agâ sĩ 'bũ̃
gâlé.
13 Sáwã ãlu-ãlu 'dã agá 'dãá, ũyãkĩyã ãmbógó la andi táwũ̃nĩ 'dã 'bã
wókõ ãlu mụdrị́ drị́ gá rĩ rá, ãzíla 'bá ũdrã álĩfũ ázĩ̃rĩ. 'Bá ị́mbị́ ru
palépi ídri ũyãkĩyã 'dã agá rĩ, idé kí ũ̃rĩ sĩ ãzíla fẽ kí dĩ̃zã Ãdróŋá 'bũ̃
gá rĩ nî.
14 Ũcõgõ ĩ̃rĩ rĩ ukó rá, 'bo ũcõgõ na rĩ la amṵ́ gbõrú.

Gũká ázĩ̃rĩ rĩ

15 Mãlãyíkã ázĩ̃rĩ rĩ vu gũká ĩ'didrĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ṵ́'dṵ́kọ́
uzálépi rere la are ru 'bũ̃ gâlé jọ agá la,
“Sṵ́rṵ́ pírí ũ̃nọ́kṵ́ drị́ gá rĩ acá kí sṵ́rṵ́ Úpí ãmadrĩ ãni la rú,
ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrĩ ãni rú, ĩ'di dó sĩ mụ kí drĩ celé jã 'dâ!”
16 'Bá ĩyõ kãlị́ ĩ̃rĩ drĩ sụ rilépi Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá úmvúke ĩ'badrĩ drĩ gá ri,
su kí mị́fị́ vũ̃rṵ́ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó, 17 jọ kí:
“Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị,
ú'dî'da cí, ãzíla ándrá cí rĩ!
Ãfẽ míní ãwã'dĩfô míní ũkpõ mídrĩ 'dụjó
ãzíla i'dójó ãma drĩ cejó rĩ sĩ.
18 Ũmbã na ándrá 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ kí mínî,
wó ũmbã mídrĩ 'bã sáwã acá ú'dî'da 'bo.
'Dĩ sáwã ị́jọ́ lị́jó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩ gá,
ãzíla míní mî ãti'bo kí ũfẽjó rĩ 'i.
Mi amṵ́ 'bá mí ãni nãbịya rú rĩ kí ũfẽlé,
'bá mí ãni ãlápítí ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ kí abe,
'bá pírí ími rṵ́ ĩ̃nzĩ̃lépi ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃,
i'dójó anzị kí sĩ kpere 'bá ĩyõ rĩ kî trũ.
Ãzíla mi amṵ́ 'bá pírí ándrá ị́jọ́ ũnzí idélépi ũ̃nọ́kṵ́ drĩ gá rĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé
rá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá, jó Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gâlé rĩ únzĩ̃ tị la mgbọ, ala
gá 'dãá úndre sãndṵ́kũ̃ tị icíma drị́ rĩ 'i. 'Dãá ãvi nĩ ndrí, ũ̃kpẽ̃ ndũ̃rũ̃-
ndũ̃rũ̃, uzogó sí trũ ãmbógó la a'dé ãzíla ũ̃nọ́kṵ́ pírí aya ru ũyãkĩyã
ãmbógó ũkpó la sĩ.

12

Ũkú kí ṹbõgṹ be

1 Ándre ícétáŋá ãmbógó ṹsṹtáŋá ru la i'da ru 'bṹ gá 'dãá; ũkú ãzí ru
sṹlépi bõngó sĩ pãrã-pãrã cécé ḭ̃tṹ áni, 'bã pá ĩmbá drḭ̃ gá, ãzíla kõfíyã
lẽlẽgó trũ mụdrị́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ la drḭ̃kã gá cí. 2 Ũkû ándrá 'a trũ, ngọ́tị́ la mụ
ãzá tḭ̃ŋá drḭ̃ a'dṹlé ũkpó ru 'bo, ri awálé awâ.
3 'Bo 'dã 'bã ũngúkú gá ícétáŋá ãzí rĩ i'da ru 'bṹ gá 'dãá. Ṹbõgṹ ãzí
ãmbógó ika la, drḭ̃kã trũ ázḭ̃rḭ̃, ãzíla újé trũ mụdrị́, ãzíla su kõfíyã ázḭ̃rḭ̃
ãmbõgõ ãrĩ kí drḭ̃kã 'dã kí agá cí. 4 Lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ 'bã wókõ ãlu na
drị́ gá rĩ alí kí asélé ayilé vṹrṹ 'dõlé kótẽ ĩ'didrḭ̃ sĩ. Ṹbõgṹ 'dĩ ri ũkú
lẽlépi tĩlépi tĩ-tĩ 'dĩ ũmbãlé sĩ lẽjó ĩ'di 'bã ngọ́tị́ najó rá drḭ̃ dó tĩ 'bo rĩ
gá.
5 Tĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ úpí ru, ĩ'di amṹ drṹzị́ ũpĩ rụlé 'bá ãngũ drḭ̃ gá 'dĩ kí
drḭ̃ gá pírí drị́ ũkpó aya áni rĩ sĩ. Ú'dụ ĩ'di 'bã ngọ́tị́ kpílo gbõrú Ãdróŋá
rṹ ụrụgâlé kpere úmvúke ãmbõgõ ãrĩ gâlé. 6 Ũkû apá dó ãngũ kõtórõ
rú Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'diní 'dã gâlé, Ãdróŋá ní mụjó u'ájó ĩ'di tãmbajó
ĩmbá kãlị́ sụ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ rĩ gá.
7 Ã'dị́ ãfũ 'bṹ gâlé. Ãmbógó mãlãyíkã 'badrị́ Mḭ̃kãyḭ̃lḭ̃ kí mãlãyíkã
ĩ'didrḭ̃ abe 'dị kí ã'dị́ ṹbõgṹ trũ úríndí ũnzí ĩ'didrḭ̃ abe. 8 Wó úndẽ
Sĩtánĩ kí úríndí ũnzí ĩ'didrḭ̃ abe ã'dị́ gâlé rá, ádró dó kí 'bṹ gâlé rá.
9 Á'bé ṹbõgṹ ãmbógó umvelé 'bá ḭ̃jọ́ ũsõlépi vâ Sĩtánĩ 'i 'bá ṹnọ́kṹ
drḭ̃ gá 'dĩ kí ulélépi rĩ, 'dõlé mãlãyíkã ĩ'didrị́ kí abe.
10 Má are ṹ'dṹkọ́ ḭ̃jọ́ ajọ́lépi re la 'bṹ gâlé jọ,
“Patáŋá Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ acá 'bo!
Ãdróŋá i'da ũkpõ ĩ'di 'bã adrujó Úpí ru rĩ 'bo,
ãzíla ũkpõ ngọ́pḭ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bo!
Ã'dusĩku 'bá 'bá ã'ḭ̃táŋá agá
rĩ kí tõlépi ḭ̃tṹ kí ḭ̃nị́ be Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá rĩ ádró ĩ'di 'bṹ gâlé rá.
Á'bé ĩ'di 'bṹ gâlé rĩ sĩ ṹnọ́kṹ gá.
11 Ndẽ kí Sĩtánĩ
ãrí Kãbĩlõmvá drḭ̃ sĩ
vâ ḭ̃jọ́ mgbã vú nzeŋá sĩ, lẽ kí ru ídri mgbã rĩ gá ku
ãzíla ĩ'bã kí ã'ḭ̃jó drãjó rá rĩ sĩ.
12 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bṹ, mí u'á ãyĩkõ sĩ,
ãzíla 'bá pírí u'álépi ími agá 'dĩ kí abe!
Wó ũcõgõ ãmbógó la ṹnọ́kṹ drị́ ãzíla mĩrĩ drị́,
ã'dusĩku ú'be Sĩtánĩ 'i ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá vṹrṹ lé ũmbã ãmbógó la trũ
ãzíla nḭ̃ rá ṹ'dṹ ĩ'didrḭ̃ acá kí ãni rú 'bo.”
13 Ṹbõgṹ la mụ ndrelé la á'bé 'i ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá vṹrṹ 'dõlé 'bo, i'dó ũkú
ngọ́tị́ ágọ́bị́ tịlépi 'dĩ adrolé. 14 Úfẽ ũkú 'dĩ ní ṹpṹpị́ cécé yṹkṹ ãmbógó
la ãni la kí ḭ̃rḭ̃, sĩ ngajó apájó ru zḭ̃jó ãngũ Sĩtánĩ 'bã sĩ icójó cajó ala gá
ku rĩ gá, sĩ icójó ĩ'di tãmbajó ílí na nṹsṹ 'dĩpí Sĩtánĩ 'ba aló rú sĩ ĩ'di
ụrụ'bá ku.
15 Wó Sĩtánĩ wi ḭ̃yị́ ãmbógó la ũkú 'dĩ vú gâ sĩ, ḭ̃yị́ 'bã wṹ rú sĩ ĩ'di
rá íni. 16 Wó ṹnọ́kṹ ko ũkú 'dĩ 'bã ãzã, nzḭ̃ ru tị mgbọ ḭ̃yị́ tá ṹbõgṹ
'bã wilé 'dĩ nzụjó rá. 17 Ḭ̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ṹbõgṹ acá dó ũmbájírílí
ũkú 'dĩ nî, ãzíla inga dó ru mụlé ã'dị́ 'dịlé ĩ'di 'bã anzị kí abe; 'dĩ kí 'bá

pírí ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨̃ kí tãmbalépi ãzíla ru ĩbĩlépi ı́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã i'dalé ĩ'baní rĩ kí agá rĩ kí.
18 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Sĩtánĩ tu pá * avı̨́lé ı̃yı́tı̨ gá.

13

Ụ̃bõgų̃ ãfũlépi ı̃yı̨́ agâlé rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre ų̃̃bõgų̃ ãzí 'bã ãfũ agá ı̃yı́ ãmbógó la agá ãmvé 'dõlé. Drı̨̃kã la kí ázı̨̃rı̨̃ ãzíla újé la kí mụdrı́, újé ãlu-ãlu sı̨́ gá kõfíyã ũpĩ ãrĩ cí. Ãzíla drı̨̃kã ãlu-ãlu drı̨̃ gá úsĩ ı́jọ́ Ãdróŋá u'dájó la. 2 Ụ̃bõgų̃ mání ndrelé rĩ indré ũ'dú áni, wó pá la kí ãmbógó ru únúkâ trũ ãsámbílí ru, ãzíla tı̨ la cécé kẽmı̨̃ ãrĩ áni. Sĩtánĩ fẽ ų̃̃bõgų̃ 'dĩ ní ũkpõ ĩ'didrı̨́, ãzíla úmvúke ĩ'didrı̨́ ũpĩ ãrĩ sĩ 'bá kí drı̨̃ cejó.

3 Ụ̃bõgų̃ 'dã 'bã drı̨̃kã ãzí ãlu rĩ gá ı́lụ́wẹ́ ãkõzá ãmbógó la ãni la ace nĩ. 'Bá ũ'bí ų̃́ŋọ́kụ́ drı̨̃ gá rĩ u'á kí ãkõzá ãmbógó drı̨̃kã la gá 'dã 'bã jaŋá rá rĩ sĩ ų̃́sų̃́táŋá sĩ, ãzíla bĩ kí ų̃̃bõgų̃ vú. 4 'Bá pírí ı̃nzı̨̃ kí Sĩtánĩ 'i ã'dusĩku fẽ ũkpõ ĩ'didrı̨́ gá rĩ ų̃̃bõgų̃ ní, ãzíla ı̃nzı̨̃ kí vâ ų̃̃bõgų̃ ĩndĩ, jọ kí, “Ã'di cécé ų̃̃bõgų̃ áni nĩ yã? Ã'di icó ĩ'di be ã'dı́ 'dı̨lé rá la nĩ yã?”

5 Ãdróŋá ã'ı̨́ ų̃̃bõgų̃ ní ı́jọ́ jọjó idemará ru, ãfó sĩ, vâ Ãdróŋá u'dájó ãzíla fẽ ĩ'diní ũkpõ sĩ ı́jọ́ 'dĩ kí idélé lú ĩmbá kãlı́ sụ drı̨̃ ı̃rı̨̃. 6 Nzı̨̃ dó tı̨ i'dójó Ãdróŋá rụ́ u'dájó ãzíla ãngũ ĩ'didrı̨́ u'ájó rĩ be, ı́jọ́ ũnzíkãnã kí jọjó ĩ'di ụrụ'bá gá, ãzíla vâ 'bá pírí ĩ'di ã'ı̨́lépi rá, u'álépi 'bų̃ gá 'dĩ kí abe. 7 Úfẽ ĩ'diní ũkpó ã'dı́ 'dıjó 'bá ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí abe, ãzíla kí ndẽjó rá. Úfẽ vâ ĩ'diní ũkpõ ãmbõgõ najó 'bá ãngũ drı̨̃ gá, sụ́rụ́, ãzíla tı̨ ndú-ndú 'dĩ kí drı̨̃ gá pírí. 8 'Bá ũri ndú-ndú ũ'bí ų̃́ŋọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ 'dĩ kí ı̃nzı̨̃ kí ų̃̃bõgų̃ 'dĩ 'i, 'dĩ kí 'bá rụ́ sĩlé bụ́kų̃ ídri drı́ 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ų̃́ŋọ́kụ́ ı̃ndụ́ ku rĩ kí. Bụ́kų̃ ídri drı̨̃ 'dĩ ĩ'di Kãbĩlõmvá ándrá 'dı̨lé rá rĩ drı̨́.

9 'Bá bı̨́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ı́jọ́ 'dĩ 'i.
10 'Bá arụ́lé ã'dı́ gá rĩ kí ála kí agụ mãbụ́sų̃ gá,
'Bá lẽlé ụ'dı́lé ménéŋá ã'dı́ drı̨̃ sĩ rĩ kí,
ála kí ụ'dı́ ménéŋá ã'dı́ drı̨̃ sĩ rá.
Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ásı́ ı́jọ́ tajó jã rĩ kí ã'ı̨́táŋá be 'bá Ãdróŋá drı̨̃ 'badrı́.

Ụ̃bõgų̃ ãfũlépi vũ gá rĩ

11 Ándre vâ ų̃̃bõgų̃ ãzí ãfũ agá vũ agâlé, újé la kí ı̃rı̨̃ cécé kãbĩlõ drı̨̃ áni, wó ĩ'di ı́jọ́ jọ cécé Sĩtánĩ áni. 12 Ri vâ ũkpó pírí ų̃̃bõgų̃ drı̨̃drı̨̃ 'dã drı̨̃ ayúlé ĩ'di kẽjı́ gá, 'bã dó sĩ 'bá pírí ãngũ drı̨̃ gá rĩ kí ų̃̃bõgų̃ tá drı̨̃drı̨̃ 'dã ı̃nzı̨̃lé, ãkõzá la tá ãmbógó rĩ sĩ jajó rá 'dĩ 'i. 13 Ụ̃bõgų̃ 'dĩ idé ícétáŋá ãmbogo-ãmbogo tálí ndú-ndú tré, fẽ ãcí a'dé angájó 'bų̃ gâlé ų̃́ŋọ́kụ́ drı̨̃ gá 'bá pírí kí drı̨̃ gâ sĩ. 14 Ã'dusĩku ícétáŋá 'dã kí sĩ, úfẽ ĩ'diní ũkpõ tálí idéjó ų̃̃bõgų̃ drı̨̃drı̨̃ 'dã kẽjı́ gá, úlé dó sĩ 'bá ãngũ drı̨̃ gá rĩ kî. Fẽ ĩ'baní ãzı̨́táŋá sĩ í'dá ı̃nzı̨̃táŋá ru la idéjó ų̃̃bõgų̃ sõlé ménéŋá sĩ, ãkõzâ trũ, ãzíla drĩ vâ u'álépi ídri 'dã nî. 15 Úfẽ ų̃̃bõgų̃ 'dã ní ũkpõ ãvę̃vı̨́ sĩ ídri fẽjó í'dá ãnãkpá kãyú 'dã ní sĩ icójó ı́jọ́ jọjó fẽjó la 'bá í'dá 'dã ı̃nzı̨̃lépi ku rĩ kí ụ'dı́jó rá.

---

* **12:18** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨̃ ãzí rĩ kí agá ı́jọ́ sĩlé Sĩtánĩ tu pá 'dĩ 'i ítu pá, vásĩ 'dĩ kí icíjó ı́jọ́ amụ́lépi 'dĩ ũngúkú gá rĩ trũ.

16 Ãzíla ũŋmĩ 'bá pírí kí ũkpó sĩ, 'bá nírí, 'bá ĩyõ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá
lẽmẽrí, ãzíla 'bá drį̃lẹ́mgbọ, 'bá ãtí'bó ru rĩ kí abe, ícétáŋá ũ'bãjó kí drį̣
ãndá rĩ gá jõku ãndrõkõ gá. 17 Â'į̣ ĩ'baní ãko į̃tų̃ndãlé jõku ĩgbãjó ku,
drĩ kí adru ícétáŋá 'dã kóru rĩ gá, 'dĩ rụ́ ãnãkpá 'dã drį̣ jõku námbã
rụ́ ĩ'didrį̣ gá rĩ 'i.
18 Į̣jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã sĩ nį̃jó la. 'Bá ũndũwã trũ rĩ 'bã į̣sụ́ námbã ų̃bǫ̃gų̃
drį̣ 'dĩ 'bã ífí, ĩ'di námbã 'bá ãni. Námbã ĩ'didrį̣ rĩ 666.

14

Kãbĩlõmvá kí 'bá álĩfũ túrú ãlu kãlį̣ sụ drį̃ sụ rĩ abe

1 Ándre Kãbĩlõmvá pá tu agá 'bé Zį̃yọ́nį̃ sį̣ gá, 'bá trũ álĩfũ túrú ãlu
kãlį̣ sụ drį̃ sụ ĩ'di ru rụ́ sį̃jó Átẹ́pį̃ drį̃ be kí androko gá cí rĩ kî. 2 Má
are ụ́'dụ́kọ́ 'bų̃ agâlé cécé į̃yį̣ 'delépi kų̃rų̃ 'ụlépi ãvi 'bã nuŋá ĩ'di 'bã
kpę̃jó 'bo rĩ sĩ rĩ áni. Ụ́'dụ́kọ́ mâ arelé 'dã cécé 'bá ų̃'dį̣ colépi rĩ 'bã ų̃'dį̣
'baní 'ụlé rĩ áni. 3 'Bá álĩfũ túrú ãlu kãlį̣ sụ drį̃ sụ 'dĩ tu kí pá úmvúke
drį̃lẹ́ gá, ãnãkpá ídri sụ ãzíla 'bá ĩyõ kãlį̣ į̃rį̃ drį̃ sụ 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá, ri kí
úngó ú'dí la ngolé, ĩ'baní nį̃lé nĩ á'dų̃sĩ la. Kí lú 'bá Ãdróŋá 'bã unzelé
'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí agá rĩ kî. 4 'Bá 'dĩ kí 'bá mį̣fį̣ ãcí idélépi ku,
Kãbĩlõmvá vú ũbĩlépi ãngũ pírí ĩ'diní mụjó rĩ gá rĩ kî. Kí 'bá unzelé
drį̃drį̃ ũri 'bá 'badrį̃ kí agá fẽlé fẽtáŋá ãlá ru Ãdróŋá ní Kãbĩlõmvá be
rĩ kî. 5 Į̣sụ́ kí tį̣ gá ĩnzó ku, kí vâ ị́jǫ̣ kóru.

Į̣jọ́ mãlãyíkã na 'dĩ 'bã kí ũlũlé rĩ

6 Ándre mãlãyíkã ãzí 'bã nga agá 'bų̃ agá ágágá 'dãá, ị́jọ́ mgbã Yẹ́sų̃
drį̣ jã 'dâ rĩ ũlũ agá 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'banî, sụ́rụ́ pírí, 'bá pírí ãzíla tį̣
pírí ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ 'banî. 7 Jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mgbọ sĩ re, "Ĩru Ãdróŋá 'i,
ãzíla ĩmi į̃nzį̃ ĩ'di ãmbõgõ ĩ'didrį̣ gá rĩ sĩ! Ã'dusĩku sáwã ĩ'didrį̣ 'bá pírí
kí ị́jọ́ lį̣jó rĩ acá 'bo. Ĩmi į̃nzį̃ 'bá 'bų̃ kí 'bãlépi vũ be, mĩrĩ ãzíla kídí į̃yį̣
'bã sĩ agájó rĩ abe rĩ į̃nzį̃-į̃nzį̃."
8 Mãlãyíkã ãzí į̃rį̃ rĩ bĩ vú la 'bų̃ agá 'dãá, jọ, "Bãbų̃lọ́nį̃ ãmbógó rĩ
a'dé rá, a'dé vų̃rụ́ 'bo, ĩ'di ándrá sụ́rụ́ pírí į̃jǫ̃tǫ̃lépi íwá sĩ aza rú, ãzíla
mį̣fį̣ ãcí ãwų̃ idéjó rĩ sĩ rĩ 'i."
9 Mãlãyíkã na rĩ bĩ tá drį̃drį̃ 'dã kí vú jọ ụ́'dụ́kọ́ mgbọ sĩ, "'Bá ãzí drĩ
ų̃bǫ̃gų̃ į̃nzį̃ rá, ĩ'di 'bã í'dá be, ãzíla drĩ kí ãlámã ĩ'didrį̣ ụlį̣ kí androko
gá, ãzíla drį̣ gá, 10 kí į̣mvụ́ ũmbã Ãdróŋá drį̣ dralépi íwá ru rĩ sĩ, ũsũlé
kópõ Ãdróŋá drį̣ ũmbã drį̣ agá ũkpõ sĩ tré rĩ sĩ. Ála kí ĩcãndĩ ãcí
anụ́lépi ku rĩ sĩ, mãlãyíkã ãlá rĩ kí drį̃lẹ́ gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drį̃lẹ́ gá.
11 Ãcí kí ivéjó rĩ 'bã ãcíkã la tụ gbũ'dí ụrụgâlé jã 'dâ. 'Bá ų̃bǫ̃gų̃ į̃nzį̃lépi
í'dá ĩ'didrį̣ be rĩ, avį̣ kí ku į̃tụ́ kí į̣nį̣ be, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ãlámã ãzíla rụ́
ã'į̃lépi rá rĩ, avį̣ kí vâ ku į̃tụ́ kí į̣nį̣ be." 12 Į̣jọ́ 'dĩ 'ba imbá 'bá Ãdróŋá
ãni ãlá 'dĩ kí ásį̣ sĩ ị́jọ́ tajó, ãzį̃táŋá Ãdróŋá drį̣ tãmbajó, ãzíla ã'į̃táŋá
ĩ'badrį̃ 'bãjó Yẹ́sų̃ agá.
13 Má are ụ́'dụ́kọ́ angájó 'bų̃ agâlé jọ, "Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ cí, drį̃lẹ́ba 'bá
ũdrãlépi ãzį̃ Úpí drį̃ agá ú'dî'da kpere drį̃lẹ́ gá rĩ 'banî."
"Wõyí ãndá," Úríndí jọ rá, "Kí mụ avį̣lé ãzį̃ ũkpó ru ĩ'badrį̃ kí vúlé
gá, ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé múké rĩ la kí vú bĩ."

Į̣jọ́ ndrelé į̃jọ́ lį̣ŋá ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ drį̃ rĩ

14 Ándre áma drĩlẹ́ gá 'bá cécé ngǫ́tị́ 'bádrị̃ † ri áni ri agá ũ̃rṹ'bũ̃ imve
la drị̃ gá. Su drị̃ gá kõfíyã gólũdĩ rú la, ĩ'didrị́ gá ị́lị́ŋá ãcí la. 15 'Dãá
mãlãyíkã ãfũ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gá rĩ agâlé, jọ ṹ'dṹkǫ́ ụrụgá sĩ re 'bá
rilépi ũ̃rṹ'bũ̃ drị̃ gá rĩ ní, “Mí i'dó dó ũri lãlé ménéŋá sĩ, ã'dusĩku ũri
ũ̃nǫ́kṹ drị̃ gá rĩ mba kí dó 'dãá rá.” 16 'Bá rilépi ũ̃rṹ'bũ̃ drị̃ gá rĩ, 'dụ
dó ménéŋá sĩ ũri kalépi ũ̃nǫ́kṹ drị̃ gá rĩ lajó, útra dó sĩ ũri ũ̃nǫ́kṹ drị̃
gá rĩ kí rá.

17 Mãlãyíkã ãzí rĩ ãfũ vâ jó Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ 'dã agâlé, ĩ'di vâ ménéŋá
ãcí la trũ drị́ gá. 18 Mãlãyíkã ãzí ãcí 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ ãfũ ãlĩtárĩ gâlé,
jọ ṹ'dṹkǫ́ mgbọ sĩ re 'bá ménéŋá ãcí 'dã trũ rĩ ní, “Í'dụ ménéŋá mí
ãni ãcí 'dĩ 'i, mí ụlị́ zãbíbũ ífí kalépi rõnzõ nį̣lépi ũ̃nǫ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kî.”
19 Mãlãyíkã 'dụ ménéŋá ĩ'didrị́ gá rĩ, i'dó zãbíbũ ífí kí tralé, ũsũ kí
ãngũ ãmbógó sĩ kí nzijó ũmbã Ãdróŋá drị́ rĩ agá. 20 Tu kí kí ãngũ sĩ
zãbíbũ sṹ nzijó rĩ gá, 'dĩ táwũ̃nị̃ agá 'dãá ãmvé ãmvélé ru, ãzíla ãrí
ãfũ dį̣lé ãko sĩ sṹ la nzijó rĩ gâ sĩ, mgbi la mítã ãlu nṹsũ̃, ãzo la ĩ'di 'bã
dijó rĩ máyĩ̃lị̃ túrú ị̃rị̃.

15

Mãlãyíkã ázị̃rị̃ jṹwẹ̃ ázị̃rị̃ abe rĩ kî

1 Ándre 'bũ̃ gâlé ícétáŋá ãzí ãmbógó ũ̃sũ̃táŋá ru la, mãlãyíkã ázị̃rị̃ rụ
kí jṹwẹ̃ ázị̃rị̃ ũmbã Ãdróŋá drị́ sĩ 'bá kí drị̃ arṹjó rĩ 'bã ukójó rĩ. 2 Áma
drị̃lẹ́ gá, ándre ãko ãzí i'dálépi mĩrĩ gĩlásĩ áni pãrã-pãrã, ru usalépi ãcí
trũ la. 'Bá pá tulépi mĩrĩ tị gá rĩ kí, 'bá ũ̃bõ̃gũ̃ ndẽlépi rá, í'dá ĩ'didrị́ kí
abe, ãzíla námbã ĩ'di i'dalépi rĩ abe la kî. Kí drị́ gá pírí ũ̃'dị́ Ãdróŋá 'bã
fẽlé ĩ'baní colé úngó ngoŋâ trũ la kí cí. 3 Kí úngó Mṹsã ãtí'bó Ãdróŋá
drị́ rĩ drị̃ ngo agá Kãbĩlõmvá drị̃ be:

“Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̣pį̣,
ị́jọ́ mî idélé rĩ kí ãmbógótẽté ru ãzíla ũ̃sũ̃táŋá ru,
mi Úpí sṹrṹ pírí 'badrị̃,
gẽ̃rị̃ mídrị̃ kí ũniyambamba rú ãzíla pį̣rį̣-pį̣rį̣.
4 Úpí, 'bá pírí kí ími ị̃nzị̃
ãzíla kí idé mî sĩ ũ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku mi ũkpó 'dį̣pį̣, dị̃zã rú,
ãzíla mi ãlá ru ndú á'dũ̃sĩ,
sṹrṹ pírí kí
amṹ ị̃nzị̃táŋá idélé ími drị̃lẹ́ gá,
ã'dusĩku ị́jọ́ kpį̣ míní idélé rĩ 'bá pírí ndre kí rá.”

5 'Dã 'bã ũngúkú gá, má inga tị ụrụgá, ándre jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ jó
hémã rú sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí vú nzejó rĩ únzị̃ tị la mgbọ 'bũ̃ gâlé. 6 Jó Ãdróŋá
drị̃ agâlé, mãlãyíkã ázị̃rị̃ ãfũ kí jṹwẹ̃ ázị̃rị̃ trũ drị́ gá nĩ, sũ̃ kí ru bõngó
ãlá imve gụlépi gólũdĩ rú la sĩ. 7 Ãko ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu rĩ fẽ
mãlãyíkã ãlu-ãlu ázị̃rị̃ 'dã 'badrị́ bãkṹlẹ̃ gólũdĩ rú tõlé tré-tré ũmbã
Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drị̃ sĩ rĩ. 8 Jó Ãdróŋá drị̃ aga tré ãcíkã ãfũlépi
dị̃zã Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̣pį̣ drị́ rĩ sĩ, 'bá ãzí icó sĩ filé jó Ãdróŋá drị̃ agâlé
ku, kpere mãlãyíkã ázị̃rị̃ 'dã kí bãkṹlẹ̃ ázị̃rị̃ ũmbã ãni 'dã kí de agá ũsũ
agá.

---

† **14:14** Dánị̃yẹ̃lị̃ 7:13

16

Bãkṷ̃lẽ ázĩrĩ galépi tré ũmbã Ãdróŋá drĩ sĩ rĩ kí

1 Má are ṷ'dṷ́kọ́ íjọ́ jọlépi ũkpó ru re, angálépi jó Ãdróŋá drị 'bũ̃
gá rĩ agá rĩ jọ mãlãyíkã ázĩrĩ 'dã 'baní, “Ĩmụ ũmbã Ãdróŋá drị galépi
bãkṷ̃lẽ ázĩrĩ agá tré 'dĩ kí ũsũlé ũ̃nọ́kṷ́ drĩ gá.” 2 Mãlãyíkã drĩdrĩ rĩ mụ
sũ ũmbã bãkṷ̃lẽ ĩ'didrị agá rĩ ũ̃nọ́kṷ́ drĩ gá, bị ũnzíkãnã ãzákírílí la ce
'bá ãlámã ũ̃bõ̃gũ̃ drị, ãzíla í'dá ĩ'didrị kí ĩ̃nzĩlépi rĩ kí ụrụ'bá gá.
3 Mãlãyíkã ĩ̃rĩ rĩ ũsũ ũmbã ĩ'didrị bãkṷ̃lẽ agá rĩ mĩrĩ agá, ĩ̃yị uja ru
ãrí 'bá ãvũ rĩ drị gá rĩ drị áni, ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ ũdrã kí rá.
4 Mãlãyíkã na rĩ ũsũ ũmbã bãkṷ̃lẽ ĩ'didrị rĩ agá rĩ ĩ̃yị dịlépi dĩ̃-dĩ̃ rĩ
kí agá, ĩ̃yị kídí ru rĩ kí abe, ĩ̃yị uja kí ru pírí ãrí ru. 5 Má are mãlãyíkã
ũkpó trũ ĩ̃yị drị gá rĩ jọ,
“Mi 'bá ãlá ru ndú rĩ 'i, íjọ́ lịŋá mídrị 'dĩ kí kpị,
mi ándrá cí,
mi vâ ṷ'dṷ́ pírí sĩ cí.”
6 'Bá 'dĩ asu kí ándrá mî 'bá ãlá rĩ kí ãrí nãbịya kí abe,
ífẽ dó sĩ ĩ'baní ãrí mvụlé ĩ'bã kí lẽlé rĩ 'bã áni.
7 Má are ṷ'dṷ́kọ́ ãlĩtárĩ gâlé jọ,
“Ãndá-ãndá ru, Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dĩ̃pị,
íjọ́ lịŋá mídrị kí kpị, ãzíla pịrị-pịrị.”
8 Mãlãyíkã sụ rĩ sũ ũmbã bãkṷ̃lẽ ĩ'didrị agá rĩ ĩ̃tṷ́ drị gá, fẽ dó ũkpõ
ĩ̃tṷ́ 'bá sị́ ní kojó ãcí ru sĩ 'bá kí zãjó. 9 Ĩ̃tṷ́ 'bã sị́ ãcí'bíríto 'dã ivé dó
kí, alṷ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i, ũkpõ jṷ́wẽ̃ drị kí sĩ adru jó drị la gá rĩ 'i, gã
kí ásị́ ujalé sĩ dĩ̃zã fẽjó ĩ'di nî úmgbé.
10 Mãlãyíkã tõwú rĩ sũ ũmbã ĩ'didrị bãkṷ̃lẽ agá rĩ úmvúke ũ̃bõ̃gũ̃ drị
drị gá, ãngũ ĩ'didrị ũ̃pĩ najó ri uja ru pírí ịnịbịrịcịcị rú, 'bá ĩ'didrị ucí
kí ru ĩ̃dra ãzá la sĩ, 11 alṷ́ kí Ãdróŋá 'bũ̃ gá rĩ ãkõzá kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ,
ãzíla ãzá ĩ'bã kí talé rĩ sĩ lẽ kí ásị́ ujalé ku íjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí sĩ.
12 Mãlãyíkã ázíyá rĩ sũ ũmbã bãkṷ̃lẽ ĩ'didrị agá rĩ ĩ̃yị dĩ̃lépi dĩ̃-dĩ̃
ãmbógó Ũfũrátĩ agá, ĩ̃yị ala gá rĩ nzụ rá, ãngũ ã'í a'bejó sĩ gẽ̃rĩ nzĩ̃jó
ũpi ĩ̃tṷ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'baní sĩ alijó ãsĩkárĩ ĩ'badrị kí abe. 13 Ándre
úríndí ũnzí na i'dálépi cécé ṷ́drṷ́gọ́ áni la kí ãfũ agá Sĩtánĩ 'bã tị gá,
ũ̃bõ̃gũ̃ tị gá, ãzíla nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ũ̃bõ̃gũ̃ ãfũlépi vũ agá agâlé rĩ 'i rĩ
tị gá Nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ĩ'di ũ̃bõ̃gũ̃ ãfũlépi vũ agâlé rĩ 'i. 14 'Dĩ kí úríndí
ũnzí Sĩtánĩ drị gá tálí ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ kí idélépi rĩ kí. Mụ kí ũpi ũ̃nọ́kṷ́
drĩ gá 'dĩ 'ba rṷ́ pírí, kî trajó sĩ amṷ́jó ã'dị 'dịjó ṷ'dṷ́ ãmbógó Ãdróŋá
Ũkpó 'Dĩ̃pị 'bã íjọ́ lijó 'dã sĩ.
15 Yẹ́sṷ̃ jọ, “Ĩmi adru mịfị trũ, ma amṷ́ ũ̃gṷ́'bá áni, drĩ̃lẹ́ba 'bá mịfị
mgbọ, ãzíla bõngó ĩ'badrị kí tãmbalépi ĩ'ba be kí ụrụ'bá gá rĩ 'banî,
ísṷ́ rú sĩ kí acị agá pílílí ru, drĩ̃nzá ịsṷ́jó ũ'bí agá ku.”
16 Úríndí ũnzí 'dã tra kí dó ũpi kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị kí abe pírí ãngũ
umvelé tị Yãhṷ́dĩ̃ drị sĩ Ãmãgẽdónĩ 'i rĩ gá.
17 Ĩ̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázĩrĩ rĩ la mụ ũmbã bãkṷ̃lẽ ĩ'didrị
agá rĩ sũlé ũlí agá 'bo, ṷ'dṷ́kọ́ zalépi re la angá úmvúke jó Ãdróŋá
drị 'bũ̃ gá 'dã agâlé jọ, “Idé dó ru 'bo.” 18 Ãvi nĩlépi lẽrẽlẽrẽ ũ̃kpẽ̃lépi
ṷ'dṷ́kọ́ trũ ndũ̃rũ̃-ndũ̃rũ̃ rĩ ãzíla ũyãkĩyã ãmbógó ũnzí ũkpó jõ drĩ údu
ru idélépi ku angájó ándrá vũ drĩ gá 'da 'bá 'bã agá la. 19 Táwũ̃nĩ̃

ãmbógó Bãbũlǫ̃ñ̨ drı̨ 'dã asi ru wókõ na sĩ, táwũñ̨ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrı̨ gá rĩ andi kí rá. Ãdróŋá agá ı̨jǫ́ Bãbũlǫ̃ñ̨ ãmbógó 'dã drı̨, fẽ dó ĩ'diní kópõ galépi ũmbã ĩ'didrı̨ ũká íwá áni rĩ trũ rĩ mvụlé. 20 Ãngũ ru lı̨lépi ã'í ru ı̨yı̨ agá rĩ kí 'bé abe ãvĩ kí rá. 21 Sí zõ angájó 'bų̃ gâlé ãnzı̨-ãnzı̨ rú, kı̨l̃ǫ̃ kãlı̨́ tõwú u'delé 'bá kí drı̨ gá vų̃rụ́ 'dõlé. Alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i jụ́wę̃ sí drı̨ sĩ, ã'dusĩku jụ́wę̃ 'dĩ ũnzíkãnã rú trę̃yı̨.

17

Ũkú rụ́ kụlépi ãwų̃ sĩ rĩ

1 Mãlãyíkã ázı̨rı̨ bãkụ́lę̃ ázı̨rı̨ trũ drı̨ gá 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ amụ́ jọ mání, “Mí amụ́, ma mụ míní drı̨rı̨ma fẽlé ũkú ndẽlépi ãwų̃ sĩ rá rilépi ı̨yı̨ drı̨ gá rĩ drı̨ kí i'dalé. 2 Ũpi ãngũ drı̨ gá 'dĩ idé kí ãwų̃ ũkú 'dĩ be, 'bá ãmvé 'dĩ ĩmẽrã kí íwá ĩ'di ãni dralépi ũká 'dĩ sĩ, kí pírí idé kí dó sĩ ãwų̃ ĩ'di sĩ.”

3 Mãlãyíkã 'dụ dó ma agụlé Úríndí sĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ándre ũkú rilépi ũb̃ǫ̃gų̃ ikamgberete la drı̨ gá rĩ, ụrụ'bá la gâ sĩ pírí rụ́ Ãdróŋá u'dájó la kí, ãzíla ũb̃ǫ̃gų̃ 'bã drı̨kã kí ázı̨rı̨, újéke la kí mụdrı̨. 4 Ũkú 'dã sų̃ bõngó gbẽtí trũ kǫ̃ñ̨-kõñ̨ rú, wãrã-wãrã rú d̃ı̨lépi gólũdĩ rú pãrã-pãrã, ãzíla ŋálí ãję̃ rú la abe. Rụ drı̨ gá kópõ galépi tré ãko ngų̃lé ũnzí, ãndı̨ ru ãwų̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ drı̨ kí abe. 5 Ãndrõkõ la gá úsĩ rụ́ ãzí ífí nı̨l̃é ku la,

BÃBŨLǪÑ̨ ÃMBÓGÓ RĨ,
ANDRE ÃWỤ́'BÁ 'BÃ RĨ,
ÃZÍLA ŨNZĨKÃNÃ ŨÑǪ́KỤ́ PÍRÍ RỤLÉPI RĨ.

6 Ándre ũkú 'dã ĩmẽrã rá ĩ'di 'bã ãrí 'bá Ãdróŋá drı̨ rĩ drı̨ kí mvụjó rĩ sĩ, 'dĩ kí 'bá ándrá ụ'dı̨lé ã'dusĩku ĩ'bã kí Yẹ́sų̃ ã'ı̨jó rĩ sĩ.

Má u'á ũsų̃táŋá sĩ ma ĩ'di ndrejó rĩ sĩ. 7 Mãlãyíkã jọ mání, “Mi ũsų̃ ã'du ı̨jǫ́ sĩ? Ma mụ míní ı̨jǫ́ ífí nı̨l̃é ku ũkú 'dã drı̨ ũb̃ǫ̃gų̃ ĩ'di ujílépi drı̨kã trũ ázı̨rı̨ újéke mụdrı̨ 'dã 'bã drı̨ ífí i'dalé. 8 'Bá ãngũ drı̨ gá rụ́ sĩlé bụ́kų̃ ídri drı̨ agá ku, i'dójó ãngũ 'bã agá rĩ kí drụ́zı̨ ũsų̃-ũsų̃ drĩ kí ũb̃ǫ̃gų̃ 'dã ndre, ã'dusĩku ĩ'di ándrá ídri, ú'dî'da 'dáyụ, wó drı̨ drụ́zı̨ ãfũ 'bụ́ ı̨ndụ́ ãsı̨lépi ku rĩ gâlé 'bo, ála dó mụ ĩ'di ı̨l̃ı̨k̃ı̨lé (drı̨ jalé) rá.

9 “Įjǫ́ 'dĩ lẽ ũndũwã ãzíla nı̨ı̨táŋá. Drı̨kã ázı̨rı̨ 'dĩ kí 'bé ázı̨rı̨ ũkú 'dĩ 'bã rijó drı̨ la gá rĩ kî. 10 Kí vâ ũpi ázı̨rı̨ 'dĩ kî; kí ãzí tõwú rĩ a'dé kí rá, ãlu rĩ drĩ vâ cí, ãzí rĩ amụ́ drĩ vâ ku; drĩ amụ́ rá, ĩ'di lú u'á ụ́'dụ́ were. 11 Ũb̃ǫ̃gų̃ ándrá ídri cí, ú'dî'da yụ 'dĩ, ĩ'di bãsĩ úpí ázı̨rı̨ 'dĩ 'bã ãzí, amụ́ ãngũ rụlé vúlé vúlé ru ı̨dı̨, ko drı̨ mụlé ı̨l̃ı̨k̃ı̨lé.

12 “Újé mụdrı̨ míní ndrelé 'dĩ kî, kí ũpi mụdrı̨ drĩ ũkpõ ı̨sụ́lépi ku, i'dólépi ũpĩ rụlépi ku 'dĩ kî, ála nga ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ ãngũ rụjó úpí ru ũb̃ǫ̃gų̃ be sáwã wereŋá ru. 13 Ũpi mụdrı̨ 'dĩ icí kí ásı̨ pírí ãlu, ãzíla ã'ı̨ kí pírí ũkpõ ĩ'badrı̨ fẽlé ũb̃ǫ̃gų̃ nî. 14 Kí sĩ lẽ ã'dı̨ 'dı̨lé Kãbĩlõmvá be, wó Kãbĩlõmvá 'bã 'bá ĩ'diní umvelé, ũpẽlé ãzíla ã'ı̨táŋá sĩ ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ abe, kí kí ndẽ rá, ã'dusĩku ĩ'di adrujó Úpí ũpi 'bã drı̨ 'i, ãzíla ãmbógó ãmbogo 'bã drı̨ 'i rĩ sĩ.”

15 Mãlãyíkã jọ mání, “Įyı̨ míní ndrelé ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ 'bã sĩ rijó drı̨ la gá 'dĩ, kí 'bá ũ'bí kí, sụ́rụ́ pírí kí, ãzíla 'bá tı̨ ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí. 16 Ũb̃ǫ̃gų̃ ãzíla újé mụdrı̨ míní ndrelé 'dĩ kí ãwụ́'bá 'dĩ ngų̃ ũnzí. Kí ĩ'di ũtrũ a'belé pílílí ru, kí ĩzá la na rá, kí ĩ'di ivé ãcí sĩ, ãzíla kí ĩ'di ı̨l̃ı̨k̃ı̨lé

rá. 17 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ịjọ́ 'dĩ kí ásį̣ gâlé sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó,
ĩ'baní ã'ĩjó la ũkpó ĩ'badrį̣ ũpĩ drį̣ fẽjó ṵ̃bõgṵ̃ ní sĩ ãngũ rụjó kpere ịjọ́
Ãdróŋá drį̣ kí ru idé agá. 18 Ũkú míní ndrelé 'dã ĩ'di táwṵ̃nị̃ ãmbógó
ũpi ãngũ drį̣ gá rĩ kí drį̣ celépi rĩ 'i.”

18

Bãbṵ̃lọ́nị̃ 'bã a'déŋá

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí asį̣ agá 'bṵ̃ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé
ũkpó ãmbógó la trũ, ji ãngũ vũ drį̣ gá 'dâ imve tárá-tárá. 2 Za ṵ́'dṵ́kọ́
ụrụgá sĩ re jọ,
“A'dé dó 'bo! Bãbṵ̃lọ́nị̃ ãmbógó rĩ a'dé dó 'bo!
Acá dó ṵ̃jị̃gọ́ úríndí ũnzí pírí ãndį̣ ru rĩ 'bã kí sĩ ru zĩjó rĩ rú,
ãzíla jõrõvũ ãriŋa ũví ãndį̣ ru
ũnzíkãnã ngṵ̃lé ũnzí rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ rú.
3 Ũkú 'dĩ ulé ũpi ãzíla 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ kí pírí
Ãdróŋâ gãlé úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru rĩ kí į̃nzį̃jó
cécé ũkú ãwṵ́'bá rĩ 'bã 'bá kí fẽlé azalé ãwṵ̃ ĩ'di ãni azajó aza rĩ sĩ
rĩ áni,
ãzíla 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drį̣ gá tũjárĩ idélépi málĩ trũ 'dĩ,
acá kí ãko trũ ĩ'di 'bã ú'áŋá ãjẽ̃ rú málĩ sĩ rĩ sĩ.”
4 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãzí angájó 'bṵ̃ gâlé jọ,
“'Bá mádrį̣ 'dĩ, ĩmi ãfũ ala gâlé rá fô!
Ĩfi ịjọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dã agâlé ku,
ãzíla ĩmi ịsṵ́ rú sĩ drị̃rịma ĩ'di 'bã mụlé ịsṵ́lé rĩ kí ĩndĩ ku.
5 Ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí ĩ'didrį̣ ũdrõ kí ru ãmbógó ru kpere 'bṵ̃ gâlé 'dã,
ãzíla gẽ̃rį̣ ĩ'di ãni ũnzí rĩ 'bã ịjọ́ agá kí Ãdróŋá ní rá.
6 Ĩmi ũfẽ ũnzĩkãnã ĩ'di 'bã idélé ĩmi rṵ́
rĩ 'bã ãrígó tị pâlé į̃rį̣, ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
Bãkṵ́lẽ̃ ĩ'didrį̣ agá, ĩmi usa ãko ũká ru pâlé į̃rį̣ cécé ĩ'di 'bã usalé
fẽlé ĩminí rĩ áni.
7 Ĩ'di 'bã ándrá ru ịpị́jó, ãzíla ãfó 'bãjó málĩ ĩ'didrį̣ kí sĩ rĩ áni,
ĩmi ĩcõcõŋã ĩ'di, ĩfẽ ĩ'diní cãndí calépi ásį̣ la alólépi rá la ã'dusĩku;
'bã ru ásį̣ gá,
‘Ma ĩzóŋá úpí ru la, má adru ãwṵ́zį̣ ku,
má icó sĩ ũcõgõ ịsṵ́lé ãluŋá la ku.’
8 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ṵ́'dṵ́ ãlu jṵ́wẽ̃ 'dĩ kí amṵ́ ũcõgõ fẽlé 'dejó drį̣ la gá,
drã, drã áwáŋá ãzíla ãbį̣rį̣ rílẽ rú rĩ,
ũkú 'dĩ la ve ãcí sĩ kící-kící,
ã'dusĩku ịjọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lịlé ĩ'di drį̣ gá rĩ sĩ.”
9 Ũpi ãngũ drį̣ gá ándrá ãwṵ̃ idélépi ĩ'di sĩ, ru ũnũlépi málĩ ĩ'didrį̣ kí
sĩ 'dĩ kí kí drṵ́zį̣ awá ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'bé ĩ'baní ãcí ĩ'di ivélépi rĩ 'bã ãcíkã
ndrejó rĩ sĩ. 10 Ĩ'di 'bã drį̣ cịŋá 'bã ṵ̃rį̣ sĩ, utu kí pá rárá ru, ṵ̃lṵ́lṵ̃ trũ,
“Wáwọ̃! Wáwọ̃!
Mi táwṵ̃nị̃ ãmbógó Bãbṵ̃lọ́nị̃ la, táwṵ̃nị̃ ãvẽ̃vị̃ trũ rĩ!
Ími ịjọ́ ãvĩ ũní 'dĩ áni yã?”
11 'Bá tũjárĩ idélépi ṵ̃nọ́kṵ́ drį̣ gá 'dĩ kí u'bé kí ṵ̃lṵ́lṵ́ áwáŋâ trũ,
ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ãko ĩ'bã kí ajílé rĩ kí ĩ̃gbãlépi la 'dáyụ. 12 Ãko
ĩ'bã kí ajílé į̃tṵ̃ndãlé rĩ kí, gólũdĩ wẽwẽ rú, sílĩvã, írã gụlépi pãrã-pãrã

la kí, ímve, ŋálí, bõngó mịfị̃ cãlé níríŋá rĩ, rángi ãko u'béjó kọ̃ṇ̃kọ̃ṇ̃
rú, bõngó gụ̃lépi lẽrẽlẽrẽ, ãzíla ika rú, ife ngụ̃lépi ãjị̃ trũ vĩrĩ, ãko
idélé ĩwá sị̃ sĩ, ãkójó idélé báwũ ãjẽ̃ ãmbógó sĩ 'dĩ kí, drọ̃ńọ́, aya, ãzíla
írã gbẽtí trũ ndú-ndú rĩ abe. 13 Ãko pírí ãjị̃ fẽlépi, ãdu ngụ̃lépi vĩrĩ
sĩ ụrụ'bá ifíjó, ãzíla ãdu nalé nãnã rĩ abe, ife sụ́ sĩ ĩmẽrãjó, ãnáfóró
ngánõ ãni, tị̃, kãbĩlõ, fãrásĩ, gãlĩgãlĩ ã'dị̃ drị̃ fãrásĩ 'bã selé, ãzíla 'bá
ị̃tụ̃ndãlé ãti'bo rú rĩ kí abe. 14 'Bá tũjárĩ idélépi rĩ jọ kí, “Ãko pírí míní
lẽlé mĩ ími ịpị́jó ãfó sĩ rĩ ukó kí rá. Ãyĩkõ ãzíla ũnĩ míní lẽlé ambamba
'dĩ kí dó mí ãni ku, ãvĩ kí dó kpítã, ãgõ kí dó ku.” 15 'Bá tũjárĩ idélépi
ãko 'dĩ kí sĩ ĩ'bã kí sĩ málĩ ịsụ́jó Bãbụ̃lọ́ńị̃ gá rĩ, tu kí pá rárá ru ụ̃rị̃ sĩ
drị̃cị́rị̃ 'bá Bãbụ̃lọ́ńị̃ gá rĩ 'bã kí cịlé 'dã ndrejó, u'bé kí dó ụ̃lụ́lụ́ áwáŋâ
trũ.
16 Jọ kí,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwụ̃ńị̃ ãmbógó Bãbụ̃lọ́ńị̃,
'bá ala gá ru sụ̃lépi bõngó kĩríkĩrí ãjẽ̃ rú rĩ kí agá, kọ̃ńị̃kọ̃ńị̃ rú rĩ
abe,
ãko dị̃lépi gólũdĩ rú kí ụrụ'bá gá, ngílíngílí, ŋálí ãjẽ̃ rú 'dĩ abe rĩ
kí yẹ̃!
17 Málĩ mídrị̃ wẽwẽ rú 'dĩ ãvĩ kí ũní 'dã áni yã!’
“Dẽrébã mẹ́lị̃ tị ujílépi, 'bá pírí acị́lépi ĩ̃yị̃ agá mẹ́lị̃ sĩ ãzíla 'bá ãzị́
ngalépi mẹ́lị̃ agá rĩ utu kí pá rárá ru, 18 za kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ĩ'bã kí
ãcíkã ãcí ĩ'di ivéjó rĩ ndre agá jọ kí, ‘Táwụ̃ńị̃ ru ajílépi táwụ̃ńị̃ ãmbógó
'dõ be rĩ íngõ 'i yã?’
19 “Umvú kí úfóró kí drị̃ gá, ụ̃lụ́lụ́, úzáŋá, ãzíla áwáŋâ trũ,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwụ̃ńị̃ ãmbógó Bãbụ̃lọ́ńị̃ yẹ̃!
Ãngũ ándrá 'bá pírí mẹ́lị̃ trũ ĩ̃yị̃ agá rĩ 'bã kí sĩ
acájó málĩ trũ ĩ'di 'bã málĩ kí sĩ rĩ
kí ị̃lị̃kị̃ kí sáwã ãlu agá 'dã áni yã?
20 'Bụ̃ la, mí u'á ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di ịsụ́lépi 'dĩ sĩ,
ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Ãdróŋá drị̃ 'dĩ,
'bá ụ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla nãbịya abe.
Ãdróŋá lị ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá
gẹ̃rị̃ ándrá ĩ'di 'bã ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ drị̃ gá rĩ 'bo.’ ”
21 Mãlãyíkã ãlu ũkpó trũ la a'dụ́ írã kpakụ ãmbõgõ sĩ cécé írã ãná
'ị̃jó rĩ apí la, 'be ĩ'di mĩrĩ agá úzáŋâ trũ jọ,
“Ála drụ́zị́ Bãbụ̃lọ́ńị̃ ãmbógó rĩ
'be vụ̃rụ́ ũmbã ãmbógó la sĩ
ãzíla ícó ĩ'di ndrelé ị̃dị́ ku,
22 ícó ími agá ụ́'dụ́kọ́ úngó ãni arelé, 'bá ụ̃'dị́ colépi
jõku 'bá gũká vulépi rĩ abe ị̃dị́ ku.
'Bá úká dị̃lépi rĩ kí
ị̃sụ́ kí ími agá ị̃dị́ ku,
ãzíla írã ãná 'ị̃jó rĩ
'bã áwáŋá arelé ími agá ị̃dị́ ku.
23 Ãcí tárã drị̃ icó kolé ími agá ị̃dị́ ku,
ụ́'dụ́kọ́ ãyĩkõ idéjó ị́zị́gọ́ 'bã ãni ị́zị́náká be rĩ
ícó arelé la ị̃dị́ ku,
ã'dusĩku 'bá ándrá míní tũjárĩ idélépi 'dĩ kí ándrá ãmbogo ụ̃ńọ́kụ́ drị̃
gá rĩ kî.

Ulé kí ándrá 'bá ũnǫ́kṵ́ drḩ̃ gá rĩ kí ãndrḩ̃kẹ̃ mídrḩ̃ sĩ.
24 Ímì agá ịsṵ́ mí asu ándrá ãrí nábḩ̃ 'badrḩ̃ kí, 'bá ãlá rĩ 'badrḩ̃ kí abe,
ãzíla 'bá Ãdróŋá ãni míní ụ'dḩ̃lé ũnǫ́kṵ́ drḩ̃ gá 'dĩ kí pírí.”

19

Ãlẽlṵ́yã ã'dḩ̃ ndẽjó 'bṵ̃ gâlé rá rĩ

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, má are ṵ́'dṵ́kǫ́ ũ'bí lãlé ku rĩ 'bã ãni 'bṵ̃ gâlé úngó ngo agá,
“Ãlẽlṵ́yã!
Patáŋá ãzíla dḩ̃zã, ũkpõ kî trũ kí Ãdróŋá ãmadrḩ̃ ãni,
2 ã'dusĩku ḩ́jǫ́ ĩ'di 'bã lḩ̃lé ãndá-ãndá ru ãzíla kpḩ̃ rĩ sĩ!
Lḩ̃ ḩ́jǫ́ ãwṵ́'bá ãmbógó 'bá ãngũ drḩ̃ gá 'dĩ kí ulélépi
sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ḩ̃nzḩ̃jó
cécé ũkú ãwṵ́ rĩ 'bã 'bá ṵ̃nǫ́kṵ́ gá rĩ kí ulójó rĩ áni rĩ drḩ̃ gá 'bo,
ãzíla ũfẽ vâ ãrí ãtí'bó ĩ'didrḩ̃ gá rĩ 'badrḩ̃ kí ãrígó tḩ̃ ụrụ'bá la gá 'bo.”
3 Ngo kí vâ,
“Ãlẽlṵ́yã ḩ̃dḩ̃-ḩ̃dḩ̃!
Ãcíkã ĩ'di 'bã sĩ vejó rĩ tụ ụrụgâlé biri jã 'dâ.”
4 'Bá ĩyõ kãlḩ̃ ḩ̃rḩ̃ drḩ̃ sụ, ãzíla ãko sụ ídri 'dã u'bé kí ru vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ drḩ̃ drḩ̃ gá rĩ ḩ̃nzḩ̃lé jọ kí,
“Ámĩnã. Ãlẽlṵ́yã!”
5 Ṵ'dṵ́kǫ́ ãfũ angájó ãngũ úmvúke ũpĩ drḩ̃ rĩ gâlé jọ,
“Ḩ̃cṵ́ kí Ãdróŋá ãmadrḩ̃ rĩ 'i,
'Bá ĩ'di 'bã ãti'bo rú i'dójó 'bá nírí sĩ cajó 'bá ĩyõ rĩ kí abe,
'bá ĩ'di rulépi 'dĩ kî.”
6 Má are ṵ́'dṵ́kǫ́ 'ụlépi 'bá ũ'bí 'badrḩ̃ cécé ḩ̃yḩ̃ kṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kǫ́ ru ãzíla ãvi ṵ̃kpẽlépi ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã nujó rĩ áni:
“Ãlẽlṵ́yã!
Úpí ãma ãni Ãdróŋá Ũkpó 'Dḩ̃pḩ̃ ãngũ rụlépi nĩ rĩ nî.
7 Lẽ ãma ũnũ kí ãma ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ãfẽ kí ĩ'diní dḩ̃zã,
ã'dusĩku ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drḩ̃ acá 'bo,
ãzíla ãmṵ́rṵ́gǫ́ ĩ'didrḩ̃ gá rĩ idé ru bábá 'bo.
8 Úfẽ ĩ'diní bõngó ãlápítí,
dḩ̃lépi lẽrẽlẽrẽ la sṵ̃lé.”
('Dĩ ídétáŋá ũniyambamba 'bá Ãdróŋá ãni ãlá rĩ 'badrḩ̃ gá rĩ 'i.)
9 Mãlãyíkã jọ mání, “Ĩsĩ! ‘Drḩ̃lẹ́ba 'bá umvelé ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drḩ̃ gá rĩ gá rĩ 'banî,’ ” ãzíla jọ vâ, “'Dĩ kí ḩ́jǫ́ mgbã ãfũlépi Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ kî.”
10 'Dâ má a'dé dó ĩ'di pálé gâ sĩ ĩ'di ḩ̃nzḩ̃jó, wó jọ mání, “Mí idé íni ku! Ma 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni cécé mî áni la, ãzíla 'bá mî ádrḩ̃pḩ̃ika rú ḩ́jǫ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ rĩ vú nzelépi rĩ kî áni, mí ḩ̃nzḩ̃ Ãdróŋâ áyụ, ã'dusĩku ḩ́jǫ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã i'dálé kpḩ̃ rĩ fẽ úríndí nãbḩ̃ya 'baní ḩ́jǫ́ vú nzejó ĩ'di drḩ̃ gá nĩ.”
Ándre 'bṵ̃ nzḩ̃ ru tḩ̃ mgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá.
'Bá ṵ̃cẽlépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ḩ̃táŋá 'i, ḩ́jǫ́ mgbã 'i, ĩ'di ḩ́jǫ́ lḩ̃ ḩ́jǫ́ kpḩ̃ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dḩ̃ 'dḩ̃ ḩ́jǫ́ mgbã rĩ sĩ.

'Bá cẽlépi fãrásĩ imve sĩ rĩ

11 Ándre 'bų̃ nzį̃ ru tı̨ mgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá
'dãá. 'Bá ų̃cę̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ı̨́táŋá 'i, ı́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ı́jọ́ lı̨ ı́jọ́
kpı̨ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dı̨́ 'dı̨ ı́jọ́ mgbã rĩ sĩ. 12 Ĩ'di 'bã mı̨fı̨́ kí d̃ı̨ cécé ãcí 'bã
idrakátı̨ áni, su kõfíyã ũpĩ drı̨́ kí wẽwẽ rú ĩ'di drı̨́ gá, úsĩ ụrụ'bá la gá
rụ́ 'bá ãzí 'bã ífí nı̨́lé ku la, wó nı̨́ ĩ'di ngá kí nĩ á'dụ̃sĩ. 13 Su bõngó ãzo
rú ru ũnzõlépi mẹ́rọ́'bá ĩ'didrı̨́ 'bã ãrí sĩ la, rụ́ ĩ'didrı̨ gá rĩ Íjọ́ Ãdróŋá
drı̨ 'i. 14 Ãsĩkárĩ ũ'bí 'bų̃ gá rĩ bĩ kí vú la, su kí ru bõngó imve ãlápítí
la kí sĩ, ri kí cę̃lé fãrásĩ imve la kí sĩ. 15 Tı̨ la gá ménéŋá ã'dı̨́ ãni sı̨ ãcí
la ãfũ nĩ, sụ́rụ́ ų̃nọ́kụ́ drı̨́ gá 'dĩ kí ũsõjó. “Ĩ'di kí drı̨ ce túré aya rú la
sĩ,” † tu pá ãngũ sĩ ũmbã Ãdróŋá Ũkpó 'Dı́pı̨ drı̨ ũká íwá áni rĩ nzijó rĩ
gá. 16 Úsĩ rụ́ la bõngó ĩ'didrı̨́ ụrụ'bá ãzíla į̃lı̨́ la gá.

Úpí ũpi 'BÃ RĨ Ãzíla Ãmbógó Ãmbogo 'BÃ RĨ.

17 Ándre mãlãyíkã pá tulépi į̃tû agá ãriŋa ungalépi 'bų̃ agá ágágá
'dãá rĩ kí umve agá ụ́'dụ́kọ́ mgbọ sĩ re, “Ĩmi amụ́ ĩmi tralé ukutáŋá
ãmbógó Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ gá. 18 Ĩmi amụ́ ĩzá 'bá 'dĩ 'badrı̨́ kí tilé,
ãvũ ũpi 'badrı̨ kí tilé ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrı̨́ trũ ãsĩkárĩ abe, ĩzá fãrásĩ
'badrı̨ ãsĩkárĩ cę̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'bã rĩ abe, ĩzá 'bá pírí ãti'bo rú ãzíla
ãti'bo rú ku rĩ 'badrı̨́ abe, ãzíla 'bá ĩyõ, 'bá nírí 'badrı̨́ kî trũ.”

19 Ándre ų̃bǫ̃gų̃, ãzíla ũpi ų̃nọ́kụ́ drı̨́ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'badrı̨́ kí abe tra
kí ru ã'dı̨́ 'dı̨jó 'bá cę̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrı̨́ kí abe rĩ kí abe.
20 Úndẽ dó ų̃bǫ̃gų̃ 'i nábį̃ ĩnzõ rú ĩ'didrı̨ tálí idélépi ĩ'di drı̨́lẹ́ gâ sĩ 'bá kí
uléjó ãlámã ų̃bǫ̃gų̃ drı̨ rĩ ũ'bãjó kí ụrụ'bá gá, ãzíla í'dá ĩ'didrı̨́ į̃nzį̃jó rĩ
be rá. Ú'be dó ų̃bǫ̃gų̃ kí nábį̃ ĩ'didrı̨ ĩnzõ rú rĩ be į̃rı̨́ trá ídri rú ãcí į̃yı̨́
mĩrĩ drı̨́ áni, anụ́lépi ku rĩ agá. 21 Ụ'dı̨́ ãsĩkárĩ ĩ'badrı̨́ kí ménéŋá ã'dı̨́
drı̨ ãcí ãfũlépi 'bá cę̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ 'bã tı̨ gá rĩ sĩ. Ãriŋa pírí ti kí
dó ru ĩzá sĩ ĩ'ba kí lẽlé rĩ 'bã áni.

20

Ílí álĩfũ ãlu rĩ

1 Ándre mãlãyíkã ãzí ãlu ası̨ agá vų̃rụ́ 'dõlé angájó 'bų̃ gâlé, ĩ'didrı̨́
gá fų̃ngụ́wã 'bụ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ drı̨ gá rĩ 'i ãzíla nõrórõ ãnzı̨ la drı̨ la gá
cí. 2 Rụ ų̃bǫ̃gų̃ ándrá umvelé Sĩtánĩ 'i rĩ, úpí úríndí ũnzí 'badrı̨́, umbé
ĩ'di nõrórõ sĩ ílí álĩfũ ãlu. 3 Mãlãyíkã 'dụ ĩ'di 'belé 'bụ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ
agá, ų̃pį̃ 'bụ́ tı̨ cí, icí Sĩtánĩ tı̨ cí 'ba ulé rû sĩ sụ́rụ́ ų̃nọ́kụ́ drı̨́ gá 'dĩ kí
į̃dı̨́ ku benĩ kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã kí ukó agá. 'Dã vúlé gá, ála mụ ĩ'di
ayụlé sáwã were sĩ.

4 Ándre úmvúke ũpi 'badrı̨́ kí 'bá rilépi drı̨́ la gá rĩ kí abe, úfẽ ĩ'baní
ũkpõ sĩ ı́jọ́ lijó rĩ. Ándre vâ úríndí 'bá ándrá ụ'dı̨́lé ĩ'bã kí ı́jọ́ Ãdróŋá
drı̨ mgbã Yẹ́sų̃ agá rĩ vú nzejó rĩ sĩ rĩ kí, 'bá ų̃bǫ̃gų̃ į̃nzį̃lépi ku, ã'ı̨́ kí
í'dá ĩ'di ãni ũ'bãlé ãndrõkõ gá, ãzíla drı̨ gá ku rĩ kî. Angá kí pírí ídri
rú ũpĩ nalé Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ be ílí álĩfũ ãlu. 5 'Dĩ angáŋá 'bá drãlépi rá rĩ
'badrı̨ drı̨́drı̨́ rĩ 'i. 'Bá pírí ũdrãlépi rá rĩ icó kí angálé ídri rú ku kpere
ílí álĩfũ ãlu 'dã 'bã ukó agá. 6 Drı̨́lẹ́ba ãzíla ãyĩkõ ãmbógó ru 'bá ãlá
ãngũ ı̨sụ́lépi ángáŋá drı̨́drı̨́ rĩ agá rĩ gá rĩ 'baní. Wó drã į̃rı̨́ rĩ 'bã ũkpõ
icó kí rụlé ku, kí adru ãtalo Ãdróŋá 'bã ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ be, ãzíla kí
ũpĩ na ĩ'di trũ ílí álĩfũ ãlu.

---

† **19:15** Zãbụ́rı̨́ 2:9

Sĩtánĩ 'bã ndẽŋá

7 Ílí álĩfũ ãlu rĩ drĩ kí ukó rá, mãlãyíkã la dó mụ Sĩtánĩ ayụlé mãbụ́sụ̃
gâlé rá. 8 Sĩtánĩ dó mụ sụ́rụ́ ụ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá wókõ sụ 'dĩ kí tralé, 'dĩ kí
sụ́rụ́ umvelé Gọ́gı̨̃ kí Mãgọ́gı̨̃ be sĩ ã'dı́ 'dijó. Ũ'bĩkãnã ĩ'badrı̨̃ cécé
cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni. 9 Iré kí ru ụ̃nọ́kụ́ drı̨̃ gâ sĩ pírí, ce kí ãngũ 'bá
Ãdróŋá drı̨̃ 'badrı̨̃ kí rı́, táwụ̃nı̨̃ ãmbógó ĩ'diní lẽlé rĩ abe. Wó ãcí a'dé
angájó 'bụ̃ gâlé, ivé kí rá. 10 Sĩtánĩ ándrá 'bá kí ulélépi rĩ, ú'be dó ĩ'di
ãcí ĩyı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni anụ́lépi ku ándrá sĩ ụ̃bõgụ̃ kí u'béjó nábı̨̃ ĩnzõ rú rĩ
kí abe rĩ agá, kí mụ ũcõgõ ịsụ́lé ĩtụ́ kí ı̨́nı̨ be jã 'dâ.

'Bá drãlépi 'bo rĩ kí ı̨́jọ́ lijó rĩ

11 Ándre úmvúke ãmbógó imve la, Ãdróŋá ri drı̨̃ la gá. Ụ̃nọ́kụ́ kí 'bụ̃
be apá kí ĩ'di 'bã drı̨̃lẹ́ gá rá, i'dá kí ĩdı́ ku. 12 Ándre 'bá ũdrãlépi rá,
'bá ĩyõ rú, ãzíla níríŋá rĩ kí abe, pá tu agá úmvúke Ãdróŋá drı̨̃ drı̨̃lẹ́
gá. Únzı̨̃ bụ́kụ̃ kí tı; bụ́kụ̃ tı ńzı̨̃lé 'dã kí agá rĩ ĩ'di bụ́kụ̃ ídri drı̨ gá rĩ,
úlı ı́jọ́ 'bá ũdrãlépi rá rĩ 'badrı̨̃ kí ı́jọ́ ĩ'bã kí idélé sĩlé bụ́kụ̃ kí agá rĩ kí
vú sĩ. 13 'Bá ịmvụ́lépi ĩyı̨ sĩ rĩ kí angá kí ídri rú, ãzíla 'bá ũdrãlépi rá
ĩsı̨̃lé ĩnádrı̨̃ gá rĩ angá vâ ídri rú, úlı 'bá kí ı́jọ́, ı́jọ́ ĩ'ba kí idélé rĩ kí vú
sĩ. 14 Drã kí ĩnádrı̨̃ be u'bé dó kí ãcí ĩyı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni rĩ gá, 'dĩ dó drã ĩrı̨̃
rĩ. 15 Ụ'dụ́ 'bá kí ı́jọ́ lijó 'dã sĩ, 'bá rụ́ sĩlé bụ́kụ̃ ídri drı̨̃ agá ku rĩ, ála
mụ ĩ'di 'belé ãcí ĩyı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni rĩ agá.

21

'Bụ̃ ú'dí rĩ kí ụ̃nọ́kụ́ ú'dí rĩ be

1 Ándre 'bụ̃ ándrá údu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí ụ̃nọ́kụ́ údu drı̨̃drı̨̃ rĩ trũ, mĩrĩ ala
gá rĩ kî trũ ãvĩ kí rá, ándre dó 'bụ̃ ú'dí rĩ kí ụ̃nọ́kụ́ ú'dí rĩ be ũ'bã kí
dó ru. 2 Ándre táwụ̃nı̨̃ ãmbógó ãlá, Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ ú'dí rĩ ası̨ agá 'bụ̃ gá
Ãdróŋá rụ̃lé bábá ãmụ́rụ́gọ́ ru sụ̃lépi nzírí nzírí ágô drı̨̃ tẽlépi rĩ áni.
3 Má are ụ́'dụ́kọ́ ı́jọ́ jọlépi re la ãfũ úmvúke agâlé jọ, “I'dójó ãndrũ drı̨̃lẹ́
gâlé, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe ã'dusĩku lı̨́cọ́ ĩ'didrı̨̃ dó 'bá kí drĩdríŋĩ gá
'dĩ, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe 'bá kí dó adru ĩ'di 'bã 'bá ru. 4 Ãdróŋá la
ũcõgõ ĩ'badrı̨̃ kí de rá, ĩ'di kí mı̨́ndrẹ ịnı́ rá. Drã, ũcõgõ, áwáŋá, jõku
ãzá taŋá la adru 'dáyụ, ã'dusĩku ı́jọ́ ụ̃kụ rĩ ukó kí rá.”

5 Úpí Ãdróŋá rilépi úmvúke drı̨̃ gá rĩ jọ, “Ísĩ ı́jọ́ 'dĩ kí vụ̃rụ́, ma ãko
pírí kí 'bã ú'dí ru, ã'dusĩku ı́jọ́ ma jọlé 'dĩ kí mgbã la kí vâ sĩ ásı̨ 'bãjó
drı̨̃ la gá rá la.”

6 Jọ mání, “Íjọ́ 'dĩ idé kí ru 'bo, ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i ífí la í'dóŋá
ãzíla ãsı̨̃ŋá. 'Bá ĩyı̨vı̨ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ma ĩyı̨ kídí ru ídri ukólépi ku
rĩ fẽlépi rĩ drı̨̃ gá rĩ fẽ mvụlé ĩsálı ãjẹ̃ kóru. 7 'Bá agalépi ã'ĩtáŋá sĩ rá
rĩ la mụ ãko 'dĩ kí ịsụ́lé ĩ'di 'bã ãko rú mádrı̨̃, ma adru Ãdróŋá ĩ'didrı̨̃,
ĩ'di dó adru ngọ́tı̨ má ãni. 8 Wó 'bá idélépi ụ̃rı̨̃ sĩ ku, 'bá ã'ĩtáŋâ kóru,
'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi, 'bá 'bá kí ụ'dı́lépi, 'bá ãwụ́'bá ru, 'bá tálí ĩnzõ rú
idélépi, 'bá úlé ru, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzı̨̃lépi rĩ kí abe, ãzíla 'bá
pírí ĩnzó'bá ru 'dĩ kí abe ãngũ ĩ'badrı̨̃ gá rĩ ãcí ĩyı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni anụ́lépi
ku rĩ 'i. 'Dĩ drã ĩrı̨̃ rĩ 'i.”

Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ ú'dí rĩ

9 Mãlãyíkã ándrá ázị̃rị̃ bãkṵ̃lę̃ ázị̃rị̃ galépi tré-tré jṵ́wę̃ ãsị̃jó ázị̃rị̃ sĩ rĩ bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí amṵ́, ma mụ míní ãmṵ́rṵ́gọ́ ũkú ru ãrṵ́sṵ̃ Kãbĩlõmvá drị̃ rĩ i'dálé.” 10 Mãlãyíkã 'dụ ma Úríndí agâ sĩ 'bãlé 'bé ãzo la sị́ gá, i'da mání Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ táwṵ̃nị̃ ãmbógó ãlá angálépi 'bṵ̃ gá Ãdróŋá rṵ̃lé rĩ 'i, 11 ãzíla ri dị̃lé ãcí imve jõku dị̃zã Ãdróŋá drị̃ sĩ pãrã-pãrã, ĩ'di 'bã lẽrẽlẽrẽ cécé írã ãję̃ rú rĩ 'bã dị̃lé ãzíla gĩlásĩ 'bã gụlé pãrã-pãrã rĩ áni. 12 Bõrõ la mére rú rĩ ãmbógó ru ãzo rú, kę̃jị́tị̃ trũ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ ãzíla mãlãyíkã mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ kę̃jị́tị̃ kí andre tẽlépi rĩ kí, ãzíla úsĩ rṵ́ ínátị̃ sṵ́rṵ́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ Ị̃sị̃rayị̃l̃ị̃ 'badrị́ gá rĩ kî. 13 Kę̃jị́tị̃ kí agá kę̃jị́tị̃ na rĩ kí ị̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru, kę̃jị́tị̃ na rĩ kí ṵ́rṵ́lé ru, kę̃jị́tị̃ na rĩ kí ándrálé ru ãzíla kę̃jị́tị̃ na rĩ kí ị̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru. 14 Írã bõrõ 'dĩ ị̃ndṵ́ ãrị̃lépi rĩ kí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃, drị̃ la gá úsĩ rṵ́ 'bá ụ̃pị̃gọ́ŋá ru Kãbĩlõmvá drị́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí rṵ́.

15 Mãlãyíkã ị́jọ́ jọlépi má be rĩ drị́ gá ĩbáká gólũdĩ rú sĩ táwṵ̃nị̃ ụ̃'bị̃jó, kę̃jị́tị̃ la kî trũ ãzíla vâ ãbĩ la abe rĩ. 16 Táwṵ̃nị̃ 'dã 'bã wókõ sụ 'dĩ kí pírí trũtrũ, mgbọ la kí ãzo la abe pírí kî trũtrũ. Mãlãyíkã ụ̃'bị̃ dó táwṵ̃nị̃ 'dã 'i ĩbáká ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, ị̃sṵ́ ĩ'di 'bã ãzo, mgbọ la 'i, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ wókõ pírí sĩ máyị̃l̃ị̃ álĩfũ ãlu túrú sụ. 17 Mãlãyíkã ụ̃'bị̃ bõrõ 'bã tị dẹngụ la fị̃tị̃ túrú ị̃rị̃ mụdrị́ drị̃ ázíyá, ụ̃'bị̃ ĩ'di ãko 'bá kí sĩ ãko ụ̃'bị̃jó rĩ sĩ. 18 Úsị̃ bõrõ 'dã fézã umvelé yãsípẽ rĩ sĩ, wó táwṵ̃nị̃ 'dã ídé ĩ'di pírí gólũdĩ mgbã ãndị́ kóru rĩ sĩ, ĩ'di i'dá ulepete cécé gĩlásĩ áni. 19 Írã sĩ bõrõ ị̃ndṵ́ ãrị̃jó rĩ kí ú'bé kí írã gbẽtí trũ ãję̃ rú 'dĩ kí sĩ. Írã drị̃drị̃ rĩ yãsípẽ 'i, ị̃rị̃ rĩ sãpírẽ 'i, na rĩ kãlẽsédónĩ 'i, sụ rĩ ị̃mãrãlị́dę̃ 'i, 20 tõwú rĩ kãrãdõníkẽ 'i, ázíyá rĩ kãrĩnẽlíyã 'i, ázị̃rị̃ rĩ kũrũsõlótẽ 'i, ãrõ rĩ bẽrílẽ 'i, úrômĩ rĩ Tõpázĩ 'i, mụdrị́ rĩ kũrĩsõpásẽ 'i, mụdrị́ drị̃ ãlu rĩ jãsị̃nị̃tị̃ 'i, mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ rĩ ãmẽtẽyĩsítĩ 'i. 21 Kę̃jị́tị̃ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dã kí ídé kí ŋálíká ãję̃ rú la sĩ, kę̃jị́tị̃ ãlu-ãlu ŋálíká ũví ãlu sĩ. Gę̃rị̃ táwṵ̃nị̃ 'dã drị̃ kí gólũdĩ mgbã pílílí i'dálépi lẽrẽlẽrẽ gĩlásĩ áni rĩ sĩ.

22 Ándre jó Ãdróŋá drị̃ táwṵ̃nị̃ 'dã agá 'dãá ku, ã'dusĩku jó ĩ'didrị̃ Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị kí Kãbĩlõmvá be. 23 Táwṵ̃nị̃ 'dã lẽ 'bãngá ĩmbá kí ị̃tṵ́ be dị̃lé ĩ'di drị̃ gá ku, ã'dusĩku dị̃zã Ãdróŋá drị̃ ĩ'di 'bã ãcí ru nĩ, tárã ĩ'didrị̃ dó Kãbĩlõmvá 'i. 24 'Bá ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí dó acị́ ãcí ĩ'didrị́ 'dã sĩ, ãzíla ũpi ãngũ drị̃ gá 'dâ rĩ kí dó málĩ ĩ'badrị̃ kí ají ala gá 'dõlé. 25 Kę̃jị́tị̃ táwṵ̃nị̃ 'dã drị̃ kí adru ị̃tṵ̃rṵ̃ mgbọ, ícó kí ụ̃pị̃lé ãluŋá la ku, ã'dusĩku ị̃nị́ la adru ala gá 'dáyụ. 26 'Bá ãngũ drị̃ gá rĩ kí pírí ãrútáŋá ĩ'badrị̃ kí ají málĩ ĩ'badrị̃ abe táwṵ̃nị̃ agá 'dõlé. 27 Ãko ãzí ũnzí la icó filé ala gá ku, jõku 'bá ãzí ị́jọ́ drị̃nzá ru 'dĩ kí idélépi la ãzíla 'bá ĩnzõ alị̃lépi 'dĩ kí abe, icó kí filé ala gá ku, wó rá la 'bá rṵ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Kãbĩlõmvá drị́ ídri drị̃ gá rĩ agá rĩ kí fi táwṵ̃nị̃ 'dã agâlé cálícálí nĩ.

22

Ỵyị̃ ídri drị̃ gá rĩ

1 Mãlãyíkã tá ãlu 'dĩ i'da dó vâ mání ỵ̃yị́ ídri fẽlépi ulepete tandala cécé gĩlásĩ áni rĩ, adị́ angájó úmvúke Ãdróŋá 'badrị́ Kãbĩlõmvá be rĩ agâlé, 2 dị gę̃rị̃ táwṵ̃nị̃ ú'dí Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ drị́ 'dã 'bã ágágâ sĩ. Ỵyị́ 'bã gọ́rǫ̃tị́yǫ̃ wókõ ãlu-ãlu rĩ gá ife ídri fẽlépi, ífí kalépi pâlé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ pâlé ãlu ĩmbá ãlu-ãlu sĩ rĩ angá zolé nĩ, ãzíla bị́ la írúwá ru, 'bá ãyánĩ

rú 'bá ãngũ drį̃ gá rĩ kí sĩ adrí. 3 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã wãlé rá la ícó ịsụ́lé la táwṹnṹ 'dã agá 'dãá ku.

Úmvúke ũpĩ drị Ãdróŋá 'badrị Kãbĩlõmvá be rĩ la adru táwṹnṹ 'dã agá jã 'dâ ãzíla 'bá ãtí'bó ru rĩ kí dó sĩ ĩ'di į̃nzį̃. 4 Kí ĩ'di mẹ́lẹ́tị ndre, rụ́ la adru kí ãndrõkõ gá. 5 Ị́nị́ la adru 'dáyụ, icó kí tárã 'bã ãcí ãzíla į̃tụ́ lẽlé ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá la adru ĩ'bã ãcí ru ãzíla kí dó ũpĩ na jã 'dâ.

6 Mãlãyíkã jọ mání, "Ị́jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ị́jọ́ mgbã la, vâ sĩ ásị́ tį̃jó drį̃ la gá rá la, Úpí Ãdróŋá ị́jọ́ lũlépi úríndí sĩ nábį̃ ĩ'didrį̃ 'baní rĩ vâ ị́jọ́ drį̃ gá rĩ kí nį̃lépi rĩ, ãpẽ mãlãyíkã ĩ'didrį̃ tị amụ́jó ị́jọ́ ru idélépi mbẽlẽ 'dĩ kí i'dajó ãti'bo ĩ'didrį̃ 'banî."

7 Yẹ́sṹ jọ, "Mí are! Ma amụ́ gbõrú 'bá ị́jọ́ nábį̃ 'bã kí jọlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ tãmbalépi rá rĩ, ĩ'di drį̃lẹ́ba rú."

8 Ma 'i Yõhánã, ma 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí arelépi ãzíla kí ndrelé pírí rĩ 'i. Ma mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé are agá ãzíla ndrelé pírí 'bo, má a'dé mãlãyíkã tá mání ị́jọ́ 'dĩ kí i'dalépi rĩ pálé gá vṹrụ́, ãzíla ma dó ãni rú ĩ'di į̃nzį̃jó. 9 Jọ mání, "Mí idé íni ku! Ma ãtí'bó mî áni la ãzíla mî ádrị́pịka nábį̃ rú ãzíla 'bá pírí ị́jọ́ bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ kí ã'į̃lépi rá rĩ kí áni. Mí į̃nzį̃ Ãdróŋá áyụ." 10 Jọ vâ mání, "Ízį̃ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã kí i'dalé bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ kí ĩnzõ ku, ã'dusĩku į̃tụ́ la acá ãni rú ị́jọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó. 11 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã mụ ị́jọ́ ũnzí trũ drį̃ gá, 'bá ũnzĩkãnã idélépi rĩ 'bã mụ vâ ũnzĩkãnã trũ drį̃ gá, 'bá ị́jọ́ múké idélépi rĩ 'bã mụ mũkẽ idéŋâ trũ drį̃ gá, 'bá ãlá rĩ 'bã adru vâ ãlá ru jã 'dâ."

12 Yẹ́sṹ jọ, "Índre ma amụ́ gbõrú! Ma ũyá mádrį̃ ají ĩndĩ, ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ gbíyã ĩ'di 'bã ị́jọ́ idéjó rĩ vú sĩ. 13 Ma Drį̃drį̃ rĩ ãzíla Ãsį̃jó rĩ, ma Í'dóŋá ãzíla Ukóŋá, Ãlífã ãzíla Ũmégã. 14 'Bá bõngó ĩ'badrị rĩ kí ũjĩlépi rá rĩ kí drį̃lẹ́ba rú, kí ife ífí ídri fẽlépi rĩ drį̃ gá rĩ na, kí sĩ fi kẹ̃jị̃tị gâ sĩ táwṹnṹ agâlé. 15 Wó táwṹnṹ agá ãmvélé ru 'bá cécé ũcogo áni la kí, 'bá úlé 'dĩ kí, 'bá ãwụ́'bá ru 'dĩ kí, 'bá 'bá ụ'dị̃lépi 'dĩ kí, 'bá ĩnzõ lẽlépi alị̃lépi 'dĩ kí, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí į̃nzį̃lépi rĩ kí abe.

16 "Ma Yẹ́sṹ 'i, má ãpẽ mãlãyíkã mádrį̃ tị mụlé ị́jọ́ 'dĩ kí vú nzelé ĩminí kãnị́sã Ãdróŋá drį̃ kí agâlé. Ma drį̃lẹ́ ãzíla ũri angálépi úpí Dãwụ́dį̃ drį̃ agá, Kúrísĩtõ ándrá nãbịya 'bá kí ị́jọ́ jọjó drį̃ la gá rĩ 'i, ma cécé lẽlẽgó dį̃lépi ãngũsãrã sĩ ụ́'dụ́ ú'dí rĩ 'bã i'dójó rĩ áni rĩ 'i."

17 Úríndí kí ãrụ́sṹ be jọ kí, "Ĩmi amụ́!" 'Bá pírí ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã jọ kí, "Ĩmi amụ́ ĩmi 'bá į̃yị́vị́ 'bã ndẽlé rá 'dĩ ĩminí į̃yị́ ídri fẽlépi fẽlé ĩminí į̃sálị ãjẽ kóru 'dĩ a'ị́lé." 18 Ma 'bá ị́jọ́ nábį̃ 'bã kí jọlé bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ arelépi rá 'dĩ 'baní jọ la mgbã, 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ĩ'di ãni la ũ'bã ị́jọ́ 'dĩ kí drį̃ gá, Ãdróŋá la mụ jụ́wę̃ sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ kí fẽlé ĩ'diní drį̃rịma rú. 19 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ nábį̃ 'bã kí jọlé sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ 'bã ãzí nze rá, Ãdróŋá la mụ ãngũ ĩ'didrį̃ gá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ãngũ ĩ'diní táwṹnṹ ãlá rĩ gá rĩ nzelé rá ị́jọ́ sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni. 20 Yẹ́sṹ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlépi rĩ jọ, "Ị́jọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã áni ãndá, ma amụ́ gbõrú." Má umvi, wõyí! 'Bã adru 'dĩ 'bã áni, mí amụ́ Úpí Yẹ́sṹ.

21 Ásị́ į̃gbę̃, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe pírí ĩmi 'bá Ãdróŋá ãni ĩ'di ã'į̃lépi rá 'dĩ.